MATERIALURI

FOLKLORISTICE

CULESE ŞI PUBLICATE SUB AUSPICIILE

MINISTERULUĬ CULTELOR ŞI ÎNVĂŢĂMÎNTULUĬ PUBLIC

PRIN ÎNGRIJIREA LUĬ

GR. G. TOCILESCU

MEMBRU AL ACADEMIEĬ ROMANE, PROFESOR LA UNIVERSITATE, DIRECTOR AL MUSEULUI NATIONAL DE ANTICHITATI

VOLUMUL II

BUCUREŞCI

TIPOGRAFIA „CORPULUI DIDACTIC“ C. ISFASESCU & G. BRATANESCU

30, Strada Academiei, 30.

1900

www.digibuc.ro

MATERIALURI

FOLKLORISTICE

CULESE ŞI PUBLICATE SUB AUSPICIILE

MINISTERULUĬ CULTELOR ŞI ÎNVĔŢĂMÎNTULUĬ PUBLIC

PRIN ÎNGRIJIREA LUĬ

GR. G. TOCILESCU

MEMBRU AL ACADEMIEĬ ROMANE, PROFESOR LA UNIVERSITATE, DIRECTOR AL MUSEULUI NATIONAL DE ANTICHITATI

VOLUMUL II

BUCURESCI

TIPOGRAFIA „CORPULUI DIDACTIC“ C. ISPASESCU & G. BRATANESCU

30, Strada Academieĭ, 30.

1900

www.digibuc.ro

DIN LITERATURA POPORANĂ

A

AROMÂNILOR

COLECȚIUNE FORMATĂ ȘI RÎNDUITĂ

DE

PERICLE PAPAHAGI

PROFESOR LA SCOALA COMERCIALA ROMANA DIN SALONIC

VOLUMUL I

Literatura copilărească. Medicina populară. Ghicitori. Proverbe si idiotisme. Colinde. Paparudele. Lăzărelul. Leagănul Sărbatoarea Sinzienilor saŭ Taviani. Luna nouă. Deceurĭ. Poesia populară.

www.digibuc.ro

PRECUVÊNTARE LA VOLUMUL AL II-lea.

DIN

MATERIALURI FOLKLORISTICE

Das aromunische Volkslied ist dem völligen Erlöschen nahe darüber kann kein Zweifel bestehen Es ist daher keine dankbare und keine erfreuliche Aufgabe gewesen, die Trümmer der einst reichen Litteratur zu sammeln.

Gustav Weigand,
Die Aromunen, II, p. IX

Dacă pentru adunarea materialurilor folkloristice ale Românilor din Nordul Dunăriĭ se maĭ póte avea răgaz, pentru fraţiĭ noştriĭ Aromânĭ lucrul nu maĭ îngădue nicĭ o întârḑiere. «Cântecul aromânesc este aprópe să se stingă, ne spune d. profesor Weigand, despre acésta nu încape nicĭ o îndoiala... Politica a întăritat spiritele, lupte crâncene de partidă s'au încins în satele cele maĭ depărtate, cântecul poporan însă nu póte prospera de cât în viaţa tihnită».

După constatările aceluĭaş autor, în cele maĭ multe localităţĭ de la Aspropotamos de mijloc şi de sus, ca şi în satele, tîrgurile şi oraşele Macedonieĭ, Grecieĭ şi Epiruluĭ în genere, cântecul aromânesc a amuţit; cântecul poporan grecesc a cucerit şi ḑilnic cuceresce întreg domeniul sudic şi Olympul. Farşerioţiĭ din Albania cântă maĭ mult albanesce, de cât cântecul lor naţional; Valachiĭ Meglenuluĭ numaĭ bulgăresce, ceĭ din Istria numaĭ cântece croatice.

De şi colecţiunea de faţă nu confirmă pe deplin prevederile pesimiste ale d-luĭ Weigand, totuşĭ adunarea materialuluĭ poporal aromânesc trebue facută cât maĭ grabnic, căcĭ orĭ-care va

www.digibuc.ro

fi sórta fraţilor noştri din Balcanĭ, un lucru rămâne de netăgăduit: că maĭ curênd saŭ maĭ târdiŭ eĭ vor uĭta şi vor da părăsireĭ o mare parte din obiceĭurile şi datinele lor, din credinţele şi superstiţiile lor, din cântecele şi poveştile lor. Mulţămită vieţeĭ comerciale şi industriale, — aprópe unicul isvor de traiŭ pentru dênşiĭ, — eĭ sunt puşĭ în atingere cu tot soĭul de neamurĭ, cu tot soĭul de cultură.

Apoĭ se observă că în satele unde a pătruns şcóla română, tineriĭ carĭ învaţă carte românéscă şi se numĕră printre aceĭa carĭ simţesc româneşte amestecă în limba lor o mulţime de cuvinte şi expresiunĭ daco-române; fie-că eĭ voesc printr'acésta să arate că aŭ trecut prin şcólă şi că sunt maĭ culţĭ de cât ceĭ-l'alţĭ compatrioţĭ aĭ lor; fie că se feresc a nu întrebuinţa cuvintele străine din dialectul lor.

Aci stă un mare pericol, care ameninţă ca în câte-va deceniĭ, dacă şcólele nóstre din Balcanĭ vor progresa, să coprindă întréga limbă aromânéscă şi să-ĭ schimbe firea eĭ actuală.

Un aşa resultat pentru sciinţa limbeĭ, nu va fi, de sigur, de cât o ireparabilă pagubă. Decĭ trebue cât maĭ repede şi cât maĭ exact şi complet posibil să se culégă şi să se cristaliseze dialectul aromânesc în creaţiunile sale poporane, ĭar aceste creaţiunĭ să rămână depuse ca într'un archiv şi să serve drept documente istorice.

Pentru aceste cuvinte am creḑut că este bine şi folositor ca volumul al II-lea din acéstă publicaţiune şi alte volume viitóre să fie consacrate în întregime folkloruluĭ aromânesc adunat şi esplicat de către unul din ceĭ maĭ eminenţĭ aĭ noştri elevĭ macedonenĭ, d. Pericle Papahagi, profesor la Şcóla Comercială română din Salonic.

Spre a preţui în deajuns valórea colecţiuneĭ de faţă, cată să ne amintim că dialectul aromânesc a fost fórte puţin studiat până în present şi nu îndestul de serios.

Macedoneniĭ — institutorĭ saŭ profesorĭ — carĭ fură chemaţĭ să facă ceva în privinţa aceasta, neavând pregătirea necesară pentru studiul dialectal al limbeĭ lor, s'aŭ mărginit la publicarea unor cărţĭ didactice alcătuite după modelul operilor similare din ţara noastră şi menite să înlesnéscă elevilor priceperea limbeĭ liţerare (daco-române). Aşa sunt cărţile didactice ale d-lor;

www.digibuc.ro

Athanasescu, Iliescu, Cionescu, Bagav, etc. Valoarea acestor lucrări, din punct de vedere dialectal, este aproape nulă.

Cei-l'alți cari s'au interesat de tesaurul poporan al Aromânilor, în dorința lor de a prezenta dialectul aromânesc cât mai apropiat de limba daco-română, tot materialul ce au cules l'au reprodus alterat.

Urmarea a fost că și studiile învățaților, bazate pe operele acestea, să fie în mare parte greșite.

Nu ne înșelăm, deci, afirmând, că dialectul *aromânesc* se află încă neexplorat, cu toate colecțiunile poporale, de alt-fel meritorii, ale d-lui Tașcu Iliescu, Vanghele Petrescu [1]), Burada, Obedenaru[2]), I. Caragiani, etc. și cu tóte cercetarile d-lor E. Picot «Les Roumains du Pinde»; «Un Valaque du Pinde», les Grecs, les Valaques, les Albanais et l'Empire Ottoman»; Popilian, «Românii din Macedonia ; Mihăileanu, «Studii asupra dialectului macedo-român», etc.

Toate lucrările acestea și altele, pe cari ne scutim de a le mai cita, sunt de o valoare secundară pentru acela care se ocupă cu studiul științific al dialectului aromânesc și vrea să-l studieze în mod serios din punct de vedere fonetic, etimologic și sintactic.

Ilustrul slavist Miklosich, care cel dintâiu a întocmit[3]) asupra elementelor lexice aromâne un prețios memoriu, n'a avut la dispositiune alte materiale, de cât cărțile lui Th. A. Kavaliotis (1770) și Daniel, cele mai vechi monumente tipărite în dialectul aromânesc.

Și dacă câte-odată învățatul profesor greșește, cu referința la acest dialect, aceasta provine numai din cauză că materialul pe care s'a bazat era neîndestulător și nu tocmai transmis cu exactitate. Este meritul d-lui Gustav Weigand, profesor la Universitatea din Leipzig, de a fi întreprins în timpii din urmă, studii și cercetari întinse, stăruitoare și metodice, după toate cerintele științifice, asupra Aromânilor[4]). Dênsul a calatorit și trait printre Aromâni, a cules un material prețios folkloristic al lor și l'a dat

[1]) *Mostre de dialectul macedo-rom nu*, Bucuresci, 1880, 1881.

[2]) *Texte macedo-romane, basme și poesii popurale de la Cru ova* cule e de Dr. Obedenaru, Bucuresci 1891.

[3]) *Rumänische Untersuchungen Istro und Macedo-Rum. landern 1882. — Beiträge zur Lautlehre der Rumunischen Dialekte*, 1881.

[4]) *Die Aromunen:* Land und Leute (I, Leipzig, 1895); Volkslit eratur der Aromunen (II, 1894); *Die Sprache der Olympo-Walachen*, 1888; *Vla ho-Meglen*, (Leipzig, 1892)

www.digibuc.ro

la lumină în chip maestru. Dar şi colecţiunile d-sale sunt folositoare maĭ mult pentru cine vrea să studieze dialectul sub raportul fonetic, de cât sub cel etimologic şi sintactic.

Trebue ca cine-va să cunóscă adânc dialectul aromânesc, ca să poată prinde toate formele şi întorsăturile limbeĭ. Apoĭ trebue să formeze o colecţiune cât se póte maĭ bogată şi maĭ variată, dacă nu completă, de producţiunile aromâne poporane şi să le publice în condiţiunĭ strict şi absolut sciinţifice. De aci urmează marea însemnătate a lucrăreĭ întreprinse de d. Pericle Papahagi.

Acéstă operă, ca şi cele-l'alte scrierĭ asupra folkloruluĭ aromân, datorite d-sale, întrunesc strict toate condiţiunile cerute, sunt desbrăcate cu totul de orĭ-ce tendinţe şi consideraţiunĭ patriotice rĕŭ înţelese, neurmărind de cât adevĕrul, singurul în stare a contribui la limpezirea multelor probleme relative la istoria limbilor romanice în genere şi a limbeĭ române în special.

Din punctul de vedere al fideleĭ transcrierĭ a limbeĭ, opera d-luĭ Papahagi nu lasă nimic de dorit prin silinţa ce 'şĭ-a dat de a întrebuinţa un alfabet cu totul fonetic, unde fie-care literă servă pentru unul şi acelaş sunet. In chipul acesta învĕţaţiĭ carĭ se ocupă cu studiul fonetic şi morfologic al limbeĭ române şi al varietăţilor eĭ dialectale, pot găsi aci un material cu totul exact, rânduit bine şi sistematic.

Ca material folkloric, lucrarea, după planul adoptat de autor, va îmbrăţişa toate diviziunile şi sub-diviziunile literatureĭ poporale, posibil reprezintate în literatura poporană aromână.

Volumul de faţă coprinde:

I *Cântece de leagăn* (31); II *Diverse formulete* (24); III *Formulete comulative* (14); IV *Jurăminte copilăreştĭ* (33); V *Satira la copiĭ* (29); VI *Păcălirĭ copilăreştĭ* (57); VII *Instrucţiunea copiilor în trecut* (14); VIII *Jocurĭ copilăreştĭ* (201); IX *Cântece adresate la insecte, păsărĭ, etc.* (43); X *Injurăturĭ copilăreştĭ* (14).

Aceste 10 categoriĭ încheĭă prima parte din literatura copilăréscă, rămâind ca *basmele*, *frânturile de limbă* etc , să intre în volumul al douilea. Apoĭ urméză tot în volumul I: XI *Medicina populară* partea I (269); partea II (66) şi partea III *Diverse reţete* (16); XII *Ghicitorĭ* (186); cu variantele peste tot (303); XIII *Proverbe şi idiotisme* (2744); XIV *Colinde* (23); XV *Paparudele* (9); XVI *Lăzărelul* (5); XVII *Légănul* (6); XVIII *Sărbătórea Sinzienilor*

www.digibuc.ro

sau Taviani (4); XIX *Luna noua* (8); XX *Deceuri* 34; XXI *Poezia populară* (431). Volumul se încheiă cu un index general conţinênd întreg coprinsul materielor tractate.

Vol. II (în preparaţiune va coprinde *Basme* (în numĕr de vre-o 400); Vol. III: a) *Gesturi*; b) *Limbagiul copiilor*; c) *Diverse eresuri şi obiceiuri*; Vol. IV a) *Crĕdinţe şi superstiţiuni*; b) *Jurăminte*; c) *Duioşia Aromânilor în expresiuni, la diferite ocasiuni solemne*; Vol. V *Nuntă*; Vol. VI *Nascerea şi înmormîntarea* şi Vol. VII *Anecdote, expresiuni pastorale* etc. Un dicţionar al tutulor cuvintelor intrate în limba cu diferitele lor accepţiuni, va forma obiectul unui volum deosebit.

De şi nu avem înainte-ne întregul material adunat de d. P. Papahagi, totuşi putem a ne face o idee despre marea luĭ însemnătate, după volumul de faţă. Este o comóră naţională nepreţuita, a căreĭa culegere a reclamat timp, lucru şi banĭ. Nu scim cum ar trebui maĭ mult încurajat şi lăudat autorul, cum maĭ mult îndemnaţĭ şi ajutaţĭ toţĭ aceia carĭ vor urma zelul şi strădăniile luĭ; căcĭ pentru asemenea lucrărĭ se cer nu unul, nu douĭ, ci cât maĭ mulţĭ cu pricepere ca să colindeze în peninsula Balcanică printre Aromânĭ, din oraş în oraş, din cătun în cătun, să se expună la tot felul de lipse şi neajunsurĭ, ba, de la un timp încóce, chĭar şi la primejdie de viaţa, spre a scapa cu un minut maĭ înainte ce a maĭ remas din acele nestemate, carĭ oglindesc tóte comóra sufletéscă a unuĭ ném, pe care'l iubim şi cu care ne mîndrim, căcĭ este rupt dintr'una şi aceĭaşĭ tulpină săditá de mâna divinuluĭ Traian, e d'un sânge şi d'o lege cu fraţiĭ lor Românĭ din Nordul Dunărieĭ.

Cunóscerea literatureĭ aromâne poporane face şi maĭ strinse legăturile uneĭ originĭ comune. Scăparea de la uitare a producerilor eĭ şi redarea lor grabnica naţiuneĭ întregĭ în forma lor curată şi adevĕrată, este decĭ o operă de cel maĭ mare interes naţional, căcĭ ea servă drept trăsură de unire între toţĭ membriĭ uneĭa şi aceleĭaşĭ nobile rase: a *rasei Latine din Orient.*

1 Octombrie 1900 **Gr. G. Tocilescu**

www.digibuc.ro

IMPORTANŢA LITERATUREI POPORANE

Importanţa literaturei poporane este astăzi netăgăduită. Literatura poporană, multe veacuri lăsată în părăsire, nebăgată în seamă şi disprețuită ca şi poporul — autorul producerilor folklorice —, cu schimbarea condiţiunilor sociale, datorite învăţaţilor din secolul XVIII, a trebuit să atragă atenţiunea bine-voitoare a unora dintre cei mai distinşi cugetători, literaţi sau eruditi. Ast-fel, cu cît preocuparea pentru îmbunătăţirea soarteĭ popoarelor devenea maĭ caldă, cu atît creştea şi interesul pentru producţiunile populare. Fie-care din genurile populare e cultivat cu ardoare. E destul ca fraţiĭ Grimm să înceapă cu adunarea poveştilor poporane şi să atragă atenţiunea asupra importanţeĭ lor, ca asemenea colecţiuni să se facă de la un capăt pînă la cel alt al lumiĭ, ca popoarele cele maĭ înapoiate să fie explorate.

Azĭ maĭ toate popoarele din Europa, Asia, America, Australia şi Africa sunt străbătute în lung şi lat şi explorate supt raportul tradiţional.

Filosoful Herder, atras de frumuseţea estetică a producţiunilor folklorice, întreprinde traducerea uneĭ colecţiuni de poeziĭ populare de la popoare diverse şi o publică supt caracteristicul nume de «*Stimme der Völker*» (glasul popoarelor), dînd ast-fel pildă frumoasă, ca toată lumea să fie explorată în această privinţă.

O suflare de înviorare subt toate raporturile străbate omenirea prin adunarea comorilor ascunse în popor, şi ce marĭ sunt bine-facerile ce ni le dă în schimb? Poeţiĭ se adapă însetaţi de această nouă hrană, care felurit le îmbogăţeşte fantazia.

Cine nu ştie azĭ, că cele maĭ geniale creaţiuni ale luĭ Göthe şi Shackspeare, de pildă, ca să ne mărginim la cîte-va exemple, nu se întemeiază de cît pe creaţiuni populare? *Faust*, *Regele Lear*, *Hamlet*, *Macbeth*, etc.

Cît farmec, cîtă viaţă nu vor fi absorbit poeţiĭ din aventurile cavalerescĭ şi maĭ ales din lumea basmelor? cît de mult nu se vor fi inspirat şi din poezia poporană, cea simplă în formă, sinceră, atingînd sublimul une-orĭ prin naivitatea eĭ?[1])

1) Vezi : Introducere la *Basmele Romane* de L. Şăineanu.

www.digibuc.ro

Ca să venim la literatura cultă română, ce nu va fi datorit literaturei populare, «acel rege al poeziĭ române», Vasile Alexandri ? Cîte din doinele şi baladele sale etc., nu vor fi inspirate din poezia poporană ?

Apoĭ însuşĭ maestrul vĭersuluĭ românesc, marele Eminescu Mihail, nu s'a înjosit a împrumuta muzeĭ populare vĭersurĭ întregĭ. Astăzĭ literatura populară cu poveştile şi cîntecele sale, cu bocetele şi proverbele sale, cu erezurile şi datinile sale, cu glumele sale etc. etc., sunt preţuite, adunate, studiate şi comparate, în cît au dat naştere la o ştiinţă a parte, numită *Ethnopsichologie*.

Prin modul acesta, producerile folklorice, orĭ cît de zmerite şi neînsemnate vor fi, nu pot fi nebăgate în seamă şi dintr'un alt punct de vedere:

Ele sunt legile, carĭ au guvernat popoarele, nutrimentul, care le-a cultivat inima şi sufletul lor, unica distracţie intelectuală pentru popor în timp de secole.

Că multe din aceste producerĭ, erezurĭ, obiceiurĭ, etc., nu maĭ au raţiune să perziste, că multe, paralel cu propăşirea culturei omeneştĭ sunt osîndite să dispară, nu încape îndoĭală.

Pentru îndoit motiv decĭ creaţiunile poporane trebuesc adunate din toate colţurile lumeĭ, ca studiate şi comparate, să rămîe ca într'un muzeŭ, unde viitoarele generaţiunĭ să poată vedea ceea-ce alcătuia viaţa intelectuală a strămoşilor lor.

Nişte ast-fel de consideraţiunĭ ne aŭ cĭlăuzit să întreprindem publicarea folkloruluĭ *Aromînesc*, îmbrăţişînd toate diviziunile şi sub—diviziunile, posibil reprezintate în literatura orală aromînească, pe cît ne-a fost cu pŭtinţă şi pe cît ne-au permis slabele mijloace.

Ar fi o impietate din parte-mĭ să nu însoţesc lucrarea aceasta cu un cuvînt de mulţumire şi recunoştinţă, faţă de aceĭa carĭ m'au îndrumat şi susţinut pe calea activităţiĭ folkloristice.

În primul rînd aduc prinosul meŭ de recunoscinţă regretatuluĭ şi înţeleptuluĭ institutor: Tulliu Tacit, care cel d'întîĭ a sădit în mine sentimentul naţional, primuĭ impuls temeinic către muncă pentru mine; apoĭ repausatuluĭ Gh. Z. Teodorescu, pentru influenţa bine-făcătoare şi plină de învăţăminte, rezultată din operile sale—cele d'întîiu ce mĭ-au căduţ în mînă, şi carĭ mĭ-aŭ deşteptat dragostea nemărginită, pentru tot ce privesce literatura populară. Omagiĭ de respect şi admiraţiune datoresc profesorilor meĭ *Haşdeŭ*, *Tocilescu*, *Şăineanu* şi *Odobescu* pentru preţioasele cunoştinţĭ, carĭ au întreţinut şi cimentat şi maĭ mult dragostea pentru folklor.

Pentru sacrificiile marĭ făcute de unchiĭ meĭ Ioan şi Alexandru *Caragiani*, precum şi de prea bunul şi răbdătorul meu cumnat şi prietin Sterie G. Ciumetti, le sunt nemărginit recunoscător.

Pericle Papahagi.

Salonic, Septemvrie 1900

www.digibuc.ro

TABLA DE MATERII

		Pag.
1	***Cîntece de leagăn*** . . .	1-16
2	Leagănul	2
3	Cîntece de leagăn de culcare.	4-11
4	Cîntece de sculare saŭ joc .	11-14
5	Cînd pruncul începe să umble	15
6	***Diverse formulete,*** formul. feţeĭ, etc.	16
7	Formuletele degetelor . .	17-20
8	«Frîndi liturghia . . .	20
9	Cu aspîrearea»	20
10	«Stumbul arapluĭ» . . .	20
11	Cum asculta copiiĭ . . .	21
12	Parale din genuchiŭ. . .	21
13	«Cuş-cuş caracuş . . .	21
14	A face preot pe cineva. .	21
15	Cînd vezĭ un ţepure . .	22
16	«h'avra-n', h'avra-n' piste .	23
17	«Iu s şed	23
18	Başur	24
19	***Formulete comulative*** . .	25
20	Cocoşu Roşu	25
21	«Pricazmu lu lisita . .	26
22	Alte form. comulative . .	28 35
23	***Jurăminte***	36-39
24	Neintălegerĭ la joc . . .	39
25	Stricarea joculuĭ	40
26	Cine strică jocul	40
27	«Grirea tu mînă . . .	41
28	Amaĭ	41
29	«Aluliréa	41
30	«Anvarligaluĭ»	41
31	Starea	41
32	Să cîştigĭ la joc	41
33	Lucrul găsit	42
34	Căpătarea daruluĭ . . .	43
35	Suţata»	44
36	***Satira la copiĭ***	45 54
37	La un băet fricos . . .	45
38	Celuĭ care plînge . . .	46
39	Altele	47
40	Luĭ Constantin	48
41	Celuĭ care se numesce Toda	48
42	» » Nicolae	49
43	Celuĭ numit Dumitru . .	49
44	celor carĭ se numesc Ion .	49
45	celuĭ numit Nasta . . .	50
46	celeĭ numite Tasa . . .	50
47	la un moşneag	51
48	la o bătrînă	51
49	Un copil cu capul chiel .	52
50	La niveste	52
51	Formuleta porculuĭ . . .	53
52	La un scurt de talie . .	53
53	La unul care se uită şaşiu	54
54	Alta.	54
55	***Păcălirĭ copilăreştĭ*** . .	55 63
56	*Guf*	55
57	«Cîţi suntu	55
58	Cum creşte barba, mustăţĭ	55
59	Cum staŭ?	56
60	Di neauă	56
61	Iu va şed io?».	56
62	Indiscreţia	56 58
63	Congedierea	58
64	Urare	58
65	Cînd cineva sta în piciore.	58
66	Celuĭ care fixéză	58
67	Pentru cine se laudă . .	59
68	După mînca e.	59
69	Ficiór	59
70	Cînd n'aude cineva . . .	59
71	Cînd cineva nu vede, nu observa	60

www.digibuc.ro

		Pag.
72	Cînd cade cineva . . ,	60
73	Cînd trece un cerşetor . .	60
74	Cînd trece un zdrenţeros .	60
75	La un măgar	61
76	Urare	61
77	Altele	62
78	«dudúu»	62
79	«Penura»	62
80	Măniosuluĭ	63
81	supăratuluĭ.	63
82	Cînd fluera cu gura. . .	63
83	Cînd se sărută copilul . .	63
84	Cînd doĭ copiĭ se ceartă .	63
85	«Mişcă-ţĭ limba»	63
86	***Instrucţiunea***	64-70
87	Pedepse ce se aplică şcolarilor ; «Pinaclu» . . .	66
88	«Arap».	67
89	«Falangul s. sfalangul». .	67
90	«tu ŏasi» ; ch'imitiriu . .	67
91	Pe cojĭ de nucĭ . - . .	67
92	«Fuḍiră de la şcŏală». . .	67
93	satirizarea dascăluluĭ . .	68
94	«sîmte dumniḍale» . . .	69
95	Ἅγιος ō Θεός	69
96	Ἄξιος	69
97	Satirizarea luĭ alfa-vita . .	70
98	***Jocurile copilăreştĭ ale Aromînilor***	71-186
99	Jocul (origina sa) . . .	73
100	Importanţa jocurilor copil.	73
101	Elementul dramatic în joc. copilăreştĭ	75
102	«Lŏ-am bun, bun» . . .	77
103	«Cu ḍica».	78
104	«Puĭl'u veḍĭ	79
105	«Tĕa-buum	80
106	Ţe lingură daĭ la numtă .	80
106	Ţe l'aĭ tini ?»	81
107	Ptĭŭ-cicî	81
108	Cică ! cîcă !	82
109	Altu maltu ; birbec-birbicúş	83
110	Amestecarea picioarelor. .	84
111	Ambîturlarĕa cal lor . . .	84
112	Bruticarea	85
113	Cu mutrirĕa	85
114	Cu arîdĕarĕa	85
115	Cu pálmili	85
116	Cu avinarea	85
117	Cu antriţĕarĕa	86
118	De-a ncalar	86
119	Dă-n' foc	86
120	Ţicna	87
121	Pecea	87
122	Daĭ mamă paĭe ? Ch'itriţĕaŏa	88
123	Ano-Chirchir-Ano. . . .	88
124	Cu scŏaterĕa untulemnu .	90
125	Jocurile pe banĭ : Turagh'ază	90
126	Tu căcĭulă.	90
127	Cu fic'lu	91
128	Iu-ĭ cuclu, ĭu-ĭ vimtul ? .	91
129	Vine moară	92
130	Curmarea rĭŭluĭ	92
131	Zbŏară, zbŏară	92
132	Cu lepurli.	92
133	Stlup	93
134	De-ach'idicarĕaluĭ . . .	93
135	Cu băgarea capluĭ în şoput	93
136	Cu ţi'nirĕa mi'nil'eĭ în şoput	93
137	Cu luarea ch'itriţĕaul'eĭ. .	93
138	Pataloni	94
139	Cu ch'atra pri apă . . .	94
140	Cu vîrvura	94
141	Cu ascuch'atlu	95
142	Cu plîscînirea fiînḍil'eĭ . .	95
143	Ţilistră ; zîzĭ	95
144	Pişpacă ; pleofcă. . . .	95
145	A ţibara ; a murara . . .	96
146	Afumarĕa	96
147	Cu ch'atra a scundere .	96-100
148	Pri un cic'ór	100
149	Cu nuţli tu guvă . . .	101
150	Dĕ-a c'ap	101
151	Cu cupili	102
152	Cu arcarĕa	102
153	Cucu dan etc.	102
154	A sclaĕa etc.	103
155	Ch'ich'ir-mich'ir etc. . .	104
156	Cu pirustia etc.	105
157	Cu fic'orlu.	105
158	Cu castrulu	105
159	Dĕ a capra etc.	106
160	Lasă-spată	106
161	Cu sch'inarĕa la cur . .	107
162	Ch'isa cu paradislu . . .	107
163	Cu sulili	108
164	Darĕa a drîmbală . . .	108
165	Cu tîbaclu	108
166	Cu scŏaterea carne . . .	109
167	Tu guvă cu adunarea . .	109
168	Tu guvă di diprisupră . .	109
169	Cu ţara	110
170	Dĕ-a aşĭ	110
171	Aprindi-n' ţĕara	111
172	Angh'ilu şi draclu . . .	111

www.digibuc.ro

		Pag.
173	Cu funĕa; orbu-gh'ani etc.	112
174	Dĕ-a ocl'il' ligari. . . .	112
175	Pri c'ĕflă	113
176	Cu arucarĕa ch'atra . . .	113
177	Alumtarĕa	113
178	A valma	114
179	Cacada-Macada	115
180	Cu tuc'ínili	117
181	Cu v'iraclu.	117
182	Cu pul'lu	118
183	Lună-soare.	121
184	Cu sfurla	121
185	Analtu ; pri sfurla . . .	122
186	Cu simniclu etc.	123
187	Cu bîşarea	123
188	A soirluĭ etc.	124
189	***Cu fic'lu : cu fic'lu ; cu fiflu***	124
190	Glucĭŭ	125
191	Dĕ-a grĕasca	125
192	***Jocurĭ cu arşice*** . . .	126
193	Dutĭ à lachĭ	126
194	H'eca	127
195	A cazaca-Pişti	127
196	T-a cucoşa	128
197	Cu c'imc'irĕa	128
198	A turnava	128
199	Cu avinarea	129
200	Tatafchia etc.	129
201	Pri mînă	129
202	Şenc	130
203	Cu soirlu	130
204	À scunda	131
205	A şuirarĕa	131
206	Cu parlu	131
207	Cu tombulu di-mpadi . .	132
208	Tombulu cn darĕa . . .	132
209	Cu ch'itriţcaoa	133
210	Di ţe ocl'u eàsti aestu? .	133
211	Cu tombulu suror c'ic'ioari	135
212	Tombulu cu casa . . .	135
213	***Jocurĭ cu căc'ula*** . . .	136
214	Dĕ-a scŏală scufi etc. . .	137
215	Cu darĕa căc'ulilor . . .	137
216	T-abŭşala	137
217	Află-ţĭ cloc'e pul'i . . .	138
218	» » puĭl'i . . .	138
219	Cu cîc'úlili	139
220	***Cu topa***	140
221	Topa cu darea	140
222	Cu topa ancîlicari etc. . .	141
223	Topa cu merlu	141
224	Tu guvă	142
225	Topa V'imbur-V'imbur . .	143
226	Cu papa etc.	144
227	De-ancîlicarĕa etc. . . .	146
228	A topa n-mur etc. . . .	146
229	Topa a mer	147
230	A taca-tuca	147
231	***A pul'ana***	147
232	A bişca etc.	147-148
233	Cu ţŏăpitli	149
234	Cu murminţil'ĭ	149
235	Corimboc'-mboc'? . . .	150
236	Tu guvă cu azvîrnĭĕarĕa .	151
237	Pri şcop ; pri pul'án . .	152
238	A c'ulenga pri mînă . .	152
239	Şcl'enda	153
240	Cu lemnul pri ḑĕadit . .	153
241	***Cu antrisărĭrea***	154
242	Tu una	154
243	An treiĕa	154
244	» » cu artisirĕa . .	154
245	An treiĕa ghi'ftĕaşte . .	155
246	Pri un c'ic'óru	155
247	An treiĕa ct súlili . . .	155
248	T-amînal'a ec.	156
249	Ta scamnach'a	156
250	Barba mĕa dĕ-asime . .	158
251	C'ingăr-c'ingăr	160
252	Jocu cu casa	161
253	Dĕ-avariga	161
254	N'-am nă gîscă	161
255	Cu aduch'irĕa	162
256	Cu ncîrcarĕa	162
257	Avi nitorlu	163
258	Cîu furl'i	165
259	Bşarĕa	164
260	Dĕ-a ligînarĕa	165
261	V'alaca	165
262	Cu trîḑĕarĕa	166
263	Cu triotĕa	166
264	Cu zmeulu	167
265	Cu papuşile	167
266	Mirtîtŏarĕa	167
267	Mer mer aroş	167
268	Cu abĕălili	168
269	Proaştea	171
270	Lemnul	172
271	Peana	172
272	Arcul	173
273	Cumbura	173
274	Tengala	173
275	An călar	174
276	Cu oĭli	174
277	Gîrgară	175
278	Figurĭ de hărtie	176

www.digibuc.ro

		Pag.
279	Carlu	176
280	Figurĭ	176
281	Ţinghi'il c	177
282	Moaşe	177
283	Pat	177
284	Scamnu	178
285	Mınıstirlu	178
286	Noadele	179
287	Arăzboĭul	179
288	Căcıule	180
289	Maţul	180
290	Zımbuni	180
291	Fluere copilăreştĭ	181
292	Alıxirea ḑeáditlor	181
293	Flituri	182
294	Dindirlu	182
295	G'ung'unarlu	182
296	Cu laspea	182
297	T-a buşala	183
298	De-a culutumba	183
299	Cu arucutirea	183
300	Boşa	183
301	Cu anvîrtirĕa	183
302	Pri cap	183
303	N'-adár av'in'a	184
304	Ea ded	184
305	Cu ţintarul	184
306	Cu lepurli	184
307	Scoală tine s-şed ĭo	185
308	Vîersurĭ ce se cîntă la stricarea adunărilor copil.	185
309	***Cîntece adresate la păsărĭ***	187 202
310	Curcubeul	189
311	Cînd e ploae cu soare	190
312	Cînd copiı schimbă dinţiĭ	190
313	La o gărgăriţă	191
314	Bucuvală	192
315	La omidă	192
316	Cînd într'o casă fumul nu merge drept prin coş	192
317	Cînd sosesc berzele	193
318	La un vultur	193
319	La o guguc'e	193
320	La can'a	194
321	La un cocoş sau puiu de găină	194
322	Cînd copiii vad un cuc, mînz, etc.	194
323	Alte	195
324	La un iepure	196
325	Inşi Liserică	196
326	Paserĭ teda-todu»	196
327	La un mielc	197
328	Ca sa găseşti mĭelcĭ	198
329	La un bivol	198
330	Blıstemlu	199
331	Cînd se daĭ pe ghĭaţa copiiĭ	199
332	De frică	199
333	Cınd se apropie Dumineca.	200
334	Formula numerică	200
335	Alta	201
336	***Injurăturĭ copilăreştĭ***	203-209
337	Weigand şi Aromînii în înjurăt	203-206
338	Injuraturı adresate grecilor.	206
339	Cînd grecii batjocoresc pe Aromînĭ	207
340	Alta (la adresa grecilor)	207
341	Grec, laĭ grec	208
342	La Bulgarĭ	208
343	La Ţiganĭ	208
344	La Albanejı	209
345	La Turcĭ	209
346	Alta	209
347	***Medicina populară a Aromînilor***	210-340
348	Introducere	213
349	Importanţa med. popul	214
350	*Boale de oamenĭ*	219
351	Doctoriĭ în medicină	221
352	Doctoriĭ populari	222
353	Miscaţiĭ,	222
354	V'atri di Zagori	223
355	Moáşili	223
356	Terminĭ întrebuinţaţĭ p. a exprima boala şi mĭersul eĭ	225
357	Uşurarea bolĭĭ	225
358	Ca cine va să nu se îmbolnăvĭască.	225
359	Aghiazmă	227
360	Cît durează boala	227
361	Despre boale	228
362	Ape vindecătoare.	229
363	Ape vindecatoare cu caracter religios.	230
364	Ape cu caracter nereligios.	230
365	Albele, dînele.	231
366	Cum se vindecă de agudit de albe	233
367	Cînd trebue să vizitezĭ zînele	235
368	Ḑinele din Cruşova	236
369	» Moloviste	236
370	» Vlacho Clisura	236
371	» Gobeşti	237
372	» Perivole	237

www.digibuc.ro

		Pag.
373	» » Avela . . .	237
374	Descîntece de «loat de albe	238
375	De «loari din afoară» s. de «hali»	239
376	Tot pentru «loare de dine»	239
377	De «vazmo»	240
378	Descîntece de «umflătură etc.	240
379	Deochiul	241
380	Cine poate fi deochiat . .	241
381	Cine poate deochia . . .	241
382	Cum se cunoaşte deochiul	242
383	Cum nu pot fi deochiaţi copiii	243
384	Sculpatul	243
385	Cînd deochiatul nu e descîntat, ...	244
386	Descîntece de «diucl'are»	245-249
387	P. «luare de lună» . . .	249
388	Descîntec de tăere. . . .	249
389	Descîntec de grăunţe (bube)	250
390	De «Plăscare».	250
391	De frigurĭ	251
392	Pentru friguri învechite. .	252
393	Cum se taie sulfatul. . .	252
394	Ape de friguri.	252
395	Ca copilul să fie prezervat contra a orĭ ce răŭ în viaţa luĭ.	252
396	Ca să nu se «aumbreadă» copiiĭ.	253
397	P. a se iubi fraţiĭ între dînşiĭ.	253
398	Dacă vreĭ ca copilul să crească forte ca ursul .	253
399	P. a se îndrepta picioarele unuĭ copil, care se naşte cu ele strîmbe. . . .	253
400	Cînd copilaşul e dus la o rudă a sa	253
401	Cînd copiiĭ beaŭ vin noŭ .	254
402	Cînd cade copilul. . . .	254
403	De «lusch'iḑĭ»	254
404	Ca să cunoască «m-păltare».	254
405	Ca să depărtezi frica şi întristarea.	254
406	Ca să treacă frica, spăimîntura cul-va.	255
407	Pentru cine are un dinte găurit.	255
408	Ca să ţiĭ dinţiĭ curaţi în totd'a-una	255
409	Pentru cine are durere de dinţĭ.	255
410	P. fugirea buriculuĭ . . .	256
411	Cînd te muşcă buricul. .	256
412	După ce cade buricul de la copil, ...	256
413	Cînd se boşorogeşte cine-va.	256
414	Cînd cine va suferă de gălbinare.	257
415	P. cine nu-şi poate vărsa udul	257
416	P. căderea şelelor. . . .	257
417	Cînd te dor oasele . . .	257
418	Cînd cine-va nu poate muri.	258
419	Pentru durere de stomach.	258
420	Ca să te păzeştĭ în contra a orĭ-ce boală. . . .	258
421	Ieşirea şezutuluĭ	258
422	Pentru capse	259
423	P. scoatere afară. . . .	259
424	P. nescoatere afară . . .	259
425	P. surdisire.	259
426	P. apostemă	260
427	P. dezinterie	260
428	Cum se vindecă trînjii cu scurgere de sînge. . .	260
429	Cînd este fără scurgere de sînge, ...	260
430	P. bătae.	260
431	P. vizicătoare	261
432	P. ameţeală	261
433	Cînd are cine-va contuzie la craniŭ.	261
434	Cînd scoate blîndă cine-va.	261
435	P. aruversare	261
436	Pentru aprindere la micĭ .	261
437	P. muşcătură de cîne, cal etc.	262
438	P. muşcare de cîne. . .	262
439	Muşcătură de cîne . . .	262
440	P. muşcătură de cîne, cînd curge sînge.	263
441	Cum se închide o rană. .	263
442	Idem	264
443	P. cine suferă de anghină .	264
444	Remediu de rană . . .	264
445	Ca să rupă o rană . . .	264
446	Cînd îţĭ curge sînge din nas	264
447	Leac p. rănile omuluĭ de la la mînĭ şi picioare . .	265
448	Acăţarea n- inimă . . .	265
449	P. ameţeală provenită de neghină	266
450	Cînd scoate cine-va prucuviţa	266
451	Cînd scoate cine-va cur de găină	266

www.digibuc.ro

		Pag.
452	Cînd suferă cine-va de reumatism	267
453	Cînd te doare urechea . .	267
454	P. curăţirea urecheĭ . . .	267
455	De arcurat.	268
456	Orbul găinilor	268
457	P. durere de dinţĭ . . .	268
458	Cînd muĭerea	268
459	Pentru durere de mitră .	269
460	Pentru durere de splină .	269
461	De ochĭ	269
462	Cînd cine-va nu vede clar.	269
463	P. a curăţi ochiul . . .	269
464	P. lovitură de ochiŭ. . .	269
465	P. a avea vederea f. bună	270
466	P. cine are talpi la ochĭ .	270
467	P. durere de ochiŭ . . .	470
468	Cînd ochiĭ sînt roşiĭ. . .	270
469	P. cine nu vede bine . .	270
470	Pentru cine suferă de sprîncene etc , ...	271
471	Cînd te scuipă ciulul . .	271
472	Cum se vindecă panariţiu .	271
473	La abscese	272
474	Pentru cine este ofticos .	272
475	Cînd răceştĭ la genunchiĭ .	273
476	De gurmaz	273
477	P. cine scoate bube . .	273
478	P. cine scoate bube pe limbă	273
479	Cum dispar bubele . . .	273
480	Pentru sfîrnuţél» . . .	274
481	Pentru ca să nu fiĭ atins de plumb	274
482	Cînd aĭ arice (negĭ). - .	274
483	P, ulcior	275
484	P. copiĭ carĭ plîng . . .	276
485	P. cine este impotent . .	278
486	Cînd cine va are tuse cu flegmă	277
487	P. tuse simplă	277
488	P. durere de muşchĭ . .	278
489	De «slabiciune mare . .	278
490	Pentru upărire	279
491	P. plăscare	279
492	Ca să nu scoţĭ bube pe limbă.	279
493	Cînd cine-va a gustat otravă	279
494	P. durere de cap . . .	280
495	P. turburarea capuluĭ . .	280
496	Cum se cunoaşte durerea de cap	288
497	Cînd te doare capul . .	280
498	P. cine este peltec . . .	280
499	P. durere de gîtlej . . .	281
500	Cînd ţĭ-arde capul . . .	281
501	Cînd te doare gîtul . . .	281
502	P. bubă în gîtlej . . .	281
503	De umflătură	281
504	De mălţĕaţă», vărsat . .	282
505	Ca să nu rămîe pete după vărsat	282
506	Ca să nu te muşte şarpele	282
507	Observarĭ	283
508	Iarba şarpeluĭ	283
509	P. muşcătură de şarpe la oamenĭ	284
510	Ca să nu te muşte şarpele	284
511	Pentru şerpĭ din pîntece .	284
512	Dacă vreĭ să dispară şoarecĭĭ şĭ şerpiĭ	284
513	Ca să piară şerpii . . .	285
514	Pentru turbare	285
515	Pentru limbricĭ	287
516	Pentru cine se arde puţin .	287
517	Pentru arsură	287
518	P. cine se loveşte la picior .	288
519	Pentru muşcătură de guşter verde	288
520	De pliguiri»	288
521	Pentru plivrit	288
522	Cînd se rupe osul omuluĭ unde va.	289
523	P. cine se rupe din mijloc	289
524	Bureţĭ zurlĭ	289
525	P. lingoare îndelungată .	289
526	P. cine are broaşte . .	289
527	Ca să nu scoţĭ boaştele .	290
528	P. cine are broaşte în stomac	290
529	P. «dălacă» la om . . .	290
530	P. cine este răcit . . .	290
531	Ce să facă cine-va cînd nu-ĭ trăesc copiĭ	291
532	Dacă vreĭ să cîştigĭ un proces	291
533	P. purificarea singeluĭ . .	291
534	Cînd te muşcă o «căpuşe»	292
535	Pentru cine mănîncă carne scuĭpată de muştĭ . .	292
536	Ca să nu te îmbeţĭ . .	292
537	P. a nu ţi se întîmpla rău după ce beĭ apă. . .	292
538	P. durere de pĭept . , .	292
539	Cînd te muşcă albină etc. .	292
540	Cînd ţi se umflă picioarele	293
541	Tot pentru picioare , . .	293
542	Durere de picior . . .	293
543	P. Podalgie	293

www.digibuc.ro

		Pag.
544	Cînd îţi intră ghimpe în picior	294
545	Pentru bătătură	294
546	Pentru fistulă	294
547	Pentru glinduri	294
548	Pentru voamere (vărsare)	295
549	Cînd vreĭ să verşĭ	295
550	Cînd te doare junghiul	295
551	P. aprindere de deget	295
552	P. crăpare de mînĭ	295
553	Cînd degerează cine va	296
554	P. ca să-ţĭ crească părul	296
555	P. pecnă (păstruĭ)	296
556	P. cine îşĭ rupe mîna	296
557	Copilul să nu prinză păduchĭ	297
558	Ca să poţĭ cunoaste cu cine te veĭ căsători	297
559	Cum femeea e iubită de bărbat	298
560	alta	298
561	Cînd îţĭ miroase gura	298
562	Cum poţĭ căpăta iubirea uneĭ femeĭ	299
563	Cum poţĭ căpăta iubirea uneĭ fete	299
564	P. a fi iubit de femeĭ	299
565	Ca o femee să nu nască	300
566	Cînd femeea e însărcinată	300
567	Cum poţĭ cunoaşte ce va naşte o femee	300
568	P. ca femeea să poată naşte	301
569	Ca femeea să nască cu uşurinţă	301
570	Doctorie p. femeea, care nu naşte	301
571	Ca pruncul născut să se întărĭască	301
572	Ca o femee să nu nască fată	302
573	Visul contribuĭe la determinarea sexuluĭ	302
574	De gălbinare la copiĭ	302
575	De «buric»	303
566	Doctoriĭ de nuc	303
577	Plopul	303
578	«Lŏari di lună»	303
579	Fiere de muşuroiŭ	304
580	De inimă	304
581	«Di goadă	304
582	Durere de urechie	304
583	De ureche	305
584	«Damă de g'uněapini	305
585	Femeea ca să nască uşor	305
586	Ca să nu se înstrăineze laptele de la o femee	305
587	Cum o femee după naştere poate avea lapte	305
588	Şutili	306
589	La tăĭetură	306
590	«Di broaşti	306
591	Di gl'induri	306
692	De «sine»	307
593	Tot de «sine»	307
594	P. scurgere de sînge din mitră	307
595	Cînd se opresc lunarile	307
596	Cum mărturiseşte totul o femee	307
597	Cum nu naşte femeea :	307
598	Ca să moară un om răŭ	307
599	P. a deveni ce doreşte etc.	308
600	Ca să poţĭ dobîndi orĭ-ce	308
601	Cînd ţi se fură	308
602	Pentru a nu fi de deochiŭ	309
603	Cum poţĭ să faci pe cine-va să'şĭ prelungească somnul	309
604	Alta	309
605	Despre vrăjĭ	310
606	Alta 259	310
607	P. a alunga vrăjile	310
608	Cum vrăjile rămîn fără efect	311
609	Usturoiu	311
610	De rană	311
611	De inima	311
612	Pentru a creşte părul	311
613	De muşcóu'	312
614	De davan	312
615	Muscă de cal	312
616	Mul'iţă	312
617	***Boale de animale***	313
618	De dilacă	315
619	Ca lupul să nu mănânce vite	315
620	Sintiĭ Surghinaţĭ	316
621	Cum adoptează oaea un mĭel	316
622	Alta	316
623	De guvujdeĭ	316
624	După ce fată oaea	317
625	P. rîie la oĭ	317
626	Tusea oilor	317
627	Şuricoan'e	317
628	Culeanda la oĭ	318
629	Cum se vindecă «noatinlu vîrlu»	318
630	P. rană la oĭ	318
631	Cînd o vită are vîermĭ	318
632	P. vărsat de vite	818
633	Cum se vindecă vitele atinse de trăsnet	319

www.digibuc.ro

		Pag.
634	Peatra astămîtii	319
635	P. a vindeca oile carî....	319
636	P. muşcătură de lup . .	320
637	Pentru gălbadă» . . .	330
638	Cînd şi cum se iea şi se întoarce laptele la vite .	321
639	Ca să nu ţî fure laptele .	321
640	Ca să furî lapte de la vite etc.	322
641	Ca să nu se substragă lapte de la vite	322
642	Ca să nu se stîrpiască oile	322
643	Ca oile să producă lapte mult	322
644	P. ca oile să se mărlîască	322
645	P. ca vitele să nu împuţineze laptele	323
646	Cînd oile se ţea de lapte	323
647	P. rîie la capre	323
648	Cînd o oae saŭ capră nu-şî ţubeşte mîelul saŭ ţedul.	323
649	Cum se înţearcă ţezii . .	324
650	P. rana cauzată caluluî de samar	324
651	P. oprirea uduluî . . .	324
652	Tot p. oprirea uduluî . .	324
653	P. răcire la caî şi alte animale	325
654	P. «bulură»	325
655	Cînd se aprinde calul la picior	326
656	Ca să crească unghia caluluî	326
657	De aprindere	326
658	Cum se vindecă şirigelu .	326
659	Pentru cîrcioriî	327
660	Pentru rîie la caî . . .	327
661	Cărăcuşul la caî	327
662	P. cuculachî saŭ usîc . .	328
663	Cînd un animal suferă de zurlumă	328
664	De inimă	328
665	P. boala caluluî Faţi n-guşi»	329
666	Cînd se calcă calul pe picior	329
667	Pentru muşcătură de şarpe	329
668	Ca vacile să nu fie muşcate de şerpî	329
669	Gurliţa	329
670	Ca să facî pe cunî a nu se maî întovărăşi cu lupiî .	330
671	Cînd un cîne, etc., prinde vîerinî	330
672	Cînd o vită îşî rupe picîorul	330
673	Cînd nu ouă o găină . .	330
674	Pentru ca o găină să nu clocească	330
675	Ca să se îngraşe găincle .	331
676	Ca să ouă găinele neîntrerupt	331
677	Ca găina să ouă în cuibul săŭ	331
678	Cum se cunoaşte puîul de găină dacă are să fie cocoş saŭ găină. . . .	331
679	Cum se stîrpesc păduchiî de lemn.	331
680	Pentru stîrpirea muştelor .	332
681	Pentru a nu avea pureci .	332
682	Pentru a face ghîulsu . .	333
683	Ca cotoîul să nu mănînce pisoiî	333
684	Ca o pisică să nu prinză şoarecî	333
685	De suhăţî»	333
686	***Diverse.***	335
687	v'arv ir	337
688	Pentru a vindeca pomî atăcaţî	337
689	Ca să prinzî paserî, . .	337
690	Cum se păstrează strugurii mult timp în bună stare .	338
691	Cum se ţine vinul dulce .	338
692	Pentru ca vinul să miroasă plăcut	338
693	Ca să nu se strice vinul .	338
694	Spre a întoarce pe cine-va de la moarte	338
695	Cum poţî prinde un ţepure .	339
696	Cum se conservă hrîinele în contra moliilor. . . .	339
697	Cînd e lună nouă . . .	339
698	Cum se prind peştî din rîu .	339
699	Ca să înceteze furtuna . .	339
700	Pentru a visa vise plăcute .	339
701	Ca să înceteze grindina . .	340
702	***Ghicitorile Aromînilor*** .	341-412
703	Introducere în ghic . . .	343
704	Cum se numesc ghicitorile .	344
705	Cine petrece cu ghicitorile .	344
706	Scopul ghicitorilor . . .	345
707	Geneza ghicitorilor . . .	346
708	Colecţiuni de ghicitorî . .	347
709	Aclu (acul)	348
710	» cu hir (acul cu aţă) .	348
711	Albinele şi roiul	349
712	Allu (usturoiul)	349
713	Amarea ş-arî uli	350
714	Anlu (anul)	350
715	»	351

www.digibuc.ro

		Pag.
716	Apa.	351
717	Apala (sabia).	351
718	Arapuni (cĭorchină) , . .	351
719	Ariciŭ	352
720	Ariŭlu (rĭul)	352
721	Arĭzboĭulu (războiul). . .	352
722	Aroĭda (rodia) . , . .	353
723	Aua (strugurele)	353
724	Aumbra (umbra)	354
725	Barba.	354
726	Bilc'iclu di cĭntare (tocul cantarului)	354
727	Birbec, ţap.	355
728	Bişica (ardeiul).	355
729	Boţa (sticla).	355
730	Bruma	355
731	Budic (ulcior).	355
732	Burete	356
733	Buric	356
734	Bute. . , ...	356
735	Bafea. . , ...	356
736	Cale.	356
737	Cap.	357
738	Capra	358
739	Cartea	358
740	Casa cu oamenĭ	358
741	Cavurlu (racul).	359
742	Călăreţ	359
743	Căţea	359
744	Ch'ápţin' di lină (pieptenĭ de lină	360
745	Ch etrile di moară . . .	360
746	Ch icutli (picăturele de ploae)	361
747	Ch ipru (clopoţel). . . .	361
748	Ch irĭmizli (cărămizile) , .	362
749	Ch'uşaţĭ (coţurile camerei).	362
750	C'ŏarle şi cŏada caluĭ (picioarele şi coada caluluĭ).	362
751	C'ĭrĕaplu (coptorul) . . .	362
752	C'ubuca (Luleaua). . . .	362
753	Cĭomag.	363
754	Cilcin'i (călcîe)	363
755	Căldarea	364
756	Căldarea şi maiul . . .	364
757	Cintarul.	364
758	Cîndila.	364
759	Cipistĕari	365
760	Cĭravĕa	365
761	Cărligele de împletit. . .	365
762	Aţile de mplătire. . . .	366
763	Cărligul cĭobănesc . . .	366
764	Cistin'a (castana) . . , .	366
765	Cl'aea şi cl'iţa (Broasca şi cheia)	367
766	Cofa (plosca)	367
767	Cucatlu (cocoşul). . . .	368
768	Cundil'u (condeiŭ) . . .	368
769	Condeĭul şi slovele . , .	369
770	Curcubeta (dovleacul) . .	369
771	Curcubeul	370
772	Dinţiĭ de pieptene . . .	370
773	Degetele	370
774	Ziua şi noaptea	371
775	Fintîna	371
776	Foale etc.	372
777	Foarfece	372
778	Foc	373
779	Fumul şi focul	373
780	Fum	373
781	Furnica.	374
782	Fusul	374
783	Gastrulu, pita, tipsia (capacul, plăcinta şi tipsia) .	374
784	Gazlu (un fel de opaiţ). .	374
785	G'epĕa (buzunarul) . . .	375
786	Găina	375
787	Găina şi oul	375
788	Ghiaţă	376
789	Jurămîntul, cununia . . .	376
790	Groapa	376
791	Gugul'u (cĭuperca). . .	376
792	Gura cu dinţiĭ	377
793	Humuniclu (pepene verde)	377
794	Hivaněa şi stumbul) (piua şi pisălogul)	378
795	Ibricul	378
796	Icoana	379
797	Lampa	379
798	Ĭepurele şi lătratul cîneluĭ .	379
799	Lihnarlu (opaiţ)	380
800	Limba	380
801	Limba clopotuluĭ	380
802	Limîdură (meliţă). . . .	381
803	Lingură.	381
804	Lîndură (rîndunică) . . .	381
805	Lîpuda (cĭorapul) . . .	382
806	loc ; lostur. . , . . .	282
807	Luminarea	383
808	Lima	383
809	Masa	384
810	Mătura	384
811	Mincĭuna	384
812	Mintea	385
813	Mănuchiul	385

www.digibuc.ro

		Pag.
814	Moara	385
815	Moartea	386
816	Muisul	386
817	Muma greauuă etc.	386
818	N·gura (cĭrţa).	387
819	Nelu (inelul	387
820	Norul	387
821	Nuca	387
822	Nuc	388
823	Numele.	388
824	Oae	389
825	Oala.	389
826	Oara (ceasul)	389
827	Ochiĭ	390
828	Omul	391
829	Omul care mulge	391
830	Oul	391
831	Paraua	392
832	Patlu a mórtului (sicriul)	392
833	Pătich'cle (iepele de la rĕzboiŭ)	393
834	Penura (cuiul)	393
835	Pescul (peştele)	393
836	Pirostria	393
837	Piuviţa (lipitoarea)	394
838	Pipuţi (ghete).	394
839	Pl'umbul (glontele)	394
840	Poaha (plasa).	395
841	Poarta	395
842	Prag	395
843	Pras.	396
844	Poliţa	396
845	Pul'lu (paserea)	396
846	Purecele	397
847	Sac	397
848	Scaun	397
849	Scară la D-zeŭ etc.	398
850	Scrisul	398
851	Sfredelul	398
852	Sinduch'a (lada)	399
853	Sita.	399
854	Soarele.	399
855	Soarele şi luna etc.	400
856	Soba	400
857	Somnul.	400
858	Spata de rĕzboiu.	401
859	Streaşina caseĭ etc.	401
860	Sufletul şi trupul.	401
861	Sulurile rezboiuluĭ	401
862	Suveĭcă.	402
863	şarpe	402
864	Şoarece	402
865	Şipot	402
866	Talaı (putina)	403
867	Tigae	403
868	Toporul	403
869	Toaca	404
870	Tufech'a (puşcă)	404
871	Turta	405
872	Ceapa	405
873	Ţerlu (cerul) etc.	406
874	Ţerlu cu stealili (cerul şi stelele)	406
875	Ţirlu (Ciurul)	406
876	Ţiruh a (opinca)	407
877	Ţiţe.	407
878	Ţiţa de vacă	407
879	Ug aclu (coşul)	408
880	Urmele de cal	408
881	Vatra	408
882	Vĕaréa (cercei)	408
883	Verdul (varza).	409
884	Vintul	409
885	V'ilia (oglinda)	410
886	V utăganea (sabia)	411
887	Xurafea (briciul)	411
888	Ziga (cantar)	411
889	Zmelciul (melcul)	412
890	***Proverbele Aromînilor***	413 706
891	Introducere	415
892	Proverbe	418-706
893	***Colindele la Aromînĭ***	707-721
894	Descrierea obiceiuluĭ	709
895	Ciumegile colindarilor	711
896	Colaciĭ	711
897	La colida adet (Megleuia).	712
898	Cîntece de colinde	713 721 No. 1-23
899	***Paparudele la Aromînĭ***	723 729
900	Descrierea obiceiului paparudelor	725
901	Cînt. despre paparude	726 728 No. 1-7
902	Paparuda la Rominiĭ din Meglenia	728 No. 8-9
903	***Lăzărelul la Aromînĭ***	731-736
904	Descrierea obiceiuluĭ	733
905	Cîntece de Lazăr	734 736
906	Lazărelul la popoarele balcanice	736
907	***Leagănul la Aromînĭ***	737-741
908	Descrierea acestui obiceiu	739
909	Cîntec de leagăn la o fată	739
910	» de leagăn la un băet	740
911	La o nevastă	741

www.digibuc.ro

Pag.

912 La o bătrîna 741
913 *Tavanŭ (Sînziene) la Aromînĭ* 743 749
914 Descrierea obiceiului . . 745
915 Cînd se strîng fetele la galeată 747
916 Cînd se porneşte galeata 747
917 Idem 747
918 Forma femenizată «Stăghĭană 749
919 *Luna nouă la Aromînĭ* 751 755
920 *Deceurĭ la Aromînĭ* . 757-816
921 I. De ce rîndunica îşĭ face cuĭbul prin case . . . 759
922 II. Pasarea cîocîrlie (Pulu picurar). 761
923 III. De ce oaea are coada groasă şi lînoasă? . . 761
924 IV. Pentru ce capra paşte singură şi ţine coada însus? 766
925 V. Pentru ce cînĭĭ rod oasele şi pentru ce se miros la coada 766
926 VI. De ce ursa n-are călcîe la picioare? . . . 767
927 VII. De ce nu putrezeşte broasca ţestoasă?. . . 769
928 VIII. Viermele de mătase . 770
929 IX. Variantă 772
930 X. De ce n are paĭanjenul noroc şi albina are? . 772
931 XI. De ce luna luĭ Februarie este maĭ scurtă de cît cele l-alte lunĭ? . . 773
932 XII. Variantă (Baba Codrughionuluĭ) 774
933 XIII. Fata cu cirişele în luna luĭ Martie 775
934 XIV. De ce turmele sunt păzite de cînĭ? . . . 777
935 XV. Cum s'a făcut melcul? 778
936 XVI De ce privighetoarea cîntă aşa frumos şi de ce barza mănînca broaşte? 780
937 XVII. Cum se facu cucuvaia? 782
938 XVIII. De ce cînele goneşte pe lup? 787
939 XIX. De ce fură ciobanii? 787
940 XX. De ce ómenii sunt măgari? 789
941 XXI. De ce nu ştie omul cînd va muri? . . . 789
942 XXII. De ce omul traeşte mult? 791
943 XXIII. Soarele şi luna . . 793
944 XXIV. Varianta 793
945 XXV. De ce catîrul (*mua*) nu fată? 795
946 XXVI. De ce pasarei *aroată* i se zice şi împăratuş? 795
947 XXVII. De ce baciul nu are noroc şi este negru? . 797
948 Legenda Peristereĭ (variantă) 799
949 XXVIII. De ce spicul nu produce mult grîu?. . . 803
950 XXIX. De ce dracul e cu un picior? 804
951 XXX. De ce moartea este sur la? 806
952 XXXI. De ce pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul verei şi de ce nu se raspîndesc oile?. . . . 809
953 XXXII. De ce turma este pascuta de cînĭ? . . . 811
954 XXXIII. Calea lactee (Drumul luĭ Traĭan) . . . 812
955 XXXIV. De ce ursul n-are coada 814
956 *Poezĭ pop. la Aromînĭ.* 817 1055
957 Introducere: Numirea poezieĭ populare; expresiunĭ referitoare la ea; adunarea poez. popul.; producerea de poezĭĭ şi pe limbi străine; modul de cîntare; colecţiunĭ de poezii populare arămineştĭ. . 819-827
958 *Poezĭ popul. de vrere* (dragoste) No. I-CXXIV. 828-872
959 Cîntece de străinătate (xeane). 872-903
960 *a*) Despărţirea, No. I-XXVI 872-885
961 *b*) Străinăt., No. I-XXVII 886-896
962 *c*) Revederea No. I X . 897-903
963 Cîntece de joc No. I XXVI. 904 914
964 Cîntece de nunta, No. I XLI. 915-928
965 Diverse (cîntece), No. I XIII. 929 957
966 Cîte-va distihuri No. I-XXV 958 962
967 Bocete la Aromînĭ, No. I-XLVIII. 963 990
968 Cîntece haĭduceştĭ, No. I LIII. 991 1
969 Balade, No. I-VIII. . . 10 5-10 6
970 Index 1057 1072

www.digibuc.ro

CÎNTECE DE LEAGĂN

De oare-ce ne am propus să publicăm materialul poporan *aromînesc*, în toată întregimea lui, vom căuta cît ne va fi cu putinţă, să ne ţinem de clasificarea, care adoptează drept punct de bază: etatea omului, începînd cu etatea copilăriei trecînd la cea a bărbăţiei şi apoi la cea a bătrîneţei, neputînd-o divide în proză şi poezie, de oarece nici nu există în producerile acestea deosibirea, pe care o face literatura cultă.

Aşa fiind, «cîntecele de leagăn», deşi sunt creaţiuni copilăreşti, noi le vom trece în literatura copilărească, fiind făcute pentru copii [1]).

Ele sunt primele produceri, cari încîntă urechea fragetă a prunculuĭ, cari îl adorm şi cu cari se deşteaptă.

Cu melodia lor muzicală, înceată şi melancolică, cu farmecul cel armonios, influenţează asupra fiziculuĭ şi moraluluĭ şi poate această influenţă a armonieĭ se exercitează mai mult asupra fiziculuĭ, în această vîrstă, cînd viaţa intelectuală e slabă şi noi nu existăm de cît prin viaţa organică [2]).

Cîntecele de leagăn prezinte parte sînt culese de noi, parte ne sunt comunicate de prieteni şi elevi ai liceuluĭ romîn din Bitolia, Macedonia.

Melodia acestor cîntece foarte importantă, din mai multe puncte de vedere, după cum se poate vedea din studiul d lor Montel şi Lambert în: Chants populaires du Languedoc, lipsindu-ne cultura muzicală, cu părere de rău declarăm, că n'am putut-o culege, ca să putem da o idee deplină despre acest gen de literatură poporană la Aromînĭ.

CÎNTEC DE LEAGĂN

Cîntecele de leagăn la Aromînĭ se numesc *cî'ntiţi di n'iţi* (cîntece de micĭ), *cî'ntiţi di culcari*, şi mai obicĭnuit: *cîntiţi di lĕagîn* saŭ *di nani*.

Cîntec de leagăn fiind răspîndit la toţi Romînii, l-am adoptat şi noi ca titlu pentru a desemna cîntecele cu cari se culcă şi se scoală copiiĭ la Aromînĭ.

---

[1]) Hasdĕŭ: cursul universitar 1892/93.

[2]) Chants populaires du Lanquedoc par Montel et Lambert p. 18.

www.digibuc.ro

Pentru noţiunea de a adormí pruncul, se întrebuinţează maĭ ales cuvîntul *nani*, de pildă :

nani, nanĭ n'iclu
tr. dormĭ, dormĭ, micule, pruncule;
saŭ în legătură cu verbul *a face* :
fă nani=dormĭ, adormĭ.
fă-l nani=adoarme-l !
fă l' nani=cîntă-ĭ cîntece de leagăn, ca să adoarmă pruncul.

Cu aceleaşĭ sensurĭ ne întîmpină «*nani*» aproape la toate popoarele romanice, precum şi la D-Romînĭ [1]).

La Italieni : *far a nanna, andare a nenna ;* la Francezĭ : *faire nenna, fa nenna*, aŭ atît sensul de cîntec de leagăn (chant de berceuse) cît şi acţiunea însuşĭ de a adormi, de somn, după cum se vede din opera DD. Montel et Lambert [2]).

Tot cu acelaş senz îl găsim şi la grecii moderni, carĭ de sigur l'aŭ împrumutat de la Aromînĭ saŭ din venirea lor în contact cu Italienii.

La Aromînĭ, «*nani*» maĭ înseamnă şi leagăn, cum de exemplu în expresiunea următoare :

bagă-l natlu tu nani
(bagă-l pruncul în leagăn).

Nani-nani ca refren se întrebuinţează orĭ de cîte orĭ mama, care 'şĭ adoarme pruncul vrea să vocalizeze. Atunci se repetă de maĭ multe orĭ pe un ton încet şi trist, aşa cum convine maĭ bine stărĭĭ sufleteştĭ aceleĭ care cîntă saŭ cum se crede maĭ bine pentru adormirea pruncului.

Lulu-la. Pe lîngă *nani-nani* un al doilea element, nelipsît aproape în cîntecele de la leagăn aromineştĭ este :
lulu-lu, lulu-la,
silabe întrebuinţate maĭ ales, ca şi *nani-nani*, la sfîrşitul cînteculuĭ de leagăn, ca refren.

Cîte odată silaba *lu-lu, la-la,* se pronunţă foarte nedefinît, în cît nu auzĭ de cît un *l* simplu saŭ *liu, liu, liu.*

Cuvintele *nani, lulu, lala,* sînt întrebuinţate cîte odată singure.

Ast-fel cine adoarme pruncul, pe cînd îl leagănă îĭ cîntă numaĭ unul din cuvintele acestea.

In privinţa originei luĭ *lala* din *lallare* din *l.* latină, vezĭ în «*chants populaires*» de Montel et Lambert p. 141 şi urm.

Somnul. Cu osebire *somnului* se adresează ca să vie să adoarmă pruncul. Caracterul de supra-natural al *somnului* în cîntecele de leagăn, este foarte vădit, ca să nu zicem, că este o rămăşiţă din mitologia veche a latino-grecilor.

Pe lîngă *somn* se învoacă însă şi *stimîria*, S-ta Marie, cîte odată o pasere, cum se vede în cîntecul de leagăn culeş din *Lunzin*.

Leagănul

Leagănul la Aromînĭ se numeşte, la *lĕagîn*, Gopeşĭ (Maced.) *sirmîniţă* şi în anumite expresiunĭ, *nani* ; se maĭ numeşte la Muloviştea: *mînuşe.*

---

[1]) V. Naşterea la Romînĭ de S. Marian.
[2]) Chants populaires de Languedoc par Montel et Lambert p. 18, Paris 1880 P. 18 şi sqq. arată că origina cuvîntului «*nani*» este latină.

www.digibuc.ro

Cuvîntul cel mai răspîndit pentru leagăn însă este *sîrmîniță*.

In blesteme întîmpinăm și *cună*; de pildă: *lo-ți daracu cuna*! trad. să-ți ia dracul leagănul!

Leagănul se face din scînduri în diferite forme, mai în toate însă se cere ca cele două extremități să fie prevăzute cu niște scînduri semicercuale, pe cari este construit leagănul și cari servesc să-l facă să se legene cu ușurință.

Verbul *leagăn* este întrebuințat cu același sens ca și în D. Romîna.

Cîntecele de leagăn, cele mai multe, nu sînt decît improvizații. Dintre aceste improvizații, cîte o dată nu reușesc a se cristaliza supt forma de cîntec de «leagăn» decît cele mai puțin frumoase la Aromîni. Cauzele sînt diferite.

In cîntecele de leagăn mamele își reproduc une-ori sentimente intime, stări sufletești particulare, pe cari nu le cîntă decît pentru dînsele.

De aci marea greutate de a le face să-ți spuie cîntecul de leagăn, ca să-l culegi, mai ales cînd ești străin. Un exemplu va ilustra îndestul aceasta.

Nevasta unei rude, într-un după prînz de vară, turmentată de gîndul că bărbatul său este în străinătate, își adormea pruncul legănîndu-l în monotonia tristă și melancolică a următorului cîntec de leagăn, din care rĕiese părerea de rău, că nu putea să zboare în acel moment în brațele lui!

nani-nani,	dormi, dormi
pul'lu àli mani;	puiul mamei,
neni dusi în cîrvani,	tata se duse în cărăvane,
di nu ș-ari turnari	de nu se mai întoarce
. . . . .	. . . . .
că nu-n' h'îŭ un pul'iŭ, mărata,	că nu sunt o pasere, să mi-mana
si-n' azbóair niurata	să zbor eŭ cea întristată.
si-n' mi duc,	să mă duc
cu el s-mĕ-adun	cu el să mă 'ntîlnesc,
s-ni v'inim dol'i deadun	să venim ambii împreună.

după cari urmaŭ refrenurile obicinuite de *nani-nani*, *lala*, *lulu*, care nu lasă nimic ce să poată trăda, că n-ar fi un adevărat cîntec de leagăn.

Rugînd-o după aceasta să-mi dicteze cîntecul de leagăn așa de frumos, mi-a declarat, că acela nu a fost cîntec, ci așa *«dorlu a l'ei»* dorul ei; a cîntat fără să știe cum și mai cu seamă fără să știe că cine-va o ascultă.

Recitîndu-i versurile auzite, ea s'a înroșit și a început să devie neliniștită, cu toată asigurarea mea că este frumos cîntecul și că eŭ aș vrea să știŭ dacă mai cuprinde și alte versuri. Ți-ai găsit. Pe dînsa o muncea gîndul, ca nu cum-va să fiŭ indiscret în fața *mamei mare* saŭ lui *afendi* pater familias și să pomenesc ceva! Intr'adevăr ce ar zice atunci aceștia cînd ar afla, că pe dînsa o muncește gîndul bărbatului și că-l dorește aproape!

Și cîte alte considerațiuni de natura aceasta, în de ajuns fundate, avînd în vedere, că spiritul de moralitate primează totul la Aromîni?

Își poate orĭ-cine închipui greutatea ce prezintă adunarea cîntecilor de leagăn pentru un strain, cînd se vede cît de greu este aceasta unuia Aromîn și încă care face parte din aceiași familie. Cu

www.digibuc.ro

oare-care dibăcie şi cu interesare şi stăruinţă însă, le poţĭ culege dacă ştii să te ţiĭ bine cu bătrînele, carĭ sînt maĭ comunicative şi maĭ fără frîu la gură de cît femeile tinere.

Lăsăm să urmeze întîĭ cîntecele de leagan de *culcare*, apoĭ cele de *sculare* saŭ *de joc*.

«Cîntec de leagăn» de culcare

1. Nani nani n'iculu,
n'iculu, muşátulu;
v'inu, somnu, an cîlár,
si n'i culţi n'iculu,
5. n'iculu şi scúmbulu;
culcă-l, somnu, culcă-n'i-l!
stimîrie, dŏarmi-n'i-l!
nani nani
nani-na;
10. lali-lali
lali-là.

(Cules de la bătrîna Tana Hagigogu, Xirolivad, vil. Salonic).

Trad.—Nane, nane (doarme, doarme) micuţul,—micuţul, frumosul, —vino, somn, călare,—că să-mĭ adormĭ micul—micul şi scumpul. —Culcă-l, somnule, culcă-mi-l, — Sta Marie, adoarme-l!
nani nani—nani-na;
lali lali, lali-la.

Alt.

1. Nani-nani, pul'lu a n'eŭ,
nani-nani, súflite;
somnu hiriŏase v'inu,
dŏarmi-n' n'iclu n cîpitîn'u.
5. nani nani, lulùuulu!
Nani-nani tu livade,
tine h'il'lu ali dade;
nani-nani ş-tu lilic'e,
faţa ta si-ţ u nv'ilic'e;
10. nani-ni şi sum meru,
fĕatile pi tine ch'eru;
nani-nani şi sum stĕale,
amisticate sufrîmţĕale.
nani nani,
15. lúu lúuu lúuu....

(Cules de la Tina Vuciu, Vlaho-Clisura, Macedonia).

1. *Traducere.* — Nani, nani, puiul meŭ, — nani nani suflete; — voĭosule somn vino, — adoarme-mĭ micuţul pe perină.
5 nani nani, luluulu.
Nani nani, în livede,—tu fiul mameĭ; —nani nani şi printre florĭ,— faţa ta să ţĭ strălucească;—nani nani şi supt măr, —fetele după tine pĭer; — nani nani şi supt stele, tu cu sprîncene îmbinate.
15. nani nani luu luu luu...

Nota. Versurile din urmă nu sînt decît exagerăţiunĭ de iubire, foarte naturale la o mamă. Deşi copilul încă este prunc, mama îĭ zice, că fetele se omoară dupa dînsul; şi deşi nu ĭ a crescut încă părul, ea l vede cu sprîncene, ba şi încă în ce fel, maĭ şi îmbinate.

www.digibuc.ro

Alt.

1. V'inu-n' somnu di la uşe
Si-n' lu l'aĭ natlu di guşe.
Şi-n' lu du sum trandafiru
tĕa si-l' daĭ pîne cu v'inu;
5. v'inu-n' somnu di la gutún'ŭ,
si-n' lu l'aĭ natlu cu bun;
v'ino somnu di l-av'in'e
Si-n' ţ-ul l'aĭ natlu cu tine.

Cruşova T. Şunda.

1. *Traducere.* — Vino, somnule, de la uşe, — să-mĭ ĭeĭ pruncul de
gît — şi du-mi-l supt trandafir, — ca să-ĭ daĭ pîne cu vin;—
5. vino, somnule, de la gutuiŭ,—să mi-l ieĭ pruncul cu bine; —
vino, somnule de la vie, să mi-l ieĭ pruncul cu tine.

Nota. Nu rare orĭ mamele, carĭ nu aŭ în destul lapte, îşĭ hrănesc copiĭ cu pîne înmuiată în vin. Aşa că aicĭ nu este o formaţiune provocată de necesitatea asonanţeĭ.

Alt.

1. Nani, nani tu mînuşe
Z-v'ină somnul di la uşe,
S-n'i l'a fic'iorlu di guşe
S-n'i-l ducă tru grădină
5. Si-l' cîntă nă gh'irăch'ină
— Gh'ine-n' v'ine, n'iclu an'éŭ,
Si-n'i-l bag iu voĭ eŭ,
Tru grădină sum trandafil,
Sum trandafil şi garofil.

Burada T. Conv. lit. XXVI, p. 46.

1. *Traducere.* — Nani nani în leagăn—să vie somnul de la uşe,—
să-mĭ ĭea copilul de gît, — să mi-l ducă în grădină, să-ĭ cînte o
5. *ghirăchĭnă*, — Bine a venit, micul meŭ, — să-l bag unde vreaŭ
eŭ, în grădină supt trandafir, — supt trandafir şi garofir.

Alt.

1. Nani-nani bunlu,
nani-nani fic'orlu,
nani-nani h'ina,
nani-nani papa,
5. că va v'ină tata
va si ducă h'iţe
să bilbiţe.

Olym. Walachen p: 117. Weigand 9.

1. *Traducere.*—Nani-nani bunul,—nani nani, băeţel,—nani-nani gîsca
(alb ca-), — nani nani raţa (cel ca o raţă), — căcĭ va veni tata,
5. —o să aducă zmochine—şi năut fĭert.

www.digibuc.ro

Alt.

1. Pupu ncóa, pupu nculĕá,
v'inu, sŏamne, v'inu ncoa,
n'i te-acl'amă pupulu,
sil'-aduţi somnulu,
5. somnulu aţél dúlţili.
naaani.....

Turia, Epir. Carangiu N.

1. *Traducere.*—*Pupu* (bebi) 'ncoace, pupu colea,
vino, somnule, vino 'ncoace,
mi te chĭamă pupul,
să-ĭ aducĭ somnul,
5. somnul cel dulce.
naaani....

Notă.—In limbagiul copiilor, copilul se maĭ numeşte *pupu*, cu senz de micuţ, dragalaş, împodobit ca o papuşe.

Alt.

1. Nani-nani, h'il'u, h'il'ŭ
pri muşatlu cîpitún ŭ,
ch'indisitu şi nflucát
di mîn'lĕ-a sor-taĭ adrát
5. nani, nani, uani....
aĭ fă nani,
tu v'urgani
şi tu nŏaŭli culupani,
dorn'i h'il'u, h'l'lŏ-ameu,
10. ca h'il'ŭ di pîşe j-di beu.
nani, nani, nani....

Avela, Epir. Despa Papahagi.

1. *Traducere.* Nani nani, fiule fiu,—pe frumoasa perină, — pestriţă şi-nflocată. — de mîĭnele soreĭ tale lucrată,
5. nani, nani, nani...
Aĭ fă nani, — în plapomă — şi în noile scutece, —dormĭ fiule, fiul meu, ca fiŭ de paşe şĭ de beĭ.
10. nani, nani, nani...

Alt.

1. Nani, nani n'iţicó (ni'cúţ),
sîrmîniţă dĕ-asimcó,
cîpitún'u di vasilcò,
nani-nani.
5. lulu, lu.
nani-nani, pul'u muşát
dor dit inimă-n' curmát;
ocl'i dulţi tră surgh'iri,
dorn'i fîră minduiri!
10. nani, nani
lulu-lu.

Avela, Epir Ţapa Civica.

www.digibuc.ro

1. *Traduccre.* — Nani nanĭ, micuţule, — în leagăn de argint, în leagăn cu perină de busuĭoc, —
5. nani, nani,—lulu-lu,
Nani nani puiŭ frumos, — dor rupt din inimă mĭ — ochĭ dulcĭ
10. de sorbit,—dormĭ fără nicĭ o grijă! — nani nani — lulu-lu.

Alt.

1. Nani, nani, lulu-la,
v'inu somu di- n' lu l'a,
şi n'i-l du la casa ta
ş-apóĭ ĕar adú-n' lu aoá.
5. nani, nani, nani
lulu, lulu, lulu.
nani, nani tópimu,
tópimu, galópimu,
cara s-ti ştĕa mamă-ta
10. că l'i eştĭ a l'eĭ ficĭór,
mari dŏari vrĕaţ-aducă:
culupani hrisusiti
ş-cu mîtasi chi'ndisiti.
Sîrmînţă di asimi
15. cu nă faşe di brîsimi
ş-cîpitún'ŭ malamatern'u.
Mărata carĭ nu-n' ti şti
mult naraŏa-n' ti mutrĕaşte
şi ti tine dor nu-l' ĕaste.

Cules de la Mia Adam, Vlaho-Clisura, Maced.

1. *Traducere.* — Nani (dormĭ), nani (dormĭ), lulu-la, — vino, somnule, de mi-l ĭea — şi mi-l du la casa ta — şi apoĭ iarăşĭ adă-l
5. aci. — nani, nani, nani, — lulu, lulu, lulu.
Nani, nani *tópimu* [1])
topimu, galópimu [2]) — dacă ştia mama ta, — că tu eştĭ copilul
10. eĭ, — marĭ daruri era săţĭ aducă: — scutece aurite—şi cu mătase brodite, — leagăn de argint — cu o fâşie de borangic, ibri-
15. şim şi pernă aurită. Sărmana daca nu ştie, te priveşte cu (ochĭ) răĭ — şi pentru tine dor nu-ĭ este (şi nu te doreşte).

Nota.—Se zice în cântec că mama priveşte cu ochĭ rĕĭ pe copil, ca să nu-ĭ fie copiluluĭ rĕŭ, să nu fie deochiat *diucl'át.*

Alt.

1. Nani c'uc'lu-n',
nani n'iclu-n',
nani bunlu-n',
nani scumpu-n'.

1) corupţiune din τό παιδί-μ' (greceşte)
2) galŏpimu din καλό παιδί-μ'.

www.digibuc.ro

5. nani-n tendă,
lala lalala la la la !

Perivole — Perdichi S.

1. *Traducere.* Nani *ciucĭulu* [1]) nani micul,
— nani bunul, — nani scumpul
— nani în plapomă.
5. lala lalala lalala!

Notă. Cîntecul acesta nu ĭeste complect.

Alt.

La o fată

1. Nani-nani, n'icăză,
n-sîrmîniță dĕ-asimcó,
cu cipitún'ŭ di vasilcó,
nani, nani
lulu, lulu.
Nani-nani, b'il'e,
ca h'il'e di vîsil'é
anfîșață,
dizn'irdată
10. di laĕa-ți mîtă mîrată,
țe-n' ti dŏari și-n' ti va,
ca ocl'il', ca înima.
nani nani
lulu-lulu.

Avela, Epir. — Tana Civica.

1. *Traducere.* — Nani nani, micuță, —
în leagăn de argint, —
cu perină de busuĭoc,
nani nani
5. lulu, lulu

Nani nani, fiică — ca fică de craiŭ, — îmfășată, dezmĭerdată
10. — de beata ta mama. — care te ĭubește și te dorește, ca ochiĭ și inima
nani nani, — lulu lulu.

Alt.

La băeți'.

1. Nani-nani,
si-n' creștĭ mari,
s-ți duț la agru,
si-ți duc poĭni,
5. poĭni cu căĭgînă.

Lunzini — Hrista Stavre

1) In limbagiul copilăresc, copilul se numește spre dezmerdare; *ciuc'u* ad. micuț.

www.digibuc.ro

Traducere. — Nani nani, — să-mĭ creştĭ mare, şi să te ducĭ la agru, — să-ţĭ duc plĭne, — plĭne cu jumărĭ.

Alt.

La fată.

1. Nani nani
si-n' creşti mari,
si-l' duţĭ poĭni
cu căigînă
5. la beibi-tu.

Lunzinĭ Hrista Stavre.

1. *Traducere.*. Nani nani, — să-mĭ creştĭ mare, — să-ĭ ducĭ plĭne — cu jumărĭ la *beĭbi* (bebe) al tău..

Alt.

1. v'inu, sŏamne, v'inu bune,
v'inu n'iclu di-n' lŏ-adună!
nani, nani.
ulĭu lĭu lĭu ; ulĭu lĭu.
5. stîmîria ţĕa muşată,
culcă n'iclu ali dadă ;
nani, naaani.
u lĭu lĭu, u lĭu-lĭuu.....
zdrodlu plînde şi zgh'ilĕaşte,
10. şi tu lĕagîn s-tîrculĕaşte ;
lŏ-avdi dada şi nu-l' grĕaşte
că laĕa cîrtită ş-ĕaste.
nani naaani
u lĭu lĭu lĭu....

Mălăcaşĭ.

1. *Traducere.*—Vino, somnule, vino bunule,—vino să-mĭ culcĭ micul. — nani, nani. — u lĭu lĭu...
5. — S-tă Maria cea frumoasă, adoarme-mĭ micul mameĭ ; nani nani etc.
10. dezmĭerdatul (copil) plînge şi se vaită. şi în leagăn se zbate ; — l-aude mama şi nu-ĭ vorbeşte, căcĭ bĭata întristată este.
nani naaani
u lĭu lĭu-lĭu.

Alt

1. Nani-nă şi nani-nă
muşatæ mĕa, duruta mĕa,
tată-tu mĕa nu-n' ti va,
ş-lo mintĕa ş fudi dĕ-aŏă,
5. dusi n'ică tu Vlîhie,
n'-te-lîsă pirîgurie ;
s-nu-n' pitrĕacă nă flurie!
arîde n'ica, n'ica mĕa,
şi hîrsĕa-n'-u inima
10 nani-nă şi nàni-na.

Magarova Sia

www.digibuc.ro

1. *Traducere.* — Nani-nà şi nani-nà — frumoasa mea, dorita mea, — tatăl tău, nu mi te ĭubeşte, — işĭ lo mintea (fără nicĭ o grije) se
5. duse de aci, — se duse în Românía, — şi mi te lăsâ drept mîngîere. — Să nu-mĭ trămită nicĭ un galben! — Rîde mica, mica mea, — şi înveseleşte-mĭ inima.
10. nani-na şi nani-na

Alt

1. *Cuti, cuti*
ş-nani-nani,
Z-v'inà tata din cîrvani,
si-ţĭ aducă ţîrnh' nali,
5. *cuti-cuti*
Ş-naninà
vin'i somnul si-n' lu l'a,
şi ĭo-l' ḑîşu: fuḑĭ dĕ aoá
nani-nani
10. nani-na.

1. *Traducere.* — *Cuti-cuti* şi nani-nani, — să vie tata din carvane, —
5. să-ţĭ aducă opincĭ noĭ; *cuti-cuti* şi nani-nà, — veni somnul să mi-l ĭea, — şi eŭ lĭ ziseĭ (am zis): fugĭ dĕ aci.
nani nani
10. nani nà.

Notă. — *Cuti-cuti* nu se ştie ce însemnează. De alt-fel cîntecul acesta este un amestec de invitare a copiluluĭ să doarmă şi de depărtare a somnuluĭ, cînd vine să ĭea pe copilaş în braţele sale.

Alt

1. Nani, nani
ş-nani, nani,
Z-v'inà tata din cîrvani,
tra s-ţ-aducă stran'i nali,
5. nani, nani
ş-nani, nani.
am un hil'u, am un sŏare,
dadă-sa tră nîs îş mŏare.
nani, nani
10. ş-nani, nani.

Farşeroţiĭ «Micĭu Bardà» lîngă Mălăcaşĭ, Grecia.

1. *Traducere.* — Nani, nani şi nani-nani, — să vie tata din *carvane*,
5. să-ţĭ aducă haĭne noĭ, — nani-nani şi nani-nani.
Am un fiu, am un soare, — mamă sa pentru dînsul moare,
10. nani-nani şi nani-nani.

Parodie la cîntec de leagăn.

1. Nani nani, Nuşe,
Nuşe ca cituşe,
că v'ine somnul di la uşe,
di-n' ti l'a di guşe

www.digibuc.ro

5. ş-tĕ-astraḑi n grîdinuşe
sĕ-acáţĭ nipîrticuşe
nani ş-taţĭ, aláĭ ficĭór,
s-nu-n' ti l'aŭ di c'ic'ór
di-n' te-astrág tu ubór.

(adunate de d. Tache Bitaracu, Nijopule)

1. *Traducere.* — Nani-nani, Nuşe, — Nuşe ca pisica, — căcĭ vine
5. somnul de la uşe, — de mi te ţea de gît, — şi te asvîrle în grădiniţă — să prinzĭ un şerpuleţ, — nani, şi tacĭ, măĭ băete; — că te apuc de picior—şi te asvîrl în curte.

Cîntecele de sculare saŭ joc.

Cîntecele de sculare a prunculuĭ din somn, din leagăn, maĭ potrivit; *cîntece de joc* se rostesc maĭ voĭos, pe cînd în acelaş timp pruncul ţe jucat în braţe saŭ, dacă este maĭ măricel, pe genuchĭ, orĭ apucat de mîinĭ şi fiind copilul în picioare, e jucat cînd în dreapta, cînd în stînga.

Plăcerea copiilor şi copilaşilor este destul de mare, cînd sînt jucaţĭ. Aşa, dacă sînt puţin maĭ marĭ, abia ostenesc niţel şi earăşĭ încep să se roage, să reînceapă jocul.

Cîntecele de leagăn sînt produsul mameloı; cu toate acestea nicĭ bărbaţilor nu le displace să-şĭ joace copiiĭ, în cît şi eĭ, dacă nu mult, puţin aŭ contribuit la producerea lor. Tot aşa surorile şi fraţiorii sînt plăcere să joace pe ceĭ micĭ şi neputincioşĭ încă.

Cîntec de joc.

1. Pap lai pap di la duch'ani,
adu mĕari, adu pĕari,
adu ndŏaúă curnuţeali,
Z-dăm al Marcu s-crĕască mari,
5. cu caplu pîn di dîvani,
g'onĕ-aleptu ca un sŏari,
că mama multu şi-l doari.

Vlaho Clisura, Macedonia — Mia Adam.

1. *Traducere.* — Moş, moş de la băcănie, — adă mere, adă pere, — adă niştе roşcove,—să dăm luĭ Marcu să crească mare,—cu capul
5. pînă la tavan — voinic ales ca un soare, — căcĭ mama mult îl ĭubeşte (doreşte).

Alt

1. crĕaşti-n', g'one, crĕaşti-n' mare,
ţe cînd s-eşi a priimnare, (bis)
Z-badĭ muşátili n uhtari
Si n' ti vĕadă s-tĕ-arisĕască,
5. ş-tr-a tăĭ ocl'i si s-tuch'ască.

Vlaho-Clisura, Macedonia — Mia Adam.

1. *Traducere.* — Creşte-mĭ, voĭnicule, creşte-mĭ mare, — ca, cînd să eşĭ la plimbare, — (lit. să bagĭ pe cele frumoase în oftare) să facĭ să suspine frumoasele după tine. — Să te vază, să te placă — şi pentru ochiĭ tăĭ să se topească.

www.digibuc.ro

Alt

1. Morĭ şi ncoa, morĭ şi nculéá,
pîn la maëa ş-pîn la paplu,
agaliţĭ si trĕaţim traplu,
s-aduţém n'iclu la paplu.

Nijopule, Maced. Tache Bitaracu

Traducere. — Măĭ şi-ncoace, măĭ şi-ncolo, — pînă la bunica şi pînă la moşu, — încet că trecem părîul — să ducem pruncul la moşul (bunicul).

Alt.

Fĕatile şi muşatile;
grîdin'li cu c'irĕaşile;
fici'orli aţél' bun'l'i,
grîdin'li cu prun'l'i,
5. fic'orl'ı aţél' n'iţl'i,
grîdin'li cu h'iţli;
ţĕ-aĭ, lĕa fĕată, di sugl'iţĭ,
g'onli ţ-aduţi stîh'iḑĭ.

Vlaco-Clisura, (Neveaita) etc.

Traducere.—Fetele şi frumoasele—grădinile cu cireşele (sînt);—feciorii ceĭ bunĭ, — (sînt ca) grădinile cu prunii; — feciorii ceĭ 5. micĭ (băeţiĭ)—(sînt ca) grădinile cu zmochinele;—ce aĭ fă fată, de sughiţĭ, - mîndrul (lit. voĭnicel) 'ţĭ aduce stafide.

Alt.

1. A-nă, fĕată, tră surţĕ[a]li,
Si-n' ti baş trîş tu frîmţiĕali;
a-nă, fĕată, pînă·m plaiŭ,
si-n' ti baş tu ocl'ul laiŭ;
5. a-nă, fĕată, dup arug;
si-n' ti baş, că ĭo va-n' fug;
a-nă, fĕată, la fîntînă,
si-n' ti stringu h'iam di mînă.

Cruşova. T. Şunda.

Traducere. — Aĭ (nă), fată, la surcele — să te sărut tocmaĭ pe sprîncene;—aĭ fată pînă în plaiŭ,—să te sărut la ochiul negru;— 5. aĭ fată după rug,—să te sărut căcĭ mă voiŭ duce (pleca); — aĭ fată la fîntînă, să te strîng niţel de mînă.

Alt.

Ună fĕată arúmînă,
g'on'l'i ma ş-u zdrúmînă
zdrumba, mba
zdrumba-mba.
5. fă-n' te, fĕată, cama ncŏa.
ună fĕată ndálică
chipurlu-n bisĕárică
zdrumba-mba,
zdrumba-mba

www.digibuc.ro

10. crĕaşten'-o fitiţa mĕa.
Tum tum ĕase fum
fuz', fĕată, că va ti zgrum [1]).

1. *Traducere.* — O fată roşatică, — flăcăiĭ (juniĭ) o zdrumică, —
5. zdrumba-ba — zdrumba-ba — fă-(mi) te, fată maĭ încoce.
O fată delicată,—clopotul în biserică,—zdrumba-ba,—zdrumba-ba
10. — creşti-mĭ-o fetiţa mea. — Tum tum ese fum, fugĭ, fată, că te voiŭ sugruma

Alt.

1. Gugufcu,
pisufcu,
ţe porţĭ an guşi?
— un cap di cîtuşi
5. — La carĭ la duţĭ?
— La maĭ micu fic'ór.

Lunzinĭ. Hrista Stavre.

Traducere. — *Gugufcu* (pasăre de mărimea porumbeluluĭ şi a cărei carne se mănîncă, ea trăeşte în oraşe), — *pisufcul.* Ce porţĭ la gît?—Un cap de pisică.—La cine-l ducĭ?—La băetul cel maĭ mic.

Notă. Pasărea *gugufcu,* numită de ceĭ l-alţĭ Aromînĭ : *gugu'e* este considerată ca sfîntă şi respectată atît de creştinĭ, cât şi de Musulmanĭ. A o omorî este a comite o nelegiuire. In schimb însă pisicile le pîndesc şi le prind, De aci ura în contra unor ast-fel de pisicĭ şi plăcerea ca şi o *gugufcu* să ducă capul uneĭ pisicĭ neligiuite.

Alt.

1. Le hîrsĕá-n'-lu n'ículu,
n'ículu, başúrulu
ţe-n' lŏ-adusi v'íftulu,
v'íftulu, curbétúlu,
5. trum şi ncŏa,
trum şi nculĕá.
Le hîrsĕá-n lu v'íftulu,
v'íftulu urî'tulu,
trum-trum-trum
10. şi trum trum trum!

1. *Traducere.*— Inveseleşte-mĭ micul,— micul, *başurul,* [2]) — ce mi-l aduse ţiganul,—ţiganul, *curbetul* [3])
5. trum şi 'nooace,
trum şi colea.
Inveseleşte-mĭ ţiganul, — ţiganul, urîtul, trum etc.

Notă. Epitetele de ţigan, *başur,* se aplică drept dezmĭerdare.

1) com. de d. T. Şunda.
2) *başur* înseamnă când un copil se murdăreşte la faţă cu ceva.
3) Ţigan nomad.

www.digibuc.ro

Alt.

1. Nda tu nani n'-lu culcáĭ,
«gadu» ncŏa şi nclo-l' cîntáĭ,
nda tu nani lŏ-adurn'îĭ,
dĭ-ocl'u arăŭ lŏ-afirîĭ;
nda dit nani lu sculáĭ,
pri ţinucl'u n' lu g'ucáĭ;
trum-trum-trum
şi ĕar trum trum!

Mălăcaşĭ. Maria Zimulo.

1. *Traducere.*—Cînd în leagăn îl culcaĭ, — prunc în coace şi-ncolo
îĭ cîntaĭ,—cînd în nani l-adormiĭ,—de ochiŭ răŭ îl păziĭ (feriĭ);
5. —cînd din leagăn (somn) îl sculaĭ,—pe genuchĭ mi-l jucaĭ;

trum-trum-trum
şi iarăşĭ trum-trum.

Alt.

1. Crĕaşti-n'-u, crĕaşti-n'-u,
fă-n'-u mare,
Dumniţale;
Stîmiria ţĕa curată,
5. crĕaşti-n'-u, fă-n'-u muşată.
A cui n'-u fĕata estă?
— ali dadi
ş-ali tati;
trum trum; trum, trum, trum.

Bitolia. Pachea.

1. *Traducere.* — Creşte-mĭ-o, creşte-mĭ-o, — făm'-o mare, Dumne-
zeule; — S-ta Maria cea curată,—creşte-mĭ-o, fă-mĭ-o frumoasă.
5. — A cuĭ mĭ-e fata aceasta? — A mameĭ şi a tătăluĭ;
trum, trum; trum, trum, trum.

Alt.

1. Of! of! of lele,
acuĭ n'-u g'ónile?
of! of! of lele
acui n'-u g'onile?
5. gĭónile muşátulu,
g'ónile purúmbulu.
g'ŏacă-n', g'oni, g'oacă-n',
g'ŏacă şi arsari-n',
ta si-n' creşti mari,
10. mari şi g'uneăli!

Breaza, Epir.

1. *Traducere.* — Of, of, of lele, — a cuĭ mĭ-e voinicul? — of, of,
of lele,—a cuĭ mĭ-e voĭnicul, voinicul, frumosul,—voĭnicul, porum-
5. belul, — joacă, voĭnicule, joacă, — joacă şi sărĭ în sus, —
ca să creştĭ mare, — mare şi voĭnic.

www.digibuc.ro

Cînd copilaşul începe a merge în picioare, mama îi cîntă :

1. Bor, bor
pitu ubór,
cu cîmĕaşa di fulór,
bor, bor
5. pit urdică
cu cîmĕaşa burungică.

Burada. Convorbiri liter. XXVI, p. 49.

1. *Traducere.* — Bor, bor—prin curte, — cu cămaşa de fuior ; —
5. bor, bor — prin urzică, cu cămaşa burungică.

Cînd pruncul începe să umble.

1. Papu laĭ papu
ade s-n'ardim l-agru,
si scutém cîc'uba,
ta s-ni ngîldim dol'i
5. cu plosca mplină di v'in,
spindurată la cîpitîn'ŭ,
z-bemu, s-mîcămu,
Ali Ngh'ele s-nŏ-alîsămu,
unä cocă tu cîţînă.

Meţova, Aminciú. T. Şunda.

1. *Traducere.* — Moş măĭ moş, — haĭ să mergem la agru, — să
scoatem buturugă, — ca să ne încălzim împreună (amîndoĭ) - cu
5. plosca plină cu vin,—spînzurată (atîrnată) la perină, să bem să
mîncăm,—Nghĭeleĭ să nu-ĭ lăsăm, o *cocă* [1]) în farfurie.

---

1) În limbagiul copiilor supt «cocă» se înţelege orĭ-ce fruct, orĭ-ce lucru bun de mîncat.

www.digibuc.ro

DIVERSE FORMULETE

Formuletele feţeĭ. etc.

Formuletele feţeĭ, degetelor etc. le găsim, cu oare-carĭ deosebirĭ, la diferite popoare.

Copiĭ ceĭ micĭ, carĭ abĭa încep să vorbească, găsesc un deosebit farmec în acest soiŭ de petrecere.

Eĭ le învaţă de la mamele şi de la frăţiorii lor maĭ marĭ şi se îndeletnicesc, cu parte din ele, maĭ cu seamă în timpul ĭerneĭ, cînd frigul îĭ constrînge să stea acasă în jurul vetreĭ, la foc.

a) *Acui i faţa?*
(cuĭ ĭeste faţa)

Copilaşiĭ dezmĭerdaţĭ în tot felul de ceĭ marĭ, se ĭeaŭ în braţe şi se întreabă:

A cuĭ u daĭ faţa (cuĭ o daĭ faţa?
— Al X. . . . . cutăruĭa X. . .
ocl'ilĭ al J . . . . ochiĭ lu J.
narea al Z. . . . nasul luĭ *Z*, etc., şi aşa maĭ încolo. Apoĭ fiecare din ceĭ prezenţi sărută pe copilaş la partea oferită luĭ.

b) *Oŭ aróş, făţă aroşi*
(oŭ roş, faţă roşe).

In dimineaţa Joiĭ din *septămîna mari* (septămîna patimilor), toţĭ copiiĭ se strîng în jurul bătrîneĭ care boĭeşte oule şi îndată ce un oŭ a fost vopsit, bătrîna atinge cu el faţa fie-căruĭa copilaş de treĭ orĭ şi zice:

oŭ aróş oŭ roş
faţă aroşi faţă roşe.

ca fie-care copil să fie roş la faţă şi sănătos în tot cursul anuluĭ. Ceĭ marĭ nu se lasă să li se facă *oŭ aroş-faţă aroşi*, ci îşĭ fac singurĭ.

c) Copiiĭ ceĭ micĭ sînt prinşĭ de unul maĭ mare de buza inferioară şi superioară şi pe cînd acesta le mişcă buzele, lipindu-le şi deslipindu-le iute, li se zice să pronunţe anumite cuvinte. Cine poate să le pronunţe deslușit, capătă bomboane, etc.

d) *Cînd va v'ină păştili*

In apropierea Paştelor, copiiĭ nu încetează de a întrebá pe mamele şi sorioarele lor maĭ marĭ, «*cînd va v'ină păştili*»=cînd vor sosi Paştele, ca să poată mîncá carne, să capete ouă roşiĭ, haĭne noĭ etc.

www.digibuc.ro

Mamele şi sorioarele lor îi tot ţin cu vorba şi cu promisiunele şi cînd nu mai trebuie mult pînă la Paşti, le spun lor:

— *Astîndi suntu pri crĕaştit,*	astăzi sînt pe creştet,
— *Mîni va dipună pri frîmti,*	mîine se vor cobori pe frunte,
— *Pîimîni pri nari,*	poimîne pe nas,
— *Alantă pîimîni pri muştăţi,*	alaltă poimîne pe mustăţi,
— *Apoĕa pri buzî*	apoi pe buze,

şi în ziua de Paşti, se coboară paştele în gură:

ş-apoĕa «hap!» în gură,	ş-apoi «hăp» în gură.

La Lugunzini se înşală copii, spunîndu-le, că acuma sînt în cutare sat, apoi de acolo vin în cutare sat mai apropiat etc., pînă sosesc în satul lor şi în casă.

După ce sosesc în casă, Paştele se introduc prin coşul casei şi coborîndu-se în cămin, pe cînd copiii dorm, se introduc pe corpul lor şi se aşază după ceată. De aci apoi pornesc încetul cu încetul, ajung pe creştet, frunte, nas şi în ziua de Paşti în gură.

(Hrista Noe).

Formuletele degetelor.

a) «*Tricú un lepuri*» [1]).

Copii ţinînd palma stîngă deschisă (*discîcîrată*) vertical cu degetele în sus, plimbă arătătorul mîneî drepte prin fie-care *discicîrătură*, şi începînd cu cea formată de degetul mic şi inelar, zic:

tricù un lépuri pre aŏà,

la fie-care *discîcîrătură* şi revenind la degetul cel mic, zic:

aestu (n'iclu) lŏ-aciţă',	= degetul mic l'a prins,
aestu-l til'é,	acesta (inelarul) l'a tăeat,
aestu-l fripse,	acesta (degetul mare) l'a fript,
aestu-l din'ică',	acesta (arătătorul) l'a dumecat
şi pîlicarlu-l mîcă',	şi policarul l'a mîncat,
l' dĕadi ni cumată' [ş-a n'icluî.	ţ-a dat o bucată şi celuî mic.

Vezî diferite variante:

Pétri t. XIII bibl. d. tr. pop. No. 9.

Rolland: Rimes et jeux, p. 21 sqq. dă mai multe variante asemănătoare cu ale noastre.

b) *De ce policarul (pîlicarlu) are numai două închieturi = dŏauă noadi.*

Se povesteşte, că cele cinci degete odată eraŭ cinci fraţi saŭ tovarăşi. Cine ştie din ce împrejurări, aŭ ajuns într-un ast-fel de hal de sărăcie, în cît nici ce minca nu aveaŭ. Era cît p'aci să moară de foame. Celuî mic mai ales îi era aşa de mult foame, că mereŭ cerea

[1]) La Avela se zice *lepure* cu l nemuîat, caşi *cîlŏare*, pe cînd în cele-l'alte localităţi se zice *l'epure, cîrŏare.*

www.digibuc.ro

de mîncare. El se adresă atunci fratelui (tovarăşului) de lîngă dînsul şi îi zise :

Degetul mic:	Mi lo föaměa!	Mi-e foame!
inelarul	: ţe s-mîcă'm?	ce să mîncăm?
deg. mare	: ari Dumniḑă'ŭ.	bun e Dumnezeŭ (lit. are).
arătătorul	: aĭ s-fură'm.	haĭ să furăm.
policarul	: vaĭ aspún.	voĭŭ spune
	crîşt! caplu.	crîşt! capul.

Cînd policarul a spus, că-ĭ trădează, dacă fură, degetul arătător trage sabia şi-ĭ retează capul dintr'o dată (*crîşt caplu*), în cît de atunci bĭetul policar a rămas fără cap.

Cînd copilul zice «*crîşt caplu*» simulează retezirea capului de la policar, cu palma mineĭ, ca cu o spadă.

c) Dialogul degetelor la Lugunţa ieste următorul :

— As urucĭóm!
— cu ţi?
— cu ţi dĕdi domnu.
— aĭ s-lu furóm di la popa vrĭc'a di n'ari.
— va spūn.
— şi l'-ul tăl'ară capu la policaru. [1])

Traducere.—Aĭ să prînzim!
— cu ce?
— cu ce a dat domnul.
— aĭ să furăm de la popa oala cu mĭere!
— voĭŭ spune.
şi-ĭ tăeară capul la policar.

d) «*V'iŭ i mortu-i?*»

Copilul îşĭ încleştează mînele şi introduce unul din degetele din mijloc, inelarul saŭ degetul mare, în partea interioară a mineĭ. Prezintă apoĭ unghile policarelor, care se razimă pe deasupra degetelor unul lîngă altul, la un copil şi-ĭ zice :

zgrîmă aŏa z-veḑi,	zgîrîe aicĭ să vezĭ,
v'iŭ i mortu-i?	e viŭ saŭ mort?

Acesta sgrîrie pe unghĭ şi cele două mînĭ, fără să se deşcleşteze, se deschid şi apare în interior, degetul, care se mişcă saŭ sta *nemişcat*, după cum copilul întrebat a răspuns *mort* saŭ *viŭ*.

e) Un băet maĭ măricel, apucînd mîinele copilaşuluĭ, i le pleznĕşte una de alta încet-încetinel, zicînd :

pac-pac-pac!

şi pe nesimţite îl loveşte peste faţă zicînd :

tac-tac-tac.

f) gîdă, gîdă.

Mamele saŭ frăţiorii şi sorioarele maĭ marĭ, fac să rîză copilaşul, gădilîndu-l în diferite moduri şi supt diferite pretexte.

[1]) Pĕtri vol. XIII. 8. pag. 55: Chistu havi fami.

www.digibuc.ro

Ast-fel : plimbă mîna, făcînd să umble degetele, unul după altul, pe lîngă copil, şi îi zic :

v'ini cuta *tam-tam tam*
şi faţi ham, ham, ham.

(*Traducere.*— Vine *cuta* (în limbagiul copilăresc : cîinele) tam-tam-tam şi face ham, ham, ham.),
ear cînd rostesc cuvintele acestea, îi gîdilă pe la supţiorî, mînî, picioare, gît, în cît copiiî rîd cu mare plăcere.

g) Alte formulete de gădilare :

v'ini *boşa* [1]) gîdi, gîdi
şi faţi gîdi, gîdi.

Pe cînd copilul e gîdilat de cine-va pe la gît, supţiorî, pîept etc., pe un ton maî mult saŭ maî puţin imitînd gîdilarea, i se zice :

gîdă, gîdă, cîţălicul
gîdălică-l, şi n'iluşul,
gîdălicu-l, şi n'iluşul,
cîţălicul, birbicuşul,
gîdă, gîdă.

Traducere.—*gîdă, gîdă*, gîdelă-l, gîdelă-l pe căţeluş, pe căţeluş şi mîeluşel, şi mîeluşel, berbecuşul, *gîdă, gîdă*....

Notă.—Formele articulate în *ul* ale substantivelor din formuleta de maî sus : *cîţălicul* în loc de *cîţăliclu*, după cum în genere se uzitează la Aromînî, în cuvintele terminate într'o singură consoană, sînt de formaţiune copilărească aci, întrebuinţate numaî cînd se vorbeşte cu copiiî sau cînd vorbesc copiiî. Numaî o parte dintre Aromînî obicinuesc această formă articulată, şi nu în toate cuvintele terminate cu o consoană. Aşa la Gopeşî se zice : omul, pomul, anul ; dar : perlu, ţerlu etc.

i) «*Mînă, mînă mŏartă.*»

Unul apucă mîna copilaşuluî naîv şi legănînd-o în dreapta şi stînga, zice :

«mînă, mînă mŏartă» tr. mînă, mînă moartă

apoî pronunţînd :

«du-ti pîn la pŏartă» du-te pînă la poartă.

îl plesneşte la faţă pe copilaş cu mîna luî proprie.

La *Gopeşî* copiiî zic următoarele :

Mînă, mînă mŏartă, mînă, mînă moartă,
aî s-n'arzim la numtă, haî sa mergem la nuntă.
z-bemu, să bem,
s-mîncămu, să mîncăm,
acasă s-nî turnă'm acasă să ne întoarcem,
ajún', ajun' flămînzî, flămînzi,
ca cînile al Ţingără. ca cînele luî Ţingără.

Rolland : Rimes et jeux p. 34, dă maî multe variante asemănătoare acestora.

j) Punînd mîna pe capul copiluluî, se întreabă dacă are o *pénură* (cuiŭ) ; copilul raspunzînd că nu are, cel-l'alt aşază mîna stînga

[1]) *Boşa* este fiinţa supranaturală, cu care se sperie copiiî.

www.digibuc.ro

în formă de pumn pe capul băetuluĭ şi loveşte cu cea dreaptă, ca să-ĭ puie cuiŭ.

— Aĭ penură aŏa? (aĭ cuiŭ aci!)

— Nu!

— Stăĭ si-l' bigă'm. (Haĭ să-ĭ punem!)

Tot aşa se face şi cu orĭ-ce altă parte a corpuluĭ: spate, genuchĭ etc.

«Frînḑi liturghia»

Pe cînd un copil stă în picioare distras, un altul merge şi-l apucă pe la spate de umerĭ, apoĭ punîndu-ĭ genuchiul la mijloc îl îndoĭeşte, încercînd să-l dea jos şi zicînd în acelaş timp:

n' ḑisi preftul an'ia
s-ţî frîngu liturghia.

Traducere.—'mĭ zise preutul mie,
să-ţĭ rup prescurea.

Cu aspîrĕarĕa.

Copiiĭ ţin mult să apară voiniciĭ. Aceasta este ambiţiunea lor cea maĭ mare socotesc. Eĭ pling chĭar, cînd li se spune, că un altul ĭ-ar întrece în voĭnicie. La copilaşĭ modul de a se încercà în privinţa voĭnicieĭ este aceasta:

Cel care se pretinde a fi curagios e întrebat ast-fel:

— Tricúşĭ prit pîduri?	trecuşĭ prin pădure?
— Tricùi.	trecuĭ!
— Aflášĭ nă ursă-n cali?	aflaşĭ o ursă în cale?
— Aflăĭ!	aflaĭ!
— Tĕ-aspîrĕášĭ?	te speriaşĭ?
— Nu mĕ-aspîrĕáĭ.	nu mă speriaĭ.

şi cel care-l chestionează, spre a se convinge, îĭ spune să ţie ochiĭ deschişĭ, ca să-l sperie cu mîna şi dacă, cînd îĭ face vînt pe lînga ochĭ, nu-ĭ închide, se dovedeşte, că într'adevĕr copilaşul e voĭnic şi curagios.

Tot aşa e şi la rominiĭ din Romînia, singura deosibire e că ursul este înlocuit de lup.

S t u m b u l a r a p l u ĭ.
(pisălogul arapuluĭ)

Cînd cine-va merge pentru întiĭa dată într'un oraş, la stînă etc., şi n-are nicĭ o idee de acestea, ceĭ ce-l însoţesc, îĭ spun, că la intrarea oraşuluĭ (*tu intrată*), în faţa stineĭ, etc., se află un negru-*arap*, care ţine un *stumbu* [1]) pisălog şi maĭ negru şi pe care trebuĭe să-l sărute toţĭ cîţĭ merg acolo pentru întiĭa dată.

Aceasta face pe copiiĭ să se îngrijască în tot drumul.

La stînă, dacă se duc pentru întiĭa dată şi dorm, bagiĭ îĭ înegresc la faţă, ca să le meargă bine, să nu se deocheze brînzeturile, cînd se fac.

Rolland: Rimes et jeux p. 47 spune, că acelaş lucru se face cu copiiĭ ceĭ micĭ din jurul Parisuluĭ cărora li se spune, că vor avea «à embrasser le cul du pauvre homme à la barière.»

[1]) Supt *stumbu* se înţalege membrul viril în cazul de faţă.

www.digibuc.ro

Nu puţine sînt împrejurările în carĭ copiiĭ sînt trămişĭ după diferite lucruruĭ. Ca să se întoarcă curînd de unde sînt trămişĭ, mamele ĭ-ameninţă felurit. Cu osebire li se spune să vie curînd, căcĭ dacă întîrzie, vor muri. Pentru aceasta se scuipă jos într'o parte şi li se zice.

z-v'in' pînă s-ascúch'ŭ,
ĕa ascuchâĭ.
(să viĭ pînă să scuĭp, eacă am scuĭpat).

Se fac atenţi, că, dacă întîrzie pînă ce scuĭpatul se usucă, aŭ să moară saŭ are să le viermenească c... De aceea trebue să vie cît maĭ curînd. Cînd se vede, că eĭ vin curînd, şi scuĭpatul e să se usuce, mamele ca să-ĭ facă să fie ascultătorĭ şi în viitor, maĭ scuipă în absenţa lor puţin, ca eĭ să găsească scuĭpat.

Cum ascultă copiiĭ?

Mamele fiind ocupate une-orĭ cu una cu alta în casă, ca să facă să nu se mişte copiiĭ din locul, unde-ĭ aşază, 'ĭ ameninţă cu moartea:

carĭ s-ti scolĭ,
si ştiĭ că morĭ!

(*Traducere.*—Dacă te scolĭ (mişti), să ştiĭ că şi morĭ).
Ceea-ce face pe copiĭ să asculte şi să nu se mişte de loc, pînă vine earăşĭ mama de-ĭ ĭea şi-ĭ dezmeardă în tot felul, că aŭ fost ascultătorĭ.

Parale din genuchiŭ.

Nu arare-orĭ copiiĭ se miră de unde aduc părinţiĭ lor parale. Aceştia le răspund, că-ĭ scot din genuchĭ şi ca probă, încleştînd palmele, lovesc pe genuchiŭ de maĭ multe orĭ pe rînd, ceea-ce produce un sunet de parale.

Copiiĭ întreabă dacă aŭ şi eĭ parale în genuchĭ. Li se răspunde da! însă nu ĭes de o cam-dată, fiind-că sînt micĭ şi numaĭ cînd vor deveni marĭ, vor putea şti cum se scot paralele din genuchĭ.

«*Cuş-cuş, caracúş.*»

Copiiĭ, întorcînd fesul pe dos, după ce-l freacă de părul capuluĭ, ĭea un paiŭ şi de la o mică distanţă, îl atrag cu fesul lor, zicînd, pentru ca atragerea să fie şi maĭ lesnicioasă:

«*Cu-cuş*»
«*caraúcş*»

în mod repetit.

Cuvintele acestea n-aŭ nicĭ un senz în limba Arominilor şi în limbile ce se vorbesc în Turcia. Doar *cara* sună a turceşte: *negru.*

Ca nume propriŭ *cuş* este diminutivul de la Nacuşĭ-Ianacuşı-Ioan.

A face preot pe cine-va.

Une-orĭ copiiĭ nu se astîmpără; cel vrîstnicĭ îĭ ameninţă că-ĭ vor face preoţi, dacă nu staŭ liniştiţi.

A face preot pe cine-va *va sti fac preftu*, am să te fac preot, înseamnă a prinde şi trage pe cine-va de urechĭ.

www.digibuc.ro

Această expresiune stă în legătură cu credința poporană, că Arhiereul cînd hirotonisește pe cine-va de preot, l-ar trage de păr și de urechi.

Să mai zice:

«*s-nu nî fițém fîrtați!*
(să nu ne facem fărtați!)

adică, purtați-vă bine, căci să nu ne împletim, înhățăm, să ne batem!

Este tot amenințare de aducere la ordine a copiilor.

Cînd un băeat nu se lasă a fi pieptenat, i se zice, că păduchii vor face din părul lui funii, îl vor lega și-l vor confunda în puț.

Această credință se găsește și la alte popoare:

«Qand un enfant ne veut pas se laisser pugner, on lui dit que les poux entortilleront ses cheveux pour en faire des cordes et l'entraîner dans la rivière [1]).» Pineau L. Le Folklore du Poitou, p. 523.

D-l Pineau însoțește aceasta cu nota de mai jos, ceea-ce ni se pare foarte grăbit, aceeași credință fiind în tocmai la popoare diverse și cari n'aŭ avut legături așa de intime cu popoarele germanice. Astfel tot așa sperie și grecii moderni din Tesalia pe copiii lor.

Cînd un copil mănîncă ceva, ceilalți se strîng în jurul lui și simulînd ca și cum văd ceva scîrbos în mîna copiluluĭ, încep să adune din nas și să facă cu gura semnul dezgustului ce le inspiră:

«*Cum îl mîți? aĭ, teeatea, tetea...*» dacă le dă și lor însă lucrul acela devine bun.

Cînd vezĭ un ĭepure.

Dacă vezĭ un ĭepure, îl poțĭ prinde, spun copiiĭ, dacă cu o piatră îți scoți sînge la picior, căci atunci ĭepurele schiopătează și nu mai poate merge.

Cînd un copil zice, că are o bubă, că *scŏasi un gîrnúț*, i se răspunde:

— Și pŏarca scŏasi un la țîță.
(și scroafa scoase o (bubă) la țîță).

Dacă un copil spune, că-ĭ bolnav i se zice:

— *Ti doari c....* Te doare c....

Acela care, fiind bolnav, are totuși poftă de mîncare, inspiră puțină încredere de bolnav, de aci:

Cari nu pŏati?	*Nu pŏati s-mîcă ca orn'u?*
Cine-ĭ bolnav?	Cine mănîncă ca un corb mare?
— Nu pŏati fic'orlu.	E bolnav băetul.
— Te-ari?	Ce are? (De ce suferă).
— Drac ari!	Drac are.

[1]) Dans l'antiquité germanique, il existait un genie, pilviz» que aimait fort a emmler les cheveux: génie reduté des enfants. Avec le temps, ce génie devint un sorcier ou un magicien, et son nom prit la signification d'une insulte. Ce génie a disparu chez nous; mais son souvenir est resté; le pou a pris sa place. Cf. Grimm. Mt. t. I. pagina 322.

www.digibuc.ro

Nu-ĭ bine să te jeleştĭ, că eştĭ bolnav, nicĭ să gemĭ aşa de senin, fără nicĭ un motiv :

— Mi doari caplu. Mă doare capul.
— C.... nu ti doari ? C.... nu te doare ?

Dacă geme cine-va fără motiv :

— *Ţe ari di aurlă acşi de-şi, mîcă' caplu, di ş mîcă' !*
(Ce are de urlă (lupiĭ urlă) aşa, fie-ĭ de cap, să-ĭ fie !)

«*Hĕavra-n', hĕavra-n' piste*» ...

Pe cât de întristătoare şi plină de regrete este pacĭnica despărţire a Armînuluĭ de locaşul său văratic, pe care, bătrînĭ şi copiĭ, bărbaţĭ şi femeĭ, cu o nespusă înduĭoşare îl privesc, şi de care nu se îndură să se despartă fără a se întoarce şi iar întoarce să-l maĭ privească cu un sentiment mişcător, cîte odată pînă în lacrimĭ,—pe atît de bucuroasă este nerăbdarea lor de a-l revedea la primăvară.

Tineriĭ, maĭ ales, se întrec în tot parcursul drumuluĭ, care duce cĭtre «*-n munţi*», cine să vadă întîĭ copac, fag, pin, cine să bea întîĭul apă din apropriata fîntînă, cine să-şĭ zărească întîĭ *satul* saŭ colibele.

De această legitimă dorinţă, care conţine un farmec deosibit, să leagă credinţa următoare :

Cine vede pentru întîĭa dată o specie de arbor, care nu creşte în ţările ĭernatice «*arniŭ*», dacă vrea să nu se îmbolnăvească în cursul vereĭ, maĭ cu seamă de friguri, trebuĭe să zică :

«*Hĕavra-n', hĕavra-n' pristi fag.*

Traducere.—Frigurile, frigurile mele pe fag (să cadă)

Dacă cine-va suferă de o boală, tot în acelaş mod o aruncă pe pomiĭ ce întîlneşte :

Arúc lîngŏarĕa-n' pristi...
(*Traducere.*—Arunc boala mea peste...
se zice de treĭ orĭ.

Iu s-şed?

Iarna, maĭ ales în familiile compuse de mulţĭ membri, la vatră, unde se face foc, se aşază cine poate; ceĭ marĭ întîĭ, apoĭ ceĭ-l'alţĭ. Copiiĭ viind în jurul căminuluĭ tot întreabă :

am ĭo, ĭu s-şed?
(dar eŭ unde să şez ?)

Dacă nu ĭe loc pentru dînsul, i se spune :

pi cŏada di cîrpitór [1])
(pe coada de *cîrpitor*).

[1]) *Cîrpitór* se numeşte o masă rotundă, fără picioare, pe care se întind păturile de plăcintă. Acest *cîrpitór* are şi o coadă suptire de tot, care serveşte a-l atîrnà, dar pe care nu se pot întinde păturĭ.

www.digibuc.ro

Başúr.

Cînd copiiĭ văd pe cine-va fiind mînjit la faţă de cerneală, cărbunĭ etc., prefăcîndu-se, că nu ştiŭ cine este, se înspăimîntă în faţa luĭ, în semn de batjocură, luîndu-l drept *başúr*.

Başúr înseamnă cine se îmbracă în haĭne de carnaval, caraghios; maĭ înseamnă murdar la faţă, cu faţa înegrită de ceva, nespălată.

Dacă un copil este *antrisărit*, — cînd un altul sare peste dînsul, — se zice, că el nu maĭ creşte ci rămîne scurt, — cum e în momentul acela.

Ca *antrisărirea* să nu influinţeze de loc, se cere ca cel care l-a *antrisărit* să-l *dizantrisară* adică să sară peste dînsul încă odată în sens invers.

Această credinţă o întâlnim şi la germanĭ:

«Les Allemands disent que lanfant qu'on a enjambé, ne grandit pas». Mélusine III, 476.

www.digibuc.ro

FORMULETE COMULATIVE

Formuletele comulative, numite *Randonnée* la Francezĭ, circulă ca snoavă saŭ cîntec în popor.

Despre origina lor vezĭ Cosquin: Contes populaires, No. 34, care le reduce la un prototip indian; Romania, I, p. 222 Gaston Paris şi Cuvente II, 595: Povestea numerilor de D-l Hasdeŭ, care susţine că povestea numerilor, este un fel de carte poporană de origine persană şi cunoscută Romînilor de prin sec. XII; Tylor, Civil. prim XI, 100 sqq. susţine că şĭ-ar fi luat naştere din două poeme evreeştĭ. [1]).

Faptul, că asemenea producţiunĭ le întâlnim la popoare diverse, precum la Ruşĭ, Unguri, Grecĭ, Germanĭ, Romînĭ, Francezĭ etc., la Africanĭ, Parţĭ şi Etiopienĭ, la Kabylĭ, la Ilotentoţĭ, în Zanzibar etc. ne îndreptăţeşte să susţinem, să origina formuletelor comulative este antropologică şi şĭ-a luat naştere probabil din necesitatea ce se simte a se da copiluluĭ un răspuns, ca instinctul săŭ de cauzalitate să fie satisfăcut.

Cocoşu Roşu

La Romînĭ povestea e familiară supt numele poporal de *Cocoşu Roşu* şi sună ast-fel[2]):

I. Am fost la moşĭ,—ş-am văzut un cocoş.
Ah ce maĭ cocoş! — Cum cînta la moşĭ!
— Cîntă cocoşule, — săĭ de joacă moşule!

II. Ş-a venit o vulpe, — ş-a mîncat cocoşul! — Ah ce maĭ cocoş! etc. (urmează refrenul de maĭ sus).

III. Ş-a venit un ogar, — ş-a mîncat pe vulpe,—vulpea pe cocoş, — Ah ce maĭ cocoş! etc.

IV. Ş-a venit un lup,—ş-a mîncat pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş. —Ah! ce maĭ cocoş! etc.

V. Ş-a venit un urs,—ş-amîncat pe lup,—lupul pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş, etc.

VI. Ş-a venit un leŭ ş-a mîncat pe urs,—ursul pe lup etc.

VII. Ş-a venit un par,—ş-a ucis pe leŭ, — leul pe urs, — ursul pe lup, etc.

VIII. Ş-a venit un foc, ş-a ars pe par, — parul pe leŭ, — leul pe urs, etc.

IX. Ş-a venit o ploae,—ş-a stins pe foc,—focul pe par, — parul pe leŭ,—leul pe urs,—ursul pe lup,— lupul pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş.—Ah, ce maĭ cocoş! cum cînta la moşĭ! Cîntă cocoşule, săĭ de joacă moşule!

Dăm acĭ şi concluziunea versiuneĭ din Bucovina, care prezintă analogiĭ maĭ marĭ, atît cu cele culese de noĭ cît şi cu cele ale altor popoare, grecĭ, ungurĭ, ruşĭ etc., etc.

[1]). V. idem: Revue des Traditions populaires p. 394, An. 1892, VII.
[2]). Şaineanu: Basmele Române, p. 950.

www.digibuc.ro

«O babă, gătind bucate, strigă pe cocoşel să-ĭ aducă surcele. Culegînd surcele, cocoşelul îşĭ feşteli picioruşul şi se duse la babă să i-l şteargă cu fuioruşul. Dar baba n'a vrut şi a zis «baiŭ».

Cocoşelul se duce la moşneag şi acesta 'ĭ zice «baiú» şi în cele din urmă la mîţă:

Mîţa, mănîncă pe şoarece, şoarecele să roadă puşca, puşca să împuşte lupul, lupul să mănînce capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată moşneagul, moşneagul să bată baba şi baba să ĭea fuioruşul să-mĭ şteargă picĭoruşul. Mîţa l-a ascultat. A dat îndată mare fugă la şoarece, şoarecele fuga la puşcă, puşca fuga la lup, lupul fuga la capră, capra fuga la mugur, mugurul fuga la moşneag moşneagul fuga la babă, baba a luat fuioruşul şi a şters cocoşelului picĭoruşul».

Lăsăm să urmeze aci formuletele comulative de la Aromînĭ:

Pricazma lu lisiţa

1. Aş ve unä lisiţă un g'ăngăráş şi-l' zisi la un pin:
«Na-n' la ţonĭ g'ăngăraşu, ĭoŭ să mi duc să fur gal'ini, să z-daŭ şi la tini.»
La zăcăţó di pin g'ăngăraşu şi si dusi să furä găl'ini şi li mănco.
Că vini lăngă pinu, ra criscút nalt şi nu puté, să la l'e g'ăngăraşu.
5. Zisi lisiţa:
«Do·n' la g'ăngăraşu, pînuli!»
«Nu st-la dau».
«Să mi duc să-l' zic la băltia, să vinä, să ti tal'ă».
Pinu zisi: «du-ti!»
10. «Aĭ băltiu, să la taĭl' pinu.
Băltia zisi: «Nu vin».
«Să mi duc la foc, să-l' zic, să vinä, să ţ-o ardä drăjáua».
Băltia zisi: «du-ti».
Li.: «Aĭ foculi, să l'-o ars drăjaŭa la băltia».
15. Focu zisi: «Nu vin!»
Li: «Să mĭ duc sa vich'iés valĕa, să ti stingă.

Basmul vulpeĭ.

1. *Traducere.*—Işĭ avea o vulpe un clopoţel şi zise unuĭ pin:
«Na, ţine-mi-l clopoţelul, (ca) eŭ să mă duc să fur găinĭ, să-ţĭ daŭ şi ţie.»
L-a prins de pin clopoţelul şi se duse să fure găinĭ *şi le mîncă*[1]) Cînd veni lîngă pin, era crescut (crescuse) înalt şi nu putea să-l ĭea clopoţelul.
5. Zise vulpea:
«Dă-mi-l clopoţelul, pinule!»
«Nu ţi-l daŭ.»
(O) să mă duc să-ĭ zic toporuluĭ, să vie să te taĭe.»
Pinul zise: «Du-te.»
10. «Aĭ, toporule, să-l taĭ pinul.»
Toporul zise: «Nu vin.»
«(O) să mă duc la foc, să-ĭ zic să viĭe, să-ţĭ ardă coada.
Toporul zise: «Du-te.»

[1]) Aci trebue să fie: să le mănînce: si le mancă, ear nu cum repruduce D-l Weigand.

www.digibuc.ro

Focu zise: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, vali, să la stins focu.»
Valea zise: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să la vich'iés bou să ti be.
Valea zisi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, bóuli, să o beĭ valea.»
Bou zīsi: «Nu vin.»
Li: Sa mi duc, să-l' zic la lupu, să ti mănancă.»
Bou zīsi: Du-ti.»
Li: «Aĭ, lúpuli, să la mănanț bou.»
Lūpu zisi: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să-l' zic la lovac'u, să vină să ti tălc'escă.»
Lupu zīsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, luvac'uli, să la tălc'óș lupu.»
Lovac'u zisi: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să la vich'iés șŏaricu să st-li rŏadă urécl'ili.»
Lovac'u zisi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, șoariculi, să li mănánț urécl'ili la luvac'u.»
Șoaricu zisi: «Nu vin.»
Li: «Să nă mi duc, să vich'iés maţa să ti mănancă.»
Șoáricu zisi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, maţă, să la mănánț șŏaricu!»
Maţa zisi: «Iundi ĭe?»
Maţa după șoáric, șoáricu dupu lovác'u, lovac'u dupu lup, lupu dupu boŭ, bou dupu drăjáŭă, băltia dupu pin, și la tăl'ó pinu, și lisiţa aș la lo g'angăraşu și sí dusi casă.
Și ĭoŭ viniĭ di cola.

(Weigand: Vlacho-Meglen p. 74). Stavro Christo din Lunzi.

Traducere. — Vulpea: «Aĭ, focule, să-ĭ arzĭ coada toporuluĭ.»
Focul zise: «Nu viŭ?»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem valea să te stingă.»
Focul zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ vale, să stingĭ focul.»
Valea zise: «Nu viu.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem boul, să te bea.»
Valea zise: Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, boule s-o beĭ valea.»
Boul zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să spuiŭ lupuluĭ, să te mănînce.»
Boul zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, lupule, să mănîncĭ boul»
Lupu zise: «Nu viu.»
Vulpea: «O să mă duc, să-ĭ zic vînătoruluĭ, să vie să te omoare; (împuşte).
Lupu zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, vînătorule, să împuştĭ lupul.»
Vînătorul zise: «Nu viu.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem şoarecele să-ţĭ roadă urechile.
Vînătorul zise: «Du-te.»
Vulpea: «aĭ, şoarece, să-ĭ mănîncĭ urechile vînătoruluĭ.
Şoarecele zise: «Nu viu.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem pisica să te mănînce.
Şoarecele zise: «Du-te.»

www.digibuc.ro

Li: «Aĭ, pisică, să mănîncĭ şoarecele.»
Pisica zise: «Unde este?»
Pisica după şoarece, şoarecele după vînător, vînătorul după lup, lupul după boŭ, boul după vale, valea după foc, focul după coada toporuluĭ, toporul după pin şi-l tăĭe pinul, şi vulpea luă clopoţelul şi se duse acasă.
40. Şi eŭ veniŭ de acolo.

Alta

1. Dusi un ficĭór si li pască boil' şi vut-aŭ un cloput: lăsat-aŭ, la zăcăcĭot-aŭ cloputu-l di un spin ţi mbotă şi zis-aŭ: «ţon-la tu, ĭoŭ s-mi duc si beŭ ápu di la izvorcă.»
Z dus-aŭ, că biut-aŭ apu şi turnat-aŭ şi la flat-aŭ spinul criscút. Zĭs-aŭ la spînu: do-n' la cloput. «ĭer ĭel' zis-aŭ: «nu st-la daŭ».
— S-ti spŭn la băltĭa di s-ti taĭl'i?
— Spŭni-mi.
5. — Băltĭe, aĭ cŏlŭo si taĭl' un spin.
— Nu voĭ.
— S-ti spŭn la focu di aţ ardă coda.
— Spŭni-mi.
— Fóculi, aĭ să arsĭ ună codă.
10. — Nu voĭ.
— S-ti spŭn la vali di s-ti stingă.
— Spuni-mi.
— Vali, aĭ să stins un foc.
— Nu vin.
15. — S-ti spŭn la boil' di s-ti be.
— Spŭni-mi.
— Boĭ, aĭdiţ s-u beţĭ valĕa.
— Nu vrem.

Alta

1. *Traducere.* — Se duse un băet să-ĭ pască boiĭ şi avut-aŭ un clopot; lăsat-aŭ, attrnat-aŭ clopotul de un spin ce pute şi zis-a: «ţine-l tu, eŭ să mă duc să beaŭ apă de la isvor».
S-a dus, a băut apă şi s-a întors şi l-aflat-a spinul crescut. Zis-aŭ spinuluĭ: «dămi-l clopotul.» ear el zis aŭ: «nu ţi-l daŭ.»
— O să te spun la topor de o să te taĭe.
— Spune-mă.
5. — Toporule, aĭ colo să taĭ un spin.
— Nu voĭ.
— O să te spuiŭ la foc de-ţĭ va arde coada.
— Spune-mă.
— Focule, aĭ să arzĭ o coadă.
10. — Nu voiŭ.
— O să te spuiŭ la vale de o să te stingă.
— Spune-mă.
— Vale, aĭ să stingĭ un foc.
— Nu vin.
15. — O să te spuiŭ boilor de o să te bea.
— Spune-mă.

www.digibuc.ro

— Si va spūnem la lupu di z-va mănâncă.
— Spūni.
— Lupuli, aĭ să mănanţ nişti boĭ.
— Nu voĭ.
— S-nă dūţem să spūnim la luvác'u, di z-va tălc'ască.
— Spūni-mi.
— Luvác'uli, aĭ să uc'iḑĭ un lup.
— Nu vin.
— Va s-ti spūnem la şŏariţĭ di si st-li mănancă urécl'ili.
— Spūni-mi.
— Şŏariţĭ viniţĭ să măncaţĭ urécl'ili la luvac'u.
— Nu vinim.
— Să va spūn la maţa di z-va mănancă.
— Spūni-nă.
— Maţă vin să mănanţ şŏariţil', că rŏasiră traţa.
— Iundi-să şŏariţil'.
Şi fic'oru aĭl' spusi şi căn si zălăgă maţa dupu şŏariţi, şŏariţil' dupu luvac'ŭ, luvac'u dupu lup, lupu dupu boĭ, boiĭ dupu vali, valĕa dupu foc, focul dupu cŏdă, băltia dupu spin,

tan-tin,
tan-tin,

Lu tăl'a spinul şi lu le clopotul.

(Com. de elevul din cl. I-a a liceului romîn din Bitolia: D. Noe diu Lunzi).

Traducere. — Boĭ aĭdeţĭ să o beţĭ valea.
— Nu vrem.
— O să vă spunem lupuluĭ de o să vă mănînce.
— Spune.
— Lupule, aĭ să mănîncĭ nişte boĭ.
— Nu voĭ.
— O să ne ducem să spunem vînătoruluĭ, de o să te împuşte.
— Spune-mă.
— Vînătorule, aĭ să ucizĭ un lup.
— Nu vin.
— O să te spunem şoarecelor de o să-ţĭ mănînce urechile.
— Spune-nă.
— Şoarecilor, veniţĭ să mîncaţĭ urechile vînătoruluĭ.
— Nu venim.
— O să vă spunem mîţeĭ de o să vă mănînce.
— Spune-nă.
— Mîţă, vin să mănîncĭ şoareciĭ, că roaseră tărîţe.
— Unde sunt şoareciĭ?
— Şi băetul îĭ arătă şi cînd se repezi mîţa după şoarecĭ, şoareciĭ după vînător, — vînătorul după lup, — lupul după boĭ,—boiĭ după vale,—valea după foc, focul după coadă, toporul după spin,

tan—tin,
tan—tin,

Il tăĭe spinul şi-l luă clopotul.

www.digibuc.ro

Alta.

— Mi lo fŏaměa.
— Ţe-s mîcăm ?
— Nă pită di uscati.
— Cu ţe va u cuţém ?
— Cu parlu aţèl strîmbul ?
— Parlu aţèl strîmbul ĭu easti-l ?
— Lŏ-arsi foclu.
— Foclu aţèl ĭu ĕasti-l ?
— Lŏ-astĕasi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţea ĭu ĕasti-u ?
— U bĭură boĭl'i.
— Boĭl' aţél' ĭu suntu ?
— Facu agru.
— Agrul aţèl ĭu ĕasti ?
— L-mîcară pul'i.
— Pul'i aţel' ĭu suntu-l' ?
— Tu cîcĭula (saŭ cîciua) preftuluĭ.

bam bum,
scoati fum.

1. *Traducere*—Mă luă foamea. (m'a apucat foamea)
Ce să mîncăm ?
O plăcintă de *uscate* [1]).
Cu ce o vom coace ?
Cu parul cel strîmb.
Parul cel strîmb unde-ĭ ?
L-a ars focul.
Focul acela unde este ?
Il stinse ploaea.
Ploaea acea unde este ?
O băură boiĭ.
Boiĭ aceĭ unde sînt ?
Fac ogor (=ară).
Ogorul acela unde este ?
Il mîncară păserile.
Păserile acele unde sînt ?
In căcĭula popeĭ.
Bam-bum,
Scoate fum,

Alta.

Elisa.
Curbelisa,
Pul'lu tru amare,
Amarĕa-n' deăde sarĕa,
Sarĕa u ded a ŏăil'eĭ,
Ŏaĕa-n' dĕade n'elu,
N'elu e-a lupluĭ,
Luplu-n' deade ch'alĕa,
Ch'alĕa u ded a fávurluĭ,
Fávurlu-n' dĕade stîmnic'ă

[1]) *Uscate* sînt niște urzicĭ de munte, carĭ după ce se usucă la soare, servesc la făcut plăcinte.

www.digibuc.ro

Stîmnic'a e a fîntînil'eĭ,
Fîntîna-n' dĕade apă,
Apa u ded auşluĭ,
Auşlu-n' dĕade urăc'uneă,
Şi dĕ-atumţĕa escu c-algh'na.

(Adunată de Papazi (Nijupulean). Revista Macedonia, No. 5, p. 104.

Traducere.— Elisa,
Curbelisa,
Paserea în mare,
Amarea îmĭ dede sarea,
Sarea o dedeĭ oiĭ,
Oaea 'mĭ dădu mĭelul,
Mĭelul îl dedeĭ lupuluĭ,
Lupul îmĭ dădu pĭelea,
Pĭelea o dedeĭ feraruluĭ,
Ferarul îmĭ dădu ulcĭorul,
Ulcĭorul îl dedeĭ fîntîneĭ,
Fîntîna îmĭ dede apa,
Apa o dedeĭ bătrînuluĭ,
Bătrînul îmĭ dede binecuvîntarea,
Şi de atuncĭ sînt (fericit) ca albina.

Alta.

Mîcáş pîni ? — mîcàĭ.
N'-lîsáş an'ia ? — ţ-alîsáĭ.
Iu u bîgáş ? — pri ugĕág.
Mutriĭ, nu ŏ-aflàĭ. — u mîcă cîtuşa.
Cĭ'uşa ĭu e ? — sun lĕamni.
lĕámnili iu sundu (suntu) ? — lĕ-arsi foclu.
Foclu ĭu ĕasti-l ? — lŏ-astĕasi plŏaĕa.
Plŏaĕa ĭu ĕastĕ-u ? — u bĭură pul'i.
Pul'i ĭu suntu ? — trîş tu cupác'ŭ,
Cupac'lu ĭu ĕasti-l ? — l-mîcară căpîrli.
Căpîrli ĭu suntu-li ? — li mîcă luplu.
Lupu ĭu ĕasti-l ? — Spinţurát di pŏarta-l dispotĭ.

Traducere..—Mîncaşĭ pîne ? — Mîncaĭ.
Imĭ lăsaşĭ mie — Iţĭ lăsaĭ.
Unde o băgaşĭ ? — Pe cămin.
Căutaĭ, nu o găsiĭ ? — O mîncă pisica.
Pisica unde este ? — Supt lemne.
Lemnele unde sînt ? — Le arse focul ?
Focul unde este ? — Il stinse ploaea.
Ploaea unde este ? — O băură păserile.
Păserile unde sînt ? — Tocmaĭ pe copaciŭ.
Copacul unde este ? — Il mîncară caprele.
Caprele unde sînt ? — Le mîncă lupul.
Lupul unde este ? — Spînzurat de poarta arhiereuluĭ.

Alta.

— Cum tĕ-acl'amă ? — sŏarbi ţamă.
Traducere.— Cum te cheamă ? — soarbe zeamă.

www.digibuc.ro

— Cum ţi strigă
— Búbulică.
— Iu ti duţ?
— La furnîţĭ.
— Ţe cafţî
— Si-nı ıaŭ saţli?
— Ţe-l' vreı saţl'i?
— Tra z-bag nuţli.
— Ţe li vreı nuţli?
— S-cresc pătili?
— Ţe li vreĭ pătili?
— S-pŏarta leámnili.
— Ţe li vreĭ leámnili?
— S-ardu c'ireaplu.
— Ţe-l vreĭ c'irĕaplu?
— Tra si-nĭ coc pînea.
— Ţe u vrei pinĕa.
— S-u mîc.
— Si-ţ mîţĭ caplu ş-cĭolĭlu.

— Cum te strigă?
— Bubulică (cărăbuş)?
— Unde te ducĭ?
— La furnicĭ.
— Ce cauţĭ?
— Să-mĭ ĭeaŭ saciĭ.
— Ce-ĭ vreĭ saciĭ?
— Să bag nucile.
— Ce le vreĭ nucile?
— Să cresc raţele.
— Ce le vreĭ raţele?
— Să poartă lemne.
— Ce le vreĭ lemnele?
— Să ard coptorul.
— Ce-l vreĭ coptorul?
— Să coc pînea.
— Ce o vreĭ pînea?
— Să o mănînc.
— Să-ţĭ mănîncĭ capul şi falca.

Copiiĭ cintă, ca să depărteze negura.

1. Negură,
Pegură,
L'a-ţ tîmbarĕa
Ş-fudĭ dĕ-ac'i
5. — Citră ĭu si-n' plec?
Ţe-si-n' mîncu,
Ţe si-n' bĕaŭ?
— 'nu gil'ină chipitŏasă,
'nu cucót v'irminós
10. — Stre ţe si-l tal'ŭ?
— Stre-un cap di strop.
— Stroplu ĭu-l ĕaste?
— Lŏ-arse foclu.
— Foclu ĭu-l ĕaste?
15 — Lŏ- astease ploaea.
— Plŏaea ţea ĭu ĕaste?
— U bıură boil'i.
— Boĭl'i aţél' ĭu suntu?
— L'-mîncară hăşc'ili.
20. — Hăşc'ile ĭu-le suntu?
— Tu guva al Carosi.

1. *Traducere.* — Ceaţă,
Pegură,
Iea-ţĭ mantaua,
Şi du-te de aci.
5. — In cotro să plec?
Ce să mănînc?
Ce să beaŭ?
— O găină cĭupită,
Un cocoş vĭermenos.
10. — Pe ce să-l taiŭ?
— Pe un cap (vîrf) de prăjină.
— Prăjina unde este?
— O arse focul.
— Focul unde este?
15. — Il stinse ploaea.
— Ploaea unde este?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ aceĭ unde sînt?
— Iĭ mîncară coţofanele.
20. — Coţofanele unde sînt?
— In gaura luĭ Carosi.

Alta.

1. Mor Tamtareso,
Mor bucareso,
Viniră j-văsle,
ŏarba n' vin'e
5. Şicloapa nu-n' vin'e.
Pri ıu n' ţ-aligáş,
— Prin gîm-gîm,
Prin cŏast-arao,
Ţe ţ-aflăş?
10. Un pul'ŭ de aiδoni

1. *Traducere.*—Fă Tamtareso,
Fă bucareso,
Veniră şi vacile,
Oarba veni,
5. Şchĭoapa nu veni.
Pe unde alergaşĭ?
— Prin gîm-gîm
Pe costişe rele.
— Ce aflaşĭ?
10. — Un puiŭ de privighetoare,

www.digibuc.ro

Ş-un di maradoĭ.
— Stre ţe si-l taĭ'i ?
— Stre un cap di strop.
— Stroplu ĭu-l easte ?
— Lŏ-arse foclu
— Foclu ĭu easte ?
— Lŏ-astĕasi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţĕa ĭu ĕaste ?
— U bĭură boĭl'i ;
— Boĭl'i aţél' ĭu suntu ?
— Facu agru.
Agrul aţél ĭu-l ĕaste ?
L-mîncară hăşc'ile.
Hăşc'ile ĭu suntu ?
Tu guva al Carosi.

şi unul de *maradoi* (sticlete ?)
— Pe ce să-l taĭ ? (o să-l taĭ ?)
— Pe un cap (vîrf) de prăjină.
— Prăjina unde este ?
— O arse focul.
— Focul unde este ?
— Il stinse ploaea.
— Ploaea unde este ?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ unde sînt ?
— Ară (fac ogor).
— Ogorul unde este ?
— Il mîncară coţofanele.
— Coţofanele unde sînt ?
— In gaura luĭ Carosi.

Alta

A brée, a bréee !
— E !
— Tricú un lépuri prĕ-acló ?
— Tricú.
— Lŏ-aciţáşĭ ?
— Lŏ-aciţáĭ.
— L-til'áşĭ ?
— L-til'áĭ.
— L-bilîş ?
— L-bilĭĭ.
— L-fripsişĭ ?
— L-fripşu.
— L-mîcáşĭ ?
— L-mîcáĭ.
— Am an'ia nu-n' alisáşĭ ?
— Ţ-allsáĭ.
— Ĭu-l bîgáşĭ ?
— Tu cuşuglu di dighĭós.
— Am nu ari, ţe s-fĕaţi ?
— L-mîcă cituşa.
— Cituşa ĭu e ?
— Se-alin'ă pri pótane.
Pótaněa ţe s-feaţi ?
— Ŏ-arsi foclu.
— Foclu ţe s-feaţi ?
— Lŏ-astimsi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţe s-fĕaţi ?
— U bĭură boĭl'i.
— Boĭl'i ţe s-feáţiră ?
Cîdură tu amari :
Giumba-bababáaa.

Coe Adam

Traducere.—Măĭ, măĭ, (bre, bre)!
— E ! (auz).
— Trecu un ĭepure p-acolo ?
— Trecu.
— Il prinseşĭ ?
— Il prinseĭ.
— Il tăĭaşĭ ?
— Il tăiaĭ.
— Il jupuişĭ ?
— Il jupuiĭ.
— Il fripseşĭ ?
— Il fripseĭ.
— Il mîncaşĭ ?
— Il mâncaĭ.
— Dar mie nu-mĭ lăsaşĭ ?
— Iţĭ lăsaĭ.
— Unde o băgaşĭ ?
— In dulapul din (rîndul) de jos.
— Dar nu e, ce se făcú ?
— Il mîncă pisica.
— Pisica unde este ?
— Se urcă pe grindă (mare).
— Grinda ce se făcu ?
— O arse focul.
— Focul ce se făcu ?
— Il stinse ploaea.
— Ploaea ce se făcú ?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ ce se făcură ?
— Căzură în mare :
Giumba-bababáaa.

Ohrida.

Alta

Fripsişĭ carni ?
Fripşu.

Traducere.—Aĭ fript carne ?
— Am fript.

www.digibuc.ro

Iu u bîgáşĭ ?
Tu sinduchĕa cu nŏaŭă cl'eĭ.
Nu-ari, ţe s-fĕaţi ?
U mîcă' cîtuşa.
Cîtuşa ĭu e ?
Ea-ŭ prĭ grendă.
Grenda ĭu e ?
O-arsi foclu.
Foclu ĭu e ?
Lŏ-astĕasi valĕa.
Valea ĭu e ?
U bĭură boĭl'i.
Boil'i ĭu sun ?
L'-mîcă' luplu.
Luplu ĭu e ?
Avină capra.
Capra ĭu e ?
U tîl'ém
Ş-utri chĕalĕa l'-ŏ-adră'm.

— Unde aĭ băgat-o ?
— In lada cu 9 cheĭ.
— Nu e, ce s'a făcut ?
— O mîncă pisica.
— Pisica unde este ?
— Iată-o pe grindă.
— Grinda unde e ?
— O arse focul.
— Focul unde este ?
— Il stinse rîul (valea).
— Valea unde este ?
— Aŭ băut-o boiĭ.
— Boiĭ unde sunt ?
— I-a mîncat lupul.
— Lupul unde este ?
— Vînează capra.
— Capra unde este ?
— Am tăiat-o,
şi burduf pĭelea ĭ-am făcut-o.

Alta

1. Vîrte gabu, gabu,[1])
toati vaţli viniră·
Pusta cusă nu-ŭ ari.
Iundi-ĭ s-u ubidím ?
5. La fusu di mŏră,
Iundi-ĭ fusu di mŏră ?
la luă vale.
Iundi-ĭ vale ?
Aŭ biĭu bou.
10. Iundi-ĭ bou ?
La mîncó lupu.
Iundi-ĭ lupu ?
La uc'isi luvac'u.

Lunzinĭ Stavre Hristu.

1. *Traducere.*—Invârteşte gabu, gabu,[1])
Toate vacile veniră,
Pustia *cusă*, nu este (n-a venit)
Unde-ĭ să o căutăm ?
5. La fusul de moară.
Unde-ĭ fusul de moară ?
Il luă valea.
Unde-ĭ valea ?
O bău boul.
10. Unde-ĭ boul ?
Il mîncă lupul.
Unde-ĭ lupul ?
Il ucise vînătorul !

1. Vîrti gabu-gābu,
Iundi-ĭ fusu di mŏară,

1) Vezĭ dicţionarul la sfirşit.

www.digibuc.ro

La turíĭ an apu;
Apu ĭundi-ĭ fusu di mŏară ?
La duș an Vardár
Și flaĭ un pul'ŭ di gàigur
Și la friș an foc
Și la mǫncáĭ.

Lunzinĭ Noe Demetru, elev, cl. I liceală.

1. *Traducere.* — Invîrteşte, învîrteşte gabule,
Unde-ĭ fusul de moară ?
L-am aruncat în apă,
Apă, unde-ĭ fusul de moară ?
5. L-am dus la Vardar,
Şi aflaĭ o pasere de gáĭgur,
Şi o-am fript în foc,
Şi-o am mîncat.

www.digibuc.ro

JURĂMINTE

Multe din formuletele copilăreşti nu sînt de cît «supravĭeţuirĭ saŭ reamintirĭ de principiĭ saŭ practicărĭ juridice, pe care copiiĭ le aŭ păstrat în jocurile lor.»

Mélusine, t. III, p. 156.

Multe oglindesc credinţe existente saŭ rămăşiţe de credinţe. Aşa jurămîntul copilăresc:

«Talʲŭ carni, Taĭŭ carne
«beaĭ sînḑi ?» beĭ sînge ?

unde, cînd un judecator este lovit pe mînă saŭ faţa, pe care adică nu se consideră lovitura şi nicĭ nu ĭese cel atins ca *arsu*, *scos*, dacă cel care pretinde, că l-a *ars* saŭ *scos*, nu bea sînge.

A bea sînge de om se consideră ca mare păcat şi copiiĭ cred, că numaĭ jidaniĭ (*uvreĭlʲi*) beaŭ ast-tel de sînge, de unde în contestările generale, că o ast-fel de lovitură nu se prinde, cel atins maĭ întăreşte aceasta prin:

«talʲŭ carni, taĭŭ carne,
«bĕaĭ sînḑi ? beĭ sînge ?

Dacă se întîmplă ca cine-va să zică că el bea, se caută un ac şi un copil maĭ îndrăzneţ îşĭ înţapă talpa picioruluĭ niţel şi scoate cîte-va picăturĭ de sînge. Nelegiuitul e constrîns, dacă nu-şĭ întoarce gîndul, să bea sîngele chĭar de pe talpa picioruluĭ, ceea-ce nu se întîmplă maĭ nicĭodată.

Dacă cine-va bea, toţĭ îl numesc *uvriðă*—jidovit—şi vaĭ de el, căcĭ nicĭ la joc nu maĭ e priimit, ci arătat la toţĭ cu degetul, că a avut curajul să bea sînge omenesc.

Cazul în care aşa ceva se face, este cînd o bandă de copiĭ nu poate să scape timp mult de rolul nefavorabil, pe care îl joacă.

Lăsăm să urmeze aci jurămintele cele maĭ obicĭnuite printre copiĭ, lăsînd la o parte cele obicĭnuite şi de ceĭ vrĭstnicĭ, ca să vorbim la locul lor despre acestea.

Va urma după jurăminte neînţelegerile copiilor la joc, cum procedează eĭ, cînd gasesc un lucru: tovărăşia la copiĭ, carĭ ni se par, că parte, dacă nu toate, sînt amintirĭ de rămăşiţele unuĭ drept vechiŭ, păstrate în literatura copilărească.

«*G'uratlu a lépuriluĭ*»
Jurămîntul ĭepurelui.

www.digibuc.ro

Există expresinnea, pentru cine depune jurămînt fals, că a făcut urămîntul ĭepureluĭ (*g'uratlu a lépurilui*), adică, ca şi cum n a jurat de loc.

La copiĭ jurămîntul ĭepuriluĭ se face ast-fel :

Pe cărarea formată de policar şi arătător se aşterne o parte din haĭnă, pe care se pune un *pal'ŭ* (paiŭ). Pentru copilul, care a minţit la joc, care n-a jucat, care în sfarşit a făcut ceva, ce, ca să fie crezut, trebuĭe să jure, jurămîntul cel maĭ obicĭnuit ce trebuĭe să facă este «*g'uratlu a lepurilui*» şi decĭ el trebuĭe în prezenţa tuturor celor-l-alţĭ copiĭ, să ĭea cu limba paĭul ce s-a pus pe haĭnă între degete. Dacă reuşeşte, el a spus adeverul; dacă nu, a spus *mincĭună*. De multe orĭ însă cel care prezintă paĭul, pe cînd copilul îş pune limba ca să-l ĭea, ĭ-o prinde cu degetele şi toţĭ rîd şi strigă, zicînd : dovada, că a spus mincĭunĭ (*semnu că ḑîsi minc'uni*).

«*Bîşarĕa crúţil'ei*»
(sărutarea crucei).

Tot pentru aceleaşĭ motive arătate la *g'uratlu a lepurilui*, copilul părît de mincĭună, ca să fie crezut, că spune adevărul, trebuĭe să *başe* (sărute) *cruʃĕa*. Unul dintre ceĭ-l-alţĭ copiĭ face din degetele arătatoare ale celor două mînĭ o cruce şi o prezintă băĭatuluĭ părît, ca să o sărute. De sigur că copiiĭ consideră păcat a săruta crucea pentru mincĭună, cu toate că o sărută adese orĭ. Une orĭ însă, acela care oferă crucea acuzatuluĭ pentru a o săruta, pe cînd acesta e gata să o sărute, îl loveşte cu unul din degetele carĭ servesc de cruce, peste nas. Aceasta, pentru că văzînd, că copilul acuzat va sărută crucea, e de prisos să o maĭ sărute, căcĭ e păcat. Une orĭ însă şi pentru a face haz.

G'uratlu cŏ-ascuch'ât.
(Jurămîntul cu scuĭpat).

La unele din jocurile copilăreştĭ, cel care se *faţi* se cere să nu se uĭte de loc, pînă cînd ceĭ-l'alţĭ jucătorĭ nu s-aŭ ascuns şi pînă cînd nu i s-a dat semnalul, să-şĭ deschiză ochiĭ.

Fiind-că se poate întîmplá ca micul ştrengar să se uĭte pe furiş, unul dintre jucătorĭ, cel maĭ cu vază de obiceĭŭ, păşeşte în faţa luĭ, ca să-l *sprig'ură* (să-l leagă prin jurămînt), că nu va vedea.

Aci el întinde palma mînĭĭ stîngĭ, scuĭpă într-însa şi apoĭ cu tăişul mînĭĭ drepte, loveşte în scuĭpat (*ascuch'át*), cruciş de două orĭ, zicînd una din formuletele următoare :

a) Carĭ s-mutreşti,
s-ţi crĕapă ocl'il' îm patru,
cum creapă ş-ascuch'atlu.

Traducere.—Dacă te veĭ uĭta,
să ţĭ crepe ochiĭ în patru,
cum creapă şi scuĭpatul.

Tot aşa găsim şi la Romînĭĭ din Romînia, jurămîntul următor, care prezintă mare asemănare :

«Inainte de «ascunse» (p. 195, Poezĭĭ populare Gh. Dem. Teodorescu),

www.digibuc.ro

I.

Ciu' s-o uĭta,
să-ĭ sară ochiĭ
mă-seĭ.

II.

Cine s-o uĭta,
să-ĭ sară ochiĭ
'm patru,
cum sare
scuĭpatul!

Alta.

b) Carĭ s-mutreşti, Dacă veĭ privi,
viděari aĭ, vedere aĭ,
viděari s-nŏ-aĭ. vedere să n-aĭ.

c) saŭ simplu de tot, i se zice:

Care s-mutreşti, Dacă priveştĭ,
s-urgh'eşti. să orbeştĭ.

A scuch'atlu
(scuĭpatul)

Copiiĭ jură prin scuĭpat, că spun adevărul. Ast-fel copilul părît venind în faţa celuĭ ce-l acuză de ceva, scuĭpă jos şi zice:

ptĭŭ, carĭ s-nu h'ibă acşi.
ptiu! dacă nu o fi aşa.

Jurămîntul acesta stă de sigur în legătură cu credinţa copilărească, că cine scuĭpă în zadar, vine dracul şi culege scuĭpatul acela, care nu se usucă şi-l duce cu sine; ear copilul, care a scuĭpat, se face din acel moment omul draculuĭ.

Mélusine III, p. 158.:

«Les enfants jurent en crachant neuf fois par terre. Le diable suportera le parjure.»

Tot de scuĭpat se servesc copiiĭ, ca să afirme că cine-va e mincinos:

ptiu! minc'inŏase!

i se zice celuĭ care minte.

In cazul din urmă scuĭpînd, imediat copilul şterge scuĭpatul cu piciorul,

www.digibuc.ro

La Romînii din Lunzin' (Meglenia), copiii obicînuiesc a jurá precum urmează : Prezintă indexul adunat în forma de mai jos şi zic :

aşa si-n' si făcă zeĭztu.

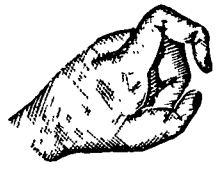

Traducere : aşa să mi se facă degetul,

Duplicitate copilărească

Cînd un copil priimeşte ceva cu gîndul de a nu se ţine de cuvînt, ca să nu fie înţăles pînă să-şi ajungă scopul, jură, că va fi de bună credinţă, însă la sfîrşit adaugă un *nu* mai încet. Crede atunci, că jurămîntul n-a avut loc şi că nu-i nici un păcat, dacă nu se ţine de cuvînt.

Cînd fură ceva arşice, ca să nu fie constrînşi să jure fals, se învoiesc doi şi procedează cum urmează :

Cel care le fură, le dă tovarăşuluĭ. Cînd e apucat de scurt, furul jură, că nu le are dînsul; apucat tovarăşul, care le are, jură că nu le a furat dînsul.

Eĭ cred, că jurămîntul nu se prinde fiind-că aŭ jurat pe adevăr în modul acesta.

Neînţelegerile la joc.

Un proverb aromînesc sună :

Aţia z-bat, aţia s-ag'ŏacă, ca nişti fic'uriţi.
(Aci se bat, aci se joacă, ca nişte băeţi).

Intr-adevăr, motivele pentru carĭ copiii se ceartă şi se împacă sint foarte neînsemnate şi caracterizează perfect natura vioae şi mereŭ în dezvoltare a copiluluĭ.

Pentru cel mai mic cuvînt înjurios adresat luĭ, pentru cea mai mică nedreptate, pentru un neajuns orĭ-cit de mic, dacă e sigur el, că se poate folosi de «la raison du plus fort», sare imediat asupra adversaruluĭ şi-l înhaţă, ĭar dacă nu e loc de bătae îĭ răspunde ţanţoş, etc.

Foarte adese-orĭ el nici nu aşteaptă să i se dea motiv de neînţelegere, ci dă el, aşa din plăcere, ca să se certe cu cine-va.

In micele luĭ neînţelegerĭ se conduc şi eĭ de anumite dizpoziţiunĭ pentru regularea şi aplanarea lor.

Noĭ vom da cîte-va din ele referitoare la neînţelegerile copiilor la joc.

Cînd părţile nu convin, apelează la un al treilea.

www.digibuc.ro

Inainte de alegerea uneĭ a treĭa persoane, care să se pronunţe, partea care se simte nedreptăţită şi care stăruĭeşte pentru consultarea uneĭ ast-fel de persoane indiferente, întreabă partea adversă, dacă va consimţi la ce va spune această persoană. In cas afirmativ, persoana aleasă este arbitru.

Alta

Altă dată, la joc, se începe d-a capo, spre a se constata în partea cuĭ e dreptatea. Dacă rezultatul n-a fost acelaşĭ, se zice:

Veḑĭ cum ţşiră minciunli tu padi?

Traducere.—Vezĭ cum s'aŭ dovedit minciunile?

In caz de neconsimţire şi de astă dată din partea unuĭa, se repetă pînă la treĭ orĭ şi a treĭa oară este hotărîtoare!

Stricarea joculuĭ

Distracţia copiilor la joc, cînd jocurile sunt dintre cele plăcute lor, nu se poate descrie. Ambiţiunea de a se distinge, în arta joculuĭ, în puterea de resistenţă, îndemnătăcie, ocupă un loc însemnat la dînşiĭ. Ar dori une orĭ ca jocul să nu aibă sfîrşit, aşa de mare este regretul lor cînd trebue să-l strice. Dar necazul lor se revarsă cu desăvîrşire, cînd vre-un jucător este causa încetăreĭ joculuĭ. Atuncĭ încep să-ĭ cînte, pe diferite tonurĭ, înjurăturĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin satirice, dacă toate intervenirile de a-l determina să intre în joc, nu aŭ avut nicĭ o trecere.

Cine strică jocul.

Dacă un copil, fără nicĭ un motiv, strică jocul şi ceĭ l-alţĭ îl găsesc vinovat, încep să-ĭ *cînte* (cîntă) spre a-l necăji:

Carĭ asparsi gĭoclu, gĭoclu dit Murĕaŭă, mîsa-l' calugrĕaŭă.	*Traducere.*— Cine a stricat jocul, jocul din Morea, mamă-să (să devie) călugăriţă.

(Avela)

saŭ:

Carĭ asparsi gĭoclu, si l'-u dăm cu cĭoclu; (s.) si-l aspargă cĭoclu.	Cine a stricat jocul, să-ĭ o dăm (lovim) cu ciocanul; s. să-l strice ciocanul.

Caracota N.

(Nijopule)

saŭ:

Carĭ asparsi gĭoclu, gĭoclu din Murĕaŭă, mîs-armasi greăŭă ş-feaţi nă purţĕaŭă, tu meseă di nĕaŭă.	Cine a stricat jocul, jocul din Morea, măsa rămase grea şi născu o căţea, în mijlocul zăpeziĭ.

Cruşova. T. Şunda.

www.digibuc.ro

Grirea tu mînă.
(vorbirea în mînă).

Dacă, în momentul cînd un copil joacă, un altul *grĕaşte tu mînă* adică vorbeşte într-adins, ca să-ĭ detragă atenţiunea spre a-l încurcà, acesta, nenimerind, pretinde să dea pentru a doua oara, fiind-că *l'i gri tu mînă* = i se vorbi în mînă.

Amăĭ=vrăjĭ

Spre a face pe cine-va să nu căştige la joc (cu arşice, nucĭ etc.), i se face *amăĭ. Amăile* se fac ast-fel:

Un copil ĭea un beţişor şi sgăriind pămîntul în formă de cercurĭ, de asupra cărora descrie diferite liniĭ neregulate, doreşte jucătoruluĭ nesimpatic nereuşită.

Ahulirea = aburire

Se ĭea norocul «*s-l'a hîiră*», cînd arşicele, nucile, etc., ale unuĭ copil se *ahulesc*, adică: cînd un alt copil, venind pe lîngă cel care căştigă, ĭi abureşte cu gura «*hu, hu*» arşicele, nucile, etc.

Anvarlígaluĭ.

La jocurile cu «*soir*», care se joacă cu arşice, *sfurle*, sfîrleze, cînd un jucător vine jur împrejur de *soir* şi se codeşte, nedecis de unde să joace maĭ cu folos, ceĭ-l'alţĭ lĭ zic:

Anvarlígaluĭ tut v'in'
şi vîră nu va scoţĭ.

Traducere.—Viĭ jur împrejur şi nicĭ un arşic, (sfîrlează), nu o să scoţĭ.

Starea.

«*N'i sta*» se zice, cînd jucătorul crede, că dacă nu cîştigă, de vină este vre-un băet care azistă la joc şi pe care îl consideră de nefavorabil pentru dînsul.

Să cîştigĭ la joc

1.

Ca să cîştigĭ = *s-aminţî* la joc, arşicele, nucile, banii etc., pe carĭ îĭ căştigĭ, să nu-ĭ puĭ în buzunar, ci să-ĭ ţiĭ în mînă, fiind-că se duce norocul alt-fel.

2.

Dacă n-aĭ căştigat la început să te bucurĭ şi să nu desperĭ, fiindcă cine căştigă la început, pĭerde cu siguranţă la sfărşit.

Tot aşa are să peardă cuĭ vine rîndul să dea întîĭul, cînd începe jocul, de unde:

«protă dari, — îrtie dare, (începere),
bună chirdĕari.» — bună perzanie.
ngr.: protu smaði
çaló xipúluma,

www.digibuc.ro

Cînd nu-ţĭ merge la joc.

Cînd nu-ţi merge la joc, fiind-că se poate ca cine-vă sa-ţi fi făcut ceva *amăĭ* etc., (vezĭ maĭ sus), ca ele să nu maĭ aĭbă putere nefavorabilă ţie, prinde-ţĭ c... saŭ *dă-ţi-o* (loveşte-ţi) posteriorul.

Minciunl'i=minciunele

Ca să se constate, că un copil nu spune minciunĭ, e pus la probă şi anume: un alt copil îi apasă cu cele două policare nasul în spre rădacina şi dacă nu ĭes pe nas niştе puricĭ albĭ, se zice că a spus adevărul, din contră i se zice, că *minciună*=minţi, de oare-ce minciunele i-aŭ eşit pe nas=*l' işiră minciun' li pri nari.*

«an'urzirĕa tră minciúni»

Cînd un copil ĭe bănuit de culpabil pentru ceva şi perzistă intru a negá, i se zice:

stăĭ s-tĕ-an'urzescu

Traducere. — stăĭ să te mirosesc
şi e mirosit la nas, la gură, mînĭ, haĭne etc. spre a se constatá culpabilitatea.

Copiiĭ crezătorĭ şi culpabilĭ saŭ nu se supun la această încercare saŭ se trădează lesne.

Lucrul găsit

1. Drept pentru lucrul găsit are cine pune mîna şi cine-l vede. Dacă cel care a pus mîna pe lucrul găsit refuză împărţireá, i se răspunde: *ş ĭo-l viḑúĭ*=şi eŭ l-am văzut.

2. Inainte de a deveni cine-va stăpînul unuĭ lucru găsit, întreabă, dacă cine-va a pĭerdut vre-un lucru şi cum era. Dacă se constată, că lucrul găsit are stăpîn, i se zice acestuĭa:

ţe daĭ a cuĭ lŏ-află'?

Traducere. — (ce daĭ, cuĭ l-a găsit?)
şi după convenire, se restituĭe lucrul persoaneĭ, care l-a pĭerdut.

3. Impărţeala se face ast-fel:

Cine împărţeşte, alege în urmă şi anume, dacă sînt obiecte, carĭ încap în mînĭ, ascunde mîĭnele şi zice: din stînga sau dreapta cerĭ? saŭ: unul dintr-înşiĭ e întors cu ochiĭ să nu vază, şi cel l-alt desemnînd cu degetul spre unul din obiecte zice:

A cuĭ s-hibă aestă?
A cuĭ să fie aceasta?

şi după rĕspuns este şi posesiunea.

Notă.—La Aromînĭ acest fel de împărteală se face orĭ de cîte orĭ membriĭ uneĭ familiĭ, carĭ pînă acum aŭ trăit împreună, se despărţesc şi trebuĭe să-şĭ împartă în mod frăţesc tot ce posedă în comun, oĭ, caĭ, haine, etc.

4. Cînd un copil află un lucru, de care nu este pe deplin sigur, că-l va stăpăni în pace, face schimb pentru maĭ mare siguranţă.

www.digibuc.ro

Faptul acesta dă motiv la o mulţime de neînţelegerĭ printre copiĭ. Adevăratul stăpîn al lucruluĭ găsit, îl pretinde la cine-l posedă. Acesta-l trămite la cine i l-a vîndut saŭ la cel cu care a făcut schimb. Natural, ca acesta să se lepede şi să nu vrea să ştie de nimic. De aci apoĭ certe şi neînţelegerĭ. Adevăratul stăpîn pîndeşte atuncĭ pe orĭ-cine din posesoriĭ lucruluĭ săŭ, ca să-şĭ facă dreptate, răpindu-le un obiect identic saŭ de altă natură, foarte des: *căcĭula*.

Dacă şĭ-a făcut dreptate pe socoteala ulţimuluĭ posesor, acesta la rîndul săŭ uzează identic în contra răpitoruluĭ şi în contra vînzătoruluĭ de lucru străin, şi aşa se mişcă în cerc viţios, pînă se uĭtă de lucrul găsit saŭ pînă cînd unul cedează.

5. Aflînd un lucru oare-care un băet şi întrebînd: cine l-a pĭerdut? dacă nu se prezintă nimenĭ, zice cître toţĭ copiiĭ prezenţĭ:

s-h'ĭbă ameŭ? să fie al meŭ?

şi dacă i se respunde şi de păgubaş:

a tăŭ s-h'ĭbă! al tăŭ să fie!

îl arată şi devine stăpînul lucruluĭ găsit.

Căpătarea daruluĭ.

1.

Cînd un copil capătă un dar: zice:

— Améŭ s-h'ĭbă?	să fie al meŭ?
— a tăŭ!	al tăŭ!
— s-nu-n' lu cafţĭ?	să nu mi-l cerĭ?
— s-nu!	să nu!

În cazul acesta, un ast-fel de dar, nu se poate relua; şi chĭar dacă se pretinde, cu tot dreptul se refuză.

2.

Une-orĭ, cînd se pretinde un lucru dăruit odată, acela care-l posedă, de necaz, îl aruncă fie în apă, fie pe casă, zicînd:

na ş-tini, na ş-to = na şi tu, na şi eŭ.

Tră custură.
(Pentru briceag).

Cînd un copil vrea să taĭe un pom şi împrumută de la un alt copil briceag, acesta, împrumutîndu-l, după ce pretinde o parte din pom, fiind-că ĭ-a dat briceagul, maĭ pretinde şi pentru briceag = *tră cîstură* saŭ *tră cuţút*.

Ne tu mîsĕaŭă.

Un copil nefiind tocmaĭ mulţumit cu bucăţica de pom ce i s-a dat, pretinzînd şi alta zice:

aestă ne tu mîsĕaŭă nu-n' intră'.

Traducere. — Aceasta (aşa de puţină a fost) în cît nicĭ în măsea n-a intrat (nicĭ pentru măsea n-a fost destul).

www.digibuc.ro

Suţata.

a) Tovarăşia = *suţata* între copiĭ se face ast-fel : se prind cu degetele arătătoare şi strîngînd în semn de strînsă legătură, zic :

h'im soţĭ = sîntem soţĭ
saŭ *n-acîţă'm soţ* = ne am prins soţĭ.

Dacă tovărăşia se face în obiecte (arşice, nucĭ, etc.), se cere să le amestece toate la un loc şi să le depuie la unul dintre dînşiĭ, de obiceiu într-o traistă, şi orĭ de cîte orĭ se duce unul să ĭea arşice pentru a se jucà, se cere să fie şi tovarăşul prezent.

Cel care păzeşte arşicelele jură, că nu se va atinge de dînsele în lipsa tovarăşuluĭ săŭ.

b) Altă dată se apucă de mînĭ şi un al treilea îĭ despîrţeşte, trecînd mîna sa prin mînele lor.

Ruperea tovărăşieĭ = A «suţátăl'eĭ»

Ruperea tovărăşieĭ la copiĭ se face, luînd o sfoară, o aţă saŭ un păr de pe dînşiĭ şi apucînd fie-care de cîte o parte, îl rup, de unde şi expresiunea :

«o arupsim c'ŏara».
tr. am rupt sfoara.

pentru a arătà ruperea relaţiunilor cu cine-va.

www.digibuc.ro

SATIRA LA COPIĬ

Quintilian a zis cînd-va: *Satura quidem tota nostra est.* Cu toate acestea copiiĭ tuturor popoarelor din lume, cu multă dreptate pot pretinde, că nu *tota romana est*, ci tota *puerilis est.* Intr-adevăr la niciĭ o vîrstă omenească dorinţa de a rîde de altul, de a petrece *păcălind* pe altul, nu apare cu atita înfederare ca în vîrsta copilărească. El rîde de toate, fiind-că pe toate le consideră ca obiecte de joc. El rîde şi de ce este bun şi de ce este răŭ, fiind-că stă în firea acesteĭ etăţĭ, să simtă necesitatea de a petrece, de a se distrage.

Şi este aşa de generală această notă antropologică de batjocorire în tot felul, în cît o întâlneştĭ în literatura copilărească a tuturor popoarelor, lipsită, bine înţeles, de nota moralizătoare a satireĭ culte, artificiale; ea păstrează cu stricteţa neseriozitatea amestecată cu oarecare răutate, singura notă caracteristică şi potrivită etăţiĭ copilăreştĭ.

La un băet fricos.

Băeţiĭ cînd găsesc vre un copil, care se teme de cîinĭ saŭ ĭ-e frică de orĭ-ce, îl batjocoresc, cîntîndu-ĭ vĭersurile următoare, cîntate şi grecilor, carĭ trec în ochiĭ Aromînilor de oamenĭ foarte fricoşĭ. [1])

1. Laĭ fic'ór
c-un c'ic'ór,
vin'i greclu tu ubór (var.: aţél ch'or),
cîftă pîni, cîftă caş,

5. ḑîsi: «nvĕa voi s-u baş»
işi auşlu cu ţupata,
işi ŏama cu lupata,
sĕaspîré greclu ş-fuḑí, —
înimă de lépuri.

Avela, Epir. Tache Papleacu.

[1]) In privinţa aceasta, Aromînii aŭ proverbul următor: *greclu ŏ-ari stricătŏarĕa aruptă*, vrînd să-înţăleagă că-ĭ lipsit cu totul de curaj.

www.digibuc.ro

1. *Traducere.* — Măĭ băete, — cu un picior, — veni grecul în curte (var.: acel chĭor), — ceru plĭne, ceru brînză, — zise: «nevasta
5. voiŭ s-o sărut. — Eşi bătrînul cu securea, — eşi *oama* cu lopata, — se temu grecul şi fugi, — inimă (curaj) de ĭepure.

Notă. — *Oamă* se numeşte femeea care împlineşte un secol de traiŭ (*nă ctă*).

Celui care plînge

Cînd plînge un băet, ceĭ-l-alţĭ, ca să-l necăjească şi maĭ mult, îl batjocoresc, cîntîndu-ĭ vĭersurile următoare. Une-orĭ copilul, care plînge, văzînd că ceĭ l-alţĭ îl necăjesc, ca să nu facă pe placul lor, tace.

1. Azgh'ară, azgh'ară ɣumar'u,
că-l' cîḑù sumar'u,
după casa-l hog'i,
treţĭ *plîn'ár* di-l scŏală.

Nijopule, Macedonia. Bitaracu Tache.

1. *Traducere.* — Zbeară, zbeară măgarul, — căcĭ îĭ căzu samarul, — după casa luĭ hoge (preot turc),—trecĭ plîngătorule şi scoală-l (rădică-l).

Notă. — Cuvîntul *plîn'ár* din *plîngîn'ár*. Se maĭ aude în senz batjocoritor: *clapsumira* din gr. κλαψομοίρα şi *clapsa* de gr. κλάψα, carĭ însemnează: plîngĭtor.

Alta.

Aurlă, aurlă luplu,
dupa casa al Papuli.

Samarina, Epir. Diamandi Gĭogea.

Traducere. — Urlă, urlă lupul, — după casa luĭ Papuli.

Notă. — Cînd plînge un copil, ceĭ-l-alţĭ se strîng în jurul luĭ şi presupunînd, că aud pe un măgăr zbĭerînd, încep să-l necăjască, adresîndu-se unul altuia, cam în felul următor:

Ţe-ari jumarlu di plîndi, (azgh'ară)?
(De ce plînge saŭ zbiară măgarul?)

Nacă va tîrţi? nacă va pal'i? nacă va ădăpare? (Nu cum-va îĭ trebuĭe tărîţe? nu cum-va îĭ trebuĭe paĭe? nu cum-va trebuĭe adăpat?)

Apoĭ făcînd ca şi cum în poală ar avea tărîţe saŭ paĭe, se duc în apropierea plîngătoruluĭ şi i se adresează prin apelativele următoare, prin care se chiamă măgarul la mîncat:

prîc'i-c'i, prîc'i-c'i, ɣumîrtc'ŭ;

www.digibuc.ro

Plîngătorul une-orĭ se supără şi maĭ mult, iar ceĭ-l-alţĭ îl necăjesc şi maĭ mult. Dacă tace, copiiĭ schimbă tactica şi-ĭ zic: *De ce nu maĭ plîngĭ? Plîngeaĭ aşa de frumos, ean maĭ plînge!* saŭ imitează, cum plîngea plîngătorul.

Alta.

1. Bre ficʻór
c-un cʻicʻór,
paşti oĭli ghʻini,
s-nu tĕ-acáţ di mîʻnică,
5. di tĕ-arúc tu fĕárică,
fĕárica ti şúiră,
Boŭlu tĕ-ambúiră,
ghʻiftul ti mpĕátică,
ghʻifta ti dispĕátică.

Avela. Tache Papleacu.

1. *Traducere.* — Măĭ băete —cu un picior, — paşte oile bine,— ca să
5. nu te apuc de mînecă,—de te arunc în ferigă, —feriga te fluieră,— boul te împunge cu coarnele, — ţiganul te cîrpeşte, — ţiganca te descîrpeşte.

Alta

1. Ficʻór, laĭ ficʻór,
c-un cʻicʻór,
ca s-tĕ-acáţ di mîʻnică,
va s-tĕ-arúc tru ferică.
5. Ferica şúeră,
cʻupularlu tríiră,
brŏasca firmintă
cu cîcʻula dĕ-álică,
cu mîrdĕaŏa Vínită

Rev. «Macedonia» p. 167, Argintin, Gopeşĭ.

1. *Traducere.*—Băete, măĭ băete,—cu un picior, — dacă te apuc de mînecă, te voiŭ aruncà în ferigă.—Feriga şueră,—şopîrla treeră,—
5. broasca frămîntă—cu căcĭula roşe,—cu mărgeaua vînătă.

Alta.

1. Am nă sapă ş-un tupór,
va-nʻ li vindu j-va-nʻ mi-nsor,
laĭli mŏaşi mor di dor,
5. laĭlʻi auşi gʻŏacă n-cor.

Rev. «Macedonia» p. 167, Argintin, Gopeşĭ.

1. *Traducere.* — Am o sapă şi un topor, — mi le voiu vinde şi mă voiŭ însura, — bĭetele fete nu mă ĭubesc (vor), — bĭetele bătrîne
5. mor de dor (ĭubire), sărmaniĭ bătrînĭ joacă în horă.

www.digibuc.ro

Adresate lui Constantin

1. Custantín,
ţe paştĭ gîl'ín',
tu livaděa ţěa cu sch'ín',
cu un tastru di bişín',
5. trîş tu *traplu* di gîl'ín',
nîpóĭ si nu-ţĭ v'ín'.

Cuţufleanĭ, Nijopule etc.

1. *Traducere.*—Constantine,—care paştĭ găinĭ—în livedea cea cu spinĭ (mărăcinĭ),—cu o trĕastă de b...,—tocmaĭ în părîul de găinĭ,—să nu maĭ viĭ îndărăt.

Notă.—Trap propriŭ înseamnă o vale, părîŭ puţin adînc şi pe unde nu maĭ curge apă.

Alta

Celor cari se numesc Constantin

1. O laĭ Costa, Costa,
ţe staĭ aţia?
Nu, nu grescu aţia,
că grescu a ɣumarluĭ;
5. ɣumarlu mîcă pal'i
şi ĭo mîcu n'el'i
şi Costa cîţăl'i.

1. *Traducere.*—Maĭ Costa, Costa (Constantine),—ce staĭ acolo?—Nu,
5. nu grăesc ţie, (Nu te chĭem pe tine),—ci chĭem,—măgarul;—măgarul mănîncă paĭe—şi eŭ mănînc mĭeiĭ—şi Costa căţeiĭ.

Alta.

Unuĭ băet, care se numeşte Toda (Teodor).

1. Toda, Boda,
ch'ali laĭe,
cap di gaĭe,
oĭle la mŏară,
5. cîcîrăḑî-n ŏală,
ŏala cripă',
Toda lĕ-aştiptă'

1. *Traducere.*— Toda, Boda
pĭele neagră,
cap de gaĭe (cĭoară),
oĭle la moară,
5. căcărezĭ în oală,
oala crepă,
Toda (Teodor) le aşteptă.

www.digibuc.ro

Alta

Băetuluĭ, care se numeşte Nicolae

1. Cola, lai Cola,
Cola, Bacola, saŭ : mangola,
ţe-nˈ furáşĭ pistola,
di u bîgáşĭ tu mîˈnică
5. di u mîcáşĭ Dumîˈnică.

1. *Traducere.*—Cola, măĭ Cola—Cola, Bacola, saŭ: mangola. — Ce-mĭ
5. furaşĭ pistolul, — de-l băgaşĭ în mînecă, de-l mîncaşĭ Duminecă.

Notă. — *Cola* este prescurtare din Nicola.

Celuĭ numit Demetru.

Mitri,
caţitri,
pipirvˈaŭă aroşi,
cur discát,
tu mesea di c....

Samarina D. Geogea

Traducere. — Mitre, — caţitre, — ardeiŭ roş, — c... despicat,— în mijlocul c.....

Notă. — *Caţitri* nu înseamnă nimic.

Alta

Celor cari se numesc: Ion.

1. O laĭ Vˈane, cacˈu-Vˈane,
ţe va mcăm astară,
pită di păspală,
turtă di cˈinuşi
5. cu zmĕana di guşi,
spinḑurát di uşi.

1. *Traducere.*— Măĭ tu Jane, *cîciu* Jane,
ce vom mînca de sară.
plăcintă de *păspală*,
turtă de cenuşe, —
5. cu izmenele de gît,
atîrnate de uşe.

Notă.—*Cîcĭu, cacĭu,* este un epitet aplicat măgaruluĭ. Corespunde, aplicat omuluĭ, cu : măgar. Ex. *cacˈu Vˈane* = măgaru-Jane.

Păspală este o plăcintă de făină de porumb. Păturul de pe deasupra plăcinteĭ este înlocuit cu făină pispălită, de unde ş-ĭea numele.

Alta.

1. Nachˈ, Nachˈ
baba Nachˈ,
Lˈa-ţ nivĕasta si ţ-ŏ adáchˈ,
doĭ boĭ,

www.digibuc.ro

5. dinîpoĭ,
dŏaŭă oĭ dinîinti,
cu báliga pri cîrinti.

Gopeşĭ.

1. *Traducere.*—Nachĭ, Nachĭ,
baba (tată; voinic) Nachĭ,
ĭea-ţĭ nevasta să o adăpĭ,
doĭ boĭ,
5. de înapoĭ (îndărăt),
două oĭ pe de nainte,
cu baliga pe cărinte.

Altă.

1. Naĭ Miluĕane,
Gh'anlu al cîldîruşi,
cap di cîtuşi,
spinḑurát di uşi.

Avela, Epir. Tuliu A.

1. *Traducere.*— Naĭ Milueane,—Ioan al căldăruşeĭ,—cap de pisică,—spînzurat de uşe.

Alta

Celui numit Nasta.

1. Nasta,
hîrhasta,
oĭli la mŏară,
cîcărăḑĭ îm pŏală,
tastrul di guşi,
plin cu cinuşi.

Ohrida. Diamoane M.

1. *Traducere.*—Nasta,
coţofano,
oile la moară,
căcărezĭ în poală,
5. traista de gît,
plină cu cenuşe.

Alta.

Fetei numite Tasa.

Tasă,
carasă
pîstrîmălu a v'iftîlor.

Selia. D. Ciumetti.

Traducere.—Tasă, — carasă (de culoare neagră-roşe) —pastrama ţiganilor.

www.digibuc.ro

La un moşneag

Unuĭ moşneag, care bate pe copiĭ, i se adresează de aceştia vĭersurile următoare:

1. Tatăl a nostru din ţer,
mîcă pîni cu pipér,
tatăl a nostru din Sărună,
mîcă pîni cu sîpuni,
5. Tatăl a nostru din cupác'ŭ.
mîcă pîni plac', plac', plac'.

1. *Traducere.* — Tatăl nostru din cer,
mănîncă pîine cu piper;
tatăl nostru din Salonic,
mănîncă pîne cu sapon,
5. Tatăl nostru din copac,
mănîncă pîne placĭ, placĭ, placĭ.

Notă.—Placĭ este cuvînt imitativ, după modul cum mănîncă pîine ceĭ bătrînĭ, lipsiţĭ de dinţĭ.

Către un moşneag.

1. Pap, laĭ pap,
s-tĕ-acáţ di cap,
s-tĕ-arúc tu trap.

Avela, Epir. Tache Papleacu.

1. *Traducere.* — Moşneag, măĭ moşneag,—să te apuc de cap, — să te arunc în vale.

La o bătrînă.

Copiiĭ, dacă aŭ a face cu o bătrînă, cu care nu se împacă, o satirizează în modul acesta:

1. Baba moasi
cu dọŭ bŏaşi,
died moş,
cu un boş.

Lunzini. Hrista Stavre.

1. *Traducere.*—Babă bătrîno, — cu două boaşe, — moş, moş cu un boş.

Alta

1. Mŏaşe
gîgŏaşe,
dă-l' pîni al Tase,
z-v'înă astară s-ti başe;
5. cu ţe va-l filipseşti?
c-un tîvă' di peşti.

www.digibuc.ro

Traducere. — Bătrîno, — (ca o) gogoaşe, — dă-ĭ pîine luĭ Taşe, — să vie de seară sa te sărute; — cu ce o să-l ospătezĭ? — cu o tavă de peştı.

Alta

Mŏaşe,
Cucŏaşe,
pîstrîmălu a v'ifţîlor.

Selia (Veria) I. Iota

Traducere. — Batrîno, ca o nucă ghĭeboasă, — pastrama ţiganilor.

Alta.

Unuĭ omı cu capul chel îĭ zic copii:

1. Curcubetă-betă,
caplu-ţĭ cîrîfetă;
curcubetă-betă,
curcubetă h'artă.

Cuţufleanı.

1. *Traducere.* — Dovleac, vleac,
capul tăŭ cheleş,
dovleac, vleac,
dovleac fĭert.

Alta.

Plac'e, Plac'ucă,
tŏarţi ş-arucă,
după casa-l Mucă,
Costa zgh'ilĕaşti,
Plac'a s-hîrisĕaşti.

Nijopule.

Traducere. — Place, Placĭucă, — *toarce şi aruncă*, — după casa luĭ Mucă. — Constantin zbeară, — placea se înveseleşte.

Notă. — *Toarce şi aruncă* se întrebuinţează, ca să arătăm, că după ce se toarce firul de lînă, se adună pe fus, jur împrejur, după care fapt, se continuă maĭ departe a se toarce altă lînă.

La niveste.

Se cîntă fetelor şi nevestelor, cînd se duc séra să care apă de la fîntînă:

1. Tŏacă, morĭ tŏacă,
trei nvĕasti g'ŏacă;
Riţă, morĭ Riţă,
treĭ pîrecl'i di cusiţă,

www.digibuc.ro

5. distimeli álică,
ch'iper di biséărică.

Avela, Epir.

Traducere.—Toacă, fă toacă,—treĭ niveste joacă,—Riţă, fă Riţă, treĭ perechĭ de cusiţe,—năframă roşe,—piper de biserică.

Alta

Cînd un băet nu ascultă pe mamă-sa, ie amenințat ca să păţească ca băetul din vĭersurile următoare:

Ş-irá un fic'ór
ş-ul feţe dadă-sa călugăriţă
şi-l' tăl'é daŏle cusiţă,
l'-li băgă sum nă puliţă,
ş-li mîca' laĕa mul'iţă.

Gopeşĭ. Ioan Papahagi (Institutor romîn).

Traducere.—Era un băet — şi-l făcu mamă-sa călugăriţă, — şi-ĭ tăĭe cele două cusiţe,—i le băgă supt o poliţă — şi le mîncă o biată molie.

Formuleta porculuĭ.

Şi era nă mŏaşe
şi un aúş,
ş-avĕa un părţél;
îl tăl'ară şi-l fripsiră;
şi z-dúsiră-m pădure,
ca să tal'e sule;
ş-află un gh'iftu:
n'arḑim îm pădure,
ca s-tăl'ém sule;
aflaĭ un părţél în căpistere
şi il-ea este tu firidă.

Gopeşĭ. Ioan Papahagi.

Traducere.—Era o bătrînă—şi un moşneag; — ş-aveau un purcel;—îl tăeră şi-l fripseră;—şi se duseră în pădure,—ca să taĭe sule, (ţepuşele);—şi găsesc un ţigan: —mergem în pădure, — ca să tăem sule;—aflaĭ un purcel în căpestere—şi eată-l este la fereastră.

Notă.—Această formuletă nu este complectă.

Alta

La un scurt de talie.

Şcurtu, şcurtabecu,
şcurtabecu,
becu,
şcurtabecu
maĭmún,
şcurtabecu
jabecu.

Trad.—Scurtule, scurtabecule,
scurtabecule,
becule,
scurtabecule
maĭmun,
scurtabecule
jabecule,

www.digibuc.ro

Notă.—Şcurtabecu înseamnă un individ scurt de tot. Se întrebuinţează numaĭ pentru deridere, şi cînd voim să insultăm pe cine-va.

Jabec se numesc soldaţiĭ turcĭ aduşĭ de prin Asia şi carĭ sînt de statură scurtă şi umblă cu picioarele goale pînă la genuchĭ.

Alta

La unul care se uĭtă şaşiŭ, chĭorîş.
(arom., *strîŏacliş*).

Altu mtrĕaşti
ş-altu vĕadi.

Alt priveşte
şi alt vede.

saŭ:

mini mtreşti,
ş-cu el ti ngacĭ.

la mine te uĭţĭ
şi cu dînsul te cerţĭ.

Alta

Apirí, ntunică',
trapsi, arupsi, mpitică',
vini furlu,
lo pîgurlu;
vin'i ɣifta,
arupsi pita;
vini mŏaşa
lo cucŏaşa;
vini auşlu
lo cunduşlu;
vini n'iclu
lo pur'iclu.

Trad.—Se făcu zi, se făcú noapte,
trase, rupse, cărpi,
veni furul
luă păgurul,
veni ţiganca,
rupse plăcinta;
vine bătrîna,
luă nuca;
veni bătrînul,
luă scurteĭca;
veni micul,
luă purecele.

www.digibuc.ro

PĂCĂLIRI COPILĂREŞTI

Tendinţa copiilor de a petrece pe socoteala celor simpli şi naivĭ, păcălindu-ĭ în tot felul, îşĭ are origina în spiritul lor de satirizare.

Scuĭparea-n gură.

Supt diferite pretexte, unul maĭ ştrengar provoacă pe băetul naiv să deschiză gura, ca să-ĭ vază limba saŭ cerul gureĭ etc.; dacă naivul o deschide gura, cel ştrengar îl scuĭpă frumos într-însa şi o rupe la fugă, pe cînd ceĭ-lalţĭ rîd de simplitatea celuĭ păcălit.

G'uf.

Pe cînd un băet se uĭtă în dreapta, un alt băet se pune în partea stîngă lîngă dînsul; apoĭ îndreptează degetul arătător în direcţiunea nasuluĭ celuĭ cu capul întors şi ĭĭ zice:

Ea mutrĕă, mutrĕă,
ţe v'ini dŏ-aŏaĕa.
(Ean te uĭtă, te uĭtă, ce vine de acilea).

Băetul se întoarce să vază ce-ĭ. Cel alt atuncĭ îl izbeşte pe nas: *g'uf!* şi zice:

agaĕa s-nu ti nch'adiţĭ.
(încet să nu te împedecĭ).

Cîti suntu?

Un băet, prezintînd două degete, arătătorul şi degetul mare, — unuĭ alt băet, îl întreabă:

— Cîti sun aesti?	— Cîte sunt acestea?
— Dŏaŭă!	— Două.
— S-ţî scot dol'i.	— Să-ţi scot ceĭ doĭ (ochĭ).

In acelaşĭ timp face cu cele două degete o mişcare, ca şi cum ar sceate ochiĭ băetuluĭ naiv.

Cum creşte barbă, mustăţĭ!

Copiiĭ aŭ mare dorinţă să apară marĭ. Eĭ îşĭ fac barbă şi mustăţi cu cărbunele saŭ îşĭ puŋ lînă une-orĭ. Dar tot ştiŭ eĭ, că acestea nu

www.digibuc.ro

ţin mult şi tot se întreabă, cum creşte barbă şi mustăţi¿? Ceĭ cu barbă şi mustăţĭ le spun, dacă vor să le crească şi lor, să le *prăşască* cu *gl'inat*, gainaţ.

Cum staŭ?

Unul dintre copiĭ se laudă, că poate să ghicească, fără să vază, cum sta cine-va. Neîncrezătorul se oferă să easă din cameră, ca să fie ghicit, cum va sta.

Pe cînd el întreabă, după ce ĭea o poziţiune oare-care: *Cum staŭ?* şi se aşteaptă să i se răspunză, ghicind cum stă, cel din cameră ĭĭ zice:

Staĭ ca ţel dit plŏae...(c...)
(Staĭ ca cel din ploae...)

Intrînd în odae, toţĭ îl primesc în rîs şi batjocură, ba unĭĭ îl miroase şi apoĭ îşĭ prind nasul, cași cum ar vroi să oprească mirosul cel urît, ce răspîndeşte cel venit *din ploae*.

Ḑi nĕaŭă.

Un copil invită pe cel lalt să zică, de ex.:

— Ḑi nĕaŭă, — Zi zăpada (nea),
— Nĕaŭă. — Nea.
— Mî-ta rmasi grĕaŭă, — Mamă-ta rămase grea (deveni sarcina),
ş-fĕaţi nă cîţaŭă şi născu o căţea
s. nă purţeaŭă. s. o purcea.

Iu va şed io?

Iarna, cînd toate locurile din jurul căminuluĭ sînt ocupate, dacă un băet nu găseşte loc de şezut lîngă foc, tot vine în jurul celor l-alţĭ şi zice:

Iu va şed? Unde să şez?

ceĭ l-alţĭ ĭĭ răspund:

ĭu nŏ-ari nĕaŭă, unde nu-ĭ zăpadă.
s. *Pri c'umaga al dispóti*. Pe cĭumagul arhiereuluĭ.

Indiscreţia

1	1
— Ţe hîbărĭ?	*Traducere.*—Ce ştirĭ (noutăţĭ)?
— Mîniţĭ di tîmpărĭ.	Mînecĭ de mantale (ad.nimic).
2	2
— Cum tĕ-acl'amă?	— Cum te cheamă?
— Sŏarbi-ḑamă.	— Soarbe zeamă.
3	3
— Cum ţĭ strigă?	— Cum te strigă?
— Bubulică.	— Bubulică.

www.digibuc.ro

4	4
— Iun'ei ḍi ?	— Unde mergi ?
— Iu s-intreghi	— Unde sa întrebi
(s. Iu-csusun).	(s. Unde-xusun).
5	5
— Ţe faţi ?	— Ce faci ?
— Ţe s-ţi crcapă.	— Ce sa-ţi crepe (ochii, capul)
saŭ : Ţe s-ti pitixeşti.	s. Ce sa te mii.
6	6
— Ţe-i	— Ce-i ?
— Ţĕapi (s. ţĕapi ntr-ocl'i)	— Cepe (s. cepe in ochi-ţi).
7	7
— Ţe ?	— Ce ?
— Ţeca.	— Ţeca.
8	8
— Iu ti duţi ?	— Unde te duci ?
— Iu s-ţ ansară ;	— Unde să-ţi răsară (ochii)
s. Iu s-ţi creapă.	s. Unde să-ţi crepe (ochii).
9	9
— Citi ori suntu ?	— Cite ore sint ?
— Citi erá ş-aèri ahtari ŏară.	— Cite era şi eri la ora asta.
10	10
— Citu-i ŏara ?	— Cit e ora ?
— Cit nă ţĕapă.	— Cit o ceapă.
11	11
— Cindu ?	— Cind ?
— Cindu m'caşi un sac di clindu.	— Cind mincaşi un sac de *clindu.* [1])
12	12
— Cum ?	— Cum ?
— Cumari [2]).	— *Cumare* [2])
13	13
— Cum ?	— Cum ?
— Cum s-intrèghi	— Cum să întrebi
s. Cum s-ţ-ansară.	s. Cum să-ţi resară.
s. Cum s-ţi creapă.	s. Cum să-ţi crepe.
14	14
— Cari ?	— Cine ?

[1]) Clîndu este lînă scărmănată bine.
[2]) *Cumari* este un fel de fruct, care se produce în Tesalia.

www.digibuc.ro

— *Carĭ-aĭ* di Mboli[1]) — Pe cine aĭ din Constantinopol.

15

— Carĭ mică' pita? — Cine a mîncat plăcinta?
— Care ghiftu. — Care cel ţiganu.

16

— Cum h'ĭĭ? Cum eştĭ?
— Cum mi veḑĭ. Cum mă vezĭ.

17

— Cum eştĭ? Cum eştĭ?
— Cum escu? — Cum sînt?
Ca un pescu. Ca un peşte

18

Congedierea.

Ŏară bună Oară bună
Cu *cŏada* tu mînă. Cu coada-n mînă.

19

Aspuni-n' plitărli. Arătă-mĭ dosul.
s. Aspun-n' cîlcîn'ili. Arătă-mĭ călciile.

20

U r a r e.

S-ţĭ crĕască urecl'ili. Să-ţĭ crească urechile.

21

Cînd cine-va şede în picioare.

— Şeḑĭ de! Şezĭ!
— Voĭ s-crescu — Vreaŭ să cresc.

22

Ţe nu şeḑĭ împadi? Ce nu şezĭ jos.
Staĭ îmbrostu, cîndu va nĭ l'aĭ súflitlu[2]) Staĭ în picioare, par-că o să ne ĭeĭ sufletul.

23

Celuĭ care fixează.

Ţe mi mutreşti? Ce te uĭţĭ la mine?
Ţe mi mutreşti canda [va mĕ-acumpîrĭ! Ce mă priveştĭ parcă o să mă [cumperĭ?
Eĭ, nu h'iŭ tră vindĕari. Eĭ, eŭ nu-s de vînzare.

Cîte odată i se dă cu arătătorul şi cu degetul mare în faţa ochilor ca şi cum ĭ-ar scoate.

[1]) *Carĕaĭ* aci poate fi luat şi ca nume propriŭ: *Carĕaĭ*.
[2]) Se crede, că venind *charul* (moartea), ca să ĭea sufletul cuĭ-va, nu stă nicĭ un moment jos, pînă nu ĭea sufletul ca să zboare.

www.digibuc.ro

24

Pentru cine se laudă.

Muri gh'ifta ţe tĕ alîvdă.
(Muri ţiganca, care te lăuda).
Alavdă-mi, gură, că ti bat.
(Laudă-mă, gură, că te bat).

25

După mîncare.

— Mîcáşĭ ?
— Mîcáĭ.
— L'a-ţĭ linguric'a
Ş-mîcă-ţi ş-cîcîtic'lu.

— Mîncaşĭ ?
— Mîncaĭ.
— Iea-ţĭ şi linguriţa
Şi mănîncă-ţi c.....

26

Alta

— Ţe mîcáşĭ ?
— Io mîcáĭ pini cu carne
ş-tini s-mîţi ch'etri ş-lĕamni.

— Ce mîncaşĭ ?
— Eŭ mîncaĭ pîine cu carne
şi tu să mănîncĭ pietre şi lemne.

27

Une orĭ părinţiĭ înşală pe copiĭ lor, spunîndu-le, că în genuchĭ se găsesc banĭ. Aşa cu celé două mînĭ încleştate, lovesc genuchiul de maĭ multe orĭ consecutiv, ceea ce produce un zgomot asemenea ăluĭ produs de banĭ. Apoĭ li se spune, că aceştĭ banĭ nu-ĭ pot obţine de o camdată, ci cînd vor creşte şi dacă se vor sili să fie vrednicĭ.

28

— *Fic'ór !*
— *E !*
— *Cum împarţî trei pali la doĭ ţumárĭ ?*
— *Nu ştiŭ.*
— *s-ţî aspún ĭo?*
— *Aspuni.*
— *Un pal'ŭ îl daŭ la un ţumár, alantu la alantu şi...*
— *ş alantu?*
— *Alantu aţîa.*

Ţraducere.—Băete, băete !—Poftim !—Cum împărţeştĭ treĭ paĭe la doĭ măgarĭ ?—Nu ştiŭ.—Să-ţĭ spun eŭ ?—Spune. — Un paĭŭ îl daŭ la un măgar, celalt la cel alt...—şi cel alt?—Cel alt ţie.

29

Cînd n-aude cine-va.

— *Oĭ, nŏ-avdî?*
s. *Li mprumutáşĭ urecl'íli?*
s. *Lĕ-aĭ imprumutată*
s. *tiui greşti, tini avdî.*

Maĭ, n-auzĭ ?
s. Le aĭ imprumutat urechile ?
Le aĭ dat cu împrumut ?
s. Tu vorbeştĭ, tu auzĭ.

www.digibuc.ro

30

Cînd cine-va nu vede, nu observă.

dişcl'idi-l' ! saŭ : disfă-l' (ocl'il').
(deschide-ĭ ochii).
saŭ : disfă-li pîlĭoîrli ;
(desfă ferestrele).
saŭ : Apiri ; saŭ : aĭ pană la ocl'i
(s a făcut zi ; aĭ întunecime la ochĭ).
saŭ : urgh'işĭ !
(aĭ orbit).

31

Cînd cade cine-va.

Vrĕa caḑĭ ninga puţî'n ! — (Era să cazĭ încă puţin).
Puţîn lipsi s-ţi mîşti nărli ! — (Puţin a trebuit să-ţi rupi gîtul)
Pĕ-agalĕa s-nu caḑi ! — (Încet, să nu cazi).
saŭ : Ţe-aĭ cu loclu ? — Ce aĭ cu pămîntul ?)
saŭ : *se duce copilul şi se uĭtă lung în locul, unde a căzut cel l-alt şi zice :*

Mîratlu di loc ! mutrĕá ţe guvă l'-adrâşĭ.
(Bĭetul loc ! ean te uĭtă ce gaură ĭ-aĭ făcut).
Uu copil dind brînci celuĭ l-alt zice :
Nu-ţĭ arîdi cu loclu !
(Nu-ţĭ bătea joc cu pămîntul).

32.

Cînd trece un cerşetor :

Aţîa ţĭ prindu armatli :
Tastrili şi *ðicanich'li* [1])

Traducere. — Ţie îţĭ stă bine armele :
traiste şi cĭomege cerşetoreştĭ.

33.

Cînd trece un zdrenţeros, copiiĭ caută să se păcăleasă. Unul se adresează cître altul şi-ĭ zice :

— Ţe-aĭ pri cîcĭulă ?
(Ce aĭ pe căcĭulă) ?

Acesta crezînd că doar căcĭula este murdărită, o scoate să vază ce-ĭ ; atuncĭ cel l-alt ĭĭ zice, arătîndu-ĭ pe zdrenţeros :

s-aĭ urăcĭunea a pap-tuĭ s. a lală-tuĭ etc.
(să aĭ bine-cuvîntarea buniculuĭ-tăŭ, unchiuluĭ-tăŭ etc).

1) ðicanichi este băţul cerşetorilor grecĭ, carĭ cutreeră Tesalia şi Epirul.

www.digibuc.ro

34.

Alta.

Ţe-aĭ pi nari ?
(ce aĭ pe nas) ?

dacă acesta se şterge pe nas, remîne păcălit şi cel l-alt îĭ zice:
Cĭuncşĭ, cĭuncşĭ, apelativ întrebuinţat pentru măgar.

35.

Cînd vre-un măgar este în apropiere, cel care-l observă, prefăcîndu-se, că a găsit ceva, întreabă:
Carĭ ch'irú ţiva ? (cine pĭerdu ceva) ? Dacă se găseşte vre-un copil, care din dorinţa de a căpăta ceva, se propune ca păgubaş, i se zice :

du-ti caftă ţumarlu, că nîs lŏ-ari.
(du-te caută măgarul, căcĭ el îl are (lucrul pĭerdut)

36.

Cînd un măgar se pişe

A cuĭ l'-u sĕati ?
(Cuĭ i-e sete ?).

Dacă cine-va spune: mie, mĭ-e sete, e trămis să bea de la şipotul măgaruluĭ.

37

Urare

Ş-cu nvĕastă di vĭră ŏară.
(şi cu nevastă la anul).
— Tut acşí-n' ḑîţiţĭ şi nvĕasta tot la má-sa ĕaste).
(Tot îmĭ spuneţi aşa şi nevasta tot la mamă-sa este).

38

— Ţe-aĭ, le fĕata mĕa ?
— Nu pot.
— Nu vreĭ s-ţ-adră'm ţiva ?
— Nu-n' si mîcă.
— Nu vreĭ s-acl' imă'm v'atrulu?
— Nu-l' baḑı laĕa !
cu voce maĭ înceată :
— Nu vreĭ un g'one.
Fata rîzînd :
— Taţĭ, că mi faţĭ s-arĭ'd,
cîti orĭ zburăşti acşi.

— Ce aĭ, fata mea ?
— Sînt bolnală.
— Nu vreĭ să-ţĭ gătim ceva.
— N-am poftă.
— Nu vreĭ să chemăm pe doctor ?
— Nu-l daĭ draculuĭ.
— Nu vreĭ un bărbat (mire)
— Tacĭ, că mă facĭ să rîd,
cînd vorbeşcĭ aşa.

39

Cînd e chemat cine-va şi drept răspuns, că a auzit zice, e! oĭ, saŭ a !, în loc de avḑiĭ, orsi (poftim), i se răspunde:

www.digibuc.ro

40

— E!
— «E! «la oĭ s. după oĭ [1])
saŭ: «e «csusun

— O!
— «O!» la boĭ.
s. «o!»-csusun

—a [2])

— a ca. saŭ:
— «a!»-csusun

41

Cînd un copil vrea să mănînce de dulce, în zile de post, i se zice: *Nu, că v'ini preftul di-ţ taľe limba cu föartica «crîşt!»* (Nu, căcĭ vine popa şi-ţĭ taĭe limba cu foarfecele «crîşt!»).

Un băet întâlnind pe altul îĭ zice:

42

— Eĭ cuşuri!	— Eĭ neĭcă (vere).
— D-ĭu pîn ĭu?	— De unde pînă unde?
— Cum d-ĭu pîn ĭu?	— Cum de unde pînă unde:
Tată-n'u şi tată-tu:	Tatăl meŭ cu tatăl tăŭ:
ŏamin';	oamenĭ;
Mamă-mĕa cu mamă-ta:	mamă mea cu mamă ta:
mul'erĭ;	femeĭ;
Şi io cu tini ficĭórĭ.	Ear eŭ cu tine: băeţĭ.
Veḑĭ că him cusurin'	Vezĭ, că sîntem verĭ?

43

Dudúuu, dúúu....

Cînd un copil se urcă pe un pom străin, să culeagă poame, ceĭ l-alţĭ, dacă nu sînt învoiţĭ cu dînsul să împărţească, încep să strige:

duduuu-duuuu
pri pomlu al X

Tot acelaş lucru îl fac, cînd văd pe cine-va pişindu-se pe lîngă casa cuĭ-va.

44

Penura
(Cuĭul).

[1]) Cînd se mînă oile, se servesc păstoriĭ de interjecţia *«e!, e!»*, saŭ de *«! o!»* cu care se mînă şi boiĭ, de unde se consideră ca ofensat cel căruĭa drept poftim i se zice *e*, saŭ *o*.

[2]) *«a!»* exprimă maĭ mult durere şi după credinţa poporană, cine după cum face, după cum se tînguieşte saŭ doreşte, aşa i se întîmplă. Dacă mereŭ te plîngĭ că-ţĭ merge răŭ, răŭ îţĭ va merge etc. Decĭ acel *«a!»* e nepotrivit ca răspuns şi cel căruĭ îl adresezĭ, ţi-l întoarce şi maĭ obraznic ţie.

www.digibuc.ro

Copiii, cite o dată şi ceĭ în vîrstă, ca să facă să veştejească un pom, un arbor, îĭ înfig un cuiŭ.

Aceasta o fac eĭ maĭ ales, cînd aŭ necaz în contra stăpînuluĭ aceluĭ pom, pentru diferite motive, dintre carĭ cel maĭ de căpetenie, e că nu-ĭ lasă să culeaga şi eĭ poame.

45

Măniosuluĭ

Te aciţă' v'inatĕa — Bĕa puscă s-ţi trĕacă

Dacă te-aĭ mîniat, Bea oţet să-ţi treacă mînia

46

La «cach'ós»=supăratuluĭ.

Cînd cine-va face pe supăratul la masă şi nu vrea să mănînce ce i se dă, părinţiĭ nu-l maĭ roagă, ci dă celor l-alţĭ porţiunea luĭ, saŭ cîte o dată o dă la cîne, ca să-l faca să nu se maĭ supere, să nu *cîchĭusĕască, să nu se nĭirĕască.* Atuncĭ i se zice:

— Vreĭ i nu vreĭ
— Nu voĭ!
— Na cut Caramán, carĭ nu vreĭ.

— Vreĭ saŭ nu vreĭ.
— Nu!
— Na cut Caraman (nume de cîne), dacă nu pofteştĭ.

Notă, — Expresiunea «*Na cut Caramán*» se întrebuinţează, cînd vrem sa arătăm, că nu vom maĭ ruga pe cine-va, că nu ne pasă de refuzul cuĭ-va.

47

Cînd flueră cu gura

Cînd cine-va *şúiră* cu gura, ceĭ l-alţĭ copiĭ îl întreabă: *Cîtu-l vinḑi şuiratlu?* Cum îl daĭ, vinzĭ flueratul? ca să-l facă să nu maĭ fluere aşa din senin.

48

Cînd se sărută copilul

N'i ti başi mama tu guşi,
T'a s-nu ti nĭireşti dupu uşi

Traducere. — Mi te sărută mama la gît,
Ca să nu te superĭ după uşe.

49

Cînd douĭ copiĭ se ceartă.

ceĭ l-alţĭ, ca să facă haz cum se bat, îşĭ prind, douĭ cîte douĭ, degetele arătătoare şi-ĭ întărîtă prin interjecţiunile:

sît sît

azmuţire ce se obicĭnueşte si cînd vrem să aţiţăm cĭĭniĭ. Copiiĭ cred, că dacă fac aceasta, ceĭ înhăţaţĭ la bătae, se vor bate mult timp şi cu aprindere.

50

Mîşcă-ţĭ limba

Cînd cine-va spune un lucru, nu tocmaĭ la locul săŭ, ceĭ l-alţĭ îĭ zic: *Mîşcă-ţĭ limba*=muşcă-ţĭ limba, ca cele zise nepotrivit, să nu e prinză.

www.digibuc.ro

INSTRUCȚIUNEA

D. Nenițescu[1]) se exprimă cu privire la cultura Aromînuluĭ ast-fel:

«Dar nu numaĭ curățenia[2]), hărnicia și buna stare se văd în casa Armînuluĭ, ci și vădite semne de cultura. Mulți dintre eĭ sînt cunoscătorĭ aĭ literatureĭ elene și franceze, se țin în curent cu mersul politiceĭ în imperiul turc și în Europa, își daŭ destul de bine seamă de relațiunile dintre state, cunosc cu de-amănuntul relațiile comerciale, ca unii carĭ sînt foarte inteligenți comercianți și, nu în puține case armînești, se găsesc biblioteci de valoare. Chiar în orașul Parleap se afla un Armîn bacan, care a urmat șapte clase liceale ale liceuluĭ romîn din Bitule, și sînt în cîte-va case fete, care aŭ terminat cu succes cursurile azilului «Elena Doamna» din București. Dar și aceĭ dintre Armînii carĭ nu aŭ facut un curs regulat, totuși sînt deschiși la minte, priimitorĭ de cultură și se poate sta la vorbă cu eĭ, căcĭ toți sînt oamenĭ dezghețați, și maĭ toțĭ aŭ călătorit departe de casa lor și aŭ văzut și aŭ auzit multe. Și nu numaĭ acum, ci și maĭ de demult Armînii aŭ reprezentat stratul cult aĭ Peninsuleĭ-Balcanice, și aŭ facut mirarea călătorilor străinĭ. Incă de la începutul veaculuĭ F. C. H. L. Pouqueville, consul al Franciеĭ la Iamina, pe lînga tiranul Ali-Pașa, vorbind despre Armînĭ, în cartea sa: Voyage en Grèce, zice: Valachiĭ, carĭ au călatorit, ceea-ce fac ceĭ maĭ mulți dintre eĭ, vorbesc maĭ multe limbi și aŭ bibliotecĭ, destul de asortate cu cărți franceze și italiene. Ei posedă bune edițiunĭ din clasiciĭ Grecĭ, și un strain găsește la eĭ cărți pe care numaĭ cu greutate le ar purta cu sine în călătorie. Dar ceea-ce e maĭ surprinzător este spiritul de ordine ce domnește în familie și în orașele lor».

Așa vorbește d. Nenițescu.

In adevar rar se întîmpla să întâlnești Aromîn, care să nu știe citi, scrie și calcula. Cu multă dreptate N. Popilian se exprimă cu privire la cultura Aromînului în modul următor:

«Invațămîntul este înapoiat; abia există clase primare; totuși trebuĭe să spunem în interesul adevăruluĭ, că rar întâlnim Romîn ca să nu aĭbă cunoștințe elementare de citit, scris și calculat. In treptele cele maĭ de jos ale societațeĭ romînești, găsim cunoștințele maĭ sus pomenite. Este necesar să maĭ adăugăm, că în împrejurările cele maĭ grele, în restriștele deosebite prin carĭ aŭ trecut populațiile din Peninsulă,

[1]) I. Neninescu: *De la Românii din Turcia europeană*, București, 1895, p. 65.

[2]) Puqueville vorbind de curățenia romînilor din Pind, zice: Dacă ar fi să judecăm civilizația unuĭ popor după cnrățenia ținută în casă, ar fi să considerăm pe Aromînĭ printre ceĭ d'întîĭ.

www.digibuc.ro

Românii aŭ fost ceĭ maĭ zeloşĭ şi devotaţĭ apărătorĭ aĭ conservăriĭ bisericii şi şcoaleĭ şi aĭ drepturilor acestor aşezăminte, pe carĭ eĭ le privesc ca cele maĭ însemnate locaşurĭ de scăpare în vremurĭ rele [1]).

Setea Aromînuluĭ pentru cultură nu trebuie pusa la îndoĭală cîtuşĭ de puţin. Noĭ aci ne vom margini a arăta întru ce conzistă învăţămîntul în trecut în şcolile satelor aromîneşti.

Aromînii în fie-care sat plateau cîte un învaţator, pe unul dintre aĭ lor, cîte o dată pe însuşi *popa*. Bineficiile de carĭ se bucuraŭ dascălĭĭ în satele aromîneştĭ întreceau cu mult valoarea reala acestora, totuşi aceasta arată însemnatatea ce se acorda celor culţĭ.

Bogat şi darnic, Aromînul resplatea cu prisosinţă pe învaţătorul săŭ, plătindu-ĭ pe lîngă un modest salariŭ din venitul anual al bisericiĭor, nutrimentul, îmbrăcămintea şi locuinţa.

Considerat intelectualiceşte, învăţătorul se bucura de cea maĭ perfectă atenţiune; în toate ocaziunile solemne ale sătenilor lua parte, fiind ospătat în tot felul, şi nu micĭ eraŭ darurile, pe carĭ le căpăta cŭ ocaziunea aceasta.

Spre deosebire de satele greceştĭ, unde instrucţiunea se făcea în trecut în biserică saŭ în pridvorul—*hăĭatĕa*—bisericeĭ, Aromînii—excepţie făcînd pe Farşeroţĭ—ş'aŭ avut localurĭ aparte pentru şcoĭ, în fie-care sat. Şcoala şi biserica sînt cele două instituţiunĭ, carĭ aŭ contribuit în trecut la fixarea lor [2]). Nu puţin rîd eĭ de vre un sat aromînesc, cînd ar fi lipsit de biserică şi şcoală, întîĭ de biserică şi apoĭ de şcoală.

Farşeroţiĭ, singuriĭ dintre Aromînĭ, carii nu posedă satul lor, ci se duc «unde-ĭ poartă oile cu nevoile,—de nu-ş maĭ lasă oasele, unde-şĭ faç eĭ caselе», cum se exprima un poet aromîn, duc cu dinşiĭ pe învăţătorul lor, care maĭ în tot-d-auna este unul dintre dinşiĭ, obicinuit cu viaţa lor nestatornică.

Instrucţiunea ce se facea în şcolĭ era foarte mărginită. Şcolariĭ începeaŭ cu *Alfa-vita*, abc, scrisă pe o bucată de hîrtie (*pi nă frîndă*) de însuşi învăţătorul. Une orĭ, în lipsa de hîrtie, se scriea pe nişte *pinaţi*, (table de lemn, avînd pe de asupra lipită o hîrtie alba), care servea tuturor elevilor, să înveţe în comun.

Maĭ tîrziŭ s-aŭ introdus şi *pinaţi* cu litere de tipar.

Toţĭ copiiĭ, carĭ învăţaŭ aceeaşĭ lecţiune, eraŭ aşezaţĭ în aceeaşĭ bancă, avînd cîte un monitor. Cînd spuneaŭ lecţiunea, se strîngeaŭ toţi în jurul învăţătoruluĭ şi începea întîiul sa citească; ceĭ l-alţĭ repetau după dînsul şi aşa se urma pînă la cel din urmă. Une orĭ prin deasa repetare a lecţiuneĭ, ştrengariĭ o învăţau pe de rost şi deşi nu ştiau deosebi literile, spuneau în mod mecanic lecţiunea fără nici o greşala.

Cine învăţa *Alfavita*, căpăta *ftuihea* (ὀκτοήχειον) apoĭ gradat căpătá *spălţîrea* (ψαλτήριον), ὡρολόγιον, *apostolul* şi *evangelia*.

Cine trecea prin toate acestea, se credea desăvarşit şi era bun de preot sau dascal.

Aromînul maĭ practic însă se ocupă maĭ mult cu cititul, scrisul şi socotitul. Maĭ ales socoteala era principala preocupare a şcolarului aromîn, ea fiindu-ĭ indispensabilă în toate daraverile sale. Chiar dacă

[1]) Românii din Peninsula Balcanică, cercetări de N. Popilian, Bucureşti, 1895, p. 15, 16.

[2]) Îndată ce un trib aromînesc nomad îşĭ aranjază colibele pe un munte, ce şi-a ales ca locuinţa vărătică, îşi improvizează şi o biserică, în care-şi transportă icoanele. Dacă gîndeşte să se reîntoarcă şi anul viitor în acelaş munte, el îşĭ clădeşte o biserică de peatră, şi încetul cu încetul se obicinueşte şi-i vine greu sa se despartă de locaşul sfînt, în care-şĭ depuse *sfinţiĭ*.

www.digibuc.ro

din diferite împtejurări nu frequenta nicĭ o şcoală, socoteală şi carte cît să poată să-şĭ *zgîrie* numele, învăţa neapărat de la particularii cu carĭ venea în contact.

Maĭ tărziŭ Aromînii, mulţumită stăriĭ lor economice bogate, aŭ introdus îmbunătăţiri însemnate în şcoli, introducînd programele statelor apusene, pînă cînd elenizmul nu influenţase cu nenorocita tendinţă de deznaţionalizare a poporuluĭ Aromîn, tendinţă condamnabilă din toate puntele de vedere. Ce e maĭ mult, în Muscopole şi Voscopole, arom. *Muscupolĭe*, oraş căzut în ruine, patria atîtor vestiţi Aromînĭ, în diferite ramurĭ ale vieţeĭ, încă din veacul trecut a existat inprimerie unde se tipărea cărţi şi în limba *aromînească*[1]).

Chassiotis G., în cartea sa cu tendinţe eleniste: *L'instruction publique ches les Grecs*, se exprimă în modul următor despre colegiul din Mascopole:

«Muschopolis, en Epire, ville nouvelle et florissante par son commerce et son industrie, cultiva de bonne heure les lettres. Nous y voyons en 1700 un collége dirigé par Chrysanthe, Epirote de Zitsa, qui possédait bien le grec et le latin; en 1724, le grammairien Nicolas Stignis de Janina y professait. Cette école appelée en 1744, *Nouvelle Académie*, sous la direction de Sébastos Léontiadis, fut bientôt renommée. Sébastos, élève d'Anthrakite, avait achevé ses études à l'académie de Padoue, et devint un orateur distingué; un professeur adjoint, Grégoire Moschopolitis, y faisait des leçons élémentaires. Le succeseur de Sébastos, en 1760, fut Théodoritos Cavaliotis, élève d'Eugène Boulgaris, et auteur d'une grammaire grecque, et d'un dictionnaire grec, valaque et albanais; il eut beaucoup d'élèves et fut remplacé par Constantin Moscopolitis, élève de l'Académie athénienne. On établit encore une bibliothèque, et, en 1710, une imprimerie dans le monastère du Saint-Naoum, sous la direction de Grégoire Constantinidis et ensuite sous celle de Constantin Moscopolitis. Les ouvrages des professeurs de l'école, et un certain nombre d'autres livres furent publiés par cette imprimerie. L'influence qu'exerça le collége de Moscopolis aux environs fut donc considérables.»

Puţinele monumente rămase în limba aromînească din trecut se datoresc în mare parte, nu culturei greceşti, ci unor capete distinse şi luminate de influenţa spiritului neesclusivist din Austria şi Italia, unde maĭ ales se adapaŭ creştiniĭ din Turcia în veacurile trecute. Elenizmul cu secolara sa înrîurire directă şi indirectă asupra poporuluĭ aromîn, n-a influenţat decît negativ, tinzînd la distrugerea unităţiĭ neamuluĭ aromînesc, la nimicirea limbeĭ şi naţionalităţiĭ sale.

In schimb multe şi nepreţuite aŭ fost foloasele căştigate de elenizm din partea Aromînuluĭ bogat şi luminat. Din sîngele luĭ a resărit îndependenţa Greciei, ear din dărnicia luĭ, instituţiunile culturale de tot felul, carĭ fac mîndria grecilor. De le ar fi meritat cel puţin şi de s-ar fi făcut demni de nişte asemenea sacrificiĭ!

Pedepse ce se aplicau şcolarilor în trecut.

Pinaclu

Cînd un elev altă dat. nu se purta bine în clasă, spre pedeapsă, se punea în genuchi în prima bancă =(*cu arină* [2]) şi i se dea să poarte în mînă un *pinac* = un fel de tabla albă.

[1]) Dacă nu găsim nicĭ un document scris în limba aromînească şi publicat în Moscopole, cauza este, că aceste publicaţiĭ aŭ fost urmărite şi distruse de clerul grecesc. Vezĭ *Nota* de la p. 68.

www.digibuc.ro

aráp

Dacă pedeapsa era ceva mai gravă, vinovatul se facea negru = *aráp* la faţă şi aşezat pe lîngă uşa şcoalei, ca toţi elevii, cînd sfîrşeau, să-l scuipe în rînd pe faţă. Spre complectarea descrierei acestui scîrbos mod de pedeapsă, vom mai adăuga şi ambiţiunea elevilor de a nu remînea mai pe jos decît dascălul lor, cînd treceau în faţa nenorocitului *aráp*, daruindu-l răŭ şi îndesat.

De cînd cu introducerea limbei romîneşti în şcoale, toate aceste pedepse, menite să îndepărteze pe elevi de la carte, aŭ căzut în dezuitudine.

Fálangul saŭ sfálangul

Cea mai usturătoare pedeapsă pentru elevi era însă *falangul*

Se luaŭ două lemne tari, egale şi bine lustruite, de vre-o 50 ctm. în lungime.

De fie-care din cele două capete se lega cîte o sfoară tare de tot.

Nenorocitul elev condamnat să supoarte această pedeapsă, era trîntit la pămînt, descălţat frumos, şi apoi răsturnat cu picioarele în sus; în această poziţiune, i se introduceaŭ picioarele între cele două lemne, cari apoi se strîngeaŭ tare prin ajutorul sforilor.

Urma apoi o bătae straşnică pe talpele picioarelor. Bătaea se făcea cu nişte vergele de corn, pînă cînd bietul elev leşină.

Cu ceasurile după aceasta nu mai putea să-şi revie şi să poată umbla.

Nu descriŭ aci toată desperarea şi strigarea precum şi încercările şi zbătaea copiluluĭ, tinzînd a se scăpa saŭ a face să nu-i se aplice pedeapsa.

Tu ŏasi; chimitirĭu.

In satele romîneşti din Peninsula Balcanică, pe lîngă fie-care biserică, există o mică clădire, în care se pun oasele morţilor, după dezgropare şi care se numeşte: *ŏasi* saŭ: *chimitirĭu*.

Copiĭ cred, că dacă se duce cine-va acolo şi stă mai mult timp, vin morţiĭ şi-l chinuesc, cîte o dată îl şi omoară chiar.

Dascăliĭ obicĭnuesc a ameninţa pe elevi cu depunerea lor în *oasi*, dacă nu se vor purta bine.

Depunerea unuĭ elev vinovat se face de către dascăl, ajutat de elevii ceĭ voinicĭ, carĭ se oferă bucuros în asemenea ocaziunĭ, simţind o deosebită plăcere, că se bucura de favoarea învăţătoruluĭ.

Pe cojĭ de nucĭ.

Învăţătorul aducea cojĭ de nucĭ, sparte şi le resfira pe jos. Apoĭ descălţa pe şcolarul vinovat, şi-l silea să stee cu genuchiĭ peste ele. Cîte o dată i se mai da să poarte în mîinĭ şi o greutate.

Fuĝirĕa de la şcŏală.

Ingroziţi de nişte ast-fel de pedepse, de bătăĭ straşnice, eleviĭ, cînd credeaŭ, că n-aŭ învăţat în destul de bine lecţiunea şi ştieaŭ ce-ĭ aşteaptă, în loc să se îndrepteze în spre şcoală, o tuleaŭ prin păduri şi munţi, după ce aveaŭ grije să-şi ĭea de merinde pentru toată ziua.

Dascălul, cum vedea, că vre-unul din aĭ celor cu obraz subţire din sat, absentă, imediat trămitea să întrebe acasă de ce n-a venit.

www.digibuc.ro

Cum i se spunea, că a fost trămis la şcoală, dascălul alegea vre o cîţi-va din elevii mai mari, i sfătuïa cum să procedeze şi-i trămitea să prinza pe strengarul, care n-a venit la şcoală.

Aceştia răscoleau toate ascunzătorile cunoscute lor şi cum prindeaŭ de veste, că în cutare parte se găseşte, apoi să mi te ţii. O adevărată goană, ca să-l pue la mînă. Urmăritul fugea disperat şi perzecutorii săi alergaŭ după dînsul, arzînd de dorinţa de a bine meritá din partea dascălului, care-i menaja orî de cîte orî nu ştieaŭ lecţiunea şi care nici chiar nu le da mult de învăţat!

O zi întreagă une orî nu era de ajuns. Munţi şi văi le străbăteaŭ şi dăcă reuşeaŭ să pue mîna pe dînsul, îl duceaŭ pe sus la şcoală şi une orî, dacă prizonierul era redutabil, îi legaŭ mîinele şi picioarele, ca să nu poată fugi.

La şcoală după un mic interogatoriŭ ce se lua elevuluï, trebuïa sa urmeze pedeapsa, care placută nu putea fi.

Spre răzbunare elevii pedepsiţi, se întovărăşeaŭ mai mulţi şi cînd trecea dascălul, îl aşteptaŭ şi-l alungaŭ cu pietrele pînă acasă.

Nu arare orî s-a întîmplat, ca dascălul să plătească scump pedepsele aplicate elevilor săi!

Satirizarea dascăluluï.

Áscale
pîrdáscale,
c-un c'ic'ór di lemnu,
pita dî-untulemnu,
traḑĕ-arina,
bĕa bişina.

Avela Epir.

Traducere.—Invăţătorule,—*pîrdascale*,—*cu un picior de lemn*, — plăcintă de unt-de-lemn,—*trage nisipul*,—bea b....

Notă.—*Pîrdascale* ca şi *pîrtascale*, cum apare în vîersurile satirice, carî urmează, este o corupţiune din ngr. πόρδος=bişină şi δάσκαλος.

Cu un picior de lemn, se face aluziune la obiceiul dascălului de a purta baston, ceea-ce părea foarte curios atunci, cînd nimenî nu purta.

Traḑi arina, trage nisipul. Am spus mai sus, cum începeaŭ şcolariî să înveţe, ca să citească prin ajutorul *pinaţilor*, tăbliţelor de lemn, pe carî se scriea *Alfavita*.

Cînd şcolariî începeaŭ să înveţe a scrie pe *Alfavita*, din lipsa de hărtie, prima bancă era destinată în acest scop începătorilor. Ea era plană şi plina cu nisip fin, încaput în pereţii unor scînduri.

Prin ajutorul unuï *discu* bine potrivit de pereţiï scîndurilor, ce opreaŭ ca nisipul să se resipească, se da o formă netedă nisipuluï. Dascălul punea atunci pe şcolarî să-i scrie diferite litere din Alfavita, cîte odată silabe întregi. Îndată ce banca se umplea de scris, dascălul da drumul disculuï de la un capăt al băncii la cea-l-altă, în cît toate literile se ştergeaŭ şi nisipul îşi lua forma netedă. Apoi earăşi urmau exersiciile mai departe cu diferiţiï şcolarî începători. La puţina seriozitate a acestuï mod rudimentar de predare, ajutat de mijloace şi mai elementare, face aluziune vîersul de mai sus: *traḑi arina*, adică: netezeşte, prin ajutorul disculuï, nisipul.

Alta

Áscale,
Pîrtáscale,

www.digibuc.ro

Nu-n' ti du ca mŏară,
Că bálili-n' ti lŏară,
Dị s-nu-ţĭ uḍı şi poálile,
Cu bálile, ca bálile.

Perivole, Epir.

Traducere. — Dascălule, — *pîrtascălule,* — nu mi te du ca moara (a vorbi fără şir),—căcĭ balele mi te luară (căcĭ începură balele să-ţĭ curgă) — şi să nu-ţĭ uzĭ şi poalele — cu balele, cu balele.

Alta.

Dascale,
páscale
că-ţĭ căzură cŏástele,
cŏástele şi zmĕánele,
ţ-adunară gl'ámele.

Gopeşi, Cruşova, etc. Macedonia).

Traducere. — Dascălule, — *pascalule,* — îţĭ căzură coastele, — coastele şi izmenele, — îţĭ adunară ghĭemele.

Notă. — *Páscale* este format din : *pîrtascale,* format asemenea din pîrδascale

Sîmte dumniḍale!

Sîmte dumniḍale,
sîmte fŏártică,
sîmte gug'ufŏártică,
n'luĕa-nă pi noĭ!

Traducere.— Sînte Dumnezeule,
sînte foarfece,
sînte urechelniţă (!),
milueşte-ne pe noĭ.

Ἅγιος ὁ θεός.

Ἅγιος ὁ θεός
cu caplu digh'os,
ἅγιος ὑσχιρός,
un cînĕ-arin'ós,
ἅγιος ἀθάνατος
fă-te sînîtos.

Sînte Dumnezeule,
cu capul în jos,
sînte tare,
un cîne rîĭos,
sînte fără de moarte,
fă-te sînătos.

Ἄξιος

Ἄξιος ἄξιος
dă-l' curlu digh'ós;
ἄξιος καί παπᾶς,
turta, v'inlu agon'a daţĭ;
gramati s-nu ştibă,
mĕasa bună s-h'iba.

Vlaho-Clisura Simo Nesa.

Traducere. — Demn, demn, — dă-ĭ c... de pămînt ; — demn şi de preot, —turtă şi vin curînd să daţĭ;—carte de nu va şti,—masa bună să fie (masa să trăească).

Notă.—Cînd un şcolar sfîrşea o carte, ca să ĭea altă, aceasta echivala cu ceea ce ĭeste azĭ, cînd trecĭ o clasă. Aceasta se facea cu o pompă deosebită. Atît la şcoală cît şi în casa vredniculuĭ copil, era o adevărată sărbătoare. Parinţiĭ şcolaruluĭ

www.digibuc.ro

preparau mîncări şi invitau pe cunoscuţi la masa; ear şcolarul, pus într-o velintă, era purtat de la şcoală la casa părinţilor sai de ceĭ l alţi şcolari, carĭ, pe tot par cursul drumuluĭ, strigau: ἄξιος καὶ παπᾶς, demn şi de preot. Odată ajunsĭ aci, li se da copiilor diferite fructe, cîte odată şi parale.

Dascalul însă remînea la masă, ear cînd pleca la sfîrşitul petrecereĭ, i se tramitea acasă o turtă preparată bine, niscaĭ puĭ fripţi, cîte o dată un miel fript şi o plosca cu vin.

Satirizarea luĭ alfa-vita, abc.

Alfa-vita,	Alfa vita,
s coapsi pita;	se coapse placinta;
vini v'ifta	veni ţiganca,
arupsi pita;	rupse plăcinta;
vini furlu	veni furul
lo pîγurlu;	luă *păγurul*;
vini paplu	veni moşul,
ş-mîcă caplu.	îşĭ mîncă capul.

Notă.—Pîγur este un vas făcut de plumb saŭ de argint de argintarĭ aromîni şi serveşte numaĭ pentru pus rachiŭ într-însul.

Alta

Plasticizarea alfabetuluĭ, ca mijloc mnemotehnic, obicinuit altă dată în şcolile deprin Turcia, unde cultura se făcea în limba greacă.

Alfabetul se cînta de copiiĭ pe aria doxologieĭ.

α alfa	ca	ŏală,	(oală)
β vita	ca	piştŏală,	(pistol)
γ γama	ca	cîrligu,	(cărlig)
δ δelta	ca	bindiricu,	(cocoş de rasă bună)
ε epsile	ca	pul'ŭ di ţĕară,	(figură de ceară ca o pasere)
ζ zita	ca	hîng'ară,	(hangear)
η ita	ca	mişicu,	(arşic)
θ θita	ca	suvaliţă,	(suveică)
ι ĭota	ca	cumbură	(pistol)
κ capa	ca	c'ingh'el'u,	(cinghel)
λ lamda	ca	nă zigă,	(cîntar)
μ mi	ca	lupată,	(lupată)
ν ni		încusurată,	(gheboasă)
ξ xi	i	încîrşil'ată,	(încreţită)
ο omicron	ca	guvă	(gaură)
π pi	ca	dumată	(pătlăgea roşe)
ρ ro	ca	fupuzgană,	(buzdugan)
σ sima	ca	mîc'uc di zigă	(daraoa cîntarului)
τ taf	ca	ţupată,	(secure)
υ ipsile	ca	cuvată,	(covată)
φ fi	ca	foártică,	(foarfece)
χ hi		ancîlicată,	(încălecată)
ψ psi	ca	mînali,	(sfeşnic împărătesc)
ω omegálo	ca	nărli al Halcĭŭ [al Galo	(ca nasul luĭ Halciu luĭ Galo).

Auzită de la D-niĭ T. Şunda şi Dimoane M.

www.digibuc.ro

JOCURILE COPILAREŞTI

ALE

AROMÎNILOR

www.digibuc.ro

JOCUL

D-l Groos Karl în excelenta sa operă «*Spiele der Thiere*», în primul capitol despre «die Erklärung des Spiels durch Kraftüberchuss» dovedeşte, că teoria luĭ H. Spencer, dezvoltată după principiul stabilit de poetul Schiller, care explică origina jocului, cauza care i-a dat naştere prin «prisosul de putere», nu este îndestulătoare şi trage concluziunea următoare, unde instinctul formează fundamentul :

«So hat sich denn die Erklärung des Spiels durch Kraftüberschuss «als ungenügend erwiesen. Natürlich — das möchte ich noch einmal «nachdrücklich betonnen — ist die überschüssige Nervenkraft stets «eine besonders *günstige* Bedingung für das Spiel; aber sie ist nicht «seine eigentliche Ursache und, wie ich glaube, auch keine *nothwen-«dige* Bedingung fur sein Zustanderkommen; daher bleiben als wir-«kliches Fundament nur die *Instincte* übrig. Als Fundament: denn «nicht alles Spieles ist reine Instincthandlung; im Gegentheil, je höher «man steigt, desto reicher und feiner werden die psychologischen Ers-«cheinungen, die zum einfachen Naturtrieb hinzutreten, ihn veredeln, «erhöhen und unter Unständen fast verhüllen. Aber die Grundlage, «von der man ausgehen muss, ist der Instinct: Meine nächste Auf-«gabe wird daher in einer Erörterung dieses Bergiffes bestehen müssen, «und erst nach einer längeren, aber wie ich hoffe, nicht ganz unin-«teressanten Auseinandersetzung, werde ich den eben berührten Ge-«danken wieder ergreifen und nachdrücklicher verfolgen kommen» [1].

Aşa dar, cel puţin la origină, instinctul în primul rînd şi prisosul de puteri aŭ dat naştere joculuĭ. Neapărat, ca orĭ-ce lucru, a trebuit să fie la început simplu de tot, o pregătire, preexersare, care treptat, treptat s-a dezvoltat, contribuind la această dezvoltare diverse împrejurărĭ şi felurite cause.

Imporanţa jocurilor copilăreşti.

Importanţa jocurilor copilăreştĭ este mare. In ele găsim remăşiţe ale timpurilor celor maĭ primitive.

Multe din ele nu sînt decît imitarea unor lucrurĭ maĭ serioase, practicate altă dată :

«En nos temps civilisés, nos enfants jouent à la dinette, aux chevaux, à la chapelle; de même les enfants des sauvages ont pour principal amusement d'imiter ces occupations qu'ils auront à prendre au

[1]) Groos Karl, *Spiele der Thiere*, p. 21.

www.digibuc.ro

sérieux, quelques années plus tard, et leurs jeux deviennent ainsi de vraies leçons . [1])

D-l Edward Tylor în monumentala sa operă asupra «civilizaţiunei primitive» t. I, 80 sqq., în capitolul despre «Supravețuiri» în civilizaţiune, ne dă o mulţime de exemple în aceasta privinţă.

D-l Floru în «Convorbiri literare» explica cîte-va supravețuiri în jocurile copilăreşti romîne, inspirat de studiul sus pomenit al lui Ed. Tylor. [2])

Perzistenţa unor rămăşiţe din timpurĭ străvechĭ şi importanţa ce rezultă din acest punt de vedere este cu prisos dovedită şi constatată maĭ în toate genurile literaturei poporane.

Iată cum se exprimă în această privinţă D. Tylor în opera sus menţionată :

«Quant un usage, un mot, une opinion a fait, à son heure, entrée dans le monde, des influences contraires peuvent, pendant longtemps, le combattre si faiblement que son cours ne s'en poursuit pas moins d'âge en âge — comme un fleuve qui, s'étant une fois creusé un lit, coulera pour des siècles. C'est là, à proprement parler, ce qui constitue la permanence de la civilisation. Et ce dont on a droit de s'étonner, c'est que les changements et les revolutions des affaires humaines aient permis un si long cours aux plus faibles ruisseaux.

«Il y a dix-huit siècles, Ovide mentionne l'aversion générale chez les Romains pour les mariages celébrées au mois de Mai, et qu'il est fondé à expliquer par l'incidence en ce mois des cérémonies funeraires des Lemuries :

Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
Tempora. Quae nupsit, non diuturna fuit.
Haec quoque de causa, si te proverbia tangunt
Mense malas Maio nubere volgus ait.

Ovid. Fast. v. 487.

«Le dicton, que les mariages au mois de Mai sont malheureux, a cours aujourd'hui encore en Angleterre, exemple frappant de la persistance d'une idée, dont le sens c'est perdu avec le temps, mais qui ne subsiste plus que par la simple raison qu'elle avait existé. [3])

. . . . . .

«Grâce à la tenacité de ces survivances, on peut découvrir si la civilisation du peuple qui les fournit est dérivée d'un état entérieur, où ces choses ont leur juste place et leur signification propre ; on arrive ainsi à colliger tout un ensemble de faits, susceptibles d'être exploitées pour l'histoire à la façon de veritables mines.» [4])

Două elemente principale predomină şi în jocurile copilăreşti ca în întreaga literatură poporană : un element *antropologic*, al cărui principiu de universalitate a naturei umane, a fost de mult enunţat de filozoful italian Giambatista Vico : «La mente umana e naturalmente «portata a dilettarsi dell' Uniforme. Idee uniformi nate appo intieri «popoli tra essi loro non conosciuti, debbon avere un motivo commune «di vero», în Scienza Nova», Firenze, 1847 p. 48; şi un element *etnic*, datorit condiţiunilor locale : unor reminescenţe istorice, obiceiurĭ locale,

[1]) Tylor, Civil. primit. p. 84. I.
[2]) Convorb. lit. XXXVII, p. 1009 sqq.
[3]) Tylor Ed., Civil. prim. p. 80, I.
[4]) Idem, p. 82. I.

www.digibuc.ro

credinţe, mitologie, superstiţiuni, etc., copilul neputînd a se sustrage mediului ambiant ce-l împresoara şi fiind supus de o potriva consideraţiunilor psihice şi etnice.

Pretutindeni copilul va imita: Spiritul de imitaţiune este primul şi principalul caracter al copilăriei şi acest spirit e consemnat într-însul, cum e necesitatea de a mînca şi bea zice Pitré p. XXII, în opera sa: *dei Giuochi fanciuleschi*».

Aşa în cît un joc ca «*de-a baba oarbă*» se va putea naşte pretutindeni, unde se vor gasi orbi, în cît el poate fi universal, după cum şi este. El ne întîmpina la toate popoarele aproape; la grecii vechi μοίνδα, la francezi: colin-maillard, la italieni, la germani: Blindekuhspiel, la slavi, etc., avînd drept cauză a producerii sale elementul antropologic comun tuturor copiilor: imitarea şi satirizarea celor, cari nu vad.

Nu pretutindeni însă se poate vorbi în jocuri de Basarabi, de Greci, Italieni etc, după cum se vorbeşte în jocurile copilareşti romîne Aceasta rămîne sa fie prepriu Romînuluĭ, şi sa ne arate note particulare din viaţa luĭ naţională. Cîte nu ne poate vorbi cîte o data despre istoria unui popor un singur joc! «Armaşul», un joc răspîndit şi la alte popoare, a căpătat la Romînĭ o nota etnică proprie, botezîndu-se supt acest nume şi oglindind prin modul acesta o instituţiune de tristă memorie din epoca fanariotică. [1])

Elementul dramatic în jocurile copilăreştĭ

D. Hasdeŭ în cursul universitar al D-sale [2]) pune drept origină a drameĭ, natura omenească. Analizînd cîte-va din jocurile copilareşti, găseşte în ele primele începuturĭ de acţiune dramatică; aşa ca în primele manifestaţiunĭ omeneştĭ, a stării celeĭ maĭ fragede, se datoreşte origina celeĭ maĭ superioare creaţiunĭ din cîte genurĭ literare există; fie că singur se joacă copilul, fie că joacă cu alţiĭ, cu lucruri însufleţite orĭ neînsufleţite, el face o piesă de teatru, în cît drama este înascută natureĭ omeneştĭ.

După D-l Hasdeŭ, D. D Dem. Constantinescu în Revista Nouă anul VII 1894 p. 268: a tratat elementul dramatic maĭ pe larg.

Reproducem aci partea care tratează elementul dramatic în jocurile copilăreştĭ la Aromînĭ.

«La Macedo romînĭ, zice D-l Constantinescu, mulţumita colecţiuneĭ D-luĭ P. Papahagi-Vurduna (Jocurĭ copilareşti culese de la Romînĭĭ din Macedonia), găsim de asemenea jocurĭ copilăreştĭ, cari cuprind un element dramatic şi cari îşi gasesc echivalente în jocurile Daco-Romînilor. Aşa sînt: *Ano-Chirchir-Ano*, sau *chira-chira culi* apropriat de al nostru *d'a fe ele; cu cheatra a'scunderi=d'a v-aţi ascuns* din Daco-Romînia; cu *v'iraclu=d'a baba gaea*. Exista însă tot la Macedo-Romînĭ jocul: *Barba mea de asime*, în care gasim o mare profunditate. Jocul se petrece cam ast-fel: Un copil, care e cel mai în vîrsta, face pe *bacul*, adică pe batrînul, simulînd, ca sapa un puţ şi avînd lîngă sine un vas alb — vasul de argint — şi în vas o lingura. Ceĭ lalţĭ copiĭ formează ceata, în care unul face pe *căpitanul* şi altul maĭ mic ĭea numirea de *coada*.

Copiiĭ se învîrtesc în jurul bătrînului, cîntînd cu toţiĭ

«*Barba mea de-asime*

[1]) După cursul universitar al D-luĭ Hasdeu: despre literatura poporană.
[2]) Anul 1892—93.

www.digibuc.ro

apoĭ se opresc şi căpitanul întreabă pe bătrîn, ce face acolo. Bătrînul răspunde, că sapă un puţ. Copiiĭ încep earăşĭ să se învîrtească în marş în jurul *baculu*,ĭ se opresc din noŭ şi căpitanul îĭ cere vasul să bea apă. *Bacul* îl dă şi vasul trece din mînă în mînă, de la căpitan la toată ceata pînă la coadă, care-l ascunde. Bacul îl cere; căpitanul şi fie-care spune, că nu e la dînsul, ear coada adresează baculuĭ cîte-va cuvinte insultătoare. Acesta indignat le răspunde cetaşilor, că le va arăta el, să batjocorească pe acela, care le-a făcut bine şi caută să ĭ prinză. Căpitanul se opune. Incepe o luptă şi cînd întreaga ceată e prinsă şi pusă la închisoare—într-o odae—de bătrîn, căpitanul cade mort. Bacul omoară apoĭ pe toţĭ copiiĭ şi, după ce-ĭ caută pe limbă, spune, că numaĭ căpitanul *se va duce în raiŭ*.

In jocul întreg e ideea de *dreptate*: la sfîrşit dreptatea resplăteşte pe uniĭ şi pedepseşte pe alţiĭ. *Virtutea* principală e *recunoştinţa*. Căpitanul intră în paradis, fiind-că maĭ întîĭ n-a ascuns el vasul şi al doilea, fiind-că a apărat pe ceĭ l-alţĭ aĭ săĭ; deci aci e indicată şi *solidaritatea*. Un joc aşa de profund şi cu o tendinţă aşa de moralizătoare nu ne află nu numaĭ la Daco-Romînĭ, dar la niciĭ un alt popor. In el ne întîmpină doua resorturĭ principale: 1) *Resortul dramatic* şi 2) *Resortul etic* saŭ *moral*. S-ar putea zice, că jocul întreg alcătueşte o dramă în 4 acte: I) Săpatul puţuluĭ, sosirea ceteĭ, distribuirea apeĭ; II) Furarea vasuluĭ de argint, revendicarea luĭ din partea bătrînuluĭ, insultele cetaşilor; III) Lupta între bătrîn şi ceată, învingerea şi robirea ceteĭ, moartea căpitanuluĭ şi IV) judecata, iadul şi paradisul.

www.digibuc.ro

JOCURILE COPILĂREȘTÍ ALE AROMÎNILOR [1])

1. Lŏ-am bun, bun?; A cuĭ ĕasti X....

Copiiĭ de multe orĭ, iarna maĭ cu seamă, cînd se adună în jurul foculuĭ la vatră, se întovărășesc doĭ câte doĭ, și se întrec să laude saŭ să satirizeze pe ceĭ l-alțĭ, după cum cred eĭ de cuviință și după cum sunt micele lor simpatiĭ și antipatiĭ. Iată cum se face jocul acesta: Fie ceĭ doĭ tovarășĭ copiĭ A. și B. Unul întreabă pe cel l-alt:

A. Lŏ-am bun, bun pri (cutare) L-am bun, bun pe (cutare)
B. Pri ţe-l baḑi? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri nă cîpistĕari. Pe o căpistere.
B. Carĭ s-cadă? De va cădea?
A. S-mîcă nă turtă di n'ari [2]). Să mănînce o turtă de miere).

Alta

A. Lŏ-am bun, bun X.... L-am bun, bun pe X.
B. Pri ţe-l baḑi? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri nă casă. Pe o casă.
B. Carĭ s-cadă? De va cădea?
A. S-mîcă nă căţaŭă grasă. Să mănînce o căţea grasă.

Alta

A. Lŏ-am bun, bun X.... L-am bun, bun pe X. ..
B. Pri ţe-l baḑi? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri un mișè Pe un cleşte.
B. Carĭ s cada? De va cădea?
A. Si s-facă pișè. Sa se facă pașă.

etc., etc.

[1]) Cea maĭ mare parte din jocurile copilărești de față, aŭ fost publicate în «Analele Academieĭ Romîne» sub titlul: «*Jocuri copilărești culese de la Romînii din Macedonia*, de P Papahagi-Vurduna», București, 1893.

Colecțiunea prezentă însă este complectată cu mult.

[2]) Se caută ca răspunsul cel din urmă al lui A să rimeze în tot-deauna cu cuvîntul din urma al răspunsului ce dă la întrebarea: *Pri ţe-l baḑi?* (Ex cipistĕari—n'ari, casă grasă, etc.) și cînd un copil n-a găsit bine rima, ceĭ l-alțĭ îl batjocoresc și-i zic: *Călcaşi tu pită aŏaţi* (aci aĭ călcat în plăcintă), adică: aĭ scrîntit-o.

www.digibuc.ro

Altă dată, în loc să înceapa cu: *Lŏ-am bun, bun*, se începe în modul urmator:

A. A cui easti X... ?	Al cuì e X....?
B. A meŭ (a mel).	Al meŭ.
A. Iu lo-afláşi ?	Unde l-aĭ aflat ?
B. N ḑĕana.	In geană (pe colina).
A. Ţe fiţĕá ?	Ce facea ?
B. Ş-aunḑeá faţa cu na peană.	Işi ungea faţa cu o pana.

Alta.

A. A cui easti X..?	Al cuĭ este X..
B. A meu.	Al meŭ.
A. Iu lŏ afláşi ?	Unde l'aĭ aflat ?
B. Tu gridina.	In grădină.
A. Ţe faţeá ?	Ce facea ?
B. Bilĕá ună gii'ina.	Jupuià o gaină.

Sau:

A. Ţe lo-ai X ?	Ce-l aĭ pe X...?
B. Frate.	Frate.
A. Iu lŏ-afláşì ?	Unde l-aĭ aflat ?
B. După casă.	După casă.
A. Ţe fiţĕá ?	Ce făcea ?
B. Ncîlicà pri nă iapă ai în'ŏasă.	Incălecà pe o iapă rîioasă.

şi tot pe tonul acesta cauta care mai de care a se satirisà saŭ a se laudà. Jocul este foarte răspîndit printre copiii micĭ şi pe la toţĭ Aromînii.

2 Cu ḑîca.

Copilaşii, cînd se string iarna în jurul foculuĭ, între alte diferite jocuri pe cari le obicinuesc, aŭ şi jocul: *Cu ḑîca* (Cu zicala).

Unul dintre copilaşi, adresîndu-se catre un altul, îi spune să zica un cuvînt oare-care. Zicînd acesta, el cauta să-l păcaleasca sau nu, printr-o *ḑîcă* (zicala). Fie cei doi copilaşi A. şi B.

A. (catre B) Ḑi : şapte !	Zi : şapte !
B. Şapte.	Şapte.
A. S mîţi turtă cu lapte.	Sa manînci turtă cu lapte.

Alta.

A. Ḑi : ci'c'ór !	Zi : picior !
B. Ci'c'ór.	Picior.
A. Mi-ta feaţi un fic'ór.	Mamă-ta născù un fecior.

Alta.

A. Ḑi : Armîtula' !	Zi : armatol !
B. Armîtula'.	Armatol
A. Tata-tu s feaţi pîpă.	Tatal tau se facu popă.

www.digibuc.ro

Alta.

A. Ḑi: gurgul utós — Zi: rotund!
B. Gurgul'utós. — Rotund.
A. S-miţi un porcu gros. — Să mănîncĭ un porc gros.

Alta.

A. Ḑi: cap! — Zi: cap!
B. Cap. — Cap.
A. S-ti başi un arap. — Să te sărute un arap.

Alta.

A. Ḑi: ch'in! — Zi: pin!
B. Ch'in. — Pin.
A. S-miţi un n'el cu stifiḑi plin. — Să mănîncĭ un miel cu stafide plin.

Alta.

A. Ḑi: lo·! — Zi: loc!
B. Loc. — Loc.

Si tĕagudĕ-ască gh'iftul cu un cĭoc. Să te loviască ţiganul cu un ciocan.

Alta.

A. Ḑi: mînă! — Zi: mînă!
B. Mînă. — Mînă.
A. Ţine s-ţi daŭ ună pri mînă. — Ţine să-ţĭ daŭ una pe mînă.

Alta.

A. Ḑi: niórĭ! — Zi: norĭ!
B. Niórĭ. — Norĭ.
A. Cu feată di uvréu s-ti nsori. — Cu fată de Ovreu să te însori.

Alta.

A. Ḑi: muşát! — Zi: frumos.
B. Muşát. — Frumos.
A. S-ti ved ca gh'iftu mbitát. — Să te vad ca ţiganul beat.

Şi tot pe tonul acesta continuă mai departe. Alta dată, în loc să-şĭ adreseze unul altuia păcălelile acestea, le adresează unuĭ al treilea, care este esclus din dialog. Ast-fel:

A. Ḑi: prun! — Zi: prun!
B. Prun. — Prun.
A. X... mîcă un cîne di Lăsun. — X... mănîncă un cîne de Alasona.
[etc., etc.

3. Pu'lŭ veḑĭ?

Doĭ, treĭ şi chĭar patru băeţi, se apucă de dosul palmei cu cele două degete, fie-care apucînd dosul palmeĭ altuia.

www.digibuc.ro

Apoĭ se ĭupese din ce în ce mai tare, zicînd în gură mare, în repeţite orĭ:

pu'l'ŭ veḑĭ? vezĭ pasere?
pu'l'ŭ veḑi? vezĭ pasere?

pînă cînd unul din eĭ văzînd o pasere zburînd, strigă plin de bucurie:

pu'l'ŭ ved, pasere văd,
pu'lŭ ved. pasere vad.

Toţi trebuie să se lase atunci şi încep alt joc, dacă s-aŭ săturat de aceasta.

Numaĭ copiiĭ pînă la vîrsta de 9—12 anĭ se joacă cu acest joc.

(Comunicat de d-l Dimoane Mihail profesor).

4. Tĕ a-búum.

Copiilor celor micĭ, printre alte distrărĭ, li se face şi următoarea:

Pe cînd cine-va îĭ ţine în braţe, saŭ se gasesc după un scaun, masă, etc., unul dintre ceĭ mai măricĕĭ, aplecînd capul spre capul copilului, care se ascunde, cum îl vede, îĭ zice:

teeea.....

adică; te-am văzut; copilul atunci îşi întoarce capul în cea l-alta parte rizînd, ear cel care-l distrage, iute caută să-l vază şi în cea l-altă parte. Daca-l vede, cam încreţeşte din sprîncene şi-ĭ zice:

bûuu, bûuu

ceea ce în limbagiul copilaşilor exprimă fricĕ, spaĭmă.

Iarăşĭ îşi duce copilaşul capul în direcţiunea cea l-altă, şi earăşĭ i se face: *tea*, după care urmează: *bûuu*, pînă ce se plictiseşte de acest mod de petrecere.

5. Ţe língură daĭ la numtă?

Jocul acesta conzistă, ca un copilaş să prindă pe altul de ureche şi să-l întrebe:

Ţe lingură daĭ la numtă? (Ce lingură daĭ la nuntă?)

Dacă copilaşul spune «mare», cel l-alt i-o sucşle, zicînd:

Stăĭ s-u fiţém ma n'ică (Stai să o facem mai mică);

dacă spune «mică», cel lalt i-o sucşte, zicînd:

Stăĭ s-u fi,ém ma mari (Stai să o facem maĭ mare);

şi dacă spune:

Ţe lingură va lipsĕască (După lingura ce va trebui),

îl lasă în pace, şi la rîndul săŭ prinde pe cel l-alt de ureche, repetînd acelaşĭ lucru.

La Rominiĭ din Meglenia jocul se face ast-fel:

Cu ţi s-la dap magaru la nuntă? [1])

Un ficĭórĭ la trazi di urĕacl'i şi-l' zĭţi.
Cu ţi s-la dap magāru la nuntă?

[1]) E descris chĭar în limba Romînilor din Meglenia.

www.digibuc.ro

Aţél' ţi nu ştiŭ îl' spun :

Cu āpu caldă,

şi tunţĕa lă trazi di ureacl'i pînă zîţi :

cu apu raţi.

La Ohrida se face ast-fel :
Un copil prinde pe cel-lalt de ureche şi-ĭ zice :

— *Ţe apă îl' dĕadişĭ a ɣumarluĭ ?*
(ce apă l-aĭ dat măgarului ?)

— *Araţi*, (iece).
— *N'i lŏ-arîţişĭ ɣumarlu*
(Mi l-aĭ racit măgarul)

şi-l trage de ureche.

Baetul tras de ureche imediat schimba şi zice : *caldă*, crezînd că scapă.

Dar cel l-alt îl trage de ureche şi-ĭ zice :

N'-ul upurişĭ ɣumarlu.
(Mi l-aĭ opărit măgarul).

Tot aşa se face şi la Samarina, Epir.

Ţe l'aĭ tini?

Iarna, cînd copiii ceĭ micĭ se aduna în jurul focului la vatră, işi pun diferite întrebări, dintre carĭ una este şi : *Ţe l'ai tini* (Ce ieĭ tu) ? la care copilaşiĭ raspund, numind un lucru, care sa conţina în sine cît se poate maĭ multă materie. De obiceiŭ jocul se face între doĭ copilaşĭ, carĭ răspund pe rînd :

A. Ţe l'aĭ tini ?	Ce ĭeĭ tu ?
B. Io l'aŭ, cît traḑi amarea.	Eŭ ĭeaŭ cît conţine (trage) marea.
A. Io l'au, cît traḑi arina.	Eŭ ĭeau cît conţine nisipul.
B. Io, cît traḑi farina ş-amarea.	Eŭ cît conţine faina şi marea.
A. Io, cît traḑi frînḑa, arina şi [steálili.	Eu, cît conţine frunza, nisipul şi [stelele.
B. Io, cît traḑi dĕ-aoá pînă la Dumniḑa'ŭ [1])	Eŭ, cît conţine de aci pînă la Dumnezeŭ [1]).
A. Io, cît z-veadi pri lumi.	Eŭ, cît se vede pe lume,
B Io, cît vĕadi sŏarili...	Eŭ, cît vede soarele, etc...

şi pe tonul acesta continuă, şi după ce zice fie-care tot ce a crezut el că conţine cea maĭ multă materie, se întreabă ceĭ l-alţĭ, cine a spus maĭ mult *(cari luă ma mult)* şi copiii intre eĭ se pronunţa, saŭ ca amîndoĭ aŭ fost egalĭ, saŭ că unul dintre eĭ, spre a supara pe cel-lalt.

7. Ptĭù cî cî.

Iarna, cînd copiiĭ se strîng în jurul vetreĭ şi fac zgomot mare, aşă în cît mamele lor nu pot să lucreze, acestea îi ieau cu binele şi

[1]) Copiiĭ numesc cerul *Dumniḑa'u*, şi orĭ de cîte orĭ vorbesc despre cer, îĭ daŭ această numire.

www.digibuc.ro

le spun sa se joace *Ptĭú-cîcî*. Băeţiĭ atunci se învoesc să tacă toţi şi pentru aceasta, cine va vorbi, dupa ce scuipa unul dintre dînşii şi zice: *Ptĭú-cîcî*, adaoga:

Aţél ţe va grĕasca,	Cine va grai,
Şi va zburasca,	Şi va vorbi,
S-mîcă na cupan'e di v'ern'i,	Sa mănînce o copaie cu vĭermĭ,
Şi si-l' bagă draclu -n gura..	Şi dracul să-ĭ bage-n gură (cutare [lucru)
Tru oară ţe va s-avda d-ĭu işi [boaţea	Indată ce va auzi de unde a eşit [vocea.

Şi toţi în timpul acesta scuipă în cenuşe, şi zicînd: *Ptĭú-cîcî* tac. Fie-care copilaş tace ore întregi şi se teme să vorbească. Cînd cine-va uita şi rupe tacerea, chiar pentru moment, toţi ceĭ lalţi într-o voce îi spun: *Li mîcaşĭ tŏati, ş cu sînătati; cum ĕară?* (Le ai mîncat toate şi să-ţi fie de bine; cum erau?) şi însoţesc aceste cuvinte şi altele pe carĭ i le adreseaza, prin semnul dezgustului şi al scîrbei: *aĭ tătă-ta, tătă-ta.* Copilul de multe orĭ protesteaza şi zice, ca cutare motiv l-a facut să vorbească, şi dacă motivul invocat de dînsul pare celor-'alţi bun, toţi declara ca nu *sĕ acaţa grirea* (nu se prinde grăirea), şi jocul reîncepe.

Motivul adus de copilaş este mai cu seama, că un altul l-a facut să vorbească *(altu mi zburĭ*, altul m-a facut să vorbesc) saŭ ca vreunul dintre ceĭ-lalţi, carĭ nu joaca, spune ceva care provoacă rîsul copilaşului.

8. Cî-că! cîcă! Iu lĕ-aĭ mînli.

Jocul acesta se joacă de copiĭ micĭ, maĭ cu seamă ĭearna, cînd se aduna în jurul *vetrei*. Îşĭ pun toţi copiiĭ mînile una peste alta pe genuchiul unuia dintre eĭ, care ştie diferite recitative. Acesta, atingînd la fie-care pronunţare de silaba a recitativuluĭ mîna copilaşului, cînd termină recitativul, i-o apuca cu cele doue degete şi i-o ridică în sus, strigînd: *cîcă, ciiică!* (cutcurigu!) Copilaşul ascunde mîna aceasta spre a nu fi vazuta de copiĭ, caci cum i-o vede cine-va, se repede şi ĭ-o ciupeşte. Dupa ce toate mînile copilaşilor aŭ fost asunse de fiecare, cel care *făcea* (care pronunţa recitativul şi ridica mînile copiilor, spunînd în momentul ridicarei: cîcă, ciiică!) dupa ce-şi ascunde şi el mîna pe care o avea la joc, pe cea cu care facea o muşcă cu gura şi dupa asta o scoate ţinînd o lîngă gura, şi întreaba pe fie-care copilaş: *Iu lĕ-ai mîn'li?* (Unde ai mînile?) Fie-care copilaş întocmeşte o minciuna, înşelînd pe cel care-i întreaba. Iata mai multe raspunsurĭ, carĭ se obicĭnuesc maĭ cu seama a se da la întrebarea, ce li se face şi carĭ de obiceiu sînt tipice:

Intr.	Iu lĕ-aĭ mîn'li?	Unde aĭ mînile?
Cop.	Mi duş întra lĕamne	Ma duseiu să car (întru) lemne
	Şi aflaĭ na mŏaşe-n cale.	Şi aflaĭ o batrîna-n cale.
	Mĕ-aciţa', mi dipira',	Mă prinse, imĭ zmulse părul,
5.	Mîn'li n' tîlĕ	Mînile imĭ tăie,
	Ş-tu puţ în' lĕ-arucă'.	Şi-n puţ mi le aruncă.

Saŭ:

Intr.	Iule-aĭ mîn'li?	Unde le aĭ mînile?
Cop.	Le-arcáĭ în foc.	Le aruncaĭ în foc.

www.digibuc.ro

Intr. Trî-ţe lĕ-arcaşĭ în foc ?	Pentru ce le aruncaşĭ în foc ?
10. Cop. Că plîndĕám	Pentru că plîngeam
Şi zghilĕám,	Şi zbĭeram (strigam tare),
Şi me-avdî mumea,	Şi mă auzi mama mea,
Şi vine, n'-li tîl'è	Şi veni, mi le tăiè
Şi-n foc n'-le-arucă'.	Şi-n foc mi le aruncă.

Saŭ :

15. Intr. Iu le aĭ mîn'li ?	Unde le aĭ mînile ?
Cop. Mi duşŭ la oĭ	Mă duseĭ la oĭ
Cu cîrligu dinăpóĭ,	Cu cîrligul dinapoĭ (îndărăt),
Şi aciţáĭ un n'el	Şi prinseiŭ un mĭel
Cu dinţil' di h'er,	Cu dinţiĭ de fer,
20. Ş-cum îl hîriseám,	Şi cum îl mîngîiam,
Hap ! n'i lĕ-aciţa'	Hap ! mi le prinse (cu gura)
Şi n'i le mică'.	Şi mi le mîncă.

După ce toţĭ terminŭ cu cauzele, pentru carĭ aŭ perdut mînile, toţĭ încep să le scoată încetul cu încetul din haină şi din sîn cîntînd într-un glas :

Ia-le, ĭa-le,	Iată-le, ĭată-le,
Iu-şi v'in,	Unde (îşĭ) vin,
Iu-şĭ v'in ca la pînîghîr,	Unde vin precum (ar veni) de la bîlciŭ)
Ancîrcat' di muşitéţĭ,	Încărcate de frumuseţi (lucruri frumoase)
Di muşitéţĭ şi di gh'néţĭ.	De frumuseţi şi de bine (lucruri bune).

Saŭ :

Iea-le laĭle ĭu şi v'in,	Iată-le bietele unde vin
Dit pădurili cu ch'in,	Din pădurile cu pin,
Di la stăn'li cu găleatĭ	Dela stînele cu găleată,
Albi, albi ş-sîturati	Albe, albe şi saturate,
Cu alcă dulţi şi cu lapti.	Cu zmîntînă dulce şi cu lapte.

şi scoţîndu-le toţĭ, le amestecă unul cu altul şi se pişcă cu degetele, imitînd din gură lătratul cînilor : *ham, ham, ham!* După asta reîncepe jocul.

9. Altu-Maltu; Birbec, birbicúş.

Jocul acesta se joacă de copilaşĭ după ce se *fac*. Cine rămîne îşĭ pune capul în poala unui alt copilaş, numit *mumă*, cu trupul în sus. Ceĭ l-alţĭ copiĭ îl lovesc pe corp cu palma mînilor, însoţind fie-care lovitură cu una din silabele cuvintelor următoare :

Al-tu,	Altu,
Mal-tu,	Maĭ mult (Maltu e şi nume),
A-cuĭ mîn' s-a-nal-tu ?	Ale cuĭ mînĭ sînt înaltu ?

Saŭ :

Birbèc,	Berbece,
bir-bi-cúş,	berbecel,
A-cuĭ ţĕă-dit ĕa-sti pus ?	al cuĭ deget este pus ?

Saŭ :

La Avela (Epir) se zice :

www.digibuc.ro

Pan, pan,
Culupán,
A cui ḑeadit mini am ?

Pan, pan,
Scutece,
Al cuĭ deget eŭ am ?

După aceasta, unul dintre copilaşĭ îşĭ pune mîna de-asupra *băgatuluĭ* şi muma întreaba : *Carĭ ĕesti* ? (cine este ?). Dacă *băgatul* ghiceşte, scapă, şi cel care şi-a pus mîna peste dînsul, îi ĭea locul. Dacă nu ghiceşte, tot dînsul rămîne să se bage.

Cfr. Floru : Educaţ. la grecĭ p. 34 :

Κολλαβίζειν Κολλαβισμός ; unul îşĭ acoperă ochii cu faţa mînilor, ceĭ l-alţĭ îĭ dă câte o palma şi-l întreabă : cu ce mînă te-am lovit ? (Polux, IX, 112).

Maĭ multă asemănare prezintă acest joc, cu cel obicĭnuit în Romănia. Vezi : *Poesiĭ populare* de Gh. Dem. Teodorescu, p. 197, col. II :

— Ineluş,
înviŕteguş,
p-al cui deştŭ
l-am pus ?
— p-a luĭ (cutare).

10. Amestecarea picioarelor.

Copiiĭ se aşază jos şi-şĭ întind picioarele, pe carĭ le face unul dintre eĭ, atingînd, la fie-care silabă de recitativ, cu mîna, piciorul fiecăruĭ băet pe rînd.

Piciorul, unde isprăveşte silaba din urmă a recitativuluĭ, se ascunde de copil cu haina *dulameĭ* saŭ a *gorneĭ*. [1]) Tot aşa se face, pînă cînd toţĭ copiiĭ îşĭ ascund picioarele, după care fapt se întreabă, ca şi la jocul de maĭ sus, unde le sînt picioarele. Potrivit răspunde fiecare copil şi la sfîrşit toţĭ dintr'o dată, le arată în cîntarea luĭ :

ĕa-le, ĕa-le ĭu şi v'in, etc.

şi le amestecă, care cum poate, pînă cînd fie-care loveşte picioarele celor l-alţĭ zicînd :

se-ameástică,
z-dizmĕástică,
si mpĕátică,
z-dispĕátică.

Traducere.—Se amestecă, se desamestecă, se cîrpesc, se descîrpesc.

11. Ambîturlarea cal'lor.

Un singur copil, şezînd, prin atingerea succesivă şi regulată, cînd a pĭeptului, cînd a pulpelor cu cele două mîinĭ, produce un zgomot, care imitează foarte mult tropăitul cailor.

Jocul acesta se numeşte : *ambîturlarĕa* saŭ : *ambîtrularĕa cal'lor* de la *ampătruléḑ*, care înseamnă, fac ca calul să meargă cu cele patru picĭoare, ĭute de tot.

[1]) Copilaşiĭ pînă la vîrsta de 10—12 anĭ, îmbracă *gornă*, haină făcută ca o fustă de fată. E făcută de lînă, une-orĭ neagră, de obiceiŭ roşe.

www.digibuc.ro

12. Bruticarĕa

Baeţiĭ obicĭnuesc sa imiteze zgomotul broaştelor. Pentru aceasta îşĭ umflă falcile şi după ce pun mîna stîngă în forma de pumn la gură, cu degetele de la cea l-altă mînă, împreunate prelungit, dezumflă falcile, lovindu-le de mai multe orĭ în continuŭ şi producînd ast-fel o *bruticare*, o orăcăire, identică cu a broaştelor.

13. Cu mutrirea

(Cu privirea n ochĭ)

Se apucă copiiĭ şi se uĭtă-n ochĭ, fără să închiză de loc pleoapele. Cine rabdă mai mult, se zice, că este mai voinic.

14. Cu arîdĕarĕa

(Cu rîsul)

Sînt uniĭ copiĭ, carĭ se laudă, că pe dînşiĭ nimenĭ nu-ĭ poate face să rîză, aşa de mult pot să se stăpînĕască şi fac prinsoare cu diferite obiecte, dacă-ĭ *arîde*, dacă le provoacă rîsul, cine-va.

Cine priimeşte prinsoarea, începe să facă diferite strîmbăturĭ cu mîĭnile, gura, ochiĭ etc., zicînd fel de fel de glume mai mult saŭ maĭ puţin licenţioase, d. e. cum a trecut cine-va prin livede şi a gasit o căţea moartă, a apucat-o de coadă şi trecînd prin faţa luĭ (X) cel care nu rîde, l-a întrebat, «de ce staĭ aşa ca un mut?» şi fiind-că X nu ĭ-a răspuns, ĭ-a trăntit una cu căţeaoa la căpăţînă, în cît bietuluĭ X ĭ-a trecut de rîs etc.

Se observă, că ceĭ din jurul celuĭ care nu rîde, ĭea maĭ mult parte în contra luĭ, tinzînd a-l face să rîză.

Une orĭ jocul acesta sfîrşeşte cam tragic, de oare-ce dispeĭînd de a-l maĭ face sa rîză şi nevrînd să remîe păgubaş, îĭ cîrpeşte o palmă seriosuluĭ şi nevăzut se face.

15. Cu pálmili

Doĭ copiĭ se pun unul în faţa celuĭ l-alt.

Fie-care îşĭ izbeşte palmă cu palma, apoĭ loveşte în palmele adversaruluĭ, urmează să-şĭ atingă fie-care pieptul, să-şĭ izbeasca earăşĭ palmă cu palmă şi să lovească cruciş în palmele adversaruluĭ şi earăşĭ să-şĭ atingă pieptul, etc.

Toată dibăcia acestuĭ joc conzistă în a face mişcările cît maĭ repede, ceea ce presupune oare care atenţiune şi exersiciŭ.

Plezniturile ce rezultă din atingerea a palmă cu palmă în mod regulat, produce haz la copiĭ.

Jocul sfîrşeşte de obiceiŭ, prin cărpirea uneĭ palme a unuĭa din jucătorĭ.

Aceasta se face cu oare-care dibăcie şi anume, în loc să caute să atingă palma celuĭ din faţa luĭ, îĭ trage o palmă şi o şterge.

Băeţiĭ se aşteaptă la una ca aceasta în totdeauna şi nu rare orĭ vezĭ, cum abĭa cărpind unul o palmă, a şi căpătat la rîndul saŭ imediat răsplata printr-una şi maĭ zdravănă.

16. Cu avinarea.

Doĭ băeţĭ spre a vedea cine aleargă maĭ mult, îşĭ propun să joace *cu avinarĕa* (cu vînătoarea). Pentru aceasta se *fac* mai întîi, şi cine rămîne, trebuie să alerge să prinză pe cel l-alt.

www.digibuc.ro

Acela care va fi vînat (*avinát*), spune celuĭ l-alt să prezinte palma şi el; lovind-o cu a sa, el zice, la fie-care lovitură, cîte un cuvînt din vorbele următoare:

Ţîni | mèrlu | ţe-n' | didèşĭ |	Ţine mărul ce-mĭ aĭ dat,
Tà l'e-ţ-lu,	Taie-ţi-l,
Mi cî-ţ-lu,	Manîncăţi-l,
Ş-alàgă tra s-mè|-acáţĭ |	Ş-alearga să mă prinzĭ.

Şi cînd termină, fuge ĭute în cotro îi place, iar cel l-alt se sileşte să-l prinză. După ce-l prinde, jocul se continuă prin schimbarea rolurilor.

17. Cu antriţĕarĕa.

Copiiĭ fac prinsoare cine poate să alerge maĭ ĭute pînă la un loc anumit, numit semnu.

Pentru aceasta pornesc amîndoĭ dintr-o dată, silindu-se fie-care să alerge cît maĭ repede.

Cel care ajunge întîiul, încalecă pe cel rămas de la *semnu* pînă la locul de unde au pornit.

18. Dĕ-a ncalár.

Doĭ copiĭ staŭ alăturĭ unul lîngă altul, prinşĭ pe după spate cu cîte una din mînĭ, pe cînd cu cele l-alte fac tot pe după spate două *scărĭ*.

Al treilea băet *eşit* la numărătoare încaleca pe ceĭ doĭ copiĭ, călcînd pe scărĭ şi călăreşte ast-fel pînă la un loc hotărît de comun acord şi numit *semnu*.

După aceasta se numără, *s-fac* ĭară, şi cine ĭese întîiul, acela încalecă.

Dă-n' foc.

Jocul acesta îl joacă copiiĭ ceĭ micĭ, doĭ cîte doĭ. Unul lipeşte vîrfurile degetelor de mînĭ, fie-care deget dintr-o mîna cu corespondentul său din cea-laltă, şi după aceasta deschide degetele ast-fel lipite şi face prin modul acesta să fie oare-care spaţiŭ între fie-care păreche de degete. Toate perechile de degete se numesc *scară*. Cel-lalt băĭat, atingînd cu degetul arătător al mîneĭ sale drepte prima treaptă a scăreĭ, formată de cele două micĭ, zice: *dă-n' foc* (dă-mĭ foc). Acesta îĭ răspunde: *Du-te ma-nsus* (dute maĭ sus) saŭ: *asună ma-nsus* (sună maĭ sus), şi băiatul se urcă pe treaptă imediat superioară a degetelor micĭ, unde face tot aşà, pînă ajunge pe treapta formată de arătătorĭ. Aci maĭ zice băiatul: *Dă-n' foc!* şi cel-lalt îĭ răspunde: *Du-ti nauntru* (Du-te înăuntru.— *Va mi mîşcă cînili!* (Are să mĕ muşte cînele!) — *Nu ti mîşcă că-ĭ legat.* (Nu te muşcă căcĭ este legat). Atunci băiatul se încrede în cuvintele celuĭ-lalt şi vîră mîna în deschizătura formată din împreunarea arătătorilor şi degetelor policarĭ. Atunci cel-lalt îĭ prinde mîna cu amîndouă mînele sale şi imitînd pe cîne, ĭ-o aduce la gură ca şi cum l-ar muşcà. Cel-lalt, făcînd mare haz, rîzînd, se preface că se sperie şi striga, dupa cum se strigă cînilor, cînd vin să te muşte: *oşti, oşti, ti-ĭa, tit!* Apoĭ jocul reîncepe prin schimbarea rolurilor.

www.digibuc.ro

La Ohrida [1]) se petrece dialogul, după cum urmeaza.

— Cliuc, clĭuc!	Clĭul, cliuc!
— Carĭ este aţia?	Cine este acolo?
— Mini ciliparu.	Eu brutarul.
— Ţi cafţi?	Ce cauţĭ?
— Foc.	Foc.
— Alin-ti cama-nsus	Suĭe-te maĭ sus.

Cînd ajunge la poarta cea mare, *pŏarta mare*, formată din policare şi indexurĭ, întreabă :

— Are *cuc'i-mac'i*
— Nŏ-are.
— Are vulpe?
— Nŏ-are.
— Are ursă?
— Nŏ-are.
— Are boŭ?
— Nŏ are.
— Nu mĕ-a îzĭ tini?
— Nu.

Atuncĭ copilul întroduce încet mîna şi cel cu focul îĭ face :

ham, ham, ham.

Notă. Cuc i cuc i se numeşte cînele în limbagiul copiilor; ear *mac'i*, însemna, care mănîncă, care muşcă.

20. Ţ i c n a !

Băeţiĭ obicĭnuesc a se aduná mulţĭ la un loc şi, şezînd toţĭ jos, încep a spune la basme. Cînd e să plece, toţĭ se scoală de odată în picioare, strigînd: *ţicna!* şi cine e foarte distras, în cît întîrzie a se scula în picioare în acelaşi timp cu ceĭ-lalţi, îl prind ceĭ-lalţi: unul de mînĭ, altul de picioare şi-l *dau treĭ orĭ di padi* (îl trîntesc de treĭ orĭ la pămînt).

Ţinca se numesce şi cînd se afumă mîncarea.

La Romînii din Meglenia, cînd copiiĭ se fac ca să joace, dacă unul întîrzie să ĭea parte la joc, ceĭ-lalţi îĭ cînta :

Aĭdiţĭ	*Trad.*—Haĭdeţĭ
ca biţĭ,	ca nişte taurĭ,
nu staţĭ	nu staţĭ
ca vaţĭ,	ca nişte vacĭ,
ca z-va l'aŭ di maţĭ,	căcĭ o să vă ĭeaŭ (apuc) de maţe,
z-va turesc an carnáţi.	o să vă arunc în cărnaţĭ.

Hristu Stavre.

21. P e c e a.

Se zice simplu : *aĭ si nĕ-ag'ucă'm «Pecea»* (haĭ să ne jucăm d-a *Pecea*). [1]) Jocul acesta consta în a se *face* baeţiĭ maĭ întîĭ, şi cine ră-

[1]) Com. de D-l Dimoane Mihail, profesor.
[2]) La Ohrida în Macedonia.

www.digibuc.ro

mîne, trebue să alerge să prinză pe unul din ceĭ-lalţĭ. Toţĭ băeţiĭ se strîng în jurul celuĭ rămas şi la un semn toţĭ se depărteaza de dînsul, care în cotro îi place. Cel rămas se pune în goana lor, şi cel prins trebue să-ĭ ĭea locul.

22. Daĭ mamă paĭe? [1]) Cu ch'itriţĕaŏa [2]).

Unul dintre băeţi, care dă peatra se numeşte *mumă*. Muma ĭea o *ch'itriţĕaŭă* (petricea), şi după ce toţi jucătoriĭ se aşază în picioare în jurul săŭ, le da peatra ca la jocul: *Cu ch'itriţĕaŏa* (vezĭ maĭ departe) cu singura escepţie, că muma nu poate sa o ascunză asupră-ĭ, ci trebue sa o dea unuia dintre jucatorĭ. Acela care a primit-o, pe cînd ceĭ-lalţĭ nu-l observă, o rupe la fugă şi se duce la un loc determinat de maĭ înainte, la o depărtare de 30 de paşĭ de unde se dă *ch'itriţĕaŏa*, şi care se numeşte *semn*. Ceĭ-lalţĭ jucătorĭ aleargă după dînsul şi, dacă-l prind, acesta trebuie să se întoarcă îndărăt şi se dă *chitriţĕaŏa* de noŭ. Dacă nu e prins, toţĭ ceĭ-lalţĭ se întorc, şi el ramîne la *semnu*.

In timpul acesta, fie-care dintre ceĭ-lalţĭ jucătorĭ *l'a un lucru*, adică spune la urechea *mumeĭ*: *ĭo lĭaŭ lucrul* X.... (eŭ iaŭ, aleg cutare lucru), şi numeşte un lucru. De obiceiu copiiĭ numesc lucrurile cele maĭ puţin comune în viaţa de toate zilele, ast-fel: ochiŭ de furnică, nisip, soldĭ, drac, înger, grăuute din marginea loculuĭ, etc.

După ce toţĭ aŭ spus cîte ceva, cel de la semn întreaba pe mumă:

— Daĭ mumă paĭe?	Daĭ mamă zestre?
Muma: Daŭ.	Daŭ.
— Ţe daĭ?	Ce daĭ?
Muma: Cundíl'u şi cîlîmár.	Condeiŭ şi călimărĭ.
— Ţe grĕaşti, ţe scriĕaşti?	Ce grăeşte, ce scrie?
Muma: Grĕaşti şi scrieaşti...	Grăeşte şi scrie...

Şi aci *muma* numeşte diferite lucruri, între carĭ şi acele spuse eĭ de jucătorĭ şi adaoge:

— Ţe l'aĭ,	Ce ieĭ,
Ţe alăşi?	Ce laşĭ?

şi acela de la semn numeşte numele unuĭ lucru din cele spuse de *mumă*, şi dacă nimereşte numele unuĭ lucru din cele *luate* de unul din jucătorĭ, jucătorul aceluĭ lucru se duce la semn pentru a fi încălecat de la *semn* pînă la *mumă;* iar dacă nu nimereşte, trebue să vie cu limba scoasă afară de la *semn* pînă la *mumă*, căreia îĭ da *chitriţĕaŏa*, şi jocul începe.

La Armînĭĭ din Albania, cînd se încearcă jucătorul cu *chitriţĕaŏa* sa o tulească la fugă, ca să ajungă la semn, ceĭ l'alţĭ jucătorĭ, carĭ toţĭ staŭ cu căciulele în gură, caută să-l atingă cu *căciula* şi dacă-l nimeresc, înapoĭază *chitriţeaŏa* şi jocul reîncepe.

23. Ano-Chìrchir-Ano; Chìrchira Culi.

Jocul se joacă de o potrivă de băeţĭ ca şi de fete. Il vom descrie, aşa cum se joacă de baeţĭ.

[1]) La Aromînĭĭ Grămustenĭ e cunoscut acest sub nume.
[2]) La ceĭ-lalţĭ Aromînĭ, şi maĭ cu seamă la ceĭ din Epir.

www.digibuc.ro

Se prind copiĭ de mînă în formă de horă. Doĭ dintre ceĭ maĭ cu vază se pun unul la început şi cel l-alt la fine. Cel de la început, care se numeşte *cap*, întreabă pe cel de la fine, care se numeşte *cŏadă*, şi dialogul următor se naşte între eĭ:

Capul : Ano-Ch'irch'ir-Ano!	Ano, Chirchir Ano!
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ g'oni tră-nsurari?	Aĭ flacău pentru însurătoare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Carĭ il' daĭ?	Care (fată) îĭ daĭ?
Coada : L'-daŭ (cutare).	Iĭ daŭ (cutare).

Saŭ:

Capul : Ch'irch'ira-Culi.	Chirchira-Culi.
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ g'oni tră-nsurari?	Aĭ flăcăŭ pentru însurătoare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Carĭ il' daĭ?	Care (fată) îĭ daĭ?
Coada : L' daŭ' (cutare).	Iĭ daŭ (cutare).

Saŭ cînd se joacă de fete:

Capul : Ano Ch'irch'ir Ano.	Ano-Chirchir-Ano.
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ fëată tră mîritari?	Aĭ fată pentru măritare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Pri carĭ u daĭ?	După cine o daĭ (o mărițĭ)?
Coada : Pri (cutare).	După (cutare).

şi coada numeşte aci pe unul dintre jucătorĭ, iar copiiĭ ceĭ l-alțĭ striga în gură mare numele celuĭ numit de coadă şi-ĭ adresează cuvinte neplăcute, ca *c'iripár* (brutar), *gănusár* (spoitor de vase), *gh'iftu* (ţigan), etc., ceea ce face să se supere numitul şi ceĭ l-alțĭ să facă mare haz. După aceasta, coada trece cu toțĭ, ţinuțĭ de mînă, pe supt mîna capuluĭ şi a celuĭ de al doilea, ast-fel ca capul şi al doilea copil să vie faţă în faţă, fără a se lăsà de mînă. După aceasta urmează iarăşĭ întrebările şi trecerea coadeĭ pe sub mînile celuĭ de al doilea şi al treilea, ca să vie iarăşĭ al doilea cu al treilea faţă în faţa. Tot aşa se continuă pînă ce se formează un lanţ lung şi pînă ce doĭ cîte doĭ sînt faţă în faţă.

După asta capul cu coada lasă lanţul format ast-fel şi se duc să *dea mînă* [1]) şi la un semn al lor, copiiĭ, doĭ cîte doĭ, după ce strică lanţul format, trecînd în sens invers, cel rămas la început pe sub mînile fie-căreĭ părechĭ, se duc *s-l'a mînă* (să ĭea mînă, [2]) şi prin modul acesta se fac două bande. Toțĭ dintr-o bandă se prind de haină, de pe la spate, unul după altul, şi (ceĭ doĭ *capĭ* (căcĭ coada acuma a devenit *cap*), după ce trag o linie (*semn*) în mijlocul distanţeĭ ce separă bandele, se pun în fruntea bandelor, faţă în faţă, şi apucîndu-se de mînĭ, încep să se traga din toate puterile lor. Dacă o bandă reuşeşte să tragă pe *capul* celeĭ l-alte bande în partea sa, ast-fel că *capul* inimic să treacă peste *semn*, copilul de la finele bandeĭ învinse, trece la banda următoare şi jocul continuă, pînă ce unul din *capĭ* rămîne

[1]) Vezĭ pentru «darea mîneĭ» la jocul *Pri un cicior*».
[2]) Vezĭ acelaşĭ joc.

www.digibuc.ro

fără copiii, şi atunci, dupa învoiala ce au avut la începutul joculuĭ, trebuie sa faca diferite figuri caraghioase, pe carĭ le ordoana cei l-alţi copii, şi sa trea a pe sub mina fie-carui jucator (trecînd mai întîi pe sub mina capului învingator) spre semn de dezonoare.

La fete, cea învinsa umbla într-un picior cu limba scoasă afara. Fetele, carĭ se joaca cu jocul acesta, nu întrec vîrsta de 10 anĭ.

24 Cu scoaterea untulemnu.

Se alege un zid *(muru)* pentru jocul acesta, şi băeţii, după ce se lipesc de dînsul cu spatele, se string de o parte şi de alta, zicînd:

Fuscă-untulemnu (oţet, unt-de-lemn) sau: *scŏati untulemnu* (scoate unt-de lemn), şi cel care ese prin strîngerea ce i se face, capata cîte-va lovituri în timpul acela de la ceĭ l-alţi, dacă nu se zmunceşte iute din rîndul lor. Acesta apoĭ se duce la fine şi împinge pe cei l-alţĭ. Aşà se continuă jocul mai departe. Cînd capata lovitura cine-va, maĭ aude din partea celuĭ care l-a lovit şi cuvîntul *puscă?* (oţet). Adica l-a ars tare ori nu?

Acest mod de petrecere se obicinueşte foarte mult la Pind. Aci bărbaţii, în zilele de sarbatoare, adunîndu-se în *misuhori*, se aranjază în lungul zidului unii într-o parte alţii într alta şi se împing şi din cînd în cînd scot din rîndul lor cîte unul pe care-l ustura cu pumnii. Cel bătut n-are voie sa raspunda la bataie, ci ĭea loc imediat în una din părţile, carĭ se razboĭesc.

JOCURILE PE BANI

Jocurile pe banĭ sînt foarte puţin răspîndite printre Aromînĭ. Totuşi se joacă cîte-odată, deşi foarte rar.

25. Tura-ghʻază.

Pentru jocul acesta se cere o moneda turcească. Pe o parte a monedeĭ ĭeste iscălitura Sultanilor — *turaŭă*, — ear pe cea l-alta ieste însemnat locul şi data: *Ghʻază*.

Ghʻază vine de la verbul *gheazmac*, a scrie. Se joacă numai în doĭ băeţi. Unul arunca banul în sus şi zice celui l-alt:

Ţe lʻaĭ? ce ĭeĭ
tură i ghĕază?

Dacă banul cade cu *tura* în sus, căştigă cine a ales partea acesta şi cel l-alt plateşte.

26. Tu căcĭulă

Jocul acesta nu diferă de cel precedent. Se joacă tot între doĭ baeţĭ şi se serveşte tot de o moneda turceasca cu *tură* şi *ghʻază*.

Singura deosebire ce prezinta, sta în faptul, că moneda nu se maĭ aruncă în vînt, ci se pune într-o *cacĭulă* şi dupa ce se lasa sa cadă jos, fără sa se rădice *căcĭula*, ca sa se vază moneda, fie-care din jucatorĭ alege unul *tura*, altul *gheazâ*. Apoi se radica căcĭula şi căştigă unul sau altul, dupa cum moneda a căzut cu *tura* sau cu *ghʻază* în sus.

Are dreptul să aleagă întîĭ, cine nu *dă cu căcĭula*, adică cine nu

www.digibuc.ro

lasă să cază banul supt *căcĭulă,* de oare-ce acesta ar putea uneorĭ să ştie cam cu ce parte a cazut moneda jos.

Jocurile acestea nu se joacă numaĭ pe banĭ, ci şi pe obiecte, nucĭ, migdale, arşice, etc.

cfr. La latinĭ: «caput aut navis»; la grecĭ: ἀστιάζειν; la italienĭ: «*croce o testa*»; la francezĭ: «croix ou pile».

Vezĭ Pitré: Giochi fanciuleschi p. XXXIII, XXXIV, despre acelaşĭ joc la diverse alte popoare.

27. Cu ficlu

Cu *ficlu* de peatră se joacă ast-fel:

Se pune un *ficĭu* de peatră. Se caută să fie rotund. Fie-care jucător pune pe *ficĭu* cîte un ban şi se numară, cine să dea întĭiul în *ficial* cu banĭ de la *semnu*.

Semnul se pune la o distanţă de vre-o 7—8 paşĭ de la *ficiŭ*, ear dacă jucătoriĭ sînt maĭ marĭ, distanţa este şi maĭ mare.

De la un semn se dă cu un *adul* în ficiŭ. Cine nimereşte ficiul face ca toţĭ banii să cadă de pe dinsul şi dacă vre-un ban din *gheazĕ* cum aŭ fost puşĭ pe ficiŭ, a căzut *tura*, jucătorul îl cîştigă şi dă maĭ departə.

Darea maĭ departe se face ast-fel: Strînge toţĭ baniĭ unul peste altul cu *gheazĕ* în sus şi apoĭ cu adulu caută să-ĭ atingă pe margine, ca baniĭ să se întoarcă cu *tura*, şi cîţĭ se întorc *tura*, îĭ cîştigă şi continuă să dea şi maĭ departe, tot aşa.

Dacă nicĭ un ban nu a căzut *tura*, urmează să dea cuĭ ĭeste rîndul după acest prim jucător. Apoĭ după acesta urmează altul, pînă se cîştigă toţi baniĭ.

Jocul se reîncepe, fiind întĭiul cine a nimerit *ficiul* cu banĭ de la semn, al doilea cine a căştigat după acesta etc.

28. Iu-ĭ cuclu, ĭu-ĭ vimtul?

Jocul acesta constă în a ghici cine-va în care mînă copilul a pus *nucile*, *alunele*, *migdalele*, etc., şi daca ghiceşte, le cîştiga, iar dacă nu, dă aceluĭ care a pus atîtea *nucĭ*, etc., cîte a avut în mîna. Acela care pune, întreabă pe cel l-alt, prezintînd mînile închise:

Iu-ĭ cuclu, Unde-ĭ cucul,
Iu-ĭ vimtul? Unde-ĭ vîntul?

Copilul atingînd mîna în care crede, că nu-ĭ nimic zice:

Aoa-ĭ vimtul Aicĭ e vîntul

Apoĭ, atingînd pe cea-laltă mînă zice:

Şi-aŏa i cuclu Şi aicĭ e cucul.

şi cînd copilul spune pentru o mînă, că aci e cucul şi sînt nucile într-însa, el le cîştiga; din contra, dacă nucile sînt în mîna pentru care el a spus că este vînt, pierde atîtea nucĭ.

www.digibuc.ro

29. Vine moara?

Se duc copiiĭ la un şipot (*şoput*) cu copaie *(cu·pan'e)* şi după ce-l spală, adecă după ce golesc apa din copaia şipotuluĭ prin ajutorul mineĭ, îş bagă unul dintre eĭ buzele în *şurcă* (*ţeava*) şi închizînd ochiĭ, strigă celor-lalţi: *Vine mŏara? vine mŏara!* [1]) adica s-a umplut copaia, ca să înceapă să curgă prin *şurcă*, şi toţi ceĭ-lalţĭ îi spun în gură mare: *nu vine!* dacă nu s-a umplut copaia. Cînd se umple copaia, toţi strigă: *vine, vine* (a venit) şi copilaşul, deschizîndu-şi ochiĭ, bea întîiul.

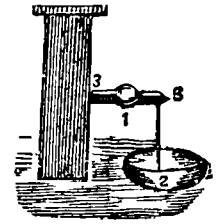

Şipot; 1) cupanie; 2) cupania mare; 3) şurcă.

30. Curmarĕa rîŭluĭ.

Copiiĭ se string la un riuşor şi-l «*curmă*» = abat cursul apeĭ şi după aceasta earăşi ĭi da drumul în vechea-ĭ albie.

Cînd riuşorul îşĭ reia cursul, cînd *v'ine*, copiiĭ cîntă în cor:

gh'ini	bine
vini	veni
támbura!	támbura!

31. Zboară, zboară!

Se string copiiĭ în picioare saŭ jos stînd şi pun toţĭ cîte un deget pe masă saŭ pe genuchiul unuia dintre eĭ, şi unul, cel maĭ vîrstnic, devine conducătorul joculuĭ. Conducătorul, repetînd cuvîntul «*zbŏară*» de cîte orĭ voeşte, numeşte o vietate oare-care, zburătoare saŭ nu. şi pentru ca să înşele pe ceĭ-lalţĭ a spune contrariul de ce face vietatea numită, dacă aceasta este o vietate zburătoare, el nu ridică de loc degetul, pronunţînd numele aceleĭ vietăţĭ, şi mulţĭ, luîndu-se după exemplul săŭ, îl imitează involuntar şi ast-fel trebue să capete cîte o lovitură de la toţi ceĭ carĭ aŭ jucat bine.

Cînd numeşte o vietate, care nu zboară, conducătorul ridică mîna de odată, cerînd ast-fel a-ĭ amăgi.

Tot aşa continuă jocul maĭ departe.

32. Cu lépurli.

Se pun băeţiĭ doĭ cîte doĭ în picioare în formă de cerc şi departe fie-care păreche de cea-laltă. Perechea de cîte doĭ băeţĭ e formată ast-fel, ca unul din ceĭ doĭ băeţĭ să fie la spatele celuĭ-lalt, şi dupa aceasta doĭ băeţĭ se fac: unul ĭepure *lépuri)* şi cel-lalt ogar (*hîrtă*) [2]). Iepurele poate să alerge în jurul cercului format de perechile de băeţĭ precum şi prin faţa lor. Ogarul însă nu poate alerga de cît după perechĭ. Cînd ĭepurele se vede strîmtorat a fi prins de ogar, se pune în faţa uneĭ perechĭ şi aci fiind treĭ băeţĭ, al treilea, care este ultimul începînd de la cel care a stat înaintea perecheĭ, pleacă iute spre a nu fi prins de ogar. Dacă este prins, devine el ogar şi o-

[1]) *Vine mŏara* (a venit moara) se întrebuinţează propriŭ la morĭ. Cînd se aduce apă la moară şi aceasta începe să lucreze, se zice: *vin mŏara* (a venit moara adecă: a început să lucreze moara).

[2]) Ogarul, se maĭ numeşte: *cîne de avinare* şi *zigár*,

www.digibuc.ro

garul devine ĭepure, care, dacă este ostenit mult, se pune în faţa uneĭ perechĭ, şi al treilea de aci se face ĭepure.

Fie-care ĭepure are dreptul să se puie îndată, dacă vrea, în faţa uneĭ perechĭ oare-care, şi neapărat trebue al treilea să devie ĭepure. Ogarul nu scapă de cît după ce prinde ĭepurele.

Jocul se joacă şi de fete micĭ.

33. Ştlup.

Băeţaşiĭ, umflîndu-şĭ fălcile, cu amîndouă mînile, le lovesc spre a se desumfla, ceea ce produce zgomotul: *ştlup*, de unde i-a venit şi numele.

De multe orĭ băiatul, după ce-şĭ umflă fălcile bine, ţinînd o mînă la gură, cu cea-laltă loveşte o falcă încet şi de maĭ multe orĭ, ceea ce face să producă un zgomot asemenea broaştelor *(brŏatiţlor)*. Tot aşa face şi cu falca cea-laltă.

34. De-anchidicărĕaluĭ.

Băeţiĭ, cînd se găsesc în livede, unde de obiceiŭ se joacă, se duce unul şi punîndu-se ghemuit îndărătul unuĭ alt băiat, care stă în picĭoare, un al treilea împinge pe acesta, care, împedicat de cel ghemuit, cade pe spate. Aceasta de obiceiŭ nu se face decît de ceĭ maĭ tarĭ la ceĭ maĭ slabĭ, şi maĭ cu seamă atuncĭ, cînd se spune de vre-unul, care se consideră maĭ superior celor-lalţĭ, să stea jos şi aceştia nu ascultă.

De-anch'idicarĕaluĭ, înseamnă: de a împedecarea

35. Cu băgarĕa capluĭ în şoput.

(Cu băgarea capuluĭ în şipot).

Băeţaşiĭ, ca să arăte că sînt voĭnicĭ, se adună în jurul unuĭ şipot şi se prind, cine poate să sufere maĭ mult apa. Ceĭ maĭ voĭnicĭ îşĭ vîră capul sub *şurcă* (zghĭabul) şipotuluĭ şi lasă să curgă apa pe dînsul; ceĭ-lalţĭ în timpul acesta numără, şi tot aşă se face şi cu ceĭ-lalţĭ; şi cine suferă maĭ mult se declară *căpitán* şi are bun nume printre ceĭ-lalţĭ.

36. Cu ţî'nirĕa mî'nîl'eĭ în şoput.

(Cu ţinerea mîneĭ în şipot)

Jocul acesta se face tot ca cel de maĭ sus; singura diferenţă e că, în loc de a pune capul sub *şurcă* (zghĭab), se pune degetul saŭ mîna întreagă în copaia şipotuluĭ saŭ sub *şurcă*.

Uniĭ, ceĭ carĭ se obicĭnuesc, reuşesc a ţine mîna saŭ degetul pînă la numărul 100, 200, şi une-orĭ maĭ mult, ceea ce este o adevărată bravură pentru copilaşiĭ ceĭ de 4—9 anĭ, avînd în vedere că la Pind, unde maĭ cu seama se obicĭnueşte jocul, apa e foarte rece chiar în mijlocul verei.

37. Cu luarea ch'itriţĕaul'eĭ

(Cu luarea petriceleĭ)

Şipotele în comunele romîneştĭ sînt prevăzute cu cîte o mică al bie, prin care curge apa şi care se numeşte *cupan'e*.

Copilaşiĭ, spre a arătă cine poate să sufere apa maĭ mult, aruncă

www.digibuc.ro

o petricea (ch'itriţĕaŭa) în *cupan'e* şi unul dintre dînşiĭ, care se dă de voinic, închizîndu-şi ochiĭ, îşi vîră capul în *cupan'e* şi fară să adie o bucata de vreme, cauta să gaseasca peatra şi apucînd'o cu gura, să o scoaţă afara. Cînd reuşeşte, îşi ridica capul cu mîndrie şi e plin de bucurie. De multe orĭ însa, nereuşind el, spală copaia şipotuluĭ şi, aşteptînd să se umplă, arunca petriceaua şi un altul se oferă pentru a o scoate cu gura din copaie.

Acest joc serveşte a-ĭ deprinde cu apa rece şi a le întări pĭelea.

38. Pataloni.

Jocul acesta conzistă în a se prinde doĭ copilaşĭ de mînă, ĭar un al treilea să se puie de-a curmezişul pe mînile lor ast-fel prinse, şi aşă să fie dus dintr-un capăt al curţiĭ pîna într-altul, cîntîndu-ĭ:

Pataloni-loni	Pataloni-loni.
In lé-aţŏm (aduţem) aestu...	Unde-l ducem pe acesta..

Nu este complect.

Cînd sfîrşeşte cîntecul, se dă jos al treilea băiat, şi prinzîndu-şĭ mînile cu unul din ceĭ-lalţi, cel care ramîne de astă data, se pune pe mînile lor sa fie dus *pataloni*, aşă se numeşte ducerea pe mînĭ [1]). Şi după ce şi acesta a fost dus *pataloni*, vine rîndul celuĭ care n-a fost dus de loc, şi tot aşă se succed pe rînd fie-care.

39. Cu ch'atra pri apă. Cu bîşarĕa apăl'eĭ.

(Cu peatra pe apă). (Cu sărutarea pe apă).

Se ĭea o peatră netedă şi subţire şi se aruncă pe apă cu latul eĭ. Baiatul, a cărueĭ peatra face maĭ multe salturĭ pe apă şi merge maĭ departe, se considera învingător. Pentru fie-care atingere a pietreĭ pe apa, se zice că peatra *bîşè* (sărută) apa, de unde şi numirea joculuĭ *cu bîşarea apil'eĭ*.

În Germania jocul acesta are maĭ bine de 40 de nume.

Cfr. Floru: Educaţ. la Elenĭ, p. 30: Jocul d-a lipiile (Ἀποστακισμος) ; Polux, IX, 119

40. Cu vîrvùra.

Se ĭea coaje de pin şi, după ce se netezeşte bine cu o custură (briceag), se rotunzeşte şi i se tac două gaurele, prin carĭ se trec cele două extremităţi ale aceleaşĭ sforĭ *(c'ŏară)*. Dupa aceasta, se leaga aceste două extremităţi. Apucînd cu amîndoua mînile extremităţile A şi B ale sfoareĭ îndoite, se învîrteşte *vîrvura* de maĭ multe orĭ, pîna ce distanţa dintre A şi B devine foarte mică. Atuncĭ baiatul, prin departarea şi apropierea mînilor sale, face să se întoarcă *vîrvura* în jurul sfoareĭ foarte ĭute, în cît nicĭ că se distinge une-orĭ dacă se întoarce saŭ nu.

Vîrvura.

Cfr. Jocurĭ şi jucăriĭ de P. Ispirescu, p. 8 : sfîrleaza.

[1]) La Farşeroţĭ, *pataloni* se numeşte *lerghia*.

www.digibuc.ro

41. Cu ascuchĭatlu.
Cu scuĭpatul).

Baeţii, scuipînd într-una din mînĭ, lovesc cu dunga celei-lalte mînĭ în scuipat, şi în care parte a sărit scuipatul mai departe, se zice, ca doarme norocul băiatului pentru care s-a *dat* în scuipat. În partea aceea înca va fi mireasa, cu care se va casători dînsul.

42. Cu plîscînirea frînḑîl'eĭ.
(Cu pleznitura frunzeĭ).

Copilaşiĭ, împreunînd vîrfurile aratatorului şi policaruluĭ, astfel ca se formeze un cerc, aşeaza bine o frunză de nuc, de fag saŭ de orĭ-ce alt arbore, destul sa fie largă, şi cu cea-lalta mîna lovind-o, frunza se gaureşte, şi în timpul acesta produce şi un zgomot. Cu cît se produce mai mult zgomot şi se gaureşte mai mult frunza, cu atît copilaşuluĭ îi pare mai bine, caci ştie sa *dea* (sa loveasca) cu dibacie.

Acest joc, probabil, sta în legatura cu jocul. Πλατογώνιον.

Era oracol de iubire, scos din zgomotul petalelor de şi aratatorul mac şi nemone (Polux, X, 127). Puneau frunza pe degetul mare şi mîneĭ stîngĭ şi loveau apoi cu mîna dreapta, iar zgomotul era tălmacit, ca arătînd saŭ nu iubire.

La noi se întrebuinţeaza mai mult de teĭu, de nuc saŭ de dud [1]).

43. Ţilistră [2]); Zîza [3])

Se scobeşte o rămurea de soc (*usîc*), lunga cît doua schioape şi jumătate. Dupa aceasta se alege un lemn tare, de obiceiu alun, şi se face un *fif*, adeca un lemn care să încapă în una din gaurile socului scobit, *zîzeĭ* saŭ *ţilistreĭ*, dupa ce însă se găureşte frumuşel cu un ac saŭ cu o undrea suptire. În gaura libera a *ţilistreĭ* se introduce un piston, numit *sul*, care la extremitatea ce se introduce în gaura e învîrtit cu *ciup* (fire suptire de cînepa) spre a se lipi bine de pereţii *ţilistreĭ*. Dupa aceasta se duc şi trag apa, pe care o asvîrle în aer, saŭ trag cu ea la ţinta. De multe orĭ baeţii îşi *încarca ţilistrele* şi asvîrla asupra fetelor şi nevestelor, carĭ sunt p-acolo, zicînd, ca le doresc binele, cu toata protestarea lor, şi cu aceasta ocaziune ei recitează diferite formule maĭ mult sau mai puţin convenabile.

Cfr. Isp. op. cit. p 12 : Puşcociul cu apa.

44 Pîşpacă [4]); Pleofcă.

Pîşpaca se face tot aşà ca şi *zîza*, cu singura deosebire, cà aci nu se pune *fiful*. În schimb însă se fac doua dopurĭ de cîlţi, carĭ se numesc *cîuchĭ* sau *plumbĭ*. Cu ajutorul pistonului (sulului) se împinge unul pîna la marginea *pîşpaceĭ* şi punînd şi pe cel-lalt, prin presiunea ce se face aerului, face ca primul dop sa izbucneasca cu zgomot: *pac!*

Baeţii se întrec cu *pîşpacele*, cine arunca *cîupul* (dopul) mai sus în aer sau cine trage mai bine la ţintă, etc.

La grecĭ puşcociul de soc se numea : κλεψύδρα [5]).

Vezĭ Ispirescu, op. cit. p. 10: *Puşcociul de soc.*

[1]) Floru, op. cit. p. 26.
[2]) Aşà se numeşte la Ohridenĭ, Farşeroţĭ.
[3]) La ceĭ-lalţĭ Romînĭ din Macedonia.
[4]) *Pîşpacă* se numeşte de obiceiŭ în Epir.
[5]) Grasberger, I, 97, 98 ap. Floru op. cit.

www.digibuc.ro

45. A ţibàra; A murara.

Se *face* ca la jocul *Pri ch'atra a-scúndire*, şi cine rămîne este încălecat de *mumă*. Toţi ceĭ-lalţi şed în formă de cerc pe pămînt, unul de altul în depărtare de cîţí-va paşi, şi cel călare conduce calul în jurul celor-lalţi, şi la fie-care se opreşte şi întreabă : *gumár* (măgar) orĭ *sumár* (samar). Dacă i se răspunde : *n'-adár mŏara* (imĭ dreg moara) orĭ alt-ceva, călăreţul trece la un alt băiat, unde pune aceeaşi întrebare. Dacă i se răspunde : *gumar*, călăreţul devine măgar şi măgarul calaret ; dacă i se răspunde *sumár*, băiatul care a raspuns devine călăreţ şi călăreţul şade pe pămînt în locul luĭ. Totul în acest joc sta în faptul că băeţii îndată ce văd, că măgarul le este lor antipatic, îl chinuesc şi fac ca sa fie încălecat mai de toţi, din care causă pînă la urma urmelor se ieaŭ şi la cearta.

Numele de *ţibară* probabil că vine de la : cuvintele albaneze *ci bară* (ce cauţĭ).

Murara este femeninul cuvintuluĭ *murar* (morar).

46. A f u m a r ĕ a.

Băeţiĭ, cînd sînt adunaţĭ maĭ mulţi într-o casă, caută să păcălească pe necunoscătorul joculuĭ acestuia şi să-l facă să-şĭ înegrească faţa şi mînile cu fum.

Pentru aceasta se prepară de maĭ nainte două farfuriĭ, dintre carĭ una se înegreşte (*se afumă*) cu fum pe dos. Această farfurie se dă naĭvuluĭ copil în mînĭ şi i se spune să stea drept, să nu se mişte de loc şi să nu privească decît în ochiĭ celuĭ l-alt băet, care luînd farfuria cea l-altă stă la oare-care distanţă de primul.

In farfuria acestuia (în cea *nĕafumată*) se pune o monedă şi se spune naivuluĭ copil, că daca va face tot ce va face şi el cu farfuria *bună*, moneda printr-un mod miraculos şi fara ca nimeni sa ştie, se va transporta în farfuria sa (în cea *afumată*). Copilul încrezîndu-se, saŭ curios de a vedea, dacă este saŭ nu posibil, primeşte.

Cel cu farfuria cea bună, ducînd mîna pe sub dosul farfurieĭ sale ca şi cum s-ar şterge, o duce şi pe la faţă. Cel-lalt, facînd tot aşa, îşĭ înegreşte faţa cu mînile. După ce s-a înegrit bine, îi spun să se uite în farfurie, nu cum-va va fi venit moneda. Daca nu s-a simţit şi cu aceasta, îi spun să se ducă în vre-o parte, unde sînt oameni maĭ vîrstnicĭ adunaţi şi prin modul acesta se distrează pe socoteala păcalituluĭ.

47. C u c h e a t r a a - s c ù n d e r e [1]).

(D'ascunsele).

Jocul se face în modul următor :

Se adună toţi băeţiĭ carĭ vor să iea parte la joc, şi se numără cu una din formulele date maĭ în jos saŭ îşĭ da peatra (*işĭ-da cheatra*), adecă : unul dintre eĭ ĭea o peatră în mînă şi, după ce o ascunde într-una din mînĭ, se adresează către unul din jucători, prezintîndu-ĭ mînile închise, şi îĭ zice : *ĭu-ĭ cheatra* (unde-ĭ peatra). Dacă nu ghiceşte acesta, scapă. Dacă nimereşte, scapă cel care a avut peatra, şi acelaşĭ lucru trebue să-l facă al doilea cu un alt jucător, şi se urmează în modul acesta pînă la cel din urmă. La cine a rămas peatra,

[1]) La Cruşova jocul aceata se numeşte *na muli cu ascundère*, iar la Ohrida, *Cùcu*.

www.digibuc.ro

acela *se face* saŭ *z-bagă* (se bagă), adecă îşĭ închide ochiĭ cu mînile orĭ cu poala haineĭ, pe cînd ceĭ-lalţi se ascund, fie-care pe unde poate. *Făcutul* strigă din cînd în cînd: *noapte!* sau (la Ohrida): *cùcu!* şi dacă i se răspunde *nŏapte*, nu trebuie să se *disfacă* (să-şĭ deschidă ochiĭ), iar dacă toţi tac saŭ îĭ răspund: *ḑuă!* (la Ohrida: *aĭda!*), atuncĭ îşĭ deschide ochiĭ şi aleargă să afle pe băeţiĭ ascunşi. Indată ce vede pe vre-unul, îl numeşte: *ti viḑùi X.... ascumtu aclo...* (te văzuĭ, ascuns în cutare parte) şi aleargă să scuĭpe la *semnu*, adecă la locul unde *s-feţiră* (unde şi-aŭ dat peatra), ca nu cum-va să-l prinză vre-unul dintre jucătorĭ saŭ cel vezut, înainte de a putea ajunge la semn. Dacă vre-unul dintre jucătoriĭ ascunşĭ îl prinde, îl ţine forţat pînă vin toţi ceĭ ascunşi *z-da di nîs* (să-l atingă cu mîna). Dacă nimenĭ nu l-a prins, cel văzut a ars (*sĕ-arsi*) şi nu maĭ are voie să ĭea parte la joc pînă nu se isprăveşte jocul. Tot aşa se petrece şi cu ceĭ-lalţi văzuţĭ, şi dacă toţi jucătoriĭ aŭ fost *arşĭ*, fără ca *făcutul* să fie prins de vre-unul, primul văzut trebue *să se bage* şi jocul reîncepę. Iar dacă cel *făcut* e prins, se face tot el.

Se maĭ face jocul acesta şi în modul următor:

După ce băeţiĭ îşĭ da peatra saŭ se numără, cine rămîne, nu-şĭ ascunde ochiĭ, dar aleargă să prinză pe jucătorĭ, carĭ caută să scuĭpe la *semn*. Dacă prinde pe vre-unul, acesta trebue să *se facă* şi jocul reîncepe. Iar dacă toţi aŭ reuşit să scŭĭpe la *semn*, trebue să se facă tot fostul, şi jocul reîncepe.

cfr. Ispirescu: *Jocurĭ şi jucăriĭ* p. 53; Teodorescu: *Poezii populare* p. 192.

La ceĭ vechĭ jocul se numea: αποδιδρασκίνδα. [1])

Formulele ce se obicĭnuesc la jocul: *Cu cheatra a-scundere* şi la alte diferite jocurĭ sînt acestea:

I [2])	II [3])	III	IV [4])
Unumina	Urlu	Unumina	Unumido
Dùdumina	Dòrlu	Dùdumina	Dùdumido
Trĭalama	Tèrlu	Tricau	Trialoni
Càtalama	Pàrlu	Cĭucĭura	Càcĭaloni
Jùlijuli	Ţirlu	Pènga	Jùli, juli
Pànagh'iţa	Şàrlu	Lènga	Pànîgh'iţa
Ocma	Şàbîrlu	Sùdi	Stĭncantona
Dòcma	Oburlu	Mùdi	Cacaraḑa.
Càlişti	Nŏáurlu	Dilĭi saŭ: Dàli	Ficĭur cu ficĭur.
Màlişti ·	Ḑărlu	Pl'a-şcus [5])	Ş-eşĭ!

[1]) Polux, C. IX, 117.

[2]) Din formula aceasta, afară de *unu* şi *du* din *unu-mina*, *dudu-mina*, carĭ aŭ sens de unul şi doĭ, afară de *tria* din *trialama*, care corespunde luĭ treĭ în limba greacă, şi afară de cuvintele de oraşe: Neaguşti, Hrupişti, precum şi de *chirchinez*, care înseamnă un fel de pasere, celĕ-lalte cuvinte n-aŭ un sens în limba Aromînilor.

[3]) Singura particularitate ce observăm aci, este că fie-care cuvînt începe cu sunetul corespondent al primelor numere de la unul pînă la zece.

[4]) Aci, afară de *eşi*, care este imperativul verbuluĭ a eşi, nu găsim cuvîntul cu vre-un sens.

[5]) Un nume propriŭ aromînesc (Pleaşcă; *Ş-eşi* înseamnă: să eşĭ)

www.digibuc.ro

Nĕăguşti	Gopeşĭ : Zurlu	Ş-eşĭ !
Hrúpişti	Ohrida : Cuforlu.	
Chirchinéz !		

V (Varianta [1])	V	VI [2])	VII [3])	VIII [4])
'Ililica	Auszählllied :	Unumina	Iririţa	Ililita
Bubulica	I'lelika	Dùdumina	Bibiliţa	Pirpiliţa
Tù cutare	Búbulica	Trialama	Dùmagáră.	Tù matalĭ
Tù mutare	Tú kutáre	Càtalama	Ducutáră,	Tù catalĭ
I'chir	Tú mutáre	'Ocma	Cĭàcli	Elţum
Bichir	I'kir	Dòcma	Macli	Bèlţum
Tèra	Bikir	Şibişti	Ndupli ; Gop. Doplin	C'ifc'ic
Vesichir	Tátă vezikir	Carábişti	Plascus; Gop. Plescacin	Dàculiţa
Iclemàna	Géla mana	Carĭ i aţèlus		
Bèşĭ Turchi	Béş turki [5])	Didicus		

IX [6])	X [7])	XI [8])	XII [9])
Elelem	Unumi	Unumina	Unumina
Bèlelem	Dùdumi	Dùdumina	Dùdumina
Şùmşum	Triaran'i	Trèi Sèri	Trialama
Cálelem	Càţaran'i	Càrabéri	Càtalama
Orma	Sùĭdu	pànghipànghi	Ichir
Dòrma	Mùĭdu	Ch'icanela	Bichir
Teşĭu	Tale	Zdafni	Tàrta
Pèşiu	Dèca	Zdufni	Beşichir
Cĭcîrăţĭ îm poală	Gràpsi	Şancu	Ghĭemada
Mùsca tu a ŏală.	Mbùfu.	Màngu	Beşĭ
		Cucòt.	Turchi Jabechĭ

[1]) Aci găsim numaĭ pe *bubulica*, care înseamnă un fel de scărăbuş.
[2]) Aci numaĭ *carĭ i aţelus* înseamnă *cine e acela*, deşi are la fine un *s*, care nu se întîlneşte niciĭ o dată în vorbirea obicĭnuită a Aromînilor.
[3]) Nu găsim nicĭ un cuvînt cu vre-o însemnare în limba Aromînilor.
[4]) De asemenea.
[5]) Weigand : Sprache der Olympo-Walachen p. 118:
Der Inhalt (des Auszählliedes) ist vollständig sinlos; die Wörter lika, ĭkir, bikir haben Keine Bedeutung.
[6]) Aci găsim numaĭ *pe cicîrăţĭ îm pŏală*, care înseamnă căcărezĭ în şorţ, şi *Musca tu ŏală*, care înseamnă : musca-n oală.
[7]) Aci găsim pe *grapsi*, care înseamnă în limba greacă : scrie.
[8]) Aci găsim pe *trei seri* treĭ serĭ şi pe *cucòt* = cucoş.
[9]) Nu găsim nicĭ un cuvînt cu vre-un sens.

www.digibuc.ro

XIII	XIV	XV	XVI
Ala [1]),	Ala,	Ala-ala,	Apa-epi,
Fala [1]),	Bala,	Bucuvala [2]),	Epi-ipi,
Bucuvala [2]),	Portocala [4]),	F'ic'ur	Dapaĭ do,
Lic'lu [3]),	Do-madară	Pic'ur,	Dapaĭ-di,
Pic lu,[3])	Do-catară	Gîl'inát [5])	Azdrîviş
— Buvilic'lu.[3])	Cînîţul'a	Cînîţul'a	Trîpufîş
	Tccăza	Ti tîxîĭ.	Azdrîvani,
	Comm. de d. Taşcu [Şunda.	Ţicura, în munţiĭ de [Mirihuva.	Tripufani,
			Morscaco,
			Scacole,
			Stăi-stăĭ
			Pîn apóĭ,
			V'inu, v'inu,
			Pîn la noĭ
			S-mi başĭ dinîpóĭ.
			Gopeşi, Macedonia.

Traducere.—... Stăĭ, staĭ,—pînă apoĭ,—vino, vino,—pînă la noĭ,—să mă săruţĭ înapoĭ. (Cele lalte cuvinte n-aŭ sens.)

Notă.—Cuvintele a căror însemnare a fost notată într'una din notele precedente nu se maĭ notează în cele următoare. Aşà de exemplu, cînd spunem la No, 12 că găsim nicĭ un cuvînt cu vre-un sens, facem abstracţiune de *unumina, dudumina*, asupra cărora ne am oprit maĭ sus.

In ce priveşte aceste formule de eleminare, că sînt lipsite de sens, maĭ acelaş lucru îl găsim şi la alte popoare.

La Romînĭ se obicinuesc următoarele formule de elaminare, la jocurile «*de-a mijoarca*» saŭ «*de-a mija.*» [6])

Una mara,
două para,
treia ruga,
cocioruga,
solomon!

Socodon,
socodiţa,
podobiţa,
gheorghieş,
clanţ!

Une orĭ în loc de *socodiţa, podobiţa*, se zice: *şindiliţa, împodobiţa.*

[1]) *Ala-fala*, n-aŭ nicĭ un sens;
[2]) *Bucuvala*, este un fel de mîncare preparată cu pîine, unt şi zahăr.
[3]) *Licilu*, nume propriŭ; ear *picilu*, cel picĭŭ, mic; *buvîlicilu* bourelul.
[4]) Numaĭ, *portocala* însemnează: portocală.
[5]) *Gîl'inát*, însemnează: găinaţ.
[6]) Şezătoarea, p. 199, 239, 240, vol. III, de d-l Artul Goroveĭ.

www.digibuc.ro

Alta

Una gana,
cîştigana,
panaita rachiţa,
corcodel lişiţa
avram,
Bursucan.
umflă-te, bursucule,
şi de c... ardică-te ;
terevenchĭ
tenchĭ !

Alta

Ana mana,
şodrogana,
ş-o popiţă
mărgăriţă
de unde focul te luară ?
De la moara prunculuĭ
c-un cojoc
de motoc,
ca o pară stricătoare,
ţanc fată mare.

Alta.

Uni lichi,
fiştilichi
fiişti pana, Panaite,
lichiţaua, cucuveaua,
tată-tu bojoacele, (saŭ : cojoacele).
mă-ta buf.

Alta.

Unca, donca,
trinca, ponca,
cinca, rînca,
oghir, poghir
ţibilichiŭ pichiŭ.

48. Pri un c'ic'ór. (T-a cuţandàchĭ) [1]

Toţĭ băeţiĭ, carĭ ĭaŭ parte la joc, se fac perechĭ, perechĭ. Perechea cea maĭ mare *da mînă,* adică ceĭ doĭ fruntaşi aĭ joculuĭ din perechea aceasta se întorc cu spatele către cele-lalte perechĭ, saŭ se duc maĭ într-o parte şi unul dintre dînşiĭ, A, prezintă cele două degete camaraduluĭ săŭ B, şi-l întreabă : ce deget ĭeĭ? B ĭea de ex. degetul arătător şi degetul mare rămîne a fi al luĭ A. Fie-care pereche vine cu rîndul, separată, la *perechea mumă* numìta, unde unul prezintă cele două degete, cu care atingînd puţin pe cel maĭ mic din perechea venită şi zicîndu-ĭ: *carĭ l'aĭ?* (pe care deget ĭeĭ) îşĭ opreşte degetele pe pieptul celuĭ maĭ mare zicîndu-ĭ: *carĭ aláşĭ ?* (pe care deget laşĭ). Dacă acesta alege arătătorul, devine tovarăşul luĭ B şi cel-alt al luĭ A.

Tot aşà se face şi cu cele-lalte perechĭ. Prin modul acesta se fac două *ceti* [1] (bande) egale. După aceasta se face un cerc mare numit *Soir* saŭ *Ţercl'u* şi aruncă peatra spre a se vedea, cine trebue să intre în *soir.*

Se ĭea pentru aceasta o peatră mică şi neteda şi după ce se scuĭpă pe o parte, o ĭea unul din ceĭ doĭ fruntaşi aĭ *cetelor* şi întreabă partea adversă: Ce luaţĭ ? *sŏare* (partea nescuĭpată) orĭ : *plŏae* (partea scuĭpată ?) Presupunînd că banda A a luat *sŏare,* se aruncă peatra în aer şi dacă cade cu partea nescuĭpată în sus (*sŏare*), a învins banda A, şi ceĭ din banda B trebue să joace partea neonorată a joculuĭ, a-

1) La Avela, Epir.

www.digibuc.ro

decă intră în *soir* toţi saŭ numaĭ cîte unul—după învoĭală;—iar ceĭ din banda A, pe rînd cîte unul intră în *soir* şi cată să-ĭ atingă cu piciorul saŭ, dacă s-aŭ învoit, şi cu mîna; pe orĭ cine l-a atins, se arde.

Se consideră *arsu* şi orĭ-cine a eşit afară din *soir*. Tot aşa se arde şi cel care *se dă* pe un picior, dacă cum-va a eşit din *soir* saŭ a atins pămîntul şi cu piciorul cel-alt. Dacă ceĭ din *soir* aŭ fost *scoşĭ* (arşĭ) toţi, jocul se reîncepe şi banda B are un *sumár* (se maĭ zice pe alocurea: *bis*) şi tot ea trebue să joace partea neonorată a joculuĭ. Dacă însă ceĭ din banda B n-aŭ fost toţi scoşi, n-are nimenĭ *sumár* şi jocul se reîncepe prin schimbarea rolurilor.

Numele *t-acuţandáchĭ* vine din cuvîntul grecesc *cutós* (schiop). Aci *t* nu e de cît *d* înmuiat, după cum e şi *T-abuşala* în loc de *D-abuşala*.

Cfr. Prezîntă asemănărĭ cu *sărita* gr. ασκωλιάζειν, ασκωλιαζμός. Trebuĭa să meargă într-un picior, pe cînd cel-lalt picior rămînea liber şi ridicat în aer.

Cîte odată se alungaŭ şi învingător era cel ce ajungea şi lovea cu piciorul liber pe cel d-înaintea sa. [1])

49. Cu nuţli tu guvă.

(Cu nucile în gaură).

Se face o gaură (guvă) cît să încapă un pumn, şi la o depărtare de cîţĭ-va paşĭ se pune *semnu*, ca de acolo băeţiĭ să arunce în gaură nucile.

Spre a se vedea cine trebue să stea la gaură, băeţiĭ aruncă de la semn nucĭ în gaură şi ale cuĭ nucĭ intră pereche într-însa, acela are dreptul să stea. Ast-fel se începe jocul. Ceĭ-lalţĭ băeţĭ aruncă de la semn şi cînd nucile intră pereche în gaură, le cîştigă cel ce *şadi* (care stă lîngă gaură); ĭar cînd intră nepereche, cel care *şadi* cedează locul acestuia, după ce-ĭ dă atîtea nucĭ, cîte aŭ intrat în gaură.

Une-orĭ, în loc a se luà nucile carĭ intră în gaură, se ĭeaŭ acelea carĭ nu intră. In tot casul, trebue să se învoească de la început. De multe orĭ băeţiĭ înlocuesc nucile cu migdale orĭ sîmburĭ de prune, de cireşe et., care se numesc: *ŏasi*.

Jocul acesta este foarte răspîndit.

Cfr. Polux, IX, 193: τρόπα, joc, care constă în a aruncă nucĭ etc., într-o groapă, ca să nu ĭasă afară.

50. Dĕ-a c'ap.

Tot cu nucĭ, oscioare etc., se joacă cu jocul «*de-a c'ap.*»

Jocul constă dintr-un beţişor numit: *c'ap*, în lungime de un decimetru.

Acest *c'ap* se înfige în pămînt niţel şi pe partea de pedeasupra pămîntuluĭ, care este netezită, se pune un ban.

Se alege un *semn* la oare-care distanţă de *ceap*, zece, două-zecĭ de paşĭ,—depinde de jucătorĭ, după cum sînt maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ—şi apoĭ, după ce se fac cine să dea întîiul, se duc toţi la *semn* şi *dă*.

A da însemnează, ca acela cuĭ ĭeste rîndul, cu o nucă maĭ mare, pe care a ales-o de *adul*, să caute a nimeri banul de pe *c'ap* şi a-l da jos. Dacă a reuşit, toţi jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ trebuĭe să-ĭ plătească cîte o

[1]) Polux, IX, 121, op. Floru op. cit. p. 27.

www.digibuc.ro

nucă, două etc., după cum s-aŭ învoit la începutul joculuĭ. Dacă n-a reuşit, da altul şi aşa continuă jocul, pînă dau toţĭ de la *semn*.

Dacă aŭ dat toţĭ şi nimenĭ n-a nimerit, se dă şi de la *c'ap*, adică, se caută al cuĭ *adul* a mers maĭ departe de *c'ap*, cînd a dat de la semn şi dă şi de aicea. De astă dată unul dintre jucătorĭ trebuie să nimerească, fiind *adulurile* foarte aproape de *c'ap* [1])

51. Cu cupili.

Cu *cúpili* se joacă numaĭ cu nucĭ.

Fie-care jucător îşĭ pune o *cupă*, adică treĭ nucĭ una lîngă alta şi peste dînsa una a patra,—cîte odată se fac şi cupe de cîte 5 nucĭ;—cîţĭ jucătorĭ sînt, atîtea sînt şi *cúpile*. O *cupă* e depărtată de cea-laltă cu cîte-va centimetre şi toate sînt aşezate în formă rotundă.

Apoĭ se fac şi *dă*, ca în jocul de maĭ sus, de la un *semn* cu un *adul*. Cine cîte cupi atinge, atîtea cîştigă.

52. Cu arcarĕa.

Copiiĭ în şcoală, pe băncile din urmă, unde sînt maĭ scutiţĭ de privirile dascălului, obicĭnuesc a juca cu nucĭ, *ţinţifi* etc., cu jocul: «*cŏ-arcarĕa.*»

De pe partea superioară a băncĭĭ unul dă drumul nuceĭ. Tot din acelaş punct, cel care-ĭ urmează lasă să se rostogolească o nucă. Dacă nuca aceasta nimereşte pe cea-laltă, jucătorul care *ŏ-află* nuca, o căştigă. Dacă nu *ŏ-află*, se lasă nucile acolo, unde s-aŭ dus şi urmează să arunce întĭiul cu altă nucă. Tot aşa urmează pînă ce unul din eĭ *află* cu nuca luĭ una din nucile *tricute*, şi atunci le cîştigă pe toate.

Jocul se joacă şi cu treĭ şi cu patru chiar.

Se dă în totdeauna pe rînd.

La începutul joculuĭ fie-care doreşte să fie ultimul, căcĭ, fiind maĭ multe nucĭ *tricute*, este maĭ cu uşurinţă a nimeri.

53. Cucu-dan [2]); Cucîli-Vicîli [3]); Cucu-mpadi [4]).

Se adună băeţiĭ, carĭ doresc să joace, şi se fac ca şi la jocul: *Cu chĭatra a scùndire*, şi cine rămîne, trebue să alerge dupe vre-unul din ceĭ-lalţĭ, carĭ îl necăjesc prin diferite gesturĭ şi strîmbăturĭ de gură precum şi prin cuvintele satirice ce-ĭ adresează, numindu-l cînd prostuţ, cînd cioară (gae), cînd bufniţă (cucuvae) etc. Aşă băeţiĭ îĭ sar înainte şi îĭ zic: *cùcu, cùcu*, saŭ *cúcîli, vicîli;* p-alocurea *cucu-dan, cucu-dan*.

Nu poate scăpă acesta decît, dacă poate să atingă cu mîna pe vre-un băiat, cînd stă în picioare, de oare-ce băeţiĭ, spre a-ĭ face maĭ mare necaz şi a-l supără, se mută des dintr-un loc într-altul. Dacă băiatul este atins în momentul cînd stă jos şi a zis *cucu* (saŭ *cúcîli-vicîli*, orĭ *cucu-dan)* nu se ĭea în consideraţie.

Acel care aleargă să prinză pe ceĭ-lalţĭ se numeşte: *cucu* saŭ *cúcîli-vicîli*, saŭ *cucu-dan*.

[1]) Com. de d-l Dimoane Mih., profesor.
[2]) *Cucu-dan* se numeşte la Aromînĭĭ din Avela, Avela-Nouă şi Xirolivad.
[3]) *Cucîli-vicîli* se numeşte la Aromînĭĭ din Bitolia, Cruşova, Magarova, Ţîrnova.
[4]) Aşă se numeşte pe la ceĭ-lalţĭ Aromînĭ.

www.digibuc.ro

Cînd locul, unde se joacă copiiĭ, conţine maĭ mulţĭ pomĭ, băeţiĭ se învoesc, în loc să stea jos pe pămînt, să se agaţe de pomĭ, ast-fel ca picioarele să nu atingă pămîntul. Orĭ-care băiat e atins de *cucu-dan* pe cînd nu e agăţat de pom, îĭ ĭea locul. De multe orĭ, cînd *cucu-dan* nu poate să prinză pe nicĭ unul şi s-a ostenit mult, observă cine e maĭ prost agăţat de pom şi stă acolo de-l păzeşte pînă atinge cu picioarele pămîntul, cînd îl şi atinge cu mîna, suferind în schimb toate tachinările ce-ĭ fac ceĭ-lalţĭ băeţĭ, carĭ voesc să scape pe cel ameninţat a deveni *cucu-dan*. Orĭ de cîte orĭ cine-va se agaţa de pom, trebue să spue: *cucu* (saŭ: cúcili-vícili, cucu-dan), căcĭ altmintrelea se face el *cucu-dan*.

54. A sclaĕa [1]); cu Sclav'li; cu Sclavlu; T-a Sclavach'a [2]).

La jocul acesta toţĭ băeţiĭ se împărţesc în doua tabere, A şi B, ca la jocul *Pri un c'icior*. Cele două tabere se pun faţă în faţă una de alta, în depărtare de 30—40 de paşĭ. Locul, unde e reşedinţa fie-căreĭ tabere se numeşte *semnu*. Jocul se începe în modul următor:

Şefiĭ celor două tabere, numiţĭ *mumă*, fie-care în parte, înaintează în mijlocul distanţeĭ ce le separă, şi aci *muma* tabereĭ A de exemplu, întinde palma celeĭ-lalte mume din tabăra B, care o loveşte şi prezintă la rîndul său palma. Muma tabereĭ A la rîndul eĭ loveşte palma întinsă şi se întoarce spre semnul său, urmărită de muma B, care voeşte să o prindă saŭ să o atingă cu mîna. In timpul acesta, unul din băeţiĭ tabereĭ A sare în scăparea mumeĭ şi urmăreşte pe muma B, care, văzînd că a eşit un jucător din tabăra adversă, se întoarce în grabă spre *semnu* la tabăra sa. Unul din tabăra B sare în goana celuĭ care urmăreşte pe *muma* lor şi îl vînează pînă ce acesta ajunge la tabăra din care face parte, de unde un alt jucător se pune în urmărirea inimiculuĭ, care e nevoit a se întoarce la tabăra B.

Scopul joculuĭ e să prinză pe inimic, înainte ca acesta să aibă timpul a se întoarce la tabăra din care face parte, şi a-l face prin modul acesta *sclav*, rob.

Dacă cel care urmăreşte pe un inimic, pe care ar voi să-l facă *sclav*, n-a plecat dela *semnu* (*nu luă semnu*; aci se maĭ zice şi: *nu arĭ semnu*) ci dela oare-care depărtare, prinzîndu-l, în loc să devie *sclav* cel urmărit îndată ce s-a probat de spectatorĭ, că *nu luă semnu*, devine el însuşĭ sclav.

A *avea semn* saŭ *a lua semn*, însemnează a plecà un jucător de la semn în urma inimiculuĭ pe care doreşte să-l facă *sclav*.

Dacă unul dintr-o tabără este ajuns de unul din tabăra cea-laltă, înainte ca el să ajungă la *semn*, se zice că tabăra aceea a *luat întîn'lu semnu* (întîĭul semn) şi fiind-că pentru prima dată un inimic e facut *sclav*, se graţiează.

Dupa ce o tabără a luat *întîn'lu semnu*, pe orĭ-cine prinde din tabără inamică după aceasta îl *face sclav*.

De multe orĭ, după învoiala ce se face la începutul joculuĭ, nu se duce sclav cel prins, ci în locul său să trimete de *mumă* unul maĭ puţin alergător şi îndemănatic în acest joc. Muma nu se duce nicĭ odată în sclăvie, ci trimite pe altul în locul său.

[1]) Se numeşte aşà jocul la Vlaho-Clisura (Macedonia), Moscopole (Albania) şi Vlaholivade (Macedonia).

[2]) Se numeşte aşà la Avela (Epir); La Fărşeroţiĭ din Ţicura, munţiĭ Mirihuva, jocul se numeşte: *Na zdar-zdîr*.

www.digibuc.ro

Sclavii se pun în picioare, în linie paralelă cu tabăra din care face parte şi la o distanţă de la semnul taberei ce i-aŭ facut sclavi, cît poate sări cel mai bun tovarăş al sclavilor în trei sărituri. Dacă sînt mai mulţi sclavi, se ţin de mînă unul de altul. Dacă o tabără a pus sclavii la dreapta, cea-laltă îi pune tot aşà, ca să nu fie sclavii faţă în faţă, ci *tu arîchi*, în aripele taberilor.

Indată ce se face un sclav, *muma* nu mai ese în goana inimiculuĭ, ci rămîne la semn pentru a păzi sclavul, sărind contra celuĭ care s-ar încercà să-l libereze.

Sclavii se pot liberà, orĭ de cîte orĭ unul din tovarăşii lor ar reuşi să ajungă în închisoare, înainte ca ceĭ din banda adversă să reuşască a-l opri. Dacă sînt mai mulţi sclavi, şi unul din tovarăşii lor a reuşit să ajungă pînă la dînşii, nu poate libera decît pe unul singur, de ordinar pe cel mai nou *sclav* saŭ pe cel mai voinic.

Cînd toţi dintr-o tabără aŭ fost reduşi în sclăvie, rămînd numai muma, care tot-deauna e ultima redusă în sclăvie, acesteia i se permite să prescurteze distanţa, mutînd semnul la $^1/_2$ distanţeĭ prime. Dacă devine şi muma sclavă, ceĭ învingătorĭ încalecă pe ceĭ învinşi, de la un semn pînă la cel-lalt, unde şi rămîn, spre a reîncepe jocul; învinşii trebue să meargă de aci la semnul învingătorilor într-un picior şi cu limba scoasă afară. Jocul după asta reîncepe.

De obiceiŭ, ca la toate jocurile, *mumele* sînt alese printre jucătoriĭ ceĭ mai distinşi.

Cînd se ivesc neînţelegerĭ, spectatoriĭ sînt arbitri. Jocul acesta se face în tot-dauna în loc deschis.

Cîte odată, unul dintr-o bandă *ieşe*.

A *ieşi* însemnează a trece pe lîngă jucătoriĭ din banda inimică şi a-ĭ provocà să-l prinză dacă pot. Atunci se pune în goana luĭ unul mai iute la picior din ceĭ desfidaţi. In contra acestuia *iese* altul din partizaniĭ primuluĭ, care earăşi este urmărit de unul din banda contrarie. Aceştia une-orĭ străbat depărtărĭ pînă ce unul este atins şi se întorc toţi, rămînd ca acel atins să devie rob.

Altă dată, dacă numaĭ o pereche se urmăreşte şi nu s-a putut eşi în goană alţiĭ, jocul continuă între cele două bande, ear ceĭ *eşiţi* se lasă în pace, pînă ce unul cade rob, saŭ scapă.

55. Ch'ich'ir-mich'ir; cu cîmila bîgată; de a bîgátaluĭ.

(Cu camila băgată); (De-a băgatele).

Se fac două bande toţi jucătoriĭ, precum la jocul: *Pri-un cicior*, şi *se fac*, spre a se vedea cine trebue să *se bage*. Băeţiĭ din banda care a rămas, se pun unul lîngă altul, cel d-întîiŭ cu capul pe genuchiul unuĭ copil, care se numeşte *mumă* şi care nu se joacă, iar ceĭ-lalţi cu capul fie-care la şoldul celuĭ din naintea sa, şi se face ast-fel un fel de cămilă întinsă. Ceĭ din banda adversă, luînd vînt, dela oare-care depărtare de unde s-a pus *cămila*, se aruncă unul după altul de-asupra lor călare (*cîvală*), şi după aceasta, şeful lor, care se aruncă la început saŭ la fine, numără într-o singură respiraţie pînă la 20, 30, după cum aŭ convenit la începutul joculuĭ, şi la urmă zicînd «*tàlĭa*», [1]), se daŭ jos spre a se mai aruncà.

Dacă şeful n-a putut să numere pînă la numărul convenit într-o singură respiraţie, saŭ dacă vre-unul din tovarăşiĭ săĭ nu s-a aruncat

[1]) P-alocurea, în loc de *tàlĭa* se ḑice *chichir-michiiiirrrr*, de unde şi numele joculuĭ.

www.digibuc.ro

bine călare, aşă în cît haina sa atinge pămîntul, saŭ chiar a cazut la pămînt, atunci banda sa devine *cămilă* şi cei din banda *cămilă* au să joace rolul lor.

56. Cu pirustia [1]); Cu cîmila-mproastă [2]); Dĕ-a cîmàra [3]).

(Cu pirustiea); (Cu cămila în picĭoare); (De-a cămara).

Şi aci băeţiĭ se fac două bande, şi după ce *se fac*, ceĭ din banda care rămîne se pun în picĭoare unul lîngă altul în formă de cerc şi, prinzîndu-se de braţe, îşĭ lipesc capetele, formînd ast-fel o cămilă. Şeful lor, care se numeşte *mumă*, îĭ păzeşte ca să nu fie încălecaţi de ceĭ din banda adversarilor; dacă muma reuşeşte a lovi din picĭor pe orĭ-cine din banda adversă, bandele îşĭ schimbă rolurile, devenind *cămilă* (*pirustie* saŭ *cămara*) ceĭ din banda adversă.

57. Cu ficĭorlu; cu ficĭuriclu.

(Cu feciorul).

Toţĭ jucătoriĭ şed în formă de cerc pe *livadi* (luncă) depărtaţi unul de altul cu vre-o treĭ patru paşĭ. Dintr-o haină se face un *ficĭór; se fac*, şi cine rămîne trebue să vie în jurul băeţilor, carĭ sînt aşezaţĭ în formă de cerc, ca să prinză *ficĭorlu* (copilul) pe care băeţii îl aruncă dela unul la altul foarte repede şi, după cum le vine lor maĭ bine, la cel din stînga saŭ din dreapta lor.

Toţĭ rîd şi fac haz mare cînd aleargă alergătorul după *ficĭor* şi nu-l poate prinde. Nu-ĭ este permis a trece prin faţa băeţilor nicĭ a străbate cercul prin mijloc.

Dacă alergătorul a reuşit să prinză *ficĭorul*, acela în mînile căruia l-a prins, devine alergător, iar el îĭ ĭea locul.

58. Cu castrulu [4])

Băeţiĭ, carĭ ĭeaŭ parte la joc, se împărţesc în două bande, ca la jocul: *Pri un cicĭor*, şi după aceasta *se face*, cine să intre în *castru*. *Castru* se presupune o groapă mare, în care să încapă toţĭ jucătoriĭ dintr-o bandă şi împrejurul căruĭ *castru* se face o mică brazdă cu o peatră saŭ cu ajutorul unuĭ lemn ascuţit la vîrf.

Ceĭ carĭ se găsesc afară din *çastru* îndată ce *lĭ-u ḑisiră* (a început jocul) lovesc cu mînile pe ceĭ din *castru* pe corp şi mînĭ. Nu e permis a lovi cine-va pe cap şi pîntece.

Dacă ceĭ carĭ sînt în afară de *castru* reuşesc a scoate pe vre-unul din *castru* afară, îĭ daŭ toţĭ cîte una şi-l liberează în *castru*. Ceĭ din *castru* numaĭ atunci vor putea să scape şi să joace la rîndul lor rolul adversarilor, cînd vor reuşi să introducă în *castru* pe unul din banda contrarie.

Acest joc se joacă de băeţiĭ marĭ, în vîrstă de 10—15 anĭ.

[1]) *Cu pirustia* se numeşte la Aromîniĭ din jurul Bitolieĭ.

[2]) Cu *cămila-mproastă*, se numeşte la Xirolivade, Selĭa, Gramaticova, etc.

[3]) *Cîmără* se numeşte orĭ-ce boltă în forma celeĭ formate de curcubeŭ.

[4]) *Castru* se numeşte un loc întărit, tabără, meterez.

www.digibuc.ro

59. Dĕ-a capra[1]; acri-macri[2]); Papadiţa[3])

La jocul acesta pot luà parte orĭ-cîţi baeţĭ. Un băiat se pune jos şi se zice, că e *capră*. Un altul il pazeşte de mîneca dulameĭ. Înainte de a incepe jocul în toata seriozitatea sa, baeţii ceĭ-lalţĭ vor să vaza, daca *carneu* (adecă *capra* se consideră ca carne fripta, din care trebue sa mănînce ceĭ l-alţi băeţi) are sare; *vederea de sare* se face, lovind cu mîna pe *capră* însa încet. Toţĭ cîţi l-aŭ vazut de sare, se consideră în numărul jucătorilorilor, şi jocul incepe în toata seriozitatea. Cel care păzeşte se numeşte *pîpa'* (popă). *Pîpălu* vine în jurul caprei şi o păzeşte de loviturile ce voesc să-i dea jucătorii, ferindu-se şi pe sine tot de odată. Dacă *pîpălu* loveşte pe un jucător cu talpa piciorului saŭ cu mîna (după cum s-aŭ învoit) pe haina, acesta ĭea locul caprei, şi capra devine *pîpă*. Lovitura pe carne, (pe mîna saŭ faţă) nu se ĭea în consideraţie, pentru motivul arătat la Jurăminte: «*ţal'ŭ carni, beaĭ sînḑi?*»

Jocul maĭ poate fi şi *cîvală pri pîpă'* (călare pe popă) şi în cazul acesta, cînd vre-unuia dintre jucătorĭ îĭ vine bine, se aruncă călare pe popa, care nu trebue să se strîmbe spre a cădea călăreţul (*cîvala*), cacĭ aşà nu se prinde (*nu se acaţa*) şi atuncĭ *pîpălu* trebue să stea a fi încălecat de băiat pentru a doua oară, şi în cazul acesta îl încălecă şi maĭ bine, de oare-ce încalecă în linişte. Popa deşi încălecat continuă a păzi, pînă loveşte pe cine-va şi scapă.

Jocul maĭ este şi cu *şedearĕa* (cu şederea), adecă unul dintre băeţĭ, dacă a reuşit să se puĭe lînga capră şi să o apuce de haină, înainte de a putea fi atins de popă cu picĭorul saŭ cu mîna (dacă s-aŭ învoit aşà) se găseşte de o cam dată la adăpost; şi cînd popa se uită în altă parte, el loveşte una sau maĭ multe loviturĭ pe capră şi se duce în grabă. Cînd şede cine-va, popa le spune celor l-alţĭ băeţĭ să dea pe cel *şiḑut*, că nu le face nimic şi toţĭ încep a-l bate. Cel şezut n-are ce sa facă şi tace; dacă vede însă că mănîncă multe, el se decide şi pleacă. Atuncĭ *pîpălu* care îĭ păzeşte momentul plecării, se repede şi de cele maĭ multe orĭ îl atinge cu piciorul, şi ast-fel atinsul devine caprá.

Une-orĭ băeţiĭ reuşesc a desparţi pe popă de capră şi atuncĭ îl bat cît vor, de oare-ce popa fără a ţinea capra de mîneca dulameĭ, sau de haina copilului, chiar dacă ar atinge pe cine-va cu picĭorul, nu se ĭea în consideraţie.

Nu e permis a lovi de cît pe trup.

Pe alocurea capra se numeşte *prifteasa* (preoteasă); tot aşà şi preotul se numeşte *picurar* pastor) sau *hîsap* (macelar).

60. Lasă-spată

Acest joc se joacă de baeţi mici, şi doi cite doĭ de odată. Se întorc amîndoi cu spatele şi se lipesc. Unul dintre ei, ast-fel stînd, îşi aduce palmele celor doua mînĭ la piept şi le ţine tare lipite, pe cînd coatele îĭ es puţin în afară spre spate, prin carĭ trece cel l-alt cele doua mîni ale sale, pe carĭ dupa aceasta le lipeşte şi dînsul pe pĭept. Unul, A, se apleaca cu capul în spre piept, radicînd pe tovarăşul sau pe spate şi zice: *lasa*, iar cel l-alt, B, *spata*. Dupa aceasta se radica A şi se apleacă B, care repeta aceleaşi cuvinte, şi tot ast-fel continua jocul, cînd unul radicînd pe cel l-alt pe spate, cînd altul.

[1] Se întrebuinţează termenul acesta la Farşeroţi.
[2] In Macedonia (Vlaho-Clisura, Gramosta, Bitolia etc).
[3] In Epir.

www.digibuc.ro

61. Cu sch'inarĕa la cur.

Baeţiĭ *se fac*, şi cine rămîne *se bagă*, adecă îşi pune capul în poala unuĭ alt băiat numit *mumă*, care nu ĭea parte activa la joc, şi se determină un loc la oare-care depărtare dela *mumă*, — de obiceiu vre-o 10—20 de paşĭ, — care se numeşte *semnu*. Toţi ceĭ l-alţĭ băeţi vin de se aşează la *semnu*. Pe cînd cel *băgat* sta aplecat cu capul în poala *mumeĭ*, unul din băeţiĭ de la *semnu*, vine pe vîrful degetelor, ca să nu facă sgomot, şi-l *sch'ină* cu degetul (atinge) la c..... Dupa asta ţinîndu-şĭ respiraţia, aşteaptă răspunsul, ce cel *băgat* va da *mumeĭ*, care l-a întrebat: *cari easti*? (cine este?). Dacă cel *bagat* ghiceşte, scapă, şi ghicitul iĭ ĭea locul; daca nu, este încălecat de cel de care l-a *sch'inat* pînă la *semnu*, de unde se întoarce într-un picior şi cu limba scoasă.

Jocul acesta distrează foarte mult pe copiĭ şi ceĭ carĭ nu ĭaŭ parte la joc, rîd şi fac mult haz de cel *băgat*, maĭ cu seamă cînd e încalecat şi cînd se întoarce într-un picior şi cu limba scoasă.

La Fărşeroţiĭ din Ţicura, în munţiĭ Mirihuva, jocul acesta se numeste: *Ch'itavlaa, vlaa-vîţ*. Se duce un băiat şi-l trage de poala haĭneĭ din dos pe cînd cel băgat stă cu ochiĭ ascunşĭ în mîĭnele «*teteĭ*», aşa se numeşte *muma* la dînşiĭ; apoĭ într-o fugă revine la *semnu*, unde sînt înşiraţi ceĭ-l-alţĭ jucătorĭ pe rînd şi sta printre dînşiĭ. Cel *băgat* vine la dînşiĭ şi întîĭ le miroase mîĭnele; apoĭ îĭ miroase la gura, haĭnă, se uită la picĭoarele lor, la cine e maĭ aprins la faţă şi în sfîrşit se pronunţă pentru unul dintre dînşiĭ.

Dacă nimereşte, îl încalecă de la semn pînă la «*teta*»; ear de nu, el este încălecat. In tot timpul cît durează ducerea şi întoarcerea băeatuluĭ, ca să atingă pe cel băgat, ceĭ l-alţĭ jucătorĭ strigă:

Ch'ita-vlaa, vlaaa-vlîţ!

62. Chisa cu paràdislu.

(Infernul cu paradisul)

Se ĭea un lemn lung, cît o schĭoapă şi gros cît un deget şi se înfige în pămînt pe jumătate. El se numeşte *mŏaşe* (bătrînă). Locul ales pentru acest joc trebue să fie moale. Toţĭ băeţiĭ cîţĭ ĭeaŭ parte la joc se adună în jurul *mŏaşeĭ* şi şed jos. Unul dintre eĭ numără de la *mŏaşe* cîte treĭ-patru palme spre fie-care băiat şi înseamna depărtarea. Fie-care băiat îşĭ are *sula* de lemn, pe care o înfige la punctul însemnat. După aceasta se aduce o *custură* (briceag), care sa fie însemnată pe o parte a lameĭ, avînd sau o sgîrietură, saŭ data cînd s-a făcut, şi pe partea cea-l-alta să nu fie nimic însemnat. Partea custureĭ însemnata se numeşte *ch isă* (infern), cea neteda se numeşte *paradis*. Unul dintre băeţĭ ĭea custura în mînă şi, aruncînd-o în sus, o lasă să cază. Dacă cade cu partea *chisă* în sus, custura o ĭea un băiat care urmează imediat după acel care aruncă custura, şi care-şĭ perde dreptul de a maĭ arunca pînă să-i vie rîndul. Ca sa-i vie rîndul trebue să arunce toţĭ ceĭ-l-alţĭ baieţĭ. Cînd custura cade *paradis*, el o prinde de la mîner, şi o da în pămînt cu vîrful lămiĭ. Cîta parte din lamă intră în pămînt, cu atîta acesta-şĭ apropie sula de moaşe; şi ia răşĭ maĭ arunca custura, şi dacă cade *paradis*, face tot ca maĭ sus, maĭ aruncă pînă cade *chisă*, cînd custura trece la cel-l-alt. Aşă se continua jocul pînă ce toţi, afară de unul, şĭ-au apropiat *sulili* de *mŏaşe*. Acela care a rămas, maĭ arunca de treĭ orĭ custura şi daca în

www.digibuc.ro

trei aruncaturĭ n-a reuşit să aducă *sula* sa pînă la *moaşe*, toate *sulili* celor-lalţi băeţi se înfig în pamînt, lasîndu-se afară numaĭ o mică parte spre a putea fi prinsă. Cel rămas trebue sa le scoata cu dinţii, pe cînd cei-l-alţi îl tachinează prin cuvintele lor cele muşcatoare.

63. Cu súlili.

Se alege un loc maĭ moale, unde cuţitul să intre cu înlesnire în pămînt.

Apoĭ jucătoriĭ se aranjază ca la jocul de maĭ sus şi se aduce un cuţit cu vîrful ascuţit saŭ o furculiţă. Fie care jucător pe rînd aruncă cuţitul saŭ furculiţa în pămînt Se cere ca pe rînd să reuşască a înfige cuţitul în pămînt cel puţin treĭ orĭ. Dacă nu reuşeşte, îl aruncă cel care urmează după dînsul.

Aruncarea cuţituluĭ se face în felurile următoare:

Fie-care jucător se cere, ca să înfigă cuţitul de treĭ orĭ în pămînt apucîndu-l de la mîner şi înfigînd vîrful direct în pămînt. Cine a facut aceste treĭ înfigerĭ, face alte treĭ, apucînd cuţitul de mîner şi înfingîndu-l în pămînt, după ce cuţitul se întoarce odată în jurul săŭ în vînt.

Reuşind şi la aceasta, aşază cuţitul pe palma mîneĭ şi apoĭ caută sa-l înfigă în pămînt.

Tot aşa urmează o mulţime de alte moduri de a înfige cuţitul în pămînt, ceea ce reclamă oare-care dibăcie.

Cine rămîne în urmă, se cere să scoată cu dinţiĭ un ţepuş, care a fost bătut cu cuţitul în pămînt de fie-care jucător cîte treĭ orĭ. Dacă sînt jucătorĭ mulţi ţepuşul se înfige tot în pămînt, rămîind o mică parte afară, de care cel rămas trebuie să apuce cu dinţiĭ.

64. Dare a drîmbală.

(Scrînciob).

Se înfige în pămînt un par de marimea talieĭ copiilor carĭ iaŭ parte la joc. Une-orĭ parul e ceva maĭ mic. După ce se ascute puţin la vîrf, se aduce o prăjină mare (*grendă*), mijlocul căreia este pe jumatate gaurit, şi se pune cu partea semi-găurită pe vîrful paruluĭ. La cele două capete ale prăjineĭ, care se numeşte *drîmbală*, se pun doĭ băeţi, şi prin vîntul ce-şĭ dau fie care pe rînd, *drîmbala*, cînd se rădică în sus, cînd se lasă în jos, rădicînd şi scoborînd ast-fel pe rînd pe ceĭ doĭ copiĭ, carĭ se daŭ *a drîmbală*. Cînd e să se dea jos ceĭ doĭ copiĭ, ca să nu cază vre-unul dintre eĭ prin dezechilibrarea *drîmbaleĭ*, cînd unul în momentul ce se găseşte jos ar părăsi-o, ceĭ l-alţĭ jucătorĭ se răped la par şi opresc *drîmbala*.

Pe la comunele romîneştĭ de la Pind, jocul acesta este foarte respîndit şi se joacă numaĭ vara; *drîmbala* se face de *pin* tînăr de obiceiu şi gaurirea eĭ se face prin ajutorul cărbunilor.

La Ohrida, Lunca, *drîmbala*, se numeşte *vîrticoniţă*.

65. Cu tîbaclu

Jocul acesta se joacă numaĭ între doĭ băeţi. După ce *se fac*, cine ramîne prezintă celuĭ-l-alt mîna în formă de pumn; cel-l-alt se preface ca ĭea *tibác* din pumnul întîiuluĭ şi după aceasta se preface că-l trage pe nas şi cînd îĭ vine la socoteală loveşte cu mîna pe pumnul băgat.

www.digibuc.ro

Acesta, orĭ de cîte orĭ simte, că va fi lovit, îşĭ trag mîna, şi dacă nu e lovit, scapă şi cel-lalt bagă *pumnul* saŭ: *vinde tîbác*, cum se maĭ zice.

Cînd e să iea *tîbác* din pumn, jucătorul, după ce loveşte într-o parte şi alta pumnul, ca şi cum ar lovi pe o cutie adevărata şi plină cu tabac, îl întreabă: *de unde l-a adus, cum îl vinde, ba că-ĭ scump şi nu-ĭ cam vine la socoteală, ba că tabacul adus din cutare localitate este maĭ bun etc.*, şi cînd îl loveşte tare pe pumn, îl tachinează: *e! frate n-aĭ să te plîngĭ, că nu-ţĭ plătesc bine etc.*, şi alte multe de astea.

66. Cu scoaterea carne.

La Pind se obicĭnueşte, că adunîndu-se flacăiĭ în *còdur* (*misuhòri*) [1]), unde se aduce de vînzare şi carne crudă saŭ friptă în ţeapă, se prind, cine poate să taĭe o bucată oare-care de carne, picĭor, coaste, cap, etc., într-un număr oare-care de lovĭturĭ, după învoială. Operaţia aceasta se numeşte: *scoatere carne*. Se fac prinsorĭ pentru aceasta, şi dacă nu reuşeşte cine se angajază să *scoată carnea*, pĭerde prinsoarea.

Prinsorile sînt de obiceiŭ, *carne friptă*, *vin*, cîte o cinste la ceĭ carĭ ieaŭ parte la prinsoare, etc.

Cu carnea cînd s-a facut prinsoarea, se strîng ceĭ carĭ s-aŭ prins, o frig, maĭ cumpără ceva vin şi apoĭ petrec, cîntînd şi jucînd.

Modul acesta de a se juca se face printre bărbaţĭ. Baeţilor nu le este permis.

67. Tu guvă cu adunarĕa.

(In gaură cu adunarea).

Fetele obicĭnuesc a jucà şi ele cu sîmburĭ de roşcove numite: *ţinţifi*, etc. Pentru aceasta se face o gaură cît o nucă de mare şi după aceasta, dela oare-care depărtare de acolo, se duc de aruncă, în gaură cu *ţinţifi*, etc. Fie-care caută să arunce *ţinţifa*, sa în gaură, saŭ cît se poate maĭ aproape de gaură. Cine a putut aruncà *ţinţifa* în gaură saŭ maĭ aproape de gaură decît cele-lalte, acea are dreptul să adune.

Adunarea se face ast-fel: cu unghĭa policaruluĭ caută să pue în gaură toate *ţinţifile*. Pentru fie-care *ţinţifă* are dreptul să o adune în gaură din treĭ lovĭturĭ cu policarul. Dacă în treĭ lovĭturĭ n-a putut să o adune, fata a căreĭ *ţinţifă* erà maĭ aproape de gaură după acea a primeĭ fete, are dreptul să adune. Aceasta adună însă numaĭ *ţinţifile*, pe carĭ nu le-a putut pune în gaură prima, aşà că lucrarea devine maĭ lesnicĭoasă pentru dînsa.

Cine a putut să adune toate *ţinţifile* în gaură, le suflă cu gura, şi cîte scoate afară din gaură dintr-o singură suflătură, le cîştigă. N-are dreptul să sufle decît o singura dată, şi după dînsa va suflà acea care urmează în ordinea depărtarĭĭ *ţinţifilor* dela gaură. Aşà se continuă, pînă ce cîştigă toate *ţinţifili*.

De multe orĭ în loc de *ţinţifi*, joacă cu *gazeti* (monedă falsă cu coloare aurie), *aspri*, *pîrdiţĭ* (părăluţe purtate de obiceiŭ la gît), etc.

68. Tu guvă cu adunarĕa diprisupră.

Jocul acesta, pe care-l obicĭnuesc numaĭ fetele, se joacă tot ca şi cel precedent, cu singura deosebire, că în loc de a aruncà de la oare-

[1]) *Còdur* (Clisura, Gopişte, etc.) şi *misuhòri* (grec.) înseamnă mijlocul satuluĭ, unde de ordinar e piaţă. Aci se strîng sătenĭĭ şi staŭ de vorbă. Aci se fac adunările pentru orĭ-ce priveşte satul. Aci se fac vînzările şi cumpărările şi se găsesc toate băcăniile, magazinele, măcelăriile, şi cîrcĭumele.

www.digibuc.ro

care departare cu *ţinţifili* saŭ cu cele-lalte obiecte cu carĭ joacă, aruncă chiar de pe deasupra gaureĭ, adecă îşi pun fetele mînile în carı ţin *ţinţifili* deasupra gaureĭ, la oare-care înălţime, în mod perpendicular, şi de acolo, pe rînd, lasă fie-care să cază *ţinţifa.* Fata a cărei *ţinţifă* este maĭ aproape de gaura, *adună* cea întîia. După aceasta urmeaza, cum am spus în jocul precedent.

69. Cu ţara.

Fetele cele micĭ obicĭnuesc a se jucă pe *gîzeti, aspri, pîrdiţĭ*, etc. cu jocul *ţara.* Pentru aceasta se aduce nisip, şi după ce fetele *se fac*, cine rămîne, amestecă în nisipul cel subţire atîtea *gîzeti*, cîte sînt şi fetele,— cîte una de fie-care fată,— şi după aceasta face *ţara* (nisipul cel subţire) ast-fel amestecată atîtea *tocurĭ* [1]) (grupurĭ) cîte fete sînt. Apoı spune fetelor să şı aleagă fie-care cîte un *toc* (grup), rămîind ca dînsa să ĭea *tocul* cel din urmă ce-ĭ vor lăsă fetele. Fie-care fată după aceasta îşĭ dezveleşte grupul săŭ şi cîştigă cîte *gîzeti* s-or află într-însul. De sigur că se întîmplă de mulle orĭ ca într-un grup sa fie una sau maĭ multe, şi într-altul de loc.

70. De-a eşĭ.

Jocul se joacă numaĭ de fete şi anume de treĭ perechĭ.

Două perechı A şi B se pun faţă în faţă la o distanţă de vre-o 20—30 paşĭ, cîte odată şi maĭ mult, a treĭa pereche C se pune la mijlocul distanţeĭ dintre cele doua perechı şi aşteaptă, uĭtîndu-se una către o pereche, alta către cea-laltă, ca acestea să easă.

Eşirea se face ast-fel:

In strigatul de îndemnare: *dĕ-a eşĭ*, cele două perechĭ extreme A şi B, se desparta fie-care de tovarăşa sa şi cauta să dea mînă reciproc, adica, fie-care din cele două fete din perechea A caută să se întîlnească cu una din fetele perecheĭ B, carĭ urmăresc acelaş lucru.

Cele din mijloc cauta să prinză pe orı-care din cele patru fete, înainte ca acestea sa ajungă la semn.

Daca una din fetele, carĭ compun perechile A şi B, este prinsă de una din cele din mijloc, cea, care a prins-o, scapă din mijloc de rolul nefavorabil de a prinde şi-l ĭea cea prinsa.

In momentul, cînd perechile A şi B pornesc de la semnele lor, ca să dea mînă între ele, strigă fie-care, către cea care la care se îndreptează, în gura mare:

De a eşĭ haĭ da eşĭ,
de aeşĭ, haĭ da eşĭ,

pe cînd cele din mijloc:

acaţ-u, prinde-o
acaţ-u, prinde-o.

Jocul îl joacă fete maĭ marĭ şi niveste în locurile unde se string femeile Duminica, ca sa petreacă şi unde bărbaţiĭ nu sînt admişı.

Azistentele aŭ ocaziunea sa vaza cine este maĭ vioae, îndemînatică şi sănătoasa cu această ocaziune.

[1]) Tocurile se maĭ numesc şi *suraţi.*

www.digibuc.ro

Se întîmplă une-orĭ ca o fată să fie cerută de nevastă fiind-că ĭ-a părut eĭ la joc, — că fată e bună pentru casa eĭ.

Jocul se joacă ĭarna şi, după nume, pare a fi grecesc, *de a eşi* fiind o derivaţiune poporană din ngr. Τα ἔξ, care însemnează *cele şase* (fete, jucătoare).

71. A p r i n d i-n' ţ ĕ a r a .

Se joacă numaĭ de 5 fete, patru se pun în formă pătrată în depărtare de 15—20 de paşĭ de la una pînă la alta, ĭar a cincea, cu un băţ în mînă, vine în jurul lor saŭ stă în mijlocul fetelor şi întreabă, prezintînd beţişorul:

— *Aprindi-n' ţĕara!* aprinde ceara mea.
— *Du-ti mă nclo,* du-te maĭ încolo,
saŭ: *du-ti la viţina-n'* saŭ: du-te la vicina mea,

ĭĭ răspunde fie-care fată.

Cînd cele patru fete socotesc oportun, îşĭ schimbă locul, căutînd fie-care să ocupe locul vecineĭ sale.

Tot acelaş lucru cauta să-l facă şi a cincea şi dacă reuşeşte, cine rămîne fără loc, aleargă cu *ţĕara*=ceara, lumînarea.

Jocul continuă pînă cînd fetele nu maĭ vor să joace. Se joacă atît de fetele micĭ cît şi de cele marĭ.

72. A n g h'i l u şi d r a c l u [1]).

Se adună fetele toate în picioare şi se orînduesc în formă de cerc, una lîngă alta. Una dintre ele se face mamă şi le întreabă: *ţĕ lĭa*, ce ĭea fie-care.

Una spune, că vrea o rochĭe, alta o floare, un fruct, cutare pom, etc., etc.

Dupa ce toate aŭ ales cîte ceva, se chĭamă îngerul, *ánghilu*, care, împreună cu *dracul*, a stat ascuns maĭ la o parte, ca sa nu auza ce alege fie-care fată. El ţine doua pĭetre în mînă, pe carĭ le sună, *cĭucutĕaşte*, *tac-tac-tac*, venind şi apoĭ ĭe întrebat de mama:

Mama : Carĭ asună ?	Cine sună ?
Ingerul : Io ánghilu.	Eŭ, îngerul.
Mama : Ţe cafţĭ ?	Ce cauţi ?
Ingerul : Voĭ nă lilic'e	Caut o floare.
Mama : Ţe lilic'e	Ce floare.
Ingerul : (Atare).	(Cutare).

şi aci numeşte el o floare oare-care.

Dacă nicĭ o fată n-a ales o ast-fel de floare, îngerul se duce şi vine dracul. Şi acesta vine tot ca îngerul sunînd întîĭ şi vorbind ca maĭ sus.

Dacă nimereşte să numească un lucru ales de vre-o fată, fata aceea se duce cu dracul şi devine a luĭ.

După drac, vine earăşĭ îngerul şi tot aşa se continua pînă cînd toate fetele sînt luate, unele de drac, altele de înger.

După ce s-aŭ împărţit în doua tabere, începe lupta între drac şi înger. Pentru aceasta toate fetele cari aparţin îngerului, se prind de haĭna de pe la spate una după alta, fiind îngerul în frunte; tot aşa

[1]) Com. de D-şoara Tasa Beza, elevă în clasa III-a gimnazială în Bitolia.

www.digibuc.ro

fac şi cele-lalte cu dracul. Dracul se apucă de mîinile îngerului şi trage.

Din cele două tabere trebuie una să fie mai puternică şi ori de cîte ori reuşeşte să tragă în partea sa tabăra cea-laltă, îi ia o fată.

Aşa continuă. pînă cînd dracul saŭ îngerul rămîne fără fete.

Ingerul sau dracul rămas, le apucat de toate fetele, pus la pămînt, şi i se face o înmormîntare închipuită.

Pe cînd mortul stă liniştit, se duc fetele şi-l ciupesc, care de unde poate, zicînd :

Aşi ti mîcă v'ern'il'
(Aşa te mănîncă viermii).

Mortul atunci se scoală şi le bate, dacă le prinde.

Jocul se joacă şi de băeţi mai mici.

Vezi Ispirescu op., cit., jocul : *de-a feţele.*

73. Cu funĕa; orbu-ghĭani; cu ocl'il' ligáţĭ.

(Cu funia) (orbu-Iani) (cu ochii legaţi).

Agu tu fune [2])

Se aduce o *fune* (frînghie) ale cărei extremităţi se leagă, şi într-însa intră toţi jucătorii. *Se fac*, şi cine rămîne îşi leagă ochii şi caută după aceasta să prindă pe vre-un jucător şi să-l recunoască. Dacă-l recunoaşte, el scapă şi recunoscutul se leagă la ochi. Ochii se leagă de obiceiŭ cu o batistă.

Pe cînd cel legat caută să prindă pe vre-unul dintre jucători, ceĭ-lalţi îl ciupesc de braţ, saŭ îl trag de mînecă, şi îi fac fel de fel de şicane.

La Gopeşi, după ce i s-aŭ legat ochii celui făcut, ceĭ-lalţi dă semnalul, că poate să prindă, prin cuvintele : *Agu !*

Acest joc e cunoscut în Romînia supt numele de «de-a baba *oarba*» şi l găsim la toate popoarele.

74. Dĕ a ocli l' ligari.

Pentru jocul acesta se alege un loc plan, o livede, şi se face un cerc. Se fac băeţii, carĭ joacă şi cine rămîne, se leagă la ochi.

Fie-care din ceĭ-lalţi băeţi alege un loc şi ia în mînă două pietre, pe carĭ din timp în timp le ciocneşte, ca şi cel legat la ochi să le priceapă unde sînt jucătorii, după sunetul pietrelor şi să-şi îndreptez' paşii într-acolo.

Nici un jucător nu poate să se mişte din locurile prinse la început, după legarea lui *orbu-ghĭani*, cum se numeşte cel legat, afară dacă *orbu-ghĭani* a dat peste unul din eĭ şi după ce l-a pipăit la cap, nas, corp, după ce l-a mirosit, şi totuşi n-a nimerit cine este, acesta are dreptul să-şi schimbe locul cu un altul.

Jocul continuă pînă cînd cel legat prinzînd pe unul din jucătorĭ, ghiceşte şi cine este el. In cazul acesta, cel ghicit se leagă la ochi.

Fie-care din jucatori, cum se vede, că *orbu-ghiani* se apropie de dînsul, încetează de a mai lovi cu pietrele, ear ceĭ-lalţi de carĭ *orbu-gl iani* este departe, sună tare de tot, ca sa ducă după dînşii.

[2]) La Gopeşi, Muloviste, Bit lia.

www.digibuc.ro

Cel prins, după ce s-a pronunţat *orbu-ghĭani*, trebuĭe să-şĭ spuĭe numele, ca *orbu-ghĭani* sa recunoasca dupa vocea lui, daca a ghicit saŭ nu.

Une-orĭ băeţii ghiciţĭ îşĭ prefac vocea şi daca *orbu-ghĭani* s-a încrezut, a rămas pacalit, continuînd a fi mai departe tot el cel legat. Orĭ de cîte orĭ n-are încredere în vocea prefacătoare, *orbul gh ani* are voĭe sa se deslege la ochĭ, ca să se convinga, daca nu cum-va a ghicit.

I se leagă din noŭ ochii şi toţĭ jucatorii îşi schimba earaşi locul.

75. Pri c'eflă.

Baeţiĭ joacă jocul acesta cu oase de prune, cu migdale, nucĭ, etc. Pentru aceasta se ĭea un *par* (baţ mic lung cît un deget şi subţire) şi se înfige puţin în pămînt. Alta data în loc de *par* se pune un cuiu. Pe *par* saŭ cuiu *(penură)* se pune jumatate din migdală, dupa ce i se scoate simburele; aceasta se numeşte *c'eflă* (coaja), ca şi toate oasele, nucile, migdalele, etc., stricate. Dela oare-care departare de acolo se determina un loc, numit *semnu;* după ce băeţii *se fac* cine sa ramîie la *ceflă*, ceĭ-lalţi se duc şi arunca dela *semnu pri ceflă, cu nucĭ, migdale*, etc., adeca cu ce joacă. De obiceiu se arunca cu cîte o singura nuca pe dată, şi dacă aruncătorul nu loveşte *c'efla* aşà ca sa cadă jos, nuca cu care a aruncat ĭ-o cîştiga cel care *şade* la *c'eflă*. Aşà se continuă pînă cînd unul da *c'efla* jos de pe *par* saŭ cuiu; în cazul acesta el şade la cefla, dupa ce i se da din partea fostului la *c'eflă* două *nuci, migdale* etc.

76. Cu arucarĕa ch'atra.

Jocul acesta este obicĭnuit de băeţĭ ca şi de flăcăĭ şi de bărbaţi în zile de sarbătorĭ. Pentru aceasta se determină un loc, numit *semnu*, de unde trebue să arunce peatra.

Jocul e de doua feluri: *cu loc* saŭ *fără loc. Fără loc* se face ast-fel: toţĭ jucătoriĭ trebue să arunce peatra dela *semnu* fara sa-şi dea vînt. *Cu loc:* toţĭ jucătorii se duc la oare-care departare dela *semnu*, în partea opusa aceleia unde aŭ sa arunce peatra, şi de acolo dîndu-şi vînt *(luînda loc)*, adeca în iuţeala mare, ţinînd peatra pe mîna dreapta şi rădicata mai pre-sus de umar, ajung la *semnu* şi de aci o aruncă cît pot maĭ departe.

Altă data, se convine de mai nainte, sa arunce peatra cu amîndouă mînile.

Cine a putut să arunce peatra maĭ departe dela *semnu*, acela se declară învingator.

E de observat, ca une-orĭ, cînd sînt vre-o zece tinerĭ maĭ de aceeaşĭ putere, şi care mai de care ambiţios sa arunce peatra mai departe, lumea vine cu gramada sa aziste.

77. Alumtarĕa.

Baeţiĭ, de multe orĭ, spre a se şti cine este cel mai voĭnic, se ĭeaŭ la trîntă doĭ cîte doĭ şi cine e trîntit, e maĭ puţin voinic decît cel-lalt.

Trînteala (*arcarĕa* saŭ mai bine *zdupuniră*) se face prin lupta, *alumtare*, cu pĭedecă (*chĭadica*) şi fără pĭedecă.

De obiceiŭ, cînd baeţii se ĭeaŭ la trînta, se apuca saŭ de gulerul *dulameĭ* saŭ de mijloc. Cînd se apucă de mijloc, unul dintre eĭ trece

www.digibuc.ro

una din mînile sale pe la subţioara mîneĭ contrariĭ a celuĭ-lalt, ĭar a doua mînă o duce pe umărul baĭatului, şi ast-fel îşĭ uneşte cele două mînĭ, la spatele adversarului, care face tot aşà. După ce se apucă aşà, unul dintre băeţiĭ spectatorĭ da semnalul luptei (*alumtăril'ei*) prin cuvintele următoare: *ptĭù ! l'-u ţîsim* (ptiu, ĭ-o zisem) şi băeţii caută să se trîntească. Fie-care dintre ei, dupa ce se începe lupta, are drept, dacă-ĭ vine la socoteala, sa apuce pe adversarul saŭ cum poate maĭ bine, maĭ cu seamă cînd se învoesc dela început, ca să se lupte *cum vor putea.*

Spre a se considerà, că unul din băeţiĭ carĭ se luptă a fost trîntit, trebue să fie trîntit pe spate, ast-fel ca *plîtarĕa* saŭ *cŏasta* (omoplatul) să atingă pămîntul. De acĭ se vede că a rămas şi zicàtoarea cu care se laudă de obiceiŭ ceĭ voinicĭ, baeţĭ, flacăĭ saŭ bărbaţĭ: *nu-n' mîncă' cŏasta ţară putè* (nu mĭ-a mîncat (atins) coasta ţărîna nicĭodată). Copiiĭ ceĭ micĭ trebue sa se lupte de treĭ orĭ, căcĭ aşà este bine, spun eĭ, de oare-ce dacă nu se vor lupta de treĭ orĭ, *îl' mîncă cîn'l'i di la oĭ* (iĭ mănîncă cinĭĭ dela oĭ). Cine cade la a treĭa oara, acela este învinsul şi cel-lalt e voinicul (*g'onili*).

78. A v a l m a; v î l î m à.

Jocul acesta se joacă de obiceiŭ de flăcăĭ şi bărbaţĭ. Numele-ĭ provine de la *vîlmă* (păstor de ĭepe, ĭerghelii). Se face în modul următor:

Toţĭ cîţĭ vor să ĭea parte la acest joc se prind unul de altul de *dulamă* de pe la spate, şi doĭ maĭ glumeţĭ se pun, unul la început şi cel-lalt la fine. Cel dela început se consideră stăpînul (*domnul*) ĭepelor, căcĭ toţĭ ceĭ-lalţĭ dela cel dela început pînă la ultimul se consideră ca ĭepe. Cel dela fine este *vîlîmălu* (servitor al *domnuluĭ*).

Domnul pune diferite întrebărĭ *vîlîmăluĭ* şi prin răspunsurile glumeţe ce ştie să dea acesta, provoacă rîsul publicului spectator. Cîte odată *vîlîmălu* se dă de Grec, şi în cazul acesta vorbeşte stricat romîneşte, ceea ce provoacă şi maĭ mult rîsul în public. Maĭ cu haz e însă, cînd *domnul* se dă de Grec şi servitorul (*vîlîmalu*) de Romîn, căcĭ la întrebările ce-ĭ pune *domnul,* cînd întrebarea nu-ĭ convine *vîlîmăluĭ,* acesta se preface că nu pricepe greceşte şi-ĭ vorbeşte romîneşte, ceea ce face sa se supere *domnul,* care alearga după *vîlîmă* cu o *veargă* ca să-l bată şi se întoarce cînd într-o parte, cînd într-alta, şi rîd oameniĭ de se prăpădesc de rîs.

Jocul se face la sarbătorĭ, după ce se termină hora (*corlu*).

La baeţĭ, întîmplarea cea maĭ obicinuita a jocului este puţinul interes al servitoruluĭ pentru ĭepele stăpînuluĭ. Anume, stăpînul întreabă pe servitor cam în modul următor:

Dom. Oĭ vîlmă !

Vîlm. (Indemnînd ĭepele să meargă şi prefecîndu-se, că nu aude), zice : *Iii, iii !*

(Şi aci urmeaza vre-o înjurătură la adresa stăpînuluĭ şi maĭ ales la adresa stăpîneĭ luĭ).

D. Nŏ-avţî vre ? N-auzĭ măĭ.

V. Traţi mŏara nu pot s-avdu. Trage moara de nu se aude.

D. Ţĕ-ari ĕapa ţea di şcl'ŏápica. Din ce cauză şchĭopătează [eapa ceea.

(In timpul acesta unul, dintre băeţiĭ consideraţi ĭepe, schĭopătează).

www.digibuc.ro

V. De! ştiŭ ĭo? z-du si z-bĕa apă şi u mîşcă' un brŏatic.
De! ce ştiŭ eŭ? s-a dus să bea apa şi a muşcat-o o broască.

D-nul. (Se supără şi înarmat cu o vargă se repede sa bata pe vîlma, care tot prins de coada ĭepelor, cauta scapare în partea opusă, de unde vine stăpînul):

Cum bre! cîne, tine va-n' psusești [1]) ĕăpili tuti!
Cum, cîine, tu o să-mĭ omorĭ toate ĭepele.

După ce se liniştesc, începe ear stăpînul.

D. Am aţea bal'a, ĭu ĕastĕ-u
Dar cea breaza, undĕ ĭeste.

V. Dusi s-pască şi u mîşcă' un [şarpi di urĕacl'i ş-psusi
S-a dus sa pasca şi a muşcat-o un şarpe de ureche şi a murit.

Din noŭ se înfurie stăpînul şi din noŭ caută sa-l bata cu vergeaua. Servitorul se păzeşte, cît poate şi continua a îndemnà ĭepele sa meargă, înjurîndu-le de stăpîn şi stapîna.

D. Am ch'alĕa ţe l'-o adràşi.
Dar pielea ce-ĭ aĭ făcut-o.

V. L'-ŏ adrái ɣună a mul'ari-taĭ
Am facut-o blană soţieĭ tale.

D. Cum bre, cîne, nŏ-ari mul'ari-mĕa ɣună, di-va-l' adarĭ tini?
Cum, cĭĭne, n-are soţia mea blană, că să-ĭ facĭ tu?

La fie-care răspuns stăpînul caută să bată pe servitor.

D. C'ŏarli ţe-l' li adràşĭ
Ce ĭ-aĭ facut picĭoarele?

V. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă pic'àţĭ
Le am dat soţieĭ tale sa faca piĭtiĭ.

D. Pétali ţe li fĕaţişĭ
Potcoavele ce le aĭ facut.

Vîl. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă lingh'eri, că nŏ-ari tu ţe s-mîcă.
Le am dat soţieĭ, tale, să facă farfuriĭ, căcĭ n-are în ce mînca.

D. Urecl'ili ţe li fĕaţişĭ?
Urechele ce le aĭ facut?

V. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă linguri, s-aveţĭ cu ţe s-micàţĭ.
Le am dat soţieĭ tale, să facă linguri, ca să aveţi cu ce mînca.

Tot aşa continuă stăpînul a se interesa de soarta ĭepeĭ moarte şi de fie-care parte a corpului săŭ. Raspunsurile une ori se deosibesc, după cum cel care face pe *vîlmă* ieste mai mult sau mai puţin deştept.

După ce se isprăveşte cu soartea iepei moarte, începe cu alta.

La Romînii din Meglenia jocul acesta se numeşte: *Cer*.

79. Càcada Màcada.

Jocul se joacă de băeţĭ saŭ de flăcăĭ. De obiceiŭ se joacă la petreceri. Se prind toţĭ jucătorii de mînă în formă de horă, şi dupa ce se pune în fruntea horeĭ cel maĭ glumeţ ca să-ĭ conducă, jocul se începe, cîntînd toţĭ şi venind în jur. Cînd se joacă de baeţi, se cînta ast-fel:

[1]) Din ngr. ψωφῶ, se întrebuinţează pentru animalele; numaĭ oamenii mor.

www.digibuc.ro

Càca da
Màca-da
Şi purdèşĭ anàpuda.

Cînd se joacă de flăcăĭ, aceştia improvizează diferite cîntece, maĭ mult sau maĭ puţin licenţioase şi la adresa celor urîţĭ de popor în genere. După ce se cînta de vre-o două-treĭ orĭ, conducătorul *(caplu)* se opreşte de odată şi toţĭ îl imitează. Acuma el, prezintînd spre centrul horeĭ, cînd picĭorul drept, cînd pe cel stîng, la fie-care prezentare de picioare care trebue să fie imitată de toţi jucătoriĭ, zice ĭute: *andreptul* (dreptul picior), *astîngul* (stîngul sub. înţ. picior). Pe cînd toţi fac aceasta mişcare, *caplu*, numind cu vocea maĭ apăsată şi brusc, care picior să prezinte toţĭ spre centrul horeĭ, saŭ, — dacă crede el, — care picior să fie pus calare pe cel-alt picior, el face contrariul de ce spune spre a induce în eroare pe ceĭ-lalţĭ. Cine a făcut contrariul de ce a spus *caplu*, se pune în centrul horeĭ. După ce maĭ vin de două-treĭ orĭ în jurul luĭ, ceĭ-lalţi se opresc de odată şi *caplu*, adresîndu-se lor, le zice:

Ia lîrdiţĭ-vă s-nî vidém! (Ian largiţi-vă să ne mîndrim, lit. să ne vedem).

Hora lărgindu-se, el continuă:

— Ţe s-h'ibă aestu? Ce să fie aceasta? adică cel din mijlocul horeĭ).
Nacă-ĭ Vùrgar? Nu cum-va e Bulgarŭ?
Nacă-ĭ Grec? Nu cum-va e Grec?
Nacă-ĭ lup? etc. Nu cum-va e lup? etc. etc.

şi după ce-şĭ exprimă îndoiala ast-fel, adaogă, că oare după cutare parte a corpuluĭ seamănă a cutare, ba că după cutare seamănă a cutare, etc.

La urma urmelor se pronunţa definitiv pentru una din cîte a spus, şi toţĭ jucătoriĭ îl aprobă în gura mare:

Acşi ĕasti! ai ndreptu! (aşă este! aĭ dreptate! etc).

Caplu după ce a fost aprobat, că a nemerit, şi după ce face cîte-va caraghiozlîcurĭ spre semn de satisfacţie, saŭ îşĭ rasuceşte mustaţile sau se strîmbă, cînd într-o parte, cînd într-alta spre publicul spectator, mişcînd din sprîncene şi voind să arate: aţĭ văzut ce deştept am fost, etc. etc., — se întoarce spre tovarăşiĭ săĭ şi le zice:

Ţe-lĭ lipsĕaşte? (Ce-ĭ lipseşte?) Aceştia daŭ din umerĭ şi lasa să răspundă tot el, şi după cum e *grec* sau *vurgar* saŭ *lup* sau orĭ-ce alta *vieţuitoare* sau *lucru*, capul găseşte de cuviinţă, că-ĭ lipseşte un lucru şi adresîndu-se catre ceĭ-lalţĭ, le zice:

L'-lu dam? (Il dăm?) (lucrul ce-ĭ lipseşte ad.) şi toţĭ în gură mare aproba: *L-dam*, *l-dăm!* (Il dam, îl dam) şi toţĭ apropiindu-se de dînsul, îĭ dau lucrul trebuincios. Dacă este lup, *caplu* zice sa-l goneasca de acolo şi toţĭ striga: *Dùùă*, *lupe!* (Huideo, lupule!).

Dacă este grec, *caplu* zice, că nu ştie săracul să vorbească bine cutare limbă şi toţĭ sînt de părere să-l înveţe a vorbi şi încep a declamă diferite vĭersurĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin satirice, pe tonul stricat cu care vorbeşte Grecul limba straina ce e numita, şi rîde publicul de se prăpadeşte de rîs.

După aceasta continua *caplu* a prezintă ĭarăşĭ picĭoarele, dupa cum am arătat maĭ sus, şi cine greşeşte, ĭea locul celuĭ care sta în mijlocul horeĭ şi care scapa. Dacă nimenĭ nu greşeşte, ĭarăşĭ continuă

www.digibuc.ro

a veni în jurul celuĭ din mijlocul horeĭ şi ĭarăşĭ se repetă scena de maĭ sus.

Jocul acesta esta foarte răspîndit printre Aromînĭ, precum şi jocul *a válma.*

80. Cu tuc'ínili.

(Cu tăciunele)

Băeţiĭ, cînd se strîng ĭarna în jurul focului, obicĭnuesc a jucà *cu tuc'inile* (tăcĭune). Unul dintre eĭ ĭea din foc un tăciune, care să aĭbă flacără şi prezintîndu-l celuĭ de lîngă dînsul iĭ zice:
Ţi: tim-tim-tim (Zi: tim-tim-tim).

— Tim-tim-tim.
— Ţine s-ti bişim (Ţine să te băşim).

Şi zicînd aceste cuvinte, dă acestuia tăciunele şi-l trage puţin de urechĭe. Acesta la rîndul său prezinta tăciunele la un altul, cu care se petrece aceeaşĭ scenă, şi tot aşà se continuă, purtînd tăciunele pe rînd la toţĭ băeţiĭ, de la dreapta spre stînga şi vicevers. Acela la care se stinge flacăra tăciuneluĭ, e tras de ureche de toţĭ ceĭ-lalţĭ, şi jocul continuă maĭ departe, după ce se aprinde ĭarăşĭ tăcĭunele. Cel tras de urechĭe, se crede, că va trăi maĭ puţin ca toţĭ ceĭ-lalţĭ.

Jocul acesta prezintă asemănărĭ cu jocul, care se practică în Occident sub numele: «*Petit bonhomme vit encore*» [1]).

81. Cu v'iraclu [2])

(Cu uliul)

Se prind băeţiĭ unul după altul ca la jocul *a vîlma*, şi un băiat, care-şĭ însuşeşte prin consimţîmîntul celor-lalţĭ calitatea de *viràc* (uliŭ), aleargă cînd într-o parte, cînd într-alta, ca să prinză vre-un băiat de la coadă.

Toţĭ baieţiĭ carĭ s-aŭ prins ca la jocul *à vîlmà* afară de întîĭul, se presupune, că sunt puĭ, ĭar întîĭul se presupune a fi *clocĭe* (cloşcă).

Viraclu, alergînd, cînd într-o parte cînd într-alta, vede ca *clocĭa* iĭ sare totdeauna în faţă şi i se opune straşnic, imitînd cu vocea sa strigătul ce adevarata cloşcă îl scoate, cînd cine-va voeşte să-ĭ răpească vr-un puĭ saŭ cînd vre un cîne o urmăreşte să o prinză. Atuncĭ el i se adresează şi iĭ zice:

Dă-n' foc (Dă-mĭ foc)
Du-te la hil'e mĕa (Du-te la fiica mea),

iĭ răspunde cloşca, şi scuipă imediat în ceva, presupunînd, că scuipă într-un pahar. *Viraclu*, după ce simulează, că a căpătat foc, se pune ĭarăşĭ să alerge după prinderea vre-unuĭ puĭ. e Pcine dintre *puĭ* pune mîna îl ĭea şi-l duce într-un anumit loc, de unde nu maĭ are voie să plece. Aşà face el, pînă reuşeste să ĭea toţĭ *puiĭ* de la cloşcă, afară de unul.

Cloşca rămasă cu un singur puiŭ, se duce într-o parte, unde se presupune, că este şi grădina eĭ, şi aci pune capul în poala puĭuluĭ săŭ, care o caută la cap. In acest timp, *v'iraclu* trămite pe unul din puiĭ răpiţĭ la cloşcă şi-ĭ spune să-ĭ ceară cheile, cu care să deschidă mama sa lada, ca să scoată hainele cele noĭ, de oare-ce vrea să în-

[1]) Mèlusine I, 170; II, 429.
[2]) Comunicat de Gheorghe Cica, elev la liceul din Bitolia şi originar din Călive (Selĭa).

www.digibuc.ro

soare pe unul din copiĭ. Cloşca, dîndu-ĭ un oare-care obiect presupus ca chei, îi zice:

Du-te cama·nv'ie (du-te maĭ curînd).

Acesta în loc să plece, pişcă puĭul cloşceĭ de braţ, de picĭor, etc. şi puĭul începe să strige: *ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ.* Cloşca atuncĭ se mînie şi înfuriată se repede asupra venitului care speriat pleacă în grabă mare la *v'irâc*, caruia îi spune cele întîmplate. *V'iraclu* trămite pe altul sa-ĭ ceară de astă dată ghetele cele noĭ, cu care să mărite pe o soră a sa. Venind puiul la cloşcă, se petrece aceeaşĭ scenă ca şi cu precedentul. Scopul pentru care se trimet diferiţĭ puĭ sub diferite pretexte, este ca să vadă dacă puĭul rămas la cloşcă e bine păzit saŭ nu. Intre acestea cloşca se preface că adoarme şi îndată ce află *v'irâclu* aceasta, imediat trimite pe puiĭ săĭ să-ĭ aducă şi pe ultimul puiŭ rămas la cloşcă. Aceştia luîndu-l, după ce se depărtează întru cît-va dela casa cloşceĭ, încep să strige: *brum, brum.*

Cloşca, rămasă fără nicĭ un puiŭ, caută în sus caută în jos, strigă, se vaetă, cheamă pe puiul săŭ, şi după ce vede că nu vine, ĭea o furcă cu un fus şi se duce să caute pe la vecinĭ, nu cum-va s-o fi dus p-acolo. In drum întîlnindu-se cu *v'irâclu*, îĭ spune:

— *V'irâc, v irâc, nu-n' vidúşĭ singurlu ameŭ hil'ŭ?*
(Uliule, uliule, nu văzuşĭ unicul meŭ fiŭ?)
— *Ţi-l vidùĭ* (Ţi-l văzuĭ).
— *Iu fĕaţe?* (Unde s-a dus?)
— *Cum era?* (Ce fel era puiul?)
— *Aro'ş.* (Roşu).
— *Calea roşi lò* (Calea roşie apucă).

Şi cloşca, după ce caută în partea arătată, se întoarce ĭarăşĭ la *v'irâclu* şi îĭ spune că nu l-a găsit. *V'iraclu* îi arată alt drum, zicîndu-ĭ, că p-aci trebue să fi apucat. După ce cloşca caută în cîte-va drumurĭ, pe care i le arată *v iraclu*, se întoarce şi îĭ zice:

V irâc, v irâc, scŏate si-ţi ved pulĭi. (Uliule, uliule, scoate să-ţĭ văd puiĭ).

V'iraclu se opune; cloşca atuncĭ îĭ trage una cu furca şi îĭ zice: *Scŏate pul i* (scoate puiĭ). *V'iraclu* iarăşĭ se opune şi cloşca îĭ maĭ trage una. Dacă vede aşa *v'iraclu* n-are încotro şi îĭ scoate pe toţĭ, afară de puiul căutat de cloşcă. Cloşca îĭ observă maĭ întîĭ la limbă, apoĭ la picĭoare, la aripĭ (mînĭ) etc. «Maĭ lipseşte» zice ea. — «Nu lipseşte» răspunse *v'iraclu*, Ba că lipseşte, ba că nu lipseşte, cloşca înfuriată maĭ trage una *v'iracluĭ*.

Acesta de fricâ maĭ scoate ultimul puĭŭ şi zice:

— *Ia vedĭ, nu-ĭ a tăŭ* (Ian vezĭ, nu-ĭ al tăŭ).
— *Z-vidém* (Să vedem).

Şi cloşca căutîndu-l, după limbă, după picĭoare, aripĭ, etc., îl cunoaşte, şi luîndu-l cu sine pleacă în grabă mare, simulînd a fi bucuroasă. Ast-fel se termină jocul.

82. Cu pul'lu.

Intr-un loc şede *baba* cu un *pul'ŭ* şi *pul'lu* caftă în cap pe mumă-sa; ceva maĭ încolo stă grupul de fetele jucătoare în jurul *mumeĭ;* toate fetele sînt considerate de *pul'*, puĭ.

Muma trămite o fată la *baba* cea cu un *pul'ŭ*, ca să-ĭ ceară o rochie, *fustani*, cu care să mărite o fată. Fata *pul'ŭ* vine şi-ĭ cere:

www.digibuc.ro

— N' ḑisi mumea si-n' daĭ [nă fustani, trasmîritămsor-mĕa.

— Cîndu dadă-ta micá, cînile aţél friptul, an'ia nu-n' dideá; fuḑĭ şi surpi-te dĕ-aţia.

— Imĭ zise mamă mea să-mĭ daĭ o rochie, ca sa măritam [pe sora-mea.

— Cînd mamă-ta minca cînele cel fript, mie nu-mĭ da ; fugĭ şi cară-te de aci.

Fata se duce şi *muma* trămite alt pul'ŭ, care, venind la *babă*, zice :

— In' ḑisi mu-mĕa si-n' daĭ fluriile, că va mîrtă'm sor-mea.

— Cîndu dadă-ta micá cînile aţél friptu, an'ia nu-n' dideá, fuḑı şi arupi-ţ-u dĕ-aţia.

— Imĭ zise mamă-mea să-mĭ daĭ galbeniĭ, căcĭ vom mărita pe sora mea.

— Cînd mamă-ta minca cĭînele cel fript, mie nu-mĭ da, fugĭ şi rupe-ţĭ (gitul) de aci.

Aceasta se duce de asemenea şi vine alta, care capătă un răspuns identic.

Apoĭ vine fie-care puĭŭ şi cere cîte-ceva, pînă ce zestrea feteĭ de măritat ĭeste aproape terminată. Dacă vede *muma* că nicĭ una nu capătă ceva, se duce în persoană, urmată de toate fetele, ca să ceară *mach'iduniş* mărar, fiind-că-ĭ trebuie pentru bucate:

— Si-n' daĭ nă h'am di mach'iduniş zbîgăm tu mîcari.

— Ţîni cl'aĕa ş-l'a din grădină.

— Să-mĭ daĭ niţel mărar să bag în mîncare.

— Ţine cheea şi ĭea din grădină.

zice baba de frică, cînd o vede venind cu aşa alaiŭ după dînsa.

Mama prefăcînd, că merge-n grădină, se întoarce în dosul *babeĭ*. Puĭul babeĭ ĭĭ zice atuncĭ:

Ncl'idi mamă ocl'il', şi cîrţînĕá-l' dinţil', că l'-u fŏame amirăluĭ.

Inchide mamă ochiĭ şi scrîşneşte dinţiĭ, căcı ĭĭ ĭeste foame împăratului.

Baba auzind una ca asta, se culcă şi se preface că doarme. In timpul acesta i se fură *pul'lu* de către *muma* cu *pul'* mulţĭ, carelasă un puiŭ din aĭ săĭ.

Dormind, babeĭ i se face sete, şi cere apă să bea. Puĭul ĭĭ dă apă (presupusă) upărită. Baba bea şi se upăreşte, ceea ce o face să tresară din somn. De aci, înţelege, că puĭul acela nu poate fi al eĭ.

Pentru aceasta îl goneşte cu o varga şi apoĭ se pune să caute pe al săŭ.

Vine la mama cu puĭ mulţĭ şi întreabă :

— Nu-n' viḑút voĭ pul'lu ?
— Ţe turlii erá ?

— Nu-mĭ vazurăţĭ puĭul ?
— Ce fel era ?

www.digibuc.ro

— Aróş ! — Roş !
— Aroşa cali lo. — Roşa cale apucă.

Baba îl caută pe calea roşe şi nu-l găseşte ; se întoarce îndărăt şi se roaga earaşi.

— Nu-nˈ viḑút voĭ pulˈlu ? — Nu-mĭ văzurăţĭ, puiul ?
— Cum ĕara ? — Cum era ?
— Vĕardi. — Verde.
— Vearděa cali lo. — Verdea cale apucà.

După ce tot aleargă mihnita babă pe tot felul de căĭ galbene. negre etc., se reintoarce şi-ĭ zice mameı cu puĭ mulţĭ :

— S-mĕ-alášĭ s-ţi ved pulˈi. — Să mă laşĭ să-ţĭ văd puiĭ
— Im vĕadi-lˈ. — Hm, vezi-ĭ.

Se duce baba şi se uită la mîĭnele, picĭoarele, limba puilor etc., apoĭ îı miroseşte pe la haĭne şi zice :

Aeşti nu-s ameĭ ! Ăştıa nu-s aĭ meĭ.

Dar cînd ajunge la al său, exclamă plină de bucurie :

Aestu-ĭ, aestu-ĭ ! Acesta-ĭ, acesta-ĭ !

După oare-care simulaţie de luptă între *baba* şi *muma*, în care fie-care susţine, una că-ĭ aparţine, alta că nu, baba învinge pe muma, dupa ce-ĭ omoară toţĭ puiĭ, 'şi recapătă apoĭ puĭul, şi se duce acasă. Aci dînsa-l întreabă :

— Iu nˈ eraĭ, laĭ pulˈlu a meŭ ? — Unde-mĭ ĭeraĭ, puĭul meŭ ?
— La teta — La mătuşa.
— Te-ţĭ deadi s-mîţĭ ? — Ce ţı-a dat să mănîncĭ ?
— Cˈireaşi — Cireşe
— Anˈia te-nˈ aḑusişĭ ? — Mie ce-mĭ aduseşĭ.
— Ţivá. — Nimic
— Áma ţivá, surpă·te dě aŏá. — Dacă nimic, cară-te de aci.

Şi luînd un băţ îl bate şi-l goneşte de acasă. Se duce apoĭ la muma, care sta alăturĭ de puĭ, răsturnată, ca şi cum ar fi într-adevar moarta, se preface că o plînge, îĭ pune la cap băţul, cum ar pune o lumanare aprinsă şi căutînd pe fie-care puĭŭ mort supt limbă, îl apucă de urechĭe şi-ĭ da drumul în raiŭ, zicînd :

«*Du-ti tu paradis, tu zahari ş-tu licˈi.*»
Traducere.—Du-ti în paradis, în zahar şi în florĭ.

Cînd să se ducă, se scoala muma din groapă şi apucînd băţul îĭ trage două babeĭ şi ast-fel se sfîrşeşte jocul [1]).

[1]) Çomunicat de d-şoara Tasa Beza, elevă în clasa III-a gimnazială în Bitolia.

www.digibuc.ro

83. Lună sŏare.

Mumîn'li daŭ mînă, ca la jocul «*pri un c'ic'or*» şi se fac două bande A, B. Fie-care bandă îşi are o *mumă* şi toţi băeţii se prind de dupa haĭna *mumil'eĭ*, mameĭ lor.

Se trage o linie orizontală şi cele două *mumi* venind faţă în faţă pe linia orizontală, numită *semnu*, se apucă de mînĭ.

Toţi ceĭ apucaţi în urma *mumilor* unul de altul de după haĭnă, trag cu putere, cercînd să tragă peste semn pe *muma* cea-lalta cu saŭ fără vre-unul din tovarăşii *mumi'leĭ*.

In acest caz, cel din urmă din banda trasă peste semn se desprinde şi se prinde la banda învingatoare. Apoĭ începe lupta earăşĭ.

Aşa se face pînă ce toţi dintr-o bandă trec în banda cea-laltă şi rămîne o *mumă*, singură fără nicĭ un jucător.

Aceasta, asemenea uneĭ cloşce, care îşĭ pierde puiĭ, aleargă încoace şi încolo să-ĭ găsească şi cînd vine pe lîngă cloşca cu puĭ, aceasta-ĭ taĭe drumul, opunîndu-i-se cu o vargă şi întrebînd-o.

— *Ţe tut caftĭ pri la noĭ?*
(ce tot cauţĭ pe la noĭ?)
— *Pul'i caftu, am ţe voĭ.*
(puiĭ caut, da ce să vreaŭ).

şi se repede să-şĭ răpească vre-un puiŭ, pe cînd maina cu o vargă *viţă*) o arde una şi toată coada eĭ de puĭ se dă în partea opusă, păzindu-se să nu fie răpiţĭ.

Jocul se sfîrşeşte cînd *mama* reuşeşte încetul cu încetul să atingă rînd pe rînd cîte un puĭ, care devine al săŭ şi apoĭ, cînd şĭ-a împlinit numărul de puĭŭ ce a avut, reîncepe jocul, însă se *dă mînă* din noŭ, ca să nu fie *mumile* cu aceeaşĭ tovarăşĭ.

Jocul se numeşte *lună-soare* pentru-că în darea mînă *mumîn'li* se servesc numaĭ de *lună* şi de *soare*.

Inceputul acestuĭ joc variază din localitate în localitate. In Epir de pildă începe aşa :

Cele două *mumi* se prind de mînă şi stă una în faţa celeĭ-lalte. Apoĭ celĭ-lalţĭ copiĭ în cor cîntînd un cîntec oare-care, pe cînd sfîrşeşte, se opresc în faţa mumilor şi le întreabă, dacă e permisă trecerea. Li se răspunde, că da şi toţĭ trec, afară de ultimul, care este oprit cu de asila, apoĭ ĭe întrebat, ca să nu auză nimenĭ, ce ĭea, *lună* saŭ *soare*. După cum ceea ce ĭea băeatul aparţine uneĭ *mumi* saŭ alteia, el se prinde de haina din dos la una saŭ la alta. Tot aşa se face pînă cînd toţĭ băeţiĭ sînt distribuiţĭ între cele două mumi, însă în mod neegal, ceea ce uşurează lupta dintre *mumi*, cea cu maĭ mulţĭ partizanĭ învingînd maĭ în totdauna.

Jocul se maĭ numeşte *punti*, saŭ *hani*, mumele prinse, prezintînd *puntea* pe unde trec ceĭ liberĭ şi *hani*, unde unul trebuĭe să se oprească.

CU SFURLA

(Sfîrlează)

Jocurile cu *sfurla* se fac vara. Sînt maĭ multe felurĭ de *sfurle* : *c'icricŏan'e*, care se face de lemn dela cicric şi care *faţe*, face, (se întoarce în jur) maĭ bine de cît toate şi doarme în facere, adică ţi se pare că nu se învirteşte parcă de loc; *eadirişe*, *pixarişe* de *eadire saŭ pixare* (edere), carĭ pe lîngă că fac bine, maĭ aŭ avantajul de a fi ina-

www.digibuc.ro

tacabile loviturilor ce primesc în jocurile carĭ urmează; *pîrnîrişe* făcute de parnare, un fel de arbust tare, acestea sînt tarĭ, dar nu *fac* bine şi mult, pentru aceea se obicĭnuesc maĭ mult la jocul *analtu*, unde nu se cere să *facă* mult sfurla.

In ce priveşte forma lor, ele sînt de maĭ multe feluri: *gurgul'itŏase* (rotunde); *spirlungŏase* (lungăreţe); *cucul'ate* (cu cucul'ŭ. Vezĭ fig.); *dardare* se numesc acelea, carĭ cînd se întorc în jur, nu staŭ într-un loc, ci se mişcă şi fac zgomot. Sînt unele însă carĭ fac zgomot, dar carĭ cu toate acestea *fac* bine, şi copiiĭ carĭ vor să aĭbă ast-fel de sfurle, le găuresc prin mijloc. Acestea se numesc: *zvîngînoase.*

Cuculĭu.

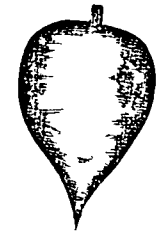

Sul.

Toate sfurlele trebue să aĭba cîte un *sul* de fer pe care se învîrteşte sfoara, numită *sfurnŏschil*, şi în jurul caruia se învîrteşte sfurla. Sfurlele maĭ pot fi *adunate* (învîrtite cu sfurnŏschilul) şi dela *cucul'ŭ. Cucul'lu* tot-deauna e de lemn şi se face odată cu sfurla. Sulul se face din cuiŭ, pe care îl pun băeţi saŭ Ţiganiĭ, carĭ lucrează ferul.

Sfurlele şi le fac copiĭ înşişĭ; sînt însă şi sfurle cumpărate, dar acestea sînt maĭ proaste.

La greciĭ vechĭ, sfurlele după numirile, pe carĭ le aveaŭ, ne lasă să înţelegem că se obicĭnuĭaŭ foarte mult. Ast-fel ele se numeaŭ: βεμβηξ στρόμβος στροβιλος ρŏμβος, κῶνος.

La Romînĭ sfurla se numeşte: *sfîrlează*[1])

84. Analtu; Pri sfurlă.

Se face maĭ întîĭ un cerc mic, avînd o rază de cincĭ centimetre care se numeşte *simnic*. Toţĭ băeţii, carĭ voesc sa joace, trebue să aibă fie-care sfurla sa, cu care arunca să *dea* în *simnic*. Orĭ-cine nu poate sa nimerească la întîĭa *dare* în *simnic*, maĭ are dreptul sa maĭ dea încă de două orĭ, pînă la treĭ. Dacă toţĭ băeţiĭ aŭ dat în *simnic* în una din cele treĭ aruncăturĭ, maĭ încep să dea din noŭ pînă ce unul nu va nimeri. Dacă însă sînt maĭ mulţi carĭ n-aŭ dat în *simnic* în cele treĭ aruncături şi o parte dintre dînşiĭ aŭ dat, aceştia nu maĭ aruncă, şi rămîne ca ceĭ ce n-aŭ *dat* să încerce din noŭ, pînă cînd toţĭ vor da, afara de unul singur.

Acela care rămîne, pune sfurla jos şi ceĭ-lalţĭ, pe rînd, caută să o lovească şi să-ĭ facă *zvunĝi*, (aĭurea *zocurĭ*, gaurĭ făcute prin *sulul* de fer al sfurleĭ pe sfurla cui-va), însă loviturile să fie *analtu* saŭ *pri nîsă* (înalt, pe dînsa) adecă în momentul cînd se aruncă sfurla şi nu după ce cade jos: sfurla *pusă* sa fie lovita maĭ întîĭŭ de sfurla jucătoruluĭ şi pe urmă aceasta să cada pe pămînt; cînd cade la pamînt şi apoĭ atinge sfurla *bîgată*, nu se prinde ast-fel de lovitură, de oarece se zice: *mîca ţară*, a mîncat pămînt.

Cine nu o poate lovi, pune pe a sa, şi cel *băgat* îşĭ ĭea sfurla de jos şi dă la rîndul saŭ. Aşă se continuă jocul ma departe.

Dacă cel care *dă* cu sfurla sa pe cea *băgată* şi lovind-o nu-ĭ maĭ *face* de loc sfurla, (adică nu vine în jur), se zice, că sfurla aceasta

[1]) P. Ispirescu, op. cit. p. 10.

www.digibuc.ro

îşt (a eşit) *scufus*, şi se procedează ca şi în cazul cînd n-ar fi lovit-o de loc, adică *cadi* şi e *băgată*.

Dacă sfurla *face* (se întoarce în jurul său), însă zbîrniind, se zice, că *z-duţi dîrdără*, şi lovitura se prinde.

85. Cu simniclu; Cu trĕaţirĕa semnuluĭ.

Ca şi în jocul precedent, după ce se dă în *simnic*, acela care rămîne pune sfurla jos, şi ceĭ-lalţĭ caută să o lovească, atît *analtu*, ca în jocul precedent, cît şi cu *mîtul'i*, în direcţia unuĭ loc numit *semnu* şi care este depărtat de locul unde s-a pus sfurla cu vre-o 10—20 de paşĭ.

Mîtul i se numeşte lovirea ce se face sfurleĭ băgate, nu în momentul cînd aruncă cine-va cu sfurla, ci după ce aceasta, căzînd jos, stăpînul său, pe cînd dînsa se întoarce încă în jur (*faţi*), o primeşte în palma sa întinsă şi, după ce-ĭ dă oare-care vînt, loveşte sfurla băgată în direcţia în care trebue să fie dusă, spre a trece semnul.

Cînd cine-va face o ast-fel de lovitură, se zice că *lŭa mîtul'ŭ*, saŭ numaĭ *ló* (a luat mîtul'ŭ, a luat). După ce ĭea cine-va *mîtul ŭ*, trebue, ca sfurla să *facă*. Dacă cine-va nu reuşeşte să lovească sfurla *băgată*, *analtu* saŭ să ĭea *mîtul'ŭ*, saŭ că lovind-o oriĭ luînd *mîtul'ŭ* sfurla sa *nu faţi*, trebue atunciĭ să puie sfurla în locul celuĭ *băgat*, care la rîndul său scăpînd de jos, continuă a jucă în rîndul celuĭ care *căḑú*, căciĭ fie-care jucător dă pe rînd la acest joc. Aceasta o pretinde cel care a *băgat* sfurla, fiind-că alt-fel ar jucă numaĭ ceĭ cu sfurle bune, carĭ ar duce sfurla *bîgată* cu uşurinţă la semnu şi n-ar cădea prin modul acesta nimenĭ altul. Pînă să ajungă la *semnu* de multe oriĭ se schimbă maĭ multe sfurle.

Cînd sfurla cuĭ-va a trecut de *semnu*, unul dintre jucătoriĭ o ĭea şi o pune într-un loc bine netezit, şi ca fie-care jucător trebue să dea de treĭ oriĭ pe rînd *analtu* saŭ cu *mîtul'i* pe sfurla *bîgată*. Acest fapt se zice: *S-l'a aradă* (să ĭea rîndul). Dacă cine-va nu poate să dea, cel *băgat* scapă şi jucătoriĭ trebue să ĭea *aradă de treĭ oriĭ* pe sfurla celuĭ ce n-a putut *să dea*. Dacă toţĭ băeţiĭ reuşesc să ĭea *aradă* de treĭ oriĭ, fie-care dintre dînşiĭ dă cîte treĭ *zvunḑi* pe sfurla *bîgată*, şi jocul reîncepe, punîndu-se tot sfurla *azvunḑită* (*dată cu zocuriĭ*).

Une-oriĭ o ast-fel de sfurlă nu maĭ ĭe bună de nimic, într-o ast-fel de stare ĭ-o fac jucătoriĭ.

86. Cu bîşarea.

Jocul acesta constă în a luà *mîtul'i* numaĭ. Cine, aruncînd cu sfurla, n-a lovit pe *sfurla bîgată analtu* şi n-a putut să ĭea nicĭ *mîtul'ŭ*, trebue să puie jos sfurla sa şi cel *bîgat* scapă.

Bîşarĕa (sărutarea) se numeşte, cînd se aruncă sfurla pe pămînt şi pe cînd încă *faţi* (se întoarce), vine în contact cu sfurla *bîgată-mpadi*; această *bîşari* nu se prinde, adică cu aceasta jucătorul nu-şĭ trece rîndul, ci trebue, dacă n-a lovit *analtu* să ĭea *mîtuliŭ*. *Bîşarĕa* nu se prinde şi la jocul precedent.

Sînt băeţĭ, carĭ aŭ măestria să ĭea sfurla pe unghia degetuluĭ fără ca dînsa să înceteze de a se întoarce. Aceştia se consideră printre ceĭ d-întîiĭ jucătorĭ.

www.digibuc.ro

87. A sóirluĭ; T-a soira.

Jocul *a sóirluĭ* cu sfurla se face precum urmează:

Se împarţesc băeţii în două bande, ca la jocul *Pri un c'ic'ór*.

După aceasta *se fac*, cine să *între* în *soir*. Banda, care rămîne intră în *soir*, adecă pune sfurlele tuturor jucătorilor din carĭ se compune în *soir*, şi ceĭ din banda adversă trebue să dea asupra lor, şi caută să scoată cel puţin pe una afară din *soir*. Se dă tot-deauna de pe *soir*, saŭ cuĭ îĭ place, poate să dea şi afară din *soir*, însă nici o dată nu i se permite a da din *soir*.

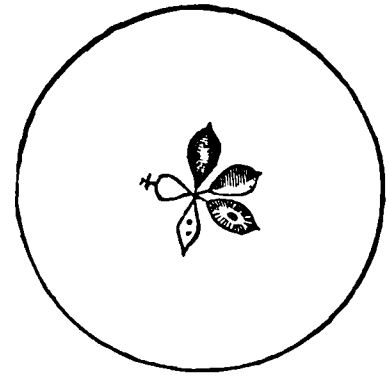

Dacă toţĭ din bandă aŭ dat şi n-aŭ scos nici o sfurlă din *soir*, banda aceasta *cadi* (cade) şi trebue să *între* în *soir*, adecă să puie toate sfurlele jucătorilor carĭ fac parte din bandă în *soir*, şi foştiĭ în *soir* es afară adecă joacă rolul adversarilor lor.

Dacă unul chiar dintre ceĭ carĭ joacă *din afară* scoate cel puţin o sfurlă din *soir*, se strîng ĭarăşĭ sfurlele în *soir* şi toţĭ daŭ încă cîte odată. Dacă iarăşi unul dintre eĭ scoate o sfurlă afară din *soir*, ĭarăşĭ se strîng sfurlele în mijlocul *soiruluĭ* şi ĭarăşi mai daŭ toţĭ.

Dacă vre-unul din ceĭ carĭ *joacă din afară* loveşte sfurlele fără a putea să scoată pe vre-una afară, ci numaĭ le răreşte în *soir*, sfurlele nu se strîng la mijloc, ci se lasă aşà rărite, şi jucătorii trebue să le lovească de acolo unde sînt, ceea ce e mai dificil pentru jucătorĭ, de oare-ce cînd toate sfurlele sînt strînse la un loc, se pot lovi mai uşor, şi din toate cel puţin una poate eşi din *soir* afară. Rolurile bandelor se schimbă cînd, dînd toţĭ din bandă, nu scot nicĭ o sfurlă. *Soirul* se mai numeşte pe alocurea *trîcol şi ţercl'u*.

CU FIC'L U

Jocurile cu *fic'lu* se fac în tot-d-auna într-un loc neted şi deschis. Se joacă şi în Romînia [1]). Fetele nu jöacă nicĭ-odata ast-fel de jocurĭ.

Asmăḑile se fac de obiceiu netede şi pe la marginiĭ rotunde, fiind că se prind mai lesnicios ast-fel şi cînd se dă cu ele, alunecă maĭ bine.

Fic'lu saŭ *fiflu*, cum se maĭ zice, se face dintr-o peatră rotundă în forma unuĭ glob.

88. Cu fic'lu; Cu fiflu

Se alege pentru acest joc un loc neted. La joc nu pot luà parte decît cel mult cincĭ băeţĭ, căci cu maĭ mulţĭ devine complicat. Fiecare băiat îşĭ are şi peatra sa netedă, care se numeşte *asmadă* [2]). Se pune o peatră mică şi rotundă pe pămînt, numită *fic'ŭ* saŭ *fif*. La o depărtare de 10 saŭ 20 de picioare de la ficĭŭ se face o gaură şi i se dă numele de *semnu*.

[1]) P. Ispirescu op. cît. p. 46: *jocul de-a puiul*.

[2]) *Asmada* se maĭ numeşte pe alocurea *amadă* şi *madă*.

www.digibuc.ro

Toţi cîţi se joacă, *se fac*, cine *să acaţă loc la semnu* mai înainte. Facerea se face ast-fel: Unul dintre ei ia toate *asmăḑile* în mînă şi, punîndu-le una peste alta, le rostogoleşte înaintea lui. A cui *asmada* se duce mai departe, acela *acaţa* (ocupa) *loc la semnu* mai întîi. După dînsul va urmă acela a cărui *asmadă* e mai departe după aceea a întîiului, şi tot aşa urmeaza şi ceilalţi. *Si acaţă loc la semnu* înseamnă, ca fie-care să arunce *asmada* sa de la *ficiŭ* la semn, cît se poate mai aproape.

După ce toţi aruncară la semn, a cui *asmadă* este mai aproape de dînsul, acela dă întîiul, adecă cu *asmada* sa loveşte mai întîi *asmada* fie-căruia jucător, numarînd la fie-care lovitură, una cînd loveşte pe întîia, două lovind pe a doua etc. După aceasta trage de acolo ca sa lovească *ficiul*, şi dacă-l nimereşte, numără cîte picoare încap din locul unde a fost *ficiul* pînă unde s-a dus, socotind şi loviturile de pe *asmăḑi*. Dacă numărul este tocmai acel învoit de la începutul jocului, acesta scapă şi continuă ceilalţi; dacă nu, el çontinuă, şi dupa ce a dat pe *ficiŭ* trebue să dea pe *asmăḑi*. Cînd nu nimereşte pe *ficiŭ* sau pe *asmăḑi*, dă al doilea. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu acesta.

Dacă toţi aŭ putut să facă *numărul* convenit şi numai unul singur n-a putut, acestuia i se permite să dea încă odată, şi daca şi de astă dată nu *le face* (aşa se zice), rămîne să fie încălecat de fie-care jucător.

Încălecarĕa se face aşa:

Cel care rămîne stă cu picioarele deschise, iar între ele se aşază o *asmadă* şi pe dînsa *ficiul*, Unul dintre jucători, mergînd pe la spatele lui da în *ficiu* cu *asmada sa* şi apoi fuge în partea opusă de unde s-a dus *ficiul*, anapoda, cu calciile îndărăt. Cel rămas se repede iute la *ficiŭ*, îl apucă cu mîna şi în grabă mare se întoarce să prindă pe acel care merge pe călciie anapoda; de unde-l prinde, cel rămas este încălecat pînă la *ficiŭ*. Acelaşi lucru se repetă şi cu ce-lalţi jucători, şi dupa ce termină toţi, jocul reîncepe.

89. Glucĭu.

Acest joc se joacă de trei băeţi. După ce se *fac*, cine rămîne se face cal şi unul din ceilalţi doi îl încalecă. Cel liber ia trei pietre, două le pune în mîna stîngă şi una în mîna dreapta. Stînd într-un picior, cu cea din mîna dreaptă loveşte pe cele din mîna stingă, şi cîteşi-trele cad pe pămînt. Trebue ca în distanţa de la o piatră la alta să încapă cel puţin odată talpa piciorului, căci altminterea se zice, că s-a facut *glucĭŭ*, şi cel care a lovit pietrele devine *cal*, iar fostul cal *călăreţ*. Dacă nu s-a facut *glucĭŭ*, jucatorul caută în trei sărituri într-un picior să lovească cu una din cele trei pietre pe cele-lalte două. Dacă reuşeşte, încalecă dînsul pe cal şi fostul călăreţ trebue să *dea* cu pietrele. Jocul continuă, şi dacă cel care dă cu pietrele le da *glucĭŭ* saŭ nu reuşeşte în trei sărituri să le lovească, devine calul fostului cal şi al treilea dă cu pietrele.

90. Dĕ-a grĕasca.

Copiii, carî ieaŭ parte la joc se împărţesc în două tabere. Fie-care tabăra îşi alege un *semn* în depărtare de 50 de paşi, unde aşază trei plăci, numite *papi*, carî vor trebui să fie date jos şi anume *se fac*, care tabără să înceapă întîi să dea.

www.digibuc.ro

Darĕa se face aşa:

Fie-care jucător dintr-o bandă dă de la semnul lor de treĭ orĭ cu cîte o mica peatră în *papili* din tabara adversarilor şi după ce toţĭ dintr-o bandă dă, încep să dea şi ceĭ din cea-laltă tabără.

Dacă şi de o parte şi de cea-l-altă *papili se surpară*, (aŭ fost date jos), jocul reîncepe din noŭ în aceeaşi ordine.

Dacă însă numaĭ *papili* dintr-o parte s-aŭ dat jos, pe cînd în cea-l-altă parte aŭ maĭ rămas, aceĭ de la papele rămase, vor fi declaraţĭ învinşi şi prin urmare spre pedeapsă încălecaţi de la *semnul* învingatorilor pînă la semnul celor învinşĭ, unde şi rămîn învingătoriĭ.

După aceasta jocul reîncepe de-a capo.

JOCURI CU ARŞICE

Arşicul la Aromînĭ are diferite numirĭ: *mişic, ip, nip, aşic, işic, vişc'é vişil'é.*

Arşicele sînt de maĭ multe felurĭ: *anv'ilic'ŏase, fripti, bĕali*, carĭ sînt cele maĭ preţuite; *ĕarc'i*, arşice micĭ şi frumoase. Tot aşa sînt cele numite *amîg'ic* pl. *amîg'iţi*. Apoĭ cele maĭ puţin preţuite sînt: arşicele *arîn'ŏasi*, rĭĭoase şi *gîgîn'oasi, c'ingîn'ŏasi*. Mijloci ŭpreţuite sînt cele *h'arte*, fierte.

Numirile diferitelor părţĭ ale arşiculuĭ sînt următoarele: [1])

Arom.: *Dutĭ, duda*, (Ţicura, munţiĭ Mirihuva); *adapĭ* (Samarina,

Rom.: **om.** Rom.: **gaură, hoţ.** Arom *Lachĭ* saŭ *Alàchĭ* [2]).

Rom.: **siciŭ, armaş.** Arom. *Cazaca* saŭ *cajaca* (Ţicura), *Cată*, (Selıa, Veria).

Rom.: **beiŭ, domn.** Arom. *C'urla, c'ura* (Ohrida).

Romîneşte: **ţuţ.** *Sùngalus, dùngalus*, (Samarina), *curdincu* (Selıa), *scunda* (Ţicura).

Jocurile, carĭ urmează, le vom descrie aşa cum se joacă la Avela, Epir, de oare-ce maĭ toate aceste jocurĭ se joacă diferit din localitate în localitate.

91. Dutĭ à lachĭ.

Jocul acesta se joacă de cîte doĭ băeţĭ, carĭ, după ce se aşază jos, fac *alumaţ'li* (ichiurile [3]), adecă: *alumalu* care stă *cazaca* (armaş, siciu), saŭ *cıurla* (domn, beiŭ), da drept posesoruluĭ săŭ să arunce întîĭ arşicele. Se pune cîte un arşic la joc, şi dacă arşicele se duc amîndouă *duti* (om), orĭ *lach'* (hoţ, gaură), orĭ *cazaca* (armaş), orĭ *c'urla* (domn), baiatul care le aruncase cîştiga. Dacă n-aŭ căzut arşicele după cum am spus, arunca cel-lalt, şi tot aşa se continuă jocul. Cînd aruncă jucătorul arşicele, se zice că: *le dă.*

[1]) Denumirile obicĭnuite în Romınia, sınt extrase din opera luĭ Ispirescu: *Jocurĭ şi jucăriĭ copilăreşti de copiĭ*, Sibiŭ, 1885, p. 74, 75.

[2]) D-l Weigand în opera sa: Die Aromunen, II, p. 283, T. 2, Vr. 5 dă pentru *dutĭ* şi *lachĭ* două denumirĭ obscene, pe carĭ le-a auzit la Ochrida. Interesîndu-mă am aflat, că şi la Ohrida se zice tot *dutĭ* şi *lachĭ* şi că d-l Weigand a fost, de sigur, indus în eroare de către un oare-care glumeţ G. Moc, cum mă asigură d-l Dimoane Mih.

[3]) *Alumălu* (ichiul) se maĭ numeşte: *anumă, amadi, made, madă, psaltu, saltu, cocan*, Aceste două numirĭ din urmă se obicĭnuesc la Vlaho-Clisura, Ohrida, unde nicĭ una din numirile cele lalte nu există.

www.digibuc.ro

92. Héca.

Pot lua parte la joc ori-cîţi băeţi vor voi. Se aşază jos în forma de cerc şi-şi fac *alumaţil'i* spre a se vedea cine trebue sa *dea* întîi. *Alumalu* care *l'-u ḑîsi* (a stat) *cazaca* sau *curla*, da drept posesoruluĭ său sa dea întîi. După el va *da* acela al carui *alumal u ḑîsi curla* saŭ *cazaca* după întîiul, şi în aceeaşi ordine va urma fie-care sa dea. Dupa aceasta se aşaşaza jos, în ordinea în care trebue sa *dea*, în formă de cerc. La joc se pune, după învoială, cîte unul saŭ mai multe arşice. Nu se primeşte la joc orĭ-cine n-are minimum cincĭ arşice.

Acela care trebue sa dea, după ce depune fie-care jucator partea ce se cuvine, strînge toate arşicele în mîna şi le *dă* în mijloc. Dacă dintre toate arşicele *date*, sta unul saŭ mai multe *cazaca*, fără a fi nicĭ un arşic *curla*, el cîştigă toate arşicele carĭ sînt *cazaca*, precum şi cele în *duti* şi tot dînsul continuă a *da*. Pierde dreptul de a da, daca n-a stat nicĭ un arşic *cazaca*, şi atuncĭ da cel din dreapta sa. Dacă se întîmpla ca, pe lîngă arşicul saŭ arşicele carĭ stau *cazaca*, să maĭ stea unul saŭ maĭ multe *curla*, atuncĭ se zice, că s-a facut *hèca* şi cîştigă toate arşicele acela care are dreptul să dea dupa dînsul, adică cel din dreapta luĭ. Aşa se continuă jocul, şi îndata ce se isprăvesc arşicele, fie-care pune iarăşi la joc partea cu care s-aŭ învoit la începutul joculuĭ. Dacă cuĭ-va nu ĭ-a ramas de cît un singur arşic şi dînşiĭ joacă cu cîte doua saŭ maĭ multe, i se dă dreptul să puĭe la joc numaĭ unul, dar nu i se permite sa joace, dacă, după ce i s-a cîştigat şi acesta, maĭ scoate din buzunar şi vre-un alt arşic, pentru că de două orĭ nu poate să joace cine-va cu *cùrtus* (aşa se numeşte cel din urmă arşic ce posedă jucătorul).

93. A cazaca. Pişti[1]).

Pot lua parte la joc ori-cîţĭ băeţĭ vor să se joace. Se fac *alumăţil i* cine să ĭasă întîi. Fie-care doreşte să fie cel din urma în *eşire* la acest joc. După ce s-aŭ regulat cum trebue să ĭasa, fie-care pune, după învoĭala, cîte unul saŭ maĭ multe arşice în linie orizontală, *cazaca* saŭ *curla*, şi de acolo cine este întîĭul, *ĭese*, adică arunca la oare-care depărtare, după cum i se pare luĭ că este maĭ bine, *alumălu* saŭ. După dînsul ese cel care a fost al doilea la *facerea alumaţilor*, şi aşa mai departe. Cine ese mai departe de cît toţi, adecă al cărui *alumă* e mai departe de unde s-aŭ aşezat arşicele, da întîiul în arşice cu *alumalu* său. şi dacă le loveşte în cît vre-un arşic sau mai multe se duc, dupa cum se duce şi *alumălu* său (însa *duti* ori *lachi*), cîştiga arşicele acelea şi cu cele-lalte procedează ca la jocul: *Dutĭ á lachi*, cu singura deosebire, că aruncă şi *alumalu* cînd arunca arşicele şi dacă *alumălu* său *l'-u ḑi i* (a stat) *cazaca* cîştiga toate arşicele. Asemenea în lovirea ce a facut arşicelor, daca *alumălu* a stat *cazaca* şi unul saŭ maĭ multe arşice s-aŭ *dus duti* sau *lachi*, le cîştigă pe toate.

Daca *alumălu* se duce *curla*, cînd a lovit arşicele, sau cînd le-a aruncat împreună cu *alumalu*, nu cîştiga nimic, şi cel care a fost maĭ departe de arşice cu *alumalu*, după dînsul, are dreptul sa arunce arşicele, şi tot aşa se face şi cu urmatorii. Jucătorul aci nu cîştigă de cît arşicele carĭ se duc după cum se duce şi *alumalu* sau, — afară

[1]) Acest joc la Ohrida se numeşte *Pişti* şi prezintă oare-care deosebirĭ în modul de a fi jucat.

www.digibuc.ro

dacă se duce *cĭurla*, nu cîştigă nimic, — cînd se duce *cazaca*, el le cîştigă pe toate.

Dacă şi la jocul acesta toate arşicele s-aŭ dus după cum s-a dus *alumălu* saŭ şi numai unul singur nu e aşa, atunci şi acest arşic se cîştigă, cacĭ se zice: *aţél dit soni cîipi si faţi* (cel din sfîrşit se face căipi, nevăzut).

După ce toate arşicele carĭ s-aŭ pus la joc se cîştigă, jocul reîncepe.

94. T-a cucòşa.

Pot să ĭea parte la joc orĭ cîţĭ băeţĭ.

Jocul acesta nu se joacă de cît cel puţin cu cîte două arşice de fie-care băĭat. Arşicele se pun unul peste altul, doua cîte doua şi această suprapunere se numeşte *apaĭe*. Punerea se face ast-fel: Unul din arşice se pune *c'urla* saŭ *cazaca* şi pe de-asupra acestuia se pune un alt arşic tot *c'urla* saŭ *cazaca*. Apăile se pun una lîngă alta în formă de cerc saŭ patrat şi în mijloc,—dacă sunt maĭ multe apăĭ, — se pune una saŭ două. Ele nu trebue să fie lipite.

După aceasta se *fac alumaţĭl i*[1]) cine să dea întîĭ, al doilea etc. Locul de unde se dă, este la oare-care depărtare de unde sunt apăile, de ordinar o distanţă de vre-o 10 paşĭ, şi se numeşte *semnu*. Fie-care caută să atingă prin aruncarea *alumalui* apăile, şi pe cîte le dă jos, le cîştigă. După ce aruncă cine-va cu *alumălu* de la *semnu* în apaĭ, n-are voĭe să rădice *alumălu* pănă ce n-aŭ dat toţi.

Dacă după aruncarea tuturor jucătorilor de la *semn*, n-aŭ fost cîştigate toate apăile, dă într-însele acela a căruĭ *alumă*, cînd s-a aruncat de la *semnu*, s-a dus maĭ departe de apăĭ; după acesta va da un altul în ordinea depărtăreĭ *alumăluĭ*. Daca şi după aceasta dare nu s-aŭ cîştigat toate apăile, se determină un loc la o mică departare de apăĭ, care se numeşte *simnicu* şi fie-care, în ordinea din urmă, dă pînă ce se cîştigă toate apăile. Pe urmă se reîncepe jocul.

Toţĭ cîţĭ joacă (aceasta se cere la orĭ-ce joc) trebue să aibă cel puţin cincĭ arşice. Cînd cuĭ-va i se cîştigă toate arşicele şi nu-ĭ rămîne de cît unul singur, i se permite să joace, şi acest arşic se pune *sùngalus*, adecă pe coarnele de pe dinainte. Dacă jucînd nu cîştiga de cît un arşic, ĭarăşĭ se primeşte la joc.

95. Cu c'imc'iră.

(Cu atingerea).

Se aranjază arşicele în linie orizontală, unul lîngă altul, ca la jocul *a cazaca*. După aceasta băeţiĭ es tot ca la jocul *a cazaca* şi tot ca acolo, cel eşit maĭ departe dă întîĭ în arşice, şi dacă le atinge puţin, le cîştigă pe toate. Cînd cine-va le atinge, se zice că *le c'imc'i*, de unde şi numele joculuĭ: *c'imc'iră*.

96. A turnava.

Se aranjază arşicele precum am spus maĭ sus şi, după ce se *fac alumaţĭl'i* în ordinea cuvenită, ese fie-care dintre jucători ca la jocul *a cazaca*, cu singura deosebire că acĭ, în momentul de a eşi *l'-u ţîţi alumăluĭ*, îĭ surchideşte (îi o zice, îi cîntă, alumăluĭ), adecă îĭ *şueră*

[1]) Vezĭ maĭ sus jocul: *Hèca*.

www.digibuc.ro

(flueră cu gura) şi zice: *v'inu marilus!* (adecă: vino (stăĭ cazaca) marilus). Dacă se întîmplă că *alumălu eşituluĭ* să stea *cazaca*, el cîştigă toate arşicele. Dacă nu stă (cazaca), se continuă ca la jocul *a cazaca*. Pot lua parte orĭ cîţi băeţĭ.

97. Cu avinarĕa.

Acest joc se joacă de doĭ, treĭ, saŭ mult patru băeţĭ. Nu e joc prin care să caute băeţiĭ a cîştiga arşice.

Unul din băeţĭ, cînd se joacă numaĭ doĭ, ĭese, ĭar cel-lalt caută să-ĭ lovească *alumălu* cu al săŭ. Dacă-l loveşte, se zice că posesorul *alumăluĭ* lovit are o *zdîrtă*[1]) şi continuă a da tot dînsul, pînă ce nu nimereşte. Atuncĭ dă cel-lalt, şi aşa se continuă maĭ departe jocul.

Tot aşa se joacă cu treĭ şi cu patru băeţĭ, dînd fie-care în ordine.

98. Tatafchìa. Beĭ[2]) Na Plŏac'a[3])

La joc se pune cîte unul saŭ maĭ multe arşice.

Arşicele se pun unul peste altul (stog), regulat, cele de jos *cazaca* saŭ *cĭurla* şi cele-lalte tot aşă pe de-asupra lor. După aceasta se fac *alumăţil'i*, cine să ĭasă la început. Fie-care caută aci ca să fie ultimul, şi nicĭ o dată întĭiul. Intĭiul ĭese la oare-care depărtare şi caută să fie un loc, unde să nu-ĭ poată lovi următoriĭ *alumălu*. Acela care-ĭ urmează caută, dacă poate să lovească cu *alumălu* săŭ pe *alumălu* întĭiuluĭ şi dacă reuşeşte, cîştigă arşicele ce a pus *lovitul (aguditlu)*, care pĭerde dreptul de a maĭ continuă jocul, de oare-ce se zice, că a fost mîncat *(l-mîcară)*. După aceasta al doilea continuă a da în arşice, de unde i s-a dus *alumălu* şi dacă le loveşte cîte arşice se duc *dutĭ*, le cîştigă şi maĭ dă în cele rămase, carĭ nu se maĭ pun în ordine, ci se lasă aşă pînă se cîştigă toate. Dacă n-a lovit *alumălu* întĭiuluĭ, saŭ după ce l-a lovit n-a nimerit arşicele saŭ le-a nimerit şi n-a cîştigat nicĭ unul, continuă să dea al treilea, cu care se petrece acelaşĭ lucru ca şi cu ceĭ precedenţĭ. Cînd la *eşirea* cuĭva, *alumălu* s-a dus *cazaca* saŭ *cĭurla*, acesta are dreptul să dea în arşice saŭ pe *alumaţil'i* jucătorilor, dacă aŭ eşit şi, dacă, după ce a tras cu *alumălu*, n-a nimerit, şi *alumălu* săŭ a maĭ stat *cazaca* saŭ *cĭurla*, tot el continuă a maĭ da. Dacă se întîmplă ca cine-va lovind pe *alumă* saŭ pe arşice, loveşte atît *alumălu* cît şi arşicele, se zice, că *c'ingîrşiră* (s-aŭ lovit arşicele) şi jocul reîncepe, ĭar toţĭ jucătoriĭ trebue să puĭe la joc toate arşicele cîştigate.

99. Primînă.

La jocul acesta băeţiĭ se aşează ca la jocul *Hèca*, şi după ce-şĭ fac *alumălu*[4]) dă cine este întĭiul, adecă ĭea toate arşicele ce a pus fie-care la joc şi, aruncîndu-le în sus cu mîna, caută să prindă cu dosul mîneĭ un număr de arşice păreche. Dacă prinde arşice păreche, cîştigă cîte a prins, şi tot dînsul dă, pînă nu prinde nicĭ unul saŭ prinde arşice în număr nepăreche.

După întĭiul urmează al doilea, după al doilea al treilea, în ordinea stabilită prin facerea *alumaţilor*. După ce prima depunere de arşice s-a cîştigat, începe alt joc cu băiatul l-a care s-a terminat primul joc.

[1]) Pe alocurea se zice: *sumàr, bis.*
[2]) *Beĭ* se numeşte la Selia, Veria, şi se joacă la fel; La Ohria: *a beĭa.*
[3]) La Ţincura.
[4]) Vezĭ jocul: *Hèca.*

www.digibuc.ro

100. Ş e n c.

Se pun arşicele pe rînd, ca la jocul *aturnava* şi apoĭ jucătoriĭ *ĭes*, cine să dea. Cine dă şi loveşte arşicele, în cît un arşic se duce pînă la cincĭ paşĭ depărtare, le cîştigă pe toate. Dacă nu s-aŭ dus la cincĭ paşĭ depărtare, se pun din noŭ şi continuă a da cuĭ lĭ este rîndul.

101. C u s ó i r l u [1]).

Soir se numeşte un cerc făcut pe pămînt, maĭ mare saŭ maĭ mic, după cum jucătoriĭ cred de cuviinţă. După aceasta, după învoĭala ce fac, pun fie-care partea sa de arşice în *soir*, în linie orizontală A B. De o parte şi de cea-laltă a *soirluĭ*, în direcţiunea săgeţilor şi la oare-care depărtare de dînsul, se fixează cîte un loc numit *semnu*. De aci trebue să dea jucătoriĭ în ordinea ce le-a fost determinată de *faţeréa alumaţilor*. Scopul fie-căruĭ jucător e să tragă în arşicele din *soir* spre a le scoate afară. Trebue să scoată cîte unul la fie-care tragere, şi dacă scoate şi n-a *căzut* cel scos precum şi niciĭ unul din cele nescoase, nu cîştigă nimic, ci-l pune ĭarăşĭ cum a fost, şi dă cel care vine după dînsul.

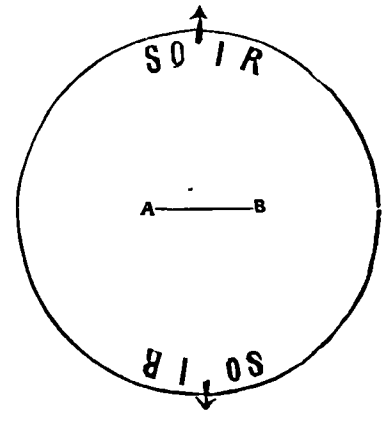

Dacă *cad* arşicele (s-aŭ dus *dutĭ* saŭ *lachĭ*) şi nu scoate niciĭ unul, cel care vine după dînsul, *dă* în arşice de la *soir*, adecă călcînd cu picĭorul pe *soir*, trage cu *alumălu* în arşice, căutînd să le scoată afară.

După ce jucătorul a tras, dacă ĭeste de la *semnu*, şi nu nimereşte arşicele, saŭ dacă le nimereşte şi n-a ĭeşit niciĭ unul afară din *soir*, însă *alumălu* săŭ ĭese şi *stă* (*cazaca* saŭ *cĭurla*), dacă vede el că poate să scoată de acolo, zice celor-lalţĭ jucătoriĭ că *o bagă* (că consideră *cĭurla* saŭ *cazaca*) şi trage de acolo în arşice. Ceĭ carĭ vin după dînsul nu maĭ daŭ dela semn, ci dela *soir*.

Asemenea şi ceĭ carĭ daŭ dela *soir* şi nu scot nimica, dacă *alumaţil'i* lor ĭes afară din *soir* şi *lĭ u sta* (stă cazaca saŭ cĭurla), continuă să tragă în arşice.

De multe orĭ, după învoĭala dela început, se prind ca *c'urlili* şi *cazăchili* să le puĭe (să se ĭea în considerare) orĭ unde vor sta.

Cînd cine-va scoate două arşice de o dată, caută să calce cu picĭorul imediat *alumălu;* dăcă ceĭ-lalţĭ jucătoriĭ reuşesc să-l calce maĭ înainte de dînsul, acesta, orĭ pune cele două arşice ce a scos şi nu maĭ are voĭe să dea pînă să-ĭ vie din noŭ rîndul, orĭ nu le pune, şi în cazul acesta *alumălu* săŭ, împreună cu arşicele rămase în *soir*, se grupează în mijlocul *soirluĭ*, şi acela care a scos două arşice, dă întîiul într-însele, avînd ca *alumă* pe unul din arşicele scoase. Gruparea aceasta se numeşte *îngruparea alumăluĭ*, de oare-ce *alumălu* este ascuns de cele-lalte arşice din *soir*.

După dînsul daŭ ceĭ-lalţĭ, şi îndată ce se *c'imc'esc* (se ating) arşicele, unul din jucătoriĭ ĭea *alumălu* şi-l păstrează pînă la cîştigarea ar-

[1]) Sóirlu pe-alocurea se numeşte *tircól* şi *ţercl'u*.

www.digibuc.ro

şicelor din *soir*, cînd se pune la mijloc, şi începînd dela cel care a cîştigat cel din urmă arşic, toţi pe rînd caută să scoată *alumălu*. Cine-l scoate, cîştigă dela stăpînul *alumălul* atîtea arşice cîte a pus la începutul joculuĭ.

Dacă se întîmplă ca un arşic să fie aproape de *soir*, în cît cel care urmează după cel ce dă, îl ajunge cu degetele picĭoruluĭ, avînd călcîĭul pe *soir*, se zice că arşicul este *fitic'ŭ*, saŭ *fit*, saŭ *fitĕă'ĭ*. Cine are un *fitic'ŭ*, are dreptul să ĭea arşicul cu mîna şi să-l puĭe la o depărtare maĭ mare spre mijlocul *sóirluĭ*, în apropierea celor-lalte arşice, şi să *l'-u da fitícĭ* saŭ *clíţĭ*. Modul acesta de dare este un mijloc prin care cine-va poate să cîştige toate arşicele cîte se găsesc în *soir*, pentru că prin felul acesta de a lovi, se opreşte *aluămălu* tot în *soir* şi în apropierea celor-lalte arşice, pe carĭ le face *fitícĭ*, dacă depărtarea dintre *alumă* şi arşice nu e maĭ mare decît talpa picioruluĭ aceluia care *trage*.

După ce toate arşicele se scot, se începe jocul, şi dă la început acela care a scos cel d-întîĭ dela *semnu* saŭ *u bîgă (cazaca* saŭ *c'urla)*.

După dînsul urmează cel care-ĭ urma în jocul precedent.

102. A scunda.

Se pun arşicele *scunda (sungalus)* şi apoĭ se dă de la semn în arşicele puse ast-fel şi numite *finji*. Cine nimereşte, le cîştigă. Se cîştigă numaĭ cele atinse.

103. A şuirarĕa.

Al cuĭ alumă *l'-u dîţi* (stă *cazaca* saŭ *cĭurla*) maĭ mult în treĭ şuirăturĭ, cîştigă, după învoĭală.

JOCURI CU «TOMBULU»

Jocurile cu *tombulu* sînt foarte mult gustate de băeţiĭ *aromînĭ;* Pentru ca cine-va să ĭea parte la acest fel de joc, trebuie să fie robust, ca să poată suferi bătăile pe carĭ le primeşte în cursul joculuĭ.

Se joacă, unele din ele, în zile de sărbătorĭ, după ce sfîrşeşte hora şi în orĭ-ce anotimp.

104. Cu parlu.

(Cu parul).

Se alege pentru acest joc un loc plan *(padi)* şi se înfige în pămînt un par mic—cam de două decimetre—de care se leagă un brîŭ lung saŭ o funie. După aceasta se *fac* toţi băeţiĭ spre a se vedea cine trebue sa păzească parul *(s-avĕagl'e parlu)*. Toţi ceĭ-lalţĭ, afară de păzitorul paruluĭ, trebuie să aiba cîte un *tombul*, [1]), pe care-l depun lîngă par, după care fapt începe jocul. Pazitorul paruluĭ vine în jur şi se sileşte a păzi *tombulĭli*, căcĭ ceĭ-lalţĭ caută prin toate chipurile a i le răpi, păzindu-se însă a nu fi atinşĭ de păzitor cu talpa picioruluĭ saŭ cu mîna (după învoială), căcĭ în cazul acesta, cel atins îĭ ĭea locul şi păzitorul scapă. Păzitorul, care ţine capătul liber al brîuluĭ saŭ funieĭ, nu se poate repezi pe ceĭ carĭ voesc a-ĭ rapi *tombulĭli* decît pînă unde ajunge funia saŭ brîul. Dacă se întîmplă să lovească pe jucător fără

[1]) *Tombulu* se numeşte orĭ-ce brîŭ îndoit după ce e bine sucit, aşà ca să devie tare, şi care serveşte la jocurile acestea.

La Aromînĭi din Ţicura şi de prin Albania se numeşte: *băr, brîn*, ear nu *tombul*.

www.digibuc.ro

a ţine în mînă brîul saŭ funia, nu se ĭea în consideraţie această lovitură.

Dacă jucătoriĭ reuşesc a-ĭ luà toate *tómbulĭli*, încep să-l lovească pe corp cu dînsele, păzindu-se a nu fi atinşĭ de păzitor cu talpa piciorului, căcĭ în cazul acesta, după cum am spus maĭ sus, cel atins devine păzitor şi jocul reîncepe.

105. Cu tombulu di-mpadi [1]); a ŏálili [2]); tistimeléa după cur [3]).

După ce *se fac* toţĭ bĭeţiĭ, cine rămîne ĭea *tombulu*. După aceasta toţĭ ceĭ-lalţĭ se aşază în livede în formă de cerc şi în depărtare unul de altul de treĭ patru paşĭ. Cel cu *tombulu*, după ce-l ascunde sub poala *dulumăluĭ*, vine în jurul băeţilor şi-l lasă pe nesimţite în dosul unuia dintre dînşiĭ. Dacă acesta a simţit că i s-a pus *tombulu* la spatele luĭ, se scoala repede, îl apucă şi începe a urmări pe cel care i-l pusese, şi dacă-l ajunge, îl loveşte pe spate, pînă ce urmăritul reuşeşte să se aşeze în locul celuĭ care îl urmăreşte.

Cel care posedă *tombulu* se numeşte *tombularlu*.

Dacă nu simte, *tombularlu* îndată ce ajunge la *tombul*, îl ĭea şi începe să lovească pe cel după care era *tombulul*, şi care la rîndul săŭ se scoală şi vine în jurul băeţilor cu mare repezicĭune, de oare-ce *tómbularlu* continuă a-l lovi, pînă ce ajunge la locul săŭ.

Ca să devie cine-va *tombularlu*, trebue să simtă cînd i se pune *tombulu* la spate şi să se ridice a-l luà.

Nu e permis ca ceĭ-lalţĭ baeţi să spue, cînd *tombularlu* lasă *tombulu* la spatele cuĭ-va, căcĭ atuncĭ nu se prinde.

106. Tombulu cu darĕa.

La jocul acesta se fac două bande, carĭ se aşază una departe de alta la vre-o 20—25 paşĭ. Fruntaşiĭ bandelor ĭes în mijlocul distanţeĭ ce le separă, ca să înceapă jocul. Se lovesc pe rînd cîte o lovitură cu *tómbulu* şi se zice că *alîxiră tombuli* (că aŭ schimbat tombuli).

Cel care a lovit maĭ întîĭ, se întoarce la semnul de unde a pornit şi cel-lalt îl maĭ loveşte de cîte-va orĭ. Cum ajunge în banda sa, imediat prezintă *tombulu* unuĭa din tovarăşiĭ sàĭ, care zice că *arĭ* (are) pe cel din banda adversă, pentru care cuvînt îl şi loveşte, fara ca acesta să-ĭ întoarcă lovitura, ci se întoarce imediat la banda din care face parte şi face acelaşĭ lucru pe care l-a făcut şeful cel-lalt. De aci, cel care a luat *tombulu*, alungă pe cel din banda adversă prin lovituri din ce în ce maĭ tarĭ. Tot aşà urmează pînă la fine. Cine ĭea *tombulu* maĭ în urmă, acela se zice că *are*.

Pe la Pind jocul acesta este foarte răspîndit, şi la fie-care sărbătoare, după *cor* (horă), *cărvănariĭ* cu *picurariĭ* maĭ cu seama se întrec care maĭ de care să dovedească că sînt maĭ voĭnicĭ. Loviturile de multe orĭ devin periculoase, şi ca să se pune un capăt joculuĭ spre a nu degenera în bătăĭ adevărate, intervin spectatoriĭ şi jocul încetează.

Maĭ periculos e jocul acesta cînd se da între Aromînĭ şi Grecĭ, cînd se coboară Aromînĭĭ în Tesalia. Multe certe povestesc Aromînii iscate din cauza acestuĭ joc, şi mult rîd femeile aromîne de Grecĭ, cînd îĭ vĕd cum o ĭeaŭ la fugă, în loc să stea să primească loviturile din

[1]) Aşà se numeşte la Avela, Perivole, Turia, Băčasa, Xirolivad, Avela-Nouă.

[2]) Aşà se numeşte la Vlaho-Clisura, Cornu, Pîrleangu, la Romînii din Tesalia şi din juru' Bitolieĭ.

[3]) Aşà se numeşte numaĭ la Ohrida, unde şi *tombulu* se maĭ numeşte şi *tistimeli*.

www.digibuc.ro

partea adversarilor, după obiceĭul joculuĭ. Un caz hazliŭ este şi acesta: La Dămaş este un rîŭ anume *galugâvra*. Dincoace de rîŭ, într-o zi de Paştĭ se angajase jocul *Tombulu cu darea* între Grecĭ şĭ Aromînĭ, şi cînd unuĭ Aromîn îĭ veni rîndul să lovească pe adversarul săŭ Grec, acesta opărit de o lovitură, la a doua o rupe la fugă, şi cum Aromînul îl urmăreşte, nicĭ una nicĭ două, Grecul trece prin Galugâvra dincolo de rîŭ, în rîsul jucătorilor, şi maĭ cu seamă al femeilor aromîne.

107. Cu ch'itriţĕaŏa

Se aşează toţĭ băeţiĭ în rînd unul lîngă altul, şi după ce *se face* cine rămîne ĭea *tombulu* în mînă şi *ch'itriţĕaŏa* (petriceaoa). Pune *tombulu* sub-soară şi lipind cele două mînĭ prin palmele lor, după ce introduce *ch'itriţĕaŏa* într-însele, începe dela cel d-întîĭ băĭat să *dea* pe rînd *ch'itriţĕaŏa*.

A da *ch'itriţĕaŏa* înseamnă ca băĭtaul tombular să treacă mînile sale lipite în care se află petriceaoa, printre mînile a fie-căruĭa dintre ceĭ-lalţĭ băeţĭ, carĭ le închid îndată ce şi le trage tombularul pe ale sale, spre a nu vedea ceĭ-lalţĭ jucătorĭ că i s-a dat luĭ saŭ nu *ch'itriţĕaŏa*.

Tombularul orĭ o dă peatra la vre-unul dintre jucătorĭ, orĭ o ascunde asupra luĭ însuşĭ. După aceasta începe de la cel d-întîĭ, care întinzînd mîna, tombularul îĭ trage una cu *tombulu* şi-l întreabă: *Carĭ ŏ-ari?* (La cine e petriceaoa?) Băĭatul zice pentru cine i se pare luĭ că trebuĭe să o aibă. Dacă a ghicit, maĭ capătă o lovitură sărată din partea tombularuluĭ şi devine el tombular; dacă n-a ghicit, tombularul se duce la cel numit de băĭatul lovit şi repetă acelaşĭ lucru. Tot aşă se continuă jocul pînă cînd unul dintre băeţĭ trebue să ghicească peatra, şi prin urmare să devină tombular spre a reîncepe jocul.

108. Di ţe ocl'u ĕasti aestu; A ochĭ[1])

La jocul acesta pot luă parte orĭ cîţĭ băeţĭ vor voi. Unul dintre eĭ, care are renume de imparţialitate, se alege *mumă*. După ce i se aduce *mumeĭ tombulu*, ea se aşază pe un scaun de pĭetre făcut în grabă, şi prinzînd *tombulul* de la vîrf, cu mîna dreaptă, lăsînd capătul cel-lalt a fi apucat de băeţĭ, ĭea cu cea-laltă mînă un fir supţire, din care face un ochiŭ (o gaură reprezintînd un ochiŭ de o fiinţa oare-care, după mărimea găureĭ), se adresează baiatuluĭ care a apucat capătul liber al tombululuĭ, pe cînd toţĭ ceĭ-lalţĭ jucătorĭ staŭ în jurul luĭ:

Di ţe ocliu ĕasti aestu? (de ce ochiŭ este acesta?)

Băiatul, după ce observă ochĭul în toate direcţiile, întrebă: zboară fiinţa cu ochiul acesta? (*azbŏáiră v'aţa cu ocl'ul aestu?*) şi alte diferite întrebărĭ la carĭ *muma* îĭ răspunde maĭ mult saŭ maĭ puţin, după cum doreşte. In fine băiatul numeşte o vieţuitoare, care-ĭ pare luĭ că va fi cea adevărată. Dacă n-a ghicit, un altul îĭ ĭea locul. Acelaşĭ lucru se petrece şi cu acesta, pînă ce unul ghiceşte. Să presupunem că ochĭul a fost de oaie. Indată ce băiatul a spus: *de ŏaĭe, muma* îĭ răspunde.

Oaĭes[2]) *ş-agudes* (oaie şi loveşte).

[1]) La Fărseroţĭ se numeşte aşa. Forma *ochĭ* în loc de *ocl'i*, cum se obicĭnueşte la Aromînĭ, pare a fi aci de formaţiune copilărească. Tot aşa în limbagiul copiilor se aude *chĭem* pentru *ch'em*, *găină* şi *ghină* pentru *găl'ină*.

[2]) Finala *s* probabil să fie *este*.

www.digibuc.ro

Şi aceasta începe să lovească cu *tombulu* pe orî-cine dintre jucătorî pe cari-ĭ întîlneşte, pînă ce aceştia ajung la *semnu*.

Semnul este locul depărtat dela acela unde stă *muma* cu 20—30 de paşĭ. După ce toţĭ aŭ ajuns aci, *tombularlu* întreabă pe *mumă*:

Cîti tombuli nîinti, cîti nîpoĭ? (ad. de cîte orĭ trebue să măsor de la semn cu tombulul înainte spre mumă, şi de cîte orĭ în partea opusă?)

După cum va spune *muma* tombularul va măsură dela semn cu măsura tombululuĭ înainte saŭ înapoĭ de semn, şi unde va merge capătul tombululuĭ la ultima măsură, acolo se va pune tombularul.

Une-orĭ *muma*, dacă crede ea că tombularul e voinic şi aleargă ĭute, îĭ ordonă să măsoare înapoĭ, şi cînd vede că este vre-un debil, îĭ ordoană să măsoare înainte de semn. Toţĭ ceĭ-lalţĭ băeţĭ staŭ în picĭoare la semn în linie dreaptă, distribuiţĭ de o parte şi de alta, lăsînd în mijlocul lor un fel de cărare prin care trebue să treacă tombularul, care este maĭ încolo de semn, dacă i s-a spus să numere înapoĭ. Tombularul se plînge apoĭ, ba că-ĭ împinge la o parte, ba că cărarea nu-ĭ destul de largă ca să poată trece, ba că una, ba că alta, cercînd prin toate chipurile să treacă prin mijloc şi să nu poată fi prins de dînşiĭ pînă să ajungă la *mumă*. Dacă a reuşit să nu fie prins el scapă şi jocul reîncepe. Dacă a fost prins, el se zmunceşte din toate puterile, ca să le scape cu de a sila şi ţine ţeapăn tombolul. Ceĭ-lalţĭ însă, îl pun jos şi tot cu de a sila caută să-ĭ ĭea tombolul. Tombolarul cîte odată, cînd jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ l-aŭ prins aproape de *mumă*, îĭ aruncă tombolul, şi dacă *muma-l* prinde, scapă; dacă nu, îl ĭeaŭ ceĭ-lalţĭ băeţĭ carĭ joacă. Cu alte cuvinte, dacă tombolul ĭ-a fost luat de jucătorĭ, urmează următoarele: Toţĭ băeţiĭ carĭ joacă, afară de tombularul căruia i s-a luat tombulul, se duc într-un loc ascuns, unde se ascunde tombulul asupra unuia dintre dînşiĭ. Apoĭ învîrtind toţĭ băeţiĭ poalele de *dulamale*, spre a se crede că fie-care are tombulul, se întorc la *mumă* cîntînd:

Dusi turcul la agă'	S-a dus turcul la aga
Di mîcă un trîhînă'.	De a mîncat trahana.

Aci *muma* întreabă pe tristul tombular: *ţe vreĭ sî-facă, nacă cunŏaştim carĭ lŏ-ari tombulul* (ce vreĭ să facem, nu cum-va cunoaştem la cine este tombolul?) Acesta le spune maĭ întîĭ să facă cîte o *colutumbă* (fr. culbute), apoĭ încă cîte una, să rădice mînile în sus, să deschidă picioarele, să vie cîte odată în jur etc. şi după ce băeţiĭ fac toate acestea, vin în jurul *mumeĭ* lîngă care stă la stînga tumbularul, şi dînsa-şĭ dă părerea, zicînd: *aestu mi fură* (numind pe un băiat) *ş-aestu lŏ-ari* (numind pe un altul). Tombularul ţine saŭ nu socoteală de părerea *mumeĭ*, după cum crede că *muma* are saŭ nu dreptate şi la rîndul sĕŭ zice, numind pe un oare-care băiat dintre jucătorĭ: *aestu mi fură* (acesta mă fură) şi, numind pe cine crede el că posedă tombolul, zice: *ş-aestu lŏ-ari* (şi acesta îl are). Dacă n-a ghicit, îşĭ pune capul în poala mumeĭ şi prezintă spatele băeţilor, carĭ, după ce *muma-l* loveşte încet pe spate cu tombulul, de atîtea orĭ cîte haine poartă şi-ĭ cĭupeşte încet de braţ la fie-care lovitură, încep pe rînd jucătoriĭ aĭ trage pe spate cîte treĭ loviturĭ, maĭ dulcĭ saŭ maĭ sărate, după cum doreşte fie-care. Dacă s-a întîmplat ca cine-va să dea vre-o lovitură maĭ mult, tombularul băgat ĭ-o întoarce.

Dacă tombularul, cînd a spus: *ş-aestu lŏ-ari* a ghicit, el scapă şi loviturile le capătă acela la care a fost tombulul. După aceasta, jocul reîncepe.

www.digibuc.ro

La Aromînii din Ţicura, Maced., *muma* se numeşte *tetă* (mătuşe). Cel condamnat la bătae, capătă atîtea lovituri, dupa cum şi vieţuitoarea este mai mult saŭ mai puţin vătămătoare omuluĭ. Dacă a fost şarpe, fie-care jucător loveşte cite 8 lovituri.

Cînd se *dă ocl'u,* teta are obiceiul să explice la cererea jucătoruluĭ, cît de marĭ sînt picioarele, capul vieţuitoareĭ, cam ce fel de păr are, cu ce se nutreşte etc.

Ceĭ mai îndrăzneţĭ numaĭ cer aceasta, dorind a se expune şi a desfide pe jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ.

Ceĭ slabĭ şi neputincioşi se feresc a ghici de *ce ochiŭ* este ochiul prezintat de *tetă*, precum şi a priimi să devie ascunzătoriĭ tombululuĭ.

109. Cu tombulu sum c'ic ŏari

Copiiĭ se aşază în cerc şi cu picioarele întinse şi lipiţĭ unul de altul. După ce *se fac*, cine rămîne trebue să alerge după *tombul*. Astfel acesta stă în mijlocul ronduluĭ format de copiĭ şi caută sa vază la cine e *tombulul*. Pe cînd el este întors cu spatele spre acela care posedă *tombulul*, acesta îĭ trage o lovitură cu dînsul şi iute îl ascunde supt genuchĭ, de unde îl trece unuĭ alt băiat de lîngă dînsul. Toţĭ băeţiĭ ţin mîĭnele supt genuchĭ şi fie-care comunică cu cel de la dreapta şi stînga sa prin una din mînile sale. Pe cînd cel din mijloc caută *tombulu* într-o parte, dintr-alta se pomeneşte cu o lovitură, şi pînă ce să se întoarcă aci, *tombulu* iarăşi dispare pe supt genuchĭ. Jocul durează pînă cînd cel din mijloc reuşeşte să apuce *tombulul* în mîna unuia dintre jucătorĭ, şi în cazul acesta el scapă, şi rolul săŭ îl joacă acela în ale căruĭ mînĭ s-a prins *tombulu*. Ast-fel începe jocul noŭ şi continuă mai departe.

110. Tombulu cu casa

Jocul acesta se face în modul următor: Băeţiĭ carĭ vor să ĭea parte la joc se aşază în cerc în jurul uneĭ mese, saŭ dacă sînt afară, în jurul unuĭ loc plan, şi începînd de la cel mai mare, fie-care aruncă un arşic. Dacă arşicul cade *cazaca* (v. joc. cu arşice), ĭea *tombulu* şi devine *domnu*, dacă arşicul cade *c'urla*, ĭea o chee, saŭ orĭ-ce alt lucru, destul însă că i se dă numele de chee (*cl'ai*) şi posesorul săŭ se numeşte *casă*.

După ce s-aŭ aranjat ast-fel, se continuă cu aruncarea arşiculuĭ şi la cine nu cade *cazaca* orĭ *c'urla*, i se dă aceluia atîtea pe mînă cîte ordonă *casa*, căcĭ *casa* ordonă şi domnul plăteşte, şi ca să nu meargă pe favoruri la joc, trebue să ordone «*avroase-zîhîroăse, ş-ansîrati împipirati*», rămînînd la dispoziţia caseĭ numaĭ numărul loviturilor.

Dacă s-o întîmplă să dea domnul vre-o lovitură pe mîna inculpatuluĭ fără ordinul *caseĭ*, acesta are tot dreptul să ĭ-o întoarcă, lovindu-l cum ĭ-o plăcea. De multe orĭ se aliază în număr egal de o parte şi de cea-laltă şi se fac două tabere *(tîburĭ)*, şi cînd *casa* în cazul acesta este într-o tabără, ĭar *tombulu* (domnul) în cea-laltă, *casa* nu ordonă lovituri pentru partizaniĭ săĭ, şi ordonînd pentru ceĭ din tabăra inimică, domnul le dă «*lîptŏase*», în cît în cazul acesta se continuă pînă ce atît *casa* cît şi *tombulu* trec într o singură tabără. Se convine de mai nainte ca loviturile să nu treacă peste o sută şi fiecare din partizaniĭ unuĭ inculpat ĭea parte la pedeapsa luĭ şi tinde mîna, ca să primească un oare-care număr de lovituri, altmintrelea

www.digibuc.ro

ar fi imposibil inculpatului să sufere. Nu se permite să dea în locul domnului un altul, nici să se facă schimb între *casă* şi domn, adecă: unul să ĭea locul altuia. Întrebările se fac aşà:

Domnul: Ti întreb casa, cît si-l' plîtîm? (Te întreb casierule cîte să-ĭ plătim!)

Casa: ahîti....
— Cum si h'ibă?
— Lîptoase, bîmbîcoase,
Că deneavra tricu prim pîzari,
Acumpîră zahari,
Pitruzahari,
Di nî-u mpîrţî a nŏauă.

— Atîtea...
— Cum să fie?
— Lăptoase, ca bumbacul,
Căcĭ adineaorĭ trecu prin tîrg,
Cumpără zahăr,
(tot un fel de zahar),
Şi ni l-a împărţit nouă.

(Făcînd aluziune că şi inculpatul la rîndul său nu ĭ-a lovit tare).
Saŭ cînd e vorba să ardă pe cine-va:

Domnul: Ti·ntreb casa: cîti si-l' [plîtescu?
Casa: Ahîti.....
— Cum si h'ibă?
— Arcuroase, cîrţînoase, pravatoase,
Că deanĕavra tricu prim pîzari
Acumpîră nă grundă dă-albă sari,
Ş-tu loc di zahari
Nî u deadi di u mîcă'm,
Di suflitlu nî cutrimburăm.

— Te întreb, casierule, cîte să-ĭ plătesc?
— Atîtea.....
— Cum să fie?
— Răcoroase, zdravene, tarĭ de tot,
Căcĭ adineaorĭ trecu prin tîrg,
Cumpără o bucată de sare,
Şi în loc de zahar
Ne-o dete de o mîncarăm,
Că sufletul ni s-a cutremurat.

Şi aşà continuă maĭ departe, improvizînd diferite pricinĭ pentru carĭ trebue să le plătească într-un fel saŭ într-altul.

La Ohrida [1]) jocul se numeşte: *cu nelu*, cu inelul.

Jocul se joacă ast-fel: se aruncă inelul în sus şi se caută a se prinde cu podul palmeĭ. Apoĭ jucătorul caută să-l introducă în unul din degetele sale. Dacă-l introduce în degetul mic, scapă şi nu capătă nicĭ bărnul (tombulu), nicĭ *cĭubuca*, cĭubucul, care se obicĭnueşte aci în locul cheiĭ. Dacă nu-l introduce în nicĭ un deget, capătă bătaĭe din partea celuĭ cu *bărnul*, după ordinul *cĭubucciuluĭ*.

Dacă-l introduce inelul în degetul arătător capătă *bărnul*, iar dacă-l introduce în inelar, capătă *cĭubuca*.

Cel cu *cĭubuca*, ţine în mînă un beţişor şi-l ţine la gură ca şi cum ar fumà.

In Romînia jocul acesta foarte asemănător cu cel descris aci, se numeşte: *Jocul în Armăşie* [2]).

JOCURI CU CĂCĬULA

Jocurile cu *căcĭula* se fac tot în livezĭ, în locurĭ deschise, şi se joacă numaĭ de băeţĭ.

[1]) Com. de d. Mih. Dimoane.
[2]) Ispirescu P. op. cit. pag. 84.

www.digibuc.ro

111. Dĕ-a scŏală-scufi; cu dare-a cîc'ua.

Toţi băeţii, carĭ vor să joace jocul acesta, trebue să aibă fie-care *cîcĭua* sa. După ce *se fac*, cine rămîne îşĭ pune *cîcĭua* pe pămînt şi o păzeşte de ceĭ-lalţi băeţĭ, carĭ voesc să o lovească cu piciorul. Păzirea *căcĭuleĭ* constă în a căută să lovească cu talpa picĭorulŭĭ (saŭ cu mîna, dacă aŭ convenit de la început) pe vre-unul dintre jucătoriĭ ce vin în jurul luĭ, căutînd a-ĭ lovi căcĭula şi a ĭ-o duce departe. Dacă a putut să atingă pe cine-va, atuncĭ acesta îĭ ĭea locul şi pune *cîcĭua*. Cînd vre-unul dintre băeţĭ a putut să-ĭ lovească cu piciorul *cîcĭua*, păzitorul nu maĭ are voe a atinge pe jucătorĭ cu piciorul, ci trebue să caute a luă *cîcĭua* cu mîna şi a atinge cu dînsa pe orĭ-care dintre jucătorĭ, înainte ca aceştia să poată scuĭpa la *semnu*. Semnul este locul unde se pune *căcĭua* spre a fi păzită. Dacă a lovit pe cine-va cu *cîcĭua* în mînă, păzitorul o poate aruncă din depărtare asupra jucătorilor, ca să-ĭ lovească. Dacă nu-ĭ nimereşte însă, aceştia o împing cu piciorul departe, şi nu se întorc la semn de cît după ce aŭ dus-o foarte departe, saŭ dacă păzitorul a reuşit să o apuce. Cînd o aruncă păzitorul, dacă loveşte pe mînă nu se prinde, pentru acelaşĭ motiv arătat la: *Jurăminte* pag. 36; iar dacă jucătorul o prinde în mînă saŭ în poala haineĭ, tot nu se prinde, şi în cazul acesta jucătorul o lasă jos şi o dă înainte cu piciorul. Dacă jucătorul nu ĭe păzitor, şi din greşeală apucă *cîcĭua* cu mîna, *se arde* şi se face el păzitor. Cînd păzitorul, păzind *cîcĭua*, stă foarte aproape de dînsa în cît ceĭ-lalţi nu îndrăznesc să se apropie de ea, se zice că păzitorul *u chişe* (o pişe) şi, după meseria pe care o are tatăl săŭ, dacă e păstor, ceĭ-lalţi băeţi îl invită să se retragă de la *cîcĭuă* şi să facă ca distanţa să fie maĭ mare, ca să poată trece oile tatălŭĭ sĕŭ, orĭ îĭ spun că caiĭ se sperie a trece pe o cale aşă de strîmtă, şi altele de acestea, după care păzitorul se retrage, căcĭ în cazul contrariŭ mor oile saŭ caiĭ, de oare-ce păzitorul nu voeşte să le facă cale spre a trece şi printr-o cale aşă de strîmtă nu pot trece de cît puţine oĭ şi puţinĭ caĭ.

Jocul se numeşte *scŏală-scŭfi*, probabil de la *scoală* şi *scufi* (rădică scufe un fel de *cîcĭuă* maĭ proastă). *Cîcĭua* se maĭ numeşte şi *cîcĭulă* la Aromînĭ.

112. Cu darea cîc'úlilor.

Fie-care jucător îşĭ pune *cîcĭula* la un loc, numit *semnu*. Căciulele se pun una lîngă alta în linie orizontală. Fie-care jucător se duce la oare-care depărtare de semn şi după ce ĭea *vanţu* (după ce-şĭ dă vînt), vine ĭute şi loveşte cu picĭorul *cîcĭula* sa cît poate maĭ tare, spre a se duce departe de semn. După ce aŭ lovit toţĭ, acela a căruia căciulă este maĭ aproape de semn, este încălecat de toţĭ ceĭ-lalţĭ, şi anume de fie-care din locul unde i s-a adus căcĭula, pînă la semn. După aceasta, jocul reîncepe.

113. T-abúşala.

(D'abuşelea)

Se împărţesc toţĭ băeţiĭ în două bande, A şi B, precum la jocul *Pri un cicĭór*, şi tot ca acolo se face un *soir*. Se *fac* cele două bande şi cine rămîne intră în *soir* şi se dă *d-abuşala*, umblînd ca brotăceiĭ (broatiţli) pe mînĭ şi picĭoare. Trebue ca toţĭ aceştia să aĭbă în cap *cîcĭuă*. După aceasta intră şi banda cea-laltă în *soir* şi caută prin

www.digibuc.ro

toate chipurile să ĭea *cîcĭulile* brotăceilor, păzindu-se tot de odată a nu fi atinşĭ de dînşiĭ cu piciorul, căcĭ orĭ-cine este atins saŭ scos din *soir* se *arde*, adică nu maĭ are voe să joace, ci stă la o parte pînă se va terminà jocul acesta, ca să reînceapă altul. Dacă ceĭ din picĭoare aŭ reuşit să răpească toate *cîcĭulile* brotăceilor, se duc de le ascund într-o parte, şi întorcîndu-se, spun celor fără cîcĭule, *di scufuţilor* să alerge, ca să le găsească. In timpul acesta, ceĭ învingătorĭ cîntă la adresa celor învinşĭ:

Alagă, alagă pŏarca,
Pŏarca cu purţel'i,
Purţel'i lŏară padéa,
Pŏarca lo pîduréa.

Aleargă, aleargă scroafa,
Scroafa cu purceiĭ,
Purceiĭ luară poĭana, (aŭ apucat în poĭană)
Scroafa luă (apucă) pădurea.

Dacă le găsesc, jocul se reîncepe prin schimbarea rolurilor. Dacă însă declară că nu le pot găsi, atunci li se arată locul unde sînt ascunse, însă jocul se reîncepe, jucînd fie-care bandă rolul de la jocul precedent.

Dacă brotăceiĭ aŭ răuşit să *ardă* pe toţĭ ceĭ din banda adversă, înainte ca aceştia să poată luà toate *cîcĭulile*, scapă, şi se fac brotăceĭ ceĭ din banda adversă.

114. Află-ţĭ cloc'e pul'i.

Băeţiĭ carĭ vor să se joace cu jocul acesta, trebue să aĭbă cîte un fes (*căcĭulă*). Jocul se începe ast-fel: Toţĭ băeţiĭ îşĭ aşază fesurile ca la jocul *dŏ-a scŏală-scufi* şi tot ca acolo le lovesc. Al cuĭ fes s-a dus maĭ aproape de la locul unde aŭ aşezat fesurile, şi care se numeşte *semnu*, se face *cloc'e* (cloşcă). E de observat că, lovind fesul cu picĭorul, fie-care caută, în lovitura ce-ĭ face, să-l prindă, căcĭ prinzîndu-l îl aruncă cu mîna pînă unde poate, şi în cazul acesta e sigur că nu rămîne maĭ aproape de semn spre a deveni *clocĭe*.

Fesul *clocĭeĭ* se ĭea de ceĭ-lalţĭ jucătorĭ şi, pe cînd unul dintre dînşiĭ îĭ ţine ochiĭ închişĭ cu mîna, eĭ îl ascund şi, întorcîndu-se la dînsul, îĭ zic, spre cutare parte ţĭ-am ascuns fesul, acuma caută să-l găseştĭ, şi toţĭ jucătoriĭ ţinîndu-se după dînsul îĭ zic: *află-ţĭ clocie pulĭi!* (Află-ţĭ cloşcă puiĭ). Dacă răuşeşte să-l găsească, caută să lovească cu dînsul pe vre-unul dintre jucătorĭ, înainte ca aceştia să ajungă la *semnu* (la locul unde s-aŭ pus fesurile), şi lovitul devine *clocĭe*. Dacă nu loveşte pe nimenĭ, tot el rămîne *clocie*.

115. Află-ţĭ cloc'e puĭl'i.

Se joacă de obiceiŭ de copiiĭ micĭ.

Se alege pentru aceasta o masă, scîndură, iar cînd se joacă în livede, fie-care băet întinde un deget pe livede, pe un loc determinat, în faţa luĭ.

Se face ast-fel un cerc din degete. Unul dintre eĭ *le face* degetele cu una din formulele cunoscute de la jocul «*cu ch'atra a ascundere*», pînă cînd rămîn numaĭ două degete, prin urmare doĭ băeţĭ.

Fie-care din ceĭ carĭ ĭes, cînd se fac, îşĭ scuĭpă degetul, atinge apoĭ pĭeptul cu dînsul şi ducîndu-l la cap zice:

Ch'ih'irigu!
Ch'ich'irigu!
(Cucurigu!)

www.digibuc.ro

Pe ceĭ doĭ rămaşĭ îĭ face un al treilea, care, punînd palma între degetele rămase, la fie-care pronunţare de silabă a recitativuluĭ de maĭ jos, atinge cînd un deget, cînd cel-lalt, şi zice:

Acĭ cara cara,
bum bara bara,
bum bara lachi
criş,
miş,
cucu!

Băetul, la degetul căruĭa sfîrşeşte cuvîntul «*miş*» trebuĭe să ascundă ochiĭ celuĭ rămas, unde s-a sfîrşit cuvîntul «*cucu*».

Ceĭ-lalţĭ băeţĭ ĭea căcĭula celuĭ *băgát* şi-ĭ o ascund; ear dacă n-are căcĭulă, ĭ-ascund alt vr-un obiect.

Apoĭ, după ce aŭ ascuns-o, strigă odată tare «*cucu!*», ca cel băgat să ştie în ce direcţiune să alerge să-şĭ găsească căcĭula; ceĭ-lalţĭ cîntă, cînd el caută:

Află-ţĭ cloc'e puĭl'ĭ
puĭl'ĭ, puĭl'ĭ ată'ĭ.

(*Trad.* Aflăţĭ cloşcă puiĭ, puiĭ, puiĭ tăĭ).

Aşa se continuă jocul maĭ departe pînă ce şĭ află căcĭula, şi jocul reîncepe din noŭ.

(Com. de d-l Dimoane M., Ohrida).

116. Cu cîc'úlili.

Se aşază în ordinea de maĭ jos atîtea *cicĭule*, cîţĭ jucătorĭ sînt:

Apoĭ se fac cine să înceapă. Se cere ca într-un picĭor să vie în jurul *căciulelor* de treĭ orĭ, după cum arată săgeţile.

Apoĭ fără să se odihnească de loc, să vie odată în sensul arătat de linia a a a fără cum-va să atingă pe vre-una din căciule, căcĭ în cazul acesta, ar *arde*.

Dacă a reuşit; maĭ sare într-un picĭor deasupra căcĭulelor de la un

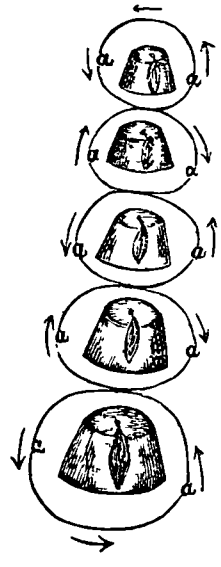

capăt pînă la cel-lalt şi vice-vers şi acesta a scăpat.

Apoĭ cel care-ĭ urmează face acelaşĭ lucru, şi dacă toţĭ aŭ reuşit să se *dea*, să ducă pînă la sfîrşit condiţiunile de maĭ sus, jocul reîncepe.

In caz de unul rămîne, i se ĭea *căcĭula* şi i se ascunde.

Pe cînd el aleargă să o găsească, ceĭ-lalţĭ îĭ cîntă:

Alagă, alagă, cloc'a.
cloc'a s-află pul'ĭ,
pul'ĭ facu ţiŭ-ţiŭ-ţiŭ,
află-l' cloc'e, află-l'.

www.digibuc.ro

Traducere.—Aleargă, aleargă cloşca,
cloşca să afle puiĭ,
puiĭ fac ţiŭ-ţiŭ-ţiŭ,
află-ĭ, cloşca, află-ĭ !

Dacă cum-va jucătorul nu poate să-şĭ găsească căcĭula, ceĭ-lalţĭ îl supără în tot felul, trămiţîndu-l cînd într-o parte, cînd într-alta, pînă cînd li se urăşte şi spun adevărul.

CU TOPA.

(Cu mingea)

Jocurile cu *topa*, mingea, eraŭ foarte răspîndite la popoarele vechĭ. La grecĭ eraŭ întrebuinţate, ca un mijloc pentru dezvoltarea agilităţiĭ, graţieĭ şi predelecţiuneĭ corporale. Bărbaţĭ, fete şi femeĭ luaŭ parte şi găseaŭ mare plăcere la acest joc.

La gimnaziĭ dascălul îĭ iniţia în arta joculuĭ cu mingea [1]).

Ele eraŭ felurite, ceea-ce dovedeşte însemnătatea de carĭ se bucuraŭ aceste jocurĭ: ἀπόῤῥυξις, οὐρανία, ἐπίσκυρος saŭ ἐφηβική etc.

Jocul cu mingea s-a găsit la toate popoarele, carĭ aŭ făcut un pas pe calea civilizaţiuneĭ. Mexicaniĭ construiseră şi case, spre a servi de loc al joculuĭ şi simţeaŭ placere, să-l joace la sărbătorĭ. N-a lipsit nicĭ în America centrală. [2])

Jocurile cu *topa* carĭ urmează aci, se obicĭnuesc de copiiĭ marĭ, şi anume de ceĭ de la 9—15 anĭ. Ele se joacă maĭ cu seamă în timpul primăvereĭ şi vereĭ. Mingele le fac copiiĭ înşişĭ, şi ele sînt de maĭ multe felurĭ, după cum sînt şi jocurile: tarĭ (*strĕasi*), moĭ (*mŏali*) şi săritoare (*ansîritŏan'e*) sînt cele maĭ obicĭnuite şi ele se fac: cele *tarĭ*, din sfoară, din petece de lînă învîrtite cu sforĭ şi bine strînse; cele *moĭ*, de păr, pe care copiiĭ îl zmulg de la vacĭ şi-l pun în apă spre a se întări şi a luă forma rotundă a mingeĭ, saŭ de fire de la războĭŭ; cele moĭ pot servi şi ca săritoare, cu toate acestea ele se fac maĭ de obiceiŭ de meşin învîrtit cu sfoară.

Topa se maĭ numeşte: *topcă*, la Ohrida *tobă*, la Gopeşĭ *şómbură*; *minge*, la Vlaho-Clisura: *şucă*. [3])

117. Topa cu darea.

Jocul acesta se face în modul următor:

Unul dintre jucătorĭ, de obiceiŭ acela care posedă *topa*, se pune în mijlocul celor-lalţĭ şi aruncă *topa* în sus cît poate. In timpul acesta toţĭ ceĭ-lalţĭ se depărtează de dînsul, care în cotro-ĭ place. Căzînd *topa*, acela care o aruncă în aer, o ĭea şi loveşte pe cine poate. *Topa* odată aruncată, jocul s-a început, şi orĭ-cine poate, ĭea *topa* şi loveşte. Jocul constă în a se lovi cu *topa*. Une-orĭ se fac toţĭ băeţiĭ două bande, şi orĭ de cîte orĭ un băiat dintr-o bandă ĭea *topa*, loveşte cu ea tot-deauna pe unul din banda adversă.

[1]) Guhl und Koner p. 379: Griechen und Römer.

[2]) Grasberger 84 şi Polux. IX, 103—107; vezĭ Floru: Educaţiunea copiilor la Grecĭ, p. 31.

[3]) Noĭ am păstrat numele de *topă*, cum se zice la Avela (Epir).

www.digibuc.ro

118. Cu topa ancîlicari [1]). Pirustia [2]) ; Toba ncalár [3]).

La jocul acesta se strîng toţi băeţii carî ieaŭ parte la joc, şi staŭ în picioare în formă de cerc. Unul dintre eî loveşte *topa* de pămînt ca să se ridice sus. Fie-care dintre ceî-lalţi băeţi se încearcă s-o prindă în momentul cînd s-a radicat *topa* în sus. Dacă nimenî n-a prins-o, trebue să lovească *topa* de pămînt un alt băiat. Dacă o prinde cine-va, acesta încalecă pe cel care a lovit *topa* de pămînt, şi de călare o aruncă în mijlocul băeţilor, carî staŭ în jurul călăreţuluî, căutînd să o prindă. Dacă o prinde vre-unul, descalecă călăreţul şi încalecă cel care a prins-o, care la rîndul săŭ face acelaşî lucru. Şi încălicatul se încearcă încă să o prinda, şi daca reuşeşte, călăreţul devine cal şi calul călăreţ. Dacă o prinde însuşî călăreţul, nu se dă jos de călare, ci urmează. Cînd nimenî nu o prinde, toţi fug în graba în cotro le vine maî bine, şi încălicatul se repede la *topă* şi trage să lovească pe cine crede că-l poate nemerî. Dacă a reuşit, cel atins devine cal şi cel care a lovit călareţ, şi jocul se continuă. Dacă n-a lovit, *topa* se ieа de cine poate şi e azvîrlită de unul dintre jucătorî pînă cînd unul va fi lovit.

Dacă *topa*, lovită de pămînt de călăreţ, după ce s-a rădicat odată, maî atinge pamîntul şi se mai rădică odată, nimenî nu trebue să o prindă, căcî cine o prinde devine cal, şi calul călăreţ, de oare-ce atuncî se zice că *topă mîcă ţară* (mingea a mîncat pămînt.

Nu se prinde lovitura, cînd înainte de a fi lovit cine-va *topa* a atins pămîntul, căcî şi în cazul acesta *topa mîcă ţară*. Tot asemenea, cînd cine-va e lovit pe *carne*, adecă pe mînă saŭ faţă şi cel care a lovit stăruesţe în a-l încălică, lovitul îî zice : *talʼŭ carni, beaî sînḑi* (taiŭ carne, beî sînge?), şi numaî dacă primeşte să bea sînge de om, aşà se prinde lovitura. In cazul acesta lovitul se zgîrie la picior cu un ac şi îî zice să bea, dacă pofteşte. Dar lucrul acesta nu se întîmplă decît foarte rar, după cum am arătat la *jurăminte*, p. 36, căcî băeţiî consideră de mare păcat a bea sînge de om, de oare-ce atuncî se fac *uvreî*, (evreî), în limba copiilor : *uvridă* (jidan), căcî evreiî, spun băeţiî, aŭ băut şi beaŭ sînge de creştin.

Dacă cine-va cînd se aruncă *topa*, reuşeşte să o prinză, cel care a aruncat cu dînsa devine cal şi cel care o prinde devine călăreţ.

Cfr. Ispirescu, op. cit. p. 44: *Jocul de-a calda*, care este asemenea celuî descris aci.

119. Topa cu merlu.

Toţi băeţiî se fac două bande ca la jocul: *Pri un cʼicʼór*.

După aceasta, cele două bande se pun faţă în faţă la o depărtare una de alta de 20—25 paşi, după cum sînt băeţii maî marî saŭ maî micî. Se alege tot-deauna pentru jocul acesta o livede. După ce fac *cu arucarĕa chʼatrîlʼeî* (cu aruncarea petreî) cine să arunce *topa* maî întîî, fie-care dintre fruntaşii celor două bande, carî se numesc a parte *mumă*, îşî aşază copiiî în ordine pe *semnu* (locul unde staŭ cele două bande) şi jocul se începe. Una din cele doué *mumi* aruncă *topa ca mer* (de unde şi numele joculuî) la *muma* din banda adversă A. Dacă a prins-o, se zice, că banda A a *luat semnu*. Apoi o aruncă *muma*

[1]) La Avela (Epir) se numeşte *Topturdop*.

[2]) Pe la Aromînii din Kuţuflʼanî, Mălăcaşî, Aminciu.

[3]) La Ohrida.

www.digibuc.ro

bandeĭ A la *muma* bandeĭ B, care la rîndul său caută să o prindă, şi prinzînd-o se zice că a luat *semnu*. Cînd se aruncă *topa* dintr-o, bandă într alta, nu numaĭ *mumile* respective, ci toţĭ băeţiĭ ceĭ-lalţĭ caută să o prinză. Dacă o bandă după ce a luat *semnu* o maĭ prinde, orĭ de cîte orĭ va fi, va trimite la fie-care prindere pe cîte unul din băeţiĭ săĭ să încalece pe tovarăşul ce a avut la *darea mînă* în banda cea-laltă. Şi cel călare maĭ de curînd, cînd vede că *muma* caluluĭ său prinde *topa*, o rupe la fugă spre a nu fi lovit de dînsa cu *topa*. *Muma* n-are voe să tragă cu *topa* după călăreţ decît dela semn, şi dacă-l loveşte, acesta se întoarce la banda luĭ. Pînă cînd într-o bandă vor fi călăreţĭ, nimenĭ din această bandă nu poate să încalece pe vre-unul din banda cea-laltă, ci caută să se scape. Cînd toţĭ dintr-o bandă aŭ reuşit a încălecà pe ceĭ din banda adversă, *muma* învingătoare se duce şi încalecă pe *muma* învinsă şi toţĭ călare îşĭ schimbă semnul, adecă ceĭ învinşĭ încălecaţĭ se duc pînă la semnul învingătorilor, şi acolo descalecă călăreţiĭ şi se întorc la semnul învinşilor, după care fapt reîncepe jocul.

120. Tu guvă.

(în gaură)

Se face după cum se vede în figură atîtea găurĭ în şir, cîţĭ copiĭ joacă. Fie-care gaură-*guvă* este destinată cîte una pentru fie-care jucător.

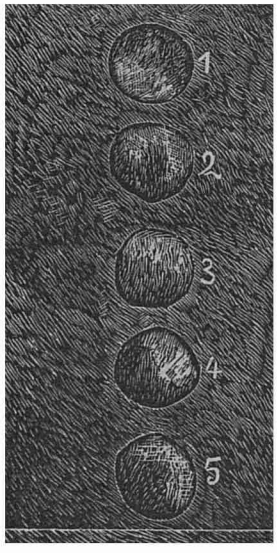

La o depărtare de cîţĭ-va paşĭ se pune *semnu* de unde unul din jucătorĭ, acela care ese întîiul, cînd se fac aruncă o minge în una din găurile aci arătate.

Cînd aruncă mingea, îĭ cîntă :

bir ma n sus
bir ma ngh'os

ca mincea să meargă în una din găurele celor-lalţĭ şi nu într-a sa.

Dacă se duce mingea în gaura unuĭa, acesta imediat o apucă şi caută să dea într-unul din ceĭ-lalţĭ jucătorĭ, carĭ imediat o rup la

www.digibuc.ro

fugă. Nu se poate alerga în contra acestora de cît numaĭ cu doĭ-treĭ paşĭ pînă unde se hotărăşte de la început. Lovind pe vre-unul, i se pune în gaură o peatră; dacă nu nimereşte, se pune în gaură celuĭ, care a dat şi n-a nimerit.

Apoĭ ear continuă a se arunca mingea în gaure.

Intemplîndu-se ca mincea să nu intre în nicĭ o gaură de treĭ orĭ pe rînd, aruncătorul îşĭ pĭerde dreptul de a maĭ *dà* şi lasă la semn, pe cel care stă imediat după gaura luĭ. Adică fiind al 3-lea, i va urma al 4-lea.

Fie-care însă caută să ajungă la semn, căcĭ atuncĭ are maĭ puţine probabilităţĭ de a arunca mincea în gaură.

In gaura cuĭ s-aŭ strîns 12 pĭetre, se strîng toate pĭetrile din cele-lalte găurĭ.

Stăpînul acesteĭ găurĭ se pune descăcărat peste pĭetre cu posteriorul întors între semn şi ceĭ-lalţĭ pe rînd îl izbesc întiĭ cîte una de la semn; nimerindu-l se aproprie cu un pas mare de cel care *cluceşte* şi-ĭ maĭ dă una; nimerindu-l se maĭ aproprie cu un pas şi-l maĭ izbeşte una.

Dacă însă nu nimereşte cum-va, *clocea* scapă şi devine *cloc'e* cel stîngaciŭ.

Aşa se urmează jocul, pînă nu cade nimenĭ. In timpul cînd cineva clocește, ceĭ-lalţĭ îĭ recomandă ce puĭ să scoată.

Aşa de pĭldă unul i se zice să-ĭ clocească *găvran*, corbu mare, altul *mălin'i*, pasere neagră de mărimea mĭerleĭ; altul *gîrîvél'i* etc., altul *guguc'i*, puĭŭ de raţă, de gîscă etc.

Iar cînd cel de la *semnu* dă şi îĭ cîntă mingeĭ vĭersurile sus pomenite, ceĭ-lalţĭ răspund:

cu c... nsus,
cu caplu digh'ios.

(*Trad.* Cu c... în sus,
cu capul în jos).

Cules de d-l Dimoane Mih. Ohrida.

121. Topa V'imbur-V'imbur saŭ V'im-V'im [1]).

La jocul acesta băeţiĭ se fac două bande ca la jocul *Pri un c'ic'ór*.

Tot ca la jocul: *Pri un c'ic'ór* se face un *soir* mare, care se maĭ numeşte şi *semnu*. Se aruncă peatra saŭ se face *ştu-cara*, pentru a se vedea cine trebue să intre în *soir*.

Ştu-cara se face în modul următor: Cele două *mumi* se pun faţă în faţă la o depărtare de vre-o 7—10 paşĭ şi, punînd prima *mumă* piciorul drept, zice: *ştu*. Făcînd tot aşá *muma* a doua, zice: *cará*. Apoĭ prima *mumă*, rădicînd piciorul stîng şi lipind călcîiul de piciorul drept, zice iarăşĭ: *ştu!* Făcînd tot aşà *muma* a doua, zice: *cará*. Şi tot aşà urmează să facă pînă ce se apropie una de alta din ce în ce maĭ mult, şi cînd depărtarea e aşà de mică, în cît nu maĭ încape talpa picioruluĭ, aşà în cît piciorul *mumeĭ* căreia este rîndul să puie, atinge piciorul *mumeĭ* adverse, se zice că aceasta *căḑù* şi prin urmare banda sa trebue să joace partea neonorată a joculuĭ, adică a intrà în *soir*.

[1]) La Ohrida se zice: *Cluc-Cluc*; la Aromîniĭ din Ţicura se numeşte jocul: *Cu topa a scundĕari*.

www.digibuc.ro

Banda cea-laltă se duce mai într-o parte, unde să nu poată fi văzută de vre-unul din banda adversă, şi acolo se da *topa* unuia dintre ei. Toţi apoi se întorc la *semnu* fie-care cu mînile în buzunar, saŭ ascunse în poala haĭneĭ, cercînd a induce în eroare pe ceĭ din banda contrară, şi a-ĭ face să creadă, că *topa* este la cine nu ĭe. In *semnu (soir)* intră din banda cea-laltă (A), întîia dată unul singur. Cel care posedă *topa*, îndată ce-ĭ vine la socoteală, loveşte pe acel din *semnu*, de la *soir* însă tovarăşiĭ săĭ (din banda B) trebue să plece care în cotro poate. Imediat unul din ceĭ din banda A, ĭea *topa* şi caută să lovească pe orĭ-cine din banda B. Dacă n-a lovit, cel din *soir* se arde şi ese afară, iar în *semnu* intră toţi, tovarăşiĭ săĭ, şi din banda B dă tot cel care a maĭ lovit pe întîiul, şi cînd loveşte pe cine-va din banda A, tovarăşiĭ săĭ nu maĭ pleacă, ci numaĭ el singur. Tot ca mai sus, şeful bandeĭ A se repede imediat să ĭea *topa* şi caută să-l lovească. Dacă-l loveşte, se arde acesta şi-ĭ ĭea locul un altul, tot din banda (B), care face acelaşĭ lucru, şi dacă primul intrat din banda A în *soir* n-a fost *scos* (ars), adecă n-a fost lovit saŭ a fost lovit, însă cînd fugeaŭ ceĭ din banda B, unul dintre eĭ a fost nimerit cu *topa* de unul din banda A, rămîne în *soir* tot acela, şi acuma trebue să dea unul din banda B, nu acel ars însă, şi dacă-l nimereşte, toţi tovarăşiĭ săĭ trebue să plece, şi imediat unul din ceĭ din banda A ĭea *topa* şi dă în cine poate. Dacă-l nimereşte, se arde şi trebue să dea un altul. Dacă nu-l loveşte, cel intrat din banda A e scos, şi intră toţi tovarăşiĭ săĭ şi se urmează cum am spus maĭ sus.

Dacă toţi din *semnu* aŭ fost scoşĭ, jocul reîncepe şi rolurile bandelor nu se schimbă. Dacă toţi din banda B s-aŭ ars *(se arsiră)* fără să poată scoate pe ceĭ din banda A, rolurile se schimbă şi jocul reîncepe. Ceĭ din banda A, care trebuĭa să intre în *semnu* (*soir*) se numesc: *di năuntru*, ceĭ carĭ trebuiaŭ să scoată pe ceĭ din *soir*, se numesc: *di afară*.

Se consideră scos şi cînd cel din *soir* ese afară din semn.

Jocul la Ohrida se zice: *Cluc-cluc*, fiind-ca jucătoriĭ, cînd se întorc cu topa ascunsă, cîntă imitînd glasul de cloşcă, cînd aceasta îşĭ cheamă să-şĭ ascundă puiĭ: *clu-clu, clu-clu*.

122. Cu pàpa [1]); topa semnuluĭ [2]); topa-n ch'átră [3]); tòpcheri [4]).

Tot ca la jocul *Pri un c'ic'ór*, şi aci băeţiĭ se fac două bande şi aruncă peatra spre a se vedea cine trebue să şază la *pàpă* orĭ *semn*. *Pàpă* se numeşte o pĭatră mare cît capul uneĭ vite, netedă şi care se pune la semn. Să presupunem că a căzut bandeĭ A să dea *topa* de la *pàpă*, şi banda B să joace rolul cel-lalt, care constă în a prinde *topa dată*, saŭ cînd nu pot a o prinde, a cercă, să loveaecă *pàpă* cu *topa*, din locul unde s-a dus în urma loviturei din partea unuĭa din banda A. Iată cum se face jocul acesta.

Unul din banda A stă în picioare lîngă *pàpă* şi, luînd *topa*, o aruncă puţin în sus ca *mer* şi, cînd *topa* se scoboară cam în faţa jucătoruluĭ, ĭi cplică o lovitură în partea băeţilor din banda B, care caută să o prindă şi carĭ se pun la o depărtare maĭ mare saŭ mică de

[1]) Cu *pàpă* se zice la Avela.
[2]) *Topa semnuluĭ* la Vlaho-Clisura, Muscopule şi la Fărşeroţĭ.
[3]) Idem.
[4]) La Ohrida şi la Aromînĭĭ din Lunca, Iancoveţ şi Beala.

www.digibuc.ro

la *semu* (*pàpă*) după cum cel care e să *dea* (să lovească) *topa*, o dă mai mult saŭ mai puţin departe. Dacă *topa* e prinsă de vre-unul din Banda B, cel care a dat (*dĕadi*) se arde şi trebue să-i ĭea locul un alt tovaraş. Dacă nimeni n-a prins-o, şeful bandei B ĭea *topa* şi din locul unde s-a dus se încearca sa lovească *pàpa*, şi dacă a lovit-o, cel care a dat *sĕ-arsi*. Dacă nu s-a ars jucătorul socoteşte *una* şi mai dă. In momentul cînd aplică lovitura, trebue să zică şi cîte lovituri are saŭ simplu cîte are. De exemplu cînd este sa lovească *topa* pentru a doua oară, zice că : *am dŏauă* saŭ numai : *dŏaŭă !* Dacă se întîmplă ca jucătorul să nu spuie, cei din banda adversa scuĭpă şi-i zic în gura mare : *ptiŭ, tĕ-arsişi*, (ptiŭ, te-aĭ ars) şi toate cîte a făcut pînă atunci nu se consideră de loc. Din causa aceasta se nasc certe printre baeţi, mai cu seamă cînd jucătorul a făcut multe lovituri. Tot aşà se întîmplă cînd jucatorul greşeşte cîte are, şi în loc să spuie adevaratul numar, spune mai mult saŭ mai puţin. In cazul întîiŭ ĭe constrîns sa înceapa dela *unu*, fiind-că nu i se consideră cîte (lovituri) are ; în cazul al doilea (cînd spune mai puţine lovituri decît are) şi revine la adevăratul număr, nu i se consideră decît atîtea (lovituri), cîte a spus în gura mare.

Cînd vre-unul din banda B a prins *topa* după ce *micà ţară* (a atins pămîntul), nu se ĭea în consideraţie. Cînd *topa* a căzut pe o casă saŭ pe un arbore, şi de acolo căzînd, vre-unul din banda B o prinde, atunci se ĭea în consideraţie, fiind-că casa şi arborul nu e *ţară*. Cînd *topa* fiind prinsă de unul din banda B, se întoarce bandeĭ A, trebue sa o lovească odată de pămînt, ca să mănînce *ţară*, căci în cazul, cînd li se aruncă ast-fel ca ceĭ din banda A sa o prindă în mînă, jucatorul de la *pàpă* ĭ-a păcălit şi nu se arde, de oare-ce *topa* nu *mîcă ţară*.

După învoiala dela început, spre a putea să aĭbă banda A o *cîvală*, trebue sa facă 10, 20, 30 saŭ une-orĭ şi maĭ multe lovituri, plus în tot-deauna înca o lovitură care se numeşte *talĭe* şi după care toţi din banda A încaleca pe ceĭ din banda B, fie-care pe tovarăşul ce a avut la *darĕa mînă*, de unde s-a dus *topa* la *tal'e* pînă la *semnu*. Banda învingatoare începe jocul fără schimbare de roluri.

De multe ori la jocul acesta se întîmplă ca jucătorul, cînd loveşte *topa*, nu o nimereşte bine ; dacă *topa* lovită prost cade în apropierea jucătoruluĭ, în cît distanţa dela *pàpă* pînă la *topă* nu-i mai mare decît poate sări într-o singură săritură jucătorul, acesta dacă vrea poate să nu considere lovitura aceasta şi să maĭ dea încă odată. Atunci se zice, că banda adversă B are o *uch'i* (pealocurea se zice *cufă surdă*). Nu i se permite jucătoruluı maĭ mult de treĭ *uch'i*. Dacă şi a treia lovitură a fost tot *uch'i*, el (jucătorul) şi-a trecut rîndul (*ş-tricu arada*). Dacă însă n-a fost a doua saŭ a treia lovitură *cufă* (*uch'i*) ci a lovit-o bine, ceĭ din banda B, înainte de a trage cu dînsa pe *pàpă*, trebue să arunce *uch'a*.

Iată cum se aruncă *uch'ile :* Unul din banda B îşĭ prinde cu mîna stîngă urechea dreaptă şi trece mîna dreaptă, în care ţine şi *topa*, între pĭept şi mîna stîngă, şi apoĭ cît poate, aruncă *topa* în spre *pàpă*. Ceĭ-lalţi din banda A în timpul acesta staŭ în jurul luĭ şi caută să o apuce. Dacă aŭ apucat-o, se zice, că aŭ facut *una*. Daca n-aŭ putut s-o apuce, acela care a aruncat *uch'a* trage cu *topa* asupra *pàpeı* de acolo unde este *topa* acum. Dacă a putut sa arunce *uch'a* ast-fel ca să treacă dincolo de *semnu (pàpă)*, atunci s-a ars jucătorul din banda A. Tot aşà se arunca cînd sînt şi două *uch'i*.

Cînd vre-unul din banda B, în momentul cînd *dă* un jucător

www.digibuc.ro

din banda A, poate să lovească cu mîna *topa*, aşà de tare în cît să treacă semnul, jucătorul s-a ars. Se învoesc de la început, dacă se primeşte a se da şi strîmb orî nu, şi daca, cînd se dă strîmb, se permite a *eşi* drept cu *păpa* saŭ a se da chiar de unde s-a dus *topa*.

Cfr. Ispirescu P., op. cit. p. 41: *«Jocul de a cărămizioara»*, prezintă asemănărî cu jocul acesta.

123. De-ancîlicarĕa; a topa ncalár; cu pirustia.

Tot ca la jocul *Pri un c'ic'ór*, şi acî se fac două bande (A şi B). După aceasta fac cine trebue să se facă caî *(cal')* şi cine călareţî *(călărî, căvăl')* prin aruncarea pîetreî, saŭ prin *ştu-cará* etc., şi jocul începe. Presupunem cá ceî din banda A sînt caî, ĭar ceî din banda B călareţî. Călareţiî încalecă fie-care pe tovarăşul saŭ şi se pun în formă de cerc, fie-care pereche departe una de alta cu vre-o 10 paşî. Unul dintre călareţî ĭea *topa* şi o aruncă unuî alt călăreţ din dreapta luî şi strigă: una! Acesta caută să o prindă, şi dacă o prinde, o aruncă la călăreţul din dreapta sa şi zice: două! Tot aşà fac şi următoriî, şi dacă se fac *zece*, se maî face încă una, care se numeşte *talĭa*, şi călareţiî îşî schimbă caiî, fie-care mergînd la calul călăreţuluî din dreapta sa şi continuă ca maî sus. Daca se întîmplă ca vre-un călăreţ să nu poată apucà *topa*, ĭute toţî călareţiî o rup la fugă, fie-care în direcţia ce-î place. In timpul acela unul din banda A ĭea *topa* şi caută să lovească pe vre-unul din banda B. Dacă a nimerit, ceî din banda A devin călareţî şi ceî din banda B caî, şi jocul continuă, precum am arătat maî sus. Dacă n-a lovit pe nicî unul, jocul continuă, păstrînd fie-care rolul pe care l-a avut. Cînd cel din banda A trage cu *topa*, nu trebuĭe să se depărteze maî mult de o săritură de *semnu* (aci semnul e cercul pe care staŭ perechile de caî şi călareţî). Dacă lovitura se dă pe *carni* nu se prinde pentru aceleaşî motive arătate la jocul *cu topa a-ncîlicari*. Cînd o bandă s-a schimbat de atîtea orî în cît fie-care călăreţ a ajuns la calul săŭ, îndată ce se maî face zece şi *tal'e*, în loc să se schimbe caiî şi fie-care călăreţ să treacă la calul tovarăşuluî săŭ, se aruncă *topa* în mijlocul cerculuî şi fie-care călăreţ o rupe la fugă, ca şi în cazul, cînd cine-va n-a prins *topa*. Dacă ceî din banda A aŭ putut să lovească pe vre-unul din banda B, se continuă jocul prin schimbarea rolurilor, ĭar dacă nu, tot ceî din banda A rămîn a fi caî.

Cfr. Ispirescu P., op. cit., p. 46: „jocul de-a craia-ncălecată" ĭeste identic.

124. A topa-n mur; toba murluî.

Cu jocul acesta nu se pot jucà decît cîte treî băeţî. Se alege pentru joc un zid înalt şi unul (orî-care) dintre ceî treî ĭea *topa* şi, lovind-o de zid, cînd e să cadă, o aşteaptă în mînă. Dacă o prinde, se zice, că *ari unä*. Tot aşà continuă pînă să facă 10, 20, 30 etc. după cum se învoesc, plus *tal'a*. Tot aşà fac şi următorii doî. Dacă toţî aŭ reuşit să le facă, reîncep tot ca maî sus, pînă cînd unul din ceî treî nu poate să facă numărul cerut şi *topa* îî cade. Atuncî acesta e încălecat de unul din ceî-lalţî doî, ĭar al treilea continuă a face cu *topa* în *mur* numărul ce se cere. Dacă reuşeşte, descalecă călăreţul şi încalecă dînsul, ĭar călăreţul trebuĭe să *facă* numărul cerut. Aşà se continuă, şi cînd cine-va nu poate să facă numărul cerut, ci-î cade topa, devine cal, şi fostul cal devine călăreţ, ĭar al treilea continuă a *da topa-n mur*.

www.digibuc.ro

125. Tapaa mer.

Jocul conzistă în a se aruncá *topa* în sus cît se poate maï mult ast-fel ca *topa* să cadă *mer,* măr, în apropierea aruncătoruluï pe cînd toţï băeţii strînşï în jurul luï se sforţează să o prinză.

Cînd o aruncă în sus jucătorul se frînge puţin pe spate în dreapta saŭ în stînga, după cum îe drept saŭ stîngaciŭ.

Altă dată jucătoriï fac un cerc maï mare saŭ maï mic, după cum sînt maï îndemînatici, şi din mijlocul cerculuï aruncă *topa mer* fie-care jucător, cercînd să facă *topa* să cază în cerc.

Cine rămîne, adică, cine o aruncă *topa* în ast-fel de mod, că nu cade în cerc, se pune în centrul cerculuï şi fie-care băet jucător, de la distanţă cît sare cel ramas în treï sărituri, îï dă cîte treï loviturï cu *topa.* Ca acesta să nu fie lovit pe cap, prezintă spatele cu capul plecat puţin pe pîept.

In loc de *topă* une-orï jucătoriï se servesc de peatră, ca să o arunce în sus şi ramiind a uzà de *topă* numaï la bătaea celuï rămas.

126. A taca-tuca.

Se joacă, cine poate să facă maï multe, lovind succesiv *topa* de mur cu mîna, fără ca să o prinză saŭ sa o lase să cază la pămînt. Loviturile se numesc *tîcîturï*, de la *taca-tuca,* cuvînt imitativ.

Se produce prin modul acesta o mare întrecere printre jucătorï, cine să facă maï multe *tîcîturï.*

A PULIANA.

Jocurile acestea se obicînuesc numaï de băeţï şi se joacă de obiceiŭ primăvara şi maï cu seamă toamna. Băţul cu care eï joacă se numeşte *pul'án, şcop, ţăapit, cut,* şi se face de orï-ce lemn. Se preferă cel de corn fiind-că este maï tare şi loveşte maï bine. Tot aşà în ceea ce priveşte ţurcele (numite la Aromînï: *şcl'engi, c'ulică, c'ulengă, tingăle, fing'e, afing'e*), se preferă cele de corn, fiind-că merg maï departe cînd sînt lovite. *A pul'ana* se numeşte orï-ce joc, în care trebuie să te serveştï de un băţ.

Jocurile se numesc în general: *a pul'ana, a fing'a,* cu *c'ulenga.*

127. A bîşca (bicîca) [1]); dĕ-a còtca [2]); cu pŏarca [3]); De alixandra [4]).

Pot luà parte la joc orï cîţï băeţï ar voi. Ei fac o groapă mare de un decimetru, care se numeşte *biserică* [5]), toţï băeţii aŭ cîte un băţ, care se numeşte *şcop.* In jurul bisericeï, la o depărtare de doï, treï metri, fie-care jucător îşï face o gaură (*gùvă*) mică, cît să încapă vîrful *şcopuluï* său. Gaurile băeţilor se afla departate una de alta cu 2—3 paşï. După aceasta *se fac,* cine rămîne trebue să pască *pŏarca. Facerea* se face saŭ ca la jocul: *Cu ch'atra a-scundire,* saŭ unul dintre jucătorï îea toate *şcŏapele* şi, dupa ce le face mănuchiŭ, ţinîndu-le din mijloc, le aruncă peste cap, şi după aceasta umbla cu calciile în-

[1]) *A bişca* saŭ *bicîca* se numeşte la Avela, unde se dă şi scroafeï de obiceiŭ numele acesta cînd o îndeamnă să meargă.

[2]) Se numeşte jocul aşà la Aromînii Grămustenï, Vlaho-Clisura, etc.

[3]) Pretutindenï.

[4]) Numaï la Vlaho-Clisura.

[5]) La Gopeşï *biserica* se numeşte: *horhor.*

www.digibuc.ro

dărăt spre partea, unde a aruncat *şcŏapele*, fară a se uità într-acolo, şi stapînul lemnuluĭ pe care îl va calcà se face *porcár*. Saŭ se maĭ face şi în modul următor: Toţi băeţiĭ se aduna la *biserică*, unde pun vîrfurile *şcŏápelor* lor. Unul dintre eĭ numără pînă la un numar convenit de maĭ înainte şi cînd finesc, fie-care cauta să prinză o gaură, aidcă să puie vîrful şcopuluĭ într-una din găurile facute, şi fiind-că găurile sînt cîţi băeţi maĭ puţin una, unul dintre eĭ trebuĭe să rămîie fară gaură. Acesta se face *porcár*.

Poarca este un *gugucĭŭ* [1]) (cocian), un os de cal, saŭ de un lemn rotund. Ca să se înceapa jocul, se pune poarca pe marginea *bisericeĭ* şi unul dintre jucătorĭ îi trage o lovitură. Porcarul se duce şi o adună cu vîrful băţuluĭ şi caută sa o puĭe în biserică.

N-aŭ drept, atît porcarul cît şi ceĭ-lalţi băeţi, s-o apuce cu mîna. Cînd porcarul voeşte să puĭe poarca în *biserica*, ceĭ-lalţi cearcă prin toate chipurile să ĭ-o lovească tare şi ast-fel să o depărteze de *biserică*. Porcarul o păzeşte cu şcopul săŭ, pe care, în momentul cînd cine-va voeşte să lovească poarca, îl pune înainte ca acesta să lovească pe şcop. Cînd băeţiĭ rădică şcopul spre a lovi poarca, se păzesc ca nu cum-va porcarul să le apuce gaura maĭ înainte. In cazul acesta, porcarul, care a găsit gaură, scapă, şi devine porcar cel *scos* din gaură. Cînd porcarul reuşeşte sa puĭe poarca în *biserică*, fie-care trebue să schimbe gaura şi să prindă pe o alta. Porcarul, încă, în momentul cînd se face schimbul, caută să prindă şi el o gaură, şi cine rămîne fară gaură, devine porcar. Jocul apoĭ reîncepe.

La Vlaho-Clisura, cînd se schimbă găurile, se strigă de toţi băeţiĭ: *Alexáaandra*, probabil corupţiune din cuvîntul grecesc: ἀλλάζω, schimb, fiind-că jucătoriĭ schimbă gaurile. Biserica aci se numeşte tot: *Alexandra*.

La Samarina [2]), cînd porcarul aduce *pŏarca* în apropierea bisericeĭ şi ĭeste aproape să o puĭe în gaura, jucătoriĭ cînta, cercînd sa o depărteze:

Gh'ine vin'ie pŏarca,
pŏarca al visil'e,
cu mcărĭ şi cu berĭ,
cîte sun acló,
z-v'ină aŏá,
ş-cîti sun aŏá,
z-ducă acló.

Traducere.—Bine a sosit scroafa, — scroafa regeluĭ,—cu mîncărĭ şi cu băuturĭ; — Cîte sînt acolo, — să vie aci,—şi cîte sînt aci,— să se ducă acolo.

Cînd o lovesc, jucătoriĭ spun:

Na ! că-n' mîncă fîrina !
(Na ! căcĭ îmĭ îmi mîncă făina).
Na ! că-n' mîncă sarĕa
(Na ! căcĭ îmĭ mîncă sarea).

Cfr. Ispirescu, op., cit., p. 48: «Jocul de-a poarca», care ĭeste la fel cu al nostru.

[1]) La Gopeşĭ se numeşte *pŏarca*, *gotcă*, ear la Ohrida *cotcă*.
[2]) Com., de d-l *Diamandi Gĕogea*, student în Medicină.

www.digibuc.ro

128. Cu ţŏápitli.

Se fac jucătorii cine să păzească *cotca*, (un *gug'u*) şi apoĭ toţĭ ceĭ-lalţi jucătorĭ se aranjază la *semnul mari*. Fie-care jucător ĭeste înarmat cu un *ţŏapit* cu care caută să lovească în *coctă*. Dacă nimereşte *cotca*, cel care o pazeşte, aleargă ĭute să o aducă la loc, pe cînd cel care a tras în *cotcă*, dacă vede, că poate, se duce şi-şĭ ĭea *ţŏapitul* şi se întoarce la *semnul mare*. Păzitorul *cotcăĭ* caută în timpul acesta, după ce a pus cotca la locul săŭ, să lovească cu un *cocean* pe cel venit sa-şĭ ĭea *ţŏapitul* şi dacă-l nimereşte, scapă el şi păzeşte *cotca* cel atins.

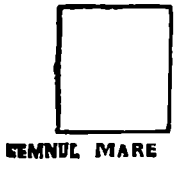

Cînd jucătorul vede, că nu ĭe chip, că păzitorul a pus imediat *cotca* la locul săŭ, nu ĭese de loc de la semnul mare. *Ţŏapitul* luĭ rămîne ast-fel la *cotcă*.

Dacă are timp numaĭ să-şĭ ĭea *ţŏapitul* nu însă şi să se poată întoarce la semnul mare, se refugiază la *semnic*, semnul mic, şi aşteaptă, cînd un alt jucător nimereşte *cotca*, să se reîntoarcă la *semnul mare*, înainte ca păzitorul să fi pus *cotca* la locul săŭ.

Cînd *cotca* nu ĭe la loc, nu poate lovi pe nimenĭ.

Dacă presupunem, că toţĭ aŭ dat în *cotcă* şi nimenĭ n-a nimerit saŭ a nimerit prost în cît păzitorul a pus *cotca* imediat la locul săŭ, păzitorul stă şi păzeşte şi cum vede pe cine-va că ĭese din semnul mare saŭ din *simnic* îl loveşte cu coceanul şi scapă, ear fie-cara îşĭ ĭea *ţŏapitul* şi jocul reîncepe.

Distanţa dintre *semnul mare* şi *cotcă*, precum şi cea dintre *cotcă* şi *simnic* este maĭ mare saŭ maĭ mică, după cum jucătorii sînt maĭ marĭ saŭ măĭ micĭ [1]).

129. Cu murminţîlĭ.

La joc pot luà parte orĭ-cîţĭ băeţĭ. Fie-care băĭat are *şcopul* săŭ cu care îşĭ face o *guva* (gaură) mică, după ce se aşază în vre-o 4—6 paşi departe unul de altul şi în formă de cerc. Locul unde se joacă băeţiĭ trebuĭe să fie plan (*padi*). După ce fie-care băĭat îşĭ ĭea locul lîngă gaură, unul dintre eĭ—cel care a rămas după ce *s-aŭ făcut* —

[1]) Com., de d-l. Dimoane, profesor.

www.digibuc.ro

aruncă *c'ulica* celuĭ de la dreapta sa, care o aşteaptă, ca să o lovească cu băţul. Dacă a atins-o, toţĭ, afară de cel care o aruncase, trebuĭe să meargă să puĭe vîrful băţuluĭ lor în gaura aruncătoruluĭ (*z-da di guvă*=să dea de gaură) şi să se întoarcă la găurile lor, unde trebue sa ţină vîrful băţuluĭ înăuntru. Aruncătorul în timpul acesta aleargă după *c'ulică*, şi luînd-o, caută s-o puie în gaura unuia dintre jucătorĭ, înainte ca acesta să aĭbă timpul de a se întoarce la gaură, saŭ cînd cine-va din nebăgare de seamă nu ţine băţul în gaură. Dacă reuşeşte la aceasta, cel căruĭa i s-a pus *c'ulica* în gaură, trebuĭe să o arunce la băĭatul din dreapta sa. Dacă n-a reuşit s-o puĭe în gaură, tot el trebuĭe să o arunce aceluĭaşĭ băĭat.

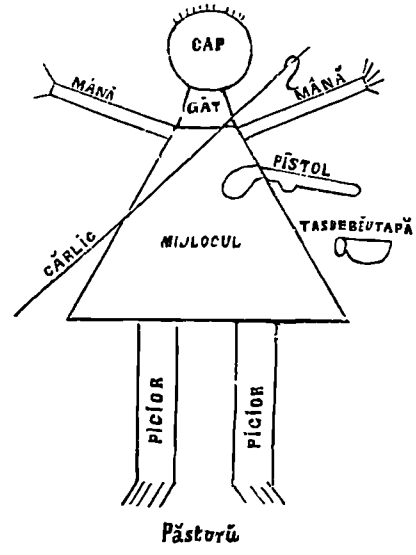

Păstorŭ

Cînd o aruncă, dacă cel care o aşteaptă să o lovească, nu o nimereşte, trebuĭe el să o arunce la cel din dreapta sa. De multe orĭ, după învoĭala de la început, pe cînd unul dintre eĭ aruncă *c'ulica* celuĭ din dreapta sa, ceĭ-lalţĭ—afară de cel care aşteaptă *c'ulica* — stă pe lîngă aruncător şi, îndată ce o aruncase unul şi o lovise cel-lalt, eĭ încep să-ĭ sape gaura cu beţele lor, carĭ sînt ascuţite la vîrf. Tot scopul joculuĭ constă în a se face prin săpăturĭ pe pămînt, începînd de la gaură, o imagine de om. Unde e gaura, se face o mică groapă cît mărimea capuluĭ jucătoruluĭ respectiv ; după aceasta i se fac gîtul (*guşa*), mijlocul, picioarele, mînile. Atuncĭ se zice că s a făcut jucătoruluĭ mormîntul (*murmintili*), şi cînd s-a isprăvit de tot, băieţiĭ întreabă pe jucătorul respectiv, ce doreşte să devie în viaţa sa: căpitan, păstor, dascăl, armatol, (*armîtulă'*), neguţător, etc., şi după meseria ce-şĭ alege, băieţiĭ sînt datorĭ să facă şi treĭ ustensile aparţinînd aceleĭ meseriĭ.

După ce i s-a îndeplinit cea din urmă dorinţă şi nu maĭ rămîne nimic de făcut, jucătorul respectiv este înmormîntat, adecă aşezat ca mort în mormîntul ce i s-a făcut, şi în jurul săŭ băeţiĭ înfing *şcŏapele*, presupunînd că sînt lumînărĭ, după cum se obicĭnueşte la mort. După ce vin în jurul luĭ de treĭ orĭ, cîntînd ca preoţiĭ prin nas diferite cîntece, între carĭ şi pe : *Alison, balison,* etc., toţĭ se depărtează în graba cea maĭ mare, căcĭ mortul ĭese din mormînt, şi apucînd beţele începe să le azvîrle asupra celor-lalţĭ, voind a-ĭ lovi pe corp, dar nu nimereşte maĭ nicĭ odată, căcĭ toţĭ se depărtează. Dupa ce s-aŭ azvîrlit toate *şcŏapele* jocul se reîncepe.

130. Corimboc', -mboc' ?—mboc' ; corimbiri mboc' ?—mboc'.

La jocul acesta toţĭ băeţiĭ se fac două bande (A şi B), precum la jocul *Pri un c'ic'ór*. După aceasta se *dă c'ulenga*. *Darĕa c'ulengeĭ* [1]) se face precum urmează: Cu rîndul începînd băeţiĭ dintr-o bandă, fie-care apucă băţul (*şcopul* cam dela mijloc cu mîna dreaptă şi fă-

[1]) Darea *c'ulengîl'eĭ* se numeşte şi *corimboci, mbocĭ.*

www.digibuc.ro

cînd ca cea-laltă jumătate parte a băţuluĭ să-ĭ vie subsoară, ţinîndu-l ast-fel în linie orizontală, cu mîna stîngă apucă *c'ulenga* dela mijloc şi, aducînd-o asupra băţuluĭ, o lasă şi începe să o lovească de cîte orĭ poate. Acela care *dă* înainte de a lăsà *c'ulenga* şi a începe să lovească, trebue să puĭe celor din banda adversă întrebarea: *Corimboci* saŭ *corimbiri-mboci*, şi numaĭ după ce i se respunde: *mboci* saŭ *boci* trebue să înceapă a lovi (se zice la joc: *să facă* saŭ *z-da)* şi dacă cine-va *dă* fără să puĭe întrebarea de maĭ sus, saŭ după ce întreabă nu aşteaptă şi răspunsul, nu se socotesc *cîte* (*lovituri*) *dă* şi trebue să înceapă de noŭ. Loviturile trebue să se facă de jos în sus, *c'ulenga* fiind asupra băţuluĭ. Cînd lovitura se face de sus în jos, această lovitură se zice: *di pri gh'os* (de pe jos) saŭ (la Ohrida) *uoh'i.*

De cîte orĭ loveşte cine-va *c'ulenga,* atîtea lovituri are să dea, cînd va începe jocul.

Loviturile se numesc: *dări* (dare pl. dări). Ceĭ dintr-o bandă ţin socoteală pentru ceĭ din banda adversă, adecă socotesc cîte lovituri face fie-care din acea bandă şi cîte aŭ peste tot. Banda care *are maĭ multe* (lovituri=dări) *dă* întîĭa.

Fie banda A, care are maĭ *multe.* Această *dare* se face în modul următor: Fie-care din banda A loveşte *c'ulenga* începînd dela semn în spre partea convenită dela început, de atîtea orĭ cîte *dări* (lovituri) are. Pe cînd aceştia daŭ, toţĭ ceĭ-lalţĭ din banda B caută să prindă *c'ulenga* orĭ să o lovească cu beţele îndărăt spre semn. Dacă o prind, o daŭ jos *s-mîcă ţară* şi o întorc celuĭ care a dat, ca să dea ĭarăşĭ de unde a dat, de oare-ce acesta *a ars* cu o lovitură şi trebue să dea restul, dacă maĭ are; iar dacă nu maĭ are altele, trebue să dea un altul din banda A. Cînd *c'ulenga* e lovită cu beţele îndărăt, jucătorul continuă a *da* restul, dacă are, de acolo unde s-a întors *c'ulenga.* Cînd termină unul, continuă a da cel-lalt din locul unde s-a dus *c'ulenga* la cea din urmă lovitură.

Loviturile *di pri gh'os* se daŭ ast-fel: Cel care are să dea o ast-fel de lovitură, stă pe picĭorul drept şi, ridicînd picĭorul stîng, loveşte *c'ulenga* pe sub acest picĭor.

După ce toţĭ din banda A aŭ dat, încep să dea ceĭ din banda B, de acolo unde s-a dus *c'ulenga* la cea din urmă lovitură a celuĭ din urmă din banda A, în spre semn; adecă, pe cînd ceĭ din banda A se depărtaŭ din ce în ce maĭ mult de semn, ceĭ din banda B caută să se apropie din ce în ce maĭ mult

Dacă, după ce toţĭ din banda B aŭ dat, şi *c'ulenga* n-a ajuns pînă la semn, eĭ sînt încălecaţĭ de ceĭ din banda A, de unde a rămas *c'ulenga* pînă la semn. Dacă însă *c'ulenga* a trecut semnul, eĭ încalecă pe ceĭ din banda A, de unde s-a dus *c'ulenga* pînă la semn. Cînd distanţa dela *c'ulengă* pînă la semn nu e maĭ mare de cît poate sărĭ cel maĭ bun săritor din bandă, nu se încalecă nimenĭ, şi jocul reîncepe. La încălecare, fie-care dintr-o bandă încalecă pe tovarăşul ce a avut la începutul joculuĭ, cînd s-a *dat mînă.* (V. jocul *Pri un c'ic'or*).

131. Tu guvă cu azvîrnîĕarĕa.

Se face o gaură (*guvă*) lungăreaţă şi mică.

Se pot jucà doĭ saŭ maĭ mulţĭ băeţĭ; cînd se joacă maĭ mulţĭ, se împărţesc în două bande, ca la jocul: *Pri un c'ic'ór.*

Vom descrie jocul, presupunînd doĭ jucătorĭ, pentru că ceea ce se petrece cu doĭ se petrece şi cu maĭ mulţĭ. Ceĭ doĭ jucătorĭ se *fac* şi cine remîne, stă la *guvă.* Fie acesta A şi cel-lalt B.

www.digibuc.ro

A pune vîrful băţuluĭ în *guvă* şi pe de-asupra vîrfuluĭ, pe *guvă*, pune *c'ulenga*, şi apucînd baţul dela mijloc aruncă *c'ulenga* cu vîrful baţului cît poate mai departe. B, care sta la oare-care departare de acolo, caută saŭ să prindă *c'ulcnga* saŭ să o lovească cu baţul saŭ spre gaura îndărăt. Dacă reuşeşte să o prinda saŭ sa o lovească aşà în cît *c'ulenga* sa ajungă la gaură, A se *arde* şi prin urmare trebue sa-şi schimbe rolul săŭ cu B.

Dacă nicĭ o prinde nicĭ o loveşte, B apucă *c'ulenga* şi trebue să o arunce lîngă gaură. In timpul acesta, A *azvîrnîĕaşti* (tiraşte) baţul şi caută să lovească *c'ulenga*. Dacă *c'ulenga* s-a dus lîngă *guvă*, aşà în cît depărtarea de la gaură pînă la *c'ulenga* nu ĭeste mai mare de cît lungimea băţuluĭ, A se arde. In cazul contrariŭ, dacă încape lungimea băţuluĭ de odată saŭ de mai multe orĭ, A socoteşte atîtea. Acest joc se joacă pînă la 10, 20, etc., după învoiala de la începutul joculuĭ, şi cînd cel care dă a făcut numărul convenit, maĭ da încă odată cît poate, şi de unde se duce *c'ulenga*, de acolo încaleca pe adversarul săŭ pînă la gaură.

Lovitura cea din urmă se numeşte *cal*.

132. Pri şcop; pri pul'án [1]).

Jocul se face după cum am arătat maĭ sus. Diferenţa conzistă în aceea că, în loc de a *azvîrnîi* băţul, se aşază cruciş pe gaura, şi dacă B aruncă *c'ulenga* şi nu loveşte baţul, A, aşezînd *c'ulenga* pe marginea gaureĭ, o loveşte puţin spre a se ridică în sus, şi cînd s-a ridicat, caută să o lovească tare, spre a o depărta de gaură. Ĭi maĭ dă o lovitură tot aşà de acolo unde s-a dus *c'ulenga*, şi după aceasta încă una pînă la treĭ. Dăcă după treĭ lovituri, B nu poate să sara în treĭ săriturĭ, de unde s-a dus *c'ulenga* pîna la gaură, A începe să numere de cîte orĭ încape băţul săŭ de la *c'ulengă* pîna la gaura şi dacă face numărul convenit la începutul joculuĭ, dă încă odata, dupa cum am arătat, şi de unde s-a dus *c'ulenga*, încaleca pe adversarul săŭ pînă la gaură. Această din urmă lovitura se numeşte *cal*.

Dacă însă B a lovit cu *c'ulenga* băţul aşezat pe gaură saŭ a putut să sară în treĭ lovituri de la *c'ulengă* pînă la gaură, A se arde şi rolurile se schimbă.

133. Ac'u!enga pri mînă.

Se joacă tot în *guvă*. Aci însă, în loc să puie *c'ulenga* în gaură ca apoĭ să fie azvîrlită cu băţul departe, se apuca băţul de la mîner, şi se ţine în formă de luminare cam pe la înălţimea pieptului aceluia, care joacă.

Apoĭ se pune c'ulenga pe mîna lînga băţ, adică pe unghiuleţul format de băţ cu degetele mîneĭ, carĭ ţin băţul.

Se ridică mîna de jos în sus, ca *c'ulenga* să sară în poziţiunea orizontală ceva maĭ sus de capul jucătoruluĭ şi pe cînd e sa cază, o loveşte jucătorul, ca să se ducă departe.

Cel-lalt saŭ ceĭ-lalţĭ, dacă sînt maĭ mulţĭ, căuta să o prinză. Dacă o prind cel care a dat arde şi urmeaza altul.

Dacă nu, aşază băţul pe *guvă* şi se urmează ca la jocul precedent.

Aşa se continuă a se da pîna să împlineşte numărul convenit,

[1]) La Muscopule, Albania, jocul acesta se face tot aşa şi se numeşte : *Tingălĕa*.

www.digibuc.ro

după care unul saŭ altul rămîne învins şi capata prin urmare un *biş*, (*sumar* saŭ *zdîrtă*), dupa cum se mai zice, sau se încalecă.

134. Ş c l e n ḑ a.

Jocul se joacă şi între mai mulţi baeţi, împărţiţi în două tabere, după cum se joaca şi numaĭ cu doi.

Pentru mai mare uşurinţă, îl vom descrie cum se joacă de două persoane.

Se fac cine să rămîe la *guvă*, de unde se *dă şcl'enḑa*, punînd-o transversal pe *guvă* şi împingînd-o cu băţul. Dacă adversarul o prinde, rolurile se schimbă.

Tot aşa cînd *tŏacă*, adică neprinzînd-o, jucătorul aşază băţul transversal pe *guvă*, care la Gopeşĭ se maĭ numeşte *fiju* şi cel-lalt aruncă *şclenḑa* şi dacă loveşte băţul se zice, că *tucă*, a tocat.

Dacă însa nici n-a prins *şclenḑa* nici n-a tocat, jucatorul, care dă a facut un *fij* şi ca *fijul* să fie întreg, trebuĭe să faca şi calul.

Pentru aceasta se aşază *şcl'enḑa* şi o loveşte peste cap, ca să sară în sus, şi atunci o maĭ loveşte odata în vînt. Aceasta se face de treĭ orĭ. In caz de reuşita de a o bate departe cît cel-lalt sa nu poată sări de la şclenḑa pînă la *fij* în treĭ sarituri, numără un cal.

Dupa ce face nouă caĭ, intră în *maţe*. *Maţele* se fac din caĭ numaĭ şi la sfirşitul fie-caruĭ cal, se maĭ da o lovitură fără nici un *cih*.

Cĭupurtirile se considera ca lovituri bune.

Cĭupurtire se zice, cînd atingĭ niţel *şclenḑa* şi nu o baţĭ departe.

Maţele sînt tot nouă la număr.

Din *maţe intri în cofi*, carĭ se fac tot ca maţele.

Atît la maţe cît şi la cofe, distanţa dintre *fijŭ* şi *şcl'enḑă* trebuie sa fie maĭ mare de cît poate ajunge, dacă se întinde jucătorul şi lungeşte în acelaş timp şi baţul saŭ şi el are interes sa ajungă, fiind-că atunci are dreptul sa dea pentru a doua oara, cînd speră să o bata maĭ departe.

Dupa *cofi*, *intră-n mesi*, carĭ sînt şase şi carĭ trebuĭesc făcute una după alta fără întrerupere. Caii, maţele şi cofile se socotesc, cînd jucătorul arde, pentru cealalta dată cînd îi soseşte rîndul, pe cînd mesele nu.

Apoi se face *ugeacul* tot aşa şi cine rămîne ca *calul mare*, care se face ca primul cal, nefacut, este încalicat de adversar de unde se duce şclenḑa batuta pîna la fij. Apoĭ reîncepe jocul. Cu maĭ mulţĭ calul mare se face maĭ curînd.

135. C u l e m n u l p r i ḑ ĕ a d i t.

Unul dintre jocurile obicinuite de copiĭ este şi acesta. Jocul constă în a luà băţul cu care se joacă saŭ ori-ce alt băţ şi, punîndu-l pe deget, cauta să-l ţina cît se poate maĭ mult. Degetul obicinuit pe care baiatul aşază baţul vertical, este cel aratator. Pe cînd băiatul se mişcă cînd într-o parte, cînd într-alta, cautînd sa pastreze echilibrul, ca sa nu-i cadă baţul, ceĭ-lalţĭ copii numara, pîna-i cade. Cine a putut sa-l ţie maĭ mult, acela se declara învingător.

www.digibuc.ro

CU ANTRISARIREA.

(Cu sărirea)

Jocurile carĭ urmează sînt cele maĭ mult gustate de băeţiĭ de la 10—20 anĭ şi, după cum vom arătà, ele nu sînt despreţuite nicĭ de bărbaţĭ.

Ele se daŭ de obiceĭŭ în zilele de sărbătorĭ, şi cel care se distinge, are renume şi trecere printre tovarăşiĭ săĭ. E destul să amintesc pe revoluţionarul de la 1878 căpitan Leonida-Hagi-Birà, care trecea în tot Epirul şi Tesalia de cel maĭ bun săritor în jocurile carĭ urmează. Poporul spune, că el putea să sară peste treĭ iepe, aşezate una lîngă alta în şir, dintr-o singură săritură. El era originar din Samarina, orăşel aromînesc de pe coastele Pinduluĭ în Epir. Fetele încă preferă pe aceştia în locul celor-lalţĭ.

Termeniĭ întrebuinţaţĭ pentru a sări sunt:

ansár,
antrisár, } sar.
arsár.

136. Tu una.

Se pune un semn şi apoĭ toţĭ jucătoriĭ de la o depărtare, călcînd pe semn, sar într-o singură săritură, cine se duce maĭ departe.

Se sare cu picĭoarele unite saŭ nu, după cum se învoĭesc la începutul joculuĭ.

Cînd se sare cu picioarele unite, se sare maĭ puţin departe.

137. An treilĕa.

La locul acesta pot luà parte orĭ-cîţĭ băeţĭ vor voi.

Să joacă atît de băeţĭ cît şi de flăcăĭ şi bărbaţĭ, de obiceĭŭ la sărbătorĭ după terminarea horeĭ.

Se trage o linie pe pămînt, care se numeşte *semnu*, şi toţĭ cîţĭ se joacă se aruncă în treĭ săriturĭ, călcînd pe semn, după ce ĭea *vanţu* (după ce-şĭ daŭ vînt).

Scopul joculuĭ este a se vedea cine poate sări maĭ *mult* (maĭ departe), în treĭ săriturĭ (*an treilĕa*), şi de sigur aceĭ maĭ ĭuţĭ şi maĭ uşorĭ la picĭor sar maĭ mult.

De multe orĭ se fac prinsorĭ de maĭ înainte între jucătorĭ, carĭ se provoacă, ba că cutare sare maĭ departe, ba că nu cutare, ci cutare. Prinsorile constă, în a da o petrecere cine va pĭerde. Cînd se fac prinsorĭ se determină de maĭ înainte, de cîte orĭ trebuĭe să sară ceĭ care aŭ pariat, şi numaĭ ultima săritură (*antrisîriri*) se prinde. Cine întrece la ultima săritură în treĭ (*an treilea*), acela cîştigă.

138. An treilĕa cu artisirĕa.

Se pune, ca la jocul precedent, un *semn*, şi tot ca la jocul precedent, băeţiĭ sar în treĭ săriturĭ, călcînd pe *semnu*. Cine *rămîne*, adică cine a sărit maĭ aproape de semn, *se bagă*. A se băgà cine-va, înseamnă a sări, călcînd pe semn cu amîndouă picĭoarele, o singură săritură, şi acolo unde a sărit, să se aşeze în picĭoare şi cu capul aplecat către pămînt. Ceĭ-lalţĭ sar peste dînsul, dela semn.

Cel care a sărit maĭ departe la începutul joculuĭ, devine *mumă* şi prin urmare este cel d-întîĭ, care sare peste cel băgat. Cînd sare

www.digibuc.ro

muma peste cel băgat, unde s-aŭ dus picĭoarele *mumeĭ*, după ce a sărit peste dînsul (*l-antrisăriri*), acolo se pune băgatul spre a fi sărit şi de ceĭ-lalţĭ.

Cine în treĭ săriturĭ dela semn nu poate să sară peste cel băgat, se bagă la rîndul saŭ, şi *muma* va deveni fostul băgat şi fosta *mumă* devine ultimul săritor.

Băgarea acestuia se face precum am spus maĭ sus.

La jocul acesta caută fie-care să fie ultimul, de oare-ce e maĭ puţin ameninţat a se băgà, fiind precedat de alţiĭ.

139. An treilĕa gh'iftĕaşte.

Jocurile de maĭ sus «*An treilĕa*» şi «*an treilĕa cu artisire*» se maĭ joacă şi în felul ţigănesc: «*gh'iftescu*».

An treilĕa gh'iftĕaşti se joace ast-fel:

După fie-care săritură din cele două *ansîririĭ*, dela început, face şi un pas natural.

Aceasta da *vanţu (vimtu)* celuĭ care sare şi-l face să ajungă maĭ departe.

140. Pri un c'ic'ór.

Se maĭ joacă: *an treilĕa pri un c'ic'ór*, adică fie-care săritură o face într-un picior, fără ca să-l atingă pe cel-lalt de pămînt.

La jocurile de maĭ sus *an treilĕa* tot-dauna distanţă străbătută de cine-va se consideră cît a putut sări el de la semnu pînă la ultima săritură şi anume pînă unde se cunoaşte urma călcîilor de picior. Nu se consideră vîrful talpeĭ, pentru că se pretinde, că uniĭ pot să aibă talpă maĭ mare şi ceĭ cu talpă mică sînt nedreptăţiţĭ prin modul acesta.

Dacă jucătorul sare cu picioarele neunite, aşa cum nu se obicĭnueşte la aceste jocurĭ, se ĭea drept *semnu dĕ arcare* (aşa se zice distanţa de la semnu pînă la puntul unde ajunge săritorul) jumătatea distanţeĭ dintre cele două călcie.

Nu se consideră de bune săriturile, carĭ se fac, călcînd la prima săritură peste semnu, *nîinti*, cum se zice, fiind-că *carĭ calcă un c'ic'ór nîinti, l'a trei ma nclo*, (cine calcă un picĭor înainte, se duce cu treĭ picioare maĭ departe) de cum s-ar fi dus, dacă ar fi călcat tocmaĭ pe *semnu*.

Dacă însă calcă pe *semnu analtu* saŭ *nîpoĭ*, săriturile sînt bune.

141. An treilĕa cu súlili.

La jocul acesta cele treĭ săriturĭ se fac într-un picĭor.

Se ĭeaŭ treĭ *suli* (beţe micĭ şi ascuţite la vîrf), şi cel care se aruncă *an treilĕa*, la fie-care săritură se opreşte şi înfige în pămînt o sulă. Cel care va sări după dînsul, trebue să se oprească la fie-care săritură şi să caute să ajungă *súlili* înfipte în pămînt şi să le scoată din locul acela spre a le înfige ceva maĭ departe. În timpul acesta nu trebue să atingă picĭorul rădicat de pămînt, precum şi haĭna, căcĭ dacă face aceasta, *se arde*, şi dupa învoiala ce aŭ facut la începutul joculuĭ, trebue sa vie în jurul *sulilor* de maĭ multe orĭ într-un picior, pe cînd ceĭ-lalţĭ îĭ adresează diferite formule batjocoritoare, ceea ce provoacă rîs în public. Aceasta se face maĭ cu seamă, cînd joacă băeţiĭ.

www.digibuc.ro

Une-ori, dacă s-aŭ învoit, cel rămas ïeste încalecat şi ţinut să vie o dată saŭ de mai multe orï în jurul *súlilor*, adică cît ţine de la ultima *sulă* pîna la *semnul* unde calcă ceï carï sar într-un picior.

142. T-a mînal'a; c'oari a păsărite [1]).

La jocul acesta, fie-care băiat îşï are şi tovarăşul săŭ, şi după ce părechile se *fac*, cine rămîne se *bagă*, adecă ceï doi dintr-o părechе se aşază jos şi-şi lipesc talpele picïoarelor, de-asupra cărora sar părechile cele-lalte, cîte unul şi păzindu-se a nu atinge cu picïorul saŭ cu haina, în momentul săririi, de picïoarele celor *băgaţï*. După ce sar toate părechile, ceï băgaţï îşï pun fie-care cîte o mînă pe degetele picïoarelor, de-asupra cărora sar perechile iarăşï, şi dacă toate aŭ sărit bine, fără să atingă întru nimic de mînile celor *băgaţï*, aceştia maï pun şi mîna cea-laltă pe de-asupra mîneï băgate, şi părechile ïarăşï continuă a sări peste ele. Dacă şi de astă dată perechile aŭ sărit bine, ceï băgaţï îşï ridică picïoarele cît se poate mai sus, şi peste dînsele trebue să sară toate părechile cele-lalte. Dacă părechile sar şi de astă data bine, jocul reîncepe dela început, rămîind să se bage tot aceïaşï păreche. Dacă însă vre-nul dintr-o păreche, pe cînd a sarit a atins cu picïorul saŭ cu haina de mînile saŭ picïoarele celor băgaţi, atuncï se bagă părechea din care face parte acesta, şi jocul continuă maï departe. Numele de *T-a mînal'a* vine dela faptul că se pun mînile una peste alta. *C'ŏari a păsărite*, înseamnă: Picioare a pe sărite.

143. T-a scamnach'a.

Pentru jocul acesta se alege o livede întinsă şi numĕrul jucătorilor trebue sa fie mare. Jocul se împarte în maï multe figurï:

Figura I. Scamnulu.

(Scaunul).

Unul dintre jucătorï se *bagă scamnu*, adecă stînd în picïoare, îşï razemă mînile de genuchï şi îşï pleacă capul, întocmaï ca cel băgat la jocul: *an treilĕa cu artisirĕa.* Peste acesta sare un alt jucător, care după ce a sarit, se *bagă scamnu* şi el, ceva maï departe de primul. Apoï sare un al treilea peste amîndoï, şi la rîndul săŭ se pune şi el scaun. Tot aşà se urmează, pînă sar toţï. După ce a sărit şi cel din urmă, primul *băgat scamnu* se ridica, şi începînd dela cel maï apropiat *băgat scamnu,* sare peste toţï, şi imediat cel sărit de dînsul se rădică şi face tot aşà ca el.

Fig. II. Scamnulu cu dŏauă cic'ŏare saŭ cîmara.

(Scaunul cu două picïoare saŭ cămara, bolta).

După ce primul şi al doilea băgat sar peste toţï, fac amîndoï un singur *scamnu,* adeca întorcîndu-se cu spatele, îşi lipesc maï întîi corpurile, şi ast-fel lipiţï, îşï apleacă fie-care capul în spre dinaintea sa. Peste *scamnulu* ast-fel format sar ceï-lalţï băeţi, maï întîi unul cîte unul şi imediat ce aŭ sărit doï, fac şi eï un scaun ceva maï departe. Tot aşà se face şi cu ceï-lalţï. După ce aŭ sarit toţi, sare şi

[1]) Se numeşte ast-fel la Ohrida, Lunca şi la Fălşeroţi.

www.digibuc.ro

fie-care din părechea care a început figura peste toate *scamnele* băgate, începînd cu scaunul cel mai apropiat, şi tot aşà fac şi ceĭ imediat săriţi de dînşiĭ.

Fig, III. Cu lŏarĕa-mbraţă saŭ cîmară.

(Cu luarea în braţe).

După ce aŭ sărit peste toţi, se pun tot ca mai sus, însă acuma sar peste dînşii, doi cîte doĭ jucători. Adecă unul dintre jucătorĭ, ĭea pe tovarăşul sàŭ care este cu capul în jos, în braţe, şi aruncîndu-l peste scaunul format de ceĭ doi jucători, acesta cade în picioare şi el rămîne cu capul în jos în braţele tovaraşului saŭ. Ceva mai încolo formează la rîndul lor un alt *scamnu*. Peste aceste doua scaune sar alte părechi lipite (aşà se zice) şi carĭ, după ce sar, se pun şi ele scaune. Dupa ce aŭ sarit toţi, sare şi părechea care a început figura aceasta peste toate scaunele bagate, începînd, după cum am arătat şi mai sus, cu *scamnulu* cel mai apropiat; tot aşà fac şi ceĭ imediat săriţi de dînşiĭ.

Fig. IV. Scamnulu cu 3 cicĭŏare saŭ culutumbă.

(Scaunul cu 3 picĭoare saŭ *culutumbă*, Fr. culbute).

Sărind peste toate scaunele, se pun ĭarăşĭ tot ca la figura de mai sus, însă se ataşază la scaunul ast-fel format şi un al treilea jucator din părechea imediat urmatoare. Acest jucator se bagă *scamnu* lipit de ceĭ doĭ, şi anume îşĭ pune capul la încheetura celor doĭ şi, prinzîndu-şĭ mînile de picioarele lor, îşĭ întinde corpul spre partea de unde vor sări jucătorii ceĭ-lalţi. Acest al treilea jucător se numeşte *alîchit* (lipit).

Peste scaunul ast-fel format sare tovarăşul celuĭ lipit, făcînd o *culutumbă* (fr. culbute), adecă rezamîndu-şi capul de cel lipit, se întoarce cu picĭoarele peste ceĭ-lalţi doĭ şi cade dincolo de scaun în picĭoare. Cum a sărit, vine şi ĭea locul celui lipit, care la rîndul săŭ sărind şi el, vine de se lipeşte un altul din parechea care e să sară. Tot aşà se întîmplă şi cu aceĭ din părechea aceasta, carĭ sarind pe scaunul băgat, fac tot aşà ca şi ceĭ carĭ aŭ sărit înaintea lor.

După ce sar şi ceĭ din părechea care a început figura aceasta, ceĭ imediat săriţi de dînsa încep figura următoare.

Figura V. Culutumba-mbraţă.

Această figură se face tot aşà ca mai sus, cu singura diferenţă, că în loc de a sări cîte unul pe scaunul băgat, sar cîte doĭ de odata, ca la figura III. Urmează după aceasta fig. VI.

Figura VI. Prit nelu.

(Prin inel).

Aci o păreche face din mînĭ un cerc, adecă ceĭ doĭ jucătorĭ îşĭ prind mînile şi le lărgesc cît se poate. Prin cercul acesta sare fie-care jucător, căutînd să fie cît se poate mai eleganta săritura prin cerc, şi haina sa să nu atingă de loc cercul, dacă se poate. Cercul este ceva

www.digibuc.ro

maĭ sus de pe pămînt, şi ceĭ carĭ îl formează staŭ numaĭ cu un genuchiŭ pe pămînt. După ce doĭ jucătorĭ aŭ sărit prin cerc, formează ceva maĭ departe un alt cerc prin care vor sări jucatoriĭ, după ce vor fi sărit prin întîĭul.

Figura VII. Pri punti saŭ pri mînă.
(Pe punte, pe mînă).

Această figură începe ast-fel: Ceĭ doĭ jucătorĭ dintr-o păreche se prind cu cîte una din mînile lor şi, stînd în picĭoare, toţi ceĭ-lalţĭ jucătorĭ sar peste mînile lor ast-fel prinse. Imediat ce sar doĭ jucătorĭ, se prind de mînă ceva maĭ departe de părechea întîĭa. Se sare peste părechĭ cum am vazut maĭ sus.

Figura VIII. Pri capiti.

La figura aceasta, jucătoriĭ dintr-o păreche îşĭ împreunează capetele, şi ceĭ-lalţĭ sar unul cîte unul, fara să atingă de loc, nicĭ chiar cu haina, de părechea băgată.

Figura IX.

Unul se întinde la pămînt pe spate în linie orizontală; cel-lalt se pune cu faţa pe dînsul (*pri dinţî*), şi jucătoriĭ fac *culutumba*, răzimîndu-şĭ capul de spatele celuĭ aşezat întors.

Ca să nu cază cum-va pe capul celuĭ întins pe spate, acesta ţine mîĭnele întinse de-asupra capuluĭ şi-ĭ ajută să cază oare-cum în picĭoare peste capul săŭ. Pentru aceasta se cere ca cel întins pe spate să fie şi robust în braţe.

Figura X. Pri su mînă.
(Pe sub mînă).

La figura aceasta, jucătoriĭ dintr-o păreche îşĭ împreunează mînile, şi pe sub mînile lor trec unul cîte unul toţĭ ceĭ-lalţĭ, şi ast-fel se termină jocul.

144. Barba mĕa dĕ-asime.

Jocul «*barba mĕa dĕ asime*» se joacă diferit.

Noĭ vom reproduce varianta cea maĭ răspîndită.

Cel maĭ cu vază copil face pe *auşlu*, bătrînul. El alege un loc şi aşezîndu-se simulează, că sapă un puţ cu un băţ, presupus că ĭe sapă. Lîngă sine are un vas alb,—*vas de asime*, de argint—şi în vas o lingură. Cu capul plecat, *auşlu* îşĭ caută de treabă, săpînd mereŭ, şi bînd din cînd în cînd, ca sa se maĭ răcorească de atîta osteneala.

Toţĭ ceĭ-lalţĭ copiĭ formează ceata, în care unul face pe *căpitanul*, şi ĭe prins în fruntea ceteĭ, ear ceĭ-lalţĭ se prind unul de altul de pe partea haĭneĭ din dos şi ultimul prins ĭea numirea de coadă.

Ceata se învirteşte în jurul batrînuluĭ cîntînd cu toţiĭ:

Barba mĕa de asime,
şi a ta di cĭuch'i [1]),

[1]) In unele variante vĭersul acesta sună: *cĭoclu ameŭ di c'ŏacă (?)* (cĭocul meŭ de c'oacă (?) saŭ *ciata di cĭocu*, în care *ciata* trebuĭe să fie corupţiune din: şi a ta.

www.digibuc.ro

crech' laĭ, creh',
tute amele suntu.

Traducere.—Barba mea de argint,—şi a ta de fire de cînepă, — să crepĭ! să crepĭ! — toate ale mele sînt.

Apoĭ se opresc şi săpitanul întreabă pe *auş:*

— *Papu! ţe faţĭ aţia?*
(Moşule, ce faci acolo?)

Dacă *auşlu*, bătrînul nu răspunde, ceata se învîrteşte earăşĭ încă odată în jurul luĭ, cîntînd mereŭ cu toţiĭ: «*barba mĕa dĕ-asime*». Apoĭ ear se opresc lîngă bătrîn şi căpitanul întreabă:

— *Papu! ţe faţĭ aţia?*
(Moşule, ce faci acolo?)

Dacă moşul tace earăşĭ saŭ răspunde:

n'-adár puţlu saŭ *în' sap puţlu.*
(îmĭ dreg puţul saŭ (îmĭ sap puţul),

ceata ear se învîrteşte în marş în jurul bătrînului, cîntînd pe: «*barba mĕa dĕ-asime*», pînă cînd îĭ vine gustul moşuluĭ, ca să răspunză şi atuncĭ dialogul acesta are loc între *căpitan* şi *auş*:

Căp.—Papu ţe faţĭ aţia? — Moşule ce facĭ acolo?
Auş.—Aflu fluria fic'oruluĭ. — Caut (aflu) galbenul băetuluĭ.

Căpitanul îĭ arată limba şi-l întreabă:

aestă ĕasti?
(asta ieste?)

şi tot aşa face fie-care din copiiĭ carĭ compun ceata pînă la cel din urmă.

Moşul necăjit vrea să prinză pe cel din urmă. Căpitanul văzînd că moşul nu glumeşte strigă:

«*Pap, pap, ţĭ mîncară grînlu gălle.*»
(Moşule, moşule, ţi-aŭ mîncat grîul cĭoarele).

Moşul trebuie neapărat să dea fuga, ca să gonească cioarele şi după ce în fugă mare vine pînă la locul săŭ şi strigă: «*cşi, cşi!*» cĭoarelor, ca să-ĭ lase grîul în pace, earăşĭ se întoarce la ceata. Dar căpitanul eară îĭ zice:

Fuţĭ, pap, că-ţĭ mîncară grînlu gălle!
(Fugĭ moşule, căcĭ ţi-aŭ mîncat grîul cĭoarele)

pînă cînd moşul se aşază la locul săŭ şi-şĭ caută de puţ.

Copiiĭ încep earăşĭ să se învîrtească în marş în jurul moşuluĭ, cîntînd pe «*barba mĕa dĕ-asime*». Se opreşte din noŭ şi căpitanul îĭ cere moşuluĭ apă de băut:

Căp.—*Aúş aúş aĭ apă tră vindĕari?*
(Bătrînule, bătrînule, aĭ apă de vîndut?)

www.digibuc.ro

Auş—*Apă tră vindĕari nŏ-am !*
(Apa de vîndut nu am).
Cap.—*Tră vindĕari nŏ-aĭ, tră bĕari nŏ-aĭ ?*
(De vîndut n-ai, de baut n-ai ?)
Auş.—*Tră bĕari am*
(De baut am)

şi bătrînul le da vasul de argint, ca sa bea.

După ce bea căpitanul îl trece din mîna în mîna la fie-care cetaş. In timpul acesta vasul se goleşte de mai multe ori şi se da bătrînului, care îl umple şi iar îl da cetaşilor să bea. Coada, după ce bea, îl ascunde.

Bătrînul îşĭ cere vasul; căpitanul şi fie-care cetaş spune, că nu îe la dînsul. Cînd vine rîndul *cŏadeĭ*, aceasta îşi bate joc de moş şi de vasul săŭ de argint, pe care-l califică de «*c'uván'ŭ*», ţucal, îi arata limba şi-l insultă, pe cînd ceĭ laltĭ cetaşi rîd.

Batrînul se îndigneaza şi-ĭ ameninţă, ca le va arată el, să batjocorească pe acela, care a fost aşa de bun, ca sa le dea apa sa-şi potolească setea.

Batrînul îşĭ încuĭe oare casa şi caută să prinză pe cetaşii căpitanului. Acesta se opune şi striga mereŭ, cînd vede, că nu-i scapare:

Pap, ţĭ-mîncară grînlu găili,

dar de geaba, moşul nicĭ nu aude de una ca aceasta şi unul cîte unul îi prinde pe toţi cetaşiĭ. Se considera de prinşi toţi pe cîţi pune mîna bătrînul şi carĭ odata atinşi, staŭ nemişcaţi într-un loc, ca şi nişte sclavi. Dacă toţĭ cetaţiĭ aŭ fost prinşĭ, afara de unul, se începe lupta disperată între *căpitan* şi *auş*. In zadar însă, că tot *auşlu* învinge de prinde pe ultimul cetaş al căpitanuluĭ, care de desperare, cade mort pe loc.

Bătrînul vine la închisoare şi omoară cu o vargă pe toţĭ ceĭ prinşĭ, apoĭ îi cauta pe limbă şi-ĭ găseşte pe toţi pacatoşi, din care cauza îi trămite în ĭad, zicînd pentru fie-care:

Tu ch'isă, cătrane, aţi şi cuţuti
(In ĭad, îi zmoala, în ace şi-n cuţite)

Cînd vine rîndul căpitanuluĭ, îl trămite în paradis, zicînd:

Tu lilic'i ş-tu muşuţéţĭ
(In florĭ şi în lucruri frumoase).

şi ast-fel se sfîrşeşte jocul.

Se joacă numaĭ de băeţĭ, nu şi de fete.

145. C'ingăr, c'ingăr.

Se fac copiiĭ perechi, perechi şi apoi se da *mînă*, cine cu cine să fie şi după ce se fac două bande, se aruncă *ch'atra* cine să se bage.

Băgarea constă în a fi încalecaţi fie-care dintr-o banda de tovarăşul săŭ respectiv din cea l-alta banda. Călareţiĭ desemneaza pe unul dintre dînşiĭ, ca să cînte vîersurile de mai jos şi la sfîrşit sa închiză ochii calului pe care se află cu o mîna şi sa-l întrebe, cîte degete pune cu cea l-altă.

www.digibuc.ro

Dacă ghiceşte, călăreţiĭ devin caĭ şi caiĭ-călăreţĭ.

Dacă nu, fie-care călăreţ descalecă şi încalecă pe calul din dreapta sa. Iată vĭersurile:

Cingăr, cingăr
cĕairă;
fur fură tagairá,
ínini sti pisti,
cĕalma,
ti palma,
dao mĕari,
dao greali,
duri, duri,
cîte?

146. Jocu cu casa

Se joacă de copiiĭ micĭ cu pĭetricele. Fie-care copil trebuĭe să aĭbă un numar anumit şi egal de pĭetre ca toţi ceĭ l-alţĭ. Se pune cîte trei-patru etc. pĭetre de fie-care băĭet şi cine ĭese întîiul, joacă. Adică adună pĭetrele de jucat şi aruncîndu le grămadă în sus cu îngrijire spre a nu se răspîndi, caută să prinză o pereche saŭ maĭ multe cu dosul palmeĭ şi atunci se zice, «că are o *casă*. Facînd 7 case şi o *bică* [1]), şi-a trecut rîndul; şi începe să joace cu mîna stîngă şi dacă maĭ face, cîştigă din pĭetricelele celor-lalţi. Cine termină pĭetrile în cît nu maĭ are cu ce jucă, se zice, că a rămas şi fie-care din ceĭ l'alţĭ jucătorĭ îĭ aplică cîte atîte *clînde* cîte pĭetre ĭ-a cîştigat.

«*Clîndă*» fr. chiquenaude, se numeşte faptul de a lovi pe cine-va pe frunte cu degetul din mijloc. (Com. de Hrista St. din *Lunzilĭ*).

147. Dĕ-avariga

Se înfige în pămînt un cîrlig, în lipsă un băţ, şi se alege drept *semnu* un loc, departe de acel cărlig cu vre-o 50 de picioare.

Cine vrea să ştie dacă are *hulĭi* saŭ nu, încearcă aci. Pentru aceasta de la *semnu*, îşĭ prinde cu mîna stînga urechĭa dreaptă; apoĭ pe mîna dreaptă o trece prin spaţiul dintre mîna stîngă şi pĭept şi atinge cu degetul arătător pămîntul. Ţinînd lipit arătatorul de pămînt, copilul descrie 5—6 cercurĭ în jurul luĭ propriŭ, fără să-şĭ ĭea mîna stîngă de la urechie. După ce a descris 5—6 cercurĭ *după ţe s-anvîrti tinţi şasi orĭ*, la semnu, tot prins de urechea dreapta cu mîna stîngă, ĭar cu cea dreaptă îndreptata spre cîrlig, se duce sa-l atinga. Daca reuşeşte copilul acela n-are *hulĭi*, ci e sînătos zdravan.

E curios să vezĭ însă cum în loc sa mearga sa atinga cîrligul, de cele maĭ multe orĭ, cînd cred, că aŭ ajuns la cîrlig, se afla la oare-care depărtare de acolo.

Jocul se obicĭnueşte printre păstorĭ maĭ ales.

148. N'-am nă gîscă.

Se aranjază băeţiĭ în formă de cerc, aşezaţi unul lîngă altul, şi cel din stînga întreabă pe cel de la dreapta:

[1]) *Bică* se numeşte a opta *casă*.

www.digibuc.ro

a.— N'-am nă gîscă. am o gîscă.
b.— cît u vinḑi ? cît o vinzi ?
a.— un gros. un piastru.

b., este obligat să răspunză horcăind : *u-hr un'*, ca şi cînd vorbeşte din gît şi nas.

Apoi *b* se adresează la rîndul lui la baetul din dreapta sa (*c*), cu care se repeta acelaş dialog şi ast-fel merge gîsca pe rînd de la copil la copil, crescînd mereŭ preţul saŭ la 10—20—30 etc. de piaştri, ce trebuie sa fie platiţi tot ca mai sus, numarînd mai mult prin gît şi pirn nas şi înca repede.

Drept gîscă serveşte un obiect oare-care.

149. Cu aduch'iră.

Băeţiĭ şi fetele cînd lucrează ziua în timpul vereĭ pe paturĭ marĭ, maĭ mulţĭ împreună, saŭ earna, cînd staŭ tîrziŭ de tot, fiind noaptea destul de mare, unul întreabă să-ĭ ghicească familia despre care vorbeşte el, numind : numărul batrînilor, barbaţilor şi femeilor, al băeţilor şi fetelor şi cîte o data, cînd e cam greu de ghicit, pentru mai mare înlesnire se introduce deosibirea între bărbat—femee—şi însuraţeĭ.

Cuvintele carĭ se întrebuinţează pentru batrîn, batrînă, bărbat, femee etc., sînt acestea :

burhón'ŭ	= auş ;	*Trad.* batrîn ;
burhŏane	= moaşi ;	batrînă ;
hurhón'u	= baibat ;	bărbat ;
hurhŏan'i	= mul'ari ;	femee ;
pirpilón'ŭ	= gioni ;	tînar însurat ;
pirpilŏan'i	= niveasta ;	nevasta ;
firfîrûş	= ficiór ;	baet ;
firfîruşi	= feată ;	fata.

Jocul acesta e menţionat şi de D-l Weigand în Arom. II, p. 284, aşa cum l-a auzit în Vlaho-Livadi :

Kurkón=barbat, kurkoane=femee ; hurhutuláş=băet ; firfiriţă= fata.

150. Cu ncîrcarĕa ; cu ch'atra.

Deşi pot lua parte la joc maĭ multe perechĭ, presupunem de o cam data numaĭ două perechĭ, pentru a face ca jocul sa fie bine priceput.

Vom desemna sub A şi a, pe ceĭ doi tovaraşĭ din întîia pereche, prin B şi b pe ceĭ din perechea a doua.

Se trage la sorţ cine să devie magar *(ɣumár)*, care, după convenţie, ţine o peatra de o greutate mai mare saŭ mai mica în mînă saŭ pe genuchiŭ. Tovarăşul încarcatuluĭ se tînguieşte unuia din ceĭ din perechea adversa şi zice, presupunînd, ca acesta e A :

A. Nu-ĭ crimă ş-picát mari s-n'i sta ɣumarlu ameu încîrcat cu ahinta furtie?
B. Am carĭ s-u poarta ?
A. Tini !
b. Ci ţe nis ?

A. Nu ie păcat mare, ca să-mĭ stea măgarul meŭ încărcat cu atîta povara ?
B. Dar cine sa o poarte.
A. Tu !
b. De ce el ?

www.digibuc.ro

A. Am carĭ ?
b. Soţu-tu.
A. Ci-ţe soţ-n'u ?
b. Am carĭ altu.

A. Dar cine ?
b. Soţul tău.
A. De ce soţul meŭ ?
b Dar cine alt ?

Şi aşa continuă jocul maĭ departe. Trebuie să observe jucătorul, ca ori de cîte orĭ i. se adresează direct luĭ, să tacă, ca să raspunda tovarăşul său în locu-ĭ. Dacă cine-va greşeşte şi respunde pentru dînsul, apărîndu-se singur, e condamnat să se-*ncarce* cu piatra.

Tot acelaş lucru se întmplă, cînd cel în drept să răspunda, întîrzie niţel.

Pentru jocul acesta se cere o mare băgare de seamă şi pătrundere de spirit, căcĭ adesea, în loc de a se spune direct «tini» saŭ «soţu-tu» se întrebuinţează alţĭ termenĭ. Aşa de ex.:

A. Nu-ĭ crimă ş-picát s-n'i sta ɣumarlu ameŭ încîrcát ?
B. Am cari vreĭ tini ?
A. Aţél ţe ntrĕabă.
b. Am trî-te aţel ţe ntreabă ?

A. Nu-ĭ păcat, ca să stea măgarul meŭ încărcat ?
B. Dar cine vreĭ tu (să fie încărcat)?
A. Ce ce întreabă (ad. B: tu).
b. Dar pentru ce acel care întreabă ?

A. Am carĭ ?
b. Carĭ sĕ-aĭ dim Poli
a. Am că ţe nîs ?
b. Am carĭ altu ?
a Soţlu aţiluĭ ţe ntrĕabă (= soţu-tu).
b Am că ţe nîs ?
a. Carĭ altu ?
b. Soţlu a ɣumîrîţlui ţe ş-u poartă.
a. Că-ţe nîs ?
b. Am carĭ ?
a. Afindia-ţĭ di baligă.
B. Am că-ţe nîs ?
a. Am cari ?
B. Gh'ini ş-ŏ-ari cari ş-ŏ-ari.

A. Dar cine ?
b. Soţul tău.
a. Dar pentru ce dînsul ?
b. Dar cine altul ?
a. Soţul celuĭ care întreabă (ad. soţul tău, B).
b. Dar pentru ce dînsul ?
a. Dar cine altul ?
b. Soţul măgaruluĭ ce o poarta.
a De ce dînsul ?
b. Dar cine ?
a. D-ta de baligă.
B. Dar pentru ce dînsul ?
a. Dar cine ?
B. Bine o are, cine o are.

Maĭ încurcat e jocul şi maĭ atent trebuie să fie cine-va, cînd sînt treĭ saŭ patru perechĭ, maĭ cu seamă ca jucătoriĭ, pe lîngă terminiĭ arătaţĭ maĭ sus pentru exprimarea luĭ «tini» şi «soţu-tu», întrebuinţează diferitele porecle cu care e desimnat fie-care, vre-un defect al fie-căruĭa, saŭ de ex. acela care stă în casa cu pomul cutare, dacă e caracteristic aceasta, etc., etc., etc.

151. «Avinîtorlu.»

Unul din copiĭ se dă de vînător-*avinîtór* şi întreabă dacă primeşte vre-unul să răspunda la fie-care punct din povestirea sa :

«*Şi io*» şi eŭ.

Daca se găseşte vre-unul, care nu cunoaşte jocul, *avinîtorlu* începe să-ĭ povestească cam în modul urmator, cautînd sa păcălească pe credulul copil.

www.digibuc.ro

I.—Mi duş avinare.
R.—Ş-ĭo.
I.—Aflaĭ nă pitrunicl'e,
R.—Ş ıo !
I.—Trapşu ş-nu o-agudiĭ.
R.—Ş-ĭo !
I.—Ma nclo scoş un lup.
R.—Ş-ĭo !
I.—L-vîtîmáĭ.
R.—Ş-ĭo !
I.—Îl bilíĭ.
R.—Ş-ĭo.
I.—L'i scoş máţîli.
R.—Ş-ĭo.
I.—Cĭ'nili li mîcă'
R.—Ş-ĭo.
I.—S-ţĭ hibă cu sînitati.

I.—Mă dus la vînat.
R.—Şi eŭ.
I.—Aflaĭ o potîrnichĭe.
R.—Şi eŭ !
I.—Am tras şi nu o am lovit.
R.—Şi eŭ !
I.—Maĭ încolo am scos un lup.
R.—Şi eŭ !
I.—Îl împuşcaĭ.
R.—Şi eu !
I.—Îl jupuiŭ.
R.—Şi eŭ.
I.—Îi am scos maţele.
R.—Şi eŭ.
I.—Cĭînele le mîncă.
R.—Şi eŭ.
I.—Să-ţĭ fie cu sînătate.

Prin modul acesta, copilul naiv este surprins şi păcălit în hazul celor-lalţi copiĭ, carĭ aşteaptă să-l rîdă.

Acest joc este răspîndit şi la alte popoare. Să joacă chĭar şi în familiĭ la Bucureştĭ.

Com., de d-l Diamandi Gîogea, student în Medicină).

152. Cu furl'i.

Băeţi simt o deosibită plăcere să se joace *de-a furl'i*. Cînd eĭ sînt maĭ micĭ şi puţinĭ, vre-o zece de pildă, trag la sorţ cine să fie *fur* hoţ, şi apoĭ îl lasă niţel *s l'a c'ic'ór*, să se depărteze, şi cînd s-a depărtat în destul, toţi ceĭ-lalţĭ se pun în goana luĭ, ca să-l prinză.

După convenţiunea facută, dacă joacă în sat, nu trebue să easă pe cîmp saŭ pe punte, ci trebuĭe să se ascunză printre case, printre buruĭenĭ etc. Din cînd în cînd, cînd ĭe unul mai ĭute la picĭor, ĭese in faţa *pîgánîl'eĭ*, potereĭ, şi earăşĭ dispare. Dacă vre-unul maĭ debil, maĭ slab de cît furul, se încearcă să puĭe mîna pe dînsul, acesta îl împinge şi se zmunceşte din mîĭnele sale, înainte ca ceĭ-lalţĭ să aibă timpul să-ĭ vie în ajutor.

Aşa continuă jocul pînă furul ĭeste prins, legat cu mîĭnele în dos şi dus între baĭonete de băeţĭ la unul, care se consideră şeful *pîgánîl'eĭ*. Aci i se face judecată, după care ĭeste condamnat.

Cînd jocul se face între băeţĭ maĭ marĭ, în loc de unul, se fac hoţĭ 3—5 aleşi dintre ceĭ maĭ voinicĭ şi maĭ ĭuţi la picĭor. Trebuie să spunem, că fie-care are ambiţiunea să fie maĭ de grabă hoţ de cît *ascheri*, carĭ joacă rolul de *pîgană*, rol care se consideră maĭ puţin onorific.

Ceĭ deveniţĭ hoţĭ *ĭes*. După ce s-aŭ ascuns unde-va, şeful *pîganeĭ* dă soldaţilor ordinele necesariĭ, trămiţînd pe unii într-o parte pe alţiĭ într-alta, ca să prinză poziţiunile pe unde pot trece *hoţiĭ* şi apoĭ jocul ĭeste început.

Cîte odata se străbat munţĭ şi văĭ atît de hoţĭ cît şi de soldaţĭ, uniĭ ca să nu fie prinşi alţiĭ arzînd de dorinţa, ca să-i prinză.

Hoţiĭ prinşi sînt aduşi la un băeat maĭ mare, care nu aleargă, ci stă la *semnu*, (locul de unde aŭ pornit hoţiĭ şi soldaţiĭ), şi are rolul de *caĭmacan*, suprefect.

www.digibuc.ro

Aci apoĭ sînt judecaţĭ şi condamnaţĭ a fi bătuţĭ pe talpa picĭoarelor cu vergele, bătăĭ adevărate, carĭ de multe orĭ le stoarce lacrimĭ. Sînt unĭĭ încăpăţînatĭ, carĭ, în momentul cînd li se ĭea interogatoriul, nu voĭesc să se umilească şi să se *nclĭnă*, să se închine, supuĭe *caĭmacanuluĭ;* pe aceştia îĭ prinde caĭmacanul, îĭ leagă de mînĭ şi de picĭoare şi-ĭ bate pînă ce devin maĭ blînzĭ. Apoĭ toţĭ sînt puşĭ într-un loc, unde sînt păziţĭ de soldaţĭ şi lăsaţĭ acolo pînă cînd îĭ place *caĭmacanuluĭ*.

Une-orĭ se face un simulacru de decapitare, după care încetează jocul.

Dacă vre-o întîmplare hoţească ĭeste la ordinea zileĭ, băeţiĭ o reproduc aşa cum se povesteşte. De pildă, cînd capul luĭ căpitan Leonida Hagi Bira a fost dus la Grebena. Epir, se zice, că mama luĭ, ţinută ca prizonieră în acest orăşel, a fost chĭemată să recunoască pe fiul său. Aceasta, nevrînd să bucure pe turcĭ şi să-şĭ arăte slăbiciunea de mamă în faţa lor, a zis cu sînge rece, fără să plîngă şi fără să emoţioneze, că acela nu-ĭ capul luĭ Leonida.

Faptul acesta era un eveniment în toate satele aromîneştĭ ale Epiruluĭ şi mama luĭ Leonidata Hagi-Bira admirată de toată *chrĭştinîtatĕa*, de toţĭ creştinĭĭ.

Mĭ-aduc aminte, că orĭ de cîte orĭ băeţiĭ jucaŭ *dĕ-a furl'i* în Avela, era imposibil, după prinderea şi decapitarea închipuită a unuĭ căpitan, presupus *căpitan Leonida*, ca să nu apară un baet ca mama luĭ Leonida, care să protesteze şi să zică că acela nu-ĭ capul fiuluĭ său.

Acest joc durează une-orĭ 5—6 ore, une-orĭ şi maĭ mult.

153. Bîşarĕa

De multe orĭ băeţiĭ dintr-un sat se împărţesc în două tabere, după mahalale maĭ ales şi se războĭesc cu pĭetrele, fie cu toţiĭ, fie parţial.

Dacă unul dintre dînşiĭ devine prizonierul celor din tabăra adversă, ĭe supus la diferite schinjuirĭ, între carĭ bătăĭ, înegrire pe faţă (*aráp*) cu cărbune etc.

Este scutit de toate numaĭ dacă prizonierul primeşte să sărute= *z-başi* un *pap* s. *papĕan*=o figură de căpitan saŭ caraghios, lipit pe pĭeptul şefuluĭ lor.

Această umilire însă fiind considerată de cea maĭ josnică, rar se supun micĭĭ ştrengarĭ să o priimească ca, preferind să supoarte toate chinurile, ce soarta de prizonierĭ le impune.

Une-orĭ în loc de *pap*, se pune o cruce.

154. Dĕ-a ligînarĕa.

Se aşază doĭ copiĭ lipind picĭoarele unuĭa de picĭoarele celuĭ-lalt şi apucîndu-se apoĭ de mînĭ, se rădică niţel sprijiniţĭ de picĭoare şi se leagănă ast-fel cînd în sus cînd în jos.

155. V'alaca.

Se face o groapă mică, cît încape călcĭĭul picĭoruluĭ; se dă *ch'atra* şi la cine rămîne, *acaţă* (prinde) groapa, adică îşĭ pune călcîiul picĭoruluĭ în groapă.

El ca să scape din groapă, caută să lovească cu picĭorul liber pe vre-unul din ceĭ-lalţĭ jucătorĭ. Pe cînd el pîndeşte pe jucătorĭ, ca

www.digibuc.ro

sa-ĭ atingă cu piciorul liber, ceĭ-lalţĭ caută să-l scoată din gaura şi odata ce nu mai are călcîiul în groapă, îl snopesc în bătăi. Scapa din *groapă,* dacă loveşte pe cine-va, care să-ĭ ĭea locul.

Jocul acesta se practică la Samarina, Epir.

(Com., de Ercule Papageorgi, institutor).

156. Cu trîḑĕarĕa.

Doĭ copiĭ trag o linie orizontală şi punînd vîrfurile picĭoarelor pe acea linie, se trag de mîinĭ şi cine e tras peste linie, se consideră de învins.

157. Cu triotĕa; în jireşcă [1]).

Şodron.

Se face pe pămînt uscat şi neerbos o figură (1, 2, 3) şi doĭ saŭ maĭ mulţĭ baeţĭ, după ce *se fac,* cine să înceapă, îşĭ aleg fie-care o peatra netedă de cîte-va centime, de obiceiŭ rotunda şi *dă.*

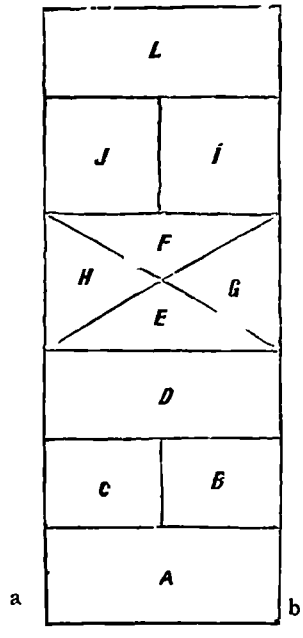

Fig. 1.

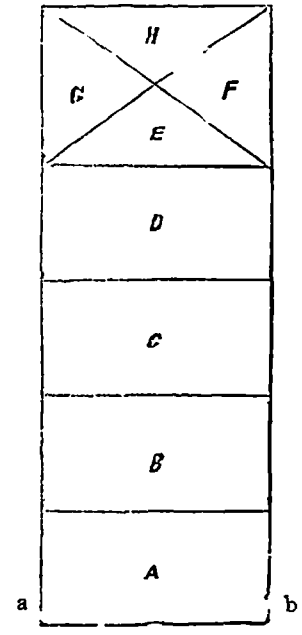

Fig. 2.

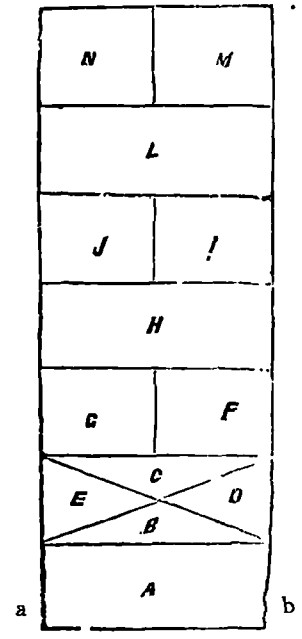

Fig. 3.

Darea se face ast-fel: aruncă *cheatra* în prima despărţire a figureĭ (A) şi apoĭ sare într-un picior şi o scoate afara.

După aceasta o aruncă în B, C, D, E, etc. şi tot într-un picĭor o scoate afară.

Dacă, aruncînd peatra, acoperă o parte din linie saŭ nu se duce în despărţirea anumită, acel care da *(aţél ţe da),* arde şi trebuĭe să dea un altul. Tot aşa arde, dacă, încercînd să scoată peatra, aceasta nu ese prin linia a—b, ci pe dealăturĭ. Asemenea cînd jucătorul calcă pe

[1]) Lunzilĭ, (Meglenia). *jireaşcă,* înseamnă: linie.

www.digibuc.ro

vre-ună din liniile figurei, numite: *semnu* saŭ nu poate să stea continuŭ într-un picior.

Cel care *arde*, ca să maĭ dea trebuie să aştepte pînă ce şi ceĭlalţĭ să dea cîte odată.

Cine reuşeşte sa o *scŏată triotĕa*, adică să facă, ca peatra să treacă prin toate dispărţirele figureĭ, scapă şi cine ramîne, după învoeală, este încalicat de fie-care jucator şi ocoleşte de treĭ orĭ periferia figureĭ.

După aceasta jocul reîncepe cu cel care a sfîrşit întîiul.

Fie-care din dispărţirĭ are cîte un nume: pat, ochĭ, urechĭ, etc.

158. Cu zmeul.

Jocul cu *zmeul* nu este raspîndit decît pe la Aromînii, carĭ nu se coboară earna în cămpiĭ.

Se face din hartie şi i se leagă o coadă de hartiĭ saŭ de petece.

Băeţiĭ se joacă puţin cu dînsul şi maĭ mult în timp de toamna.

159. Cu păpuşile.

Cel maĭ plăcut joc pentru fete este de sigur jocul cu păpuşile.

Toate *păpuşile* prin sate sînt făcute de înseşĭ fetele din diferite stofe. Rar poţĭ vedea şi din cele cumpărate.

Tot fetele singure fac leaganul papuşilor.

Naşterea şi *nunta* formeaza principalele distracţiĭ în jocurile cu păpuşĭ.

Aci fetele reînoesc toate obiceĭurile şi toate datinele ce se ţin de naştere şi nuntă; aceleaşĭ cîntece, aceleaşĭ dansurĭ etc.

Silinţa fetelor este să aĭbă păpuşĭ cît se poate de frumoase, carĭ să întreacă pe toate cele-lalte.

160. Mîrtîtŏarĕa.

Una dintre fete, cea maĭ cu vază şi maĭ pricepută, după ce se aranjază fetele în şir, se duce pe la fie-care şi o întreabă:

«*Am nă fĕată tră mîrtare, ŏărfînă hiŭ, nu daĭ ţivá s-agĭúţĭ?*

Fie-care fată promite ajutor, cine o roche, cine cîmaşe, şorţurĭ etc.

După ce toate aŭ promis cîte ceva, fata mama, care mărită fata, vine să adune lucrurile promise şi apucînd pe fie-care fata de nas şi bărbie, îĭ zice:

«*Ţĕ dĕădişĭ,*» ce aĭ dat, şi pe cînd fata spune ce a dat, mama îĭ cĭocneşte dinţiĭ, închizînd şi deschizînd gura fetei, ceea-ce face ca cuvîntul să fie pronunţat în mod cu totul pocit, ceea-ce produce mare haz. Cu cît cuvîntul promis este maĭ lung cu atît devine maĭ greŭ de pronunţat.

«*Mîrtîtŏare*» se numeşte fata mare, ajunsă a fi de maritat:

161. Mer, mer aroş.

Se joacă maĭ ales de fete.

Să ĭea un inel şi după ce fetele se aşază în cerc, una lîngă alta, cu mîinile supt picĭoare, una dint-însele ţine inelul în mînă, gata a-l da vecineĭ din dreapta sau stînga sa, cînd fata rămasă şi care se gă-

www.digibuc.ro

seşte în mijlocul cercului format de jucătoare, caută să puie mîna pe inel.

Dacă reuşeşte să prinză inelul, fata *rămasă* scapă şi ceea în mîinile căreia s-a găsit inelul, *se face* să prinză inelul.

Tot aşa continuă jocul mai departe în rîs şi haz mare. Pe timpul cînd jocul continuă, se aude mereŭ: *mer, mer aróş.*

Cînd fata *armasă* nu ştie unde se găseşte inelul, aceea care-l are, l-arată ĭute zicînd: *mer, mer aróş* şi earăşĭ repede-l ascunde.

162. Cu abĕálilĭ; cu cutumáḑilĭ.

Obiceĭul de a se jucă cu cincĭ pietre rotunde, numite la Aromînĭ: *abĕali* s. *cutumaḑi*, se practică mai ales de fete. Baeţiĭ rar de tot se joacă şi în acest caz trebuie să fie micĭ.

Fetele ĭea cele cincĭ *abĕale* şi apucînd pe unul dintre ele, care este ceva mai gros, cu indexul şi policarul, îl aruncă în sus, pe cînd cele patru le întind frumos pe jos, după cum cere rîndul joculuĭ.

Se cere să nu fie niciĭ odată lipite; într-un asemenea caz, fata, care *dă*—aşa se zice pentru cine joacă, — arde şi trebuie să *dea* cea care vine după dînsa.

Mai arde cînd jucătoarea nu prinde *abelul* pe care-l aruncă în sus, după ce ĭea, precum şi dacă nu ĭea bine.

Intiĭ jucătoarea trebuie să ĭea cîte un, pe cele patru *abĕali*, fără ca în timpul acesta să atingă pe vre-unul din cele-lalte.

Apoĭ se cere să ĭea două cîte două abeale, apoĭ odată treĭ şi odată un şi apoĭ pe cîte-şĭ patru dintr-o dată.

Sfîrşind *dĕ-a una, de a dŏaŭă, de a trei ş-unu, de a tuti,* trebuie să facă *baca.*

Baca se face ast-fel, pe cînd aruncă *abelul* cu care joacă în sus, lasă două abeale jos şi două le ţine, în fie-care mînă cîte unul. Aruncînd din noŭ, lasă pe aceste două şi le ĭea dintr-o dată. Apoĭ face: *ncruţiş* = în cruciş, adică trebuie să ĭea *abealele* două cîte două în formă de cruce; fără să atingă de vre-unul din cele-lalte.

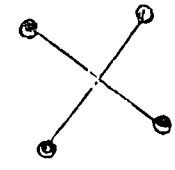

Alaxiţa=schimbul, le ĭea de patru orĭ schimbînd, lăsînd două şi luînd două *abĕali.*

După aceasta face:

Preftul.

Din policar şi degetul mare încălicat de policar face un fel de poartă.

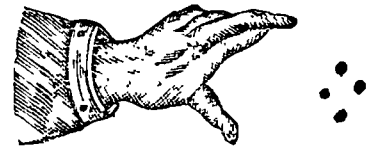

Preftul.

Apoĭ *dă* ast-fel ca *abealile* să vie în partea mineĭ drepte. Jucătoarea trebuie să le treaca pe aceste *abĕali* prin *preftu*, unul cîte unul, fără să atingă de loc pe cele-lalte, spre a nu arde.

www.digibuc.ro

Jucătoarea care *dă*, observă, care abel este mai greŭ de trecut dintr-o singură aruncătură şi numindu-l zice:

Aestu bag preftu saŭ: *(pŏartă).*

Preftul trebuĭe trecut dintr-o singură aruncătură, adică aruncînd *adulu* sus, jucătoarea îl trece fără să mai fie trebuinţa de a mai da o dată.

Dare se numeşte, cînd aruncă *adulu* în sus şi înainte de a-l prinde, ĭea abelul, saŭ îl împinge să treacă prin preftu, saŭ îl mişcă niţel după cum rîndul jocului cere.

După ce a făcut doĭ, treĭ, zece *prefţi*, după cum s-a convenit, trebuĭe să facă şi *cruţea*, adică aruncă *adulu* în sus şi atinge cu mîna pămîntul, pieptul şi apoi prinde *adulu*.

Dacă una se arde, avînd un preftu, orĭ fiind numaĭ în a *doŭa, treĭa* etc. se socotesc cînd îi vine rîndul.

Cine *rămîne*, drept pedeapsă, trebuĭe să găsească *abĕálile*, carĭ se ascund unde-va în casă şi pe cînd jucătoarea rămasă aleargă în toate părţile, cele-lalte fete o necăjesc, zicînd:

ĭo li ved	Eŭ le văd
şi ĕali mi ved,	şi ele mă văd,

păcălind-o mereŭ şi făcînd-o să creadă, că sînt, unde nu-s.

Dacă le găseşte, jocul reîncepe. Cine nu se supune pedepseĭ, este exclusă din joc pentru tot d-auna.

Prefţilĭ une orĭ, se fac dintr-o dată cu fie-care abĕl.

Fetele marĭ joacă cu o mînă, adică după ce strîng abealile de jos cu o mînă, nu prind *adulu* cu amîndoauă mînile, ci numaĭ cu una

In Vlaho-Clisura *abĕalile* se numesc sing. *cutumág* pl. *cutumaḍi;* acolo se zice: *tu una, tu dŏaŭă, tu treĭ, tu mîna mplină; preftul* se numeşte pŏartă şi la poartă nu se pune *preftu* ci *cîne*.

In unele localităţi *preftul* se numeşte chĭar *cîni*.

După *preftu (poartă* saŭ *cîni)* se maĭ face pirustie, care cere ca fie-care cutumág să fie trecut prin mîna stînga ţinuta în forma de *pirustie;* apoĭ se face *tăbác:* adica se ţine mînă în pumn, în formă de cutie cu tabac şi fie-care cutumag trebuĭe trecut printr-însul.

Apoĭ se face *inelul*, din policarul şi arătătorul mineĭ stîngĭ, pe unde se trec toate *cutumaḍili* precum şi tot ce le trece prin cap fetelor, maĭ ales cînd sînt îndemnatice în a *da*.

La Ohrida se joacă ast-fel:

Figura întiĭa se face, luînd cîte un singur *abel* la fie-care *dare* şi zicînd în acelaş timp:

Escu tu una (sînt la una).

La a doua figură ĭea cîte două şi zice:

Escu tu dao (sînt la două).

La a treĭa figură ĭea treĭ dintr-o dată şi pe unul singur, dar zice:

www.digibuc.ro

Escu tu treĭ, (sînt la treĭ).

Cînd ĭe la a patra figură, le ĭea pe toate patru şi zice:

Escu tu cîp !

Cine face cinci *cîpurĭ* dă odată mîna jos şi le trece de oficiŭ *abelele*, ca să dea cea care urmează.

După cinci *cîpurĭ* urmează:

Pînĕa-l Dumneḑă'ŭ, pîinea lui Dumnezeŭ.

Se aranjază *abele* în linie dreaptă, şi se cere ca jucătoarea să le ĭea unul cîte unul pe toate de trei orĭ. Dacă se întîmplă ca să nu reuşească, jucătoarea pierde toate cîpurile şi trebuĭe să dea de la început. Daca reuşeşte maĭ face un *cîp*, adică ĭea toate *abelele* dintr-o *dare*.

Urmează apoĭ *cruţli*, crucile.

Se măsoară locul unde se aruncă, *abelele* ca să fie o distanţă de două palme în formă de cruce şi la extremităţĭ se pune cîte un *abél*. (vezĭ fig. de maĭ jos).

Se cere, ca jucătoarea să ĭea *abelele* cruciş, AA, întîĭ şi apoĭ celelalte două BB.

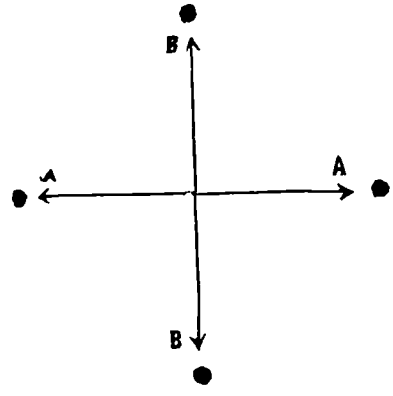

Cruţli.

Reuşind jucătoarea, face un *cîp* şi le trece *abelele* la cea care urmează să joace imediat după dînsa.

Apoĭ face *pînĕa pórţilor*, pîinea porcilor.

Pînĕa pórţilor se face, după cum am arătat maĭ sus, vorbind despre *preftu*.

După *pînĕa pórţilor*, urmează.

Pînĕa pul'lor.

Pentru aceasta se face din mîna stîngă un fel de pîlnie întoarsă şi cînd se dă, se pun în pîlnie *abelele* unul cîte unul la fie-care dare.

Apoĭ jucătoarea le lasă toate grămadă şi se cere să le ĭea dintr-odată.

Urmează *vilénḑile*, velinţele, care ĭeste figura cea maĭ grea. Se cere să arunce *adulu* şi să ĭea un *abél*. *Abelul* luat îl aruncă cu *adulu* în sus şi ĭea alt *abél* de jos, şi dacă apoĭ prinde *adulul* şi *abelul* aruncat în sus, ĭe bine. Urmează acum să ĭea al patrulea *abel*, după

www.digibuc.ro

ce aruncă pe cîteşi două *abele* cu *adulul* în sus şi luîndu-l se cere să prinza *adulul* şi *abelele* aruncate în sus. Reuşind, face încă un *cip* şi trece în *grîpc'i*.

Grîpc'ile se fac, dacă jucătoarea deschide palma stîngă şi pune la extremitatea fie-căruĭ deget cîte un *abél* şi le ĭea, la fie-care dare,

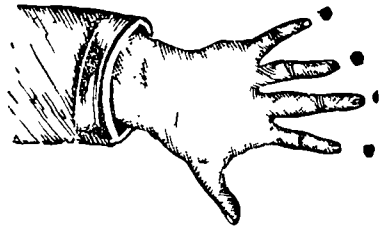

unul cîte unul. Aceasta ĭe figura cea maĭ uşoară şi se face la urmă de tot, cînd una din jucătoare a rămas.

Cine reuşeşte să facă *grîpc'ile*, loveşte pe jucătoarea rămasă pe dosul palmeĭ, o pişcă niţel, şi facînd din mînă pumn, o maĭ izbeşte odată. La fie-care din aceste bătăi şi pişcare se zic şi anumite cuvinte, pe carĭ nu ni le reamintim[1]).

163. Proaştea.

Prŏaştĕa, praştea, se face de copiĭ în maĭ multe feluri şi cu maĭ multe *hiri*, fire, servind de *ustură*, anume cu 5—12.

Prŏaştile cu 12 *hiri* sînt cele maĭ încăpătoare şi cele carĭ bat maĭ departe. Ele nu pot fi întrebuinţate însă decît de băeţii marĭ.

Se lucrează tot-dauna de doĭ băeţĭ în modul următor:

Se leagă *ustura* aranjata pe un lemn de brîul fie-caruĭ băeat, care lucrează *prŏaştĕa*.

Lemnul pe care se aranjază firele de *ustură* este prevăzut cu atîtea şanţurĭ, cîte sînt şi firele. Aceasta, fiind-că fie-care fir se întoarce odata în jurul şanţuluĭ, facînd să fie egal depărtat de cele-lalte fire.

Apoĭ *trama* se lucreaza pe firele de ustură şi cînd s-a lucrat de o parte şi de cea-laltă pînă la lemnul, pe care ĭe aranjata *ustura*, se scoate lemnul şi se împinge de o parte şi de alta *trama* în firele de *ustură*, ca să ĭea praştea o formă de cuvată. Apoĭ se înoada şi se împletesc cozile praşteĭ. Una din cozĭ se termină cu un nod, în care se pune depetul arătător, ca să servească prin modul acesta să nu ne scape praştea cînd împroşcăm.

Unele prăşti sînt lucrate colorat, *cu arăḑi*, cu rînduri, după cum se zice, şi acestea sînt cele maĭ preţuite.

Ca să pleznească prăştile, cînd împroşcăm, se lucrează cu mătase extremitatea cozii, căreia îi dăm drumul împroşcînd.

Se servesc de prăşti numaĭ băeţii, ca să arunce pietre, întrecîndu-se cine bate maĭ departe, cine azvîrle piatra mai sus în vînt, cine ochieşte maĭ bine, precum şi în certele lor, mai ales în timpul ierneĭ, cînd Aromînii locuĭesc în sate greceşti şi cînd prin urmare se războĭesc

[1]) Comunicat de d. Dimoane Mihail, profesor.

[2]) *Ustură* se numesc firele pe carĭ se ţese cu o suveică cea-laltă lînă, maĭ puţin traĭnică şi numită *tramă* (urzeală şi bătătură!).

www.digibuc.ro

copiiĭ de romînĭ cu copiiĭ de grecĭ. Niște asemenea certe se fac maĭ cu seamă în zile de sărbătorĭ și cu osebire în a treĭa zi de Paștĭ.

Une-orĭ băeții se învoesc pentru aruncarea pĭetrelor de *cîlțăvetă*, jartiera, în loc de praștie.

Distracțiile pe carĭ le fac copilĭ cu praștea precum și cu arcul, lemnul, carĭ urmează, sînt niște rămășițe din timpurile cele maĭ vechĭ, ca o imitație din partea copiilor a uneĭ practicărĭ serioase de altă dată. [1])

164. Lemnul.

Tot pentru a arunca pĭetre se servesc băeții de un lemn, pe carĭ îl despică într-una din extremitățile sale, ca să introducă pĭatra, A-

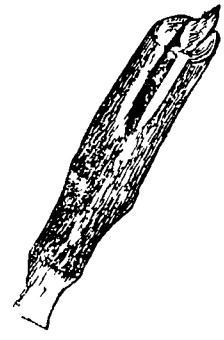

pucînd bățul de cea-laltă margine, după ce-l învîrtesc odată pe deasupra capuluĭ, îĭ dă drumul pietreĭ.

165. Pĕana.

Să ĭea un bețișor și se supțiază în formă de sulă la una din extremitățĭ, ear la cea-laltă se despică și se introduce una saŭ maĭ multe pene de paserĭ.

Această *pĕană* se aruncă în vînt și cade tot-dauna cu partea subțiată în pămînt, unde se și înfige, dacă pămîntul e moale.

[1]) Cfr. Tylor: Civil. prim., I, 84—85.

www.digibuc.ro

166. Arcul.

Arcul se face din scîndură în felul figureĭ de maĭ jos, asemenea uneĭ puştĭ. Pe partea superioară, unde se pune săgeata, e săpat frumos, ca să alunece bine săgeata şi să nu se oprească cum-va. La capătul arculuĭ, printr-o gaură, se trece un lemn tare şi mlădios în acelaş timp, de extremităţile căruĭa se leagă o sfoară de cînepă, *şigimi*, care,

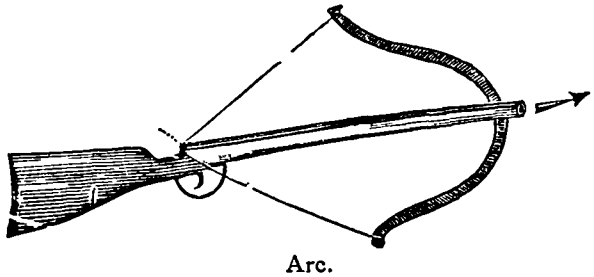

Arc.

cînd e vorba să se săgeteze, se trage pînă în dreptul *cŏaceĭ* de săgeată şi prin tragerea *cĕarculuĭ*, se izbeşte săgeata.

De arc se servesc copiiĭ pentru a trage la semn, şi a omorî păserele.

In locul săgeţilor, copiiĭ obicĭnuĭesc une orĭ şi pĭetre potrivite arculuĭ.

167. Cumbura.

Cumbura (pistolul) se face din fluerul oiĭ, după ce i se scoate sucul şi se adaptează bine pe o scîndură, lucrată în forma unuĭ pistol, de care se leagă frumos, ca să nu se mişte, cînd împuşcă băetul. Une orĭ, în locul fluerului, se pune un cartuş gol.

După ce se încarcă cu praf de puşcă, se descarcă, punînd foc pe *agzotĕa*, praful de puşcă din dosul *combureĭ*, prevăzut cu o mică gaură.

168. Tengala, lastica = gumă.

Copiiĭ din *lastică* (gumă), pe care o scot din ghete saŭ o cumpără de prin prăvălii, fac un fel de arc în miniatura. Pentru aceasta ĭea o scîndură şi după ce o potrivesc, după cum se vede în figură, de cele două capete a, b, leaga capetele *lasticeĭ*. Pe la mijlocul lasticeĭ se potriveşte o bucată de mişin.

Tengala.
(Dr. Praştiĕ).

Copiiĭ se servesc de lastică, ca să arunce pĭetricele micĭ în vînt, să tragă la semn saŭ sa omoare păserele.

Peatra se aşază la jumătatea *lasticeĭ* în mişin şi apoĭ, întinzînd, i se dă drumul.

Cu tengala nu se joacă copiiĭ de la şcoală, fiind opriţi de învăţătoriĭ lor, fiind-că sparg geamurĭ şi omoară păsĕrĭ. Tengala se obicĭnueşte mai mult prin oraşe, ear prin sate rar.

www.digibuc.ro

169. An călar.

a).

Copiĭ din prima lor vîrstă fac din baston sau din ori-ce băţ un cal, dupa ce-i leaga la unul din capete o sfoară, ca să ţie loc de frîŭ sau căpastru. Apoi îl încaleca şi alearga în sus şi în jos, izbind din cînd în cînd cu biciul pe coada închipuitului cal.

b).

Ei mai fac un cal cu care transportă micĭ greutăţi de lemne, sacĭ făcuţi anume pentru joc de dinşii etc.

Acest cal se face din vergele flexibile.

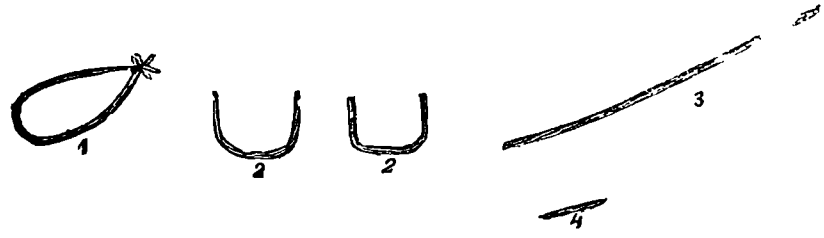

Se ĭea o vergea, se îndoieşte şi i se leagă cele două capete cu o sfoara. Aceasta-i samarul calului (1). Apoi două alte vergele de mărime egala (2, 2) se introduc cu vîrfurile în samar şi fac picioarele calului.

O vergea dreaptă (3) se întroduce între picere pe supt samar şi se fixează prin ajutorul uneĭ sule (4) de cal şi constituĭe ast-fel corpul caluluĭ: cap, trup şi coada.

Calul ast-fel compus, va avea forma aceasta:

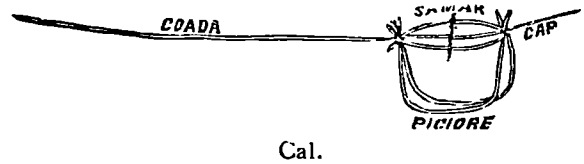

Cal.

Apoi de cap i se leagă o sfoară (căpăstrul) şi diferite alte sfori se leaga la samar, carĭ reprezintă funiile şi scările indispensabile la încarcat. Prin modul acesta copiĭ construĭesc caiĭ lor de lemne, cu carĭ se joacă, transportînd făina, lemne etc. dintr-un loc într-altul, unde unii dintre dinşii fac pe cumpăratorĭ.

Acelaş copil are cîte 2, 3 şi maĭ mulţĭ caĭ, şi-ĭ trage, legaţi unul de altul.

170. Cu oile.

Tot aşa din diferite obiecte, d. e. pĭetricele, oase de prune etc., eĭ fac oĭ, carora le daŭ diferite numirĭ şi pe carĭ le psac în livezĭ, construindu-le tot ce le trebuĭe, coşare, etc., imitînd în totul viaţa parinţilor lor. De obiceiu se joacă primăvara.

www.digibuc.ro

170. Gîrgară.

a)

Se ĭea o nucă şi i se face două găurĭ perpendicular prin burtă şi o altă gaură pe de alaturĭ.

Prin ajutorul unui cărlig, cuiŭ, etc., i se scoate tot mĭezul şi prin cele doua gauri perpendiculare i se pune un cuiu, de mijlocul căruia se leaga o sfoara *c'ŏară*», al carei capăt liber se scoate prin gaura de pe de-alăturĭ şi i se leagă un mic beţişor numit *«ch'adica»* —pĭedică :

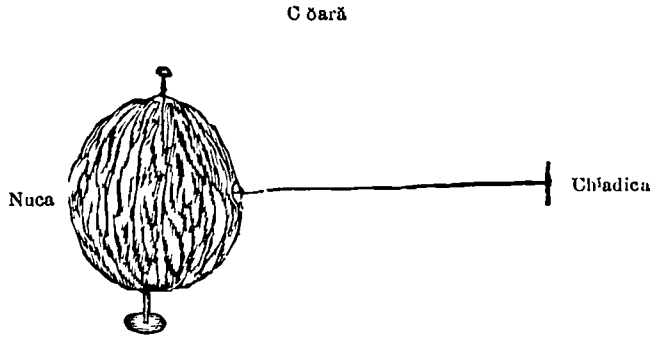

Gîrgară. (Titirez).

Părţiĭ infeţioare a cuĭului introdus în nişte petece de meşîn tare, i se imprima o mişcare, ceea ce o face să se învărtească în juru-ĭ şi să facă în acelaşi timp ca sfoara să se învărtească pe partea cuĭului din interiorul nucĭĭ.

Printr-o repede tragere a sfoareĭ prin ajutorul pĭediceĭ, cuĭul se învirteşte în dreapta sau în stînga, producînd un zgomot de gîr-gîr, de unde i s-a şi dat numele de «*gîrgară.*»

b).

Se face «*gîrgară*» şi din jumătatea cojiĭ de nucă.

Se curăţa de simbure şi se învelește bine cu o pĭele supţire, — după ce se pun în interior cîte-va pietricele. Apoi se caută nişte perĭ

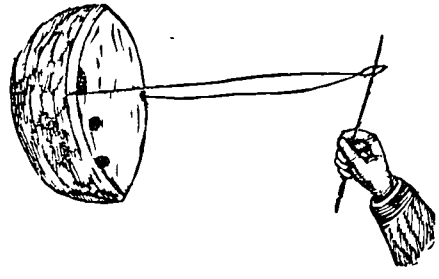

de coadă de cal şi se introduc prin două micĭ găurele, facute pe faţa *gîrgareĭ* Extremitatea perilor se înoada în forma de inel şi printr-acest inel se introduce un beţişor, pe care copilul îl întoarce mereŭ, facînd ca *gîrgara* sa se învîrtească în jurul beţişoruluĭ, producînd un sunet cam analog cu cel pomenit maĭ sus.

www.digibuc.ro

171. Figurĭ de hărtie.

Copiiĭ reuşesc să facă cu ajutorul uneĭ hărtiĭ pătrate, după un mod particular de a o îndoi figurele următoare: lada = *sinduche*; apoi cocoş = *cucòt*, izmenè—*zmĕană*; nava—*cîrave*; *discîcirărĭ*; o figură *pîc-pac*, pe care apucînd-o de cele două extremităţi şi făcîndu-ĭ vînt, produce o pleznitură: *pac*, *peşte*, etc.

172. Carlu.

Se fac patru roate «*ghirgal*» s. «*arŏácuti*,» de lemn de cicric maĭ ales, apoĭ se ĭea patru scînduri pentru a forma ceĭ patru pereţi

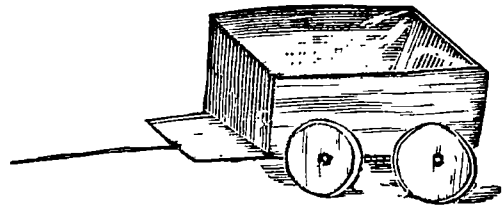

şi o altă scîndură maĭ lată şi lungă, ca să servească de pat şi se aşază pe cele patru roate, după aceasta se leaga la capătul caruluĭ o sfoară, cu ajutorul căreĭa se trage carul.

Copiiĭ se servesc de car spre a se plimba într-însul.

173. Figurĭ.

Cu ajutorul degetelor de la cele două mîinĭ se maĭ fac o mulţime de figurĭ, ast-fel 1) lada=*sinduche* *l*, apoĭ 2) ĭepure=*l'*epure,

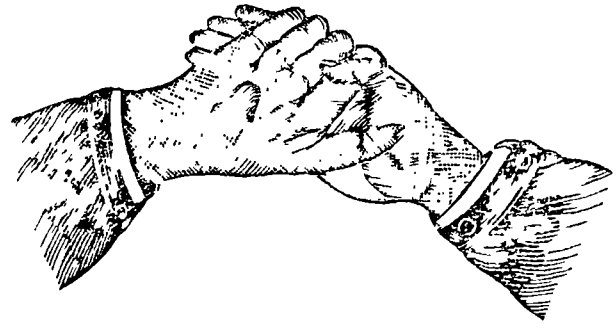

dacă se prind cele două degete micĭ unul cu altul precum şi arătătoriĭ. Această figură se face numaĭ noaptea la lumina nopţeĭ, cînd proiectîndu-se umbra mînilor ast-fel prinse pe un zid alb, se reproduce ĭepurele în umbră pe zid, cu urechĭ cu tot, şi dupa mişcarea degetelor se mişcă şi umbra, ceea ce face să se creaza că este un ĭepure viŭ.

www.digibuc.ro

174. Ţ i n g h i l á c.

Se încalecă degetele uneĭ mîni unul peste altul, avînd drept bază arătătorul şi se formează ast-fel un fel de *ţinghilác*, igliţă, cu care lucrează fetele. Cîte odată se încalecă un singur deget. (Vezĭ fig).

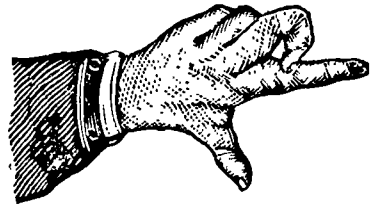

175. M ŏ a ş e=bătrînă.

Intiĭa falangă a degetuluĭ policar se întoarce spre întiĭul metacarpian, facînd ast-fel un unghiŭ cu acesta. Figura aceasta o asamănă copiiĭ cu o babă cocoşată, de unde şi numele de *mŏaşe*:

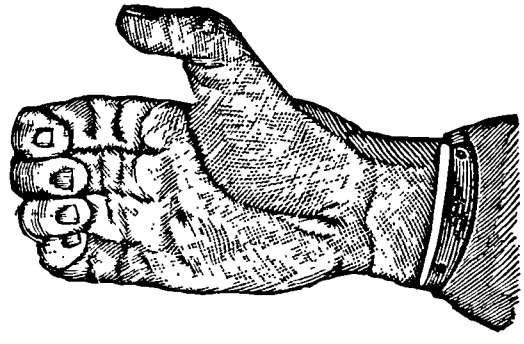

Mŏaşa.

176. P a t.

Se încleştează degetele ambelor mîĭnĭ cu vîrfurile în interiorul palmelor şi apoĭ se închid mîĭnele, lăsînd să se vază numaĭ ultimele lor falange, formînd ast-fel figura numită «*pat.*»

www.digibuc.ro

177. Scamnu.

Scamnul = scaunul se face cu patru mîini şi anume fie-care din cei doi copii îşi prinde cu mîna dreapta gîtul mîinei stingi şi apoi cu cele stingi gîtul mîinilor drepte reciproc unul altuia.

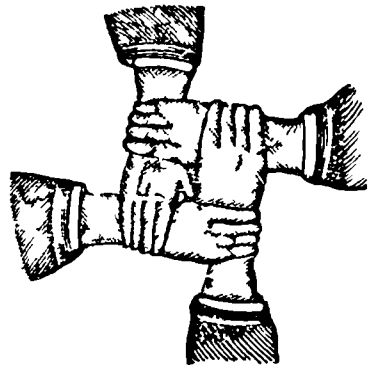

178. Mînîstirlu.

Din degetele celor doua mîini se fac o figură, care se numeşte *mînistir*. Are forma aceasta (1).

a) Se presupune a fi edificiul monastirei; *bb*) canalul de scurgere al monastirei; *c*) izvorul sfînt şi *d*) fîntîna cea cu apa lina şi buna la baut.

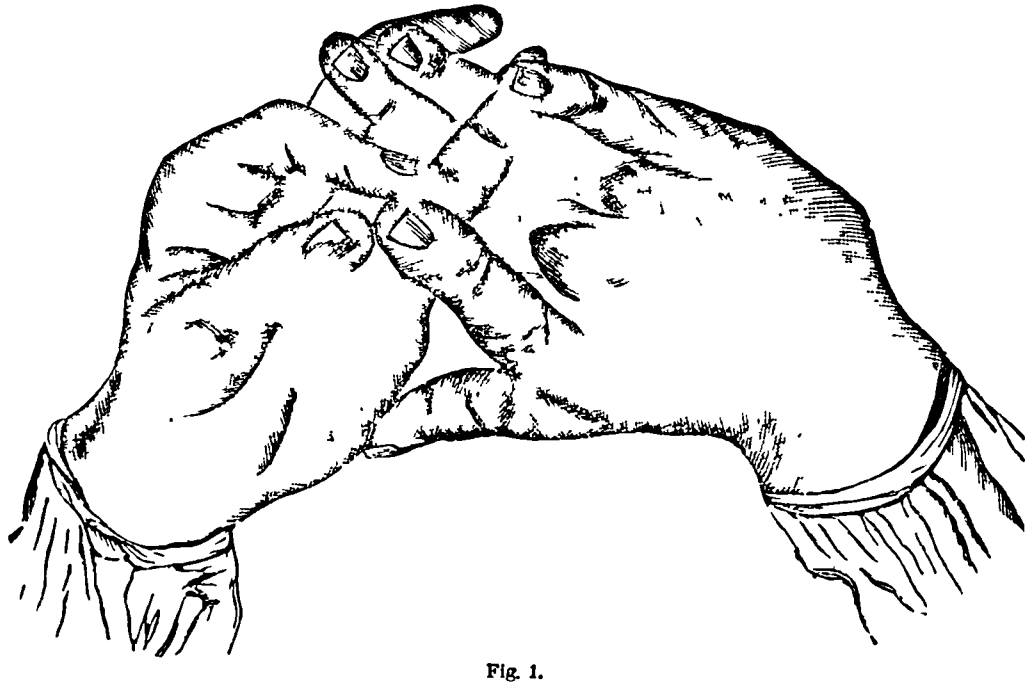

Fig. 1.

In forma aceasta copiii prezintă monastirea la alţi copii şi-i întreaba de unde le place sa bea apa? Cei neştiutori de ce reprezinta

www.digibuc.ro

fie-care parte din figură, se înşală şi cer de băut tocmaĭ din partea care reprezintă canalul, ceea-ce face pe copilul cu monastirea să-ĭ spuie:

A tĕatĕa, tĕatĕa, calugrĕaŭa s-ch., ş-tini bĕaĭ=călugăriţa s-p.. şi tu beĭ.

179. Nŏadele.

Copiiĭ ĭeaŭ o sfoară şi o leagă la cele două capete. Apoĭ prin nişte moduri particulare şi foarte meşteşugite înoadă diferitele degete ale mîiniĭ, în cît te lasă să crezĭ, că numaĭ rupînd sfoara, se vor deznoda. Cu toate acestea, deznodînd un singur nod, şi tragînd sfoara, ĭese fără să se oprească, deşi este înodata de fie-care deget.

Ast-fel de înodărĭ se fac pe fie-care deget, pe unul singur, pe patru degete etc.

180. Arăzboĭul.

Cele maĭ frumoase şi îngenioase figurĭ ce se fac cu sfoara, *cĭŏara*, sint cele ce se fac cu amîndouă mîinele, pe carĭ din cauza subtilităţilor nu le putem descrie.

Le vom pomeni numaĭ aci:

Arăzboiul, o figură care samănă foarte mult cu războĭul adevărat cu care se ţese la Pind.

Prionĕa=ferestrăul, asemenea adevăratuluĭ ferăstrăŭ care produce scîndurile. Copiĭ prind aci cu gura unul din capătul sfoareĭ îndoite, de cel-lalt capăt ţine un alt copil cu degetul, iar cu cele două mîinĭ ale sale trage pe din lăturĭ de sfoară şi prin apropierea şi depărtarea continuă, imitează modul de taere al adevăratuluĭ ferestrăŭ.

Peşte;
Scamnul,
Ferĕastră,
Pŏartă
Arîŭ;
Privată;
Colibă, etc.

} semănînd maĭ mult a un jeţ mişcător.
} acestea samănă între ele, numaĭ că poarta ĭeste de mărime maĭ mare.

Aceste figurĭ se fac succesiv, cînd de un copil, cînd de altul, adică: dacă *cĭŏara* a format o figură pe mînele unuĭ copil, figura următoare o va face un alt copil, ca e *ĭea* sfoara de pe mînele copiluluĭ pe degetele sale, dînd naştere la o noua figură, anunţînd tot-dodată de maĭ nainte ce figură va forma, ca să nu se zică, că a formato la întîmplare şi că prin urmare nu ştie să joace bine şi să formeze orĭ-ce fel de figură îĭ place.

Atîrnă mult de la iscusinţa copiluluĭ.

www.digibuc.ro

181. „C ă c ĭ u l e".

Din trestie saŭ papură obicĭnuesc copiiĭ să facă căcĭule, pe carĭ apoĭ le poartă pînă se usucă,—o zi, două maximum.

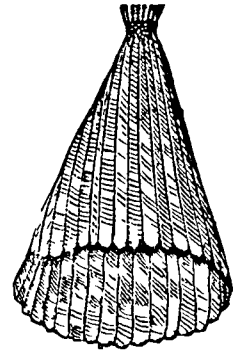

Aŭ forma următoare şi sînt împletite de eĭ înşişĭ.
Se numesc sing. *cucuviţă,* pl. *cucuviţe.*

182. M a ţ u l.

Se ĭea un maţ, maĭ gras, se leagă la unul din capete şi apoĭ se umple cu apă.

După aceĭa i se face o gaură şi apăsînd din partea superioară, pe unde se introduce apa, ţîşneşte din gaură apă, cu care copilul stropeşte pe ceĭ-lalţĭ.

Tot aşa se face şi cu fusca saŭ *bişica* de boŭ, care este maĭ tare şi durează maĭ mult.

183. „Z î m b u n i" de salcie.

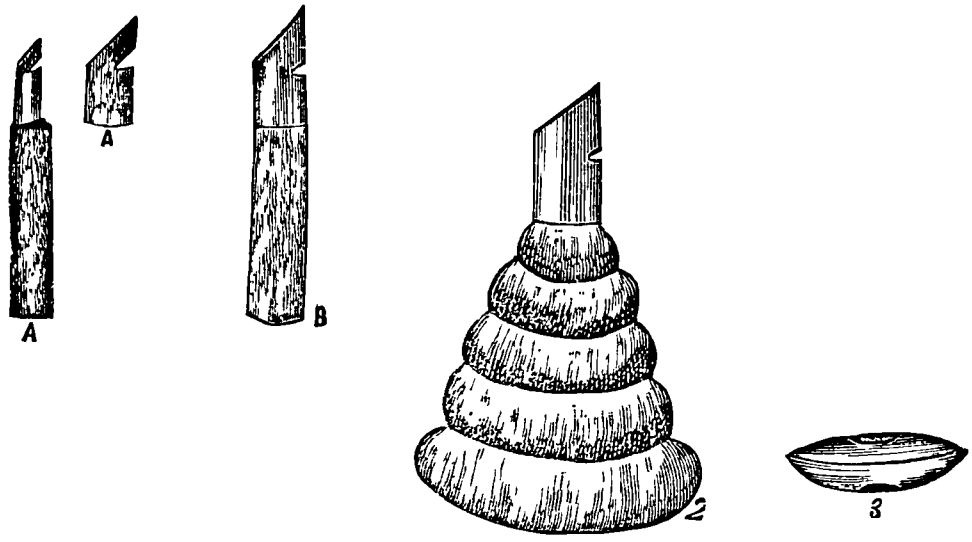

Aceste fluere «*zîmbuni*» se fac de lemn verde de salcie, după ce întîĭ i se scoate *cŏaja* (scoarţa), ca partea superioară a lemnuluĭ, unde

www.digibuc.ro

se face limba, să se maĭ netezească niţel (a) şi apoĭ, punîndu-se *cŏajà* din noŭ, se face *zîmbuna* (b).

Figura 2 arată o *zîmbună* înconjurata de coaje de salcie şi care face, ca sunetul să semene cu cel din trompeta saŭ bucium.

184. Fluere copilăreştĭ.

De paiŭ de secară saŭ de grîŭ se fac cele maĭ multe fluere de felul acesta.

Aceste fluere, ca şi cele făcute de lemn de salcie se numesc: *fluĕri* saŭ *zîmbuni* şi se pun în gură maĭ cu toată partea superioară, ca să

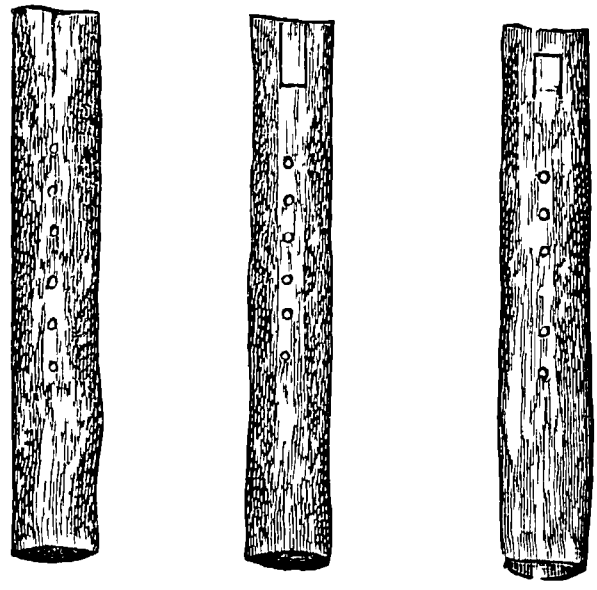

se acopere limba flueruluĭ. Limbă se numeşte tăetura ce se face paĭuluĭ în partea superioară şi care, după cum se vede din figurile aci arătate, sînt de treĭ feluri.

185. Alîxirĕa ḑĕáditlor.

Schimbarea degetelor

Un copil prezintînd degetul mare şi arătătorul pe palma deschisă, se adresează către un alt şi-ĭ zice, că el poate face ca degetul arătător—maĭ mic de cît cel mare—să treacă în poziţiunea degetuluĭ mare, iar cel mare în locul celuĭ arătător.

Pentru a reuşi în aceasta, izbeşte degetele de palmă de maĭ multe orĭ şi în această repezeală, ascunde arătatorul şi arată pe degetul cel mare cu inelarul, care fiind maĭ mic, unii copiĭ simpli, cred, că în adevăr degetele ş-aŭ schimbat poziţiunea lor.

www.digibuc.ro

186. «Fliturĭ».

Nu maĭ puţină plăcere simt copilaşiĭ în primăvară, cînd aleargă dupa fluturi=«*fliturĭ*», pe carĭ îĭ prind şi-ĭ string în căciule, de unde scapînd cîte unul, izbucnesc în hohote de rîs.

187. «Ḑindḑirlu», fel degreere.

Insecta aceasta o prind copiiĭ şi o înmormîntează în livede, crezînd că a doua zĭ, desgropînd-o, vor găsi în locul eĭ, o para.

188. «G'ung'unarlu».[1])

Copiiĭ pînă la vîrsta de opt anĭ obicĭnuesc în timpul vereĭ să prinză insecta «*g'ung'unár*» pe care, după ce o leagă cu o aţă supţire de pe la mijloc, ţiind din capătul liber al aţeĭ, îĭ daŭ drumul în vînt. «*G'ung'unárlu*» zburînd, bîzîe în vînt, ceea ce procură plăcere mare copiilor.

Acelaş lucru se făcea cu lăcustele[2]) marĭ la Greciĭ vechĭ: Μολολάνθη.

189. Cu laspĕa.

Se joacă de băeţiĭ ceĭ micĭ.

Eĭ fac nişte globurĭ de argilă; se cere, ca argila să fie egală. Pentru aceasta copilaşiĭ se servesc de balanţe rudimentare, carĭ reamintesc cele preistorice şi pe carĭ le fac din cărămidă. Anume se iea două cărămizioare, egale în mărime, şi rotunde. Apoĭ cu ajutorul unuĭ cuiŭ de fier, li se face treĭ saŭ două găurĭ prin carĭ se întroduc nişte sforĭ.

Sforile se înoadă frumos şi egal atît la o cărămidă cît şi la cealaltă şi servindu-se de un beţişor, balanţa ieste gata.

După ce fie-care băet şĭ-a luat egal porţiunea de argilă, începe să o frămînte bine, pînă ce o face maleabilă. Apoĭ, cu ajutorul degetelor, o sapă şi-ĭ face o gaură în forma uneĭ ceştĭ şi o aşază pe mîna dreaptă cu fundul, făcînd ca partea găunoasă să fie în sus. Maĭ alege o piatră netedă de care izbeşte argila cu partea scobită. Aerul comprimat în gaură face, ca argila să pleznească şi să capete o gaură deschisă în forma unuĭ inel.

A cuĭ argilă a făcut *guvă*, gaură, maĭ mare, capătă de la toţi cîte o mică porţiune de argilă, fiind-că ĭ-a întrecut.

După aceasta începe iarăşi frămîntarea argileĭ, scobirea eĭ cu degetele şi *plĭscĭnirĕa*, pleznirea, de piatră. Natural, că acela care ĭ-a întrecut prima dată, avînd argilă maĭ multă, are avantajul să o frămînte maĭ bine şi să-ĭ facă o gaură maĭ mare, cînd o plezneşte de piatră.

Prin modul acesta el cîştigă încetul cu încetul toată argila de la ceĭ-lalţĭ.

Copilaşiĭ simt o deosebită plăcere, cînd frămîntă argila, sforţîndu-se să-ĭ dea o formă supţire, ca să se găurească bine.

Une-orĭ eĭ joacă şi pe obiecte, creioane, condeie, hărtie etc.[3])

[1]) La Avela: *Zînginár*».
[2]) Arom.: lîcustă, carcaléţ.
[3]) Com. de D-l Mih. Dimoane, profesor.

www.digibuc.ro

190. T-a b ú ş a l a.

In casă, copiilor nu le este permis sa meargă *t-abúşala*, d-a buşilea, fiind-ca se considera aşa ceva păcat. Cînd părinţii vad, ca un copil face aceasta, îl bat şi-l sfatuiesc să nu mai faca aşa, fiind-că vede D-zeŭ şi-l pedepseşte, sa umble ca broaştele: *îl' l'a c'ŏarle,* îi iea picioarele D-zeu.

Afara în livede copiii obicinuesc a se juca de de-abuşilea.

Pentru aceasta se aranjaza pe rînd, cu mîinile şi picioarele la pămînt şi apeĭ pornesc umblînd ca broaştele pînă la un loc desemnat de maĭ nainte.

191. D ĕ-a c u l u t i m b a.

Dĕ-a culutumba saŭ *curtumba*, cum se maĭ zice p-alcurea, se joacă copiii pînă în vîrsta de 10—12 ani.

Pentru aceasta se alege o livede înverzită şi nepietroasa, unde copilaşii încep a se da peste cap, de-a berbeleaca, de mai multe orĭ consecutiv.

192. C u a r u c u t i r ĕ a.

Tot copilaşii petrec cu acest joc.

Se alege un povîrniş, — *aripidină* — înverzit; se întind baeţaşii jos în mod transversal cu povîrnişul şi apoi încep a se rostogoli în jos de maĭ multe ori.

Aceasta îi ameţeşte cînd ajung la poala povîrnişului. Dacă însă se rostogolesc —*arucutescu* — de mai multe ori, se obicinuiesc şi nu le maĭ vine *mintĕa divarliga,* nu li se mai întoarce mintea.

193. B o ş a.

Un copil maĭ măricel, din ceĭ îmbrăcaţi înca în *gorna*, fel de haina purtata atît de băeţi cît şi de fete în vîrsta copilariei, îşi da poalele *gorneĭ* peste cap într-o odae, unde nu se gasesc alţi copii şi apoi vine în odaea unde sînt strînşi ceĭ-lalţi copii, ca sa-i sperie, făcînd: *bùu, bùu.*

Ceĭ-lalţi îl apucă care de picioare, care de mîini şi în rîsete vor sa-l descopere la faţa, pe cînd el se ţine bine.

Aşa se continuă în galagie mare, pînă cînd îi dezvelesc *boşeĭ* capul.

Boşa ĭe o fiinţă supranaturală cu care se sperie copilaşii ceĭ micĭ.

194. C u a n v î r t i r ĕ a.

Copilaşii cred, că dacă omul se întoarce în jurul luĭ de maĭ multe ori, poate sa vază, cum pamîntul se mişcă.

Pentru aceasta, fie acasă, fie în livede, unde să joacă eĭ, dacă-i apucă pofta, se *anvîrtescu,* se întorc în jurul lor, pînă ce pot să vază, cum pămîntul se mişcă.

195. P r i c a p.

Copiiĭ, printre alte figurĭ gimnastice, încearcă a sta pe cap, adică răzimaţi pe mîinĭ şi cap de pămînt, rădică picioarele în vînt.

Acest mod de petrecere ĭeste imitat maĭ mult de la ceĭ, carĭ reprezintă prin oraşe diferite figurĭ de gimnastică.

www.digibuc.ro

196. N'-a d á r a v'i'n a.

Cu acest joc se căută a se păcăli cei neştiutorĭ.

Se înveleşte o baligă de vacă cu nisip mult şi apoĭ se înfig în nisip şi prin urmare în baligă maĭ multe beţişoare. Baetul zice atunci că şi-a facut *avi'n'a*, viea. Aceste toate le face, fără ca cel pe care vrem să-l păcălim să vază. Cînd vine şi el şi cere să-ĭ spunem ce facem, noĭ îĭ răspundem, că lucrăm viia. Facem prin orĭ-ce chip, ca el să se intereseze de lucrul nostru şi-ĭ spunem, că în nisip ĭe ascuns vre-un obiect oare-care, un ban, condeiŭ etc.

Îĭ propunem să-l găsească dacă poate şi să fie al luĭ. Dacă dînsul se încrede, îşĭ vîră mîĭnele în nisip şi prin modul acesta se păcăleşte.

197. „E a d e d".

Ambiţiunea copilaşilor une-orĭ n-are margini în micile lor neînţelegerĭ.

Orĭ-ce ceartă de obiceiŭ o încep eĭ în modul următor:

Unul făcînd că atinge pe adversarul săŭ cu mîna, zice: *ĕa ded*, eacă te am lovit.

Cel-lalt face tot aşa şi zice asemenea: *ĕa ded ş-ĭo*, eacă şi eŭ am lovit.

Şi ca să nu se lase maĭ pre jos unul de altul, abĭa sfîrşeşte unul, că începe cel-lalt. Apoĭ din ce în ce se bat maĭ mult, pînă cînd se încaeră bine de tot de păr.

198. C u ţ i n t a r u l.

Ţintarul se numeşte *trioti*, fiind-că se cere ca să arănjezĭ treĭ pĭetre din ale tale pe rînd pe una din liniile, carĭ mĭerg orizontal saŭ diagonal.

Se joacă la *ţintar* cu cîte treĭ saŭ cu cîte nouă pĭetre de fie-care din ceĭ doĭ jucătorĭ.

199. C u l é p u r l i.

Cu *lepurli* se joacă după cum urmează:

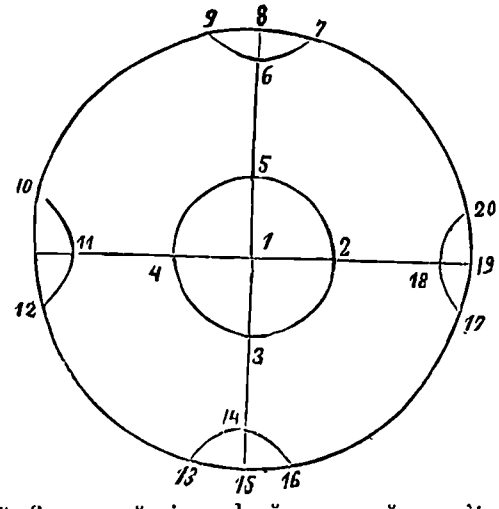

Se face o figură ca cea de maĭ jos.

Unul din ceĭ doĭ jucătorĭ joacă cu peatră, presupusă ĭepure, ear cel-lalt cu treĭ pĭetre, numite cĭînĭ.

Se aranjază ceĭ treĭ cĭînĭ fie-care pe unul din puntele 2, 3, 4 saŭ 5, ĭear ĭepurele în mijloc la 1.

Iepurele ĭese întiĭ. După fie-care ĭeşire de ĭepure, ĭese cîte un cĭîne în goana luĭ.

www.digibuc.ro

Fie-care ieşire, fie pentru ĭepure saŭ cîne nu poate fi maĭ mare decît arată distanţa de la un număr la altul. (Adica de la 1, ĭepurele poate merge la unul din puntele 2, 3, 4 saŭ 5, care se cere să nu fie ocupat de un cîne). Tot aşa şi un cîne, nu poate face decît o sărĭtură la unul din puntele vecine şi neocupate de un alt cîne saŭ ĭepure).

Cînd ĭepurele este adus, prin săriturile ce le face ĭel şi cîinii din goana luĭ, în ast-fel de poziţiune în cît nu maĭ are loc liber, unde sări, se zice, că ĭepurele a fost prins.

In figura de maĭ sus, ĭepurele poate fi prins pe unul din cele treĭ punte mărginaşe ale fie-cării din cele patru elipse ale cerculuĭ. Anume fiind ĭepurele în punctul 8 şi ceĭ treĭ cîinĭ, unul în punctul 6, altul în 7 şi altul în 8, se zice, că ĭepurele ĭe prins.

Tot aşa, cînd ĭepurele se găseşte de pildă în 7, ear fie-care din ceĭ treĭ cîinĭ se găseşte în 6, 8 şi 20. Iepurele nu maĭ are unde sări şi se zice, că-ĭ prins.

In mijlocul cerculuĭ nicĭ odată nu poate fi prins ĭepurele.

200. «Scŏală tini, s-şed ĕo.»

Cînd un copil se scoală, un altul ocupîndu-ĭ locul zice:

«Scŏală tini, s-şed ĭo» «Scŏale tu să şez eŭ.

Cfr. *La place prise.* Mel. I, col. 29.
C'est aujourd'hui la saint Hurbert, qui quitte sa place, la perd.
— C'est aujourd'hui la saint Laurent, qui quitte sa place la r'prend.
(Variante p. 52 I, Mel. I, II, etc).

Ca să nu-ţĭ ocupe altul locul.

Ca să nu-ţi ocupe altul locul, cînd te scolĭ, scuĭpĭ şi zicĭ:

Ascuch'áĭ Am scuĭpat.

Se crede atuncĭ, că cine se pune în acel loc fără voĭa celuĭ, care a scuĭpat, prinde viermĭ = *v'irmineăşti.* Saŭ îl *ahuleşti* (abureşti cu gura) şi nu ĭe bine ca cine-va să ocupe un loc *ahulit.*

200. Vĭersurĭ ce se cîntă la stricarea adunărilor copilăreştĭ.

Copiii obicĭnuesc în serile de vară, cînd nu maĭ pot juca, fiindcă nu se maĭ vede, să se grămădească maĭ mulţĭ la un loc şi să asculte cum uniĭ dintr-înşiĭ povestesc la basme.

Cînd sfîrşesc însă şi trebuĭe să se ducă, fie-care mĭergînd în spre casă, cîntă în gura mare vre una din strofele următoare. Eĭ fac aceasta şi de frică, ca să nu le apară ceva fiinţe supranaturale.

Cînd se duc copiiĭ a casă.

Caθι un a casă,
Stîmîria n-casă,
Un pară pri măsă,
Luna pristi casa.
(Var. un c... dupu casă).

Avela, Epir.

www.digibuc.ro

Traducere.—Fieşte-care a casă (să meargă)—S-ta Marie în casă (se află),—o para pe masă,—luna pe casă.—(Var. un c... după casă).

Alta.

Caθι un a casă,
luplu dupu casă,
stamăria-n casa
cu cîndila apreasă,
un pară pri measă,
luna dupu casă.

Albania.

Traducere. — Fieşte-care acasă (să meargă), - lupul (însă) după casă,—S-ta Maria în casă—cu candela aprinsă,—o para pe masă, — luna după casă.

Alta

Carĭ fuţi,
carĭ vinĭ,
carĭ armasĭ,
lö-agudĭ,
Maca
Gaĕa.

Ohrida; Cuţufleanĭ, Mălăcaşĭ.

Traducere. — Cine fugi, — cine veni,—cine rămase—îl lovi, — *Maĕa—Gaĕa.*

Notă. In toate casele Aromînilor se află cîte-o icoană, mai ales cea a Maicei Domnului=Stîmîria, care e considerată ca patroana tuturor Aromînilor, cea ce ne explică pentru ce e sarbătorită de Aromînĭ mai mult de cît orĭ care alt sfînt. Icoanelor se obicinueşte a li se aprinde în fie-care sară o candelă cu unt de-lemn, la care se face aluziune în vîersurile de mai sus. Copiiĭ cred, că dacă pronunţă tare numele *Stîmriă* sau a candeleĭ sale, toate spiritele rele se fac nevazute din fata lor.

Maĕa Gaĕa, este fiintă supra-naturală, despre care se crede, că răpeşte pe copiiĭ, ce ĭ găseşte noaptea singurĭ, pe la marginea satuluĭ.

Alta.

La Lunzilĭ (Meglenia), sara, după ce copiiĭ se scoală ca să se ducă a casă, fie-care loveşte pe cine este mai aproape de dînsul şi zice :

tar !

(Povară).

Cine loveşte pe altul, crede că-ĭ lasă acestuĭa povara, lenea sa.

www.digibuc.ro

CÌNTECE ADRESATE LA PASERĬ, INSECTE ETC.

www.digibuc.ro

CÎNTECE ADRESATE LA PASERĬ, INSECTE ETC.

Curcubeul.

Cînd apare curcubeul, copiiĭ îĭ adresează vĭersurile următoare, crezînd, că prin modul acesta le va creşte părul. Fac aceasta maĭ ales fetele.

Curcubeu, beu,
tini mîţĭ,
tini bĕaĭ,
perl'i a mél' cît cŏada caluĭ.

Avela, Epir.

Traducere.—Curcubeule, beule,—tu mănincĭ,—tu beĭ,—periĭ meĭ cît coada caluluĭ (să-mĭ crească).

Alta.

Curcubeu, beu,
tini mîţĭ,
tini bĕaĭ,
aţia ţĭ-crĕaşti cŏada,
an, ia-n' crescu perl'i.

Perivole, Epir.

Traducere.—Curcubeule,—beule,—tu mînincĭ,—tu beĭ,—ţie-ţĭ creşte coada,—mie-mĭ creşte părul.

Alta

Curcubéĭ, beĭ,
Poṇ s-ti pleţĭ si beĭ,
Una pică di apu,
La mini-n' criscură peril' poṇ di broṇ.

Lunzil, Meglenia. Noe Demetru.

Traducere.—Curcubeule, beule,—pînă să te plecĭ să beĭ—o picătură (puţină) apă,—mie-mĭ crescură periĭ pînă la brtŭ.

Credinţa poporuluĭ aromînesc, este, că unul din capetele curcu-

www.digibuc.ro

beuluĭ soarbe apă din rîŭ, iar cel-lalt se odihneşte pe o colină, măgură *(ḑeană)*.

Se mai crede, că dacă un băeat trece pe supt un curcubeŭ îşĭ schimba sexul, devenind fata. Tot aşa şi fata devine băeat.

La Avela şi Lunzil' (Meglenia) cine-va îşĭ schimbă sexul, dacà trece pe supt curcubeŭ.

Un băeat schimbat în fată saŭ o fată schimbată în băeat, moare dupa trei zile, (Meglenia).

cfr. Mélusine II, p. 12 (2) L'arc-en ciel boit de l'eau de la terre; p. 17 (11): L'arc-en ciel fait changer le sexe.

Se crede, că curcubeul este trămis de Dumnezeŭ, ca să ne anunţe, că ploaea va înceta.

Cînd plouă şi soarele luceşte în acelaş timp se cîntă vĭersurile următoare:

a

Sŏari cu plŏaĭe,
Ghifţil' îm pîzare,
Dúsiră s-l'a sare.

Avela, Epir.

a

Trad.—Soare cu ploae,
Ţiganiĭ în tîrg,
Se duseră să ĭea sare.

Alta.

La Lunzil' se zice:

Si nsŏară gh'upţil'
(Se însoară ţiganiĭ).

Hrista Stavre.

Cînd copiiĭ schimbă dinţiĭ.

Cînd un copil scoate un dinte, ca să-ĭ crească altul în loc, aruncă dintele scos pe acoperişul uneĭ case, după ce zice de treĭ orĭ cuvintele, carĭ urmează:

C'ŏara-bŏară saŭ: c'ara-bara,
di la mŏară,
na di os,
dă-n' di h'er.

Traducere.— Cĭor-bor.—de la moară, — ţine (na) de os (dinte),— dă-mĭ de fĭer.

Alta

La Lunzil' se zice precum urmează:
«Cǫnd lu scǫti n'icu dintili di prima, zĭţi:

www.digibuc.ro

C'ọru, bọru,
dọ-n' un di blizna,
na-ţi un di os.

Traducere. — Cîor-bor,—dă mĭ un de fĭer,—na-ţi un de os.

Cîr. Un enfant quiperd une dent ne doit pas la jeter au hasard. Avallée par un chien ou un chat, elle serait remplacée par une dent de chien ou de chat dans la bouche qu'il l'a perdue. Il faut la jeter au feu en disant:

Tiens feu, voilà ma dent,
Rends-la moi, dans un mois,
Blanche comme l'argent.

Mélusine, I, p. 365.

La o gărgăriţă.

Se cîntă ast-fel la gărgăriţă. In partea unde va zburà gărgăriţa, de acolo va fi nevasta copilaşuluĭ.

ncàlţî-ti,
mbalţî-ti,
că-ţĭ fuţiră soáţîli
Dîhuva ş-Mirîhuva,
c-un birbil'u di v'în
ş-cu nă mnată di sari.

Trad.: Incalţă-te
şi pune-ţĭ *balţul*,
căcĭ s-aŭ dus soaţele tale,
la Dihuva şi la Mirihuva,
cu un bocal de vin
şi cu o mînă de sare.

Acelaş lucru îl găsim şi la Romînii din Romănia:

gărgăriţă
mărgăriţă
în cotro aĭ zbura,
acolo m-oiŭ însura.

Alta.

La o gîrgîriţă.

Pul'ŭ, pul'ŭ aróş,
ţamă, ţama di gugóş,
Spuni-n' calea oilor,
a oilor ş-a boilor,
ca ti tal'ŭ cu coarda,
cu cŏarda-l Dumniţa'ŭ.

Cuţufleanĭ, Epir.

Traducere. — Gărgăriţă, gărgăriţă roşie, — zeamă de gugoş, — spune-mĭ drumul oilor,— oilor şi boilor,— căcĭ te taiu cu sabia,—cu sabia luĭ Dumnezeŭ.

Alta.

Tot la o gărgăriţă:

Ţăscăl'iţă, l'iţă,
adu-n' pìpuţa,

www.digibuc.ro

pîpuţă nŏaŭă,
si-n' li bag tră Paşti,
cu ŏáuli aroşi.

Avela, Epir.

Traducere.— Gărgăriţă, riţă,— adă-mĭ ghete,— ghete noĭ,— să le încalţ la Paştĭ,—cu oule roşĭ.

B u c u v a l ă.

Copilaşiĭ, amestecînd fărîmăturĭ de pîne, brînză şi unt, o strîng într-un fel de năframă, ca să-ĭ dea o formă rotundă.

Amestecătura aceasta se numeşte *bucuvală*, care, ca să capete forma rotundă, se cere, ca copilaşiĭ, să zică vĭersurile următoare şi cînd desfac năframa, să nu vorbească nimenĭ, căcĭ se strică :

Stumbu, stumbu	*Trad.*	Stumbu, stumbu [1])
papiţi		papiţi
tu pîpuţa tatî-tuĭ,		în papucul tatăluĭ tău,
ş-tu ţîruhĭa papu-tuĭ.		şi în opinca buniculuĭ tău.

saŭ:

Bucuvală,	bucuvală,
vală,	vală,
dă-n' misura vală,	dă-mĭ farfuria *vală*,
bucuvală	bucuvală,
vală,	vală,
dă-n' pîni cu dală	dă-mĭ pîne cu lapte acru.

Avela (Epir).

Obs. La Romînĭi din Lunzilĭ, (Meglenia), bucuvala se zice «*poparnic*» din păpară.

L a o m i d ă.

Prinzînd copiiĭ o omidă, o aşază pe un băţ şi-ĭ cîntă :

oĭ, oĭ di la oĭ	maĭ, maĭ de la oĭ,
cu c'umaga dinipóĭ	cu ciomagul înapoĭ.

saŭ:

cîni, cîni di la oĭ	cĭĭne, cĭĭne de la oĭ,
cu cĭumaga dinipóĭ.	cu cĭomagul înapoĭ.

Cînd într-o casă fumul nu merge drept prin coş.

Cînd într-o casă afumă, copiiĭ ca să facă ca fumul să-şĭ caute de drum prin coş, cîntă:

Fuḑĭ fum cîtră-n sus
că-ţi mîcară pita găĭli.

[1]) Cuvînt imitativ ; pisalog.

www.digibuc.ro

Traducere. — Fugĭ, fumule, în sus,—cacĭ îţĭ mîncară plăcinta cĭoarele.

La Lunḑil', cînd fumul afumă pe cine-va, ca să facă să nu-l maĭ afume, zice :

la tini alb,	La tine alb
la mini negru.	la mine negru.

Cînd primăvara sosesc berzele, copiiĭ cum le văd, încep să le cînte :

ulaleca,	*Trad.*	barzo,
c'apateca,		*ceapateca* [1])
via-mòoo,		*via-mòoo* [1])...
via-tòooo,		*via toooo* [1])...
dà-n' păpuţă,		dă-mĭ ghete,
afindicó		stăpîne, domnule !

Ohrida. M. Dimoane.

Alta

Lélicu,	barză,
Purlélicu,	*purlelicu* [1])
ĭu sun n'il'ili di oĭ,	unde sînt miile de oĭ,
— ĭa lĕ-ac(l)oţi dinăpóĭ	eată-le colo în urmă.

la Fărşeroţĭ.

La un vultur.

Cînd copiiĭ zăresc zburînd un vultur, îi adresează cuvintele următoare :

hută-hu !	vulture,
şarpe laiŭ !	şarpe negru (raŭ),
d-ĭu vinişĭ,	de unde aĭ venit,
d-ĭu tĕ-aflâşĭ ?	de unde te aĭ găsit ?
pul'i a tă'i	puiĭ tăĭ
cu ocl'i ncl'işĭ.	cu ochiĭ închişĭ.

Adam C. Ohrida.

La o gugu c'e.

Gugucea este o pasăre de mărimea porumbeluluĭ. Trăeşte în Macedonia prin oraşe [2]) şi carnea eĭ este gustoasă. Ea cîntă, articulînd :

gugu-gùu

I se cîntă de copiiĭ astfel :

1. — Gugu-gu !	— Gugu-gu !
guguc'e,	guguce,
maruc'e,	maruce,

[1]) N-aŭ nicĭ un senz.
[2]) Vezĭ *nota* de la p. 13.

www.digibuc.ro

ţe faţĭ aţiaaa ? ce facĭ acole ?
5. — culaţeee ! — colace !
— dă-n' ş-an'ia. — dă-mĭ şi mie,
— surpă te dĕ-aţia — surpă-te de acolo.
— că-n' ţ-o aduse Stimîría aducă ţĭ-ar S-ta Marie răŭ !
(Ohrida).

La can'a.

Can'a este un fel de corb mare. Se numeşte aşa de Romînii din Lunzil', Meglenia.

Părinţii sfătuesc pe copii, orĭ de cîte orĭ văd această pasere să-i adreseze vĭersurile următoare, dacă vor să nu fie leneşĭ în viaţa lor :

can'a can'e
man'a man'e
tini leni, tu lene
mini scoc eŭ joc

se zice de treĭ orĭ şi lenea trece de la copil la paserea can'e.

(Comun. de elevul Dumetru Noe din Lunzil).

La un cocoş saŭ puiŭ de găină.

1. Puĭl'ŭ, puĭl'ŭ pul'işór,
daĭ di mini, nu ţ-u dor ;
cucutic'ŭ dipri cuprie,
l'a-ţĭ gîl'in'li, du-te Arnie,
5. adună-ţĭ casă ş-cîtindie;
laĭ cucŏate, laĭ bubŏate,
ţ-ĕari pu'l'a di nu-ş pŏate ?
— că-ş mîcă' tigăn' nicŏapte.

Rev. «Macedonia» p. 167. Argintin, Gopeşan.

1. *Traducere.*—Puĭŭ, puĭŭ, puĭşor,—daĭ de mine, nu ţĭ-e dor; — cocoşule de pe gunoiŭ, —ĭea-ţĭ găinele şi du-te în Arniŭ, a-
5. dună-ţĭ casă şi căsnicie ;—măĭ cocoşule, măĭ boboşatule,—ce are puica de nu-şĭ poate (de este bolnavă ?)—A mîncat tigăĭ necoapte.

Cînd copiĭ văd un cuc, mînz, viţel, eapă etc.

1. Frate, frate,
cucul bate,
cucul bate
la nă parte,
5. epa fuţe,
mînţul suţe.

1. *Traducere.* — Frate, frate, — cucul bate (cîntă), — cucul
5. bate (cîntă),—la o parte, —eapa fuge, — mînzul suge.

Rev. «Macedonia» p. 167, idem.

La o rîndunică.

1. — O laĭ Tega Beba,
— l'-aflaş cal'i ?

www.digibuc.ro

— nu-l'-aflái.
— ţĕ-aflášĭ ?
— un pul'ŭ aróş.
— pri ţe-l bîgáş?
— pri un gigòş.
— cum fiţeá ?
— «Ţiri viri, maţi viri
curcubétă h'artă
lintĕ-amisticată
ch'ipèr di biseáricĕ
distimeli álică.»

1. *Traducere.*—O, măĭ Tega Beba,—îĭ aflaşĭ caiĭ?—Nu ĭ-aflaĭ·—
5. Ce aaaşĭ?—Un puiŭ roş.—Pe ce-l băgaşĭ?—Pe un cocean.—
10. Cum făcea?—«*Ţiriviri, maţiviri,*—dovleac fĭert,—linte ameste cată,—piper de biserică,—năframă roşe.»

Notă. — *Ţiriviri, maţiviri* imitează ciripitul rîndunicelor.

Alta

Ţĕáţiri,
vîţiri,
mádîri,
curcubetă h'artă,
mĕ arucáĭ dĕanáparte,
n'-afláĭ dao flîture,
dao mine
dao tine,
dao h'il'a Paparuşi,
Ancă, le Ancă,
carĭ ţ-ŏ astimse ţĕara ;
— ună fĕata n'ică, n'ică,
cu praḑil'i di cusiţă,
trîngă, trîngă işi Papa Dima,
cu fesĕa ţea vecl'i,
s-mîşcă nvĕasta di urecl'i.

1. *Traducere.*—Ce, cere (naut)
viţiri,
mazere,
dovleac fĭert,
mă aruncaĭ dincolo (am trecut dincolo).
am găsit două fluturĭ,
două eŭ,
două tu,
două fiica lu Paparuşi.
Ancă, fă Ancă,
cine ţĭ-a stins ceara (lumănarea)
o fată mică, mică,
cu fluturiĭ de cusiţă.
trîngă, trîngă [1]) eşi Papa-Dima,

[1]) *Trîngă, trîngă*, arată modul cum umblă cine-va încet şi leneş.

www.digibuc.ro

15. cu fesul cel vechiŭ,
să muşte nevasta de ureche.

Ohrida. Dimoane Mihail.

La un ĭepure.

1. — L'epur, l'epur,
ĭu ţ-u cŏada?
— Ea u, ĕa u
tu cupác'ŭ.
5. — Ţe faţi?
— Mîcă h'iţi
ş-ancînĕaşti!
— Carĭ lĕ-adusi
— Ḑimă al Zĕală.

Nijopule. Tache Bitaracu.

1. *Traducere.*—Iepure, iepure,—unde ţĭ-e coada?—Iată-o, iată-o,—
5. în copac.—Ce face?—Mănîncă zmochine şi geme.—Cine le a adus?—Ḑima lu Zeală.

Inşi biserică.

Inşi biseărică
stî casa Recită
Recită Boĕasă,
adară pita nvĕastă!
— Nu-n' voĭ afendi,
că-n' mîcáĭ la mama.
— Ţe ti filipsiră.
— Curcubetă h'artă
pîni di zbarnic (!),
v'in di láliţă.

Traducere.—Eşi (sfărşi) biserica,
pe casa Recita (?)
Recita Boeasa,
Găteşte plăcinta nevastă!
— Nu vreaŭ tată,
căcĭ mîncaĭ la mama.
— Ce te ospătară?
—Curcubetă(dovleac) fĭartă,
pîne de zbarnic (!)
vin de laliţă.

Aminciŭ (Meţova), Epir.

Pasereĭ «teta-todu» i se cîntă ast-fel:

Stricupeĭu, peĭu,
Ḑo-n dichel'u,
Sọ-n' sap vin'a,
S-ọ-n' da ùă;
ţi aŏ(u)verĭ c-úa?
Sọ-n da răch'ia;
ţi aŏ(u)verĭ cu răchia?
Si fac nunta; (noanta?)
ţi aŏ verĭ cu nunta?
Si l'eŭ nivĕastă;
ţi aŏ(u)verĭ cu nivĕastă?
Si facă ficĭór (pl.)
ţi l'i verĭ cu ficĭoril'?
Cọn s-anlunzască si l'i bat.

Trad.: sticupeiŭ, peiŭ,
dă-mĭ sapa,
să-mĭ sap via,
să dea strugurĭ,
ce-ĭ vreĭ strugurii?
să-mĭ dea rachiul;
ce-l vreĭ rachiul?
să fac nuntă.
ce o vreĭ nunta?
să ieŭ nevastă (mireasă);
ce o vreĭ nevasta?
să nască copiĭ.
ce-ĭ vreĭ copiii?
cînd să nu se poarte bine, să-ĭ bat.

Lungini, Meglenia.

Nota.—*Sticupeiŭ* este un alt nume al aceleaşĭ paserĭ.

www.digibuc.ro

La un mĭelc.

Copiiĭ simt plăcere, ca prinzînd mĭelcĭ, *zmelc'i*, să le vază coarnele. Pentru aceasta le adresează diferite cuvinte de rugaminte saŭ amenințare, după care fapt cred dînșiĭ, că se vor supune mĭelciĭ, ca să le arăte coarnele.

Zmelc'u, zmelc'u cárali,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
Si s-ag'ŏacă fic'orl'i,
Fic'orl'i cu feátili.

Avela, Epir.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule negru,—scoate, scoate coarnele,—să se joace băeţiĭ,—băeţiĭ cu fetele.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
tra si-ţ veḑi óili,
Cum s-ag'ŏacă cu fic'óril'i.

Avela. Nicolae Şaşamuti.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule, scoate, scoate coarnele,—ca să-ţĭ vezĭ oile,—cum se joacă cu băeţiĭ.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
Că va-ţĭ li tal'ŭ cu fŏártiţli
Cu fŏártiţli al Dumniḑă'.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule,—scoate coarnele,—căcĭ ţi-le voiŭ tăea cu foarfeciĭ,—cu foarfeciĭ luĭ Dumnezeŭ.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Búḑare [1]),
Scŏati, scŏati cŏárnili,
si sĕ-ag'ŏacă fĕátili,
Fĕátili cu fic'orl'i.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule,—buzare, — scoate, scoate coarnele,—să se joace fetele,—Fetele cu băeţiĭ.

Cele-lalte variante pe care le posedăm nu diferă de cît printr-un cuvînt, printr-o expresiune fără nicĭ o importanță de cele prezinte, pentru care motiv, nu considerăm folositor a le reproduce și pe ele aci.

La Melgeniţĭ se cîntă ast-fel mĭelculuĭ:

[1]) *Búḑare*, saŭ *múnḑare* înseamnă probabil buzatule,

www.digibuc.ro

Pǫlg'óc
Pǫlg'óc
Scǫati cŏárnile
Să scoc.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule, scoate coarnele să joc.

Ca să găseşti mĭelcĭ.

Cînd băeţiĭ caută mĭelcĭ şi nu pot găsi, ĭeaŭ treĭ pĭetre şi le aşază una peste alta şi socotesc eĭ, că prin modul acesta aŭ încărcat pe drac cu o greutate, pe care nu o poate suporta şi ca să se scape de dînsa, dracul este în stare să facă orĭ-ce.

După ce aŭ încărcat în modul acesta pe drac, copiiĭ repetă mereŭ pînă găsesc mĭelcĭ:

Drac, darác,
Află zmelc'i s-ti discárc.

Dracule, dracule,
găseşte mĭelcĭ să te descarc.

saŭ:

Află-l, află-l ðĕaule,
tra si-n' ti discarcu.

Află-l, află-l demone,
ca să te descarc.

Dacă găsesc mĭelcĭ, eĭ îl descarcă pe drac, stricînd cele treĭ pĭetre, pe care le aruncă una într-o parte alta într alta.

Tot aşa fac eĭ cînd pĭerd ceva. Încarcă pe drac şi-ĭ zice:

Află-l, află-l alàĭ drac,
Macă vreĭ si ti discarc,
disa tini
disa mini.

Află-l, află-l, dracule,
dacă vreĭ să te descarc,
jumătate tu,
jumătate eŭ.

(Avela, Epir).

Cfr. Cînd pĭerd copiiĭ un obĭect, ĭĭ zic draculuĭ în Romînia:

Scoate drace ce-aĭ furat,
că te bat spînzurat,
cu măcĭuca tot în cap.

Şezătoarea vol. III. p. 81. (Nota).

La un bivol.

Copiiĭ, cînd văd bivolĭ, le fac în necaz, fluerînd cu gura. Eĭ cred, că atuncĭ bivoliĭ se supără cu adevărat; cîte o dată le adresează vĭersurile următoare, lovind cu pumnul mîneĭ drepte pe pumnul celeĭ stîngĭ, pe cînd rostesc cuvintele:

Scîn'i,
Scîn'i,
búvale,
mîcă h'iţi,
ş-ancînĕá;
ancînĕá
şi plìscînĕá.

Trad. Stc,
Stc,
bivole,
mănîncă zmochine
şi geme,
geme
şi plezneşte.

Avela, Epir.

www.digibuc.ro

Scîn'i,	sîc
scîn'i,	sîc,
búvale	bivole
intră n baltă,	intră în baltă
adapă-te,	adăpă-te
eşĭ nafŏară	eşĭ afară
usîcă-te!	usucă-te.

Selĭa, Veria.

Blîstemlu a cucotluĭ.

Cucŏate, să-ţĭ cadă crĕasta,
că nu-n' diştiptăşĭ nivĕasta;
cucŏate, s-armîn' agĭún
Ş-fîr de pĕane la Crăc'ún.
Lăsăşĭ bŏaţĕa cuculuĭ
di pri dîrma nuculuĭ,
s-frîngă vruta-n' trŏ-aştirnút
tu cucŏate niştiút
va s-ţĭ tal'iŭ gîl'n'li tŏate,
ca s-te fac cu cuclu frate.

Bagav. Carte de alégere p. 59. Bucureştĭ 1887.

Trad. Cocoşule, să-ţĭ cadă creasta,
că nu-mĭ deşteptaşĭ nevasta;
cocoşule, să rămîĭ flămînd
şi fără aripĭ la Crăciun;
lăsaşĭ vocea cuculuĭ,
de pe ramura nuculuĭ,
să spurcă iubita-mĭ în pat (aşternut),
tu cocoşule nedibaciŭ,
ţĭ voiŭ tăĭa găinele toate,
să te fac cu cucul frate.

Cînd se daŭ pe ghĭaţă copiiĭ.

Copiiĭ, patinînd pe ghĭaţă, rostesc în cor vĭersurile următoare:

Inîiinîiaa...
bubúunîiaa...
frînḑiii túuurtaa...
dăă..n' ş-an'ia
nu-n'-u bună gŏală,
báliga tu ŏală.

Traducere.— Ininia,—bubunia,—rupe turta, — dă-mĭ şi mie, — nu-mĭ e bună goală,—baliga în oală.

De fricĕ.

Copiiĭ, ca să probeze că pot sări peste un şanţ, că pot trece printr-un rĭŭ, saŭ că pot merge unde-va fără teamă, în pădure, casă nelocuită etc., rostesc vĭersurile următoare şi execută propunerea în acelaş timp:

www.digibuc.ro

Nu n'-u frică an'ia,
că l'-u frică a úrsîl'eĭ,
ursa mîcă pîni ş-praş,
mini mîc pîni cu caş.

Bitaracu Tachi. Nijopule.

Traducere.—Nu mĭ este frică mie,—ci ĭ e frică urseĭ,—ursa mănîncă pîne şi pras,—eŭ mănînc pîne cu brînză.

Cînd se apropie Dumineca copiiĭ cîntă vĭersurile următoare :

Mîni-ĭ dumî'nică,
fĕátili s-cumî'nică
ficĭorl'i z-dispî'ntică,
mŏáşili pîtĕaḑă,
cucoţl'i cîrcîrĕaḑă,

Traducere.—Mîne-ĭ Duminică,—fetele se cuminică (se grijesc),—băeţiĭ se spintecă,—bătrînele botează,—cocoşiĭ cotcodocesc.

saŭ :

mîni-ĭ Sî'mbîtă
ficĭorl'i s-cumî'nică,
fĕátili z-dispî'ntică.

Traducere. — Mîne-ĭ Sîmbătă, — băeţiĭ se grijesc, — fetele se spintecă.

Formulă numerică.

Ună — ţe-n' ţ-u bună ;
dŏaŭă — pîni ş-ŏaŭă ;
treĭ — altu ţe vreĭ ;
patru — s-ţ-u da cripatlu ;
ţinţi — s-alinḑi
după casa-l Finḑi ;
şasi — s-miţĭ dĕ-ali Ţasi ;
şapti — s-mîţĭ pini cu lapti.
optu — s-mîţĭ un coptu ;
nŏaŭa — s-l'aĭ nă nvĕastă nŏaŭă ;
ḑaţi — z-beaĭ ḑamă araţĭ.

saŭ :

Ună — bunlu s-tĕ-adună ;
dao — z-bĕaĭ ḑamă-arao [1]) ;
treĭ — z-mîţĭ di uvréĭ
patru — cripatlu
ţinţi — s-alinḑi
şasi — s-mîţĭ cuşafi
şapti — lapti,
optu — coptu.

[1]) Leşie de cinuşe strecurată, care serveşte la facerea săpunuluĭ, ce se face în fie-care casă.

www.digibuc.ro

Traducere.—Ună — ce ţĭ-e bună ?
două — pîne cu ouă ;
treĭ — alta ce vreĭ ;
patru — să-ţĭ-o da creparea (să crepĭ.) ;
cincĭ — să lingĭ
după casa luĭ Fingĭ.
şase — să mănîncĭ dea Taseĭ ;
şapte — să mănîncĭ pîne cu lapte ;
opt — să mănîncĭ un măr copt ;
nouă — să ĭeĭ o nevastă nouă,
zece — să beĭ zamă rece.

saŭ :

Ună — bunul [1]) să te adună,
două — să beĭ *zĕamă-rĕa* [1]) ;
treĭ — să mănîncĭ de uvréĭ ;
patru — *crepatul ;*
cincĭ — să lingĭ ;
şase — să mănîncĭ *cuşafe* (prune gătite cu zahăr);
şapte — lapte
opt — un copt (c...).

Alta

Unli—bunli		unul—bunul.
doĭli—boĭl'i	(ceĭ)	doĭ—boĭ.
treĭli—penĭli	(ceĭ)	treĭ—penele !
patruli—*catruli* [1])	(ceĭ)	patru —*catruli* [2])
ţinţli—upinţli	(ceĭ)	cincĭ—opincĭ,
şasili—casili	(cele)	şase—casele
şaptili—laptili	(cele)	şapte—laptele
optli—coptli	(cele)	opt—coaptele
nouli—ouli	(cele)	nouă—oule
zeţili—birbeţili	(cele)	zece—berbecĭĭ.

La cine cade birbeţili acela începe jocul.

Stavre Hrista Lunzinii.

---

[1]) Prin eufemizm se înţelege boală, conzistînd dintr-o bubă rea şi foarte periculoasă, cînd nu se găsesc doctorĭ să o caute,
[2]) Nu înseamnă nimic,

www.digibuc.ro

INJURATURI COPILAREŞTI

Injurăturile copilăreştĭ nu diferă mult de cele bărbăteştĭ. Ca şi aceştĭa, se injură de mamă, tată, etc.

Dintre cele-lalte înjurăturĭ obicĭnuite maĭ ales la copiĭ sînt următoarele :

cadicîne, c... de cîĭne ;
púsţĕane, berbantule ; saŭ : *puştĭ*.
tar di tar faptu, măgar de măgar născut ;
cîne de cîne faptu, cîĭne de cîĭne născut,
andihriste, ante-hristosule,
ch'urhane,
etc., etc., etc.

Injurăturĭ vĭersificate aŭ maĭ cu seamă aceĭ din Epir, carĭ, în timpul ĭerneĭ, vin în contact cu Greciĭ. Maĭ toate acestea sunt îndreptate în contra copiilor de grecĭ, cu carĭ trăesc în duşmănie şi cu carĭ se războesc cît durează ĭearna. Nu rare-orĭ ţi se dă ocaziunea să vezĭ cete de copiĭ grecĭ cum se bat cu pĭetrele cu cete de copiĭ *aromînĭ*.

Cînd se întîlnesc în drum eĭ se înjură în tot felul. Copiiĭ romînĭ ştiind şi greceşte, înjurăturile vĭersificate sînt unele în romîneşte, altele în greceşte.

Fiind cea maĭ mare parte din ele licenţioase, cu părere de răŭ nu putem reproduce aci de cît cîte-va.

Reproducem între altele şi următoarea şi aceasta fiind-că Dl. Weigand G. în opera sa «Die Aromunen» v. II, p. 118, se exprimă, cu privire la simplitatea Aromînilor, precum urmează :

«Sie (Die Aromunen) begnügen sich mit so wenig und so einfa-«cher Speise, dass sie sich sogar deshalb den Spot anderer Nationen «zugezogen haben. Die Griechen în Epirus singen folgendes Spottlied :

«Vlah'i, vlah'i ţinţara,
«pos ton tros ton bagaga,
«me laδi ch'e me xiδi
«ch'e me tis ɣatas to copsiδi

«d. h. Walachen, Walachen Zinzaren,

«wie fresst ihr den Dreck (!)
«mit Öl und Essig
«und mit zerhackter Katze,

www.digibuc.ro

«Die Gastfreundschaft wird von den Hirten gerne geübt, weniger «aber bei den andern Ständen, und wenn ich persönlich zwar den «Ortschaften des Nordens mit Freundlichkeit und Zuvorkommenheit «aufgenommen und reichlich bewirtet wurde, so geschah das, weil ich «bei national gesinnten Leuten einkehrte, die sich für meine Studien «interessierten. Im Süden dagegen ist es mir so schlimmer ergangen «und reichlich habe ich die Beherbergung lohnen müssen. Der Aro-«mune ist zu geizig (!) um wirklich gastfrei zu sein. Bei den Grie-«chen dagegen findet man diese schöne Tugend besonders entfaltet. «Aber auch Türken und Albanesen thun ihr möglichstes, um den «Fremden zu befriedigen.».

«In gleicher Weise verhält es sich mit der Mildthätigkeit. Ich «wandte mich des Öfteren an Bettler, darunter auch an Deutsche, «die das Land bis tief nach Albanien hinein durchstreifen, um von «ihnen darüber Auskunft zu erlangen. Der arme bulgarische Bauer «teilt sein letztes Brot und weist eine Stätte zur Ruhe an, auch der «Türke giebt gern ein Almosen, aber der wohlhabende Zinzare weist «Kurzer Hand den Bettler zurück. Dass auch die Hirten habsüchtig «und neidisch sind, erhellt am besten aus dem Umstande, dass die «Bewohner von Perivoli im vorigen Iahrhunderte mehrere aromunische «Dörfer im Umkreise zerstörten, um allein die Berge zu besitzen».

Credem, că D-l Weigand greşeşte de la început pînă la sfîrşit în aprecierea ce face, prezintînd pe Aromînĭ, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, cu nişte adevăraţĭ calicĭ! Animaţĭ, ca în toată această operă, numaĭ de sentimentul adevăruluĭ, chiar cînd avem ceva, care nu este în favorul compatrioţilor noştri, vom analiza cu sînge rece cele afirmate de D-l Weigand G.

Intru cît priveşte traducerea vĭersurilor batjocoritoare de maĭ sus, observăm, că traducerea nu este fidelă. Trebuĭe tradus ast-fel:

Romînule, Romînule ţinţare [1]),
(nu: Romînĭ, Romînĭ ţinţarĭ),
cum îl mănîncĭ brotăcelul [2])
(nu: cum îl mîncaţĭ escrementele, c.....)
cu untdelemn, cu oţet,
cu coada pisicel (nu: cu pisică tocată).

De sigur, că nu D-l Weigand va fi vinovat de traducerea necredincioasă a textuluĭ grec, ci aceĭ de la carĭ a culeş şi cele-lalte aprecierĭ defavorabile şi puţin fundate despre Aromînĭ:

Ce rezulta din vĭersurile de maĭ sus?

Afară de cuvîntul: *Vlahi, vlahi ţinţare,* cele-lalte le aplică Aromînul cu aceeaşĭ graţiozitate greculuĭ, după cum se vede din urmatoarele vĭersurĭ:

Grechĭ, grechĭ, gréca-ca!
pos tun tros tun bácaca s. bagaga.
mi laði, mi ξiði,
mi tis γatas tu cupsiði

[1]) *Ţinţara*, dacă ar fi fost la pl. ar fi făcut: ţinţarides.
[2]) Broască, care trăeşte în apă.

www.digibuc.ro

Trad. grecule, grecule, grecaca!
cum îl mănînci brotăcelul,
cu unt-de-lemn, cu oţet
şi cu coada pisicei.

Noi credem, că aceste vĭersurĭ se adresează exclusiv grecilor, fiind mai natural să se aplice lor, ca uniĭ a căror mîncare de preferinţă e gătită cu unt-de-lemn şi oţet, producţiunĭ curat greceştĭ în partea de sud a pĕninsulei balcanice, decît Aromînilor, carĭ aŭ a face cu brînzeturĭ.

Un al doilea element important în aceste vĭersurĭ este: *coada pisicei.*

Orĭ Romînĭĭ din Epir, dedaţĭ cu păstoritul şi cu viaţa nomadă, singurĭĭ carĭ vin în atingere mai directa cu grecĭĭ, n-aŭ nicĭ pisicĭ.

Se ştie, că animalele acestea ĭubesc foarte mult casa şi sînt lipite de dînsa, ear nu de stăpînul caseĭ. Aceasta face, ca pisicele să nu se poată obicĭnui cu viaţa romînească nomadă, care le ar face să-şĭ schimbe oare-cum firea, ceea-ce este peste putinţă. Mĭ-aduc aminte, la Avela, o familie avea o pisică. Cînd să plece toamna, a luat-o şi pe dînsa şi ca să nu se reîntoarcă în sat, a fost pusă într-o traistă. Prin ce mod nu ştiŭ, că a doua zi nu s-a maĭ ştiut, ce a devenit pisica. Ea dispăruse. La întoarcere primăvara, a fost regăsită tot în sat.

Prin urmare şi de pisica, ca obiect de redicularizare, nu putea să se folosească grecul, ci Aromînul, care nu puţin rîde de viaţa grecilor şi în special de a grecoaĭcelor, carĭ, ziua toată, cît e ĭearna de mare, nu ştiŭ alta decît să se joace la vatră cu coada pisicilor.

Intru cît priveşte ospitalitatea exemplară şi recunoscută a poporuluĭ *aromîn*, contestata *numaĭ* de D-l Weigand G. din cîţĭ scriitorĭ, — fie amicĭ saŭ duşmanĭ aĭ Aromînuluĭ, — s-aŭ interesat de dînsul, credem, că nu trebuie să o luăm în serios, D-l Weigand fiind, probabil, indus în eroare şi aci, ca şi în vĭersurile batjocoritoare de maĭ sus.

Numaĭ zgîrcit nu se poate numi un popor, care este fără pereche întru ce priveşte sentimentul de generozitate şi bine-facere în toată peninsula balcanică, cît ĭeste ea de întinsă. Şi nu numaĭ în peninsulă s-a arătat cu revărsare nemasurata luĭ generozitate, înzestrînd-o cu instituţiunĭ culturale de tot felul, ci orĭ unde ĭ-a călcat picĭorul [1]).

Ceea ce ne mĭră şi maĭ mult este, cînd vedem pe D-l Weigand, proclamînd pe ţaranii grecĭ—căcĭ nu credem să înţeleagă pe Atenienĭ —ca ceĭ maĭ ospitalierĭ (!), maĭ ospitalierĭ şi decît Turcĭĭ şi decît Aromînĭĭ şi decît Albanejiĭ!

Lipsa de mila la Aromînĭ, de compătimire pentru aproapele săŭ, precum şi exemplul adus de Dl. Weigand cu Perivoliaţii, carĭ ar fi distrus maĭ multe sate, ca să stăpînească munţiĭ este tot ce poate fi maĭ grăbit cercetat. Lăsăm la o parte cîte au suferit Aromînĭĭ din partea popoarelor conlocuitoare în cursul veacurilor, starea lor înfloritoare şi civilizatoare nimicita de cupiditatea şi invidia vecinilor lor, oraşe ca Muscupolĭe, Jarganĭ, Nicoliţa, Birina, Gramoste, etc, distruse din cauza gelozieĭ şi lacomieĭ, ce inspira vecinilor bogăţia stăreĭ lor economice, şi ne oprim la exemplul adus de Dl. Weigand, ca să-ĭ spunem, că acele sate din jurul Perivoleĭ aŭ fost toate romîneştĭ, că n-aŭ fost distruse, ci părasite de locuitorĭĭ lor, carĭ s-aŭ stabilit de bună voe în Perivole, făcînd prin acest mod un orăşel puter-

[1]) Albumul Macedo-romîn, p. 102: Les Roumains macédoniens en Autriche et en Hongrie par Emil Picot.

www.digibuc.ro

nic şi capabil a ţine pĭept atacurilor şi jafurilor prădalnice ale Arnăuţilor în sec. trecut: Ear parte aŭ emigrat de acolo. Dacă Dl. Weigand avea timp să se intereseze maĭ de aproape de părăsirea satelor din jurul Perivoleĭ, ar fi auzit, că şi pe la începutul acestuĭ secol, era sa fie părăsit tot satul Perivole, pentru motivul că celnicul Exarhu, stabilit cu *fălcarea* luĭ în aproprierea de viile Perivolĭaţilor, a vrut să se ducă din pamîntul Perivoleĭ; ca să nu se facă un început răŭ, Aromîniĭ din Perivole trămit o deputaţiune dintre ceĭ maĭ notabilĭ aĭ satuluĭ să-l roage să-şĭ schimbe gîndul şi fiind-că motivul, pentru care voĭea să părăsească pămîntul Perivoleĭ, era nesiguranţa avutuluĭ săŭ şi ălor carĭ depindeaŭ de dînsul—*fălcarĕa* luĭ,—Perivolĭaţiĭ îl priimesc în sat şi-ĭ clădesc în acelaş timp un castel, care pînă astă-zĭ durează;

că din bine cuvîntatele motive ale lacomieĭ străinilor, a sentimentelor lor de hrăpire, satul Perivole a fost pînă acuma de maĭ multe orĭ depopulat ca şi multe din satele romîneştĭ ale Epiruluĭ[1]).

Că şi poporul nostru, ca toate popoarele din lume, are pe lîngă calităţĭ şi defecte, nicĭ vorbă. Noĭ la locul săŭ vom arăta în ce conzistă aceste defecte. Pînă atuncĭ d-l Weigand va fi de acord a ne recunoaşte, că în oraşul Atena, unde a petrecut atîta timp, cu ocaziunea călătorieĭ sale în peninsula balcanică, toate instituţiunile culturale de însemnătate, sînt făcute de Romînĭ, începînd cu universitatea, opera luĭ Sina şi Dumba şi sfărşind cu Stadion, opera luĭ Averof. Va fi de acord a recunoaşte, că numaĭ raseĭ romîneştĭ se datoreşte rolul civilizator al Peninsuleĭ Balcanice, cu toată durerea ce simţim, că acest rol n-a eşit la iveală, nu s-a manifestat în senz naţional. Ca şi noĭ, d-l Weigand va recunoaşte, că celebrităţile greceştĭ nu sînt decît Aromînĭ.

Pentru aceasta socotim, că nu e bine, ca, bazîndu-te pe nişte *viersurĭ batjocoritoare* falşe şi ca text şi ca traducere, să tragĭ nişte concluziunĭ răŭ-voitoare pentru un popor, a căreĭ misiune civilizătoare în Orient încă nu s-a sfîrşit!

Pentru aceasta zicem, nu ĭe bine, ca, bazat pe informaţiunile unor cerşetorĭ, să afirmĭ în toată lumea ca ceva sigur, că un popor întreg este lipsit de sentimentul de bine-facere şi caritate, cînd faptele dovedesc contrariul de nemărginita dărnicie a poporuluĭ Aromîn, de proverbiala luĭ ospitalitate.

Acestea şi alte multe, pe carĭ d. Weigand nu le a ştiut, cînd a afirmat un neadevăr supărător pentru Aromînĭ, ar putea să alcătuĭască una din paginele cele maĭ meritorĭĭ pentru titlul de glorie a Aromînuluĭ în Peninsula Balcanică!

Credem, că învaţatul german va recunoaşte dreptatea celor spuse de noĭ.

Injurăturĭ adresate grecilor de copiĭ aromînĭ.

1. Grech'i, grech'i
   grecàca,
   pos tun trós
   tun bácaca?
   mi laði, mi ξiði,
5. mi tis γatas tu cupsiði.

[1]) Din *Avela* sunt locuitorĭĭ satelor *Selţa*, *Maruşa*, *Dolţanĭ*, *Xirolivad*, *Proia*, etc. Din Perivole satul *Călivele Perivolţaţilor* de lîngă Ohrida, *Călivele luĭ Prapă*, de lîngă Veria; etc.

www.digibuc.ro

1. *Traducere.* — Grecule, grecule, — *grècaca*, — cum o mănînceĭ
5. broasca? cu unt-de-lemn, cu oţet,—cu coada (bucata) pisiceĭ.

Notă. — *Grecaca* este un cuvînt imitativ, prin care copiiĭ aromînĭ batjocoresc modul de a vorbi al grecilor, pe cal îl aseamănă cu orăcăitul broaştelor.

Iată în privinţa aceasta şi o frîntură de limbă, intitulată: *cum strigă broaştele:*

Grec, grec
mîcă mîrcat,
grec, grec
mîcă c.....

Alta.

Cînd greciĭ batjocoresc pe Aromînĭ cu cuvintele:

«Vlahʲi, Vlahʲi
burḑo-vlahʲi».

Aromînule, Aromînule,
burḑo-Aromînule!

copiiĭ de aromînĭ le răspund:

San ime vlahu
ti se vlavu?
san s-tu vanu,
ðen s-tu vɣanu?

Traducere.— Dacă sînt aromîn, — întru ce ţĭ stric? — Dacă ţĭ-o bag,—nu ţĭ-o scot?

Notă. — Greciĭ din Tesalia, de unde sînt culese acestea şi ceĭ din Epir, în derîdere, cînd se ceartă cu Aromîniĭ, îĭ poreclesc: *burḑo-vlahʲi* şi maĭ rar *cuţovlahʲi.*

Alta.

Aromîniĭ, cînd se coboară cu trupele lor în cîmpiile Tesalieĭ, foarte des vin în ceartă cu locuitoriĭ satelor greceştĭ, pentru păşunea livezilor, pe carĭ Aromîniĭ le cumpără de la proprietarĭ, ca să pască vitele în tot timpul ierneĭ. Cînd Greciĭ prind vite de ale Aromînilor, în pămînt ce nu le aparţine acestora, le închid şi cer *ghiză* (amendă). Vĭersurile următoare se adresează păzitorilor grecĭ, carĭ închid vite de ale Aromînilor.

Grechʲi, grechʲi.
mangarechʲi,
var ta vʲiðvʲa pisu,
chʲi ela na si tripisu.

Traducere. — Grecule, grecule,— mangarecule,— goneşte caprele înapoĭ, — şi vino să te înţăp.

Alta.

1. Grechʲi, grechʲi,
crechʲi, crechʲi,

www.digibuc.ro

crech'i, crech'i, ş-plîscînĕá,
plîscînĕá şi dîngîneá;
dîngîneá tu ch'ali,
tra s-te-arúe tu váli.

Traducere.— Grecule, grecule,— să crepĭ, să crepĭ, — să crepĭ, să crepĭ şi să plezneştĭ,—să plezneştĭ şi să *dîngîneştĭ*,—să *dîngîneştĭ* în pĭele,—să te arunc în pĭele.

Nota. *Dıngnescu* înseamnă: pleznesc. Este cuvînt format prin imitaţie de la *dıng*, zgomotul ce l face, cînd cade cine-va dintr o dată.

Alta.

Grec laĭ Grec,
capu şcret,
l'aŭ un per di ed,
v'in a mî-taĭ di l'-u ved;
l'aŭ un per di ţap,
v'in la mî-ta di l'-u nţap;
l'aŭ un per di porcu,
v'in la mî-ta di l'-u torcu;
l'aŭ un per di lup,
v'in la mî-ta di l'-ŏ-astúp.

Traducere. — Grecule, grecule,—cap sec,—ĭeaŭ un păr de ĭed,—vin a mamaĭ tale de ĭ-o văd;—ĭeaŭ un păr de ţap,— viŭ la mamă ta, de o înţăp; — ĭeaŭ un păr de porcu,— viŭ la mamă ta de ĭ-o torc; —ĭeaŭ un păr de lup,—viŭ la mamă ta de ĭ-o astup.

La Bulgarĭ.

Dintre diferitele înjurăturĭ adresate bulgarilor, reproducem numaı următoarea:

Vurgare
putŏare,
cap gros,
biducl'ós.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere.—Bulgarule,—putoare,—cap gros—păduchios.

La Ţigani.

Ch'iali laĭe,
cap di gaĭe,
cap di gaĭe,
fură ŏae.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere.—Pĭele neagră,—cap de gaĭe—cap de gaĭe (cĭoară), — fură oae.

www.digibuc.ro

Alta.

Gh'ifta curbeta,
c'angala tabeta.

Traducere.—Ţiganca, ţiganca (cea nomadă), *cîangala tabeta*),—(n-aŭ nicĭ un senz cuvintele din urmă).

La Albanejĭ.

Pentru Albanejĭ cunosc numaĭ aceste două vĭersurĭ :

Arbineşĭ
fîr di cîmeşĭ.

Traducere.—Albanejĭ—fără cămăşĭ.

La Evreĭ.

Evreĭ nefiind prin satele romîneştĭ, copiiĭ de prin oraşe le cîntă pe greceşte :

Uvriða
casiða.

Traducere.—Evreĭ, rĭĭoşĭ (leproşĭ).

La Turcĭ.

Cea maĭ strașnică înjurătură o adresează copiiĭ Turcilor. Fiind din cale afară îndicentă, nu o putem reproduce.

Alta

Dar nu numaĭ pentru grecĭ, bulgarĭ etc.., aŭ înjurăturĭ copiiĭ, ci şi pentru sătenĭĭ romînĭ din satele vecine. Aşa de pilda la Avela, copiiĭ înjură pe copiiĭ din Samarina ast-fel :

Simîrn'ate,
gurgul'ate,
eşĭ în ḑeană,
beşĭ tu z-mĕană,
alasă mula,
acaţă p.....

Traducere.—Samarineanule,—rotundule,—eşĭ pe colină, — b., în izmene,—lasă catîrul,—prinde.....

www.digibuc.ro

MEDICINA POPULARĂ A AROMÎNILOR

www.digibuc.ro

INTRODUCERE

De cînd ïe omenirea a trebuit să existe bolï şi prin urmare instinctul de conservare a făcut pe individ să caute şi mijloacele de combatere.

Acest lucru se poate urmări cu oare-care succes chïar şi la animale.

La om însă preocuparea pentru buna stare a sănătăţiï a luat o dezvoltare însemnată, mulţumită graduluï superior al inteligenţeï sale.

Pentru aceasta, din anticitatea cea maï înaintată, întîmpinăm felurite încercărï ale omuluï, tinzînd la uşurarea suferinţelor sale.

La Grecï, în documentul cel maï vechiŭ al literatureï lor, în «Omer», vedem pomenindu-se de doctorï şi de vindecărï [1]).

In aceste timpurï, cînd ştiinţa în genere era exclusă şi înlocuită aproape esclusiv de credinţă, e foarte natural ca acelaş individ să fie în acelaş timp, vrăjitor, preot şi doctor şi caracterul medicineï să fie esclusiv religios.

«De tous temps, spune Dl. Tuchmann, et en tout lieu la religion «a fait concurrence à la mèdecine et, chez les incivilisés, le même in«dividu est à la fais sorcier, prêtre et médecin. Hélios, Asclépios, He«mathéa, Serapis à Canope, Les Sotères à Lébédos en Lydie, Iro en «Laconie, Iris en Grèce et en Egypte, prescrivaient en songe des re«mèdes aux malades qui s'endormaient dans leurs temples».

Şi aşa de adevărat ïeste acest lucru, în cît nicï astă-zï n-a dispărut cu totul credinţa în puterea sfinţilor asupra pătimaşilor, carï se adresează lor.

Cîţï sfinţï şi sfinte făcătoare de minunï nu întîlneşte călătorul în Peninsula balcanică, ca să ne referim la ce am avut ocaziunea să vedem înşi-ne?

Dl. Reinach (S.) în opera sa: *Manuel de Philologie classique*, vorbind despre «medicina» la Grecï, zice:

«Le caractère de la médecine fut d'abord exclusivement religieux. On plaçait le malade dans des chapelles (ασκληπιεῖα) attenant aux temples d'Esculape: après des prières et des sacrifices, il s'endormait près de la statue du dieu, qui lui apparaissait en songe. Le prêtre expliquait le songe du patient, ou au besoin rêvait pour lui, et prescrivait des remèdes en conséquence. On éloignait les moribonds du temple pour ne pas le souiller. Un asclépiade de Cos, Hippocrate, it connaître au

[1]) Mélusine, III, p. 565.

www.digibuc.ro

public les recueils empiriques que se transmettaient les prêtres d'Esculape, et, sécularisant ainsi l'art de guérir, fonda la mèdecine scientifique (V-e siècle [1]).

Tot aşa la Romanï s-aŭ introdus medicii de timpuriŭ: «Malgré la résistance des vieux Romains, comme Caton, les médecins grecs s'établirent à Rome et y firent école. À la fin de l'Empire, on trouve des médecins des pauvres *(archiatri populares)*, élus dans chaque municipe par le conseil de décurions; l'enseignement était donné à Rome dans une *scola medicorum*, où des médecins salariés par l'Etat faisaient des cours publics [2])»

După cum vedem ştiinţa medicală s-a introdus de timpuriŭ şi astă-zï e de necontestat, că a făcut un progres colosal de mare. Cu toate acestea alăturï de adevărata medicină ştiinţifică a existat totdauna, există şi astăzï şi poate va exista încă mult timp în unele părţi o medicină populară, cu superstiţiile sale, carï se transmit din tată în fiŭ cu o religiozitate sfînta [3]).

Va exista poate încă mult timp credinţa poporuluï în puterea binefăcătoare a spiritelor bune saŭ rele, în virtutea metalelor, plantelor, şi animalelor, în influenţa stelelor. Nu uşor se distrug proprietăţile mistice ale credinţelor de tot felul, ale descîntecelor cu cuvintele lor cabalistice. Tot aşa recurgerea celor carï suferă la ajutorul zînelor, apelor sacre, arborilor etc. etc.

Credinţa aceasta a poporuluï în mare parte ïeste întreţinută şi de şarlataniï, carï ajutaţi de credulitatea nemărginită a omuluï, şi profitînd de caracterul unor boale uşoare, ce dispar de la sine tot aşa de repede, după cum aŭ venit, speculează în tot felul, după cum foarte bine observă şi Dr. Leon N. în Arhivă [4]).

Importanţa medicineï populare ïeste însemnată din maï multe privinţe.

In medicina babelor se oglindeşte o parte destul de însemnată din viaţa intimă a poporuluï, care o practică, pe lînga supravïeţuirea a mare parte din credinţele şi remediile popoarelor păgîne antice.

Nicï o îndoïală, că alăturï de obiceïurï, moravurï, limbă şi altele, moştenite de la poporul de unde se trage obîrşia noastră, medicina poporană ni s-a tranzmis în mare parte intacta.

D-l Hasdeŭ [5]), confruntînd în această privinţă o dizertaţiune a Dr. Costache Vernav: *Physiographia Moldaviae*, Budae, 1836—în 8,—în care acesta atinge şi ştiinţa medicală a babelor,—cu preceptele medicale, pe carï ni le-a tranzmis bătrînul Pliniu, constata marea asemănare ce există între unele şi altele.

Reproducem după D-l Haşdeŭ acest studiŭ:

«In durerï de cap ţăranul nostru pune la frunte şi la ceafă foï de varză «*Vernav, op. cit.* p. 57).

«Pliniu (*Hist. nat. XX*, 33) repeţind un precept şi maï vechiŭ

[1]) P. 257.

[2]) Solomon Reinach: *Manuel de Philologie classique* p. 350.

[3]). Arhiva, organul societăţiï ştiinţifice şi literare, VIII, p. 253, 254. Iaşi 1897.

[4]). Hasdeŭ: Columna luï Traian, anul III No. 33 (143) p. 297, 1872.

www.digibuc.ro

al celebruluĭ Catone (*de rustica* 157 : De *capite et de oculis omnia deducet*), zice, că toate felurile de varză sînt de minune la dureri de cap : Cato crispam—brassicam—maxime probat, dein laevem grandibus foliis, caule magno ; *prodesse tradit capitis doloribus.*

«In oftalmie ţăranul nostru recurge la suc de ceapă (Vernav, 58).

Pliniu ne spune, că pentru îndreptarea vederiĭ este foarte bine măcar a mirosi ceapă, dar maĭ cu seamă a-şĭ freca ochiĭ cu sucul eĭ : «Caepae silvestres non sunt ; salivae olfactu ipso et delacrymatione *caligini medentur, magis vero succi inunctione.* (H. N. XX, 20).

«In abscese saŭ uĭme ţăranul nostru întrebuinţează plătăginea. (Vernav, 60).

«Pliniu atribuĭe acesteĭ ierbĭ întocmaĭ aceeaşĭ acţiune «vis mira in siccando densandoque corpore cauterii vicem abtinens. (II. N. XXV, 39) şi într-un alt loc : «plantago omnium generum hulceribus medetur (H. N. XXVI, 87).

«Pentru tuse ţăranul nostru ştie o mulţime de mijloace.

«Maĭ toate se găsesc în Pliniu.

«Pe săteanul romîn îl vindecă de tuse hreanul amestecat cu zahar (Vernav, 58).

«In loc de zahar, Romaniĭ ceĭ vechĭ îndulceaŭ hreanul cu mĭerea ; eată toată diferinţa.

«Pliniu zice :» ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodest cum mele. (H. N. XX, 33).

«Ţăranul nostru maĭ are contra tuseĭ nalba : *althaea officinalis.* (Vernav 51).

«Pliniu de asemenea constată, că cea maĭ îndărătnicită tuse trece de foile nalbeĭ fierte în lapte : în lacte decocta, quamlibet *perniciosae tussi cittissime medentur.* (H. N. XX, 84).

«Tot contra tuseĭ ţărarul nostru are planta numită luminarea Domnuluĭ : *verbascum. (Vernav, 58).*

«Eĭ bine Pliniu ne spune, că acest medicament vegetal are atîta putere, în cît vindecă de tuse nu numaĭ oamenĭ, dar pînă şi vitele : *tanta huic vis est, ut jumentis etiam non tussientibus modo, sed alia quoque trahentibus, auxilietur potu.* (H. N. XXVI, 15).

«Morcovul contra tusii îl recomandă earăşĭ de o potrivă săteniĭ noştri (*Vernav*, 58) şi Pliniu (H. N. XXVI, 15).

De asemenea planta potbeal : *tussilago* (Vernav 158 ; Pliniu XXVI, 16 : tussim redat bechion quae et tussilago dicitur).

«Pentru darea îndărăt a lapteluĭ babele romîne de la ţară daŭ femeilor rozmarin. (Vernav : 59).

«Pliniu zice : *Rosmarinum auget et lac* in vino potum (H. N. XXIV,59), adăugînd :» lactis *ubertatem* facit (H. N. XXIV,60).

«Pentru durere de dinţĭ ţăranul nostru îşi afumă gura cu dinte de cal. (Vern. 58).

«Un medicament atît de curios s-ar părea unic în felul său.

«Şi totuşĭ noĭ îl găsim la vechiĭ romanĭ.

«Pliniu zice : «in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis simile ; hoc sacrificar dolorem, *aut exempto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonstrant.* (H. N. XXVIII,49).

«Şi maĭ original ĭeste mijlocul sătenilor romînĭ contra angineĭ : cuib de rîndunică. (Vernav. 58).

«Cine oare nu va fi surprins de a-l găsi deja întocmaĭ aşa în străbuna Romă ?

www.digibuc.ro

«Eacă cuvintele luĭ Pliniu, «in salle quoque servatae hirundines ad anginam una drachma bibuntur *cui malo et nidus earum mederi dicitur* potus. (H. N. XXX,12).

«Acelaș medicament ca poporan îl maĭ indică Celsu, un alt scriitor tot din epoca luĭ Traian *(De re medica,* IV, 4 & 1).»

Maĭ toate aceste rețete le găsim, cu escepțiunea a două, și în medicina babelor aromîne.

De la sine răsare cîtă însemnătate prezintă o colecțiune a tuturor remediilor populare a Romînilor de pretutindenĭ.

«C'est en recourant à une signification perdue de tel ou tel usage qu'on parvient à expliquer des coutumes dont on ne pouvait autrement pénétrer le sens et qu'on avait prises pour de purs actes de folie spontanée «zice, D-l Tylor [1])».

Ear D-l Hașdeŭ, în sus zisul studiu, conchide că, rețetele medicineĭ băbești a Romînilor, ne permit a înțelege unele dificultățĭ în Pliniu, rămase pînă acuma nedezlegate.

Vom maĭ adăuga, că o cercetare serioasă și aprofundată a *medicineĭ poporane* ar putea să ne dea o idee de partea cu care poporul a contribuit la înaintarea medicineĭ științifice, saŭ întru cît spiritul poporuluĭ a putut surprinde adevăratele remediĭ.

Și nu trebuie să uĭtăm, că mare parte din aceste medicamente, cu introducerea civilizațiuneĭ, sînt menite sa dispară și că prin urmare orĭ-ce întîrziere în adunarea lor ĭeste o pierdere pentru știință.

Intru cît privește efectul vătămător al unora din rețetele băbești, ne mulțumim a reproduce aci, cele scrise de D-l Avède Barine, într-o foiță a ziaruluĭ politic-literar: «*Journal des Débats*» 105ième année, 21 Noembrie 1893, care sfîrșește articolul săŭ intitulat: *Les remèdes de bonne femme*, prin observațiunile următoare, carĭ ni se par foarte la locul lor:

«Il se trouve par-ci par-là quelques trésors parmi les onguents, décoctions et recettes variées que nous ont transmis nous aïeux. Les mèdecins les méprisent, parce qu'il y a aussi une mode en science. Ce n'est pas faute pourtant d'avoir cru énergiquement à chaque remède, pendant qu'il était en honneur. Le dictionaire anglais de 1745 préconise pour les maux de bête le traitement du «célèbre Bonetus,» exposé par ce grand homme dans je ne sais quel livre. L'illustre praticien raconte qu'il saigna son malade aux deux bras et le couvrit de sangsues et de ventouses.

— «Mais, poursuit-il, malgré ces précautions, il mourut.» Sûr de l'excellence de sa méthode, le «célèbre Bonetus» entreprit un second client, «mais il mourut.» Un troisième, «mais il mourut.» Un quatrième, un cinquième, et toujours de même jusqu'à onze, ce qui n'empêchait point leur bourreau de n'attendre que le douzième pour recommencer. Il avait la foi.

Mieux valait encore, au choix, boire de l'extrait de poux, ou descendre un escalier à quatre pattes, [2]) que d'être soigné par «le célèbre Bonetus.» C'était moins dangereux.

Le même argument s'applique à l'ensemble des remèdes adoptés et pieusement conservés par le peuple. Son choix a été fait avec pru-

[1]) Tylor: Civilisation prim. p. 110—111. tom. I.
[2]) Remediĭ popula·e.

www.digibuc.ro

dence, et la médecine des bonnes femmes, tout compte fait, est l'une des moins dangereuses. Si elle guérit rarement, elle ne tue presque jamais. C'est déjà beaucoup.»

Incheind, nu putem să trecem cu vederea următoarele rînduri, cu carî d. Haşdeŭ închee *Notiţa istorică medicală*, din studiul sus pomenit, mai cu seamă, că deşi spuse în 1872, nu găsim în 1898 de cît două publicaţiunî mai întinse în domeniul medicinei poporane:

Medicina babelor de D-l Lupaşcu, precedată de un raport de d-l Bianu şi «*medicina populară*,» publicaţiune întreprinsă în *Şezătoarea* de la Fălticenî, de către d-l Lupescu.

Iată cum încheie d-l Haşdeŭ:

«Să le grupăm dar cît mai curînd toate aceste primitive recete; să le zmulgem la rîndul lor din întuneric, precum am zmuls deja într-o mare parte doinele şi basmele; apoi supunîndu-le unei serioase analize critice, să fim siguri, că o să reverse bogate valuri de lumină [1])!»

---

[1]) Haşdeŭ: Columna lui Traian III No. (33) 143 din 1872.

www.digibuc.ro

BOALE DE OAMENĬ

www.digibuc.ro

PARTEA I.

BOALE DE OAMENI

Doctorii în medicină.

Indată ce se îmbolnăveşte cine-va primele îngrijiri le priimeşte din partea femeilor.

Dacă boala nu prezintă gravitate, nu se mai recurge la alte ajutoare. Dacă bolnavul merge cam răŭ, se chĭamă preotul, ca să «*l' trĕacă cartĕa*», «*să-l ghĭuvăsĕască*», să-i citească la cap anumite canoane bisericeşti pentru uşurarea boalei.

Se cercetează apoi dacă se găseşte vre-o persoană cunoscătoare de boala, de care suferă pacientul.

In satele unde sînt instalaţi doctori în medicină, cu autorizaţie din partea autorităţilor de a practica medicina, poporul îi chĭamă la nevoie, deşi cu oare-care neîncredere.

Motivele pentru cari «doctorii în medicină» nu se bucură de încrederea poporului sînt mai multe.

Anume: In mare parte contribue la această neîncredere înşişi doctorii, fiind-că nu sînt în destul preparaţi, apoi şi mijloacele slabe şi imperfecte de cari dispun, chĭar cînd ar fi nişte doctori excelenţi.

Ca să luăm un exemplu mai concret vom zice, că la Bitolia, un oraş cu 70 de mii de locuitori, obicĭnuitele reţete ale doctorilor, foarte mulţi la număr, sînt sulfat de chinină şi alte cîteva medicamente ordinare şi eftine.

Fiind 14 farmacii, într-un oraş unde oamenii foarte rar recurg la ştiinţă, se înţelege, că farmaciştii nu vor fi în stare să aducă medicamente importante şi costisitoare, pentru că nu se desfac. De alt-fel ce vrei să facă un doctor, care nu priimeşte pentru vizită decît doi lei, cel mult, pentru doctorul renumit, 4 lei!

Neapărat, că nişte buni doctori nu pot trăi în nişte ast-fel de condiţiuni, ear nişte doctori incapabili cari îşi găsesc refugiŭ p-aci numai încredere nu pot inspira poporului.

Aceasta într-un oraş ca Bitolia cu 70,000 locuitori. Işi poate închipui ori-cine cam ce fel de doctori şi doctorii trebuie să fie prin sate!

Incă un motiv care contribuie la deprecierea doctorilor mai ieste şi faptul, că, pe cît timp boala nu se agravează, nu se recurge la doctori, cu speranţa că se va vindeca bolnavul de la sine şi numai cînd

www.digibuc.ro

ajunge cine-va greŭ bonlav, une-orĭ, după ce s-a căutat prin toate remediile băbeşti, recurge la ajutorul doctorilor.

Avînd în vedere modul mizerabil cum sînt răsplătiţĭ doctoriĭ, cînd le cade cîte un bolnav cauta sa faca *vizite* cît maĭ multe, ca să maĭ apuce ceva. De aci credinţa fundată a poporului, ca doctoriĭ în medicina în loc să vindece pe bolnav, îl fac maĭ răŭ, prelungindu-ĭ boala, ca să cîştige parale, puţin pasîndu-ĭ dacă bolnavul *moare*, de oare-ce diploma îl pune afară de orĭ-ce răspundere, pe cînd doctoriĭ populariĭ ar fi cu totul dezinteresaţĭ saŭ foarte puţin interesaţĭ, ca să prelungească boala cuĭva, practicînd medicina, cea maĭ mare parte dintre eĭ, pentru binele aproapelui.

Maĭ exista credinţa, că doctorii în medicină cînd văd că este o boală cam curioasă, ar vroi să facă experienţa pe pĭelea omuluĭ care-ĭ plăteşte.

Acestea şi o mulţime de alte consideraţiunĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin fundate, fac ca poporul să n-aibă destulă încredere în doctoriĭ în medicină.

Doctorĭ populariĭ.

Pe lîngă doctoriĭ cu diplome, recunoscuţĭ de stat, ca să aibă dreptul de a practica medicina, maĭ este o alta categorie de doctorĭ practicĭ, carĭ ar putea fi numiţĭ «populariĭ» fiind-că, după cum vom vedea, ştiinţa lor este aproape identică cu aceea practicată de popor.

Aceştĭ doctorĭ sînt la rîndul lor de două categoriĭ:

Mîscaţiĭ

«**Mîscàţĭ**» [1]) aceea carĭ se ocupă maĭ ales cu hirurgia şi carĭ maĭ cu seamă se recrutează printre aşa numiţiĭ albaneji: «Toşchĭ» spre deosebire de Gheghĭ şi printre romînĭĭ din Zagori, Epir.

Aceştia inunda toate satele şi sînt căutaţĭ de popor maĭ mult de cît doctorii în medicină din maĭ multe motive şi primul anume este, că eĭ ştiŭ să se acomodeze maĭ bine cu poporul şi să-ĭ capete ast-fel maĭ uşor încrederea, ştiinţa lor medicală bazîndu-se ca şi aceea a poporuluĭ pe experienţă amestecată cu superstiţiĭ.

Apoĭ se maĭ adauge şi faptul, că eĭ nu pretind sumele pe care le storc doctoriĭ diplomaţĭ de prin sate, ci maĭ tot-deauna se mulţumesc cu puţin, cîte odată ospătarea ce li se face din partea cuĭ-va, îĭ resplăteşte în destul.

Sînt maĭ miloşĭ de cît doctorii diplomaţĭ şi îşĭ oferă cu plăcere serviciul gratuit la ceĭ lipsiţĭ de mijloace.

Aceasta, în majoritatea cazurilor, căcĭ şi printre dînşiĭ ca şi prin toate categoriile de oameni, se găsesc şi şarlatanĭ, carĭ înşală poporul profitînd de încrederea luĭ într-înşiĭ.

In călătoria mea prin Macedonia şi o parte a Tesalieĭ am dat de nişte ast-fel de doctorĭ «mascaţi» şi m-am interesat să aflu din gura lor care li e procedeul în diferite bolĭ precum şi pe ce se bazează cunoştinţa lor medicală. Ast-fel un oare-care «mîscă» albanez-creştin, anume Sôtir, pe care l-am întîlnit în Tesalia în satul romînesc «Cuţuflĭanĭ» mi-a arătat o carte în manuscris, compusă, după cum m-a încredinţat, de un moş al săŭ, care practica medicina populară. Cu toată stăruinţa mea de a o cerceta şi a-mĭ permite să copiez cîte-va «rețete» dintr-însa, mĭ-a fost imposibil să-l înduplec. Tot

[1]) Sing. *mîscă'* pl. *mîscàţĭ.*

www.digibuc.ro

aşa de puţin a reuşit dorinţa mea de a-ĭ o cumpăra. Eĭ se tem de oamenii cărturarĭ să nu le facă boclucurĭ cu stăpînirea. Căcĭ mîscaţiĭ pretutindeni fac o mare concurenţă doctorilor diplomaţĭ, din care cauză sunt perzecutaţi de aceştia şi denunţaţĭ pe la autorităţile respective, că ar practica medicina fără a poseda diplome autorizate de guvern. Aceasta face, ca eĭ să înceapă a fi din ce în ce maĭ rarĭ, cel puţin în părţile, unde se introduce cîte un doctor.

In general vorbind, ştiinţa lor nu ĭeste aşa de periculoasă, după mărturisirea poporuluĭ; în tot cazul maĭ puţin periculoasă de cît a doctorilor diplomaţi din Atena, unde medicina se face în patru anĭ, în fie-care an cîte treĭ lunĭ [1]).

Particularitatea doctorilor *mîscáţi* este de a nu se opri de cît foarte puţin prin sate şi numaĭ cît găsesc clienţĭ, în colo călătoresc mereŭ din sat în sat.

Ştiinţa lor este curat empirică, căpătată fie din reţetele tranzmise lor de predecesorĭ, fie din cea epuizată în unele cărţĭ, poporane de sigur, carĭ circulă în Peninsula balcanică supt numele de «*Solomonia*» şi carĭ sînt scrise în greceşte şi par a fi traduse din turceşte [2]).

Vĭatri di Zagori

A doua categorie de doctorĭ populariĭ numiţĭ în genere *vĭatri di Zagori*, doctorĭ din Zagori, Epir, sînt asemenea *mîscaţilor*, dar se pretind a fi cunoscătorĭ în orĭ-ce boală, ci nu numaĭ în chirurgie, ca mîscaţiĭ.

Eĭ nu sînt vagabonzĭ ca primiĭ, ci se statornicesc într-un sat pentru timp maĭ îndelungat.

Numărul lor maĭ mare îl procură Epirul. Se bucură de mare trecere pe lîngă popor. In ştiinţa lor empirică, maĭ şireţĭ de cît primiĭ, ţin maĭ mult socoteală de credinţele şi superstiţiunile poporuluĭ.

M ŏ á ş i l i.

A treĭa categorie de doctorĭ populariĭ ar fi *babele* saŭ cum se maĭ numesc la aromînĭ: *Mŏáşile*, bătrînele şi supt carĭ înţelegem pe toţĭ aceĭa, carĭ sînt cunoscătorĭ în medicina populară şi carĭ îşĭ datoresc ştiinţa lor, nu şi unor cărţĭ, ca ceĭ din categoriile de maĭ sus, ci exclusiv experienţeĭ, bazată pe diferite credinţe de tot felul.

Acestea se deosibesc de ceĭ din categoriile de maĭ sus, fiind-că nu practică medicina cu interes, ci cu totul gratuit.

Iată cum ajung ele să fie cunoscătoare în ale medicineĭ poporane.

[1]) Studenţiĭ macedonenĭ, carĭ urmează la Atena aŭ ajuns proverbialĭ în această privinţă, în cît: «v'atru di Aθina» ĭeste sinonim cu «doctor nepriceput în medicină. Aceştia pleacă din Macedonia la Universitate pe la Crăciun, se întorc odată cu berzele pe la Paştĭ şi după patru anĭ, se întorc doctorĭ în medicină cu diplome «bune» pentru orĭ-ce stat, numaĭ pentru Grecia nu.

Scopul pentru care li se libereză cu atîta uşurinţă diplome, ĭeste ca să se întoarcă în Turcia şi să facă propagandă grecească.

[2]) Numele plantelor, metalelor, medicamentelor sînt redate în acest soiŭ de cărţĭ, în limba turcă şi cea grecească, poporul crede, că vin de la Arabĭ şi sînt antice, datorite profetuluĭ Solomon.

www.digibuc.ro

Intrebînd diferite batrîne despre modul cum își însușesc ele medicina populara, mi s-a răspuns, că în primul rînd profită de știința părinților lor, carî pe cît trăesc, aŭ grija de a le arăta tot ce știŭ, iar după aceasta din propria lor experiența și din experiența altor persoane, carî se pricep în astea.

Într-adevăr, cînd e să moară o bătrînă saŭ un moșneag, care este cunoscător de boale, cheamă pe cel mai iubit dintre fiiî săi, de obiceiŭ o fată, care este în stare sa țină minte tot ce-i spune și îi arată toată știința sa medicală, după ce i se promite prin juramînt, că are să practice medicina aceasta bătbeasca, gratuit, fara a pretinde nicî un ban, ci numai pentru «*sufletul*» săŭ și al *părinților săi*, — adică pentru iertarea pacatelor acelora carî practică această medicină,—și aceasta fiind-că poporul crede, că prin bine-facerea ce face cine-va, își atrage buna-voința cerească prin urările ce i se aduc din partea celor ajutați și vindecați;

apoi, că n-are sa divulge secretul vindecăriî unor anumite bolî la nimenî și mai cu seamă să se păzească de a-l împărtăși vre-unuî doctor, căcî acesta va căuta să monopolizeze tratamentul spre a jupui de banî pe săracii de oamenî;

și în sfîrșit, că la rîndul săŭ, moștenitorul acesteî științe cînd va fi spre sfîrșitul vieței sale, va face cunoscut toată știința ce a căpătat la un altul, căruia îî va pune aceleași condițiunî.

Niște asemenea recomandațiunî, făcute de pe patul morțiî «*cu graiŭ de moarte*», cu limbă de moarte, după cum se zice în dialectul aromîn, fac ca adunarea diferitelor formule din Medicina poporuluî, să fie foarte anevoioasă, mai cu seamă pentru partea aceea, care prezintă un caracter mistic oare-cum, precum sînt descîntecele, vrăjile, farmecile etc.

O altă cauză pentru care culegerea acesteî părțî importante a folk-loristicei prezintă greutățî, mai e și credința populara, că cine se întreține despre bolî și despre vindecarea lor, se îmbolnăvește și cine spune ce cunoaște despre vindecarea bolilor, cînd cine-va nu este bolnav, i se îmbolnăvesc copiî.

Cînd e vorba despre descîntece, se crede, că dacă spuî descîntecul la o altă persoană, își pierde «*virtutea*» puterea și prin urmare, cînd te servești de el nu produce efectul dorit.

Pe lîngă aceste categoriî de doctorî, mai în fie-care sat se găsește cîte o persoană, care să se priceapă mai mult saŭ mai puțin în modul de a vindeca o anumită boală în mod radical.

La Vlaho-Clisura, Macedonia, există un oare-care Fani Peasa, care, în vindecarea frigurilor învechite, reușește de minune prin tratarea bolnavuluî cu un medicament preparat din *earbă amară*, din care, după ce o fierbe, extrage o zeamă, cu ajutorul căreia face niște hapurî.

Pe lîngă aceste categoriî de doctorî mai toate femeile se pricep mai mult saŭ puțin în vindecarea bolilor și primele îngrijirî și ajutoare, ce se daŭ bolnavilor, vin din partea lor, după cum am zis.

Pentru măsele și ventuze, ceî mai specialiști sînt bărbieriî.

www.digibuc.ro

1. *Termenĭ întrebuinţaţĭ pentru a exprima boala şi mersul eĭ.*

lînḑiḑîri ;
nu pot ; nu ca pot ; h'iŭ lînḑit ;
nu n'-u gh'ne ;
mi cîrtí (lîngoarea ; havra, etc,) (se arata felul bolii).
ni se-asparsi ch'efea,
nu z-duţi tră mîinti ;
nu frîmsi (lîngŏarĕa) ; (lînḑitlu).
nu turnă' (lîngŏarĕa etc.)
tot tră nîpoĭ z-duţi ;
lŏ-arcă' greŭ,
nu poati greŭ ; (căḑú greŭ) ;
ĕa si scŏală, ĕa nu ;
duţi (traḑi ndreptu) lî'nḑitlu,
lo calea lantă ;
nch'isí tu luméa alantă ;
l'-bîga` mîna lîngoarea;
ncarcă' lî'nḑitlu ;
ncarca cît duţi lî'nḑitlu ;

2. *Uşurarea bolĭĭ :*

Turnă` (lîngoarĕa) ; turnă dĕadi trî nîpŏĭ ;
frîmsi ;
scîḑú (lîngŏarĕa) ;
lo tră nîinti ;
lo pri nîs ;
nŏ-ari ţivá ;
ascipă` ;
(z-duţi) easti cama gh'ini ;
s-feaţi gh'ini (saŭ : bun, la Vlaho-Clisura) ;
si scula` ;
sî nsîna' ;
z-vindică`.

Ceĭ mai întrebuinţaţĭ termeni însă pentru exprimarea noţiunĭĭ de îmbolnavire, bolnav sînt : *lînḑit*, *niputút* (bolnav), acest din urmă cu senzul de bolnav întrebuinţat mai mult pentru oameni, nu şi pentru animale.

Iar pentru noţiunea de însănătoşire avem : *sîn*, *sînîtós* ; după boala : *sculát*, *vindicát*, *însînát* ; şi *vindicari*, *însînari*, *sculari*.

3. *Ca cine-va să nu se îmbolnăvească.*

a

Sa ţiĭ, ad. sa nu lucrezi, în ajunul Joieĭ, fiind-că «*G'oĕa*» îţi păzeşte copiĭ de boale şi le prelungeşte viaţa. [1])

In ajunul Vineriĭ nu e bine sa lucrezi, trebuie s-o ţiĭ, fiind-ca

[1]) Com. de D-l Tuliu Carafoali, din Xerolivad, Macedonia.

www.digibuc.ro

«*Vin'iréa*» te păzeşte de ochĭ, adică te păzeste de a căpăta durere de ochĭ. [1])

La Gopeşĭ, Moloviste, şi în alte cîte-va sate aromineştĭ, Vinerea nu se lucrează de loc, se ţine *di lingŏare*. [2])

b

Să te «*cumîniţi*» împărtăşeştĭ, regulat pe fie-care post, dacă vreĭ să fiĭ în tot-dauna sănătos şi să nu scuipĭ de loc după împărtăşire, căcĭ se întîmpla ca vre-un cîne să lingă scuipatul şi te îmbolnăveştĭ răŭ de tot. Asemenea cînd îţĭ curge sînge după împărtăşire, să-l înveleştĭ cu pămînt saŭ să adunĭ tot pămîntul stropit cu sînge şi să-l aruncĭ în rîŭ, căcĭ dacă îl linge un cîne, veĭ muri.

c

Să mergĭ regulat la biserică Duminica şi în zilele de sărbătorĭ şi să nu lucrezĭ în ast-fel de zile : «*s-ţinĭ sîrbîtorli*».

d

Să posteştĭ Miercurea şi Vinerea regulat, în toate posturile şi maĭ cu seamă în «septamîna mare». Asemenea sa posteştĭ în 29 August în ziua tăĭereĭ capului S-tuluĭ Ioan Botezatorul ; nepostind, pe lîngă un mare păcat ce facĭ, îţĭ veĭ maĭ atrage şi vre-o boala asupra ta saŭ asupra copiilor tăĭ.

Prima zi din luna luĭ August «*se ţine*» — se posteşte pentru sănătate şi e bine să nu se mănînce în loc de mîncare decît usturoiŭ, dacă vreĭ să nu capeţĭ friguri, de carĭ să sufer un an întreg.

e

Dacă vreĭ să fiĭ sănătos în tot cursul anuluĭ, îndată ce te scolĭ din somn la anul noŭ, să mănîncĭ un caţel de usturoiŭ şi sa te speli cu apă rece. Apoĭ ca să nu-ţĭ miroasă gura în cursul anuluĭ întreg să mănîncĭ, în această zi, o bucăţică de zahar.

f

La primă-vară se obicĭnuĭeşte, ca îndată ce cine-va se scoală din somn dimineaţa, să între în semănaturĭ spre a se «'nroua» la roua lor, căcĭ este foarte bine pentru sănătate.

g

Toţĭ e bine, ca să poarte «*marţu*» [3]) în luna luĭ Martie la mînĭ şi la gît, fiind-că prieşte sănătăţiĭ.

h

Poporul crede că blastemele, fie ele drepte saŭ nedrepte, dar maĭ cu seamă cînd sînt drepte «*acaţă*» prind pe cel blăstemat şi de acea

[1]) Com de Mitri Beza, elev, Avela, Epir.
[2]) Com., de d-l Caracota G., Gopeşĭ.
[3]) «Marţul» e ceea-ce se numeşte în Romînia «mărţişor».

www.digibuc.ro

omul cu copiĭ se teme foarte mult de ele, căcĭ de obiceiŭ după credința poporului, păcatele părinților le expieaza copiii lor.

Asemenea sa nu jurĭ «*strîmbu*» pe nedrept, căcĭ D-zeu te vede și te pedepsește, une-orĭ chiar cu moarte.

i

După ce moare cine-va, a doua zi trebuĭe să se spele toate rufele celuĭ mort, plapomele pe carĭ ședea și cu carĭ se învelea, precum și rufele acelor carĭ îngrijaŭ de dînsul. Casa trebuĭe sa se «*spulbire*» adică sa se curațe de praf, să se spele scîndurile, etc.

j

La primăvară să cauțĭ a nu te «*frînge*» [1]) vre o pasere din cele carĭ te fac să te îmbolnăvești.

4. Aghĭazma.

«Aghĭazmă» este apa sfințită de preot și care se crede, că nu se strica pe un an de zile. Apa care servește pentru «aghĭazmă» trebuĭe să fie neîncepută.

Dacă vrei sa fiĭ sănătos, să beĭ dintr-însa, căcĭ are *virtutĕa* de a alungă boala și spiritele rele.

Asemenea e bine în ziua de Bobotează, după aruncarea cruceĭ în apa, sa se scalde oamenii în apă, ca să ĭea «*aghĭazmă*» fiind-că după aceasta nu se vor mai îmbolnăvi.

Tot așa poporul crede, ca daca vitelor saŭ oamenilor bolnavĭ li se face aghiazmă, se vindecă.

5. Cît durează boala cuĭ-va.

Pe tot timpul cît durează boala cuĭ-va, pacientul este vizitat de toate rudele și cunoscuții saĭ, carĭ intrînd la dînsul, după sălutarea obicinuita, îi doresc însănătoșire grabnică, zicînd: «*întrĕá ită*» [1]) adică sa fie boala trecătoare, pasageră și urmata de o convalescență fericită cît mai curînd.

Vizita aceasta se face ca să nu i se «*urască*» bolnavuluĭ stînd singur și ca să i se arăte interes din partea celor carĭ țin la dînsul, precum și sa-l încurajeze.

Femeile carĭ vin sa-l vadă, îĭ aduc de obiceiŭ cîte ceva de mîncare, precum fructe și alte diferite lucrurĭ, carĭ poartă numirea de *arusticó* de la cuv., grecesc ἄροστος «bolnav», de unde ceea-ce se aduce bolnavului, saŭ: *pînada.*

Dupa însanătoșire. bolnavul întoarce vizita celor carĭ aŭ avut buna-voință să se intereseze de dînsul. Poporul crede, că dorința oa-

[1]) A te frînge «s-ti frîngă» o pasere însemnează a auzi la întoarcerea primăverei, pentru întîia dată și fără a fi mîncat ceva «*agiún*» flămînd, cîntecul uneĭ paserĭ călătoare precum este rîndunica, barza etc, saŭ al uneĭ paserĭ cîntătoare, care cîntă în revărsatul zorilor.

[2]) In treacăt.

www.digibuc.ro

menilor, urarea lor pentru însănătoşirea cuĭ-va, este ascultată cu bunăvoinţă de Dumnezeu şi pentru asta ţine, ca bolnavul sa aĭbă cunoscuţi şi rude multe, ca în ast-fel de împrejurarĭ grele sa fie adus aminte:

Iu ascuch'e nă hŏară,
Máţină nă mŏară.

Trad.—Unde scuĭpa un sat
Macina o moara,

zice poporul, cînd vrea să arate cît pot oamenii prin voinţa lor şi eĭ cred cu toata convingerea în această putere miraculoasă.

Intreţinerile ce se fac în timpul acesta în camera bolnavuluĭ aŭ în vedere maĭ mult boala sa, îl întreabă ce a luat, cu ce s-a căutat, cînd a luat cutare medicament cum i-a mers, şi fie-care, din experienţă, pe cît şi cînd se pricepe, îl sfatuieşte să încerce şi cu cutare saŭ cutare medicament spre a vedea, cum are să-ĭ meargă, aşa în cît aci se face o rememorare a diferitelor recete băbeştĭ referitoare la boala aceea; saŭ se povestesc diferite lucrurĭ de natură a distrage pe bolnav şi a-l face să simtă maĭ puţin durerea ce-ĭ pricinuĭeşte boala.

La plecare asemenea îĭ doresc însanatoşire şi-l încurageză sa nu se teamă de boala, că nu-ĭ nimic şi că are să-ĭ treaca.

Sînt foarte mişcatoare une-orĭ aceste întrevederĭ. Rude din depărtarĭ marĭ, auzind că unul din aĭ lor sufera, se scoala şi se duc sa-l vaza, să-l încurajeze. Dar chiar daca e să moara, se crede, ca o nemarginită consolare se aduce luĭ, fiind-ca vede cu ochiĭ, că nu ie singur, părăsit, şi uitat în ultimele momente.

Şi aceasta este o uşurare şi pentru rudele bolnavului. Momentele de întîlnire acelor departaţi cu rudele bolnavului, sînt tot ce poate fi maĭ dureros. Iubirea amestecata cu durerea, încredinţarea prieteniei îndelungate în momente grele, zmulge lacrimi din ochiĭ tuturora. Dupa ce se săruta şi-şi doresc sanatate, cel sosit nerabdător sa vază bolnavul vrea să sboare la dînsul. Cei din jurul luĭ, daca cum-va bolnavul *e greŭ*, îl sfatuĭesc să aştepte, ca să previe întîĭ pe bolnav, ca nu cum-va prezenţa luĭ neaşteptata sa-i faca răŭ. O data introdus, cei din jurul bolnavului încep să-ĭ vorbească de cel nou sosit, daca-l cunoaşte, dacă nu-ĭ face placere să-l vaza etc. etc. etc.

6. *Despre boalele carĭ nu se pot vindeca prin ajutorul medicamentelor şi al descîntecelor.*

Ast-fel de boale sînt: *nebunia*, *apoplexia*, *orbirea*, zacerea în pat maĭ mulţĭ anĭ de-arîndul de orĭ-ce alta boala învechită asupra cărora doctoriile şi descîntecile n-aŭ avut nicĭ un efect sălutariu.

Pentru nişte ast-fel de boale se recurge la alte mijloace şi anume: 1) Bolnavul este adus la unele biserici, cărora li se atribuie o putere miraculoasă. Ast-fel de biserici sau monastirĭ sînt cunoscute de popor, dupa diferitele legende ce se povestesc asupra puterii lor vindecătoare.

La nişte ast-fel de biserici saŭ monastirĭ bolnavii dorm lîngă altar una saŭ treĭ zile de-arîndul şi promit în gîndul lor diferite lucrurĭ sfinţilor saŭ sfîntuluĭ caruia este închinata acea biserică, dacă le va veni în ajutor ca să scape de boala.

www.digibuc.ro

Cînd se duc la nişte ast-fel de bisericĭ, aduc untdelemn, cu care se aprind toate candelele bisericei, ceara şi alte diferite darurĭ, după voinţa şi dupa putinţa bolnavului. Acest act solemn se numeşte :

«dişcl'ídirĕa bisĕárical'eĭ».

Pe de alta parte nu trebuĭe să meargă decît Mĭercurea saŭ Vinerea, de oare-ce se crede, ca în serile acelea se întorc îngeriĭ din călătoria lor şi prin urmare fiind în biserică, cînd va dormi bolnavul, vor putea să-ĭ comunice prin vis ce trebuĭe să facă, spre a se vindeca [1]).

In vis sfîntul bisericeĭ acelea saŭ un înger îl sfatuĭesc ce doctoriĭ sa useze, ce bine-faceri sa facă, ce trebuĭe să promită bisericeĭ etc. dacă vrea să se însănătoşască.

Altă dată îĭ face cunoscut păcatul pentru care el sufera de o ast-fel de boală şi îi spune dacă se poate vindeca saŭ nu şi mijloacele prin cari poate ajunge la aşa ceva.

Tot-d'auna însa trebuĭe să promită de cu seară, înainte de a-l apuca somnul, că daruieşte ceva sfîntului, fie un lucru cît de neînsemnat, dacă vrea să viseze.

Une-orĭ, după partea corpuluĭ de care suferă bolnavul, promite sfîntuluĭ bisericei respective că-ĭ va dărui partea aceea de argint saŭ de aur dacă-l va vindeca, ast-fel daca e paralitic de o mînă, îi promite o mînă de argint saŭ de aur ş. a. m. d. şi se crede, că acest dar are un efect maĭ bun de cît toate cele-lalte, ce se pot oferi sfinţilor. Se înţelege, că asemenea darurĭ costisitoare se fac bisericilor de ceĭ bogaţĭ mai mult.

7. *Ape vindecătoare.*

Apele vindecătoare sînt de două felurĭ : ape vindecătoare cu caracter religios şi ape vindecătoare cu caracter nereligios.

Cele cu caracter religios sînt apele cari se găsesc pe lîngă monastirĭ şi puterea lor bine-facătoare se atribuĭe sînţilor de la monastirele acelea şi cari ape aŭ apărut o dată cu fundarea miraculoasă a monastirilor—şi maĭ toate monastirile posedă cîte o legenda prin care se arată modul miraculos, cum s-aŭ fundat, fie prin revelaţiunea vre uneĭ persoane, fie prin altă minune — orĭ în urma vre-uneĭ minunĭ ulterioare.

Puterea acestor «ape» conzista în a te spăla cu dînsele saŭ a bea dintr-însele. Puterea lor une-orĭ e bine-făcătoare pentru anumite boale ast-fel că sînt «ape» bune numaĭ pentru dureri de ochi, de picioare, de urechi etc.

Cînd te apropiĭ de ele, trebuie să păstrezĭ cel maĭ pios respect şi înainte de a te spăla sau a bea, trebuie să depuĭ un «semn» adică să laşi în dulapul saŭ cutia acelei «ape», o moneda de argint, un fir rupt de pe haina sau ori-ce alt lucru se găseşte asupra-ţi în acel moment, dacă vrei ca apa sa producă efectul sau favorabil. Din contră durerea ta se înăspreşte şi mai mult.

[1]) Comunicată de Mitri Beza, elev din Avela, Epir.

www.digibuc.ro

8. *Ape vindecătoare cu caracter religios*

La Vlaho Clisura se află o ast-fel de apă în apropierea orăşeluluĭ spre răsărit în altarul sfîntuluĭ Prodrom; bisericuţa este în pădure, şi apa curge picătură cu picătură. Cine suferă de durere de ochĭ şi se spală la această apă se vindecă imediat, după credinţa poporului. *Ăianarghiri,* este o monastire în depărtare de vre-o doue ceasurĭ din Vlaho-Clisură spre N-V. Aci de asemenea se afla o apă sfîntă, care une-orĭ curgînd produce o melodie placută, ceea ce contribuie şi maĭ mult la renumele puterei sale bine-facătoare. Aci vin oamenii de se spală de orĭ-ce boală şi se crede, că e imposibil să nu se vindece.

La sfînta Treime din Avela, Epir de asemenea se află o ast-fel de apă sfînta, unde se spală sănatoşiĭ, ca să nu se îmbolnavească. Apa este limpede, rece şi uşoara, ast-fel ca e foarte bună de băut. Este în curtea monastireĭ şi lîngă dînsa se află un chiparos frumos.

La Moloviste de asemenea se găsesc ast-fel de ape şi anume: La «*Sîntu G'org'u*» numit şi la *sîntu dingh'ós*[1]), unde se duc de se spală oamenii pentru boale de mînă, picioare, ochi etc. Este spre Sud de Moloviste la o depărtare de 10 m. Apoi la o depărtare de $1^1/_2$—2 ceasurĭ de satul Moloviste, se află o apă la biserica, *Aghiu-Spas* pe munte. Apa izvorăşte dintr-o peşteră prăpăstioasă. Drumul spre a ajunge la aceasta apă este foarte periculos, fiind-că ar trebui să te suĭ agăţându-te cu mînile de muschiul pietrelor. De asta, apa pentru spalarea celor bolnăvicioşi, se cară de vre o persoană îndemnatică.

Biserică aci nu este, ci numaĭ o icoană, căreĭa se aprinde candila în ziua hramuluĭ său, care vine la 40 de zile după Paşti. Aci sînt urmele uneĭ cetăţi şi colosala poarta ce se vede căzută şi sub care poporul trece cu mare religiozitate, dovedeşte aceasta. Nu e locul aci ca să vorbim despre diferitele legende ce se povestesc despre dînsa.

De asemenea la Samarina, Epir se găsea o fîntînă, care acuma s-a stricat, la care se duceaŭ să se spele oamenii bolnăvicioşi. Aceasta fîntînă a devenit sfîntă numaĭ în urma predicelor sfîntuluĭ Cosma care povăţuĭa pe oamenĭ lîngă dînsa să-şĭ lepede limba lor şi să nu vorbĭască de cît în limba în care a vorbit şi vorbeşte Dumnezeŭ, adică în limba greacă, căcĭ D-zeŭ afară de limba greacă nu pricepe alta. «Ca dovadă, spunea el, pentru iubirea ce-mĭ veţĭ păstra în viitor şi ca o reamintire a predicelor mele să vă fie fintina aceasta, pe care eŭ cu puterea ce mĭ-a dat Dumnezeŭ o declar de sfîntă şi toţĭ cîţĭ se vor spăla la dînsa să se vindece, dacă vor fi păstrat cu sfinţenie cele spuse de mine».

9. *Ape cu caracter nereligios*

«Ape» cu caracter nereligios sînt isvoarele zînelor (*zînilor*) sau ielelor (*albilor*).

Puterea acestor «ape» este tot aşa de bine-facatoare, cînd pacientul îndeplineşte anumite condiţiunĭ, despre carĭ vom vorbi maĭ jos asupra «*albilor*», ca şi ceea a «apelor» despre carĭ am vorbit maĭ sus.

[1]) Prin Epir se zice «sîmtu» în loc de «sîntu» după cum se zice la Moloviste Macedonia.

www.digibuc.ro

In[1]) această categorie intră şi «apele» numite după numele zilelor, săptămînei şi arborilor marĭ.

Să nu se creadă însă că poporul recurge la mijloacele descrise maĭ sus numaĭ în cazul cînd boala nu s-a putut vindeca prin ajutorul medicamentelor şi al descîntecelor, căci el consideră de bine servirea cu mijloacele de maĭ sus chiar şi pentru boalele cele maĭ neînsemnate.

10. Albele, ḑînele.

«*Albele*» se crede că sînt niştе fee mitologice de o frumuseţe extraordinară.

«La Molovişte, Macedonia, se crede că «*albele*» sînt niştе neveste «frumoase, cu părul de aur, cu ochiĭ marĭ, îmbrăcate numaĭ în «*albe*», «haĭne albe»[2])

«*Albele*» la noĭ se maĭ numesc şi «ḑîne». Despre ele se crede că sînt niştе fecioare candide, carĭ se bucură de o mare putere asupra muritorilor. Imbrăcămintea lor favorită, se crede că este cea albă ca zăpada, curata de tot[3]).

De asemenea la Ohrida există aceeaşĭ credinţă asupra lor.

Credinţa populara le atribuie în cele maĭ multe orĭ o putere răŭ făcătoare. Ast-fel: cînd «cadi vîră din naſoară» cînd e lovit de nebunie, paralizare a diferitelor membre ale corpuluĭ, poporul crede, că aceasta a provenit de «gŏada», lovirea, «*albelor*». Aceasta provine din maĭ multe cauze şi anume saŭ că nebăgînd de seamă le calcĭ, saŭ din altă cauză[4]).

«Les *Formoses* ou les *Belles*, appellées en Roumanie *Iele*, sont des esprits inventés par la croyance populaire chez les Roumains de Macédoine. Méchantes et d'une rare beauté, elles exercent une grands puissance sur toute la vie de l'homme, auquel elles peuvent donner le bouheur ou le malheur. Elles ont en mains les maladies et peuvent les guerir. Un berger a-t-il eu un bras paralisé, c'est qu'l s'est assi dans un arbre hanté par les Formoses[5]).

«*Albile*»[6]) saŭ *Muşatile* sînt niştе zîne, carĭ, în timpul nopţiĭ, umblă prin prejurul caselor *(pitu chicute)*, pe lînga streaşine. Ele lovesc cu boala *(agudescu, închicutează)* pe toţĭ aceĭa carĭ, în timpul nopţiĭ, staŭ în *chicute* saŭ se p.... în acele locurĭ. De aci zicĕtoarea foarte obicĭnuită: «*Nu ti chişe tu (în)chicute, că ti-nchicutează*». Suferinduluĭ de *închicutare* (lit. impicutare) saŭ dambla îi se zice: Albă şi hărioasă vine, albă şi hărioasă s-fugă, (z-ducă)!»

Un alt romîn macedonean, d. Andreĭ C. Bagav, a bine-voit a-mĭ comunica urmatoarele:

«*Ielele*, la Macedo-romînĭ, pretutindinea se numesc *albile*, ĭar nu *muşatile*. Credinţa populară le atribuĭe aceĭaşĭ putere răŭ-făcĕtoare ca şi Ielelor, adică: paralizarea diferitelor membre şi părţi ale corpuluĭ, a limbeĭ, a auzuluĭ chiar. Expresiunile consacrate pentru a desemna pretinsa boală căpătată de la *albe*, sînt: *agudit de (di) albe* (lovit de

[1]) Com. de către d-l Papa Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) Com. de d-l Todi Trif. Nîrte din Molovişte, Maced.
[3]) Com. de d-l I. Sterescu din Cruşova, Macedonia.
[4]) Com. de d-l Tode Nîrte din Molovişte Macedonia.
[5]) Bolintineanu, Brises d'orient, p. 364.
[6]) V. Şainénu (L), *Ielele* et p. 25, com. de Iutza M. din Cruşova.

www.digibuc.ro

Iele) saŭ *lŏat de albe*. Adjectivul *muşatele* (frumoasele) este mai mult un termen de exorcizare. Cînd cine-va e *agudit di albe*, vin babele cunoscătoare de leacurĭ şi, dupa ce întrebuinţeaza tot ce tradiţiunea le a lăsat pentru a face, ca *albele* să se milostivească a ĭeşi din corpul celui lovit de dînsele, stabilesc apoĭ o conversaţie directă cu dînsele, *(albele)* şi mîngiindu-le, le daŭ numele cele maĭ dezmĭerdătoare, de pildă: Ieşiţĭ, lea muşatile, lea bune, etc. etc. şi alte calificative de felul asestora.

«*Dzînele, Dulcele, Muşatile, albele*, sînt epitetile, ce daŭ Macedoromîncele Ielelor, în Ohrida pe lîngă aceste numirĭ, le maĭ zic şi *arghĭandele*, şi anume cînd este vr-o vijilie mare şi vîntul sufla fluerînd, asemenea se zice, că trec arghĭandele. În Bitolia, Prilep, Velesu şi în cîte-va părţĭ, unde Romînii aŭ venit în contact cu Bulgarii, le zic şi *samovile* [1]).

Une-orĭ chiar lovindu-te, ele îţĭ vorbesc, «strigă», din cauză că le-aĭ călcat.

Tot-dauna cel lovit, suferă de partea corpuluĭ unde a fost lovit, şi cînd lovitura a fost tare de tot, te poate paraliza pe loc saŭ te poate asurzi saŭ chiar nimici.

Locuinţa favorită a «albelor» este în dumbrăvĭ, pe la izvoare line, fîntînĭ, prin văĭ frumoase, prin peşterĭ ripoase etc.

«*Dînele* saŭ *albele*, după credinţa populară, numaĭ pe la miezul nopţiĭ părăsesc locaşul lor, ca să se plimbe, cînd toată lumea se repauzează.

Lor le place maĭ mult să petreacă în acest timp pe la morile din văĭ, pe sub straşinele caselor, pe la raspîntiĭ, unde de obiceiu le place să-şĭ îndestuleze foamea «*si s anĭfĭlĕască*». Ele beaŭ apă din orĭ-ce vas al oamenilor. Toţi se păzesc în ast-fel de timp să ĭasa din casă, saŭ să azvîrle apă pe sub streaşinĭ de teamă să nu stropĭasca masa «dînilor», căcĭ în cazul acesta persoana aceea îndata va fi lovită «agudita» de «albe», şi se va îmbolnăvi de vre-o boală «*dinafŏară*»[2]).

La Ohrida[3]) se crede de asemenea, că ele numaĭ noaptea apar şi rămîn pînă cîntă cocoşul, supt umbra unuĭ nuc, unde nu trebue sa staĭ în timpul nopţiĭ, căcĭ te lovesc «te agudesc». Pentru a nu te întîlni cu ele să nu fluerĭ noaptea, sa nu te p.... şi cînd facĭ aceasta să te păzeştĭ a o face sub streaşina caseĭ saŭ supt nuc.

Nicĭ să trecĭ prin asemenea locurĭ nu este bine şi cînd eştĭ nevoit, înainte de a trece, să scuĭpĭ de treĭ orĭ sunator: pâ, pâ, pâ, ca auzind «*albele*» să se retragă, lăsîndu-ţĭ loc liber.

Cînd cine-va se deşteaptă din somn subit părîndu-i-se că, cine-va îl cheamă pe nume — aceasta se întîmplă maĭ ales la femeĭ însărcinate şi la fecioare distinse prin frumusepe — sa nu vorbească de loc, să nu se scoale din «aşternut» şi nu cum-va să se înşele să deschiză ferestrele, căcĭ «albele» geloase de dînsele caută să le ademenească şi să le facă răŭ. Ast-fel le cheamă afară saŭ le roagă să le răspunză la vre-o întrebare, ca îndată sa le ĭea «*bŏaţca*»[4]).

Une-orĭ ele văzînd tinerĭ frumoşĭ de carĭ se îndragostesc fetele, saŭ văzînd fecioare frumoase saŭ orĭ-ce alte persoane pe carĭ poarta necaz, le ies înainte, cînd acestea trec prin locurĭ maĭ retrase şi caută

[1]) Şăineanu (L): Ielele etc. p. 26 com. de d-l Lăzărescu-Lecanta, care le a cules de la o bătrînă din Gopeşĭ.
[2]) Com. de d. I. Sterescu, ir stituror romîn la Cruşova, Macedonia.
[3]) Comunicată de d. Dimoane Mihail.
[4]) Să le ĭea vocea, şi prin urmare să fie mute din momentul acela.

www.digibuc.ro

să le ademenească prin fel de fel de chipurĭ, ca sa le facă răŭ. Aceasta mai tot-d'auna se face în timpul nopţii cînd «apa doarme şi cînd toate lucrurile tac».

La Ohrida[1]) se crede ca «albele» umbla prin miezul nopţeĭ mai multe la un loc, ca cînta şi ca s-ar fi întimplat multora sa vaza şi să auză chiar aşa ceva.

11. *Cum se vindecă de «agudìt» de albe.*

Apa din care se crede ca aŭ băut «albele» saŭ «ḑînele» e bună pentru vindecarea boalelor de «dinafŏară», aşa se numesc de obiceĭŭ boalele capătate de la albe [2]).

Alta

Cînd merg să se spele la izvoarele *albelor*, trebuĭe să se îmbrobodĭască cu un tulpan alb de tot, sa iea un buchet de busuĭoc, de «busul'oc», uscat legat cu o aţa roşe, «tortu aroş», unsa cu miere şi cu un ban de argint «aspru», care se pune în apa.

Sosind la apa *Albelor,* se aprinde o lumanare şi după ce se lipeşte de radacina arborilor ori de o peatra de sub care ţişneşte apa, pacienţiĭ adresează urmatoarele cuvinte:

Ḑînă albă,	Zînă albă,
Ḑînă curată,	Zînă curată,
Ḑîna fară mingh'inada,	Zînă fară prihană,
Ḑînă fara pînginiri,	Zînă fara spurcăciune,
Ia vinŭ la tine, luţita;	Iaca veniĭ la tine, stralucită,
N-esc criştina curata,	Sînt creştina curată,
Ca asimea stricurata,	Ca argintul strecurat,
Dă-n', albă sînatate,	Dă-mĭ, albo, sanatate,
Ca n' h'iu fară picate,	Caci sînt fara pacate,
Vindică-mi di lingŏari;	Vindeca-ma de lingoare,
Ca na amiroan'i mari,	Ca o împarateasa mare,
S-ai n'ila ş-cama mari,	Sa aibi milă şi mai mare,
Că om fui şi me-arişŭ:	Caci om am fost şi mă înşelaĭ:
Ca nu mutrii, iu calcái,	Căci n am bagat de seamă, unde am călcat,
Nŏ-aduchii, iu ascuchái.	N-am simţit, unde am scuipat.

După aceasta în grabă mare se spala şi pleacă printr-altă cărare, fară a-şi intoarce privirile îndarăt. De se intoarce prin acelaşĭ drum, rau are sa i se întimple [3]).

Une-orĭ pe lînga buchetul despre care am vorbit mai sus, se maĭ iea şi pîine care se lasa la apa de la «Albe.» Pacientul [4]) obicĭnuĭeşte să se spele la partea unde sufera, dupa ce-şĭ face crucea de treĭ, ca să-ĭ ajute.

La Gobeşti se obicinuieşte în modul următor:

[1]) Comunicată de d. Dimoane Mihail, profesor.
[2]) Comunicată de d-l Sterescu, institutor romîn la Cruşova.
[3]) Com., de d-l I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Mac.
[4]) Com., de d. Iani Papahagi institutor romîn la Cruşova.

www.digibuc.ro

Cine suferă «dinafŏară» se duce la fîntîna *albelor* şi după ce face o mătanie şi crucea către soare, îşĭ acoperă capul cu o năframă, «petică», albă, aruncă în fîntînă un «aspru» ban de argint, ĭar ceara, busuĭocul, zaharul, tamîĭa şi o turta unsă cu miere le lasă pe «buza» fîntîneĭ şi punînd mîna lîngă fîntîna zice:

Albili şi dúlţili,	Albelor şi dulcelor,
s-viníţi si-aridiţĭ n'ĭţil'i,	să veniţi să desmĭerdaţi pe ceĭ micĭ,
ţen'i dèdet,	ce-mĭ aţĭ dat,
s-n'ĭ lŏaţĭ ;	să-mĭ luaţĭ ;
ţen'i lŏat,	ce-mĭ aţi luat
sa-n' daţĭ.	să-mi daţĭ.

După aceasta, lăsînd «asprul», ceara şi cele-lalte la fîntînă, pleacă fără a se maĭ uita îndarăt. Darurile de maĭ sus se aduc cu scopul de a îndulci mînia *albelor*, carĭ ar fi supărate în contra-ţi din momentul ce te-aŭ lovit. [1])

Alta.

«Cînd o Romîncă îşĭ blăstemă copilul eĭ neascultător, îĭ zice: *ch'icuta s-ti aguděască* adică «să te loviască damblaoa saŭ picătura», căcĭ se crede, că Zînele staŭ seara maĭ adesea sub streaşina caseĭ, de unde cad picăturele, cînd plouă; de aceia mumele se feresc, ca copiĭ lor, să nu întineze noaptea acest loc periculos. — Cînd cine-va sufera de paralizie, se zice: *l-agudi ch'icuta.* Femeile carĭ sufer de ochĭ, de urechĭ saŭ de reumatism, îşi cauta leacul la *fîntîna Dzînelor* în chipul următor (bine înţeles bolnavele, carĭ nu sînt doborîte în pat şi pot umbla): Din Joia mare pînă în ziua de sfînta Cruce (14 sept.) pacientele, însoţite şi de altele sănătoase, vizitează de doua orĭ pe saptămînă aşa numita fîntînă a Dzînelor, situata la o distanţă de vre-o $^1/_2$—$^3/_4$ de oră de oraş. Ele pornesc pe la revărsatul zorilor de-acasă bine premenite şi cu cîte o cîrpă albă la cap şi ceva de mîncare (ouă, brînză, lapte şi turtă). Ajungînd la depărtare de 20 paşi de fîntînă, se opresc, lasă toate lucrurile şi haina de asupra, daca aŭ, şi pe urmă în tăcere se duc pe lîngă apa şi toate se roaga ast-fel:

Albele şi Muşátele,	Albele şi Frumoasele,
Albele şi Dúlţele,	Albele şi Dulcele,
Stămăria z-vă şuţă la gh'ine	Sta Marie să vă întoarcă spre bine,
Voĭ s-nă l'irtáţĭ	Voĭ să ne ĭertaţĭ
Că h'im gal'in' oarbe	Căcĭ sîntem gaînĭ oarbe
Ş-nu scim ĭu călcăm ;	Şi nu ştim, unde călcăm;
Ţi nă lŏat, s-nă daţĭ	Ce ne-aţi luat, sa ne daţi (sănătatea),
Ţi nă dedit, s-nă lŏaţĭ.	Ce ne-aţĭ dat, să ne luaţi (boala).
Că nu putem s-răbdam,	Că nu putem să răbdăm,
Că h'im criştine şi pătiḍate.	Că sîntem creştine şi botezate.

Pe urmă se spală bine, beaŭ puţină apă şi se întorc cu spatele vr-o cîţĭ-va paşĭ de la fîntîna. Spalîndu-se, fie-care arunca în apă cîte o monedă de argint, un colac gatit acasă, o luminare de ceara galbenă şi cîte-va florĭ, unele lasă şi cîte-va fire de bumbac. Apoi, mîncînd ceva, se întorc acasă, pînă cînd răsare soarele. [2])

[1]) Auzit de la bătrîna Maria Pacociŭ din Gobişte, Macedonia.
[2]) Şaineanu (L.) *Ielele* p. 26—27.

www.digibuc.ro

La Vlaho Clisura, Macedonia se face în modul urmator:

Cine suferă de lîngoare dinafŏară» (boala de ḑîne), să facă treĭ colaci pe cari sa-ĭ unga cu miere, sa ĭea o «tufa» (buchet) de busuioc şi trei «aspri» (bani de argint supţiri de tot) şi sa se duca în padure la fintîna «albelor». Daca sînt mai multe locurĭ unde se crede, să sînt «albe», sa preferă locul visat de suferind ca cel mai bun.

Fiind în apropierea fintînei, îşi înveleşte capul cu o batistă şi strigă:

Albili ş-muşátili,	Albelor şi frumoaselor,
Dúlţili, alîvdátili,	Dulcelor, laudatelor,
şi trandafil'átili	Şi trandafiriilor
şi garufil'átili,	Şi carafiriilor,
s-mi n'iluiţi,	Să mă miluiţi,
z-va diznîiriţĭ,	Sa nu fiţi suparate,
ca ĭo chiruta fuĭ	Căci eu proasta (pierduta) am fost,
ş-nu viḑúi,	Şi n-am vazut,
Ne ţe-adrái,	Nici ce am facut,
Ne ţe cîlcái.	Nicĭ unde am calcat.

După asta aspriĭ se pun pe apă încet de tot şi dacă nu se cufunda, e proba ca «albele» ĭţi acordă cererea. Dacă se cufundă ele sînt suparate şi trebuĭe sa repeţi înca odata.

12. Cînd trebuĭe să vizitezĭ zînele

Vizita la «*Albe*» trebuĭe facuta maĭ în tot-dauna în revărsatul zorilor, şi cata sa fiĭ flamînd, căci în cazul contrariŭ înseamna batjocura pentru dînsele, ceea ce le supara şi în loc de a le îndulci, le necajeşti şi mai mult, aşa că ai sa pleci de acolo pedepsit.

Iata ce fac ele în ast-fel de cazuri: Îşĭ însuşesc vocea vre-uneĭ persoane la care ţiĭ mult şi chemîndu-te pe nume, prin vorbe dulcĭ şi fermecatoare te determină a le urma fara a-ţi lasa timpul să-ţi daĭ seama, — unde mergĭ şi ce cauţi acolo, pînă ce te aduc pe marginea uneĭ prapăstiĭ, de unde cazînd, te ducĭ pentru tot-dauna. Sau chiar de te împing orĭ te lovesc şi fac ast-fel sa capeţi vre-o boala periculoasă din cele «*dinafŏara*» precum e apoplexie în vre-o parte a corpului, dupa care eşti scaldat într-o sudoare rece. Daca cel care le viziteaza este aşa de naiv în cît raspunde la întrebarile «ḑînelor» la moment amuţeşte saŭ pĭerde vre-unul din simţurilé sale, precum e: surzenie, muţenie, etc. şi devine în acelaşi timp bolnav de boala copiilor numita «*lunatic*»[1]).

Singurul mijloc de vindecare după aceea consta în a vizita toate «ḑînele», prezentîndu te cu o mare pocainţa pentru batjocura ce le-aĭ adus.

De obiceiu ele sunt mai mult rele de cît bune. Lor nu le place sa fiĭ mîndru, ci tot-dauna plecat. Pentru asta ele nu lovesc de cît pe cei cu calităţi distinse, cari par ca ar vroi sa le întreaca în frumuseţe.

(Comunicată de d-na Mia Adam, Vlaho-Clisura).

[1]) Vezĭ maĭ departe.

www.digibuc.ro

13. Ḑînele din Cruşova [1])

«*Ḑîna de la Cambériţa*», care se găseşte în aproprierea satuluĭ romînesc Tristinic. Se zice, că dînsa stă supt un alun mare şi frumos de supt rădăcinele căruĭa izvorăşte o apă limpede ca argintul şi care curge în micĭ cascade. In faţa acesteĭ fîntînĭ se afla un platoŭ mic; poziţia este dintre cele maĭ pitoreştı.

Această «ḑînă» precum şi cele-lalte se venerează atît de creştinĭ cît şi de turcĭ.

Ḑîna de la Hurhungh'ale se numeşte: «Hurhunghĭale». Locaşul săŭ este supt un nuc mare şi măreţ din aproprierea oraşeluluĭ Cruşova, în spre Nord-Est. Apa acesteĭ zîne are cursul lin şi este de asemenea limpede de tot.

Ḑîna de la Ch'irch'inéz («Chirchinez» se numeşte şi un fel de pasere de mărimea corbuluĭ, care-şĭ face cuĭbul prin peşterı) se află pe o peşteră de pe un mic platoŭ. Apă nu există de loc aci.

Ḑîna de la Lipă îşı are locaşul pe coasta muntelui «Ţitate» de lîngă Cruşova. Apa izvorăşte din creerul muntelui în abundenţa şi merge prăbuşindu-se repede, vuind tare de tot.

Ḑîna de la gîtúnŭ, numită ast-fel fiind-că îşĭ are locaşul sub un gutuiŭ «gutun'iŭ» de la schitul vecin al oraşului, unde creşte ismă «av'iazmă» şi tot felul de florĭ mirositoare.

14. Ḑînele din Molovişte

La Molovişte (Macedonia) albele sînt în *curia* [1]) *de la gulă*. Locaşul lor este lîngă un loc întărit supt un fag stufos pe lînga care izvorăşte apă puţină, dar tot-dauna. Lumea cea sănătoasa se sperie să treacă p-aci de teamă să nu calce «albele» cărora le place singurătatea, de teamă să nu-şĭ atraga vre-o pedeapsa.

Aci vin de se spală toţı ceĭ «lŏaţi» de albe şi ceı îndespuşĭ şi dacă cine-va, care n-a fost bolnav trece p-aci şi nu i se întîmpla nimic, se crede, că *albele* nu eraŭ acolo în acel moment.

15. Ḑînele din Vlaho-Clisura

La Vlaho. Clisura se crede că locuinţa «albelor» este la *apa ţĕa 'raţĕa* (apa cea rece) spre Vest de oraşel, într-o pădure deasă şi de o frumuseţe încîntătoare, despre care romîncele din Vlaho-Clisura zic, că este amica lor, care se întrece în frumuseţe cu dînsele, ca sa le aducă pe «*gionil'i*» mîndrii lor din străinătate. Apa de asemenea este foarte bună de băut şi izvorăşte din rădăcinele unor fagı frumoşı.

Apoĭ se crede, că maĭ sînt «albe» la «*albele*» departare de vre-o $^1/_2$ de oră din Clisura. Sînt niştе peşterı marĭ şi albe.

La o depărtare de $^1/_4$ spre sudul oraşeluluĭ se afla *Roĭbul* saŭ *fîntîna di la Roĭbul*, unde de asemenea se crede, că sînt *albe*. Fîntîna este în mijlocul uneĭ pădurĭ frumoase de fagĭ. Apa de asemenea este impede şi foarte bună de băut.

[1]) Com. de d-l I Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) «*Curie*» înseamnă dumbravă.

www.digibuc.ro

16. Ḑînele din Gobeşti

La *Gobeşti* se crede, că sînt *albe* la fîntînă numită «*fîntînă Albelor*» 1/4 de oră departe de sat. Fîntîna este-n pădure şi apa care izvorăşte din rădăcina fagilor este dintre cele maĭ bune.

La *Gobeşti* ca şi la ceĭ-lalţĭ Romînĭ din Macedonia se obicĭnuĭeşte să se chĭeme vr-o treĭ, patru femeĭ bătrîne, la casa unde se află un bolnav, ca sa doarmă aci şi să caute a visa ceva pentru cel îmbolnăvit, anume cam la ce *apă* să fie adus bolnavul pentru a se spăla. Dupa *apa* visata, bolnavul trebuĭe să meargă să se spele cu încrederea, că se va vindeca. Ast-fel de ape sînt urmatoarele la Gobeştĭ:

1. *Şoputlu dipi ch'atră* (şipotul de pe pĭatră) unde apa izvorăşte din pĭatră;
2. La *fîntîna di la ţinţil' fraţĭ* (fîntîna de la ceĭ cinci fraţĭ) şi
3. La *12 fîntînĭ* (la cele 12 fîntînĭ) unde de asemenea apa izvorăşte din pĭatră.

17. Ḑînele din Pecivole

La *Perivole* (Epir) se crede că locuinţa ḑînelor este la muntele numit *Ḑîna*, un munte de toată frumuseţa împodobit cu păduri de pinĭ şi fagĭ, unde izvorăsc nişte fîntînĭ line, despre carĭ locuitorii din Perivole spun, că dacă ţi se întîmpla să mergĭ odată să beĭ de acolo, ţi se naşte misterioasa dorinţa de a le dori în tot-deauna şi pururĭ să nu-ţĭ *ĭasă dit minte* (să nu-ţĭ ĭasă din gînd, din memorie). Păstorii la întorsul primaverei se ceartă cine să ocupe acest munte maĭ naînte. Toţi însă se tem să doarmă sub umbra fagilor, unde se crede că se repauzează *ḑinele*.

18. Ḑînele din Avela

La Avela (Epir) se crede că sînt ḑîne la *treili fîntînĭ* (la cele treĭ fîntînĭ) spre vestul satului 1/2 de oră depărtare, într-o «*vulŏagă*» pajişte frumoasă şi în jurul eĭ sunt păduri de fagĭ. De asemenea se maĭ crede că ele aparla «*chĭatra gĭoĭe*» pĭatra Joie în apropierea satuluĭ.

La Vlaho-Clisura se vindecă precum urmează:

Se ĭea apă mută şi se pune sub «pŏala» caseĭ în ajunul Luneĭ, Vinereĭ sau Miercureĭ, după ce se aruncă într-însa un aspru şi i se pune un buchet de busuioc legat cu fir de mătase. Cu această apă se stropeşte prin ajutorul buchetului de busuioc toată casa împrejur, zicîndu-se:

Ţe-l' lăsăşĭ al...	Ce-ĭ lăsaşĭ (cutăruĭ)
Şi-l' l'aĭ;	Să-ĭ ĭeĭ;
Ţe-l' lŏaşĭ,	Ce-ĭ luaşĭ,
Şi-l' ŏ-adúţĭ,	Să-ĭ aduci,
Ca-ĭ pitiḑát,	Căcĭ e botezat,
Că-ĭ m'irusit,	Căcĭ e miruit,
Ş-nu pŏăti sĕ-aravdă.	Şi nu poate să sufere.

www.digibuc.ro

Aceasta se face de teamă ca nu cum-va suferindul să fi fost lovit de «ḑine» în vre-unul din aceste locurĭ.

După ce apa a fost lasată o noapte sub «pŏ ila» caseĭ, dimineaţa viitoare, o femee care se pricepe în descîntece, îl spala cruciş şi cu podul mineĭ la faţa zicînd cuvintele de mai sus şi-i da sa înghita băşicele carĭ se formeaza pe busuioc.

(Auz. de la Tina ali Viacă din Vlaho-Clisura, Mac.)

19 Descîntec de «lŏat» de albe.

Iu-n' h'iţĭ, ḑi'nili,
Iu-n' hiţi sî'rbili,
Albili ş-muşátili,
Şapti-ḑaţi şi dŏauă di limbi ş-g u-[mitati,
Iu-ţi h'iţĭ:
Tu munţî h'iţi,
Tu prăvḑî h'iţi,
Z-vă adunáţĭ
Şi z-v'iniţĭ la X....
Îţi-l' lŏat,
S-l'-aduţèţi;
Îţi-l' lăsát,
S-l'-u lŏaţi
Ca-i mirusît,
Ca-ĭ patiḑát
Ş-nu pŏati si-ş aravda.
Cum cură că'l'urli,
Cum cură ápili,
Cum cura arî'urli,
S-cură dorlu dila X....

Unde (mĭ) sînteţĭ, zînelor,
Unde (mĭ) sînteţi, drăgalaşilor,
Albelor şi frumoaselor,
Şapte-zeci şi două de limbi şi ju-[matate,
Ori-unde sînteţĭ:
In munţi sînteţi,
Printre animale sînteţi,
Sa va adunaţi
Şi sa veniţi la X....
Ce i-aţi luat,
Sa-i aduceţi;
Ce-i aţi lasat,
Să-ĭ o luaţi,
Caci este miruit,
Caci este botezat,
Şi nu poate sa sufere.
Cum curg drumurile,
Cum curg apele,
Cum curg rîurile,
Sa curgă dorul de la X....

După acestea zice, daca este seara, cînd descînta pe cel «loat» de *albe*

Bună diminĕaţă
Ş-cîtu-ĭ diminĕaţa,
Ahăntu s-tĕ-află dorlu dimineaţa;

Buna dimineaţa
Şi cît este dimineaţa,
Atita sa te afle dorul (durerea) [în dimineaţa;

Dacă însă se descînta dimineaţa, se zice:

Bună sĕară
Ş-cîtă-ĭ sĕara
Ahăntu s-te-află dorlu seara.

Bună seară
Şi cît e seara
Atita să te afle dorul în seară.

După acestea dorul are sa treacă suferinduluĭ.

(Auzit de la Via al Bibi din Vlaho-Clisura Macedonia).

[1]) Streaşina.

www.digibuc.ro

20 De «lŏari dinafŏară» saŭ de «hali

Poporul înţelege maĭ acelaş lucru prin «dinafŏară» şi «hali».

Sub «hali» însă se înţelege anume boala de care suferă cine-va, cînd aĭurează, un fel de zmintire periodică, după care cel care suferă «pati» crede că vorbeşte cu morţii etc. Şi boala aceasta, după credinţa poporului, provine de «luarea albelor» saŭ de «luarea» vîntuluĭ turbat, pentru asta se maĭ zice «ca luat di vimtu» ca luat de vînt, unuĭa care se poartă ca zmintit.

Iata cum se vindecă:

Cînd cade cine-va «dinafŏară» saŭ pate de «hale», să sape, după ce-ĭ trece criza, la locul unde îl apucase boala şi se crede, că va găsi acolo un cărbune. In locul carbuneluĭ sa îngroape o cămaşe din ale sale şi altă-data nu-l va maĭ apuca.

saŭ:

Să beĭ «*hulia*» veninul din fierea corbuluĭ, ucis de un om, care zice înainte de a împuşca într-însul:

Ţine-ţĭ cŏarbe h'arĕa	Ţine-ţĭ, corbule, fierea,
H'arĕa cu hulia	Fierea cu veninul.

Dacă omul în momentul cînd împuşcă, nu zice cuvintele de maĭ sus, corbul respîndeşte tot veninul din fiere [1]).

saŭ:

Să mănîncĭ carne de sobol «muşurón'ŭ» şi nu te va maĭ apuca halea [2])

saŭ:

Din frunză de nuc se face cataplazmă, care se aplică celor «lŏaţĭ» de zîne şi are un efect din cele maĭ bune [3]).

saŭ:

Dacă taĭ viţă, maĭ tot-dauna încep să curgă niştе picăturĭ, pe care poporul le numeşte lacrămile viţeĭ. Aceste lacrimĭ adunate într-un vas curat, servesc de medicament pentru ceĭ «lŏaţi» de zîne.

21 Tot pentru „lŏare de dîne"

«*Mulŏaha*», Ramura de oliv nefructifer, *Usucul*, Nucul şi Feriga se venerează ca plante medicale pentru combaterea boalelor provenite de «luarea» zînelor.

[1]) Com. de d-l Papahagi Iani, institutor romîn.
[2]) Com. de d-l Iancu Dalametra din «Călive-Badralexi», Macedonia.
[3]) Com. de d-l I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia

www.digibuc.ro

De asemenea şi cuiburile rîndunelelor.[1])

* * *

Afară de acestea romînii din Macedonia aŭ un deosebit respect pentru fîntînĭ.

Maĭ toate fîntînile aŭ cîte un mic zid de peatră, în care se află cîte o mică «*dulapi*» un fel de deschizatura patrata facuta în zid, unde, toţi aceia carĭ beaŭ apă de acolo, trebuie sa depuie cîte un mic dar, conzistînd de obiceiu dintr-un «h'ir» fir, aţa de pe haina lor, sau dintr-o floare nemirosita, orĭ dintr-o ramurea, petricea etc.

Cauza pentru care se face aceasta, este credinţa, ca ar putea sa li se întîmple rau din partea *albelor* sau altor fiinţe supranaturale carĭ păzesc fîntînele.

Pentru aceasta, înainte de a bea din *şurca*[2]) saŭ *cupan'a*[3]) fîntînei, e bine sa sufle de treĭ orĭ pe apa şi sa-şĭ faca crucea.

22. De «vazmo».

«Vazmó» este durerea ce se iveşte la ochĭ şi la dinţĭ. Se crede, că provine din «gŏada» lovire «dinafoara.»

Se vindecă ast-fel:

Să ĭea puţin floc de lîna, se înmoaie în ud şi se şterge cu el ochĭul saŭ dinţii, pe dinafara, zicînd:

Pînă s-mi pîngînești tini,	Pînă sa ma spurcĭ tu,
va ti pîngînescu io,	am sa te spurc eŭ,
ca n'i escu patiḑát,	caci sînt botezat,
că n'i escu n'irusît,	caci sînt miruit,
şi nu pot sĕ-aravdu.	şi nu pot sa sufer.

Se zice de treĭ orĭ.

Une-orĭ în locul udului, se întrebuinţeaza c.... de prunc, cu care se şterge ochiul saŭ dinţii pe din afara.

(Cules din gura bătrîneĭ Tina ali Vacă din Vlaho-Clisura, Macedonia).

23. Descîntec de «umflătură» şi de «aprindere» la faţă, gît.

Cîte odată ca din senin ţi se umfla saŭ ţi se aprinde faţa saŭ gîtul, în cît nu-ţĭ da pace de loc. Boala este pericoloasa, caci se poate întinde peste tot corpul, în cît sa-ţi pricinuiasca şi moartea chiar; de aceea trebuie sa recurgi îndata la descîntece, singurul mijloc prin care se poate vindeca.

Pentru aceasta, acel care descîntă ĭea o lupata şi o încalzeşte bine la foc. Apoi aproprie lupata ast-fel arsa de «umflatura» bolnavului, zicînd urmatoarele, dacă descîntarea se face dimineaţa:

[1]) Com. de d-l I. Sterescu, institutor romîn din Cruşova, Macedonia.

[2]) *Şurcă* se numeşte canalul supţire pe unde curge apa;

[3]) *Cupan e* este o albie mică, dacă este între *şurci* şi mare, dacă este supt *şurca*, unde curge apa din fîntînă şi serveşte ast-fel a aduna o cantitate maĭ mare de apă de unde se adapă dobitoacele.

www.digibuc.ro

Cîtă-ĭ sĕara	Cît (durează) seara
Ahîntu s·ti află lîngŏarĕa (de treĭ orĭ).	Atîta să te afle (să dureze şi boala).

Iar dacă se descîntă seara, se zice:

Bună-ţĭ dimineaţă,
Şi dimineaţa s-nu te află,
Că nîs (saŭ : nîsă) i pătiḑát,
Că nîs i n'irusit
Ş-nu poati sĕ-astîrxĕască:

Traducere.— Bună-ţĭ dimineaţă, şi dimineaţa să nu te afle,— căcĭ dînsul ĭe botezat căcĭ dînsul ĭe miruit şi nu poate să tă sufere.

După aceasta scuĭpă în lupată, şi o loveşte de fĭer. Dacă scuĭpatul nu se lipeşte de lupata, se crede că «umflătura» saŭ «aprinderea» s-a vindecat şi i se mai face încă odată, după care se crede că neapărat trebuie să treacă.

(Auzit de la Tina ali Vĭacă din Vlaho-Clisura, Macedonia).

24. *Deochiul, «diucl'arĕa»*

Ca pretutindenĭ există la Aromînĭ credinţa în deochiŭ.

25. *Cine poate fi deochĭat.*

Se crede, că ceĭ maĭ expuşĭ a fi deochiaţĭ sînt maĭ ales copilaşiĭ ceĭ frumoşĭ cu calităţĭ pronunţate ca să poată atrage atenţia şi să zmulgă un fel de mirare din partea acelor carĭ se uită la dînşiĭ.

Apoĭ odrasla tînără a vitelor, precum sînt mieiĭ, viţeiĭ, ĭeziĭ, etc.

Dupa aceştia vine: lehuza, flacăiĭ şi fetele cele frumoase, voiniciĭ şi maĭ toate vitele. Rar de tot se pomeneşte de barbaţĭ a fi deochiaţĭ. De bătrîniĭ însă carĭ ajung o vîrstă înaintată şi carĭ totuşĭ se bucură de o sănătate perfecta, în cît se pot mişca în libertate şi pot să-şĭ caute de micile necesităţĭ, se pomeneşte.

26. *Cine poate deochĭa.*

După credinţa poporuluĭ tot omul poate să deoache, prin urmare sa aĭba ochĭ răĭ, chiar cînd el ar fi omul cel maĭ bun, cu inima cea maĭ curată.

Deochiul cel maĭ periculos însă este acela, care provine de la oameniĭ cunoscuţĭ în sat cu ochĭ răĭ şi cu inimă rea.

Deochiul se consideră de foarte răŭ, cînd el vine din partea uneĭ femeĭ, căreĭa nu-ĭ trăesc copiiĭ.

Numaĭ atuncĭ deochiul îşĭ produce efectul săŭ, cînd pe lîngă o privire fixa asupra cuĭ-va, se maĭ uneşte şi «ziliul» rîvna, dorirea arzătoare şi răutăcioasă.

www.digibuc.ro

27. Cum se cunoaşte deochiul.

Semnul după care se cunoaşte deochiul la copii, vite, etc. e, că îndată, ca din senin, încep a se văita, a geme şi a le veni ameţeală la cap.

«La Cruşova, semnul după care se cunosc copiii că suferă de deochĭ, e că li se roşesc ochii şi că simt un fel de fierbinţeală la cap[1])».

28. Cum nu pot fi deochĭaţĭ copiiĭ.

Copiiĭ deştepţĭ şi drăgălaşĭ sînt maĭ expuşi deochiuluĭ de cît ceĭ proştĭ. De aceea mama, cînd cine-va îĭ laudă copilul, încruntînd din sprincene într-adins, protestează şi adresează epitete urîte copiluluĭ, numindu-l prostuţ, urît, pocit, etc.

Tot pentru a nu-ĭ fi copiluluĭ de deochiŭ, mama nu-l ţine înfăşurat în scutece frumoase şi dacă-l ţine, caută ca să fie pe lîngă ele vre-un lucru care să facă contrast cu frumuseţea lor.

De asemenea multe femeĭ obicĭnuĭesc după spălarea copilaşilor, carĭ încă sug ţîţă, să-ĭ înegrească puţin cu un cărbune la frunte, pe vîrful nasuluĭ saŭ pe unde se împreunează sprincenele, căcĭ prin această «*afumare*» copilul capată puterea de a deturna puterea ochilor răĭ «frînzi ocl'ilĭ arăĭ», frînge ochiĭ răĭ.

Pe la Pind se obicĭnueşte ca fetele şi baeţiĭ pe cît timp sînt încă micĭ să-şĭ facă la frunte cîte o «stĕaŭă» stea, pentru a nu le fi de deochiŭ. Pentru aceasta se servesc de un ac cu care înţeapă de maĭ multe orĭ locul destinat pentru stea şi ieşind sînge, pun pe de-asupra-ĭ cărbune pisat şi prin modul acesta se face o stea care rămîne neştearsă pentru tot-deauna.

Altă data în locul cărbunelui se servesc de praf de puşcă «bîruti», care, după ce se amestecă cu apă, ca să devie moale, se pune acolo şi prin ajutorul unuĭ chibrit i se dă foc şi steaua apare la moment pe frunte.

Tot pentru a nu fi deochĭeţĭ copiiĭ poartă asupră-le un «al'ŭ» usturoiŭ atîrnat de gît. Puterea «al'ului» după credinţa populara este dintre cele maĭ marĭ. Nicĭ odată un copil nu poate fi deochiat dacă va purta usturoiŭ[2])».

In locul «al'ului» poţĭ întrebuinţa în contra deochiuluĭ «cŏarni di bubulic» coarne de cărăbuş; saŭ:

După ce copilul a fost înţarcat odată, să nu-l maĭ laşĭ să sugă pentru a adoua oară, căcĭ atunci se deoache cu foarte mare uşurinţă.

Apoĭ tot pentru acelaş lucru se atîrnă copiluluĭ «mînochir» fr. amulette. De asemenea daca prinzĭ un sobol «muşurón'ŭ» şĭ-l scoţĭ omoplatul («plĭtarea») drept, pe care după aceasta îl atîrnĭ de «căciula» copiluluĭ, el va fi prezervat în contra deochiuluĭ.

Copilaşul, care înca nu împlinise anul, după ce mamă-sa îl înfaşe pe genuchĭ în fie-care dimineaţa şi în fiecare seara, cînd îl «adună» pentru culcare, trebuie să-ĭ facă cruce pe dînsul cu mîna eĭ şi să-l traga puţin de nas, căcĭ ast-fel devine maĭ puţin apt de a fi deochiat. Saŭ:

A treĭa seară după naşterea uneĭ femeĭ, moaşa «baba» se duce la lehuză şi luînd o pîne «cîrveal'e» rupe dintr-însa o bucaţică «muşca-

[1]) Com. de d. Papahagi Ianı, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) Com. de d. Iani Tuşu Papahagi, institutor romîn la Veria, Macedonia.

www.digibuc.ro

tură», pe care după ce o înmoaie într-un pahar cu vin în care pusese un cărbune, o face două bucăţele şi împreună cu «lulach'u», temîie, sare, orz, «ţaparico» şi usturoiŭ învirteşte fie-care bucată într-o batistă saŭ petec, pe care-l coase bine cu un fir de mătase.

Unul dintre aceste petece ast-fel preparate, îl poartă lehuza pe subţioara dreaptă, iar cel-lalt se leagă de faşa prunculuï.

Une-orï prin firul de mătase de la petecul lehuzeï se maï leagă un inel de argint, iar de la acela al copilaşului un nasture de argint.

Lehuza poartă petecul patruzecï de zile; iar petecul legat de faşa prunculuï se lasă un an de zile şi aceasta se face ca lehuza şi pruncul sa nu fie deochiaţi saŭ loviţi de spiretele necurate, ca zînele «albele» etc.

29. S c u ĭ p a t u l

Cînd un copil saŭ orï-cine altul ţï-a atras atenţia în cît chiar fară voie l-aï fixat, ca să-l admiri pentru vre-o calitate frumoasă a sa, trebuie, scuĭpînd încetinel la moment, să zicï «s-nu-l' h'ibă di ocl'u» sa nu-ï fie de deochiŭ, căcï în cazul contrariŭ foarte posibil să se deoache din cauza «ziliuluï, ce-ï aï făcut.

«Tot-dauna să scuĭpi şi să spuï încet: să nu-ï fie de deochĭŭ, cînd eştï cuprins de mirare şi de mare «ziliŭ» pentru vre-un copilaş, voinic, fată frumoasă, viţel, mĭel, etc. căcï aceasta este şi în interesul tăŭ, de oare-ce dacă aï şti, că aï putea să deochezï pe cine-va şi a-ï face-o aceasta într-adins, la descîntarea ce i se va face celuï deochĭat, se poate foarte posibil să se împlinească descîntecul babeï, care numaï milos nu este în cele mai multe orï faţă de cel cu ochiï răï — şi atuncï o păţeştï [1])».

«Aceasta trebuie să o facă mai cu seamă acela care se cunoaşte, că are ochi răï [2])».

«In Macedonia se pune de-asupra uşeï din odaia unde se află lehuza, un fir de aţa alba şi altul roş răsucit, formînd numaï unul, ca mărţişorul în Romînia. Un asemenea fir se leagă şi la lehuză împreună cu inelul de cununie, ca sa fie ferita de ochii răi (deochiŭ). Atît firul de la uşe cît şi cel de la gîtul lehuzeï se pastrează 40 de zile» [3]).

«In timp de treï zile de la naşterea unui copil sa nu se spuie adeverul de e baiat orï fata, tot pentru a nu fi deochiat».

«La Veria, Macedonia, îndata ce se naşte pruncul, «baba» spune cu voce tare: «ficior» baiat, dacă s-a născut fată şi vicevers dacă s-a născut baiat. Aceasta, ca venind spiritele rele şi negăsind ce a spus «baba» (moaşa), să se întoarca îndarăt, fara să facă vre-un răŭ născutului, iar pe de altă parte sa nu fie deochĭat de mirarea celor prezenţi în momentul naşterei».

Tot pentru motivele arătate maï sus se pun deasupra uşeï de la camera lehuzeï nişte ramurï verzï legate cu fir roş [4]).

Băĭatul dezmierdat se deoache maï curînd de cît cel nedezmĭerdat maï de nimenï. Copilul cel răŭ rar se deoache [5]).

[1]) Com. de d-l Cĭacma, institutor romîn la Turia, Epir.
[2]) Com. de d-l Chelef, institutor romîn la Floru, Epir.
[3]) Auzită de la d. P. Badralexi.
[4]) Credinţa aceasta se păstrează la Vlaho-Clisuia, Macedonia. Comunicată de d-na Mia Adam (n. Tacit).
[5]) Auzită de la batrîna Tina Ghiţi Papahagi.

www.digibuc.ro

Copilul care suge de la ţigancă nu maĭ ĭeste atins de puterea deochiuluĭ.

Lăuzeĭ i se leagă la cap un tulpan alb şi poartă un galben pe frunte, ca să nu se deoache ĭar de asupra aşternutuluĭ un căţel de usturoĭŭ. Ca să nu se deoache copilaşul nu se arată la oriĭ şi cine pînă la patru-zecĭ de zile [1]).

Le Mălacaşĭ (Tesalia) se obicĭnuĭeşte ca cămaşa în care a fost învelit pruncul în momentul naştereĭ, sa se păstreze înfaşurata într-o batistă curată şi să se poarte cele patru-zecĭ de zile d întiiŭ ale naştereĭ de lăuză pentru a nu fi deochiată.

Vitelor, spre a nu fi deochiate, li se atîrnă de gît pe lîngă usturoiŭ şi alte diferite oase, colţĭ de lup saŭ dinţĭ de rinocer, carĭ se cumpără de la preoţiĭ ce vin din sîntul Munte, precum şi diferite alte scoicĭ.

30. *Cînd deochĭatul nu e descîntat.*

Dacă deochĭatul nu se caută imediat, moartea grabnică va urma cu siguranţă după credinţa populară, cel deochĭat «creapă». De aceea nu trebuĭe să laşĭ nicĭ-odata să treacă mult timp, ci imediat să chemĭ pe cine se pricepe în de astea, căcĭ se poate întîmpla ca copilul saŭ vita să doarmă şi ast-fel să se ducă.

Se ĭea un vas plin cu apa *mută* (neîncepută) şi după aceasta, femeea, care ştie să descînte, ĭea cu un cleşte un *cărbune aprins* «jar» şi făcînd cruce de-asupra vasuluĭ, zice la fie-care atingere vorbele următoare:

Hristolu (Hristos), cînd atinge creştetul vasuluĭ.
Şi Stămăria (şi sfînta Marie), cînd atinge partea opusă «primeĭ [atingerĭ.
Şi dosprîdaţl'i apostul' (şi ceĭ doĭ-spre-ḑece apostolĭ), cînd atinge [partea stîngă a vasuluĭ).
S-u pŏată (să învingă), cînd atinge partea dreapta a vasuluĭ.

Aruncă după aceasta cărbunele în vasul cu apă şi maĭ repetă acelaş lucru cu alţĭ doĭ cărbunĭ; daca carbunii se cufunda în apă, se zice, că într-adevăr este deochiat; ĭar dacă nu se cufundă el suferă de altă boală.

Dacă însă mama băĭatuluĭ stăruĭeşte să se maĭ repete încă o dată această încercare, nu trebuĭe să se facă încercarea de cît numaĭ cu doĭ cărbunĭ, căcĭ aşa e bine.

Dacă se cufundă în apă cărbunii şi prin aceasta se dovedeşte că suferindul este deochiat, se iaŭ treĭ graunţe de sare şi după ce se face cruce deasupra vasului cu fie-care grăunte, după cum am vă ut, că se face cu cărbunii, întîiul graunte se aruncă în vas, al doilea în foc şi al treilea se da bolnavului să-l mănînce, după ce i se face cu dînsul cruce, adică femeea cu grăuntele în mînă îi face o cruce sufe-rindului ca şi cum şi-ar fi facut-o acesta cu mîna sa, şi pronunţă cuvintele următoare:

«N'-escu pătiḑát, (Imĭ) sînt botezat

[1]) Com., de d-l I. Sterescu, institutor romîn din Cruşova, Macedonia.

www.digibuc.ro

«N'-escu n'iruit (Imĭ) sînt miruit
«Şi nu potsi aravdu». Şi nu pot să rabd, să sufer.

După asta cu apa din vas femeĭa spală pe cel deochĭat însă cu mîna întoarsă *anápoda*, adică cu podul mineĭ, ast-fel ca să-ĭ facă o cruce şi cu ce rămîne, îĭ stropeşte corpul [1]).

Se ĭea un vas cu apă «*mută*», apoĭ cu ajutorul unuĭ cărbune face o cruce de-asupra vasuluĭ şi zice de treĭ orĭ cuvintele următoare:

Tu numa a tătăluĭ In numele tătăluĭ
A h'il'luĭ Şi al fiuluĭ
Şi a sîmtuluĭ duh Şi al sîntuluĭ spirit
Amin; Amin;
Nu astingu cîrbúnili Nu sting cărbunele,
Că-astingu di ocl'u al... Ci sting de deochiu (cutăruia).

Apoĭ stropeşte pe deochĭat cu apă cu mîna *anapada* [2])

Se ĭea un cărbune aprins şi se aruncă într-un pahar cu apă şi în acelaşĭ timp bătrîna care descîntă aminteşte «aduţi aminti» numa copiluluĭ deochĭat şi pune pe băĭat apoĭ să număre de la unu pînă la zece: dacă cărbunele în acest timp va cădea la fund, băĭatul este deochĭat, ĭar dacă nu se cufundă, băĭatul suferă de alt-ceva.

Fiind deochiat băĭatul, aceea care descîntă zice:

«*Nu-şĭ mutrĕaşti narĕa*» Nu se uĭtă la nasu-ĭ,
«*Ma-şĭ mutrĕaşti fic'orlu*». Ci se uĭtă la băiat [2])

Se ĭea o farfurie cu apă neîncepută «*mută*», apoĭ prin ajutorul unuĭ cleşte se ĭea un cărbune din foc, cu care se face semnul cruceĭ şi pe urmă se lasă jeraticul în apă spre a se stinge. Acelaşĭ lucru se maĭ repetă şi cu alţi doĭ cărbunĭ şi din apă «*discîntată*» se dă copiluluĭ să bea şi să se spele, că-ĭ trece deochiul.

(Auzită la Malăcăşĭ, Tesalia).

31. Descîntece de „diucl'are"

(Cutare) ţe-n' lo fic'orlu di ocl'u,
Tricù pri l-amari,
Nu-şĭ ar'că' ocl'ilĭ prĕ-amari,
Ma-lĭ ar'că' pri fic'ór,
Si creapă;
Ne fecĭorlu ameŭ si creapă
Ne ocl'ul a luĭ (saŭ: al'eĭ)
Prĕ-amarĭ si-z ducă [3])

Alta

Traducere.—(Cutare) ce-mĭ deochĭe băiatul
Trecu pe la mare,
Nu-şĭ aruncă ochiĭ pe mare,

[1]) Cules de la bătrîna Tina al Vĭacă din Vlahco-Clisura, Mac.

[2]) Cules de la bătrîna Via Bibi din Vlaho-Clisura, Mac. Ea mă asigura că învăţase descîntecul acesta de la o macedoneancă, care a fost în Romînia într-o vreme.

[3]) Com. de d-l Carafoli, care l-a cules de la ţal Costa Caraiani, din Xirolivad, Macedonia.

www.digibuc.ro

Dar lĭ aruncă pe băiat,
Ca să crepe;
Nicĭ băiatul meŭ să crepe,
Nicĭ ochiul luĭ (saŭ dacă e femeie: al ei [1])
Pe mare să se ducă (deochiul).

32. Alta

Omlu aţelŏa
Ţe tricú pri aţĕá dĕană,
Nu-şĭ arucă' ocl'ul pri chĭatră,
Ma şi-l arucă' pri fic'orlu ameŭ,
Si crĕapă;
Ne fic'orlu a meŭ si crĕapă,
Ne ocl'ul a luĭ,
Ma ch'atra ţĕa si crĕapă [2])

Traducere.—Omul acela,
Care trecu pe acea colină,
Nu-şĭ aruncă ochiul pe pĭatră,
Dar îl aruncă pe băiatul meŭ,
Ca să crepe;
Nicĭ băiatul meŭ să crepe,
Nicĭ ochiul luĭ,
Ci pĭatra aceia să crepe.

33. Alta

Di cari i diucl'át,
Dĕ-aţelŏa vindicát [3])

Traducere.—De cine e deochiat,
De acela (să fie) vindecat.

34. Alta

Eara nă vacă l'ară, (ţirbŏan'i)
Feaţi muscár l'aru,
Tricú un amiră' (avinătór)
L-viḑú,
L-diucl'é,
s-turnă' mîsa lu alimsi,
Nipóĭ nîs z-disucl'ó;
Ti alingu ş-îo pri...
S-ţî trĕacă diucl'arĕa [4])

Traducere.—Era o vacă pestriţă (supt inţ. cerboaĭcă),
Fece (născu) un viţel pestriţ,
Trecu un împărat (supt inţ. vînător).

[1]) Acestea din urmă se zic de treĭ orĭ, cînd se sting cărbunii.
[2]) Cînd se bănuieşte cel care a deochiat, că este unul saŭ alta.
[3]) Auzite de la bătrîna ţal Costa Caraiani din Xirolivad, Maced.
[4]) Auzite de la bătrîna Tana Hagigogu din Xirolivad, Macedonia.

www.digibuc.ro

L-a văzut,
L-a deochĭat,

S-a întors mamă-sa de l-a lins
Şi ĭarăşĭ s-a vindecat de deochiu;
Te ling şi eŭ pe (numele deochĭatuluĭ)
Să-ţĭ treacă de deochiŭ [1])

35. Alta

Ţirbŏan'i pîştĕa -n munti
Cu ţirbon'lu după nisă,
Tricú un avinătór pri acló,
Di ocl'u îl' lu lo,
Lŏ-alimsi mî-sa
Şi z-disucl'é;
Lo di ocl'u şi X
Lŏ-alimse misa z-disucl'é.

Traducere.—Cerboaĭcă păştĭa în munte
Cu puĭul său după dînsa,
Trecu un vînător p-acolo,
De deochiŭ i l-a luat (l-a deochĭat).

L-a lins mamă-sa
Şi s-a vindecat de deochiŭ;

Luă de deochĭŭ (s-a deochĭat) şi (numele deochĭatuluĭ).

L-a lins mamă-sa
Şi s-a vindecat de deochiŭ.

Amîndouă acestea se fac după stingerea cărbuneluĭ.

36. Alta

Nch'sí vaca s-pască,
Z-dĕadi v'iţălu după nisă,
V'iţălu lo di ocl'u,
Şi şcl'upică'.
S-turnă' vaca lŏ-alimsi
Şi-l' tricú.
Şi ĭo alingu x...
Si-l' trĕacă.

Traducere.—Porni vaca să pască,
S-a dat (merse) viţelul după dînsa,
Viţelul a fost deochĭat,
Şi şchĭopătă.
S-a întors vaca de l-a lins
Şi-ĭ trecu.
Şi eŭ ling (numele deochĭatuluĭ)
Să-ĭ treacă.

Dupa aceasta linge pe deochĭat cu limba de treĭ orĭ; apoĭ cu po-

[1]) Auzit de la bătrîna Via al Bibi din Vlaho-Clisura, Macedonia.

www.digibuc.ro

licarul înmuĭat în scuĭpat, îĭ atinge frîntea de nouă orĭ şi scuĭpînd încet de o parte şi de alta, zice:

Ptiŭ! s-crĕapă ocl'i ărăĭ
(Ptiŭ! să crepe ochiĭ răĭ![1]).

37. Alta

Trî peşti ţĕ-avĕáţĭ,	Pentru peştĭ[2]) ce aveaţĭ
Cuch'ali-n' bîgátĭ,	Boabe[3]) mĭ-aţĭ pus,
Io ţe h'iŭ Hristó	Eŭ care sînt Hristos
Pri spárgîni bîgát,	Pe scutece băgat (să şed),
Pri zvonlu di niveastă	Pe «*zvonul*» mireseĭ
Nr'clu sta culcát,	Micul (copilaşul) stă culcat,
Di mini diucl'át	De mine deochiat,
Di mini vindicát.	De mine vindecat.

Puterea de a vindeca, o posedă acest descîntec chĭar de la Hristos. Povestea spune, că el, fiind în gazdă la o familie săracă, a fost poftit să şază pe nişte scutece, şi i s-a dat la masă să mînînce mîncare cu boabe, în loc de mîncare de peştĭ, care era maĭ bună. Aceasta fiind-că nu a fost cunoscut, că este Hristos.

Hristos supărat de aceasta, a aruncat o privire răutăcioasă asupra copilaşuluĭ, aşezat pe zăvon, care îndată a fost deochĭat şi a început să plîngă. Cînd părinţiĭ aŭ văzut că copiluluĭ nu-ĭ este bine, aŭ început să se vaite şi să plîngă. Dacă a văzut aşa Hristos, i s-a făcut milă şi apropiindu-se de copilaş, l-a luat în braţe, l-a scuipat de treĭ orĭ uşor în piept şi l-a vindecat îndată prin cuvintele următoare:

Di mini diucl'át,	De mine deochĭat,
Di mini vindicat.	De mine vindecat.

38. Alta.

In vérdîli livédĭ	In verzile livezĭ
Păştéá nişte văţĭ,	Păştiaŭ nişte vacĭ,
Un boŭ liar	Un boŭ pestriţ,
Un l'ar muscár.	Un pestriţ viţel,
Tricură şi-l diucl'ară,	Aŭ trecut (ochĭ răĭ)
Si di c'orlu andreptu-l şcl'upicară[4]),	Şi l-aŭ deochĭat,
S-turnă' mîsa lŏ-alimse	Şi de picĭorul drept schĭopătă
Ş-pali z-disucl'é.	S-a întors mamă-sa l-a lins
	Şi ĭarăşĭ vindeca-tu-sa de deochiŭ.

Culese de la Maria al Ţimă Ţimulie din Samarina, Epir.

La descîntecile de maĭ sus, femeĭa care descîntă, se mărgineşte numaĭ la pronunţarea cuvintelor şi la scuĭparea în pĭeptul suferinduluĭ de treĭ orĭ. Se crede că puterea primuluĭ descîntec este foarte

[1]) Ad. mîncare de peştĭ.
[2]) Ad. mîncare de boabe.
[3]) «*Zivón*» saŭ «*zvon*» se numeşte vălul supţire cu care se acoperă mireasa cînd se mărită.
[4]) Aci în loc de: *J-di c'orlu andreptu-l şcl'upicară* (şi de picĭorul drept şchiopătă) dacă suferindul suferă de alt-ceva, se spune partea aceea.

www.digibuc.ro

mare, fiind-că este de caracter religios şi nu e nicĭ un păcat a-l spune şi nicĭ preoţiĭ, dacă îi veĭ întreba, — spune femeia de la care s-a culeş,—nu opresc descîntarea cu ast-fel de descîntece.

39. *Pentru luare de lună*

Pruncul de la naştere trebuĭe păzit continuŭ, să nu fie lăsat singur nicĭ o-dată, de teama să nu-l vază luna, caci îl deoache.

De asemenea leagănul nici o-dată nu trebuie sa fie pus în faţa uşeı saŭ ferestreĭ, ca nu cum-va să-l vada luna, ci tot dauna sa fie ţinut maĭ în interiorul camerei pe unde nu se face curent de aer. Dacă e «luat de lună» îndata se îmbolnaveşte, strigă, nu doarme bine plînge, nu-ĭ vine să sugă, şi are eşire afară.

Ca sa-l vindecĭ, sa aştepţi să fie luna nouă şi cînd se simte puţin maĭ bine, se da «babeı» un oŭ proaspăt, un vas de aramă şi un «semn» de al copiluluĭ, cum e de ex. o camaşe, un ciorap, etc. i se spune în acelaş timp şi numele şi ea descîntă [1]).

Expune noaptea la lună vasul plin cu apă în care se sparge oul şi se acoperă cu «semnul» copiluluĭ. A doua zi se ĭea doctoria ast-fel preparată şi se face copilului o baĭe în apa din vas şi anume copilul e pus gol în vas sau albie «cupan'e», ĭar pe cap i se pune un ciur cu fundul în sus şi peste fund i se varsa «apa cu oŭ».

Apoĭ copilul se cere să fie îmbracat cu camaşa fermecată. Tot acelaş lucru se maĭ repeta cele doue zile carı urmează şi copilul se va vindeca.

saŭ :

Să încercĭ cu funingine amesteeata cu lapte pe care o daĭ într-o linguriţa copilului, ca sa o bea.

(Com. de d-nu Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

40. *Descîntec de tăcere «tălare»*

Ch'insi Aghiu Ghianĭ ş-aĭ Tanasĭ Porni S-tul Ioan şi S-tul Atanasie :

cu tapoárili,	cu topoarele,
cu cusoárili,	cu cosoarele,
s-tal'e g'unĕápini şi ch'in,	să taĭe ĭenuper şi pin,
sturlu a Hristoluĭ si adară,	coloana luĭ Hristos să facă,
şi poarta ali Stîmîrie.	şi poarta s-teĭ Marii.
şi s-tălĭară,	şi s-aŭ tăiat
si spînticară	şi s-aŭ spintecat,
şi zghileá	şi ţipaŭ
şi plînḍeá,	şi plîngeaŭ
că munţil' si 'nvirinară	In cît munţii s-aŭ întristat
ápili si 'nh'iurară,	Apele s-aŭ înfiorat
ş-pădurli s-cutrimurară.	şi pădurele s-au cutremurat.
avḍî luţita Stîmîrie	a auzit strălucita s-ta Marie
ş-u dedi alaga v'ie	şi s-a grăbit venind ĭute

[1]). Descîntecile n-aŭ putut fi culese de d-nu Şunda, care mĭ-a comunicataceasta.

www.digibuc.ro

şi lî ḑisi :	şi le a zis :
nu plînḑiţi fic'órĭ muşáţĭ,	nu plîngeţĭ feciorĭ frumoşĭ,
ma alaga-acasă z-vî u daţĭ	ci acasa iute mergeţĭ,
peri din cap-va s-taláţi,	perĭ de pe capul vostru să taĭeţĭ
tu untulemnu s-l'i mul'áţĭ,	în unt-de-lemn să-ĭ muiaţĭ
şi dorlu va s-neacă	şi dorul se va îneca
şi va s-treacă.	şĭ va trece (se va vindeca)

După acestea, bătrîna care descîntă taĭe nişte perĭ de pe capul celuĭ tăiet şi înmuindu-ĭ în unt-de-lemn, îĭ pune pe tăĭetură şi se crede că va trece.

Puterea vindecătoare acest descîntec, după credinţa populară, o poseda chiar de la sfînta Marie, care cea d-întîiŭ după cum se spune şi în descîntec, a arătat modul acesta de a vindeca taĭeturile cuĭ-va.

(Auzit din gura bătrîneĭ Marie Ḑimă al Ḑimulĭa din Samarina, Epir).

41. *Descîntec de «grăunţe» bube.*

Mina fĕaţi numta	Mina a făcut nuntă
De-acl'imá' lumea tută	Şi a învitat pe lumea toată
Şi Ch'aua nu ŏ-acl'imă,	Şi pe Cheaua n-a învitat-o.
Di u nairí,	In cît o necăji,
Di u cărtí.	O întristă,
Di ară'ŭ îlĭ pîrú,	De ĭ-a părut rău.
Di trapsi di agudí....	In cît a tras de a lovit (pe : numele [celuĭ cu bube)
La cap nîsă-l simnă';	La cap dînsa l-a semnat;
Grînúţîli si-l' ch'ară,	Bubele să pĭară
Cum ch'ari luna-n seară.	Cum pĭere luna seara.

Sa iea o farfurie verde de pămînt «*misură*», treĭ urzicĭ şi treĭ florĭ Se pune apă în farfurie şi muind de treĭ orĭ urzicele şi florile în apa aceia, se «uda» (stropesc) bubele şi peste cît-va vor dispărea. Bubele se stropesc după ce se zice descîntecul de mai sus şi la fiecare stropire se repetă cuvintele din urmă:

«Gîrnúţîli si-l' ch'ară
«Cum ch'ari luna în sĕară.»

(Auzit de la bătrîna Tana Hagigoga din Xirolivad, Macedonia).

42. *De «Plăscare».*

Baba care descîntă ĭea o aţa *(ch'adin)* şi punîndu-l la durere zice de treĭ orĭ :

Cînd s-crĕască ch'adinlu,	Cînd să crească aţa
Atumţĕa şi plăscarĕa.	Atuncĭ (să creasca) şi «*plăscarea.*»

Apoĭ aţa se leagă de policarul piciorului şi se face o cruce la durere.

După aceasta se iaŭ treĭ pĭetricele de sub streaşina caseĭ *(di-*

www.digibuc.ro

ch'icuti), dintre carĭ una se pune în buzunarul bolnavuluĭ, ĭar cele lalte se aruncă în *ch'cuti* , sub streaşina caseı, zicînd :

Cîndu s-crĕască chitriţĕălili, Cînd sa crească pietricelele,
Atúmţealuĭ ş-plăscarea. Atuncea (sa creasca) şi «*plascarea.*»

După aceasta se crede, ca are sa se vindice bolnavul.

(Cules de la bătrîna Tana Sisa din Xirolivad, Macedonia).

Obs.—Plăscarĕa este o mică umflătură ce apare la gît, şi mai cu seamă la copiı.

43. De friguri.

Frigurile se numesc la Aromînĭ «*h'avră*». Cel apucat de friguı se zice, ca *h'uvrí*, ad., se îmbolnăvi de friguri.

De friguı scapă cine-va luînd sulfat de chininà.

saŭ :

Ch'atra de la Aĭ-Marina (S-ta Marina,) [1]) are puterea de a te scapà de frigurĭ.

Pentru aceasta se procedeaza ast-fel :

Se scufunda peatra *ch'atra marină*, în apă caldă şi dacă ĭes başicĭ (*bişiţi*) la suprafaţa, ıe semn că cel care sufera de friguı ıeste deochiat. Ca sa-ţĭ treacă, să beı din apa cu başicĭ şi să te laşĭ a fi spălat cu mina anapoda la faţă

Femeea, care te spala, zice, oı de cîte-orĭ pune mîna la faţa *h'uvritului*, celuĭ apucat de frigurĭ :

S-crĕapă ocl'i arăŭ !
(Sa crepe ochiı răi !)

Comunicat de d-l Dimoane, profesor).

Alta

Să laşĭ sa te calce o ursă de la picioare la cap de treĭ oı şi frigurile te vor lăsa.

Avela, Epir.

saŭ :

Sa ĭeĭ frunza de «*h'erh'ir*» persic pe care sa o fierbĭ bine şi dın zeama rezultată sa beĭ cîte un păharel înainte de masa.

(Comunicat de d-l Dimoane din Ohrida, Macedonia).

saŭ :

Puĭ picioarele în apa calda în care se pune un pumn de sare şi

[1]) Lîngă Ohrida, Albania.

www.digibuc.ro

te înveleşti bine, ca să asuzi ; după aceea te primeneşti şi a doua-zi veĭ fi bine. Une-ori te poţi trage cu «rozmarina» cumpărată de la băcănie.

44. Pentru friguri învechite.

Dacă suferĭ de *friguri învechite* (*h'avră văcl'e*), să ieĭ o sută dramuri de oţet tare, două-zecĭ şi cinci dramurĭ de cafea neprăjita, să arunci cafeaua în oţet şi să o puĭ să fiarbă pînă ce se va reduce la jumătate, adică 50 dramurĭ.

După aceasta se lasa noaptea la stele şi dimineaţa, dacă beĭ din acest medicament, frigurile te lasă şi nu te mai apucă altă dată.

(Comunicată de preotul Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia).

45. Cum se taĭe sulfatul.

Cînd ieĭ sulfat pentru frigurĭ mai mult de cît trebuĭe şi încep să-ţĭ «*vîzească*» vîjie urechile tare, dovada că are sa-ţi fie răŭ; să cauţi atuncĭ a tăĭa sulfatul «*s-lu tal'*». Taierea sulfatuluĭ se face astfel: Ieĭ agurida şi după ce-ĭ strecorĭ zeama cît să umpli un păhărel, o amestecĭ cu zahăr şi beĭ.

După aceasta bolnavul este sigur, că n-are să păţească nimic.

(Comunicată de d-na Mia Adam din Vlaho-Clisura, Macedonia).

46. Ape de friguri.

In unele localităţĭ există şi ape de friguri, unde se duc pacienţĭ de se spală, ca să se vindece. Ast-fel la Vlaho-Clisura se află aşa numita «*Roibul*» saŭ *fîntîna de la Roibul*, unde bolnavii de friguri «*hiuvriţl'i*» după ce se spală, lasă şi cîte un «semn» de pe dînşiĭ, cămaşă, aţă, năframă, etc. şi care semn se leagă de trunchiul unuĭ arbore şi după aceasta se duc în grabă mare de acolo şi se crede că nu-ĭ va mai apuca frigurile după aceasta.

47. Ca copilul să fie prezervat contra a orĭ-ce răŭ în viaţa luĭ.

Să poarte cu sine *mînoch'irlu* şi nicĭ un răŭ nu se va atinge de dînsul. «Mînochirlu» se poartă de obiceiŭ, ca cine-va să fie preservat contra ochilor răĭ, contra spiritelor rele de noapte, ca ţîne, vampirĭ etc. şi în contra unor boale contagioase de carĭ suferă copiiĭ de obiceiŭ.

Obs. — «*Mînoch'irlu*» este ceea ce francesul numeşte *amulette*, şi este de cele mai multe orĭ un os de rinocer, pe care este făcută imaginea unuĭ sfînt.

Aceste obiecte se aduc mai cu seamă de la muntele Atos.

Se crede ca puterea lor prezervatoare şi vindecătoare este foarte mare. Această credinţă superstiţioasă este respîndită mai la toate popoarele.

www.digibuc.ro

48. Ca să nu-s «aumbreaţă» copiiĭ.

Se obicĭnuĭeşte a îmbrăca pe copiiĭ micĭ cu «*gornă*» roşe, fiind-că are puterea de a-ĭ prezerva contra spiritelor rele de noaptea, contra «*aumbrilor*».

Obs.—«*Gornă*» este un fel de îmbrăcăminte copilărească, cusută de mamele lor şi pe care o poartă copiiĭ cam pînă la etatea de 15 anĭ, cînd îmbracă «dulama».

Notă. — *Aumbrele* se crede că sînt nişte fiinţe mitologice de ordinea *albelor*, despre carĭ am vorbit.

49. Pentru a se ĭubi fraţiĭ între dînşiĭ.

Pentru ca fraţiĭ să se ĭubească între dînşiĭ, să se ĭea cîte un păr de la fie-care frate, şi toţi periĭ să se lege şi să se facă nod. Nodul aşa facut se dă unuĭa dintre fraţi să-l înghită în pîine.

Tot aşa se face pentru fie-care şi se stabileşte de atuncĭ o strînsă legătură de iubire între dînşiĭ.

(Timiu Boch'a, Samarina, Epir).

50. Dacă vreĭ ca copilul să crească forte ca ursu.

Dacă doreştĭ ca copilul tău să devie tare ca ursul, pe cînd este încă copil *de ţiţă*, să-l ungĭ cu săŭ de ursă.

(Stama, Mălăcaşĭ, Tesalia).

51. Pentru a îndrepta picioarele unuĭ copil, care se naşte cu picioarele strîmbe.

Să ĭeĭ ţirĭ (*ţiróni*), să-ĭ pisezĭ bine şi după ce-ĭ amestecĭ cu uleiŭ şi tamîie pisată, puĭ aceasta amestecătura la picioare şi o legĭ pe deasupra cu o pînza. Apoĭ legĭ de o parte şi de alta a fie-cărui picior, cîte doue scînduri micĭ, spre a da forma dreaptă a picioarelor şi în curs de douĕ-zecĭ de zile le ungĭ cu *uleiŭ de ouă*.

Acest uleiŭ de ouă se extrage ast-fel:

Arzĭ ouă cu găoacele lor în tigae şi lichidul cam gros ce rezultă se întrebuinţează ca doctorie.

Apoĭ învîrteştĭ picioarele cu lînă nespălată pe deasupra căreĭa aşezĭ de o parte şi de alta scîndurile.

Poţĭ fi sigur, că prin modul acesta picioarele se înmoaie, se întind şi se îndreptează.

(Ţal Nicola Damaşoti din Avela, Macedonia).

52. Cînd copilaşul e adus la o rudă a sa.

Cînd un copilaş este adus pentru întiia oară de mamă-sa saŭ de vre-un altul la o ruda, se obicĭnueşte a se face *pap* (moş).

Se face *pap* în modul următor: O femee saŭ fată din casa a-

www.digibuc.ro

ceasta, luînd *sumă* de lîna albă, îl învelește cu dînsa pe la gît, bărbie, cap, ast-fel ca băiatul sa para că are barba și parul alb, ca un bătrîn.

In sîn i se pune o bucata de pîne.

Prin acestea se dorește baeatului sa trăiască pînă în adînci bătrînețe, și să fie în tot cursul vieței sale fericit și avut.

(Auzită de la d-na Mia Adam, Vlaho-Clisura, Macedonia).

53. *Cînd copiiĭ beaŭ vin noŭ.*

Cînd copiii cei micĭ beaŭ pentru întîia dată vin noŭ (*v'in noŭ, mustu*), înainte de a bea, zic cuvintele urmatoare de trei orĭ, ca să nu se îmbolnavească de friguri, după bautura.

V'in bĕaŭ, mustu bĕaŭ,	Vin beaŭ, must beaŭ
Il'avra mĕa a lui l'-u daŭ	Frigurile mele lui le daŭ

(Vlaho-Clisura, Macedonia).

54. *Cînd cade copilul.*

Cînd un copil cade jos, se crede ca aceasta e semn de creștere și i se spune sa nu plînga.

55. *De „luschiḑĭ".*

Cînd un copil scoate la mînă «*luschiḑĭ*» trînji, ca să le facă să dispara, cînd vede vre-un barbat ca-și varsa udul, sa-i strige de trei orĭ:

Luschiḑili améli	*Luschiḑile* mele
n-zmĕ́nili atali.	In izmenele tale.

Să caute însă sa nu fie prins, căci barbatul mînios îl bate tare. Aceasta fiind-că se crede că au sa-i apara barbatului *luschiḑile* în testicule.

56. *Cum poți face pe cine-va să cunoască «m-plătare».*

Sa iei o plătare, să-i faci o gaura și să trecĭ prin gaura aceasta sfîrcul de țiță al mameĭ copilașului, care voești sa poata cunoaște în *plătare.* Apoi să pui pe copilașul nascut de curînd și care pînă acuma n-a supt de loc, sa suga prin plătare și el va putea patrunde prin toate secretele pe care le ascunde plătarea.

Observare. Se crede, ca, după «platare», omoplat, cine se pricepe, poate sa spuie ce are sa se întîmple în viitor stapînului care a tăiat și a fript vita. Dupa «platare» se poate prezice de exemplu dacă în casa aceea se va naște saŭ va muri cine-va, dacă în curînd se va primi vre o veste buna, parale, sau daca vre unul din casa se va căsatori, etc. etc., căci tot ce i se poate întîmpla omului în viață, se poate prezice dintr-însa. Cînd plătarea e alba de tot, se explică în bine Cu platarea sa «Spuna să spuie, trebuie sa fie de vita fripta, nu fiarta.

www.digibuc.ro

57. Ca să depărtezi frica şi întristarea.

E bine, după credinţa poporului, să laşi pe ursari să joace ursul în curte, căci ursul scoate întristarea din casă şi departează frica copiilor, facîndu-i curagioşi.

(Auz. de la d-na Despa Papahagi).

58. Ca să treacă frica, spărietura cui-va.

Cînd cine-va se sperie, dacă vrea să-i treacă frica, să bea apă rece.

saŭ :

Să i se desfacă pieptul şi să fie scuipat de trei ori încetinel : ptiú, ptiú, ptiú, şi el îşi va reveni în starea de mai nainte.

saŭ :

Să se «afume» cu păr de lup şi cu păr de urs, adică să se aprinda peri de lup amesticaţi cu peri de urs şi sa se despuie ca fumul lor sa treacă prin faţa celui spariet.

(Auzite de la d-nu Mih. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

59. Pentru cine are un dinte găurit.

Cine este cu vre-un dinte găurit, să-i puie o bucăţică de *ch'atra a calŭlui* şi durerea-i va trece.

(Comunicat de d-l Şunda din Cruşova, Maced.).

60. Ca să ţii dinţii curaţi tot-dauna.

Sa-i speli în tot-dauna dupa mîncare cu apă sau cu vin.
Saŭ : să-i speli cu praf din pin saŭ cu cenuşe de pin ori de brad.
(Comunicat de Iani Papahagi).

sau :

Să-i speli cu tarițe.

(Comunicat de d-l M. Dimoane).

61. Pentru cine are durere de dinţi.

Să ieà tamîie şi dupa ce o va pisa bine, să o puie la dinţii carî îl dor şi durerea va trece.

sau :

Sa puie pe puţin bumbac cîte-va grăunţe de sare şi să se aplice la locul durereï, că durerea trece.

www.digibuc.ro

saŭ :

Saŭ să se ţie mult timp în gură rachiŭ tare saŭ sa se puïe tabac.

saŭ :

Să ieı urzicï, să le pisezï şi amestecîndu-le cu sare, să le puï pe dintele care te doare şi veï face să înceteze durerea.
(Comunicat de d-l Şunda Taşcu student în Medicină, din Cruşova, Macedonia).

saŭ :

Să ïeï bucăţele de ţadă şi să le fierbı cu oţet. In sucul care rezulta înmoï o bucata de vată şi o puï la durere, că-ţı trece.

saŭ :

Puï bumbac muıat în «ghizapi» acid sufuric.

62. *Pentru fugirea buricului*

Dacă se întîmplă cuï-va să-ï *fugă buricul* atuncï se chïamă o babă, care cunoaşte de aceste bolï ; ea treacă maï întiiŭ pe suferind la pîntece, după aceea se scoală în picioare, îı pune degetul pe *mărgeaua* buriculuï şi venind ın jurul lui, dacă amurţeşte degetul babeï, se zice că bolnavul într-adevar suferă de buric şi cu tratamentul ce i s-a facut, se va vindeca.

63. *Cînd te muşcă buricul*

Cînd te muşcă buricul (cînd te doare inima), sa ieï radacină şi frînză de *păl'ùr* şi după ce le fierbı cu vin, sa beı din zeama aceea, că *muşcarea de buric* va înceta.

64. *După ce cade buricul de la copil*

Căzînd buricul copiluluï, se pune serum de postav de lînă.

65. *Cînd se boşorogeşte cine-va*

Cînd se boşorogeşte cine-va *(cînd se vearsă m-punḑi*, cînd se varsă în pungı), ca sa se vindece, sa manînce *cuştavár* [1]), amestecat cu mıere în fie-care dimineaţă şi în fie-care seara, pîna cînd se va face bine.

Notă. Cuştavár este un fel de floare laptoasă, de coloaıe roşe-alba.

[1]) D-l Şunda T. din Cruşova, Macedonia.

www.digibuc.ro

67. Cînd cine-va suferă de gălbinare

Cînd suferă cine-va de gălbinare, să ïea o limbă de gîscă, să o arză bine, să o reducă în cenuşe şi amestecînd-o cu apă, să bea în fie-care dimineaţă dintr-însa cîte o ceaşcă.

Apoï să maï ïea cîţï-va *castraveţi sălbaticï*, să-ï usuce bine, să-facă tabac şi să tragă în nas dintr-însul, că se va vindeca de gălbinare în curînd.

(Com. de Papa Nicola Tegu, Vlaho-Clisura, Macedonia).

saŭ

Se bea zeamă de «*trimerŭ*» [1]).

saŭ

Se taïe frîul limbeï şi se *lasă sînji*, adică se lasă ca sîngele să curgă, după care operaţie, gălbinarea se va vindeca.

(Comunicată de d. Şunda din Cruşova, Macedonia).

68. Pentru cine nu-şï poate vărsa udul

Cînd cine-va nu-şï poate vărsa udul, se zice, că are pïatră «chïatră».

Spre a se vindeca, să ïea «*pindani*», să o piseze şi amestecînd-o cu apă, să o bea şi efectul produs se crede, că este minunat.

(Com. de d. Tuşu Badralexi, institutor romîn la Călive-Badralexi, Macedonia).

Prinderea uduluï se crede că provine, cînd cine-va bea apă, fiind asudat, şi numaï ceï născuţï dintr-o femee, care în momentul naştereï fiind înăduşită, a băut apă, prind peatră.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

69. Pentru căderea şelelor

Cînd cine-va suferă de durere la şele, se zice, că-ï *căḑură şalile* (ï-aŭ căzut şelele) şi pentru a se vindeca, trebuïe ca cine-va să-ï tragă tare vinele şi de maï multe orï.

(Comunicat de d. Şunda T., din Cruşova, Macedonia).

70. Cînd te dor oasele.

Cînd te dor oasele, ïea baligă de lup, pe care o poţï găsi dimineaţa prin copace, de oare-ce este albă, şi să o beï după ce o fierbï cu apă, că-ţï va trece durerea de oase.

(Auzit de la d. Nicola Damaşotï din Avela, Epir).

[1]) Un fel de floare.

www.digibuc.ro

71. Cînd cine-va nu poate «să-şĭ dea sufletul», să mŏară.

Se crede, că une-orĭ omul ajungînd pe puntul de moarte, «nu-şĭ poate da sufletul»; ceĭ din împrejur văzîndu-l cum se luptă cu moartea şi ştiind, ca în tot-dauna moartea ese învingătoare, caută prin toate modurile sa-ĭ înlesnĭască eşirea sufletuluĭ. Intre altele se crede, că suferindu-l îşĭ poate da sufletul şi prin mijlocul următor:

Indată ce-l vezĭ că se zbate bolnavul şi vezĭ, ca numaĭ e scăpare, ca să moară odată maĭ curînd, să descuiezĭ o scîndură saŭ să desfacĭ războiul.

(Com. de d-l Petre Badralexi, din Călive-Badralexi, Macedonia).

72. Pentru durere de stomah.

Cînd cine-va suferă de durere de stomah (*îl doare pînteca*), durere provenită din cauza răceleĭ, ca să treacă, să-ĭ se arunce *oala* pe pîntece spre a i-se scoate toată răceala (*tot vîntul*).

Obs. — Oala se aruncă de o femeĭe care se pricepe în ast-fel de bolĭ, şi se face cam în modul următor:

Se ĭea oala şi se pune cu gura pe pîntecele pacientuluĭ, după aceasta femeea aceea o întoarce de treĭ orĭ în jur, uşor însă, ca să se lipĭască frumos şi să nu se verse apa căldicică ce conţine.

După cît-va,—un sfert saŭ jumătate de oră, după împrejurărĭ, căcĭ depinde de cît poate suferi pacientul,—se scoate oala şi suferindul scapă de durere.

(Com. de d-l Tuliu Carafoli din Xirolivadi, Macedonia).

73. Ca să te păzeştĭ contra a orĭ-ce boală.

Ca nicĭ o boală să nu se atingă de tine, să ieĭ un pîntece îndată ce e scos din animal, să-l scuturĭ ca să-ĭ cază baligele ce conţine şi fără a-l spăla de restul băligeĭ depusă pe pereţiĭ săĭ, să-l frigĭ şi să mănîncĭ dintr-însul.

Puterea de a te păzi contra tuturor boalelor, vine, după credinţa poporală, de acolo că el este compus de lapte şi de toate verdeţurile cu carĭ se vindecă bolile.

(Com., de d-l Şunda T. care a cules această credinţă de la Fărşeroate).

74. Ieşirea şezutuluĭ

Ieşirea şezutuluĭ (Prolapi al mucoseĭ rectale) se reduce de o femee cu mîna unsă de unt de-lemn; se apuca conturul părţeĭ prolabite cu vîrful degetelor mineĭ; se apasă gradat şi cu îngrijire şi cînd începe să intre, se împinge în sus în anus şi apoĭ se menţine vre-un sfert de ora cu degetul saŭ cu mototolul de cîrpă pînă nu maĭ ĭese.

(D-l Şunda T., student în medicină din Cruşova, Macedonia).

www.digibuc.ro

75. Pentru capse

Se pune clistiru cu apă caldă saŭ un fel de clistir făcut din clistir ordinar din potasă, se reduce cu un ţăpuş, se unge cu unt-de-lemn, şi se pune în şezut şi suferindul, mai cu seama cînd e copil, se face bine.

saŭ:

Să mănînce mure şi se face bine.
(Com. de d-l Şunda Taşcu din Cruşova, Macedonia).

76. Pentru „scoaterea afară"

Să ieĭ coarne şi după ce le fierbĭ, zeama lor să o amestecĭ cu puţin zahar şi să o beĭ, căcĭ e bună pentru a *te scoate afoară*

saŭ:

Să ieĭ prune şi după ce le fierbĭ cu zahar, beĭ din zeama aceia şi te va *scoate* afară

saŭ:

Să ieĭ *sŏarbi* (sorbusancu parius; cruşi) căcĭ produc un bun efect.

77. Pentru nescoaterea afară

Ca să nu te maĭ *scoată afoară*, să ieĭ sămînţă de *pindane*, să o fierbĭ bine şi zeama, care va rezulta, să o beĭ, că te scapĭ curînd.

saŭ:

Să ieĭ *chĭetru-bobuli* (fructul ienuperuluĭ *g'unĕápini/* şi după ce le fierbi bine, să bei zeama lor, căcĭ folosesc mult, cînd te scoate afară. Zeama lor e bună încă pentru răceală.

78. Pentru surdisire

Surdişirea este *ieşirea afoară*, mult însă. Pentru a se vindeca cine-va de ieşirea afară: *surdisire*, se recomandă sa bea rachiŭ de drojdiĭ, fiert bine cu cenuşe şi filtrat apoĭ cu apă.
(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să ĭea cafea turcească amară (fără zahar), în care să se puĭe un grăunte de *măzie* (nux gallica) arsă şi pisată, se face infuzie şi după aceea *surdisitul* să bea vre-o 30 gr. şi îĭ trece.
(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să mănînce orez necurăţit şi nespălat, fiert fără sare.

www.digibuc.ro

79. Pentru apostemă

Frînza *pindanei*, *mulŏáhăl'ei* (nalbă) sălbatice, a lăpăluĭ şi *selinuluĭ* fără samînţă, piseză-le şi pune-le pe stomach, că te vindecĭ.

80. Pentru dizenterie

Cine suferă de dizenterie, să ĭea sînge de ţap amestecat în mîncare şi se face sănătos.

Auzit de la Stama Chibricu din Mălăcaşĭ, Tesalia).

saŭ:

Să ĭea o spllnă de capră şi dupa ce o frige bine de tot, să o mănînce şi de sigur ca-ĭ trece dizenteria.

saŭ:

Să ĭea sînge de ţap amestecat în mîncare şi-ı trece.
Sa nu mănînci sărăturı.

81. Cum se vindecă trînjiĭ cu scurgerea de sînge

Cînd cine-va are trînjĭ (*suhă'ţĭ*) cu scurgere mare de sînge, să-ĭ se dea cîte o ceaşcă de zeama de *măzie* (nuca galica, gogoşĭ de restic) dupa ce se fierbe bine.

(Şunda Taşcu din Cruşova, Macedonia).

82. Cînd este fără scurgere de sînge

Cine suferă de trînjı (*suhăţĭ*), sa se păzıască de mîncărĭ sărate, piperate şi de acrituri.

Ca sa se scape de ele, să puĭe în foc usturoiŭ şi să stea cu şezutul pe deasupra foculuĭ, ca sa-l bată fumul de usturoiŭ.

(Auzită de la d-l Tegu Nanlia din Avela, Epir,.

83. Pentru bătaĭe.

Cînd cine-va este bătut tare, în cît tot corpul îĭ înegreşte *(îl' murnĕaşte)*, sa jupuieşti o oae saŭ un noatin şi sa puĭ pĭelea aşa caldă pe corpul vînat de bataĭe ; sa stea apoı pacientul ast-fel cîte-va zile şi se va vindeca

Dacă nu i se aplica acest tratament, e pericol de moarte pentru cel suferind De aci se vede, că vine şi expresiunea de : *va ti bag tu chĭale* (aın sa te bag în piele) cînd voieşti sa amenınţı pe cine-va cu o bataĭe straşnică.

www.digibuc.ro

84. Pentru vizicătoare.

Să prinzĭ muştĭ verzuĭ şi maĭ marĭ decît cele comune, să le scoţĭ aripele, pe carĭ, după ce le facĭ ca praful de supţiri, le presarĭ pe aluat şi le puĭ ca vizicătoare.

(Tuliu Mihail din Avela, Epir).

85. Pentru ameţeală.

Cînd cine-va suferă de ameţeală *(andrală)* care-l prinde des, ca să se scape, trebuĭe sa mănînce, flamînd fiind, ficat fript de măgar.

(Perivole, Epir).

saŭ :

Cînd cuĭ-va îĭ vine ameţeală simplă *(lişinare, amelie)*, trage-ĭ cîte-va palme, stropeşte-l cu apă la faţa şi la piept, şi dacă ameţeala ĭeste grea în cît suferindul e sa moară, atunci trebuie să se dea cu puşca în vînt, ca sa se sperie spiretele rele, carĭ aŭ venit să ĭea sufletul aceluĭ ameţit.

(Turia, Avela, Epir).

86. Cînd are cine-va contuzie la craniŭ.

Cînd are cine-va o contuzie forte la craniŭ, ca să dispară, să-şĭ acopere capul cu oua fierte ca jumarĭ în unt şi zahar.

(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

87. Cînd scoate blîndă cine-va.

Blînda sînt niştе bube roşiĭ ce ĭes pe deasupra pĭeleĭ şi carĭ provoacă o mîncărime. Ele provin maĭ cu seamă de întristare mare.

Ca să-ţĭ treacă, unge-ţĭ corpul pe unde aĭ *blîndă*, cu apa sărată, numita : salamură.

88. Pentru aruvirsare (herpes critic)

Cînd se *aruvearsă* cine-va, să înţepe *aruvirsăturile* (bubele acesteĭ bolĭ) şi să le urgă cu unt proaspat de vacă.

(D-l Şunde din Cruşova, Maced.)

89. Peniru aprindere la mică.

Cînd se aprind miciĭ între coapse, să se spele cu *sfungu* (burete) şi cu apă rece. Apoĭ să presara praf de cafea prăjita.

www.digibuc.ro

90. Pentru muşcătură de cîine, cal, etc.

Cînd te muşcă un cîine, cal, etc. să ieĭ păr de la acel animal, să-l puĭ deasupra muşcătureĭ şi să-l legĭ cu o cîrpă, că-ţĭ va trece.

saŭ:

Să ieĭ *caş bătut*, să-l facĭ felioare şi să-l puĭ pe rană, unde eştĭ muşcat şi-ţĭ va trece.

saŭ:

Se face următoarea preparaţie care se pune şi la alte răniş şi boale de pĭele:

Se ĭea ceară albă, se topeşte, se pune într-însa *usîndă* (slănină) proaspătă), unt proaspăt o linguriţă, puţin săŭ de la rinichiul unuĭ berbece, *avaijiva* (un lemn colorat) şi terebentină, care formează baza doctorieĭ.

După ce se amestecă toate la un loc şi se încălzesc ca amestecătura să se facă şi maĭ bine, se întinde pe o cîrpă şi se pune pe rană.

Observaţie. — Se crede că muşcătura cîneluĭ negru este maĭ periculoasă de cît a celor-lalţĭ cîinĭ.

91. Pentru muşcare de cîine.

Cînd te muşcă un cîine şi-ţĭ pune «dinţĭ» adică îşĭ lasă urmele colţilor săĭ, mijlocul de vindecare este de a lua cîte-va boabe de fasole şi despicîndu-le în două, să le aplicĭ la rană şi să le legĭ, spre a nu se mişca din loc.

(Comunicată de d Iancu Dalametra de la Călive Badralexi, Macedonia).

saŭ:

Dacă muşcătura este făcută în partea mărginaşe la buca, etc. se taĭe «carnea laĭe» carnea neagră şi apoĭ pacientul se vindecă, urmînd tratamentul ce se obicĭnuĭeşte pentru vindecarea ranelor.

(Comunicat de Iani Papahagi din Avela, Epir).

saŭ:

Să ieĭ o felie de caş sărat şi după ce-l frigĭ, să-l puĭ la locul muşcat şi te veĭ vindeca.

(Comunicat de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Să puĭ păr de al cĭineluĭ care te-a muşcat, ca cine ţĭ-a dat muşcătura acela să o ĭea.

(Comunicată de la d. N. Tacit, institutor romîn la Avela, Epir).

92. Muşcătura de cîine.

După ce te muşcă un cîine, ieĭ o bucăţică de pîine cu care ştergĭ rana şi apoĭ să o daĭ bucăţica ca să o mănînce cîinele, care te a muşcat.

www.digibuc.ro

93. Pentru tăetură saŭ pentru muşcătură de cîne cînd curge sînge.

Cînd cine-va se taïe în vre-o parte a corpuluï, să arunce apă rece pe tăetură pînă cînd partea aceea va amorţi şi sîngele va înceta de a maï curge.

saŭ:

Să se stropească rana cu rachiŭ tare, pe rană apoï să se puïe piper şi pe de-asupra piperuluï să se puïe vată (bumbac) stropită cu rachiŭ. După aceasta se leagă rana cu o cîrpă şi la fie-care patru ceasurï se toarnă rachiŭ tare pe rana. Dacă rana este mare, la fie-care 12 ceasurï se schimbă legătura.

saŭ:

Să se spele rana cu ud în loc de rachiŭ şi se urmează ca maï sus.

saŭ:

Spre a opri sîngele, cînd rana este mică, se pune pe dînsa curea rasă saŭ pînză de păïanjen.

saŭ:

Se pune de-asupra ranelï balsam.

saŭ:

Se pune în unt-de-lemn o plantă numită: «iarbă de tăl'are» iarbă de tăïere, se fierbe şi din aceea se pune pe rană, unde eştï tăet.

(Comunicată de d-l T. Şunda, din Cruşova, Maced.)

saŭ:

Să ïeï frunză de «pindanică» numită în Romînia platagină saŭ «iarba oaïeï» şi după ce o ungï cu lapte de femeïe, pe care stropeştï şi puţin zahăr, o puï pe rană şi închide îndată.

Aceasta se face cînd rana să închide şi cînd trebuïe ca închizînd să nu se distingă, că a fost rană.

(Com. de d-l Mihail Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

94. Cum se închide o rană.

Să ïeï perï nespălaţï, baligă de oaïe, vïermï roşï din pămînt şi var; după ce le arzï, le pisezï toate acestea la un loc pînă să fie reduse în praf. Pune apoï din praful acesta pe rană şi se va vindeca pe deplin, dacă o veï lega tare de tot şi o veï lăsa treï zile.

saŭ:

Iea *putriḑ'nie* (făina lemnuluï putred) şi amestecînd-o cu *glicanţu* şi vin, pune-o pe rană şi se va închide.

(Bătrîna Sia Mona, Vlaho-Clisura, Maced.)

www.digibuc.ro

95. Cum se închide o rană.

Amestecă *gl'inát* (găinaţ) de potărniche cu sapon, făină de grîŭ şi cu seŭ de porc salbatec şi după ce le amestecĭ bine de tot, pune din amestecătură pe rana deschisă şi se va închide. Pînza de paianjen încă e bună.

96. Pentru cine suferă de angusă.

Ca să-ţĭ treacă *angusa*, să strecorĭ pleumîna vulpeĭ şi să beĭ din acea zeamă.

Angusa fr. angoisse.

97. Remediŭ de rană.

Să ieĭ lînă nespălată şi gîgîraţă de oĭ. Apoĭ să găseştĭ vîermĭ roşĭ din pămînt şi var. Toate acestea puse la un loc se ard bine pînă ce se reduc în praf. Din praful acesta să puĭ pe rana cuĭ-va şi să-ĭ legĭ rana tare, ca să dureze aşa patru zile. In a patra zi, cînd o veĭ dezlega, rana va fi vindecată pe deplin.

Tot pentru rană se maĭ întrebuinţează ceapă.

Se pune ceapa în spuză pînă ce se frige bine şi apoĭ se scoate, se lasă niţel să se răcească, se unge inima eĭ cu unt-de-lemn şi apoĭ se pune pe rană, şi se leagă cu un petec.

Se schimbă de două saŭ treĭ orĭ pe zi acest tratament, pînă cînd rana se curăţă şi se închide.

98. Ca să rupă o rană (uĭme).

De multe orĭ se fac nişte umflăturĭ şi se strînge acolo puroiŭ. Ca să rupă, se pune pe absces *pindanică* (plătagină) după ce se unge cu unt-de-lemn.

Tot pentru *ruperea* raneĭ ie bună sămînţa de in, amestecată cu albuşul ouluĭ.

99. Cînd îţĭ curge sînge din nas.

Ca să-ţĭ înceteze curgerea sîngeluĭ din nas, să legĭ tare degetul mic al mineĭ corespunzătoare nării din care curge sînge, cu un fir de mătase.

Alte orĭ în loc de a lega degetul cel mic, se legă policarul.

saŭ :

Se pune creştetul capuluĭ sub apa curgătoare a unuĭ şipot, ca să curgă apă rece, după care se răceşte şi fruntea.

www.digibuc.ro

saŭ:

Să puĭ pe fruntea celuĭ căruĭa îĭ curge sînge din nas, peatra numită:

Stămătiri împreună cu un fir de matase şi sîngele va înceta de a curge.

100. Leac pentru rănile omuluĭ de la mînĭ şi picioare.

Să ieĭ ceară albă, uleiŭ saŭ unt-de-lemn, terebentină, săpun, pucioasă *(tefi)* şi toate la un loc să le amesticĭ bine.

Veĭ obţine prin modul acesta o alifie pe care, dacă o puĭ pe rana omuluĭ de la mînĭ saŭ picioare, se va vindeca.

saŭ:

Să cauţĭ a găsi cîte-va foĭ de zmochin *(h'ic)* şi după ce le veĭ usca, le veĭ reduce în praf, din care presarînd pe rana se va vindeca.

(Comunicat de d. Beli Bajdechi din Nijopul Maced.)

saŭ:

Te serveştĭ de preparaţia «buiuĭeneĭ» ĭarbă de tăl'are, după ce aĭ fiert-o în unt-de-lemn.

(Comunicat de d-l Şunda T., din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să stropeştĭ rana cu pişat de copil.

saŭ:

Cînd cine-va are o rană, o poate închide prin «ţirót» un fel de muşama făcută de pînză şi ceară.

Rana se curăţă cu totul prin ajutorul acesteĭa.

101. A c ă ţ a r e a -n i n i m ă.

Acăţarea -n inimă (prinderea -n inimă), este boală, care provine din cauza colicilor întestinalĭ.

Spre a te vindeca de aceasta, sa te înveleştĭ, ca să asuzĭ bine. Pentru asta să puĭ la picioare *tuvlă* (olan) încălzită, ĭar pe burtă o pînză cu tărîţe încălzite bine.

saŭ:

Să beĭ rachiŭ de cel tare amestecat cu piper negru, ca să te încălzeştĭ în interior şi ast-fel să asuzi, că-ţĭ trece.

(Comunicată de d-l Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

www.digibuc.ro

Cînd te *ţine inima la linguric'e*, adică cînd te doare inima la lingurică şi te frămînta pe din nauntru, să aduni *cicîstori* (căcărezi de şoarici), să-i pui într-un pahar cu apă, casă se topiască şi să beĭ în toate dimineţele cîte o ceaşcă, şi să fii sigur, că durerea te va lăsa.

(Comunicată de părintele Popa-Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia).

102. Pentru ameţeală provenită de neghină.

Cînd mănîncă cine-va pîine în care se cuprinde şi neghină, capătă o ameţeală şi o turburare de cap.

Ca să te scapĭ de dînsa să cauţi saŭ să verşi, saŭ să ĭeşi afară în aer liber. Iţi face bine încă dacă faci o baĭe rece.

103. Cînd scoate cine-va prucuv iţă (pojar)

Spre a se vindeca cine suferă de *prucuv'iţă*, trebuĭe să se păzĭască de a vedea foc, căci se *asplinsescu grînuţile* (se înăspresc bubele). Nu trebuĭe să aziste unde se gătesc bucatele; să nu mănînce nicĭ un fruct căcĭ face să crească erupţiunea; sa mănînce pîine, lapte şi carne gătită maĭ mult cu legume; să nu mănînce peşte de loc; să nu ĭasă afară din odaĭe şi să ĭea vre-o cincĭ boabe de *cîrmeze* (coccionelli ?) în rachiŭ.

(Com. de d-l I. Şunda, din Cruşova, Macedonia).

Obs. — In tot timpul cît ţine «prucuv'iţa» se cere să nu spelĭ rufele pacientuluĭ, să nu facĭ foc şi să nu boĭeştĭ, căcĭ se înăspreşte boala.

104. Cînd cine-va scoate cur de găină.

Cînd cine-va scoate cur de găină, ca să se scape de dînsul; să-l unga cu *gălăţidă* [1]).

(Com. de d-l Iani Papahagi, din Avella, Epir).

saŭ:

Se freacă «curul de găină» cu cenuşe saŭ cu un oŭ proaspăt înmuĭat în cenuşe.

(Com. de d-l M. Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Se arde muchĭa toporuluĭ şi cu fumul care se depune pe dînsul, ungĭ «curul de găină» şi trece.

(Com. de d-l I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

[1]) Un fel de buruĭană, care dă lapte cînd o rupĭ, asemenea lăptuceĭ.

www.digibuc.ro

105. Cînd suferă cine-va de reumatism (dor în oase).

Să ĭea măduvă de cămilă, să-şi ungă încheĭeturile corpuluĭ, mai cu seamă pe unde simte durere şi durerile vor înceta.

(Com. de d-l Tuşu Badralexi din Călive-Badralexi, Macedonia).

106. Cînd te doare urechea.

Cînd te doare urechea, să o ungĭ cu seŭ de vulpe şi ţi va trece durerea.

saŭ :

Să strecorĭ în ureche din grăsimea săuluĭ de ţap, amestecată cu săŭ de gîsca şi-ţi va trece.

(Perivole).

saŭ :

Laşĭ să se dezolve şoriceĭ în unt-de-lemn şi dacă aruncĭ din amestecatura aceasta în urechea, care te doare, durerea îţi va trece.

(Auzit de la Papa Nicola, Vlaho-Clisure.

saŭ :

Să fierbĭ orez în oleiŭ, jumătate oca, pe gura oaleĭ în care se fierbe orezul să puĭ o pînza, dupa ce scoţi orezul însa, şi punînd urechea ce te doare pe deasupra pînzeı, ca să intre într-însa abur, durerea-ţĭ va trece.

Acest tratament se aplică şi cînd se astupă urechile omuluĭ, de nu poate nicĭ chiar să auză bine.

(Sili Bibi din Vlaho-Clisura).

saŭ :

Să puĭ maĭ mulţi caţeĭ de us uroiŭ pe abur, ca sa se înmoaĭe bine, dupa care le strecorĭ zeama-n ureche şi durerea trece.

Alta

Ieĭ unt-de-lemn pe care-l fierbĭ cu ceapă saŭ usturoiŭ. Apoĭ îl strecorı în urechie şi-ţı trece.

107 Pentru curăţirea urecheĭ.

Pentru curăţirea urecheĭ ıe bună *axunghie* (săŭ de porc), sau unt-de-lemn, grăsime de găine, gîsca sau bou.

Cu una din acestea se înmoaĭe un fitil şi se pune în ureche, unde stă, maĭ multe zile şi cînd se scoate, urechea ĭe curăţită.

E bine, ca toate doctoriile cele lalte referitoare la urechı să le întrebuinţezı numaĭ, cînd aĭ curăţit urechĭa bine.

www.digibuc.ro

108. De arcurat, arăţit.

Cînd cine-va răceşte, se freacă cu un remediu preparat din unt-de-lemn, sapun şi ceara, fierte toate la un loc pînă se ingroaşe şi pe cari se presare *siod* un fel de piper.

După aceia îl acoperă cu lînă nespălată.

Une orî, după ce-l tragî cu preparatul de maî sus, îl ungî cu mîere amestecată cu siod şi apoî îl înveleşti cu lîna nespalata.

După ce s-a frecat aşa, îea de băut : 100 dr. săpun, 200 dr. unt-de-lemn şi tot atîta mîere, amestecata cu rachiŭ şi apă de leşie, preparata din cenuşe de viţă şi care se fierbe pînă devine clara de tot. Din această amestecătură se bea cîte o ceaşca pe fie-care zi dimineaţa o dată, şi seara, după treî ore de la cină.

109. Orbul găinilor.

Urgh'iră gîl'in'lor îeste o boală, prin care se îea vederea cuî-va, i se pune *pană,* pierdea la ochî.

Iei ficat negru de la un noatin negru, îl puî într-un coteţ, ca să-l pişte, *chipină,* găinele.

Dupa aceasta îl puî pe foc, ca să stea la abur. Se da după aceasta celuî ce sufera de orbul găinilor şi se vindecă.

(Com. de d-nu George Budralexi, Selia, Veria).

110. Pentru durere de dinţî

Să îeî tămîie, să o pisezî bine şi să o puî la dintele care te doare, că după puţin îţi trece.

Alta

Afumă cu dinte de cal dintele care te doare, că-ţî trece.

Alta

Zeama ce rezultă, cînd arzî lemn de salcie verde, dacă o puî la dintele care te doare, şi durerea îţî trece.

Alta

Buruîana «*mîsĕaŭă*» îe bună, cînd o fîerbî să staî cu gura pe aburul produs de dînsa, fiind-că face ca viermii toţî sa cază din gură şi durerea să înceteze.

111. Cînd „mularea“ nu-şî are „arădli g'l'ini“

Pentru aceasta e bun rozmarinul.

Notă. — *Arăzli* sînt *regula* femeiî, cînd îî vine luna.

www.digibuc.ro

112. Pentru durere de mitră

Cînd curge sînge din mitra, se poate opri, dacă femeea aceea poartă cu sine praf de broască.

saŭ:

Să bea praf de corn de cerb amestecat cu vin roş. In fie-care dimineaţa să bea cîte un păharel şi se va vindeca cu totul.

113. Pentru durere de splină

Să ieĭ castraveţĭ salbatecĭ, să le estragĭ zeama, pe care să o amestecĭ cu tot atita cantitate de unt-de-lemn bun, şi sa fierbĭ amestecătura aceasta.

Uda cu aceasta o pînză şi pune-o apoi pe splină.

Alta

Se ĭea o hîrtie pe care se scriŭ anumite cuvinte.
Apoĭ se udă hîrtia şi se zice:

Cum arde cartĕa, aşi s-ch'ară splina di la X.

Trad. Cum arde hîrtia, — aşa să pĭară şi splina de la X.

114. D e o c h ĭ.

La durere de ochĭ ĭe bună doctoria preparată din castraveţĭ sălbaticĭ.

115. Cînd cine-va nu vede clar.

Să se ĭea zeamă de busuĭoc, să se strecoare în ochiŭ şi va căpăta o vedere clară.

116. Pentru a curăţi ochiul.

Serveşte-te pentru curăţirea ochĭuluĭ de amestecătură de fiere de potărniche amestecată cu mĭere şi cu balsam[1]).

117. Pentru lovitură la ochiŭ.

Cînd aĭ durere la ochiŭ *(aĭ gŏadă*, aĭ lovire în ochiu) fierbe oţet şi pune într-însul albuş de ou. Dupa aceasta pune-o la ochiŭ de maĭ multe orĭ şi te veĭ face bine [2]).

[1]) Tegu N'anĭ din Avela, Epir.
[2]) I. Chibricu din Mălăcaşĭ, Tesalia.

www.digibuc.ro

118. Pentru a avea vedere foarte bună

Sa ieĭ corpul' şarpeluĭ şi dupa ce-ĭ tai capul şi coada, spală-l bine şi facîndu-l bucăţele multe, fierbe aceste bucaţele cu unt-de-lemn, vin şi sare şi după asta mănîncă dintr-însa.

119. Pentru cine are talpi (salpi) la ochiŭ.

Sa se toarne în ochiu apă conjuctivită şi *gh'ulsu* (bleferit uleios, de rose) [1]).

120. Pentru durere de ochiŭ cu albeaţă şi cu perdea (ţipă).

Să ieĭ un dram de camforă, zahar din Veneţia treĭ dramuri, un dram de mărgăritar şi pe toate acestea sa le pisezĭ pîna le vei face praf.

Apoĭ să se ceară praful acesta cu o sita supţire de mătase şi din praful ast-fel cernut veţĭ presara în ochiul suferindului. Repeţind acest tratament de cite-va orĭ, ochiĭ se vor vindeca pe deplin.

saŭ :

Să ieĭ cîte un dram de mărgăritar, chehlibar, găoace de ouă de barză, scrobeală, pe cari amestecîndu-le, să le pisezi bine şi să puĭ în fie-care seară, cînd te culci cîte un graunte din aceasta doctorie în ochiŭ.

Repetă de maĭ multe orĭ acest tratament şi te vei vindeca.

(Comunicat de preotul popa Nicola din Vlal o-Clisura, Maced.)

121. Cînd ochiĭ sînt roşiĭ.

Cînd ochiĭ cuĭ-va sînt roşii şi lăcrimeaza, să-ĭ speli cu pişat de om saŭ maĭ bine de copil şi roşaţa va disparea.

Auzită de la d-l Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia.

122. Pentru cine nu vede bine.

Să ieĭ iarba «hilidun'aŭă» numită, şi după ce o fierbĭ bine, cu apa ce rezultă din această fierbere, sa spelĭ ochiĭ în fie-care zi şi de sigur te vei vindeca.

Observare. — Iarba aceasta se maĭ numeşte şi «*alîndurişe*» din cauză, că numai rîndunicele o cunosc. Se poate gasi, dacă prinzi puiul uneĭ rîndunici şi îi facĭ rau la ochiŭ. Mama sa îndata ce vede asta, aleargă imediat dupa iarba sa, ca să-l vindece şi observînd în

[1]) Com. de d. D. Şunda, doctorand.

www.digibuc.ro

cotro merge şi unde se depune din zborul eĭ, cauţĭ şi acolo trebuĭe să o găseştĭ.

Pliniu ne spune că ceva analog exista şi în anticitate:

«Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis ilia medentes Cart. VIII, cap. XLI, 2.

123. Pentru cine suferă de sprîncene şi este cu ochiĭ înroşiţĭ.

Iea albuşul ouluĭ, încălzeşte-l puţin, maĭ ĭea $^1/_2$ dram de chimen pe care să-l puĭ de-asupra oului.

Acest medicament ast-fel preparat, pune-l la ochiŭ şi reînoeşte tratamentul de doua orĭ pe zi, că te veĭ vindeca de sigur.

Oul să-l aşezĭ în tot-dauna pe scamă de pînză de in şi apoĭ să-l puĭ la ochiŭ, unde-l veĭ lega cu o sfoară, batistă etc.

(Auz. de la Stama din Mălăcaşĭ, Tesalia).

124. Cînd te scuĭpă C'ulul.

C'ulul, un fel de insecta cu picioarele lungĭ, scuĭpa, după credinţa poporuluĭ, în ochiul, nasul, gura omuluĭ şi vitelor, pe rană etc. şi din causa acestuĭ scuipat se nasc îndată niştе viermĭ, carĭ îţĭ cauzează durerĭ. Poporul zice, că *c'ulu* nu numaĭ scuĭpă, ci aruncă chiar vĭermiĭ vii.

Une-orĭ scuĭpă pînă în gîtul omuluĭ saŭ al viteĭ.

Se poate lecui cine-va de aceasta boală, dacă trage în gît fum de ţigară, cînd e scuipat în gît;

Să dea fumul prin nas, cînd e scuĭpat în partea aceasta şi vĭermiĭ vor pieri, fiind înveninaţĭ de fum.

Cînd te scuipa în ochiu, să ĭeĭ *caş bun* (brînză) şi *dulce* (nesărat) saŭ maĭ bine *străgl'ată*, sa o puĭ pe ochiŭ şi să o legĭ cu un petec ca să stea cîte-va ceasurĭ. Toţĭ viermiĭ vor ieşi din ochiŭ şi se vor întroduce în *străgl'ată* saŭ în brînza. Cînd eştĭ scuipat pe rana trebuie sa-ĭ curaţĭ vĭermiĭ cu *ţungursula* (un fel de sulă) saŭ *ţimbida* (un fel de cleşte mic) şi pina nu-ĭ veĭ scoate pe toţĭ viermiĭ, nu te poţĭ liniştĭ, atîta durere îţĭ cauzează.

Ca să nu te scuĭpe *c'ulul*, să ţiĭ în gură frunză de fag şi cînd vorbeştĭ şi cînd dormĭ, maĭ cu seama cînd dormĭ supt cerul liber şi pe la stine, unde maĭ cu seamă se găseşte *c'ulul*.

125. Cum se vindecă «grănuţlu aţel bunlu» (panariţiŭ).

Cînd cine-va scoate *grînuţlu bun*, ca să sa se scape de dînsul, să-l ardă adînc cu coada de lingura şi dupa aceasta sa se panseze cu frunza de nuc.

(Com. de d-l Şunda Taşcu, Cruşova, Macedonia).

Ieĭ *ĭarba di grînuţlu bun* şi după ce o pisezĭ binişor, o amesticĭ

www.digibuc.ro

cu stafide şi o puĭ pe buză. Repetînd aceasta de maĭ multe orĭ şi păzind de a zgîria buba, te vindecĭ la sigur.

(Steriu D. Caragiani din Avela, Epir).

Obs.— Grănuţ bun, bubă bună, se numeşte prin eufemizm, de oare-ce maĭ rea bubă de cît aceasta, maĭ marĭ durerĭ ce causează dînsa şi maĭ periculoasa nicĭ ca poate fi alta. Chĭar dacă te vindecĭ de dînsa, îţĭ ramîn urmele eĭ printr-un semn care reaminteşte ca aĭ suferit de buba buna». Ea nu apare de două orĭ la aceeaşĭ persoană şi locurile» unde de obiceiŭ ĭese sînt: fruntea saŭ pe la închieturile corpuluĭ orĭ pe la subţiorĭ.

Nu e bine să spuĭ vorbă rea (*urîtă*), cînd suferĭ de grănuţ şi maĭ cu seamă relativ la dînsul.

Alta

«Grănuţlu aţel bunlu» se maĭ poate vindeca, dacă, îndată ce apare, i se pune *pîngînătate* spre a-l spurca.

Alta

Se ĭea un brotăcel «brŏatic» şi despicîndu-se în două, se presară cu puţin zahăr şi se pune deasupra bubeĭ şi ast-fel se va vindeca.

Auz. de la d-l Dalametra Iancu, Călivele-Badralexi, Macedonia.

126. La Abscese.

La abscese se pune *alŏat*, uns pe deasupra cu unt-de-lemn.

Alta

Se pune acrime de prune (curcuduşe).

Alta

Se pune *pindanică*, plătaginea, după ce se încălzeşte niţel şi se unge cu unt-de-lemn pe deasupra.

127. Pentru cine e ofticos.

Cel care este ofticos, se poate vindeca, dacă doarme o vară printre oile sterpe şi dacă în tot cursul vereĭ bea în fie-care dimineaţă *ţĭr* curat, adică din cel ce se aşterne în fundul *talaruluĭ* (un fel de putină mare) şi care se scoate prin canea (*til*).

Mirosul provenit din băligatul oilor încă contribuĭe foarte mult pentru sănatatea ofticosuluĭ.

(Auzită de la Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

www.digibuc.ro

128. Cînd răceşti la genuchĭ

Să ieĭ ţeasta uneĭ broaşte şi după ce o arzĭ bine, să o pisezĭ să o amestecĭ cu cenuşe şi să facĭ un fel de alifie cu care, dacă te ungĭ cîte-va zile pe rînd, îţĭ trece răceala de la genuchĭ.

(Auzită de la d-l Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

129. De gurmáz (tarinjită).

Cînd cine-va suferă de *gurmáz*, să ĭea lamele de *ţaparicó* şi să înghiţa pacientul cît poate suferi, caci *gurmazul* îĭ trece.

(Com. de d-nu Şunda Taşcu din Cruşova, Macedonia).

130. Pentru cine scoate bube.

Cînd nu te poţĭ scăpa de bube, dacă vreĭ să-ţĭ treacă, să omorĭ o broască ţestoasă şi să-ĭ scoţĭ *plătarea* [1]) pe care să o porţi cusută de haĭnă.

Pînă să dispară plătarea vor dispărea şi bubele.

Auzită de la bătrîna ţal-Tacola, Avela, Epir.

131. Pentru cine scoate bube pe limbă.

Se crede, că dacă cine-va mănîncă pîne din care aŭ mîncat şi şoarecii, scoate bube pe limbă, carĭ nu produc marĭ durerĭ şi pentru carĭ nu există nicĭ un leac, ci trebuie lasate să treacă de la sine. Durata este de două, treĭ zile mult.

Auzit de la mama mea, Avela, Epir.

132. Cum dispar bubele.

Cînd cine-va scoate bube, le *arucă* (le-aruncă, le face să dispară) ast-fel : să ĭea o bucată de ficat negru sau de rinichiŭ (*buburèc*), cu care, frecînd bubele de treĭ orĭ, zice la fie-care frecare :

Cînd va mîc altă ŏară dĕ-aestu,
Atumţĕa si scot gărnuţă.

Trad. — Cînd voiŭ mînca altă-dată de acesta,
Atuncĭ să scot bube.

Bucata aceea o aruncă apoi unui cîne negru, ca să o mănînce.

(Comunicată de fratele meŭ Iani N. Papahagi din Avela, Epir).

Alta

La Molovişte spre răsaritul satuluĭ, vre o 10 m. departe, se afla un izvor, numit «apa di grînuţă» apă de bube, unde, dacă se spala oameniĭ cu bube, se crede că se vindecă.

[1]) Omoplatul.

www.digibuc.ro

Oamenii ceĭ sănătoşi nu trebuĭe să treacă p-acolo de oare-ce se crede, că dacă vor trece aŭ să ĭea bubele pe carĭ le-aŭ lăsat ceĭ cu bube «grînuţoşl'i». Apa de aci nu se bea.

(Comunicată de d. Todi Tr. Nîrte din Moloviște, Macedonia).

133. *Pentru «sfîrnuţèl».*

Să ĭea o stăfidă şi se pune pe *sfîrnuţèl* pînă ce să îngălbinească. la vîrf şi să dea proĭul afară (*să arupă*). După ce *rupe* la vîrf, se strînge tare, ca să iasă maĭ cu înlesnire puroiul *(pron'ul)* din *sfîrnuţél*.

saŭ:

Îĭ puĭ mucĭ şi trece la sigur.

Obs.—Sfîrnuţelul este o bubă, care apare maĭ cu seamă la sprinceană, frunte, ureche şi închieturi. El nu este periculos, dar dacă nu-l cauţi remîne umflătură fără ca toate astea să-ţĭ cauzeze durerĭ.

134. *Pentru ca să nu fiĭ atins de plumb.*

Dacă vreĭ ca nicĭ-odată să nu te poată atinge plumbul, cînd împuşcă cine-va în tine, să porţi asupra-ţĭ «*lemnul a Hristoluĭ*» lemn de al luĭ Hristos, adică de crucea pe care a fost restignit mîntuitorul.

135. *Cînd aĭ aric'e (negĭ).*

Ieĭ atîtea grăunţe de grîu cîte *aric'e* aĭ şi ducîndu-te la un mormînt, le îngropĭ unul cîte unul, zicînd la fie-care îngropare de grăunte:

Cînd va si anv'iază mortul,
Atumţea sĕ-anv'iază ş-aric'ili.

Trad. — Cînd va învia mortul,
Atuncĭ să învieze şi negiĭ.

Şi plecînd, fără să-ţĭ maĭ întorcĭ privirile către mormînt, *aric'ile* vor dispărea.

saŭ:

Te ducĭ la o apă curgătoare şi frecînd aricele de treĭ orĭ, zicĭ la fie-care frecare:

Cum fudi apa,
Acşi s-fugă ş-aric'ili

Trad. — Cum fuge apa,
Aşa să fugă şi negiĭ.

www.digibuc.ro

Şi plecînd de acolo fără a te mai uĭta într-acea parte, negiĭ vor pieri toţi în curînd [1]).

saŭ :

Te ducĭ la un mormînt şi frecĭ aricele de treĭ orĭ cu ţărnă (*ţară*), zicînd la fie-care frecare :

Cînd si si scŏală mortul
Atumţĕa s-ĕasă aric'ile diznóŭ.

Trad. — Cînd se va scula mortul,
Atunci să ĭasă şi negiĭ de noŭ (ĭarăşĭ) ? [2])

saŭ :

Eşind noaptea afară, te uiţi la stele şi determinĭ un număr oarecare dintre ele, pe care începĭ să le numerĭ pe dos de treĭ orĭ. De ex. luînd un număr de şase stele, le numerĭ ast-feĭ : şase, cincĭ, patru, treĭ, două, una.

Cînd numerĭ, ţinĭ mîna pe *aric'i* şi la fie-care sfîrşire de numărare, o slobozeştĭ în spre stele. După aceasta, intri în casă, fără a maĭ privi către stele şi *aricele* vor pieri [3]).

136. Pentru ulc ór.

Cînd aĭ *ulc'ór,* ca să nu maĭ scoţĭ altă-dată şi să-ţĭ treacă acuma, să ieĭ treĭ grăunţe de orz dintr-o baligă de cal şi mergînd la un mormînt, —turcesc, dacă se întîmplă să se găsiască, este maĭ de preferit, — să zicĭ de treĭ orĭ :

Ti sĕamin,	Te samăn
ti fitrusescu,	te sădesc,
si creşti	să creştĭ.

şi cînd va v'in s-ti sĕaţir atun'ţĕa s-mi creşti an'ia.
şi cînd voiŭ veni să te secer atuncĭ să-mĭ creştĭ mie

şi îngropînd acolo grăunţele, plecĭ fără a-ţĭ maĭ întoarce privirea într-acea parte [4]).

saŭ :

Indată ce aĭ ulcĭor, cauţĭ să găseştĭ o baligă de cal cu orz. Ieĭ un grăunte de orz de pe baliga aceea şi atingînd cu el odată ochiul, odată baliga, zicĭ, cînd îl puĭ la ochiŭ :

Aŏá tĕ-aflái (aicea te aflaĭ)

ĭar cînd îl puĭ pe baligă :

Aŏá tĕ-alás (aicea te las).

[1]) D. Tuşu Badralexi din «Călive-Badralexi», Macedonia.
[2]) De la elevul Balamacĭ N. din Pleasa, Albania.
[3]) Com. de d. Tuşu Badralexi, din Călive-Bardalexi, Macedonia.
[4]) Iani Papahagi din Avela, Epir.

www.digibuc.ro

Facĭ aceasta de treĭ orĭ şi lăsînd grăunţele pe baligă, plecĭ fără a-ţĭ întoarce privirile în acea parte şi ulciorul va pĭeri

saŭ :

Cînd aĭ ulcior, eşĭ la lună (*îl scoţĭ la lună*) şi femeea saŭ bărbătul care te descîntă, zice încet privind spre lună:

— Tĕ-aĭ la ocl'u? Ce aĭ la ochiŭ ?
— Grînişór [1]) Ulcior.
— Grînişór are Ulcior are şi
şi poarca la ch... scroafa la p....

Această întrebare se face de treĭ orĭ, după care plecĭ în casă fără a maĭ privi spre lună.

Tot aşa se face cînd aĭ ulcior şi pe limbă [2]).

saŭ :

Aruncă o nuĭa pe drum şi maĭ cu seamă pe la răspîntiĭ şi cine o va lua, la acela se va duce şi ulciorul tăŭ, dispărînd de la sine.

137. Pentru copiĭ carĭ plîng noaptea.

Dacă vreĭ ca copiĭ să nu maĭ plîngă noaptea, fă această formulă :

IC	XC
NI	KA

Iisuse, vrute Hriste Iisuse, mare n'iliós a suflitluĭ an'éŭ, aĭ n'ilă di paθlu an'éŭ, Iisuse n'iliŏase, andulţeá-n'i inima, ai n'ila di mini Hristŏase, di trupĭlu an'éŭ tra s-ti mîrescu şi duxîsescu pri tini.

d d d d μ.

După ce o scrieĭ pe o hîrtie proastă, o puĭ în sînul copiluluĭ care plînge, şi de atuncĭ el va dormi foarte liniştit [3]).

saŭ :

Aruncă noaptea *faşa* cu care se înfaşe copilul pe unde trec vacile, ca, trecînd ele pe dînsa, să-ĭ ĭea plînsul.

(Luşa Papahagi din Avela, Epir).

[1]) P-alocurea se numeşte şi ast-fel în loc de *ulcior* cum se numeşte de obiceĭŭ.

[2]) Auzit de la d-l Tuşu Badralexi, institutor.

[3]) Aceasta este comunicată de părintele papa-Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia.

www.digibuc.ro

138. Pentru cine este impotent.

Cînd cine-va suferă de impotenţă, se zice că i s-aŭ făcut vrăjĭ (*amăĭ*) şi este *ligát* în cît nu poate să se împreune cu femeea.

Ca să-ĭ pĭară impotenţa aceasta, (ca să fie *dizligát*), să scriĭ formula următoare pe o hîrtie, şi să o daĭ să o poarte impotentul (*ligatlu*), cînd se culcă cu femeea-sa:

«Dipuni dŏamne Hristŏase la ch'isa şi dizleagă aţél' ligáţĭ, dizleagă şi sclavlu ată'ŭ (cutare). Pitricŭ amirălu şi-l dizligă';

ξ 5κ'0.

5 μ χλς 5 μν, μ τ φ ϑ.

Dumniḑă'ŭ amin».

Traducere.—«Depune (coboară-te), doamne Hristos, în ĭad şi dezleagă pe aceĭ legaţĭ (impotenţĭ), dezleagă şi pe sclavul săŭ (cutare). Trămise împĕratul şi-l deslegă.

Dumnezeŭ amin.»

(Auzită tot de la părintele papa-Nicola Tegu).

139. Cînd cine-va are tuse cu flegmă.

Să ĭeĭ cîte-va rădăcinĭ de dovleac, să le pisezĭ bine, ca să estragĭ zeamă din ele; să amestecĭ aceasta zeamă cu mĭere şi să bea din această amestecătură cel care suferă de tuse. Peste cîte-va zile poate fi sigur că va scăpa de tusea cu flegmă şi pĭeptul i se va întări maĭ mult.

saŭ:

Să ĭeĭ sămînţă de *păl'úr* şi după ce o pisezĭ bine, să o beĭ cu vin, că tusea îţĭ trece.

140. Pentru tuse simplă.

Să ieĭ planta numita pelin saŭ *pilón'ŭ*, să o fierbĭ cu vin şi apoĭa să beĭ dintr-însa în fie-care dimineaţă, dacă aĭ tuse, şi te veĭ însănătoşi.

saŭ:

Se face infusie de florĭ de *usî'c* (sambacus edulus) şi cine are tuse, să bea că-ĭ va trece [1]).

saŭ:

Să ĭeĭ *lilic'e albă* (romoniţă, muşeţel) şi după ce o fierbĭ bine, o strecorĭ şi amestecînd-o cu zahăr o beĭ. După aceasta să te înveleştĭ bine ca să asuzi, şi-ţĭ va trece.

[1]) Com. de d-l Taşcu Şunda, doctorand.

www.digibuc.ro

Alta

Hreanul preparat cu mïere încă e bun pentru tuse [1]).

Alta

Tot aşa de bune sînt pentru tuse *mulðaha*=nalba, *cðada n'eluï*, care se maï numeşte şi *luminarĕa* saŭ *ţĕara al Dumniḑă'ŭ*=luminarea Domnuluï [2]).

141. Pentru durere de muşchĭ.

Să se puïe omul, care suferă de muşchï, pe dinţï şi după ce ïe pişcat de cine-va pe la închieturï, să i se facă o cruce cu mîna pe corp.

După aceasta să se facă doctoria următoare: zece dr. temïïe; zece dr. samsaciz; zece dr. sapon şi zece dramurï rachïŭ.

Toate se amestecă bine şi se bat pînă să se tragă ca o sfoară, cînd întinzîndu-se pe bumbac, se aplică unde pacientul suferă de muşchï.

(Com. de d-nul Tuliu Carafoli din Xirolivad, Macedonia).

saŭ:

Cînd «iţï cad muşchiï» chemï o femee, care se pricepe în de astea şi după ce te freacă cu unt-de-lemn bine, te panseză cu cepe fïerte şi te vindecï.

(Com. de d-nul Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Cînd se curmă muşchiï, o femee cunoscătoare măsoară treï palme pînă la durere; prima palmă va prisosi, adică are să ajungă maï departe de durere; a doua va «lipsi» ad. n-are să ajungă pînă la durere; a treïa va ajunge tocmaï pînă la durere.

(Auzită de la bătrîna Tina al Picu, Xirolivadi, Macedonia).

saŭ:

Cînd se curmă carnea cuï-va, se duce pe lîngă un zid unde-şï măsoară talia şi înseamnă unde-ï ajunge nasul.

După aceasta, dîndu-se la o parte, se sileşte să ajungă cu piciorul locul unde-ï ajunsese nasul. Dacă reuşeşte la aceasta se face bine şi «carnea-l' vine la loc» iï vine carnea curmată la loc.

(Com. de d-nul Carafoli din Xirolivad, Macedonia).

142. De „slăbic'ună marĭ", „niputeari mari".

Omul de multe orï saŭ după o boală îndelungată, saŭ chïar aşa de la sine, capătă o neputinţă mare, devine slab, anemic de tot. Se zice

[1]) Com. de d-l Dimoane Mih., profesor,

[2]) Com. de d-l Mih. Dimoane,

www.digibuc.ro

atunci, că are «slăbiciuni mari» saŭ «niputĕari mari» şi se cunoaşte, că se face la faţă palid, iar buzele îi devin «murne».

Omul poate să moară de această boală, dacă nu se caută. Cel mai bun leac pentru aceasta, este să ĭea în fie-care dimineaţa cîte unul saŭ două pahare de lapte bătut. Dacă poate găsi zăr curat, de cel din care se face unt este şi mai bine, pentru că într-o săptamînă de zile, mult o lună se restabileşte şi se face mai sănătos chiar de cum a fost înainte [1]).

143. Pentru upărire.

Ca să-ţi treacă durerea ce-ţi cauzează upărirea, să dizolvi sare comună în apă rece, în care veĭ arunca apoĭ o cantitate mică de făină de porumb. Pune amestecătură ast-fel formată pe deasupra părţeĭ unde te-aĭ upărit şi poţi fi sigur, că în scurt timp te vindecĭ. Dacă cu primul tratament nu-ţĭ a trecut, reinoĭeşte remediul de cîte-va orĭ şi fiĭ sigur, că ajungĭ la bun rezultat. [2])

Să ĭeĭ albuşurĭ de ouă şi după ce le baţĭ bine, le amestecĭ cu untdelemn şi le puĭ unde te aĭ upărit, că-ţi trece peste cît-va [3]).

144. Pentru «plăscare» (gîlcă?)

Plîscarĕa este o mică umflătură la gît şi provine mai cu seamă din cauza răceleĭ. *Plîscarĕa* se iveşte la copiĭ mai cu seamă.

Ca să vindecĭ *plîscarĕa,* unge o cîrpă cu acrime şi pune unde ţĭ-a eşit *plîscarca.*

saŭ :

Să pisezĭ tămîie pe un petec şi să o puĭ la *plîscărĭ*, că se vindecă.

145. Ca să nu scoţĭ bube pe limbă.

Dacă vreĭ să nu scoţĭ bube pe limbă să te păzeştĭ de a mînca pîine din care vor fi mîncat şi şoarecii.

146. Cînd cine-va a gustat otravă.

Cînd cine-va a gustat otravă, ca să se vindece trebuie să dea afară otrava, pînă a nu o fi mistuit. Pentru aceasta trebuie să se *pîngînĕască*, adică să i se dea să guste *pîngînîtate* [4]) şi maţele toate i se vor suci, ca să verse otrava.

[1]) Auzit de la d-l Ghiţi Papahagi, Avela, Epir.
[2]) Despa Papahagi, Avela, Epir.
[3]) Idem.
[4]). *Pingînîtate* este escremente.

www.digibuc.ro

saŭ :

Să i se dea imediat să guste oŭ înmuĭat în zahar mult şi ĭarăşĭ va varsa otrava gustată.

147. Pentru durere de cap.

De vreĭ sa-ţĭ treacă durerea de cap, maĭ cu seamă cînd te ţine în continuŭ, să porţĭ cu tine oase de capul unuĭ urs.

148. Pentru turburarea capuluĭ.

Dacă vreĭ să-ţĭ treacă, maĭ cu seamă cînd turburarea capuluĭ este periodică, să mănîncĭ perĭ de urs şi anume perĭ de la coada saŭ capul ursuluĭ.

149. Cum se cunoaşte durerea capuluĭ.

Se ĭea o aţă şi dupa ce se scuĭpă tîmplele şi fruntea celuĭ care are durere de cap, i se împresoară capul cu aţa aceea şi se înseamnă lungimea aţeĭ cît a trebuit să încingă capul. Apoĭ se maĭ împresoară capul cu aceeaşĭ aţă şi dacă prisoseşte cam treĭ degete aşa, se zice, că capul este descbis.

Ca să treacă, trebuĭe să-l strîngĭ tare cu o batistă şi să-l laşĭ aşa cît-va timp.

150. Cînd te doare capul.

Să fierbĭ *pilón'ŭ*, pelin, şi zeama ce obţiĭ să o amestecĭ cu zahăr şi să ĭeĭ în fie-care dimineaţă, că-ţĭ trece într-o săptamînă.

Asta o fac aceĭ carĭ suferă în continuŭ de durere de cap.

Alta

Varză acră, *mŏari*, ĭe buna pentru durere de cap.

Cînd durerea pe cap provine din beţie şi te scolĭ în ziua următoare cu capul greoiŭ, sa beĭ doua pahare de zeamă de varză, şi te veĭ simţi foarte bine, după cîte-va ceasurĭ.

151. Pentru cine e peltec.

Cînd cine-va e peltec, spre a i se dezlega limba, să-ĭ taĭ firul de supt limbă şi va vorbi bine de tot.

Pentru aceasta sa cauţĭ însă un om expert în boale de acestea,

www.digibuc.ro

saŭ:

Cînd peltecia provine din cauza diformitaţeĭ limbeĭ, să mergĭ la un om care ştie să «creapa» să crepe limbĭ şi îndată ce i se va face aceasta, să fiĭ sigur, că va vorbi foarte bine.

152. Pentru durere din gîtlej.

Cînd cine-va suferă de gitlej, sau că scoate ceva bube acolo saŭ că are vre-o inflamaţie simplă, să facă gargară cu apă saŭ une-orĭ şi cu vin şi durerea va dispărea. [1])

153. Cînd ţĭ-arde capul.

Cînd ţĭ-arde capul în cît îţĭ produce durere mare, ca să-ţĭ treacă, udă-l cu apă rece saŭ căldicea, cu *puscă* (oţet) saŭ, dacă n-aĭ oţet, pune-ĭ *acrime*. Toate medicamentele de maĭ sus contribuĭe în a face să dispară focul de la cap.

154. Cînd te doare gîtul.

Cînnd pe cine-va îl doare gitul, ca să-ĭ treacă, i se pune aluàt de faină de grîŭ şi se leagă cu o cîrpă.

Pe aluat se stropeşte şi puţin unt-delemn.

saŭ:

Să sufli «muşidîri»[2]) în gît, adică să facĭ ca «muşidîrea» pisată să ajungă pînă la durerea gîtului şi te veĭ vindeca, repeţind aceasta de două saŭ treĭ orĭ pe zi.

(Auzite de la d. Ghiţi Papahagi, Avela, Epir).

155. Pentru bubă în gîtlej.

Cînd cine-va are bubă la gîtlej să ĭea «ch'atra ch'isilieĭ» pĭatra ĭaduluĭ, care e lungă asemenea unuĭ condeiŭ şi se înfige pîna la bubă, ca să-l arda, după care se şi vindecă [3]).

156. De umflătură.

Cînd o persoană are vre-o umflătură la corp, ca să-ĭ treacă, să-ĭ aplice o cataplazmă de muşchiŭ cu lapte de capră [4]).

[1]) Auzit de la d l Beli Bajdechi din Nipopule, Macedonia.
[2]) Sulfat de amoniac.
[3]) Auzită de la d-l Dimoane M. din Ohrida, (Maced.)
[4]) Auzit de la bătrîna Tina Vĭaca din Vlaho-Clisura.

www.digibuc.ro

157. De «mălţĕaḑă», vărsat.

In contra vărsatuluĭ se întrebuinţează vaccinarea «simnarea», care în cele maĭ multe orĭ se face saŭ de vre-un doctor popular, care aleargă din sat în sat, saŭ de însuşĭ oamenii poporuluĭ şi anume se servesc de «prónʻŭ» puroiŭ luat de pe «semnătura» vaccinarea cuĭ-va saŭ chĭar de la cel vărsat, «mălţiḑós», şi facînd o înţepătură cu acul la mînă, îl amestecă cu sîngele şi apoĭ îl învalesc cu o hîrtie saŭ petec curat şi-l leagă cu o cîrpă, după care prinde, «acâţă».

Cînd cine-va e bolnav de mălţĕaḑă» într-o casă, trebuĭe să semnezĭ pe toţĭ ceĭ-lalţĭ imediat, apoĭ să nu speliĭ rufe, să nu facĭ leşie, să nu văruieştĭ casa, să nu bagĭ căldare, ad. să nu facĭ foc pe care să puĭ căldare cu apă spre a o încălzi, ca să te serveştĭ pentru ceva, să nu facĭ foc de cît trebuĭe pentru încălzit casa, să nu pronunţĭ înjurăturĭ maĭ ales referitoare la vărsat, căcĭ boala se înăspreşte şi maĭ mult şi poate să cauzeze chĭar moartea suferindului [1]).

158. Ca să nu rămîĭe pete după vărsat.

Să ĭeĭ tărîţe, să le fierbĭ şi să stropeştĭ obrazul vărsat, în cît să se înmoaĭe bine şi apoĭ să ĭeĭ un ac de argint subţire şi să înţepĭ tóate bubele pe rînd, pînă să se strecoare de tot şi ast-fel nu rămîn pete.

Aceasta să se facă însă, cînd bolnavul este aproape de complectă restabilire.

(Auzită de la d-na Emilia A. Mărgărit).

saŭ :

Să nu laşĭ pe pacient să se zgîrie şi pentru asta ceĭ carĭ îngrijesc de pacient îĭ leagă chĭar mîĭnile.

159 Ca să nu te muşte şarpele.

Cine face un colac în Joĭea patimilor *(gʻoĭ-mari)*, pe care-l duce după aceea ca să fie sînţit la biserică şi mănîncă dintr-însul jumătate prima zi de Paştĭ, iar restul la S-tul George, se crede, că nu va fi muşcat de şarpe.

Acel om, orĭ de cîte orĭ vede vre-un şarpe, n-are de cît să spuĭe :

Culàc din Gʻoĭ-mari
(Colac din Joĭ-mare).

şi şarpele imediat, după rostirea acestor cuvinte, se va încolăci în forma unuĭ colac.

(Nicolce, Niveasta, Macedonia).

saŭ :

Să cauţĭ a găsi *ĕarba di nipîʻrtică*, pe care mîncînd-o, orĭ de cîte

[1]) Auzită de la mama mea, Despa Papahagi, Avela Epir.

www.digibuc.ro

orĭ veĭ întîlni vre-un şarpe, nu numaĭ că nu te va muşca, ci se va lăsa a fi prins şi a-ı face orĭ ce-ţı place.

saŭ :

Să-ĭ spuĭ de treĭ orĭ :

Nipîrtică, nipîrticúş
Fă-te culîcúş

Trad. — Şarpe, şerpuleţ
Fă-te colăcel.

şi şarpele imediat se va încolăci şi te va lăsa în pace.

(Avela, Epir).

saŭ :

Cum îl vezĭ, spune-ĭ :

h'er, h'er = fer, fer

şi el va începe să vie în jurul saŭ, turbînd, că nu-ţĭ poate face răŭ şi se încolăceşte, că se lasă a fi omorît chiar.

(M. Dimoanie).

saŭ :

Dacă vreĭ să-l prinzĭ fără a te muşca, să-ĭ aruncĭ căciula cum îl vezĭ şi el se va aduna în formă de colac într-însa.

Atuncĭ îl prinzĭ în căciulă şi lăsînd o gaură pe unde să-şĭ scoată capul, îĭ prezinţĭ *dulumălu* (dulama) de care, cînd el muşca, tragĭ cu putere şi îĭ scoţĭ toţĭ dinţiĭ prin modul acesta şi nu maĭ poate muşca de fel.

saŭ :

Să porţĭ o nuĭa de alun descîntată, şi cînd şarpele se repede la tine, apără-te cu acea varga şi şarpele se va încolăci.

(Sia Bada, Vlaho-Clisura, Macedonia).

160. O b s e r v ă r ĭ.

Iarba di nipîrtică se maĭ numeşte şi *pîneă şărpeluĭ* saŭ *pîneă nipîrticăl'eĭ* şi se crede, că este mică, cu rădăcina cît capătul unui deget de copil şi în forma *curcăril'eĭ* (arpagiculuĭ). Foile sale se îndoaie spre pămînt şi se încolăcesc ca un şarpe. Ea este de culoare gălbuie şi *spirlungŏasă* (lungăreaţă).

D-l Dimoanie îmĭ comunică, că ea este roşe, aşa cred romîniĭ din Ohrida şi Lunca.

Se crede, că mîncarea favorită a şarpeluĭ este ĭarba aceasta.

161. I a r b a (ş a r p e l u ĭ).

Poporul crede, că dacă doĭ şerpĭ se ceartă între dînşiĭ şi se întîmplă ca unul să moară, celuĭ-lalt i se face milă şi imediat aleargă după o ĭarbă pe care numaĭ şerpiĭ o cunosc, şi prin ajutorul aceleĭa, îl înviază.

www.digibuc.ro

Dacă se întîmplă ca în momentul acela să fie un om acolo şi să urmărească, unde se duce şarpele cel viu după moartea celuĭ-lalt, el va putea vedea locul unde creşte iarba aceea, felul său, şi va putea şi dînsul culege dintr-însa, ca sa învieze prin ajutorul eĭ pe ceĭ morţi.

Iarba aceasta se mai numeşte şi: *frînjă di nipîrtică* saŭ simplu *frînjă*.

Ceva analog găsim asemenea şi în Ist. Naturală a luĭ Pliniu, cartea VIII cap. XLI (XXVII):

Est et ad serpentium ictus praecipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, vulnerati refovent.

162. *Pentru muşcătură de şarpe la oameni.*

Cînd te muşcă un şarpe, îndată să strîngĭ tare partea, unde te a muşcat, cu un lanţ *(alis)* de argint şi cu un briceag să taĭ partea acea, ca să se scurgă tot singele înveninat. Apoi cauta să omorĭ şarpele, care te a muşcat şi tăindu-ĭ capul, pune-l pe rană şi te veĭ vindeca.

saŭ:

Să puĭ un cîne, ca să sugă rana şi-ţi va trece foarte curînd.

(Com. de d-nu Dalonedra din «Călive—Badralexi», Macedonia).

163. *Ca să nu te muşte şarpele.*

Pentru ca să poţĭ prinde şerpĭ fară a-ţĭ face răŭ de loc, sa mănîncĭ ĭarba numită: *ĕarbă di nipîrtică*. Se crede, că cine mănîncă din această ĭarbă, face o nelegiuire mare prin faptul că mîncînd, se asociază oare-cum cu cel mai mare inimic al omuluĭ, prin înşelăciunea căruĭa omul a perdut paradisul pentru tot-dauna.

164. *Pentru şerpĭ din pîntece.*

Poporul crede, că dormind cine-va în aer liber, se întîmplă uneorĭ ca şerpii să-ĭ intre în pîntece.

Pentru a-ĭ scoate, se cere să fie atîrnat omul cu capul în jos de un copac şi să se puie un cazan cu lapte cald sub dînsul, ca aburul să-i intre prin gură. Mirosindu-ĭ lapte cald şarpelui, căruia ĭĭ place foarte mult, aluneca prin gît şi cade în cazan, unde se fierbe.

La Avela, Epir, un fost dăscălaş Dionişe Papachimi asigura, că el însuşĭ a vĕzut aşa ceva. De-alt-mintrelea el asigura, că a văzut şi şerpĭ cu şapte şi nouă capete.

(Avela, Epir).

165. *Dacă vreĭ să dispară şoarecĭĭ şi şerpiĭ.*

In ajunul luĭ întîĭŭ Maiŭ, o femee să alerge prin casă şi să zică următoarele vorbe:

www.digibuc.ro

Fuḑiţĭ şŏariţĭ
Fuḑiţĭ nipîrtiţĭ,
Că v'ini cŏarda di la D-ḑă'ŭ di va và tal'e.

Traducere.—Fugiţĭ şoarecĭ,
Fugiţĭ şerpĭ (năpîrcĭ),
Căcĭ vine sabia de la D-zeŭ şi vă va tăia.
După această rostire toţi şoarecii şi şerpii vor dispărea.

166. Ca să piară şerpii.

Să ieĭ un cleşte cu care lovind pe o lopata mereŭ, alergĭ aşa prin toate colţurile caseĭ şi toţi şerpii din casă vor pieri.
Une-orĭ în locul cleştelui, te serveşti cu *sistra.* [1])
Aceasta să se facă în ziua Sîntului Jeremie.

167. Pentru turbare.

Cînd cine-va a fost muşcat de un cîne turbat, ca să să vindece, să-ĭ tai frîul limbeĭ (*h'irlu di sun limbă*) şi să-ĭ daĭ să mănînce cîte o bucăţica (*mîşcătură*) din patru-zecĭ de colacĭ, pe carĭ se scriŭ cuvintele următoare :

σ	α	τ	8	ρ
ε	ρ	ε	π	ο
ο	π	ε	ρ	ε
χ	ι	ν	ι	τ
ρ	ο	τ	α	ς

σατουρ = satur
ἑρέπο = erepo
οπερε = opere
χινιτ = chinit
ροτας = rotas

colacele de pîne nu sînt maĭ marĭ de cît cele descrise aci.
(Comunicat de d-l Iani Ciunetti din Galive-Baralexi, Macedonia).

saŭ :

Cînd aceasta n-a avut efect, după ce-ĭ taĭ firul limbeĭ, să-ĭ daĭ patru-zecĭ de bucăţele de pîne, muşcate de patru-zecĭ de femeĭ, măritate şi aĭ căror bărbaţĭ sînt în viaţă.
Dacă crezĭ, că în tot satul nu se vor găsi patru-zecĭ de femeĭ cu bărbaţĭ în viaţă, să puĭ o singură femee să-ţĭ faca patru-zecĭ de bucăţele. Barbalul aceleĭ femeĭ însă să fie în viaţă şi femeea să fie *mitrică*, adica să fi născut de curînd.

saŭ :

Să ieĭ o bucată de pîne cu care să ştergĭ rana, unde te a muşcat cînele turbat, apoĭ sa o daĭ să o mănînce cînele acela şi să-l omorĭ, că-ţi trece.

[1]) Un mic instrument care serveşte la căpestre.

www.digibuc.ro

Dacă nu facĭ aceasta îţĭ ĭes căţeĭ micĭ *(cîţîlúşĭ)* supt limbă, dupa care fapt turbezĭ şi începĭ sa latri ca un cîne turbat.

Singura scăpare în contra acesteia este să ţi se arză căţeiĭ de sub limba cu peatra înfernului «ch'atra ch'îsăl'eı».

(Com. de d-l M. Dimoanea din Ohrida, Macedonia).

saŭ :

Dacă persoana, care a fost muşcată de un cîne turbat, prinde vĭermĭ supt limbă (se crede acest lucru de popor), ca să se vindece, să ĭeı un *gastru*, capac de tipsie, pe care să l arzĭ bine şi să-l puĭ pe de-asupra capuluĭ celuĭ suferind. Căldura ce răspîndeşte *gastrulu* contribuie la omorîrea *(arderea)* vĭermilor de supt limbă, şi suferindu-l se vindecă pe deplin.

saŭ :

Sa «*laşĭ sînge supt limbă*», cînd eştı muşcat de cîne turbat şi să cauţĭ să omorĭ cĭînele turbat, care *sa se afume* după aceasta.

A se *afuma* înseamnă a face foc, cu care să se arda cĭînele turbat chĭar în locul, unde a fost omorît şi după aceasta se θimn'ţĕaşte, se cădeşte, de treı orĭ.

După ce cîinele *se afumă*, sa sare cel muşcat de treĭ orĭ pe deasupra cĭîneluĭ şı se va vindeca.

Acelaş lucru trebuie să-l facă şi ceĭ carĭ aŭ fost *lătráţĭ* de cînele turbat, căcĭ la din contra, vor turba şi dînşii.

saŭ :

Se ĭa un colac pe care se scrie cuvîntul σαμτου (sîmtu) saŭ Ἅγιος ὁ θεὸς şi după aceasta se pune la altar cît-va timp, spre a se sfinţi. Apoĭ se dă celuı muşcat saŭ numaĭ latrat de cîinele turbat şi se va vindeca îndată.

saŭ :

Să beĭ sînge de ıepure şi te vindecĭ atît de lătratul cît şi de muşcătura cînelui turbat.

Obs. — 1. Formula de maĭ sus, care începe cu cuvintele «satur» etc. se găseşte şi în : Literatura populară romînă de d-l Gaster, pag. 424, ca răvaş pentru frigurĭ însă.

2. Se crede, că cine este «alatrat» lătrat de un cîne turbat este ca şi cum ar fi muşcat de dînsul, ba ceva maĭ mult, se crede că celuĭ «alătrat» ıı rămîne ceva din turbare pe cît trăeşte şi în acţiunile sale, va obicînui să se poarte oare-cum ca un turbat. Ast-fel expresiunile de răstıre în contra uneĭ persoane, care se poartă fără de mila, anume: «alătrate!», «faţĭ ca alătrát», latratule, facĭ ca lătrat, sînt sinonime cu «turbat.»

3. Turbarea se crede, că provine din următoarele cauze, după credinţa poporuluĭ:

a) Cînd e mare «usc'ăc'une», secetă, în cît cînĭĭ asudaţĭ şi osteniţı nu pot găsi apă, unde sa-şı astîmpere setea, li se nasc nişte vĭermĭ supt limbă, carĭ îĭ turbează.

b) Se crede, că turbează cinıı şi cînd îĭ prinde luna «l'-acaţă luna»;

www.digibuc.ro

nu ştiŭ însă dacă poporul prin «aciţarea di lună» pune turbarea în legatură cu faptul, cînd începe să apară luna, care apariţie se numeşte «aciţare» saŭ ca înţelege acelaşi lucru ca şi la om.

c) Cinii maĭ turbează şi din mîncarea paserei numita «picurár» saŭ «c'uléái», «c'uc'ul'án» ciocărlia şi anume cînd acesta se radică, cîntînd foarte sus în aer, de unde căzînd moare.

d) Se maĭ crede apoi, că turbeaza, cînd îi loveşte în cap o muscă mare.

4. Să nu ţiĭ nicĭ o dată căţeii, pe care îĭ fată o căţea pentru întîia dată, de oare-ce vor turba la sigur.

168. Pentru limbricĭ

Cînd aĭ limbricĭ şi vreĭ să te scapĭ de dînşiĭ, să mănîncĭ secară fiartă şi-ĭ vei da afară în maĭ puţin de două zile.

saŭ:

Se atîrnă de gîtul *limbricósuluĭ* (celuĭ care are limbricĭ) un ac şi limbricii toţi vor ieşi prin gura individuluĭ prin vărsare (*vŏámire*).

saŭ:

Să aduncĭ cîte-va rădăcinĭ de ferigă (*fĕarică*), să le usucĭ bine şi apoĭ să le pisezĭ pînă să le reducĭ în praf.

Din praful acesta veĭ lua 5 dramurĭ la o sută dramurĭ apă şi după ce le veĭ amesteca bine, veĭ bea vre-o două, treĭ orĭ şi te veĭ scăpa de limbricĭ

Tot-deauna însă, înainte de a lua această băutură, sa mănîncĭ puţin usturoiŭ (*al'ŭ*).

saŭ:

Se vindecă cu două pastile de santonină (*culaţe de limbrĭţĭ*=colacĭ de limbricĭ) sau dacă se bea zeamă rezultata din fierberea *ierbeĭ de limbricĭ*.

169. Pentru cine se arde puţin.

Orĭ-cine atinge, din nebăgare de seamă, ceva arzător cu mîna, să-şĭ prindă imediat urechea corespunzătoare mîneĭ la care s-a ars, şi durerea îĭ va trece.

170. Pentru arsură.

Cînd aĭ vre-o arsură în vr-o parte a corpuluĭ, să-ĭ puĭ unt proaspăt bun şi nesărat, că se vindecă.

(Com. de d-l T. Şunda din Cruşova, Macedonia).

www.digibuc.ro

171. *Pentru cine se loveşte la picior.*

Cînd cine-va se loveşte la picior tare, aşa în cît să-l doară osul, de se crede chĭar că poate fi rupt osul, să-ĭ puie apă sarată *(armiră)* saŭ pîne amestecată cu vin căldicel.

(Mama mea, Avela, Epir).

172. *Pentru muşcătură de guştur verde.*

Se crede că muşcătura «guşturuluĭ verde» este foarte periculoasă, fiind-că ar fi veninoasă.

Dacă eştı muşcat de un ast-fel de guştur, îndată sa cauţĭ a găsi lapte de măgăriţa, pe care să-l beĭ imediat, ca sa îndulceştĭ rana, căcı numaĭ aşa te poţĭ vindeca.

173. *De „pliguiri"*

Sub «pliguirĭ» se înţelege rana cauzată de glonţ.

Cînd cine-va este pliguit, să caute îndata să-şĭ astupe saŭ cu mînile saŭ cu bumbac etc. rana, ca sa nu curgă mult sînge. Apoĭ îndată să chĭeme pe unul, care se pricepe să-ı scoata glonţul dacă a rămas în carne şi imediat să spele rana cu apă rece. Se poate întîmpla une orĭ ca din cauza raneĭ pacientul să fie înfierbîntat. Ca fierbinţeala aceasta să nu ajungă la cap şi să agraveze ast-fel rana şi maĭ mult, să puĭ ghĭaţă pe corpul pacientuluĭ.

Rana se lucrează cu alifie cumpărată de la spiţerie.

174. *Pentru plivrit* [1]).

Plivritul saŭ *plivricĭirĕa* provine din cauza friguluĭ şi este boala, care atinge maı cu seamă plămînii.

Cînd cine-va *plivricĭaşti* (e atins de plivrit) trebuıe să se jupuĭasca un iepure şi pielea luı să se puĭe pacientuluĭ—pe cînd este calda înca—la corp şi pĭept.

saŭ:

Să i se puĭe lînă nespălată pe corp şi la pĭept şi după aceasta să se încheĭe bine şi să se păzĭască de frig.

saŭ:

Imediat ce a căpătat *privrit* cine-va, să puĭe lipitorĭ unde simte durere, ca să-ĭ sugă tot sîngele răŭ. După asta se lucrează cu vizicătoare.

(Comunicat de d-l Tuliu Mihail din Avela, Epir).

[1]) La Ohrida se numeşte «îndulţit», M. Dimoanie.

www.digibuc.ro

175. Cînd se rupe osul omului unde-va.

Sa speli locul acela cu salamură şi apoi să fierbi la un loc unt-de-lemn, frunza de rachită şi oţet şi punînd amestecătura pe locul unde e rupt osul, o legi şi te vindeci.

(Auzită de la ţal Damaşoti, Avela, Epir).

176. Pentru cine se rupe din mijloc.

Să ieĭ un oŭ, rachiŭ, aluat, sapon şi var, în cantitate egala, să le pisezi şi să le frămînţi bine, pina sa se amestece de tot şi apoi sa pui aceasta amestecatură la mijloc şi dacă durerea nu încetează de odată, să mai reînoieşti prescripţia de doua, trei ori şi te vei vindeca.

(Auzită de la bătrîna ţal Tacola, Avela, Epir).

177. Bureţi zurl'i.

Sa nu mănînci «bureţi zurl'i» — un fel de ciuperci — căci te apucă după puţin nebunia şi chiar se poate să mori, dacă nu te cauţi îndata.

Cautarea e să guşti din escrementele oamenilor, din «pîngînîtate», care îndată provoacă vărsarea şi te vindeci.

Acela care se îmbolnăveşte însă nu o poate face aceasta, de oarece starea psichologica în care se găseşte este dintre cele mai de plîns: Ride, urla, bate, înjura şi face toate nebuniile ce-i trîznesc prin cap, pînă ce, sleit de puteri, cade jos.

(Auzită de la Tasa Tacit, Avela, Epir).

178. Pentru lîngoare îndelungată.

Cînd cine-va suferă de boală îndelungată (*lîngŏare grĕaŭă*), să ieă un căţel cu care să doarmă în tot-dauna, sa-l mîngîie, şi sa nu se desparta de dînsul, că se va vindeca bolnavul, însa căţelul va muri.

179. Pentru cine arè broaşte.

Pentru a te vindeca de broaşte, şi a nu le lăsa să se înmulţiască, să beĭ regulat şi cît poţi de mult, *zeamă de nuc*, provenită din fierberea frunzei de nuc.

Ea este foarte mult amară, dară, dacă beĭ cîte-va zile pe rînd, te obicinuieşti şi pe urma îţi devine foarte plăcuta pentru ca contribuĭe şi la mistuire.

(Auzită de la bătrîna Bia Ţimă Bazdă din Avela, Epir).

saŭ:

Puĭ broaşte pisate şi amestecate cu zăhar, după ce însa le scoţi intestinele.

(Com. de d. Dimoane M. din Ohrida, Macedonia).

www.digibuc.ro

180. Ca să nu scoţi broaştele.

Dacă vrei să nu scoţi *broaşte,* să nu mănînci nicî odată de la 1—31 Martie din mîncarea gatită seara, care nu s-a consumat toată la cină.

(Comunicat de d-l T. Şunda, din Cruşova, Macedonia).

Obs.—Broaşte se numesc scrofulele ce le scoate cine-va la gît, la subţioară, la mînî saŭ picioare.

181. Pentru cine are broaşte în stomac.

Se crede, că une-orî oamenii, bînd apă se întîmpla ca să înghită şi oua de broaşte, carî după aceasta devin în pîntecele lor niştе broaşte adevărate, supărînd pe sărmanul de om pînă ce moare.

Ca sa se scape de dînsele omul trebuie să bea oţet de cel tare, fiind-că oţetul are proprietatea de a le omorî cu desavîrşire.

182. Pentru dălacă» la om.

Omul «dălăcos», cu dalac, dacă vrea să se scape de dălac, trebuie să ïasă la munte, pe la vre-o stînă şi după o cură de vre-o lună, se «aleaḑi» se alege, ad. se vindecă.

«Dilaca» dalacul la om provine maî mult din cauza apeî, cînd nu e bună şi numaî oamenii carî rămîn vara în cîmpie suferă de dînsa. Omuluî, care suferă, i se umfla burta, se simte greoiŭ şi cu greutate se mişca dintr-un loc într-altul El osteneşte de o dată, cînd îe să meargă pe suiş, «n-g'ug».

183. Pentru cine este răcit.

Se cumpără rachiŭ, zahar, piper negru şi canela. După ce zaharul, piperul şi canela se pisează într-un vas bine, se amestecă cu rachiŭ. O babă, înmoindu-şi degetele în aceasta amestecatură, începe să frece pe cel răcit pe la gît şi prin tot corpul răcit. După ce termină de frecare, îl înveleşte bine cu o plapomă groasa, ca să asudă, cînd îî şterge bine sudoarea de pe corp şi-l premeneşte. Raceala prin modul acesta îi trece.

saŭ :

Se pune celuî răcit, lînă nespălată (nilata) la corp, piept şi gît, ca să asude, şi premenindu-l va trece sudoarea şi cu ea va trece şi răceala.

saŭ :

Să îea cătrane [1]) trimintină, rachiŭ şi unt-de-lemn, carî se fierb

[1]) Păcură.

www.digibuc.ro

la un loc într-un vas şi această amestecătură se întinde bine pe spate şi se acoperă cu vata saŭ cu o cîrpă şi se ţine ast-fel maĭ multe zile, pîna ce se scapă de răceală suferindul.

184. Ce să facă cine-va cînd nu-ĭ trăesc copiiĭ.

Aceĭ părinţĭ carora nu le trăiesc copiii, cînd vre-unul din familia lor moare, şi mortul e ridicat să fie dus la mormînt, să taie înnainte-ĭ un cocoş şi sa treacă mortul pe sîngele aceluĭ cocoş şi în viitor nu le vor maĭ muri copiiĭ.

saŭ :

Să schimbe naşul şi sa puie pe un altul să le boteze copiiĭ şi anume pe oriĭ-cine vor întîlni în drum, cum vor ieşi din casă cu pruncul dus spre a fi botezat.

(Com de elevul Mitri Beza din Avela, Epir).

saŭ :

Pîinea coaptă în cuptor noŭ, cum s-a uscat cuptorul, să se păstreze, căcĭ mîncînd o femee căreia nu-ĭ trăesc copiiĭ, aŭ să-ĭ trăiască în viitor.

(Com. de d. I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

185. Dacă vreĭ să cîştigĭ un proces cu siguranţă.

Să porţĭ la subţioară cămaşa cu care s-a născut «natul» şi care a fost sfinţita la biserica.

Sfinţirea se face în modul următor: Se lasă cămaşa în altar patruzeci de zile şi prin aceasta capata virtutea aratata maĭ sus.

Se cere însă, ca oriĭ de cîte oriĭ vorbeşte adversarul tăŭ, să ridicĭ braţul şi cînd vorbeştĭ tu, sa-l strîngĭ şi poţĭ fi sigur de reuşită.

186. Pentra purificarea sîngeluĭ

Sa mănîncĭ tot-dauna usturoiŭ şi maĭ cu seamă cu carne friptă, căcĭ contribuie foarte mult la curaţirea sîngeluĭ.

saŭ :

Cînd sîngele este stricat din cauza uneĭ bolĭ oare-care, îl poţĭ purifica, daca beĭ zeama provenită din fierberea frunzeĭ de nuc, cîte treĭ păhărele în fie-care zi, anume, dimineaţa, la prînz şi seara.

(Auzită de la Bia Ţimă Bazda din Avela, Epir).

saŭ :

Dacă obicinuĭeştĭ să ieĭ în fie-care dimineaţă zeama provenită de «iarba amara» cîte o ceaşca, începînd de primavara de cînd apare această iarba pîna dispare.

(Auzită de la Fanĭ Peasa, din Vlaho-Clisura, Macedonia).

www.digibuc.ro

187. Cînd te muşcă o «căpuşe».

Oile mai cu seamă suferă cînd le muşcă vre-o *căpuşe*, căci le scoate une-orî şi sînge. Ca sa treaca durerea, sa pui pe locul muşcat puţina cătrane.

188. Pentru cine mănîncă carne scuipată de muşte (ascuchată de muşte).

Să bea oţet amestecat cu praf de puşcă şi toate oule de muşte pe care le-a mîncat, se vor nimici şi durerea va înceta.

189. Ca să nu te îmbeţi.

Daca mănînci flamînd *plămîni* de oaie, orî cît vin veî bea în acea zi, nu te veî îmbăta.

190. Pentru a nu ţi se întîmpla răŭ, după ce beî apă.

Ca să nu ţi se întîmple vre-un răŭ, după ce beî apă, trebuie înainte de a bea din ulcior, să verşi niţica apă; iar cînd trebuie să beî din fîntînă, trebuie sa-ţi facî crucea odata, să sufli pe suprafaţa apeî şi apoî să beî din fîntînă.

Aceasta mai cu seamă, cînd fîntîna este în pădure.

191. Pentru durere de piept.

Să nu alergi mult, cînd suferi de piept, şi este bine să trăieşti la munte prin apropierea pinilor şi brazilor; *ţada* încă-ţi face bine dacă o miroşi.

saŭ:

Să mănînci mîere de albine sălbatice, ca te veî face bine.

saŭ:

Să mănînci muguri (bubùchi) de rose şi te veî face bine.

192. Pentru a face să înceteze durerea provocată din înţepătura uneî albine saŭ viespe.

Să ieî, imediat ce te-a înţepat o albină saŭ o viespe, un ban de argint cu care sa frecî locul înţepat, pentru ca ghimpele ce ţi a lăsat albina saŭ viespea să iasă. După aceasta, pune la partea unde te doare puţin noroiŭ şi durerea va înceta.

(Auzită de la mama mea, Avela, Epir).

www.digibuc.ro

saŭ:

Sa pisezĭ agurida şi sa o aplicĭ la înţepătură ca-ţi trece îndată.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

193. Cînd se umflă picioarele.

Să ieĭ cîte-va albuşurĭ de ouă; ma ĭea şi piatră vînătă, pe carı, după ce o pisezĭ, o amestecı cu albuşurile de ouă şi începĭ să le baţĭ tare cu o lingură, ca să facĭ o alifie.

Apoĭ ieĭ scamă de in, pe care întinzĭ alifia şi o puĭ pe umflătura, legĭ pe deasupra cu o cırpă şi reînoind această doctorie de cîte-va orĭ, suferindul se va face bine.

Puĭ atîta piatră vînătă în albuşurile de ouă, cıta trebuĭe ca albuşurile sa devie întărite. Saŭ le ungĭ cu gaz.

(Auzită de la bătrîna ţal Nicola Damaşoti, Avela, Epir).

194. Tot pentru picioare.

Cine suferă de durere de picioare în oase însă, se vindecă dacă se unge cu măduva unuĭ cerb.

(Comunicată de d-l I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

saŭ:

Se poate vindeca, dacă mănîncă carne de paserea «ch'isă,» numită ast-fel din cauză că e neagră ca infernul şi ca strigătele, pe care le scoate sînt: ch'is, ch'is. Trăeşte prin pădurĭ şi sperie pe cine o aude pentru întîia dată. E ceva maı mică de cît cioara şi are pete albe pe sub gît.

195. Pentru niricondă (durere la picĭor).

Ca să-ţĭ treacă *niriconda*, să ieĭ un lemn de zmochin şi după ce îl încălzeşti bine pînă începe să scoată abur, îl aproprĭĭ de *niricondă* şi ţinîndu-l ast-fel puţin, durerea înceteaza îndată.

(Com. de d-l Petre Badralexi din Călive-Badralexi, Maced.)

196. Pentru podalgie.

Sa ieı sare curată, sa o pisezĭ cît se poate de mărunt şi punînd-o să se usuce doua zile şi doua nopţĭ, să ieı cîte o bucata de vata, să o înmoĭ într-însa şi să o puı unde suferı de durere, că-ţı trece.

(Com. de d-l T. Şunda din Cruşova, Macedonia).

www.digibuc.ro

197. Cînd îţi intră ghimpe în picior.

Cînd intră cuĭ-va ghimpe [1]) în picior şi nu poate să-l scoată, sa frigă o ceapă saŭ pras şi scoţînd partea cea mai moale, să o stropească cu unt-de-lemn şi să o puie pe ghimpe, legîndu-o cu un petec. Se lasă aşa o zi întreagă şi partea aceea legată se înmoaie, aşa în cît ghimpele ĭese uşor cu ajutorul unui ac şi durerea trece.

saŭ:

Iea capul *guşturiţeĭ* (şopîrleĭ), arde-l şi pune-l pe locul, unde ţĭ-a intrat ghimpele, că ĭese după cît-va timp.

(Auzită de la Chibricul din Malăcaşĭ, Epir).

saŭ:

Să ieĭ foĭ de bruştură, pe carĭ, încălzindu-le, să le ungĭ cu unt-delemn şi să le puĭ unde ţĭ-a intrat ghimpele saŭ vre-un ţep, căcĭ te vindecĭ.

(Auzită de la mama mea Avela, Epir).

198. Pentru bătătură.

Cînd suferĭ de bătătură, prinde un *brŏatic* (brotăcel) de noapte şi după ce-l veĭ pisa, să puĭ într însul puţin zahăr pisat şi să-l aşezĭ pe bătătură, ca să se coacă, că-ţĭ va trece. Saŭ în loc de a-l pisa, să-l taĭ numaĭ în două părţĭ, să presărĭ pe dînsul zahăr şi să-l puĭ pe bătătură, ca să coacă. După ce a copt, să-ĭ puĭ ceară curată, ca să dea afară tot puroiul.

saŭ:

Ĭĭ puĭ pras cu ceapă friptă unsa cu unt-de-lemn.

199. Pentru fistulă.

Fiştura (fistula) provenită de un abces răŭ îngrijit saŭ de un focar tuberculos, se ţine deschisă prin fitiliŭ cu unt proaspat.

(Com. de d-nu Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

200. Pentru glinduri.

«Gl'îndurile» sînt nişte glandule ce se umflă la gît şi carĭ provoacă durerĭ. Ele se ivesc maĭ cu seamă la copiĭ.

Pentru a le vindeca, se pune pe dînsele «acrime» făcută de prune şi se leagă cu o cîrpă, după care se lasă astfel pînă ce durerea trece, cînd dispare şi umflătura glandulelor.

(Auzită de la mama mea, Avela, Epir).

[1]) Ghimpele se numeşte *schĭn* la Aromînĭ.

www.digibuc.ro

201. Pentru «voamere» vărsare.

Cînd îţi vine sa verşi «z-von'» cel maĭ bun medicament este să ieı rînza de ĭepure.

(Comunicată de d. Iancu Dalametra din Călive-Badralexi).

202. Cînd vreĭ să verşi.

Dacă aĭ mîncat ceva care îţĭ face răŭ, spre a vărsa n-aĭ de cıt să-ţı puı în gîtlej cele două degete saŭ să beĭ unt-de-lemn.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonıa).

203. Cînd te doare junghiul.

Sa ĭeı un ardeiŭ roşu, care să arză foarte mult şi dupa ce-l ungı cu mĭere, pune-l deasupra loculuĭ unde te ţine junghiul şi te veĭ face bine.

saŭ :

Pune-ĭ pe deasupra lînă nespălata orĭ muşama şi te veĭ face bine.

Auzită de la mătuşa mea Tina Papahagi.

saŭ :

Să aruncĭ un ac jos şi cine-l va găsi şi-l va lua, la acela se va duce durerea ta de la junghiŭ şi tu te veĭ vindeca îndată.

Comunicată de d-l Dalametra Iancu din Călive-Badralexi, Macedonia.

204. Pentru aprindere de deget.

Cînd ţi se *aprinde* degetul, adică, cînd simţĭ că te doare degetul şi că se înroşeşte fără a rădica băşicĭ, să-l puĭ imediat în salamură şi-ţĭ va trece.

saŭ :

Să-l puĭ în amestecătură de salamură cu faină de porumb.

saŭ :

Se ĭeĭ albuş de oŭ, sa-l amestecĭ cu oţet saŭ salamură şi făină de porumb în cătăţimĭ egale şi punînd degetul aprins într-însa, după cîte-va momente se vindecă.

(Auzite de la mama mea, Avela, Epir).

205. Pentru crăpare de mînĭ.

Daca vreĭ să-ţı treaca mîinele, să le ungı cu saŭ de porc salbatic saŭ cu unt-de-lemn de migdale saŭ cu unt-de-lemn de măsline încălzit, în fie-care seară, cînd e sa te culcĭ, pentru ca sa se înmoaĭe şi ast-fel după cîte-va zile, să fiĭ sigur de vindecarea lor.

www.digibuc.ro

saŭ :

Le ungĭ cu unt-de-lemn şi le înveleşti cu pras fript.

206. *Cînd digerează cine-va.*

Cînd cine-va digerează în cît nu-şi poate veni în simţire, sa fie pus de cine-va într-un baligar cald de cai, care se adună pe la hanurĭ pentru a servi de caldura cailor la iarna.

saŭ :

Sa fie frecat cu zăpadă cît se poate de tare, saŭ dacă nu se găseşte zăpada, cu salamura orĭ cu zeamă de varză.

După ce-şĭ vine puţin în simţire, să i se dea rachiŭ tare saŭ ceaĭ, ca sa bea şi numaĭ după aceea sa se aproprie de foc.

207. *Pentru ca să-ţĭ crească părul.*

Sa cauţĭ a prinde nişte şoriceĭ, pe carĭ să-ĭ fierbĭ cu unt-de-lemn. Din fierberea aceasta capeţĭ o zeama pe care o laşĭ să se închĭagă şi cu dînsa ungĭ locul fără păr şi după cît-va timp va începe să-ţĭ crească.

saŭ :

Să-l ungĭ cu alifie provenită din unghe de capră. Pentru a obţine aceasta, ĭeĭ unghĭa de capră, o arzĭ, o pisezĭ şi o amestecĭ cu vin ca să facĭ alifie.

(Auzite de la Nasta Balamacĭ, păstor din Avela, Epir).

saŭ :

Ungĭ periĭ cu săŭ de ursă şi părul are să-ţĭ crească[1]).

(Auzită de la Tana Tolĭ din Avela, Epir).

208. *Pentru pecnă (pestruĭ).*

Se crede, că pestruiĭ provin din prinderea rîndunelelor.

Dăcă vreĭ să te scapĭ de pestruĭ, sa te speli cu ouă de rîndunică.

(Auzite de la d-nul Mih. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

209. *Pentru cine-şĭ rupe mîna.*

Cînd cine-va îşĭ rupe (*şi scŏati*) mîna, sa se ducă la o baba, care se pricepe de ast-feĭ de boli, spre a-ĭ o trage uşor şi să-ĭ puie *gh'ach'iŭă*.

[1]) Pliniu : Cartea VIII cap. LVI din Istoria Naturală spune că grăsimea urseĭ este utilă în contra cădereĭ părului.

www.digibuc.ro

Gh'ach'iŭa se face ast-fel:

Se iea *alŏăt* cît un oŭ, o ceaşca de rachiŭ de cel tare vr-o două oua, puţin var, şi toate amestecîndu-le bine într-un vas, le baţi tare pîna să nu se cunoască materiile din carî se compune amestecătura.

Din această *gh'ach'uă* pui pe o pînză cît trebuie să acopere partea unde te doare şi daca nu ţi-a trecut, repeţi din două în două zile, une-orî şi mai des, şi poţi fi sigur de bunul rezultat al acestui medicament.

(Auzit de la Teta Conă din Avela, Epir).

210. Copilul să nu prinză păduchi.

Dacă vreî ca copilul să nu prinza păduchi, cum veî găsi primul paduchiŭ la dînsul, sa-l omorî *(frînĝi*=frîngi) pe aur. Atuncî de sigur că păduchii aŭ sa fie rarî ca şi aurul.

De aci vine şi expresia:

L'-frîmsi biducl'ul pi flurie dadă-sa (Iî omorî păduchiul pe galben [mamă-sa),

Pentru a arăta iubirea şi interesul ce poartă o mamă de fiul săŭ.

(D-l Dimoanie M. Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Se iea «psiruvotan» buruiana peşteluî, se topeşte cu mercuriŭ «gh'ărghir» şi după aceasta se înmoaie o aţă, care, dacă se poartă de cine-va lipita de corp, nu va prinde nicî o dată păduchi.

Aceasta se întrebuinţeaza mai cu seamă la ceî din închisoare.

211. Ca să poţi cunoaşte cu cine te veî căsători.

In ajunul S-tului Teodor se obicînueşte să se facă un *trisál'ŭ* de către aceî carî se numesc «Teodor». *Trisal'lu* constă din grîŭ fiert ce se aduce spre sfinţire, cînd se dă preotuluî şi pomelnicul, ca să pomeniască pe toţi ceî morţi din acea familie.

Grîul, după ce se împărţeşte puţin pe la publicul din biserică, restul se arunca pe pardoseala bisericeî şi se adună de către tineri, fete sau băeţi flăcăi.

Grîul acesta serveşte pentru scopul următor:

Cine voieşte să ştie, cine va fi viitoarea-î consoarta saŭ viitorul săŭ soţ, sa fure cîte puţină făină din treî case unde aŭ serbare de numele «Teodor» şi din această faina să facă un colac. Fie-care dintre aceî carî aŭ adunat grîu din ajunul s-tului Teodor să puie cîte-o bucăţică din acest colac, în sin. Seara, cînd se culcă, restul colaculuî, împreună cu grîul cules în acea zi, şi cu un ulcior plin cu apa, se pun sub perina

Se crede dupa aceasta, ca în somn i-se va arata fata saŭ flăcăul, după cum persoana care doarme este flacăŭ saŭ fată—pe care îl prezervă soarta de tovarăş al vieţei.

Flacăul saŭ fata, cînd se culcă, gîndeşte de obiceiŭ cu gîndul la cine

www.digibuc.ro

doreşte şi iubeşte mai mult, ca prin modul acesta doară s-o îndura şi soarta spre a-ĭ acorda dorinţa.

Ulciorul plin cu apă, grîul şi colacul, sînt simbolul îmbelşugareĭ prin care fata saŭ flăcăul caută sa momiască pe iubitul saŭ iubita sa.

(Com. de d-l Guşu Apostolescu, Nijopole ; Staghica G., Furca, Epir).

212. Cum o femee poate să facă pe bărbatul săŭ să o ĭubească.

Cînd o femee din diferite pricinĭ a pĭerdut iubirea bărbatuluĭ săŭ, ca să-l facă s-o maĭ ĭubească, să *fure* faină de la treĭ morĭ carĭ macină pentru întîĭa dată, şi să ĭea lapte de la treĭ femeĭ carĭ nasc pentru întîĭa data şi carĭ aŭ, fie-care, alte două surorĭ.

Cu făina aceasta şi cu laptele face niţică coaca (*alŏát*) pe care-l dă bărbatuluĭ să-l mănînce, fără ca el să ştie aceasta, de aceea i se pune saŭ în mîncare, saŭ în cafea etc.

Cînd femeea prepară coaca, zice :

Cum vin'i fărina furată	Cum veni faina furată
Di la treĭ morĭ luată	De la treĭ morĭ luata,
Tu filg'aněa aŏá	In ceaşcă aicea
Acşí ş-bărbatlu după mul'ari-sa.	Tot aşa şi bărbatul dupa femeea sa.
şi	şi
Cum laptili ndulţeasti fĭrina,	Cum laptele îndulceşte făina,
Acşí s-ti-ndulţeşti, bărbate.	Aşa să te-ndulceştĭ barbate.

(Auzit de la Ţal Tacola, Avela, Epir).

213. Pentru ca o femee să facă pe un bărbat să se îndrăgostească de dînsa.

Să poarte asupră-ĭ o hîrtie în care sînt scrise de un preot cuvintele următoare, pe limba greacă şi extrase cine ştie din ce carte religioasă :

«Sînte Dumnezeule, al luĭ Avraam, care aĭ dat atîta putere cu vrednicie la pace şi vrednicie».

Apoĭ femeea să meargă la biserică, ca sa aziste la sfînta liturgie şi să gîndĭasca la bărbatul, de care voĭeşte să fie iubita şi de sigur acesta se va îndrăgosti de dînsa de la prima vedere.

(Com. de popa Nicola Tegu din Vlaho-Clisură, Macedonia).

214. Cîndu gura ţ-anurzĕaşti. Cînd îţĭ miroase gura.

Dacă-ţĭ miroase gura, ĭea *roidă* uscată, arde-o şi reduce-o în praf. Cu acest praf să-ţĭ frecĭ dinţiĭ şi mirosul neplăcut al gureĭ se va îndepărta.

saŭ :

Să ĭeĭ cărbune de pîn saŭ pîne arsă, pe carĭ să le reducĭ în praf, şi cu care îţĭ frecĭ dinţiĭ şi-ţĭ spelĭ gura.

www.digibuc.ro

215. Cum poţĭ căpăta iubirea uneĭ femeĭ.

Dacă vreĭ să te iubiască o femee, sa iei un liliac, pe care sa-l arzi şi cenuşa sa, amestecata cu apa, sa o daĭ femeiĭ de care ţii sa fii iubit, ca sa o bea şi ea se va îndragosti nebun de tine.

Tot acelaşi lucru îl poţi obţine, cînd ai atinge femeea aceea cu osul drept al liliacului.

(Com. de d-l Dimoanie Mih. din Ohrida, Macedonia).

216. Ca să capeţĭ iubirea uneĭ fete

Să cauţĭ sa gaseştĭ un trifoiŭ cu patru foĭ şi pune-l în altar, fară să simtă cine-va; lasa-l acolo 40 de zile. După ce prin modul acesta a căpatat sînţirea, iea-l şi pune-l în haina feteĭ, care doreştĭ sa te iubiască, şi poţĭ fi sigur, ca dînsa va alerga după tine ca o nebună.

saŭ:

Să cauţĭ a prinde pasarea numită *bajancă* şi să o îngropĭ de vie în pamînt. Sa o laşi să stea aci patru-zecĭ de zile. După aceasta să te ducĭ să iei osul din aripa dreapta pe carĭ sa-l porţi asupră-ţi în tot-d-auna. Orĭ de cîte orĭ veĭ vroi sa capeţi iubirea unei fete, n-aĭ de cît să priveştĭ o dată în ochiĭ săĭ şi sa spui încet:

Sĕ-alâdĭ ca glară	Să alergĭ ca nebună
Dit apirit tu sĕară	De cum s-o face zi pînă la seară
Tini	Tu
După mini.	Dupa mine.

Şi ea, chiar de-ai fi cel maĭ urît din lume, are sa te prefere orĭ-cuĭ.

saŭ:

Dacă omorĭ o codubatură şi îĭ ei piciorul, poţĭ prin ajutorul luĭ să capeţi iubirea orĭ-căreĭ fete.

Pentru a-ţĭ ajunge scopul, n-ai de cît sa atingi cu acest picior rochiţa uneĭ fete ce ţi-a picat în inima, şi ea va alerga după tine, după cum aleargă soarele dupa luna.

217. Pentru a fi iubit de femeĭ.

Se crede, că un par mic, ce atîrnă de coada lupuluĭ, şi care-l poţi uşor recunoaşte, fiind-ca se deosebeşte de ceĭ-lalţi perĭ, are puterea ca, daca-l poiţi cu tine, sa-ţĭ atraga iubirea orĭ-căreĭ femeĭ asupra căreia îţi veĭ arunca privirea.

Părul acela, daca vreĭ sa-l capeţĭ, trebuie, înainte de a împuşca în lup, sa spuĭ:

ţîni-ţi perlu, lupe!

www.digibuc.ro

Traducere.—Ţine-ţĭ părul, lupule,
căcĭ altmintrelea, îl aruncă îndată ce este împuşcat şi nu l poţi găsi[1]).

218. Ca o femeĭe să nu nască.

O femeie, care doreşte să nu nască, n-are de cît să ţina asupra-ĭ tot-deauna un liliac mort şi i se va împlini această dorinţa.

saŭ:

O femeĭe, care doreşte să nu nască nicĭ odată, să manînce *stiruvotan*[1]).

saŭ:

Femeĭa care doreşte să nu nască, să scrie literile numelui săŭ, să le păstreze asupra-ĭ fară să ştie bărbatul, şi nu va naşte.

(Popa Nicola Tegu, din Vlaho-Clisura)

219. Cînd femeĭa e însărcinată.

Cînd femeĭa este însărcinată i se face poftă de multe lucrurí, pe carĭ dacă nu le posedă, leapădă «*lŏ-arucă crud*». Aceasta provine maĭ cu seamă din causa lăcomieĭ, ast-fel, dacă vede ceva poame şi nu gustă din ele, leapădă. In cazul acesta ea să nu aibă ruşine de loc şi să ceară orĭ-ce i se face poftă, căcĭ nimenĭ nu refuză uneĭ femeĭ însărcinate. Ast-fel la Vlaho-Clisura, uneĭ femeĭ venindu-i pofta să bea din ulciorul noŭ pe care l-avea un turc, acesta cum simţi, îi îl oferi.

(Comunicat de d-l Nic. Nacea, institutor romîn).

220. Cum poţĭ cunoaşte ce va naşte o femee?

Cînd o femee însărcinată voĭeşte să ştie de maĭ nainte ce are să nască, băet saŭ fată, după ce termină de războiŭ *(după ţe s-cîrch'aşti)*, arunca dînsa saŭ un altul, *virḑĕaŏa* (vergeaua care serveşte la războiu) pe la răspîntii şi dacă prima persoană ce va trece pe deasupra vergeleĭ va fi bărbat, ea va naşte băet, la din contră ea va naşte fata.

(Luşa Papahagi din Avela, Epir).

saŭ:

Se ĭea un cĭur şi se rostogoleşte, dacă cĭurul va cădea cu găurele în sus *(pri dinţi)* femeea însarcinată va naşte baiat; dacă din contra, ea va naşte fată.

[1]) Credinţa aceasta există şi la ceĭ vechĭ.
Pliniu L. VIII, ch. XXXIV.
....Quin et caudae hujus (lupi) animalis creditur vulgo inesse amatorium virus exiguo, in villo: eumque, quum capiatur, abjici: nec idem potere, nisi viventi direptum.
[2]) Iarbă de stîrpire.

www.digibuc.ro

saŭ :

Cu osul, iadeș, se încearcă ce va naște o femee în modul următor: Se învelește în sprună și dacă cele două extremitați ale osului se string una spre alta, ea va naște băĭat ; dacă însa extremitățile se depărtează una de alta, ea va naște fată.

221. Pentru ca femeea să poată naște.

Să cauți un trifoiu *(trifil'ŭ)* cu patru foĭ, și după ce-l puĭ la altar pe ascuns, fără ca să știe cine-va, și-l lași 40 de zile, îl ieĭ și-l daĭ femeiĭ care nu naște, ca să-l mănînce și după aceasta de sigur, că va naște. Noul născut va fi băet și nu fată.

saŭ :

Se cere ca femeea să ea un puiŭ de rîndunică, îndată ce acesta ĭese din gaoace, și să-l înghita de viŭ, căcĭ va naște copil.

(Com. de d. Pucerea P. doctor în medicina, Pârlĕap, Macedonia.)

222. Ca femeia să nască cu ușurință.

Să cauți ca nimenĭ să nu simtă momentul naștereĭ, afară de «baba» moașa și dacă se întîmplă ca și alțiĭ să prindă de veste, se crede că femeia are sa sufere marĭ durerĭ la naștere. Atunci trebuĭe ca persoana, care a simțit ca o femee are să nască, să ĭea în gură puțină apă, cu care stropind pe viitoarea lehuza, să se retragă imediat din casă.

In apropierea naștereĭ femeia trebuĭe să nu stea de loc jos, ci mereŭ să umble [1]).

223. Doctorie pentru femeea, care nu naște.

Femeea, care nu naște, să meargă în treĭ Sîmbete de arîndul la biserică, ca să se grijească. Se cere că ĭea să fie în perioada *lunarilor* cînd îi vin *lunarile*.

Alta

Grasimea de porc și de lup asemenea e bună pentru fecondațiune.

224. Ca pruncul născut să se întărĭască

Indată după naștere, se chĭamă preotul, ca pe lîngă bine-cuvîntarea obicĭnuita, pe care o da lehuzeĭ, să maĭ sfințeasca și apa.

Din această apă sfințită se toarnă puțină în scăldătoarea în care are să fie spălat pruncul și în care se maĭ pune și o mică cantitate din vinul adus de mama lehuzeĭ.

Se crede, că pruncul se întărește foarte mult dacă va fi scăldat într-o ast-fel de scăldătoare.

(Com. de fratele meŭ Iani, institntor romîn la Crușova, Maeedonia).

[1]) Com. de d-nul Sterescu, institutor romîn la Crușova, Macedonia.

www.digibuc.ro

225. Ca o femee să nu nască fată.

Cînd o femee naşte fata, sa ĭea şase graunţe de năut fiert «bilbic'i» şi o para de argint, căreia i se face trei gauri prin care se trec grăunţele de naut.

Aceste grăunţe dacă se daŭ unei femei sa le manînce, fara ca dînsa sa ştie, n-are sa mai nasca fata alta data.

(Comunicat de d-l Petre Badralexi).

Alta.

O femee care doreşte să nu nasca *nicĭ odată,* să mănînce buruĭană numită «*stiruvotan,*» din ngr. στεῖρα=sterp, şi βοτάνι=buruiană.

Aceasta buruiana nu o poate gasi ori-cine, fiind-ca ieste foarte rară şi creşte la munte în locuri prapapăstioase.

Păstorii o pot obţine în modul urmator:

Observă, care oae ieste stearpa mai inulţi ani de a rîndul şi atuncĭ banuiesc, ca acea oaie a gustat din buruĭana «stiruvotani». O taie şi gasesc în corpul eĭ un semn produs de buruĭana. Aceasta mîncata de ofema în vin saŭ in ori-ce alt, face ca femeea aceea sa nu maĭ nască.

Alta

Femeea nu naşte nici odata, dacă iea unghii de catîr, le piseză bine şi le bea în apă

226. Visul contribuĭe la determinarea sexuluĭ.

Dacă o femee viseaza *cucuţă'l* (unfel de floare), *poc'ŭ* (ulcior) saŭ orĭ-ce alt obiect, care suna a masculin, însărcinîndu-se, va naşte baiat; din contra visînd *pŏală* (şorţ), *ŏală,* etc. va naşte fata.

227. De gălbinare la copiĭ.

După ce se naşte copilaşul, ca să nu *îngălbenĕască,* se cere ca mama lui să nu doarma şi sa nu stea de cît aşa cum s-a nimerit în momentul cînd a nascut.

Dacă nu a păzit acest precept şi s-a intors, în cît prin modul acesta a facut ca pruncul sa se *îngalbenĕască,* se procedeaza ast-fel pentru vindecarea lui:

Se ĭea două *h'iri* (fire, aţa), unul roş şi altul galben.

Cel galben se pune de gîtul copiluluĭ, iar cel roş se leagă de un trandafir şi se zic cuvintele acestea:

Cum ĕ-aróş trandafirlu
aşí s-aruşască ş-fic'orlu (saŭ: fĕata)

Traducere. — Cum ĭe roş trandafirul, aşa să roşască şi băetul (saŭ: fata). Se zice de treĭ orĭ.

www.digibuc.ro

In seara următoare *h'irul* de pe trandafir se ia şi se pune la gîtul prunculuĭ; iar cel galben se aruncă pe trandafir şi se lasă aci pentru tot-dauna.

228. De «buric».

Cînd copilul suferă de «buric», cînd îl doare buricul, ca să-ĭ treaca, ĭe învelit în scutece şi apoĭ ĭe întors de treĭ orĭ jur împrejur, zicînd, cine-l întoarce, de treĭ orĭ:

Buriclu,
Ca h'imuniclu,
şi dorlu
ca niorlu;
Fuţĭ dor,
ca niór,
după ţénurĭ,
după mărĭ,
după 90 cîră'rĭ.

Traducere. — Buricul — (să fie) ca pepenele verde, — şi dorul (să fugă) ca norul; fugĭ dorule, — ca norul, — după coline, după mărĭ,— după 90 de cărărĭ.

229. Doctoriĭ de nuc.

Dintre toţi pomiĭ cel maĭ venerat este nucul. Nimenĭ nu îndrăzneşte să-l dezrădacineze, saŭ să-l taĭe, căcĭ cine îl dezrădăcinează saŭ îl taĭe, moare după cît-va timp.

Din frunzele nuculuĭ se fac maĭ multe medicamente.

Se aplică ca cataplazmă la ceĭ «*agudiţĭ di ţînĭ*», loviţĭ de zîne, ĭele.

Se fierbe frunza şi apa extrasă dintr-însa, se bea maĭ mult timp de cine suferă de scrufule, fiind bună pentru curăţirea sîngeluĭ [1]).

230. Plopul.

Pluplu, plopul, este considerat ca înfernal. De aceea ĭeste dat afară din curţile bisericelor şi caselor.

Se crede, că aduce moarte grabnică la copiĭ şi maĭ ales la primiĭ născuţi [2])

Despre ceĭ-lalţi pomĭ se crede în genere, că fiind în bună stare, dacă îi distrugĭ, îţi vor procura bolĭ şi alte nenorociriĭ [3]).

231. Lŏari di lună.

De lună se ĭea, suferă numaĭ copiiĭ şi maĭ ales pruncii.

Cînd un copil suferă de *lŏari di lună*, plînge, nu doarme bine noaptea, nu prinde ţiţa, *nu acaţă ţiţa*, şi îl scoate afară *verde*.

[1]) Com. de Iani Papahagi, institutor romîn; culese din Cruşova, Macedonia.
[2]) Com. de d. Sterescu D., institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[3]) Com. de d. Sterescu D.

www.digibuc.ro

Se vindecă ast-fel :

Să aştepţi sa fie pe cer «lună noaŭa» şi cînd baĭatul nu se simte aşa răŭ. Apoi daĭ unei *babe* un oŭ proaspat, un vas de aramă, un semn de al copilului, de obiceiu, o camaşa a lui, şi-ĭ spuĭ şi numele.

Baba expune la lună vasul plin cu apa, în care sparge oul şi-l acoperă cu camaşa. A doua zi se ĭea doctoria şi se face copiluluĭ cu apa din vas o baĭe. Baea se face aşa: Copilul ie dezbrăcat de toate haĭnele, pe cap i se pune un ciur cu fundul în sus şi peste fund se varsă apa cu oul, apoi se îmbracă îndata cu camaşa fermecata.

Aceasta se maĭ repetă înca în cele doua zile urmatoare şi se crede, că copilul se va vindeca [1]).

Ca pruncul să nu fie *lŏat di lună*, se cere să fie pazit în continuŭ.

Să nu fie nicĭ odată lăsat singur în casă, cacĭ vazîndu-l luna, îl *l'a*, îl ĭea.

Tot aşa se cere, ca leaganul luĭ sa nu fie aşezat la fereastră, sau în faţa caseĭ, unde bate luna, şi nicĭ unde trage.

232. *Fĭere de muşuroiŭ.*

Fierea de muşuroiŭ fiind amestecata cu unt vechiŭ, ieste bună, la uns părţile corpului bătut.

233. *De inimă.*

Cînd te doare inima, ĭeĭ sămînţă de busuioc, o amestecĭ cu piper şi după ce le pisezĭ bine, beĭ aceasta în vin, şi durerea de inimă îţi trece.

234. «*Di gŏadă*»

Cînd cine-va se loveşte, căzînd de pilda de pe un pom, zid, etc., în cît îşi rupe un picior, mînă, os, etc., îl puĭ în *ch'ale,* adică taĭ şi jupuieşti o oae, şi în pielea ieĭ, calda cum ieste încă, introducĭ pe cel cu osul rupt, ca să stea vre-o treĭ zile.

După aceasta legĭ locul, unde se află osul rupt cu unt-de-lemn, amestecat cu oţet şi cu foĭ de....

Alta

Viermiĭ din pămînt amestecaţi cu cantitate egală de unt-de-lemn şi expuşi la soare o lună. Apoĭ se unge partea lovita cu aceasta.

235. *Durere de urechie.*

Pielea şarpeluĭ se fierbe în unt-de-lemn şi apoĭ în fie-care dimineaţă se pune din aceasta în urechie.

Com. de d-l Taşcu Şunda, doctorand.

www.digibuc.ro

Alta

Ieĭ un ţipar, îl frigĭ în *sulă* (frigare), şi adunĭ grăsimea ce curge dintr-însul. Maĭ strecorĭ nişte bucaţele de usturoiŭ şi apoĭ din aceasta strecorĭ în urechea celuĭ care sufera, ca ie buna doctorie pentru durere de urechĭe.

236. „Di urĕacle", de ureche.

Cînd te doare urechea, ĭea fiere de ĭepure, amestecă-o cu lapte femeesc şi strecoară amestecătura această în urechĭe, că te veĭ vindeca.

237 Ḍamă di g'unĕápini.

Ḍamă di g'unĕápini, zama de juneperu, se întrebuinţează cu folos pentru dureri de *ochĭ*, *urechĭ* şi pentru cine sufera de *limbricĭ*.

238. Femeia ca să nască cu uşurinţă.

Femeia să nu taĭe nicĭ-odată cu mîna eĭ cocoş, găină saŭ orĭ-ce altă vĭeţuitoare, fiind că se crede, că, dacă taĭe, în momentul cînd va naşte, i se *vatămă* (omoară) pruncul, saŭ dacă nu i se «vatămă», are să nască cu mare greutate.

239. Ca să nu se înstrăineze laptele de la o femee.

Partea căzută din corpul prunculuĭ se păstrează cu îngrijire şi se poartă înfaşurată într-o «*pĕátică*» batistă de mătasă, de către lehuză în tot timpul lauzieĭ şi de asemenea poarta şi un inel curat de argint, atîrnat de gîtul eĭ, ca sa «*cîpistruĕască*» sa înfrîneze laptele, adică să faca a nu-ĭ fugi laptele şi să se puĭe pe trunchiul arborilor, pe «*brînele*» brînele caselor, etc.

Daca o lăuză nu are lapte din cauza că ĭ-a fugit, să se găsĭască lapte de pe trunchiul arborilor etc. şi sa se frămînte de o virgină cu făină, după care facîndu-se o coacă, dacă se dă uneĭ lăuze în aurora zileĭ sa mănînce puţin dintr-însa, ĭĭ revine laptele.

Cauza fugireĭ laptelui provine saŭ de deochiŭ, saŭ din auzirea vre-unuĭ cîntec plăcut, fie cîntat cu gura, fie cu vre-un instrument, destul numaĭ sa te uĭmiască.

(Com. de I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia).

240. Cum o femee după naştere poate avea lapte

Să se ĭea faină de la treĭ bătrîne, cînd trămit grîul la moară, ca sa-l macine. Cu acest griŭ sa se faca o turtă, apa însă care serveşte pentru facerea turteĭ să fie *mută* (neîncepută) şi după ce se coace turta

www.digibuc.ro

să se ĭea un ulcior, să se puĭe turta pe dînsul şi să se aducă apă neîncepută de către cine-va. Apoĭ se aduce turta cu apa neîncepută şi se da lehuzeĭ ca să mănince şi să bea şi va avea lapte în abundenţă [1]).

saŭ:

Cînd o femee nu are lapte, cînd i se dă laptele îndarăt, *da înapói cu láptili,* se fierbe *arîzmîrin,* rozmarin şi i se dă sa bea, ca să-ĭ revie laptele în abundenţă [2]).

241. Şútili.

Umflăturile carĭ se produc la gît, nu însă scrofulele, se numesc *şuti.*

De *şute* scapă cine-va scriind cu cerneală anumite litere pe ĭele.

242. La tăetură.

Cînd se taĭe cine-va, poate opri sîngele cu ajutorul pînzeĭ de păĭeanjin [3]).

243. Di bróaşti.

De *broaşte,* scrofule, ca să te vindecĭ, să ĭeĭ o broască şi să o baţi cu un cuiŭ într-o scîndură. Cînd se va usca broasca, vor pieri şi broaştele de la acela pentrŭ care aĭ bătut broasca în cuiŭ.

244. Di gl'induri.

Cînd cine-va suferă de *gl'nduri* (gilcĭ) se vindeca cu drojdia rămasă, după extragerea *acrimeĭ* de prune. Aceasta se pune la *gl'induri* şi acestea trece [4]).

Une orĭ se pune acrime.

245. De „sine".

Cînd o femee sufera de «sine», ţiţa, să ĭea vin curat, sare şi tărîţe pe carĭ să le fiarba şi să le aplice la «sîne», ca se vindecă

[1]) Com. de d-na Mia Adam din Vlaho-Clisura şi de d-nu Piţa D. din Gobişte, Macedonia.
[2]) Com. de d. Ilie Gh. Papahagi, profesor.
[3]) Com. de d-l Araĭe Zicu, student.
[4]) Com. de d-l Araĭe Zicu, student, Samarina, Epir.

www.digibuc.ro

246. Tot de „sine“.

Cînd ţiţa femeeĭ e stricată de sugerea prunculuĭ, să ieĭ gălbenuş de oŭ, sare, mĭere, făină şi apă şi amestecîndu-le sa le puĭ la «sine» că te vindecĭ.

De la bătrîna ţal Hagigogu din Xirolivad, Macedonia).

247. Pentru scurgere de sînge din mitră.

Să ĭeĭ brotăceĭ de ceĭ de pe uscat, să-ĭ facĭ pulbere şi să daĭ pulberea să o poarte femeea asupră-ĭ şi cînd va spuma sînge, să puĭe dintr-această pulbere şi se va opri orĭ-ce scurgere pentru tot d-auna.

248. Cînd se opresc lunarile (fr. les menstrues) uneĭ femeĭ.

Să prinzĭ racĭ din rĭŭ şi luînd un vas plin cu vin, să-ĭ laşĭ să înoate într-însul. După trecere de două saŭ treĭ ceasurĭ, să bea femeea, că se va face bine.

saŭ:

Sa fierbĭ năut (*ţĕăţire*) roş cu apă pînă să se disolve şi pe zeama aceea să arunc ĭ unt-de-lemn mult şi puţin galbenuş de oŭ şi apoĭ sa bea femeea care suferă.

(Ţal Damaşotĭ din Avela, Epir.

249. Cum mărturiseşte totul o femee.

Să ĭeĭ limba de broască, *brŏatic*, să o arzĭ şi apoĭ, după ce o pisezĭ, stropeştĭ cu aceasta cenuşe femeea, pe cînd doarme. Limba eĭ prin modul acessta se dezleagă şi-ţĭ înşiră tot ce a facut.

250. Cum nu naşte femeea.

O femee care poartă aripa saŭ omoplatul drept al liliaculuĭ, nu naşte nicĭodată.

Alta

Ieĭ unghĭ de magar şi le arzĭ, ca să facĭ cenuşe din ele. Apoĭ cenuşa aceasta o bea cu apă cine nu vrea să nască şi nu maĭ naşte.

251. Ca să moară un om răŭ.

Cînd cine-va nemulţumeşte poporul în drepturile sale şi nu poate

www.digibuc.ro

fi pedepsit de acesta prin nicĭ un chip, poporul îşi răzbună precum urmeaza :

Alaturi de drumurile cele maĭ frequentate, pe lîngă fintîni, pe la raspîntiĭ mai ales, radică un mormînt de pietre gramadite unele peste altele, cam de statura perzecutorului lor şi după ce înfing la capul mormîntului un baţ, lipesc o hîrtiuţă în care arata motivele pentru carĭ aŭ facut aceasta şi continua printr un blestem popular că perzecutorul n-are ce mai căuta printre ceĭ vii, din momentul ce mormîntul îl aşteapta.

Une-orĭ ura poporului se întinde şi asupra întregei familiĭ a perzecutoruluĭ, ast-fel în cît face morminte mai pentru toţĭ membrii din familia perzecutorului. Toata lumea se teme de un ast-fel de lucru şi chiar se păzesc oamenii să mai fie în relaţii cu un om caruia i s-a facut mormîntul.

Mormintele de obiceiŭ trebuie să se faca noaptea şi sa caute ca să nu se ştie de cine sînt facute, caci atunci aŭ un efect mai mare.

Cauzele carĭ contribuie la o ast-fel de răzbunare populara sînt: trădarĭ ale intereselor satului la strainĭ, birurĭ mai grele de cît cele prevăzute în lege, neparticiparea unei persoane influente la o cauză de la care ar rezulta foloase marĭ pentru sat şi fara concursul căreia nu se poate face nimic, etc., etc.

Se crede, că dacă cel căruia i se face mormîntul nu se căeşte îndata, ci tot continua cu abuzarea sa în contra drepturilor poporului, se va usca încetul cu încetul, carnea va începe sa-ĭ cadă de pe corp şi după aceasta va muri. Indata ce cine-va se căeşte, ceĭ carĭ i-aŭ facut mormîntul se duc de-l strica.

252. Pentru a deveni tot ce doreşti saŭ pentru a obţine tot ce doreşti.

Să păzeşti în noaptea S-tului Vasile şi pe la miezul nopţiĭ, cînd se deschide cerul, sa-ţi exprimi îndată dorinţa ta citre D-zeŭ şi ţi se va împlini.

Observare.—Se crede ca în aceasta noapte pe la miezul-nopţiĭ, cerul se deschide şi devine mai luminos chiar de cît ziua cea maĭ luminoasă, însa aceasta nu durează de cît un singur moment.

253. Ca să poţĭ dobîndi ori-ce.

Sa prinzĭ o pisică neagră, sa o omorĭ şi să o fierbi cu nouă (9) ape, apoĭ să-ĭ ieĭ unul din oasele sale ast-fel fierte şi după ce-l veĭ *ahuli*, abura cu gura, de treĭ orĭ, îţi va veni la moment ori-ce lucru veĭ dori.

(Com. de d-l Dimoane M. din Ohrida, Macedonia).

254. Cînd ţi se fură vre-un lucru, cum îl poţĭ găsi.

Sa ieĭ un pahar plin cu apa neîncepută şi punînd un păr înauntru, să spui :

www.digibuc.ro

Macă ĕasti X (omul pe care-l banuĭeşti de furt) *aţél ţe fură lucrul furát, perlu aestu s-cada -n fundu.*

Traducere.—Dacă este X acela care a furat, părul acesta să cază în fund.

Daca părul se duce pînă în fund, să fiĭ sigur, că persoana *număţită* (numita) l-a furat.

Sunt unele femeĭ, carĭ pretind a se pricepe mult în modul acesta de a cunoaşte şi ele pun maĭ multĭ perĭ de o data în pahar şi după întorsăturile ce fac periĭ în apă, afla cum s-aŭ petrecut lucrurile cu obiectul furat şi prezic chiar cum se va termina afacerea cu obiectul furat.

Ele pretind, că pot cunoaşte şi cele maĭ micĭ accidente ce aŭ avut loc cu ocazia aceasta şi pot descrie chiar şi trăsurile persoanelor ce aŭ luat parte.

255. *Pentru a nu fi de deochiŭ adimtuluĭ.* [1])

Cînd se *face* (se colorează) *adimtul*, femeile nu trebuĭe să răspundă adevărul la întrebarea ce li se face: *ce colorează?* ci tot-da-una să spuie, ca au nişte aripĭ de corbĭ, sau arapĭ, etc., adica lucru negru, căcĭ la din contra, *adimtul nu se face*, nu se coloreaza în negru, ci rămîne tot alb.

(Tana Cealera din Avela, Epir).

256. *Cum poţĭ să facĭ pe cine-va să-şĭ prelungească somnul.*

Cînd vreĭ să facĭ pe cine-va să-şĭ prelungiască somnul, fără ca să poată să se deştepte chĭar cînd a-ĭ face cel maĭ asurzitor zgomot, să presărĭ *ţară di mort* [2]), care a murit de treĭ zile, şi să-ĭ ordonĭ în gîndul tăŭ saŭ chĭar voibind tare: «*să dormĭ atîta*...

Observare. — *Ţara de mort* se obţine ast-fel:

Se duce cine-va noaptea, după ce a fost înmormîntat mortul, în mormînt, între zilele 1—3 de la moartea lui, şi umple o traistă de ţărînă de pe mormînt.

Se crede, că mortul se scoala din mormînt în acel moment şi după ce te lasă de ieĭ ţarina, te urmăreşte ca să te prinză. Atuncĭ nu trebuĭe să-ţĭ pierzĭ curagiul de loc, ci sa umbli pe deandoaselea, cu faţa în spre mormînt, căcĭ dupa ce veĭ face 40 de paşĭ ast-fel, mortul va trebui sa se oprească la al 40-lea pas. Daca umbli alt-mintrelea, mortul aleargă iute după tine şi dacă te prinde, te sugrumă.

No. 257.

Vineră mare, Vinerea patimilor, cînd se obicĭnuĭeşte să se citească

[1]) Un fel de ştofă de lînă, care se maĭ numeşte *şiĕác*.
[2]) Dimŏanie Mihail.

www.digibuc.ro

12 evanghelii, se determină o persoană care să anunțe sfîrșirea fie-cărei evangelii, lovind cu un instrument pe un taler de aramă saŭ argint, dacă se găsește.

Sfîrșindu-se cu toate evangeliile, persoana însărcinată cu aceasta aruncă talerul d-aduia în biserică, și femeile mai cu seamă, se năpustesc să vază cum ate să cază. Dacă talerul cade cu fondul în jos o mare bucurie se produce în inimele tuturor, fiind-că cred, că aŭ să se întoarcă în curînd cei duși în străinătate. Dacă se întîmplă însă, ca el să cază cu fundul în sus, o întristare adîncă le cuprinde, fiindcă aceasta se explică prin neîntoarcerea celor înstrăinați de căminul părintesc și nu arare orî se întîmplă să vezî femei ștergîndu-și lacrimele în acest caz.

(Staghica G., Furca, Epir).

258. *Despre vrăjî „amăĭ"*

Vrăjile se numesc în dialectul Romîn din Macedonia: *amaĭe* pl. *amăĭ*.

Vrăjitoarea se numește *măistră, măvistră*.

Se crede de obiceiŭ, că cele ce se dedaŭ mai ales la arta vrăjitoriei sînt țigancele turcoaice. Poporul le privește foarte răŭ și crede, că ele reușesc în vrăjitoriile lor prin aceea că-și promit sufletul dracilor (*își vindu súflitlu la draț*i) îl vînd, îl promit dracilor.

Puterea acestora asupra muritorilor este foarte mare. Ele reușesc, după credința populară, să coboare și luna de pe cer. Femeile cele creștine, carî practică aceasta, dacă le simte poporul, le alungă din sat. Ele însă, de teamă, vrăjesc numaĭ noaptea, cînd se dezbracă de tot și venind, în jurul uneĭ peștere cu vîrf, învoacă pe toți dracii din înfern, să le vie într-ajutor.

259.

Se crede, că maĭ multe broaște legate de un fir saŭ trecute printr-un fir în formă de mătăniĭ și atîrnate la poarta cuĭ-va, ar fi niște vrăjitoriĭ ce i se fac acestuĭa.

Ca să nu se «aleagă» nimic de vrăjĭ, să se ĭea toate broaștele și să se ardă, iar cenușea lor să se împrăștie «să si spulbiră» prăfuĭască, în aer, zicînd:

Te se alĕaḑi di c'inuși
Si sĕ-alĕagă și di amăĭ.
Trad. — Ce se alege de cenușe,
Să se aleagă și de vrăjĭ.

Prin modul acesta veĭ strica toată puterea vrăjilor.

E bine ca orî-de cîte orî găsești vrăjĭ să le arzi chiar, cînd știi că nu sînt pentru tine, căcî așa e bine, de oare-ce vrajile se fac de cine merge cu dracii.

(Auzite de la Iaca Larga, din Vlaho-Clisura, Macedonia).

260. *Pentru a alunga vrăjile.*

Dacă vreĭ ca toate vrăjile ce ți se fac, să nu se prinză nicĭ odată de tine, să atîrnĭ în fața porțeĭ niște ramurĭ de *usîc*.

www.digibuc.ro

saŭ:

Să ieĭ unghiĭ de vacă saŭ de boŭ şi după ce le fierbĭ cu sinape, să le mănîncĭ şi nicĭ odată nu se vor atinge vrăjile de tine.

(Bătrîna Ţal Tacola, Avela, Epir).

261. Cum vrăjile rămîn fără efect.

Pentru ca vrăjile uneĭ vrăjitoare să n-aibă nicĭ odată efect, trebuĭe să sileştĭ pe acea vrăjitoare să mănînce *pîngînîtate* şi atunci se zice, că vrăjitoarea *s-pîngîní* (s-a pîngărit).

Obs.—«Pîngănitate» numire dată prin eufemizm: escrimenteluĭ.

262. «Al'ŭ» usturoiŭ.

«Al'luĭ» usturoiuluĭ i se atribuĭe o mare putere în contra vrăjilor şi tuturor farmecilor.

El are puterea ca deochiul să rămîie fără efect, cînd îl poartă atîrnat de gît un copil.

Pentru aceasta se obicĭnueşte la cladirea uneĭ case, să se atîrne de poarta eĭ un usturoiŭ împreunat cu dinte de elefant, spre a nu fi luată casa de deochiŭ, şi i se întîmplă vre-un răŭ precum e foc, moarte stăpînuluĭ etc.

Apoĭ maĭ înlătură răul ce ar putea să urmeze după băutura unor ape fermecate, precum sînt cele din pădurile unde se crede că trăesc zîne.

Carnea friptă în frigare mîncată cu usturoiŭ contribuĭe foarte mult la curăţirea sîngeluĭ etc.

263. De rană.

Cînd rana este tare, se face o amestecătură din tărîţe fierte bine cu puţină sare şi se pune pe rană, ca să stea aşa cîte-va ceasurĭ.

Dacă rana nu s-a înmoĭat, se maĭ repetă tratamentul pînă cînd se înmoaie.

264. De inimă.

Tîrţele fierte bine într-un vas de pămînt sînt bune de pus la buricul unuĭ copil, care suferă de inimă[1]).

265. Pentru a creşte părul.

Ca să crească părul fetelor, cînd ele sînt încă micĭ, li se taie părul şi cîte o dată li se rade. Cînd li se rade părul se face ast fel:

[1]) Bitolia.

www.digibuc.ro

Se aşază o funie şi o mătură jos şi pe ele şade fata, cuĭ i se rade părul.

Se crede că prin modul acesta i va creşte părul lung ca funia şi des, *fundutós*, ca mătura.

266. De muşcón'.

Cînd te muşcă ţînţarii «*muşcon'l'i*», să nu te scarpinĭ de loc pe partea unde aĭ fost muşcat şi aĭ mîncărime, ci să rabzĭ o zi, două, suferind toate înţepăturile şi apoĭ orĭ-cît te vor maĭ înţepă, nu-ţĭ va maĭ păsă, fiind-că te veĭ obicĭnui.

Alta

Să puĭ îndată ce te-a muşcat un ţînţar, pămînt umed şi să-l laşĭ acolo maĭ mult timp, că-ţĭ va trece.

Alta

Balega de vacă însă este bună. Se cere însă să fie cu totul proaspătă.

267. De davan

Tăunul se numeşte *davan* saŭ *tavan*.

Tăunĭ se găsesc mulţĭ pe cîmpia Saloniculuĭ şi cînd dorm *cărvănariĭ* şi ceĭ-l-alţĭ în timpul vereĭ prin partea loculuĭ de aci, suferă foarte mult din partea lor. Eĭ pătrund chiar pe haine cu înţepăturile.

De înţepăturile lor să te ungĭ fie cu pămînt, fie cu oţet.

268. Musca de cal.

Muscă de cal, *oestrus equi*, dacă vine la tine, să o prinzĭ şi să-ĭ taĭ capul, fiind că dînsa te vesteşte, că o rudă saŭ oaspete îţĭ vine din depărtare şi dacă nu-ĭ taĭ capul, ea se duce şi-l întoarce din drum.

269. Mul'iţă.

De moliĭ (*mul'iţă*), tinea tapezzela, te scapĭ cu frunze de tutun. Mirosul acesteĭ plante le omoară.

Ca hainele să nu fie mîncate de moliĭ, să le *scuturĭ*, să le expuĭ la aer din săptămînă în săptămînă saŭ să le înveleştĭ în pînză de bumbac, fiind-că molia nu atacă bumbacul.

www.digibuc.ro

BOALE DE ANIMALE

www.digibuc.ro

BOALE DE ANIMALE

1. De dîlacă

Dalacul, *dălaca*, se cunoaşte, cînd i se umflă viteĭ întiiŭ pîntecele şi nu mănînca, nu merge.

De boala aceasta sufera atît oamenii cît şi vitele.

Cînd boala bîntuĭe printre vite, ĭata ce se face:

Se ĭea două lemne de alun şi se freacă de doĭ inşĭ cu mîna stîngă pînă ce se aprinde şi cu focul rezultat din frecarea lor, se face un foc maĭ mare servindu-ne de orĭ-ce alte lemne.

Vitele, carĭ suferă de dalac, sînt constrînse să treacă peste focul acesta. Apoĭ sînt conduse, imediat, să treacă peste o apă curgătoare şi în curs de patru-zecĭ de zile se cere să nu maĭ fie mînate de loc prin părţile acestea, căcĭ ala-fel nu se vindeca [1]).

Alta

Dalacul, atît la oamenĭ cît şi la vite, se face, cînd rămîn vara la cîmp şi bea apă proastă. Se vindecă însă atît oamenii cît şi vitele îndată ce schimbă clima, ĭeşind la munte, la aĭer curat [2]).

2. Ca lupul să nu mănînce vite.

La 11, 12, 13 şi 14 ale luneĭ Noembrie nu este bine să «desfacĭ de loc foarfecele», că se deschide gura lupilor.

«A închide gura lupilor» înseamnă a-ĭ face să nu poată mînca vite din turme. Aceasta stă în legătură cu credinţa superstiţioasă următoare:

Cînd lupul se deşteaptă din somn, din *lojarul* său, cu gura închisă, se zice, că nu poate mînca de loc vite în acea zi. In cazul acesta poate trece chĭar prin turme şi nu va putea sa le facă nicĭ un rău.

Ca să poata să-şĭ dezlege gura, trebuie să se culce din noŭ în «lojarul» său, să adoarmă şi numaĭ daca se scoală din somn cu gura deschisă, aşa va putea gusta carne în aceea zi.

[1]) Com. de d-l Iota N. Iota, student în litere din Călivele-Badralexi.
[2]) Culeasă de la d-l Beli, Bajdechi, din Nijopule.

www.digibuc.ro

3. Sînţiĭ Surghináţĭ.

«Sînţiĭ Surghináţĭ», sînt în număr de 12 cu începere de la 11 Noembrie saŭ din ajunul s-tuluĭ Miná.

Despre aceştı stinţĭ se crede urmatoarea superstiţie:

De la 11 Noembrie şi pînă la 23 ale aceleaşı lunĭ, se păstrează *se ţin* următoarele: Toate foarfecele se leaga cu o sfoara, crezînd, că prin modul acesta se leaga gura lupilor, ca sa nu maĭ poată mînca vite;

Nu încep lucru cu nicĭ un instrument, ca sa nu sugrume lupiĭ oile;

Nu se pĭeptănă pe cap, ca fiind părul încălcit, lupiĭ să se încurce prin pădurĭ, să se piardă într-însele, şi să nu poată da de urma locurilor unde pasc turmele;

In fie-care zi, femeile se ocupă cu torsul lineĭ cu furca, ca să se sporiască turmele lor şi ca lupiĭ să se prindă în curse.

Aceste precauţiunĭ şi altele durează pînă la finitul acelor 12 sfinţĭ.

(Comunicată de d ru I. Stereseu, institutor român, la Cluşova, Macedonia).

4. Cum adoptează o oaie un miel străin ca pe al săŭ.

Cînd o oaie fată şi mĭelul săŭ moare, păstorul iea un miel de la o altă oaie care a fatat doĭ, şi-l îl pune eĭ, dupa ce însă îi trece mielul prin pîntece, după cum se zice la Pind, *prit cămĕaşe* (prin cămaşe). A trece un mĭel prin cămaşe, înseamna a lega pe sub burta aceleĭ oaie o batistă roşie şi mare. Printre batista aceasta şi burtă se trece mĭelul adoptiv de două orĭ: o dată din partea capuluĭ oeĭ spre coadă şi ceal-altă dată din partea laterală, ast-fel ca să formeze o cruce cele două treceriĭ a mĭeluluĭ pe sub burta de oaie.

Prin aceasta se consideră, că mĭelul a fost adoptat de oaie, dar ca să-l *cunoască* maĭ bine, se ţine legata cît-va timp împreună cu mĭelul într-un *pătúl'ŭ*, pînă ce se lasă de bună-voie a fi suptă de mĭelul adoptiv.

(Cul. de d. Iota Naum, student, din Călive-Badralexi, Mac.).

Notă. — «Pĭtúl'ŭ» este o clădire mică cît încape o oaie cu un miel, făcută de obiceĭŭ din răchită, *ligărĕaŭă*.

5. Cum o oaĭe priimeşte un alt mĭel ca pe al săŭ.

Dacă chiar la fatare a murit mĭelul uneĭ oĭ şi tot în acest moment se găseşte o altă oaĭe cu doĭ mieĭ, se ĭea unul de la aceasta şi învălindu-se cu cămaşa mieluluĭ mort, se pune pe lîngă oaia fară miel «astrăchită», ca să-l lingă şi ea crezînd, ca este mĭelul săŭ, îl va adopta *(va-l l'a)*.

Cauza pentru care o oaie nu-şĭ *va*, nu-şĭ recunoaşte mielul, este că în momentul ce l-a fătat, nu l-a lins şi mirosit.

6. De guvujdél.

«Guvujdelul» este un ţăpuş cam pătrat, care se găseşte prin Te-

www.digibuc.ro

salia şi pe care călcînd vitele cele micì, le intra în picior şi le face să schiopăteze.

Ca sa le vindecĭ, le scoţĭ «guvujdel'i» cu un cleşte suptire de tot şi apoĭ pui «*v'ar*» saŭ var ca sa mănînce carnea cea rea şi vitele nu mai schiopăteaza [1]).

7. *După ce fată oaia.*

Se ţine ca îndată ce fată o oaie să-şi lingă şi să-şĭ mirosească mielul, ca să-l recunoasca ca pe al săŭ, căci în cazul contrariŭ îl considera ca pe un strain.

De asemenea mielul trebuĭe să sugă corastră îndată ce e fătat, spre a-şĭ recunoaşte pe mamă-sa şi a fi sănătos. De aceea se zice pentru un miel slab şi scurt: «cîndu nu supsi culastra», parcă n-a supt, corastră [2]).

8. *Pentru rîĭe la oĭ.*

Cînd vre-o vita *arîn'asti* (e atinsă de rîĭe), pentru a se vindeca, să ĭeĭ 10 dramurĭ de tutun şi să-l fierbĭ în apă. După aceasta cu o *c'umă* (bucăţică de lîna) pe carĭ o înmoĭ în apa astfel preparată, să frecĭ vita rîioasă şi se va vindeca cu totul.

saŭ:

In locul tutunuluĭ poţĭ întrebuinţa zeamă de pucioasă, amestecată une-orĭ şi cu unt-de-lemn.

9. *T u s e a o i l o r.*

Tusea la oĭ se numeşte «*ţîpi*» cînd provine din cauza friguluĭ sau de «uscătiş» adică din păşunea ĭerbeĭ uscate, care face, ca să învieze în plămînii vitelor «*nîşte nîpîrtiţĭ*», nepîrcĭ, ca periĭ de cal.

Vitele apucate de boala aceasta, se vindecă de la sine dacă le schimbĭ nutrimentul şi le mînĭ să pască ĭarbă verde.

Cînd ele sînt răŭ atăcate, nu maĭ e chip de scăpare.

(Auzită de la d. Beli Bajdechi, din Nijopule, Macedonia).

10. *Ş u r i c ŏ a n' e.*

Ca să peară şoarecii, li se dă să mănînce *şuricŏan'e*.

Şuricŏan'a se prepară din aloat de faină de grîŭ cu otravă; ea se pune lîngă găurele pe unde sînt şoarecĭ. Aceştia gustînd, se îmbolnăvesc şi mor.

[1]) Auzită de la Beli Bajaechi, din Nijopule, Macedonia.
[2]) Auzită de la d-l Ghiţi Papahagi, Avela, Epir.

www.digibuc.ro

11. Culĕanḑa la oĭ.

«Culeanḑa», este un fel de boală, care face ca vitele sa nu se poată mişca de loc. Ca să vindeci vitele de aceasta boala, sa le faci cîte o gaură la ureche şi să le treci printr-însa un sping'u (spînz). Saŭ în loc de a le trece *sping'u* prin urechę, sa amesteci buruiana aceasta în sare şi să o daĭ oilor *culing'ŏase*, ca sa o manînce şi prin modurile acestea sîngele lor se va curăţi prin darea afara a puroiului, care se va scurge prin ureche şi oile se vor vindeca.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

12. Cum se vindecă „nŏátinlu vîrlu".

Vîrlirea este o boala care apucă oile maĭ cu seama şi după credinţa poporului, consta din naşterea unor viermĭ în creierul din creştetul capuluĭ, dupa care vita se întoarce mereu în jurul saŭ pînă ce moare.

Vitele marĭ atacate de boala aceasta nu scapă de moarte. Numaĭ noatenii se vindeca dacă, imediat ce se iveşte boala aceasta, le tai osul din creştetul capului şi îĭ scoţi apa ce se găseşte acolo.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

13. Pentru rană la oĭ.

Dacă o oaie a prins viermĭ la rană, sa ĭei *axif*, pe care sa-l aruncĭ pe rană şi toţi viermiĭ vor pieri, înveninîndu-se. Dupa aceasta să cauţi a închide rana şi să te serveşti pentru aceasta de *v'ar* numită şi *v'alópetră*, pe care, după ce o pisezi bine, o presari pe rana. Peste cîte-va zile poţĭ fi sigur de închiderea rănii.

Une-orĭ poţĭ întrebuinţa şi varul în locul «v'arului».

14. Cînd o vită are viermĭ.

Sa pisezĭ bine usturoiŭ şi să-l aplicĭ unde sunt viermii, că dispar imediat toţi viermiĭ.

(Auzită de la păstorul Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

15. Pentru vărsat la vite.

Cînd vărsatul a dat printre vite, să se ĭa ficatul de oaie cea maĭ vărsata *(malţiḑŏasă)*, sa se piseze bine şi sa se vaccineze toate celelalte oĭ de unul care ştie a vaccina, şi în curînd vitele se vor vindeca.

saŭ :

Se aşteaptă pînă ce bubele unei vite rup, şi un păstor ĭea atuncĭ un ac cu fir de matase şi-l trece prin bubele de varsat cu puroiŭ, pentru ca firul să se înmoaie întrînsul.

www.digibuc.ro

Acul se trece apoĭ prin urechea fie-căreĭ vite neatăcată de boală, ca firul să lase o parte din puroiŭ în urechea vitelor. După această vaccinare, vitele nu maĭ sînt atăcate de vărsat [1]).

saŭ :

Să se dea vitelor spre mîncare muşchiŭ de fag amestecat cu sare [2]).

saŭ :

Să se adape cu vin vechiŭ de treĭ anĭ şi se vor vindeca.

saŭ :

Să fie trecute, toate oile carĭ suferă de vărsat, de treĭ orĭ prin «briul» uneĭ femeĭ de treĭ ficiorĭ, adică briŭ pe care-l poartă o femee, care a născut treĭ băeţĭ, şi vitele se vor vindeca [3]).

16. Cum se vindecă vitele atinse de trîznet.

Poporul credę, că trăznind în apropriere de vite, acestea cad în amorţeală şi mor chiar, dacă nu se găseşte nimenĭ în acel moment, ca să le vie în ajutor. Se zice atunci pentru vite, că sunt *sfulḑirate* (fulgerate, trăznite) şi pentru a se scula din amorţeala în care cad, trebuĭe să fie atinse de mîna stînga a unuĭ bărbat, care în tot timpul cînd le atinge, trebue să nu vorbiască de loc.

(Auzită de la d. Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

17. Peatru astîmîtiri

Cînd eştĭ amenințat de a vedea, că oĭle încep să făteze înainte de timp, aşa în cît cele maĭ multe stîrpiesc *(astrîch'escu)*, să te serveştĭ de peatra *astîmîtiri*, ca să le opreştĭ de la aceasta.

Pentru aceasta să o îngropĭ la *rugă*, uşa staŭluluĭ şi să mînĭ oile toate să treacă peste dînsa şi toate oile acele care aŭ trecut nu vor maĭ stîrpi.

Peatra aceasta se întrebuinţează şi la alte bolĭ ca remediŭ, aşa ca să oprească sîngele vre-unuĭ animal, etc.

Observaţie. — Peatra aceasta se consideră ca sfîntă şi de obiceiŭ se aduce de la s-tul Munte saŭ de la Ierusalim, de călugărĭ saŭ de aceia carĭ se duc acolo în pelerinagiŭ.

18. Pentru a vindeca oile carĭ mănîncă «fîrmác».

Dacă gustă oile din ĭarba *fîrmac* se învenineză şi dacă nu li se dă ajutor grabnic, pot să moară chiar.

[1]) Com. de d. Iota N. Iota, student în litere.
[2]) Auzită de la d. Iota Naum din Calive-Badralexi, Macedonia.
[3]) Auzite de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia.

www.digibuc.ro

Sînt însă turme întregi, carî păscînd des în locurî, unde se găseşte în abundenţa această iarbă, nu numai că nu le face răŭ, ci din contra le face bine.

Remediul cel mai bun ce trebuîe sa se dea oilor *nfirmăcate* (înveninate din cauza farmacului) este a li se da petmez [1]).

(Auzită de la Iota Naum din «Călive-Badralèxi», Maced.)

saŭ:

Să le adăpî imediat ce aî simţit că aŭ gustat buruiana «fărmác» că se vindeca. Din contra mor. Cîte 100 dr. de apă trebuîe să se dea la fie-care.

19. Pentru muşcătură de lup.

Cînd o vită e muşcată de lup (*acîţată de lup*=prinsa de lup) spre a se vindeca, sa se îea seŭ de porc şi după ce se topeşte, se aruncă pe rană spre a o frige. Rana dupa aceasta nu mai prinde viermi şi se vindecă iute.

saŭ:

Să îeî un «zvol» iarbă scoasă cu pămîntul în care se găseşte, şi după ce-l încălzeştî puţin la foc, pînă ce începe să scoată aburî, îl aplicî pe rană şi te vindecî după cît-va timp.

Observaţie. — Muşcătura de lup e considerată ca foarte rea şi îndată ce o vita a fost muşcată, se chiamă preotul ca să-i citească anumite canoane, de oare-ce vita s-a spurcat, considerîndu-se lupul ca creatura draculuî.

(Auită de la păstorul Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

20. Pentru „gălbaḑă".

Această boală provine din aceea, că vitele micî pasc iarbă cu rouă din *varco* [2]) saŭ din cauza grindineî.

Indată ce pastorul simte, că oile sale suferă de această boală, caută o ţărînă *(agru)* semănată cu orz *(hăsil'iŭ)* şi aduce oile să pasca acolo vre o lună de zile, după care *gălbaḑa* oilor se *înĕacă*, adică piere, trebuie însă ca aceasta să se faca cît maî curînd.

saŭ:

Se mînă oile *gălbăg'ŏase* la munte, unde locul de păşune este maî mult nisipos *(arinós)*.

[1]) *Fărmacul* este o iarbă asemenea trifoiuluî, ceva maî albă, cu floarea galbenă; este lînoasă ca şteaîa. Ea creşte primăvara pe la poalele munţilor (*tu arîḑimurî*) şi prin *pîrnărî* (un fel de arbust).

[2]). «Varcò» este locul mocirlos cu apă stătătoare foarte puţină însă, în cît dispare şi apare, însă în tot d-auna locul acela este înverzit.

www.digibuc.ro

saŭ :

Trebuĭe, ca o persoană, goală de tot, să fure un purcel şi după ce-l fură, să nu maĭ priviasca de loc în partea de unde l-a furat. Sa arunce apoĭ purcelul furat, de viŭ, în foc, şi după ce e ars, să adune cenuşa, şi să o amestece cu cenuşa provenita de un roiŭ de albine, care roiŭ se fură tot noaptea, după modul cum s-a furat şi purcelul şi se arde aşa cum s-a ars şi purcelul.

In amestecul cenuşeĭ de porc şi roiŭ, se pune sare şi se dă oilor *gălbăg'ŏase,* ca să o mănînce.

Locul unde se dă oilor această amestecatură, încă trebuĭe să fie observat, şi anume trebuĭe să fie un loc, unde sa fie imposibil, ca să treacă o altă turmă.

(Com. de d. Ciumetti St., inginer, din Călive—Badralexi, Macedonia).

Alta

Cînd oile suferă de *gîlbaţă, pat di gîlbaţă,* să le goneştĭ dintr-un loc într-altul şi pe cînd ele merg, să împuştĭ o dată în vînt cu un pistol.

Se crede că detunătura pistoluluĭ le face să se vindece de gîlbaţă.

21. *Cînd şi cum se ĭea şi se întoarce laptele de la vite.*

Dacă «sîn-G'org'u» Sîntul George cade Mĭercurea saŭ Vinerea, se crede că în acel an «măcsulea» (laptele, productul vitelor) va fi neînsemnată, căcĭ are să o mănînce sîntul şi bieţiĭ păstorĭ nu-l maĭ venerează, ci din contră îĭ zic : [1])

«Sîmte ţe n-adrăşĭ,	Sînte ce ne-aĭ facut,
«Mĭxuléa niu măcăşĭ,	Productul (de vite) ni l-aĭ mîncat,
«Ŭarfan' n-alăsăşĭ,	Săracĭ ne aĭ lasat,
«Ca oĭle nă stricuráşĭ».	Ca pe oĭ ne-aĭ strecurat.

In ajunul zileĭ acestuĭ sînt, maĭ toţĭ cĭţĭ posedă oĭ, capre şi vacĭ, veghează toată noaptea pe calea vitelor; uniĭ ca să păzĭască sa nu li se fure laptele vitelor lor ; ĭar alţiĭ ca să fure lapte de la vite străine.

Aceasta se face ast-fel :

22. *Ca să nu-ţĭ fure laptele.*

Să căuţĭ ca drumul pe unde veĭ duce vitele tale să nu fie din cele umblate, căcĭ se poate într-un ast-fel de drum să-ţĭ fie întinsă cursa de a-ţĭ lua laptele de la vite, care se face precum urmează :

[1]) Audunată din Călivele Micĭu Bardă», Tesalia.

www.digibuc.ro

22. Ca să furĭ lapte de la vite străine pentru vitele tale.

Să te ducĭ în calea pe unde aŭ să treacă vitele, să facĭ un şenţuleţ de nouă centimetri adînc; apoĭ presarĭ tărîţe şi te ducĭ de le daĭ vitelor străine, ca să le mănînce şi pe cînd a doua zi alţiĭ se vor plînge, că vitele n-aŭ lapte, ale tale vor fi foarte lăptoase.

Aceĭ cărora li s-a furat laptele de la turme, chĭamă pe preot să le citească anumite rugăciunĭ şi după aceia dă vitelor să mănînce nişte tărîţe într-o farfurie, după care se crede, că laptele vitelor se va întoarce.

(Com. de d-l I. Sterescu, instituror romîn din Cruşova, Macedonia).

23. Ca să nu se substragă laptele de la vite.

Toţĭ cîţĭ posed vite, nu trebuĭe să mănînce întîia zi de Paştĭ ouă roşiĭ, înroşite la Jouĭ-mare, căcĭ după credinţa poporuluĭ «se ĭea» laptele de la vite, adică cine nu păstrează acest obiceiŭ, va atrage împuţinarea, substragerea lapteluĭ de la vitele sale.

(Com. de studentul Iota Naum, din Calive-Badralexi, Mac.).

24. Ca să nu stîrpĭască oile.

Ca să nu stîrpĭască oile, toţĭ cîţĭ se ocupă cu creşterea lor să nu frigă brînză nicĭ o dată.

Asemenea nu este bine, tot pentru acelaş motiv, să prajeştĭ pîine pe cărbunĭ aprinşĭ.

(Com. de Iani Ciumeti, elev la liceul din Bitolia Maced.).

25. Ca oile să producă lapte mult.

Să nu le goneştĭ mult cînd ĭe să fie mulse şi să nu le daĭ sare de cît o dată pe saptămînă şi încă puţină, de oare-ce sarea le îngraşe şi «taĭe» tal'e laptele.

(Auzită de la d. Beli Bejdechi din Nijopule, Macedonia).

26. Pentru ca oile să se «mîrlĕască».

Păstoriĭ ţin ca oile toate să se mîrlească într-un mic interval de cîte-va zile, pentru ca şi la fătare să fete toate cît maĭ curînd, căcĭ aŭ maĭ puţină bătaĭe de cap în cazul acesta.

Pentru aceasta eĭ «ansară», da sare oilor, cu o zi saŭ două înainte de a le amesteca cu berbecii şi toate oile într-o săptămînă mult se mîrlesc.

(Auzită de la Guşu Cealera, păstor din Avela, Epir).

www.digibuc.ro

27. Pentru ca vitele să nu împuţineze laptele (s-nu lî si l'a láptili să nu li se ia laptele).

Pentru ca vitele să nu-şĭ împuţineze laptele, orĭ de cîte orĭ mănîncĭ lapte, tot-deauna să nu-l mănîncĭ tot, ci să laşĭ puţin în farfurie.

Cînd trămiţĭ, ca dar, lapte cuĭ-va, acesta trebuĭe, după ce-şĭ opreşte laptele, sa-ţĭ întoarcă vasul nespalat şi cu puţină apă într-însul.

saŭ

Să nu le daĭ sare de cît odată pe săptămînă şi încă puţină şi să fie seara, căcĭ dimineaţa nu este bine.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

27. Cînd oile se ĭea de lapte.

A se *lua oile de lapte* este o boală rea de tot, după care oile nu maĭ produc lapte (*se agudescu tu ùţîre*=se lovesc în uger) şi orbesc.

E bine ca îndată ce o oaie *se agudi tu ùţîre*, să se isoleze de cele lalte oĭ, pentru că boala aceasta este contagĭoasă.

Dacă însă se întîmpla să se *lĭea* oile de lapte şi încep să orbĭască, singurul remediŭ este acesta: Sa li se treacă prin ureche cîte un fir de matase şi vederea li se va întoarce.

Alţiĭ obicinuĭesc să chieme un preot, ca să citească diferite canoane şi să roage pe Dumnezeŭ să întoarcă vederea oilor, de oare-ce se crede, că boala aceasta provine de la Dumnezeŭ.

Pastorĭĭ în timpul acesta se feresc foarte mult de înjurăturĭ.

(Com. de d-l Iota Naum Iota din Călive-Badralexi, Macedonia).

28. Pentru rîĭe la capre.

Să ĭeĭ 100 dramurĭ de uleiŭ, 100 dramurĭ de gudron (*cătrane*) şi puţină pucioasă (*tĕafi*). Toate acestea sa le amestecĭ şi să le încalzeştĭ bine la foc. Cu amestecătura aceasta să ungĭ caprele rĭioase şi se vor vindeca.

saŭ:

Să te serveştĭ de modul arătat maĭ înainte despre vindecarea oilor de această boală.

29. Cînd o oaie saŭ capră nu-şĭ ĭubeşte mielul saŭ iedul.

De multe orĭ se întîmpla ca o oaie saŭ capră, să nu-şĭ *cunoască* mielul saŭ iedul saŭ şi pentru aceasta ele nu sufera ca mielul saŭ ĭedul să sugă din ţîţele lor, (*nu vor s-lu àplică*). Atunci pastorul leagă mama, care nu-şĭ recunoaşte născutul, într-un *pătùl'ŭ*, unde-l pune şi

www.digibuc.ro

mielul saŭ iedul Aci se ţine vre-o treĭ-patru zile, bătută une orĭ, pînă cînd se lasă sa fie suptă de buna-voĭe (*pînă şi-l cunoaşte tră a l'eĭ*= pînă îşĭ îl recunoaşte pentru al saŭ) şi i se da drumul în turmă.

I se da oiĭ să guste, pentru îndulcire, dintr-o buruĭană.

30. Cum se înţearcă ieziĭ.

Cînd vreĭ să înţercĭ «s-curn'i» un ĭed, unge ţiţa capreĭ cu baligă de vacă şi el va refuza de a maĭ suge din cauza mirosuluĭ cel urît al baligeĭ.

(Auzită de la d-l Guşu Papahagi din Avela, Epir).

31. Pentru rană cauzată caluluĭ de samar.

Ca să treacă rana, se pune pe dînsa ceapă friptă saŭ baligă proaspătă.

saŭ:

Se spală rana bine cu vin vechiŭ de maĭ multe orĭ.

saŭ:

Se pisează «v'ar» şi se stropeşte pe rană.

saŭ:

Se adună fum mult de la cuptor şi se pune pe rană.

32. Pentru oprirea udului.

I se pune în instrument un păduchiŭ, care îl gîdelă şi face pe cal să se pişe.

saŭ:

Se plimbă calul de treĭ orĭ în jurul bisericeĭ, după ce scrieĭ pe piciorul cel drept de înainte al caluluĭ, cuvîntul: *Fison*, la cel stîng din urmă: *Efratis*, la cel stîng de înainte: *Tigris*, şi la cel drept din urmă: *Gion*.

Scrierea se face pe unghea caluluĭ; cuvintele se scriŭ întregĭ saŭ numaĭ iniţialele.

(Comunicat de d-l G. Cionga, student în drept la Constantinopol, «Călive-Badralexi»).

33. Tot pentru oprirea udului la cal.

Ieĭ un paiŭ cu arătătorul şi cu degetul cel mic, împreunînd

www.digibuc.ro

aceste degete, în momentul apucăreĭ paiuluĭ, peste cele-lalte degete, nu în partea palmeĭ, ci spre podul palmeĭ.

Paiul ast-fel apucat se aruncă pe deasupra caluluĭ şi se ĭea ĭarăşĭ, în modul arătat maĭ sus, pe supt pîntecele caluluĭ.

Aceasta se face de treĭ orĭ şi calul plimbat puţin după aceasta se va pişa.

(Auzită de la bătrînul Ţimă Bazda din Avela, Epir),

saŭ:

Dacă se constată, că are peatră, să se piseze corn de cerb mărunţel şi amestecînd praful obţinut cu apă, să i se dea caluluĭ şi el se va scăpa de dînsa.

(Auzită de la Guşu Papahagi din Avela, Epir),

34. Pentru răcire la caĭ şi alte animale.

Să ĭea orz şi după ce se fierbe, se pune într-o traistă, care se pune de gîtul caluluĭ, ca aburul ce se evaporează din orz să intre în nasul săŭ. Dacă aceasta nu are efect, se pune orz fiert şi pe supt pîntecele caluluĭ,

saŭ:

Cînd calul e foarte mult răcit, în cît cu anevoĭe mişcă spatele (ĕaste aciţât *de plîtărĭ*=e prins de spate), ca să se vindece, i se înfinge cu *ţungursula* (sula) «spingĭul» în pĭept de o parte şi de alta, după ce se usucă.

Une-orĭ în loc de *spingĭu* se întrebuinţează *pindanĕa*, plătăginea.

saŭ:

I se dă să mănînce orz fiert saŭ i se aruncă *cuvată* încălzită la pîntece, adică se încălzeşte cuvata şi se pune pe pîntecele caluluĭ, unde se întoarce de cîte-va orĭ în jur spre a se lipi bine de pîntece.

Această operaţie se face ca să scoată *vimtul* (răceala) caluluĭ.

saŭ:

Se ţine calul în picioare şi se aprinde paĭe supt dînsul.

35. Pentru «bútură» saŭ «ticnifézu».

Bútura saŭ *ticnifezul* este tot un fel de răceală, din care cauză calul tuşeşte mereŭ.

Cel maĭ bun remediŭ pentru aceasta este să scoţĭ calul în aer liber, ca să pască verdeaţă şi să doarmă în aer curat.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

saŭ:

Il scalzĭ în apa rece de rîŭ.

www.digibuc.ro

36. Cînd se aprinde calul la picior.

Aprinderea caluluĭ la picior se face în interiorul unghiei. In cazul acesta cu o căstură se taie toată carnea stricata pînă la puroiŭ şi după ce se scoate puroiul, se umple cu sare, cu baligă saŭ cu praf de puşcă udat, în cît sa devie moale şi durerea se vindecă.

Cînd se umple cu praf de puşcă se aprinde aceasta cu un chibrit şi calul se vindecă la moment. Saŭ, i se pune păcură în unghe şi se vindecă.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Maced.)

37. Ca să crească unghia caluluĭ.

Se unge din toate părţile cu păcură «cîtrane». Aceasta, cînd uneorĭ, din nebăgare de seamă, la potcovire i se taie unghia prea mult.

38. De aprindere.

Aprinderea provine din osteneală mare la vite.

Li se umfla plămînii şi splina, că se îmbolnăvesc une-orĭ răŭ de tot.

Cînd simţĭ, că calul ĭeste aprins, să descalecĭ, iar dacă ĭeste încărcat, să-l descarcĭ şi apoi după ce-l ştergĭ bine de sudoare, îl plimbĭ de cîte-va orĭ de sus pînă jos, pînă cînd el se odihneşte şi se pişe.

Dacă însă s-a îmbolnăvit, să-ĭ daĭ orz fiert. Aburul de orz îĭ face bine.

39. Cum se vindecă «şirigelu».

Şirig'elu este o boală care loveşte maĭ cu seamă în caĭ, catîrĭ etc.

Calul care suferă de această boală, se umple de bube.

Boala este molipsitoare pentru ceĭ-lalţĭ caĭ şi maĭ cu seamă cînd un cal miroasă pişatul caluluĭ, care suferă de şirige, prinde şi el îndată această boală.

Ca să vindecĭ calul de şirige, să-ĭ trecĭ prin vîna de sus a urechilor *h'ilidrun'aŭă* şi tot puroiul din corpul calului se va da afară prin partea aceasta şi sîngele caluluĭ se va curăţi cu totul.

(Caramiha din Dolĭanĭ, Macedonia).

saŭ :

Se ĭea os de lup şi după ce se pisează, se amestecă cu tărîţe (tîrţă), carĭ se daŭ caluluĭ, ca să le mănînce şi se va vindeca de şirige.

(Caramiha din Dolĭanĭ).

saŭ :

Dacă şirigelu e *măscur* (masculin), i se taie *muma* (se maĭ zice şi *capul*) şirigeluĭ de unul caĭe se pricepe şi calul se vindecă.

www.digibuc.ro

saŭ :

Dacă e *fĕamin* (femenin) i se trece prin ureche *sping'u*, cînd e lună noua, în timpul nopţii şi se zic şi nişte formule, adresate, după cum mi s-a spus, luneĭ nouă, ca sa influenţeze la nimicirea *şirigeluĭ*.

(Iota Naum).

saŭ :

Să se panseze cu *mihleme* (fel de alifie) făcută din părţi egale de ceară şi unt de-lemn, încălzite bine la foc.

(Sterghiu Gh. Papahagi din Avela, Epir).

40. Pentru «cîrc'órĭ».

Caluluĭ, care suferă de «cîrc'órĭ» circeĭ, să i se lase sînge pe c ruc», apoi să i se puĭe unt-de-lemn cu piper.

Daca calul este aşa de bolnav în cît nu poate sta în picioare, să fie atîrnat cu funiĭ.

Obs. 1.—«Cruce» este partea din dosul calului, unde se crede, că în adevăr este o cruce formată de ceea ce numeşte francezul «croupe» Aromîneşte: cîpul'e, cu împreunarea corpuluĭ.

2. Se zice, că un cal are «cîrc'órĭ» cînd el merge strîmbînd, cînd într-o parte, cînd într-alta, parcă ar avea ceva în inimă.

41. Pentru rîĭe la caĭ.

Cînd vre un cal suferă de rîĭe se spală cu săpun şi cu apă caldă şi după aceea se unge cu gaz amestecat cu *nefte* (fr. naphte) şi rîĭa caluluĭ va dispărea.

(Steriu Ghiţi Papahagi, Avela, Epir).

saŭ :

Apă de păcură, «vare», gaz, pişat de om, unt-de-lemn bun, amestecate toate la un loc fiind, se spală calul şi-ĭ trece.

42. Cărăcuşul la caĭ.

Cînd calul scoate «cărăcúş», ca să-l vindecĭ, trebuĭe să-l măsorĭ de treĭ orĭ cu un megit (moneda turcească de argint, valorînd patru leĭ şi ceva [1]).

«*Cărăcuşul*» este umflătura ce se face caluluĭ la picioarele de îndărăt, pe la arşic.

[1]) Com. de d. Petre Badralexi, Călive-Badralexi, Macedonia.

www.digibuc.ro

saŭ :

Se coace o turtă de secară şi cînd se scoate din coptor, caldă cum este încă, se pune la «cărăcúş», după ce maĭ naınte se pun nouă ouă crude. Apoi se leagă cu un petec şi se vindecă.

43. *Pentru cucaláchĭ saŭ: usíc.*

Usiclu saŭ *Cucalach'a,* cum se maĭ numeşte, este o umflătură ce se face la genuchiul animalelor (*prăvdîlor*), provenită din cauza mariĭ greutăţĭ cu care se încarcă, saŭ din marele zor ce li se dă une-orĭ. Din momentul acela, animalul schiopătează şi poate chiar muri.

Pentru a se vindeca, trebuie să se încarce cu greutate mare, ast-fel ca *usiclu* să se coboare cu un deget maĭ jos de genuchiŭ, după care fapt, animalul acela trebuie lăsat să se odihnească vre o două septămînĭ şi să nu fie pus la nicĭ un lucru.

Deşi *usiclu* va rămîne sub genuchiŭ, animalul departe de a suferi durere, se face maĭ sănătos [1]).

44. *Cînd un animal suferă de zurlumă'.*

Zurlumă' se zice boaleĭ animalelor, carĭ se calcă la picior. E rea aceasta boală, căcĭ dacă nu e căutat animalul, începe să schĭopăteze şi poate rămîne schiop pentru tot d-auna. Ea se iveşte la cal, catîr, măgar.

Ca să le vindecĭ, să pisezĭ *h'ilidrun'aŭă* şi să o puĭ la *zurlumă'*. Să îngrijeştĭ însă de a nu o lăsa mult timp, căcĭ această buruĭană începe sa roadă şi carne, dacă este lasată îndelung.

(Caramiha din Dolĭanĭ, Macedonia).

saŭ :

A se lăsa îndată sînge şi i se pune «pînginitate», unde s-a ivit «zurlumălu» şi peste cît-va se vindecă de sigur.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

45. *De inimă.*

Cînd calul suferă de inimă, să-l încalecĭ şi să-l alergĭ pînă ce va asuda, apoĭ să-l ştergĭ bine cu o pătură de lînă saŭ căprină şi să-l puĭ în grajd, ca să nu răcĭască.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

saŭ :

I se scoate sînge din nas orĭ din cerul gureĭ, ca să-l lingă orĭ i se dă să mănînce pîne, că-ĭ trece.

[1]) Culeasă de d. Caramiha din Dolĭanĭ, Macedonia.

www.digibuc.ro

46. Pentru boala calului: „Faţi în guşi".

Cînd calul «faţi în guşi» face în gît, suferă de gît, să se aidă un lemn de zmochin şi apoi să fie ţinut aproape saŭ chiar lipit de gîtul caluluĭ pînă să-ĭ cadă părul de acolo şi se va vindeca.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

47 Cînd se calcă calul pe picior.

De multe orĭ cînd calul se grăbeşte, îşĭ calcă unul saŭ ambele picioare de dinainte şi dacă nu e căutat, poate foarte uşor să moară din cauza aceasta.

Ca să-l vindecĭ, să-ĭ puĭ unde s-a călcat samsacîz şi rachiu spirtos, pe carĭ să le legĭ cu vata şi să le laşĭ ast-fel pînă îĭ cade pielea din partea aceea. Pentru aceasta se cere să razĭ partea aceea înainte de a-ĭ apleca doctoria.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

48. Pentru muşcătură de şarpe la vite.

Cînd o vită e muşcată de un şarpe, se înteapă locul înveninat prin muşcătură cu un ac saŭ cu o undrea *(andrĕaŭă)* de maĭ multe orĭ. Pe cînd sîngele se scurge în jos, se freacă locul înţepat cu urzicĭ de către cine-va, iar un altul toarnă apă pe deasupra. Această operaţie continuă, pînă cînd umflătura provenită de muşcătura şarpeluĭ dispare cu totul.

E preferabil, dacă, în locul undreleĭ, aĭ avea un os de peşte şi în locul urzicilor te-aĭ servi de nisip orĭ, ceea ce este şi maĭ folositor, de lapte.

49. Ca vacile să nu fie muşcate de şerpĭ.

La S-tul Iremie să se puie pe unde vor trece vacile, de o parte şi de alta, o baligă uscată de vacă şi o urzică.

Băligele se aprind, cînd trec vacile şi se crede, că ele, fiind *afumate* în modul acesta, nu vor maĭ fi muşcate de şerpĭ.

50. G u r l i ţ a.

«*Gurliţa*» este un fel de boală molipsitoare la porcĭ, după care porciĭ slăbesc şi mor.

Indată ce un porc a fost apucat de o ast-fel de boală, trebuie să-l izolezĭ de restul porcilor, dacă vreĭ să nu-ĭ apuce pe toţĭ boala.

Mijloace de scăpare nu există în contra acesteĭ boale. Cu toate astea se recomandă schimbarea climeĭ şi anume să-ĭ mînĭ spre munte.

www.digibuc.ro

51. Ca să facĭ pe cîinĭ a nu se maĭ întovărăşi cu lupiĭ.

Se crede, că sînt cîinĭ, carĭ se înţeleg cu lupiĭ, în cît venind aceştĭa la turme să răpĭască vite, eĭ se prefac că nu-ĭ simţesc şi numaĭ după ce se depărtează oare-cum încep a lătra şi a alerga după dînşiĭ şi aceasta o fac, ca să aibă şi eĭ partea lor de pradă.

Nişte ast-fel de de cinĭ se numesc.

Indată ce păstorul simte şiretenia şi necredinţa lor, dacă vrea ca şi ceĭ l-alţĭ cinĭ să nu se ĭea după exemplul cineluĭ necredincios, să-l lege de viŭ de un par înalt şi să-l lase acolo pînă ce va muri de foame lătrînd şi urlînd, în cît să se sperie şi lupiĭ.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

52. Cînd un cîne saŭ altă vită a prins vĭermĭ la rană.

Dacă atîrnĭ cîneluĭ saŭ viteĭ, careĭ a prins vĭermĭ la rană *(care v'irmint)*, o bucată de pĭele de porc, după cite-va zile toţĭ vĭermiĭ se vor stîrpi de pe rană.

(Com. de studentul Tuliu Mihail din Avela, Epir).

53. Cînd vre-o vită îşĭ rupe piciorul.

Cînd o vită îşĭ rupe piciorul, se ĭaŭ două scîndurele, care se pun de o parte şi de cea-l-altă a piciorului şi se strîng, legîndu-le cu o sfoară tare. Aşa se ţine piciorul legat, pînă ce vita începe să calce bine, fără a maĭ schĭopăta.

Dacă se rupe pĭelea de tot, nu se vindecă.

(Auzită de la Beli Bajdecchi din Nijopule, Maced.).

54. Cînd nu ouă o găină.

Găina, care nu ouă, are sub limbă o *ţifcă* [1]), care, dacă i se scoate, va începe să ouă.

Găina aceea se numeşte *ţifnusită.*

(Auzită de la mama mea, Avela, Epir).

55. Pentru ca o găină să nu clocească.

Ca o găină să nu clociască, trece-ĭ prin nas o pană zmulsă chiar din aripele sale.

saŭ:

Prinde-o şi pune-o în apă de treĭ orĭ şi nu va maĭ cloci.

(Tot de la mama mea).

[1]) Un fel de carne groasă asemenea limbeĭ sale.

www.digibuc.ro

56. Ca să se îngraşe găinele.

Sa cauţi buruĭana numită: *seŭlu a gîl'iníl'eĭ* (seul găineĭ) pe care să o daĭ la găinĭ să o manînce şi se vor îngrăşa foarte mult.

57. Ca să ouă găinele neîntrerupt.

Să cauţĭ a găsi prin livezĭ saŭ prin poĭene (*vulóḑĭ*) baligă de ĭepure, pe care să o amestecĭ în tăriţe şi să o daĭ găinelor să o mănînce şi din ziua aceea toate vor oua pe fie-care zi.

58. Ca găina să ouă în cuĭbul săŭ.

Pentru ca găina, care se duce de ouă în alte case, să nu se maĭ ducă, să o cauţĭ la cur în cîte-va rînduri, îndată ce începe să cîrcîie «cîrcarĕaḑă», semnul prevestitor, şi că-i-a venit să ouă, să-ĭ puĭ piper roş la şezut şi ea crezînd, că-ĭ o fi venit momentul de ouat, se va pune în cuĭbul cel maĭ apropriat, care este cel din casa cuĭ aparţine găina şi ast-fel apoĭ se obicĭnueşte şi nu maĭ aleargă prin cuiburĭ străine.

59. Cum se cunoaşte puiul de găină dacă are să fie cocoş saŭ găină.

Dacă vreĭ să ştiĭ aceasta, să prinzĭ pe fie-care puĭŭ de găină de coadă şi după ce-l împingĭ şi-l tragĭ de treĭ orĭ spre tine, zicĭ la fie-care împingire:

cocut disi, du-ti,
(cocoş dacă—subinţ.: eştĭ,—du-te)

ĭar la fie-care tragere spre tine:

şeḑĭ, disi gâlb'ină
(şezĭ, dacă eştĭ găină),

Apoĭ ĭĭ daĭ drumul şi dacă, după liberare, puiul nu se pune jos, cum se pune găina cînd ĭĭ vine să ouă, ci aleargă iute pînă ajunge la cloşcă, unde se întoarce şi-şĭ pişcă coada cu ciocul, el este cocoş; la din con ră el este găină.

(Despa Papahagi, Avela, Epir)

60. Cum se stîrpesc păduchiĭ de lemn. (ar. „tartabic", pl. „tartabiţĭ").

Să se introducă maĭ multe nopţĭ de arîndul în casa cu păduchĭ de lemn, vite (oĭ saŭ capre), carĭ să doarmă acolo şi mirosul cel urît al băligatuluĭ lor va stîrpi toţĭ păduchiĭ de lemn.

www.digibuc.ro

saŭ :

Să se stropească găurele pe unde sînt paduchĭ de lemn cu fiere (*h'are*) de oaie şi păduchiĭ de lemn se vor stârpi toţĭ.

saŭ :

Se stinge var în cameră, unde sînt păduchĭ de lemn şi, închise fiind toate ferestrele şi uşa, aburul ce se evaporează, contribuĭe la stîrpirea lor.

saŭ :

Să ĭeĭ ceara *(luminare)* care se aprinde în *gra'lu mare* (la a doua înviere), şi după ce o aprinzĭ, să alergĭ cu dînsa prin toate colţurile caseĭ şi să zicĭ :

— *Te va mîcă tartabiţl'i ?*
— *Càpitli a lor*

Ce o să mănînce păduchii de lemn ?
Capetele lor.

Şi să fiĭ sigur, că toţĭ păduchiĭ de lemn vor pĭeri cu desăvîrşire.

saŭ :

Să aducĭ furnicĭ de cele marĭ (*furĭ*) de prin pădure şi să le daĭ drumul prin găurelele păduchilor de lemn, unde îi prind şi le taĭe capetele.

saŭ :

Să închizĭ bine toate ferestrele, să puĭ un mangal cu cărbunĭ neaprinşĭ bine, şi aruncînd vre o sută dramuri de piper roş, închide uşa şi toţĭ păduchiĭ de lemn se vor stîrpi.

61. Pentru stîrpirea muştelor.

Să ĭeĭ *îbój* (boz), să-l atîrnĭ într-un colţ din odae şi seara toate muştele se vor aduna pe *ibój*. Atuncĭ n-aĭ de cît să scoţĭ afară *ibojul* plin de muşte saŭ să-l arzĭ în foc.

Aceasta se face şi cu busuĭoc.

saŭ :

Să ĭeĭ un păhar cu miere, să puĭ pe deasupra paharuluĭ o *cuă* (coaje de pîine) găurită în mijloc. Muştele, venind să guste din apa îndulcită, li se lipesc picioarele şi nu maĭ pot scăpa.

62. Pentru a nu avea purecĭ.

Dacă vreĭ sa n-aĭ purecĭ în casă, să nu ţiĭ nicĭ odată fînul într-însa, ci să facĭ grajdul care serveşte şi pentru păstrarea fînului, maĭ la o parte.

www.digibuc.ro

63. Pentru a face ghulsu.

Să fierbĭ roze şi licidul ce va rezulta să-l puĭ într-o butelie, pe care să o astupĭ bine pentru ca să nu ĭasă mirosul.

Balsamul e bun pentru boale, ast-fel pentru tuse, tăetură etc. şi se face şi din alte flori.

64. Ca cotoiul să nu mănînce pisoiĭ.

Să ştie grija pisicei de a-şĭ ascunde pisoiĭ în locorĭ, unde să nu poată veni nicĭ un cotoiŭ. Cauza este că ea se teme de cotoĭ, fiind-că aceştia caută să-ĭ mănînce.

Dacă vreĭ ca nicĭ un cotoiŭ să nu se atingă de dînşiĭ fă-le un semn şi anume să le tai orĭ o ureche orĭ o coadă, aşa că venind cotoiĭ şi mirosindu-ĭ după obiceiul lor, iĭ vor lăsa în pace îndată ce le va mirosi, că nu sînt «întregĭ» adică fără a le lipsi vre-o parte din corpul lor.

65. Ca o pisică să nu prinză şoarecĭ.

Dacă vreĭ ca o pisică să nu maĭ prinză şoarecĭ, n-aĭ de cît să-ĭ scoţĭ mustăţile.

Aceasta se face de necaz maĭ mult, pentru că nimenĭ nu vrea ca pisica să nu prinză şoarecĭ.

66. De Suhăţĭ.

Trînjiĭ se numesc aromîneşte: *Suhăţĭ.*

De trînjĭ scapă o vită, cînd ĭe curăţată cu mîna de unul ştiutor în această boală.

Boala nu ĭe aşa periculoasă pentru vite, şi cînd nu se găseşte cine să curăţe vita, ĭe bine să o speli la *anus* cu apă caldicica şi cu săpun, maĭ multe zile dearîndul.

www.digibuc.ro

DIVERSE

www.digibuc.ro

D I V E R S E

1. V'arv'r».

Poporul crede, că dacă cine-va aruncă «v'arvir» argint viŭ, într-o livede saŭ semănatură, peste cît-va timp acelea se vor usca cu totul; livedea n-are să producă nicĭ un fir de ĭarba, ĭar semănătura asemenea nimic.

Cauza este că «v'arvirul» are particularitea de a nu se opri nicĭ odată într-un singur loc, ci caută mereŭ să sape pămîntul alergînd în continuŭ pînă ce roade toate rădăcinele semănăturilor şi plantelor. De unde şi expresiunea: «Fuḑi ca v'arvir» fuge, se furişează ca mercuriŭ, aplicate unuĭ om care îţĭ scapă de odată din vedere, fără ca tu să bagĭ de seamă.

La Xirolivad, Macedonia, este o ast-fel de livede în care s-ar fi aruncat «v'arvir» şi care nu produce ĭarbă, pe cînd livedea care este alăturĭ de dînsa produce.

Se maĭ crede că «vĭarvirul» aruncat în «cupan'a» albia unuĭ izvor, fîntînă saŭ şipot, ĭ-o strică.

2. Pentru a vindeca pomĭ atăcaţĭ.

Poporul are un fel de respect catre paiele de grîŭ.

La «Boboate» Boboteaza se depun la locul unde se face sfinţirea apeĭ, maĭ mulţĭ mănuchĭ de paie de grîŭ şi după terminarea sînţireĭ de apă, se ĭea de acolo şi cu dînsele se leagă arborĭ şi pomĭ atăcaţĭ şi revenirea în starea lor primitivă bună e sigură.

(Com. de d. I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia).

3. Ca să prinzĭ paserĭ.

Cînd vreĭ să prinzĭ pasările carĭ dorm pe arborĭĭ din grădină saŭ din curte, să ĭeĭ sulfure şi sa o puĭ pe foc pe subt arborĭĭ aceĭa şi paserile îmbătate de fumul sulfurelui ce se va evapora, vor cădea şi le veĭ prinde.

(M. Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

www.digibuc.ro

4. Cum se păstreaza strugurii mult timp în bună stare

Pentru aceasta trebuie să alegi dintre strugurii cari, în apropierea culesului viilor, n-au fost apucați de ploaie, mai multe ciorchine și în coada fie-cărei ciorchină să înfiingi cîte un grăunte de strugure. După aceasta să le atîrni într-un loc, unde să nu fie nici prea cald nici prea rece și vei avea struguri proaspeți tot-deauna [1]).

5. Cum se ține vinul dulce.

Cine vrea ca vinul să fie dulce în tot cursul anului, cînd se trage vinul nou, să-i puie vre-o sută de dramuri de sinapizm și vre-o zece ocale de vin vechiu. Vinul nou ast-fel amestecat, va fi dulce în tot cursul acelui an.

6. Pentru ca vinul se miroase plăcut.

Să se puie în butoaiele cu vin conare (*cuculice*) de «mînucl'i», un fel de brad care miroase frumos de tot.

Sau să se puie vinul în butoaie făcute de lemnul acestui arbor, căci prezervă vinul de a fi stricat.

7. Pentru a drege vinul care a început să se strice, să se acreze.

Se ĭea o oca de stafide la 100 ocale vin, și punîndu-se într-o pungă de pînză, se bagă în butoiul cu vinul cam acrit, și din momentul acela vinul se îmbunătățește și-și recapătă gustul de mai nainte.

8. Ca să nu se strice vinul.

Ca să nu se strice vinul, după ce speli butoiul, să-l afumezi cu (*schifure*), adică să pui în butoiu pe o cărămidă cu foc puțin sulfure și astupînd bine toate găurile butoiului, el va căpăta un miros, care va prezerva vinul de a se strica.

9. Spre a întoarce pe cine-va de la moarte

Cînd un bolnav este în pericol de moarte «*îl' cade greu*» adică este așa de bolnav în cît trage să moară, se obicinuește a se da cu pușca spre a-i întoarce sufletul la viață.

[1]) Culeasă de la Hiota Hagi-Bealu, din Vlaho-Clisura, Macedonia.

www.digibuc.ro

10. Cum poţĭ prinde un ĭepure.

Cînd vezĭ vre-un ĭepure *(lépurĭ)*, dacă vreĭ să stea, scoate-ţĭ sînge de la genuchiŭ cu o piatră şi ĭel îndata va schiopăta şi nu va putea să umble aşa în cît îl poţĭ prinde.

11. Cum se conservă hainele în contra moliilor.

Pentru ca moliile să nu atace haĭnele, să se puĭe în buzunarele acestora frunza de nuc saŭ mai cu seamă de boz *(ibój)* şi prin mirosul ce răspîndesc aceste frunze, moliile *(mólţile)* se depărtează.

12. Cînd e luna nouă.

Nu este bine să începĭ vre-un lucru cînd este «lună nouă», căcĭ raŭ îţĭ va merge. Maĭ cu seama sa te păzeştĭ de a-ţĭ spăla capul cu apa caldă, căcĭ îţĭ va cădea peste cît-va timp tot parul, asemenea sa te pazeştĭ a sadi ceva pomĭ, sau a semăna alt-ceva în grădină.

13. Cum se prind peştĭ din rîŭ.

Se ĭea *psaru-votan* şi se amesteca cu pîne orĭ cu viermĭ. Amestecătura aceasta se aruncă în rîul cu peştĭ.

Toţĭ peştiĭ cîţĭ gustă din aceasta, se înveninează şi mor după ce varsa ceea ce le causase moartea, şi care contribuĭe la moartea altor peştĭ.

Peştiĭ morţĭ plutesc pe suprafaţa apeĭ, de unde cine-va cu uşurinţa îĭ poate pescui.

saŭ :

Se ĭea buruĭana numită *alipini*, [1]) care asemenea este veninoasă şi aruncîndu-se în girlă, după ce se face faramiturĭ, amăreşte apa şi face ca peştiĭ să moara şi să plutiască pe luciul apeĭ.

14. Ca să înceteze furtuna.

Ca să înceteze furtuna, se pune sub streaşina caseĭ *(sum strĕahă.* o pirustie pe dos şi pe de asupra se pune un «ou roşŭ din Joĭ mare»*)*, din Joia patimilor.

15. Pentru a vìsa vise plăcute.

Să dormĭ pe braţul drept, fiind-că omul avînd un înger şi un

[1]). *Alipini* este o floare groasă cît mîna omuluĭ, lungă şi cu florĭ galbene.

www.digibuc.ro

drac carĭ îĭ dispută sufletul, dormind pe brațul drept, facĭ plăcerea îngeruluĭ, care stînd lîngă capul tău cît timp dormĭ, face să vezĭ vise plăcute. Atunci dracul crapă de necaz.

(Dimoanie M., Ohrida, Lunca).

16. Ca să înceteze grindina.

Ca să înceteze grindina, să ĭeĭ pirostia și să o aruncĭ anapoda în curte dinaintea porțeĭ și să maĭ puĭ pe dînsa un clește.

Alte orĭ, cînd grindina *grindinează* se dă cu pușca, ca să întoarcă, după cum se crede, pe vulturul care aduce grindina. Dacă vulturul se întoarce, grindina încetează îndată.

Obs.—«A grindina» înseamnă a începe să cadă cu furie grindina.

www.digibuc.ro

GHICITORILE AROMÎNILOR

www.digibuc.ro

GHICITORILE AROMÎNILOR

«Aci (în ghicitorĭ) li se dă ocaziunea
«copiilor în a-şĭ ascuţi inteligenţa, prin
«greutăţĭ şi analogiĭ» [1].

Haşdeŭ.

Aromînii obicĭnuĭesc a petrece cu ghicitorĭ în două ano-timpurĭ: earna şi vara şi ca să fim mai drepţi, vom face următoarea distincţiune:

Aromînii sedentarĭ petrec maĭ mult earna. In acest anotimp se adună, de maĭ multe orĭ pe săptămînă, cîte maĭ multe familiĭ la un loc şi petrec, lucrînd împreună, cîntînd şi povestind la glume şi la tot felul de distracţiunĭ, pe cînd copiiĭ strînşĭ maĭ la o parte în grup, povestesc la ghicitorĭ şi la basme.

Cauza pentru carĭ în timpul verei nu se daŭ aşa mult la ceea ce face parte din literatura populară, pare a fi următoarea: In satele, unde Aromînii sînt fixaţi, se obicĭnuĭeşte a se merge în străinătate; Ceĭ înstrăinaţi se întorc în sînul familieĭ tocmaĭ în anotimpul verei şi rămîn toată vara, pînă tîrziŭ toamna, cînd ĭarăşĭ pornesc în străinatate. Cu această ocaziune, bărbaţiĭ întorşi în satul natal, se ţin maĭ mult de plimbărĭ şi de petreceri, de cît de stat la taifas, ca sa povestească la basme şi la altele de-al de astea. Iar femeile, carĭ sînt depozitarele literaturei poporane, amînă lucrul de vară pînă la iarnă, ca să-şĭ *hărsească*, să-şĭ bucure, pe ceĭ sosiţĭ din străinătate, că mult vor fi suferit eĭ în depărtărĭ!

Clasele păstorale în schimb cultivă literatura populară atît vara cît şi earna. Vara pe *paturile*[2]) caselor, unde maĭ bine de două-zecĭ de femeĭ şi fete de toate vîrstele se string şi lucrează lîna vitelor, transformînd materia brută în materie de vînzare, glumind în acelaş timp şi povestind cîte şi maĭ cîte.

Iar iarna, iarna maĭ ales, cînd două-treĭ familiĭ închiriază o singură casă saŭ, ceĭ carĭ nu se duc prin sate, îşĭ fac colibele una lîngă alta, şi cînd, femeile fiind maĭ uşurate în ce priveşte munca zilnică, se string în jurul vetreĭ şi povestesc la basme şi la tot ce face obiectul literaturei poporane, împletind doar din cĭorapĭ, ca să nu fie cu mîna goală; şi pe cînd femeile se întreţin cu de ale lor, copiiĭ saŭ

[1]) Haşdeŭ: *Introducerea despre literatura poporană*, în Basme, etc. de Fundescu, Bucureştĭ, 1879.

[2]) *Paturile* sînt niştе odăĭ lungĭ şi late, şi carĭ servesc femeilor de lucrat.

www.digibuc.ro

ascultă saŭ povestesc şi eĭ tot lucrurĭ copilăreştĭ. Şi e de notat, că Aromîniĭ păstorĭ sînt foarte abundenţi în copiĭ.

E greşită cu desăvîrşire părerea acelora, carĭ susţin, că unele genurĭ din literatura populară, nu sînt aşa de bogate în clasele păstorale aromîneştĭ [1]).

Cum se numesc ghicitorile.

Ghicitorile la Aromînĭ se numesc:
angucʻitŏare pl. *angucʻitórĭ*, de la verbul: *angucʻescu*, ghicesc.
Se maĭ întrebuinţează formele:

ngălcʻitŏare pl. *ngălcʻitórĭ* [2])
cucʻitŏare pl. *cucʻitórĭ*.

şi forma maĭ puţin uzitată de *aduchʻitŏare* pl. *aduchʻitórĭ*, de la verbul: *aduchʻescu*, ghicesc.

Ghicitorile încep cu formula:

angucʻá !
aduchʻa ! } ghicĭ !
cucʻá !

cari pŏate s-aduchʻască,
(∽s-angucʻască, ∽s-cucʻască, ∽s-află)
cine poate să ghicească, să afle

saŭ:

ţe-ĭ ? Ce-ĭ ?
ţe ĕasti ? Ce este ?
ţe nʻ-u ? Ce-mĭ e ? din care formă din urmă li se dă ghicitorilor şi numele de: *ţinʻiturĭ*, ghicitoare, întrebuinţată însă maĭ mult în deridere.

saŭ: se intră direct în descrierea alegorică a obiectuluĭ de ghicit.

Cine petrece cu ghicitorile ?

Altă dată ghicitorile făceaŭ partea din educaţiunea omuluĭ semicult. Astă-zĭ cu ele se distrag maĭ mult copiĭ.

După cercetările noastre şi după cît înşine ne aducem aminte, eată cum se petrece cu ghicitorile printre Aromînĭ.

Bătrînele, cîte odată, nevestele, fetele maĭ în vîrstă saŭ flăcăiĭ, de regulă unul maĭ priceput, maĭ cunoscător de ce le place copiilor şi maĭ ştiitor cum să se ĭea pe lîngă dînşiĭ, ca să devie ĭubit, le propune *să se joace* «dĕ-a nguc'itorle», de-a ghicitorile, saŭ maĭ potrivit: *dĕ-angucʻirĕa*, de-a ghicirea. Eĭ consideră întreţinerea cu ghicitorile ca un *joc* curat. Babele şi copiĭ întrebaţĭ de noĭ, cînd spuneaŭ la ghicitorĭ, «ce fac ?» ne aŭ răspuns în tot-deauna:

nĕ-agʻucă'm cu aduchʻirĕa, dĕ-a nguc'irĕa, dĕ-a nguc'itorli, dĕ-a carĭ vaĭ pŏată s-angucʻască.

[1]) Vezĭ: Weigand, Aromunem, II, p. 210 sqq.; vezĭ de asemenea, introducerea noastră la *basmele aromîne.*

[2]) Weigand. Arom. II, pg. 268.

www.digibuc.ro

După ce unul spune o ghicitoare, fie-care îşĭ frămîntă mintea, ca să ghicească ce-o fi obiectul de ghicit? Apoĭ după cum li se pare maĭ potrivit cu descrierea făcută, copiiĭ rup tăcerea din cînd în cînd şi zic: *n-o fi cutare lucru; n-o fi cutare alta?*

Dacă aŭ nimerit, propunătorul da din cap, că, dá. Dacá nu ghicesc, le răspunde: *nu! diparti alaḑĭ*, departe alergĭ; *ĭu-ĭ lucrulu a meŭ ş-ĭu h'ĭi tini*, unde-ĭ obiectul de ghicit şi unde ĭeşti tu (adică: ratăceştĭ); *va s-treḑĭ arîurĭ, va s-treḑi munḑi s-lŏ afli*, trebuĭe să treci rîurĭ, să străbaţi munţĭ şi apoĭ să-l găseşti. Acestea şĭ alte multe, sînt menite să rătăcească mintea copiilor, ca să nu poată ghici.

După ce şi-aŭ bătut capul, şi ş-aŭ frămîntat mintea în tot felul şi mult timp, dar tot n-aŭ putut ghici, copiĭ încep să se roage de propunător, ca să le spuĭe din ce ordine de lucrurĭ face parte obiectul acela. Adică, dacă se găseşte în apă, pe pămînt, în cer saŭ în aer.

Dacă li s-a spus aceasta, şi tot n-aŭ găsit, copiiĭ roagă pe cel, care a propus ghicitoarea s-o şi explice.

Atunci încep pretenţiile propunătoruluĭ:

Ţe-n' daţĭ? Ce-mĭ daţĭ?

Şi copiiĭ, de acord spun, că-ĭ daŭ un oraş cu toate *bunile*, lucrurile frumoase, dintr-însul. De obiceiŭ îi oferă la început unul maĭ mic. Propunătorul nu primeşte.

Copiiĭ îi oferă unul maĭ mare. Propunătorul nu se mulţumeşte nicĭ cu atita. Zgîrciţiĭ copiĭ, doritorĭ să afle «ce o fi!...» îi dăruiesc un oraş, care satisface pretenţia propunătoruluĭ. Acesta consimţind zice, că-l primeşte şi înainte de explicarea ghicitoriĭ, zice:

Gh'ini vin'i (numele oraşuluĭ),
cu mcărĭ,
cu berĭ,
cu nă n'il' di hărĭ;
cîte sun acló,
z-v'ină aŏá;
cîte sun aŏá,
z-ducă acló.

Traducere. — Bine a sosit (oraşul),—cu mîncărĭ,—cu băuturĭ,—cu o mie de calităţĭ;—cîte (lucrurĭ frumoase) sînt acolo,—să vie aci;—cîte sunt aci,—să se ducă acolo.

şi apoĭ explică ghicitoarea.

Care nu ĭeste surprinderea copiilor, cînd văd, că dezlegarea ghicitoriĭ a fost foarte uşoară! Ce mulţumire nu simt eĭ, cînd obiectul de ghicit a fost cu adevărat greŭ de dezlegat?

Une orĭ, cînd pretenţiunea propunătoruluĭ ĭeste prea mare, copiiĭ refuză să-ĭ maĭ acorde maĭ mult şi dacă el nu o spune, se propun alte ghicitorĭ şi renunţă la dorinţa de a afla dezlegarea ghicitoriĭ prea pretenţiosuluĭ.

La dezlegarea uneĭ a doua ghicitorĭ, se pretinde din oraşele, carĭ deja n-aŭ fost acordate cuĭ-va. Dacă unul, fără să priceapă, explică ghicitoarea în schimbul unuĭ oraş, dejá daruit unuĭ predecesor, toţi îi spun în gura mare, că l-aŭ înşelat, că nu-ĭ aŭ acordat nimic şi fac haz mare de neghiobia păcălituluĭ.

După cum se vede, scopul ghicitorilor ĭeste pe de o parte *pe-*

www.digibuc.ro

trecerea, ear pe de alta *ascuţirea* inteligenţeĭ, prin frămîntarea ce-şĭ fac copiĭ minţii lor, ca să dezlege obiectul ce se ascunde supt haĭna alegorică în care ĭeste îmbrăcat, precum şi prin analogiile, ce se forţează să le facă cu obiectul de ghicit.

Cu privire la geneza ghicitorilor ne referim la următoarele rînduri extrase din opera d-luĭ Tylor : *Civilisation primitive.*

«Par énigmes, j' entends ici ces problèmes, à la mode du temps «jadis, qui impliquent réellement une réponse à trouver, comme la «typique énigme du sphinx, et non pas nos modernes jeux de mots «(comundrums), où la réponse est toujours à côté de la demande et «qui ne sont qu'un moyen de placer à propos de rien quelque plaisan-«terie. Les énigmes qui ont été le type du genre et qui peuvent être «désignées, par l'épithète *d'énigmes à sens*, appartiennent essentiellement «aux peuplades sauvages d'une condition sociale relativement avancée, «et se placent conséquemment à l'étage intermédiaire entre l'état tout «à fait inférieur et la civilisation moyenne, niveau auquel s'arrête son «développement bien qu'une foule de ces vieilles énigmes se retrouvent «encore dans la bouche des nourrices et au foyer des chaumières On «s'explique au reste facilement que les énigmes n' appartiennet qu'aux «degrés les plus élevés de l'état sauvage: leur composition exige une «certaine faculté comparative et l'intelligence devait avoir fait un pas «considerable, avant que ce procédé lui fût devenu assez familier pour «le faire passer du sérieux au plaisant. Mais admettez un état de «civilisation plus développé, les énigmes ne seront plus guère regardées «que comme des bagatelles, leur extension s'arrêtera ; elles ne seront «plus que des restes des conceptions antérieures, bonnes à amuser «les enfants».

Aci observăm, că traiul ghicitorilor este condiţionat de existenţa obiectelor cu carĭ se fac analogiile. Cînd aceste obiecte îşĭ schimba forma saŭ dispar, ghicitorile bazate pe structura obiectelor se transformă saŭ dispar şi ele.

Tot aşa dispar, cînd obiectul de ghicit dispare. In cazul întîi ie posibilitate să rămîe ca un fosil, cum e exemplul adus de dl. Hasdeu [1]) cu ghicitoarea:

Dumbră,
sumbră,
fără umbră.

saŭ cu ghicitoarea:

Mănăstire într-un picior
ghicĭ cĭupercă ce e?

Goroveĭ 83, Ciuperca.

în care, deşi bisericele astăzĭ nu maĭ au forma cĭuperciĭ, totuşĭ ghicitoarea continuă a existà.

Pe cînd ghicitoarea, despre *Finghid*, (un fel de lumînare).

Tuţĭ îl' fixĕaşti
şi el s-lĭĕaşti,

Traducere. — Pe toţĭ îĭ luminează,—şi pe dînsul se înegreşte.

[1]) Hasdeu : Magnum Etym., Art. : *Apă.*

www.digibuc.ro

care reaminteşte frumoasele timpuri, cînd oamenii se serveaŭ de sfeşnicul cu ḑadă, care, pe cît zada ardea, pe atîta sfeşnicul se înegrea din ce în ce mai mult, nu există decît la Breaza, Epir, unde familiile sărace încă continuă luminatul cu *ḑadă,* fiind-că aci *ḑada* nu le costă de loc parale.

Prezenta colecţiune a fost publicată de noi, în parte în : *Zweiter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, editat de d. Weigand în Leipzig 1895, care apoi aŭ fost reproduse de d. Goroveĭ în *Cimiliturile Romînilor*, Bucureşti, 1898.

Insufleţiţi de dorinţa de a vedea materialul aromînesc atît ca text cît şi ca traducere cît se poate de fidel transcris, reproducem toate ghicitorile aromîneşti publicate de noi, precum şi cele publicate de alţii, pe lîngă cele pe carĭ le-am mai adunat referindu-ne cu dinadinsul, pentru fie-care ghicitoare, la *cimiliturile Romînilor*, de Artur Goroveĭ, fie-că ghicitoarea noastră prezintă saŭ nu asemănărĭ cu cele din sus numita importantă colecţiune.

Dispunînd de o colecţiune de ghicitorĭ albanezeştĭ, am reprodus dintr-însa cu îngrijire cele asemănătoare cu ghicitorile aromîneştĭ.

Iată operile în carĭ s-aŭ mai publicat ghicitorĭ aromîneştĭ :

Bagavavu. *Carte de alégere*, scrisă în dialectul macedo-romînŭ de Andreŭlu al Bagavŭ. Bucureştĭ 1887.
Conţine 19 ghicitorĭ, datorite d-luĭ Telescu Taşcu, comersant din Cruşova.

Iliescu. *Carte de lectură, partea I.* Bucureştĭ, 1885. Conţine la pag. 42, unsprezece ghicitorĭ. Autorul este tot Cruşovean şi este institutor romîn, actualmente în satul Gopeşi, Macedonia.

Idem «*Ţara nouă*», an. IV (1887), No. 1 pg. 50—55, cuprinde 60 de ghicitorĭ tot din Cruşova.

Weigand. *Aromunen II, Band, Volksliteratur*, Liiptzig 1894, von Gustav Weigand.
Autorul dă 32 de ghicitorĭ, adunate din Monastir, Nevesca, Musconolie, Pliasa, Gopeşi şi Veria, p. 268—274.

Papahagi. In *Zweiter Iahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*» zu Leipzig, 1895, pag. 181 — 192, cuprinde 101 ghicitorĭ, de Pericle Papahagi.

Macedonia «*Macedonia*», revista romînilor din peninsula balcanică, 1888—1889, No. 1—8, conţine la pag. 104, treĭ ghicitorĭ.
Cele-lalte ghicitori le posedăm de la diferite persoane, carĭ aŭ bine voit a ne ajuta, comunicîndu-ne ghicitorile, pe carĭ le-aŭ ştiut saŭ putut culege.

Ε. Μήτκου. Ἀλβανική μέλισσα (Βηλιεττα Σχκηπητᾶρε) συνταλχθέν ὁπο Ε. Μητκου. Αλεξανδρεῖα 1878.
pag. 34-39, conţine peste tot 80 de ghicitorĭ albanezeştĭ, numite : φιαλια τ'έρρητα.
La Albanezĭ întrebarea se face ast-fel :
c'-iştă n'i ? c'iştă dŭ, c'-iştă ?
(Ce este una, ce este două, ce este...?)

www.digibuc.ro

1. A c l u.

(Acul)

N'ic escu,
minút escu,
tută luměa u nvescu.

(Bagav. 36, 2.

Traducere.—Mic sînt, — supţire sînt, — toată lumea o îmbrac.

Variantă.

N'ic n'i escu,
drac n'i escu,
tută eta n'-u amvescu

Var. N'ic escu,
nu crescu
tŏată hŏara o nvescu.

Arom. II, 268,1. Monastir.

Traducere. — Mic sînt, — drac sînt, — toată lumea o îmbrac.
Var. Mic sînt, — nu cresc, — tot satul îl îmbrac.

Variantă.

N'ic, c'uflíc escu,
tută ŏastĕa u nvescu.

Traducere. — Mic, mititel sînt, — toată oastea o îmbrac.

Cfr. Gorovei: p. 1—8.

2. Aclu cu h'ir.

(Acul cu aţă)

Pul'ŭ cu cŏada lungă,
lungă şi minută.

Traducere. — Puiŭ (pasăre) cu coada lungă, lungă şi supţire.

Variantă.

N'ic i el
traḑi grenda după el.

Traducere. — Mic este el, — trage grinda după dînsul.

Variantă.

Drac tu ch'isă, n-ţer tut drac,
s-ĕaste vîrnă cŏadă-n' trag,

www.digibuc.ro

pr-ĭuţido cu cŏada mi bag ;
din dao-treĭ maşĭ una fac,
pînă ţi j-di cŏadă ascáp.

Hasdeŭ, Magnum Etym. Romaniae, I, 108.

Traducere. — Drac în ĭad, în cer tot drac, — dacă vre-o coadă tîrăsc (trag), — pe orĭ unde cu coada mă bag ; — din două-treĭ numaĭ una fac, — pînă ce şi de coadă scap.

Variantă.

Un pul'ŭ cu máţile azvarna.

Com. de d, Iota N. Iota.

Traducere. — O pasăre cu maţele pe jos.

cfr. Goroveĭ. Cimilit. rom. p. 1—8.

3. Alghʼínili cu stuplu.

(Albinele şi roiul)

Divarligaluĭ di cuţur
ambitaţl'i cuscri gʼŏacă.

Traducere. — În jurul buşteanuluĭ, cuscriĭ (nuntaşiĭ), ceĭ îmbătaţĭ joacă.

Variantă.

Ună n'il'i di cîlugri
tu un cufál adunáţĭ.

Traducere. — O mie de călugărĭ, într-un butuc strînşĭ.

cfr. Goroveĭ, *Albina* p. 9 sqq.

4. Al'lu

(Usturoiul)

Ḑaţi fraţĭ îndimináţĭ
şi tr-ună grŏapă ngrupáţĭ.

Traducere. — Zece fraţĭ îngemenaţĭ şi într-o groapă îngropaţĭ.

cfr. Goroveĭ p. 383 *Usturoiul*.

www.digibuc.ro

5. Amarĕa ş-arîurli.

(Marea şi rîurile)

Cari-ĭ muma, ţe fic'órĭ amintă
ş-fic'órı mîcă?

Traducere. — Care-ĭ mama, care copiĭ naşte şi copiĭ mănîncă?

Ghic. Albanezească:
N'i babá l'int famíıăn e tíiă, e pasandái i părpin. (Un tata naşte copiii şi apoĭ îi bea de tot). Melissa.

6. Anlu.

Un árbure mare
frînţile ş-are:
albe di nă parte,
lăı de alantă parte.

Arom II, p. 274, 32.

Variantă.

Arbure mare
frînţăle ş-lĕ-are:
albe di nă parte,
lăĭ dĕ-alantă parte?

Taşcu Iliescu, Ţara Nouă, p. 54, 60.

Traducere. — (Un) arbore mare, frunzele îşĭ (le) are: — albe de o parte,—negre de cea-laltă parte.

Variantă.

Un árbure lungu
cu multe frînţa,
disli albe, disli laie.

Arom. II, p. 272, 23, Pliasa.

Traducere. — Un arbore lung,—cu multe frunze,—jumătăţĭ albe jumătăţĭ negre.

Ghic. Alb.
N' l'is i v'ată, e i v ata, v ümăsat e flétavet i ca tă barδa, e v'ümăsat tă zeza. (Un arbore lung, lung, jumatate din florı, le are albe şi jumătate negre).

Melissa p. 37, 56. cfr. Goroveĭ, *anul*, p. 12 sqq.

www.digibuc.ro

7. *Anlu (şi primuvĕara, vĕara, ĕarna şi tŏamna).*

Pri un pom sun patru cuiburĭ,
Caθι cuĭb cu trei ŏaŭă.

D-l Iota N. Iota.

Traducere.—Pe un pom sînt patru cuĭburĭ, fie-care cuĭb cu treĭ ouă.

Cfr. Goroveĭ, p. 12 sqq. *Anul.*

8. *Apa.*

Sĭ nch'ádică
ş-tu nch'idicare,
cama ncló arsare,
pînă ag'unḑi tŏ-amare.

Traducere.—Se împĭedică şi împĭedicîndu-se, maĭ încolo sare, pînă ajunge în mare.

Cfr. Goroveĭ, p. 15, *Apa.*

9. *Apala (cŏarda).*

(Sabia)

Tu cúc'ubă uscată
dŏarmi cîţaŭă turbată.

Traducere.—In buturugă uscată,—doarme căţea turbată.

Variantă.

Tr-ună crăpitură uscată
Sta nipărtică muşată,
Cînd ti muşcă i turbată,

T. Iliescu, *Ţara nouă*, p. 54, 53.

Traducere.—Intr-o crăpătură uscată,—stă nepîrcă frumoasă; cînd te muşcă e turbată.

Cfr. Goroveĭ, p. 320, *Sabia.*

10. *Arápuni.*

(Ciorchină de struguri)

Am un aráp laĭŭ ca cîtraněa,
ma-l baḑı în gura-ĭ dulţe ca n'arĕa.

Il. op. cît. p. 50, 3.

Traducere.—Am un arap negru ca cătranul, dacă-l bagĭ în gură-ı dulce ca mierea.

www.digibuc.ro

11. Aricĭŭ.

(Ariciŭ)

Un aúş mîrât
cu suli ncîrcât.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Un bĭet moşneag, cu sule (ţepuşe) încărcat.

Variantă.

Un aùş încîrcát cu aţi.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Un bătrîn încărcat cu ace.

Variantă.

Un aúş cu sarca turnată.

Traducere, — Un bătrîn cu sarica turnată, întoarsă pe dos.

Cfr. Goroveĭ, p. 17 sqq.

12. A r î ŭ l u.

Cocut lungu ş-tut s-lunḑeaşti,
fuḑi ş-nîpóĭ nu mutrĕaşti.

Traducere.—Cosoş lung şi mereŭ se lungeşte, — fuge (merge) şi îndărăt nu se uĭtă.

Cfr. Goroveĭ p. 320. Rîul.

13. A r î z b o ĭ u l u.

(Războiul)

M-pîduri-nĭ criscúĭ,
m-pîduri mi bilíĭ,
ş-a casă cum mĕ-adúsiră,
zdracu-zdruc mi feáţiră.

Traducere.—In pădure (mĭ) crescuĭ,—în pădure mă beliĭ (jupuiĭ), şi a casă cum mă aduseră,—*zdracu-zdruc* mă făcură.

Variantă.

Ună ĕapă dúrdură,

www.digibuc.ro

car da di sĕ-ascútură,
tută amarĕa trĕámbură.

Bagav. 60, 14.

Traducere.—O eapă nebună, cînd dă (începe), de se scutură, — toată marea tremură.

Cfr. Goroveĭ p. 354. Stativele.

14. Aroĭda.

(Rodia)

Ună cutii, cutică
cu mîrdĕali aroşi mplină.

Traducere.—O cutie, cutişoară,—cu mărgele roşiĭ plină.

15. A u a.

(Strugurele)

Valĕa, valĕa mi duţĕám,
pitrunicl'i n'-acîţám,
pĕánili îl' li mîcám,
truplu tut îl' lu arucám.

Traducere. — Valea, valea mă duceam,—potîrnichĭe prindeam,—aripele i le mîncam,—corpul tot i-l aruncam.

Variantă.

Jitită laĕa, nvirinată,
di ună cùc'ubă acîţată.

Traducere. — Jelită sărmana, întristată,—de o buturugă prinsă (agăţată).

Variantă.

Ţecă-ĭ laĭe ş-arîn'ŏasă, (grînuţŏasă)
cu ðispòtĭ şadi pri mĕasă.

Com. de d-l. Diamandi G. student. (Samarina, Epir).

Traducere. — De şi e neagră şi rĭioasă (s. buboasă), cu arhiereul stă la masă.

Cfr. Goroveĭ p. 358 (1766 sqq).

www.digibuc.ro

16. Aumbra.

Ţe trĕaţi prit apă
şi nu s-udă?

Traducere. — Ce trece prin apă şi nu se udă?

Variantă.

Ḑiŭă, nŏapte, şade -n apă;
niţi s-udă, ni sĕ-adapă.

Iliescu, *Ţara Nouă*, p. 52, 33; Hasdeu: Etym. Magn. Rom. II, 1262.

Traducere. — Ziuă, noapte, şade-n apă; nicĭ se udă, nicĭ se adapă.

Variantă.

Trĕaţi prit apă,
nu se adapă,
necă -s udă,
necă sĕ-afundă.

(Com. de d. Diamand Gĭogea, student în medicină, (Samarina Epir.)

Traducere. — Trece prin apă, nu se adapă,—nicĭ se udă,—nicĭ se confundă.

cfr. Goroveĭ, p. 377, sqq.

17. Barba.

Ţe nŏ-ari teta dinţinti?

Avela, Epir.

Traducere. — Ce n-are mătuşa înainte?

cfr. Goroveĭ, p. 21, *Barba*.

18. Bilc'iclu di cîntari.

(Tocul cîntaruluĭ).

Ţe-ĭ n'ic cît oŭlu
ş-pŏati cît boŭlu?

Traducere. — Ce-ĭ mic cît oul şi poate cît boul?

www.digibuc.ro

19. Birbec, ţap.

(Berbecele, ţapul).

Patru iumă,
patru sta,
dao z-bat,
mpadi nu cad.

Com. de d. Andreĭ Balamacĭ, institutor la Corcea, Albania.

Traducere. — Patru umblă,—patru staŭ,—două se bat (se mişcă), —jos nu cad.

20. Bişica ; pipirv'aŭă.

(Ardeĭul).

Un cuţút plin cu furniţĭ.

Traducere. — Un cuţit plin cu furnicĭ.

cfr. Goroveĭ 289. Piperul.

21. B o ţ a.

(Sticla).

Un aráp cu guşa lungă.

Traducere. — Un arap cu gîtul lung.

22. Bruma.

Nu ntunică', apirí ;
apiri, nu ntunică'.

Il. Cart. de Lect. pag. 42.

Traducere. — N-a apucat-o noaptea, ziua a apărut ; a apărut cu ziua, n-a apucat-o noaptea.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 32, 36 *Bruma.*

23. B u d í c.

(Ulciorul).

Un fic'ór, fic'urícc,
tut cu mîn'li n-g'epi sta.

Traducere. — Un băet, băeţel, tot mereŭ cu mîinele în buzunar stă.

cfr. Goroveĭ, 374. *Ulciorul.*

www.digibuc.ro

24. *Burète.*

(Burete, cĭupercă).

Un om cu nă ting'ere n-cap.

Arom. II, 270, II. Muscopole.

Traducere. — Un om cu o tingire în cap.

cfr. Goroveĭ, p. 33, *Buretele.*

25. *Buriclu.*

(Buricul).

Cuĭb di c'uc'uléáĭ
Tu meséa di plaĭŭ.

Traducere. — Cuĭb de cĭoclrlie—în mijlocul plaiuluĭ.

cfr. Goroveĭ, p. 34, *Buricul.*

26. *Butĕa.*

(Butoĭul).

Ţe că nu-ĭ grĕaŭă,
brîne pŏartă nŏaŭă.

Traducere. — De şi nu-ĭ însărcinată, ĭe încinsă cu nouĕ brîne (încingătorĭ).

cfr. Goroveı op. cit. p. 34. *Butea.*

27. *Café.*

(Cafea)

Viḑută gh'igh'iftĕască,
naměa amirĕască,

Arom. II, 272, 20. Muscopole.

Traducere. — Aparenţă ţigănească, renume împărătesc.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 37.

28. *Caléa.*

Lungă, lungă,
strîmbă, strîmbă
ş-tuţĭ mi caftă.'

Traducere. — Lungă, lungă,—strîmbă, strîmbă, şi toţĭ mă caută, (mă umblă).

www.digibuc.ro

Ghic. Alb.:

N'i păl'húr e v'at'e v'ată, s-e arrin as dit as nată. (O pînză lungă, lunga, nu o ajungĭ nicĭ zi, nicĭ noapte).

Variantă.

De la noĭ
pînă la voĭ,
blidi, blidi tĕasi.

Traducere. — De la noĭ—pînă la voĭ,—farfurĭĭ, farfurĭĭ întinse.

Variantă.

Blidi, blidi pînă m-Poli.

Traducere. — Farfurĭĭ, farfurĭĭ pînă la Stambul.

Funi lungă
ş-fîră aumbră.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — Funie lnngă şi fără umbră.

cf Goroveĭ. op. cît. 135, drumul.

29. Caplu.

Ună cúc'ubă v'irminŏasă,
sum cúc'ubă nă livadi,
sum livadi dŏaŭă arveli,
sum arveli doĭ purungh'i,
sum purungh'i un şoput cu dŏaŭă şulinare,
sum şoput ună mŏară,
sum mŏară un c'oc.

Macedonia, 104, 3.

Traducere. — O buturugă vĭermenoasă, — supt buturugă o livede,—supt livede două lipitorĭ, — supt lipitorĭ doĭ porumbeĭ, — supt porumbeĭ un şipot cu două *şulinare* (scursorĭ), —supt şipot o moară, supt moară un cĭocan.

Variantă.

Ună cuc'ubă cu şapti guvi.

Traducere. — O buturugă cu şapte găurĭ.

www.digibuc.ro

Ghic. Alb., *crüet*, capul.

N'i cărţú me ştată bărra. (Un boştean cu şapte găurĭ).

Melissa, pg. 36, 37.

cfr. Goroveĭ, op. cit. pg. 39 sqq. *Capul.*

30. C a p r a.

Ari barbă, mascur nu-ĭ.

Traducere. — Are barbă, masculin nu ĭeste.

Variantă.

Ari barbă
ş-preftu nu-ĭ,
ari cŏarni
şi boŭ nu-ĭ,
mĕa-ca-ca cu cŏada n-sus, ţe-ĭ ?

Traducere. — Are barbă-şi preot nu-ĭ,—are coarne şi boŭ nu e,—*mĕa-ca-ca* cu coada în sus, ce ĭeste ?

Ctr. Goroveĭ, op. cit. p. 38, *capra.*

31. Cartĕa.

Bŏaţi nu ari
ş-multi grĕaşti.

Traducere. — Voce nu are şi multe vorbeşte.

Variantă.

Gîl'ina-ĭ albă
ş-ŏáuli lăĭ.

D-şoara Beza Tasa, elevă la Bitolia.

Traducere. — Găina e albă şi oule sînt negre.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 44, *cartea.*

32. Casa cu ŏámin'l'i.

(Casa cu oameniĭ)

Pric'a ĕasti mŏartă,
ma vînili-l' tut bat.

Traducere. — Fĭara ĭeste moartă şi vinele-ĭ se mişcă.

www.digibuc.ro

Variantă.

Cloc'a i di lĕamne ş-ch'atră,
pul'i-l' sunt di ch'ali ş-carni.

Cuţuflanĭ, Tesalia.

Traducere. — Cloşca este de lemne şi pĭetre, puiĭ săĭ sînt de pĭele şi carne.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 27. *Casa.*

33. Cávurlu.

(Racul)

N-vali laiŭ,
şi-n foc aróş.

Traducere. — In vale negru şi în foc roşu.

cfr, Goroveĭ, 314, *Racul.*

34. Călăreţ.

Suflitu nsus, suflitu ngh'ós,
tu mesi lemnu uscic'ós.

Ilie Papahagi, profesor la gimnaziul din Berat, Albania.

Traducere. — Suflet în sus, suflet în jos, la mijloc lemn uscăţiv.

Varianta.

Patru n'işcă,
patru imnă.

Com. de d. I. N. Iota.

Traducere. — Patru mişcă, patru umblă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 42, *Călăreţul.*

35. Căţaŏa.

(Căţea)

Easti un ch'eni, (cîni)
ma nu-ĭ ch'eni; (cîni)
are pelu (perlu) di ch'eni,
ma nu-ĭ ch'eni;

www.digibuc.ro

ari cŏada di ch'eni,
ma nu-ĭ ch'eni.
ţi-ĭ ?
— Ch'iţao.

Auzită de la d. G. Badralexi, Selia, Macedonia.

Traducere. — Este un cîne—dar nu-ĭ cîne;—are părul de cîne, —dar nu-ĭ cîne;—are coada de cîne,—dar nu-ĭ cîne; ce ĭeste ?
— Căţea !

Nota. — Este culeasă aşa cum pronunţă copiiĭ, cînd încă nu pot pronunţa bine, silaba: *cĭ*, ci o pronunţă: *ch'i*.
Tot aşa cuvîntul *perlu* (părul), îl pronunţă copilaşiĭ *pelu*.

36. *Ch'napţîn' l'i di lînă.*

(Pĭeptenĭĭ de lînă)

Harţa, farţa nu ari (fîră) n'ilă.

Traducere. — Harţa, farţa nu are (fără) milă.

Variantă.

Doĭ cîlugri s-trag di barbă.

Traducere. — Doĭ călugărĭ se trag de barbă.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 287. Pĭeptenĭĭ de lînă.

37. *Ch'etrile di mŏară.*

(Pĭetrele de moară)

Turta a ta cu turta a mĕa pi un fus, unä se şuţă.

Arom. II, 274, 31. Veria.

Traducere. — Turta ta cu turta mea — pe un fus, mereŭ se învîrteşte.

Variantă.

Turta mea stri turta ta ; fuslu al meŭ m-buriclu a tăŭ.

Iliescu p. 53, 38.

Traducere. — Turta mea pe turta ta; fusul meŭ în buricul tăŭ.

www.digibuc.ro

38. Ch'icutli.

(Picăturele de ploae)

Ţiŭ, ţiŭ, după casă.

Traducere. — *Ţiŭ, ţiŭ*, după casă.

Notă. — *Ţiŭ, ţiŭ* este zgomotul pe care-l fac picăturile de ploae. Se mai înţalege ciripitul păsărilor supt: *ţiu, ţiŭ.*

cfr. Goroveĭ, p. cit. p. 284. *Picăturile de ploae.*

39. C l' i p r u.

(Clopoţel).

Bŏaţi araţi tu pîduri.

(Andreĭ Balamacĭ, institutor romîn în Corcea, Albania.

Traducere. — Voce rece (rară) în pădure.

Nota. — Clopoţelul atîrnat de gîtul caprelor, măgarilor.

40. C h' i r î m i z l i.

(Cărămizile).

Alţĭ pri dinţî,
alţĭ pri pîltă'rĭ,
cîtră nsus, cîtră ngh'ós
cîră'rĭ, cîră'rĭ.

D-şoara Tasa Beza, elevă la Bitalia.

Traducere. — Alţĭ pe dinţĭ,—'alţĭ pe spate,—către sus,—către jos,—potecĭ potecĭ.

Variantă.

Ţe-s nă n'il' di cîlugrĕale,
carĭ pri dinţĭ, carĭ pri pîltare?

Adunată de elevul Tache Papleacu, Tîrnova, Grecia.

Traducere. — Ce-s o mie de călugăriţe, altele pe dinţĭ, altele pe spate?

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 55, *Cărămizile.*

www.digibuc.ro

41. C h' u ş a ţ l' i.

(Colţurile camerei).

Patru fraţi si ved în faţă
şi nu pot tra si-s acaţă.

Papinian Ioan (student în medicină) Avela, Epir.

Traducere. — Patru fraţi se văd în faţă şi nu pot să se prinză.

42. C'ŏarle şi cŏada caluĭ.

(Picioarele şi coada calului).

Patru tŏacă
ş-nă n'il'i g'ŏacă

Il. 54, 56.

Traducere. — Patru toacă,—şi o mie joacă.

43. C'irĕaplu; furnul.

(Cuptorul).

Un laĭŭ buval,
buc'un' arucutĕaşti.

Traducere. — Un bivol negru, buşteni rostogoleşte (în gît : înghite).

Variantă.

Un aráp cu gura dişcl'isă.

Traducere. — Un negru cu gura deschisă.

cfr, Goroveĭ loc. cit. 122. *cuptorul.*

44. C'ubuca; c'ubuch'e

(Luleaua)

Găl'inuşe, c'uşe,
(traḑĭ) adún' tru năr'ĭ c'inuşe.

Ili, op. cit. p. 51, 18; Bagav. 47, 6.

Traducere. — Găinuşe, cĭuşe,—aduni (tragi) în nări (nas) cinuşe.

Variantă.

Puslu di pînḑă,
apa di frînḑă,

www.digibuc.ro

Cova di loc,
funĕa di lemnu.

Arom. II, 272, 21, Muscopole.

Traducere. — Puţul de pînză,—apa de frunză,—cofa de pămînt, —funea de lemn.

cfr. Goroveĭ p. 205. *Luleaua.*

45. C'umaglu.

(Ciomagul).

M-pîduri criscúĭ,
m-pîduri mi cîlîrsîĭ,
şi-n hŏară cum mĕ-adúsiră,
purtoĭur în' mi púsiră.

Traducere. — In pădure crescuĭ,—în pădure mă curăţiĭ (de ramurĭ),—şi-n sat cum mă duseră, *portoĭer* mă puseră.

Notă. — *Portoĭerĭ* sînt servitorii de pe lîngă primar în satele aromîneştĭ din Pind şi carĭ execută ordinele acestuia.

Variantă.

Traducere. — In pădure faptu fuĭ,
tot îm pîdure criscúĭ,
ş-a cas-anda mĕ-adùsiră,
măimár s-h'iŭ în' ţĭ'siră.

T. Iliescu, *Ţara nouă*, p. 51, 9.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, tot în pădure crescuĭ, — şi acasă, cînd mă duseră, maĭ mare (superior) să fiŭ îmĭ ziseră.

cfr. Goroveĭ p. 22, *Băţul*; p. 79. *Ciomagul.*

46. Cîlcîn'ili.

(Călcîile).

Am doĭ fic'órĭ,
cînd l'-adúc acasă,
nîşĭ mutrèsc afŏară;
şi cînd es nafŏară,
nîşĭ mutrèsc a casă.

Adunată de la elevul N. Damaşotĭ, Avela, Epir.

Traducere. — Am doĭ băeţĭ,—cînd îĭ duc a casă,—eĭ privesc afară,—şi cînd îĭ duc afară,—eĭ se uĭtă a casă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 51, *călcîile*,

www.digibuc.ro

47. Cîldarĕa.

Nă mul'ari cu mîn'li la gură.

Traducere. — O femee cu mînele la gură.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 52, căldarea.

48. Cîldarĕa şi mallu.

— Iu ti duţĭ, laĭ guşe lungă?
— Ţe mi ntreghˈ, lea fundu aprés?

D-na Despa Papahagi, Avela, Epir.

Traducere. — Unde te ducĭ, măĭ gît lung?—De ce întrebĭ, tu cu fundul aprins?

cfr. Goroveĭ op. cît. p. 55; Căldarea şi securea.

Notă. Malˈu ĭeste un lemn, care la un capăt ĭeste maĭ gros şi bine netezit, ear restul serveşte de coadă. De el se servesc femeile la spălat, să bată haĭnele de lînă, ca să se spele maĭ bine.

Decĭ nu ĭe bine tradus la d-l Goroveĭ prin *secure*, numită la aromînĭ: *tipór*, *ţupată*.

49. C î n t a r ĕ a.

(Cîntarul).

Ţe-ĭ nˈic cît oŭlu
ş- pŏati cît boŭlu?

Traducere. — Ce e mic cît oul şi poate cît boul?

Alta.

Necă mŏartă, necă vˈie,
maşî cŏada lˈ adilˈe.

Andreĭ Balamacĭ (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Nicĭ moartă, nicĭ vie— numaĭ coada îĭ adie.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 58 cîntarul.

50. C î n d i l a.

Ună fîntînicˈi
cu ună lilicˈi.

Traducere. — O fîntînea, cu o floricea.

www.digibuc.ro

Variantă.

Unä stëaŭä namisa di amari.

Arom II, 270, 6, Muscopol'e.

Traducere. — O stea în mijlocul mării.

Ghic. Alb.:
N'i ül ndä mes tä déetit. (O stea în mijlocul mării).

Melissa, p. 36, 36.

N'i şcändĭä ndä mes tä déetit. (O scîntee în mijlocul mării).

Melissa p. 37, 53.
Cfr. Goroveĭ p. 38, *candela*.

51. Cîpistëari.

Tu pîduri n'-acriscúĭ,
tu pîduri më-adîráĭ,
ş-acasă cîndu vin'ŭ,
protul mini fuĭ.

Pleasa, Albania. Andreĭ Balamacĭ, institutor romîn în Corcea, Albania.

Traducere. — In pădure crescuĭ,—în pădure mă făcuĭ, şi acasă cînd veniĭ,—întîiul eu fuĭ.

52. Cîravëa.

Meţi că suflit nu ari,
pŏartă súfliti pë-amari.

Auz. de la d-şoara Beza Tasa (elevă la gimn. de fete din Bitolia).
cfr. Goroveĭ p. 100, *Corabia*.

Ghic. Alb.:
Şpürt şpie, spürt bie, spürt mbă vétehe nucu ca. (Suflet duce, suflet poarta, suflet într-însa n-are).

Melissa: 35, 22.

53. Cîrlígili de ampîltiri.

(Cărligele de împletit).

Ţinţi surîriţă
t-unä gh'urdiniţă ;
së-avinä, tut së-avinä
şi nu pot să së-agiungă.

Traducere. — Cincĭ sorioare—într-o sălbioară,—se gonesc, tot se gonesc,—şi nu pot să se ajungă.

www.digibuc.ro

Variantă.

Ţinţi fraţĭ un puţ adară
da s-ag'ungă ş-nu pot ĕară.

T. Iliescu. Ţara nouă p. 54, 49.

Traducere. — Cinci fraţĭ un puţ clădesc, dă să se ajungă (unul pe altul) şi totuşĭ nu pot.

Variantă.

Ţinţi fraţĭ adară un puţ.

saŭ :

Ţinţi g'on' adară un puţ.

Arom. II, 268, 5. Nevesca.

Traducere. — Cinci flăcăĭ (fraţĭ) construĭesc un puţ.

54. Aţile di mplătire.

(Acele de împletit)

Ţinţi surăriţe (ă.)
tu ună cămişiţă;
acló z-v'in, tra si (s) acaţă.

Arom. II, 274, 28. Veria.

Traducere. — Cinci sorioare, într-o cămaşe, mereŭ caută să se prinză.

55. Cîrliglu.

(Cărligul cĭobănesc)

Pîdurĕa-n' mĕ-avù,
pîdurĕa-n' nu ch'irú :
ş-cu tini ş-fără tini.

Traducere. — Pădurea mă avu, — pădurea mă pierdu : —«şi cu tine şi fără tine !».

56. Cîstîn'a.

Stran'lu n'-ĕaste laĭŭ,

www.digibuc.ro

cîmĕaşa n'-ĕasti aroşi,
truplu n'-ĕasti albu.

Traducere. — Haĭna-mĭ ĭeste neagră, — cămaşa-mĭ ĭeste roşie, — corpul ĭmĭ ĭeste alb.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 48. LVIII.

57. Cl'aĕa şi cl'iţa.

(Broasca şi cheia).

Lalăl cărtĕaşte,
ş-teta zgh'ilĕaşte.

Traducere. — Unchiul cîrteşte (se atinge) şi mătuşa zbiară.

T. Iliescu, *Ţara nouă* p. 52, 28. cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 31. *Broasca.*

58. Cofa, plosca.

(Plosca)

Am nă fĕată
mult muşată,
di cusiţă-ĭ spinḑurată ;
cînd u l'aĭ îmbraţă
ş-o muntreştĭ în faţă,
u strinḑĭ cu vrĕare ş-n gură u başĭ,
ti saturĭ di n'are ş-nu-ţĭ v'ine s-ŏ-alăşĭ.

Iliescu, op. cit. p. 50, 1.

Traducere. — Am o fată, — foarte frumoasă, — de cusiţe spînzurată (atîrnată), — cînd o ĭeĭ în braţe — şi o priveştĭ în faţă, — o strîngĭ cu vrere (dragoste) — şi-n gură o săruţĭ, — te saturĭ de mĭere — şi nu-ţĭ vine să o laşĭ.

Varianta.

Nă fĕată cu mîn'li n-g'ech',
u l'aĭ m-braţă făr s-u ntregh',
cu sĕate mare o başĭ în gură,
ş-ti saturĭ di láptili ţi-l' cura.

Iliescu, op. cit. p. 54, 47.

Traducere. — O fată cu mînele în buzunar, — o ĭeĭ în braţe fără să o-ntrebĭ, — cu sete mare o săruţĭ în gură — şi te saturĭ de laptele-ĭ ce curge.

Variantă.

Ne urîtă-ĭ,
ne muşată-ĭ,

www.digibuc.ro

ama tu bişare,
dulţĕame ş-are.

Samarina, Epir. Diamandi Gĭogĕa.

Ghic. alb. cova:
Jŭdet n'uiĭă e mŭtet, déel'mă brec e cotet. (Se confundă în apă şi se îneacă, ĭese pe colină şi cască).

cfr. Goroveĭ p. 294. Plosca.

59. *Cu c o t l u.*

(Cocoşul)

La c'ic'ŏari, arîşcl'itŏari
dinîpóĭ pŏartă cusŏari
şi pri cap un ch'aptini ş-ari.

Traducere. — La picĭoare, răschitoare,—îndărăt poartă cusoare—şi la cap un pĭeptene are.

Variantă.

Ţe-ĭ cînd bati trumbeta,
draţl'i ş-frîngu beta?

Traducere. — Ce-ĭ cînd bate trompeta, draciĭ ţşĭ frîng (rup) capul?

cfr. Goroveĭ, op. cit. 93, *Cocoşul.*

60. *Cundil'lu.*

(Condeiul)

N'ic escu,
drac escu,
tută luměa u zburăscu.

Traducere. — Mic sînt,—drac sînt—toată lumea o vorbesc.

Variantă.

Mut escu,
nu grescu,
cu tută luměa zburăscu.

Traducere. — Mut sînt, — nu grăesc, cu toată lumea vorbesc.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 97 sqq. *Condeiul.*

www.digibuc.ro

61. *Cundil'lu cu grámatli.*

(Condeiul şi literile)

Cînd fet ĭo,
trei mi ţin,
ş-pul' a mel'
nipóĭ n'-armî'n.

Traducere. — Cînd făt eŭ,—treĭ mă ţin,—şi puiĭ mĭeĭ,—năpoĭ, în urmă, rămîn.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 97. Condeiul.

62. *Curcubeta.*

(Dovleacul)

Nă biseărcă fîră intrari,
h'arbi di luměa ţe ari.

Traducere. — O biserică fără intrare,—fierbe de lume ce are (de lume multă).

Ghic. Alb.
Rumbulác, strumbulác, me ţa fl'útura ndă barc (Rotund, lung, cu nişte fluturĭ în pîntece).

Melissa p. 39, 73.

Variantă.

(vezĭ *h'umunic*)

Tindu funi
ş-adún gl'ami

Traducere. — Intind funie şi strîng ghieme.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 26. Bastonul.

Variantă.

Tinde fune şă s-adún cl'en'. (!)

Arom II, 270, 12, Muscopole.

Traducere. — Intinde funie şi se adună ghemurĭ. (!)

Notă.—S-adún cl'en', cum e dată ghicitoarea, trebuie să fie greşită, în loc de: *s-adún gl'eme.*

www.digibuc.ro

63. *Curcubeŭlu.*

(Curcubeul)

Muşát
ş-mirát
pristi ḑenurĭ şadĕ-arcát.

Traducere. — Frumos şi duios, peste coline şéde aruncat.

Variantă.

Distimele ch'indisită,
stri nióri arucutită.

Il. loc. cit. p. 51, 22.

Tradncere. — Năframă brodată,—pe norĭ rostogolită.

Cfr. Goroveĭ loc. cit. 123, *Curcubeul.*

64. *Dinţîl' di ch'àptini.*

(Dinţiĭ de pĭeptene).

Nă'şti cîţă'l' alagă m-pîduri si scŏată lepurĭ.

Traducere. — Nişte căţeĭ aleargă în pădure să scoată ĭepurĭ.

65. *Ḑĕáditle; ḑéḑitle.*

(Degetele)

V'ngh'iţĭ fraţĭ cu ploc'li [1]) n-cap.

Traducere. — Două-zecĭ de fraţĭ cu plăcile în cap.

Variantă.

Ţinţi nveste su tásurile n-cap.

Arom. II, 274, 25, Gopeşĭ.

Traducere. — Cincĭ neveste cu farfuriile în cap.

[1]) Varianta d-luĭ Weigand, Arom. II, p. 274, 30, pune: *plotle*, aşa cum nu se aude în Veria.

www.digibuc.ro

Variantă.

Ghic. Alb. :
Diétă mótăra me nga n'i sinî mbi crüe. (Zece sororî cu cîte un disc în cap).

(cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 129, *Degetul*.

66. Ḑua şi nŏaptĕa.

(Ziua şi noaptea)

Cloc'a albă cîndu v'ini,
pul'i tuţî l'-ai ıspîndĕaşti,
cloc'a laĭe-l' l'a la sine
şi cu vrĕari
(saŭ Il.: şi cu árpitle)
l'-anvîlĕaşti

Bagav. 63, 19 ; Il. loc. cit. p. 54 ; 51.

Traducere. — Cloşca albă cînd vine,—puiĭ toţi îĭ răspîndeşte,— cloşca neagră îĭ ĭea la sine — şi cu vrere (saŭ Il. : şi cu aripele) îĭ învelește.

Variantă.

Ţe-s dŏaŭă sură'rĭ,
ţe nu pot să z-vĕadă.

Traducere. — Ce-s două sororĭ, care nu pot să se vază.

Variantă.

Sun dŏaŭă sură'rĭ ḑĕámini:
una-ĭ tut jilită,
alantă-ĭ hîrsită.

Traducere. — Sînt două sororĭ gemene: una-ĭ mereŭ jelită, cea laltă-ĭ bucuroasă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 137, *Ziua şi noaptea*.

67. Fîntîna; şóputlu.

(Fîntîna).

Nă nvĕastă adîrată,
di tuţî i bîşată.

Traducere. — O nevastă gătită, — de toţĭ ĭe sărutată.

www.digibuc.ro

Alta

Urîtă, m'şată
tuţî mi başi.

Traducere. — Urîtă, frumoasă,—toţî mă sărută.

cfr. Goroveĭ p. 143, *Fîntîna.*

68. Fŏale, utre; sac.

(foale, burduf; sac)

Ţe i gros
şi nŏ-ari os
Şi cînd lŏ adún'
ĭu vreĭ îl pun'?

Ad. de d-şoara T. Beza.

Traducere. — Ce-ĭ gros şi n-are os—şi cînd l-adunĭ (îl strîngĭ),—unde vreĭ îl punĭ?

69. Fŏártica.

(Foarfecele)

Ţe-s doĭ fraţî,
ţe tutu z-başi.

Traducere. — Ce-s doĭ fraţî, ce tot se sărută?

Varianta.

Dŏaŭă surăĭrî cu un burîc,
nîse aspargu, nîse adară;
nîse nî nvescu ĕarnă, vĕară?

Il. op. cit. p. 53, 42.

Traducere. — Două sororĭ cu un buric,—dînsele strică, dînsele dreg;—dînsele ne îmbracă earnă, vară?

cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 154.

70. F o c l u.

(Focul)

Am un bŏŭ aróş
ĭu nîs paşti,
earbă nu crĕaşti.

(Com. de d. Ilie Papahagi, profesor la Berat, Albania).

Traducere. — Am un boŭ roş, unde el paşte, earba nu creşte.

www.digibuc.ro

Am un ţap aróş,
ţu sĕ-arucutĕaşti,
ĕarbă nu crĕaşti.

Traducere.—Am un ţap roş, unde se rostogoleşte, earbă nu creşte.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 151, Focul.

Mîcă şi s-cacă
ş-nŏaptĕa tu c...l' z-bagă.

Com. de d. Ilie Papahagi profesor le Berat.

Ghic. Alb. :
Tîrî dîtîn ĕïet, natîn mbul'ahet me mutîn e vet. (Toată ziua se cacă, noaptea se nveleşte cu c..... săŭ).

Melissa, 34, 13.

71. Fumlu şi foclu.

(Fumul şi focul)

Tatăl ninga (ninca) nifaptu,
h'il'lu la Dumniḑăŭ (m-Poli) traptu.

Iliescu 51,7 ; Bagav 44,4.

Traducere. — Tatăl încă nenăscut, fiul în cer (la Constantinopol) pornit.

Alta

Un cîlugru fîră ŏasi.

Traducere. — Un călugăr fără oase.

Alta

Costa lungu fîră ŏasi.

Traducere. — Costantin cel lung fără oase.

I ati páa l'éeri, i biri morri seferin. (Tatăl nu s-a născut, fiul mĭerse în armată).

Melissa 34, 13.
cfr. Goroveĭ op. cit. p. 157, *Fumul.*

72. F u m.

(Fumul).

— Iu ti duţi, fune lungă ?
— ţi mi ntregh', pre fund aprés ?

Arom. II, 272, 18 Muscopole.

www.digibuc.ro

Traducere. — Unde te ducĭ, funie lungă? — Ce mă-ntrebĭ, la fund aprins.

Cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 161, *Fumul şi Coşul.*

73. *Furnigă.*

(Furnica)

N'ică-ĭ
j-din'ică

D-şoara Ţasa Beza, elevă.

Traducere. — Mică-ĭ şi prăpădeşte (lit.: dumică).

cfr. Goroveĭ p. 169, Furnica.

74. *Fuslu.*

(Fusul)

Cari-ĭ h'il'lu, ţe bîrsît
múrmură ca un cîrtît?

Traducere. — Cine-ĭ fiul, care dezmĭerdat,—murmură ca un întristat.

75. *Gástrulu, pita, tîpsia.*

(capacul, plăcinta, tava de plăcintă).

Aráp dë-asupra,
aráp digh'ós,
nvĕastă tu mesi.

Traducere. — Negru de asupra,—negru de desupt,—nevasta (mireasa) în mijloc.

Ghic. Alb.:
Ch'el părsipăr, ch'el părrăpóş, n'i l'uáθ ndă mest. (Cer deasupra, cer de desupt, şi o livede la mijloc).

Melissa p. 39, 74.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 38, No. LI.

76. *Gazlu.*

(Un fel de Opaiţ)

Un aráp
cu lilic'a n-cap.

Traducere. — Un arap cu floarea în cap.

www.digibuc.ro

Variantă.

Un g'one cu lilic'a n-cap.

Arom. II, 268, 4. Nevesca.

Traducere. — Un voĭnic cu floarea în cap.

77. G'epĕa.

(Buzunarul)

Coĭa cu nimi u trag
mîn'li tu nisă di-n' bag.

Iota N. Iota, student.

Traducere. — Plosca cu mine o port,—mînele într-însa de-mĭ pun.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 36, Buzunarul.

78. Gîl'ina.

(Găina)

Ună mulic'i,
ncîrcată cu scînduric'i.

Traducere. — Un catîr mic, încarcată cu scîndurele.

Variantă.

Ună mulăriţă
ncărcată cu scînduriţe.

Arom. II, 274, 24. Gopeşĭ.

Traducere. — Idem.

cfr. Goroveĭ p. 169.

79. Gîl'ina ş-oŭlu.

(Găina şi oul)

V'iŭlu faţi mortul,
ş-mórtul faţi v'iŭlu.

Traducere. — Viul naşte pe cel mort
şi mortul naşte pe cel viŭ.

cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 169. Gaina şi oul.

www.digibuc.ro

80. Gl'aţă.

(Ghĭaţă)

Divarligaluĭ di casă
sta ţerĭ aspinḑurate.

Bitolia, Macedonia. cfr. 174, Goroveĭ, Ghĭaţă.

Traducere, — In jurul caseĭ,—staŭ cerĭ (luminărĭ) atîrnate.

cfr. Goroveĭ, 174. *Ghĭaţă*.

81. G'uratlu; curuna.

(Jurămîntul, cununa)

Ţe nod, cu gura s-nŏadă,
Ş-cu mîn'li nu z-diznŏadă ?

Bagav 63, 17

Traducere. — Ce nod cu gura se înoadă—şi cu mînile nu se deznoadă?

Variantă.

Nodlu cu gura ţi s-nŏadă
cu mîna nu si diznŏadă.

Il. op. cit. p. 52, 29. cfr. Goroveĭ op. cit. p. 121. *Cununia*.

82. Grŏapa.

Cînd l'aĭ, crĕaşti;
cînd daĭ, scadi.

Auz. de d-l Tacit Nicolae, institutor romîn.

Traducere. — Cînd ĭeĭ, creşte ; cînd daĭ, scade, (se miceşte).

cfr. Goroveĭ p. 182, *Groapa*.

83. Gugul'ana.

(Cĭuperca)

Nă biserĕarcă gurgul'ată
pri un stur adrată.

Traducere. — Nă biserică rotundă pe un stîlp lucrată,

www.digibuc.ro

Variantă.

Ună casă prĭ-un c'ic'ór,
Cu umbrela ĕaste sor,

Il. ip. cit. p. 51, 15.

Traducere. — O casă într-un picior cu umbrela este sor.

Variantă.

Meţi că suflit nu ari
nţapă loc ş-naföară arsari.

Traducere. — Deşi nu are suflet, înţapă pământ şi răsare afară.

Variantă.

Un om cu nă tingere n-cap.

Arom. II, No. 11.

Traducere. — Un om cu o tingere în cap.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 83, *ciuperca*.

85. Gura cu dinţîl'.

(Gura cu dinţiĭ)

Nă biseárcă cu cal' algh'i (griv').

Traducere. — O biserică cu caĭ albĭ.

Ghic. Alb. :
N'i cuti pl'ot me ing'i. (O cutie plină cu mărgăritare).
Melissa p. 36, 30.

cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 131. *Dinţiĭ*; p. 183. *Gura*.

86. H' u m u n i c l u.

(Pepene verde).

Nă biseărcă vĕardi
cu icŏani aroşi.

D-şoara Tasa Beza, elevă în cl. IV gimnazială.

Traducere. — O biserică verde,—cu icoane roşiĭ.

www.digibuc.ro

Variantă.

Am nă călivă mplină cu n'el',
pîn s-n-o frînḑi, nu daĭ di el'.

T. Iliescu, *Ţara nouă* p. 50, 2.

Variantă.

Tindu funi
ş-adùn gl'ami.

Traducere. — Intind funie şi strîng gheme.

Bitalia, Macedonia.

Notă. — Se aplică şi la «*curcubetă*», dovleac.

Variantă.

Curlu a fîrtatluĭ,
tu gîrdina argatluĭ.

I. Papahagi, profesor la Berat.

Traducere. — Curul fărtatuluĭ în grădina argatuluĭ.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 26, *Bostanul*. 184 : *Harbuzul*.

87. Hîvaněa şi stumbul.

(Piua şi pilugul).

Mama (saŭ Il.: dada) sta
şi tata-l' da.

Traducere. — Mama sta şi tata-ĭ da.

cfr. Goroveĭ p. 292. Piua şi pilugul.

88. I b r i c l u.

(Ibricul).

Un fic'ór cu puţa n-bîrnu,
s-pare ca un cal cu fîrnu.

Il. op. cit. 51, 23.

Traducere. — Un băet cu puţa în brîŭ, se pare ca un cal cu frîŭ.

www.digibuc.ro

89. Icŏana.

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-pîduri mi til'áĭ,
m-bîsĕarcă cum n'i ntráĭ,
mari-gros mĕ-adráĭ.

Traducere. — In pădure m-am născut,—în pădure m-am tăĭat,—în biserică cum am intrat,—boĭer (mare şi tare) am devenit.

cfr. Goroveĭ p. 187. Icoana.

90. Lampa.

C'irca, firca c'ercul,
tu mesi cîlaθa.

Auzită de la d-l Nic. Papleacu, Tîrnova, Grecia.

Traducere. — Circa, firca cercul,—în mijloc coşul.

91. Lépurli şi alîtratlu a cîniluĭ.

(Iepurele şi lătratul cĭĭneluĭ)

Fiş-fiş
prit tufiş; } Iepurele
g'eŭ, g'eŭ,
prit gîbjéŭ. } cîinele

Traducere. — «Fiş-fiş» prin tufiş, «geŭ-geŭ» printre arbuştĭ.

Variantă.

Un n'el nitumtu
tru ergh'i-ĭ ascumtu.

Il. op. cit. p. 59, 21.

Traducere. — Un miel netuns, în erburĭ ascuns.

cfr. Goroveĭ p. 188. *Iepurele.*

Variantă.

Alinată,
bilinată,
spechiŭ mungusit.

Papleacu Nicolae.

www.digibuc.ro

92. Lihnarlu.

(Opaiţul)

Un aúş ţe-l' cură narĕa.

Traducere. — Un bătrîn căruĭa ĭĭ curge nasul.

93. Limba.

Un pornic n'ic,
ḑuă nŏapti amól'ŭ şadi.

Traducece. — Un cĭucur mic, ziua, noaptea în apă stă.

Ghicitoare albanezească :
N'i vice ndî n'i grajd
(un viţel într-un grajd)

Melissa, 34, 2.

Variantă.

Tru apă staŭ niputriḑită,
duch'escu ţi-ĭ bună ş-ţi-ĭ urută,
escu dulţe şi amară,
ngrop ţi-s máţină la mŏară.

Iliescu 52, 37.

Traducere. — In apă staŭ neputrezită, — simt ce e bun şi ce e urît, — sînt dulce şi amară, — îngrop ceea se macină la moară.

Variantă.

Ŏasi nŏ-ari
ş-ŏasi frînḑi.

Andreĭ Balamaci, institutor romîn în Corcea, Albania.

cfr. Goroveĭ 198. *Limba.*

94. Limba di cîmbană.

(Limba clopotuluĭ)

H'il'lu başi tatăl.

Traducere. — Fiul sărută pe tatăl.

www.digibuc.ro

95. *Limîdura.*

(Meliţa!)

Un munti mari-mari,
dĭ-una parti da nĕaŭă,
şi dă-alantă grîndină.

Avela, Epir Papinian Ioan.

Traducere. — Un munte mare, mare, de o parte dă zăpadă (ninge) şi de alta grindină.

96. *Lingura.*

Cúc'ubă uscată,
u scol' încîrcată,
ş-ŏ-aláşĭ discîrcată.

Bagav 47, 5; Il. 51, 16.

Traducere. — Buturugă uscată, — o ridic încărcată, şi o las descărcată.

Variantă

Luplu tu mŏare (!)
Cŏadă nafŏară.

Arom. 270 9, Muscopole.

Traducere. — Lupul în moară [1]), şi coada afară.

cfr. Goroveĭ 202 *Lingura*.

97. *Lîndura*

(Rîndunica)

Diprisupră nă tiγani,
diprigh'ós tută bumbác,
dinîpoĭ ca fŏàrtică.

Traducere. — Pe deasupra o tigaĭe, de desupt toată bumbac, — îndărăt ca foarfece.

Alta

Ţiriviri
maţiviri
primuvĕara la pîlθîri.

Traducere. — Ţiriviri, — maţiviri, primăvara la fereastră.

cfr. Coroveĭ 318 *Rîndunica*.

[1]) Nu *mŏare*, după cum scrie d. Weigand. *Mŏare* însemnează zeamă de varză şi prin extensiune chiar varza. Aci gura se aseamănă uneĭ morĭ, căcĭ ca şi moara, gura macină.

www.digibuc.ro

98. Lîpuda cu cʼicʼorlu.

(Ciorapul cu picĭorul)

Lînoslu
pŏartă cîrnoslu saŭ: Cîrnoslu tu lînsoslu.

Traducere. — Lînosul poartă cîrnosul saŭ: cîrnosul în lînosul.

Variantă.

Cască perŏasa, intră bilitlu.

Il. op. cit. p. 52, 34.
cfr. Coroveĭ op. cit. p. 80 sqq. *Ciorapul.*

99. L o c l u.

Fug, ma fug
şi tot aţia-nʼ hʼiŭ.

Traducere. — Fug, mereŭ fug, şi tot aci sunt.

100. Lŏstur ; sirtu.

S-culcă cîndu ápiră,
z-diştĕaptă di ntuneárică.

Variantă.

Ḑua sta ascumtu n-murĭ,
ş-nŏaptĕa n-vĕaglʼi di furĭ.

Bagav 63, 18.

Traducere. — Ziua stă ascuns în zĭdurĭ, — şi noaptea ne păzeşte de hoţĭ (furĭ).

Variantă.

Un gĭone nŏaptĕa ĕase, ḑua s-ascunde.

Arom. II, 274, 26. Gopeşĭ.

Traducere. — Un voinic (flăcăŭ) noaptea ĭese, ziua se ascunde.

www.digibuc.ro

101. Luminarea.

(Luminarea).

Am nă nvĕastă agzutŏasă,
faţi casa lum'inŏasă.

Traducere. — Am o nevastă grasă, luminează casa.

Variantă.

Eŭ în casă cîndu intru
umplu loclu aţél ma strimtu,
şi di ḑuă n'-ĕaste arşine,
nŏaptĕa în' ved cama ghine.

Il. 53, 27.

Variantă.

Un fel de lumînare care se luminează cu zada, numită *Finghid*:

Tuţï îl' fixĕaşti
ş-el s-lîĕaşti.

Breaza, Epir. Culeasă de d. Diamandi Geogĕa.

Pe toţi îï luminează
şi el se înegreşte.

Variantă.

N'ică-ï laĕa,
umpli udaĕa.

(Com. de d-şoara Tasa Beza, elevă).

Mică-ï sărmana
şi umple odaea.

cfr. Goroveï op. cit. p. 207. Lumînarea.

102. Lima.

Blid di mîrcát
pristi cas-arcát.

Traducere. — Farfurie de ïaurt, peste casă aruncată.

cfr. Goroveï, loc. cit. 210. *Luna.*

www.digibuc.ro

103. Mĕasa.

M-pîduri crîscúĭ,
m-pîduri mi cîlîr-sfî
ş-acasă cum mĕ-adúsiră,
divarliga n'i sĕ-apúsiră.

Variantă.

In pădure faptă fuĭ,
tot în pădure criscùĭ;
n-casă cînd n'-mi bîgară,
dĕ-anvărliga-n' sĕ-adunară.

Il. op. cit. 53, 39.

Taducere. — In pădure crescuĭ (mă născuĭ),—în (tot) pădure mă curăţiĭ de ramurĭ (crescuĭ),—şi acasă cînd mă duseră (mă băgară), în jurul meŭ să puseră (se strînseră).

cfr. Goroveĭ 218. *Masa.*

104. Metura.

C'it aŏá şi c'it acló,
după uşi şadi. (Var. Fă-ti cama nclo).

60; Il. 54, 50.

Traducere. — Cit aci şi cit acolo, după uşe şade, (variantă: ∽ Fă-te (dă-te) maĭ încolo).

Variantă.

Una aŏá
şiună acló
fă-te cama nclo.

D-şoara Tasa Beza, elevă.

Traducere. — Una aci, una acolo, dă-te maĭ încolo.

cfr. Goroveĭ, 222 *Matura.*

105. Minc'una.

Ţe tricú pră-afŏară,
di orbul u viḑú,
mutlu-l' gri,
surdul să-aspîré di bŏaţi-l'?

Traducere. — Ce trece pe afară,— că orbul o văzu, — mutul îĭ strigă,—surdul se temu de voce-ĭ.

cfr. Goroveĭ p. 227. *Minciuna.*

www.digibuc.ro

106. Mintĕa.

Loclu tut lŏ-alagă
şi dit loc nu s-minä.

Traducere. — Pămîntul tot îl aleargă,— şi din loc nu se mişcă.

Variantă.

Truplu n'i lŏ-am multu lişór
şi fîrä de-árpite n'-azbór,
nu escu niţi niór.

Iliescu op. cit. p. 52, 35.

Traducere. — Corpul mi l-am foarte uşor,—şi fără de aripĭ îmĭ zbor,—nu sînt nicĭ nor.

cfr. Goroveĭ op. cit. *Gîndul* 170.

107. Mînucl'ul.

(Mănuchiul).

Unä n'il' di fraţĭ,
tu un brîn ligáţı.

Samarina, Epir, Diamand G.

Traducere. — O mie de fraţĭ, într-un brîŭ legaţĭ.

108. M ŏ a r a.

Unä lugurîe,
anda are apă,
domnul bĕa v'in;
anda nu are apă,
domnul bea apă.

Arom. II, 272, 22, Pliasa.

Traducere. — Un lucru,—cînd are apă,—stăpînul bea vin;—cînd nu are apă,—stăpînul bea apă.

Variantă.

Cal i arujescu,
munţil' înch'isescu,
púpiza tut bati.

Traducere. — Caiĭ nechezesc, —munţiĭ pornesc, —pupuza mereu cîntă (bate).

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 228 *Morarul*; p. 230, *Moara.*

www.digibuc.ro

109. Mŏartĕa.

Dadă nŏ-am
şi-n lume escu,
A cuĭ voĭ bana-răch'escu.

Auzită de la d. George Badralexi din «Călivele-Badralexi».

Traducere. — Mamă n-am— şi-n lume sînt (exist),—răpesc viaţa cuĭ îmĭ place.

Variantă.

Trec ţinţi ŏamen'
Cu patru suflete
ş-cu unŭ sută di ḑeḑite.

Arom. II, 270, 15.

Traducere. — Trec cincĭ oamenĭ—cu patru suflete—şi cu o sută de degete.

cfr. Goroveĭ 230. *Mortul.*

110. Múlḑerĕa.

(Mulsul).

Ḑaţi strîngu,
Patru plîngu.

Bagav. 49, 9 ; Iliescu p. 52, 25.

Traducere. — Zece strîng—şi patru plîng.

111. Muma grĕaŭă cu ficĭorlu m-braţă.

(Femeea însărcinată cu copilul în braţe).

Trei trec pri punti:
Unlu u vĕadi, u calcă ş-trĕaţi ;
alantu u vĕadi ş-u trĕaţi, fîr s-u calcă ;
ş-alantu, ne u vĕadi, ne u calcă ş-u trĕaţi.

Traducere. — Treĭ trec pe punte: — Unul o vede, o calcă şi trece ;—celalt o vede şi o trece fără să o calce ;—celalt, nicĭ o vede, nicĭ o calcă şi o trece.

cfr. Goroveĭ op. cit, 146, *Femeea însărcinată.*

112. N ĕ a ŭ a.

Unà c'ergă mari-mari,

www.digibuc.ro

tul loclu lu acŏápiră
ş-amarĕa nu ŏ-acoápiră.

Traducere. — O cergă mare, mare,—tot pămîntul îl acoperă—şi marea nu o acoperă.

Cfr. Gorovei op. cit. p. 328. *Neaua.*

113. N e g u r a.

(Ceaţa)

Ţe trĕaţi prin hŏară
ş-nu-l' bagă cîn'l'i ŏară.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — Ce trece prin sat şi nu o simt cîniĭ.

cfr. Gorovei op. cit. p. 70. Ceaţa.

114. N e l u.

(Inelul)

Sula di carni,
ş-carnĕa di h'er.

Pleasa, Albania Andrei Balamaci.

Traducere. — Frigarea de carne, şi carnea de fier.

Guicitoare Albanezească:
Heli prei mişi, mişi prei hécuri (unaza).
(Frigarea de carne şi carnea de fier).

Melissa, 34, 8.
cfr. Cimiliturile romîne, p. 129; *Degetul.*, 190 Inelul.

115. Niorlu.

(Norul)

Di sŏari nu l'-u frică,
di vimtu z-din'ică.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — De soare nu-ĭ este frică, de vînt se prăpădeşte.

116. N u c a.

Patru fraţĭ tu nă cîmĕaşi.

Traducere. — Patru fraţĭ într-o cămaşe.

www.digibuc.ro

Ghicitoare albanezească :
Cátăr mótăra ndă n'i cămişă. (Patru surorĭ într-o cămaşe).
Melissa, p. 39, 78.

Variantă.

Patru fraţĭ ḑĕámin' criscúţĭ,
tr-ună cîmĕaşe nviscùţĭ.
Il. 52, 51; Bagav 54, 12.

Traducere. — Patru fraţĭ gemenĭ crescuţĭ,—într-o cămaşe îmbrăcaţĭ.

Variantă.

Ţe-ĭ amár ca h'arĕa,
şi dulţe ca n'arĕa ?
Bagov. 60 15.

Traducere. — Ce-ĭ amar ca fierea,—şi dulce ca mĭerea ?

Variantă.

Un mînîstír cu patru cîlugri.

Traducere. — O mănăstire cu patru călugărĭ.
cfr. Goroveĭ 239, *Nuca.*

117. N u c l u.

Amar ca h'arĕa
şi dulţe ca n'arĕa.
Com. de d. Otto Chr., profesor.

Traducere. — Amar ca fierea—şi dulce ca mĭere.
cfr. Goroveĭ loc cit. p. 243 *Nucul.*

118. N u m a.

Una lugurie, ţi s-află
tu tute luguriile.
Arom. II, 270, 13, Muscopole.

Traducere. — Un lucru, care se află în toate lucrurile.

www.digibuc.ro

Variantă.

Ţe intră tru tŏate,
ş-armîne fîră mŏarte?

Iliescu 50, 5 ; Bagav 36, 1.

Traducere. — Ce intră în toate şi rămîne fără moarte?

Alta

J-di mortu j-di v'iŭ,
nidislich'ît îo h'iŭ.

Traducere. — Şi de mort şi de viŭ nedeslepit eu sînt.

cfr, Goroveĭ p. 247. Numele.

119. Oae.

Patru imnă,
dŏaŭă ţe sta,
n casă dat ni da.

Traducere. — Patru umblă, două carĭ stă, în casă daŭ clacă.

cfr. Goroveĭ 270 *Oaea.*

120. Ŏala.

Cît bînáĭ prĕ-aestu loc,
arsă ş-friptă fuĭ pri foc;
şi cînd mi viḑură mŏartă,
mĕ-arucară după pŏartă.

Bag. 44, 3. Iliescu, 51, 8.

Traducere. — Cît trăiĭ pe acest pămînt, — arsă şi friptă fuĭ în foc ;—şi cînd mă văzură moartă,—mă aruncară după poartă.

Variantă.

Ună mŏaşi cu gura cîscată.

Traducere. — O bătrînă cu gura căscată.

cfr. Goroveĭ 271. *Oala.*

121. Ŏ a r a.

(Ceasul)

Suflit nŏ-am
ş-ca v'ii adîl'ŭ

Traducere. — Suflet n-am şi ca vie respir.

www.digibuc.ro

Variantă.

N'ică-ĭ ca cucŏaşe.
Ş-mintea ŏ-ari ca nă mŏaşe.

(Comunicată de d. Ilie Papahagi profesor la Berat.

Traducere. — E mică cît o nucă,
şi are mintea cît o bătrînă.

Ghicitoare albanezească :
E vogîl'i sa n'i l'aiθi, e ca mănt sa n'i cad. (Ieste mică cît o alună şi are minte cît un cadiŭ).

Melisa, 35, 15. cfr. Goroveiŭ op. cit. p. 68. *Ceasornicul.*

122. Ocl'îl'.

(Ochiĭ).

Doĭ purúngh' da si z-başă,
ma nu z-başă di tot.

Arom. II, 272, 19, Muscopole.

Traducere. — Doĭ porumbeĭ, dă să se sărute, — dar nu se sărută de loc.

Variantă.

Sun doĭ fraţĭ vruţĭ,
ardu di dorlu să z-vĕadă,
ma un munti îl' dispartă.

Traducere. — Sînt doĭ fraţĭ ĭubiţĭ, — ard de dorinţa să se vază, — dar un munte îĭ despărţeşte.

Variantă.

Doĭ purungh'i,
ĭu l'-arúc,
acloţi z-duc.

Traducere. — Doĭ porumbeĭ, unde-ĭ arunc acolo se duc.

Ghicitoare albanezească :
Dü şiv'éta pentizeza, tecdó i l'ăşón, atiè veenă. (Două săgeţĭ cu aripele negre, unde le îndreptezĭ, acolo se duc).

Melisa, p. 36, 42. çfr. Goroveĭ op. cit. p. 248, *Ochiĭ,*

www.digibuc.ro

123. O m l u.

(Omul).

Un pom cu lumăch'le n-gh'os,
ş-are rădăţina n-sus.

Il. 54, 52.

Traducere. — Un pom cu ramurele în jos şi are rădăcina în sus.

124. Omlu ţi mulţe capra.

(Omul care mulge).

Cur pi ch'atră,
Cap pi cur,
ţaţe strîngu,
ţaŏ plîngu.

Arom. II, 272, 16 Muscopole,

Ghicitoare albanezească: *tă miél'it*, mulsul:
Crüet ndă büθă, büθăt ndă gur, ðetă t'ecîn, dü părmĭérin. (Capul la cur, curul pe peatră, zece trag şi doĭ plîng).

Mellissa, p. 35, 27. cfr. Goroveĭ 257 *Omul*.

25. O ŭ l u.

(Oul).

Tru-nă bute sunt turnate
şi tut sta nĕamisticate.

Bagav. 49, 8.

Traducere. — Intr-un butoiŭ sînt turnate şi tot staŭ nemestecate.

Variantă.

V'inlu a meŭ şi v'inlu a tăŭ,
tr-ună bute sunt turnáţĭ
şi tot staŭ neamestecáţĭ.

Il. 51 20.

Traducere. — Vinul meŭ şi vinul tăŭ,—într-un butoiŭ sînt tornate—şi tot staŭ neamestecate.

Variantă.

Druga nv'iaţă şi ch'iurĕaţă.

Iliescu, *Cartea de lectură* 142.

Traducere. — Drugă (lînă pentru cĭorapĭ, albă) înviază şi ciripeşte,

www.digibuc.ro

Variantă.

V'inlu al amirá'ŭ cu v'inlu al păşă
tu unä bute ş-nu s-meásticä.

Arom. II, 270, 16, Makopole.

Ghic. Alb.

N'i voze pl'ot me véer, e me racî, pa parziéerä n'ira me tiátărăn. (Un butoiŭ plin cu vin şi cu rachiŭ, fără să se amestece unul cu altul.

Melisa p. 38, 61.

Variantă.

N'ic escu,
n'icúţ escu
tu pal'i mĕ-arucutescu.

D-şoara Beza Tasa, elevă.

Traducere. — Mic sînt,—mititel sînt,—în paĭe mă rostogolesc.

Variantă.

Alîsát
dîzbrînát,
şut laĭlu-n' h'iŭ.

Traducere. — Părăsit, — descins, — şut bĭetul sînt.

cfr. Goroveĭ 262 sqq, *Oul.*

126. P a r ă l u.

(Banul).

Suflit nŏ-ari
ş-loclu-l tŏarnă.

Samarina. Epir. Diamandi Gĕogĕa.

Traducere. — Suflet n-are şi ocoleşte pămîntul.

127. Patlu a mortuluĭ.

(Sicriul).

Carĭ lŏ-adară, nu-l' lipsĕaşti,
îl dimîndă, carĭ nu va,
ş-carĭ îl pŏartă, necă-l vĕadi.

Traducere. — Cine-l face, nu-ĭ trebuĭe,—îl comandă, cine nu doreşte,—şi cine-l poartă, nicĭ nu-l vede.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 102 sqq. Coscĭugul.

www.digibuc.ro

128. Pătichele şi zgomotul láţîlor.

(Iepele de la război).

Lali cîrtĕaşti,
teta zgh'ilĕaşti.

Traducere. — Unchiul atinge, mătuşa zbeară.

129. P e n u r a.

(Cuĭul).

Truplu tut n'-lu bagă n-casă,
ş-caplu afŏară n'i-l alasă.

Il. loc. cit. 52 ; 54 ; Bagav, 49, 70.

Traducere. — Trupul tot mi-l bagă în casă şi capul afară mi-l lasă.

Variantă.

Tut truplu nauntru bîgát
şi capul nafŏară alîsát.

Bitolia, Maced.

Traducere. — Trupul tot năuntru băgat şi capul afară lăsat.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 116. *Cuiul.*

130. Pescul; pĕáştile.

(Paştele)

Apa-n' mi faţe,
sŏarle-n' mi crĕaşte,
ş-ma nu-n' ved dada,
mŏartĕa-n' mĕ-anvîlĕaşte.

Iliescu, 53, 41.

Traducere. — Apa mă naşte,—soarele mă creşte—şi dacă nu-mĭ văd mama,—moartea mă nveleşte.

Cfr. Goroveĭ 281, Peştele.

131. Pirustiain piră.

(Pirostria)

Trei surăriţă
tu nă cîmişiţă.

Traducere. — Treĭ sorioare-într-o cămaşe.

www.digibuc.ro

132. Piuviţa, arvela.

(Lipitoarea)

Mi pitriçú dŏamna din sus
l-aţĕá din gh'os,
să-n' da pescu fĭră os.

Il. op. cit. 51, 19.

Traducere. — M-a trămis doamna din sus—l-acea din jos,—să-mĭ dea peşte fără os.

ctr. Goroveĭ 204 *lipitoarea.*

133. Pîpúţîli.

(Ghetele)

Dŏaŭă fĕăti.
Ḑua tută alagă
ş-nŏaptĕa după uşi z-bagă.

Traducere. — Două fete: — ziua toată aleargă,—şi noaptea după uşe se bagă (dorm).

Variantă.

Imnă ş-alagă
ş-nŏaptĕa după uşi z-bagă.

D-şoara Tasa Beza.

Traducere. — Umblă şi aleargă—şi noaptea după uşe se bagă.

Variantă.

Ḑua tută taca-tuca,
ş-nŏaptĕa după uşi.

Samarina. Diamandi Gĭogea.

Traducere. — Ziua toată «taca—tuca» şi noaptea după uşe.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 258. *Opinca.*

134. Plumbul; curşumea; gugoşlu.

(Glonţul)

Coluv agru porcu
gurlinda z-duţi n-munti.

Traducere. — Un mistreţ fără coadă, *gurlind*, guiţînd se duce-n munte.

cfr, Goroveĭ p. 178. *Glonţul.*

www.digibuc.ro

135. P ŏ a h a.

(plasa).

Ligîtúrĭ pristi ligîtúrĭ,
ş-ahîti diznudîtúrĭ,
cîti zbŏari z-greşti,
tot nu mĕ aduch'eşti.

(Auzită de la Iani N. Papahagi, institutor romîn.

Traducere. — Legăturĭ peste legăturĭ —şi atîtea deznodăturĭ,— cîte vorbe să spuĭ,—tot nu mă ghiceştĭ.

Variantă.

Ună n'ile nudate,
Ună n'il'e diznudate,
Ună n'il'e să zburăşti,
şi tot nu poţĭ s-anguc'eşti?

Iliescu, op. cit. 73, 45. Goroveĭ 293, *Plasa.*

136. Pŏarta cu lósturlu.

(Poarta cu drugul)

Doĭ fraţĭ
c-un brîn ligàţĭ.

Traducere. — Doĭ fraţĭ cu un brîŭ legaţĭ.

Ghicit. Albanezească:
Dü mótăra gh'eşură me n'i bres
(Două surorĭ încinse cu un brîŭ).

Melissa 35, 18.

137. Praglu.

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-pîduri mi til'áĭ,
şi tora laîlu ag'umşu,
tra s-mi calcă luméa.

D-şoara Tasa Beza, elevă.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, — în pădure mă tăĭaĭ — şi acuma bietul ajunseĭ,—ca să mă calce lumea.

www.digibuc.ro

Variantă.

Cal aştirnát
di cîţĭ trec încîlicát.

Traducere. — Cal blînd, încălecat de cîţĭ trec.

Variantă.

Easti un cal:
Cîţĭ trec lu-ncálică,
tricúĭ ş-ĭo, lu ncîlicáĭ.

Traducere. — Este un cal: cîţĭ trec îl încalecă, trecuĭ şi eu, îl încălecaĭ.

cfr. Cimiliturile romînilor p. 306, 357.

138. Praş.

(Praş)

Un aúş cu barbă n-loc.

Arom. II, 268, 2. Monastir.

Traducere. — Un bătrîn cu barba în pămînt.

Ghicit. Albanezească:
N'i pl'ac me miécărăn ngúl'ură ndă ðeet, e cămbăt părpietă. (Un bătrîn cu barba înfiptă în pămînt şi cu picioarele în suiş).

Melissa p. 37, 54. cfr. Goroveĭ loc. cit. 306.

139. P u l i ţ a.

(Poliţa)

Am un frate,
necă-n ţeru-ĭ, necă mpadi.

De la Papleacu Tache. (Tîrnova, Grecia).

Traducere. — Am un frate, nicĭ în ceru-ĭ, nicĭ pe jos.

140. P u l' l u.

(Paserea).

Ţe-arúţĭ tu viintu ş-nu cadi?
Traducere. — Ce aruncĭ în vînt şi nu cade?

Cfr. Goroveĭ 273 Paserea.

www.digibuc.ro

141. P ú r i c l u.

(Purecele)

N'ic n'i escu,
laĭ n'i escu,
ş-amirăulu lu ursescu.

Arom. II, 270, 14, Muscopole.

Traducere. — Mic (îmĭ) sînt, negru (îmĭ) sînt şi pe împărat îl comand.

Variantă.

Porcu nu-ĭ
şi zurnă' ari.

Traducere. — Porc nu-ĭ şi bot are.

Variantă.

Groch' nŏ-adară ş-pr-ĭu arîmă.
faţi tuţĭ tra să si zgrîmă.

Traducere. — Gropĭ nu face şi pe unde zgîrie, face pe toţĭ să se scarpene.

Cfr. Goroveĭ 380. *Purecele.*

142. Saclu.

(Sacul)

Tată-tu slab
fîră cap ;
tată-tu gros,
fîră os.

Auz. de la Tache Papleacu (Tîrnova, Grecia).

Traducere. — Tatăl tău slab, — fără de cap ; — tatăl tău gros — fără de os.

cfr. Gorovĭ 327. *Sacul.*

143. Scamnul.

(Scaunul).

Tini v'in' la noĭ
ĭo ţ-ul bag dinîpóĭ.

Auz. de d-l Chitu I., institutor romîn din Neveasta, Macedonia.

Traducere. — Tu vĭĭ la noĭ,—eŭ ţi-l bag dinapoĭ.

cfr. Goroveĭ, op. cit. 330. *Scaunul.*

www.digibuc.ro

144. Scară la Dumnidă'ŭ; punte priste amare; mîduvă h'erlu nŏ-are.

Ţe nu suntu trei n-lume ?

Bagav. 60, 13.

Traducere. — Ce nu-s treĭ (lucrurĭ) în lume?

145. Scînteli'a.

Ia-o, ĕa-o
şi nu ĭe.

Bagav. 47, 7.

Ea-u, ĕa u ş-nu u veḑĭ.

Iliescu, 51, 18.

Traducere. — Iată o, ĕată o şi nu ĭe. Var.: Iată-o, iată-o şi nu o vezĭ.

cfr. Goroveĭ, p. 331, *Scînteia.*

146 Scriĕarĕa.

(Scrisul)

Cîmpul albu,
oĭle lăĭ,
nîscînte ca pul',
alte ca găĭ :
carĭ le muntrĕaşte,
nu le anguc'aşte,
maş caĭ le paşte,
aţél le cunŏaşte.

Taşcu Iliescu 53, 43.

Traducere. — Cîmpul alb,—oile negre; —unele ca vrăbiĭ,—altele ca cĭoare :—cine le priveşte,—nu le ghiceşte,—numaĭ cine le paşte, acela le cunoaşte.

Ghicit. Alb.: Cartă e şcrúară.
Ara e barδă, fara e zeză, mbĭelă me doră, córrură me goĭă. (Arătura ĭe albă, sămînţa e neagră, semănat cu mîna, secerat cu gura).

Melissa, p. 37, 40.
cfr. Goroveĭ 332, *Sriere.*

147. Sfrĕádinili.

(Sfredelui).

Boŭlu intră n-casă
şĭ cŏarnile nafŏară lĕ-alasă.

Il. 51, 12.

Traducere. — Boul intră în casă, şi coarnele afară le lasă.

cfr. Goroveĭ 343, *Sfredelul,*

www.digibuc.ro

148. Sinduch'a.

(Lada).

Am un cal mult muşát,
ma-l' scol' şaŏa dipi sch'inirát,
îl' si ved máţîle tŏate.

Il. 54, 54.

Traducere. — Am un cal foarte frumos,—dacă îĭ ridicĭ şaua depe spinare,—îĭ vezĭ maţele toate.

Variantă.

Am un cal
cu sumár
sumarlu s-l'i sculari,
daĭ di ună ambari.

Com. de d. Tacit Nicolae, institutor.

Traducere.—Am un cal—cu samar,—samarul de ĭ-aĭ sculá,—daĭ (găseştĭ) un hambar.

cfr. Goroveĭ 195. Lada.

149. Sita.

Ună ĕapă dúrdură (údură),
carĭ da di si scútură,
luměa tută aspúlbiră.

Traducere. — O eapă nebună,—cînd dă de se scutură,—toată lumea o prăfuĭeşte.

Variantă.

Nă mulare bútură,
Trŏ-amare si scútură.

Il. 52, 32.

Traducere. — Un catîr cu ticnafes, în mare se scútură.

cfr. Goroveĭ 345 *Sita.*

150. S ŏ a r l e.

(Soarele).

Ncl'id
dişcl'id,
ŏaspiţĭ (saŭ furĭ) aflu nauntru.

www.digibuc.ro

Traducere. — Inchid, deschid, oaspeţĭ (s. furĭ) găsesc năuntru. (razele solare).

cfr. Goroveĭ 349 *Soarele.*

151. Sŏarele şi luna; ţerlu şi loclu; apa şi foclu.

Dao z-duc şi dao sta
dao g'udicată nŏ-aŭ.

Bogav. 60, 16.

Traducere. — Două merg şi două staŭ, două judecată (raţiune) n-au.

cfr. Goroveĭ 352. *Soarele şi luna, cerul şi pămîntul, focul şi apa.*

152. Sŏarile şi luna.

Sun doĭ fraţĭ,
sĕ-avină, sĕ-avină
şi nu pot si sĕ-adună.

Samarina, Epir. Diamandi Geogea, (student în medicină).

Traducere.—Sînt doĭ fraţĭ,—aleargă (să se ajungă)—şi nu pot să se întîlnească.

cfr. Goroveĭ 351. *Soarele şi luna.*

153. S o b a.

Am nă fĕată, carĭ ĕarna
toţĭ u l'a m-braţă.

Il. op. cit.

Traducere. — Am o fată, pe care earna toţĭ o îmbrăţişază.

cfr. Goroveĭ 347 *soba.*

154. Somnul.

Dulţe-ĭ ca n'are,
nu-ĭ tră măcare,
ş-fără di care
tot omlu mŏare ?

Il. 53, 40.

Traducere. — Dulce-ĭ ca mĭerea,—nu-ĭ pentru mîncare,—şi fără de care,—tot omul moare.

cfr. Goroveĭ 348. *Somnul.*

www.digibuc.ro

155. Spată de arîzbóĭŭ.

(Spata de războiŭ).

Tu cîmpu-nˈ criştĕám,
tu cîmpu-nˈ mi pilichˈisĕám,
acasă cara-nˈ vˈinĕám,
patruḑăˈţĭ di gurĭ avĕám,
ş-tuti nˈi li umplĕám.

Paplcacu Tache, adunată din Tîrnova, Grecia.

Traducere. — In cîmp (îmĭ) creşteam,—în cîmp mă netezeam,—acasă dacă veneam,—patruzecĭ de gurĭ aveam,—şi pe toate le umpleam.

156. Strĕaha cu chˈícutli.

(Streaşina caseĭ şi picăturile)

Divarlígaluĭ di casă,
cúscîrlˈi sĕ adună z-gˈöacă.

Traducere. — In jurul caseĭ nuntaşiĭ se adună să joace.

157. Súflitlu şi truplu.

Laĭlu Chˈiţă
n-sinduchˈiţă,
cara da di ĕasi Chˈiţa,
nŏ-ahîrzĕaşti sinduchˈiţa.

D-şoara Beza Tasa (elevă la gimnaziul de fete, Bitolia, Macedonia).

Traducere. — Bietul Chiţă,—în lădiţă,—cînd dă de ĭese Chiţă,—nu preţuĭeşte lădiţa.

Variantă.

Am nă sinduchˈiţă,
cu nîşti-nîşti nuntru ;
si fuḑeari nîştĕa, nîştĕa,
ţe u voĭ ĭo sinduchˈiţa ?

Traducere. — Am o lădiţă—cu ceva năuntru,—dacă ar fugi acel ceva,—la ce-mĭ trebuĭe lădiţa ?

cfr. Goroveĭ, 360, *Sufletul.*

158. Súlurli dĕ-arîzbóĭŭ.

(Sulurile războiuluĭ)

Sun doĭ fraţĭ :

www.digibuc.ro

cîndu unlu s-ţinḑi,
alantu z-disţinḑi.

Traducere. — Am doĭ fraţĭ, — cînd unul se încinge,—cel-l-alt se descinge.

159. Suvàlinḑa ; zválinḑa.

(Suveĭca)

Trĕaţi, şuţă,
angl'agă amari.

Traducere. —Trece, suţăşte,—închĭagă mare.

160. Şárpili.

Ţe-ĭ curaŭă n'ică, aumtă,
pri sum loc ascumtă?

Traducere. — Ce-ĭ curea mică, unsă,—pe supt pămînt ascunsă?

cfr. Goroveĭ 362, *Şarpele.*

161. Şŏaric.

Un aúş di Búcuva
pŏartă pal'i Tútuva.

Traducere.— Un bătrîn din Bucuva,—cară (poartă) paĭe la Tutuva.

162. Şoput.

(Şipot).

Un g'oni şadi n-cali
şi-l başi n'icu ş-mari.

Traducere. — Un voinic stă în cale — ş-il sărută mic şi mare.

Variantă.

Un g'one din caléa mare,
toţĭ ciţĭ trec pri ningă el
si discurmă n-loclu aţél,
şi-n' ţi-l başe cu dor mare.

Il. 54, 57.

www.digibuc.ro

Traducere. — Un voinic din drumul mare, — toţĭ cîţĭ trec pe lîngă dînsul,—se odihnesc în locul acela—şi mi-l sărută cu dor mare.

163. Tálari cu vĕarḑî.

(Putina cu varză)

Cápiti tîl'ati,
şi tu puţ arcati.

An. Balamacĭ, institutor romîn. Corcea, Albania.

Traducere. — Capete tăĭate—şi în puţ aruncate.

Variantă.

Un puţ cu cápite tăl'ate.

Arom. II, 270, 10. Muscopole.

Traducere. — Un puţ cu capete tăĭete.

Ghic. Alb.:
N'i pus pl'ot me creră
(Un puţ plin cu capete).

Melisa, 38, 64. cfr. Goroveĭ, p. 34 sqq. *Butea.*

164. T i g a n ĕ a.

(Tigaĭa)

Na călugĭriţă
cuună cusiţă.

Traducere. — O călugĭriţă cu o cosiţă.

cfr. Goroveĭ, 367 *Tigaia.*

165. Tîporlu; ţupata.

(Toporul).

Surdul cîntă tu pîduri.

Avela, Epir. Papinian I., student în medicină.

Traducere. — Surdul cîntă în pădure.

www.digibuc.ro

Variantă.

Ţe-ĭ: nă ursă zurlă,
ţe-m pîduri aurlă?

Traducere. — Ce-ĭ, o ursă — nebună, care în pădure urlă?

Variantă.

Ună ĕapă zură,
alagă pitu pădure.

Arom. II, 270, 8, Muscopole.

Traducere. -- O eapă nebună, aleargă prin pădure.

166. T ŏ a c a.

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-pîduri mi tĭl'áĭ,
şi tora laĕa ag'umşu
tras aurlu n-hŏară.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, — în pădure mă tăĭeĭ — şi acuma biata ajunseĭ — să url în sat.

Variantă.

Tu munti n'-ĕarám,
tu munti crişteám,
şi-n hŏară carĭ v'inĕám
hŏara tută u trunduĕám.

D-şoara Tasa Bezĕ, elevă.

Traducere. — In munte eram, — în munte creşteam, — şi-n sat dacă veneam, — tot satul îl zguduĭam.

cfr. Goroveĭ p. 368. *Toaca*.

167. T u f e c h' a.

(Puşca)

Gură n'ică şi bŏaţi mari.

Pliasa, Albania — Andreĭ Balamaci, (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Gură mică şi voce mare, puternică.

www.digibuc.ro

Variantă.

Suflit nŏ-ari,
suflit l'a.
Andreĭ Balamaci (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Suflet n-are, suflet ĭea.

Variantă.

Bŏaţi lĕanga nŏ-ari
şi bumbuneaḑă di strigari.

Traducere. — Voce lungana nu are—şi tună strigînd.

Varianta.

Nă fĕată cîndu tuşaḑă,
tot loclu bumbuneaḑă.
Iliescu, op. cit. 54, 58.
cfr. Goroveĭ 311, *Puşcă.*

168. Turta.

Cîndu-n' bag mîna-n spuză,
Şunda ŏ-acáţ di buḑă.
Il. 50, 6.

Cînd îmĭ bag mîna în spuză,
pe Şunda o apuc de buză.
cfr. Goroveĭ 372, Turta.

169. Ţĕapa.

(Ceapa).

Nă mŏaşi cu grun'lu n-loc.

Traducere. — O bătrînă cu bărbia în pămînt.

Variantă.

Nă fĕată adunată stog
ş-cu cusîţăle tru loc.
T. Iliescu, *Ţara noua*, IV, p. 51 : 13.

Traducere. — O fată înghemuită—şi cu cosiţele (pletele) în pămînt.
cfr. Goroveĭ op. cit. p. 66, *Ceapa.*

www.digibuc.ro

170. Ţerlu, loclu, vimtul.

(Cerul, pămîntul, vîntul)

Analtu-ĭ tata,
grŏasa-ĭ dada,
zurlu-ĭ frati-n'u.

Cruşova. Cost. Telescu.

Traducere. — Nalt e tata,—groasă-ĭ mama,—nebun e frate-meu.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 64, *Cerul*.

171 Ţerlu cu Stĕálili.

(cerul cu stelele)

Ună c'ergă mari-mari,
plină ţe-ĭ cu ch'itriţeali.

Traducere. — O cergă mare, mare, — ce-ĭ plină cu pĭetricele.

Variantă.

Ună livadi
maşĭ lilúḑĭ vĕadi.

Tache Papleacu, elev. (Tîrnova, Grecia)

Traducere. — O livede—numaĭ florĭ vede (numaĭ florĭ are).

Variantă. (Cerul)

Ţe cadi pri munti ş-nu cadi ?

Tache Papleacu, elev, (culeasă din Belcamen, Maced.)

Traducere. — Ce cade pe munte şi nu cade ?

cfr. Goroveĭ 356. *Stelele*.

172. Ţ i r l u.

(Ciurul)

Ună ĕapă bútură,
tu amare si scútură.

Arom. II, 270, 7. Muscopole.

Traducere. — O eapă cu ticnafes, în mare se scùtură.

www.digibuc.ro

173. Ţîruh'a.

(Opinca)

Laĕa-n' va s-mi mŏară,
pînă si-n' mĕ-adară;
ş-multu tin'ìsită,
pînă s-mi mîrita.

Gioga Zisi, cuţitar la Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Sărmana o să mă omoare,—pînă să mă facă;—şi foarte mult cinstită,—pînă să mă mărite.

174. Ţî'ţîle.

(Ţiţele femeiĭ)

Dao cîc'ubi tu nă aripă.

Plĕasa Balamacĭ And., institutor romîn.

Traducere. — Două buturugĭ pe o rîpă, (lature de munte).

Variantă.

N'ic n'i escu,
şă-n' ahărdăscu,
suflet di om hrănescu.

Arom. II, 268, 3. Monastir.

Traducere. — Mic sînt—şi sînt meritos,—suflet de om nutresc.

cfr. Goroveĭ 373 *Ţiţele.*

175. Ţî'ţîli di vacă.

(Ţiţele de vacă)

Patru cîtruvi cu gura ngh'ós
şi nu z-vèarsă.

Com. de d. Balamaci Andreĭ, institutor romîn la Corcea.

Traducere. — Patru vase (în care se pune unt-de-lemn) cu gura în jos şi nu se varsă.

Ghic. Albanezească:
Catăr şişe me gi'ucă tatăpié tă. (Patru sticle cu gîtlejul în povîrniş,—în jos).

Melissa, 35, 21.

www.digibuc.ro

Variantă.

Ḑaţi stringu
ş-patru plîngu.

Iliescu *op. cit.* 52, 25. cfr. Goroveĭ, 374, *Ţiţele vacii.*

176. Ugʻaclu.

(Coşul)

Un aúş cu nărli läĭ.

Traducere. — Un bătrîn cu nasul negru.

Variantă.

Un aúş dìscìcìrát
pristi foc şadi bigát.

Traducere. — Un bătrîn descăcărat—peste foc şede băgat (aşezat).

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 105, sqq. *Coşul.*

177. Úrmele de cal.

Blide, blide pîn în Pole.

Arom. II, 274, 27. Gopeşĭ.

Traducere. — Farfurĭĭ, farfurĭĭ pînă la Stambul.

178. Vatra.

Vĕara ne s-mi vĕadă vor.
ş-ĕarna divarliga-nʻ cor.

Traducere. — Vara nicĭ să mă vază nu doresc—şi earna în jurul meŭ (se string în formă de horă).

179. Vĕarĕa.

(Cerceiĭ).

Ancìrligată, anvìrligată,
tu guvă di fĕată bigată.

Samarina, Epir. Diamandi Gʻogʻa (student în medicină).

Traducere — Încărligată, îmbărligată, în gaură de fată băgată,

www.digibuc.ro

Variantă.

Usturime cu durime,
cîndu-l baḑĭ în' pare gh'ine.

Iliescu, Ţara nouă, p. 54, 14.

Traducere. — Usturime cu durere,—cînd îl bagĭ (pul) îmĭ pare bine.

Variantă.

Ancîrligată,
anvîrligată,
di ţuţur mŏali aspinḑurată.

Traducere. — Incîrligată,—îmbîrligată,—de sfîrc moale atîrnată.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 63. Cercelul.

180. Verḑul; cuc'anlu.

(Varza)

Truplu ş-caplu n'-u tot una,
prĭ-un c'ic'ór staŭ totdiuna,
cimĕşĭ am ninumirate,
ş-li portu nviscute tŏate.

Bagav. 54, 11.

Traducere. — Trupul şi capul îmĭ ĭeste tot una,—pe un picĭor stau tot-deauna,—cămăşĭ am nenumărate,—şi le port îmbrăcate pe toate.

Variantă.

Ţe-ĭ un aúş
adunát buş?

Samarina. Diamand G.

Traducere. — Ce-ĭ un bătrîn, adunat ca pumn, (încocoşat)

Variantă.

Un auş cu patruḑă'ţĭ di cimĕşĭ înviscút.

Traducere. — Un bătrîn cu patru-zecĭ de cămăşĭ îmbrăcat.

cfr. Goroveĭ loc. cit. 124. *Curechiul*

181. Vimtul.

(Vîntul)

Muma mĕa şi a mél tată,
frati-n'u zurlu-l' disparta,

www.digibuc.ro

Traducere. — Mama mea: (pămîntul) şi al meu tată: (aerul) — nebunul meŭ frate îĭ separă. (vîntul).

Variantă.

Peturĭ piste peturĭ pînă n-ţer,
si lĕ-arnéştĭ cu meturĭ tot nu ch'er;
ma cîndu v'ine aţél fîra trup,
Pri tŏate le mîcă ca un lup.

Iliescu, *op. cit.* 54, 48.

Traducere. — Păturĭ peste păturĭ pînă în cer,—să le măturĭ cu măturĭ tot nu pĭer,—dar cînd vine cel fără trup,—pe toate le mănîncă ca un lup (Vîntul şi noriĭ).

Variantă.

Ţe-ĭ cît loclu mare
ş-altu ahît ma mare,
ş-pali trup nu are.

Traducere. — Ce-ĭ cît pămîntul de mare — şi încă o dată atîta maĭ mare —şi earăşĭ (totuşĭ) trup nu are?

Variantă.

Cu ocl'i nu s-vĕadi,
cu urĕacl'a sĕ-avdi.

Iliescu, *cartea de lectură* p. 42.

Traducere. — Cu ochiĭ nu se vede,—cu urechile se aude.

182. V'ilia.

(Oglinda)

Me [1]) veḑĭ, te veḑĭ.

Arom. II, 274, 29, Veria.

Traducere. — Mă vezĭ, te vezĭ.

Variantă.

Din fáţire nŏ-am ni limbă,
niţi gură să zburăscu,
ma la toţĭ lĭ spun sa şc'ibă,
cusurlĕ-alor şi nu-s nîirescu.

Il. op. cit.

[1]) La *Veria* se zice: *mi* şi *ti*, nu: *me, te.*

www.digibuc.ro

Traducere — Din naştere nu am nicĭ limbă,—nicĭ gură să vorbesc,—dar la toţĭ le spun să ştie,—defectele lor şi nu se necăjesc.

Variantă.

Tuţĭ tu mine s-mutrescu,
se arisescu, nu sé-arisescu,
pri mine nu s-nîirescu.

Samarina Auz. de la d. George Diamandi.

Traducere. — Toţĭ se uĭtă în mine, — se plac, nu se plac, — pe mine nu se supără.

Cfr. Goroveĭ, 255. *Oglinda.*

183. V' u t ă ɣ a n ĕ a.

(Sabia).

Nauntru truplu-n' lu bîgară,
şi urecl'ili nafŏară-n' lĕ alîsără.

Traducere. — Mĭ aŭ pus trupul înăuntru, şi urechile afară mi-le aŭ lăsat.

184. X u r a f ĕ a.

(Briciul).

Ună virviriţă,
tuti păḑli l-imnă,
pri munte nu sĕ-alină.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — O nevăstuică—toate pajiştele le umblă — pe munte nu se urcă.

Cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 31. *Ariciul.*

185. Z i g a.

(Cantar, maĭ mic).

Ună cîţîluşi
cu máţili azvarna.

Traducere. — O căţea cu maţele pe jos.

www.digibuc.ro

186. Z m e l c[l] u l.

(Mĭelcul).

Cŏarni am
şi boŭ nu-n[l] h[l]iŭ
am sumár,
nu h[l]iŭ ɣ[l]umár
imnu şi scriŭ
şi ðascal nu-n[l] h[l]iŭ.

Traducere. — Coarne am—şi boŭ nu sînt,—am samar, — nu sînt măgar,—îmblu şi scriŭ,—şi învăţător nu sînt.

Ghic. Albanezească păr: Cărmiu (mĭelc).
Că s-ăştă, e brira ca, ɣomár s-ăşt'e samár ca, ngaa do şcon, arv[l]and l[l]ăşòn. (Boŭ nu îe, şi are coarne, măgar nu îe şi are samar, pe orî unde trece, lasă argint).

Variantă.

Un aúş cu casa după nîs.

Traducere. — Un bătrîn cu casa după dînsul.

Varianta.

Capră niţi gumár eràm,
cŏarne şi sumár avĕám.

Traducere. — Capră, nicĭ măgar eram,—coarne şi samar aveam.

Macedonia p. 104. No. 5.
Cfr. Goroveĭ, p. 118 sqq.

www.digibuc.ro

PROVERBELE AROMÎNILOR

www.digibuc.ro

PROVERBELE AROMÎNILOR

Proverbele la Aromînĭ se numesc:

Zbor Ex.: Ca *zborlu* ţe ḑiţi,...
(Ca vorba, proverbul, care zice....)
Cum v'ini *zborlu*;
(Cum vine vorba, proverbul)...
Ca *zborlu* aţél
(Ca vorba, proverbul acela),

Cuvendă (vorbă, cuvînt), întrebuinţat în acelaş mod, ca şi cuvîntul de maĭ sus: *zbor*.

Graiŭ, vorba, idem.

Ḑică: (zicătoare).

Pîrîmiθ (basm): va ti facă hŏara *pîrîmiθ*; va ti l'a lumea în gură *pîrîmiθ*;
(Te va lua satul de exemplu, de proverb).

Cuvîntul *parimii*, proverb, ieste întrebuinţat de ceĭ carĭ îşĭ fac educaţiunea în limba greacă.

O mică parte din proverbele carĭ urmează, 384, aŭ fost publicate în revista anuala: «*Zweiter Iahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*», care apare în Leipzig supt direcţiunea d-luĭ G. Weigand

O parte din ele sînt extrase din proverbele comunicate d-luĭ Zane şi publicate în opul intitulat: *Proverbele Romînilor*, Bucureştĭ, vol. I, 1993, vol, II. 1897.

Am crezut necesar a reproduce aproape toate proverbele aromîneştĭ, publicate în sus menţionatul op, din următoarea consideraţiune:

Cea maĭ mai mare parte din proverbele aromîneştĭ, publicate în *Proverbele Romîne* sînt greşit date ca text, unele şi ca traducere.

Voiŭ transcrie cîte-va numaĭ din ele, ca cititoriĭ să-şĭ facă o idee: [1].

No. 40 s' *banez* (bîneḑ, saŭ: bănеḑ) de azĭ [2] pîne *mâîne* (mîne, saŭ: mîni). Milescu.

43. *Aḑĭ* (azĭ) *ploe* (ploae), mâne grîndîne. Milescu.

49. Lu'rul de azĭ nu 'l *lăsă* (lasa) trĭ mîne. Milescu.

51. În Avgust s-ved *miruminlieli* (mirumîn'li saŭ: mirumîn'ili).

76. Canda căḑu din *cer* (ţer).

[1]). Cuvintele transcrise greşit sînt subliniate, în parentez se arată exacta lor transcriere, cum trebuie să fie scrise.

[2]). In exemplu următor, cuvîntul *azĭ* ie dat: *aḑĭ*, de unde reese o neconsequentă ortografie pentru dialectul aromînesc la d. Zanne.

www.digibuc.ro

92. Cama ghine s-hiĭ unã *ḑiuã* (ḑuã [1] saŭ zuã, după cum se aude la Gopeşĭ) *cocot* (cucót saŭ : cósut) *decît* (dicît) un an *gãllina* (gãllinã).

In proverbul variant tot din acest No. cuvîntul *gãinã* ĭeste scris: *gãlinã*, cu un singur *l*, adicã neînmoĭat.

102. Dzua *îmbara* (ambarã) *de* (di) *diminneţa* (diminĕaţa) s-veadi.

Avem deci în d-l Zane: Ḑiuã, Ḑuã, Ḑzuã.

148. Cuvîntul *tîmbare* (manta) îl explicã prin: *tamburã* (!).

197. Avem: *noptea*, în loc de: noaptea.

229. Avem: *ploe* şi *sore*, în loc de: ploae şi soare.

Etc. etc. etc.

Exemplele sînt aşa de multe, în cît nu greşim de loc spunînd, cã noua la zece sînt greşit date ca text; cã în transcrierea dialectuluĭ Dl Zanne nu se conduce după nicĭ o sistemã, introducînd ortografia particularã a fiecãruĭ din corespondenţiĭ sãĭ, carĭ, numaĭ scrupuloşi n-aŭ fost în adunarea materialuluĭ. Tot aşa de puţin fericit a fost Dl Zanne în utilizarea proverbelor aromîneştĭ publicate prin diferite scrierĭ. Un singur exemplu va pune în luminã aceasta:

3690 II. *Multe orĭ s-talie* cu limba *cama mult ca cu córda.*

Dl Zane traduce:

De multe orĭ se taĭe cu limba maĭ mult de cît cu ***coarda*** (de vioarã) (?).

Cŏardă pe aromîneşte înseamnă: *sabie* şi Dl Zane traduce prin: coardă de vioară!

3697 II. La *nŭscŭntŭ* (nîscînţĭ) tal'i *dintul'* (dinţil') ş-la *nŭscŭntŭ* (nîscînţĭ) tal'i limba.

Ne oprim aci.

Nouă ne pare foarte mult rãŭ, cã într-o publicaţiune aşa de importantă din maĭ multe punte de vedere, cum e lucrarea meritoasă a Dluĭ Zanne, premiată de Academia Romînă s-aŭ putut strecora atîta erorĭ, ca să nu zic: *numaĭ erorĭ*, întru ce priveşte dialectul aromînesc.

Care să fie cauza?

«Acum vr-o treĭ-zecĭ de anĭ se credea, cã pentru a face filologie asupra uneĭ limbĭ, nu-ĭ nevoe să o cunoştĭ şi vorbeştĭ foarte bine; aceasta era tot ce poate fi maĭ greşit; astăzĭ această părere s-a schimbat cu desăvîrşire, cel puţin în Franţa, unde se recomîndă celor ce se ocupă de filologie, de a nu face cercetărĭ decît asupra limbilor ce cunosc perfect».

«La noĭ se confundă maĭ tot-dauna *cunoştinţa* cu ştiinţa: spune, de pildă, cuĭ-va, cã nu ĭeste nimic ştiinţific asupra dialectuluĭ macedo-romîn, şi îndată are să se mire de ignoranţa ta, trimiţîndu-te cu mîndrie la nişte colecţiĭ de materialurĭ, şi acele fără caracter ştiinţific»! [2])

Aşa vorbea repozatul Lambrior la 1883 într-o scrisoare către d. Gr. Tocilescu. Socotim, cã alta nu poate să fie cauza, de cît necunoştinţa dialectului de către d. Zanne.

Am crezut necesar să ne oprim maĭ mult asupra *proverbelor aromîneştĭ* publicate în *Proverbele Romîne*, pentru ca utilizarea lor de ceĭ interesaţĭ să se facă cu toată rezerva cuvenită.

Proverbele publicate în cartea de lectură:

Cartea de alégere de Andreŭlu al **Bagav**, Bucureştĭ, 1887, de şi maĭ toate culese din gura poporuluĭ, aproape toate sînt prelucrate de autor.

[1]). Noĭ pe *ḑ* îl întrebuinţăm pentru a reda sunetul *dz*, după cum se vede din alfabetul de pe la începutul acestuĭ volum.

[2]) Lambrior: *Revista* pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, p. 196—197, Bucureştĭ, 1883.

www.digibuc.ro

Pentru aceasta noi nu o vom utiliza, decît în proverbele adevărat populare, transcriindu-le în tot-dauna cu ortografia noastră.

Mai acelaş lucru putem spune şi despre proverbele aromîneşti publicate în diferite alte scrieri.

Toate cele-lalte proverbe, idiotizme, zicatori, sînt culese de noi personal, unele, —foarte puţine— ne sînt comunicate de d-l Tacit Nicolae, institutor romîn în Turiia, şi mai în urma în Magarova.

Le-am grupat în ordine alfabetică dupa înţelesul principal al proverbului. Din cînd în cînd am alaturat şi cîte un proverb romanic saŭ german după colecţiunea de *Ida von Düringsfeld* şi *Otto, Freiherr von Reinsberg—Düringsfeld*, Leipzig, 1872, şi după colecţiunea: *Proverbele Romînilor*, de Iuliu Zanne, vol. I, II. [1]).

Cele-lalte izvoare se vor menţiona în cursul publicaţiunei.

---

[1]) Se va cita: Dür (ingsfeld), No. Vol., apoi pagina ; Z. (anne), No ; dacă proverbul ieste aromînesc, după număr, se menţionează şi numele primului corespondent aromîn.

www.digibuc.ro

PROVERBELE AROMINILOR

1. Di aumbra di *ac*, casă nu s-faţi.

(De umbra aculuĭ, casă nu se face).

2. *Acasă-l'* omlu ş-easti domnu.

(Acasă-ĭ omul este stăpîn).

3. Di ţe *s-acaţă*, s-usuca.

(Orĭ-ce lucru prinde, se uscă).

Z. II, 4819, Milescu.

Despre omul lipsit de noroc.

4. *Acl'amă-l* la numta, si-ţĭ ḑica : «ş-tră mulţĭ an'!»

(Invită-l la nuntă ca să-ţĭ zică : «şi la mulţĭ anĭ»).

Germ. Undank ist der Welt Lohn.

Urare prin care se crede, că mireasa va muri.

5. Va-l *aclĭém* şi va-l' pitréc ş-culác !

(O să-l chiem—învit—şi o să-ĭ trămit şi colac !)

Notă. Se obicĭnueşte la nuntă, ca naşul şi fărtatul, cei maĭ în onoare, să fie învitaţi cu un *colác* (cozonac), care se duce în sunete de vioară la dînşii, de unde apoi se duc la casa mireluĭ, tot cu aceeaşi pompă.

Aci e în trebuinţat în sens ironic, pentru cine nu l onorăm aşa de mult.

6. «Am *acşí*, carı nu şti».

(Dar aşa, cine nu ştie).

După ce face cineva un lucru, după ce dezleaga ceva greŭ, toata lumea zice, că ar fi putut face şi dînsa aşa ceva.

7. *Adună*, cînd h'ĭı tinĭr s-aĭ cînd auşeşti.

(Adună, cînd eştĭ tînăr, să aĭ cînd îmbătrîneştĭ).

www.digibuc.ro

8. ***Află*** de-adară.

(Găseşte şi face).

Nota. — Se zice pentru cine face rău la mulţi debilĭ, fără să i se înfunde. Pentru cine se lasă a fi nedreptăţit.

9. Ţe tricú, se-***agîrşaşti.***

(Ce a trecut, se uĭtă).

10. Şi cu ***aguride*** s-faţi n'ari.

(Şi din agurídă se face mĭere).

Z. 355. Dan.

11. Dĕ-a ***ag'un*** miţĭ şi sîrmi, saŭ : urdi'ţĭ.

(De flămînd—fiind flămînd—mănîncĭ şi fărămăturĭ saŭ : urzicĭ).

12. ***Ag'unlu*** cumă'ţi anv'i-eadă.

(Flămîndul codri visează).

cfr. Vrabia malaiŭ visează.

13. Vin'ră ***ayril'*** si scŏată bunil'

(Aŭ venit sălbaticiĭ să scoată pe ceĭ blînzĭ).

Z. 2490: Aŭ venit salbatcii, să împace domesticii.

14. De-***ayuriŏă*** s-faţi n'ari, ma cu arîvdari

(Din agorídă se face mĭere, dar cu răbdare.

cfr. Cu încetul se face oţetul.

Turcesc : Koruntan petmez olur. — Neìleĭ ? — Sabirilei ! (Din agurida se face miere.—cum ?—Cu răbdare).

(G. Dem. Teodorescu).

15. ***Ahtari*** cap, ahtari minti.

(La atare cap, atare minte).

Dür 641, II 363 lt.: Qualis rex, talis grex.

16. Carĭ ***alagă***, nv'ie s-curmă.

(Cine aleargă, curînd osteneşte).

Dür. 6, l. Wer langsam geht, geht sicher.

17. Aţél ţi ***alagă*** multu, va să s-curmă curundu.

Arom. II, p. 271, 14.

(Acel care aleargă mult, se va osteni curînd).

18. ***Alandala*** saŭ ***altitralti.***

(Alte pentru alte).

www.digibuc.ro

19. No-*alagă*, s-nu caḑĭ.
(Nu alergă, să nu cazi).

20. Carı *alagă* dupa multi, ch'ardi ş-puţina.
(Cine aleargă după multe, pĭerde şi puţinul).

21. Carı *alagă*, multi ştii.
(Cine aleargă, cine umblă, multe ştie).

22. Cin'l'i *alatră* ca la lună.
(Alatra cĭĭniĭ ca la lună).
Z. 1949 Dan.

23. Cînd *tĕ-alavdă* una lumi, ţe ţ-u, că tĕ-alatr-un cîni?
(Cînd te laudă o lume întreagă, ce-ţĭ pasă, că te latră un cîne?)

24. *Alavdă* fisúl'ili, ş-mîca carni.
(Laudă fasolea (mîncarea de fasole) şi mănîncă carne).
Dür 52, II, 29: Lobe die Berge, und bleib, in der Ebene.

25. *Alavdă*-mi gura, ca ti bat.
(Laudă-mă gură, căcĭ te bat).
Pentru cine se lauda singur.

26. Carı s-nu hiba *albu*, va h'ibă laiŭ.
(Dacă n-o fi alb, o să fie negru).

Carı s-nu h'ibă ună, va h'ibă *alantă*.
(Dacă n-o fi una, o fi alta).

27. Io z-ḑic *alfa*, tini-n' ḑiţı vita.
(Eu ţı zic *alfa*, tu îmĭ zicĭ *vita*).
Z. II. 5146 b. Ghicu.

28. *Algh'i* tu punḑí, şi peşti tu munţî.
(Albı (banĭ, sunătorĭ) în pungă, şi peştĭ în munţĭ chıar poţĭ găsi).
Dür 559, I, 291: Bar Geld Kauft.

29. *Algh'ina* ari ş-n'ari, ari şi hari.
(Albina are şi mĭere are şi fiere).

30. L'-trec *álislu* di nărĭ.
(Lĭ trec lanţul de nas).
A înfrîna pe cine-va ca pe un urs.

www.digibuc.ro

31. ***Alimtu***, spreălimtu.

(A fi lins, prelins).
Pentru cine umbla bine îmbracat, luxos.

32. ***Alîgatlu*** multi ştii.
(Cel umblat multe ştie).

Vezi No. 21.

33. ***Altă*** ḑîc aŏa ş-altă fac.
(Alta spun aci şi alta fac.)
Povestea lupului:
Lupul auzind, că mama unui copil, care plingea, ĭ-a zis acestuĭa: «*Taţĭ că va ti daŭ a lupluĭ s-ti mîcă*», tacı că de nu te voiŭ da lupului, ca sa te mănînce, a aşteptat pînă tîrziŭ de tot, cu speranţa sa capete copilul. Acesta tacînd, mama l-a luat în braţe, l-a sărutat şi a zis: *Fuḑĭ, lupe, ca fic'orlu n'-u bun.* (Fugi, lupule, căcĭ copilul mĭ e bun), ceea-ce a făcut pe lup sa zica: alta se spune aci şi alta se face.

34. ***Altu*** bişi s-altu nch'irdisi.
(Altul a b..... şi altul a cîştigat).

ἄλλος ἔκλασε καί ἄλλος πειρ' τὰ δέκα.

Altul a b.... şi altul a luat zece (lei).

35. ***Altu*** loc, altu portu.
(Alt loc, alt port).

36. ***Altu*** ari groşĭ, altu ari minti.
(Altul are parale, altul are minte).

37. ***Altu*** ş-ardi barba ş-altu ş aprindi ţiγara.
(Unul îşĭ arde barba, şi altul îşĭ aprinde ţigara).
cfr. Ţara arde de Tătarĭ, baba bea cu lautarĭ.

38. ***Altu*** faţi ş-alta traḑi.
(Alt face şi alt suferă).

39. ***Altu*** harĕa, ş-altu numa.

(Altul—unul—posedă calitatea (sau: viţiul) şi altul numele, bun saŭ răŭ, după cum primul are calitate sau viţiu).

Dür 344, I; Wölfflin V. 4, 349. Ich habe die Arbeit, die andern den Lohn.

40. ***Altu*** hască gura, ş-altu nch'irŏîseaşti.

(Altul cască gura, şi altul cîştigă).

Dür. 344, I, 173: Der Eine hat's Geniess, der And're hat's Verdriess; it. uno fila et l'altro si vesta.

www.digibuc.ro

41. ***Altu*** hisca', ş-altu s-cumnică'.

(Altul căscă gura, şi altul se împărtăşi).

cfr. Nu ie pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte

42. ***Altu*** faţi, ş-altu bora (numa).

(Altul face şi altul are numele).

Cînd unul face ceva şi altul suferă.

43. ***Alţî*** mîcă mĕari, ş-altor l-amurtă dinţîl'.

(Unîĭ mănîncă mĭere, şi altor le amurţesc dinţiĭ).

44. ***Alţî*** adară av'în'ili, ş-alţî strıcŏară buţli.

(Alţiĭ — uniĭ — lucrează viile, şi alţiĭ strecoară butoaĭele, — adică: bea vınul.)

Dür 346. I, 176. Der Eine pflanzt den Baum, der Andere isst die Pflaum.

45. Nu pŏati z-bată altu, bati ***alui̯şi***.

(Nu poate să bată pe altul, bate pe omul luĭ).

sau:

nu pŏati s-u scŏată pri altu, u scŏıti pre-aluişĭ.

46. ***Al'ŭ*** mîţĭ, gura va-ţĭ ambută.

(Usturoiŭ mănîncĭ, gura o să-ţĭ pută).
Wer Pech angreift, besudelt sich.

47. Ne ***al'ŭ*** mîcă', ne gural'-ambuti.

(Nicĭ usturoiŭ n-a mîncat, nicĭ gura nu-ĭ pute).

48. ***Al'urĕa*** daĭ, ş-al'urĕa creapă.

(Aĭurea daı ş-aĭurea creapă).

Unde daĭ şi unde crapă?

49. ***Al'urĕa*** arucă tufech'a ş-l'urĕa aguděaşti.

(Aĭurea împuşcă şi în altă parte nimereşte—pe iepure).

50. ***Al'urĕa*** arucă tufech'a ş-al'urĕa arsari lépurli.

(Aĭurea împuşcă şi din altă parte răsare ĭepurele).
cfr. Unde daĭ şi unde crapa!

51. ***Al'urĕa*** cîrcîrĕaḑă ş-al'urĕa ŏaŭă.

(Aĭurea cotcodeşte şi aĭurĕa ouă.

www.digibuc.ro

52. Care nu gusta ***amarlu***, nu ştʻie ţi e záhărlu.
Arom. II, 276, 8.
(Cine nu gustă amarul nu ştie ce e zaharul).

53. ***An*** bişí ş-aestan anʻurzí.
ngr. περσ' ἔκλασε, φέτου βρόμσει.
(Anul trecut a băşit şi anul acesta a mirosit)
Z. 9. An s-a ars şi ĭestimp sufla.

54. Totna: ***an*** ma ghʻini.
(Tot-dauna se zice: anul trecut a fost maĭ bine).
ngr. Caθi persĭ calítira.
Fie-care an trecut maĭ bine.

55. Multi orĭ ţe ŏar-aduţi, nu aduţi necă ***anlu***.
(De multe orĭ ce aduce ceasul, nu aduce nicĭ anul).

56. Ţĕ-aduţe ŏara, nu aduţe ***anlu***.
Z. 5. Milescu.
(Ce aduce ceasul, nu aduce anul).

57. Carĭ si scŏală de ***anţlari,*** lʻa cunachi mari.
(Cine se scoală în zorĭ, acela va merge departe).
Dür. 101. Morgenstunde hat Gold im Munde,
Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge.
It. Aurora Musis amica. fr. Travail du matin, prend bientôt fin.
cfr. Z. 5916.

58 Nŏ-ari ***angîrmari***.
(Cum am zice: «N-are lovele», n-are parale.

59. ***Anvʻiseăţlă !***
(Visează).

60. ***Anʻia*** n-ardi caplu foc ş-alúi lʻ-ardi tra gʻoc.
(Mie mĭ-arde capʻul foc, şi luĭ lĭ arde de joc).

61. Spinţuráţi birbatlu a meŭ, că ***anʻia-nʻ*** vʻine andrală.
(Spînzuraţĭ pe bărbatul meu, căcĭ mie-mĭ vine ameţeală).

62. Lʻ-ari ***anʻlĭʻ*** su cîcʻuă
(Are aniĭ supt căcĭulă).
Se zice pentru cine îşĭ ascunde anii ; pentru cine se arată mic, dar în realitate ĭeste în vîrstă,

www.digibuc.ro

63. ***An'l'i*** bun' ti nvĕaţă s-asparĝi, ş-an'l'i greĭ s-adún'.

(Aniĭ buni te învaţă să risipeştĭ şi aniĭ greĭ—răĭ, neproductivĭ—să adunĭ).

Z. 15.

64. Nŏ-***an'urzĕaşti*** gh'ini.

(Nu miroase bine).

Z. 5449 Il. A-ĭ mirosi răŭ.

65. ***Aŏá*** ţ-u caléa !

(Z. 612 Pe icĭ ţĭ-e drumul).

66. ***Pîn aŏá !***

(Pînă aci).

Pîn ***aŏá*** ş-ma nclo nu !

(Pînă aci şi maĭ încolo nu !)

Expresiune prin care tăĭem cuĭ-va apa de la moară.

67. ***Aŏá-ĭ*** aŏá.

(Aci-ĭ aci).

Isp.[1]) 31. Acu e acu.

68. ***Apa*** dŏarmi, duşmanlu nu dŏarmi.

(Apa doarme, inimicul nu doarme).

69. ***Apă*** di liturv'ie.

(Apă de prescure).

Adică : A fi cine-va curat de tot.

Vezĭ : *trandafir.*

Nota. — Apa cu care se frămîntă prescurele trebuĭe să fie neîncepută şi cît se poate de curată.

70. ***Apa*** stîtută se ambuti.

(Apă stătută pute).

Z. 377. Apa stătută miroase.

71. ***Apa*** trĕaţe, arina arîmîne.

Arom. II p. 278, 16.

(Apa trece, nisipul rămîne).

71 bis. ***Apa*** cură, ch'étrile arîmî'n.

(Apa trece, pietrele rămîn).

Z. 378. Weigand, Milescu.

[1]) Isp(irescu). Ḑicatorĭ Populare, publicate în Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie. (An. I. 1883 ; II, 1884 ; III, 1885). Se va cita : Isp. No.

www.digibuc.ro

72. ***Apa*** cură, ch'étrile arîmî'n.

(Apa curge, pietrele rămîn)

Zane 378, Bagav. 84.

73. ***Apa*** totna va s-tŏarnă, ĭu l' era cupan'a veacl'e.

(Apa tot o să vie, unde îĭ era albia vechĭe).

Z. 380. Bagav.

74. ***Apa*** mintită cúc'ubi aduţi.

(Apa turbure buştenĭ aduce).

Z. 391, Milescu.

75. Pŏartă ***apă*** a mórţîlor.

(Cară apă morţilor.)

Adică, om slab, care nu o va duce mult.

76. Va-n' tal' ***apă*** dit praşı, s-u baḑı tu ţeapi !

(O să-mĭ taĭ apa din praşĭ, să o bagĭ în cepe !)

Cfr. Z. 1341. O să-mĭ ĭeĭ boiĭ să mă laşĭ cu caru în drum !

Exprimă nepăsarea.

Poveste : Două femeĭ s-aŭ luat la ceartă pentru apa unuĭ mic izvor. Una voĭa să ducă apa în grădina eĭ, cealaltă din contră. După ce s-aŭ certat mult, stricîndu-şĭ reciproc canalurile, carı duceaŭ apa în grădina fie-căreĭa, una din ele, neputînd strică canalul celeĭ lalte, făcut de astă dată în mod solid, a a intrat în gradina rıvaleĭ şi ĭ-a stricat canalul cel mic, care ducea apa în praşĭ, făcînd ast-fel ca apa să adape cepele, lucru indiferent pentru stăpîna grădineĭ, fiind-că atît praşiĭ cît şĭ cepele trebuĭaŭ adăpate.

77. ***Apa*** dŏarmi, nîs nu dŏarmi.

(Apa doarme, el nu doarme).

Pentru a arăta, că cine-va e foarte sîrguitor, muncitor din cale afară.

78. «***Apă***» nvĕaţă.

(Ca apa învaţă).

Cînd cine-va învaţă foarte bine.

79. Di ***apa*** ţe dŏarme, s-ţĭ h'bă fricǎ,

(De apa care doarme, care e lină să-ţĭ fie fricǎ).

80. ***Apă*** ţe dŏarmi.

(Apă care doarme).

www.digibuc.ro

Nu trebuie să te încrezi în apa care doarme, fiind-că în genere este adîncă şi periculoasa.
Se întrebuinţează pentru cei şireţi, vicleni.
Cfr. Z 307. Apa lină mult te înşală.

81. ***Apa*** nŭ-ari pisti.
(Apa n-are credinţă).

82. Apa, foclu ş-mul'area nu aŭ pisti.
(*Apa*, focul şi muĭrea n-aŭ credinţă).

83. ***Apa*** pîn nu s-al c'aşti, nu s-limbiḑaşti.
(Apa pînă nu se turbură, nu se limpezeşte).

84. Tŭ-***aprĕasa*** ş-tu ch'irita.
(Cînd e luna nouă, — cînd se aprinde luna — şi cînd dispare luna).
Foarte rar.

85. Nu descoápiră ***arană*** veacl'i.
(Nu descoperi rană veche).
Germ.: Sprich nicht von alter Wunde.

86. Nu diş'l'idi ***arană*** vĕacl'e, că doari.
(Nu deschide rană vechĭe, căcĭ doare).

87. Bigă' mîna prĕ-***arană***.
(A băgat mîna pe rană).
A atinge rana; a şti ce te preocupă.
Isp. 1455.

88. Cari ***aravdă***, amîntă.
(Cine rabdă, căştigă).
Vezĭ No. 115.

89. ***Aravdă*** şi taţĭ, macă vreĭ z-bînéḑi.
(Rabdă şi tacĭ, dacă vreĭ să trăeştĭ).

90. Cari ti nveaţa tr-***ară'ŭ***, nu -ţĭ va bunlu.
(Cine te învaţă să facĭ rele, nu-ţĭ doreşte binele).

91. Fa gh'ini, s-afli ***ară'ŭ***.
(Fă bine, să afli rău).
Isp. 2148.

www.digibuc.ro

92. ***Arăŭlu*** l-seamna Dumniḑalu.
(Pe cel rău îl însemnează Dumnezeu).

93. ***Arăŭlu*** cŏ-ara'ŭ si scŏati.
(Răul se scoate cu răul).

94. Ş niinti ***ară'ŭ*** ş-nipói laiù.
(Şi nainte rău şi îndărăt prost,—negru).

95. ***Arbineslu***-ĭ: besă pri ḑinucl'u.
(Albanezul-toscă, —ĭe cu credinţa pe genuchiu).
Vezĭ · *Toscă, Ghegan, Culónia, capră, δicun'ar, Cet*

96. ***Arbineslu***-ĭ: frati cu alîvdarĕa.
(Albanezul-toscă-ĭeste frate cu lauda).

97. Sĕ-alavda ca ***Arbinés***.
(Se laudă ca albanez)

98. ***Arbineslu***-ı : gh'us me pinga.
(Albanezul ĭe: cu jumătate de opincă).

Notă. — Cuvintele: *Gh'us me pinga* sînt cuvinte albanezeşti.

99. Pr-ıu treaţi ***Arbineslu***, l'-sĕacă mîna.
(Pe unde trece Albanezul, şterge ce poate).

100. Lucreaḑa c ***argát*** ş- bîneaḑa ca domnu.
(Lucrează ca un argat şi trăeşte ca un domn).

101. Tu ***aripidină*** şi brŏasca alagă.
(In povîrniş aleargă şi broasca ţestoasă).

102. Lo ***aripidina***.
(A apucat pe povîrniş).
A început să săracească.

103. ***Aríz*** tu sulă.
(Orez în frigare).
Aḑică: imposibilul a-l face posibil.

www.digibuc.ro

104. ***Arîderli*** ş- cîrcîrărli aducu şi cripărli.

(Rîsetele şi *cîrcîrările* [1]) aduc şi întristările).

[1]). *Cîrcîrare*, cuvînt imitativ de la modul de a rîde : *circîr*, însemnează rîs mult.

105. Şadi n-cali un ţucál di ş-***arîdi*** di bucál,

(Şade *hîrbul stricat* în cale şi rîde de *bocal*.).

Nota. — *Bocal* ĭeste un vas frumos de porţelan, cu care se bea vin.

Dür 467, II. 257.

106. Di ţe ţ-***arî'ţă***, nu ascáchĭ.

(De ce ţĭ baţĭ joc, nu scapĭ).

Adică ţi se întoarce şi ţie ceea de ce ţi-aĭ bătut joc.

107. Nŏ-ari ***arînţă***.

(N-are rînţă).

Notă. — Mieiĭ, cînd nu mănîncă colastră, nu prind rînză şi nu se dezvoltă ca ceĭ-lalţĭ mieĭ.

108. Cŏada-l' cadi ***dĕ-arîni*** şi tut în sus u ţîni.

(Coada ĭĭ cade de rîĭe şi tot în sus o ţine).

Vezĭ : *Capră*.

Isp. 758.

109. Nu-n' aprindi ***arîn'a***.

(Nu-mĭ excită rîĭa).

Adică, nu mă aţiţă, nu mă necăjì.

110. ***Arîn'oslu***, s-nu si scărch'ină, va s-frĕacă.

(Cel rîĭos, dacă nu s-o scărpină, s-o frecă).

111. ***Arîslu*** cu plîngul suntu cusurín'.

(Rîsul cu plînsul sînt verĭ).

Arîdĕarĕa-ĭ viţină cu plînţĕarĕa.

(Rîsul ĭe vecin cu plînsul).

112. Ari ***arî'ŭ*** fîră θimó, s-aĭba om fîră caimó ?

(Există rîŭ fără torent, să existe şi om fără dor).

Z. 1110. N. St.

113. Nică nu ag'umsi la ***arî'ŭ*** şi scula' pol'li.

Z. 1104. Milescu.

(Încă n-a ajuns la rîŭ şi-şĭ ridică poalele).

www.digibuc.ro

114 ***Arîŭlu*** dipús buc'un[1] vaĭ aducă.
(Rîul revărsat buştenĭ o să aducă).

115 ***Arîvdáşĭ***, amintáşi.
(Răbdaşĭ, cîştigaşĭ).

116. Li dĕadi ***ármatli***.
(Le-a dat — depus, armele),
Adică: s-a închinat, s-a supus.

117. ***Arméanlu-ĭ*** şŏaric.
(Armeanul ĭeste şoarece).

118. ***Armînlu*** nu ch'ari.
(Romînul nu pĭere!)

Vezĭ: *Vlah'*.

119. Βλάχος 'ς τό βουνό, σιγαλή θάλασσα.
(Aromînul în munte, e ca amarea liniştită).

Papageorgiou, Byz. Zeitschr.

120. ***Armînlu*** tu g'ug, i vaĭ cîntă, i pîni vaĭ mîcă.
ngr.[1]) U Vlahos s-tun anîfuru, i θa traγuδîsĭ, i psumi θa faĭ.
(Aromînul în suiş, sau va cînta, saŭ pîne va mîncă.
Fiind-că se plictiseşte pînă să suie muntele, cînd merge cu catiriĭ încărcaţĭ.

121. ***Armînlu*** n-calár (călăr) i văĭ dŏarmă, i vaĭ cîntă.
ngr. U Vlahos cavala, i θa chimiθî, i θa traγuδî.
(Aromînul călare mĭergînd, saŭ va dormi, saŭ va cînta.)

122. ***Armînlu:*** pîni cu caş, cîndu vaĭ cadă di somnu, va tragă mînà.
ngr. U Vlahos: psumi mi tirî, otan θa nistàxĭ, θa sculásĭ
Aromînul, mîncînd pîne cu brînză, cînd va pica de somn, va isprăvi).
Fiind-că brînza ĭe foarte mistuitoare pentru Aromîn.

123. ***Armînlu*** ş-ŏarfîn s-h'ibă, tut pri c'elnic va ş-ŏ-aducă.
ngr. U Vlahos ch'i ftuhós an ini, pali c'élnicas mirizi.
(Aromînul şi sărac să fie, tot a celnic miroase).

124. U Vlahus éscasi tun δv'áulu.
Aromînul a făcut pe drac să crepe.
Aşa spun Vălăhaḑii (turcii din district'ul Grebena) despre Aromînĭ.

Diamandi Giogĭa, Samarina, Epir.

[1]) ngr. —Neogreceşte, aceste proverbe sînt culese printre capăciarî, Aromînĭ grecizaţĭ.

www.digibuc.ro

125. Εσκότουσαν 'νὰ βλάχο, σ'τα παπούτσια μο υτό γράφω
(Dacă au omorît pe un ***Aromîn***, în papucul mĭeu o scriu)

125bis. Ο βλάχος, ἄρ'λων κ'ἄν γενῃ, πάλιν πριτζαις μυρίγει.
(Romînul boer de ar deveni, tot miroase a căcărează de oae).
Z. XXIII.

126. Dĕ afoara ***aróş***, di nauntru v'irminós.
(Pe din afară roş şi pe din năuntru viermenos).

127. Incilica' pre-***aroşlu***
(A încălecat pe cel roş, cal=vin).
A se îmbată.

128. ***Arşinĕa--ĭ*** tră ŏamin'
(Ruşinea este pentru oameni).

129. Carĭ nŏ-ai ţe s-faţi, ***arucutĕă*** ch'etri din ţeană.
(Dacă n-ai ce face, rostogoleşte pĭetre de pe colină).

130. ***Aruslu-ĭ*** ursa.
(Rusul ĭe ursul).

Aromînii, vrînd să vorbească de Ruşi, fără ca să fie înţeleşĭ de străinĭ, îi denumesc *urşĭ*.
Aceasta, fiind-că iconarii, carĭ vin prin Macedonia sînt îmbrăcaţi în aşa mod, că par a fi nişte urşi.

131. Citră tu ***ascîpitată*** mutrĕaţte.
(Se uită cître apus).

Om de care e puţina speranţă, că o să trăească mult.

132. ***Ascuch'é.***
(Scuipă).
Ca cele spuse să nu se prinză.

133. Di nu s-me ***ascuch'i*** tu faţa, ma gh'ini tu piltă'ri
(De unde—în loc—să mă scuĭpe în faţă, mai bine la spate,—în absenţă, fără să văd).

134. In ***ascuch'i***, no alinḑi.
(Unde scuipă, nu linge).

135. ***Asimi*** curată
(Argint curat).
cfr. Z. 428 : A scoate ca argintul.

www.digibuc.ro

136. Pînă j-de aumbră-l' să-***aspare***.

(Se teme chiar de umbra luĭ proprie).

Lt. umbram suam metuere.

137. Va te ***aspél*** tu nŏauă arîurĭ.

(Te voiu spăla în nouă rîurĭ).

Notă. Se zice, cînd se certă cine va cu vre-unul Asemenea : *va te adar, s-nu ştiĭ cîtră ĭu s-faţĭ.*

(O să te fac să nu ştiĭ în cotro să apucĭ).

138. Maca l'-***asún***' : ŏaspiţi cîţĭ z-dîţi adún'.

(Dacă-ĭ sunt — dacă aĭ bunĭ : —prietinĭ cîţĭ de mulţĭ poftesti adunĭ).

139. Nŏ-***aţĕá*** ma ţĕá.

(Nu aceea, dar aceea).

Z. 1187. Nu-ĭ teiŭ-beleiu, ci-ĭ beleiu teiŭ.

140. ***Aţía*** rîde, aţia plînji.

(Aci rîde, aci plînge).

Om puţin serios.

141. ***Aţía*** si ngac'i aţia z-başi.

(Aci se ceartă, aci se sărută).

Pentru oamenii puţinĭ serioşi.

Vezĭ : *ficiorl'i.*

142. ***Aţl'i*** z-bat şi tarl'i pat.

(Armăsarii se bat şi măgariĭ suferă, trag).

143. Şi de ***aumbră***-l' l'-u fricĕ.

(Îi ĭeste fricĕ chiar de umbra sa).

Lt. umbram suam metuit.

144. Nŏ-arîdi de ***aúşĭ***, că ş-tini vai auşeştĭ.

(Nu rîde de bătrînĭ fiind-că şi tu o să îmbătrîneştĭ).

cfr. Ispirescu 1651.

145. ***Aúş***, aúş ca Dumniḑa'ŭ.

(Bătrîn, bătrîn ca D-zeu)

www.digibuc.ro

146. ***Aúş.*** că ţiţĕái lŏ-agîrşí Dumniţa'ŭ tu lumea aesta.

(Batrîn de ziceaĭ l-a uitat D-zeu pe lumea această).

147. ***Aúş,*** că lŏ-agîrşí mŏartea ; di cîndu bînĕaţă ş-moartea lŏ-agîrşí

(Bătrîn, că l-a uĭtat moartea ; de cînd trăĭeşte şi moartea l-a uitat).

148. ***Auşáticlu*** i greu.

(Bătrîneţea e grea).

149. Ş-***auşlu*** citu-i di aúş, tot lŏ-arisĕaşti merlŏ-aróş.

(Şi moşuluĭ, cît e de bătrîn, tot lĭ place mărul roş).
Lĭ plac femeile, fetele frumoase.

150. Omlu ma ***auşaşti,*** bagă di glirĕaşti.

(Omul dacă îmbătrîneşte, începe de înebuneşte).

151. Omlu ***aúş*** ca natu s-faţi.

(Omul bătrîn ca copil se face).

Dür. 51. I, 24: Alte Leute sind zweimal Kinder, Lt. Bis pueri senes.

152. Viţúşĭ ***aúş*** viţĕarcu, ahtari ş-tinir fu.

(Dacă aĭ văzut un bătrîn viţios, — să ştiĭ, — aşa a fost şi tînăr).

ngr. iðis v'eru palavó, teθch'os itan ch'i s-ta n'ata.

153. ***Auşl'i*** vor pîni mŏali
Batrînii ĭubesc pîne moale.

(Adică femeĭ tinere).

154. ***Auşl'i*** vor pîni mŏali şi v'in vecl'u.

(Bătrînĭ poftesc pîĭne moale şi vin vechiŭ.)

155. To-***A`vgustu*** z-ved mirumîn'ili.

(In luna luĭ August se văd mirumin'ili).

Z., 51. Milescu.

Fie-care zi din luna luĭ August, începînd cu prima, reprezintă o lună şi anume, prima zi reprezintă luna luĭ Ianuarie ; a doua, pe a luĭ Februarie şi tot aşa pînă la ziua a 12-a, care reprezintă pe Decembrie.
După timpul ce va face în aceste zile, vor fi şi lunile ce reprezintă ele.

www.digibuc.ro

156. H'îl'eĭvrá de-*A'vgustu,* ḑî-l': an bun.
(Friguṛilor din August, să le zicĭ: an bun).
Dacă capeţĭ friguṛĭ în luna luĭ August, nu te maĭ lasă un an de zile.

157. *Avutlu* tuti hărli lĕ-ari.
(Bogatul toate calităţile le are).

158. J-draclu aduţi *avutluĭ* ðŏari.
(Şi dracul aduce bogatuluĭ daruṛĭ).

159. Alagă dup *av'istérĭ.*
(Aleargă după comoare).
Caută lucruṛĭ deşerte.

160. Dusi *av'ŭ* si s·facă, di draţĭ nu p'tu sĕ-ascapă.
(S-a dus să se facă sfînt şi nu se putu scăpa de dracĭ).
cfr. ngr. θέλει να γιάσῃ κ'ὁι δγιάβόλοι δέν τούν ἀφίνουν.

161. *Axenlu* ti scarch'ină, ĭu nu ti mîcă.
(Scăinul te scarpină, unde nu te mănîncă).
Z, II, 3751. Milescu.

162. Iţi *azbŏă'iră,* nu-s mîcă.
(Oṛĭ-ce zboară, nu se mănîncă).
Nu tot ce zboară se mănîncă.

163. *Azbă'iru* boŭlu.
(Zbură boul).
A arătà imposibilul.

164. *Azbuiră'* pul'lu.
(A zburat pasărea).
A scăpà o ocaziune favorabilă.

165. *Azguria* mîcă—tal'e—şi h'erlu.
(Rugina mănîncă—taĭe—şi fĭer).

166. Lucrul di *azĭ* nu-l lasă ti mine.
(Lucrul de azĭ, nu-l lăsà pentru mîne).
Z. 49. Milescu.

www.digibuc.ro

167. ***Azĭ*** plŏae, mîne grîndine.

(Azĭ ploae, mîine grindină).

Z. 43. Milescu.

168. ***Azĭ*** are, ăzi mîcă.

(Azĭ are, azĭ măncă).

Z. 33 Milescu.

169. Z-bînéḑ di ***azĭ*** pînă mîne.

(Să trăĭesc de azĭ pînă mîĭne).

Z. 40. Milescu.

cfr. A trăi de azĭ pe mîne.

170. — ***Ba,*** că-ĭ şŏaric !
— Ba-ı cîtuşĭ !

— Ba,-ĭe şoarece !
— Ba, ĭe pisică !

Vezĭ la sfîrşit : anecdota referitoare la No. 170.

171 Nu ***bagă*** (arucă) pipér tu mîcari xĕană.

(Nu băgă (aruncă) piper în mîncare străină).

Dür. 273. I. 138: Was dich nicht brennt, sollst du nicht löschen.

It. Tua quod nihil refert, percontari desinas.

172. L' cură ***bálili.***

(A-ĭ curge balele după ceva).

Z. II, 4879.

173. Cu ***bana*** tuti si-ndreg.

(Cu viaţă toate se dreg,—toate se orînduĭesc).

174. ***Bană*** di cîni.

(Traiŭ de clĭne).

Traiŭ răŭ.

175. Carĭ ş-ari ***barba,*** ş-ari ş-ch'áptinli.

(Cine îşĭ are barba, îşĭ are şi pĭeptenele).

176. Nu-n' ***bati*** caplu.

(Nu-mĭ bate capul).

177. Tini l ***baţĭ*** şi el si-ngraşi.

(Tu îl baţĭ şi el se îngraşe).

Cîn cine-va ĭe perzecutat, el se oţeleşte şi devine deştept în acelaş timp. In loc să peardă, cîştigă.

www.digibuc.ro

178. Şi z-bĕaĭ şi numă ***bună*** s-aĭ, nu s-faţi.

(Şi să beĭ şi nume bun să aĭ, nu ĭe cu putinţă).

Adică: A fi beat şi lăudat, nu se poate.

179. Carı ***bĕasi***, amputi.

(Cine bese, pute).

180. Cu ***bişin'*** nu z-vîpsescu ŏáuli.

(Cu b.... nu vopsesc oule).

757. Cu gogoşĭ nu se cănesc oule.

181. L-***biú*** di v'iŭ.

(L-a băut de viu).

A prăpădi pe cine-va.

182. Arucutĕaşti ***bizbil'i***.

(Rostogoleşte bolovanĭ).

A vorbi prostiĭ.

183. Cît ***bînéḑĭ***, ahîtu-nveţĭ.

(Cît trăeştĭ, attt înveţĭ).

184. ***Bîrbatlu*** s-pŏartă cu saclu şi mul'arĕa si scŏată cu aclu,—casă nu sĕ-adară.

(Bărbatul să poarte—aducă—cu sacul şi femeea să scoată cu acul,—casă nu se face).

185. Dă-n', ale, ***bărbatlu*** a tăŭ,
şi tini ţîni-ţĭ mal'lu a meŭ.

(Dă-mĭ,—fa pe bărbatul tăŭ,
şi tu ţine pisălogul mĭeŭ.

Isp. 1617.

186. ***Bărbatlu*** cu cruţea în cap, m'l'arĕa cu draclu tu ínima.

Z. 2756, II, N. St. Nijopule.

(Bărbatul cu crucea în cap, muĭerea cu dracul în inimă).

187. Sturlu a cásăl'eĭ ĕasti ***bîrbatlu***.

(Stîlpul caseĭ este bărbatul).

cfr. Z. II, 2755.

188. Numia cásăl'eĭ i ***bîrbatlu***.

www.digibuc.ro

(Susţiitorul caseĭ ĭeste bărbatul).

Arată însemnătatea bărbatuluĭ.

189. Lŏ alîmsiră *boĭl'i*.

(Il linseră boiĭ).

A fi spin.

Vezĭ: *văţli*.

190. Di *borg'i*-ĭ pîn di guşi.

(De datorie-ĭ pînă în gît).

191. *Boŭlu* s-lĕagă di cŏarni şi omlu di¸limbă.

(Boul se leagă de coarne şi omul de limbă).

Dür. 700 II, 398; Das Pferd beim Zaume, den Mann beim Worte.—Lt. Verba ligant homines, taurorum cornua funes.

cfr. Isp. 496.

192. Tut *boŭlu* l-mîcă' ş-la cŏadă s-curmă'.

(Tot boul l-a mîncat şi cînd a ajuns la coadă a ostenit).

Dür. 761. I 399 fr. Quand on a avalé le boeuf, il ne faut pas s'arrêter à la queue.

Cfr. Z. 1331.

193. Bĕa apa ca *boŭ*.

(Bea apă ca un boŭ).

194. Cu un *boŭ* nu s-ară.

(Cu un boŭ nu se ară).

Z. 427. Milescu.

195. *Boŭ* z-dusi, boŭ vin'i.

(Boŭ s-a dus, boŭ s-a întors).

196. Z-duse *boŭ* şi vine vacă.

(S-a dus boŭ şi s-a întors vacă).

Din prost şi maĭ prost.

Z. 1337. Dan.

197. Ca *boŭlu* mîcă.

(Ca boul mănîncă).

Z. 2642. A avea burtă de viţel sărac.

www.digibuc.ro

198. Cu ***brâţîli*** dişcl'isi.
id. Cu braţele deschise.

(A primi bine, cu ĭubire pe cineva).

199. Tră ***brŏască,*** bruscon'lu-ĭ: sŏari.

(Pentru broască, broscoiul ieste, ca un soare).

Dür 818. I. 434 Jedem gefällt das Seine.

200. Ş-mîşcă' ***buḑa.***

(Ş-a muşcat buza).
In semn de căinţă, de întristare; regret pentru ceva.

201. Dipusi ***bŭḑîli.***

(A plecat buzele).
Gata sa se supere; gata să plîngă, cînd e vorba de copiĭ.

Z. II, 2814.

202. Cu ***bùḑîli*** cripati.

(Cu buzele crăpate).
A fi întristat.

203. Vultúrlu scŏate ***buf,*** şi buflu vultúr nîscîndi orĭ.

(Vulturul naşte bufniţă şi bufniţa vultur cîte odată).

Dür. 654 I. 342: Manch gute Kuh hat ein übel Kalb. Die bessten Eltern haben oft ungeratene Kinder.

204. Sĕ-adunară orn'il' tuţĭ, di bigară ***buflu*** cap.

(S-aŭ adunat toţĭ corbiĭ şi aŭ ales de fruntaş pe bufniţă).

205. Omlu aestu ti tal'e cu ***bumbaclu.***

(Omul acesta te taĭe cu bumbacul).

7. 470 Milescu.

206. — «***Bună*** ḑuă, Gh'oto!»
— «Ḑadă scot.»

— (Bună ziuă, Ghĭoto!
— scot zadă!)

ngr. Καλησπέρα γέρο! κουκιά σπέρο (Byzant. Zeitschift III, pag. 557. 13).

— ***Bună*** seară, bătrinule!
— sădesc fasole.

Turceşte: Acşám heirr olsún [
— balîc_avlarî'm.

— Bună seară!
— Peşte prind.

www.digibuc.ro

207. Di ***bunlu*** vîră nu fuḑi.

(De omul bun nimenĭ nu fuge).

209. ***Bun*** ca pîně ţěa calda.

(Bun ca pîĭnea cea caldă).

210. ***Bun*** — záhari.

(Bun ca zahărul).

211. ***Bun***, si-l baḑi prě-arană.

(Bun, să-l bagĭ pe rană).

212. ***Bun*** cum nŏ-ari faptu altu fiśa.

(Bun cum n-a făcut al doilea natura).

213. Cu bunlu l'-mîţi ***caplu*** anîntŭĭ.

(Cu binele îĭ mănînci capul celuĭ lalt).

Adică : cînd te ĭeĭ cu binişorul pe lîngă cine-va, reuşeştı maĭ de grabă.

214. L'i s'-alîch'i ***buriclu***.

(I s-a lipit buricul).

A-ĭ cădea ceva tronc la inimă.

215. ***Ca*** ţinţi z-voĭ,
ca ţinţi-n' vreĭ,
ca iśa, iśa n' pari.

(Cam cincĭ îţĭ datoresc,
cam cincĭ îmĭ datoreştĭ,
îmĭ pare că sîntem fit.

Pentru a exprima o stare anarhică.

Origina acestuĭ proverb ĭeste următoarea. In 1854 Aromîniĭ de la Pind răsculîndu-se în contra împărăţieĭ turceştĭ, fiecare individ s-a înarmat pînă în dinţĭ. Ceı bogaţĭ, carĭ dăduseră banĭ pe datorie, voiaŭ acuma să-şĭ recapete banii, de teamă să nu-ĭ pearza Ceĭ saracĭ însă, crezînd, că acuma a sosit momentul să se scape de creditorĭ, cînd aceştia reclamaŭ banĭ, eĭ duceaŭ mîna pe ĭatagan şi, amenînţînd cu capul, spuneaŭ cuvintele de maĭ sus, prin carĭ tăĭaŭ creditorilor apa de la moară.

216. ***Cacă*** ningă vatră.

(Cacă lîngă vatră)

Om care stă mereŭ acasă, leneş, puturos.

www.digibuc.ro

217. *C...te* analtu.

(Cînd o scrînteşte de tot cine-va.

218. Si-l sufli (saŭ: sufl'i), *cadi.*

(Să-l sufli, cade)

Se zice de cine e tare slab.

219. *Caθi* un sapa cîtră nîs ş-u traţi.

(Fie-care o trage sapa cîtră dînsul).

220. Parălu *calbic* puté nu ch'ari.

(Banul calb nicĭ-odată nu pĭere).

221. Vindi-n' *calcavur.*

(Vinde-m' calcabur).

Isp. 170. A mîncá calcaburĭ.
Origina este turcească: *calc da vur*, inseamnă: Rădică-te şi bate.

222. *Calcă* pi urma tatî-suĭ.

(Calcă pe urma lu tată-seu).
Isp. 603.

223. Nu *calcă* strîmbu.

(Nu calcă strîmb).
Pentru cine nu greşeşte în purtare.

224. Nŏ-alasă *calĕa* s-l'aĭ cîrarĕa.

(Nu lăsá calea să apucĭ poteca).

225. Carĭ întrĕabă, *calĕa* ŏ află.

(Cine întreabă, drumul îl află).

226. Alasă *calĕa*, ş-l'a cîrarĕa.

(Lasă calea şi apucă poteca).

227. Ne tu *cali*, ne tu cîrari.

(Nicĭ în cale, nicĭ în cărare).
Dr. A fi în două cărărĭ; cu curu în două luntri.

228. Iţi faţĭ, fă-u *n-cale.*

(Orĭ-ce facĭ, fă o cum trebuĭe).

www.digibuc.ro

229. Carĭ xen ***cal*** încálică, n-cali discálică.
(Cine cal străin încalecă, în drum descalecă).

230. ***Calu*** aţél bunlu (saŭ: bunul) şi di sum mutafe s-cunŏaşte.
(Calul cel bun se cunoaşte şi de supt învelitoare).
Z. 1397. Milescu.

231. Z-bat ***cal'i,*** tu pl'ámiţă xĕană.
(Se bat caiĭ în grad străin).
pgr. Μαλόνουν διό γαϊδούργια σι ξένη αχυρόνα.
vezĭ: *gumár*.

232. (***Calu*** bun, singur ş-adavzi orzul.
(Calul cel bun, el însuşĭ îşĭ adauge orzul).
Z. 1430. Milescu.

233. A ***caluĭ*** nu-l' si mîcă carnĕa, ma imnáticul.
(Caluluĭ nu i se preţuĭeşte carnea, ci umbletul).
Z. 1429. Milescu.

234. ***Calu*** g'oni, tu g'ug s-cunŏaşti.
(Calul cel voinic, în suiş se cunoaşte).
Petron. Lassus tamquam caballus in clivo. Dür. 188 II 104: In Nöten sieht man den Mann fr. Au danger on cannaît les braves.

235. Ca ***calu*** tu păhnie i nviţát.
(Ca calul în ĭesle ĭeste obicĭnuit).
Pentru cine e învăţat să meargă mereŭ tot acolo.

236. Traḑi ca ***calu*** la orḑu.
R. trage ca calul la orz.

237. ***Calu*** psoh'ŭ, múştili lŏ-ascuch'i.
(Calul cel mort, muştele îl scuĭpă).

238. Di pri ***cal*** pri ɣumár.
(De pe cal pe măgăr).
cfr. gr. ἀφ' ἵππον ἐπ' ὄνου.
Se aplică celor, carĭ dintr-o poziţie maĭ înalta, ajung la una maĭ mică.

239. ***cal*** bitîrnu nu si nvĕaţă arivani.
(Cal bătrîn nu se invaţă îmbuestru).
Z. 1405 Milescu.

www.digibuc.ro

240. ***calu*** ţi-ĭ pişch'esi nu s-mutrĕaşte tu dinţi.
(Calul ce-ĭ dăruit nu se caută la dinţĭ).
Calul de dar nu se caută la dinţi.
Z. 1389. Dan.

241. Vreĭ, ***cal,*** orḑu ?
Z. 1394.
(Vreĭ, calule, orz ?)
Vezĭ : *Cîtuşe.*

242. ***Calu*** bun z-vindi j-di pe pihnie.
(Calul cel bun se vinde şi din grajd).
Z. 1396. Milescu.

243. ***Calu*** bun z-vindi dit ahuri.
Tacit. Nicolae.
(Calul cel bun se vinde din grajd).

244. ***Calu*** bun, bun i ş-cu sumár.
(Calul bun, bun este şi cu samar,—ci nu numaĭ cu şea).

245. ***Cap*** mari ş-minti puţină.
(Cap mare şi minte puţină).

246. Nu ştii ĭu ş-ari ***caplu.***
(Nu ştie unde-ĭ este capul).
Cînd cine-va are trebĭ multe.
Z. 2944, II. A nu-şĭ vedea capul.

247. N'-bag ***caplu.***
(Imĭ pun capul).
A chĭezăşui pentru oarecine pînă în primejdie de moarte.
Adică : O dată cu capul.

248. Ĭu nu-ĭ ***cap,*** ca vaĭ di c'ic'ŏari.
(Unde nu ĭe cap, vaĭ de picĭoare).

249. Di la ***cap*** sĕ-ampute pescul.
(De la cap se pute peştele).
Dür 466 I. 237. Der Fisch fängt am Kopfe an zu stinken, lt. Piscis primum a capite foetit.

250. După ***cap*** ş-cîc'ula.
(După cum ĭe capul aşa şi căcĭula).
Dür 640 II 362. Wie dər Herr, so der Knecht. Dür 642 II : Wie der Hirt so die Herde, fz. Tel cerveau, tel chapeau.

www.digibuc.ro

251. ***Caplu*** faţi, caplu traḑi.

(Capul face, capul trage).

Dür 438 I. 223 Wie man 's einbrockt, muss man 's essen.

252. Carĭ ş-avĕagl'i gura, ***caplu*** a luĭ ş-avĕalg'i.

(Cine îşĭ păzeşte gura, capul îşĭ păzeşte).

Dür. 79. II. 46. Halt's Maul, so fliegt keine Mücke hinein.

253. ***Cap*** aĭ, minti ţe-ţĭ lipseaşti!

Isp. 762. Cap aĭ, minte ce-ţĭ trebuĭe.

253bis. Aĭ ***cap,*** ţe u vreĭ mintĕa? Tacit.

idem.

254. ***Caplu*** s-hibă gh'ini, scuturi citi z-vreĭ.

(Capul să fie bine, mizeriĭ cîte să pofteştĭ).

Isp. 772.

255. Mută' ***cap***.

(A rădicat cap)!

A se întremà, a se răsculà, a se încumetà, a nu se supune.

256. Ş-faţi di ***cap***.

(Işĭ face de cap).

Adică: Cobeşte răŭ pentru sine.

257. Lŏ-adră' ***caplu.***

(L-a făcut capul).

Adecă: S-a îmbătat.

258. Lŏ-adră' cu ***cap*** ş-cu cŏadă.

(L-a făcut cu cap şi cu coadă).

Ceva adevărat, desăvîrşit; dovedit pe deplin. (In senz raŭ maĭ mult).

258bis. Nu sĕ-alĕaḑi, ĭu-ĭ ***caplu*** ş-ĭu-ĭ cŏada.

(Nu se distinge, unde-ĭ capul şi unde-ĭ coada).

A nu avea nisĭ capăt, nicĭ sfîrşit.

259. Cum îl' l'a ***caplu*** vimtu.

(Cum îĭ ĭea capul vînt).

Adică: după cum îĭ trăzneşte.

www.digibuc.ro

260. Carĭ aĭ ***cap*** tră discari, du-ti la mŏară.

(Dacă aĭ cap de asurzit—lit. despicat—du-te la moară).

261. Carĭ aĭ ***cap*** tră dîscari, du-ti n-ḑĕană ş-huhuteá.

(Dacă aĭ cap de despicat—asurzit,—du-te pe colină şi urlă).

262. Lŏ-aplică ***caplu.***

(Ş-a plecat capul).

A se supune, a se umílì; a devenì moale.

263. Care ş-bate ***caplu*** la praglu [1]) dinsús,
mutrĕaşte la praglu dinghĭós.

Arom. II 276, 3. Samarina.

(Cine îşĭ bate capul la pragul din sus,
se uită la pragul de jos.)

264. Pînă s-nu daĭ cu ***caplu*** di praglu di sus, nu veḑĭ praglu din ghĭos.

Com. de d. Tacit Nicolae.

(Pînă să nu-ţĭ izbeştĭ capul de pragul de sus, nu vezĭ pragul de jos).

265. Lĭ-apreăsi palĭi ***n-cap.***

saŭ :

Lĭ apreăsi ***caplu.***

(I-a aprins paĭe în cap.

saŭ :

(I-a aprins capul).

A întărita pe cine-va.

266. îlĭ lĭa ***caplu*** vimtu.

(Iĭ ĭea capul vînt).

Pentru cine se supără fără motiv, ascultînd nimicurĭ, condus de bîrfirĭ şi clevetirĭ.

267. J-bati ***caplu*** di mur.

(Işĭ bate capul de zid).

A se frămînta cu firea, a chibzui.

[1]) ***Praglu*** se zice la Samarina, şi nu : ***pragul.***

www.digibuc.ro

268. Nu l' tal'i ***caplu*** ne tră doĭ paráţĭ pal'i la ɣumáţĭ.
(Nu-l taĭe capul, nicĭ pentru doĭ banĭ paĭe la măgarĭ).
cfr. Z. II, 1857: Nu-l taĭe capul nicĭ două mere degerate.

269. Ari fumurĭ ***în cap***.
(Are fumurĭ în cap).
A avea gărgăunĭ.

270. Di la ***cap*** pîn la c'ic'ŏari.
(De la cap pînă la picioare).
Se întrebuinţează pentru a desemna întregul omului.
Gonu. Vom Scheitel bis zu den Zehen.

271. Di ţe ţ-arĭ'ḑĭ îţĭ v'ini pri ***cap***.
(De ce-ţĭ rĭzĭ, iţĭ vine la cap).
Vezĭ, No. 106.

272. ***Cap*** mari, mplin cu carni.
(Cap mare, plin cu carne—nu cu măduvă).
Pentru omul greoiŭ de cap.

273. ***Caplu*** ţĭ lŏ-aspargu, ch'eféa nu ţŏ-aspargu.
(Capul ţi-l stric, placul nu ţi-l stric).
Z. 2877.

274. Ş-lu bîgă' ***caplu*** tu tastru.
(Işĭ băgă capul în traistă).
A lua o hotărîre energică, pentru care e decis să-şi dea şi capul.
A deveni haĭduc, expus orĭ cînd a-şĭ pĭerde capul.

275. Ş-ligă' ***caplu.***
(Ş-a legat capul).
A se însură, măritá.
Vezĭ: *lăili*.

276. J-da ***caplu*** di ch'atră.
(Işĭ dă (izbeşte), capul de peatră).
A se căi.

www.digibuc.ro

277. ***Caplu*** ca tîgari, ma minti nŏ-ari.

(Capul cît o bănuţă, dar minte n-are).

Vezĭ, No. 272.

278. Caθi un pi ***cap***-l'i, domnu-ĭ.

(Fie-care pe capul luĭ este stăpîn).

279. Alţi lucrĕaḑă cu truplu ş-alţi cu ***caplu***.

(Alţĭ lucrează cu corpul şi alţĭ cu capul).

280. Dĕadi ***cap***.

(Dede cap).

A se înălţá, a prosperá în afacerĭ.

281. ***Caplu*** ţe nu ntreabă, multi vaĭ tragă.

(Capul care nu întreabă, multe va suferi).

Germ. Der Kopf der auf guten Rat nicht fragt, wird viel leiden.

282. ***Càpiti*** fără mintuiri tu busta'n' crescu.

(Capete fără judecată în bostan cresc).

283. Ari ***cap***.

(Are cap).

A fi cu judecată.

Vezĭ: *Gaie, gîscă, palti; loc, scŏată.*

284. Ş-***capra*** pŏati z-ḑică a lupluĭ: «l'a-n' cŏada!» ma di pri piş-tireaŭă.

(Şi capra poate să zică lupuluĭ: «ĭea-mĭ coada!», dar, de pe stîncă).

Poveste: Un lup, întîlnind o capră, a vrut să o mănînce. Capra s-a rugat de dînsul, să fie şi el o dată bun şi să o lase să se urce încă o dată pe o stîncă, care se afla în apropiere, de unde să se maĭ uite pentru ultima dată în toate părţile frumoase, unde a păscut, ca cel puţin, murind, să moară satisfăcută. Lupul a consimţit.
Capra, îndată ce s-a văzut pe stîncă, la adăpost de orĭ ce pericol, a început să înjure pe lup, zicîndu-ĭ:
«Să-mĭ ĭeĭ coada, lupule!».

285. Şi ***capra*** ari barbi, ma tut capră ş-easti.

(Şi capra are barbă, dar tot capră ĭeste,—nu ĭe ţap).

Dŭr. 18 I 9: Alle sind nicht Jäger, die das Horn blasen. It.

www.digibuc.ro

Non est venator omnis qui cornua suflat: Pastores etiam dicuntur cornua flare (ml.).

286. Ştiĭ ***capra*** s-mîcă earbă!

(Ştie capra să mănînce earbă !).

Dür 590 II, 399: Was soll der Honig in Esels Maule?

287. Ştii ***capra,*** ţe ĕasti ĕarba.

Tacit Nicolae.

(Ştie capra, ce este ĕarba).

Find-că caprele nu pasc cu plăcere ĭearbă, ci frunză de pe arbuştĭ.

288. Ş-arîn'a z-da pri ***caprĕ,*** cŏada nu ŏ-aplĕacă.

(Şi rîĭa să dea pe capră coada nu o pleacă).

289. ***Caprĕ*** arîn'ŏasă ş-cŏada tut înproastă.

(Capră rîĭoasă şi coada tot sus).

Com. de d-l Tacit Nicolae.

290. ***Capra*** beasi ş-ŏaĕa sĕ-aruşnĕaḑă.

(Capra bese şi oaea se ruşinează).

Capra bese oaea pate ruşinea.

291. Ca ***capra*** tu oĭ.

(Ca capra în oĭ).

Cînd ceva e prea bătător la ochĭ; cînd obiceĭurile cuí-va nu se potrivesc cu ale altora.

292. Nu-l' vîn'ră tuti ***că'pîrli.***

(Nu ĭ-aŭ venit toate caprele).

A fi trist.

cfr. Zane, 1349. A nu-ĭ fi toţĭ boiĭ acasă.

293. Ţí vin'ră ***căprîli*** a casă; ∽ la loc?

(Ţĭ-aŭ venit caprele acasă; ∽ la loc ?).

Te-aĭ lămurit acuma, te-aĭ deslușit?

cfr. Ş-aŭ venit şi ţăraniĭ acasă.

294. ***Caprĕ*** (tră Arbines).

(Albanez).

Adică Albanezul e ca o capră, care nu se poate asocia cu oameniĭ, după cum capra nu stă în turma.

www.digibuc.ro

295. L' fitară *că'pîrli.*

(Lĭ fătară caprele).
A avea busurie în casă.

295 bis. Va tĕ-arî'd, canda va-ţĭ l'aŭ *că'pîrli.*

(O să te înşel, parcă o să-ţĭ ĭead caprele?)

296. Pr-ĭu ansari *capra*, ma nsus ansari edlu.

(Pe unde sare capra, maĭ sus sare edul).

cfr. Capra sare masa, eada sare casa.

297. Armasi di la *Caramán,* ş-mîcà şi Gh'asúlĭ.

(A rămas de la cînele, Caraman, cîĭne maĭ mare, — să mănînce şi Ghĭasulĭ,—cîĭne maĭ mic).

298. *Carĭ* s-nu nîurĕaḑă, necă nu gîleaşti.

(Dacă nu înorează cerul, nu se însenineză).

299. *Carĭ* s-mor di tusi, anăθimată sh'ibă puşcl'a.

(Dacă oiŭ muri de tuse, blestemată să fie cĭuma).

300. *Carni* vaĭ mîşcu di tine.

(Carne voiŭ muşca de tine).

Amenințare în contra cuĭ-va, cfr.:
W. 347., IV. Wer seinem Feinde unter die Zähne kommt ist ühel daran: Petr. 58 venies sub dentem.

Notă. — Această amenințarea se exprimă, muşcînd în acelaş timp indexul cu gura şi amenințînd cu capul. Une-orĭ *ş-u dă în ch'ept:* se lovește în piept, înainte de a-şĭ muşca degetul index.

301. Nu n' faţi niţi *cald*, niţi araţi.

(Nu-mĭ face nicĭ cald, nicĭ rece.)

Z. 59 Milescu.

Proverbul acesta la Aromînĭ se aude sub forma:
Nu-n' ţîni nicĭ *cîldură*, niţi arîţimi.

(Nu-mĭ ţine nicĭ cald, nicĭ rece).

Cuvîntul *cald* în senzul acesta, nu se aude printre Aromînĭ.

302. Iu intră ngrîn'a, sĕ-asparḑi *casa.*

(Unde intră gîlceava să strică casa.)

Notă.— Casa, în care este ceartă şi sfadă ziua toată, se strica.

303. Nö-adară *casă.*

(Nu face casă).

www.digibuc.ro

Se zice pentru un om stricat, risipitor; apoĭ: om care nu se îngrijeşte de sine, ci de alţiĭ.

304. ***Casă*** aspartă.

(Casă stricată).

Pentru unul stricat.

305. ***Casă*** pri cîrlíg.

(Casă pe cîrlig).

Om fară căpătîĭŭ, păstor.

306. ***Casă*** pri bistún.

(Casă pe baston.)

Profesor, învăţător; om fară căpătiiŭ.

Aceasta se referă la bĭeţiĭ dăscălaşĭ, carı, în trecut, cu bastonul în mînă alergaŭ din sat în sat, rugîndu-se să fie priimiţi ca învăţătorĭ, în schimbul unuĭ modest salariŭ. Cînd un sat vecin le oferea un salariŭ maĭ mare, eĭ se duceau acolo în anul viitor, avînd prin modul acesta, *casă pe baston.*

307. ***Ca vaĭ*** di carĭ cu ungl'a-l' nu si zgrimă.

(Vaĭ de cine nu se zgîrie cu unghĭa luĭ.)

Wer sich auf andere verlässt, ist verloren.

308. S-ai maşĭ nă ***călivă***, ma a ta sih'ibă.

(Să aĭ chiar o colibă, dar să fie a ta).

309. Caθi ***ch'àdică*** tıă gh'ini.

(Fie-care obstacol, în bine.)

Ngr. Caθĕ-amboδvu v'a caló.

310. Să s-alëagă ***ch'àniţa*** di grîn.

(Să se aleagă neghina de grîŭ).

efr. Z, 907.

311. S-alĕapsi ***ch'àniţa*** di grîn.

(S-a ales neghina de grîu).

Ispirescu 37.

312. L'-umplú ***ch'alĕa.***

(I-a umplut pĭelea).

A snopì în bătăĭ pe cine-va.

www.digibuc.ro

313. Nu lu ncapi *ch'aléa*.

(Nu-l încape pĭelea).

1. De gras.
2. De bucurie; de îngîmfare saŭ mîndrie.

Z. 4550 bis.

Vezĭ: *Stránĭli*.

314. Maşĭ *ch'aléa* lui lĭ ştie, cîti ari traptă.

(Numaĭ pĭelea luĭ ştie cîte a suferit).

Z. II 4549.

315. L'-intra' su *ch'ali*.

(I-a intrat supt pĭele).

Z. II, 4548

316. Ŏ-ari *ch'aléa* grŏasă.

(O are pĭelea groasă).

Ŏ-ari ch'aléa di gumár.

(Are pĭele de măgar).

317. Ştiŭ cîtu-l' faţi *ch'aléa*.

(Ştiŭ cît lĭ face pĭelea. Cît preţueşte, ce putere are.)

Z. 4553, II: A şti cît poate pĭelea cuĭ-va.

318. Ş-alîsă' *ch'aléa*.

(Ş-a lăsat pĭelea).

A nu se mai fi întors; a muri.

Z 4568, II.

319. Ti vatîm şi ţ-umplu *ch'aléa* cu flurii.

(Te omor şi-ţi umplu pĭelea cu galbinĭ).

Notă. — Reaminteşte legea turcească, care pretindea 300 lire turceşt pentru un omor de creştin, în beneficiul caseĭ s tatului, fără a i se face în schimb nimic asasinuluĭ.

320. L-bigă' tu *ch'ali*.

(L-a băgat în piele).

Adică: A aduce pe cine-va în pericol de moarte.

Nota. — Cînd cine-va ie batut tare, în cît tot corpul ieste vînăt, ca s a se vindece, i se pune pe corp pĭelea unuĭ noaten, jupuită de curînd, pielea să fie caldă.
Se crede că prin modul acesta se vindecă pe deplin.

321. L' pŏati *ch'aléa*.

(Lĭ poate pielea).

A fi om de valoare.

www.digibuc.ro

322. *Ch'ali* ş-ŏasi.

(Pĭele şi oase).

Adică foarte slab.
Cfr. Plaut. Aulul. 564 Onia ossa ac pellis totus est.

323. *Ch'atra* ţe s-arucutĕaşte, muşcl'u nîsá nu ş-acaţă.

(Peatra ce se rostogoleşte, muschiŭ nu prinde).

Z. 996. Bag.

324. *Ch'atra* ţe s-arucutĕaşti, muşcl'u nŏ-acaţă.

(Peatra ce se rostogoleşte muschiŭ nu prinde).

Musco lapis volutus haud abducitur.

325. Ca di *ch'atră.*

(Ca de peatră).

De loc; nicĭ odată; imposibil.

326. Ţînú *ch'eptu.*

(A ţinut pĭept).

A fi voĭnic.

327. Aciţă' s-arucă *ch'etri.*

(Incepu a arunca pĭetre).

A semăna discordie; a însultà; înjurà.

328. Arucă *ch'etri.*

(Aruncă pĭetre).

A pune intrigĭ, a cleveti.

329. *Ch'etri* mîţi.

(Mănîncĭ pĭetre).

A spune lucrurĭ neadevărate. A bîrfi.

330. Cîndu ch'ari ţinivá calèa ş-*ch'étrili* l'i ftisescu.

(Cînd pĭerde cineva drumul şi pĭetrele-ĭ sînt de vină).

A nu-ĭ mierge cuiva.

331. Pînă ş-*ch'étrile* plîngu di nîs.

(Chĭar şi pĭetrele plîng de dînsul).

Despre unul care se plînge mereŭ; plîngător, care se jeluĭeşte mereŭ pentru nimic.

www.digibuc.ro

332. Ş-*ch'étrile* s-plîngu di nîs.

(Şi pĭetrele se plîng de dînsul).

A fi om răŭ, în cît toate lucrurile să se plînga de cine-va.

333. *Ch'ícută* di ch'ícută, s-faţi bară mari.

dr. Picătura cu picătură lac mare se face.

334. Di *ch'ícută*, ch'ícuta, s-faţe baltă mare.

Arom. II, 278, 95.

(De picătură, picătură se face lac mare.

335. Si-l neacă tu nă *ch'ícută* di apă.

(Să-l înece într-o picătură de apă).

A duşmăni pe cineva.

336. — Ţe ţ-u hera cisiðŏase?
— *Ch'ilipóş* di mîrgîritare.

(— Ce mi ţĭ ĭe, rĭĭosule?
— Tichie de mărgăritar).

Măracine Mih. Pârleap.

Cfr. Ce-i lipseşte chelului, tichie de mărgăritar?

337. Tră surdu, mac-asún', tră orbu macă θimn'iţeşti şi tră mbităt macă vaĭ meşti, *ch'irdută* va z-ducă.

(Pentru surd dacă sunĭ, pentru orbu dacă cădelniţezĭ şi pentru beţiv dacă cinsteştĭ, pĭerdută (zadarnică) va fi).

338. *Ch irĕásuva* vai vinḑi curcubete.

(La Chereasova o să vinzĭ dovleci).

Com. de d-l Diamandi G. Samarina, Epir.

La Chereasova se produc curcubete de tot felul şi dintre cele mai preţuite. Este un sat aproape de Samarina, Epir.

Germ.: Dem Gärtner willst du Blumen vercaufen?

339. Ari *ch'iró* si-l' vină mintĕa.

(E timp să-ĭ vie mintea).

Se zice ironic pentru unul care deja este în vîrstă.

340. Nu-ţĭ ch'ari *ch'irolu*.

(Nu-ţĭ pĭerde timpul).

Cînd aĭ a face cu unul, care nu pricepe.

341. Ţe un *ch'irút* leaga, ḑaţi mintióşĭ nu pot z-dizlĕaga.

www.digibuc.ro

(Ce un nebun leagă, zece mintoşĭ — înţelepţĭ — nu pot s-o dezlege).

Grm. Was ein Narr in einem Moment spricht, können die Weisen in einen Jahr nicht erklären.

342. Va v'ină *ch'izda* tu c'inuşe.

(Va veni p.... în cenuşe).

Adică va veni şi rîndul meŭ.

Cfr. O să-mĭ vie şi mie apa la moară.

343. *Ch'orlu* ntră orgh'i easti amiră'.

(Chĭorul printre orbĭ este împărat).

344. Tu hŏara órgh'ilor, *ch'orlu-ĭ* domnu.

(In satul orbilor, cel cu un ochiu e domnitor).

Isp. 1030.

345. Va-n' ḑiţĭ *ch'or*, va-ţĭ ḑic orbu.

(Imĭ veĭ zice: chior, ĭţĭ voiŭ zice orb).

Paria paribus respondimus.

346. Mîcă' *cîcàt.*

(A mîncat c...)

Z. II, 4993.

Lŏaşĭ *cîcát !* adică: nimic;

Micáşĭ *c...*, di ti pinginişĭ.

(Aĭ mîncat c .., de te-aĭ spurcat).

Nu se prind cîte spuĭ şi cîte facĭ.

Credinţă:
Cînd o vrăjitoare ie prinsă şi silită să-şi spurce gura, toate vrajitoriile şi farmecile, pe cărĭ le va face în viitor, nu se vor împlini.
Pentru o ast-fel de vrăjitoare se zice, că ieste pîngîrită, *pîngînită.*

347. Va si ştiba umplutlu di *c...*, că lŏ ascúch'.

(Vrea să ştie — ĭ pasă puţin—cel umplut de c..., dacă-l scuipĭ).

348. U *cîcă'* huzmetĕa.

(A feştelit-o).

349. „Scŏati *cîc'ula* s-mĕ-agudeşti"!

www.digibuc.ro

(Scoate căcĭula să mă loveşti).
Cînd şi cel care ne împută ceva, nu ie mai de treabă. Potriviţĭ.

cfr. Dür 242, I, 122 : Das Blind spottet das Hinkenden.

350. L'i sĕ-arupse *cîc'ula*.

(Is-a rupt căcĭula),
Cînd capătă cine-va ceva în abundenţă, pentru cine l-a cupleşit binele, fericirea peste măsură.

351. Necă voi si ştiŭ d-ĭu ţ-u *cîc'ula*.

(Nicĭ nu vreaŭ să ştiŭ de unde ţĭ-e căcĭula).

Dezinteresare complectă.

352. Nu ti ntreb d-ĭù ţ-u *cîcula*.

(Nicĭ nu te întreb de unde ţĭ-e căcĭula).

Nepăsare, dispreţ pentru cine-va, nebagare în seamă.

353. Va-l' v'na *cîc'ua* divarlîgaluĭ.

(O să-ĭ vie căcĭula jur împrejur).

Adică: a regretà, a se căi.

354. L'-criscù *cîc'ula*.

(I-a crescut căcĭula).

A căpătá onoruri, a deveni mai mare.

355. *Cĭĭmîcanlu* la ş-alasă, ma pîşelu ţĭ-vindi ş casă.

(Caimacamul (suprefectul) ĭea şi-ţĭ lasă, dar paşa (prefectul) ĭţi vinde şi casă)
Adică, cu cît mai sus cauţĭ să găseştĭ dreptate, cu atît mai mult trebuĭe să cheltuĭeştĭ.

356. Bìgăm *cîldari* azĭ.

(Am pus azi căldare).
Pentru a zice : «am pus să spălăm azĭ rufele».

357. *Cîlcă'* tu pita.

(A călcat în plăcintă).

A făcut-o boacănă. A scrînti-o!

Er ist in die Patsche gekomen.

358. Cu *cîlcî'n'îli* nìinti.

(Cu călcîĭele înainte).

www.digibuc.ro

Se întrebuinţează, ca să arătam imposibilitatea de a se duce cine-va unde-va.

359. *Cîlîtorlu* ş-lînḑitlu nŭ-aŭ pîrĕasin' şi sîrbîtorĭ.

(Călătorul şi bolnavul nu cunosc zile de post şi sărbătorĭ).

360. Ahtă'rĭ ca tini, l'-trag di *cîlţîvetă* ĭo.

(Aşa ca tine, îĭ port legaţĭ de jartieră eŭ),

Adică îĭ tîrăsc pe maĭ mulţĭ dintr-o dată. A considerá de nimic pe cineva.
Se arată superioritatea cuĭ-va.

361. Cafţî di la cini *cîlţîvetă?*

(Cerĭ jartieră de la cine?).

cfr. A cere lînă de la broască.

362. Ca *cîlúgîrlu* si-ndrĕaḑi.

(Se găteşte ca călugărul).

cfr. Z. II, 2752.

Povestea care ne o dă d-l Zanne după Dem. Cantemir, se povesteşte la noĭ despre un călugăr.

Acesta, găzduit într-o casă, unde eraŭ două neveste, aĭ căror bărbaţĭ ĭeraŭ în străinătate, s-a luat cu binele pe lîngă ele şi le-a convins, să-ĭ facă voĭa.

Bine dar s-a ivit neînţelegere între ele, cine să fie întîĭa, care să se bucure de graţiile călugărului.

Călugărul le-a sfătuit să se ĭea la trîntă şi cine o fi maĭ voĭnică, cu aceea să înceapă. Zis şi făcut.

Pe cînd ele se căzneaŭ cine pe cine, călugărul începu îndată a se găti. Atunci ele l-aŭ întrebat, că ce face?

— Apoĭ, zise călugărul, orĭ-care va fi trîntită, mĭ-e tot una.

363. L'-trapsi *cîlupĕa.*

(Ĭ-a tras calopul).

A înşela pe cine-va.

364. I di cîili si-ş bĕa şi *cîmĕaşa* dipri nîs.

(E în stare să bea şi pe cămaşă).

A fi beţiv din cale afară.

365. J-deadi ş-*cîmĕaşa* dipri nîs.

(Ş-a dat şi cămaşa de pe dînsul).

A da tot ce are.

366. *Cîndu* s-mi veḑĭ ninga nă ŏară, si s-faca dŏaŭa orĭ!

(Cînd să mă vezĭ încă o dată, să se facă de două orĭ!)

www.digibuc.ro

367. Cari *cîndu* va ş-cari cîndu pŏati.

(Cine cînd doreşte şi cine cînd pŏate).

Isp. 492. Bogatul mănîncă cînd îi e foame, şi săracul cînd găseşte.

368. Nŏ-ari *cîmĕaşi* pri nîs.

(N-are nicĭ cămaşe).

A fi sărac prăpădit.

Vezĭ : *zmeana.*

369. Cu *cîmĕaşa* dipri nîs ascîpă'.

(S-a ales numaĭ cu cămaşa de pe dînsul).

Adică : Cu absolut nimic.

370. M-aprŏapĕa n'-u *cîmĕaşa* de tuti strán'ili.

(Maĭ aproape mĭ-ĭe cămaşa de cele-l-alte haĭne.)

371. Carĭ nu-ş va *cîmĕaşa ?*

(Cine nu şĭ-ĭubeşte cămaşa ?)

Numaĭ un nebun ar fi în stare să nu-şĭ ĭubească cămaşa. De unde blestemul :

372. S-nu-ţĭ vreĭ *cîmĕaşa* dipri tini !

(Să nu-ţĭ ĭubeştĭ, să refuzĭ cămaşa de pe tine !)

Sinonim cu : a înebuni.

373. Vrî'ndaluĭ *cîmila* cŏarni, pîn j-dĭ-urecl'i şută armasi.

(Vrînd cămila să aibă coarne, a rămas şi fără de urechĭ).

374. Ntribară *cîmila* :
— Di ţe ŏ-aĭ guşa strîmbă ?
— Am ţe-n'-u ndrĕaptă, di guşa n'-u strîmbă ?

(Au întrebat pe cămilă :
«De ce ţĭ-e gîtul strîmb ?»
«Dar ce mĭ-e drept, ca să-mĭ fie gîtul numaĭ strîmb ?)».

375. Va-ţĭ astingu *cîndila !*

(O să-ţĭ sting candela !).

A omorî pe cine-va.

Credinţă.

Aromînul crede, că fie-care creştin are în cer, de îndată ce se naşte, o candelă plină cu unt-de-lemn, care arde mereŭ.

Cînd unt-de-lemnul se isprăveşte şi candela se stinge moare şi muritorul respectiv.

www.digibuc.ro

376. Turbatlu ***cîni***, domnu-su vai mîşcă prota.
(Turbatul cîne, pe stăpînul său va muşca întîĭ).

377. Un ***cîni*** di la oĭ ţaţi ţaţi cîn' dĕ-acasă, ma la oĭ !
(Un cîne de la oĭ, preţuĭeşte cît zece de ceĭ de casă, însă, cînd se află la oĭ).
Fie-care preţuĭeşte ceva în elementul său ; la locul său.

378. Caş bun tu fŏali di ***cîni***.
(Brînză bună în burduf de cîĭne).

379. Iţi ***cîni*** arana ş-alinţi.
(Orĭ-ce cîne se linge la rană).
cfr. Fie-care se leagă, unde-l doare.

380. ***Cî'nili***, cîndu-l' v'ini s-psuseăscă, s-ch'işi la g'imie.
(Cînd ĭe să moară cînele, se pişe la geamie).
Un cîne, care trece măcar pe la o moschee, ieste împuşcat la moment de Turcĭ.

381. Ca ***cî'nili***, ţĕ-arupsi fŏálili, prit pălăŏiri.
(Ca cînele, care rupse burduful, ĭese prin fereastră).
Ca cînele care a lins putina !

382. Aurlă ca pri ***cîni***.
(Urlă ca pe un cîĭne).
A huidui pe cine-va ca pe un cîĭne.

383. Carĭ s-nu sirglescu ***cî'nili !***
(Dacă n-oĭŭ asmuţi cîĭnele !).
Ameninţare puerilă, ce o facem în contra cuĭ-va.

384. Afirĕá-ti di ***cî'nili***, ţe nŏ-avină ch'atra.
(Păzeşte-te de cîĭnele care nu urmăreşte peatra).

385. Ca ***cî'nili*** cu cituşa z-duc.
(Trăesc — se duc — ca cîĭnele cu pisica).
Sie leben wie Hund und Katze.

386. Z-vor ca ***cî'nele*** cu cituşa.
(Se ĭubesc ca cîĭnele cu pisica).
A trăi foarte răŭ.

Z: 1546. Dan.

www.digibuc.ro

387. Ŏaspi vecl'u, ***cîni*** vecl u.

(Prietin vechiu, cîne vechiu).

cfr. Z. 1540.

388. ***Cîn'l'i*** trag di nîs.

(Cîniĭ trag de dînsul).

A fi cine-va în neagra mizerie.

389. Maşĭ un ***cîni*** ĭ coluv ?

(Z. 1453. Numaĭ un cîine e scurt de coadă !)

Vezĭ : *gumár*.

390. Mîcă ***cî'nili*** mŏari zărĭ !

(Mănîncă cîinele varză acră).

Z. 1483. Cînele Tuculuĭ, la nevoĭe, mănîncă şi mere pădureţe.

Anecdotă macedonească:

A fost un bogat şi a avut un cîine, la care ţinea mult. Il punea cu sine la masă şi-l nutrea cu tot ce avea maĭ gustos. Murind el, moştenitorul ura foarte mult rasa cîinească şi aşa a vîndut cîinele pe nimica la un ţigan. Acesta, să se nutrească pe sine nu putea, ci nu să dea şi cîineluĭ. Aşa, după ce se sătura, da şi cîineluĭ din ce rămînea, dar ţi-aĭ găsit cîine să mănînce ! El era obicĭnuit cu ceva ales.

Ţiganul vazînd, că cîinele nu mănîncă, bucurie mare. Tocmaĭ aşa cîine boĭeresc îĭ trebuĭa luĭ, care să nu mănînce mult.

Aşa o zi, aşa două, pînă cînd i s-a facut foame bĭetuluĭ cîine.

Ţiganul tocmaĭ sfîrşise o mîncare cu varză acră, acră de îţĭ acrea ficatul. «Na !» zise el cîineluĭ, «doar ţi-o plăcea azĭ să mănîncĭ !» Sa-l fi văzut atuncĭ pe cîine, cum mînca.

391. Fuḑi, ca_***cîni*** upîrît.

(Fuge_ca cîine opărit).

392. Tricú ca ***cî'nili*** prit apă.

(A trecut ca cinele prin apă).

Z. 1881. A trecut ca gîsca prin apă.

393. Pînă nu cîrteşti ***cî nili,*** nu ti muşcă.

(Pînă nu atingĭ cîinele, nu te muşcă).

Z. 1498. Milescu.

394. Ca ***cî nili*** la hasapl'ó.

(Ca cîinele la măcelărie).

395. Si nviţa' ca ***cî'nele*** la căsapniţă.

(S-a obicĭnuit ca cîinele la măcelărie).

Z. 1542. Dan.

www.digibuc.ro

396. Avĕagl'i ca *cînili* la hîsáp.
(Păzeşte—îşĭ petrece timpul—ca cîinele la măcelar).

397. Cupii fără *cîn'*.
(Turmă fără de cînĭ).
Unde toate mĭerg de a valma, talmeş balmeş.
Ngr. Ermu mandrí v'umatu lich'.
(Staul pustiŭ plin cu lupĭ).

398. S-mîcă ca *cînv'i*.
(Se mănîncă ca cîiniĭ).
Z. 1547.

399. A lagă ca *cîni* fără domnu.
(Aleargă, rătăceşte, ca cîne fără stăpîn).
A fi fără căpătiĭŭ.

400. Da ca pri *cîne*.
(Dă ca pe un cîne).
Fără milă.

401. *Cînili* ţĕ-alatră, nu mîşcă.
(Cîinele ce latră nu muşcă).
Z. 1499.

402. Hrăněa *cîni*, s-ti alatră.
(Nutreşte cîine, să te latre).
Z. 1521 Milescu.

403. Di ch'ali di *cîni* utri nu s-faţi.
(De pĭele de cîne, burduf nu se face).
Z. 1523.

404. Sită di mitasi di cŏadă di *cîni!*
(Sită de mătase de coadă de cîne!)

405. Il' mîcă *cîn'v'i* dit tastru.
(A-ĭ mînca cîiniĭ din traistă).
A fi prost.

406. Afirĕá-ti di cîni ţe nŏ-alatră.
(Păzeşte-te de cîinele care nu latră).

www.digibuc.ro

407. Nu-l cirtéá *cînili* ţe dŏarmi, di vreĭ s-nu ti mişcă.
(Nu-l atinge cîinele, care doarme, dacă doreştĭ să nu te muşte)
Com. de d-l Tacit Nicolae.

408. Lucrĕaţă ca *cîni* ş-mîcă ca domnu.
(Lucrează ca un cîine şi mănîncă ca un domn).

409. Cum va-l' *cîntă,* acşí va g'ŏacă.
(Cum o să-ĭ cînte, aşa o să joace).
Germ. Er hängt den Mantel nach dem Wind.

410. Sĕ-arucutí *cîpach'a,* di ş-afla' ting'irlu.
(Se rostogoli capacul, şi-şĭ găsí tingirea).
Dür 468, II, 259: Kein Topf so schief, er findet seinen Deckel

411. Avĕagl'i-ti di *cîrbúnnilĕ*-anvilít.
(Păzeşte-te de cărbunele învălít).
De om prefăcut.

412. Ş lo tut *cîrcîndălu.*
(ş-a luat toată căsnicia).
Z. 1612. Cu căţel cu purcel.

413. Lĭ-da *cîrinti.*
(dr. lĭ arată colţiĭ).

414. *Cîrîfetă* grŏasă.
(cfr. Ceafa groasă).
Om care nu pricepe.

415. *Cîsmetĕa-ĭ* ŏarbă: ĭu da, da! ş-ĭu nu da, nu da!
(Soarta e oarbă: unde dă, dă; şi unde nu dă, nu dă!)

416. Fă-mi cu *cîsmeti,* ş-arucă-mi n-cuprii.
(Fă-mă cu noroc şi aruncă-mă în gunoiŭ)
Ein Glückskind darfst du auch auf den Mist werfen.

417. Dŏarmi, ma *cîsmetĕa-l'* lucreaţă.
(El doarme, dar norocul lĭ lucrează—lĭ merge.)
Pentru cel norocos.

www.digibuc.ro

418. ***Cîşarĕa*** s-h'ibă gh'ini, că oili psusirĕ.
Stîna să trăĭască—să fie bine,—căcĭ oile aŭ murit.)

419. ***Cîşari*** di porţi nu s-faţi.
(Stînă de porcĭ nu se face)

420. Cînd ***cîtuşa*** nu-ĭ acasă, şŏáriţl'i g'ŏacă pri mĕasă.
(Cînd pisica nu-ĭ acasă, şoarecĭ joacă pe masă).

421. ***Cîtuşa*** ma nŏ-ag'unḑe pescul, ḑiţe că-ĭ ampuţi't.
(Pisica, dacă nu ajunge peştele, zice că pute).
Z. 2323. N. St.

422. ***Cîtuşa*** ma nŏ-ajunze pescul, ascuch'e.
(Pisica dacă nu ajunge peştele, scuĭpă).
Z. 2323. Milescu.

423. Carĭ ***cîtuşe*** nu-l va pescul?
(Care pisică nu doreşte peşte?).

424. Z-g'uiă' ***cîtuşa*** s-nu mîcă şŏariţĭ.
(S-a jurat pisica să nu mănînce şoarecĭ).
Z. 1740.

Cotoiul s-a călugărit şi s-a jurat, că nu maĭ mănînca şoarecĭ.

425. Vreĭ, ***cîtuşe***, pescu?
(Doreştĭ, pisică, peşte?)
Vezĭ: *Cal*.

426. ***Cîţaŏa,*** ţe s-av'usĕaşti, scŏati cîţa'l' orgh'i.
(Căţeaua, care se grăbeşte, naşte căţeĭ orbĭ).

Dür. 340. I 172: Eilte die Hündin nicht, so würfe sie nicht blinde Junge. It. Canis festinans caecos parit catulos (catulos facit caecos).

427. Pîn nu da cŏada ***cîţaŏa,*** nu s-l'a cîn'l'i după nisa.
(Pînă ce nu bate coada căţeaua, nu se ţin cinĭ după dînsa).

428. Canda-l' fită' ***cîţaŏa.***
(Parcă ĭ-a fătat căţeaua).

Se întrebuinţează ironic, cînd cineva se bucură mult de un lucru, care în realitate, nu merită aşa ceva.

www.digibuc.ro

429. Angînă' *cîţaŭa*.

(A chĭemat căţeaua).

A murit, a plecat.

430. *Cîţaŭă* di cupii ş-nivĕastă di soi.

(Căţea de la turmă, şi nevastă de neam).

431. *Cloc'a* ţe nu sĕ-aştearni tu cuĭbár, pul' nu scŏati.

(Cloşca care nu şeade în cuĭb, nu scoate puĭ).

432. *Cluc'aşti* n-casă.

(Cloceşte în casă).

Notă.—Se zice pentru cine stă mereŭ în casă, cine ie molatic. El se maĭ numeşte şi *muĭ'uruşcu*—muĭeroiu înfenimat.

433. Arĭ *cl'ag*.

(Are chĭag).

A prins avere; are avere, stare bună.

434. Li dĕadi *cl'eĭli*.

(Le-a adat cheile).

A muriì; a se supune; a eşi din funcţiune.

435. Ea s-nicá ş- «*cl'eĭli*, cl'eĭli!» strigá.

(Ea se înecá şi «cheile, cheile!» striga).

Femeea cuĭ-va, din cauza purtăriĭ rele şi necinstite a fost aruncata în riŭ de barbat, ca sa se înece. Ea aducîndu-şĭ aminte, că cheile caseĭ sînt la dînsa, a strigat: «cheile, cheile, bărbate».

436. L'-bagă *cŏadi*

(Iĭ bagă coade).

Z. 1177.

437. Tut *cŏadi* l'-află.

(Tot codiţe îĭ găseşte).

Z. 1717 A afla codiţă cuĭ-va.

438. Va-ţi cadă *cŏada*.

(O să-ţĭ cadă coada).

Se zice de cine nu vrĕa să facă ceva supt vre un pretext nefundat.

www.digibuc.ro

439. Mută-l di *cŏadă*.

(Mută-l, ridică-l de coadă).

ad. A înălța pe cine-va, a-ĭ face complimente.

440. Da *cŏada*.

(Dă din coadă).

Se zice de femeile carĭ încl'ină a deveni uşoare în moravurĭ.

Vezĭ : *cĭţaoa* No. 427.

441 Gorţul *cŏada* dinîpoĭ ŏ-are.

(Părul coada îndărăt o are).

cfr. La toamnă se numără bobociĭ.

442. Pi *cŏada* di cîrpitór.

(Pe coada de cărpător.)

adică : nicĭodată.

443. Va n' l'aĭ *cŏada*.

(O să-mĭ ĭeĭ coada).

Se arată nepăsarea.

444. *Cŏada* cap ĕasti la noĭ !

(Coada cap ĭeste la noĭ).

Cînd un nemernic, un incapabil, un parvenit, ajunge a conduce afacerile în vre o chestiune.

Z. 1702.

445. L'a-n' *cŏada*, lupe !

(Iea-mĭ coada, lupule !)

Povestea :
Lupul prinzînd o capră şi vroind să o mănînce, aceasta s-a rugat de dînsul să-ĭ dea voĭe, să se urce pe stîncă, să vie treĭ orĭ în jurul eĭ şi apoĭ, să o mănînce. Lupul a consimţit şi capra la fie-care ocol în jurul vîrfuluĭ stînceĭ, ĭĭ zicea lupuluĭ, vorbele de maĭ sus.

Tacit Nicolae. Vezĭ No. 284.

446. Cumu z-duc pul'i-ţĭ *cŏarbe ?*
— Di ţe z-duc, lĭescu.

Tacit Nicolae, Turis.

(Cum ţĭ merg puiĭ, corbule ?
— Din ce mĭerg, devin maĭ negri).

Adică : Din răŭ în maĭ răŭ !

www.digibuc.ro

447. — Cumu-ţĭ n'erg pul'i *cŏarbe?*
— Aţia dĕ-aţia lĭĭescu.

(Cum ţĭ mĭerg puiĭ, corbule?
— Din ce în ce înegresc).

448. Bigară *cŏardă*,

(Aŭ pus spadă).

Notă. — Cînd Turcii saŭ hoţii începeaŭ să taie fără deosebire de bă trîn saŭ tînăr, omorînd şi nimicind pe orĭ-cine întîlneaŭ. Se întrebuin ţează pentru a desemna un mare pericol, o mare spaimă ; măcel straşnic.

449. *cŏapti* ş-crudi.

Z. 1232. Verzĭ şi uscate.

450. Nu-n' mîcă *cŏasta* ţară.

(Nu-mĭ mănîncă—atinge—coasta pămînt nicĭodată).

Nicĭodată nu mă trînteşte cineva; sînt invincibil.

Cînd se ĭeaŭ la trîntă două persoane, ca să se constate cine ĭe maĭ puternic, se cere ca cel învingător să trîntească pe adversar pe spate, pe coaste.

451. Da-n *cŏasti.*

(Dă în coaste).

452. Frînḑi *cŏasti.*

(Frînge coaste).

Se aplică cuĭ face dificultăţi, cînd i se spune să facă ceva. A sta nehotărît; a fi nepretenţios.

453. L'-u *coc.*

(I-o coc).
cfr. A purta Sîmbetele cuĭva.

454. Fur di *Colon'a.*

(Hoţ din Colon'a, provincie în Albania de sud).

Adică : Albanez.

Aromînii din Cruşova, Bitolia, prin : «fur di Colon'a», înţeleg pe Grecĭ.

Vezĭ : *Arbinés.*

455. *Col'a*, mbol'a, V'an cuşirí (cusurin).

(«Col'a-mbol'a», Ion vere!).

Cînd cine-va se împrieteneşte cu toată lumea, aşa din senin.

Notă.—«*Col'a, mbol'a*» sunt cuvinte întrebuinţate de Hăşoţĭ, Cupăciarĭ, Aromînĭ grecizaţi. *Col'a,* înseamnă *lipeşte, mbol'a,* altoĭeşte.

www.digibuc.ro

456. Nĕacĭţát tu ***cor,*** multi cĭ'ntiţi ştiĭ.

(Neprins în horă, multe cîntece ştiĭ).

Cfr. ngr. Oxu ap-tu hurò, pulá traγuδv'a xers. Afara din horă multe cîntece ştiĭ.

457. Care s-acaţă ***n-cor***,
lipsĕaşte sa g'oaca.

Arom. II pag. 278, 18.

(Cine se prinde în horă,
trebuĭe să joace).

457bis. Tĕ-acĭţáşĭ ***în cor***,
prinde z-g oţi.

(Te-aĭ prins în horă,
trebuĭe să jocĭ).

458. Carĭ sĕ-acaţă ***n-cor***, va nu va, vaĭ g'ŏacă.

(Cine se prinde în horă trebue să joace).

Dür. 380 II 209. Die in het spel komt, moet spelen=Wer zum Spiel kommt muss spielen. it. Chi è in ballo, ha da ballare.

459. Hrînĕă ***corbul*** s-ţi scŏată ocl'il'.

(Nutreşte pe corb, să-ţĭ scoată ochiĭ).

Dür 421 I. 212: Erziest du dir einen Raben, So wird er dir zum Dank die Augen ausgraben. Fz.: Elève le corbeau, il te crèvera les yeux.

460. ***Corbu*** ti dusişĭ, orn'u vinĭşi.

(Corb te aĭ dus, *orn'u*—corb din ăĭ marĭ—te aĭ întors).

Din prost, maĭ prost.

461. Di la ***corbu,*** ţe vaĭ avḑì !—*Craŭ !*

(De la corb ce o să auzĭ de cît: cra!

cfr. Z. 1723.

462. Cînd va-n' baş ***cotlu***.

(Cînd îmĭ voiŭ sărutá cotul).

Niciodată.

463. Cînd va-n' ved ***cotlu***.

(Cînd o să-mĭ văd cotul).

www.digibuc.ro

464. Ş-ĕasti «*craŭ !*»
(Este «craŭ !»)
A nu şti nimic.
Notă — *craŭ* ! este strigătul corbuluĭ.

465. Din *crĕaştit* pîn tu c'ic'ŏari.
(Din creştet pînă în picioare).
cfr. Din tălpĭ şi pînă în creştet.

466. *Crech'* tu ch'ali ?
(Crepĭ în piele ?)
crech' i plîscineşti !
(Crepĭ saŭ plezneştĭ ?)
A se necăj'.

467. Nă plîndém di Turţi, j-di *cristín'* nu putem s-ascipă'm.
(Ne plîngem de Turcĭ, şi nu ne putem scăpà de creştinĭ).
Se înţelege clerul grecesc, care se poartă maĭ răŭ decît Turcii.

468. *Crîc*-mîc, s-nu faţĭ.
(Crîc ! mîc ! să nu facĭ).
A nu vorbi nicĭ o vorbă, a nu crăcnì.

469. Divarliga di *Crîc'ún* búdîli nu pot s-n'-adún.
(În jurul Crăciunuluĭ nu pot să-mĭ strîng buzele).
Adică : în Crăciun este tare frig.

470. Di *Crîc'ún*-Crăciun.
(Din Crăcĭun în Crăcĭun).
Adică foarte rar.

471 F'ă-lĭ nă *cruţe*. Are acelaş senz ca şi : a pune cruce cuĭ-va, adică a face un semn spre a găsi lesne cele însemnate. Obiceĭul se păstrează printre păstorĭ, cînd numără oile. Crucile le fac pe un băţ.

472. Bagă-l' *cruţĕa*.
(Bagă-ĭ crucea).
A părăsi pe cine-va ; a-şĭ lua orĭ-ce speranţă de la ceva ; a-l considera mort pe cine-va.
Probabil fiind-că la fie-care mormînt se pune o cruce.

www.digibuc.ro

473. ***Cruţĕa*** treţĭ în gură, ca cruţĕa s-ti usi'ţĭ.

(De cruce pomeneştĭ, ca crucea să te usucĭ).

474 Caθi ***cucót*** pri cuprii-l' cîntă.

(Fie-care cocoş cîntă pe gunoĭul săŭ).

Dür. 755 I. 395 Der Hund ist tapfer auf seinem Mist. fr. Chien sur son fumier est hardi.

Isp. 1683.

475. Doĭ ***cucóţĭ*** t-ună cuprie, nu s-faţi.

(Doĭ cocoşĭ pe un gunoĭŭ, nu se poate).

476. Doĭ ***cucóţĭ*** pi unä cuprie nu cîntă.
(Doĭ cocoşĭ nu cîntă pe un gunoiŭ).

Z. 1689. Capsali.

477. Ma gh'ine s-h'iĭ unä ḑuă ***cucót*** pricä un an gäl'inä.

(Maĭ bine să fiĭ o zi cocoş, decît un an găină).

Z. 92. Dan.

478. Armasi ca ***cucuvaĕa*** (saŭ: cucuvĕaŏa).

(A rămas ca cucuvaea).

Adică: singur, singurel.

479. L'-bati ***cuclu.***

(Iĭ bate cucul).

A-ĭ merge bine.
Z. 1748. A cînta cucul cuĭ-va.

480. Şeḑí gh'ini, ***cucŏate***, că-l' ḑic ali tati s-ti nsoară.

(Şezĭ bine, cocoşule, căcĭ ĭĭ zic tateĭ să te însoare şi pe tine).

Un flăcăŭ ajungînd la etatea de 20—21 anĭ, a început să se ţie de părinţĭ, ca să-l însoare, şi nu numaĭ cu o singură nevastă, ci cu treĭ, căcĭ, zicea el, una nu-ĭ ajunge.

Tatăl luĭ, om cu minte, l-a sfătuit să-l însoare întîĭ cu una, şi după o lună să-l maĭ însoare cu a doua şi apoĭ după ce va maĭ trece o lună, să-l însoare cu a treĭa.

Insurîndu-se flăcăul, după două treĭ săptămînĭ, a fost redus într-o ast-fel de stare, că nu maĭ putea de slab şi prăpădit. Într-o zi, pe cînd el şedea mîhnit în curte, eată un cocoş, care tot se învîrtea pe lîngă dînsul, de nu-ĭ da pace. Într-un moment de indignare flăcăul l-a amenințat cu însurătoarea, dacă nu-ĭ va da pace.

Trecînd o lună, tatăl flăcăuluĭ a venit să-l anunțe pe acesta să se gătească pentru a doua nevastă.

Flăcăul ĭ-a zis atuncĭ:

Nu se poate să las şi pe asta, care o am?

www.digibuc.ro

481. Li ncîrcă' prî *cucót* grámatli.

(A încărcat pe cocoş cartea !)

Adică : n-a învăţat de loc.

482. L'i sĕ-asparsi *cuĭbarlu.*

(I s-a stricat cuĭbul).

cfr· Z. II, 2695 : A trecut alba prin raiŭ.

Despre o fată care şi-a pĭerdut fecĭoria.

Tot aşa :

L'i sĕ-află' *cuĭbarlu.*

(I s-a găsit cuĭbul).

483. Canda nu mîcă' *culastră.*

(Parcă n-a mîncat corastră).

Se zice de vitele bolnăvicĭoase, încă de cînd sînt micĭ şi prin extensiune se aplică şi oamenilor nedezvoltaţi.

484. Bună-ĭ *culastra*, ma nu fĕată totna oĭli.

(Bună-ĭ corastra, dar nu fată în fie-care zi oile).

485. Cum alĕḑĭ, *acşí culĕḑĭ.*

(Cum alegĭ, aşa culegĭ).

Dür 652 II. 373 Wie man den Acker bestellt, so trägt er.

486. *Cum* faţĭ, afli.

(Cum facĭ, aşa găseştĭ—ţi se face).

Dür 654 II 374. Wie man's treibt, so gelit's. fz. Qui mal fera, mal trouvera.

487. Dinţîl' din gură ţĭ-*cunoscu.*

(Iţĭ cunosc dinţiĭ din gură).

A cunoaşte pe cine-va foarte bine.

488. *Cum* vîn'ră, acşí z-dúsiră.

(Cum aŭ venit—baniĭ,—aşa s-aŭ dus).

Wie gewonnen, so zerronen.

489. *Cum* îţĭ din'icáşĭ, acşí mîcă-ţĭ.

(Cum aĭ dumicat, aşa să mănîncĭ).

www.digibuc.ro

490. În *curá*, vaĭ ch'icá.
(Unde curgea, o să pice).

491. Iu *curá*, va s-ch'icá.
(Unde curgea, o să pice).
Z. 586, Dan.

Iu are *curată*, ĕară va s-cură.
(Unde a curs, o să curgă).
Z. 587, Milescu.

Iu *curà*, s-nu cură, va s-ch'ică.
(Unde curgea, dacă n-o curge, o să pice).

492. L'a-ţĭ *curátili*.
(Iea-ţĭ cele curăţite).
cfr. A se şterge pe bot.

493. Nu-l dáŭ di *curaŭă*
(Nu-l daŭ de curea).
A disconsideră pe cine-va, a nu-l băgá în seamă.

494. Ninga nu timsi guşe *curcubeta* ş-mută' cap.
(Încă n-a întins gît dovleacal şi a ridicat cap).
2462. A prins bostanul coadă.
Pentru parvenit.

495 Cîndu *curcubetă*, cîndu guşa lungă.
(Cînd dovleac, cînd gîtul lung?).
Z. 601. Milescu.

496. Cînd criscúşĭ, *curcubetă*, ş-cînd strîmbáşĭ cap?
(Cînd crescuşĭ, dovleacule, şi cînd strîmbaşĭ capul?
lsp. 650.
ngr. Poti tránipsis culuch'iða ch'i poti strávusis ch'ifálĭ?
idem.

497. Dol'i bes tu nă *curcubetă!*
(Amîndoĭ b... într-o curcubetă).
Isp. 181. Amîndoĭ mîncaţĭ dintr-un cĭob.
Se întrebuinţează pentru a exprimă o prietenie deplină, intimă; a fi asemenĭ.

www.digibuc.ro

ngr. Colu mi vrach'i.

(Cur şi izmene).

498. Si-l' din'ţi *curcubeti* ĕasti.

(Să-ĭ dumicĭ dovlecĭ este).

A fi prost ca un măgar, ca o vită, care mănînca scoarţe de dovleac.

cfr. A-ĭ mîncà cĭĭniĭ din traistă.

499. Traḑi-l' *curcubeta.*

(Trage-ĭ dovleacul).

A goni pe cine-va; a bate la o alegere pe cine-va; a alungá.

Notă. — *Curcubeta* se face ast-fel: Se ĭea un dovleac din ceĭ carĭ servesc de băut apă. I se scoate *patul*, fundul dovleaculuĭ, şi în locul luĭ se întinde o pĭele de ĭepure, ĭed saŭ mĭel. In mijlocul *patuluĭ* de pĭele se face o mică gaură, prin care se trece o sfoară ceruită cu ceară pură, prevăzută la una din extremităţĭ cu un *sfîrlic'ă*, împĭedicătoare, care serveşte să împĭedice sfoara de a eşi din *carcubetă*.

Cînd cine-va trage din sfoara ast-fel ceruită, produce un zgomot înspăimîntător pentru vite.

Cu *curcubeta* se servesc păstoriĭ, ca să gonească vitele străine din livezĭ, maĭ ales vacile şi boiĭ.

500. Va-ţĭ bĕa *curcubeta* apă.

(O să-ţĭ bea dovleacul apă).

Adică capul cuĭ-va.—A muri.

501. Nu-l' si umpli *curcubeta.*

(Nu i se umple dovleacul).

Adică: nu pricepe capul—dovleacul—luĭ.

502. Fură' *curcubeta.*

(A furat dovleacul).

Se aplică la o femee, ca să arătăm, că a devenit însărcinată.

503. *Curlu-ĭ* ma mari şi di amiră';

(C..... e maĭ mare şi de împărat).

504. *C.....* scŏală ş-amirălu di mpadi.

(C.... rădică şi pe împărat de jos).

505. *C.....* i cĭĭmiçám!

(C..... este suprefect!). Adică, care ordonă,

www.digibuc.ro

506. Va-nʲ lʲaĭ *c*.....

(O să-mĭ ĭeĭ, mănincĭ c.....)

Exprimă nepăsarea.

507. La *c*..... li bag tuti a tali.

(Toate cîte tu spuĭ le pun la *c*.....)

Aŭ prea puţină importanţă pentru mine.

508. Bati-l la *c*..., si-lʲ vʲină mintĕa la cap.

(Bate-l la c... să-ĭ vie minte la cap).

509. Va-nĭ başĭ *curlu*.

(O să-mĭ săruţĭ c....)

Ameninţare ce o facem cuĭ-va, că se va rugá de noĭ; se va supune nouă.

510. Iţĭ ţîni *curlu* ?

(Iţĭ ţine c....).

Adică: cutezĭ ? îndrăzneştĭ ?

511. Stăĭ pri *cur-ţî*.

(Stăĭ pe curu-ţĭ).

A învitá pe cineva să stea la locul saŭ; a sta liniştit.

512. Z-duţi ca *c*... ţe beăsi.

(Bîrfeşte ca c... care bese).

A vorbi fără şir, lucruri nesărate.

513. Sta tes cu *c*... cîtră soari.

(Sta întins cu c... către soare.

Z. II. 2795. A sta cu burta la soare.

Se zice despre ceĭ leneşĭ, nepăsători.

514. *Curlu-ţi* tră lapte nihʲertu ĕaste.

(Curul tăŭ pentru lapte nefĭert ĭeste).

Pentru cine pretinde lucruri, carĭ nu sunt de talia luĭ.

515. Aţél ţĕ-alagă multu, va să-s *curmă* curundu.

(Cine aleargă mult, se va ostení curînd).

Weig. Arom. II, p. 278.

www.digibuc.ro

516. ***Cuţur*** ĕasti.

(Este ca un butuc).

A fi prost, necĭoplit.

Z. 481. Butuc din pădure.

517. L'-bĭgă' ***cuţutlu*** la guşi.

(I-a pus cuţitlu la gît).

518. Ag'umsi ***cuţutlu*** la os.

(A ajuns cuţitul la os).

A aduce pe cineva pînă la disperare.

Vezĭ : *os.*

519. Pri ***cuţuti*** sun.

(La cuţite sînt).

Traĭŭ răŭ.
A se duşmăni.

520. ***C'at pat.***

(Ceat, pat).

De aci şi de acolo. Expresiune turcească.

521. N-hŏară nu-l bugă, şi di casa ***c'élniclui*** ntrĕabă.

(In sat nu e priimit şi întreabă de casa *celniculuĭ.*

V. Preftu.

522. Cît ţ-u ***c'erga***, ahi't s-ti tinḑî.

(Cît ţĭ-e pătura, te întinde.

Isp. 863.

523. ***C'icănít.***

(Cocnit) Z. 5062.

524. Aţél cu un ***c'ic'ór.***

(Acel cu un picior).

Vezĭ în Şezătoarea An. IV, deceul publicat de noĭ şi referitor la drac : de ce dracul leste cu un picior.

525. U lo n- ***c'ic'ŏari.***

(A luat-o în picioare).

A urmări pe cine-va pas cu pas.

www.digibuc.ro

526. Ş-lo *c'ic'ŏarli* dinanúmiréa.
(Ş-a luat picioarele pe umere).
A fugi, a merge fără nicĭ un scop.

527. Pri *c ic'ór* sta.
(Stă-n picioare).
A fi grăbit; a fi gata să facă ceva.
cfr. Z. 4506 II.

528. Iu ţî sta *c'ic ŏarli*, s-nu ţî sta caplu!
(Unde-ţĭ stă picioarele, să nu-ţĭ stea capul!)

529. Curmát, că nu-l purtá *c'ic'ŏarli.*
(Ostenit, că nu-l purtaŭ picioarele).

530. Canda le-avĕá *c'ŏarli* cu ch'irie lŏată, aş l'-erà curmati.
(Parcă le luase picioarele pe chirie, aşa eraŭ ostenite).
Adică: Obosit de tot.

531. Lu ncălţáĭ di dŏáuli *c'ic'ŏari.*
(L-am încălţat de amîndouă picioarele).
A înşela pe cine-va.

Vezĭ: *tástrulu, somnu.*

532. Cît îl ţîn *c'ic'ŏarli.*
(Cît îl ţin picioarele).
In fugă mare.
Z. 4508 II: Cît apucă picĭorul.

533. L'-da cu *c'ic'orlu.*
(Lĭ dă cu picĭorul).
Z. 4525. II.
A respinge ce-va.

534. Fuḍuţĭ *c ic ŏari,* s-nu vî cacă c...
(Fugiţĭ picioare, să nu vă c... c...)
Z II, 2828. Fugiţĭ cîlciïe că vă calc.
Ngr. Φευγᾶτε πουδαράκια νὰ μή σᾶς χέσ' οὐ κόλους.

www.digibuc.ro

535. Va ti fac *c'icĭór* di lépuri.

(O să te fac picior de ĭepure).

Notă. — Se întrebuinţează, cînd e vorba de concurentă; Ast-fel daca se apucă doĭ, cine aleargă saŭ cine e maĭ voĭnic, unul, care se crede maĭ superior, zice celuĭ l-alt, că-l va da de ruşine, îl va face: *picior de ĭepure.*

536. C-un *c'ic'ór* tu grŏapă ş-cŏ-alantu nafŏară.

(C-un picior în groapă şi cu altul afară).

Z. 4491. II.

Se zice de omul slab şi prăpădit; de un bătrîn, care nu mai are mult de trăit.

537. C-un *c'icór* nafŏară ş-cŏ-alantu tu grŏapă.

(Cu un picior afară şi cu cel l-alt în groapă).

Adică foarte bătrîn.

Isp 1513.

538. Pri un *c'ic'ór* sta.

(Stă într-un picior).

Adică, gata să servească pe orĭ-cine.

539. Ş-lo mintĕa la *c'ic'ŏari.*

(Ş-a luat mintea la picioare).

cfr. A-şĭ luà lumea în cap; a umblà fără căpătîiŭ.

540. Da *c'ic'ŏarli.*

(Dă din picioare).

Se întrebuinţează, cînd propunem o împăcare oare-care cuĭ-va şi acesta nu o primeşte. Atuncĭ zicem:

Da *c'ic'ŏarli!*

Adică: se arată nemulţumit.

Se maĭ întrebuinţează a arătà, că cine-va ĭe pe ducă.

541. Pînă s-nu ncaliţĭ, s-nu daĭ *c ic'ŏarli.*

(Pînă să nu încalecĭ, să nu daĭ din picioare).

542. Şámijdol'i mîcă dit un *c'inàc.*

(Amîndoi mănîncă dintr-un cenac).

A fi asemenĭ.
A fi prietinĭ intimĭ.

543. Caθiún *c'inuşa* cîtră nîs ş-u traḑi.

www.digibuc.ro

(Fie-care trage cinuşa cîtră sine).

Adică, fie-care îngrijeşte de sine.

544. Caθiún *c'inuşa* pri turta luĭ u traḑi.

(Fie-care trage cenuşa pe turta luĭ).

545. Di *c'inuşe* albă nu se faţi turtă.

(De cenuşe albă, nu se face turtă).

Z. 521. Milescu.

546. Tuţĭ cu *c'irĕàşili* ş-noĭ cu mic'áşili.

(Toţĭ cu cireşele şi noĭ cu gherghinele).

Ad. Fie-care la timpul său, numaĭ noĭ nu.
Arată: întărzierea unuĭ lucru.

547. Lŏ-avĕagl'i ca *c'irĕaşa* ţĕa cŏapta.

(Îl păzeşte ca pe o ciraşă coaptă).

548. *C'ŏară* sĕ-adară.

(Sfoară se face).

A se destrăbălá.

549. Sta cu *c'ŏarle* un prĕ-alantu.

(Sta cu picĭoarele unul peste altul).

A-ĭ merge bine.

A fi impertinent, cînd îe unul, căruĭa, deşi nu-ĭ merge bine şi totuşi stă, cum am zice: cu picĭoarele unul peste altul.

550. Iu-ĭ *c'ŏara* ma minută, acló sĕ-arupi.

(Unde-ĭ aţa maĭ supţire acolo se rupe).

551. L'i sĕ-arupse *c'ŏara*.

(I s-a rupta aţa).

A murit.

552. Va ŏ arupém *c'ŏara*.

(O vom rupe aţa).

Adică: vom strică prietenia.

553. Mac-u traḑĭ *c'ŏara* multu, va s-arupă.

(Dacă tragĭ sfoara mult, se va rupe).

554. Carĭ cu *c'oclu*, carĭ cŏ-amonĕa,

www.digibuc.ro

(Unul cu cĭocanul, altul cu nicovala).

Z. 1613 b.:

Unul zice «ais!» şi altul «cea».

554 bis. Cîlcă' cu *c'or* andreptu.

(A călcat cu picior drept).

A aduce fericire.

555. Nu-l' dă cu *c'orlu*, că s-nu-ţĭ v'ină dorlu.

(Nu-ĭ da cu piciorul, căcĭ să nu te ducă — vină — dorul)

Cfr. Z. I, 4861.

Nu dispreţui nimica, căcĭ la o vreme poate să-ţĭ prindă bine.

556. J-bĕa *c'ubuch'a* cŏ-arihati.

(Işĭ fumează ciubucul în linişte).

A fi mulţumit.

Notă. — Se aplică cuĭ e mulţumit de starea luĭ şi trăĭeşte cinstit şi liniştit în deplină pace, fără să facă răŭ nimănuĭ.

557. *C'ulĕaşti*[1]) di diparti.

(Cĭuleşte de departe).

A asculta cu băgare de seamă; a bănuĭ.

558. Ţe că-ĭ hŏară fĭră cîn', *c'umaga* nu cîrtĕaşti.

(De şi-ĭ sat fără cĭînĭ, cĭomagul nu stricĭă).

559. Iu-ĭ *c'umlech'a* ali l'irtată?

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repauzateĭ?)

Anecdotă.

A fost odată un bărbat, care se obicĭnuise a mîncă felul de mîncare numit «*cĭumleche*» afumat, fiind-că soţia luĭ n-avea răbdare să stea mereŭ lîngă foc, ca să-l păzească.

El însă s-a obicĭnuit aşa de mult cu *cĭumleche* afumată, că cĭumlechea bine gătită nicĭ nu i se părea bună.

Murindu-ĭ prima nevastă, el s-a însorat din noŭ.

A doua nevastă căuta prin toate chipurile să-ĭ facă mereu pe plac, păzindu-se să nu-l nemulţumească cum-va, şi să-l facă ast-fel să zicĭă, că trăĭa maĭ bine cu prima nevastă.

Intr o zi văduvul ĭ-a spus să-ĭ gătească o *cĭumleche*.

Beata nevastă s-a ars la foc de dimineaţă pînă la prînz, gătind ast-fel o superbă *cĭumleche*. Bucuroasă, că o să-ĭ facă

[1]) Verbul *Cĭulescu*, se întrebuinţează pentru a arăta modul de ascultare al cailor,

www.digibuc.ro

mulțumire bărbatului, a servit la masă, cînd ce să auză. Abia a gustat o lingură bărbatul și a exclamat:

«Iu-ĭ c'umlech'a ali l'irtată!»

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repozateĭ!)

Sărmana nevastă, auzind una ca aceasta, a rămas ca trăznită.

După cîte-va zile s-a pus într-adins și a maĭ făcut pentru a doua oară *cĭumleche* și ca să nu se zică, că găteşte cu puțină îngrijire, a chemat și o femee din vecinătate, să fie martoră.

Și de astă dată *cĭumlechea* a fost superbă!

Totuși bărbatul, gustînd dintr-însa, n-a putut să nu exclame:

«Iu-ĭ c'umlech'a ali l'irtată!»

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repozateĭ?

Beata nevastă nu știa ce să maĭ facă de părere de rău.

Cînd a rugat-o bărbatul să ĭ maĭ facă *cĭumleche*, ea a pus-o la foc și nu s-a maĭ interesat de dînsa, căcĭ gîndea, orĭ-cît de gustoasă și bună s-o fac, tot el nu se va mulțumi.

Natural, că *cĭumlechea* s-a afumat cu totul și fiind-că nu maĭ era timp să maĭ gătească alt-ceva pentru masă, a servit *cĭumlechea* așa afumată cum era.

Bărbatul, abea a gustat, și plin de bucurie, ș-a sărutat nevasta și a zis:

«Ea cĭumlech'a li l'irtată!»

(Eacă *cĭumlechea* repozateĭ!)

Atuncĭ a văzut și nevasta ce va să zică obiceĭul la om!

560. Sĕ-adră' *c'urla* și cazaca.

(S-a făcut *cĭurla*—beĭ—și *cazaca*—armaș—).

A se îmbătà lemn.

Aceasta vine de acolo, că jucînd copiiĭ jocul cu arșice: «*Heca!*», cînd dă unul și se duc arșicele cĭurla și cazaca, cel care a dat, a scrîntit-o de tot și cîștigă cel careĭ urmează să dea, după dînsul.

561. Fă-ti soț cu *draclu*, pînă s-treți puntĕa

(Fă-te tovarăș cu dracul, pînă să trecĭ puntea).

562. N'acîțăĭ *daraclu* (draclu), lu alás, nu me-alasă.

(Am prins pe dracul, îl las nu mĕ lasă).

Analog: Am prins un lup, îl las nu mă lasă.

www.digibuc.ro

563. Ş-a ciţă' *daraclu* di cŏadă.

(A prins pe dracul de coadă).

A şĭ găsì beleaua.

564. Adră' lucrulu a *daracluĭ*.

(A făcut lucrul draculuĭ).

A se găsì în încurcătură.

565. Z-dusi la *daráţĭ*.

(S-a dus draculuĭ).

A se prăpădí.

566. Cu *darĕa* treţĭ ş-amarĕa.

(Dacă daĭ banĭ, poţĭ trece şi marea).

567. Mìcă j-beá cŏ-a tău, şi *dari-lŏari* nclo.

(Cu omul tău, (prietin, rudă), mănîncă şi bea, dar daraverĭ să nu aĭ).

568. Ţe *daĭ*, aţĕá l'aĭ.

(Ce daĭ, aceea ĭeĭ).

569. Va-n' alín' *datlu?*

(Imĭ veĭ urcá impozitul?).

570. Nu ştiĭ *diminĕaţa,* ţe te-aştĕaptă seara.

(Nu poţĭ să ştiĭ dimineaţa, ce te aşteaptă sara—ce ţi se va întîmpla plnă de seară).

571. Cari si scŏală di *diminĕaţa* diparti ag'unde.

(Cine se scoală de dimineaţa, departe ajunge).

Z. 121. Milescu.

572. Care nch'isĕaşte *dimnĕaţa,* cît pe anarga s-imnă, cunach'a va s-o ag'ungă.

Arom. p. 278. II.

(Cine porneşte dimineaţa, cît de încet să umble, *cunachea* o va ajunge).

Nota. Cunach'e ĭeste drumul ce-şĭ propune să facă o persoană într-un anumit timp.

573. Ună oară *diminĕaţa* faţe treĭ ca după prîndu.

(Un ceas de dimineaţă face cît treĭ ceasurĭ de după prînz).

Z. 115. I. Bag. 99.

www.digibuc.ro

574 ***Dinţî*** s nŏ-avĕáĭ, lapti vrĕa miţĭ.
(Dinţĭ dacă n-aveaĭ, lapte aĭ fi supt).
Pentru cine se consideră încă mic.

575. Ţ-cad ***dinţîlĭ***.
(Iţĭ cad dinţiĭ).
Se zice cuĭva, cînd refuzam a-ĭ da, ce ne cere.

576. Struxeà-ţĭ ***dinţîl'***.
(Ascute-ţĭ dinţiĭ).
Cu acelaşĭ senz de maĭ sus.

577. ***Dinţîl'*** (mîseĭli) din gură l'i scoasi.
(I-a scos dinţiĭ, măse'ele din gură).
Isp. 317.

578. Nu cutĕaḑă si-ş arîmă ***díntili***.
(Nu cutează să-şĭ scobească dintele).
Pentru cine nu träeşte liber; pentru cine ĭe păzit la orĭ-ce mişcare.

579. Cu ***dinţîl'*** citră nsus.
(Cu dinţiĭ în sus).
A muri. Se aplică celor bătrînĭ maĭ ales.

580. Nŏ-ari cu ţe si-ş arîdă ***díntili***.
(N-are cu ce să-şĭ înşele dintele).
Z. II, 3873: A nu avea cu ce-şĭ stropi măseaoa.

581. La niscinţi tal'i ***dinţîl'***, ş-la niscinţi tal'i limba.
(La uniĭ taĭe dinţiĭ, şi la uniĭ taĭe limba).

582. Da ***dinţîl'!***
(Dă dinţiĭ!)
A-ĭ fi frig tare.

583. Cum îţĭ ***din'icáşĭ***, acşiţi mică-ţĭ.
(Cum aĭ dumicat, aşa şi mănîncă).
cfr. Ter. Prorm. 318 tute hoc intristi, tibi omme exeden dum est.
Auson. id. 6, 5. tibi, quod intristi, exedendum est.

www.digibuc.ro

584. Si nveaţă *dispul'át* şi l'-ĕ-arşini nviscút.

(Se obicĭnuĭeşte — se învaţă — despoĭat şi-ĭ ĭeste ruşine (să meargă), îmbrăcat).

Dür. 559. I. 310: Gewohnheit will Recht haben.

585. Lasă-n' ḑică *«dŏamnă mari»*, şi-lasă-n' mor laĕa di fŏami.

(Las' să-mĭ zică *«cocoană mare»* şi las' să mor bĭata de foame).

586. Multa: *«dŏamne, dŏamne»*, ş-al Dumniḑa'ŭ l'-angrĕacă.

(Prea des: «doamne, doamne», şi luĭ Dumnezeu îĭ vine greu).

Şi Dumnezeŭ se plictiseşte de prea multă rugăminte.

ngr. To poli tu «ch'r-eléison» ch'-u θeòs to angricái.

Idem.

Se întrebuinţează, cînd plictisim pe cine-va cu vre-o cerere, rugîndu-l mereŭ.

587. Mi leg, ĭu mi *dŏari.*

(Mă leg—pansez,—unde mă doare).

588 Omul s-lĕagă, ĭu-l *dŏari.*

(Omul se leagă, unde-l doare).

Milescu.

589. Caθe un s-lĕagă acló ĭu-l *dŏari.*

(Fie-care se leagă acolo unde-l doare).

Z. II, 5193.

Ghicu.

590. Caθi un şi şti, ĭu-l *dŏari.*

(Fie-care ştie, unde-l doare).

591. Maşĭ tini ştiĭ ĭu ti *dŏari.*

(Numaĭ tu ştiĭ, unde te doare).

Bag. 174.

592. Ti *dŏari* curlu.

(Te doare curul).

Cînd se tînguĭeşte cine-va, fără motiv.

593. Cînd nu ti *dŏari* caplu, s-nu-l leḑĭ.

(Cînd nu te doare capul, să nu-l legĭ).

Z. 5200. D. Dan etc.

594. Carĭ *dŏarmi,* nu l'-u fŏami.

www.digibuc.ro

(Cine doarme, nu-ĭ e foame).

Cine nu munceşte, nu trebuĭe să mănînce.
Se aplică de obiceiŭ copiilor, carĭ nu vor să se scoale dimineaţa la timp şi rămîn fără «*ngustare*», gustare.

595. ***Dŏarmi:*** lemnu (mortu, buc'um).

(A dormi, ca un lemn, ca un mort, ca un butuc).

Mult şi greŭ.

Z. II 5162.

596. ***Dŏarmi*** dus.

(Doarme dus), adică: liniştit.

Notă. — Supt *dus* se înţelege: mort, dus în lumea cea lalta.

597. ***Dŏarmi*** di mprostu.

(Doarme de a-n picerele).

Om cam prost.

598. L'-dĕadi ***dol'i*** a préftuluĭ.

(A dat ceĭ doĭ preotuluĭ).

A murí.

Notă. — Probabil, fiind-că se obicinuĭa a se plăti altă dată preotuluĭ doĭ groşĭ

599. Aspuni-ţĭ ***dorlu*** la omlu a tăŭ, ş-nu ti dă la xenlu.

(Spune ţĭ păsul la omul tăŭ şi nu te arată străinuluĭ).

600. ***Domnu*** easti greŭ s-agunḑi, huzmich'ár poţĭ ḑua tuta.

(Domn este greŭ să ajungĭ, servitor poţĭ fi orĭ-cînd).

601. Ţe ţ-u c-avúşĭ tată ***domnu***, cînd tini nu eşti omŭ!

(Ce ţĭ-e că aĭ avut de tată un domn (om cum se cade în toate privinţele), cînd tu nu eştĭ om).

Isp. 918.

602. Tată-tu ***domnŭ*** ş-tini necă om.

(Tatăl tăŭ domn şi tu nicĭ om).

cfr. Ispirescu, op. cît. 1582.

603. Ocl'ul a ***dómnuluĭ*** u ngraşi tutíputa.

(Ochiul stăpînuluĭ îngraşe vitele.

Dür 713 I. 372.

www.digibuc.ro

604. Care alîxĕaşte mulţi *domn'i*, huzmich'ár auşâşti.

Aron II p. 278. 19.

(Cine mulţĭ stăpînĭ schimbă, servitor îmbătrîneşte).

605. ***Draclu*** ti nvĕaţă s-furĭ, ma nu şi s-ascunḑî.

(Dracul te învaţă să furĭ, dar nu şi să ascunzĭ).

606. Fuḑi cu ***draclu*** di per di lup.

(Fuge ca dracul de păr de lup).

Dumnezeŭ însufleţind pe lup, opera draculuĭ, ĭ-a ordonat să mănînce pe drac. Acesta de atuncĭ, dacă-ĭ miroase a lup, fuge de se prăpădeşte.

Vezĭ îl Şezătoarea An. IV, *Di ţe draclu-ĭ c-un cicĭor.*

607. Fuḑi ca ***draclu*** di ḑimn'amă.

(Fuge ca dracul de tămîĭne).

Ispirescu 2308.

608. Fă-ti frati cu ***draclu*** pînă s-treţĭ puntĕa.

(Fă-te frate cu dracul pînă să trecĭ puntea).

Isp. 2194.

609. Acló l-bagă ***draclu !***

(Acolo îl împinge dracul!).

Cînd cine-va comite vre un lucru răŭ, ceva de reprobat.

610. U faţi ***draclu*** tfech'i.

(O face dracul puşcă !).

Dracul ĭeste în stare să facă ce nu te aştepţĭ.

611. Cîndu ***draclu*** lucru nu ari, ş-traḑi cŏada tu cîndari.

(Cînd dracul n-are de lucru, îşĭ cîntăreşte coada).

612. ***Draclu*** oĭ nŏ-aveá, şi umtu vindĕá.

(Dracul oĭ n-avea, şi unt vindea).

613. Aprindi ş-a ***draclui*** nă ţĕară, s-nu-ţĭ aspargă lucru.

(Aprinde şi draculuĭ o lumînare, să nu-ţĭ strice treaba).

614. Carĭ z-duţi cu ***draclu,*** draclu va-l l'a.

(Cine se duce cu dracul, dracul o să-l ĭea).

615. Ne ***draclu*** s-lu veḑí, ne cruţĕa s-ţî faţi.

Com. de d-l N. Tacit.

Id. dr. Nicĭ pe dracul să-l vezĭ, nicĭ crucea să-ţĭ facĭ.

www.digibuc.ro

616. Ne ***draclu*** s-astál' (s-lu veḑi), ne cruţea s-ţ-u faţĭ.

(Nicĭ pe dracul să-l întîlneştĭ—vezĭ,— nicĭ crucea să-ţĭ o facĭ).

617. Fu ***draclu*** aţél n'iclu, nu fu aţél marli.

(A fost dracul cel mic, n-a fost cel mare).

Cînd se întîmplă o mică nenorocire.

618. Ş-arupsi ***draclu*** pipúţili.

(Ş-a rupt dracul ghetele).

Dracul, devenind sfătuitorul unuĭ om de bine, pe care l-a purtat prin palate, şi l-a făcut să guste tot ce ambiţiunea omuluĭ aspiră, la urmă l-a împins la furt şi a făcut, ca omul de bine să ajungă la spînzurătoare. Pe cînd îl duceaŭ la spînzurătoare, ĭată şi dracul apare în drumul luĭ cu nişte desagĭ plinĭ cu ghete rupte. Atuncĭ îĭ spune omul de bine:
— În loc să aducĭ banĭ, ca să daĭ să scap de la spînzurătoare, tu viĭ cu desagiĭ plinĭ cu ghete rupte?
— Le vezĭ pe toate acestea, îĭ răspunde dracul? Mĭ-a trebuit sa le rup pe toate, ca să te pot aduce în starea în care te văz.

619. ***Draclu*** punţî nu faţi, ma ch'adiţĭ bagă, saŭ: punţî asparḑi.

(Dracul podurĭ nu face, dar pĭedicĭ face, saŭ: podurĭ prăpădeşte).

620. Dusi av'ŭ să s-facă, di ***draţĭ*** nu p'tu s-ascapă.

(S-a dus sînt să se facă, de dracĭ n-a putut să scape).

ngr. Ἐπῆγε γιά νὰ γιάσῃ, κι-'ξεπάγιασε. Byz. Zeit. pg. 555 No. 365

621. Pînă s-ag'unḑi la Dumniḑă', ti mîcă ***draţl'i***.

(Pînă să ajungĭ la Dumnezeŭ, te mănîncă draciĭ).

622. Lŏ aciţară ***draţl'i*** di urecl'i.

(L-aŭ prins draciĭ de urechĭ).

A se înfurià.

623. D ĭu nu-ĭ şi ***Dumniḑă'ŭ*** nu ari ţe-s l'a.

(De unde nu ĭe, şi Dumnezeŭ n-are ce lua).

Dür. 186 II 102: Wo nichts ist, hat der Kaiser das Recht verloren. It. Ubi nhill est, Caesar jure suo excidit.

624. ***Dumniḑă'ŭ*** amînă, ma nŏ-agîrşaşti.

(Dumnezeu amînă, dar nu uĭtă).

Dür. 624. I. 324 Gott kommt langsam, aber, wohl.; it. (si) Diu e lagnusu, ma no scurdusu Gott ist langmütig, aber nicht vergesslich.

www.digibuc.ro

625. Canda aciţă' ***Dumniḑă'ŭ*** di pŏali.

(Parcă a prins pe Dumnezeŭ de poale).

Pentru cine se crede prea mult.

626. L-l'irtă' ***Dumniḑă'ŭ.***

(L-a ĭertat Dumnezeŭ).

A murí.

627. Cîndu va ***Dumniḑă'ŭ*** si-l ch'ară, îl' l'a mintĕa.

(Cînd D-zeŭ doreşte să pearză pe cine-va, îĭ ĭea mintea).

Isp 741.

628. Ari ***Dumniḑă'.***

(Are Dumnezeŭ,—e un Dumnezeŭ).

Se întrebuinţează cînd cine-va suferă vre o nenorocire şi îşĭ exprimă încrederea în bunul Dumnezeŭ, că nu ĭe pĭerdut totul pentru dînsul.

629. ***Dumniḑă'ŭ*** da, ma nu o-aduţi a casă.

(Dumnezeu dă, dar nu aduce acasă).

630. ***Dumniḑă'ŭ*** s-ti vĕadă.

(Dumnezeŭ să te vază).

A lăsa pe cine-va în judecata, în plata, luĭ Dumnezeŭ. Tot aşa:

Dumniḑălu s-ţ-ŏ-aducă.

(D-zeu să ţĭ-o aducă).

631. ***Dumniḑă'ŭ*** s-u facă...

(Dumnezeu s-o facă...)

Cînd e vorba de ceva nefiresc, silit, lipsit de posibilitatea de a fi aşa cum ni se spune. Despre ceva nereuşit.

632. Omlu al ***Dumniḑă'.***

(Omul luĭ Dumnezeŭ).

Adică: Drept, simplu, naiv, care nu se pricepe la drăcii.

633. ***Dumniḑă'ŭ*** tră tuţĭ, şi caθiún tră nîs.

(Dumnezeŭ pentru toţĭ, şi fie-care pentru sine).

634. Canda cidŭ ***Dumniḑă'ŭ*** di-l' apitrus'.

(Parcă căzú cerul şi-ĭ cupleşi).

Pentru a exprima o spaĭmă.

www.digibuc.ro

635. Nŭ-ari ***Dumniḑă'ŭ*** pri nîs.

(N-are D-zeŭ asupra-ĭ).

Se zice pentru omul care e capabil să facă orĭ-ce răŭ, fără cea maĭ mică mustrare de cuget, fără nicĭ o teamă de păcat.

636. ***Duşmán*** vecl'u,
ŭaspi nu s-faţi.

(Duşman vechiŭ
amic nu se face).

637. Ma gh'ini un ***duşmán*** cu minti, dicît ḑaţi ŭaspiţĭ glarĭ.

(Maĭ bine un inimic cu minte, de cît zece amicĭ proştĭ).

Uleig, Arom. II, p. 279.

638. Apa ***ŭărmi***, duşmanlu nu ŭărmi.

(Apa doarme, duşmanul nu doarme).

639. A ***duşmanluĭ*** pisti nu-l' dă.

(Să nu te încrezĭ duşmanuluĭ).

640 ***Z-duţi*** şi v'ini.

(Se duce şi vine)

cfr. Calea-valea.

641. «***du-ti, v'inu***».

(«Du-te, vino»).

idem ngr. :

«sirta-ferta».

642. «Fuměal'a al ***Ḑamă***.

(Familia luĭ Zamă).

Se zice cuĭ-va, care are copiĭ mulţĭ şi neastîmpăraţĭ.
Se aude prin Samarina, Avela, Perivole, etc. prin Pind.

643 ***Ḑaţi*** vaĭ daŭ, ş-ună vaĭ misúrĭ.

(Zece o să lovesc, şi una veĭ numără).

A amenińţá pe cine-va cu bătae straşnică.

644. Cari ***ḑĕadit*** va tal'i, di nu va ti ŭoară ?

(Pe care deget aĭ să taĭ, şi n-o să te doară ?)

Pe care copil al tăŭ o să-l pierzĭ, ca să nu te doară ?

www.digibuc.ro

645. Ţinţi *ḑĕátiti* tu mînă, ş-un cu alantu nu sunt ună.

(Cincĭ degete într-o mînă, şi unul cu altul nu sînt una, asemenea).

646. Tuti *ḑĕáditle* nu-s ună.

(Toate degetele nu sînt la fel).

647. S-ţi fac ună, ţe s-ţi mîşti *ḑĕáditli*.

(Să-ţi fac una, ca să-ţĭ muştĭ degetele).

cfr. Plaut. Pseud. 884:

Ipsus sibi faciam, ut digitos praerodat suos.

648. J-bîgă' *ḑĕáditlu*.

(Ş-a băgat degetul, s-a suptscris).

Notă. — Amintire frumoasă din timpul, cînd oamenii nu ştiaŭ a scrie şi trebuïaŭ să suptscrie cu degetul, lucru ce şi azĭ încă se obicĭnueşte pentru femeĭ.

Pentru aceasta se înmoaïe degetul cel mic în cerneală şi se calcă pe hîrtie drept iscălitura.

649. Pri *ḑĕáḑiti* li ştiŭ.

(Le ştiŭ pe degete).

A şti ceva foarte bine.

650. Lŏ-aspún tuţĭ cu *ḑĕáditlu*.

(Toţĭ îl arată cu degetul).

Cînd cine-va e renumit în bine saŭ răŭ.

651. Cari-j bagă mîna tu n'ari, *ḑĕáditlu* va ş-alingă.

(Cine îşĭ pune mîna în mĭere, degetul îşĭ va linge).

652. Ne pri *ḑiditíc* nu tĕ-am tinì.

(Nicĭ la degetul cel mic nu te consider pe tine).

cfr. Ispirescu, 283.

653. După *ḑĕană*, ang'úr ş-amirălu.

(După culină, înjur şi pe împărat).

654. *Ḑimĕá* di multă lumi ţe ĕará.

(Gemea, de lume multă ce era).

Arată mulţimea.

www.digibuc.ro

655. Tră *ḑíniri* oaŭă ş-cucotlu.

(Pentru ginere şi cocoşul ouă).

656. Cu «*ḑî*, că mîcáşi» nu s-umpli pîntica.

(Cu: «zi, că aĭ mîncat» nu se satură burta).

Dür 714 II, 406: Worte füllen den Bauch nicht. fz. le ventre ne se rassassie pas de paroles.

657. *Ḑîli* fripti l'-faţi.

(Lĭ face zile fripte).

Z. II. 5128. 5129.

658. Ari *ḑîli* multi.

(Are zile multe).

Pentru cine are mult de trăit.

659. *Ḑîlili* îl' suntu misurati.

(Zilele ĭi sînt numărate).

Pentru cine e amenințat cu moartea de cine-va, care este foarte redutabil.

660. Nŭ-ari *ḑîli.*

(N-are zile).

Z. II 5132.

661. *Ḑîsi* şi s-feaţi!

(Zise şi se făcu).

Isp. 65. A zis dracul şi s-a făcut.

Ngr. Εἶπεν καὶ ἔγεινεν.

662. *Ḑîsi,* ḑisi pînă-l durú gura.

(Zise, zise pînă ce l-a durut gura).

Cînd lăsăm pe cine-va să bîrfească fără să ne pese de ce spune dînsul, fără să-l băgăm în seamă.

663. Nu-n' *ḑîţi:* «Stăĭ ma-nclo».

(Nu-mĭ zice: «Stăĭ, dă-te maĭ încolo)».

A fi bine tratat de cine-va, tratat după voĭa noastră.

664. *Ḑua* ţĕa buna, z-vĕadi di dimnĕaţa.

(Ziua cea bună, se vede de dimineaţă).

cfr. Z. 103.

www.digibuc.ro

665. *Ḑua* mbară di diminĕaţa z-vĕadi.
(Ziua favorabilă de dimineaţă se cunoaşte).
Z. 103. N. St.

666 Bună *ḑua*, tută ḑua.
Z. 109. Bună ziua, toată ziua.

667. *Ḑua* de mîni, vîră nu u cunŏaşti.
(Ziua de mîne, nimenĭ nu o cunoaşte).

668. *Ḑuă* nŏaŭa, cîsmeti nŏaŭă.
(Ziuă nouă, noroc noŭ).
cfr. Nu te îngriji de ziua de mîne.

669. Ari *ḑuă* di bana.
(Are ziuă de traiŭ).

670. Va ţ-u mîc *ḑua*.
(O să-ţĭ mănînc ziua).
Adică o să-ţĭ ridic viaţa ; A prapădi pe cineva.
Z. II, 5130.

671. Ţi-u coc *ḑua*.
(Iţĭ coc ziua).
cfr. Z. II, 5131. A-ĭ pîndi zilele.

672. Ţ-u hˈerbu *ḑua*.
(Ţĭ-o fĭerb ziua).

673. Află-lˈ *ḑua*, scŏati-lˈ mîdua.
(Află-ĭ ziua, scoate-ĭ mădua).
Z. 5433, II.

674. Nu-lˈ da *ḑuă* albă.
(Nu-ĭ da «ziuă albă»).
Z. 106.

675. *Ḑuă* laĭe ţe vaĭ veḑĭ.
(Ziuă neagră ce o să veḑi).
A necăji pe cineva ; a nu-ĭ da pace.
Z. 107.

676. *Ḑua* fuḑi di nˈelˈĭ ş-nŏaptŏa arîstŏarnă boulu,

www.digibuc.ro

(Ziua fuge de mĭeĭ, şi noaptea răstoarnă boul).

cfr. Z. 89: Ziua fuge de taurĭ şi noaptea îĭ apucă de coarne.

677. Azĭ l'-u *ḑua.*

(Azĭ îĭ este ziua).

A fi momentul favorabil cuĭ-va; a fi rîndul cuĭva să taĭe şi să spînzure; să faca după plac.

678. Faptu n·*ḑuă* di Paşti.

(Născut în zi de Paştĭ).

Om fericit.

679. Va-n' v'ină şi *ḑua* mĕa.

(O să-mĭ vie şi ziua mea).

Va veni şi rîndul mĭeŭ.

680. O-adrăşĭ *ðală.*

(Aĭ făcut-o *dală* [1]).

A o face boacănă.

681. ðicun'ár di Primétĭ.

(Cerşetor din Premetĭ).

Notă. — E de notat, că în peninsula balcanică cerşetorĭĭ sînt bulgarĭ saŭ grecĭ. Albanejĭ foarte rar. Maĭ ales ceĭ din Premetĭ Albania de Sud se daŭ cerşetorieĭ, din cauza sărăcieĭ; Romînĭ de loc. Tot aşa nu se pomeneşte de Evreĭ.

Turcĭ cerşetorĭ se găsesc prin oraşe şi se deosibesc de ceĭ lalţĭ prin faptul, că cerşind, cîntă în gură mare diferite cîntece de milă saŭ balade.

682. Cîţĭ ş-la mîn'li, cu *ðispótĭ* mîcă pini?

(Cîţĭ îşĭ spală mĭĭnele, cu arhiereul staŭ la masă?).

Dür. 877. I: Nicht jeder ist auf die Hochzeit geladen.

Anecdotă:

Un arhiereŭ grec, ducîndu-se într-un sat aromînesc, a fost găzduit în casa unuĭ notabil. Acesta voind să-l mulţumească a ordonat să gătească tot ce poate fi maĭ bun.

Cînd să se aşeze la masă, după cum îe obiceĭul, a venit o femee cu ibricul, ca să toarne să se spele la mîĭnĭ arhiereul şi toţĭ ceĭ carĭ trebuĭaŭ să se puĭe cu dînsul la masă.

După ce femeea a turnat la toţĭ ca să-şĭ spele mĭĭnele, a turnat şi stăpînuluĭ caseĭ, ca să şază şi el la masă.

Văzînd una ca aceasta arhiereul, a zis: «Toţĭ cîţĭ îşĭ spală mĭĭnele, staŭ cu arhierul la masă?».

[1]) Fel de lapte batut.

www.digibuc.ro

Cînd a auzit una ca aceasta stăpînul caseĭ a rămas încremenit şi imediat a ordonat să ridice masa şi să lase pe arhiereŭ cu întreaga luĭ suită numaĭ cu pofta.

683. Arău-ĭ Turcul, ma ninga cama rău-ĭ *δisputaraɣălu.*

ngr. Cacós ini n-ŏ-aɣás, ma pl'o cacós u δisputáraɣas.

(E răŭ Turcul, dar şi maĭ răŭ arhiereul).

Notă. — Cele ce suferă sătenii greci şi grecizaţi din partea arhiereilor, sînt de nepomenit. Aşa că cele suferite din partea Turcilor sînt un nimic pe lîngă acestea.

684. Vin'i *δispóti* în hŏară, şi preţil' s-facu nvĕasti.

(Dacă a venit arhiereul în sat, şi preoţiĭ se fac neveste).

685. *Δŏara* casă nŏ-asparḑi.

(Darul casă nu strică).

686. Pusca di *δŏară,* ma dulţi-ĭ j-di n'ari.

(Oţetul de dar, e maĭ dulce şi de cît mĭerea).

687. *Calu* di *δŏará,* nu s-caftă la dinţî.

(Calul de dar, nu se caută la dinţĭ).

Dür. 305 II, 171. Einem geschenkten Gaul sieht man nicht in's Maul. It. Noli equi dentes inspicere donati.

688. Nu-ţĭ lipsĕaşti cl'in s-ţî cos, că-ţĭ lipsescu *δrăn'.*

(Nu-ţĭ lipseşte clin, să-ţĭ cos, căcĭ ţi lipsesc dramurĭ (greutate, minte).

689. «Io u voĭ, ninga *ea* z-va ş-tuti sunt îndrĕapti».

(Eŭ o ĭubesc, încă dînsa să consimtă, şi totul ĭeste gata).

Aşa spun tineriĭ carı ĭubesc vr-o fată, dară care nu-ĭ ĭubeşte.

Eĭ speră totuşĭ, zicînd că jumătate din împlinirea dorinţeĭ lor, ĭe împlinită, din momentul ce eĭ o ĭubesc.

690. —«Carĭ ţ-u tată mulă?
—«*Eapa* n'-ĕasti mumă!»

— Cine ţĭ-e tată, catîrule?
— Eapa mĭ-este mamă!)

(Se aplică acelor carĭ li-e ruşine de tatăl sau mama lor cînd aceştĭa sînt de condiţiune maĭ proastă.

691. Carĭ s-nu *ĕará,* nu sĕ-aspunĕá.

(Dacă uu era, nu se spunea).

www.digibuc.ro

Τίνουντε κὶ spununte.

(Se fac şi se spun).

Prov. hăşotesc.

Se întrebuinţează cînd vorbim de ceva nesigur şi care totuşĭ a trebuit să existe; de pildă cele ce se povestesc în basme, poveştĭ

692. ***Erà,*** ţe nu-ş erà, carĭ s-nu erà, nu sĕ aspunĕá.

(A fost, ce n-a fost, dacă n-ar fi fost, nu s-ar fi povestit).

Cînd spunem lucrurĭ de necrezut, carĭ totuşĭ se povestesc de toată lumea.
E începutul basmelor aromîneştĭ formula aceasta.

693. Pr-ĭu calcă, ***ĕarbă*** vĕardi nu crĕaşti.

(Pe unde calcă, nu creşte ĭarbă verde).

Om răŭ din cale afară.

694. ***Earbă*** paşti.

(Paşte earbă).

Om prost, vită, necĭoplit.

695. Creşte ca ***ĕarba*** sum ch'atră.

(Creşte ca earba supt peatră).

Z. 785. Milescu.

696. Ascîpă'm di ***ĕarnă***, earnă bună.

(Am scăpat de earnă, (la anul earăşĭ) earnă bună).

Pe cele-lalte anotimpurĭ nicĭ nu le socotesc măcar Aromîniĭ. Eĭ se tem şi se interesează numaĭ de earnă, fiind-că atuncĭ le fată oile şi dacă face ĕarnă rea, li se duce toată averea.

697. -- Ţe-ţĭ cură muţĭ fîrtate.
— Di ***ĕarnă.***
— Ti ştiŭ j di vĕară.

Isp. 1690.

ngr. asemenea :
— Τί σου νρεχει ή μηξα, μπράτμε ?
— Ἀπο τὴν χημονα.
— Ξέ ξέρω καί ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι

698. ***Earna***-ĭ bună, ma tră domn'i.

(Earna-ĭ bună, dor pentru ceĭ bogaţĭ).

ngr. U calós u nicuch'iris, tu h'imona h'érite.
(Bunul gospodar, earna se bucură).

www.digibuc.ro

699. ***Earnă*** grĕuŭă cîḑú.

(Iarnă grea a căzut).

Pentru un om foarte leneş.

700. Iu s-***ĕasă***, s-ĕasă !

(Unde o eşi, să easă).

Alea jacta est.

Z. II, 5204 Prov. lat.

701. Iu s-***ĕasă***, z-bĕasă.

(Unde o eşi, să b.....)

Intîmplă-se orĭ-ce.

702. Ma bun easte un ***ehtru*** mintinén,
di cît ḑaţi ŏaspiţĭ glarĭ.

Arom. II, 278. 21.

(Maĭ bine e un duşman cu minte,
de cît zece prietenĭ nebunĭ).

703. ***Fao*** numirată.

(Bob — fasole — numărată).

Z. 454. Bob numărat.

Tot aşa :

cucŏaşi misurati.

(Nucĭ numărate).

704. Ţ-u ḑîc în ***faţă***.

(Ţĭ-o spun în faţă).

705. Urî't ca ***faţa*** locluĭ.

(Urît ca faţa pămîntuluĭ).

706. ***Faţă*** curată.

(Obraz curat. Z. II, 4154).

707. Macă lî daĭ ***faţă*** (a fic'orlor), ti ncălică pri guşi.

(Dacă le daĭ obraz — copiilor — te încălecă pe gît).

708. Ti mîcă ***faţa***.

(Te mănîncă faţa).

A avea poftă de vre-o palmă.

www.digibuc.ro

709. Nu-l' dă *faţă*.
(Nu-ĭ dă obraz).
cfr. Z. II, 4095 : II, 4139.

710. Ari *faţă*.
(Are obraz).
Z. II, 4135. A fi cu obraz.

711. Ŏ-ari *faţa* grŏasă.
(A avea obrazul gros).
A fi fară pudoare, neobrăzat. Z. II, 4141.

712. Di cum *faţi* omlu, află. Boiadschi gr. rom.
(Cum face omul, aşa găseşte).

713. *Fă* bun, s-afli ară'ŭ.
(Fă bine, să găseştĭ rău).
Undank ist der Welt Lohn.

714. Ţe prindi s-faţĭ, *fă*-o nŏară cama ninti.
(Ce se cade să facĭ, fă-o o dată maĭ curînd).

715. *Fĕata*, nvĕastă cumu s-faţi, cîtră sŏacră va ş-ŏ-aducă.
(Fata nevastă cum se face, cîtră soacră seamănă).

716. *Fĕata* cumu s-faţi, cîtră sŏacră traţi.
(Fata îndată ce se naşte, cătră soacră trage).

717. Nu-l' *fĕată* (caplu).
(Nu-l taĭe capul).

718. *Fĕătili* nviţate, armi'n nimîritate.
(Fetele învăţate, rămîn nemăritate).

719. *Fic'ór* i fĕată ?
(Fecĭor saŭ fată ?)
Lucru favorabil saŭ nefavorabil ?

720. *Fic'orlu* dizn'irdát, armîni ninviţát.
(Copilul dezmĭerdat, rămîne neînvăţat).

721. *Fic'orlu* carĭ s-nu plingă,
nu-l' da mîsa ţiţă.
(Dacă copilul nu plînge, nu-ĭ dă ţiţă mamă-sa).

www.digibuc.ro

722. Prindi s-plîngă *fic'orlu,* s-l'i da muma ţiţă.
(Trebuĭe) să plîngă copilul, să-ĭ dea mama ţiţă).
Z. II, 5692. Ghicu.

723. *Fic'orl'i,* mîcă ţapurni,
ş-auşlor lă amurţăscu dinţîl.
(Copiĭ mănînncă *ţapurne,* şi bătrînilor le amurţesc dinţiĭ).

724. Ninga cu *fic'orl'i* tĕ-ag'óţi!
(Încă cu copiiĭ te jocĭ).
Pentru cine se crede încă mic.

725. Ca *fic'orl'i* ţe s-ag'ŏacă.
(Ca băeţiĭ carĭ se joacă).
Cînd cine-va nu consideră diferite daraverĭ în mod serios.

726. Aţia z-bat, aţia s-ag'ŏacă, ca nişti *fic'uríţĭ.*
(Aci se bat, aci se joacă ca nişte copiĭ micĭ).

727. Cum s-h'ibă *fic'orl'i,* nu-l' scŏati mama di h'il'.
(Orĭ-cum să fie copiiĭ, mama nu încetează a-ĭ numi fiĭ).

728. Ca *fic'orlu* aţél n'iclu, ţe vĕadi, aţĕa caftă.
(Ca băiatul cel mic, ce vede, acea cere).

729. Canda h'iŭ *fic'uríc* ĭo, s-mĕ-aspárĭ cu boşa?
(Parcă sînt copilaş eŭ, să mă sperĭ cu *boşa?*)

730. Aciţară *fic'orli* s-nî l'a prit c'ic'oari (s. ∽ azvarna).
(Aŭ început copiiĭ să ne ĭea peste picĭor — să ne considere de nimic).
cfr. Ispirescu 6.

731. Ca di la *Filurĕaŭă.*
(Ca la Filureauă).
Cînd e mare zăpăceală şi spaĭmă în acelaş timp.

Notă. — In 1854 răsculîndu-se Aromînii de la Pind în contra Turcilor, familiile Samarniatilor şi Avel'atitor, fiind în Filureauă, aproape de Grebena, aŭ fost atăcate de armatele turceştĭ, şi multe distruse, producîndu se astfel spaĭmă şi zapăceală mare în acelaşi timp.

732. Bati *firĕasta* s-aduch'ască uşa.
(Bate fereastra să priceapă uşa).

www.digibuc.ro

733. Nu ti *fîlĕâ,* cîndu eştĭ ghĭini, di vreĭ s-nu-ţĭ hĭibă arşini, ătumţea cînd ti scaḑı.

(Nu te mîndri, cînd ĭeştĭ bine, dacă doreştĭ să nu-ţĭ fie ruşine, atuncĭ cînd te scazĭ, cînd sărăceştĭ).

734. Va tra să-s *fîlĕască,* ş-arîn'a nu lŏ-alasă.

(Voĭeşte să se mîndrească şi rlia nu-l lasă).

735. Canda-l' mîcă' *fîrina* ɣumarlu.

(Parcă ĭ-a mîncat făina măgarul)

736. O-adrară di *fîrină.*

(Aŭ făcut-o de făină).

Adică: s-a logodit.

Notă. — Îndată ce se logodeşte o fată, se obicĭnueşte, ca toate tovarăşele şi cele lalte femeĭ rude ale sale, drept felicitare, să o înălbească cu făină pe la faţă, gît etc., dorindu-ĭ toate fericirile.

737. Carĭ z-duţi la mŏară di *fîrină* sĕ-adară.

(Cine se duce la moară, de făină se face).

738. *Fitil'a* nu şti ţe-ĭ sucril'a!

(Fetele nu ştiŭ ce-ĭ socrimea).

739. Iu nu ti sĕámină, acló *fitruseşti*

(Unde nu te seamănă, acolo răsarĭ).

740. — Dî, *fîrină!*
— Fîrină.
— x.... tĕ-avină.

(«Zi făină»!
« — Făină».
«x.... te prigoneşte»).

Se aplică acelor, carĭ suferă vre-o ruşine din partea cuĭva.

741. Il'arbi *fîsúl'ŭ.*

(Fĭerbe fasole).

A dormi adînc.

742. L'-intrară *flituri* în cap.

(I-aŭ intrat fluturĭ în cap)

Z. 1892. A avea greeruşĭ în cap.

www.digibuc.ro

743. Lŏ-adră' *fŏali*.

(L-a făcut foale).

L-umflă ! *(fŏali)*.

(L-a umflat).

Notă. — Vine de la umflarea ce se face meilor, oilor, cînd se taie, ca să se jupuiască cu mai mare înlesnire. Se cere să fie bine umflate şi pentru aceasta se bat ca să se umfle bine.

744. *Fŏale* sĕ-adră' di nviţătură.

(Foale s-a făcut de învăţătură) ; ironic numai :

cfr. S a făcut burduf de carte.

745. Me-adrâşĭ *fŏali*.

(M-aĭ făcut burduf).

cf. mă umpluşĭ de Hilipeştĭ.

746. L' alghĭră burliḑli di *fŏami*.

(I-aŭ înălbit scoĭcele — ochiĭ — de foame).

747. Di pri *foc* u mîcă mîcarĕa.

(De pe foc o mănîncă mîncarea).

l. Petere cibum e flamma. Wolff. p. 39 II.

748. Carĭ arată *foclu* cu mîna, s-ardi.

(Cine prinde focul cu mîna se arde).

749. Carĭ nu s-arde, di *foc* nu se aspari.

(Cine nu se arde, nu se teme de foc).

750. Di scîntĕal'e n'ică, mare *foc* s-aprinde.

(De scîntee mică, mare foc se aprinde).

Weig. Arom. II, p. 279, 17.

751. Si nh'iḑi *n-foc* ca orbu.

(Se înfige în foc ca un orb).

752. Iu nu-ĭ *foc,* fum nu ĕasi.

(Unde nu e foc, fum nu ĭese)

Dür. 677 II. 383. Wo Rauch ist, muss auch Feuer sein. It. Flamma fumo proxima est.

www.digibuc.ro

753. ***Focu*** nvĕaţă.

(Foc învaţă).

Vezi: *mnata, piră, apă.*

754. Nu tĕ-ag'ŏacă cu ***foclu.***

(Nu te juca cu focul).

755. Nu bagă ***foclu*** ningă bîruti.

(Nu băgă focul lîngă praf de puşcă).

Se aplică, cînd un tînăr se lasă cu o tînără.

756. Nu mintĕă ***foclu !***

(Nu aţţă focul !)

Z. 2575. Nu deşteptă pe urs cînd doarme

757. ***Foc*** tu foc.

(Foc în foc).

Cînd, după un răŭ ce ni se face, fără să aşteptăm ca să ne liniştim şi să judecăm cu sînge rece, ne înfierbîntam la moment, şi căutăm să căpătăm satisfacţiune.
A învăţă foarte bine.

758. ***Focu*** s-fĕaţi.

(Foc s-a făcut).

A se înfurià.

759. Acaţă ***foc*** cu gura.

A apucà foc cu gura.

(A afirmà cu energie un adevăr, a se pune în pericol).

760. Scŏati ***foc*** din gură.

(Scoate foc din gură).

A afirmà lucruri falşe cu energie.

761. Iu nu ari ***foc,*** nu ari ş-c'inuşi.

(Unde nu-ĭ foc, nu-ĭ şi cinuşe).

Z. 696. Milescu.

762. Nu z-bagă ***foc*** pi ningă vulbură.

(Nu se bagă foc pe lîngă, praf de puşcă).

Z. 195. Mil.

www.digibuc.ro

763. Pînă nu faţĭ *foc*, fum nu ĕasi.

(Pînă nu facĭ foc, fum nu ĭese).

Zane : 582 Milescu.

764. Nu ti du «*foc* tu foc».

(Nu te du «foc în foc»).

765. ***Frati*** frati nu hrînĕaşti,
ma cavái di carĭ nu lŏ-ari.

(Fratele nu nutreşte pe frate,
dar vaĭ cine nu are un frate).

766. ***Frate*** cu frate nu-z dŏare,
Ma cavái di caĭ nu lŏ-are.

Com. de d. Tacit, Magarova.

(Frate cu frate nu se doreşte, dar vaĭ de cine nu are frate).

Pentru că în caz extrem, cînd toţĭ tĕ părăsesc, tot fratele îţĭ vine într-ajutor.

767. ***Frati,*** frati, ma caşlu-ĭ cu paráţĭ.

(Frate, frate, dar brînza e pe banĭ).

Ngr. Filĭ, filĭ, ma ta pungh'a mas ahorv'a=amicĭ, amicĭ, dar pungile separate.

768. — Carĭ ţi-l' s ŏasi ocl'il' ?
— ***Frati-n'u.***
— Tr-aţĕá-s adîncóşĭ.

(«Cine ţi ĭ-a scos ochiĭ? — Fratele mĭeŭ — De asta-s aşa adînc scoşĭ).

Isp. 1239.

769. Iu s-încac'i doĭ ***fraţĭ,*** anámisa s-nu ti baḑĭ.

(Unde să ceartă doĭ fraţĭ, la mijloc să nu te bagĭ).

770. Di ***fricâ*** ngl'ţă'.

(A înghеţat de frică).

971. Li ginusí di ***fricâ.***

(Le a spoit—picioarele—de frică).

772. ***Frica*** ndrĕaḑi, frica-sparḑi.

(Frica drege, frica sparge).

773. ***Frica*** z-da c'ic'ŏari.

(Frica îţĭ da picioare).

www.digibuc.ro

Adică: de frică omul merge, chĭar cînd nu-l maĭ ţin picioarele.

774. L'-bîgă ***frica*** tu ŏasi.
(I-a băgat frica în oase).

775. Carĭ nu va s-***frimintă***, tută ḑua nţĕarni.
(Femea), care nu vrea să frămînte, ziua toată cerne—făina).

776. L-***fripsi*** tu sulă.
(L-a fript în ţeapă.)
A face zile fripte cui-va.

777. L-mîcă' ***friptu.***
(L-a mîncat fript).
A prăpădi pe cine-va.

778. Cît traḑi ***frînḑa***.
(Cît e frunza).
Mulţime.
Vezĭ: *arina*, *spruna*, *metura*, *stĕălili*.

779. Dit ***frî'nḑîli*** dit h'icati.
(Din frunzele ficatuluĭ).
cfr. Din baĭerile inimiĭ.

780. Cad ***frî'nḑîli***.
(Cad frunzele).
Adică pricepe limba în care vorbeştĭ. Saŭ:
Lĕ-arŏámigă.
(Le roamegă).

781. La pŏarta ***fucarăluĭ,*** psusí ɣumarlu!
(La poarta săraculuĭ a murit măgarul).
Ca el să fie acuzat ca vinovat pentru moartea măgaruluĭ!

782. ***Fuḑi*** ca scipát dit h'ari.
(Fuge ca scăpat — liberat — din lanţurĭ).

783. ***Fuḑĕá*** di nu-z-viděá.
(Fugea, că nu se vedea, de iute).

www.digibuc.ro

784. ***Fuḑĕá*** di vrea şi scŏata ocliĭ'.

(Fugea de era să-şĭ scoată ochiĭ).

A fugi în mare grabă, iute de tot.

785. ***Fuḑĕá,*** di s-frînḑeá.

(Fugea de se rupea de fugă).

786. ***Fuga***-ĭ aruşnŏasă, ma-ĭ sînĭtŏasă.

(Fuga-ĭ ruşinoasă, dar e sănătoasă).

787. ***Fuĭ'inoslu*** ş-arîdi di jibĭcoslu.

(Burdufosul rîde de *jibăcosul).*

Notă. Jibăcos ĭeste cel care suferă de boala, care face să ni se umfle pintecele, să tusim, să nu ne putem misca în voie.

Suferă maĭ ales vitele.

788. ***Fumĕaĭ'a*** di mumă armîni ŏárfînă.

(Familia rămîne orfană de mamă—dar nu şi cînd le moare tatăl).

789. Ari un jar di ***fumĕaĭ'i***·

(Are un jăratec de familie).

Isp. 266. Are o spuză de copiĭ.

Notă. Fumĕaĭ'e în cazul acesta are senzul de copiĭ.

790. Trî ***fumeăĭ'i*** muma di la gură ţini.

(Mama ţine pentru fiĭ de la gura eĭ).—nu mănîncă dînsa, ca să dea fiilor săĭ.

791. ***Fumĕaĭ'i*** greauă urfanĭ'i grĕaŭă.

(Familie grea—copiĭ mulţĭ—sărăcie grea).

792 Ndreptu ca ***funĕa*** tu tastru.

(Drept ca funia în traistă).

Isp. 2026.

793. Carĭ ***fură***, ştie s-ascundă.

(Cine fură, ştie să ascunză).

794. A ***furluĭ*** fă-ti fur şi g'umitate.

(La fur, fă-te fur şi jumătate).

cfr. Au menteur, menteur et demi.

www.digibuc.ro

795. ***Furlu*** acaţă furlu.

(Furul—prinde pe fur).

Dür. 294 II. 165 : E'n Schalk Rennt den andern. It. Fur furem cognoscit ; lupus lupum.

796. Da pîni a ***furlor***.

(Dă pîne hoţilor).

A fi necinstită, a fi cu moravurĭ uşoare o femee.

497. Cîndu nu sĕ avdu ***furĭ,*** atumţĕa s-tĕ-avegl'i di nîşĭ.

(Cînd nu se vorbeşte de hoţĭ—atuncĭ să te păzeştĭ).

798. ***Furlu,*** ş-fură şi g'ură.

(Furul, şi fură şi jură).

799. Di ***furil'e*** casă nu sĕ-adară

(Din hoţie casă nu se face)

Adică : din banĭ strînşĭ prin hoţie, casă nu se face.

800. Ocl'i di ***fur***.

(Ochĭ de hoţ).

801. ***Fur*** v'iŭ.

(Hoţ viŭ).

Pentru unul, care ieste foarte vioĭŭ în mişcărĭ.

802. ***Furniga*** ch'ari, cîndu scŏati pĕani.

(Furnica pĭere, cînd scoate aripĭ).

803. ***Furniḑli***, cînd scot pĕani ch'er.

(Furnicele, cînd scot aripĭ pĭer).

804. Cu ***furníḑĭ*** nu-(s) sátură ursa.

(Cu furnicĭ nu se satură ursa).

805. Şi di ***furnică*** funicó

(Moarte, omor, şi de furnică !)

Z. 1815. N. St. Puţină ispravă.

806. ***Furníḑĭ***, furníḑı il trĕaţi.

(Il trece furnicĭ, furnicĭ).

A trece fiorĭĭ pe cine-va.

www.digibuc.ro

807. Şi di *furnìţĭ* h'icát nu si scŏati.
(Şi de furnicĭ ficat nu se scoate).
Z. 1816. Milescu.

808. Acĭţáĭ un *fur*, lŏ alás nu mĕ-alasă.
Am prins un hoţ, îl las, nu mă lasă).
Z. 5386. Ghicu.

Vezĭ : *lup, drac.*

809. După *furtún'*, v'inu j-ḑili buni.
(După furtunĭ, vin şi zile bune).

810. *Furtutirĕa !*
(Parul !).

Notă. *Furtutirĕa* este furca cace serveşte *cărăvănarilor*, ca să încarce sarcinele pe catirĭ. In orĭ ce pericol *cărăvănarĭi* recurg la *furtutire*, ca să se apere. Expresiunile : *se-aciţă di furtutire, s lo di furtutire*, însemnează, a fi gata de bătae.
Tot aşa : *furtirĕa !* cînd zicem.

811. *Fúştili* ş-aruşnarĕa nu ĭes.
(Bătaea şi ruşinea nu se spală).

812. *Fúştili* suntu dati di Dumniḑă'ŭ.
(Bătaĕa e dată de Dumnezeŭ).

813. *F*... vimtu.
(F.... vînt).
cfr. Z. 5222, II: Flueră-vînt.
Om haimana, care face lucrurĭ de nicĭ o însemnătate.

814. Cap di *gaĭe.*
(Cap de cĭoară).
Cap sec.
Vezĭ : gîscă.

815 *Gaie* cu gaie nu şi scŏati ocl'il'.
(Cĭoară cu cĭoară nu-şĭ scoate ochiĭ).
Dür 934 I. 507. Eine Krähe hackt den andern die Augen nicht. lt. corvus corvi oculum non eruit.
Corb la corb nu scoate ochiĭ.

816. Ne *gaia* s-nu-n' lŏ-aducă oslu....
(Nicĭ cĭoara să nu mi-l ducă osul....)

www.digibuc.ro

817. Cîndu nŭ-aĭ di găl'înă şi di ***gaĭe*** i bună.

(Cînd n-aĭ de găină şi de cĭoară e bună).

Z. 1859. Milescu.

818. Nu pŭartă ***gailei*** xĕană, c-auşéşti aɣon'a.

(Nu purtá grije străină, căcĭ îmbătrîneştĭ curînd).

819. ***Gardul*** ari ocl'i, murlu ari urecl'i.

(Gardul are ochĭ, zidul are urechĭ).

Dür. 453 I. 230: Das Feld hat Augen, der Wald hat Ohren. — tz. Le bois a des oreilles et le Champs des yeux.

820. Cap di ***gh'egan.***

(Cap de Ghegan, = cap care nu ascultă).

Notă. — Gheganiĭ sînt Albanejiĭ din nordul Albanieĭ. Eĭ sînt renumiţĭ ca vitejĭ şi credincioşĭ, însă greoĭ la cap şi în mişcărĭ vitejeşti.
Eĭ se maĭ numesc de Aromînĭ: *Ghegă.*

Vezĭ: *Arbinés, toscă.*

821. O-adrăşĭ ***gh'esă.***

(Aĭ făcut-o ghĭesă).

Notă.—*Ghesă* se numeşte capra, care ĭeste neagra, pe la gură. cap şi picioare ĭeste roşie.

A o scrîntĭ. A o feştelĭ.

822. Şi di la ***gh'iftu*** alŏát.

(Şi de la ţigan (cerĭ) aloat?)

Vezĭ: *V'ftu.*

823. Vrĕam nîşti ***gh'ini*** s-cad, gh'ini că mi pimsişĭ.

(Vroĭeam să cad bine, că m aĭ împins).

Doream să cad bine, că mĭ-aĭ făcut vînt.

ngr. iθela na pesu, cat calá pu m-ézbruxis.

824. ***Gh'ini*** mîţĭ, gh'ini bĕaĭ, ma mcarĕa şi bĕarĕa, va ş-lúcurlu.

(Bine mănîncĭ, bine beĭ, dar mîncarea şi băutura, cere şi lucru).

825. ***Gh'ini*** faţĭ, gh'ini vaĭ afli.

(Dacă facĭ bine, bine o să găseştĭ).

826. Di ***gh'ini*** vîră nu fuţi.

(Isp. 588. De bine nimenea nu fuge).

www.digibuc.ro

827. Ma *gh'ini* s ti plîngu, di cît s-mi plînḑi.

(Maĭ bine să te plîng, de cît să mă plîngĭ).

Ieder ist sich selbst der Nächste.

828. Ma *gh'ini* na sut di c'umă'ḑı pri truplu alîntúĭ, di nă singură prĕ-amél.

(Maĭ bine o sută cĭumege pe corpul altuia, de cît una singură pe al meu).

829. Ma *gh'ini* un lèpuri tu sulă, di ḑaţi tu pîduri.

(Maĭ bine un ĭepure în frigare, de cît zece în pădure).

Dür. 191. I. 99. Besser ein Vogel in der Hand, als zehn über Land.

830. Virsá cu *gîlĕata*.

(Vărsá cu găleata).

Cînd plouă tare.

830bis Vărsá *plŏaĕa*, nu se-ag'ucá.

(Vársă, — cădea — ploaea nu se juca).

831. *Gîl'ina* ş-tu grîn s-u baḑı, tut va scilsĕască.

(Găina şi în grîŭ s-o bagĭ, tot o să rîcîe cu picĭoarele).

cfr. Obiceĭul din fire, n-are lecuire.

832 *Gîl'ina*, ţe-ĭ gîl'ină, bea apă ş-mutrĕaşti la Dumniḑă'ŭ.

Găina, care ĭeste găină, bea apă şi se uĭtă la Dumnezeŭ).

833. *Gîl'ina*, ţe cîrcîreaḑa dı cu sĕara, nu ŏaŭă diminĕaţa.

(Găina, care cotcodeşte de cu seară, nu ouă dimineaţa).

Dür 706 I. 368: Hennen die viel gackern, legen wenig Eier.

Găina care cîntă seara, nu are ouă dimineaţa.

834. Nu ştie pri ĭu s-ch'işi *gîl'ina*.

(Nu ştie nicĭ pe unde se p... găina).

Adică nu ştie nimic. A fi nepriceput.

835. *Gîl'ina*,—gîl'ină; pul'i—pul'i şi ŏáuli—ŏaŭă, nu s-faţi.

(Găina, găină; puiĭ, puĭ şi oule, ouă, nu se poate).

Z. 1829. Nu poţĭ fi şi cu puĭ, şi cu ouă, şi cu găina grasă.

www.digibuc.ro

836. ***Gîl'ina*** a viţinu-tuĭ e cama grasă.
(Găina vecinuluĭ tău este maĭ grasă).
Z. 1847 b. Dan.

837. Ca ***gîl'ina,*** —cîndu-l' v'ine oŭlu la cur, îşĭ caftă cuĭbul.
(Ca găina, cînd îĭ vine oul la cur, atuncĭ aleargă după cuĭb).
Pentru cine nu ştie să se îngrijască la timp.

838. Ca ***gîl'ina*** la moară.
(Ca găina la moară).
Adică: foarte noroc6s, care înoată în bogăţie.
Z. 1858.

839. Ţi v'in' deavîrliga ca ***gîl'ina*** la mŏară?
(Ce vîĭ jur-împrejur, ca găina la moară?).
Z. 1861. N. St

840. ***Gîl'ină*** ŏarbă.
(Găină oarbă).
Se zice cuĭ dă în gropĭ.

841. Urbarĕa ***gîl'in'lor***.
(Orbul găinilor).

842. Canda l'-u dede urbarĕa ***gîl'in'lor***.
(Parcă l-a apucat orbul găinilor).
Z. 1862. Milescu,

843. ***Gîl'ina*** ţe nu ŏaŭă, tută ḑua cîrcîrĕaḑă.
(Găina care nu ouă, toată ziua cotcodeşte).
saŭ:

844. ***Gîl'ina*** ţe cîrcîrĕaḑă nu ŏaŭă.
(Găina care cotcodeşte, nu ouă).
Isp. 1406.

845. Nu ştii pr-ĭu s-ch'şi ***gîl'ina***.
(Nu ştie pe unde se pişe găina).
A fi nepriceput, prost.

846. ***Gîl'ină*** vĕacl'i, ḑamă bună.
(Găină vechĭe, zeamă bună).

487. Ca ***gîl'ină*** udă.

www.digibuc.ro

(Ca găină udă).

A fi cu totul umilit, de plîns.

848. ***Gîlină*** zmulsă.

(Găină jupuită).

849. S-culcă cu ***gîlinli.***

(Se culcă cu găinele).

Adică : om somnoros.

850 Ne ***gîlín'*** avém, ne di vulpi n-aviglém.

(Nicĭ găinĭ avem, nicĭ de vulpe ne păzim).

851. Li ***gînusiră.***

(Le aú spoit),—se înţelege : picĭoarele.

Cfr. A o sfeclí.

852. Caṕ di ***gîscă.***

(Cap de gîscă).

Cap sec.

Z. 1886.

853. Jileşte ***gîsca,*** ch'erde unä mulare.

(Jileşte gîsca şi pĭerde cattrul).

Z. 1879. Milescu.

854. Trî pîşteari ***gîşti.***

(De păscut gîşte).

Om bun de nimic.

855. Mută c'orlu ş-caftă ***gîvojdu.***

(Rădică piciorul şi doreşte cuiŭ).

Cînd cine-va singur îşĭ caută beleaua.

856. Un ***glar*** aruncă nă ch'atră tu amari,
ş-nă n'il' di mintióşĭ nu pot s-u scŏata.

(Un nebun aruncă o pĭatră în mare,
şi o mie de nebunĭ nu pot s-o scoată).

Dür. 145. I 82 Ein Narr macht di Tbür auf, die er micht wieder zumachen kann-it. Un pazzo getta una petra nel puzzo, e si voglion sette savii a cavarnela.

857. ***Glarlu*** nu poarte cŏarpi să s-cunŏască, cuvenda l-da di padi.

www.digibuc.ro

(Nebunul nu poartă coarne, ca să se cunoască, vorba îl arată).

Dür. 147 II, 82. Man braucht keinem Narren Schellen an zuhängen.

858. ***Glarlu*** auşaşti tra mintuiréa alintúĭ.

(Nebunul îmbătrîneşte ducînd grija altuia).

859. Pînă s-mintuĕască mintioşli ***glarl'i*** ş-u tricură bana.

(Pînă să se gîndească ceĭ mintoşĭ, nebunii ş-aŭ trăit traiul).

860. Ţ-bîgáşĭ mintea cu ***glarl'i***, ma glar di el' va ti faţĭ.

(Ţĭ-aĭ pus mintea cu nebuniĭ, maĭ nebun o să te facĭ).

861. Cari j-bagă mintĕa cu ***glarl'i***, cama glar di nîşi s-faţi.

(Cine-şĭ pune mintea cu nebuniĭ, se face maĭ nebun de cît dînşiĭ).

862. Şi ***glarlu*** scŏati (paráţĭ), ma nu şti s-l'i ţină.

Der Narre gewinut auch Geld, aber er weiss es nicht erhalten

Isp. 2232.

(Cîc'ula al ***Gog*** va s-facă.

(Căcĭula luĭ Gog o să se facă).

Dür 664 II, 379 Er schifft Wind.

864. Iu avḑî ***gorţî*** multi, s-l'aĭ un tastru n'ic.

(Cînd auzĭ de pere multe, să ĭeĭ o traistă mică).

865 La ***gorţul*** avḑi't, nu ti du cu saclu mari.

(La părul lăudat, nu te du cu sacul mare).

La pomul laudat nu te du cu sacul mare.

Z. 977 Dan.

Vezĭ *merlu*, *pomlu*.

866. ***Górţîli*** aţĕali búnili li mîcă pórţil'.

(Perele cele bune, le mănîncă porciĭ).

Notă. — Cînd un bătrîn ĭea o tînără fată în căsatorie.

867. «***Gorţî*** misurati.»

(Pere numărate).

Z. 454. Bob numărat.

Pentru a arăta o socoteală curată.

www.digibuc.ro

868. ***Gorţul*** sum gorţu vaĭ cada.
(Părul sub păr o să cază).
Z. 986. N. St.

869. ***Gorţul*** cŏada năpói o ari.
(Părul coada înapoĭ o are).
Z. 987, N. St.

870. Faptu n-***graĭlu*** mari.
(Născut în graiul mare.)
Om norocos.

Notă. *Graĭlu-mari* ieste serviciul divin, ce se oficiază în prima zi a Paştelor, la prînz.

871. ***Graĭul*** dulţe, multu aduţe.
(Vorba dulce, mult aduce).
Arom. II 276, 7.

872. ***Grailu***, bun află loc bun.
(Vorba bună găseşte loc bun).
Bojadschi Z. II 5320.

873. Carĭ tŏarnă frĭ'nḑili, ***gramati*** nu nveaţă.
(Cine întoarce foile, carte nu învaţă).

874. ***Grĕaţa*** locluĭ.
(Povara pămîntului).
Gr. βάρος τῆς γῆς.
Se aplică celor trîndavĭ.

875. ***Grĕacă*** s-eiái şi ahi't dişcl'isa nu vrĕa h'iĭ.
(Grecoaică de aĭ fi fost, şi aşa deschisă (fără pierdea) nu era să fiĭ.
cfr. ngr.
(Orĭ-ce să făcĭ, Romînco, pe mine nu mă ajungi).

Notă. O romînca, devenind cu moravurĭ usoare, grecoaica o desfide a o ajunge în libertinaj pe dînsa.

876. Ca ***Grĕaca:*** j dada-n eara Armîna.
ngr. ch'i mana-m itan Vlaha.
Ca Greaca: şi mamă mea aromînca era.
Se povesteşte, că un Aromîn, fiind gazduit în casa unei

www.digibuc.ro

văduve grecoaĭce, a lăsat să înţăleagă, că nu-şĭ înşală nicĭ-odată nevasta luĭ, afară dacă se întîmpla, ca să-ĭ easa în drum vre o altă romîncă maĭ frumoasă.

Grecoaĭca auzind aceasta şi dorindu-l pe dînsul: a suspinat din adîncul inimeĭ şi a zis: «Şi mama a fost romîncă!»

877. ɣumarlu tu ɣumaráŋgaθi, şi ***Greclu*** tu grîdină xĕană.

(Măgarul în spinĭ magăreştĭ, şi Grecul în grădină străină).

878. Ţ-ariţí curlu ca ***grec.***

(Ţ-a răcit c... ca unuĭ grec).

Greciĭ trăind la şes şi la sud, nu sînt obicĭnuiţĭ cu frigul de alt-fel nicĭ îmbrăcămintea lor nu ĭeste potrivită pentru temperatură maĭ rece, de unde eĭ răcesc maĭ de grabă.

879. Viḍùşĭ ðicunʹár: «ḍî-lʹ ***grec!***».

(Aĭ văzut un cerşetoʹr, zi-ĭ grec!—căcĭ nu greşeştĭ).

Aşa se spune prin partea Epiro-Tesalieĭ de către Aromînĭ, grecĭ fiind maĭ toţĭ cerşetoriĭ de prin partea loculuĭ.

880. ***Greclu***-ĭ lemnu putrid.

(Grecul ĭe lemn putred.)

881. ***Greclu*** ş-arhund, alʹŭ va mpută.

(Grecul şi bogat, usturoiŭ o să mpută).

Vezĭ: *vaca.*

882. Bîtutlu di ***grîndini***, nu sĕ-aspari di plŏai.

(Bătutul de grindine, nu se teme de ploaĭe).

Dr. Inecatuluĭ nu-ĭ este fricĭ de apă.

Z. 223. Udul de ploae nu se teme.

883. Ca bîtút di ***grindini.***

(Ca bătut de grindine).

A fi foarte trist.

884. Z. 146. Ca bîtut di ***grîndină.***

Milescu.

885. Vindi praşĭ a ***grîdinarluĭ.***

(Vinde praşĭ la grădinar).

Dür. 25. II. 12. Er will den Adler fliegen lehren.

www.digibuc.ro

886. Va-ţi mîc ***grînlu***.

(O să-ţĭ mănînc grîul).

Notă. O să te urmăresc pînă ce o să-ţĭ *mănînc grîul*, adică pînă ce o să te omor.

Vine do acolo, că la moartea cuĭ-va se distribuie la cei carĭ însotesc mortul pînă la groapă, grîŭ fiert, colivă, pentru ĭertarea pacatelor celuĭ dus.

887. L' mîcái ***grînlu***.

(Iĭ mîncaĭ grîul), echivalează cu : a murit.

888. S-ţi mîc ***grînlu***.

(Să-ţi mănînc griul-coliva).

889. Creapă ***grînlu*** di ch'ániţă!

(Crapă grîul de neghină!)

890. Carĭ sapă ***grŏapa*** altuĭ, singur ş-cadi nuntru.

(Cine sapă groapa altuĭa, însuşĭ cade într-însa).

Dür. 643. I. 334.

891. Sî ştĕari omlu cîndu va s-mŏară singur ***grŏapa*** vrĕa ş-ŏ-adară)

(De ar şti omul ceasul morţiĭ, şĭ-ar face singur groapa).

Isp. 1649.

892. Nu fa ***grŏapa*** áltuluĭ, că caḑĭ singur.

Z. 767. Milescu.

(Nu fă groapa altuĭa, căcĭ cazĭ însu-ţĭ).

893. Lŏ-adră'm ***groslu*** zlotă.

(L-am făcut grosul—pĭastrul—zlota).

A suferi o pagubă.

Notă. — O *Zlotă* preţuĭeşte 30 de parale, pe cînd un gros 40.

894. Şadi ca ***gumár*** zimn'usít.

(Şede ca măgar păgubit).

A fi trist şi de plîns.

Vezĭ : *γumár*.

895. Şi ti ***gumár*** orḑu nu lipseşte.

(Şi pentru măgar orz nu trebuĭe).

Z. 934. Dan.

Vezĭ : *γumár*.

896. Bîgă' cur ca ***gumar***-lu pri punti.

www.digibuc.ro

(A pus cur, s-a încăpăţănat—ca măgarul pe punte).

897. Z-bat ***gumarl'i*** tu pihnie xeană.

(Se bat măgariĭ în ĭesle străin).

Vezĭ: *Cal* No. 231.

898. ***Gumarlu*** la nuntă nu se cl'ama.

(Măgarul la nuntă nu se învită).

Z. 2072. Milescu.

899. ***Gumarlu*** flisĕaşti, sumarlu agudeaşti.

(Măgarul ĭe de vină, samarul bate).

Cînd nu putem să pedepsim pe vinovat, de necaz pedepsim pe ne inocent).

900. ***Gumarlu*** şi ştie păhnia.

(Măgarul îşĭ cunoaşte ĭeslea).

Z. 2101, Dan.

901. L'i si lo ***gura***.

(I s-a luat gura).

A amuţí.

Credinţa:

Se crede, că dacă în zilele de Crăcĭun pînă la Bobotează cineva ĭese noaptea afară, înainte de 12, îl ¸apucă *carcanţal'i* un fel de draci, carĭ caută să-l faca să vorbească. Dacă persoana aceea vorbeşte macar un singur cuvînt, dracii îĭ ĭea vocea şi de atuncĭ nu maĭ poate vorbi în toata viaţa luĭ.

902. ***Gură*** asparta.

(Gură stricată).

A fi răŭ de gura.

903. ***Gură*** di n'ari.

(Gură de mĭere).

904. Apă-l' n'arḑi ***gura***.

(Apă-ì mierge gura).

Adică, curgator, fără să se oprească. Se zice pentru cine vorbeşte bine, limpede.

905. Vaĭ astúch ***gura*** lúmil'eĭ.

(Veĭ astupà gura lumeĭ)?

Cfr. Gura lumiĭ numaı pămîntul o astupa.

www.digibuc.ro

906. ***Gura*** ch'irie nu-n' caftă, mă niţi cu ch'irii-ĭ dată.
(Gura chirie nu-mĭ cere, dar nicĭ pe chirie ĭe datĭ).

907. Carı u dişcl'isi ***gura***, na palmă o-adra.
(A deschis gura, de a făcut-o cît o palmă).
A spus în gură mare cîte a putut, şi vrute şi nevrute.

908. ***Gura*** ta s ti scada, ş-a lúmilei s-tĕ-alavda.
(Gura ta să te scază, şi a lumeĭ să te laude).

909. Carı nu-l dŏari ***gura*** tuta ḑua máţină.
(Pe cine nu-l doare gura, bîrfeşte ziua toată).

910. Carĭ aurlă pravatós, ***gura*** lui va-l dŏara.
(Cine urlă prea tare, îl va durea gura).

911. Ş u nviţa' ***gura*** cu minc'úni, şi z-va se ḑaspuna alih'a nu poati.
(I s-a învăţat gura cu minciunĭ, şi de ar vrea să spuĭe adevărul, nu poate).
Isp. 1213.

912. S-nu ti saturĭ di ***gura*** luĭ, ahîntu bun om.
(Să nu te saturĭ de vorba luĭ, aşa bun om).

913. Aşteaptă s l'i cada h'ica n-***gură***.
Aşteapta pînĕa-n ***gură***.
(Aşteaptă să-ĭ cadă zmochina în gură).
(Aşteaptă pîĭnea în gură).

914. Pînă z-dişcl'íḑı ***gura***
(Pînă să deschizı gura).
Pînă z-ḑiţĭ mĕaŭ! .
(Cît aĭ zice: meaŭ!»
Iute de tot, într-o clipă.

915. Aspĕală-ţĭ ***gura***, cîndu-l treţi gurá.
(Spală-ţĭ gura, cînd pomeneştĭ de dînsul).
Se zice pentru cine vorbeşte de răŭ o persoana cum se cade.

916. L'·u scŏasi analmă prin ***gură***.
(I-a scos-o prin gură).
A scoate cuĭ-va pe nas.

www.digibuc.ro

917. Di gură-*gură*.
(Din gură în gură).
Adică: de la om la om.

918. Cu *gura* ðaspi, ş-cu inima ţ-u h'arbi.
(Din gură prietin şi din inimă ţĭ-o fierbe ziua).

919. Di *gură* z-bati caplu.
(Din cauza gurei se bate capul).

920. L'i ncl'isi *gura*.
(I-a închis gura).
L-a redus la tăcere.

921. Carĭ *gura* nu-l dŏari munţil' disică.
(Pe cine nu-l doare gura, despică munţiĭ).
Arată, că cine n-are altă treabă de facut, de cît mereŭ să vorbească în vînt, poate să strige în cît să răsune şi munţiĭ.

922. *Gura* lilic'e şi inima c'ernic'e.
(Gura ca o floare şi inima neagră ca o dudă.
Z. II, 3491. Milescu.

923. *Gura* nu cafta ch'irie ti zburîre.
(Gura nu cere chirie pentru vorbire).
Vezĭ No. 906.
Z. II 3444. Milescu.

924. *Gura* nu ţiţe: nimál!
(Gura nu zice: destul).
Milescu. Z. II, 3461.

925. Nu-l' taţi *guriţa*.
(Nu-ĭ tace guriţa).
Se zice de flecarĭ, de răĭ, maĭ ales de femeĭ.

926. Nu-l' se-avdi *guriţa*.
Nu i se aude guriţa).
Se zice de nevestele cele carĭ se poarta bine.

927. Aştĕaptă pinĕa n-*gură*.

www.digibuc.ro

(Aşteaptă plînea în gură).
De a gata.

928. Pînă n ***gură*** h'iŭ sîtul.
(Pînă-n gît sînt săturat).

929. ***Gură*** largă.
(Gură largă).
Cfr. Gură lată.

930. Ţe-l' v'ine la c...., li ḑiţi la ***gură***.
(Ce-ĭ vine la c...., le spune la gură).

931. ***Gură*** ari, gură nŭ-ari.
(Gură are, gură n-are).
Ghicu, Abela 3556 c. Z. II.
Se aplică nevestelor carĭ ştiŭ să se poarte bine faţă de soacre.

932. Z-başi-n ***gură***.
(Se sărută în gură).
Pentru a arăta că sînt prietenĭ bunĭ.

933. Cu ***gura*** munţil' scolĭ.
(Cu gura munţiĭ scolĭ).

934. Nu ţe intră-n ***gură***, ma, ţe ĕasi din gură ĕasti amîrtie.
(Nu ce intră în gură, ci, ce ĭese din gură este păcat).
cfr. Z. II, 3429.
Ţi ese din ***gură*** e arăŭ, nu ţi baḑi.

935. ***Gura*** ndrĕaḑi, gura asparḑi.
(Gura drege, gura strică).

936. N'ică-ĭ j-brŏasca, ma ***gură*** mari ari.
(Mică-ĭ şi broasca, dar are gura mare).

937. ***Gura nŏ***-ari sîturari: cîtu-l' daĭ, ahî't caftă.
(Gura nu se satură, cît îĭ daĭ, atîta cere).

938. N'i si uscă' ***gură***.
(Mi s-a usucat gura).
Cînd cine-va vorbeşte mult, cînd îĭ ĭeste sete.

www.digibuc.ro

939. M'i si uscară *bûḑîli*. [1])

(Mi s-aŭ usucat buzele).

De sete.

940. Va-n' baḑí *gura* sun nari.

(O să-mĭ puĭ gura supt nas).

Cînd vrem să arătăm nepăsarea faţă de cine-va.

941. *Gură* s-avèá vrĕaĭ grĕască.

(Gură să fi avut, ar fi vorbit).

Cînd căutăm ceva, care este lîngă noĭ şi pe care nu-l putem găsi totuşĭ.

942. L'-*gurlèaḑă* máţili.

(Lĭ vuĭesc maţele).

943. Il'-si dusi *gura* la urĕacl'i.

(I se duse gura la ureche).

944. Adră` *guva* ntrŏapă.

(A făcut gaură în apă).

945. Carĭ n'iluĕaşti *guvojdul*, ch'ari ş-pétala.

(Cine milueşte guvozul, pierde şi potcoava).

Dür. 751, I. 393. Eines Hufeisens willen, verdirbt oft das Pferd. fr. Pour un point, Martin perdit sen âne.

946. Adară *guvojdi*.

(Face cuĭe de potcoave), se înţelege: cu dinţiĭ.

A-ĭ fi tare frig, a clănţăní dinţiĭ.

Vezĭ: *dinţil'*, *timpirălu*.

947. L'-intră` *guvojdul*.

(I-a intrat gîvozul).

Vezĭ: *sfina*, *sch'inlu*.

948. Din *G'oĭ* pînă Vin'irĭ.

(De Joi pînă Vineră).

Lucru care durează foarte puţin.

Z. 163. De Joĭ pinĭ maĭ apoĭ.

[1]) Acest No. din greşală ieste aci. Trebuia să fie după No. 202.

www.digibuc.ro

949. După ŏara j-*g'ucarĕa*.

(După moment, aşa şi hora-jocul).

ngr. Cata ton ch'eró, che ton horó.

(După timp şi horă).

950. *G'uglu* ari ş-aripidină ş-aripidina g'ug.

(Suişul are povîrniş şi povîrnişul suiş).

cfr. Fericirea este ca o roată. Das Glück ist ein Rad.

951. C-alghina al *G'uvara* să-n' precupseştĭ.

Samarina.

(Să procopseştĭ ca albina luĭ Giuvara).

Adică: A fi fericit.

Notă. — Giuvara s-a ocupat în trecut cu cultura albinilor, carĭ de şi în munte, aŭ prosperat şi au făcut ca Gĭuvara să devie bogat şi proverbial.

952. Ca *ɣambró* di Bobişti.

(Ca mire de Bobişte,—sat bulgăresc lîngă Vlaho-Clisura).

Notă. — Clisurenĭi îşĭ bat joc de modul cam primitiv cum se îmbracă mirĭi din satele bulgăreştĭ din împrejurul frumosuluĭ şi bogatuluĭ lor orăşel.

953. Nu h'iŭ *ɣumár* s-mi ncaliţĭ pri urecl'i.

(Nu sînt măgar, ca să mă las a fi încălecat pe urechĭ).

Se aplică cînd vrem să arătăm, că nu sîntem aşa simpli, să ne lăsăm a fi purtaţĭ de nas, înşelaţĭ.

cfr. Apul. Metam. IV, 5, VI, 26, nec enim tam stultus eram, tamque ver asinus.

954. Cu *ɣumarl'i* s-tundi, prĭumuvĕara.

(Se tunde odată cu măgarĭi, la primăvară).

Se zice de cine mereŭ amînă ceva pentru primăvară. Proverbul a luat naştere, de acolo, că măgarii primăvara îşĭ schimbă părul.

955. Ca *ɣumarlu* tu oĭ.

(Ca măgarul în oĭ).

Z. 2085. Şede el între noĭ, cu măgarul între oĭ.

956. *ɣumàr* aspelĭ, sîpuněa ţ-ch'erĭ.

(Măgar spelĭ, saponul ţi se duce în zadar).

Z. 2109.

957. Ca *ɣumarlu* la numtă.

www.digibuc.ro

(Ca măgarul la nuntă).

Adică mereŭ întrebuinţat să servească la necesităţile nunţiĭ, fără ca în schimb să ĭea parte şi la plăcerile eĭ.

958. Şi-l ligă' *ɣumarlu* di par.

(Ş-a legat măgarul de par).

Ş-a asigurát poziţiunea.

959. *ɣumarlu* sapă loclu şi tut pi năs l-arucă.

(Măgarul sapă pămîntul şi tot asupra luĭ l-aruncă).

Se zice despre cel care se loveşte singur.

960. Şi δispótĭ s-lŏ adárĭ, *ɣumarlu* tot ɣumár armîne.

(Şi ca pe un arhiereŭ să-l îmbracĭ, măgarul, tot măgar rămîne).

961. Li plîntă', cu *ɣumarlu* pri punti.

(Le a împlîntat ca măgarul pe pod).

Com. de d-l tacid.

Cînd cine-va se încăpăţinează.

Vezĭ No. 896.

962. *ɣumarlu* la ɣumár traḑi.

(Măgarul la măgar trage).

963. Macă lu sch'in' *ɣumarlu,* s-aştepţĭ bişin'.

(Dacă-l aţţĭ măgarul, să te aştepţĭ la b... de la dînsul).

964. Nu-l cîrtĕá *ɣumarlu,* s-nu bĕasă.

(Nu-l atinge măgarul, să nu beasă).

965. *ɣumár* di la Cîzîclarl'i.

(Măgar de la Clăzăclar).

Adică : măgar mare, mare neruşinat.

Notă. — Căzăclarl'i sînt un sat în Tesalia, unde se cresc măgariĭ cei maĭ renumiţĭ.

966. Nu ştii s-îmbartă pal'i la doĭ *ɣumárĭ.*

(Nu ştie să împartă paĭe la doĭ măgarĭ).

967. L-bigară pri *ɣumár.*

(L-aŭ pus pe măgar).

A da pe cine-va de ruşine în faţa întregeĭ lumĭ.

www.digibuc.ro

Notă. — Aceasta şi-a luat naştere din obiceiul, care exista altă data, ca atuncĭ cînd o femee nu se purta conform bunilor moravurĭ, să fie prinsa şi pusă pe măgar, după aceia plimbată prin sat, în sunete de *timpină* (toba) ca toată lumea s-o vază.

968. Maşĭ un *ɣumár* i m-pîzari ?

(Numaĭ un măgar este la tîrg ?)

Dür 85. II. 50. Es gibt mehr als einen bunten Hund. fr. Plus d'un âne s'appelle Martin.

969. La uşa ta s-puséaseá *ɣumarlu ?*

(La uşa ta să moară măgarul ?), ca după aceasta să crează, că tu l-aĭ omorît şi să-l plăteştĭ prin urmare.

970. S-mîşcă *ɣumarl'i*, ară'ŭ va n'argă.

(De se muşcă măgariĭ, răŭ o să meargă).

Semn răŭ.

971. Ştii *ɣumarlu* s-mîcă mach'iduniş.

Ştie măgarul să mănînce mărar).

cfr. Ştie ţiganul ce e şofranul.

972. *ɣumár* încîrcát cu hrisafi.

(Măgar încărcat cu fire aurite).

Pentru unul care e bogat şi prost.

973. Canda tini ti féaţi Stîmîria ş-mini *ɣumara ?*

(Parcă pe tine te a născut S-ta Marie şi pe mine măgăriţa ?

Şi tu şi eŭ de om sîntem născuţĭ, prin urmare egalĭ.

Se întrebuinţează, cînd cine-va pretinde favoare, preferinţă la ceva pentru care nu are maĭ mult drept faţă de un altul.

974. *ɣumarlu* la ɣumár traḑi.

(Măgarul trage la măgar).

Asemene la asemene.

975. L'i fită' *ɣumara.*

(I-a fătat măgăriţă).

Cînd ne bucurăm de ceva nu tocmaĭ grozav.

976. Carĭ sĕ-aměástică prit *ɣumárĭ,* cluţă'ţĭ vaĭ mîcă.

(Cine se amestecă printre măgarĭ, *cluţă'ţĭ*—lovitură din picĭor—mănîncă).

www.digibuc.ro

Dür 97. II. 58: Wer sich mischt unter die Kleie, Den fressen die Säue.

977. Şcl'ŏápică *ɣumarlu* di urĕacl'i!
(Şchĭopătează măgarul de urechĭe!)

978. S-turnă' *ɣumarlu* z-ḑîcă a cucotluĭ: «cap gros.»
(S-a întors măgarul să zică cocoşuluĭ: «cap gros!»).
Dür. 467. II. 257: Der Topf lacht über den Kessel.

979. *ɣumarlu* ftisĕaşti, sumarlu agudĕaşti.
(Măgarul e vinovat, pe samar loveşte).
Den Kleinen hängt man, den Grossen lässt man laufen.

980. Zuru-*ɣumarlu* al Nastradîn hog'a.
(Măgarul luĭ Nastratin Hogea).

Se aplică acelor, carĭ se laudă, că n-aŭ absolut nicĭ un viţiŭ.
Un bogat şĭ-a perdut măgarul şi s-a rugat de Nastradin-hogea, ca să i-l găsească în schimbul unuĭ bacşiş. Nastradin-hogea, ca om religios, s-a suit pe geamie şi a chiemat pe toţĭ credincĭoşiĭ.
Aci a pus întrebarea următoare: Cine nu are darul beţieĭ, al jocurilor de cărţĭ, cine nu e curvar etc. etc.
Dintre marea mulţime ce se adunase nu s-a găsit de cît unul singur, care să se propuie ca om fără nicĭ un viţiŭ.
— Adevărat, că tu nu aĭ nicĭ un viţiŭ? l-a întrebat Nastradin-hogea.
— Adevărat.
— Nu beĭ, nu jocĭ cărţĭ, nu eştĭ cheltuitor etc. etc. etc.?
— Nu.
Atuncĭ s-a întors Nastratin-hogea către omul care işĭ pierduse măgarul şi-ĭ zise:
«Iată-l măgarul tăŭ, acesta ĭeste! Poftim de-l ĭea!»

981. L'-vin'i di *hach'i.*
(I-a venit de hac).

982. Acîţát di *hali.*
(Luat deală).
A fi nebun.

983. *Harami* vin'i, harami z-dusi.
(De haram a venit, haram s-a dus).
cfr. Unrecht gut, gedeiht nicht.
Dür. I, No. 647.

www.digibuc.ro

984. Cum vin'i, acşi z-dusi.
(Cum a venit, aşa s-a dus).

985. Nu-l acîţá somnul di *haraŭă*.
(Nu-l prindea somnul de bucurie).

986. Nu-l ţîni loclu di *haraŭă*
(Nu-l ţine locul de veselie).

987. Nu lu ncapi casa di *haraŭă*.
(Nu-l încape casa de bucurie).

988. A aháristuluĭ l'i si l'a *harĕa*.
(A ingratuluĭ i se detrage gratitudinea).

989. *Hapsĕa* tră ŏamin' i adrată.
(Închisoarea pentru oamenĭ ĭeste făcută).
Pentru voĭnicĭ ĭe moartea.

990. *Hască* gura.
(Cască gura).
A hoĭnări, a fi haĭmana.

991. Avém *hîbă'rĭ* ninga.
(Avem ştirĭ încă).

992. Nu-n' ti *hîrsĕá'*, *hîrsite*, nu-n' ti nvirină, nvirinate!
(Nu te bucura, bucurosule, nu te întrista, întristatule!)
Căcĭ fericirea şi nenorocirea este nestatornică.

993. N-gură u *hîscà*.
(O căscá gură).
A iubi mult pe cine-va; a fi supus, bună voĭe în toate cuĭ-va.

994. Ca *hîscari* om di om.
(Ca căscatul om de om).

Z. 5026. II.

Notă. — Aceeaşĭ snoavă culeasa de A. Pann, exista şi la Aromînĭ în jurul acesteĭ zicătorĭ.

995. Iu-ascuch'i nă *hŏară*, máţină nă mŏară.
(Unde sculpă un sat macină o moară).
Dür. 542. II. 300 Viel Hände machen bald ein Ende.
It. Multae manus onus levant (levius reddunt).

www.digibuc.ro

996. Aflâşĭ *hŏarâ* fîrâ cîn', imn'i fîrâ lemnu.
(Aĭ găsit sat fără cînĭ, umbli fără lemn).
Isp. 86.

997. *Hŏarâ* fîrâ cîn'.
(Sat fără cînĭ).
Anarhie mare.

998. Nĕarsîrît traplu, nu ḑi: «*hopa!*».
(Nesărind şanţul, să nu zicĭ: «hop!»).
Dür 234 I 119: Rufe nicht: Iuch! bevor du über dem Graben bist.

999. Mutrĕá-l' *hrana*, si-l' cunoşti bana.
(Uĭtă-te la hrana luĭ şi cunoaşte-ĭ viaţa).

1000. Armasi cu *hrisăh'li*.
(A rămas cu... beteala.
Pentru cine remîne cu lucrul neisprăvit.

1001. Sî-l bĕaĭ tu *hrup* [1]).
(Să-l beĭ în oală).

1002. Care alîxĕaşte mulţă domn'i, *huzmich'âr* auşaşte.
(Cine schimbă mulţĭ stăpînĭ, servitor îmbătrîneşte).
Weg.. Arom. II, p. 279.

1003. L'-umflă *h'arĕa*.
(I-a umflat fierea).

1004. Fuḑi ca scîpát dit *h'ari*.
(Fuge ca scăpat din fiere).
Se face aluziune la deţinuţiĭ în închisoare şi la nebuniĭ de pe la monastirĭ, carĭ sînt legaţĭ de stîlpĭ în modul cel maĭ neomenos. Aceştia scăpînd din întîmplare, îşĭ ĭea lumea în cap.

1005. *H'erlu* ţe nu-l baḑĭ pi lucru, ma cît lŏ-alaşi aruḑinĕaşti.
(Fierul ce nu-l întrebuinţezĭ, îndată ce-l laşĭ rugineşte).
Z. 632.

1006. *H'erlu* nilucrát, armîne aruḑinát.
(Fierul nelucrat, rămîne ruginat).

[1]). Oală proastă şi spartă.

www.digibuc.ro

1007. Bati *h'erlu* pînă-ĭ caldu.

(Bate ĭĭerul pînă-ĭ cald).

1008. *H'er* arsu l'-tricú prit inimă.

(Fĭer ars ĭĭ trecu prin inimă).

A avea frica.

1009. L'-u *h'erbu*.

(I-o fierb).

A purta Sîmbetele cuĭ-va.

1010. Ama ţe *h'icát*.

(Da ce maĭ ficat).

Anecdotă. Fiind în ajunul sărbătorilor de *Stimîrie* (S-ta Marie), pe cînd toată lumea tîrguĭa de a le mîncăriĭ, numaĭ un sărac, sta şi se uĭta cu jind la toate. Trecînd pe lîngă dînsul un bogat, l-a întrebat, dacă a cumpărat ceva pentru Stimîrie.

— Aş cumpăra, răspunde săracul, dar n-am cu ce!

— Aĭ să-ţĭ cumpăr eŭ.

Să duce la măcelar bogatul şi cumpără pentru sărac un ficat, şi i-l dă să-l ducă acasă, ca să mănînce şi dînsul cu familia luĭ în ziua următoare. De atunciĭ oriĭ unde bogatul întîlnea pe sărac ĭĭ zicea :

«Aşa-ĭ c-a fost bun ficatul, da ce maĭ ficat».

Ear săracul cu un fel de recunoştinţă ĭĭ răspundea mereŭ :

«Da, da, a fost foarte bun!».

In sfîrşit săracul s-a cam plictisit de chinul l-a care-l supunea bogatul, fiind-că acesta nu se jena de loc să-ĭ reamintească binefacerea în faţa tuturor oamenilor. Pentru aceasta, să scape o dată pentru tot dauna de îndatorirea făcută, a cumpărat un ficat şi s-a dus să i-l dea. A nimerit pe bogat în mijlocul uneĭ marĭ mulţimĭ de oamenĭ. Ca de obiceiŭ bogatul ĭĭ zice :

«Aşa-ĭ, că ficatul a fost foarte bun ? Ce maĭ ficat!»

«Da! zice săracul, a fost foarte bun!» şi izbind ficatul cumpărat de capul celuĭ bogat ĭĭ zice :

«na ţi-l, şi nu-mĭ mînca urechile cu el!».

1011. *H'ĭĭ* amoni : avavdă ! ş-cînd h'ĭĭ c'oc : umflă.

(Dacă ĭeştĭ nicovală, rabdă ; şi cînd ĭeşĭ ciocan, umflă, bate).

Dür 174, I, 350. Man muss Hammer oder Amboss sein. it. Quando l'uomo è incude, bisogna soffrire, quando è martello percuotere.

1012. Muri *h'ĭl'inlu,* dusi cumbîril'a.

(A murit finul, s-a dus, s-a sfîrşit cumetria).

www.digibuc.ro

ngr. Péθani u cumbarus, paĭ i cumbarv'á.
idem.

1013. Cŏaji di *h'imunic,* nu s-alîch'aşti di burîc.
(Coaje de pepene verde, nu se lipeşte de burîc).

1014. Cŏaji di *h'imunic,* nu s-lich'eşte di buric.
(Scoarţă de pepene verde nu se lipeşte de buric).
Z. 991. Milescu.

1015. Di *h'ir*-funi.
(De fir—fune, o face).
Cînd cine-va exagerează.

1016. Di *h'ir*, lŏ-adară funi.
(De fir îl face cît o funie).
A exagera ceva.

1017. Di *h'ir*-h'ir.
Isp. 836: Din fir pînă în aţă.
Cu de amăruntul.

1018. *H'irlu* m-patru-l discă.
(Firul în patru îl despică).
Cu de amăruntul.

1019. *H'iri-h'iri* l'-tricură.
(Fire fire îĭ trecură).
A-ĭ trece fiorĭ cuĭva.

1020. *Inglezlu-ĭ* ac.
(Englezul este ac).
Aşa numesc Aromînii pe Englejĭ, cînd doresc a nu fi înţăleşĭ de alţiĭ.

1021. N'-fuḑi *inima.*
(Mĭ-a fugit inima).
De frică mare.

1022. N'i si turnă' *inima.*
(Mi s-a întors inima = mi s-a scărbit, m-am scărbit).

www.digibuc.ro

1023. N'i si bîgă' *ínima* mbadi.
(Mi s-a pus inima în jos).
Notă. — Se zice, cînd vezĭ ceva, ce ţĭ inspiră milă.

1024. Ţi sĕ-arupi *ínima.*
(Ţi se rupe inima).

1025. Ţi si stricŏară *ínima.*
(Ţi se strecoară inima).
A se înduìoşå.

1026. Nu lŏ-ari tu *ínimă.*
(Nu-l are la inimă=nu-l poate suferi).

1027. Nu lŏ-ari tu mîcari.
(Nu-l are de mîncat=nu-l poate mînca.
A nu putea suferi pe cineva.

1028. L'-armasi *ínima!*
(I-a rămas inima, după ceva).
A ne plăcea ceva foarte mult.

1029. L'-arsîri *ínima* dit loc.
(I-a sărit inima din loc).
Cînd se sperie cineva.

1030. Lo *ínimă.*
(Căpătă inimă).
A se încurajá.

1031. Nu ş-ch'ari *ínima.*
(Nu-şĭ pĭerde curajul).

1032. Ş-lo *ínima* tu dinţi.
(Işĭ luă inima în dinţĭ).
A-şĭ face curaj.

1033. N-gurĕ n'ari, ş-tu *ínimă* h'ari.
(In gură mĭere şi în inimă fiere).
cfr. Z. II, 2807.

www.digibuc.ro

1034. ***Inimă*** laïe.
(Inimă neagră).
Om răŭ.

1035. L'-arîde ***ínima*** di harao.
(Iĭ rîde inima de bucurie).

1036 L'i si faţi ***ínima***.
(I se face inima).
A ne părea bine de ceva.

1037. Mĕ-arŏadi la ***ínimă***.
(Mă roade la inimă).

1038. Mi gîdilică la ***ínimă***.
(Mă gîdele la inimă).
Cînd ni se spun lucruriĭ plăcute.

1039. Ş-lo ***ínima*** tu dinţî, ş-ĭu sĕasă.
(Şĭ-a luat inima în dinţĭ şi easă, unde o eşi!)

1040. ***Işít*** ca dit loc.
(Eşit ca din pămînt).
Z. 5205 Dan.

1041. ***Iu*** nu-l vreĭ, acloţi lŏ-afli.
(Pe unde nu-l cauţĭ, pe acolo îl găseştĭ).
Z. II, 5030.

1042. Avegl'i te di ***jar*** acuprít.
(Păzeşte-te de cărbune învelit).
Vezĭ No. 411. Z. 795 Milescu.

1043. ***Láptile*** z-virsă', s-adună cu şil'e.
Arom. II 276, 5.
(Dacă laptele s-a vărsat, cu praf se adună).

1044. ***Ş lapti*** dĕ aĭŏoni.
(Şi lapte de privighĭetoare).
A supune pe cine-va la grele încercărĭ.
Z. 2270: şi lapte de pasăre.

Notă.—In basme, printre multe încercărĭ grele la carĭ îe supus eroul, i se cere să aducă şi lapte de *aĭŏoni*; Aceste păsărĭ trăind în împărăţiile balaurilor, etc, sînt greŭ de prins fiind bine păzite,

www.digibuc.ro

1045. Mulḑe *lapte*, şi nu scŏate sînḑe.

(Mulge lapte şi nu scoate sînge).

Z. 1941. Boĭagi.

1046. *Lăcrin'* virsá dĕ-arîdĕari.

(Vărsa lacrimĭ de rîs).

1047. J-bîgà' *lăile*.

(Ş-a pus negrele, s-a măritat !), considerîndu-se viaţa de acum nainte maĭ grea, maĭ neagră.

A se căsători.

cfr. A-şĭ băga pirostriile.

1048. Lŏ-alisă' tu *lăsch'i*.

(L-a lăsat în noroiŭ).

Z. 446. A lăsà în baltă pe...

1049. Nu ti *lĕagă* vîră ŏară, ţe nu poţĭ si scoţĭ în cap.

(Nu te legà nicĭ odată, la ce nu poţĭ aduce pînă la capăt, la sfîrşit).

1050. Cîndu til'á'm ĭo *lĕamni*, tini adunáĭ surţĕali.

(Cînd ĭo tăĭam lemne, tu tăĭaĭ surcele).

1051. Cu un *lemnu* foc nu s-faţí.

(Cu un lemn foc nu se face).

Z. 815. Mil., Dan.

1052. *Lĕana-*ĭ dŏamnă mari.

(Lenea-ĭ cocoană mare).

1053. Pe ningă *lemnul* uscát arde şi aţél verde.

Arom. II, 278, 23.

(Pe lîngă lemnul uscat arde şi cel verde).

1054. Pri ningă *lemnul* uscát, ardi ş-aţél vĕardi.

(Pe lîngă lemnul uscat, arde şi cel verde).

Z. 812 St. N. etc.

1055 Pi ningă uscát ardì j-vĕárdili.

(Pe lîngă cel uscat arde şi cel verde).

Z. 1231.

1056. Di un *lemnu* sunt cruţĭ.

www.digibuc.ro

(De un lemn sînt croiţĭ).

1057. U pitricu (mintĕa) ntră lemne.
(A trămis-o la lemne — să care).
A nu fi în toată mintea.

1058. Nu calcă, pri *lemnu* uscát.
(Nu calcă pe lemn uscat).
Pentru cine nu greşeşte.

1059. *Lemnul* aţél strîmbul, tîporlu lu ndrĕaḑi.
(Lemnul cel strîmb, toporul îl face drept—trebuie tăeat.)
Z. 806.

1060. *Lemnul* aţél strîmbul, foclu maş lu ndrĕaḑi.
(Pe lemnul cel strîmb, numaĭ focul îl face drept).
Adică, îndreptarea luĭ se face, cînd dispare.

1061. Z-dusi *lemnu* şi vine furtutire.
(S-a dus lemn şi s-a întors furtutire [1]).
Din prost maĭ prost.

1062. Di un *lemnu* faţĭ : ş-cruţi ş-lupată.
(De un lemn facĭ : şi cruce şi lopată).
Adică, cu un lemn poţĭ să omorĭ pe cine-va, să-ĭ facĭ groapa şi să-ĭ puĭ şi cruce.
Se întrebuinţează, ca să arăte, că răul ĭeste uşor de făcut.

1063. Z-dusi *lemnu*, s-turnă' şcop.
(Se duse lemn, se întoarse băţ).

1064. Lemnu z-dusi, lemnu vin'i.
(Lemn se duse, lemn veni — se-ntoarse).
Adică : tot aşa de prost.
saŭ :
Lemnu z-dusi, buc'um s-turnă'.
(Lemn se duse, butuc veni).

1065. Ma g'hini un *lépuri* tu sulă, di ḑaţi tu pîduri.
(Maĭ bine un ĭepure în frigare, de cît zece în pădure).
De cît zece vrăbiĭ pe gard, maĭ bine una în mînă.
Z. 2649.

[1]) Vezĭ No. 810.

www.digibuc.ro

1066. D-ĭu nu mintuĭeşti, dĕ-acloţĕ-arsari *lépurli*.

(De unde nu gîndeşti, de acolo răsare ĭepurele).

Dür 522 II. 291. Unverhofft kemnt oft. it. Di dove meno si pensa, si leva la lepre.

1067. Vru si scŏată *lépuri* şi dĕadi pri ursă.

(A vrut să vîneze ĭepure şi a dat peste urs).

Cînd ni se înfundă.

1068. Carĭ alagă după doĭ *lepurĭ*, nu acaţă necă un.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Dür. 553 II, 307. Wer viel haben will, dem virđ zuwenig. It. Qui totum vult, totum perdit.

1069. Carĭ alagă după doĭ *lepurĭ*, nŏ-acaţă vîră.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Z. 1918. Weigand, Dan.

1070. Di *lilic'e* sch'in şi di sch'in lilic'e.

(Din floare, spin şi din spin, floare).

1071. C-ună *lilic'e* nu v'ine priumuvĕara.

(Cu o floare nu vine primăvara).

Dür 371. I. 188. Eine Schwalbe macht keinen Sommer.

Vezĭ : *Cuc*.

1072. C-ună *lilic'e* nu s-faţi primuvĕara.

(Cu o floare nu se face primăvară).

1073. Vĕara nu s-aduţi maşĭ c-ună *lilic'e*.

(Vara nu se aduce numaĭ cu o floare).

Z. 146, Mil. Bagav.

1074. Ş-tu *limba* pul'lor ştia s-ţi grĕască.

(Ştia să-ţĭ vorbească şi în limba păserilor).

Pentru cine e foarte învăţat, cine ştie să vorbească limbĭ multe.

Poporul vrînd să spuie pentru cine-va, că-ĭ învăţat, zice : ştie 72 de limbĭ.

1075. Maşĭ sun *limbă* nu era ud.

(Numaĭ supt limbă nu era ud).

www.digibuc.ro

1076. N'i scŏasi ***limba*** perĭ.

(Imĭ scoase perĭ limba).

A aduce la disperare, a necăji grozav pe cine-va.

1077. M'i scŏasi perĭ su ***limbă***.

Mĭ-a scos perĭ supt limbă).

Acelaş senz cu No. 1081.

1078. ***Limbă*** supţiri (grec).

Aşa poreclesc Aromînii pe Grecĭ, vrînd să arate firea lor linguşitoare şi făţarnică.

Vezĭ: *grec.*

1079. Il mîcă ***limbă;*** nu pŏati s-ţină ţiva, că-l mîcă limba.

(Il mănîncă limba; nu poate să ţie nimic ascuns, căcĭ are mîncărime la limbă).

Pentru cine nu poate păstra un secret.

1080. Cu ***limba*** ŏaspi.

(Amic cu limba), dar nu şi cu inima.

1081. Carĭ ş-avĕagl'i ***limba***, caplu a luĭ ş-avĕagl'i.

(Cine-şĭ păzeşte limba, capul îş păzeşte).

Z. II. 3681.

1082. Tal'i ***limba,*** ma răŭ di cŏardă.

(Taĭe limba maĭ răŭ de cît sabia).

Z. 3084, II.

1083. ***Limba*** dulţi, multi buni aduţi.

(Limba dulce, multe bune aduce).

Z. II, 3689.

1084. ***Limba*** ŏasi nu ari, ş-ŏasi frînḑi.

(Limba oase n-are, şi oase rupe).

Dür 744. II. 425: Eine Zunge ist kein Bein, Schlägt aber Mänchem den Rücken ein.
It. Osse caret lingua, secat os tamen ipsat maligna (mlt).

1085. ***Limba*** ndrĕaḑi, limba sparḑi.

(Limba strică, limba drege).

1086. ***Limba*** n-gură ŏ-anvîrteşti, la mîsĕaŏa ţe ti dŏari.

(Limba în gură o învîrteştĭ, la măseaua care te doare).

www.digibuc.ro

Dür. 318 II, 179. We es schmerzt, da greift man hin. lt. Ubi dolet, ibi manus adhibemus.

1085. ***Limba***-amîraşti, limba ndulţĕaşti.

(Limba amărăşte, limba îndulceşte).

cfr. Z. 3690, II.

1086. Cu ***limbă*** dî mŏarti.

(Cu limbă de moarte).

A vorbi cine-va de pe patul de moarte.

1087. Aştĕaptă cu ***limba*** scŏasă.

(Aşteaptă cu limba scoasă).

A fi nerăbdător.

1088. Un cot u scŏasi ***limba***.

(Un cot a scos-o limba).

Cînd cine-va o vede greŭ de tot.

1099. L'i sĕ-acaţă ***limba***.

(I se prinde limba).

I se împiedică limba; A fi vinovat cine-va; a spune minciuni.

1090. L'-ligă' ***limba***.

(I-a legat limba).

A reduce pe cineva la tăcere.

1091. Ţîni-ţĭ limba.

(Ţine-ţĭ limba).

A se stăpîni.

Z. II, 3720.

1092. Mîşcă-ţi ***limba***.

(Muşcă-ţĭ limba).

A-şĭ muşca limba, se întrebuinţează cînd cine-va spune ceva ce nu este la locul său. Arată căinţă.

Z. 3727. II.

1093. Asudáĭ, sun ***limbă***.

(Am asudat, supt limbă.

Isp. 90. A-ĭ asuda urechĭa pentru ceva.

www.digibuc.ro

1094. Ca *limădură*-l' si duţi gura.
(Iĭ merge gura ca o meliţă).
A flecări.

1095. L'i aspinḑurară *lingurli* di guşi.
(Iĭ atîrnară lingurile de gît).
A lăsa flămînd pe cine-va.

1096. Cu *lingura* l'-da s-mîcă ş-cu cŏada l'i scŏati ocl'il'.
(Cu lingura îĭ dă să mănînce şi cu coada îĭ scoate ochiĭ).
Isp. 1411.

1097. Greŭ s-adárĭ, *lişór* s-asparḑi.
(Greŭ să facĭ, uşor să stricĭ).

1098. *Lişór* s-amintă, greŭ si s-ţină.
(Uşor se cîştigă, greŭ să se păstreze).

1099. Greŭ s-amintă, lişór s-asparḑi.
(Greŭ se cîştigă, uşor se cheltueşte).

1100. Carĭ ari cal, nŏ ari *livadi,* şi carĭ ari livadi, nŏ-ari cal.
(Cine áre cal, n-are livede şi cine are livede, n-are cal).
Z 1427. Milescu.

1101. Cînd va s-facă marĕa *livade.*
(Cînd s-o face marea livede).
Adică: nicìodată.
Z. 458, Milescu. Gopezĭ.

1102. Z. 1939, Nemalo ţe este *lăna* şi nu ch'ĕlea (?).
M. Boĭagi.
Destul îţĭ este lîna şi nu pielea.

Mulḑe lapte, şi nu scoate sînḑi; nemalo ţe este lănă şi nu ch'elĕa.

Tru un locu ună veduă, avĕá una ŏae, care căndo vrĕa să-l'i l'a lăna, un tundĕa rău, că tăl'a di adunu cu lăna şi carnĕa; şi ŏaĕa l'i ,ḑiţe cu doru: Ţi n'i inţách'i ch'elĕa cu fŏárfica, canda vreĭ, să me bileşti, nu să me tunḑi? S-este că te lipsĕaşte carne, dŏamnă, lasi v'ină hăsaplu şi elu va să me tal'e tr-ŏară, e s-este că te lipsĕaşte lănă, lasi v'ină barberlu, să me tundă şi să me scapă.

(Intr-un loc o văduvă ávea o oae care, cînd vrea să-ĭ ĭea lîna, o tundea răŭ, că tăĭa împreună cu lîna şi carnea; şi oaea îĭ zise cu dor: Ce-mĭ înţepĭ pĭelea cu foarfeciĭ, parcă vreĭ, să mă jupuĭeştĭ, nu să mă tunzĭ? Dacă îţĭ trebue carne, stăpînă, las' să vie măcelarul şi el să mă tunză şi să sfîrşească).
Boiagi Gram. Tom. p. 194 (214).

www.digibuc.ro

1103. L'a-n' ***lîna*** ma nu şi ch'aléa.
(Iea-mĭ lîna, dar nu şi pĭelea).

1104. Z. 2454. Ună ***lî'ndură*** nu faţi věara. Boïagi p. 135.
(Cu o rîndunea nu se face vară).
Adică: Cu o faptă bună nu te poţĭ arăta om mare.

1105. A ***lî'nḑitluĭ*** tuti l'i ftisescu.
(Bolnavuluĭ toate îĭ sînt de vină).
Adică: Cînd omul suferă, crede, că toate îĭ sînt de vină.

1106. Ca ***lînḑit*** zilipsĕaşti.
(Pofteşte ca bolnav).

1107. Intrĕabă ***lî'nḑitlu***: vreĭ sînîtati?
(Intreabă pe bolnav: doreştĭ sănătate?)
Vezĭ: *cituşe* 423; *cal* 241.

1108. ***Lîngŏarĕa*** luĭ, sînîtatĕa nŏastră.
(Boala luĭ, sînătatea noastră).
Z 4944. II.

1109. Iţi ***lîngŏare,*** nŏ-aduţi mŏarti.
(Orĭ-ce boală, nu aduce moarte).

1110. ***Lîngŏarĕa*** v'ini cu carlu, şi ĕasi prit gura acluĭ.
(Boala vine cu carul şi ĭese prin gaura aculuĭ).
cfr. Zane. 4922.

1111. Di ***lîngŏari*** ma zburăşti, va ti lînḑiḑăşti.
(De boală dacă vorbeştĭ, o să te îmbolnăveştĭ).

1112. Ş-***lînŏasă***, ş-liptŏasă ş-cu ŏara a casă, nu s-faţi.
(Şi lănoasă şi lăptoasă şi de vreme a casă, nu se poate).
A cere un lucru desăvărşit, ceea ce ĭeste peste putinţă.
cfr. Z. 2208. idem.

1113. Ndreptu aĭ, ma nŏ-aĭ tră ***lŏarí.***
(Dreptate aĭ, dar de luat n-aĭ).
Celuĭ lipsit de dreptate.

1115. ***Locul*** (loclu) laiŭ şi gărnul alb.
(Pămîntul negru şi grîul alb).

www.digibuc.ro

Adesea orĭ de părinţĭ răĭ (negri), se nasc copiĭ bunĭ.

Z. 828. Milescu.

1116. Ca işit dit *loc*.
(Ca eşit din pămînt).
Urît de tot!

1117. Dĕ alantă parti-l tŏarnă *loclu*.
(Intoarce pămîntul de cea l-altă parte).

1118. Nu-l avĕá *loclu*.
(Nu-l avea locul).
A nu-şĭ găsi astîmpărul.

1119. Tu *loclu* a tă'ŭ şi ch'étrili di mpadi ţ-ag'ută.
(In ţara ta şi pĭetrele de jos îţĭ ajută).

1120. Nu lŏ-ari *loclu*.
(Nu-l are locul).
Nu-l ţîni *loclu*.
(Nu-l ţine locul).
Se zice pentru cine nu poate sta loculuĭ.
Z. II, 4709: Pe trepădatele, că nu-s departe satele.

1121. Tuţĭ h'im di un *loc*.
(Toţĭ sîntem de un pămînt).

1122. N-u s-mină di mpadi, s-nu ţiva di-l' arîţĕaşti *loclu*.
(Nu se mişcă de jos, ca doar să nu-ĭ răcească locul).
Se zice de ceĭ leneşĭ.

1123. Mi ngrupă' *loclu*.
(M-a îngropat pămîntul).
A se ruşina foarte mult.

1124. Intră' tu *loc*.
(A intrat în pămînt).
A dispărea, a se face nevăzut.

1125. Va ti pingu s-mîşti *loclu*.
(Te voiŭ împinge, ca să muştĭ pămîntul).

www.digibuc.ro

1126. Fuḑĭ di ***luch'*** şi daĭ di urşĭ.
(Fugĭ de lupĭ şi daĭ peste urşĭ).

1127. Cu ***luch'l'i*** sĕ-adună, ca nîşĭ vaĭ aurlă.
saŭ:
cu luch'l'i te aduniĭ, aurlă.
(Cu lupiĭ se strîng, ca eĭ o să urle)
saŭ:
(Te însoţeştĭ cu lupiĭ, urlă şi tu!)
cfr. Z. 1990.

1128. Ca ***luch'l'i*** sĕ-aurn'iră.
(S-aŭ năpustit ca lupiĭ).
Z. 2064. A se strînge ca lupiĭ la hoit.

1129. Carĭ di ***luch'*** sĕ-aspari, nu s-faţi picurár.
(Cine se teme de lupĭ nu se face păstor).

1130. Laĭe mandră mplin di ***luch'***.
(Vaĭ de staulul plin de lupĭ).
(Cînd toţĭ ceĭ meniţĭ să păzească, să supravegheze ceva răpesc, fură, care cum poate).
Cfr. Satul luĭ Holbur.

1131. ***Lucrĕaḑă*** tu g'unatic, s-ti tinḑi tu auşatic.
(Lucrează în tinereţe, să te întinzĭ—să te desfătezĭ—la bătrîneţe).
Spare in der Zeit, so hast du in der Not.

1132. ***Lucru*** xen, nu ţini cîldură.
(Lucrul străin nu ţine cald).

1133. ***Lucru*** cu v'ie, orbu va lŏ adári.
(Lucrul în grabă, prost—orb,—îl veĭ face).

1134. ***Lucrul*** dĕ-azĭ, nu-l alasă trî mîne.
(Lucrul de azĭ, nu-l lăsa pentru mîine).

1135. Ca dit ***luměa*** lantă.
(Ca din cea laltă lume).
Urît, infiorător.
Vezĭ *loc.*

1136. Easti pri ***luměa*** alantă.
(E pe lumea cea laltă).
A nu fi în apele sale; a dormi.

www.digibuc.ro

1137. Cîndu va z-v'inã vîrã dit *luměa* anantă.

(Cînd se va ntoarce vre unul din lumea cea l-altă).

Adică : nicîodată.

1138. Cu *luna* ĕasti.

(Cu luna este).

Z. 170. Se schimbă ca luna.

A fi nestatornic.

1139. S-ŏ ̯aspún' ş-tu *luměa* lantă.

(S-o spuĭ şi-n lumea cea-l-altă.)

A ameninţa pe cine-va cu ceva de care s-o pomenească mult.

1140. După mini *luměa* s-ch'ară.

(După mine lumea să pĭară).
Aşa spun egoiştiĭ, nepăsătoriĭ.

1141. Aţîa, an'ia, ş-*luměa* tută.

(Ţie, mie, şi la lumea toată.)

Cînd cine-va spune vre-un secret la toată lumea.

1142. *Lup* vecl'u.

(Lup vechiŭ).
Pentru om îmbătrînit în rele.

1143. *Lup* cu ch'ali di ŏae.

(Lup cu pĭele de oae).

Pentru unul prefăcut.

1144. Aduţĕá *luplu* la grámati ş-el ḑiţĕá: «lŏară cor».

(Aduceaŭ lupul la carte şi el ḑicea: se depărtează—oile).

Un lup a vrut să înveţe pe fiul săŭ carte. L-a luat şi l-a adus la şcoală. Aci, pe cînd învăţătorul se silea să-l facă să priceapă cîte ce-va din alfabet, puĭul de lup, auzind clopoţelele uneĭ turme, care trecea prin apropĭere, întrerupse pe învăţător şi-ĭ zise : *lŏară c'or* aŭ luat picior, adică : saŭ depărtat—oile !

Se aplică acelor, carĭ nu sînt făcuţĭ pentru carte.

1145. L'-lipsĕá *luplu*ĭ îm pîzari ?

(Trebuĭa, ca lupul să easă în tîrg).

Pe cînd un ţăran venea cu măgarul săŭ la tîrg, eată şi lupul în drumu-ĭ, ca să-ĭ mănînce pe măgar. Bĭetul ţăran

www.digibuc.ro

neavînd ce face, s-a rugat de lup, să i-l cruțe pînă s-o duce în tîrg și cînd s-o întoarce, el tot p-acolo o să treacă, așa că i-l poate mînca atunci.

— «Da ce o să faci în tîrg, întreabă lupul?

— «Să-mĭ aleg vr-o zece măgarĭ, ca să-i duc acasă.

— «Cum așa?

— «Apoĭ în tîrg vin măgariĭ de la sine și vin și oamenĭ, ca să-și aleagă și să ĭea cîțĭ măgarĭ poftesc.

— «Dacă viŭ eŭ, pot să aleg și eŭ cîțĭ măgarĭ îmĭ place.

— «Cum să nu, răspunde țăranul. De cît, ca să nu crează lumea, că ĭeștĭ cine știe ce, vino să te puiŭ călare pe măgar.

Lupul ademenit, a consimțit dar cînd s-a văzut în tîrg, toată lumea a început să-l bată și să-l huĭduească.

1146. Ca ***luplu*** în pîzari.

(Ca lupul în tîrg).

Adică, huiduit de toată lumea.

Se aplică celor răĭ, cînd se duc în societatea celor bunĭ.

1147. La ***luplu*** alb.

(La lupul alb).

Z. 2061, Boiagi.

Adică: niciodată.

1148. Bagă ***luplu*** după oĭ.

(Bagă lupul după oĭ.)

Wölfflin. 8, 1. Lupus apud oves.

1149. Lŏ-aciță-și ***luplŭ*** di urecl'i.

(L-aĭ prins lupul de ureche).

Z. 2044.

cfr. W. 64, 3 Lupum auribus tenere.

A fi într-o pozițiune primejdioasă.

1150. Tu nă sut di an' ș-un ***lup*** mîncát di ŏae.

(La o sută de anĭ și un lup mîncat de oae).

Isp. 2240. Fie și un lup mîncat de oae.

1151. ***Luplu*** stitĕá și j-ḑițĕá:
«Țĭ cîntic mi lipseá?»

(Lupul sta și zicea: ce cîntec îmĭ trebuĭa)?

Notă.—Lupul prinzînd un porc și voind să-l mămînce, acesta s-a rugat de dînsul, ca să-ĭ asculte ultima rugăminte: să-l lase să maĭ cînte o dată. Lupul consimți. Porcul începînd să strige, toțĭ cînĭĭ aŭ sărit și au luat pe lup în goană, care cu vaĭ, cu chiŭ a putut scăpa Ajungînd pe munte lupul stă și se gîndește: ce cîntec îmĭ trebuia mie?

www.digibuc.ro

1152. Si sĕ·aspirĕá *luplu* di plŏae, vrĕa pŏartă timpari.
Dacă se temea lupul de ploae, ar fi purtat manta.
Z. 2014.

1153. Di *lup* vecl'u, ş-ari'd cin'l'i.
(De lup vechiŭ, bătrîn, îşĭ bat joc cîinii).

1154. Căḑu tu gura *luplui*.
(Căzu în gura lupului).
A nu maĭ fi speranţă.
(Isp. 1841. Din gura lupuluĭ anevoe scoţĭ întreg).

1155. Din gura *luplui* u scŏase.
(A scos-o din gura lupuluĭ).
Arată greutatea.
cfr. Z. 2054.

1156. Ciḑú tu gură di *lup*.
(Căzu în gura lupuluĭ).
S-a pĭerdut.
Z. 2081.

1157. Ca *luplu* tu sirĕaŭă.
(Ca lupul în domeniul său).
Cînd cine-va face răŭ neamuluĭ său.

1158. Cînd va si avĕagl'i *luplu* (lupul) păstrămălu.
(Cînd lupul o să păzească pastramaua).
Z. 2038, Milescu.
cfr. A încredinţa lupuluĭ oaea.

1159. *Lupul* pi dimîndate nu mică.
(Lupul pe comandă nu mănîncă).
Z. 2037 Milescu.

1160. Vreĭ ş-cu *luplu* ş-cu ci'nili s-h'iĭ gh'ini.
(Vreĭ şi cu lupul şi cu cîinele să fiĭ bine).
Dr. Şi capra şi varza să împacĭ.

1161. Din gura *luplui* nŏ ascapă.
(Din gura lupuluĭ nu scapă).

1162. *Luplu* treţĭ în gură, (zburi'm tră lup) na-l ş-luplu la uşi.

www.digibuc.ro

(De lup vorbeştĭ, na-l şi lupul la uşe !).

Dür 691 II 392. Wenn man vom Wolfe spricht, so ist er nicht weit. Wenn man der Esel nennt, Kommt er auch daher gerennt.

ngr. Anâfiris tú sch'ilu, pari ch'i tu xilu.

(Auzit-aĭ de cĭne, ĭea şi cĭomagul).

1163. Baḑĭ *luplu* picurar şi vreĭ s-ţ-avĕagl'i ŏili ?

(Bagĭ ca păstor pe lup şi vreĭ să-ţĭ păzească oile ?).

Gern. Den Bock zum Gärtner machen lt. ovem lupo commisisti, fr. Donner la brebis à garder au loup.

1164. *Luplu*-l vidém şi torlu (urma) l'-cĭtă'm.

(Pe lup îl vedem şi de urma căutăm).

1165. Di vreĭ s-h'iĭ cu *luplu* ŏaspi, dă cali a picurarlor s-a cĭn'lor di la oĭ.

(Dacă doreştĭ să fiĭ cu lupul prietin, goneşte păstoriĭ şi cĭĭniĭ de la oĭ).

1166. Nu sĕ-aspare *luplu* di ch'alĕa ŏáil'eĭ.

(Nu se teme lupul de pĭelea oiĭ).

1167. Ş-cînĭ, ag'ún nu armî'n' ; ma ş-*lup*, nu mîţĭ pri zvercă.

(Şi cine fiind, nu rămîĭ flămînd ; dar fiind lup, nu capeţĭ bătae).

Dür 673 I. 349 Lieber Hammer als Amboss.

1168. O-ari *luplu* zverca grŏasă, că s-mutrĕaşti singur.

(Lupul are gîtul gros, fiindcă însuşĭ se îngrijeşte).

1169. *Luplu* négură caftă.

(Lupul ceaţă, întuneric, doreşte).

Dür 482 II 268. Im Trüben fischen. lt. Pescari in turbido.

1170. *Luplu* perlu ş-mută, nu şi nveţlu.

(dr. lupul îşĭ şchimbă părul, dar naravul ba !).

Dür. 97. I. 66.

Luplu mută perlu, ma nu mintĕa.

Luplu căḑú în c'arcu, şi tra să scapă di periculu, rugă cu g'uratu să lu l'artă, că tru bana luĭ nu va să măcă carne, ma ĭergh'işi rădi-

(Lupul căzu în cursă, şi ca să scape de pericol, rugă cu jurămînt să-l ĭerte, căcĭ în viaţa luĭ nu va mînca carne, ci ĭerburĭ şi ră-

www.digibuc.ro

ţíni, icâ ma peşti; şi cu aistă *condiţione*, lu lăsară. Cara intră tru ùnă pădure, ma cătu vîḑú unu porcu ţi se intevălĕá tru muzgă uneĭ bară, ḑise: Aistu nadeveru va să h'ibă pescu, şi tru ŏară lu c'ucuti.

dăcinĭ, saŭ numaĭ peştĭ; şi cu această condiţiune, îl lăsară. Dacă intră în pădure, îndată ce văzu un porc care se tăvălea în mocirla unuĭ lac, zise: Acesta în adevăr va fi un peşte, şi la moment îl tocă).

Boiagi, Gram. 192 (212).

1171. ***Luplu*** mîcă j-di misurátili (oĭ). (Ol. Wal. Weigand).

(Lupul mănîncă şí de număratele (vite).

Dür 684 II 388 It. Lupus non curat numerum. it. Anche delle pecore onnoverate (se ne) mangia il lupo.

1172. Fuḑi ca di per di ***lup***.

(Fuge ca de păr de lup).

Notă. — Dracul fuge departe orĭ de cîte orĭ îĭ miroase a păr de lup.

A fugi de a se prăpădi.

1173. Ţe fu, că ş-un ***lup*** fu mîncát di oĭ.

(Ce a fost, că şi un lup a fost mîncat de oĭ).

1174. Va crĕapă ***luplu***.

(O să crepe— pleznească—lupul).

Notă. — Se crede, că plezneşte un lup—lucru foarte rar,—cînd se întîmplă ceva, care părea imposibil.

1175. Pînă va ş-arupă ***draclu*** ţîruh'li.

(Pînă îşĭ va rupe dracul opincele cfr. că ş-a spart dracul opincile).

1176. Intră ***luplu*** tu maţî.

(A intrat lupul în maţe).

A avea foame mare.

1177. ***L'a-u*** cîndu ŏ-afli, s-ŏ aĭ tră cîndu lipsĕaşti.

(Iea-o cînd o găseştĭ, ca să o aĭ, cînd trebuĭe).

1178. ***L'a***-mi cîndu mĕ-afli s-mĕ-aĭ cîndu mi vreĭ.

Tacit. Nic.

(Iea-mă, cînd mă găseştĭ, să mă aĭ cînd îţĭ va trebui).

1179. ***L'a*** un, dă pre-alantu.

www.digibuc.ro

(Apucă pe unul şi izbeşte cu dînsul în cel lalt).

A fi asemenĭ, la fel stricaţĭ, răĭ, proştĭ, etc.

Notă. — In senz răŭ se întrebuinţează.

1180. ***L'a,*** carĭ nu-ĭ!

(Iea, dacă nu-ĭ!).

Z. 5411. Iea de unde nu-ĭ!

1181. S-nu mi ***l'aĭ*** vîră baţă.

(Să nu mă ĭeĭ vre o palmă).

Adică: Să nu-ţĭ trag vre o palmă.

1182. Care alagă după doĭ ***l'epurĭ*** nu acaţă niţi un.

Aron. II, 276. b.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Vezĭ No. 1068.

1183. Sĕ-amisticară ***l'iţîli,*** cu zoréa si dizmĕástică.

(S-aŭ amestecat—încurcat—iţele, se descurcă cu greutate).

Cînd o stricĭ cu cine-va, apoĭ cu greŭ să te împacĭ.

1184. Cîndu s-mintescu ***l'iţîli***, îţĭ ch'erdî ş-mínţili.

(Cînd se amestică iţele, îţĭ pĭerzĭ şi minţile).

1185. Tŏati ambár, ***ma*** nu va g'onli.

(Toale merg bine, dar nu vrea voĭnicul).

Aşa se zice cînd o bună afacere, ca să fie desăvîrşită, îĭ lipseşte principalul lucru.

Vine de acolo, că o nuntă nu se poate face cînd mirele nu consimte.

1186. Tu ***Maĭulu*** al Gog.

(La Maiul luĭ Gog).

Adică niciodată.

Vezĭ: *Paştele.*

1187. Va-ţĭ ápiră ***Maĭlu*** la pŏartă.

(Ţi se va lumina de zi ziua luneĭ Maĭe).

A concediá, a goni din serviciŭ pe cine-va.

1188. ***Maĭlu*** alĕaḑi.

(Maĭul alege).

www.digibuc.ro

cfr. La toamnă se numără bobociĭ.

Notă. — La Maiŭ pot vedea păstoriĭ starea lor, din ce aŭ putut scăpa din earnă, după ce s-aŭ plătit cu proprietariĭ livezilor în carĭ aŭ păscut precum şi impozitul oilor către stat.

1189. Aştĕaptă ***Maĭlu,*** s-mîţĭ trifil'ŭ.
(Aşteaptă Maĭul (calule) să mănîncĭ trifoiŭ).
Vezĭ: *Murgu.* No. 1818.

1190. Ḍupă ***mama,*** după tata, fic'orlu ş-fĕata.
(După cum e mama şi tatăl, aşa e şi băetul şi fata).
Ngr. Κατὰ μάνα, κάτα πατέρατό παιδί κ'ἡ θυγατέρα.

1191. Gŏada di ***mamă*** nu dŏari,
(Bătaea de mamă nu doare).

1192. Alîsă' ***mamă.***
(A lăsat guşe).
cfr. 2759. Z., II. A lăsat bărbie.
A-ĭ mĭerge bine, a face avere.

1193. A ***mamarluĭ,*** linti s-nu vinḑî.
(Celuĭ maĭ mare, linte — să nu vinzĭ).
Adică: Nu te fuduli în faţa unuĭ superior.

1194. A ***mamarluĭ*** il' g'ŏacă calu.
(Celuĭ maĭ mare îĭ joacă calul)
Vezĭ No 1200.

1195. Van' aguneşti oĭli dit ***mandră?***
(Imĭ veĭ goni oile din *mandră*?)
Cfr. Z. 1341. O să-mĭ ĭeĭ boiĭ să mă laşĭ cu caru în drum!

1196. Lŏ-aŭ dipri ***mansús.***
(L-aŭ de prisos),
A nu-l considerà.

1197. Tĭxĕaşti ***marĕa*** cu sarĕa.
(Promite marea cu sarea).

1198. Ună ***mari,*** alantă mari, cu cupriĭ-li dupu uşi.
(Una mare, alta mare, cu gunoĭul după uşe).

www.digibuc.ro

Cfr. Tu mare, eŭ mare, cine să tragă cĭubotele ?

1199. Nĭinti s-faţĭ un lucru, ntrĕabă ş-ma ***marli***.

(Inainte de a face un lucru, întreabă—consultă—şi pe cel maĭ mare).

1200. Cu ma ***marli*** s-nu ambáturli calu.

(Cu cel maĭ mare, nu te ĭea la întrecere cu calul).

Dür 719, I 376: Mit grossen Herren ist nicht gut scherzen.

1201. Caţítele tu ***Marţu*** es!

(Viorelele în Martie ĭes!)

Z. 518. Milescu.

cfr. La toamnă se numără bobociĭ.

1202. Lipsĕaşti ***Marţul*** dit pîrĕasin'?

(Lipseşte Martie din post).

1202bis. Ca ***Marţul*** din presin.

(Ca Martie din post).

Milescu, Gopeşi.

cfr. Z. 182. Lipseşte Martie din post?

A fi nelipsit.

1203. H'iŭ ĭo ***mastur*** trî tini!

(Sînt eŭ meşter pentru tine).

cfr. Am eŭ ac de cojocul tăŭ.

1204. ***Másturlu*** lŏ-aspuni lúcrulu.

(Pe meşter lucrul îl arată).

1205. Gurlĕaḑă ***máţîli*** dî fŏami.

(Chĭorăĭe maţele de foame).

Cînd e cine-va flămînd, sărac prăpădit.

Z. II. 3888.

1206. N'-fripsi ***máţîli***.

(Imĭ fripse maţele).

Se zice de cine e necăjit, de cine turbează de supărare.

1207. Ca di la ***Mávran'l'i***.

(— Este — Ca om de la Mavraniĭ).

Notă. — Mavran'l'i, sat în apropiere de orăşelul Grebine, renumit în friguri pe tot timpul vereĭ, ceea ce face ca maĭ toţĭ locuitoriĭ să fie bolnăvicĭoşi şi palizi la faţă. Tot aşa se zice şi pentru locuitoriĭ din Grebine.

www.digibuc.ro

1208. Aţél ţe *mbartă* i ma multu, i ma puţîn.
(Cine împărţeşte, saŭ maĭ mult, saŭ maĭ puţin).

1209. *Mbitatlu* ş-ŏ-ari, că nîs ĕ-amiră'.
(Beţivul crede, că dînsul este împărat).

1210. Di *mbitát* sĕ-aspari şi zurlul.
(De om beţiv se teme şi nebunul).

1211. Tră *m'cari* bĕari ştiĭ, tră lucru nu ştiĭ?
(De mîncat, de băut ştiĭ, de lucrat nu ştiĭ?).

1212. Z-virsă' *mel'lu*, cu zoréa sĕ-adună.
(Dacă s-a vărsat mĭeĭul cu greutate se adună).

1213. Stăĭ s-adună *mel'lu.*
(Aşteaptă să adune mĭeĭul).
A aştepta mult şi bine.

1214. Aĭ *mengă?*
(Aĭ minte).

1215. Nŏ-ari *mengă.*
(N-are minte).

1216. Iu ŏ-aĭ *menga.*
(Unde o aĭ mintea).

Notă.— *Menga* se întrebuinţează în loc de *minte*, numaĭ în senz de deridere.

1217. *Mer* s-arcáĭ nu cîdĕá.
(Măr să fi aruncat, nu cădea jos).
Vrînd a exprimà o mulţime mare.

1218. *Merlu* sum mer cade.
(Mărul rupt măr cade).
Z. 889. Mil.

1219. *Merlu* putrid asparḑi j-búnili.
(Mărul cel putred, strică şi pe cele bune).
cfr. 7.875.

1220 Cît traḑi *métura*.
(Cît trage mătura).

Vezĭ: *arina, frînḑa, spruna, stĕálili.*

www.digibuc.ro

1221. L'-ari tră dari al ***Mihálĭ.***

(Îĭ datoreşte luĭ Mihalĭ).

cfr. A fi într-o urechie. A fi cam nebun.

1222. N'-ḑisi préftĕasa. «***Minc'ún'***, preîte, carĭ tĕ-arîsi?»

(Mĭ a zis preoteasa: «mincĭunĭ, popă, cine te-a înşelat?)

Despre nevasta unuĭ popă a eşit vorba, că face dragoste cu o persoană. Cine-va a vrut să atragă atenţiunea preotuluĭ asupra acestuĭ fapt, dar popa ĭ-a tăĭat vorba dintr-o dată zicîndu-ĭ:

«Şi eŭ le am auzit acestea, dar sînt convins, că toate sînt mofturĭ».

Inzistînd cel lalt, că sînt adevărate, popa supărat peste măsură, îĭ zice:

«Să-ţĭ spuiŭ şi încă una: cum acestea le am auzit, m-am dus şi am întrebat pe preoteasă, că «eată şi eată ce am aflat, ce zicĭ?» Ştiĭ ce-a zis? «Mincĭunĭ popă, cine te a înşelat?»

1223. Cu ***minc'una*** nguşti, multu s-prînḑi, ma nu şi s-ţin'.

(Cu mincĭuna guştĭ dimineaţa, ăl mult prînzeştĭ, dar nu cinezĭ).

Dür 62 II, 34 Lügen haben kurze Beine.
It. Mendacia non diu fallunt.

1224. ***Minc'ună*** cu cŏadă.

(Mincĭună cu coadă).

cfr. Minciună cu coarne.

1225. ***Minc'una*** spusă nă ŏară, nu z-bagă tu cornu altă ŏară.

(Mincĭuna spusă o dată, nu se maĭ bagă în corn—ureche—altă dată).

1226. ***Minc'unoslu*** acaţă minc'unoslu.

(Mincinosul prinde pe mincinos).

1227. Carĭ s-***minduĕaşti***, nu agirşaşti.

(Cine se gîndeşte, nu uită).

1228. Cîndu aĭ, ***minduĕá*** ş-tră mini.

(Cînd aĭ, gîndeşte şi pentru ziua de mîne).

1229 Cu ***mini*** va-ţi misúrĭ boĭa?

(Cu mine o să ţĭ măsorĭ talia?)

1230. Macă-'' ***minteşti***, va-ţĭ amputa.

(Dacă-ĭ scormoleştĭ, o să-ţĭ pută).

www.digibuc.ro

1231. L'-alagă *mințĕa*.
(Lĭ aleargă mintea).
A fi cu mintea zburătoare, necoaptă.

1232. Ş-lo *mințĕa* la c'ic'ŏari.
(Ş-a luat mintea la picioare).
cfr. A-şĭ lua lumea în cap.
A umblă fără căpătîĭ, fără rost.

1233. *Mințĕa* cu zurlĕaţa surăr'ĭ suntu.
(Mintea cu nebunia sînt surorĭ).

1234. Nu-l' ligă' *mințĕa* ninga.
(Încă nu ĭ-a legat mintea).
A fi cu mintea necoaptă; minte de tînăr.

1235. *Mințĕa* nu stă tu muşutĕaţă.
(Înţălepciunea nu conzistă în frumuseţe).

1236. L'-imnă *mințĕa*, ĭu l'-u dorlu.
(Lĭ umbla gîndul, unde lĭ este dorul).
cfr. Vrabia mălaiŭ visează.

1237. *Mințĕa* di torĕa s-ŏ avĕám dĕanĕavra.
(Mintea de acuma s-o fi avut adineaorĭ).
Numaĭ cînd păţeştĭ, înveţĭ minte.

1238. N'-u va *mințĕa*.
(Mĭ-o cere gîndul).
A fi de părere.

1239. Carĭ bĕa v'in *mințĕa* j-bĕa.
(Cine bea vin, mintea îşĭ bea).
Adică: Beţivul nu ştie ce face. Isp. 1065.

1240. Carĭ ŏ-ari *mințĕa* tu loc, nu z-bagă tu foc.
(Cine are mintea la loc, nu se bagă în foc).
cfr. Isp. 1052. Cine are mintea întreagă, în cearta altor nu se bagă.

www.digibuc.ro

1241. Mĕ-arîsişĭ nă ŏară, ţini *minti* tr-altă ŏară.

(M-aĭ înşelat odată, să ţiĭ minte pentru altă dată).

Isp. 1043. Cine a minţit odată, şĭ-a mîncat credinţa toată.

1242. Ore, *minti* nu-nˈ dă, paráţĭ, paráţĭ!

(Minte să nu-mĭ daĭ, parale, parale).

Aşa spun săraciĭ, crezînd, că vina pentru care suferă e lipsa de parale numaĭ, nu mintea, capul lor.

1243. *Minti* am, ma paráţĭ nŏ-am!

(Minte am, parale n-am).

Vezĭ: proverbul de maĭ sus.

1244. *Minti* tr-altă ŏară.

(Minte pentru altă-dată).

Poveste: O bătrînă a trăit fără să se mărite. Cînd a fost să moară, s-aŭ strîns rudele sale în jurul eĭ şi aŭ întrebat-o, de ce nu s-a măritat, căcĭ uite acum în ultimul moment, ar fi avut copiĭ carĭ să o plîngă şi ar fi lăsat cine să pomenească de dînsa maĭ cu drag în viitor. Dînsa regretînd că nu s-a măritat, a zis:
«*Minte* pentru viitor».

1245. Pînă s-minduĕască *mintioşlˈi* ş-u tricură bana glarlˈi.

(Pînă să se gîndească mintoşiĭ, şĭ-aŭ trăit traĭul ceĭ nebunĭ).

1246. Iu-ĭ *minti* multă, i ş-multá glîrimi.

(Unde-ĭ minte multă, ĭe şi multă nebunie).

1247. Tră *mintuitlu*: ş-muşconˈlu i trumbetă;
tră nĕacîchˈisitlu, ş-tîˈmpîna i n-cot.

(Pentru cel priceput: şi ţînţarul ĭeste trompetă;
pentru nepriceput şi toba e în zadar)..

1248. Multi *mintuĕá*, ma puţîni grĕa.

(Gîndeşte multe, dar vorbeşte puţine).

1249. Multe tot s-*mintueşti*, ma puţîne si zburăşti.

(Multe de tot să gîndeştĭ, dar puţine să vorbeştĭ).

Z. II, 64748. Ionescu.

1250. N-ˈfrîngu *mintĕa*.

(Imĭ frîng mintea).

www.digibuc.ro

A-şĭ frămînta mintea; a se gîndi adînc.

1251. Cîndu intri ĭuvá, ***mintuĕá*** ş-cum va eşĭ.
(Cînd intri unde-va, gîndeşte şi cum o să eşĭ).
Cînd facĭ ceva, gîndeşte şi la sfîrşit.

1252. Adună-ţi ***mínţîli*** în cap.
(Adună-ţĭ minţile în cap).
Isp. 411. Bagă-ţi minţele în cap.

1253. Va-nĭ curn'i ***mirindĕa*** ?
(O să-mĭ taĭ merindea ?).
Arată: nepăsarea.

1254. ***Mişterli*** sun mişteri şi borg'a armîne borg'e.
(Cinstirile sînt cinstirĭ şi datoria rămîne datorie).
Se aplică, cînd, vrînd să facem pe creditor să ne maĭ aştepte, ne luăm cu binele pe lîngă dînsul, cinstindu-l şi pierzînd pe lîngă toată datoria şi ceva maĭ mult.

1255. ***Mita*** angl'agă amarĕa.
(Mita încheagă marea).
Mituind putem face orĭ-ce.

1256. L'-lo ***mixa*** di la nari.
(I-a luat mucĭĭ de la nas).
A înjosi, umili pe cine-va.

1257. Ninga cu ***muţl i*** tu nari-ĭ.
(Încă cu mucĭĭ la nas e).
Z. II, 5547. A fi încă cu mucii la nas.
A fi încă copil, tînăr, crud şi fără experienţă.

1258. L'-supsi tută ***mîdua***.
(I-a supt toată măduva).
A stoarce pe cine-va.
Z. 5439 II.

1259. No-ari ***mîduă*** tu cocă.
(N-are măduvă—minte,—în *coca*—cap).
A fi lipsit de judecată.
Notă. — *Cocă* cu senzul de cap, ĭeste cuvînt albanezesc.

www.digibuc.ro

1260. L'i si pari, că ţe azbŏáiră, s-*mîcă*.
(I se pare, că ce zboară, se mănîncă).

1261. Nu-l' si *mîcă* pîni.
(Nu i se mănîncă pîne, adică: nicĭ pîne să mănînce nu poftește).

1262. Nu-l' si bagă ngură *mîşcîtură* di pîni.
(Nu-ĭ atrage inima nicĭ o bucăţică de pîne).
lit. Nu i se bagă n gură nicĭ o bucăţică de pîne.
A fi foarte trist.

1263. S-h'ibă *mîcari* pri mĕasă, ş-las lipsĕască şirvetlu.
(Să fie mîncare pe masă, şi las să lipsească şervetul).

1264. *Mîcă* ca argát.
(Mănîncă ca un argat).

1265. *Mîcă*, canda lŏ-avĕám la agru.
(Mănîncă, parcă a fost la agru).
A mîncà mult.

1266. Tu *mîncari* xĕană, nŏ-arucă pipér.
(In mîncare străină nu aruncà piper).
cfr. Nu te amesteca unde nu-ţĭ fierbe oala.

1267. *Mîcáşĭ* prînḑu, mutrĕá ş-tră astară.
(Aĭ mîncat la prînz, îngrijeşte şi de cină).

1268. Canda *mîcă* di nîs.
(Parcă mănîncă din dînsul, parcă se nutreşte cu carnea corpuluĭ sĕŭ)
A fi slab.

1269. Nu şti ţe *mîcă'* a sĕară.
(Nu ştie ce a mîncat a sară).
A fi uĭtuc.

1270. Iu-s *mîmíĭ*, multi lu scot fic'orlu orbu.
(Unde sînt babe multe, îl scot copilul orb).
Dür 557 II. Viele Hirten, übel gehütet.

www.digibuc.ro

1271. ***Mîncarĕa*** di dimnĕaţă, i ca nsurarĕa n-tinirĕaţă.

(Mîncarea de dimineaţă, e ca însorarea în tinereţe).

1272. Nu ti siturâşĭ cu ***mîncare***, va ti saturĭ cu alinḑĕari.

(Nu te-aĭ săturat de mîncare, te veĭ sătură de lins?)

1273. L'a-ţî nivĕastă dit ***mîhîlă***', tra s-ti vĕadă şi Dumniḑă'.

(Alege-ţĭ nevastă din mahala—apropiere—, ca să te vadă şi D-zeŭ—, ca să fiĭ fericit).

ngr. Papuc'a, n-aptu topu-mu ch'-as ini mbalumena.

(Ghete din ţara mea şi las' să fie rupte).

1274. Cari j-bagă ***mîna*** n-n'ari, ḑĕăditli va ş-alingă.

(Cine îşĭ bagă mîna în mĭere, degetele îşĭ va linge).

Germ. Das Pferd ist dumm, velches vor der Krippe steht, und nicht frisst.

1275. Di la ***mînă*** pîn la gură, multi-ţĭ v'în nîscîndi orĭ.

(De la mînă pînă la gură, multe ţi se întîmplă cîte odată).

Dür 676 I, 350: Von der Hand bis zum Mund verschüttet mancher die Suppe. Lt. Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

cfr. Z. 3769.

1276. Cu gura c'arabara, ma cu ***mîna*** xiramara.

(Cu gura *cĭor-bor*—spune orĭ-ce; dar cu mîna *xiramara*—nu te atinge).

Notă. — *Xiramara* este compus din grecescul: ξέρα secetă şi *amară*.

1277. Cu ***mînata*** li mîc'ă grámatli.

(Cu pumnul le mănîncă literile=cartea).

Cînd cine-va învaţă foarte bine.

1278. L-pŏart'ă mî-să di ***mînă***.

(Îl poartă—duce—mamă-sa de mînă).

A fi prost.

1279. L'-aguḑĕaşti ***mîna***.

(Loveşte mîna luĭ).

cfr. Z. II, 3822. A fi bun de mînă(?):

Iudeminatic la furat.

www.digibuc.ro

1280. Ţe-ĭ tu ***mînă***, nu-ĭ minc'ună).

(Ce-ĭ în mînă, nu-ĭ minciună).

1281. Ţi ĕaste tu ***mînă***, nu ĕaste minc'une.

Arom. II, pag. 278, 22.

(Ce-ĭ în mînă, nu-ĭ minciună).

1282. Aţĕá, ţi e tru ***mînă***, nu e minc'ună.

(Acea ce-ĭ în mînă, nu ĭe minciună).

Boiagi p. 193, (213).

Trecundu un căne unu rău cu carne în gură, şi viḑundu tru apă umbra a luĭ, minduí, că bucata aţeá ţi l'i se vedĕá în gh'osu este ma mare dicătu aţĕá, ţi aveá în gură; aşí lăsăndu aţĕá, ţi avĕá in gură, tra să l'a aţĕá, ţi l'i se vedĕá arămase fără di dáule.

1283. ***Mîna*** a ta, muma a ta.

(Mîna ta, mama ta).

1284. Cum ti scarch'in' cu a ta ***mînă***, nu ti scárch'ină vîrnă.

(Cum te scarpinĭ cu a ta mînă, nu te scarpină nimenĭ).

1285. L'-acaţă ***mîna***.

(Ĭĭ prinde mîna).

Pentru un om îndemînatic, în bine saŭ răŭ.

1286. Lŏ-am tu ***mînă***.

(A avea în mînă. Z. II, 3843).

A ţinea pe cine-va în puterea noastră.

1287. L bĭgă' tu ***mînă***.

(L-a pus la mînă).

A pune mîna pe cine-va.

A face să depindă de noĭ cine-va: De pildă: creditorul «bagă tu mînă» pe cine-va prin legarea ce-ĭ face cu împrumut de banĭ.

1288. ***Mînă*** sîlgh'ită.

(Mînă liberă).

Darnic.

Z. II, 3830: A avea mînă largă.

www.digibuc.ro

1289. ***Mînă*** lungă.

(Mînă lungă).

A fi puternic; a şĭ permite mult.

Nu întruneşte şi senzul de: a avea obiceiul să fure. Z. 3828.

1290. ***Mînă*** şcurtă.

(Mînă scurtă).

Neputincios.

1291. ***Mînă*** ambară; Mînă-bună.

(Mînă bună. Z. 3821, II, norocos om.)

1292. ***Mînă*** arăuă.

(Mînă rea).

Om nefast, care nu aduce noroc.

1293. S-ti fac, s-n'i başĭ ***mîna*** şi di nă parti şi dĕ-alantă.

Să te fac să-mĭ săruţĭ mîna şi de o parte şi de alta).

Adică, a reduce pe cine-va să ţi se închine ţie.

1294. Daţĭ-vă ***mîna***.

(Daţi-vă mîna).

A fi la fel cu cine-va.

Se întrebuinţează pentru a desemna calităţile rele.

cfr. Z. 3861. Ia-te de mînă cu el.

1295. Pri su ***mînă***.

(cfr. Z. 3857. Pe sub mînă).

Adică: pe ascuns.

1296. ***Mînă*** m'tată.

(Mînă rădicată).

Se zice pentru cine răspunde cu bătaĭe la cel maĭ mic motiv; pentru cine e gata de ceartă.

1297 N'-u ***mîna*** ndrĕaptă.

(Mĭ-e mîna drĕaptă).

Indispensabil.

Z. 3806, II.

1298. Nu s-tŏarnă cu ***mîna*** gŏală acasă.

www.digibuc.ro

(Nu se-ntoarce cu mîna goală acasă).

Se zice pentru cine este foarte muncitor şi care în acelaş timp îngrijeşte de casă.

1299. ***Mîna*** speală şoaţa şi daŭli aspĕală faţa.
(Mîna spală soaţa şi amîndouă faţa).
cfr. Z. 3752.

1300. Agîrşaşti di la ***mînă*** pîn la gură.
(Uĭtă de la mînă pînă la gură).
A fi uĭtuc.

3772. Z II.

1301. Cu ***mîna*** l'-u lo lingŏarea.
(I-a luat boala cu mîna, parcă).

1302. C-unä ***mînă*** te ápiră, ş-cŏ-ananiă ti dĕápiră.
(Cu o mînă te apără, cu alta te depără.

Z. 3764. II.

1303. C-una ***mînă*** da şi cu alantă l'a.
(Cu o mînă dă şi cu cealaltă ĭea).
Z. 3757. II. Da c'o mînă, ĭeă cu alta.

1304. ***Mînă*** aspartă.
(Mînă spartă).
Adică: Care nu adună, care cheltuĭeşte; risipitor.

1305. C-***ună*** (mînă) l'a, cu dŏaŭă da.
(Cu una ĭea, cu două dă).

1306. Iu sun multi ***mîn'***, lúcurlu custă.
(Unde sînt multe mĭĭnĭ, lucrul merge maĭ ĭute).
cfr. Z. 374, II. Multe mĭĭnĭ fac sarcina maĭ uşoară.

1307. Il' sĕacă ***mîna***.
(Iĭ seacă mîna).
Om care fură.

1308. Di ***mînă***-mînă.
(De la o mînă la alta).
Adică: de la om la om.

www.digibuc.ro

1309. ***Mîna*** misură nu ari.

(Mîna n-are măsură).

Z. 3788. Dan.

1310. Carî scŏală ***mînă*** pri părinte, l'i sĕacă.

(Cine rădică mînă—bate—pe părinte, îĭ sacă mîna).

cfr. Z. 3806.

1311. L'-da ***mînă***.

(Iĭ dă mîna).

A fi îndemînatec, a fi debaciŭ.

1312. Va-ţĭ l'aŭ ***mîna?***

(O să-ţĭ ĭeaŭ mîna?)

Adică: o să te întreb pe tine?

1213. L-tricú pri sun ***mînă***.

(L-a trecut pe supt mînă).

Notă. — Copiĭ cînd se ceartă între eĭ, în două tabere fiind împărţiţĭ, pe cine prind din tabăra duşmană, îl silesc să treacă pe supt braţul mîneĭ, spre semn de supunere şi umilinţă.

A umili pe cine-va.

1314. L'-trĕămură ***mîna***, cînd da pindara.

(Iĭ tremură mîna, cînd dă gologanul).

A fi zgîrcit peste măsură.

1315. ***Mîna*** stîngă, mîna curluĭ.

(Mîna stîngă, mîna curuluĭ).

Adecă nu ĭe bună de nimic, nu ĭe ca cea dreaptă.

1316. Ca ***mînár*** s-ţîni.

(Se ţine ca mînar).

cfr. 2110. A se ţine mînz de cine-va.

Notă. — *Mînár* ĭeste mĭelul învăţat a merge după cine-va şi a mînca din mînă. La Pind, în timpul vereĭ, maĭ fie-care băcet ţine a casă pînă la S-ta Marie cîte un *mînár*.

1317. Nu-l daŭ di ***mînĕár***.

(Nu-l daŭ de mîner).

A disconsideră, a nu luă pe cine-va în seamă.

www.digibuc.ro

1318. Va-l fac *mî'nică* di tîmpari.

(O să-l fac mînecă de manta!)

Se întrebuinţează ironic pentru cine nu-l băgăm în seamă, nu-l considerăm de loc.
Mîneca de tîmpare serveşte păstorilor pentru ţinut *ḑada*, *amnearul*, *ĕască* etc. şi este de mare folos decî.

1319. U bîgă' tu *mî'nica* di tîmpari.

(A băgat-o în mîneca de manta).

A o şterge.

Notă. — Una din mînecele mantalei, cea stîngă, fiind cusută, şi servind de puscele absolut necesare păstorilor, serveşte a pune şi lucrul furat.

1320. *Mînîstirlu* s-h'ibă gh'ini, şi cîlugri cîţî z-ḑîţî.

(Monastirea să fie bine, căcî călugării cîţi să poftească).

1321. Cu *mîn'li*-n g'epi nu z biţĕaşti lucru.

(Cu mîinele în buzunar—cu lene—, nu se isprăveşte treaba).

1322. Sta cu *mîn'li* -n g'epi.

(Stă cu mîinele în buzunar).

A sta neocupat, nepăsător.

Z. 3911. A sta cu mîinele în şolduri.

3813 ∽ în sîn.

1323. N' ligă' *mîn'li*.

(Mi-a legat mîinele).

A fi în neputinţă.

Z. II, 3836. Mîni legate.

1324. Ligát di *mîn'* şi di c'ŏari.

(Legat de mîini şi de picioare).

A fi în datorii pînă în gît; pentru unul care nu poate face nici o mişcare.

Z. II, 3837.

1325 Ş frînḑĕá *mîn'li*.

(Işi fringea mînele).

A fi descurajat, deznădăjduit.

1326. Easti tu buni *mîn'*.

(Este în bune mîini.

A fi în siguranţă.

www.digibuc.ro

1327. Cu ***mînli*** n-ch'eptu.

(Cu mîĭnele în pĭept).

Incapabil să vie în ajutor.

1328. Cu ***mîn'li*** n-sin.

(Cu mîĭnele în sîn).

A sta neocupat.

cfr. Wölfflin 322, I Liv. VII, 13, 7. Cur... «compressis, quod aiunt, manibus sedeas?»

cfr. Z 3813.

1329. Cu cumbuloĕa tu ***mînă*** s-priimnă.

(Cu mătăniile în mînă se plimbă).

A face pe boĭerul.

1330. Cu ***mîn'le*** dinîpóĭ s-priimnă.

(Cu mîĭnile îndărăt se plimbă).

A face pe boĭerul.

1331. N'-si til'ară ***mîn'li.***

(Mi s-aŭ tăĭat mîĭnele).

Cînd cine-va este lipsit de ceva, fără de care nu poate face nimic.

1332. Aspĕală-ţi ***mîn'li.***

(Spală-ţĭ mînele).

A-şĭ rădică speranţa).

cfr. Z, 3790.

1333. Cu ***mîn'li*** aciţati.

(Cu mîĭnele ocupate).

A fi ocupat cu ceva.

1334. Lŏaşĭ ***mîntila,*** carı aspusişĭ.

(Aĭ luat basmaoa, dacă aĭ spus?)

Z. II 6001. Luaşĭ basmaoa, dacă spuseşĭ?

La Aromînĭ ĭe obiceĭul, ca acela, care merge înaintea nuntaşilor, ca să anunţe pe mireasă de venirea nuntaşilor cu ginerele, capătă în dar o basma.

1335. Tră mîcari ***mîsa-l'*** h'iŭ, ma tră lucru, doĭ paráţĭ nu fac.

(Pentru mîncare, «măsa-ĭ sînt , dar pentru lucru, nu fac două parale).

www.digibuc.ro

1366. Ne tu *mîsĕaŭă* nu ag'unḑi; nu ncapi.

(Nicĭ în măsea nu ajunge; nu încape). Foarte puţin.

Z. 3870. II. Cît să puïe pe-o măsea.

1337. Cîrvel'a ne tu *mîsĕaŭă* nu-l' intră.

(O pîne întreagă nu-ĭ intră nicĭ în măsea).

A mîncà mult.

1338. *Mî-ta* ti purtă' nŏaŭă meşĭ di ḑîli ş-tini nŏ-aravḑî necăună minută?

(Mamă-ta te a purtat 9 lunĭ de zile şi tu nu rabzĭ nicĭ un moment?)

Celor carĭ sînt nerăbdătorĭ.

1339. Casă fîră *m'l'ari*, casă fîră hari.

(Casă fără femee, casă fără graţie).

Vezĭ : *mul'ari*.

1340. Macă ti faţĭ *mŏali*, ti bag ş-tu fŏali.

(Dacă te—laşĭ—facĭ moale, te bag în foale).

cfr. Ispirescu 1983.

1341. Carĭ z-duţi la *mŏară*, s-umpli di fîrină.

(Cine se duce la moară, se umple de făină).

Isp. 1247.

1342. Ca la *mŏară*, cu araŏa.

(Cu rîndul ca la moară).

Notă. — Cînd se aduce făina la moară, se macină pe rînd, întîĭ făina aceluĭ care a venit întîĭ, apoĭ făina celuĭ de al doilea, şi aşa maĭ departe cuĭ e rîndul.

1343. Ţ-vin'i apa la *mŏară?*

(Ţi-a venit apa la moară?)

A-şĭ veni în fire, a se lămuri, desluşi; a ne mĭerge bine; a fi rîndul nostru.

1344. U bîgă' apa tu *mŏară*.

(A băgat-o apa la moară).

A-şĭ asigura viaţa, a ăvea cu ce trăi în tihnă.

1345. *Mŏara* bună ş-ch'etri masnă.

(Moara cea bună şi pĭetre macină).

www.digibuc.ro

1346. La ***mŏară*** ş-la drîştëală.
(La moară şi la viitoare).
Adică: La lumea toată.

Notă. — A vorbi un secret la moară şi la drîşteală, unde se string femeile, este ca şi cum l-aĭ spune la toată lumea.

1347. Maşĭ la ***mŏară***, la drîştëală ş-la hŏara tută.
(Numaĭ la moară, la viitoare şi la tot satul).
Adică: la toată lumea.

1348. ***Mŏară*** aspartă.
(Moară stricată)
Adică: gură stricată.

1349. J-dĕadi foc a ***mŏărîl'eĭ*** s-ascapă di şŏariţĭ.
(A pus foc la moară, ca să scape de şoarecĭ).
Arsi ***mŏara***, sĕ-ascapă di şŏariţĭ.
(Arse moara, să scape de şoarecĭ).

1350. Traḑi ***mŏara*** di nu s-avdi.
(Vuĭe moara şi nu se aude).
A face pe surdul.

1351. Di ***mŏarte*** vîră nŏ-ascapă.
(De moarte nimenĭ nu scapă).

1352. Cînd u caftĭ ***mŏartĕa***, fuḑi, ş-cînd nu mintuĭeşti, v'ini
(Cînd o cerĭ moartea, fuge şi cînd nu te gîndeştĭ, vine).
cfr. Nu îe după cum va omul, ci după cum va domnul.

1353. ***Mŏartea*** nu v'ine, cînd ŏ-acl'énĭ.
(Moartea nu vine cînd o chĭemĭ).

Z. 5493, Milescu.

1354. ***Mŏartĕa*** v'ine ş-nĕacl'imată.
(Moartea vine şi neinvitată).

1358. ***Mŏartĕa*** tĕ-află ş-tu fundul a locluĭ.
(Moartea te găseşte şi în fundul pămîntuluĭ.

1355. Işĭ viḑú ***mŏartĕa*** cu ocl'il'.
(Işĭ văzu moartea cu ochiĭ).

www.digibuc.ro

A fi trecut printr-o mare primejdie.

Z. 5515 II.

1356. Agîrşá-n'-lu *mŏarte.*

(Uĭtă-mi-l moarte).

Aşa se zice, cînd vedem un copil foarte drăgălaş.

A fi ceva ales.

1357. Nŏ-ari *mŏarte.*

(N-are moarte).

Pentru un lucru foarte traĭnic.

1358. *Mŏarti* di cini.

(Moarte de cine).

A muri cine-va părăsit de toţĭ.

1359. Fără itie vîră nu *mŏxri.*

(Fără pricină nimenĭ nu moare).

1360. *Mŏartĕa* lĭ bagă cîpach'i la tuti.

(Moartea pune capac la toate).

Moartea le împacă pe toate.

1361. *Mŏartĕa* nŏ-alĕaḑi.

(Moartea nu alege).

Adică: moartea nu face deosibire nicĭ de vîrstă, nicĭ de sex, nicĭ de nimic.

1362 *Mortu* ş-ningrupát.

(Mort şi neîngropat).

A fi slab ca un mort; a nu maĭ avea multe zile de trăit.

1363. Nu s-tŏarnă *mortul* de la grŏapă.

(Nu se întoarce mortul de la mormînt).

Z. 5460.

1364. *Mórţîl'* cu morţil' şi v'iĭl'i cu v'iĭl'i.

(Morţiĭ cu morţiĭ şi viiĭ cu viĭ).

Dür 17. II 9: Halt's mit den Lebendigen.

1365 *Morţîl'* nu s-tŏarnă.

(Morţiĭ nu se întorc).

www.digibuc.ro

1366. Tră ***morţî.***

(Pentru morţĭ).

Z. II, 4690. De sufletul morţilor.

Cînd se varsă vinul, ţuĭca, se zice: *tră morţî* (Pentru morţĭ); *lasă bĕa şi morţîl' !* (Las să bea şi morţiĭ).

Aceasta este un semn de bun augur.

1367. Cari ***mpartă,*** i ma mult i ma puţîn.

(Cine împărţeşte saŭ maĭ mult saŭ maĭ puţin).

Vezĭ: No. 1208.

1368. ***mpĕatic-u.***

(Cîrpeşte-o).

Isp. Cîrpeşte-o minciuna. 797.

1369. Ca ţel ţe-şĭ cîftá ***mula*** n-g'epi.

(Ca acela care îşĭ căuta catîrul în buzunar).

cfr. Isp. 819: Căta Nan eapa şi el călare pe ea.

Notă. — Un *cărvănar* n-avea de cît un catîr, cu care îşĭ nutrea familia. Pierzîndu-l, pe cînd dormea afară, unde l-a apucat noaptea, s-a pus să-l caute. De mult ce a umblat după dînsul, cercetînd pe toţĭ, şi toate ascunzătorile posibile, nu ştia unde să maĭ caute. Intîlnind pe cine-va, acesta după ce l-a ascultat povestind cum a căutat prin toate părţile, ca să facă haz ĭ-a spus.

«Na că-ĭ în g'epi ?»

Nu cum-va ĭe în buzunar.

Şi bĭetul *cărvăaár*, fără să-şĭ dea seamă, a început să se caute şi în buzunar.

1370. ***Mulḑĭ***-u ŏaĕa, ma nu-l' scŏati sînḑili.

(Mulge-o oaea, dar nu-ĭ scoate sîngele).

1371. Iu-ĭ ***multă*** minti, i ş-multă glîrĕaţă.

(Unde-ĭ multă minte, e şi multă nebunie).

Wo viel Licht ist, ist auch viel Schatten.

1372. ***Multi*** ştiĭ, multi va traḑĭ.

(Multe ştiĭ, multe o să tragĭ).

1373. Iu avḑi franḑi ***multi*** ş-l'aĭ cînestra aţĕá n'ica.

(Unde auzi fragĭ mulţĭ să ĭeĭ coş mic).

cfr. La pomul lăudat nu te duce cu sacul mare.

1374. Carĭ sĕ-acaţă di ***multi,*** nu biţĕaşti viră.

www.digibuc.ro

(Cine începe multe, nu sfîrşeşte nimic).

1375. Carî va s-facă ***multi*** di nă ŏară, armîni tu mesi.
(Cine vrea să facă multe dintr-o dată, rămîne în mijloc)
Dür. 552 II 307: Wer zu viel fassen wil, lässt viel fallen.

1376. ***Multi*** vĕadi omlu cît bineaḑă.
(Multe vede omul cît trăeşte).

1377. Ca ***mul'ari*** grĕaŭă, ţe veadi, cafta.
(Ca femee însărcinată tot ce vede, cere).

1378. Pŏali lunḑi ***(mul'arĕa)*** ş-minti şcurtă.
(Poale lungî (femeea) şi minte scurtă).
Cusiţă lunḑi ş-minti şcurtă.
(Cosiţe lungî şi minte scurtă).
Dür 609, II, 341 lt. femina vestis longa et longior amentia, Weiber haben langes Haar und kurzen Sinn.
cfr. Z. 3928.

1379. Bîrbatlu s-poartă cu saclu, ş-***mul'arĕa*** sa scoată cu aclu, casă nu sĕ-adară.
(Bărbatul să care cu sacul şi femeea să scoată cu acul, căsnicie nu se face).
Dür 480 I 246: Die Frau kann mit der Schürze mehr aus dem Hause tragen, als der Mann mit dem Erntewagen einfährt it. Quando l'ômu porta cu la navi, la donna lu sfa cu la scorcia di la nucidda.

1380. ***Mul'arĕa*** ţe faţi, ne draclu nu u disfaţi.
(Ce face femeea, nicî dracul nu o desface).
cfr Z. II, 2706.

1381. ***Mul'arĕa*** l'i scŏasi perî algh'i a dracluî.
(Femeea a scos perî albî draculuî).
Z. II, 3946.

Notă. — Snoava pe care o dă d. Zanne la No. 3946 există şi la Aromînî cu oare-carî deosibirî.

1382. ***Mularĕa*** ţe nu va s-frimintă, ḑua tută nţĕarni.
(Femeea, care nu vrea să frămînte, toată ziua cerne).
Z. II, 33 48, 3949.

1383. Ca ţĕa (***mul'arĕa***) ţe plîndeá sun gorţu.

www.digibuc.ro

(Ca ceea care plînge supt păr).

Notă. — O femee, căreĭa ĭ-a murit bărbatul, se ducea la părul semănat de acesta şi plîngea, de grija, că ce are să fie cu băetul pe care l ar naşte dînsa, cînd acesta o creşte şi s-o urca pe păr. Se poate întîmpla să cază şi să se lovească şi să moară.

Se aplică celor carĭ duc grija unuĭ lucru depărtat.

1384. Tu ḑáţili zbŏari, ascultă ş-un dĕ-a ***mul'árileĭ***.
(La zece vorbe, ascultă şi una din ale muereĭ).
Z. 3925.

1385. Minti ***mul'irĕască***.
(Minte femeească).
adică: minte uşoară.
gr. Γυναικός φρένες.
lt. Mulieris animus.

1386. ***Mul'arĕa*** lŏ-auşí draclu.
(Muĭerea l-a îmbătrînit pe dracu).
Z. 3336.

1387. ***Mul'arĕa***-l cripă' draclu.
(Femeea a făcut ca dracul să crape).
Z. 3946.

1388. ***Mul'arĕa*** ḑisti nŏ ari.
(Muerea n-are credinţă. Z. II 3952).

1389. Dă ş-fuḑĭ di ***mul'ari*** arao.
(Dă şi fugl de muere rea).

1390. ***Mul'arĕa*** araŭă ĕasti ca casa ţĕ-afumă.
(Femeea rea este ca casa care fumă).

1391. ***Mul'arĕa*** ş-cituşa aŭ citi nŏaŭă súfliti.
(Muĭerea şi pisica aŭ cîte nouă suflete).
Z. II. 3978: Muĭerea cu nouă suflete.

1392. ***Mul'arĕa*** bună-ĭ, gh'inĕaţa cásăl'eĭ.
(Femeea bună este fericirea caseĭ).

1393. Si ngac'i ca ***mul'erli***.
(Se ceartă ca femeile).
Ziua toată şi pentru un lucru de nimic.

www.digibuc.ro

1394. ***Mul'arĕa*** nu-ĭ cîmĕaşi, s-ŏ-ălixeşti cîndú vreĭ.

(Soţia, nu-ĭ cămaşe să o schimbĭ cînd îţĭ place).

Se cere, cînd e timpul să te însorĭ, să te gîndeştĭ bine la femeea, care-ţĭ va fi soţie, fiind-că o dată de însorĭ pentru totdauna. La Aromînĭ nicĭ nu se pomeneşte de divorţ, chĭar cînd femeea e foarte rea.

1395. ***Mul'arĕa***-ĭ ma drac şi di drac.

(Femeea-ĭ maĭ drac şi de cît dracul).

1396. ***Mul'arĕa***-ĭ evă!

(Femeea-ĭ evă)

Adică: înşelătoare, ademinătoare.

1397. ***Mul'arĕa***-ĭ lucrulu a dracluĭ.

(Femeea-ĭ lucrul draculuĭ).

1398. θimel'lu a cásil'eĭ ĕasti ***mul'arĕa***

(Temeĭul caseĭ ĭeste femeea).

1399. Care ş-bate ***mul arĕa***, îşĭ bate caplu;
care-ş bate *mula*, îşi bate punga.

(Cine îşĭ bate nevasta, îşĭ bare capul;
cine îşĭ bate catîrul, îşĭ bate punga).

Arom. II, 276,2.

1400. ***Mul'arĕa***, calu ş-tufech'a nu si mprumută.

(Femeea, calul şi puşca nu se împrumută).

3319. Zane II.

Povestea referitoare la aceasta, să se vază în *basmele aromîne*

1401. Tin'ia-ĭ la ***mul'ari,*** musutĕaţa ţĕa ma mari.

(Cinstea la femee, e frumuseţea cea maĭ mare).

1402. ***Mul'arĕa*** ţea buna ş-tin'isĕaşti bîrbatlu.

(Femeea cea bună îşĭ cinsteşte pe bărbat).

1403. De cît s-n'i plîngă ***mumĕa***,
ma gh'ini s-ţi plîngă mi-ta.

(De cît să plîngă mamă-mea,
maĭ bine să plîngă mamă-ta).

Adică: în loc să mă omorĭ, maĭ bine te omor.

www.digibuc.ro

1404. Bun ca nă ***mumă***.
(Bun ca o mamă)..

1405. Ca un sin di ***mumă***
(Ca un sîn de mamă).
Pentru un om bun.

1406. ***Muma*** gĭon'lor plînḑi.
(Mama voĭnicilor plînge).
Fiind-că ceĭ voĭnicĭ îşĭ expun viaţa.

1407. Di tată nŏ-armî'n fic'orl'i ŏarfin', ma di ***mumă*** armî'n.
(De tată nu rămîn orfanĭ copiiĭ, de mamă însă rămîn).

1407bis Ma curundu hrînĕaşti nă ***mumă*** şapti fic'órĭ, di cît şapti fic'órĭ nă mumă.
(Maĭ curînd nutreşte o mamă şapte copiĭ, de cît şapte copiĭ o mamă).

1408. Fîră ***mumă,*** ca pul'i fîră cloc'i.
(Fără mamă, ca puiiĭ fără cloşcă).

1409. ***Muma*** dŏari.
(Mama ĭubeşte).

1410. ***Mumă*** ş-tată nŏ-aflu, mul'érĭ cîti z-vreĭ.
(Mamă şi tată nu aflu, femeĭ cîte să poftească).

1411. Ună ŏară mi fĕaţi ***mumĕa***.
(O dată m a născut mama mea).
cfr. Pentru o babă surdă popa nu toacă de două orĭ.

1412. ***Muma*** di la gură ş-ţîni trî fic'órĭ.
(Mama 'şĭ ţine de la gură pentru copiĭ).

1413. Aşteaptă z-v'înă ***múntili*** la nîs.
(Aşteaptă să vie muntele la dînsul).
cfr. Dacă muntele nu vine la noĭ, să mergem noĭ la dînsul.
Se zice pentru ceĭ leneşĭ.

1414. ***Munti*** cu munti nu se adună, ma om cu om!...
(Munte cu munte nu se adună, dar om cu om!)

www.digibuc.ro

Adică: om cu om să se adune e uşor.

Z. 589. Deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om!

1415. ***Múntili*** di nĕaŭă nu sĕ-aspari.

(Muntele nu se teme de zăpadă).

1416. L'-aspuni ***munţî.***

(Iĭ arată munţĭ).

A spune cuĭ-va greutăţĭ.

1417. Lo ***munţîl'*** nîpói în sus.

(A apucat munţiĭ în sus).

Notă. — A fugi şi deveni ast-fel liber şi independent.

Munţiĭ la Aromînĭ aŭ fost azilul tuturor celor perzecutaţĭ de tiranie. Dacă cine-va nu putea să plătească birul, îşĭ găsea refugiul în munţĭ unde îşĭ petrecea viata ca haĭduc, în cît: *sĕ-acîţă' di munţî, s-lo di munţî* sînt sinonime cu: a scăpat, s-a pus la adăpost de orĭ-ce perzecuţiune.

1418. Aştĕaptă, laĭ ***murgu,*** s-crĕască ĕarba.

(Aşteaptă murgule, să crească iarba).

cfr. Z. 2162. Trăeşte, murgo, c-o să-ţĭ daŭ earbă verde.

ngr. Zisi, mavre, ch'i carterv'a, v'a na fas mavra stafil'a.

(Trăeşte, negrule, şi aşteaptă, ca să mănîncĭ strugurĭ negri).

Lt. Exepecta bos olim herbam.

1419. ***Muri*** nvĕasta, dusi cuscril'a.

(A murit nevasta, s-a sfîrşit cuscria).

1420. ***Muri*** cumbarlu, dusi cumbîril'a.

(A murit finul, s-a sfîrşit cumetria).

Dür. 904 I, 491. Wenn 's Kind tot ist, hat die Gewatterschaft ein Ende. It. Morto il figliuolo, non v'e piú compare.

1421. Nu plînĝi pi ***murminti*** xen, s-nu ti dŏară och'il'.

(Nu plînge pe mormînt străin, ca să nu te doară ochiĭ.)

Adica: Nu duce grija altora.

1422. Ca ţel cu ***musca*** pri nari.

(Ca cel cu musca pe nas).

Dür. 844 I. Wen 's juckt, der kratze sich. fz.
Qui se sent galleux, se gratte.

www.digibuc.ro

Poveste : Un judecător a vrut să constate, cine aflase un inel de aur pĭerdut, pe unde un grup de maĭ multe persoane aŭ trecut. Fiind-că toţĭ negaŭ, judecătorul a recurs la următoarea şiretenie.

El zice, că nu poate să fie altul cel cu pricina, de cît cel cu musca pe nas. Cel cu pricina, crezînd, că în adevăr are o muscă, imediat ş-a adus mîna pe nas şi s-a dat ast-fel de gol.

In loc de nas, se maĭ aude şi căcĭulă».

Aşa se zice:

Ca ţel cu musca pri cîc'ulă. (Ca cel cu musca pe căcĭulă).

1423. O-agudişĭ ca ***musca*** pri c...

(Aĭ nimerit-o ca musca pe c...)

Arată nepotrivire; a o nimeri prost.

cfr. Se nimereşte ca nuca în perete.

1424. Di ***muscă***, o adară mulă.

(Face din muscă, catîr).

cfr. Faire d'une mouche un éléphant.

Pentru ceĭ obicĭnuiţĭ a exagera lucrurile.

1425. Ndrĕaḑi-ţĭ ***mustăţli***.

(Drege-ţĭ mustăţile).

Aĭbĭ răbdare.

1426. Aridi pi su ***mustă'ţĭ***.

(Rîde pe supt mustăţĭ).

Z. II. 4055.

A rîde pe ascuns; a ne plăcea ceva.

1427. ***Muşitĕaţa*** trĕaţi, ma mintĕa armîni.

(Frumuseţea trece, dar mintea rămîne).

1428. S-fiţĕá ***múştili*** tuti n'ari, vrĕa u mîcă v'iftil' cu c'ubana

(Dacă toate muştele produceaŭ mĭere, ţiganiĭ ar fi mîncat-o cu lingură cĭobănească—mare)

1429. Se adună ca ***múştili*** pri n'ari.

(Se strîng ca muştele pe mĭere).

Z. 2187. Adică în mare număr.

1430. Tute ***múştile*** nu fac n'are.

(Toate muştile nu fac mĭere).

Weig. Arom. II, p. 276.

Nu toţĭ oameniĭ sînt de soiŭ.

www.digibuc.ro

1431. L'-arcă' ***muşti.***

(Iĭ aruncă muşte).

A provocă pe cine-va.

Notă. — Cînd unuĭ cal, catîr, măgar, boŭ, li se aruncă muşte, devin neastîmpăraţĭ şi încep a da din picior, fiind excitaţĭ. De aci se întrebuinţează apoĭ în senz figurat şi pentru oamenĭ.

1432. Algh'ina tĕ-aduţi la n'ari, şĭ musca la c...

(Albina te duce la mĭere şi musca la c...)

cfr. Z. 2173 : Cine se ĭea după muscă, îl duce la scîrnă.

1433. Acaţă ***muşti.***

(Prinde muşte).

A fi un pĭerde-vară.

1434. Sĕ-adună ca ***muştili*** pri c...t.

(Se adună ca muştele pe c....)

Pentru cine, poftit, nepoftit, se adună unde-va ; pentru ceĭ cam neobrăzaţĭ.

1435. ***Mutrĕă-ţĭ*** urfan'a.

(Vezi-ţĭ, caută-ţĭ de sărăcie !)

Pentru cine nu-şĭ caută de nevoile sale, ci se bagă şi în afacerile comunale generale.

1436. ***Mutrĕa-ţĭ*** di irn'ie !

(Vezi-ţĭ de pustia=casă).

Se zice acelor carĭ se amestecă în lucrurĭ ce nu-ĭ privesc).

1437. L'-aspuni ***mutri.***

(Iĭ arată mutre).

Z. 4058, II.

A se arăta neprimitor faţă de cine-va.

1438. Dipusi ***mútrili.***

(A coborît — a făcut — mutre).

A-ĭ părea răŭ.

1439. Faţi ***mutri.***

(Face mutre).

A face năzuĭ, a arăta greutăţĭ.

www.digibuc.ro

1440. Ahtă'rĭ ***mutri!***
(Aşa mutră!)
Adică: Aşa om.

1441. Arîdi ***muţoslu*** di bîloslu.
(Rîde cel muţos de cel bălos).
A fi asemenĭ atît unul cît şi cel l-alt.

1442. Susunu ***narĕa.***
(Cu nasul sus!)
Z. II, 4119: A umblà cu nasul pe sus.

1443. L' cîḑú ***narĕa.***
(I-a căzut nasul).
Z. II, 4116.

1444. Nu-ĭ di ***nărli*** atali.
(Nu-ĭ de nasul tău).
Z. 117, II.

1445. J-bagă ***narĕa*** ĭuţi ag'unḑi.
(Işĭ vîră nasul orĭ unde).
Pentru cine e foarte indiscret.

1446. Nu-l' mutrĕá ***narĕa,***
Ma mutrĕá-l' ***harĕa.***
(Nu te uita la nasul luĭ, ci cată la graţia luĭ).
Z. 4085 N. St.
cfr.: Maĭ bine un dram de nurĭ, de cît un car de frumuseţe.

1447. Nu vĕadi, că-l' ţîni aumbră ***narĕa.***
(Nu vede, căcĭ îĭ ţine umbră nasul).
Cînd cine-va e prost, nepriceput, nebăgător de seamă.

1448. Necă ***narĕa*** s-ţî sufli pri nîs.
(Nicĭ nasul să-ţĭ sufli pe dînsul).
Z. II, 5543. Nicĭ muciĭ să nu-ţĭ daĭ pe el.
Atît de puţin preţueşte

1449. Nafŏară ca pîpuşí, ş-***nauntru*** sac di pal'i pîn di guşi.

www.digibuc.ro

(Exteriorul ca o păpuşe, şi în interior: sac de paĭe pînă la gît).

Comunicat de d. Mărăcine Mit.

1450. Arîdi pi sum *nărĭ!*

(Rîde pe supt nas).

A ne plăcea ceva; a surîde, a rîde pe ascuns.

1451. Nu şti sî-ş aşteargă *narĕa*.

(Nu ştie să-şĭ şteargă nasul).

A fi încă copilăros; a fi cu muciĭ la nas.

1452. N'-adusi súflitlu la *nari*.

(Mĭ-a adus sufletul la nas).

A necăji peste măsură.

1453. Spinḑură' *nărli*.

(A spînzurat nasul).

A se supăra.

1454. N'-vin'i tu *nărĭ*.

(Imĭ veni la nas).

A necăji, a aduce la disperare pe cineva.

1455. Ş-adună *nărli*.

(Işĭ adună nasul).

In semn de dezgust; a se recunoaşte.

1456. Lŏ-ari tu *nărĭ*.

(Il are în nas).

A nu putea suferi pe cine-va.

1457. L'-tîl'é *nărli*.

(Iĭ tăĭe nasul).

1458. L'-frîmsi *nărli*.

(Iĭ frînse nasul).

Z. II, 4120.

1459. L'-plîc'ută' *nărli*.

www.digibuc.ro

(Îĭ turti nasul).

A umili pe cine-va;

Z. 4121. II.

1460. Nu ari ***năr̆ĭ***.

(N-are nas. Z. II, 4124).

A nu îndrăzni; a nu fi considerat.

1461. Ari ***năr̆ĭ*** buni.

(Are nas bun).

A fi prevăzător; a mirosi de departe ce-ĭ, ce nu-ĭ.

1462. Li aplică' ***nărli***.

(Le plecă nările).

Z. II, 4072: A i se muĭă nasul.

Saŭ: Z. II, 4121. A lăsă nasul în jos.

1463. L-traḑi di ***năr̆ĭ***.

(Îl trage, duce, de nas).

L. nare trahere.

Z. II, 4114.

1464. Umflă ***nărli***

(Umflă nările).

A se supără. Z. 4062, II.

1465. L'i li scŏasi prit ***năr̆ĭ***.

(A le scoate prin nas).

Se zice 1) cînd ne face cine va un bine şi cu care ne asasinează la fieşte moment; 2) cînd nu lăsăm să-şĭ bată joc cine-va de binele ce i l-am făcut.

Z. II, 4092, 4093.

1466. Nu-ĭ di ***nărli*** a tali.

(Nu-ĭ de nasul tăŭ).

1467. Narĕa ŏ ari mari, ma nu ari hari.

(Nasul îl are mare, dar n-are graţie).

Pentru un parvenit care vrea să facă pe boĭeru şi nu ştie cum.

1468. Ţ'-cură ***narĕa*** după...

www.digibuc.ro

((Ţĭ-pică—nasul—muciĭ după...)

Se zice celuĭ care ţine mult la ceva. Maĭ ales unuĭ bărbat, cînd ţine la o femee, saŭ uneĭ femeĭ, care ţine la un bărbat.

1469. ***Ndŏaŭă*** mîcă, ndŏaŭă arucă, şi ndŏaŭă di nă parti bagă.
(Cîte-va mănîncă, cîte-va aruncă şi cîte-va pune la o parte).
A fi econom, prevăzător.

1470. Cîndu ţi ncac' cu omlu a tăŭ, ***ndŏaŭă*** ḑi, şi ndŏaŭă alasă.
(Cînd te certĭ cu omul tăŭ, cîte-va (vorbe, insulte) să zicĭ, şi cîte-va să le laşĭ).

Pentru că cu om din neamul tăŭ, deşi certat, va veni momentul să te împacĭ şi atuncĭ îţĭ va fi ruşine de vorbele rele ce ĭ-aĭ zis.

1471. ***Ndrĕḑă-ţĭ*** dinţil'.
(Drege-ţĭ dinţiĭ).
cfr. Pune-ţĭ pofta în cuiŭ.

1472. Fuḑĭ d-ĭu si ***ncac'e***, traḑi di nă parte.
(Fugĭ de unde se ceartă, trage la o parte).
Nu te amestecă în certurĭ străine.
Arom. II, p. 278 20.

1473. Cari ***ncălică*** mula altŭĭ, z-dipuni tu meseă de cali.
(Cine încalecă cailul altuĭa, descalecă în mijlocul drumuluĭ).
Dür. 644 I it. Chi dei panni altrui si veste, presto si spoglia.

1474. Carĭ aravdă, ***nch'irdăsĕaşti.***
(Cine rabdă cîştigă).
Vezĭ No. 115.

1475. Caftă ***ncîc'ari*** cu ţĕara.
(Caută ceartă cu lumînarea).
cfr. Isp. 867, idem.

1476. ***Ncîc'ari*** fiĭ î bîlĕari, nŏ-ari gustu!
(Cearta fără bătae, n-are gust).
Isp. 100.

1477. Paràţĭ fără ***ncăc'are*** la draţi!
(Parale fără ceartă la dracĭ!)
Se spune despre ceĭ încăpăţînaţĭ.]

Anecdotă. A fost un *cărvănăr*, care era foarte bun, dar avea

www.digibuc.ro

defectul, că trebuĭa să se certe cu toţĭ aceia, carĭ îĭ închiriaŭ căţirii, cînd trebuĭa să fie achitat. Într-o zi a fost întocmit să ducă familia unuĭ bancher dintr-un oraş într-altul. Pe drum a căutat, ca să facă să nu suferă de nimic familia bancheruluĭ, în cît acesta a rămas pe deplin mulţumit.

Cînd a fost vorba de plată, bancherul chĭamă pe *cîrvînár*, ca să-ĭ plătească. Il întreabă cît face, şi acesta răspunde de pildă, atîta. Numaĭ de cît bancherul scoate şi-ĭ plăteşte în aur.

Încăpăţînatul *cărvînár* trînteşte aurul la pămînt şi-ĭ zice: «Nu voiŭ aur, voiŭ argint».

Bancherul, care cunoştea viţiul săŭ, nu s-a supărat de loc, ci a scos să-ĭ plătească în argint. Abĭa ĭ-a oferit argint şi nărăvitul *cărvînár* îl trînteşte din noŭ, zicînd că vrea aramă. Oferindu-i-se banĭ în aramă, îĭ trînteşte la pămînt şi zice: «Parăle fară ceartă la dracĭ să se ducă.»

1478. Nu mi *ncîlḑaşti*.

(Nu mă încălzeşte).

Se zice, despre un lucru străin, ceva care nu ne preocupă, nu ne face cald.

1479. Nu ti du *nĕacl'imát* ĭuvá, tra s-nu ti scŏată afŏară.

(Nu te duce neînvitat unde-va, dacă vreĭ să nu te scoată afară).

Dür 503 II 277: Ungebetene Gäste setzt man hinter die Thür. it. Chi và alle nozze e non é invitato, se ne torna svergognato.

1480. *Nĕamţul* i c'ic'ór di sicară».

(Neamţul e «picĭor de secară»).

1481. Il voĭ ca *nĕaŏa* n sin.

(Il ĭubesc ca zăpada în sîn).

Adică: de loc.

1482. Albă ĭeste şi *nĕaŭa*, ama arde.

(Albă ĭeste şi zăpada, dară arde).

Weig. Arom. II, p. 276.

1483. Albă-ĭ ş-nĕaŏa, ma u ch'işi cîn'l'i.

(Albă e şi zăpada, dară o pişe cliniĭ).

cfr. Z. 337

1484. *Ne* cap, ne c'ór nu sĕ-alĕaḑi.

(Nu se alege nicĭ cap nicĭ picĭor).

A fi un lucru foarte încurcat.

1485. *Ne* albă, *ne* laĭe.

www.digibuc.ro

(Nicĭ albă, nicĭ neagră).

Pentru cine nu priimeşte nicĭ una nicĭ alta ; cine-ĭ greŭ de împăcat.

1486. ***Necă*** lînḑit, ***necă*** v'atru.

(Maĭ bine—nicĭ bolnav, nicĭ doctor).

1487. Va-n' arucă ***nelu*** nipói !

(O să-mĭ întoarcă inelul).

Se obicĭnueşte la Aromînĭ a se da un inel din partea mireluĭ mireseĭ şi din partea mireseĭ, mireluĭ, cînd se logodesc. Ear cînd se strică logodna, se întoarce din partea nemulţumituluĭ inelul.

Aceasta este o mare dezonoare pentru tînăr saŭ fată.

Aci exprimă nepăsarea, fiind nelogodit saŭ însurat acela care vorbeşte aşa.

1488. «***Ngîrta-mîrta***» z-duc.

(Trăesc «ngîrta-mîrta»).

A trăi răŭ.

Notă. — *Ngîrta—mîrta* este cînd mîrîe cinele în contra unuĭ alt cîne, muşcîndu-se din cînd în cînd.

1489. Canda-l' si ***nicară*** cîrăv'li.

(Parcă i s-aŭ înecat navele).

A fi trist, mîhnit.

1490. ***Nicatlu*** di plŏae nu[sĕ-aspari.

(Cel înecat nu se teme de ploae).

1491. Cîti ştii ***nicuch'irlu,*** nu li ştii musafirlu.

(Cîte ştie stăpînul, nu le ştie musafirul).

1492. ***Ninviţatlu*** cît [1]) avút va s h'ibă.
ĕaste huzmich'ár a nviţatluĭ.

Arom. II, 276, 1.

(Neînvăţatul cît de bogat să fie,
ĭeste servitor celuĭ învăţat).

1493. Mîcă ***niorl'i.***

(Mănîncă noriĭ).

Pentru a exprima repeziciunea cu care se duce cine-va. Se zice maĭ ales de cal. cfr. mănîncă pămîntul.

[1]). *Aht* în loc de *cît* nu se aude la Samarina.

www.digibuc.ro

1494 ***Niţi*** dĕ arinä h'ir, niţi di plŏai fustani.
(Nicĭ de nisip fir; nicĭ de ploae, rochie).
Z. 910 Milescu.

1495 S-***niurä'*** Vasiliţa.
(S-a înorat muntele Vasiliţa).
Se aplică celuĭ care devine posomorît. Avela, Epir.

1496. S-***niurä'*** Gumara.
(S-a înorat muntele Gumara).
Vezĭ: No. 1495. Samarina.

1497. S-***niurä'*** Valea-Caldă.
(S-a înorat muntele Valea-Caldă).
Vezĭ: No. 1495, Pervole. Epir.

1498. Ag'unḑi pin la ***nivĕastă***.
(Ajunge pînă la nevastă).
Adică a fi foarte aproape de cine-va saŭ de ceva, prin favoare, de oare-ce e greŭ să ajungĭ pînă la mireasă, dacă leştĭ străin maĭ ales.

1499. Va ***nivĕasta*** cu γrambolu, luméa tută va.
(Dacă vrea mireasa şi mirele, toată lumea vrea.
Vezĭ: ***nvĕasta***.

1500. ***Nivoĭ'a*** ti nvĕaţă minti.
(Nevoĭa te învaţă minte).

1501. Pin ***nîinti*** carĭ bineaḑă, carĭ mŏari.
(Pînă la anul cine trăeşte, cine moare.)
Z. 11. Pînă la anul cîte capete rămîn fără căcĭulă.

1502. Ş-***nîinti*** arä'ŭ, ş-nîpóĭ ma laiŭ.
(Şi înainte răŭ şi îndărăt şi maĭ răŭ).

1503. ***Nîiritlu*** ncic'érĭ scŏati.
(Necăjitul aduce ceartă).

1504. Pul'ŭ di ***nipîrtică***.
(Pu'ŭ de neptrcă).
Adică: Om ingrat.

www.digibuc.ro

Credinţă. Se crede de popor, că nepîrca. cînd e să nască puĭ, aceştia îĭ rup pîntecele şi ĭes, omorînd ast-fel pe cine le a dat viaţă.

1505. Crĕşti pul'ŭ di ***nîpîrtică !***
(Creşte puiŭ de nepîrcă).
Se aplică celor nerecunoscătorĭ.

1506. Iu ti torn'i, di ***nîs*** daĭ.
(Unde te-întorcĭ, de el daĭ).
Cînd e nelipsit la orĭ-ce cine-va.

1507. Ca ***nîs***, nu-ĭ altu.
(Ca dînsul, altul nu-ĭ).
Peătru cine se crede prea mult.

1508. L'-fec'ŭună, ţe s-ŏaspună pîn tu ***nŏauli*** brini.
(Îĭ am făcut una, ca să o spuĭe pînă într-a noua spiţă).

1509. ***Nŏaptĕa*** u faţi ḑuă.
(O face noaptea zi)
Se zice pentru cine e foarte muncitor, care nu lasă să treacă nicĭ un moment nefolosit.

1510. Faţi ***nŏaptĕa*** ḑuă şi ḑua noapti.
(Face noaptea zi, şi ziua noapte).
A fi harnic.

1511. Si scoală cu ***nŏaptĕa*** n-cap.
(Se scoală cu noaptea în cap).
Adică foarte de vreme.

1512. Ascápită ***noduri***.
(Înghite la noduri).
A-şĭ înghiţi necazul.

1513. ***Noduri***, noduri l'i si duţi.
(A înghiţi cu noduri).

1514. Dit-ch'irolu al ***Noe***.
(Din timpul luĭ Noe).
Z. 957. De cînd lumea şi pămîntul.

www.digibuc.ro

1515. Nă ŏară si-***nsŏară*** omlu, tr-aţĕá si-ş dişclʼidă oclʼilʼ.
(Odată se însoară omul, de aceĭa să-şĭ deşchidă ochiĭ).

1516. Cu ***ntribarĕa*** agʼunḑĭ şi-m-Poli.
(Intrebînd, ajungĭ şi la Constantinopol).

1517. Nŏ-ari om z-ḑîcă «***nu*** u dăm!».
(Nu are om să zică «nu o dăm»).
A nu avea pe nimenĭ!

Notă.—Se obicĭnueşte, cînd nuntaşiĭ vin să ĭea pe mireasa, ca unul din rudele mireseĭ şi maĭ multĭ chĭar, să le zică nuntaşilor: «*nu o dăm*», pe cînd ceĭ-lalţĭ din contra se laudă, că o vor lua, simulînd prin modul acesta un fel de luptă, care are de sfîrşit răpirea mireseĭ.

1518. ***Nu*** fă tini şi las z-ḑîcă luměa.
(Nu face tu şi lasʼ să zică lumea).
Căcĭ tot se va vede la urma urmelor, că nu eştĭ vinovat, că nu eştĭ culpabil.
Isp. 2134.

1519. Ari ş-***nuca*** ş-chʼatra.
(Are şi nuca şi pĭatra).
A fi a tot puternic.

1520. Ş-***nuca*** ş-chʼetra tu mănа luĭ este.
(Şi nuca şi pĭatra în mîna luĭ ĭeste).
Z. 924. Milescu.

1521. D-ĭu ***nu-ĭ***, ţe s-lʼaĭ?
(De unde nu-ĭ, ce să ĭeĭ?)

1522. Ma ghʼini s-ţî crĕapă ***numa***, di cît s-ţ-ĕasă numa.
(Maĭ bine să-ţĭ crepe numele, de cît să-ţĭ easă nume-răŭ).
cfr. Isp. 1673.

1523. Nu ştie si-ş scrie necă ***numa***.
(Nu ştie să-şĭ scrie nicĭ numele).
A fi cu totul fără carte; prost de tot.

1524. Scŏală ***númirlu***.
(Rădică umărul).
cfr. A da din umerĭ.

www.digibuc.ro

1525. L'a-l la ***numtă*** s-ţi ḑică «ş-tră mulţĭ anĭ!»
(Iea-l la nuntă, să-ţĭ zică şi «la mulţĭ anĭ»).
Isp. 1953. Du-l la nuntă, să-ţĭ zică: şi la anul!

1526. L'a-l la ***numtă*** s ţi başi nivĕasta.
(Iea-l la nuntă, ca să-ţĭ sărute nevasta).

1527. ***Numtă*** (lumtă) fĭră curbani nu s-faţi.
(Nuntă fără jertfă nu se face).
Cînd ĭe să facĭ vre un lucru, trebuĭe să sacrificĭ ceva.

1528. Tuti ambăr şi ***numta*** N'ercurĭ.
(Toate merg perfect, şi nunta MĭercurĭI)
Cînd nu merge bine o afacere.

1529. ***Numta*** noară ari hari.
(Nunta o dată are graţie).

1530. ***Nuşlu*** cu Vruşlu.
(Nuşul cu Vruşul).
Pentru a arăta o strînsă legătură.

1531. — «D-ĭu h'iĭ, ***nvĕastă?***»
— «D-ĭu n'-u bîrbatlu».
(«De unde estĭ, nevastă?»
«De unde mĭ-e bărbatul»).

1532. L'a ***nvĕastă*** di soĭe ş-cîţaŭă di la oĭ.
(Iea nevastă de neam, şi căţea de la oĭ).

1533. ***Nvĕastă*** di ug'ach'i şi cini di la oĭ.
(Nevastă de familie bună şi cine de la oĭ să cauţĭ).

1534. L'a ***nvĕastă*** dit mihilă', tra s-ti vĕadă j-Dumniḑă'.
(Iea nevastă din mahala, ca să te vază şi Dumnezeŭ).
Dacă vreĭ să fi fericit.
Ngr. P'apuc'a nap tun topu-mu ch' as ine mbalumena.
(Ghete din ţara mea şi las să fie şi cărpite).

1535. Bună-ĭ ***nvĕasta***, maşĭ că-ĭ ŏarbă.
(Bună-ĭ,—frumoasă—nevasta, numaĭ că ĭeste oarbă).

www.digibuc.ro

Cînd principalul lucru lipseşte.

1536. Dĕ-aţél' ţe bagă *nvĕasta* n-cor.

(De aceĭ carĭ bagă nevasta în horă).

Notă. — E obiceĭul, cînd mireasa se prinde în capul horeĭ, toate rudele eĭ să cinstească cu banĭ pe lăutarĭ, în semn de bucurie.

1537. Aruşnós ca *nvĕastă* nŏaŭă.

(Ruşinos ca o mireasă).

1538. Nu va-n' da *nvĕastă*.

(Nu o să-mĭ dea nevastă).

Aromînĭĭ obicĭnuesc, ca bărbaţiĭ să ceară mîna aleseĭ lor. De unde, se consideră de mare ruşine ca un flăcăŭ să fie refuzat de fete.

Se întrebuinţează ca să exprime nepăsarea, şi numaĭ de cine e deja însurat, şi prin urmare asigurat.

1539. Sĕ-acîţă' di pŏala *nvĕástîl'eĭ*.

(S-a prins de poala nevesteĭ).

A se bucura de consideraţiune mare, a avea protecţie de prima ordine, pe care să se poată bizui la caz de nevoĭe.

Notă. — Cînd porneşte mireasa din casa părinţilor spre biserică, ca să se încununeze, cel maĭ de aproape înrudit cu dînsa, o apucă de poale şi merge înaintea eĭ. Apoĭ acesta este în consideratiune la nuntă, cînd se duc la casa mireluĭ..

1540. *Nvĕaţă* altu ş nîs nu z-vĕadi.

(Învaţă pe ălţul şi pe sine nu se vede).

1541. Ţe *nveşti* vĕadi luměa, nu ţe mîţĭ.

(Ce îmbracĭ vede lumea, nu ce mănîncĭ).

1542. Cît bînédi ahi'tu *nveţĭ*.

(Cît trăeştĭ, atît maĭ mult înveţĭ).

1543. Lişór si *nveţĭ*, ma greŭ si faţĭ.

(Uşor să înveţĭ—pe altul,—dar greŭ să facĭ).

1544. *Nveţlu* ari si dizvéţ.

Învăţul are şi dezvăţ).

Gewohnheit hat auch Entwöhnung.

www.digibuc.ro

1545. ***Nviţatlu*** ari patru ocl'i ş-ninviţatlu un singur.
(Invăţatul are patru ochĭ şi neînvăţatul un singur)..

1546. ***Ninviţatlu*** ĕasti orbu.
(Neînvăţatul ĭeste orb).

Armasi orbu!
(Rămase orb!)
Se zice de cine n-a învăţat carte.

1547. ***Nviţă'***, ţe agîrşiră alanţi.
(A învăţat, ce alţiĭ uĭtară).

1548. ***Nviţát*** i maşĭ piţitlu.
(Invăţat e numaĭ cel care a păţit multe).

1549. ***Nviţîtura*** nu s-tŏarnă prît urĕacl'i cu hunia.
(Invăţătura nu se toarnă în urechĭe cu pălnia).

1550. ***Nviţîtura*** nŏ-ari mărdin'.
(Invăţătura nu are marginĭ).

1551. L'i ***nviţái*** ápili.
(I-am învăţat apele—adică: obiceiurile, apucăturile).

1552. N-gură ***n'ari*** ş-nuntru h'ári.
(In gură mĭere şi năuntru fĭere).

1553. Lŏ-aflăşĭ ***n'ari***, mutreşti si-l mîţĭ.
(L-aĭ găsit miere, căuţĭ să-l mănîncĭ).
Cînd cine-va abuzează de blîndeţa, de bunătatea cuĭ-va.

1554. Micáşĭ ***n'ari***, ma s-nu verşi h'ari.
(Aĭ mîncat mĭere, dar să nu verşĭ fĭere).
Isp. 1249.

1555. Pri limbă ***n'ari***, tu înimă h'ari.
(Pe limbă mĭere şi în inimă fĭere).
Isp. 2289. Frate meŭ din gură, eară de la inimă foc şi otravă.

1556. ***N'el*** ti faţĭ, luplu va ti mică.
(Dacă te facĭ mĭel, lupul o să te mănînce).

www.digibuc.ro

Dür 70 II 39: Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe

1557. *N'elu* dulţi, di la dŏaŭa mumi'n' suḑi.
(Mĭelul blînd de la două mame suge).

1558. Ca *n'el* ag'ún!
(Ca mĭel flămînd).
Se zice de cine stă umilit ca o găină udă.

1559. Ḑua *n'el* ag'ún, ş-nŏaptĕa buval zgrumă.
(Ziua ca un mĭel flămînd şi noaptea bivol sugrumă).
(Pentru femeile ce se fac, că nu le plac bărbaţiĭ).
Z. 89.

1560. Ḑua *n'el* şi nŏaptĕa lup.
(Ziua mĭel şi noaptea lup).
Pentru faţarnicĭ, ce ziua sînt cinstiţĭ şi noaptea se fac hoţĭ.

1561. Cu *n'el'i* s-númìră.
(Cu mĭeĭ se numără).
Se zice de ceĭ în vrîstă, carĭ încă de lucrurĭ copilăreştĭ se ţin.

1562. *N'el* laiŭ.
(Mĭel negru).
Cînd îndemnăm pe cine-va să nege, îĭ zicem: *mĭel negru*, adică: neagă!

1563. Cu *n'el'i* ti tunḑî.
(Cu mĭeiĭ te tunzĭ).
Oile se tund primăvara, pe cînd mĭeiĭ se *capită*, ear la anul se tund. Se aplică celor vîrstnicĭ, carĭ vor să ne bucure de ce e convenabil pentru tinerĭ; cînd ceĭ maĭ marĭ merg cu ceĭ maĭ micĭ.

1564. Ḑ'u *n'ilă* ş-tră tini, ma tră mini, buriclu-n' si bagă mpadi.
(Mĭ-e milă şi de tine, dar de mine mi se topeşte inima).
Dür 825 I. 438. Ieder ist sich selbst der Nächste.

1565. *N'icu* j·drac.
(Mic şi drac).
Μικρός δγιάουλους, τρανά τσαρούχια.
(Mic drac, marĭ opincĭ).

www.digibuc.ro

1566. N'i ***n'urzi*** (an'urzì).

(Mĭ-a mirosit).

A bănui ceva.

1567. ***Oae*** ti faţi, luplu ti mîcă.

(Oae te facĭ, lupul te mănîncă).

cfr. Z. 2200. Cine se face oaie, îl mănînca lupii.

Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe.

1568. Tundĭ-u ***ŏaĕa***, ma nu u bileá.

(Tunde o oaea, dar nu o jupui).

cfr. Z. 2195.

1569. Ună ***ŏae*** arîn'ŏasă, umpli oili tuti.

(O oae rĭŏasă, molipseşte oile toate).

Z. 2198.

1570. Din una ***ŏae*** dŏuă ch'el' nu es.

(Dintr-o oae două pĭelĭ nu ĭes)

1571. ***Ŏaĕa*** ĭu paşti acló ş-lasă lana.

(Oaea unde paşte, acolo îşĭ lasă lîna).

Z. 2212. Milescu.

Unde trăeşte omul, acolo îşĭ cheltueşte banii.

1572. Tot ***ŏaĕa*** va u mîcă luplu.

(Pe oae tot—la urma urmelor—o va mînca lupul).

Ori-cît de voĭnică să fie o oae, orĭ cît să reziste lupului, la urma urmelor, tot va cădea învinsă.

1573. Tĕ-am la ***oĭ!***

(Te găseştĭ la oĭ).

cfr. Z. 2221. A se trezi la oĭ

Pentru cine strigă şi se poartă mojic, ca şi cum s-ar găsi în padure la oĭ.

1574. Om di la ***oĭ***.

(Om de la oĭ).

Adică simplu.

Notă. Cărvănarii, fiind nevoiţi a umbla prin oraşe, a veni în contact cu lumea, sînt mai frecaţi de cît păstorii, pe carĭ în deridere îĭ numesc : *de la oĭ*, simpli.

www.digibuc.ro

1575. Ti pitréc ĭo la *oĭ!*

(Te trămit eŭ la oĭ).

A întrece în şiretenie pe cineva; a înşela pe cineva.

1576. Ca *ŏae* vîrlă.

(Ca oae «*vîrlă*»).

Pentru cine dă în groapĭ.

1577. *Ŏae* ş-ĕasti.

(Ca oae ĭeste).

A fi blînd, plin de bunătate.

1578. Ş-ĕasti *ŏaĕa*-l Dumnidă'.

(Este oaea luĭ Dumnezeŭ).

A fi naiv, pacînic, care nu se pricepe la răŭ.

1579. *Ŏaĕa* ţe s-arîspîndaşti luplu u mîcă.

(Oaca care se respîndeşte—se depărtează singură, — lupul o mănîncă).

Cf. Z. 2203.

1580. Pîndi *ŏalte*.

(Împunge la deluşoare).

Se întrebuinţează pentru cine nu a căutat la timp să înveţe carte, ca să trăiască maĭ uşor, ci se nutreşte cu greŭ, din lucrul braţelor, trăind în cazna mare.

cfr. A trage pe dracul de coadă.

1581. Cidú şŏáriclu tu *ŏală*.

(A căzut şoarecele în oală).

Vrînd a arăta, că o femee a devenit însărcinată.

1582. Nu tĕ-améástică, ĭu nu-ţĭ h'arbi *ŏala*.

(Nu te amestecă, unde nu-ţĭ fierbe oala).

Dür 57 II 31. Steck deinen Löffel nicht in andrer Leute Töpfe fr. Il ne faut pas mettre la faucille dans la maison d'autrui.

1583 Nigrit, neıcl'imát, na-l ş-nis ĭu nu-l' h'arbi *ŏala*.

(Nepoftit, neînvitat, na-l şi dînsul, unde nu-í fierbe oala)

1584. Ciţi *ŏamin'*, ahiuti minţi.

www.digibuc.ro

(Cîţĭ oamenĭ, attîtea părerĭ).

1585 Omlu fîr di *ŏamin'*, nu-ĭ om.
(Omul fără oamenĭ—rude, prietinĭ—nu-ĭ om).

1586. Nivinită *ŏara*, nu crĕapă ŏala.
(Nesosit momentul, nu crapă oala).
Dür. 727 II 412: Alles hatiseine Zeit lt. Omnia tempus habent.

1587. Fuḑı di *ŏară* slabă, tra s-ŏ-aĭ faţa albă.
(Fugĭ de moment neoportum, ca să fiĭ cu faţă curată).

1588. Va-n' v'ină *ŏara*.
(O să-mĭ vie oara, momentul).
Adică : va veni şi rîndul mĭeŭ.

1589. S-fĕaţi tu *ŏară* araŭă.
(S-a născut în ceas răŭ).
cfr. Dis iratis nati W. 209, 3.

1590. Tu stĕaŭă araŭă ti fĕaţişĭ.
(In stea rea te-aĭ născut).

1591. Ţe aduţi *ŏara*, nu aduţi anlu.
(Ce aduce oara, nu aduce anul).
Com. de d-l Tacit Nicolae.
Z. 5. Milescu.

1592. *Oară* bună.
(Ceas bun=mergĭ cu bine).
Drum bun!
Maĭ înseamnă : moment priincios.

1593. *Oară* laĭe.
(Ceas negru).
Adică : moment nepriincios, moment nefavorabil pentru întreprins ceva. etc. etc.

1594. L' áflášĭ *ŏara*, l'i scŏasişı ch'alĕa.
(I-aĭ găsit ceasul, ĭ-aĭ scos pĭelea).

1595. Tŏati sun lă *ŏara* lor.
(Toate sînt la ceasul lor).

www.digibuc.ro

cfr. Toate sînt la vremea lor.

1596.Ună *ŏară* cu ŏara fec'ŭ.
(U'n ceas cu ceasul am făcut).
Adică : am făcut un ceas întreg ; am stat undeva un ceas întreg.

1597. La *ŏárfînlu* s-arupsi c'ŏara.
(La cel sărac s a rupt sfoara).
cfr. Unde i aţa mai supţire, aco'o se rupe.

1598. As h'iŭ *ŏarfîn* ş tu cilivă, maşi ciliva s-h'ibă a mĕa.
(Las să fiŭ sărac şi în colibă, numaĭ coliba să fie a mea).
Dür 335 I. 169: Eigen was, Wie gut ist das? It. Domus propia, domus optima.

1599. Ma gh'ine *ŏarfîn* tin'isit di-ît avùt pizuît.
(Maĭ bine sărac cinstit, de cît bogat batjocorit).
Arom. II, 278,13.

1600 Di eştĭ *ŏarfîn,* nu te adună cu avuţl'i.
(Dacă eştĭ sărac, să nu te însoţeştĭ cu bogaţiĭ).

1601. Ma gh'ini *ŏarfîn* şi sînitós, di avút şi zibicós.
(Maĭ bine sărac şi sănătos de cît bogat şi bolnăvcĭos).

1602. L'-mul'é *ŏásili.*
(Lĭ muĭe oasele).
A bate tare pe cine-va.

1603 L'-frîmse *ŏásili.*
(I-a frînt oasele).
Z. 4409.

1604. *Oasi* ş-ch'ali.
(Oase şi pĭele este).
A fi slab de tot.

1605. Il' numirĭ *ŏásili.*
(Lĭ numerĭ oasele).
Z 4399, II.

1606. Carĭ pŏati, *ŏasi* arŏadi, şi carĭ nu, ne carni mŏ'uli.
(Cine poate oase roade, cine nu, nicĭ carne moale).
Isp. 1183.

www.digibuc.ro

1607. Bunlu *ŏaspi*, citu z-dițĭ, ahi't fați.
(Bunul prietin, face cît să zicĭ).
A fi de neprețuit.

1608. *Ŏaspe* vecl'u, cîne vecl'u.
(Oaspe vechiŭ,—e credincios—ca un cîne bătrîn).
Adică: să ne încredem unuĭ vechiŭ prietin.

1609. Acață *ŏaspi* noŭ, ma nu-l agîrșá vecl'ul.
(Prinde noŭ amic, dar nu uita pe cel vechiŭ).

1610. *Ŏáspile* se cunŏaște tru angustĕață.
(Amicul în necesitate se cunoaște).

1611. N-ŏ-alasă vecl'ul *ŏaspi*, că noŭlu nu-l știĭ cum va h'ibă.
(Nu lăsá pe oaspele cel vechiŭ, căcĭ pe cel noŭ, nu știĭ cum va fi).

1612. Nŏ-alasă *ŏáspili* vecl'u, s-acățĭ noŭlu.
(Nu lăsá pe oaspele cel vechiŭ, să te împrieteneștĭ cu cel nou).

1613. *Ŏáspili* casă adară, casă nu asparți.
(Oaspele casă face, casă nu strică).

1614. *Oáspili* țe află, nu țe mintuĕaști, mică.
(Oaspele ce găsește, nu ce gîndește, mănîncă).

1615. *Oáspili* cum află, nu cum știe.
(Oaspetele după cum găsește, nu după cum știe—poftește).

1616. *Oáspili* aței bunlu tu ananghi's-cunŏaști.
(Amicul cel bun se cunoaște în necesitate).
Dŭr: I. 495.
Amicus certus in re incerta cernitur. Eurip. Hec. 1202.
Ἐν τοῖς κακοῖς γαρ ἀγαθοί σαφέστατοι φίλοι

1617. Tră *ŏaspi* ŏ-ardi timparĕa (casa).
(Pentru prietin o arde mantaua, casa).
Pentru cine știe sa se jertfească pentru un prieten.

1618. Fură *ŏáuli* di sun cloc'e,

www.digibuc.ro

(Fura ouăle de supt cloşcă).

Arată dibăcia.

Z. 1668.

1619. Ca pri *ŏaŭă* calcă.

(Ca pe oauă calcă).

Wie auf Eiern.

Adică: Foarte încet, cu mare sfială, cu vicleşug.

1620. Stă-ţĭ pri *ŏăŭă*.

(Sta-ţĭ pe oauă)!

Nu te amesteca în afacere străină; stăi la locul tău.

1621. Tră *ŏaŭă* aroşi?

(Pentru ouă roşiĭ?)

cfr. De florile mărului?

1622. Nu v'ine tră *ŏaŭă* aroşi.

(Nu vine pentru ouă roşĭ).

cfr. Nu vine de florile mărului.

1623. *Oăulĭ* ţe s-c'ucutescu, s-frîngu.

(Oule ce se cĭocnesc, se sparg).

1624. *Ocan*.

(Poreclă pentru Bulgarĭ).

Aşa se numesc Bulgariĭ în deridere prin Bitolia şi în jurul Bitolieĭ. Adică: greoĭ la cap, cu capul greŭ ca ocaua.

Vezĭ: *Vurgar*.

1625. *Oc'ĭ* ţe nu z-ved, curundu sĕ-agîrşescu.

(Ochiĭ, carĭ nu se văd, curînd se uĭtă).

1626. U hască ntr-*oc'ĭ*.

O cască în ochĭ).

A o ĭubi cu dor.

1627. L'-turnă' *oc'ĭl'*.

(I-a întors ochiĭ).

A muri, a fi bolnav de moarte.

www.digibuc.ro

1628. Nu viḑúşĭ di ***ocl'i***, va z-veḑı di ḑĕani.

(N-aĭ văzut de ochĭ, veĭ vedea de gene ?).

1629. Nu algh'iĭ di ***ocl'i***, va s-algh'escu di zene.

(N-am albit—nu m-am fericit— de ochĭ, o să mă fericesc de gene).

Z. 4175. Milescu ; 4176.

1630. Nu viḑúĭ di ***ocl'i***, va z-ved di cáfcale.

(N-am văzut de ochĭ, o să văd de scoĭcĭ—fig. p. ochĭ).

1631. Nu va-n' pistipsescu ***ocl'il'*** ?

(Nu o să mă încred ochilor meĭ ?).

1632. ***Ocl'ilĭ*** ved ş-ínima caftă.

(Z. II, 184. Ochiĭ văd, inima cere).

1633. Ca sarea ntr-***ocl'i***.

(Ca sarea-n ochĭ). Z. 4250 II.

A nu ne fi drag.

1634. L'-ligă ***ocl'il'***.

(Iĭ lega ochii). Z. II, 4251.

A înşela.

Credinţă. Se crede, că unele vrăjitoare sînt în stare, ca în adevăr să ne lege ochiĭ prin farmecele lor, şi să ne fure.

1635. L'-lo ***ocl'il'***.

(Iĭ luă ochiĭ).

Z. 4260. II.

1636. L'-fug ***ocl'il'***.

(Iĭ fug ochiĭ).

Z. 4261. II.

1637. S-lu mîcă (sŏarbă, bĕa) cu ***ocl'il'***.

(Să-l mănînce,—soarbă,—bea—cu ochiĭ).

Cînd dorim pe cine-va prea mult ; saŭ cînd vrem să prăpădim pe cine-va de ură mare.

1638. Şi scŏati ***ocl'il'*** !

(Işĭ scoate ochiĭ).

A se căcá.

www.digibuc.ro

1639 Ş-lo ***ocl'il'***

(Ş-a luat ochiĭ).

A dispărea ; a-şĭ lua lumea în cap.

1640. Sc'ăti-l' ***ocl'il.***

(Scoate-ĭ ochiĭ).

Sn. cu : dă-l draculuĭ.

A face răŭ cuĭ-va ; a părăsi pe cine-va ; a nu se maĭ interesa de cine-va.

1641. S-ţi scot ***ocl'il' !***

(Să-ţĭ scot ochiĭ !)

1642. S ţ-algh'ască ***ocl'il'.***

(Să-ţĭ albească ochiĭ).

A orbí.

1643. Dişcl'idi-ţi ***ocl'il.***

(Deschide-ţĭ ochiĭ).

Adică : Fiĭ deştept.

1644. Bagă pană la ***ocl'i.***

(Bagă perdea la ochĭ).

A înşela.

1645. L'-arcă' c'inuşi ntr-***ocl'i.***

(I-a aruncat cenuşe în ochĭ).

A ademeni, înşelà.

1646. Ncl'isi ***ocl'il'.***

(Inchise ochiĭ).

A muri; a fi îngăduitor; a trece cu vederea.

Z. II. 4317.

1647. Patru-l' faţi ***ocl'il'.***

(A fi deştept).

Z. 4233. II.

1648. Ntră patru ***ocl i.***

(Intre patru ochĭ)

Adică în secret; între două persoane.

Z. 4234 II.

www.digibuc.ro

1649. După ***ocl i*** s cunŏaşţi omlu.

(Omul se cunoaşte după ochĭ).

1650 Om cu patru ***ocl'i.***

(Om cu patru ochĭ).

1651. Ari ***ocl i*** j dinìpói, după cap.

(Are ochĭ şi îndărăt).

Se zice pentru cine pricepe şi ce se vorbeşte pe socoteala luĭ în absenţă-ĭ. A fi deştept priceput.

Z. 4228 II. A fi cu patru ochi.

1662. ***Ocl'i*** apúşi şi cur aprè .

(Ochĭ plecaţĭ şi cur aprins).

cfr. ngr. s-tu tapinó tu fes cáθiti u δváulus.

(La fesul cel blînd, şede dracul).

Se aplică celor zmeriţĭ, dar prefăcuţĭ aşa.

1653. L'-aumsi ***ocl'il'***.

(I-a uns ochiĭ).

A-l înşela.

Z. 4208, II.

1654. ***Ocl'i*** mplin' ş-, min' gŏali.

(Ochĭ plinĭ şi mîĭni goale).

Se zice pentru tinerii, carĭ se uită la frumoase şi n aŭ nici un folos de ele.

1655. Paşti-ţĭ ***ocl il'***.

(Paşte-ţĭ ochiĭ).

ad. a se uita prin dreapta şi stînga.

1656. Biciri-l' feaţi ***ocl il'*** după tini.

(I-a făcut ochiĭ aramă după tine).

A adastà pe cine va cu mare nerăbdare şi iubire.

1657. L'-bati ***ocl il*** ca di fur.

(Iĭ bate ochiĭ ca un fur).

Viclean, şiret.

1658. Nŏ-ari cu ţe si-ş scŏata ***ocl'il'***.

www.digibuc.ro

(N-are cu ce să-şĭ scoată ochiĭ).

A fi lipsit cu desăvărşire.

cfr. Z. 1866. A nu avea cu ce chĭori o găină.

1659. Carĭ plinḑi *ocl'il'* ş-asparḑi.

(Cine plînge, ochiĭ îşĭ strică).

1660. L'-dĕadi *ocl'i.*

(Iĭ dete ochĭ).

A îndemna pe cine-va să o şteargă; A lumina pe cine-va; A-ĭ face semn cam pe ascuns să plece.

1661. L-vrĕa cu *ocl'il'* din cap.

(Îl ĭubea ca ochiĭ din cap).

A ĭubi foarte mult.

1662. Mutrĕá-l cn patru *ocl'i·*

(Priveşte-l cu patru ochĭ).

A îngriji bine.

1663. Patru si-l' faţĭ *ocl'il'.*

(Patru să facĭ ochiĭ).

A băga bine de seamă.

1664. Ma gh'ini s-ţ-ĕasă *ocl'il',* di cît numă araŭă.

(Maĭ bine să-ţĭ easă ochiĭ da cît nume răŭ).

1665. Z-duţi cu *ocl'il'* încl'işĭ.

(Se duce cu ochiĭ închişĭ).

A merge pe neştiute.

1666. L'-bati multu *ocl'il'.*

(Iĭ mişcă mult ochiĭ).

A fi necinstită.

Se zice de femeĭ numaĭ.

1667. Cînd nŏ-aĭ *ocl'i* lăĭ, başĭ ş-albaştri.

(Cînd n'aĭ ochĭ negri, săruţĭ şi albaştri).

Isp. 1142

ngr. ὅταν δέν εἶναι μάθκια μαῦρα, καλά εἶναι κί τὰ γαλανά idem.

www.digibuc.ro

1663. ***Oc'il'*** diparte ved, ma nŏ-aŭ sătulĕaţă.
(Ochiĭ văd departe, dar n-aŭ săturare,—nu se satură).
Milescu, Z. II, 4170.

1669. idem: ***Oc'il'*** sătulĕaţă nu aŭ.
(Ochiĭ săturare nu aŭ).

1670. N'i si lŏară ***oc'lil'*** di mutrită.
(Mi s-aŭ luat—întunecat—ochiĭ de privit).
A adăsta mult şi bine.

1671. Pînă s-ţi freţĭ ***oc'il'***.
(Pînă să-ţĭ frecĭ ochiĭ).
In grabă, într-o clipă, îndată.

1672. L'-l'a ***oc'ul*** la tuti.
(Iĭ ĭea ochiul la toate).
A se pricepe la toate.
Tot aşa:

1673. L'-acaţă ***oc'ul***.
(Iĭ prinde ochiul).

1674. Nu veḑĭ grinda ditu ***oclul*** a tăŭ, ma veḑĭ şil'a áltuluĭ.
(Nu vezĭ bîrna-din ochiul tăŭ, dar vezĭ gunoiul altuĭa).
Mil. Z. II 4158.

1675. L'-g'ŏacă ***oc'ul***.
(Iĭ joacă ochiul).
A fi deştept, isteţ.

1676. Il' faţi cu ***oc'ul***.
(Iĭ face cu ochiul).
Inseamnă: cînd doreştĭ ceva, dar nu o poţĭ avea.

1677. Alţi mică j-bĕa ş-alţi lĭ fac cu ***oc'ul***.
(Alţĭ mănîncă şi bea şi alţiĭ fac cu ochiul, duc dorul).

1678. Faţi cu ***oclul***.
(Face cu ochiul).
Cînd cine-va face semn de dragoste cu ochĭul cuĭ-va.

www.digibuc.ro

1679. Il lo tu ***ocl'u***.

(L-a luat la ochiŭ).

A urmări pe cine-va din iubire saŭ ură.

1680. L-bĭgă' tu ***ocl'u***, (bun s. răŭ.)

(La pus la ochiu).

cfr. Z. 4252, II, 4253.

A pune ochii pe cine-va; a urmări cu iubire şi din ĭubire pe cine-va.

1681. Cara s-mi vreĭ cu un ***ocl'u***, eu cu doĭ.

(Dacă mă ĭubeştĭ cu un ochiŭ, eŭ te ĭubesc cu doĭ).

Z 4168. Milescu.

1682. Brĕa-mi cu unlu ***(ocl'u)***, s-ti brescu cu doĭ'i.

(Priveşte-mă cu unul—ochiŭ—să te privesc cu amîndoĭ).

Z. 416 8II. Ghicu.

1683. ***Ocl'ul*** a omluĭ lemargu ĕasti.

(Ochiul omuluĭ este lacom).

Z. II, 4171. N. St.

1684. Dă-ţ-u tu un ***(ocl'u)*** s-ţ ansară alantu.

(Dă ţĭ-o într-un—ochiŭ,—să-ţĭ răsară cel alt).

Arată: regret; căinţă, de neştiinţa de a profita la timp.

1685. ***Ocl'u*** di orn'u.

(Ochiŭ de vultur).

Se zice de cine are privire fioroasă.

Z. 715, 2693.

1686. Nicîdút, nu dz: ***oh!***

(Necăzut, să nu zicĭ: oh!)

Adică: să nu plîngĭ nebătut.

1687. Adrà' paděa ***ohtu***.

(A făcut din şes deal).

A nu face cine ştie ce mare treabă.

1688. Ma gh'ini ndoĭ cîrbún', di nă n'il'i di ***oĭ***.

(Maĭ bine cţĭ-va cărbunĭ, de cît o mie de oĭ).

ngr. Cal'a pendi cárvuna, perv'a h'il'a próvata.

www.digibuc.ro

(Maĭ bine cinci cărbunĭ, de cît o mie de oĭ).

Astea sînt vorbele ţiganului, care, apucîndu-l frigul earna, preferea să aibă cinci cărbunĭ de cît o mie de oĭ, cu care nu se putea încălzi.

1689. Cîndŏ-avĕăm ***oĭ***, nŏ-avĕăm minti ; tora ţĕ-am minti, nŏ-am oĭ.

(Cînd aveam oĭ, nu aveam minte, acum cînd am minte, nu am oĭ).

1690. ***Oĭ*** aĭ, casă mplină aĭ.

(Dacă aĭ oĭ, casă plină aĭ).

Arată abundenţa ce aduc oile omuluĭ, care se ocupă cu ele.

1691. ***Oĭle*** aŭ buni, ma aŭ şi cripă'rĭ.

(Oile aŭ plăcerĭ, dar şi întristărĭ).

1692. Ş-***oĭle*** tute ş-cu luplu s-lĕ-aĭ gli'ine, nu s-pŏate.

(Şi oile toate şi cu lupul să fiĭ bine, nu se poate).

Z. 2207.

1693. Ca ***oĭli***,ună dup-alantă.

(Ca oile, una după alta).

A fi prost.

Se ştie cum oile se ĭea una după alta.

1694. ***Omlu*** cu carti, cu patru ocl'i ĕasti.

(Omul cu carte, este cu patru ochĭ).

1695. ***Om***, ţe z-daĭ şi s-fuḑĭ di nis.

(Om, ce să daĭ şi să fugĭ de el).

Adică : om răŭ.

1696. ***Om***, ţe s-nu lŏ-astál' în cali.

(Om, ce să nu-l întîmpinĭ în drum).

Se întrebuinţează pentru a desemna pe un om răŭ.

1697. S-nu ti scŏată Dumniḑă'ŭ în ***cali***-l'.

(Să nu te scoată Dumnezeŭ în drumu-ĭ).

1698. ***Om*** fără aruşini, bană di asimi.

(Om fără ruşine, duce viaţă de argint-fericită).

www.digibuc.ro

ngr. γουμαρνό πρόσουπο χαριτουμένη ζουή.

(obraz măgăresc, viaţă fericită).

1699. ***Om*** cu dŏaŭă făţĭ.

(Om cu două feţe, obraze).

Făţarnic.

1700. Di ***omlu*** din casă, carĭ ŏară s-te afireşti.

(De omul din casă, în care oră să te fereştĭ ?)

1701. ***Omlu*** a «cálilʲəĭ.

(Omul căiĭ=drepte).

Adică: drept.

cfr. Tuţĭ caléa, nis cirarĕa.

(Toţĭ merg în drumul — mare — el merge pe cărare).

Notă. — Om drept căruĭa ĭĭ place să meargă pe drumul unde merge lumea toată, ear nu prin potecĭ şi cotiturĭ, pe unde numaĭ ceĭ răĭ, hoţiĭ, etc., merg.

1702. Nu-ĭ ***om*** fără cusuri.

(Nu ĭe om fără cusur).

1703. Caθi ***om*** ş-mintĕa-lʲ.

(Fie-care om şi cu părerea luĭ).

Dür 544 II 302: Viel Köpfe, viel Sinne.

1704. ***Omlu*** arăʼŭ, om nu s-faţi.

(Omul răŭ, om nu se face).

Poveste :

A fost un tată, care avea un băet, dedat numaĭ spre rele. Mereŭ ĭĭ spunea tatăl, că nicĭ odată ĭel nu o să devie om cum se cade.

Băeatul într-o zi a dispărut de acasă, şi s-a dus să-şĭ caute norocul în lume.

Fiind deştept, a ajuns în curînd să ocupe o poziţiune distinsă şi maĭ tirziŭ să devie împărat.

Odata înălţat la această treaptă superioară, ce-a gîndit dînsul. «Iean să aduc pe tata să vedem, ce are să spuĭe, cînd o să mă vază ca împărat!»

Imediat ordonă, să i se aducă cutare persoană din cutare sat. Funcţionariĭ inferiorĭ, crezînd, că ĭe vorba de vre-un făcător de rele, îl prind, îl leagă în lanţurĭ şi-l pornesc la împăratul. Adus aci imediat ordonă împăratul să-ĭ scoată lanţurile, căcĭ acela este tatăl său. Apoĭ prezintîndu-se luĭ şi sărutîndu-ĭ mîna, ĭĭ zice :

www.digibuc.ro

«Eĭ taĭcă, aşa e, că am devenit om ?»
Atunci tatăl îĭ răspunse:
«Şi cu toate acestea n-aĭ devenit om cum se cade, căcĭ dacă te faceaĭ om, nu ordonaĭ să aducă pe bătrînul taŭ părinte în lanţurĭ, drum de maĭ multe zile, şi să-l facĭ să sufere cele de nesuferit!»

1705. Di ţe sĕ aspari, nŏ-ascapă ***omlu***.
(De ce se teme nu scapă omul).
Isp. 1689. Zic.

1706. Mîcă, bĕa cu ***omlu*** a tăŭ, şi fuţĭ di darilŏari.
(Mănîncă, bea cu omul tăŭ şi fugĭ de daraverĭ).
Isp. 1428.

1707. ***Omlu*** prindi z-mintuĕască ş-nîinti ş-nîpoĭ.
(Omul trebuĭe să se gîndească şi înainte — în viitor — şi îndărăt — în trecut).

1708. Ţe-ĭ di ***om*** ?
(Ce-ĭ de om?
Adică omul este un nimic.

1709. ***Omlu-ĭ*** faptu s-imnă, cum i pul'lu s-azbŏáiră.
(Omul e născut să umble, cum e pasărea să zboare).

1710. ***Omlu*** cum si nvĕaţă, acşĭ bînĕaţă.
(Omul cum se învaţă, aşa trăeşte).

1711. ***Omlu*** ari j-bană ş-mŏarti.
(Omul are şi viaţă şi moarte).
Z. 6290 II.

1712. ***Omlu*** ţe s-tindi, bĕasi.
(Omul ce se întinde, şi b..)

1713. ***Omlu*** linîvós, i va s-tindă, i va z-bĕasă.
(Omul leneş saŭ se va întinde, saŭ va beşi).

1714. ***Omlu*** ţe-l dŏari caplu, tuti lĕ-alagă.
(Omul pe care-l doare capul, toate le încearcă,—ad. aleargă după toate remediile).

1715. Nu va ti faţĭ ***om*** tini!
(N-o să te facĭ om tu!)

www.digibuc.ro

1716. ***Omlu*** faţi stran'lu, nu stran'lu omlu.

(Omul face haĭna, nu haĭna pe om).

1717. Armasi ***orbu***.

(A rămas orb).

Adică: fără carte, neînvăţat.

1718. Acaţă ***orbul***, scŏati-l' ocl'il'.

(Prinde pe orb şi scoate-ĭ ochiĭ).

Dür 24 II 12: Den Krebs lehren, vorwärts gehen. cfr. Dür. 92. II. 55.

1719. Di la ***orbu*** nu caftă ocl'i.

(De la orb nu cere ochĭ).

Z. 5633, Dan D.

1720. Si ndŏapiră ***orbul*** di mur şi l'i si pari că ma nclo nu ĕasti loc.

(Se razemă orbul de mur şi i se pare, că maĭ încolo nu ĭeste pămînt).

Se induperă orbulu di muru, şi l'i se pare că ma incolo nu este locu.

Bojadschi 194. Z. 5329.

1721. Dĕadi ***orbul*** di mur, şi-l' pirú, că ma nclò loc nu-ĭ.

(Dede—atinse—orbul de zid şi i s-a părut, că maĭ încolo pămînt nu-ĭ).

1722. ***Orḑul*** l-ară boĭl'i şi-l mîcă cal'i.

(Orzul îl ară boiĭ şi-l mănîncă caiĭ).

1723. ***Orĭ orĭ,*** va, orĭ-orĭ nu.

(Ceasurĭ, ceasurĭ doreşte, ceasurĭ—ceasurĭ—cîte o dată nu).

1624. Nu-ĭ tu ***orĭ***.

(Nu-ĭ — în fire, — în oare).

Z. 45. A nu fi în apele sale.

1725. Lŏ-acîţară ***orli***.

(L-aŭ prins orele).

A se înfurià.

Notă. — *Orli* se crede că sînt fiinţe supra naturale, carĭ vin şi asemenea Furiilor din anticitate, turmentează pe simpliĭ muritorĭ.

www.digibuc.ro

1726. Ţĭ-vin'işĭ tu *orĭ ?*
(Ţĭ-aĭ venit în fire ?)
A-şĭ reveni.

1727. Ca *orn'ul* pri mîrşe.
(Ca corbul—mare—pe stîrv).

1728. S-aurn'ără ca *órn'i-l'* pri mîrşe.
(S-aŭ năpustit ca corbiĭ pe stîrv).
Z. 2687. Unde e stîrvul acolo şi vulturiĭ.

1729. Ca *orn'u* mică.
(Mănîncă cît un *orn'u*).
A mîncá foarte mult.

1730. Iu veḑĭ *orn'i*, leşi aştĕaptă.
(Unde vezĭ *orn'i*, la stîrv să te aşteptĭ).

1781. L'-pŏati *oslu.*
(Z. 4391. Mult lĭ poate osul).

1732. N'i si dĕadi di *os.*
(Mi s-a dat de os, mĭ-a ajuns la os).
Z. II, 4393 : A ajunge la os.

1733. *Osa, osa*, ĕasti.
(Este *osa, osa).*
A fi prost.

Notă. — ὄσα, este cuvînt grecesc şi înseamnă ; cîte. Ceĭ proşti neştiind să judece, orĭ cît li se spune, că costă ceva, cînd e vorba de tîrguĭală, consimt şi eĭ.

1734. L'-av'işĭ *oslu.*
(I-a devenit sfînt osul).
Pentru cine face fapte bune.

1735. Canda tini fĕáţişĭ *oŭlu* aţél aroşlu ?
(Parcă tu aĭ făcut oul cel roş ?)
Pentru cine pretinde a fi considerat maĭ mult, fără să o merite.

1736. Lŏ-avĕagl'i ca *oŭlu* aţél aroşlu.

www.digibuc.ro

(Îl păzeşte ca pe oul cel roşu).

Notă. — La Paştĭ se voposesc ouă, atît pentru oamenĭ cît şi pentru vite. Se maĭ vopsesc ouă pentru icoană. Ouăle destinate vitelor oilor— şi cele pentru icoane se păzesc cu mare îngrijire, cele pentru vite pînă în luna Maĭ e, cînd se începe stîna «*cînd bagă cîşari*», cu care ocaziune se îngroapă în locul unde se face stîna, ca oile să fie productive, ear cel de la icoană se păstrează pînă la anul, pentru că aduce fericire în casă.

1737. Cum îĭ ***oŭlu*** di găl'ină albă, aşi-ĭ şi oŭlu di găl'ină lae.

(Cum e oul de găină albă, aşa-ĭ şi oul de găină neagră).

Se zice despre cele carĭ sînt la un fel şi maĭ cu seamă despre femeĭ.

Z. 2230 D-na Atena Buĭa:

Douĭ tineri, fiind într-o zi la Curte, îşĭ spuneaŭ unul altuĭa dorinţele lor. Unul zise, că ar dori să poată intra în vistierie şi să ĭea cîţĭ banĭ ar vroi ; ĭar cel-lalt arăta focul ce-l avea de a se culca cu Impărăteasa. Această din urmă, ascunsă într-o odae vecină, auzindu-ĭ porunci ca să se aducă îndată două ouă, unul de la o găină albă, altul de la o găină neagră şi le arătă celor douĭ tineri, punîndu-ĭ să ghicească, de la care găină e fie-care oŭ. Tinerii neputînd deosebi ouăle, carĭ lĭ s-aŭ arătat Impărăteasa le trimise vorbă, că precum nu este cea maĭ mică deosebire între oul de găină albă şi cel de neagră, de asemenea nu ĭeste nicĭ o deosebire între o Impărătească şi o femee din popor.

1738. Cama gh'ine az un ***oŭ***, de cît mîne un boŭ.

(Maĭ bine azĭ un oŭ, de cît mîne un boŭ).

Z. 29. Arom. II, 276.

1739. A'stînḑî furĭ ***oŭ***, mîni va furĭ boŭ.

(Azĭ furĭ un oŭ, mîne furĭ un boŭ).

1740. Nica-l' zăţi a ***oŭluĭ*** cocă.

(Încă lĭ zice ouluĭ «*cocă*»[1]).

Se zice despre copiĭ carĭ fiind deja marĭ, se poartă ca niştе copiĭ micĭ faţă de părinţĭ, nerenunţînd la alintările acestora.

1741. Ari ş-ch'atra ş-***oŭlu*** n g'epi-l'.

(Are şi pĭatra şi oul în buzunar).

Cînd vre-un lucru depinde de unul puternic, care după plăcere ni-l poate acorda saŭ nu.

1742. ***Oŭlu*** a viţinluĭ totna ma mari ĕasti.

(Oul vecinuluĭ tot-dauna maĭ mare este).

Z. 2231. N. St.

[1]) Vezĭ la dicţionar.

www.digibuc.ro

1743. Cu un *oŭ* nu si sătură.

(Cu un oŭ nu se satură).

Z. 2232. Milescu.

1744. Di *oŭ*, lŏ-adară boŭ!

(De oŭ îl face cît un boŭ).

Pentru cine exagerează.

1745. Dă *oŭlu*, s-l'aĭ gîl'ina.

(Dă oul să ĭeĭ găina).

Dür. 26 II, 13 Wer das Feuer haben will, muss den Rauch leiden.

1746. *Padĕa* ohtu ş-ohtul padi vaĭ faţĭ.

(Şesul deal, şi dealul şes veĭ face).

Se zice celor lăudăroşĭ.

1747. Ia-u *padĕa*.

(Iată şesul).

Cînd cine-va se laudă, i se zice: ĕa-u padĕa, dacă-ţĭ dă mîna, dacă eştĭ capabil, poftim de-ţĭ arată voĭnicia în faţă aci, casă te vază toţĭ.

1748. Tĕ adúc *Pădĭaţlĭ* divarliga.

(Te ocolesc Padiaţiĭ).

Adică: O să mănîncĭ bătaĭe.

Com. de d-l Diamandi, Samarina.

Notă. — *Păţĭ* este un sat aromînesc lîngă Samarnia, Epir. *Pădĭaţĭ* se numesc locuitoriĭ satuluĭ.

1749. *Palmă* nu mi bat dĕ-aöă.

(Nicĭ cît o palmă nu mă mişc de aci).

cfr. Wolff. VI, 327. «Keinen Finger breit weichen». Plaut. Aulul. 576: hercle tu ex isto loco *digitum* transversum aut unguem latum excesseris.

1750. L'-ded *pălmili*.

(I-am dat palmele).

A goni pe cine-va: a da afară pe cine-va cu de a sila.

1751. Pri *palmi* l-crescu.

(Îl cresc pe palme).

A creşte cu ĭubire, a ne interesa de aproape,

www.digibuc.ro

1752. L-ţîni pri ***palmi.***
(Îl ţine în palme).
Z. II, 4414: A ţine în palme.
A îngriji bine de cine-va.

1753. L-g'ŏacă pri ***palmi.***
(Îl joacă pe palme).
A fi jucăria cuĭ-va. A face ce poftim din cine-va.

1754. Ca n-***palmă.***
(Ca în palmă).
cfr. foarte bine, foarte uşor.
Z. 4418.

1755. Ţĕ ţ-ŏ-aĭ, că mîc ***paĭ'i?***
(Ce crezĭ, că mănînc paie ?)
Că sînt nepriceput ?

1756. Capu mplin di ***paĭ'i.***
(Cap plin de paĭe).
Adică: prost.

1757. Ilîirĕa ***pánguluĭ*** s-aĭ.
(S-aĭ norocul păĭanjenuluĭ).

1758. V'inu, pap, s-ţ-ŏ-aspún ĭu ŏ-ari maea.
(Vino, bunicule, să-ţĭ arăt, unde o are bunica).
cfr. Poma dare Alcinoo; Grm. Holz in den Wald tragen.

1759. Tal'i ***paparŏeli.***
(Taĭe *papardele).*
A spune la mincĭunĭ.

1760. ***Paplu*** vecl'u ma multe ştie di fic'or cu mintĕa ţĕ-azbŏară.
(Bătrînul învechit ştie maĭ multe, de cît băeatul cu mintea zburătoare, neaşezată).

1761. Di ***par-par***, va ţĭ intră vîră parpálangu.
(Din par, par alergînd, ţĭ va intră vre un par din ceĭ marĭ).
Isp. 1192. Cine sare garduri multe, îĭ dă cîte un par în c...
Se aplică celor, carĭ se amestecă în lucruri nu tocmaĭ curate, în treburĭ cam periculoase.

www.digibuc.ro

1762. Ag'úmsiră la *par*.

(Aŭ ajuns la par).

Adică: la bătae.

1763. Ţe ţ-u c-aĭ *paráţĭ*, şi n-aĭ minti.

(Ce-ţĭ e că aĭ parale şi n-aĭ minte?)

1764. «N-ŏ-aspuni, că s-fac *paraţl'i* cîrbùn'».

(Nu spune, căcĭ se fac baniĭ cărbunĭ).

Pentru cine se ascunde, cînd cîştigă ceva parale.

Credinţă:

Dacă visezĭ, că o comoară se găseşte ascunsă unde-va, sculîndu-te a doua zi, să nu pomeneştĭ la nimenĭ de visul tăŭ, ci se mĭergĭ drept la comoară şi veĭ găsi baniĭ.

Dacă spuĭ şi la altul, înainte de a pune mîna pe comoară, veĭ găsi numaĭ cărbunĭ în loc de banĭ.

cfr. Phaedr. V, 6, 6. *Carbonem, ut aiunt, pro thesauro invenimus.*

1765. Aĭ *paráţĭ* tr-arcari, fă-ti ch'ifíl'ŭ.

(Aĭ parale de pĭerdut—de aruncat—, fă-te garant).

1766. *Paráţĭ* fureşti casă nu adară.

(Parale din hoţie casă nu fac).

Numaĭ ce cîştigĭ cu sudoarea feţeĭ, se crede, că nu se cheltuĭeşte şi nu se prăpădeşte.

1767. *Paráţĭ* algh'i, tră ḑîli lăĭ.

(Banĭ albĭ, pentru zile negre).

Dür 371. II. 204: Spar' in der Zeit, so hast du in der Not.

1768. Omlu fĭră *paráţĭ*, ca pul'lu fĭră arich'ĭ.

(Omul fără parale ca paserea fără aripĭ).

1769. Doĭ *paráţĭ* îl făţi.

(L-a făcut de două parale).

Isp. 163. A lua pe cine-va la treĭ parale.

1770. Un *pară'* om îl făţi.

(L-a făcut de o pară om).

A face pe cine-va de două parale.

www.digibuc.ro

1771. Da ***părălu***, s-află cîvgălu.
(Da banul ca să cumpere ceartă).
trc. verîr pará, istèr cavgà.
(Dă ban şi cere ceartă).
cfr. Caută ceartă cu luminarea.

1772. Lŏ-avină ***părălu*** cu tufech'a.
(Aleargă după banĭ cu puşca).
A fi zgîrcit de tot.

1773. Ca v'árv'irlu fuḑi ***părălu***.
(Ca argint viu fuge paraua).
Arată nestabilitatea banilor.

1774. ***Părălu***-ĭ gurgul'utós.
(Banul ĭeste rotund).
Adică: călător, care trece de la om la om.

1775. Tută ḑua ***Paşti***.
(In fie-care zi Paştĭ).
cfr. Wölfflin; II, 217 Petron. 44: Semper Saturnalia agunt Sie haben immer Feiertage.

1776. Nu-ĭ tută ḑua ***Paşti***.
(Nu-ĭ în fie-care zi Paştĭ).
Dür 20 I, 10 port.: nao he cada dia Pascoa, nem vindima.

1777. Di ***Paşti***-Paşti.
(Din Paştĭ în Paştĭ).
Adică: foarte rar.

1778. La ***Păştili*** a cal'lor.
(La Paştele cailor).
Z. 218.
Adică: niciodată, fiind-că caiĭ nu pot serba Paştiĭ.
cf. Ad calendas graecas.

1779. Canda-l' vîn'ră ***Păştili***.
(Parcă ĭ-aŭ sosit Paştele).
A fi bucuros, vesel.

www.digibuc.ro

1780. ***Paşti*** n-casă, cîndu ari, ş-cîndu nu, s-tindi la sŏari.

(Paştele în casă, cînd are, şi cînd n-are, se întinde la soare).

Pentru ceï, carï, cînd aŭ parale, le mănîncă în petre cerï şi plimbărï şi apoï se întind cu pîntecele la soare.

1781. ***Paşti***-li, morï! «Nu li pascu!

«(Paştele fă!» Nu le pasc»).

Pe cînd ţiganul lucra la cuïe de potcoave, ear ţiganca sufla cu foalele, ajutîndu-ï, a început ţiganul să zică:

«Fă, acuma cîştig pe cuïe atîţea leï, cu carï cumpăr găinï; găinele vor oua şi vor cluci. Voiŭ obţine atîţea puï. Apoi voiŭ vinde puiï şi voiŭ cumpăra porcï. Scroafele vor făta şi voiŭ vinde purceiï, ca să cumpăr oï şi voiŭ deveni *celnic*, cu oï multe.

«Şi cine ţi le va paşte, l-a întrerupt ţiganca».

— Tu! răspunse ţiganul.

— Ba tu! răspunse ţiganca.

— Ba tu!

— Nu le pasc, mă!

— Paşte-le, inzistă ţiganul.

— Nu le pasc!

— Paşte-le!

— Nu le pasc!

Atuncï supărat peste măsură ţiganul iï trînteşte una la cap cu cïocanul şi o culcă la loc, zicînd:

«Na! dacă nu le paştï!»

1782. Scoasi ***pĕani***.

(A scos aripï).

A se ridica; a se îmbogăţi; a deveni voinic.

1783. Nu s-pŏartă doï ***pĕapin'*** (pipón') sum soară.

(Nu se poartă doï pepenï subţioară).

Dür 553, II. 307.

Wer zu viel will, wird zu wenig.

1784. ***Pendi-arendi*** l'i si duţi.

(Iï se duce «*pende-arende*»).

A fi fricos.

Vezï: *şapti*.

1785. L'-intră' ***pénura*** tu inimă.

(I-a intrat cuïul în inimă).

Se zice de cine-l roade la inimă un dor cumplit.

www.digibuc.ro

1786. Ca ***perlu*** din cap.
(Ca părul din cap).
Arată o mulţime.
cfr. Z. 4483. Ca părul din cap.

1787. ***Per*** nu ţîni.
(Nicĭ cît un păr nu ţine).
A fi foarte supţire, a dura cît o nimica toată.

1788. ***Per*** nu-l' ţîni.
(Nicĭ păr nu-ĭ ţine).
A fi foarte fricos.

1789. Di ***per-per.***
(De păr-păr).
Adică : cu de-amăruntul.

1790. ***Per*** nu-l' ascapă.
(Păr nu-ĭ scapă).
A fi atentat la cel maĭ mic lucru ; a fi foarte priceput.

1791. Ş-lo ***perlu.***
(Ş-a luat părul).
cfr. A-şĭ lua lumea în cap.

1792. L'i scŏasi ***perĭ*** algh'i.
(Iĭ scoase perĭ albĭ).
A face zile amarĭ cuĭ-va. Z. II, 4476.

1792. bis ***Perlu*** n'-algh'í.
(Mĭ-a înălbit părul), de necazurĭ.

1793. ***Perlu*** m-patru l-faţi.
(Părul în patru îl face).
A fi isteţ.

1794. Pîn tu ***per.***
(Pînă în păr).
Complect; desăvârşit. Z. 4487.

www.digibuc.ro

1795. S-anc'upară di ***perĭ***.
(S-aŭ încăerat de păr).
A se lua la bătae.

1796. Pînă ş-***perlu*** ş-ari aumbră.
(Chĭar şi părul are umbră).
Etiam capillus unus habet umbram suam.

1797. Ţi si mută ***perlu***.
(Ţi se rădică părul).
A se înfiorà.
cfr. Z. 4472. A i se face părul măc'ucă (în cap).

L'i si zbîrlí ***perlu***.
(Z. 4473: A se zbîrli părul în cap).

1798. ***Per*** di per si faţi c'ergă.
(Păr cu păr se face cergă).
Cfr. Picătură cu picătură lac se face.

1799. Fuḑi, ca di ***per*** di lup.
(Fuge ca de păr de lup).
Are perĭ de lup. Z. 2280.

1800. ***Per*** nŏ-alás.
(Păr nu las).
Adică: nimic.

1801. Cîndu va-n' crească ***perĭ*** tu palmă.
(Cînd îmĭ va creşte păr în palmă).
Adică nicĭodată. Z. 4462.

1802. ***Per*** di lup.
(Păr de lup).
A fi fioros, hrăpitor. cfr. Z. 2280.

1803. Ca ***pescul*** ĕasti gras.
(Ca peştele ĭeste gras.

www.digibuc.ro

1804. — L'a-ţĭ di fao!
— Bun i ş-***pescul***.

(«Iea —mănîncă—şi fasole!»
«Bun e şi peştele»).

Soacra îndemna pe noră sa să mănînce şi fasole, ci nu numaĭ mîncare de peşte. Nora însă, făcînd că nu înţelege, zice, că bună este şi mîncarea de peşte.

1805. ***Pescul*** tŏ-amari ĕasti g'oni.

(Pescul în mare ĭeste voĭnic).

1806. ***Pescul*** tu amari, ş-tiɣaně pri foc.

(Peştele în mare, şi tigaĭa pe foc).

Dür 236. I. 220: Wer wird auf den Kalbskopf laden, bevor die Kuh gekalbt hat?

Lit. Anti lentem augere ollam.

1807. ***Pescul*** mari, mîcă n'iclu.

(Peştele cel mare, mănîncă pe cel mic).

Dür 640. I 332: Grosse Fische fressen die kleinen.

lt. pisces magni parvulos comedunt.

1808. ***Pescul*** di la cap s-ampute.

(Peştele de la cap pute).

Z. 2289. N. St.

1809. Taţe ca ***pĕaştile***. (pescul)

(Tace ca peştele).

Samarina. Z. 2296.

1810. Ca ***pescul*** tu tigani mi fripsi.

(M-a fript ca peştele în tigaĭe).

A tiraniza.

1811. Il ţigîripsì ca ***pĕaştile*** pri foc.

(L-a fript ca peştele pe foc).

A tiranizà pe cine-va.

Samarena, Epir Com. de d. Diamand G.

1812. Li dĕadi ***pétali***.

(Le a dat—lepădat—potcoavele).

Z. 2387. A-şĭ lepăda potcoavele,

A muri.

www.digibuc.ro

1812. bis Lĕ-arcă' ***pétali.***

Li scutură' pétali.

(Le a aruncat potcoavele).

(Le a scuturat potcoavele).

A muri.

1813. Care jilĕaşte guvozdul, ch'arde ***pétala.***

(Cine jeleşte cuĭul, pĭerde potcoava).

Z. 2385 Dan.

1814. N'iluĕaştî ***pétala*** ş-ch'ari calu.

(Miluĭeşte—jeleşte—potcoava şi pĭerde calul).

1815. Si stitĕari s-misúrĭ ***péturli***, nu mîţĭ pită vîrăŏară.

(Dacă aĭ sta să numerĭ păturile, nu mănîncĭ plăcintă nicĭodată).

1816. Si şiděariĭ s-misúrĭ ***péturli***, puté nu mînţi pită.

(Dacă aĭ sta să numerĭ păturile, nicĭodată nu mănîncĭ plăcintă).

1817. ***Péturlu*** pri cîrpitor s-tindi.

(Păturul pe crîpător se întinde).

1818. Di la cŏada oĭlor, s-cunŏaşti bunlu ***picurár.***

(De la coada oĭlor se cunoaşte bunul păstor).

Dür. 416 I. 208: Am lachen erkennt man den Thoren.

It. Ogni albéro se conosce al frutto; lt. Avis a contu dignoscitur.

Notă.—Dacă o vită ĭe grasă. se cauta la coadă, căci fiind coada grasa, ĭe grasă si vita.

1819. Carĭ di luch' sĕ-aspare, nu s-faţi ***picurár.***

(Cine de lupĭ se teme, nu devine păstor).

Dür 107 II 62: Wer nicht bestauben will, bleib' aus der Mühle.

1820. Ţe şti ***picurarlu*** di după cŏada oĭlor?

(Ce ştie păstorul de după coada oilor=cel ce merge după oĭ).

Aşa zic cărvănariĭ, cînd dispută cu păstoriĭ. Cărvănarii se consideră faţă de păstorĭ de maĭ cu minţĭ, fiind maĭ umblaţi.

Vezĭ No. 1574.

1821. Bană di ***picurár.***

www.digibuc.ro

(Viaţă de păstor).

Adică: viaţă fără necazurĭ, simpla.

1822. ***Piducl'ul***, după ţé-s sátură, ese pi sufrînţĕao.

(Păduchĭul, după ce se satură, ĭese pe sprinceană).

Se zice despre ceĭ leşinaţĭ carĭ, după ce din jafurĭ, atuncĭ se arată în lume (Golescu).

Z. 2243 Milescu.

1823. An'urzĕaşte a ***pimintu***.

(Miroase a pămînt).

Z. 966. A mirosi a pămînt.

Notă. — Proverbul de maĭ sus, se aude la Băeasa, Epir. Cuvîntul *pimintu* se întrebuinţează numaĭ în expresiunea de maĭ sus.

1824. Carĭ ari multu ***pipér***, bagă ş-tu uscati.

(Cine are piper mult, pune şi în *uscate*).

Dür 577 II 299: Wer Pfeffer genug hat, der pfeffert auch seinen Brei. It. Cui multum est piperis, etiam in oleribus immescet.

Notă. — *Uscate* se numesc urzicele de munte, după ce se usucă si din care se face plăcintă.

1825. ***Pipér*** pisti pilĕafi.

(Piper peste peleaf).

Pentru cine se bagă unde nu-ĭ fĭerbe oala; pentru lucrurĭ nepotrivite.

1826. ***Pipér*** într-ocl'i.

(Piper în ochĭ).

A orbi pe cine-va; răspuns obraznic pe care-l dăm cuĭ-va.

1827. Ca sarĕa cu ***piperlu*** z-duc.

(Se duc ca sarea cu piperul).

Arată o înăsprire.

1828. Doĭ ***pipón'*** sum-sŏară nu s-ţîn.

(Doĭ pepenĭ — galbenĭ — supt supţioară nu se ţin).

Z. 2785. Ghicu.

Două treburĭ dintr-o dată nu se pot face.

1829. ***Piră*** nvĕaţă.

www.digibuc.ro

(Ca para foculuĭ învaţă).

Vezĭ: *mînata, apa, foc.*

1830. L'-bîgă' ***pirdé*** tu ocl'i.

(I-a pus perdea în ochĭ.

A înşela pe cine-va

1831. Om fîră ***pirdé.***

(Om fără perdea).

Pentru un om care ĭeste fără ruşine, şi obraznic.

1832. Ca ***pirpiruna*** la lun'ină.

(Ca fluturele la lumină).

Se zice pentru ceĭ proştĭ, carĭ se ĭeaŭ după ceva ademinitor, dar care ĭĭ nenoroceşte. De pildă, beţiviĭ după vin.

1833. ***Pita*** ţe nu u mîţĭ, ţe ţ-u că si nscrumă.

(Plăcinta pe care nu o mănîncĭ, ce ţĭ-e că se afumă).

1834. Stăĭ ***pită*** s-ti mîc.

(Stăĭ plăcintă să te mănînc).

Z. 981. Cazĭ pară să te mănînc.

De-a gata cine aşteaptă toate.

ngr. Kaţi pita na si fau.

Idem.

1835. Pul'ŭ di ***pitrunicl'e*** s-fĕaţi.

(Puiŭ de potîrniche s-a făcut).

Z. 2390. Se risipesc ca puĭ de potărniche.

A se face nevăzut.

1836. Gură di ***pitrunicl'e.***

(Gură de potîrniche).

Care vorbeşte frumos şi mult, care cîntă bine.

1837. ***Pitrunicl'e*** scriată.

(Potîrniche zugrăvită).

Se zice despre femeile, carĭ sînt frumoase.

1838. Di ţe-ţĭ ***pizueşti***, nu ascách'.

(De ce-ţĭ baţĭ joc nu scapĭ).

Vdzĭ: No. 106.

www.digibuc.ro

1839. Nu-ĭ ***pîduri*** fîră surţĕali.
(Nu-ĭ pădure fără uscăturĭ).
Pădure fară di uscát nu s-afla.
(Pădure fără uscăturĭ nu se află).
Z. 939. Milescu.

1840. Nu-ĭ ***pîduri*** fîră schʲinʲ.
(Nu-ĭ pădure fără mărăcinĭ).

1841. Talʲi ***pîlăvri.***
(Taĭe la palavre).
A spune la minciunĭ, la palavre.

1842. S-ţ-arîsară «***pîliθirli***».
(Să-ţĭ resară ferestrele=ochiĭ).

1843. Lŏ-aguděaşti pri ***pîltá'rĭ.***
(Îl loveşte pe spate)
A mîngiĭa, a dezmierda pe cine-va.

1844. Ţe nu tixeşti, ***pînă*** s-treţi arĭúlu (puntea)?
(Ce nu promiţĭ, pînă să trecĭ rĭul—podul ?)

1845. Mică ***pîni*** xĕană.
(Mănîncă pîne străină).
A fi în serviciŭ pe lîngă cine-va: A trăi în amărăciune.

1846. Va vitămarí cu ***pîněa*** n-gură.
(Merită a fi omorît cu pînea în gură). Se zice cuĭ-va, care este vinovat).

Notă. — La Aromîni se consideră de mare păcat a nu lăsa pe cine-va să mănînce la masă în pace. A-l deranja, pentru orĭ-ce afacere, se consideră ca semn răŭ. A-l omorî încă cu pînea în gură», pe cînd încă mănîncă, înseamnă a nu avea absolut de loc milă de dînsul.

1847. Ş-***pîněa*** ţe u mîcă, nu u mîcă cŏ-arihati.
(Şi pînea pe care o mănîncă, nu o mănîncă în linişte).
Cînd cine-va deşi bogat, dar e neliniştit mereŭ.

1848. Nŏ-ari ***pîni.***
(Nu are pîne).
A nu avea post.

www.digibuc.ro

1848.bis Nu-ĭ tu ***pîni.***

(Nu-ĭ în pîne).

A nu fi în post.

1849. Da ***pîni.***

(Dă pîne).

Se zice de un lucru, care aduce folos.

1850. Da ***pîni*** a furlor.

(Dă pîne furilor).

Se zice pentru o femee care nu e tocmaĭ cinstită, ci pe ascuns merge în contra bunilor moravurĭ.

Notă. — De teama autorităţilor, se dă pe ascuns pîne la hoţi.

1851. Ma bună ***pîne*** gŏală cu arîdĕare,
de cît gh'ele multe cu ncăc'are.

Arom. II pg. 278. 24.

(Maĭ bine plĭne goală cu rîs (în fericire),
de cît mîncărĭ multe cu certurĭ).

1852. ***Pînĕa*** ţe u mîţĭ cu ngrîn'e, nu sĕ-acaţă di tini.

(Plĭnea ce o mănîncĭ cu *ngrîn'e*, nu se prinde de tine).

Notă. — *Ngrîn'e.* se zice pentru cine trăeste rău în casă. pentru cine trăeste cu certurĭ.

1853. Pînă s-nu mîţĭ ***pîni xĕană***, nŏ-ag'úndĭ domnu vîrăoară.

(Pînă să nu mănîncĭ pîne străină — pînă să nu fiĭ servitor, — n-ajungĭ stăpîn).

1854. Nu u calcă ***pînĕa***, că tĕ-acaţă di ocl'i.

(Nu călca pînea — nu fiĭ ingrat, — căcĭ te prinde de ochĭ, îţĭ scoate ochiĭ).

Notă. — Se considera ca cel mai mare pacat să te porti de nerecunoscător fată de o persoana de la care aĭ vazut mult bine.

1855. Mîcă'm ***pîni*** ş-sari dadún.

(Am mîncat pîne şi sare împreună).

cfr. Wölf. 352, IV, um einen Freund recht zu erkennen müsste man erst einen Scheffel Salz mit ihm gegessen haben. Dür No. 276, II, 277 Cic. De Am. 1967: verumque illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, et.

1856. Cu ***pînea*** tu tastru.

(Cu plĭnea în traistă).

www.digibuc.ro

A fi fără rost; a duce viaţă nestabilă, a trăi fără căpătîĭŭ.

1857. Iu l'a *pîni*.

(Unde se găseşte).

Notă. — Această expresiune este împrumutată din obiceĭul haiducilor. Aceştia îndată ce ajung în apropierea unuĭ sat, unde ştiŭ că nu pot fi atăcaţi, trămit şi cer de ale mîncăriĭ din satul vecin. Se ştie prin urmare, unde sînt haiduciĭ.

1858. Azĭ ţe ari, mîcă j-bĕa, ş-mîni ş-frĕacă *pî'ntica*.
(Azĭ cînd are, mănînncă şi bea şi mîĭne îşĭ freacă pîntecele).
Pentru oameniĭ nechibzuiţi, risipitorĭ.

Notă. — A-şĭ *freca pîntecele* înseamna figurat: a sta flămînd.

1859 Ti dŏari *pî'ntica* tră....
(Te doare pîntecele).
Cînd cine-va ţine cu dragoste la o femee.

1860. L'i li va *pî'ntica*.

(Lĭ le doreşte stomacul).

Se zice de cine ĭubeşte ceva.

1861. Cu *pî'ntica* la sŏari.

(Cu pîntecele la soare).

Adică: flămînd, sărac.

1862. Cu *pî'ntica* pîn la gură.

(Cu pîntecele pînă la gură).

Adică: Însărcinată.

1863. Ş-frĕacă *pî'ntica*.

(Işĭ freacă pîntecele).

Se zice celuĭ leneş, care din cauza leneĭ n-are ce mînca, în cît de foame îşĭ freacă pîntecele.

1864. U mîcă' *pîpara*.

(A mîncat păpara).

Isp. 177.

1865. Nu h'iŭ acşu ş-ţi tornu *pîpúţîli*.

(Nu-s demn ghetele să-ţĭ întorc).

E obiceĭul în Turcia, ca cine-va intrînd într-o casă, să-şĭ scoată ghetele. Una din persoanele caseĭ, după ce s-aŭ aşezat musafirul saŭ musafiriĭ, se duce şi le întoarce ghetele, aranjindu-le aşa, ca ele să fie îndreptate către uşe. Wölfflin V, 12:

www.digibuc.ro

Plaut. Mil. glor. 1140: Quia enim non sum praete, ut figam *palum* in parietem.=etva: Ich bin nicht Würdig, dir die Schuhriemen zu lösen.

1866. Tini ţi ştiĭ, ĭu ti strînḑi ***pîpuţa***.

(Insu-ţĭ ştiĭ, unde te strînge gheata).

Isp. 2226.

1867. Nu ţini ***pîrĕasin'***.

(Nu ţine post).

A nu fi îngăduitor; a nu avea hatîr.

Tot aşa:

Nŭ-ari ***pîrĕasin'***.

(Nu ţine post).

A se purta deopotrivă, fără favoare către toţĭ.

1868. Cînd avém purintĕaţă, i ***pîrĕasin'***.

(Cînd avem mîncărĭ de dulce, ĭe post).

Dür 436, I, 222: Reiche essen, wann sie wollen, Arme, wann sie haben.

1869. ***Pîriɣurie*** a li'nḑitluĭ, pînă să-ş da súflitlu.

(Consolaţiune bolnavuluĭ, pînă să-şĭ dea sufletul).

ngr. Pariɣurv'á s-tun árustu, osu na piθani.

Idem.

1870. Di cît zbŭari nîpóĭ, ma gh'ini ***pîzari*** nîinti.

(De cît vorbe în urmă, maĭ bine tocmeală înainte).

1871. ***Pîzarĕa*** nîinti, s-nŭ-avém îngîc'ari nîpóĭ.

(Tocmeala înainte, ca să nu avem certurĭ în urmă).

1872. Faţĭ ***pîzari*** xĕană.

(Facĭ tîrgul altuĭa).

E uşor a face socoteala altuĭa.

1873. Ari ***plîtă'rĭ***.

(Are spate).

A avea susţiitorĭ.

1874. L'-aspusi ***plîtărli***.

www.digibuc.ro

(I-a arătat dosul—spatele).

Adică: A goni pe cine-va; a trata cu refuz; a nu băga în seamă.

cfr. Z. 4617.

1875. Nu-l' mîcă *plîtarĕa* ţara.

(Nu-ĭ mănîncă spatele ţărînă).

A fi neinvengibil.

1876. L'-pŏati *plîtarĕa.*

(Iĭ poate omoplatul, spatele).

A fi voĭnic, vrednic în orĭ-ce afacere.

1877. Staĭ, ca ţel dit *plŏae.*

(Staĭ ca cel din ploae).

Adică ca c...

1878. *Plŏaĕa* minută ti pitrundi.

(Ploaia cea măruntă te pătrunde, te străbate pînă la corp).

1879. *Plŏaĕa* ţe v'ini cu furţate, nu ţini multu.

(Ploaia care vine cu putere mare, — dintr-odată, — nu durează mult).

1880. Cînd n-ari *plŏăe* j-grăndinĕa iĭ bună.

(Cînd nu ĭe ploaie şi grindina ĭe bună).

Z. 144, Milescu Gopeşĭ.

1881. Va mi scŏată dit *plŏae*, s-mi bagă tu sŏare?

(Mă va scoate din ploae, să mă bage la soare?)

Adică: Nu cum-va mă va ferici?

1882. După *plŏai* şi sŏari.

(După ploae, vine şi soare).

Adică, după întristare, vine şi bucurie.

1883. *Plŏaĕa* minută ţăni multu.

(Ploaia subţire ţine mult).

Z. 226. Milescu.

1884. Carĭ fuţi di *plŏae*, da di grăndine.

(Cine fuge din ploae, dă în grindine).

Z. 231. Milescu.

www.digibuc.ro

1885. Mulţi vor di ***plŏae*** s-fugă şi tru läsch'i s-anfundă.
(Mulţĭ doresc din ploae să fugă şi în noroiu se înfundă).
Bagav. 99.

1886. Fuḑĭ di ***plŏai*** şi daĭ tu biltóţĭ.
(Fugĭ de ploae şi daĭ—cazĭ—în băltoace).
Wom Regen unter die Taufe kommen.

1887. După ***plŏai,*** timbă'rĭ cîti z-ḑiţĭ.
(După ce trece ploaia, mantale cîte să pofteşti).
Dür 123 II, 70 : Senf nach der Tafel.

1888. ***Ş-pluplu***-ĭ mari ş-umbră nŏ-ari.
(Şi plopul ĭe mare, dar umbră n-are).

1889. ***Ploplu*** este nalt ma umbră nu faţi.
(Plopul ĭeste înalt, dar nu face umbră).
Z. 1028. Milescu.

1890. Macă acîţă ***pluină,*** multu va ţină.
(Dacă a început ploaĭe supţire, mult va dura).

1891. Ş-adună' ***pŏálili*** n-cap.
(Ş-a adunat poalele în cap).
A nu se maĭ sinchisi de ruşine; a fi fără nicĭ o ruşine.

1892. Iş bigă' ***pŏálili*** m-brîn.
(Ş-a pus poalele în brîŭ).
Se arată hotărîrea cuĭ-va de a întreprinde ceva.

Notă.— Poalele de la haina de dulamă a Aromînului sînt în tot dauna o pĭedică, cînd umblă sau cînd se luptă cu cine-va, de oare îĭ ating ge nuchiĭ. Din aceasta cauză, pentru maĭ mare comoditate, cele două poale se înfig în brîu.

1893. L'-dĕadi ***pŏarca.***
(I-a dat poarca).
A goni, a trămite pe cineva la plimbare, la păscut scroafa.

Notă. — In jocurile copilăreştĭ, la jocul ‹*a bişca* (vezĭ p. 147, No. 127), cine nu prinde cu bătul o gaură, e obligat să pască poarca. Expresiunea de maĭ sus ĭeste împrumutată de la jocul copilaresc pomenit.

1894. Alagă ***pŏarca*** tră purţél',

www.digibuc.ro

(Aleargă scroafa după purceĭ).

A umbla cine-va după lucruri, carĭ cu greutate se pot găsi.

1895. Asparḑi *pŏartă* ş-faţi pîlîθiri.

(Strică poarta şi face fereastră).

1896. *Pŏartă*-ti cum u va loclu.

(Poartă-te cum o cere obiceiul pămîntuluĭ).

Dŭr 7 II. 4: it. (si): A paesi undi vai, come vidi fari, fai.

1897. *Pŏartă*-ti cum u va loclu, nu cum ţî ştiĭ.

(Să te porţĭ cum o cere locul—unde te găseştĭ—nu cum ştiĭ).

1898. Grĕa pri *pŏartă* s-avdă pîlθirĕa.

1899. *Pŏartă* apă şi bĕa v'in.

(Poartă apă şi bea vin).

(Orĭ-ce lucru să facĭ nu ĭeste ruşine.

1900. Z-duţi, z-duţi *poc'lu* ntr-ĕapă, pînă ţe nă ŏară crĕapă.

(Se duce, se duce ulcĭorul la apă, pînă ce odată crapă).

De multe orĭ se duce ulcĭorul la apă, pînă ce se sparge.

Ngr. Paĭ tu laíni s-tu niró ch'i ţách'isi mn'a furá.=S-a dus ulciorul la apă, pînă ce o dată s-a spart.

1901. Cu ntribarĕa m-*Poli* ag'unḑi.

(Cu întrebarea ajungĭ în Stambul).

cfr. Intrebînd orbul a nimerit Brăila.

1902. Cara-l' trapsiună trîş îm-*Poli* se avḑi'.

(Cînd ĭ-a tras una pînă la Stambul s-a auzit).

1903. Caθi *pom* ş-aumbra-l'.

(Fie-care pom şi cu umbra-ĭ).

1904. Tal'i *pom* ş-fă om!

(Taĭe pom şi fă om).

Isp. 2019. E anevoĭe să taĭ pom şi să cĭopleşti om.

1905. Taţi, ca *porcu* surdu.

(Tace ca porc surd).

Z. 2374. Cum tace porcul în popuşoĭ.

www.digibuc.ro

1906. Va-ţĭ trĕacă, ca ***porcul*** în Larsa.

(Iţĭ va reuşi ca porculuĭ în Larisa).

Arată neputinţa împliniriĭ unuĭ lucru.

Notă. — Pe cînd Larisa, oraş în Tesalia, era în stapînirea Turcilor Turcii fiind foarte fanaticĭ, cum vedeaŭ vre-un porc în oraş, îl şi împuşcaŭ fără cea maĭ mică jenă.

Dür 661, II, 378 Willkommen sein wie die sau im Iudenhause.

1907. ***G'uratlu*** a ***pórculuĭ.***

(Jurămîntul porculuĭ).

Cînd jură cine-va, care se ştie, că nu se va ţine de cuvînt.

Notă — Se zice, că porcul, sara cînd se culcă şi cînd e pe deplin saturat, jură că altă dată nu va maĭ virî botul în c.... A doua zi însă cînd se scoală flămînd nicĭ nu-şĭ maĭ aduce aminte de jurămînt.

1908. Di la ***porcu*** ş-un per bun i.

(De la porc şi un păr bun ĭe).

Maĭ bine ceva, de cît nimic.

1909. Di ch'ali di ***porcu,*** utri (vîtiláh) nu s-faţi.

(De pĭele de porc, burduf nu se face).

1910. Ţe ţ ŏ-aĭ, că pascu ***porţi.***

(Ce crezĭ că pasc porcĭ?)

Adică: că sînt prost şi nevrednic?

1911. Tră păştĕari ***porţil'*** faţi.

(Face—ĭe bun—să pască porciĭ doar).

cfr. W. 15, V. Mart. XII, 3.

Dispeream, si tu Pyladi praestare matellam dignus es, *aut porcas pascere pirithoi.*

A fi nevrednic.

1912. Va ti pitréc s-paşti ***porţi.***

(Te voiŭ trămite să paştĭ porcĭ).

A goni, a da drum din serviciŭ cuĭva.

1913. Carĭ sĕ-amĕástică tu tîrţă, ***pórţil'*** îl mîcă.

(Cine se amestică în tărţe, porciĭ îl mănîncă).

Dür. 97. II. 58: Wer sich mischt unter die Kleie, den fressen die Säue.

www.digibuc.ro

1914. Tuţĭ *porţil'* nă muţă aŭ.

(Toţĭ porcĭ aŭ botul la fel).

Cînd se vorbeşte de oamenĭi din aceeaşĭ categorie; cfr. *e-jusdem farinae.*

1915. Górţilĭ aţĕáli búnili, li mică *pórţil'*.

(Perele cele bune le mănîncă porcii).

Dür 629, II. 356: Man soll die Perlen nicht vor die Säue werfen.

1916. S-nu avurĭĭ să-l' daĭ ţivá a zicl'arluĭ, nu l'-aspuni *porţî*, că li vĕadi nis.

(Dacă n-eĭ fi avînd să-ĭ daĭ ceva cerşetoruluĭ, să nu-ĭ arăţĭ porţĭ, căcĭ le vede şi dînsul).

1917. Nu cum vreĭ, ma cum *poţĭ*.

(Nu cum doreştĭ, ci cum poţĭ).

1918. Nŏ-andrisirí *praglu* di uşi pînă tora.

(N-a trecut peste pragul uşiĭ pînă acum).

Se zice pentru o persoană care încă nu părăsise satul, locul săŭ natal.

cfr. Wölff, V, 13. Cic., Ad. Att. VI, 8, 5: Bibulus pedem porta non plus extulit, quam domo sua.

1919. Mutrĕá ŭ *pravda* s-ti mutrĕască.

(Caută, îngrijeşte de vită, ca să îngrijească şi ea de tine).

1920. Lŏ-aciţară tu *praşĭ*.

(L-aŭ prins în praşĭ).

A prinde cu minciuna mare; a dovedi clar.

1921. Cît ma rĕa *praşl'i* ahî't ma groşĭ s-fac.
(Cît maĭ rar praşiĭ, atît maĭ groşĭ se fac).

Ngr. Osu n-arĕá tra prasa, vlah'e, tosu hundrevun.

(Cît maĭ rar, praşiĭ, Aromînule, cu atît maĭ graşĭ se fac).

1922. Va ti fac *preftu*.

(Te voiŭ face preot).

Adică: O să te bat!

1923. Ca *preftul* cu purintĕaţa.

(Ca popa cu «de dulce»).

www.digibuc.ro

Un popă fiind găzduit în casa unei femei, şi fiind Vineri, zi în care nu se mănîncă de dulce, l-a servit cu o plăcinta foarte gustoasă, gatita cu unt însă.

Popa,. după ce s-a săturat bine a întrebat pe gazdă, cu ce a fost preparată plăcinta aşa gustoasă.

— Apoi cu ce alta ? dăcă nu cu unt.

— Cu unt ! zice popa şi a început să scuîpe ! ptiù, ptiù, m-ai facut să păcătuesc ! Nu spuneai, dragă femee ! Ptiu, ptiu !

Se întrebuinţează la adresa celor făţarnici.

1924. G'ŏacă ***preftul*** di bil'é.
(Joacă popa de nevoie).

1925. S-ţi cîntă ***preftul*** după urëacl'i.
(Să-ţi cînte preotul după ureche).
Adică : Să mori.

1926. Altu va ***preftul*** ş-altu priftĕasa. ngr. Alos aγapái tún papá ch'-alos tin papadv'á.
(Unul îubeşte preotul şi altul pe preoteasă).
cfr. Unuia îi place popa şi altuia preoteasa.

1927. N-hoără nu-l bagă, ş-tră casa ***préftului*** întreabă.
(Nu îe primit în sat, şi de casa popei întreabă).
Vezi : *celnic* No. 521.

1928. ***Preftul*** plitĕaşti.
(Popa plăteşte).

1929. Pliteşti ş-ca ***preftu***.
(Plăteşti şi ca popa).
Adică : foarte cinstit ; fără doar şi poate.

1930. ***Preftul*** preftu maca astal'i, unalantu vai arîdă.
(Preotul dacă se întîlneşte cu preot, amîndoi o să rîză).

1931. Ţi-tal'e limba ***preftul***.
(Ţi taie limba popa).
Ameninţare copilărească pe care o facem cui-va.

Notă. — In zilele de post, cînd copiii vor să mănînce de dulce, sînt ameninţaţi să nu guste, fiind-că vine popa şi le taie limba cu foarfeca.

1932. ***Prîjina*** -i data di Dumniḑă'ŭ.
(Bătaia e dată de D-zeu).
Isp. 439 Bătaia e ruptă din raiŭ.

www.digibuc.ro

1933. Plîteşti ca *prîmîteftu*.

(Plăteştĭ ca un neguţător).

A plăti foarte cinstit.

1934. *Ptĭù!* ascuch'áĭ, nu se acaţă.

(Ptĭu! am scuĭpat, nu se prind).

Cînd spunem ceva, ca să nu se ĭea în considerare se obicĭnueşte a se scuĭpà.

Vezĭ No. 132.

cfr. Wölff V. 5: Um bei einem übermütigen unde vermessenen Gedanken oder Worte den Zorn der Götter abzuwenden, pflegten die Alten sich in den Busen zu spucken.

Plin *Hist. natur.* 28, 35: Veniam quoque a deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Wenn also jemand durch seinen Uebermut den zorn der Götter gewissermassen herausforderte, so sagten die Griechen: εἰς κόλπον οὐ πτύει (Diogen. 4, 826.

Tot aşa se crede la Aromînĭ că ĭe bine să scuĭpĭ de treĭ orĭ în sin cînd vezĭ ceva neliresc, ceva care-ţĭ produce fricà.

1935. *Ptĭu-cîcă.*

Tăcere adîncă, cfr. «Tac mă cheamă».

Vezĭ p. 81, 7, jocul, «*Ptĭu cîcă*».

1936. *Púlbiri* va ti fac.

(O să te fac praf).

Z. 524. A nu se alege nicĭ cenuşa de cine-va.

1937. Scŏasi *pul'lu* arich'.

(A făcut puĭul aripĭ).

Pentru unul tînăr, care voĭeşte să facă după capul său.

1938. Ca *pul'ŭ* mică.

(Ca pasere mănîncă).

Pentru cine se nutreşte cu foarte puţin.

1939. Nŏ-alasă *pul'lu* s-ţ azbŏară.

(Nu lăsa paserea să-ţĭ zboare).

1940. Diună n'il'e *pul'* pri gardu, cama gh'ine un tru mînă.

(De cît o mie de paserĭ pe gard, maĭ bine una în mînă).

Bagav. 132

1941. Iu bĕa *pul'i* apă.

www.digibuc.ro

(Unde bea paserile apă=Ex. *ti pitréc ĭu bĕa pul'i apă*=te trămit unde bea paserile apă), departe.

1942. Azbuiră' ***pul'lu.***
(A zburat paserea).

1943. Caθi ***pul'ŭ*** j-bîtĕarĕa-l'.
(Fie-care pasăre şi cu felul eĭ de cîntare).
Dür 833. I 441 : Ogni utsché ha seis möd. (1ät.)

1944. Ş-lapti di ***pul'ŭ*** aduţi.
(Şi lapte de pasăre aduce).
Imposibilul îl face posibil.
cfr. A face pe dracu în patru.

1945. Ŏ-ari ***punga*** grŏasă.
(O are punga groasă).
A fi bogat.

1946. Tindi-ti pînă ĭu ţ-ag'unţi ***punga.***
(Intinde-te pînă unde ţĭ-ajunge punga).

1947. ***Punti*** s-faţi.
(Punte se face).
Pentru cine ajută la toţi, la buni şi răĭ.

1948. Ca ***pŭpăza*** [1])-l' si duţi gura.
(Lĭ merge gura ca pupăza).

1949. Tri un ***puric*** ardu c'erga.
(Din cauza unuĭ purice, ard cerga).
Z. 2425. Milescu.

1950. Şi di ***puric*** va si scŏată seŭ.
(Şi de purice vrea să scoată seŭ).
Se zice de cel cumplit, zgîrcit.

1951. ***Purintu!***
(Care mănîncă de dulce).
Adică : Turc.

[1]) *Pupaza* este un obiect la moară, care produce un zgomot asurzitor.

www.digibuc.ro

1952. Macă ti *purinţî,* mîcă canim n'el.

(Dacă te spurcĭ, să mănîncĭ cel puţin miel).

Dacă păcătuĭeşti, să păcătuĭeştĭ pentru ceva care să merite păcatul.

1953. *Pusca* ţĕa raŏa, vaslu a l'eĭ ş-asparḑi.

(Oţetul cel tare, vasul îşĭ strică).

1954. Ca *pusca* cu al'lu.

(Ca oţetul cu usturoiul).

cfr. Ca cînele cu pisica.

1955. Carĭ tĕ acaţă v'inatĕa, *puscă.*

(Dacă te mîniĭ, — bea — oţet).

Aşa se spune celuĭ care se mînie. Adică: puţin ne importă supărarea luĭ, oţetul înăsprind şi maĭ mult supărarea cuĭva.

1956. Va ti laŭ cu *puscă* ş-cu untulemnu.

(Te voiŭ spălà cu oţet şi cu unt-de-lemn).

cfr. L-a făcut cu oŭ şi oţet.

1957. *Puşcl'e* araŭă.

(Cĭumă rea).

Răŭ; păcătos; urît;

1958. Fuḑi, ca di *puşcl'e.*

(Fuge ca de cĭumă).

Z. II, 5065.

1959. Ascîpă' di *puşcl'i*, lŏ-agudí hulera.

(A scăpat de cĭumă, l-a lovit colera).

1960. Canda ciḑú *tu puţ!*

(Parcă a căzut în puţ!)

Lucruri, carĭ cad în puţ, sînt caşi pĭerdute.

1961. Mulţî ştiŭ s-amintă, ma *puţî'n'* să-l' ţînă.

(Mulţĭ ştiŭ să câştige, dar puţinĭ să-ĭ păstreze).

1962. *Sac* fără fundu.

(Sac fără fund).

Pentru om risipitor; pentru cine e foarte mîncăcĭos,

www.digibuc.ro

1963. Ş-află' ***saclu*** pĕáticlu.
(Ş-a găsit sacul peticul).

1964. Cînd ari ***sac,*** nŏ-ari fîrînă, ş-cînd ari fîrînă, nŏ-ari sac.
(Cînd are sac, n-are făină şi cînd are făină, n-are sac).

1965. Cum i ***saclu*** acşí i ş-pĕáticlu,
(Cum i sacul, aşa şi petecul).
Isp. 1421.

1966. Lasă, că şi ***salţĕa*** mĕa va s-facă aŭă.
(Lasă, că şi salcia mea o să facă struguri).
Z. 1128.

Adică: aĭbĭ răbdare, căcĭ va veni şi rîndul mĭeŭ, cu toate că-ţĭ pare cam imposibil.

1967. Di ***sapă*** ş-lupată vîră nu va scapă.
(De sapă şi lopată nimenĭ nu va scăpá).
Dür. 449. II. 249: Dem Tod ist niemand zu stark.

1968. ***Sapa*** ş-lupata!
(Sapa şi lopata).
Adică: pînă la moarte, o dată cu moartea.

1963. ***Sapa*** ş-lupata va lu ndriptĕaḑă.
Se zice de un năr̆ăvit, care numaĭ murind se va scăpa de relele năr̆avurĭ.

1970. Ca ***sarĕa*** cu piperlu.
(Ca sarea cu piperul).
Arată o înăsprire.

1971. ***Sari*** pisti pipér.
(Sare peste piper).
Dür 463. I. 235: Öl in's Feuer giessen.

1972. ***Sarĕa***-ĭ bună tu h'irtură.
(Sarea este bună în fĭertură).

1973. Cîndu ari ***sari,*** nŏ-ari pipér; ş-cîndu ari pipér, nŏ-ari sari.
(Cînd are sare, n-are piper şi cînd are piper, n-are sare).
Se zice de ceĭ săracĭ.

www.digibuc.ro

1974. ***Sari*** ntr-ocl'i.
(Sare în ochĭ).
Se spune cuĭ afirmă pe nedrept, că a văzut ceva.

1975. Om fîră ***sari***.
(Om fără sare).
Care ne ĭeste anost.

1976. Mîcari fîră ***sari***, γustu nŏ-ari.
(Mîncare fără sare, gust n-are).

1977. Ca oĭli după ***sari*** alagă.
(Ca oĭle după sare aleargă).

1978. Cu nă mînat' di ***sari***, nu sĕ-ansară arîŭlu.
(Cu o mînă de sare, nu se însară rîul).

1979. Nu z-bagă ***sari*** tu iţi mîcari.
(Nu se pune sare în orĭ-ce mîncare).
Com de d. Tacit.

1980. Si ţîni ***scal'ŭ***.
(Se ţine ca scaĭul).
cfr. Z. 1135.

1981. Ca ***scallu*** di lîna ŏáil'eĭ s-ţîni.
(Ca scaĭul de lîna oiĭ se ţine).
A se ţine dîrz de ceva.

1982. Oaĕa z-duţi la ***scal'ŭ***, nu scal'lu la ŏae.
(Oaea se duce la scaĭŭ, nu scaĭul la oae).
Adică omul singur îşĭ caută beleaua.

1983. Ca pi ***sch'in'*** calcă.
(Calcă ca pe mărăcinĭ).
Z. II. 5007.

1984. ***Şch'inlu*** ţi ntră va scutĕari, că ş-un sch'in ti mŏari.
(Ghimpele (dacă) ţl-a intrat, trebuĭe scos, căcĭ şi un ghimpe te omoară).

1985. Canda ari ***sch'in'*** la c.....
(Parcă are spinĭ la cur).
Pentru cine e neastîmpărat.

www.digibuc.ro

1986. L'-intră' ***sch'inlu.***

(I-a intrat spinul).

A nu fi lăsat în liniște; a i se face o greutate, un necaz.

1987 Livade fără ***sch'in'*** nu s-fațe.

(Livede fără spinĭ nu se face).

Z. 825. Dan.

1988. Ca pri ***sch'in'*** șadi.

(Stă ca și cum ar sta pe mărăcinĭ).

A fi grăbit.

1989. Di ***sch'in*** trandafilla easi.

(De spin trandafir ĭese).

Z. 1261. Dan.

1990. Il' lipsĕaști nă ***scî'ndură.***

(Ĭĭ lipsește o scîndură).

Isp. 3. Ĭĭ lipsește o doagă.

1991. (Om) cu treĭ ***scînduri*** ĕasti.

(E cu treĭ scînduri).

Dür 376. II 208: Er hat einen Sparren zu viel, fz. il lui manque un clou.

1992. ***Scî'ndură*** s-fĕați.

(S-a făcut ca o scîndură).

Adică: mort, tare, mort ca o scîndură.

1993. Țe ț-ĕasti ***scriată,*** tu frîmti ț-u bigață.

(Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus).

1994. Cum si-l' h'ibă ***scriată.***

(Cum să-ĭ fie scris).

1995. An'urzĕești ***scrum.***

(Miroase a scrum).

Adîcă: miroase a fugă.

1996. ***Sĕacă*** pr-iu trĕați.

(Pe unde trece el, seacă—usucă tot).

A fi om răŭ; hoț.

www.digibuc.ro

1997. Iu nu-l *sĕamin'* acló fitrusĕaşti. (creşte).
(Unde nu-l semenĭ, acolo răsare).
Z. 109), A. St.

1998. Lúcrulu di *sĕara*, s-nu lŏ-alášĭ tră mini.
(Lucrul de seara, nu-l lăsà pentru mîne).
Nu lăsà lucrul de seara pentru dimineaţa.

1999. Di om cu *semnu* largu.
(De om cu semn departe).

2000. Caθi c'elnic ş-ari *semnul* (di oĭ, di cal').
(Fie-care «*celnic*» îşĭ are *semnul* (de oĭ, de caĭ etc).)

Notă. *Semnu* la noĭ, se numesc toate oile aceluĭaş stăpîn. Vine de acolo, cĭcĭ fie-care stăpîn îşĭ însèamnă oile la ureche, cu un semn, care nu se găseste la ceĭ laltĭ. Aşa unĭĭ le înseamnă la urechea dreaptă, altĭĭ la cea stîngă, unĭĭ le fac *furcă*, *ochĭŭ*, *cŏacă*, etc. Tot asa se face şi la catîrĭ.

2001. Nu-l' se astinḑĕá, tră *semnu!*
(Nu i se stingea—focul, necazul—pentru semn!)

2002. *Semnu!*
(Minune, ceva neobicĭnuit).
Ex. *Da nă ploae, tră semnu.*
(Plouă aşa de mult, parcă de minune, de sfîrşit al lumiĭ).
V'in turţi, semnu!
(Vin turciĭ cu miile, foarte mulţĭ, ceva de neobicĭnuit).

2003. *Semnu* bun;
(Semn bun).

2004. *Semnu* ară'ŭ.
(Semn răŭ).

2005. N'-u *semnu* ş-mi dŏari, ca omlu a meŭ n'-u feaţi.
(Mĭ-e cĭudă şi mă doare, căcĭ omul meŭ mĭ-a făcut-o).

2006. Ari *seŭ*; i gras.
(Are său, e gras).
Pentru om bogat.

2007. L'-intră' *sfina.*

www.digibuc.ro

(Fără să vorbeştĭ tu, nu se poate).

Cînd cine-va se bagă la orĭ-ce.

2156. Cîndu ti ţĕaĭ *tini*, ĭo mi turnám.

(Cînd tu te duceaĭ—să înveţĭ—eŭ mă întorceam).

2157. La *tini* m'cari-beari ş-la mini cîntari.

(La tine mîncare—masă—şi băutură, iar la mine cîntare).

2158. Ţe faţĭ tră *tini* faţĭ, ţe daĭ tră tini daĭ.

(Ce facĭ pentru tine facĭ, ce daĭ, pentru tine daĭ).

2159. *Tinich'é* ĕasti.

(Tenechea este).

A fi fără nicĭ un ban.

Isp. 2095. Este ififliŭ, Lefter de parale.

2160. L'i spinḑurară *tinich'elu*.

(Iĭ atărnară tenecheaoa).

A goni pe cine-va cu ruşine faţă de toată lumea.

Notă. — Pentru a face haz uneorĭ se leagă de coada cîinilor cîte o tenechea care face ca bĭeţul cîne să o tulească la fugă, pe cînd cei l-alţĭ cîinĭ se ţin după dînsul şi-l latră. Probabil că zicătoarea de mai sus ş-a luat naştere din acest obiceiŭ.

2161. *Tinirĕaţă* i zurlĕaţă.

(Tinereţe este nebunie).

2162. *Tinirĕaţă*, muşitĕaţă.

(Tinereţe este frumuseţe).

2163. *Tin'ia*, tin'ie nŏ-are ş-calótih di carĭ u are.

(Cinstea, cinste n-are şi ferice de cine o are).

2164. Ma gh'ine ŏarfîn *tin'isít*, dicît avút pizuit.

(Maĭ bine sărac cinstit. de cît bogat batjocorit).

Weis. Arom. II, p. 279.

2165. *Tîbác* nu-ţĭ daŭ.

(Tabac nu-ţĭ daŭ).

Adică: nimic.

www.digibuc.ro

2166. U spinḑură' *tîmpareă*.

(A atîrnat-o mantaua).

Adică: S-a pus pe şedere.

Notă. — Se obicĭnnĭeşte a se purta mantale earna, cînd plouă saŭ ninge. E obiceĭul cînd vine cine-va în casă, să i se ĭea tîmparea şi să se atîrne în cuĭŭ cît timp stă în casă. A atîrna mantaua deci, înseamnează a se pune pe şedere.

2167. Traḑi la *tîmpari*.

(Trage la manta).

Poveste: Se zice că Nastradin-Hogea, a vrut să vînză o casă a sa, cu condiţiunea ca un cuĭŭ, ce se găsea tocmaĭ în camera din fund, unde nu puteaĭ ajunge de cît trecînd prin cele-lalte. Cumpărătorul văzînd că casa ĭe ĭeftină, a cumpărat-o cu condiţiunea propusă.

Abĭa a cumpărat-o şi Nastradin-Hogea, ca să-l facă să se plictisească şi să fugă din casă, ce făcea?

Işĭ atirna mantaua de cuĭŭ şi tocmaĭ cînd dormea noul proprietar, începea să sune tare de tot, ca să-ĭ deschiză, fiindcă vrea să-şĭ ĭea mantaoa. Une-orĭ, fiind earnă, venea plin de noroĭŭ pînă la genuchĭ de-ĭ murdărea toate mobilele, trebuind să treacă, ca să meargă să-şĭ ĭea *tîmparea*.

Aşa a mers pînă cînd noul cumpărător ĭ-a înapoĭat casa pe un preţ foarte redus, neputînd trăi chinuit de gusturile luĭ Nastradin-Hogea.

2167.bis. Silgh'ĭ *tîmpareă* saŭ: traḑi *tîmpareă* azvarna.

(A întins pe jos mantaoa, saŭ: trage—tîreşte—pe jos mantaua).

A da motiv la ceartă A fi om răŭ, care caută cearta cu lumînarea.

2168. Nĭ-l ficú caplu *tîmpînă*.

(Ni l-a făcut capul ca o tobă).

2169. Canda l'-adunăm cu *tîmpîna*.

(Parcă ĭ am strîns cu toba).

2170. Da *tîmpîrălu*.

(Cîntă din tampara).

Vezi: *guvojdi, dinţîl'*.

2171. L'-u til'é cu *tîporlu* (ţupata).

(I-a tăĭat-o cu securea).

A zice ceva din topor, în mod brusc; a spune verde.

2172. *Tîr-tîr* îl' si duţi.

(*Tîr-tîr* îĭ merge).

De frică.

www.digibuc.ro

2173. Scumbu la ***tîrţă*** ş-eftin la fărină.

(Scump la tărîţe şi eftin la făină).

2174. ***Tîţĕarĕa*** i ca n'arĕa.

(Tăcerea e ca mĭerea).

2175. ***Tîţĕá***, ch'atră dipri murminti.

(Tăcea ca peatra de pe mormînt).

2176. ***Tîţĕá*** ca nî cîtuşi.

(Tăcea ca o pisică).

2177. ***Tîţĕá*** «c'itus».

(Tăcea *citus*.

Notă. — *C'itus* este semnul tăcerii. Se obicinuĭeste mai mult cînd se vorbeşte copiilor. Tot aşa «*mutus* cu acelaş senz.

2178. ***Toclu*** mîcă caplu.

(Dobînda mănîncă şi capitalul).

Se zice despre acei, carĭ dorind să cîştige mult, împrumută capitalul cu dobînda mare şi apoĭ în schimb pĭerd şi capitalul.

2179. Arcă' ***topa***.

(A aruncat tunul).

A muri.

2180. Albanezeşte: ***Toscă*** pa besă, Gh'egă pa măntă.

(Tosca nu are credinţă, ear Ghega nu are minte).

Vezĭ: *Arbines*.

Notă. — Albanejiĭ se împart în *Toscă*, pl. *Toscĭ*, carĭ locuĭesc în sudul Albanieĭ şi în *Ghegă* pl. *Gheghĭ* sau *Ghegan* pl. *Gheganĭ*; albanejii din N. Albanieĭ. Vezĭ: No. 820.

2181. N'iţli nu-li vrĕaĭ, mărli li cîftáĭ, ***traḑi*** ş-tini.

(Lucrurile micĭ nu le doreaĭ, pe cele marĭ le căutaĭ, trage, suferă şi tu).

Isp. 246. Cele micĭ le-aĭ lepădat, cele marĭ aĭ căutat, acuma înoată ca un cîine, ca să poţĭ scăpa maĭ bine.

ngr. Τὰ τρανά δέν σοῦ ἄριζαν, τά μεγάλα γίριβες τράβα γὲρουδιὰουλε. (Cele marĭ nu-ţĭ plăceaŭ, cele micĭ doreaĭ, suferă dracule).

2182. Apă di ***trandafír***.

www.digibuc.ro

(Apă de trandafir).

Adică: curat.

Vezĭ: *liturvie.*

2183. Di sch'in ***trandafír*** j-di trandafír sch'in.

(De spin trandafir şi de trandafir spin.

cfr. Z. 1205.

2184. Nu-ĭ ***trandafír*** fără sch'in.

(Nu-ĭ trandafir fără spin).

Z. 1197. Milescu.

2185. Pînă z diţĭ: ***treĭ.***

(Pînă să ziceĭ: treĭ...).

Se întrebuinţează pentru a exprima adverbialul de timp: într-o clipă.

2186. Iu sînt doĭ ş-nîs: ***treĭ.***

(Unde sînt doĭ cu el treĭ!).

Pentru cine e nelipsit de la ceva; pentru cine e indiscret.

[2187. Va ţĭ-l adár ***truplu*** ma mŏali dicît pi'ntica.

(Ţi-l voiŭ face corpul maĭ moale de cît pîntecele (burta).

2188. Anvilĭ ***tuc'inili.***

(A învelit tăciunele).

A fugi, a plecá.

2189. ***Tuc'ini*** anvilit.

(Tăciune învelit).

Om veclean.

Vezĭ: *jar.*

2190. Calu, mul'arĕa ş ***tufech'a*** altúĭ s-nu ĭi daĭ.

(Calul muĭerea şi puşca altuĭa să nu le încredinţezĭ.

cfr. Z. 1408. Vezĭ: Basmul referitor la acestea în: *basmele aromîne.*

2191. Nu tĕ-ag'ŏacă cu ***tufech'a.***

(Nu te juca cu puşca).

Nu te încrede puşteĭ.

2192. O-arcă' ***tufech'a.***

(A împuşcat din puşcă).

S-a logodit.

www.digibuc.ro

2193. S-*tunisĭ* că s-fĕaţi.

(S-a căit, că s-a născut).

A fi trîndav.

2194. *Turcu* arăˈŭ.

(Turc răŭ).

2195. Dă ş-fuḑĭ di *Turcu*.

(Dă şi fugĭ de Turc).

2196. Canda bigară *turţilˈ* cuţút.

(Parcă Turciĭ aŭ băgat cuţit).

Arată spaĭma.

Notă. — A băgà «*cuţút*» înseamnă a tăĭa fără deosibire de tinăr saŭ bătrîn, bărbat saŭ femee; a face măcel.

2197. *Turcul* lŏ-acaţă lépurli cu arîbălu.

(Turcul îl prinde ĭepurele cu carul).

2198. *Turcul* lŏ-acaţă lépurli cu carlu.

(Turcul îl prinde ĭepurele cu carul).

Adică cu mare diplomaţie [1]).

Turcul nu se sinchiseşte ci e răbdător, aşteptînd încetul cu încetul să se îndeplinească ceea ce urmăreşte. Arată că el ştie să se poarte ca un diplomat încercat.

2199. Ş-nîs *turcu*, ma ş-ĭo un suflit (cap) hursescu al Dumniḑăˈ.

(Şi el e turc, dar şi eŭ un suflet — un cap — datoresc luĭ Dumnezeŭ).

Aşa spun munteniĭ aromînĭ.

2200. Dă-lˈ másina *Túrculuĭ*, s-lˈaĭ vitîlahlu.

(Dă-ĭ măslina Turculuĭ, ca să ĭeĭ burduful plin cu unt-de-lemn).

Com. de d-l Mit. Măracine.

2201. Ti nclˈináşĭ la *Turcu*, ma răŭ va ti calcă.

(Te-aĭ închinat Turculuĭ, maĭ răŭ te va apăsa).

2202. *Turcul* u caftă ngicˈarĕa cu luminarĕa.

(Turcul caută ceartă cu lumînarea).

Supt orĭ-ce preţ.

[1]). In *Zweiter Iahresbericht*, p. 177, No. 335 traducerea e falşă.

www.digibuc.ro

2203. ***Turcul*** la sîrgl'aşti brînlu si-l' lu calţi.

(Turcul îl lasă brîul pe jos, ca să i-l calcĭ).

Adică : dă motiv de ceartă.

2204. ***Turma*** n'arḑi după birbéc.

(Turma merge după berbece).

2205. ***Turma*** fîră cîni, u mîcă luplu.

(Turma fără cîine o mănîncă lupul).

2206. L'-***turnară*** apă.

(I-aŭ turnat—l-aŭ stropit—cu apă).

A fi în pericol de moarte.

Credinţă. Cînd cine-va trage de moarte, *cadi greŭ*, îĭ vine greŭ, rudele, ca să-l readucă la viaţă, îl stropesc cu apă.

Tot aşa se stropesc cu apă şi ceĭ carĭ se sperie. Aceştia pe lîngă stropire, bea şi puţină apă.

2207. Fîră di fîrină, nu s-faţi ***turta***.

(Fără de făină, nu se face turtă).

2208. ***Turtă*** s-fĕaţi.

(Turtă s-a făcut).

Cînd cine-va bea pînă se îmbată, în cît nu ştie unde îşĭ-are capul.

Cfr. Z. 1770. A fi cuc.

2209. Ca ***túrtură*** l'-si duţi gura.

(Iĭ merge gura ca la o turturică).

A vorbi mereŭ a se tîngui, în cît să-ţĭ facă milă.

2210. Di-l' vreĭ ară'ŭ alintúĭ, tu mîn' ***turţeşti*** s-lu veḑĭ.

(Dacă-ĭ doreştĭ răŭ cuiva, în mînĭ turceştĭ să-l vezĭ).

2211. Lucri ***turţeşti***.

(Lucrurĭ turceştĭ).

Necurate ; neregulate ; zăbovitoare.

2212. Ca ***turţil'*** cu biiraméa.

(Ca turcĭĭ cu baearamul).

A nu fi sigur de ceva.

Turcĭĭ, conducîndu-se după lună, nu pot să fie siguri cînd

www.digibuc.ro

vine *baĭaramul.* Ast-fel, aceĭ carĭ aŭ văzut luna nouă, încep baĭaramul, pe cînd alţii carĭ se află într-un loc unde cerul ieste acoperit cu norĭ, aşteaptă să li se aducă vestea că s-a văzut luna nouă, saŭ să se însenineze, ca şi eĭ să înceapă baĭaramul.

2213. Si ngac'i criştin'l'i, *Turţil'* s-hîrisescu.

(Dăcă se ceartă creştiniĭ, Turciĭ se bucură).

2214. Ascipáşĭ di mîn' fureşti, s-caḑí tu mîn' *turţeşti.*

(Scăpaşĭ din mîniĭ hoţeştĭ, să caḑĭ în mîniĭ turceştĭ).

Din răŭ în maĭ răŭ.

2215. Tu mîn' fureşti i *turţeşti* caḑĭ, un darác ĕasti.

(In mînile hoţilor orĭ în ale turcilor cazĭ, acelaşĭ lucru este).

Dür 763 I. 400 fr. Il vaut autant être mordu d'un chien ou d'une chienne.

Notă. — Supt *Turţeşti* să se înţeleagă tot dauna autorităţile turceştĭ, şi să nu se confundă cu poporul turcesc, care, în genere, este bun şi cu totul neresponsabil de cele ce fac autorităţile.

2216. Canda v'în *turţil'.*

(Parcă vin turciĭ).

Arată spaima; Cînd se grăbeşte cine-va să isprăvească vre o treabă, i se zice: ce te grăbeştĭ aşa să isprăveştĭ, parcă aŭ dat turciĭ?

2217. *Tutíputa* bună z-vindi dit munti.

(Vitele bune se vînd din munte, — fără să fie trebuinţă ca să fie arătate cumpărătorilor).

2218. Canda ch'irú *tutíputa* tată-suĭ.

(Parcă pĭerdu averea tatăluĭ sau).

A fi trist.

2219. *Tuţĭ* s-l'i ntrégh' j-di mintĕa ta s-nu ĭeşĭ.

(Pe toţĭ să-ĭ întrebĭ, să le cerĭ părerea, dar din mintea—părerea—ta să nu eşĭ).

Să procedezĭ cum mintea ta te sfătueşte.

2220. S-ĕará *tuţĭ* avúţĭ, carĭ vrĕa sapă ágrili?

(Dacă ar fi fost toţĭ bogaţĭ, cine ar fi săpat ogoarele?)

Dür 31. I. 14. Ţu mare, eŭ mare, cine să tragă cibotele?

www.digibuc.ro

2221. ***Ţani*** cu Gani.
(Ţane cu Gane).
Adică mofturĭ, nimicurĭ.
cfr. «Tanda cu Manda» de la Romînĭ.
Maĭ arată o legătură sufletească.

2222. Acaţă, mulḑi ***ţaplu***.
(Prinde şi mulge pe ţap).
Ab asino lanam petis.
Arată imposibilul.

2223. Di ***ţară*** h'im, ţara va nĭ mîcă.
(De ţărînă sîntem, ţărîna ne va mîncă).

2224. Il' bîgă' ***ţĕapi***.
(I-a băgat cepe).
A bate pe cine-va straşnic.

Notă. — După bătae se obicĭnueşte a se pune pe locul bătut cepe încălzite şi pe deasupra unse cu unt-de-lemn.

2225. Va-ţĭ aprindu ***ţĕara***.
(O să-ţI aprind lumînarea).
A muri.

Notă. — Se obicĭnuĭeşte la moartea cuiva a se aprinde *ţerĭ*, lumînărĭ. *L'-aprĭasi ţĕara*, ĭ-a aprins lumînarea, înseamnă, l-a omorît.

2226. Carĭ ***ţĕari***, nu ch'ari, ma necă-ĭ tr-alivdari.
(Cine cerşeşte, nu pĭere, dar nicĭ de lăudat ĭeste).

2227. ***Ţe daĭ***, aţĕá l'aĭ.
(Ce daĭ acea ĭeĭ).
Dür 664 II 364: Wie die Arbeit, so der Lohn.

2228. ***Ţe-ţĭ***, cîftáşĭ aţĕá ţ-afláşĭ.
(Ce ţĭ-aĭ căutat, aceea ţĭ-aĭ aflat).
Isp. 1166

2229. ***Ţe*** avúĭ şi ţe ch'irdúĭ ?
(Ce am avut şi ce-am pĭerdut).
Ips. 890.

2230. ***Ţĕapi*** ntr-ocl'i.

www.digibuc.ro

(Cepe în ochĭ).

Răspuns la ceĭ îndiscreţĭ.

2231. *Ţerlu* aţél sirinlu nu se aspare di furtună.

(Cerul cel senin nu se teme de furtună).

2232. *Ţer* sirín furtună nŏ-aduţi.

(Cer senin fortună nu aduce).

Z. 68. Cerul curat de trîznet nu se teme ngr. Ὁ καθαρὸς ἀέρας, στραπιά δέν φοβᾶται.

(Aerul cel senin nu se teme de trîznet).

2233. Canda căzú din *ţer*.

(Parcă a căzut din cer).

Z. 76. Milescu.

2234. U *ţimsi* cŏarda.

(A încins sabia)

A deveni haiduc, a se revolta.

2235. Li *ţimsi*.

(Le a încins—armele).

A se revoltà, a deveni haiduc.

Notă. — Cînd cine-va se revolta, primul lucru ce făcea, era să încingă o spadă şi să se înarmeze cu o puscă. Apoĭ eşind la munte îşi schimba costumul, îmbrăcînd pe cel haiducesc.

2236. *Ţinţi* scŏati, ţaţi mîcă.

(Cină scoate, zece mănîncă).

A fi risipitor.

2237. Tricút prit *ţir* ş-prit sită.

(Trecut prin ciur şi prin sită).

A fi umblat mult.

2238. Apă cu *ţirlu* vaĭ portu la numta ta.

(Voiŭ purtà apă cu cĭurul la nunta ta).

Notă. — In basmele aromîneştĭ, între alte încercărĭ grele, la carĭ ie su pus eroul saŭ eroina basmuluĭ, ĭe şi aceasta, să care apă cu cĭurul.

cfr. Wölfflin. III, 224: Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖς (Plutarch. Paroemiogr. I, 344).

www.digibuc.ro

2239. Ninga suḑi *ţîţă*.
(Încă suge la ţiţă).
Pentru cel prost; pentru unul cu mintea încă necoaptă.

2240. Canda ĭerĭ ti curmáşĭ di *ţîţă*.
(Parcă ĭerĭ te aĭ înţărcat).
Se aplică celor, carĭ se poartă ca nişte copiĭ micĭ.
cfr. a lacte nutricis; a lacte infantiae.
Wölfflin. 357, V.

2241. *Udatlu* (amol'lu) di plŏai nu se aspari.
(Cel udat nu se teme de ploae).
cfr. Inecatul nu se teme de apă.

2242. Nu tuti *ug'ácurli* ţĕ-afumă aŭ nicuch'irată.
(Nu toate coşurile carĭ fumă au căsnicie).
Dür 18 I. 9: Alle sind nicht Jäger, die das Korn blasen.

2243. *Uhtà* dit báirli dit inimă.
(Ofta din adîncul inimeĭ).

2244. *Umtulemnu* pisti foc.
Unt-de-lemn peste foc.
A aţiţa pe cine-va.
Z. 705.

2245. *Umtulemnu* pristi apă.
(Unt-de-lemn peste apă).
Om drept; ironic întrebuinţat pentru om nedrept.

2246. L'-si biţi *umtulemnul*.
(I s-a isprăvit unt-de-lemnul).
Vezĭ: *cîndila*.
A murit.

2247. Nŏ-arĭ *umtulemnu* pri nìs.
(N are unt-de-lemn asupra-ĭ).
Notă. — Se aplică celor răĭ, carĭ n-aŭ de loc milă şi se poartă ca niste păgînĭ, nebotezaţĭ şi prin urmare neunsĭ cu unt-de-lemn. In genere se înţelege: turcul. Tot aşa: *om nin'iruit*, om neuns cu mir.

2248. Pînă z-ḑiţĭ *undă*.

www.digibuc.ro

(Pînă să zicĭ una).

Adică: îndată.

2249. Nu sta pri *unâ.*

(Nu stă pe «una»).

Cfr. A vorbi în doĭ perĭ.

2250. Necă *unâ,* necă dŏaŭă.

(Nicĭ una, nicĭ două).

A nu sta la chibzuĭală, a se hotărî dintr-o dată.

2251. Va-n' ḑiţĭ: *unâ*; va-ţĭ ḑic: dŏaŭă.

(Imĭ veĭ spune: una, ţĭ voiŭ spune: două).

Auf einen groben Klotz, gehört ein grober Keil. Dür 650 II: Wie du mir, so ich dir.

2252. *Ungl'i* ş-carni.

(A fi: unghe şi carne).

A fi prietinĭ intimĭ. Albanezul zice: *Mişti nga 0oĭ s-ndaheti.*

(Carnea de unghe nu se desparte).

2253. *Ungl'e.*

(Nicĭ cît unghia).

De loc, de fel.

2254. J-bigă' *úngl'ili.*

(Ş-a băgat unghile).

S-a năpustit asupra cuĭva.

2255. Ş-mîcă di su *ungle.*

(Işĭ mănîncă de supt unghie).

Z. 4741 II, Milescu.

Se aplică celor zgîrciţĭ.

2256. Carĭ s-nu *unzĕască,* va s-an'urzĕască.

(Dacă nu va semăna, va mirosi.

Z. II, 4857, Milescu.

Se aplică la fiĭ şi nepoţĭ faţă de părinţi şi unchĭ.

2257. Carĭ s-*upîrĕaşti* tu lapti, suflă ş-tu mîrcát.

(Cine se upăreşte în lapte, suflă şi-n iaurt).

www.digibuc.ro

Cine ĭe muşcat de şarpe, se teme şi de şopîrlă.
Gr. Gebranntes Kind scheut's Feuer.

2258. Di *uscîc'uni* mare, bună-ĭ j-grîndineă.
(De secetă mari, bună-ĭ şi grindina).

2259. Cîndu va-n' ved *urĕacl'a*.
(Cînd îmĭ voiŭ vedea urechia).
Adică, niciodată.

2260. Pi *urĕacl'a* ţĕa ndrĕapta culcă-ti.
(Culcă-te pe urechea cea dreaptă).
Rămîĭ liniştit, fără grije!

2261. Nŏ-avdi di nă *urĕacl'i*.
(Nu aude de o ureche).
Se zice pentru cine face pe surd; pentru cine se face că nu înţelege.

2262. Pe aţĕa *urecl'e* s-ti baḑĭ.
(Culcă-te pe urechea aea).
Ironic: Rămîĭ sigur, liniştit!

2263. Pi tu unä *urĕacl'i* n'-intră, pit alantă n'-ĕasi.
(Printr-o ureche îmĭ intră, prin cea laltă îmĭ ĭese).
Z. II, 4755.

2264. S-ţ-u ḑîcă după *urĕacl'i*.
(Să-ţĭ citească, să-ţĭ-o zică după ureche).
Obiceĭul preotuluĭ de a citi la capul cuĭ-va, după ce moare.
S ţ-u ḑîcă la *cap* preftul.
(Să ţĭ-o zică popa la cap).
Vezĭ: No. 1)25.

2265. Aţél ţĕ-are *urecl'i* dĕ-avḑîre, s-avdă.
(Cine are urechĭ de auzit, să audă).
Bagav, p. 181. Z. 4752. II.

2266. Fudul di *urécl'i*.
(A fi fudul de urechĭ).
Cfr. A fi tare de urechĭ.

www.digibuc.ro

2267. N'-mîcă' *urécl'ili.*

(Mĭ-a mîncat urechile).

A nu fi lăsat în pace.

2268. N'-arupsi *urécl'ili.*

(Mĭ-a rupt urechile).

cfr. Z. II, 4792. A-ĭ roade urechile.

2269. Pînă di *urecl'i.*

(Pînă în urechĭ).

Aproape întreg.

2270. S-acîţă' *urécl'ili.*

(Ş-a prins urechile).

De mirare cînd aude ceva înpsăĭmîntător, cînd i se întîmplă vre-o grozăvenie.

2271. C'uleă gh'ini *urécl'ili.*

(Cĭuleşte bine).

2272. Disfă-ţĭ *urécl'ili.*

(Desfă-ţĭ urechile).

Observă bine, bagă bine de seamă.

cfr. W. 314, VI, *Arrige auris!* (Ter. Andr. 933); (Virg, Propert).

2273. Pîn di *urecl'i*-ĭ di borg'i.

(A fi dator pînă la urechĭ).

2274. Lĕ-ari *urécl'ili* astupati cu bumbác.

(lĭ sînt urechile astupate cu bumbac).

2275. Nö-ari ma grĕaŭă lîngŏari ca *urfan'a.*

(Nu ĭe maĭ grea boală ca sărăcia).

2276. *Ursa* nu sĕ-aspare di ţir.

(Ursul nu se teme de cĭur).

Z. 2573. Dan.

2277. *Ursa* di (cu) furnizĭ nu si sătură.

(Ursul cu furnicĭ nu se satură).

Z. 2574. Milescu

www.digibuc.ro

2278. Ca *ursa* la n'ari.

(Ca ursa la mĭere).

Se zice pentru cine ţine la ceva foarte mult.

2279. G'ŏacă *ursa* di bil'é'.

(Joacă ursul de belea).

2280. Vru să sîrmă lépurli, şi scŏasi *ursa*.

(A vrut să scoată ĭepure şi a dat peste urs).

2281. Sĕ-adunară ca pri *ursă*.

(S-aŭ strîns—să se uĭte—ca la urs).

Adică, ca la ceva rar, neobicĭnuit.

cfr. Z. 2592. A se uĭta ca la urs.

2282. Azĭ g'ŏacă la mine *ursa*, mîni la tini.

(Azĭ joacă ursul la mine, mîĭne la tine).

Adică : nu trebue să te bucurĭ, cînd mi se întîmplă un răŭ, căcĭ şi ţie are să-ţĭ vie : *Azĭ mie, mîne ţie*.

2283. Vindi ch'aléa *ursăl'ĕĭ*, ş-ursa tu pidure.

(Vinde pielea ursuluĭ şi ursul în pădure).

cfr. Z. 2585.

2284. Ca havră *Uvrĕască*.

(Ca havră jidovească).

Adică : neregulă, zgomot mare, gălăgie.

2285. *Sînătatĕa* nŏastră, h'avra *Uvreĭlor*.

(Sînătatea—să fie—la noĭ, şi frigurile—să fie—la Ovreĭ).

2286. S ţin ca *Uvreĭl'i*.

(Se ţin ca Evreiĭ).

A fi uniţĭ, a se ajutá în cazurĭ grele de mare nevoĭe. T'ot aşa :

2287. Sĕ-ag'ută ca *Uvreĭli*.

(Se ajută ca Evreiĭ).

2288. Fuḑi ca *Uvrĕulu* di cirivĭŏă.

(Fuge ca Evreul de rac).

Notă. — Se crede, că Evreiĭ aŭ groază mare de racĭ, că nicĭ nu-i mănîncă şi nicĭ nu vor să-ĭ vază.

www.digibuc.ro

2289. Fricós ca ***Uvréŭ.***

(Fricos ca Evreŭ).

2290. Aurlă ca ***Uvriòă.***

(Strigă ca puiŭ de jidan).

2291. Nu-n' viḑúĭ, nŏ-avḑi'ĭ ca ***Uvréŭ.***

(N-am văzut, n-am auzit ca Evreŭ).

A nega, a nu spune adevărul ca Evreul.

Notă. — Evreiĭ sînt recunoscuțĭ, ca oamenĭ carĭ se ajută între sine. Și cînd e vorba sa mărturisească ceva în contra compatrioților lor, nu o fac în ruptul capuluĭ.

2292. Arîdi ca ***Uvréŭ.***

(Înșală ca Evreu).

2293. ***Uvreŭlu*** și da și strigă.

(Evreul și dă și strigă).

A fi vinovat și cu toate acestea a se plînge ca un nevinovat.

2294. G'ură ca ***Uvréŭ.***

(Jură ca Evreu).

A jura falș.

2295. S-lĕagă ca ***Uvreŭlu.***

(Se leagă—de om—ca Evreul).

A se ține de capul nostru. Arată spiritul comercial al Evreuluĭ, împins la extrem.

2296. Murdárĭ ca ***Uvreĭl'i.***

(Murdarĭ ca Evreiĭ).

In mahalale evreeștĭ de prin Salonic, Bitolia, Evreiĭ, fie că trăesc maĭ multe familiĭ evreeștĭ la un loc, fie că serviciul municipal nu ĭeste așa de riguros, domnește o mare necurățenie, care a trebuit să dea naștere zicătoareĭ de maĭ sus, care se aude și în turcește.

2297. Țe u vreĭ, că ***vaca*** ț-umpli cîldarĕa cu lapti, ș-tu soni-l' da cu cloța.

(Ce țĭ-e că vaca țĭ-umple căldarea de lapte și în urmă țĭ-o varsă cu piciorul).

2298. Bună-ĭ ***vaca,*** ma-ĭ viță̆arcă.

(Bună ĭeste vaca, dară ĭe viționsă).

www.digibuc.ro

Fiind-că după ce o mulgĭ, îţĭ varsă laptele.

2299. Di la ***vaca***.

(De la vaca).

Adică: din Grecia.

Notă. — Cauza pentru care în limbagiul figurat Aromînii numesc Grecia: *Vacă*, ieste, că pe greceşte se numeşte: Ἑλλαδα,. ear Aromînii de prin Macedonia şi Albania, neputînd pronunta bine Ἑλλαδα, pronunţă γελάδα=vaca.

2300. L'-fită' ***vaca*** (pŏarca).

(I-a fătat vaca).

A fi vesel.

Vezĭ: *că pîrli*.

2301. Aţél din ***vale***.

(Acela din vale).

Adică: Dracul.

Notă. — Se crede, că locuinţele dracilor sînt vaile cele prăpastioase.

2302. Tuţĭ caléa, nîs ***valĕa***.

(Toţĭ—mĭerg—calea, dînsul—mĭerge—valea).

Pentru cine nu se poartă aşa cum toată lumea se poartă.

2303. ***Vatra*** (casa) xĕană nu ncîlḑaşti.

(Căminul străin nu încălzeşte).

Dür 334. I. 169: Eigen Feuer und Herd kocht wohl.

2304. Tu ***vatra*** ta ş-c'inuşa ardi.

(In vatra ta şi cenuşa arde).

Lîngă căminul tău toate îţĭ fac cald.

2305. Alimtu di ***văţĭ***.

(Lins de vacĭ).

Se zice în batjocură acelor spînĭ; femeilor carĭ se sulemenesc.

2306. Il' batĕ-a ***vĕară***.

(Lĭ cîntă a vară).

Dr. Lĭ cîntă cucul.

Germ. Sein Weizen blüht.

Cînd lĭ mĭerge bine de tot.

www.digibuc.ro

2307. Tută *vĕara* «cîr cîr cîr», tută ĕarna «ngîr» şi «mîr».

(Toată vara «cîr cur cîr»—în rîsete, adică,—şi toată earna «ngîr şi mîr»,—în certurĭ).

Se aplică acelor, carĭ, cît ĭe vara petrec şi nu muncesc, pe cînd earna apoĭ, simţind nevoĭe şi lipsă de hrană, se ceartă între eĭ în familie. Tot aşa:

2308. *Vĕara* tută tu cîntare, ş-ĕarna tută tu uhtare.

(Vara toată numaĭ în cîntare, şi earna toată în suspine).

2309. Ş-tini s-crech, bîrbate, ĭo *vĕdŭă* nu armî'n.

(Şi tu dacă aĭ crapă, bărbate, eŭ nu rămîiŭ văduvă).

2310. «Cum mi *veḑĭ* şi cum ti ved».

(«Cum mă vezĭ şi cum te văd»).

Isp. 57. Adevărul este cum te văz şi cum mă vezĭ.

2311. Albanezeşte: *Vĕla* me vla işţă vla.

(Aromînul cu frate sînt frate).

Notă. — In localităţile, unde Aromînii trăesc în contact cu Albanejiĭ, se împacă foarte bine, ducînd o viaţă frăţească.

2312. Πέντι βλάχοι ἕνα παζάρι,
δέκα γρέκοι ἕνα γουμάρι.

(Cincĭ Aromînĭ, un tîrg, zece grecĭ, un măgar).

Notă. — Grecii, ca să arate firea vioae, energică a Aromînuluĭ, zic despre dînşiĭ, că e destul ca cincĭ Aromînĭ să facă un tîrg întreg.

Aromînul explică precum urmează zicătoarea aceasta.

«Cincĭ Aromînĭ, zice el, sînt în stare să facă un tîrg întreg, pentru că fie-care din eĭ poate să vie în tîrg cu cel puţin cincĭ catîrĭ încărcaţĭ cu marfă. Pe cînd zece grecĭ nu sînt capabilĭ nicĭ un măgar să încarce, fie-cînd se duc în tîrg, fie-cînd se întorc, de oare-ce fieşte-cine dintre dînşiĭ se duce să tîrguiască ăl mult marfă cît încape într-o traistă, ceva orez, unt de lemn, niscaĭ fasole, etc.

2313. *Viḑúĭ* ş-pîţi'ĭ.

(Văzuĭ şi păţiĭ).

cfr. Cu chiŭ cu vaĭ.

Adică cu mare greutate, şi după multe necazurĭ.

2314. *Vimtu* sĕamin', furtună adún'.

(Vînt semenĭ, furtună adunĭ).

Isp. 1216.

2315. Lŏat di *vimtu*.

www.digibuc.ro

(Luat de vînt).

Germ. Der ist vom Wind genommen.

A fi sărit în minte.

2316. ***Vimtul*** bati şi múntili aurlă.

(Vîntul bate—suflă—şi muntele urlă).

Pentru cine se laudă cu munca altuia.

2317. Ţe ***vimtu*** tĕ-aduţe pe la noĭ ?

(Ce vînt te aduce pe la noĭ).

Z. 334. Milescu.

2318. Bati ***vimtu*** tu hîvani.

(Bate vînt).

cfr. gr. Ἀνέμον γεωργεῖς. Zenob. I, 99;

Dür. II, 379.

2319. Nu suflă ***vimtu*** curat.

(Nu suflă vînt curat).

A nu mirosi bine.

2320. Bati ***vimtu***.

(Bate vînt).

A aiurî.

cfr. Bate apa-n piuă. Germ. Seil aus Sand, wie hällt das Band.

Ἐξ ἀμου σχοινίον πλέκεις. Greg. Cypr. III, 46.

W. p. 27, 4.

2321. Lucrul dit ***vițină*** totna-ĭ cama bun.

(Lucrul din vecinătate, totdauna ĭeste maĭ bun).

2322. S-nîiri ***vîcarlu*** (cîprarlu) pri hŏară.

(S-a supărat văcarul (căprarul) pe sat).

Povestea vorbiĭ despre supărarea văcaruluĭ pe sat, dată de A. Pann în *Povestea vorbeĭ*, Buc. 1883, p. 101, se aude şi la Aromînĭ.

2323. Bagă-l' ***vîfia***.

(Bagă-ĭ vopseala).

A părăsi pe cine-ca.

Vezĭ : bagă-l' ***cruțĕa***.

www.digibuc.ro

2324. Fă ţe ḑiţi *vînghi'eli'lu* ma nu ş-ţe nu ḑiţi.

(Fă ce zice Evangelia, dar nu şi ce nu zice).

Povestea vorbeĭ: Un călugăr citise în evanghelie că, dacă îţĭ dă unul o palmă, să-ĭ întorcĭ şi pe cea-laltă. Intîlnit de un Albanez, a căpătat o palmă şi apoĭ a întors şi pe cea-laltă. Văzînd Albanezul că călugărul îe moale, îl constrînge să-l ducă în circă pe un suiş. Călugărul conformîndu-se preceptuluĭ evanghelic s-a supus. Abĭa a făcut cîţi-va paşĭ cu Albanezul în spinare, cînd acesta a început să lovească cu picĭoarele pe călugăr, ca să meargă maĭ îute. Dacă a văzut aşa călugărul, «a l zice, asta nu o spune evanghelia l» şi trîntind jos pe Albanez l-a junghiat cu ferestrăul.

2325. Va li *von'* tuti.

(O să le borăştĭ pe toate).

A ĭeşi prin nas cuĭ-va toate.

2326. Criştín di *Vrĕáştina.*

(Creştin de Vreaştina).

Vreaştina este un sat în Epir, unde toţĭ sătenii sînt de religiune musulmană. Se zice în batjocură pentru cine nu e creştin cum se cade, care mănîncă de dulce în zi de post, care e răŭ.

Vezĭ: *Turcu.*

2327. Ca Mihălĭ di *Vrĕáştina.*

(Ca Mihalĭ din Vrĕaştina).

Pentru cine vorbeşte alandala.

2328. Ca *vulpĕa* cu cŏál'ili a ţapluĭ.

(Ca vulpea cu coaele ţapuluĭ).

Adică: A aştepta ceva în zadar.

Notă. — Vulpea văzînd, că se clatină c.... ţapuluĭ, a crezut că vor cădea să le mănînce.

2329. Sĕ-aciţă' di pátruli (c'ic'ŏare) *vulpĕa.*

(S-a prins de citeşĭ patru picĭoarele).

Z. 2677. A intrat vulpea în sac.

2330. *Vulpĕa* cît este de şirĕată, cadi tu stîpiţă).

(Vulpea cît este de vicleană cade în cursă).

Z. 2671. Milescu.

2331. Cît este şirĕată *vulpĕa*, multe orĭ maş cade n-princă.

Andr. Bagav. p. 99.

www.digibuc.ro

(Cît e vulpea de vicleană, de multe orĭ cade în cursă).
Z. 2671.

2332. ***Vulpe*** vĕacl'ë.
(Z. 2685. Vulpe bătrînă).

2333. Ţe ***vulpe*** tăcută-ĭ!
(Ce vulpe tăcută ĭeste).
A fi prefăcut.

2334. Şi ***vulpĕa*** sĕ-acaţă di pătruli c'ic'ŏari.
(Şi vulpea se prinde de cîteşĭ patru picioarele).
Dür 120. I. 58: Man fängt auch wohl den geschickten Fuchs.

2335. Sĕ-acîţă' ***vulpĕa*** di pátruli c'ic'ŏari!
(S-a prins vulpea în cîte patru picioarele).
Borchar 873 s. 350. Da stehen die Ochsen am Berge. Syll 137. Nunc meae in arctum coguntur copiae.

2336. ***Vulpĕa*** carĭ nu ag'unḑĕá aúili, ḑiţĕá că-s acri.
(Vulpea dacă nu ajungea struguriĭ, zicea că sînt acri).

2337. ***Vulpĕa*** cînd z-viḑú fîr cŏadă, vru s-li facă tuti cóluvi.
(Vulpea, cînd s-a pomenit fără coadă, a vrut să le facă pe toate bercĭ).
Z. 2675.

2338. Cap de ***Vurgar***. (saŭ: vurgîrescu).
(Cap de bulgar).
Cap prost.
Notă. — Bulgariĭ sînt consideraţĭ de *capite grŏase.*
Vezĭ *Ocan, Zdángan.*

2339. Ună minti ş-aţĕá ***vurgărĕască***.
(O minte şi acea bulgărească).
Adică: proastă, mitocănească.

2340. Nişti ari ***V'anĭ*** tu tastru.
(Nişte (ceva) are Ianĭ în traistă).
Notă — Iani a prins pe nevasta luĭ vinovată şi o bătea cu traista. Nevasta plîngea şi lumea se mira, de ce plînge, căcĭ o bătea cu traista, care nu doare. Bine dar Iani avea ceva în traistă: o peatră.

www.digibuc.ro

2341. Canda v'in *v'aníţarli!*
(Parcă vin jeniceriĭ!).
Exprimă spaïma.
cfr. Parcă aŭ dat Turciĭ.

2342. Ca *v'aniţar* face.
(Ca ieciner face).
A se purta răŭ, furios cu lumea, a nu se împăca cu nimic.

2342. *V'aspe* ĕaste.
(Z. 2628. A fi ca o vĭespe).
Adică: înţepător.

2343. Arsîrí ca nţăpát di *v'aspi.*
(A sărit ca înţepat de vĭespe).

2344. D-ĭu si-l' daŭ la *v'atru,* îl' daŭ la hîsáp.
(De unde să daŭ la doctor, daŭ (maĭ bine) la măcelar).

2345. Di cîndu íşiră *v'ăţrîl'i*, mor luměa cama multu.
(De cînd aŭ eşit, aŭ apărut, doctoriĭ, moare lumea maĭ mult).

2346. Ca *v'arv'ir.*
(Ca mercuriŭ).
Adică, care-ţĭ fuge din mînă. Baniĭ sînţ ca mercuriŭ, adică care nu stă la un loc.
Z. 429.

2347. Ari *v'ermu* la cur.
(Are vĭerme la c..).
A fi neastîmpîrat.
Z. II, 2830: Lĭ joacă şoareciĭ 'n călcîe.

2348. Ca *v'ermul* s-mintĕaşte.
(Se zvîrcoleşte ca un vĭerme).
Pentru cine nu se astîmpără.

2349. Ari *v'ermu* la ínimă.
(Are vĭerme la inimă).

2350. *V'ermul* aţél n'iclu, pescul aţél mare acaţă.
(Vĭermele cel mic, prinde pe peştele cel mare).

www.digibuc.ro

2351. L-mîcă *v'ern'il'*.

(Îl mănîncă vîermiĭ).

De necurăţenie; de sărăcie mare.

2352. Va v'ină *v'ic'a* -mbîrv'ic'a.

(Va veni v'icea -mbîrv'icea).

Se obicĭnueşte la nuntă, ca rudele mireseĭ să fie învitate la mire şi ospătate: Apoi sînt învitate rudele mireluĭ la mama mireseĭ. Faptul acesta din urmă se numeşte: *mbîrv'icea*. Se întrebuinţează ca să arătăm, că va veni şi rîndul nostru.

2353. Murĭ *v'ifta* ţe tĕ-alîvdă.

(A murit ţiganca care te lăuda).

Se zice pentru cine se laudă singur.

2354. Afirĕá-mi, dŏamne, di cîtigurii *v'iftĕască*, şi di uspiţil'e turţĕască.

(Păzeşte-mă, doamne, de calomnie ţigănească, şi de prietenie turcească=referitor la funcţionariĭ turcĭ).

2355. *V'iftul* ş-amiră' s-ag'ungă, tot v'iftu v-armînă.

(Ţiganul şi împărat să ajungă, tot ţigan o să rămîe).

2356. *V'iftul* cînd amiră' intră', tată-su ninte spînḍură'.

(Ţiganul cînd a intrat — s-a făcut — împărat, pe tatăl său întîĭ a spînzurat).

2357. *V'iftul* (ag'umtu) vîsil'é, tatî-su ninte ş-til'é.

(Ţiganul dacă a ajuns rege, pe tatăl său înainte a tăĭat).

2358. *V'iftul* ş-c'elnic, la cîrbún' va-l' h'bă mintĕa.

(Ţiganul şi celnic devenind, la cărbunĭ o să se gîndească).

ngr. Cal'a pendi cárvuna, ch'i perv'a h'il'a próvata.

Maĭ bine cincĭ cărbunĭ, de cît o mie de oĭ.

2359. Caθi *v'iftu* ţirlu ş-alavdă.

(Fie-care ţigan îşĭ laudă ciurul).

Tot ţiganul îşĭ laudă cĭocanul.

Iedem Narre gefällt seine Kappe.
Dür 827. I. 441. Ieder Krämer lobt seine Ware.

2360. *V'iftul* j-vîsil'é, amoně ş-cîftá.

(Ţiganul şi împărat dacă a ajuns, nicovala îşĭ cerea).

www.digibuc.ro

Dür 426. I. 216. Der Esel ist ein Esel, und käm'er auch nach Rom. It. Bos, bos dicetur, terris uticumque videtur (mlt).

2361. Cîndu vru z-g'ŏacă ***v'iftul***, s-arupsi ti'mpîna.
(Cînd a vrut să joace ţiganul, se rupse toba).
cfr. Undə-ĭ aţa maĭ supţire, acolo se rupe.

2362. Cîndu vru şi ***v'iftul*** z-g'ŏacă, sĕ-arupsi cŏarda.
(Cînd a vrut şi ţiganul să joace, se rupse coarda de vioară).

2363. Ag'umsim ş-noĭ ***v'ifţîl'***, ma laiŭ di greţl'i.
(Am ajuns şi noĭ ţiganiĭ maĭ răŭ de cît greciĭ).
ngr. Ch'imis i v'iftĭ catîndisámi h'irotirĭ ap tus Grech'.
(Aşa spun ţiganiĭ din Prevezza).

2364. Plŏai cu sŏari, ***v'ifţîl'*** îm pîzari.
(Ploae cu soare, ţiganiĭ la tîrg).
cfr. Treanca, fleanca, mere acre.

2365. S-nu-l vĕadă ***v'inlu*** tu mîn' xĕani.
(Să nu-l vază vinul în mîniĭ străine).
Pentru cine umbla mereŭ beat.

2366. ***V'itría*** ţinţi paráḑĭ ĕasti, ma carĭ u şti?
(Doctoria cincĭ parale costă, dar, cine o cunoaşte?)

2367. ***V'itria***-ĭ dĭ-un parâ', ma carĭ u şti.
(Leacul se face cu un ban, dar cine-l cunoaşte).

2368. Mŏartĕa ş-tu ***v'ilii*** tĕ-află.
(Moartea şi în sticlă te află).

2369. ***V'izmade!***
(Cînd cine-va e alungat dintr-o parte, pentru tot-dauna).

2370. Cişarĕa al ***Zamă***.
(Stîna luĭ Zamă).
Adică: Stînă fără noroc, care nu aduce nicĭ un folos.

2371. ***Zvŏari*** multe, ftoh'e mari.
(Vorbe multe, sărăcie mare).

Z. II, 6363 Ghicu.

www.digibuc.ro

2372. L'-ciḑú *zborlu* mpadi.
(I-a căzut vorba jos).
A nu-ĭ fi ascultat cuvîntul, rugămintea.

2373. Din *zbor-zbor*, ĕasi civgălu.
(Din vorbă în vorbă ĭese cearta).

2374. *Zborlu* aţél urîtlu ca cîmbana s-avdi.
(Vorba rea se aude—departe,—ca un clopot de biserică).

2375. *Zborlu* arău-ĭ ca gugoşlu.
(Vorba rea ĭe (ĭute) ca glontele).

2376. *Zborlu* ară'ŭ, ne cu cal, ne cu zîgár lŏ-acáţĭ.
(Vorba rea nu o prinzĭ nicĭ cu calul nicĭ cu ogarul).
Dür. Gered't gered't, man kann's mit keinem Schwamm auswischen.

2377. *Zborlu* dulţi, mult aduţi.
(Vorba dulce mult aduce).
Dür. 709. II. 403. Mit guten Worten fängt man die Leute.

2778. Adusi *zborlu*.
(A aduce vorba).

2379. Omlu cu minti, z-bati cu *zborlu*.
(Omul cu minte se bate cu vorba).

2380. Nu işí di *zbor*
(N-a ĭeşit de cuvînt).
A se ţine de cuvînt.

2381. P-ĭu l'-ĕasi *zborlu*, l'-ĕasi ş-súflitlu.
(Pe unde-ĭ ĭese vorba, tĭ ĭese şi sufletul).
Pentru cine este om de cuvînt.

2382. *Zborlu* dulţi ŏáspiţl'i adaogă.
(Vorba dulce prietiniĭ adaogă).

2383. *Zborlu* aduţi zbor.
(Vorba aduce vorbă).

www.digibuc.ro

2384. Di *zbor*-zbor, ag'unḑi la ful'ór.
(Din vorbă în vorbă ajungĭ la fuĭor).
Adică la ceartă, la înhăţare, la pus mîna în păr (fuĭor).

2385. Si *zburî'm* tra s-nu durn'ím.
(Să vorbim ca să nu dormim).
Z. II. 6479.

2386. Carĭ multi *zburaşti*, lucru nu biţĕaşti.
(Cine multe vorbeşte, lucru nu isprăveşte).

2387. Carĭ *zburaşti*, vindi; carĭ ascultă, acúmpiră.
(Cine vorbeşte, vinde; cine ascultă cumpără).

2388. *Zburaşti* cu morţil'.
(Vorbeşte cu morţiĭ).
A aĭurĭ, a vorbi alandala.

2389. Aŏá li *zburî'm*, aŏá s-lĕ-alîsă'm.
(Aci vorbim, aci să le lăsăm).
Arată discreţie.

2390. 'Dadún *zburî m*, ahorv'a 'cîch'isím.
(Impreună vorbim, separat înţălegem).
Z. II, 5990. Amîndoĭ vorbim, dar başca ne înţălegem.

2391. Cî ţe s-nu *zburî'm*, cînd va dăm paraţl'i.
(De ce să nu vorbim, parcă o să dăm parale).

2392. Carĭ *zghilĕaşti*, lucru nu biţĕaşti.
(Cine se jeleşte, lucru nu isprăveşte).
Z. 53806. Ghicu.

2393. Si *zgrîmă* n-cap.
(Se zgîrie la cap).
Se zice, cînd cine-va rămîne cu pofta în cuĭ.
Tot cu acelaş senz:
Si *zgrîmă* ĭu nu-l mîcă.
(Se zgîrie, unde nu-l mănîncă).

2394. Si *zgrîmă*, ĭu-l mîcă.
(Se sçarpină, unde-l mănîncă).

www.digibuc.ro

2395. ***Zguria*** mîcă şi h'er.
(Rugina mănîncă—roade—şi fĭerul).

2396. ***Zînatĕa-ĭ*** bilig'ic de amálamă.
(Meşteşugul ĭeste brăţară de aur).

2397. ***Zînatĕa*** nvĕaţ-u ş-las' nu lipsĕască.
(Meşteşugul învaţă-l şi las' să nu trebuĭască).

2398. Omlu cu ***zînati*** nŏ-ag'ună.
(Omul cu meşteşug nu flămînzeşte).

2399. Nŏ ari ***zmĕană*** la c...
(N-are nicĭ izmene la c...)
A fi cu totul sărac.

Vezĭ : cîmeaşi.

2400. Ş-umplù ***zmĕánili.***
(S-a umplut izmenele).
De frică.

2401. ***Zmolcul*** nu sĕ-aspari di nĕaŭă.
(Muntele Zmolcu nu se teme de zăpadă).
Notă. — Muntele Zmole este aşezat spre V. de Samarina, Epir.

2402. Lu ***zmúlsiră.***
(L-au zmult).
Se zice pentru cine este înşelat şi jupuit.

2403. ***Zorĕa*** scŏati untu-lemnu.
(Nevoĭe scoate—produce—unt-de-lemn).
Dür 190. II, 105. Not bricht Eisen.

2404. Tu ***zori*** j-draclu (luplu) acáţĭ di urecl'i.
(In nevoĭe şi pe dracul (lupul) îl prinzĭ de urechĭ).

2405. ***Zorĕa*** h'ari frînḑi.
(Nevoĭa fĭere rupe).

2406. Cu ***zorĕa*** poţĭ s-l'aĭ, nu poţĭ z-daĭ.
(Cu forţa poţĭ să ĭeĭ, nu poţĭ să daĭ).

www.digibuc.ro

2407. Cu *zore* s-adară, lişór sĕ-asparḑi.
(A nevoĭe se face, lesne se stricĕ).

2408. Cu *zurlu* z-baḑĭ mintĕa, zurlu h'ii.
(Cu nebunul ţţĭ bagĭ mintea, nebun eştĭ).
cfr. Spune-mĭ cu cine te însuţeştĭ, să-ţĭ spuiŭ cine eştĭ.

2409. *Zurlul*, zurlu lu aduţĭ n-cali.
(Pe nebun, nebunul îl regulează).
Dür 358 II. 179: Ein Keil treibt den andern. lt. Cuneus cuneum trudit. Cuiŭ pe cuiŭ se scoate afară.

2410. *Zurlul* nŏ-ari cŏarni si-l cunoşti.
(Nebunul n-are coarne să-l cunoştĭ).

2411. *Zurlu* fu tînir, zurlu ş-aúş.
(Nebun a fost ca tînăr, nebun e şi bătrîn).
Ngr. Iδis v'eru palavó, teθch'os itan ch'i s-ta n'ata.
(Aĭ văzut bătrîn nebunatic, aşa a fost şi în tinereţe).

2412. Faţi *zurléţĭ*, ca fic'ór.
(Face nebuniĭ ca băet).

2413. Ş-lo *zverca*.
(S-a luat gîtul).
Z. 572. A se duce pe copcă.
A se prăpădi.

www.digibuc.ro

ADAOS LA PROVERBE, ZICĂTORI, IDIOTISME, ETC.

2414. «*Acló* si-l' h'ibă».

(Acolo să-ĭ fie).

Notă. — Se zice, cînd vrem să abatem răuc. Să-ĭ fie răul de cap acolo, nu aci la vre-unul din ceĭ prezenţĭ.

2415. O *agudí!*

(A lovit-o!)

A şters-o.

2416. «*Ăĭdi-ăĭdi*» easti.

(A fi cine-va: «*Ăĭde-ăĭde*»), ĭeste a fi prost.

O persoană care judecă nu consimte imediat să facă ce-ĭ spuĭ, fără să judece întîĭ şi fără să vază prin urmare, ce-ĭ, ce nu-ĭ.

Vezĭ No. 1733.

2417. Nu lŏ-*ălĕapsi* di ţivá.

(Nu l-a ales de nimic).

A ocărî pe cine-va.

2418. Me-*algh'i.*

(M-a înălbit).

A ne căzni prea mult.

(Ca albina e plin).

2419. C-*algh'ina-ĭ* plin.

Bogat, că nu-ĭ lipseşte nimic.

2420. Ca algh'ină-ĭ *avút.*

(Ieste bogat ca albina).

2421. Ca *Alìpîşé ti* porţi.

www.digibuc.ro

ADAOS LA PROVERBE, ZICĂTORI, IDIOTISME, ETC.

2414. «*Acló* si-l' h'ibă».

(Acolo să-ĭ fie).

Notă. Se zice, cînd vrem să abatem răul. Să i fie raul de cap acolo, nu aci la vre-unul din cei prezenti.

2415. O *agudí!*

(A lovit-o!)

A şters-o.

2416. «*Ăĭdi-ăĭdi*» easti.

(A fi cine-va: «*Ăĭde ăĭde*), ĭeste a fi prost.

O persoană care judecă nu consimte imediat să facă ce-ĭ spuĭ, fără să judece întîĭ şi fără să vază prin urmare, ce-ĭ, ce nu-ĭ.

Vez No. 1733.

2417. Nu lŏ *alĕapsi* di ţivá.

(Nu l-a ales de nimic).

A ocărî pe cine-va.

2418. Me-*algh'i*.

(M-a înălbit).

A ne căzni prea mult.

(Ca albina e plin).

2419. C-*algh'ina-ĭ* plin.

Bogat, că nu-ĭ lipseşte nimic.

2420. Ca algh'ină-ì *avút*.

(Ieste bogat ca albina).

2421. Ca *Alìpîşé ti* porţí,

www.digibuc.ro

(Ca Ali-paşa te porţĭ).

A se purta ca un tiran.

2422. Bînĕaḑă dĕ-*amincʻúniľĕa*.

(Trăeşte cu mincĭunĭ).

Se zice de cel, care este sărac prăpădit, care o duce greŭ.

2423. Loclu *amirărescu* toţĭ îl ursescu.

(Loc împărătesc— public—toţĭ îl stăpînesc).

cfr. Lt. Nemo quemquam ire prohibet publica via.

2424. Dĕ-afŏară hʻilʻŭ dĕ *amiră'*, ş-tu pungă nŏ-ari pară.

(De pe din afară fiŭ de împărat şi în pungă n-are ban).

Comunicat de d. I. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2424bis Va ligari l-avʻu *Andónĭ*.

(Trebuĭe legat la S-tul Anton).

A fi nebun.

In Peninsula balcanică, s-tul Anton ĭeste sfîntul prin excelenţă, care persecută pe dracĭ, şi-ĭ alungă din corpul oamenilor. La bisericele saŭ monastirile acestuĭ sfînt se aduc alienaţiĭ ca să se vindece.

2425. Ca tŏ *andîrsia* ţĕa marĕa.

(Ca în revoluţiunea cea mare).

Notă. — Prin revolutiune mare înţeleg. Aromînĭĭ de la Pind revolutiunea de la 1854 cînd comunele Samarina şi Avela aŭ încercat a se scapa de supremaţia turcească, împinse de spiritul de *crestinătate* şi de agenţiĭ grecĭ. Se întrebuinţeatʻă ca sa arătʻîm zăpăceală şi spaĭmă.

2426. Lʻ-*angînă'* ună!

(L-a cîrpit una!).

Notă. — *Angán*, propriŭ înseamnă: cîrlig (cîrlige, oile, etc.).

2427. Va *ansîrari*.

(Iĭ trebue să fie sărat.

A avea poftă de bătae.

2428. Cîtr *aŏá* fĕáţică alanţî.

(Pe aci aŭ apucat ceĭ lalţĭ)

Ngr. σσὰ δῶ ἔκαμαν οἱ ἄλλοι.

Idem.

www.digibuc.ro

2429. L'-da ***apă***.

(Iĭ dă apă).

A înşela pe cine-va.

2430. Il' curmă' ***apa*** di la mŏară.
(I-a curmat—ĭ-a tăĭat—apa de la moară).

2431. Tu nă ***apală*** z-duţi.

(S-a dus într-o fugă).

Notă. — *Apala* înseamnă: spada, fulg, lîna alba şi bine scarmanata.

2432. L-bîgă' pri ***api-l'***.

(L-a băgat în apele sale).

A-l înduplecă.

2433. Nu da ***arad̆ă***.

(Nu dă rînd—la vorbă).

A vorbi fără nicĭ un şir.

2434. L-bîşară ***araţi***.

(L-aŭ sărutat rece).

Adică: mort.

2435. Ţ-faţi *ară'ŭ*.
(Iţĭ face răŭ).

Adică: şterge-te pe buze.

2436. Unä minti ş-aţĕa' ***arbînşască***.

(O minte şi acea albanezească).

Adică: nebunatică, zburătoare, nechibzuită.

Vezĭ No. 95 p. 427.

2437. Pînă s-intră ***aric'lu*** tu casa brŏăticluĭ ş-a poĭa lu scŏati dip.

(Pînă ce să intre ariciul în casa broaşteĭ şi apoĭ îl scoate cu totul).

D-l Tacit Nic.

Arată ingratitudine. Ariciul s-a rugat de broască, să-ĭ facă un loc în casa luĭ, «căci», zicea el, după ce se adunase cu totul şi se facuse mititel, «uĭte, mie nu-mĭ trebuie decît foarte puţin loc».

Broasca, văzîndu-l, că este aşa de mititel şi aşa de zmerit, l-a poftit, să intre.

www.digibuc.ro

Abĭa întrodus aricĭul şi începu puţin cîte puţin să se umfle şi pe cît el se umfla pe atît broasca se da maĭ la o parte.

«Dar ce facĭ, frate, ĭĭ spune broasca, nu vezĭ, că mă scoţĭ cu totul afară.

Dar şiretul ariciŭ rîzind în barbă zise:

«De! dragă, aşa mă apucă pe mine cîte o dată.

Umflă-te şi mereŭ umflă-te, bĭata broască s-a văzut silită să easă cu totul din casa-ĭ.

2438. Cît traḑi *arina*.

(Cît e arina).

Arată: mulţimea.

Vezĭ: *Frinḑa, spruna, metura, stĕălile.*

2439. Nu va tĕ-*arisĕască*.

(N-o să-ţĭ placă).

A răbdà, a-şĭ pune pofta în cuiŭ.

2440. L-lo *arĭŭlu*.

(L-a luat—tîrît—rĭul).

Cînd opinia publică, cînd mulţimea nenoroceşte pe cine-va.

2441. *Arondu*—arondu.

2442. *Armînĕaşte!*

(Romîneşte).

Adică: verde.

A spune ceva pe şleaŭ.

2443. Sĕámină *aróv* (uróv).

(Samănă ovăz).

A avea fricà.

2444. Carĭ nŏ-ari *arşini* di ŏamin', nŏ-ari şi di Dumniḑă'ŭ.

(Cine n-are ruşine de oamenĭ, n-are nicĭ de D-zeŭ).

2445. Cŏ-*arusfetĕa* ascách' şi di cap di om.

(Cu mită scapĭ şi de cap de om).

Adică, chĭar cînd omorĭ om.

2446. Pînă s-*ascúchĭ*.

(Pînă să scuipĭ).

www.digibuc.ro

Îndată, în timp cît se poate de scurt.

Vezĭ p. 21, rîndul 1—12.

2447. Ne ţe mîcă' *asĕară* nu ş-aduţĕ aminte.
(Nicĭ ce a mîncat asară, nu-şĭ aduce aminte).
A fi uĭtuc.

2448. Canda l' ţiţĕá vîră : «aspuni!»
(Parcă-ĭ zicea vre-unul : spune !»).
A nu putea păstra secretul.

2449. Nu cunŏaşti cît îl' ţîni *aumbra*.
(Nu cunoaşte cît îĭ ţine umbra).
A nu-şĭ cunoaşte vîrful nasuluĭ.

2450. Cît *aúş* s-h'ibă omlu, bana-ĭ dulţi.
(Cît de bătrîn să fie omul, viaţa este dulce).

2451. Tora tu *auşami* (auşatic), scŏti, cal, g'unami (g'unatic).
(Acuma la bătrîneţe, arată, calule, voinicie).
ngr. Tora s-ta v'irámata, maθe v'eru γrámata.
Acum la bătrîneţe învaţă bătrînule carte.

2452. Me *auşí*.
(M-a îmbătrînit).
De necazurĭ marĭ.

453 Nu z-duţe la *avinare* cu tufech'a gŏală.
(Nu se mîerge la vînătoare cu puşca goală).

2454. Ş-u bîgă' apa tŏ-*avlách'ă*.
(Ş-a băgat-o — a adus-o — apa în canal).

Vezĭ No. 1344. p. 555.

cfr. Er hat sein Schäfchen în's Trockne gebracht.

2455. Lŏ *acră'*.
(L-a răcorit).
A-l frecà.

2456. Alţĭ lucrĕaḑă *av'în'ili* ş-alţĭ stricoară busli.
(Alţiĭ lucrează viile şi alţiĭ strecoară butoaele pline cu vin).

www.digibuc.ro

2457. — ***Ba !***
— Baĕa Nihori.

(«Ba!» — «Baea ĭeste la Nihori».

Cînd cine-va răspunde «ba!» ceea ce arată un răspuns obraznic, aşa cum nu se cade sa se raspunză, atunci i se răspunde prin: *Baea Nihori.*

Notă. — Nihori este un sat în Tesalia.

2458. ***Báligă !*** (Baliga).

(Se zice unuĭ nemernic, om moale).

2459. Cidú tu ***baltă***.

(A căzut în lac).

Adică: s-a pierdut.

2460. Ca cal ***bal'ŭ***.

(Ca cal breaz).

Se cunoaşte ca cal *bal'ŭ*, ca cal breaz.

2461. ***Bană*** acîţată cu h'irlu.

(Viaţă prinsă cu aţă).

cfr. Viaţă cîrpită cu aţă.

2462. Nu-l' da ***bană***.

(Nu-ĭ dă viaţă).

A nu lăsà liniştit, a nu da pace cuĭva.

2463. Omlu ari şi ***bană*** ş-mŏarti.

(Omul are şi viaţă şi moarte).

Pentru aceasta trebuĭe să lucreze mereŭ, ca să trăiască bine, dacă trăeşte, şi sa nu lase pe drumurĭ pe copiĭ, în caz de moarte.

Notă. — Nihori este un sat în Tesalia.

2464. Cişarea al ***Barba-V'anĭ***.

(Stîna luĭ Barba Ianĭ).

Adica: fără nici o regulă, fără nici un folos norocos.

2465. ***Barţlul !***

La întrebărĭ carĭ nu sînt la locul său, cînd cine-va ne plictiseşte cu o stăruitoare întrebare despre un lucru oare-care, i se raspunde prin: *barţlul* (cel breaz), ca sa înceteze de a ne maĭ întreba.

2466. Tĕ-adiáşĭ ***Bazdagh'ánĭ***.

www.digibuc.ro

(Te aŭ făcut Bazdaghĭanĭ).

Adică: A deveni păcală.

Notă. — Anecdotele referitoare la Bazdaghĭani sînt numeroase şi se vor vedea la: *Anecdote Aromîneşti.*

2467. Uh! ***bărbaţl'i*** cumu-l bĕa.

(Uh, bărbaţiĭ cum îl beaŭ).

Vezĭ anecdota referitoare la aceasta în «Gazeta Macedonieĭ», No. 17, p. 3., datorită d-luĭ D. Vulcan.

cfr. No. 2144.

2468. Ca ***birbéc*** ĕasti.

(Este ca berbecele).

A fi gras, bine făcut.

2469. Ş-ŏ-aspusi ***bîcîrĕa.***

(Ş-a arătat arama).

Z. 423. A-şĭ arăta arama.

2470. ***Bîrbîtĕaşti.***

(Flecăreşte).

2471. Casă di ***bîrden'i.***

(Casă de *bîrden'i*).

Adică proastă, nedurabilă pentru mult timp; casă sărăcăcioasă.

Notă. — *Bîrdén'ili* sînt nişte plante, carĭ cresc în Tesalia.

2472. Aţîa ţ-adară ***brînlu,*** ş-an'ia n'- h'erbu grî'nlu.

(Ţie îţĭ dreg brîul şi mie îmĭ fierb grîul).

Aşa e lumea: unul rîde, altul plînge.

Notă. — După ce mirele ĭe gătit cu toate haĭnele de mire la sfîrşit i se dă şi brîul, ca să se încingă. Aceasta se zice: a drege (împodobi) brîul.

Grîul se fierbe, îndată ce cine-va a murit, aşa că la îngropare, se dă celor carĭ însoţesc pe mort, ca să-l ĭerte.

2473. M-***Brusa!***

(In Brusa).

Aşa se răspunde celor carĭ nu sînt mulţumiţĭ cu locul carĭ ocupă.

Notă. — In credinta poporuluĭ *Brusa* ar fi un oraş foarte depărtat şi nu tocmaĭ favorabil. A trămite pe cine-va în Brusa, echivaleaza cu a-l tramite în depărtărĭ, în exiliu, de unde nu se ştie, daca se întoarce sau nu.

Probabil ĭeste orasul *Brusa* din Asia mică, unde altă data se trami teaŭ deţinutiĭ, de carĭ acum se tramit în *Iemen.*

www.digibuc.ro

2474. Ari ***bubulíţĭ*** în cap.

(Are cărăbuşĭ în cap).

A avea gărgăunĭ.

2475. Tot-na l'-arîdi ***buţa***.

(Mereŭ îĭ rîde buza).

A fi fericit.

2476. Nu-l' arîsi ***buţa***.

(Nu-ĭ rîse buza).

A fi nefericit.

2477. Alinḑi-ţi ***bûţîli***.

(Linge-te pe buze; şterge-te pe buze).

2478. Strîmbă' ***bûţili***.

(A strîmbat din buze).

Omul strîmbă din buze, ca să-şĭ arate: neîncrederea, nepăsarea, putinţa.

2479. Trî ***bun*** ţ-u faţî?

(Pentru bine ţĭ-o facĭ?)

Cînd cine-va face ceva extraordinar.

2480. ***Bunĕaţa*** ţe u faţĭ, totna s-u taţĭ.

(Binele pe care-l facĭ, în totdauna să-l tacĭ).

2481. L-mîşcă ***buriclu***.

(Îl muşcă buricul).

A ĭubi, a ţine cu ĭubire la cine-va.

2482. Tî voŭ ş-tini, ma tră mini, ***buriclu*** n'-si bagă m-padi.

(Te ĭubesc şi pe tine, dar pentru mine mi se topeşte ini ma = lit. mi se lasă buricul în jos).

2483. N'-fuḑî ***buriclu***.

(Mĭ-a fugit buricul).

A se speria.

Notă. Se crede, că buricul se miscă din loc şi ca să fie readus la loc, se recurge la babe. (Vezi p. 256 No. 62).

www.digibuc.ro

2484. Cîti brîni ma multi l'-baḑı a *bâtil'eĭ*, alîntu ma sînîtŏasa s-faţi.

(Cîte cercurĭ maĭ multe îĭ puĭ butoìuluĭ, cu atît maĭ tare îl facĭ).

Cu cît îl stringĭ, îl pregoneştĭ pe cine-va, cu atît maĭ mult îl întăreştĭ.

2484 b's. Nu *calcă* mpadi.

(Nu călca pe jos).

De veselie mare, de mîndrie.

Com. de d-l T. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2485. Di mprostu dŏarmi ca pal'u-*calu*.

(Doarme de a-n picerele ca un cal bătrîn, prost).

cfr. Haec cantherino ritu mulier astans sominat, träumt stehend wie ein Gaul. Plaut. Men. 395.

2486. Lŏ-adusi n-*cali*.

(L-a adus în cale).

A înduplecá pe cine-va.

2487. Arcă' nă *cale*.

(Aruncă o cale).

Notă. — Drumul ce-l fac carvănarii, de unde încarcă ceva, pîna unde sînt întocmiţi, ca să descarce ce au încărcat, se numeşte *cale*.

Arcă nă cale, deci însemneaza, a făcut o data drumul pînă unde s au întocmit să aduca marfă încărcata.

2488. Lo *cali*.

(Luă cale).

Isp. 160. A lua cale multă.

A înainta.

2489. S-nu ţî-l astál' în *cali*.

(Să nu-l întîmpinĭ în drumul tăŭ).

Pentru cine este răŭ, cum n-a maĭ facut firea.

2490. *Cap* friptu.

(Cap fript).

Adică: grec.

Vezi: No. 875 şi sqq; 1078.

2491. *Cap* di grijŭ.

www.digibuc.ro

(Cap de griju).

A fi încăpățînat.

Notă. — Grijŭ ieste un arbore foarte tare.

2492. U scoasi n-*cap*.

(A dus-o, scos-o la capăt).

A izbuti.

2492. S-l' arăch' *caplu* şi s-fuḑĭ.

(Să-ĭ răpeştĭ capul şi să fugĭ).

Aşa se zice, cînd cine-va este frumos de tot.

2494. Ş-mîcă *caplu*.

(Şĭ-a mîncat capul).

A muri.

2494bis. Nu mi dŏari *caplu*.

(Nu mă doare capul).

Adică : altă grije n-am!

2495. S-aciţă' *caplu*.

(Ş-a prins — cu mîĭnele — capul.

Din cauza mînieĭ saŭ a uneĭ neplăceriĭ oare-care, orĭ a mirăriĭ, cine-va îşi prinde capul.

cfr. Wölff. 6,319. Ut frontem ferias. (Cic. ad. Att. I, 11), Vor Zorn und Umwillen schlägt man sich wohl vor die Stirn.

2596. Ca *carcanḑal* si nh'iḑi.

(Se înfige ca un *carcanḑal*).

Pentru cine se introduce în toate părţile, prin toate ascunzătorile.

2497. Tal'i tu *carni* v'ie.

(Taĭe în carne vie).

Wölff. VI. 338: It. ad *vivum* resecare = bis zum Fleisch.

2498. Bati *că'l'urli*.

(Bate drumurile).

A umbla fără căpătîĭŭ.

2499. *Ch'atra* grĕaŭă tu loclu a l'eĭ şede.

www.digibuc.ro

(Pĭatra grea în locul eĭ stă).

Omul bogat nu merge în străinătate.

Dimoan Mih

2499. Lis. Ciḑú ch'atra ş-n'-aciţa' *c'icŏarli.*

(A căzut peatra şi mĭ-a prins picioarele).

Cînd cine va ne cade pe spinarea noastra şi trebue, de voie de nevoie, să-l nutrim.

Com. de d-l T. Marcu.

2500. Ş-ul dĕadi caplu di *ch'atră.*

(Şĭ-a bătut capul de pĭatră).

A-ĭ părea răŭ; a se căi de ceva.

Dimoane Mih.

2501. Arcă' *ch'atra* nipóĭ.

(Aruncă peatra la spate).

A nu se maĭ întoarce.

Notă. — Se obicĭnueşte a se lua o peatra şi a se arunca cu faţa în spate peste umăr. Şi apoĭ acela care o aruncă nu se mai întoarce îndĕrăt, ca să se uite.

Aceasta se explică, ca acela nu se va mai întoarce pe acolo.

2502. Ş-u dĕadi n-*ch'eptu.*

(Şĭ-a dat-o, — s-a lovit — în pĭept).

A jura razbunare, a-şi propune să poarte Sîmbetele cui-va.

Notă. — Aceastĭ ameninţare se exprimă, lovindu-se în acel şi timp cu pumnul în pĭept.

2503. Cu *ch'irolu* trĕaţi dorlu.

(Trece cu timpul durerea).

2504. S-aĭ *ch'iró* s-lŏ-asculţî.

(Să aĭ timp să-l asculţĭ).

Cînd vorbeşte cine-va fleacurĭ, cînd flecareşte.

2505. *Ch'irutlu* zburaşti şi nu minduĕaşti.

(Nerodul vorbeşte şi nu gîndeşte).

2506. «*Cîh*-mih».

Se întrebuinţează, cînd cine-va ne-avînd încotro, cauta cu mofturĭ să se scuzeze, cu *cîh-mîh.*

2507. Li *cîli!*

(A şters-o),

www.digibuc.ro

2508. Pr-ĭu u scoţi ***cîmĕaşa ?***.
(Pe unde o scoţĭ cămaşa ?)
Adică, cum scapĭ din încurcătură

2509. Ş-ĕasti cu ***cîmĕaşa*** dila nuna.
(E cu cămaşa de la naşa).
A fi nepriceput, a fi sărac.

2510. Cum îl ***fĕaţi*** misa ş-ĕasti.
(Este cum l-a făcut măsa).
Adică : A fi sărac de tot ; a fi prost copilaş.

2511. L-tricú prit ***cîmĕaşi***.
(L-a trecut prin cămaşe).
A adopta de fiŭ pe cine-va.

Notă. — Vine de acolo, că adoptarea de fiu a cui va se face, trecînd copilul prin cămaşă de către femeea care l adopteaza. Femeea îmbracata numaĭ în cămaşă, îl trece de treĭ orĭ prin gura cămeşiĭ. Aceasta echiva leazâ ca şi cum l-ar fi născut.

2512. Nu faţi niţi cît un ***cîni*** arîn'ós.
(Nu face nicĭ cît un cîne rĭŭos).
cfr. Nu face nicĭ cît o ceapă degerată.

2513. Ca ***cînili*** h'iĭ, maşi cîndu ti strinḑi ĕarna grĕaŭă, atumţea ţi-adúţĭ aminti di cîtîndie.
(Ca cînele eştĭ, numaĭ cînd tĕ strînge earna grea, atuncĭ ţĭ-aducĭ aminte de căsnicie).

Ci'nili, vĕara, cît ţîni ch'irolu bun, necă s-mintuĕaşti si ş-adară viră cîtîndie, ĭu sî se-acúmtină tu ch'iró greŭ ; cîndu acaţă ĕarna cu friglu şi cu nĕurli aţĕali greálili sĕ-adună cap cu c'ic'ŏari una, cît un gumól'ŭ şi trimurînda ḑîţi :

«Ţe ch'irút fuĭ ş-ío vĕara tricută şi nu-n' adráĭ nă cilivă ? Na ! cît h'iŭ ĭo ? Nă palmă lungu-largu ! patru parĭ cît c'ŏarli a meali, ună anvîlitură şi cîlivuc'a era adrată !.... Minti tră di vĕară».

Ma v'ini vĕara, cu sŏarle aţél muşát şi dugurós, ţe-ţĭ dizgl'aţă tŏati ŏásili amurţîti di ĕarnă, na-l ş-ci'nili tes la sŏari cu zgl'oátili «una grĕaşti ş-alantă nŏ-avdi».

(Cînele, vara, cît durează timpul cel frumos, nicĭ nu gîndeşte să-şĭ facă vre o căsnicie (vre-un rost), unde să se adăpostească în timp greŭ; cînd începe earna cu frigul şi cu zăpezile cele grele (năprasnice), se adună cap cu picioare împreună, cît un cocoloş şi tremurînd zice :

«Ce prost am fost şi eŭ vara trecută, de nu mĭ-am făcut o colibă ? Na ! cît sînt eŭ ? O palmă lung-larg ! patru parĭ cît picioarele mele, o învelitoare şi colivioară era ca şi făcută !.... Minte pentru vara viitoare».

Îndată ce soseşte vara, cu soarele cel frumos şi dogoritor, care

www.digibuc.ro

«Cîlivă? ḑiţi el, «ĭu ti ncapi cîliva, marát cini! cît lungu h'iĭ ş-cît largu; va grenḑi, nu pari. Aoá va casa se-adári, nu va cîlivă ş-cîlivuc'i!»

Şi după ţe mină caplu doaŭă trei orĭ, mintueaşti:

«Nu-s faţi cîfîndii! Şi acşi ci'nili cu g'udicata lui armîni totna firă cîtîndii.

îţĭ dezghiaţă toate oasele amorţite de earnă, eată-l şi cîinele întins la soare cu labele «una vorbeşte şi alta nu aude» (adică foarte îndepărtate una de alta):

«Colibă? zice el; unde te încape coliba, bĭet cîĭne! cît de lung sînt eu şi cît de larg; trebuesc grinzĭ, nu parĭ. Aci trebuie casă să facĭ nu trebuĭe colibă şi colibĭoară!».

Şi după ce mişcă capul douătreĭ orĭ, gîndeşte:

«Nu se face căsnicie! Şi aşa cîĭnele cu judecata luĭ rămîne mereu fără căsnicie (fără adăpost).

2514. Di la maslu di ***cîni***, sîrmă di pîni.

(De la maţul de cîne, (cerĭ) fărimătură de pîne?)

2514bis. Ţe staĭ ca ***cînili*** pi cŏadă.

(Ce staĭ ca cînele pe coadă).

Com. de d. T. Mareu.

Cînd nu stă bine cine-va. Cînele cînd stă întins, stă bine.

2515. ***Cî'nticlu*** aţél marli!

(Cîntecul cel mare).

Adică, fără sfîrşit.

cfr. Z. 863. Înşiră te mărgărite.

Poveste. Dracul a făcut prinsoare, — cu o femee, ca reciproc să se poarte în cîrca, fie-care să poarte pe cel lalt, pina va isprăvi un cîntec. Dracul a încălecat pe femee şi dupa oare-care distanţa a sfîrşit cîntecul venind rîndul femeiĭ, aceasta a început sa cînte *trilala trilala,* cîntec, care n-are sfîrşit, păcălind prin modul acesta pe drac sa o poarte în cîrca mereŭ.

Com de d. Tacit Nicola.

2516. Ca ***cî'nli*** ţi mbitîrneaşti di leani.

(Ca cîĭnele ce îmbătrîneşte de lene).

Com. de d. Marcu

Pentru cine este foarte leneş.

2517. ***Cîntă-l*** nă h'amă.

(Cîntă-l puţin).

cfr. A descînta pe cine-va; a sfatuĭ pe cine-va.

2518. Ş-cu ***cîrliglu-ţĭ*** s-ti ntregh'.

www.digibuc.ro

(Şi cu cîrligul tău să te intrebĭ).

Orĭ-ce sfat ĭe bun în tot dauna.

Nota. — Printre anecdotele noastre se va vedea cea referitoare la *cĭobanul* care se sfatueşte cu cîrligul său.

2519. Cîsmetĕa (*tilĭa*) viră nu u şti.

(Norocul nimenĭ nu-l ştie).

2520. Nŭ-adárĭ *cîşari* tini.

(Nu facĭ stînă tu).

A nu face căsnicie;

A nu fi om de treabă.

2521. *Cîtuşa* cu ch'ipru nu acaţă şŏariţĭ.

(Pisica cu clopot nu prinde şoarecĭ).

Z. 2134. Miţa cu clopoţeĭ nu prinde şoarecĭ.

2522. Furáşĭ *cl'eĭli* di la bisearcă.

(Aĭ furat cheile de la biserică).

Aşa se zice pentru cine ĭeste negru la faţă, de cerneală saŭ de alt-ceva.

2523, *Cŏada* cap ĕaste la noĭ ş-luplu picurár la oĭ.

(Coada cap ĭeste la noĭ şi lupul păstor la oĭ).

Aceasta e varianta la No. 444, p. 462.

2524. O adună' *cŏada*.

(A adunat-o coada).

cfr. A ĭeşi cu coada între picere.

2525. L-tal'i *cŏardi, cŏardi*. saŭ:

Cŏardi-cŏardi l'i si duţi.

(Il taĭe săbiĭ, săbiĭ, saŭ: săbiĭ-săbiĭ i se duce).

De ĭubire saŭ de fricĭ.

2526. Va scoţĭ *cornul?*

(Parcă veĭ scoate cornul?)

Adică: tot acelaş lucru ĭe; tot nu o să deviĭ ceva maĭ mult de cît ĭeştĭ.

2527. *Crîştinlu!*

(Creştinul).

www.digibuc.ro

Om bun, blînd, drept.

2528. Zburá ***crîştinĕaşti.***

(Vorbeşte creştineşte).

Adică : de priceput, blînd, drept, aşa cum se cade, aromîneşte.

2529. Iu si-l veḑĭ, ***cruţĕa*** s-ţi faţĭ.

(Unde să-l vezĭ, crucea să-ţĭ facă).

A fi om rău ; a fi asemenea duhurilor rele.

2530. Un ***cúc*** nŏ-aduţi prĭumuvĕara.

(Un cuc nu aduce primăvara).

Dür 371. I. 188 : Eine Schwalbe macht keinen Sommer.

Vezi No. 1072.

2531. Sĕ-acîţară ca ***cucoţl'i.***

(S-aŭ înhăţat ca cocoşiĭ).
A se lua la bătae straşnică, încăpîţănată.

2532. S-fĕaţi ***cucută.***

(S-a făcut cucută).

A se îmbătá tun.

2533. Ş ĕasti «***cum*** îl' ḑîţĭ».

(Este cum «lĭ zicĭ).

Adică : simplu, naiv, prost.

Vezĭ «Osa». No. 1733.

2534. Va ţ-u mîc ***cumata.***

(Ţĭ o voiŭ mînca bucata).

Notă — Covrigul preparat anume pentru mort se numeşte : *cumata.*

Vezĭ, ***grînlu*** No. 886.

2535. Iu sun dŏauă ***cumnati,*** armî'n vásili nilati.

(Unde sînt două cumnate, rămîn vasele nespălate).

Dür 543 II 301. Viele Köche verderben den Brei.

2536. Ti ***cunoscu*** dinauntru şi dinafoară.

(Te cunosc pe din năuntru şi pe din afară).

A preţui bine pe cine-va.

Wölfflin : 334 (Pers. 3,30) : Ego te intus et in cute novi.»

www.digibuc.ro

2536 'De aŭá pîna n-*cuprie* nu afli ca el.

(Nicĭ de-aci pînă în gunoiu nu găseşti ca dînsul).

Adică: cîţĭ să poftească, cînd e vorba de persoane ordinare.

2537. L'-adună curăili.

(Lĭ adună curelele).

A face observaţii severe cuiva, spre a fi luate în sémă.

2538. *Curcubeti!*

(Dovleac!)

Fleacurĭ!

2539. *Curcubetă* lŏ ari caplu.

(Dovleac lĭ ĭeste capul).

Adică: Cheleş; prost.

cfr. lt. «curcubita calvior».

2540. Cap di *curcubetă.*

(Cap de dovleac).

Adică: cap gol, sec.

cfr. Wölfflin: IV, 194: Apul. Metam. I, 15 Nempe etsi tu alicuius facinoris conscius scilicet mori cupis, non cucurbitae caput non habet mus, ut pro te moriamur. Wir sind keine solchen Strohköpfe (der Kürbis hat Ahnlichkeit mit einem Kopfe, ist aber im Innern hohl).

2541. *Curcufeli!*

(Mofturĭ!)

2542. *Curcufexali!*

(Mofturĭ!)

2543. Nu-l' ţîni *curdĕaŭa*

(Nu-ĭ ţine curdeauă).

A fi fricos.

2544. Nu şĭ minä' *curlu* ma nclo.

(Nu şĭ-a mişcat c... maĭ încolo).

Pentru unul care încă nu şi-a părăsit patria să călătorească în alte ţărĭ.

2545. *U c'ună!*

www.digibuc.ro

(A şters-o !)

1546. Ca *daraclu* si-l mîcă.

(Ca dracul să-l mănînce).

A face un lucru cît se poate de răŭ: bun, să fie mîncat de dracĭ.

2547. Ţîni-l' c'ŏarli a boŭluĭ, cînd *domnu-tu* va si-l tal'i.

((Ţine-ĭ picĭoarele bouluĭ, cînd stăpînul tăŭ vrea să-l taĭe).

2548. Cum va-ţĭ aşterni, acşĭ vaĭ *dorn'i*.

(Cum îţĭ veĭ aşterne, aşa veĭ dormi).

2549. S-crĕapă *draclu !*..

(Să crepe dracul).

Cînd cine-va convine, să zică cuvintele de maĭ sus, înseamnă, că nu se maĭ încăpăţînează, aşa cum îl îndeamna dracul, ci cedeaza în contra voinţeĭ acestuia.

Notă. — Există credinta, că un drac plezneşte, cînd o afacere încurcată se limpezeşte prin consimtimîntul reciproc al neînteleşilor.

2550. La *draţĭ* şi cama ncló.

(La dracĭ şi maĭ departe).

Adică : foarte departe.

2551. Ti dŏari caplu, du-ti la *drîştĕală*.

(Te doare capul, du-te la vîltoare).

Pentru ceĭ carĭ nu ştiŭ să se poarte aşa cum interesul lor o cere.

Notă. — Se ştie ca la *moară, la dirsteală, bitan'e, prione*, se face zgomot asurzitor, care maspreşte şi mai mult durerea de cap.

2552. Ş-lŏară *dúhurli*.

Ş aŭ luat respiraţiile).

A se potrivi la caracter, a trai prieteneşte.

2553. *Ḍadă* s-adră'.

(Zadă s-a făcut).

A se îmbăta tun.

2554. Ti *ḍíneri* cîntă ş-gil'ina.

(Pentru ginere cîntă şi găina).

www.digibuc.ro

2555. Dintili n-*ḑinḑie* creaşti.

(Dintele în gingie creşte).

Copiĭ numaĭ susţinuţĭ de părinţii lor, se întaresc şi devin mari şi puternicĭ.

2556. L'-u scîrchi *δv'ara*.

(I-a sfîrşit-o δv'ara).

A distitui pe cine-va.

Notă. — *δv'ara* ĭeste o moneda de doua parale.

2557. Nu-ş da bună *ḑua*.

(Nu-şĭ da bună ziua).

A fi certaţĭ răŭ.

2558. ***Erg'a*** l-muşuţaşti omlu.

(Cinstea îi împodobeşte pe om).

2559. ***Erg'a*** la om, i ca liluδa la pom.

(Cinstea la om, e ca floarea la pom).

2560. Tu ***faţă*** una-ţĭ zburaşti şi dinăpóĭ alta-ţĭ c(u)ruĕaşti.

(In faţă una îţĭ vorbeşte şi dinapoĭ alta îţĭ croĭeşte)

2461. Işi cu ***faţa*** albă.

(Eşi cu obrazul alb).

A eşi cu faţa curată.

2562. ***Făţĭ***, faţĭ scutĕá.

(A schimba feţe-feţe).

2563. Carĭ nu mîrită ***fĕată,*** nu ştii ţe-ĭ tata.

(Cine n-a măritat fată, nu ştie ce ĭeste tată).

Vlaho-Clisura.

Arată greutatea ce simte tatăl pînă să mărite fata.

2564. Di cît ***fĕată***, ma gh'ine ch'atră.

(De cît fată, maĭ bine peatră).

Z. 3251 Dan.

2565. Di ***fete*** multe casa nu se asparze.

(De fete multe casă nu se strică).

Z. 3252 Milescu.

www.digibuc.ro

2566. Şi *fic'orl'i* nu s-fac cu punga di guşe.

(Şi băeţiĭ nu se nasc cu punga de gît).

I. Neniţescu. Rom. Maced. 283.

Adică nicĭ fetele nu sînt fără noroc, căcĭ şi băeţiĭ nu se nasc cu banĭ.

2567. *Fic'órĭ* acăţáţĭ Sîmbăta.

(Copiĭ concepuţĭ Sîmbăta).

Neniţescu. Rom. Mac. 164

2568. Omlu pînă-ĭ *fic'ór*, iţido nvĕaţa lişór.

(Omul pînă-ĭ băet, orĭ-ce învaţă cu uşurinţă).

2569. Cu *fic'orl'i* s-nu mîţi lapte, că te pruscuch'escu.

(Cu copiiĭ nu mîncă lapte, căcĭ te stropesc).

Z. 3311 Dan.

2570. *Fic'órĭ* s-h'ibă, mĕa fete cîte z-vreĭ.

(Băeţĭ să fie, dar fete cîte vreĭ).

Z. 3309. Milescu.

2571. S-nu ni fiţém *fîrtáţĭ!*

(Să nu ne facem fartăţĭ).

Adică: O să te bat.

2572. Di nă ŏară l'a *foc.*

(Dintr-o dată ĭea foc).

Pentru unul, care se necăjeşte la cel maĭ mic motiv; pentru un nervos.

2573. L'i sĕ-aciţară aláţili di c ic'oari di *frică.*

(De frică i s-aŭ prins laţele de la picĭoare).

2574. Pînă si-l' v'ină ch'efea avutluĭ, mŏari *fucarălu.*

(Pînă să-ĭ vie placul bogatuluĭ, moare cel sărac).

2575. *Fuţĕá* di loclu mîcá.

(Fugea, că mînca pămîntul).

2576. Il' lo *fumlu.*

(I-a luat fumul).

A nu putea prinde pe cine-va.

Notă. *Fum* se întrebuinţează figurat pentru b

www.digibuc.ro

2577. Scŏasi ***furniga*** pĕani!

(A scos furnica aripĭ).

cfr. Bre! a prins mămăliga coaje!

2578 Mĕ aligh'ĭşĭ ca ocl'ul ali ***gaĭe***.

(M-aĭ fericit ca ochĭul cĭoareĭ).

Adică: m-aĭ procopsit.

Com. de D. T. Marcu, Nijopule, Macedonia

2579. Va-l' cadă ***galŏánili?***

(Lĭ vor cădea galoanele?)

In senz ironic întrebuinţat, pentru unul, care n-are ce să pĭarză.

2580. ***Gil'ina*** carĭ cluc'aşti, vîrnăoară nu si ngraşi.

(Găina care cloceşte, nicĭodată nu se îngraşe).

2581. ***Gl'eslu!***

(Vezĭ: *Barţul*).

2582. Ma ***gl'ine*** să aruşască di cit să ngîlbinéască faţa.

(Maĭ bine să roşască de cît să îngălbenească faţa).

Z. 3294. Milescu.

2583. ***Grámatli*** no-aŭ mărdini.

(Cartea—învăţătura—n-are sfîrşit).

2584. ***Greclu*** o-ari stricătŏarĕa aruptă.

(Grecul are strecătoarea ruptă).

A fi fricos.

Vezĭ: No. 875 şi 599

2585. ***Gribing'án'*** gîlbig'óşĭ.

(Locoitoriĭ din Grebene sunt gălbăgĭoşĭ).

Nota. — Oraşelul Grebine are o clima foarte pacatoasă în timpul verĕi, din care cauză moare multa lume. Toţi oamenii sînt palizi la faţă.

2586. Să s-alĕagă ***grînlu*** di ch'á'niţă.

(Să se aleagă grîul de neghină).

2587. Ună mînti ş-aţĕá ***grîţĕască***.

(O minte şi acea grecească).

Adică: proastă.

Vezi: 875 urm.

www.digibuc.ro

2588. Umplú *grŏapa*.

(A umplut groapa).

A muri!

2589. *Gumarlu*, (măgarul) figurat ïe numit: *dîngliră'*, *zinglira'*, *uricl'át*, *plahurcu*, *cîc'u*.

Apoï apelativele: *zuru*, *zărï*, *cîc'u*.

2590. *Gura* l' ḑiţi, narĕa l'-avdi.

(Gura lï zice, nasul lï aude).

Pentru cine vorbeşte încet.

Com. de d-l T. Marcu

2591. Ţe-l' v'ini n-*gură*.

(Ce-ï vine la gură)

A spune orï-ce fără să se gîndească.

cfr. Wölfflin VI, 315: Quid-quid in bucam venit. etc.

Idem. VI, 316: Οἵ ἐροῦμεν ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα.

2592. T-ună *gură*.

(Intr-o gură).

A afirmà ceva maï mulţï dintr-o dată.

2592bis. Canda avĕá ,jarlu n-*gură*.

(Parcă avea cărbunele în gură).

A nu putea păstra secretul.

Com. de d. Tacit Nicolae.

2593. Ţi-alasă *gura* lapte.

(Iţï lasă gura lapte).

A iubi, a dorì ceva.

Din vulŏaga stî'nîl'eï,
Veḑí fîntîna ḑi'nîl'eï,
La umbrata fáḑilor,
Páltin'lor ş-a bráḑilor,
Priste ch'etre ş-ch'itriţĕali,
Proscotelĕ-arsár ca steale;
Apa v'arv'ir limpid cură,
Limba *lapte-ţï lasă* n gură.

C T. Balamace.

2594. Tu *guva* ţĕa vĕacl'a va s-agudeşti.

(In gaura cea vechïe veï nimerì).

Se zice cuïva, care se serveşte de o puşcă proastă, saŭ care nu se pricepe de loc în mănuirea puştiï.

www.digibuc.ro

2595. ***Nvĕaţă*** tu ***g'unatic*** s-ti tinḑi tŏ auşatic.

(Cine învaţă în tinereţe, se odihneşte în bătrîneţe).

2596. Carî ***g'ură***, ang'ură.

(Cine jură, înjură).

2697. Duml'artă ***harlu***, ţe lo parlu.

(Fie ĭertată moartea, care a rădicat parul).

Cînd altul păţeşte în locul nostru o nenorocire neprevăzută şi pregătită pentru noĭ.

Com. de d-l Marcu T. Nijopule, Macedonia.

2698. Li ngruşé ***hîbărli***.

(Le-a îngrăşat ştirile).

A se fuduli.

2699. L'-adúsiră ***hîbărli***.

(I-aŭ adus ştirile).

Pentru cine a murit.

2600. — «Ţe ***hîbăre?***
— «Mînecă di tîmpare.

(«Ce ştire?»—Mînecă de manta»).

«*Mînecă de tîmpare*»=nimic.

Se dă acest răspuns, cînd n-avem ce răspunde cuĭ-va, saŭ cînd vrem să ne scăpăm scurt.

2601. L'i si fită' ***Hristolu*** n-casă.

(I s-a născut Hristos în casă).

A fi foarte bucuros.

2602. Acáţ ***h'erlu*** cu dinţil'.

(Prind fĭerul cu dinţiĭ).

Adică: mă prind pe orĭ-ce; jur solemn.

Com. de d-l T. Marcu.

2603. Nu-şĭ ţîni ***il'il'i*** dĕ-arî's.

(Nu-şĭ ţine şoldurile de rîs).

Cînd cine-va rîde, de se prăpădeşte.

cfr. Petron. 24, et risu dissolvebat ilia sua.

www.digibuc.ro

2604. ***Inimă*** di ch'atră.

(Inimă de peatră).

Om nesimţitor.

cfr. Ovid. Metani. XIV, 712 Durior et saxo.

2605. Ca ***Lama*** cu arizlu.

(Ca Lama cu orezul).

G. Diamandi ; Samarina, Epir.

Se aplică femeilor carî nu ştiŭ să fie gospodare.

Se spune că o femee anume Lamă, cumpîrîndu-ĭ maĭ multe chile de orez bărbatul său, dînsa, l-a pus dintr-o dată în tingire, ca să facă mîncare cu tot orezul.

2606. Inimă di ***lépuri***.

(Inimă de ţepure).

Adică : om fricos.

2607. L'-bîgă' ***ligîrĕaŏa***.

(I-a băgat *ligăreaua*).

A pune căluşul cuĭ-va.
A-ĭ lega gura.

Notă. — Se obicĭnueşte ca livădarii, cînd prind un cal, catîr, măgar, străin în livede, îĭ leagă limba de falca de jos cu o răchită *ligărţaŭă*, în cît bĭetul cal nu maĭ poate mînca de loc si îe condamnat să moara de foame, dacă nu vine cine-va să-ĭ scoată *ligăreaŭa*. Pentru vită, chinul ieste cu atît maĭ mare, cu cît îe lăsată în livede să vaza carba cea frageta si să nu o poată gusta..

2608. Omlu ***limba-l*** faţe, limba lŏ-asparţe.

(Pe om limba îl face, limba îl strică).

Z. 3688. Ghicu. Vezĭ No. 1085.

2609. Pri ***limbă*** n'-u ş-nu pot s-u ţîc.

(Pe limbă mĭ-e şi nu pot să o zic).

Cînd nu ne reamintim ceva bine ştiut de maĭ nainte.

2610. Ţ-uscă' ***lingra***.

(Ţĭ-a uscat lingura).

Samarina, Epir.

Cînd pînă la un timp mănîncĭ pe socoteala unuĭa şi altuĭa şi apoĭ ţi se taĭe această pomană.

2611. Vindi ***linti !***

(Vinde linte).

www.digibuc.ro

Se zice ironic pentru cine îe mîndru, cine se arată bogat.

2612. Nu ŏ-ari tu ***loc***.
(Nu o are în loc—mintea—).
A fi într-o parte.

2613. Canda intră' tu ***loc***.
(Parcă o intrat în pămînt).

2614. Canda-l mîcă' ***loclu***.
(Parcă l-a mîncat pămîntul).
A fi dispărut.

2615. ***Loclu*** a meŭ,
foclu a meŭ.
(Locul mĭeŭ—ţara mea,—focul mĭeŭ).

2616. ***Loclu*** tut s-lŏ-aláḑĭ şi dit loc-ţî s-nu ti baţĭ.
(Pămîntul tot să-l alergĭ şi din ţara ta să nu te mişţĭ).
Cfr. Fie pînea cît de rea, tot maĭ bine în ţara mea.

2617. Il' ḑîsi cîti nŏ-aravdă ***loclu***.
(I-a zis cîte nu suferă pămîntul).
A ocărî strașnic pe cine-va.

Notă. — Poporul crede, că pămîntul este cel maĭ răbdător dintre tot ce există. El suferă totul şi ce e bun şi ce e răŭ. A spune cuĭ-va ce pămîntul nu poate suferi, înseamnă a spune prea mult.

2618. Ca ***loclu*** s-faţi.
(S-a făcut ca pămîntul).
De frică, de spaimă, cînd cine-va îngălbineşte.

2619. Il bîgară cu caplu tu ***loc***.
(L-aŭ băgat cu capul în loc=l-aŭ dat de ruşine).

2620. Omlu ţe ***lucrĕaḑă***, nu agĭunĕaḑă.
(Omul care lucrează, nu flămînzeşte).

2621. ***Lucrĕaḑă*** discufut.
(Lucrează cu capul gol).
A lucrá cu ardoare mare.

www.digibuc.ro

2622. Afirëa s-nu të-apucă ***lîngŏarĕa,*** ş-cînd të-apucă, apuc-u ş-tini.
(Păzeşte să nu te apuce boala şi cînd te apucă, preîntîmpin-o).
Com. de d. Tacit Nicolae.

2623. ***Lumĕa***-ĭ scară: altu s-alină, altu dipuni.
(Lumea-ĭ ca o scară, altul (unul) se urcă, altul coboară).

2624. ***Lumĕa*** acşi-ĭ: Altu arîdi, ş-altu plînḑi.
(Lumea aşa este: unul rîde, altul plînge).

2625. Cîndu va s-tŏarnă ***lumĕa*** dë-anantă parti.
(Cînd se va răsturna lumea de cea laltă parte).
Adică: nicĭodată.

2626. Trapsi tu ***lumĕa*** alantă.
(A pornit în lumea cea laltă).
A dormi.

2627. ***Lup*** fîră dinţî.
(Lup fără dinţĭ).
Om răŭ, dar în neputinţă de a face răŭ.

2628. ***Luplu*** nu së-aspari di cîn' fîră dinţî.
(Lupul nu se teme de cînĭ fără dinţĭ).
Vezĭ No. 1153.

2629. Acîţáĭ un lup: Lŏ-alás, nu më-alasă.
(Am prins un lup, îl las, dar nu mă lasă).
Vezĭ; *fur*, *drac*.

2630. ***Luţĕá*** ḑi muşutĕaţă di-ţĭ lŏa ocl'il'.
(Strălucea de frumuseţe, că-ţĭ răpĕa vederea=ochiĭ).

2631. Ţe ***mamă***, ţe tată, ţe sîrindár nu-l' ḑisî?
(Ce mamă, ce tată, ce sărindar nu-ĭ zise?)

2632. Tu ***marĕa ţĕa laĕa.***
(In marea neagră).
Arată: depărtarea.

2633. Tu ***mărḑinĕa*** locluĭ.
(La marginea pămîntuluĭ).
cfr. Peste nouă mărĭ şi nouă ţărĭ.

www.digibuc.ro

2634. Nu ş-u frînḑi *meseă.*

(Nu şi-l îndoïeşte mijlocul).

Com. de d. Tacit.

Se zice pentru unul, care ïeste leneş, căruïa ïï este lene să se plece măcar.

2635. L'-caftă *mintĕa.*

(A-ï căuta mintea).

A-ï cerceta părerea.

Com. de d. Tacit.

2636. *Minti* fic'urĕască.

(Minte de băet).

Adică, nesănătoasă.

2637. Nï-armasi *mintĕa* pri muşutéaţă-l'.

(Mï-a rămas mintea pre frumuseţea sa).

2638. Om cu dŏaŭă *minţî.*

(Om cu două gînduri).

A fi echivoc, a nu fi hotorît; a fi făţarnic.

2639. Tŏati *misurli* nu fac tră c'urbă'.

(Toate farfuriile nu fac pentru cïorbă).

Com. de d. T. Marcu.

2640. La *mîcari* protlu, la lucru niţi cŏadă.

(La mîncare întîïul, la lucru nicï cel din urmă).

2641. Cîndu li *mîcá*, cîntá, ş-că va li vŏamă, nu s-minduĕá.

(Cînd le mîncă—lucrurile străine—cîntă, şi că le va borî, nu se gîndea).

2642. Hibă'rï di la *Mîlîcaşl'i.*

(Ştirï de la Mălăcaşï).

A vorbi nimicurï.

cfr. Braşoave.

2643. Acaţă foclu cu *mîna.*

(Prinde focul cu mîna).

A se expune la pericol.

www.digibuc.ro

2644. Mi scŏasi nă ***mînă*** (două, treĭ etc).

(M-a scos odată—două, treĭ. etc.—afară).

2645. Nu strixĕaşti ***mînă***.

(Nu suferă mînă).

Pentru cine este foarte supărăcios, nervos.

Se aplică maĭ ales animalelor: *Cal ţe nu strîxĕaşti mînă.* Cal care este răŭ, sălbatic oare-cum, care nu suferă ca cine-va să puĭe măcar mîna pe dînsul.

2646. L'-bagă ***mînă***.

(Îĭ bagă mînă).

A fi maĭ puternic de cît cine-va.

2647. Sta cu ***mîna*** dinîinti.

(Stă cu mîna pe din nainte).

A sta supus, respectuos, faţă de cine-va.

2648. Cu ***mîna*** plină.

(Cu mîna plină).

Cu îmbelşug.

cfr. Wölfflin. Wer mit vollen Händen giebt, giebt reichlich: Cic. ad Att. II, 85, I quam *plena manu* ingenue.... nostras laudes in aura sustulit.

2649. Cu dŏăŭli ***mîn'*** da.

(Dă cu ambele mînĭ).

Adică, în abundenţă, cu îmbelşug.

2650. ***Mîne!***

(Mîĭne !)

Adică: nicĭodată.

2651. Cum îl fĕaţi ***mî***-sa.

(Cum l-a făcut mamă-sa).

Sărac de tot.

Apos. 5, 72. γυμνός ὡς ἐκ μήτρας: ἐπὶ των απόρων.

2652. S-faţĭ, ***s-mîţĭ***.

(Să facĭ, să mănîncĭ).

Se zice cuĭ nu face o treabă cum trebuĭe, ci pe dos, sau de loc, şi caută apoĭ să se scuzeze, că ce era să facă.

www.digibuc.ro

2653. — Fită' *mlarĕa ?*—Fită'.

(A fătat cattrul ?—A fătat).

cfr. «γένσει τοὺ βόδι?» «γένσει!» A fatat boul ? — A fătat.

Se adresează celor proştĭ.

2654. ***Mula*** viţĕarcă traḑi furtie grĕaŭă.

(Cattrul nărăvit duce sarcină grea).

2655. Dă-li s-li ***mulḑém.***

ngr. Var-ta na t-arméxumi.

(Rate—oile—să le mulgem).

Se întrebuinţează la adresa celor simpli.

Notă.—Un grec, azistînd la mulsul oilor, după ce toate au fost mulse, s-a minunat de atîta lapte ce aŭ produs, şi a gîndit ca oile trebuĭe să producă lapte, orĭ de cîte orĭ le aĭ mulge, de aceea zice păstorilor, aĭ să le mulgă earăşĭ.

2656. Dă-l' ***munḑîl'*** ş-alasă-l.

(Dă-ĭ cu tifla şi lasă-l).

cfr. Dă-l draculuĭ.

2657. ***Minc'una*** sĕ-alĕaḑi ca untu-lemnul pisti apă.

(Minciuna se alege, ca untdelemnul pe apă).

Com. de d. T. Marcu.

2658. ***Murlu*** ari urecl'i.

(Zidul are urechĭ).

2659. ***Muşată*** : ţe si-l' l'aĭ (arách') caplu şi s-fuḑĭ.

(Era aşa frumoasă, că-ţĭ — venea — să-ĭ ĭeĭ, răpeştĭ, capul şi să fugĭ).

2660. ***Muşutĕaţa*** hŏárîl'eĭ, urîţaměa cásăl'eĭ.

(Frumuseţea satuluĭ, urăţenia caseĭ).

2661. S-u bĕaĭ tu cupă di ***muşutĕaţă.***

(S-o beĭ în *cupă*, de frumoasă ce-ĭ).

2662. ***Mută'*** loclu.

(A răsturnat pămîntul), de strigăt, de mînie, de cercetare căutînd ceva etc.

2663. Ninga h'ĭĭ cu ***muţl'i*** la nari.

(Încă eştĭ cu mucĭĭ la nas).

Adică : copil, neexperimentat.

www.digibuc.ro

2664. Ti cunoscu şi di *nauntru* şi dinafŏară.
(Te cunosc şi pe din năuntru şi pe din afară).
A cunoaşte perfect pe cine-va.
cfr. Pers. 3,30 Ego te «intus et in cute novi».

2665. Vrĕari di *nĕarcă !*
(Iubire de vitrigă !)
Iubire nesinceră, falşă.

2666. Dĕadi *nĕaŭă*, s-acupirí torlu.
(A nins, s-a învelit urma).
Com. de d. Teodor Marcu, Nijopule. Maced.

2667. Ca ţel cu *nelu*, «dĕ-acló tal'i !»
(Cu cel cu inelul : de acoló taĭe !).
Se aplică maĭ mult Albanejilor.

Notă. — Un albanez căpătînd un inel de aur, s-a dus la macelar sa cumpere carne. Aci ca să facă să i se vază inelul, arăta cu degetul de unde să-ĭ dea carnea. Măcelarul neobservînd la prima arătare, Albanezul ĭşĭ schimbă gustul şi cere carne din cutare parte a viteĭ, pînă cînd măcelarul în sfîrşit a priceput şi ĭ-a zis Albanezuluĭ :
«Cu sănătate, cu sănătate să-l porţĭ».
Atuncĭ Albanezul satisfăcut a răspuns :
«Taĭe acuş de unde-ţĭ place.»

2668. Armasi adrată, *ş-nibîşată*.
(A rămas gătită şi nesărutată).
Com. de d. Marcu T.
A rămîne cu ruşinea.

Notă. — E cea maĭ mare ruşine pentru o fată a se gati şi a rămîne nemăritată.
Vezĭ: *Sulta* No. 2106.

2669. *Nicuch'ír* ţ-eşti, pită-ţĭ miţĭ.
(Stăpîn ţĭ eştĭ, plăcintă măncĭ).
Auz. de la d. Chita I., Neveasta.
Adică, facĭ ce pofteştĭ în casa ta.

2670. Ş-ascîpită' *nodlu* ş-ticú.
(Ş-a înghiţit nodul şi tăcu).
A înghiţi o suferinţă în tăcere, fără să zică nimic.

2671. După *nor* şi soare.
(Dupa norĭ şi soare).
Z. 208 Milescu.

www.digibuc.ro

2672 N'-o am ca *nuca* n-sîrîtór (sinitór).

(Mĭ-o am ca nuca în ghĭozdan).

Cînd nĭ-e drag cine-va. A ĭubi. De pildă mama pe fiul său unic.

Notă. — *Sînitór* saŭ *sîrîtór* se numea traista, în care altă dată copiĭ îşĭ puneaŭ cărţile, ca să meargă la şcoală.

2673. Va ti fac *nun*!

(O să te fac doar naş!)

Adică: oare o să te consider ca pe un naş?

2674. Ca *nunlu* la numtă.

(Ca naşul la nuntă).

A fi înconsiderat.

2675. *Nunlu* are numă mare.

(Naşul are nume mare).

2676. Easti cu cîmĕaşa di la *nună*-sa.

(E cu cămaşa de la naşa).

A fi încă copil, simplu, prostuţ.

2677. *Nvĕasta* ĕasti bună, ma nu ĕasti Armînă.

(Nevasta-ĭ bună—frumoasă—dar nu-ĭ Aromînă).

Aromînul nicĭ-o-dată nu se căsătoreşte cu fete de alt neam.

2678. *Nvĕasta* ta, ca araŏa ta.

(Nevasta ta, după rîndul tăŭ).

2679. *Nvĕasta* ţĕa buna: nibúnili, lĕ-adară buni.

(Nevasta cea bună (cuminte): lucrurile nepotrivite, le consideră de bune).

Căcĭ numaĭ ast-fel se poate trăi cu soacra.

2680. Tutu *nvĕaţă* omlu, ş-ninviţát mŏari.

(Tot învaţă omul şi neînvăţat moare).

2681. Niţi tri tu *nvesti*, niţi tri tu feti.

(Nicĭ între neveste, nicĭ între fete).

Z. 3246. Milescu.

2682. *N'el* ĕasti.

www.digibuc.ro

(Mĭel ĭeste).

Blînd.

2683. Vreĭ s-treţĭ cu alantu? Fă-ti ma *n'ic* totna.

(Dacă vreĭ să trăeştĭ cu altul, să te facĭ maĭ mic).

Adică: să nu-ĭ vorbeştĭ în contra.

2684. Il' lo *n'irlu*.

(I-a luat miru).

A umili pe cine-va.

2685. Il' cură *n'irlu* după...

(Iĭ curge mirul după...).

A dori ceva.

Notă — In aceste două proverbe prin *mir* se înţeleg mucii nasului.

2686. Ch'atra crĕapă, ş-*omlu* nu crĕapă.

(Peatra crapă, omul nu crapă).

Com. de d. T. Marcu.

2687. *Om* mari ş-fĭră hari.

(Om mare şi fără graţie).

Ţe că-ĭ mare ş-minte no-are.

(Ce e că ĭeste mare şi minte n-are).

2688. *Oŭlu* nu s l'a cu curlu.

(Oul nu se ĭea cu c...).

Adică: De a gata, de la sine nu se cîştigă paralele.

Com. de d-l T. Marcu, Nijopule.

2689. Di un *pal'u* nu faţĭ mal'ŭ.

(De un paiŭ, nu se face maiŭ).

2690. *Plînţi* nibitút.

(Plînge nebătut).

2691. Va tĕ-acáţ *pŏartă?*

(O să te fac, consider, poartă?).

Adică: Te voiŭ ţine de lucru mare, de lucru important?

Notă. — Prin poartă se înţelege familie de însemnătate. Cine are poartă mare la casă, trebuĭe să aĭbă şi casă mare şi să fie decĭ însemnat.

www.digibuc.ro

2692. Sŏ-aciţă' di *pŏartá* mari.

(S-a prins de poartă mare).

Se zice pentru cine capătă onorurĭ, pantru cine are susţiitorĭ bunĭ.

2693. Nu-ĭ hŏară fîră *preftu*.

(Nu ĭe sat fără popă.

2694. *Prufít* după Hristó, γumár ĕasti.

(Profet după Christ e măgar).

Gr. πὰς προφήτης μετὰ Χριστὸν, γάϊδαρος ἐστὶ.

(Orĭ ce profet după Crist e măgar).

2695. *Pul'lu* aţél bunlu, s-cunŏaşti dipi crĕastă.

(Puĭul cel bun se cunoaşte după creastă).

Com. de d. T. Marcu.

2696. Caĭ sum *purnu*, mîcă purni.

(Cine e supt prun, mănîncă prune).

Com. de d-l T. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2697. Niţi *putriḍîn'a* pom, niţi furlu om.

(Nicĭ—lemnul—putred pom, nicĭ hoţul om).

2698. Duch'á-ti *sac* di după uşi.

(Pricepe, sacule, de după uşe).

Com. de d. T. Marcu.

cfr. Bate şaua să priceapă eapa.

2699. L'-sĕ astîl'é *sî'nḍili*.

(I s-a stricat sîngele).

De ĭubire, de frică.

2700. Di om *slab*, largu!

(De om răŭ, departe).

2701. L-bagă pi *somnu*.

(Il bagă pe somn).

A înşela.

2702. Ca *subaşĭ* s-pŏartă.

(Se poartă ca un subaş).

www.digibuc.ro

Adică, răŭ, în mod tiranic.

Notă. — *Subaş* pl. *subăşáţĭ*, eraŭ în trecut conducătoriĭ poterelor, orînduite în contra haiducilor.

Purtarea lor era foarte aspră fată de sătenĭ, în cît aceştia se mulţumeaŭ maĭ mult de hoţĭ, de cît de apărătoriĭ de hoţĭ.

2703. ***Suflit*** bun (arăŭ, laiŭ, antihristu, fără n'ilă, n'ic, mari).

(Suflet bun—răŭ, negru, antechrist, fără milă—mic, mare).

2704. Tu guvă di ***şarpi !***

(In gaură de şarpe !)

Adică : disparĭ, nevăzut să te facĭ din ochiĭ meĭ !

2705. Di ***şcl'inc'aměa*** tătăluĭ, armîne h'il'lu orbu.

(De zgîrcenia tătăluĭ, rămîne fiul orb, —neînvăţat).

2706. ***Şil'i*** ntr-ocl'i.

(Praf în ochĭ).

2707. Cari ştii ***s-tac***ă, ĕasti totna amintát.

(Cine ştie să tacă, este totdeauna folosit).

Zane, II, 6074 b.

2708. ***Ta-o*** to.

(A fi cine-va «ta-o to», înseamnă a fi prost).

Notă.—*Ta-o to* ĭese modul da altă dată de a silabiza alfabetul grecesc.

Vezĭ : No. 1733.

2709. Ţĭ dĕadi ***tástrulu***.

(Iţĭ dete traista).

A da drum cuĭ-va din serviciŭ, etc.

2710. Iţido di ***telini*** s h'ibă, nu-ĭ ară'ŭ omlu s-u ştibă.

(Orĭ-ce meşteşug să fie, nu ĭe răŭ omul să-l ştie).

2711. ***Tih'a*** ş-u faţi omlu.

(Norocul şi-l face omul).

Dacă lucrează, dacă se arată vrednic, omul îşĭ face singur viitorul.

2712. ***Timbelu*** aştĕaptă n-gură.

(Trîntorul aşteaptă în gură—d-a gata).

cfr. Z. 2563. Trîntorul d-a gata mănîncă.

www.digibuc.ro

2713. Carĭ s-nică *tîmparĕa,* u dĕadi tră súflitlu a tată-suĭ.

(Dacă s-a înecat mantaua, a dat-o de pomană, pentru sufletul tatăluĭ săŭ).

Com. de d. T. Marcu.

2714. *Tîpór* fîră tîpîrîşti.

(Topor fără coadă).

Aşa se zice celor carĭ sînt capabilĭ, dar n-aŭ sprijin, ca să-şĭ arate capacitatea lor.

1715. Carĭ *tîxĕaşte*, z-bîrbîtĕaşte.

(Cine înjură, se insultă pe sine).

Notă. — *Tixescu*, se întrebuinţează pentru a înjura pe cine-va de părinţĭ, morţĭ, neam.

2716. Carĭ s-*upîrĕaşti* tu lapti, suflă ş-tu mîrcát.

(Cine se opăreşte în lapte suflă şi în ĭaurt).

2717. L'-ded *ţîruh'li* tu mînă.

(I-am dat opincele în mînă).

A goni pe cine-va din serviciŭ.

2718. Va *udare.* (Trebuĭe udat).

(Obiceiul de a stropi cu apă pe cine-va, cînd se logodeşte, cînd îmbracă o haină nouă, etc).

2719. Carĭ s-*uprĕaşti* tu culeáş, suflă şi tu mărcát.

(Cine se opăreşte în cĭulama, suflă şi în ĭaurt).

Vezĭ: No. 2257. cfr. Z. 5623.

2720. *Urbarĕa* s-ţ-u da.

(Să ţĭ-o dea—să te izbească—orbirea).

2721. Criscură *urţlîţli*, s-acupirĭ cupriĕa.

(Aŭ crescut urzicele, aŭ acoperit gunoĭul).

Cînd o faptă urîtă se acoperă, prin altele maĭ frumoase. Ex. Cînd copiĭ crescînd şi fiind oamenĭ de treabă, spală greşelile părinţilor necinstiţĭ.

2722. *Urţîca* ti urţică.

(Urzica te urzică).

2723. Va sî ştibă *ursa* di bîlîtin'?

(Îĭ pasă urseĭ de alice ?)

www.digibuc.ro

2724. ***Vĕardi*** vĕaştid s-fĕaţi tu faţă.

(Verde veştejit se făcu la faţă).

A se mîniă.

2725. Cu ***vimtu*** bînĕaţă.

(Cu vînt trăeşte).

Se zice despre o persoană, care ïeste foarte delicată la corp, slabă de tot.

2726. Ti ***vindi*** ş-tĕ-acúmpiră.

(Te vinde şi te cumpără).

A fi priceput.

2727. L'i sĕ-acîţară ***vínili.***

(I s-aŭ prins vinele).

De frică. Se aplică celor fricoşï.

2728. Mustăţli ngh'os, ***Armîne,***

ngr. ***Vlah'i***, cat tă mustach'a.

(Aromînule, mustăţile—dă-le în jos).

Aşa se zice, cînd cui-va i se reduce din putere.

Notă. — Autoritătile turceştï, ca să maï cïoplească pe supuşiï lor, întroduseseră obiceiul de a nu permite nicï unuïa să vie cu căciula îndoi tă si cu mustăţile răsucite, în oraş, ceea-ce arăta ceva haïducesc.

Pe cine-l prindeaŭ cu mustăţile răsucite si cu căciula îndoită după modul haiducesc, îl arestaŭ şi-l puneaŭ în închisoare ziua toata, cît ţinea tîrgul.

2729. Ca suptu di ***vómbirĭ.***

(Ca supt de *vombirï*).

Notă. — Vombiriï sînt fiinţe supranaturale rele ; se crede că numaï copiï carï mor nebotezaţï devin *vombirï.* Acestïa une-orï li e foame şi atuncï sug pe mamele, carï alăptează copiï.

De aci, se întrebuinţează pentru cine iï este foame. Tot cu acelaşï senz :

Canda li súpsiră cĭtúşili. (Parcă le-aŭ supt pisicile).

2730. ***Vrĕarĕa*** di la ocl'i acaţă.

(Dragostea de la ochï începe).

2731. L-le di ***v'acă.***

(L-a apucat de umăr).

A înhăţa pe cine-va, a lua la bătae.

www.digibuc.ro

2732. «Murí *v'ifta* ţe tĕ-alivdá».
(A murit ţiganca care te lăuda).
Aşa se zice cuĭ se laudă, că a făcut cine ştie ce.

2733. *V'iftul* ĕară trăgăc'ica ş-caftă.
(Ţiganul earăşĭ traista — de pĭele — ţşĭ cere).
cfr. No. 2358. Com. de d. Marcu Teodor.

2734. L'-bigă' *v'iliĭle.*
(I-a băgat ochelariĭ).
A înşela pe cine-va.

2735. *V'inatĕa* lu urgh'aşti omlu.
(Mînia îl orbeşte pe om).

2736. Tu *xĕani* nŏɹŭă an', ş-a casă cu doĭ aslán'.
(In străinătate nouă anĭ şi a casă cu doĭ leĭ).
Com. de d. Marcu T.

2737. *Zbŏari* fîră n'ɛ̨.
(Vorbe fără mĭez).

2738. Niscós *zborlu* din gură.
(Nescos cuvîntul din gură).
Adică: îndată, la moment.

2739. Nu ţ-u mîc (cuvenda) saŭ: *zborlu.*
(Nu ţĭ-o mănînc vorba).
A nu putea suferi auzind pe cine-va vorbind.

2740. *Zdangan'.*
Adică: vită, dobitoc, greoiŭ la minte.
Aşa se numesc bulgariĭ la Hrupişte, Gramoste, Bitolia, etc.
Notă. — *Zdingan* ĭeste apelativ pentru măgar.
Vezĭ: *Vurgar, O·an.*

2741. *Zînăţli* tuti-s buni, maş ŏɹmin'l'i-s arăĭ.
(Toate meşteşugurile sînt bune, numaĭ oamenĭ sînt răĭ).

2742. Di *zori* şi bîrţirli z-disică.
(De zor şi bolovanĭ se despică).

www.digibuc.ro

2743. Pi *zvercă* s-mĕ-aĭ.

(Pe git să mă aĭ).

Adică: Tu sĭ fiĭ acela, care să suferĭ păcatul celor ce fac eŭ. Aceasta, cînd facem ceva dupa sfatul sŭu îndemnul altuia.

2744. Di sum casă,
na-l pri mĕasă,
di pri mĕasă
vru ş-tu c'ergă,
pînă ş-adună' pri *zvercă*.

(De supt casă, eată-l la masă, de pe masă, a vrut şi în plapomă pînă ce a căpătat şi pe git — bătae).

Se povesteşte, că unul, apucîndu-l ploaea, s-a rugat de stăpînul uneĭ case, să-l lase un moment, ca să se adapostească supt straşina caseĭ.

Acesta l-a lăsat.

Dacă a văzut aşa apucatul de ploae, s-a rugat să-l lase să intre niţel şi în casă, ceea ce i s-a permis.

In catul de sus se auzĭaŭ lingurile şi farfuriile cum sunaŭ, ceea ce arăta, că se gătea de masă. S-a maĭ rugat apucatul de ploae, ca să fie aşa de bunĭ să-l primească şi la masă, căcĭ de, la ora asta—era noapte—unde să meargă să mănînce.

L-aŭ lăsat să vie şi la masă.

Dacă a văzut cel plouat, că mĭerge aşa de uşor, ce şĭ-a zis? Se vede, că aci mĭerge maĭ uşor de cum te gîndeştĭ.

Staĭ să maĭ cer ceva. Şi a cerut să i se permită să doarmă odată cu nevasta cea frumoasă, aşezată la masă lîngă dînsul. Atuncĭ aŭ sărit cu toţiĭ asupra luĭ, care cu lingura, care cu furculiţa, care cu ce a putut, şi l-aŭ bătut şi gonit din casă.

Se aplică celor, carĭ nu se mulţumesc cu puţin.

Prin *W-öllflin* am abreviat: *Archiv für Lateinische Lexikographie und Grammatik* mit Einschluss des Aelteren Mittellateins als verarbeit zu einem Thesaurus Linguae Latinae, herausgegeben von Eduard Wölfflin. (vol. I—VI) Leipzig.

www.digibuc.ro

COLINDELE LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

COLINDELE LA AROMÎNĬ

Obiceĭul ce există în Romînia, ca copiiĭ să umble noaptea din 24 spre 25 Decembre din casă în casă, ca să anunțe nașterea luĭ Isus Christos și cunoscut supt numele de «Moș Ajun», se numește la Aromînĭ: *cólindi* saŭ *colínde*.

Cîntecele cunoscute în Romînia supt numele de *colinde*, se numesc la Aromînĭ *cî'ntiii di anlu noŭ*, cîntece de anul noŭ, saŭ *cî'ntiți de av'u Vasili*, cîntece din S-tul Vasile și se cîntă numaĭ pe grecește, după cîte știm noĭ, și numaĭ de către Aromîniĭ din Tesalia, de ceĭ carĭ se coboară earna prin partea aceea, precum și de Gărăgunĭ.

Copiiĭ Aromînii cu o zi înainte, cîte o dată cu maĭ multe zile, se întovărășesc, *sĕ-acățã soți*, să umble colinde împreună, *s-imnă colinde, s-alagă colinde, s-culindĕaḑă d-adún*.

Pentru aceasta, în clasele păstorale, se duc copiiĭ să-șĭ prepare cĭumege, pe carĭ le taĭe din pădure.

Ceĭ de prin satele, unde locuitoriĭ sînt stabilĭ, saŭ își pregătesc cĭumege singurĭ, saŭ cumpără de-a gata.

Cĭumegele se numesc: *c'umagă* pl. *c'umă'ḑi; mîc'ucă*, pl. *mîc'uți*; *colíndă* pl. *colinḑi* [1]).

Cĭomagul copilașilor, vopsit pe din afară cu roșu-alb, se numește *buzdugán* saŭ *stupagană*.

In ajunul *colindilor*, toți ceĭ întovărășiți să umble împreună, se string să doarmă la un loc, ca să se scoale cu toți împreună pe după mĭezul nopții, după cîntătorĭ, cînd după credința poporană, spiritele rele aŭ dispărut.

Apoĭ, după ce fie-care *culindár*, colindător, își pregătește pe lîngă cĭomag, și o traistă, pe care o trece de gît, cîntă cu toțiĭ în casa unde aŭ dormit pe «*colinde, melinde*», și capătă fieșe-cine cîte un colac, ceva fructe etc., după cum se obicĭnuĭește în partea loculuĭ.

In fața fie-căreĭ case se opresc și încep să sune în poartă, ca să le deschiză. Intrînd *culindarl'i* într-o casă, primul lucru ce trebuĭe să-l facă, ĭe să ureze:

«Bună dimineățã»; «Hristolu s-fĕați».
(Bună dimineață; Hristos s-a născut).

[1]) La Elbasan, Albania.

www.digibuc.ro

Li se răspunde:

«Z·v·alghˈască faţa»
(Să vă înălbească faţa).

Si-nˈ crişţéţi (să-mĭ creşteţi); *z-bînáţi muşáţi culindárĭ* (să trăiţi frumoşi colindătorĭ) şi alte urări de natura aceasta.

Colindătoriĭ cîntă, după dorinţa celor din casa în care se găsesc, o dată saŭ de maĭ multe orĭ pe: «*colinde-melinde*» şi capătă colacul tradiţional şi fructele obicĭnuite, cîte o dată şi ceva parale.

Aromînii păstorĭ, la carĭ acest obiceiŭ se serbează cu mare ardoare, — fiind-că există credinţa, că Christ le protege turmele în acest timp şi face, ca vitele să fete cu mare înlesnire, — după ce daŭ fie-căruĭ colindator cîte un covrig, fructele şi anume *năutul* fĭert, *bilbicˈili* saŭ *nibilbia*, se aruncă pe pardoseala caseĭ şi colindătoriĭ trebuĭe să le culeagă, imitînd behăitul oilor: «beea, beea».

Păstoriĭ cred, că Christ, auzind behăitul de oae, îşĭ reaminteşte cum oaea l-a scăpat de Evreĭ, ascunzîndu-l cu lîna eĭ, şi bine-cuvîntînd-o, zice, să se înmulţească oile în casa celuĭ care se ocupă cu creşterea lor, ca sprua foculuĭ, ca stelele ceruluĭ şi ca frunza pomilor.

D-l Weigand greşeşte, cînd spune [1]) că obiceĭul colindelor este puţin serbat printre clasele pastorale «bei der Hirtenbevölkerung verden die Kolinde weniger gefeiert.»

Cînd se retrag *culindarlˈi*, urează la anĭ mulţĭ şi la anul, «*di vîră ŏară*», cum se zice pe aromîneşte.

Colindează numaĭ băeţĭ pînă la vîrsta de 15 anĭ.

Copilaşiĭ colindează numaĭ ziua şi sînt conduşĭ pe la rude de cître fraţiĭ saŭ sorioarele lor maĭ marĭ. Fete nu colindează de loc.

Bărbaţiĭ şi flăcăiĭ se duc numaĭ pe la cunoscuţĭ, rude, ca să-şĭ ureze fericire unul altuĭa, să maĭ bea cîte un păhărel de ţuică, să mănînce ceva castane, nucĭ, mere etc.

In unele sate, pe lîngă traistă se servesc băeţiĭ şi de o sfoară legată de brîŭ cu unul de capete, ear de cel-lalt se leagă un mic ţepuş — «*sulă*», — făcută anume pentru colinde şi toţĭ colaciĭ căpătaţĭ se pun în sfoară.

La Elbasan, băeţiĭ de aromînĭ, înainte de a începe să colindeze, se duc la biserica din mahala şi numaĭ după ce vin de treĭ orĭ în jurul biserice, încep să colindeze prin case.

A nu priimi pe colindatorĭ în această zi, se consideră de cel maĭ mare păcat şi numaĭ un nelegĭuit ar fi în stare să facă aşa ceva.

De vre-o zece anĭ de zile s-a introdus obiceiul, ca băeţiĭ să umble cu steaua în ziua de 24 Decembrie şi maĭ mulţĭ la un loc.

Acest obiceiŭ adus din Romînia, a fost pus în executare întîiŭ de eleviĭ liceuluĭ romîn din Bitolia, Macedonia, apoĭ încetul cu încetul s-a introdus şi prin sate.

Băeţiĭ fac din hîrtiĭ o stea mare şi frumoasă, pe care o poartă pe un băţ şi pe de o parte şi de alta e zugrăvită naşterea luĭ Isus Christos. Dacă nu ştie nimenĭ să facă chipul luĭ Christos, se introduce o icoană cu imagina luĭ Christ.

Colindariĭ sînt priimiţĭ cu bucurie în case şi părinţiĭ pun pe copiĭ să sărute steaua, care vine să anunţe naşterea luĭ Christos.

[1]) Weigand, Arom. II, p. 127.

www.digibuc.ro

Ciumegele colindarilor

Ciumegele *colindarilor* aŭ formele urmatoare:

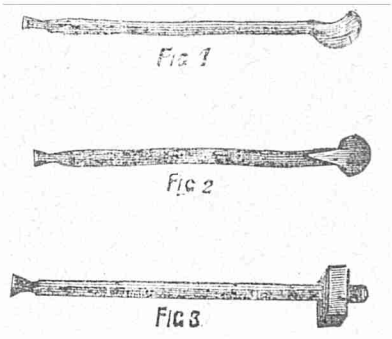

şi pe fie-care dintre ele obicĭnuĭesc băeţiĭ a face cîte o cruce, ceea ce face, ca ele sa fie considerate oare-cum ca sacre. Din această cauză băeţiĭ nu se servesc de ele de cît pentru sara de *colinde*, adica în noaptea de 24 spre 25 Decembrie. Nu le întrebuinţeaza la joc, fiind-ca le *cade* (le sacă) *mîna*.

Forma (fig. III) se obicĭnueşte mai mult de băeţaşi şi se cumpără de pe la prăvăliĭ.

Colaciĭ

Colaciĭ ce se obicĭnuesc a se da în aceasta zi colindătorilor se gătesc cu apă neîncepută, caşi *liturghiile*, prescurele, fiind destinaţi a se împărţi în amintirea celuĭ maĭ curat prunc, din ciţi aŭ axistat.

Se fac la Aromînĭ numaĭ de făină de grîŭ şi sînt frămîntaţi de o femee bătrînă, de o fecĭoară saŭ de orĭ-ce altă femee, care însă n-a venit în contact cu bărbatul săŭ cel puţin în cele 3 zile din urmă. [1]

Aŭ diferite forme din carĭ dăm cele maĭ obicĭnuite:

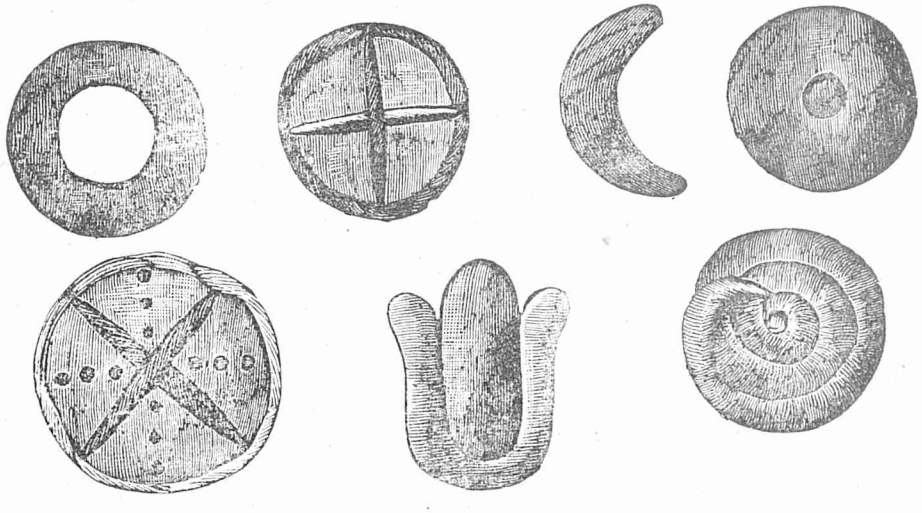

[1] Vezĭ: G. Dem. Teodorescu: *Poesiĭ populare*, Bucureştĭ, 1883, p. 36: la *grîŭ curat* credinţa aceasta la ceĭ vechĭ.

www.digibuc.ro

Apoĭ sînt în formă de cocoşeĭ (cucuţăl), şerpĭ, în formă patrată şi avînd pe o faţa imaginea lăsată de *simnitór*, un mic instrument de lemn, care pe lîngă alte semne, are şi următoarele litere:

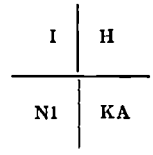

Formele 1, 2, 3, 4, se împărţesc la oameni; ear formele de colacĭ, 5, 6. 7, obicĭnuite la Aromînii păstorĭ se dă la vite, după ce se fac farimăturĭ şi se amestecă în sare.

Aceasta se numeşte «*ipsuma cal'lor* [1])» şi se face în ziua de 7 Ianuarie, cînd «*s-lĕagă cruţĕa*» şi cu care ocaziune, toate oile sînt *fuţite*, stropite cu apă sfîntă, de un preot.

La Moloviște, Macedonia, se obicĭnueşte, ca în ziua Sf. George, să se dea la vite cîte o *anaforă* din colacii făcuţĭ la Moş-Ajun înadins pentru acest scop, care muiaţĭ în apa Bobotezeĭ, se păstrează pentru aceasta zi. [2])

Pe lîngă colacii pentru oameni şi vite, se face unul, destinat pentru icoana caseĭ, care se ţine une-orĭ pînă la anul viitor.

Colacii se numesc:

Culác pl. *culáţi;*
Cólinde saŭ *colínde* pl. *cólinḑî* saŭ *colinḑî.*

Fructele cele maĭ la ordinea zileĭ sînt: năut fiert, *nibilbie* saŭ *bilbic'i*, castane, nucĭ, mere. Banĭ se dă maĭ rar. Dacă însă în trupa de *culindárĭ* se găseşte un băet păstor, acestuĭa neapărat pe lîngă colac şi fructe, i se dă şi parale, fiind-că el a anunţat întîiul, că s-a născut Christos.

La Romînii megleniţĭ obiceiul colindelor se petrece ast-fel [3]):

La còlida adét

La Megleniţĭ, copiiĭ, în ajunul luĭ Moş-Ajun, se strîng în cete cete şi dupa ce fură lemne de prin case, fac un foc mare, şi acolo, în jurul căldureĭ, aşteapta cu nerabdare să cînte cocoşiĭ, anunţînd mĭezul nopţiĭ, ca să se pornească dupa colindat.

Toţĭ sînt înarmaţĭ cu cîte un ciomag, cu care se păzesc de cînĭ şi cu care se anunţa la ceĭ cu porţile închise. Ciomagul se numeşte: *colidă.*

Pe drum eĭ ţipă (ţopă): colida!

Intrînd în casa cuiva, prima lor îngrijire e să le anunţe, că s-a născut Christ, le ureaza la mulţi anĭ şi răscolesc cu *colidele* lor spruna din foc, care trebue să arză în aceasta noapte pînă la ziuă. Apoĭ zic sa traească copiiĭ, purceiĭ şi tot ce o fi mai avînd. Dupa aceasta cîntă:

[1]) Respectiv ipsuma oilor, a căprilor».
[2]) Com. de d. Const. Belimace.
[3]) Descris de un băet din Lunzil', elev în cl. I a liceuluĭ romîn din Bitolia.

www.digibuc.ro

No. 1.

Cólida
colidiţa,
colidiţa,
varvariţa,
paşte pŏarca
prin borniţa,
tupe-tupe
ticíniţa,
două culaţĭ
di borniţă,

li se da cîte un colac la fie-care şi urînd la mulţĭ nnĭ, se retrag [1]):

Cules de Nae Dumitru, ele în cl. I la liceul romîn din *Bitolia*.

2. Cîntece de colinde

Lăsăm să urmeze diferite cîntece de colinde, culese de noĭ, carı în fond nu se deosibesc muĭt.

1 Cólinde,
mélinde,
závala
cundílala;
5 dă-nˈ tetă, culaclu,
că va-ţĭ lˈaŭ cucotlu,
di va-l fac filĭĭ, filiĭ,
şı va-l bag tu nă tipsie,
tra si-l mîc tră Stîmîrie.

Perivole, Epir.

Traducere. — *Colinde,—melinde,—zavala, cundilala,*—dă-mĭ, mătuşe, colacul,--căcĭ ţĭ voiŭ lua cocoşul,—de-l voiŭ face feliĭ, feliĭ,—şi-l voiŭ pune în tipsie,--ca să-l mănînc la S-ta Marie.

Notă. *Zavala, cundilala* nu se ştie ce însemnează. *Tetă*, înşemnează propropriu mătuşe. Dar se adresează acest cuvînt la ori-ce femee necunoscută si în vîrstă, de cître ceĭ maĭ putin virstnicĭ.

3. Variantă

Colinde
melínde,
ţiţi, caca,
dă-nˈ maıe culaca,
5 ca va ţĭ acáţ vaca,
vaca cu vˈiţalu,
că s-fĕaţi Hristolu.

[1]) Vezĭ în poesiĭ populare, Bucureştĭ 1885, de Gh. Dem. Teodorescu, p. 10, obiceiul luĭ «*Moş-Ajun*» la diferite popoare.

www.digibuc.ro

tu pîhnia boïlor
tră v'natĕa Uvreïlor,
tră-an' mulţi
j-di vîră ŏară.

Traducere. — *Colinde,* — *melinde, ţiţi,* cacă, —dă-n'i, bunico, colac,—căcĭ ţĭ voiŭ prinde vaca,—vaca cu viţelul,—fiind-că se născu Christos,—în ĭeslea boilor,—pentru necazul Evreilor,—la anĭ mulţĭ—şi la anul!

4. Variantă

Colínde,
melínde,
dă-n' culaclu, tetă,
v'a, harà, cal-mera,
brúum dupu uşe.

Aminciu, (Meţovo) Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,—dă mĭ colacul, mătuşe,—vĭaţă, bucurie, bună-ziuă,—brum după uşe.

Notă. Cuvintele din vĭersul 4 sînt greceşti: neîntrebuinţate în vorbirea Aromînilor: γειὰ (sinĭtate), χαρὰ (bucurie [1]), καλ' μέρα (bună z'uĭ).

Acest cîntec de colinde a fost orînduit pe note de către d. Chiriazi G., profesor de muzică la liceul romîn din Bitolia, Macedonia:

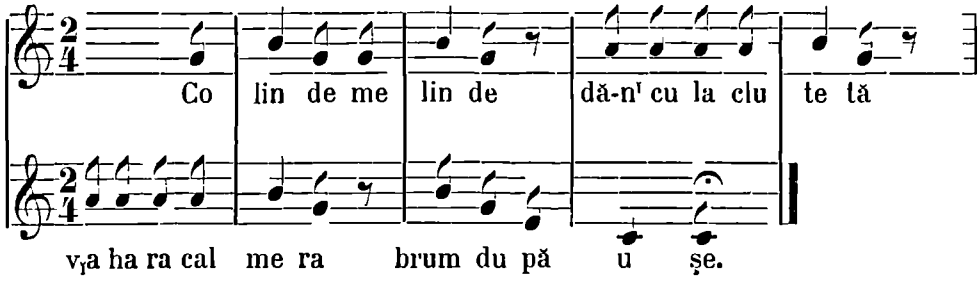

5. Variantă

Cólinde,
mélinde,
Saravagudina,
dă-n' culaclu, tetă,
brum după uşe.

Magarova,

1) Arom. *harăuă.*

www.digibuc.ro

Traducere. – Colinde,—melinde,—cu plin,—dă-mĭ, mătuşe, colacul,—brum ! după uşe.

Notă. *Sarava-godina* sînt cuvinte bulgăreştĭ *sarava* (plin) *godina* (an). Aromînul din Magarova, ca şi ceĭ din Macedonia, de şi ştie bulgăreşte, nu pricepe sensul cuvîntuluĭ : *Saravagudina.*

Lăsăm să urmeze melodia acestuĭ cîntec de leagăn, după d-l Chiriazi.

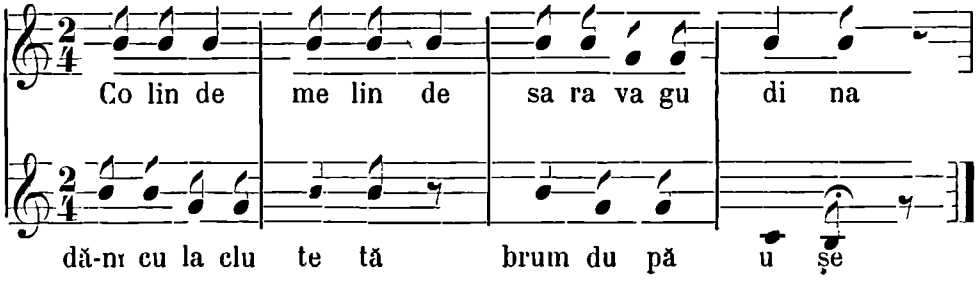

6. Variantă

Cóoolinde, colindéee!
cà s-fĕaţe Hristolu,
tu pĭhnia boĭlor,
di frica Uvreĭlor,
mula l-dizvĭlĕá,
boŭlu lŏ-anvĭleá.

Vlaho-Clisura, Macedonia.

Traducere. — Colinde,—melinde,—căcĭ s-a născut Christos, — în ieslea boilor,—de frica Evreilor,—catîrul îl dezvelea,—boul îl învelea.

Notă. — Christ născîndu-se şi aflînd Evreiĭ despre aceasta, s-aŭ pornit, după credinţa populară, ca să cerceteze prin toate ascunzătorile să-l găsească şi să-l măcelărească

Din cauza aceasta el a fost nevoit să se ascundă, cînd Evreiĭ cercetau în grajdul unde s-a născut mîntuitorul, rînd pe rînd, supt coada catîruluĭ, a capreĭ, bouluĭ, a oiĭ. Capra n-a vrut să l ascundă, ci imediat şi-a rădicat coada în sus, din care cauză a fost blestemată să o poarte totdeauna în sus ; Tot aşa a facut şi catîrul, din care cauză Christ l-a blastemat să nu nască niciodată.

Boul însă l-a ascuns. Tot aşa şi oaea, care a fost bine-cuvîntată de Christ [1]).

[1]) Vezĭ deceul referitor la *oae* şi la *capră* publicat de noĭ: în *Revista Nouă*, anul V, p. 462.

www.digibuc.ro

7. Variantă

Cólindă,
mélindă,
ţáreva godina!
ţinţi vake (!)
dă-nˈ, babo, nă culacă,
să bînéaḑă vacă,
vacă cu vˈiţél!

Weig. Arom. II, 132, No. 75. Monastir.

Traducere. — Colinde, — melinde, — an măreţ; — Cinci vaci, — dă-mi, babo, un colac, — să trăiască vaca, — vaca cu viţelul!

8. Variantă

Colinde,
melinde,
daţi vă din alagă,
că s-fĕaţe Hristolu
tu păhnia boĭlor
di frica (ă) Uvreĭlor.

Weig. Arom. II. p. 134 No. 76. Hrupişte.

Traducere. — Colinde, — melinde, — daţi-vă alergare (adică grăbiţi), — căci s-a născut Christos, — în ieslea boilor, — de frica Evreilor.

9. Variantă

Colinda,
melinda,
dă-nˈ culaclu, tetă!
pulˈŭ cu căţel, (!)
di vîrnăḑară ma ghˈine.

Arom. II, p. 134, 77. Vendişta.

Traducere. — Colinda, — melinda, — dă-mi colacul mătuşe! *puĭŭ cu căţel* — la anul mai bine.

Notă. — Această variantă n-a fost bine culeasă de d. Weigand. Trebuie spus nu: *pulŭ cu căţél*, ceea ce n are nici un sens, ci: *pulˈŭ cucuţél* (puiŭ cocoşel), un fel de colac, ce se obicinuieşte a se face în forma unui cocoş.

D. Weigand traduce pe: *di vîrnăḑară* prin: *niciodată*, ceea ce ieste greşit. Trebuie tradus: *la anul.*

Cu senzul de niciodată, nu se întrebuinţează cu prepoziţiunea *di*, ci simplu: *vîrnăḑară.*

Se vede dar clar, că cîntecul are sens deplin şi nu ieste «cu totul lipsit de senz», după cum spune d. Weigand: Wie man sieht, sind die Lieder arg verstümmelt, das aus Vendista ist fast sinlos [1]).»

[1]) Weig. Arom. II, p. 127.

www.digibuc.ro

10. Variantă

Colinde,
melinde,
sare aclò didinde,
didinde culacă.
ἔρχεται
'πέρχεται
da-vă-ţĭ cu dĕ-alagă,
Hriştolu s-facă,
Dumniḑă'ŭ z-v-adavgă.

Ohrida, Albania.

Traducere. — Colinde, — melinde, — sărĭ acolo dincolo, — dincolo colacul, — vine, — se duce, — daţi-vă cu grabă, — Christos să facă, — Dumnezeŭ să adaugă.

Notă.—Băeţiĭ cred, că cuvintele greceştĭ ἔρχεται 'πέρχεται, ar fi nume de fructe.

11. Variantă

Cólinde,
mélinde,
al amirărescu,
ἔρχεται
'πέρεχται,
Hristoŭlu s-fĕaţe;
tră nă scafă răc'iă
tră mulţĭ an'.

Prizdrena. M. Măracine.

Traducere. — Colinde,—melinde,—al împărătesculuĭ,—*vine*,—*se duce*,—Hristos se născù.—Pentru un pahar cu ţuĭcă,—la mulţĭ anĭ.

12. Variantă

Satiric

Colínde,
melínde,
dă-n', maie, clura,
că v-ţi frîng misura,
di va-ţĭ h'erb plîstura, saŭ: (prîstura).

Avela, Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,— dă-mĭ, bunico, colacul,—căcĭ ţĭ voiŭ sparge farfuria,—de-ţĭ voiŭ fĭerbe pîntecele.

www.digibuc.ro

13. Variantă

Colinde,
melinde,
ţe va m'căm astară,
pîni di sicară,
curcubetă h'artă,
Dumniḑă'ŭ s-nî l'artă.

Avela, Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,—ce vom mînca de sară,—pîne de secară,—dovleac fĭert,—D-zeŭ să ne ĭerte.

14. Variantă

Colinda
melinda,
dă-n', maĭe, culaclu,
că sĕ-află' Hristolu,
Hristolu si pîtiḑă',
la Dumniḑă'ŭ sĕ-alină'
crişt'n'l'i s- hîrîsescu,
draţl'i plîs'înescu.

(Cuţufleanĭ, Epir).

Traducere. — Colinde,—melinde, — dă-mĭ bunico, colacul, —căcĭ se născu Christos,—Christos se botează,—la cer se urcă,—creştinĭĭ se bucură,—dracĭĭ pleznesc.

Cîntece de colinde albanizeştĭ

15.

Colendră
melendră
sarava godina
ţiŭ ţiŭ, vac, vac
n'ă-m moĭ babo n'e kulác;
ap derăn é zoterisă,
ndir culác e şen Mărisă
dil moĭ dalc'' e barðă
gh'er mot me n'e ðv'ĕale
dil moĭ dalc'' e cuch'e
gh'er mot me n'e nuşe.

Corcea. Toma Avrami.

Traducere. — Colinde, melinde,—an plin,—ţiŭ, ţiŭ, vac, vac, — dă-mĭ, babo, un colac; — deschide uşa Doamnă,— scoate colacul S-teĭ Marĭĭ; — eşĭ fă nevastă albă, —la anul cu un copil;—eşĭ fă nevastă roşe,—la anul cu o mireasă.

www.digibuc.ro

16. Variantă

Coléndra
meléndra
sáravára gódina
ţiŭ ţiŭ, vac, vac
nă-mĭ, moĭ babo, n'e colác
se tă bie me c'omág
tă beĭ cocăn me ghĕac
se tă bie me duféc
pa tă eθnă mună ndec.

Corcea, Toma Avram.

Traducere. — Colinde, — melinde, an plin, — ţiŭ, ţiŭ, vac, vac, — dă-mĭ, fă babă, un colac, — căcĭ te bat cu un cĭomag, — de-ţĭ fac capul cu sînge, — căcĭ te lovesc cu puşca, — de te arunc în şanţ.

17. Variantă

O colendra, coloĭéc,
n'ă-mi, moĭ babo, n'e curéc.
se tă bie me duféc,
pa tă eθnă mu nă ndec;
dil zon'e e zoteruar,
ngaĭ zoti ch'ofch i gh'eruar (!).

Trad.—Colinde colinde, dă-mĭ, fă babo, un colac, căcĭ te lovesc cu puşca, de te arunc in şanţ; eşĭ doamnă, şi domn, de la D-zeŭ bucurie şi (!).

Cîntec de colinde grecește

18.

Κόλλυντα,
μέλυντα,
δο-μ' μπάμπου κλουρα,
νὰ πάνου κί παρέκια,
νὰ κάτσου νὰ τάοὺ φάου

Tesalia.

Traducere. — Colinde, — melinde, dă-mĭ, babo, colac, — să mă duc maĭ încolo, — să şez să-l mănînc.

19. Variantă

χριστούγιννα, Χριστούγιννα,
τώρα χριστός γιννέτι,
γιννέτι κί βαπτίζιτι,
σ' τοὺν οὐρανὸν πηγαίνει,
ὅλοι ἀγγέλοι χαίρουντι
κὶ τὰ διμόνια σκάζουν.

Cules din Grebene de d-l Diamandi G.

www.digibuc.ro

Traducere. — Crăcĭun, crăciun,—acum Christ se naşte,—se naşte şi se botează, — şi în cer se duce ; — îngerii se bucură, — şi dracii pleznesc.

Bulgăreşte

20.

Cólida, neda,
Patni greda,
Dede se cac'e,
maĭca se plac'e,
Oasne, oasne,
cólida baba.

Cules din Ohrida.

Traducere. — Colinda, *neda*,—căzu grinda,—moşul se supără,—mama plînge,—*oasne*,—*oasne*,—Colinde bábo.

Notă. — Cuvintele subliniate n-aŭ nicĭ un senz.

21. Variantă

Coleda,
meleda,
sili baba,
silina
şch'endi, şch'endi,
mialfa.

Notă. — Maĭ toate cuvintele din acest colind nu înseamnă nimic, afară de *Coleda* (colinde), *meleda* (melinde).

22. Variantă

Cólede, leda,
paḑnalo greda,
otépalo deda,
deda se blec'i,
maĭca go plac'i,
olele starc'i,
cusotu magarc'i,
za mnógodini.

Cules din Bitolia.

Traducere. — Colinde, melinde,—căzu grinda,—omorĭ pe moşul,—moşul se jelui,—mama îl plînge;—auleŭ bătrînule,—pĭele măgărească ;—la mulţĭ anĭ !

www.digibuc.ro

Variantă

Cóleda leda,
pacni greda,
uşti-mi deda,
deda mi cac'i,
maïca mi plac'i,
ótfori baba-ch'íncu.

Culeș d n Nijopule de d-l T. Marcu.

Traducere. — Colinda, leda,—crepă grinda,—încă moşule,—moşul mĕ ceartă,—mama mă plînge; — deschide bă-buţa mea.

www.digibuc.ro

PAPARUDELE LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

PAPARUDELE LA AROMÎNĬ

«Avem şi la noĭ *Paparude*, însă le numim *Pirpirune*.

După Duminica Tomiĭ, dacă trec două, treĭ săptămînĭ fără să plouă, Romîniĭ găsesc că e de lipsă a pune să joace *Pirpirunele*, ca să aducă ploae.

O fată din cele maĭ sărace este acoperită peste tot corpul, şi maĭ ales pînă la brîŭ, cu ştevie saŭ cu *ferică* (plantă numită la Carpaţĭ *ferugă*, şi în limba franceză *fougère*). Pe fata asta o însoţesc multe alte fete de Romînĭ, şi mĭerg din casă în casă la vecinĭ.

Pirpiruna joacă; altele cîntă.

Şi la noĭ este obiceĭul să se arunce apă pe neaşteptate, pe ascunse, asupra Pirpiruneĭ. Sătenĭĭ noştri cred, că aceasta e necesar pentru ca să plouă.

După ce a colindat peste tot satul, *Pirpiruna* şi amicele eĭ, fac plăcintă cu făina şi cu untul obţinut; o coc şi apoĭ mĭerg de o mănîncă la fîntînă. Însă ritul cere ca plăcinta să fie mîncată, stînd fetele cu picĭoarele în rîuleţul, unde trece apa de la fîntînă [1]).»

Dar nu numaĭ cu ştevie şi ferigă se acoperă *pirpirunele*, ci cu aşa numita plantă *iboj*, cu florĭ de mac, numite la Aromînĭ şi Grecĭ: *pirpirune* şi cu tot felul de verdeţurĭ.

Înainte de a li se da din ale mîncăriĭ, saŭ banĭ, se toarnă pe un cĭur purtat de *pirpirună* pe cap, apă.

Apoĭ nu numaĭ după Duminica Tomiĭ, ci orĭ de cîte orĭ este secetă, fac fetele obiceĭul cu *pirpiruna*.

In satele unde sînt ţigance, *pirpirună* se face o fată de ţiganĭ, pe cînd fetele de Aromînĭ mĭerg după dînsa şi cîntă şi din ce obţin daŭ şi ţigăncĭĭ, care pe lîngă fructe maĭ capătă toate haĭnele vechĭ, lîna obţinută, ce prisoseşte din făină şi unt, după facerea nelipsiteĭ plăcinte.

Melodia după care se cîntă vĭersurile referitoare la paparudă ĭeste deosebită de cea care se aŭde în Romînia, precum şi de cea greacă şi bulgară din Macedonia.

Vezĭ acelaşĭ obiceĭŭ la Romînĭĭ din Romînia în, *Poesiĭ populare*, de *G. Dem. Teodorescu*. Bucureştĭ 1885, p. 208; *Incercărĭ critice*, Bucureştĭ, 1874 p. 128—134; Acelaş obiceĭŭ există la Grecĭĭ, Bulgarĭĭ şi Ţiganiĭ din Turcia.

[1]) Iliescu Taşcu (din Cruşova), Albumul Macedo-român, 1880, p. 102: *Pirpirunele saŭ Paparudele* în Macedonia.

www.digibuc.ro

Cîntece despre paparude

1

Pirpirună,
se rĕadună,
dă plŏae, dă plŏae,
ca să crĕască ágrile,
agrile şi avʲínʲile
avíʲnʲile şi ĭérghʲile,
ĭéghʲile şi curiĭle,
curiĭle şi verdéţile.

T. Iliescu, Cruşova (Vezĭ Albumul Macedo-Român p. 102)

Traducere. — Paparudă,—se adúnă,—dă ploae, dă ploae,—ca să crească recoltele din cîmp, — recoltele şi viile,— viile şi ĭerburile,— ierburile şi pădurile,—pădurile şi verdeţurile.

Notă. — Vĭersul (2) pe care d. T. Iliescu îl despartă, în toate variantele auzite de noĭ, sună: *Sarandună,* nu: *readună.* Aci decĭ pare a fi descompus în mod arbitrar de către d. Iliescu, din dorinţa de a-ĭ da un senz.

2. Varianta

Pírpirună,
sarandună,
dă plŏae, dă
s-crĕască ágărle,
ágărle ş-avʲínʲile,
ĭérghʲile ş-livă'ţile.

Weig. Arom. II p. 136, Cruşova, Ciunescu Sterie.

Traducere. — Paparudă, — *Sarardună,* dă ploae, dă,— să crească ogoarele,—ogoarele şi viile,— ĭerburile şi livezile.

3. Variantă

Pirpiró
Saragó,
aruvinĕaţă ágărle,
ágărle şi *mágărle,*
chʲícuta cît prăŭlu,
gărnuţlu cît ţĕáţirĕa
mînuclʲul cît fórtuma.

Baba Nicolae, elev, Vlaho-Clisura.

Traducere. — Paparudă,— *Sarago* (!), — stropeşte ogoarele,—ogoarele şi slăbitele, — picătura (să fie) cît paraua (de mare),— grăuntele cît năutul,—mănuchiul cît povara (de cal, catîr).

Notă. — *Magăr, macru* saŭ *macăr,* înseamnă negras, slab, lipsit de vlagă.

www.digibuc.ro

4. Variantă

Pîrpirúnă,
oĭ dodule,
oĭ bojule;
Sáragára,
oĭ dodule, [1])
oĭ bojule [1])
da nă plŏae, plŏae mare,
s-facă turtă
cît nă arŏată,
s-facă pită
cît n-argh'ie;
s-facă ch'ícuta.
cît parălu.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — Paparudă, *oĭ dódule, oĭ bójule*,—Saragara (!)— *oĭ dódule, oĭ bójule*, dă o ploae, — ploae mare, — să facă turta cît o roată,—să facă plăcinta,—cît o arie, să fie (facă) picătura,—cît paraoa.

5. Variantă

Pirpiró
bre Salavó,
dă-n' arŏauă, re zurle,
si-n' crĕască grînárile
grînarle, sicár'urle,
grînárurle, ovézele.

Com de D-l Şunda T. (Amincu, Epir.

Traducere. — Paparudă,—măĭ Salave(!)—dă o rouă, maĭ nebunule —să-mĭ crească cerealele,—grînele, secara,—grînul şi ovăzul.

6. Variantă

Pirpirună,
Sarandună,
dă nă plŏae cu găl'ĕata,
s-adună'm v'iptul cu m'nata;
ĕa bîgáţĭ-vă c'íjmile,
s-adună'm av'in'ile;
ĕa bîgàţĭ păpúţîle,
sĕ-adunăm gărnúţile.

de la Fărşeroţiĭ din Nijopule.

[1]). Se repetă la fie-care vĭers.

www.digibuc.ro

Traducere. — Paparudă,—Saranduna (!) — dă o ploae cu găleata (adică: torenţială); — să adunăm viptul cu pumnul;—ean băgaţi-vă cizmele,—să adunăm (culegem) viile;—ean băgaţĭ papuciĭ,—să culegem grăunţele.

Notă.—Găl̆ată este un instrument de lemn în forma uneĭ căldărĭ, în care se mulg oile.

7. Variantă

Pirpirună
Sarandună,
dă plŏae, dă,
tra si crĕască ĭérgh'ili,
ĭérgh'ili, virdéţurli,
s-aibă s-pască óili,
óili şi cal'i;
Pirpirună,
Sárandună,
dă-nă plŏae, dă,
tra si crĕască av'ín'ili,
av'ín'ili şi ágrili.
Ch'ícuta cît gilĕata,
Gîrnuţlu cît ţĕáţirĕa.

Neveasta, Macedonia.

Traducere.—Paparudă,—*Sarandună,*—dă ploae, dă,—ca să crească ĭerburile, ĭerburile şi verdeţurile,—să aibă să pască oile, — oile şi caiĭ. — Paparudă, —Sarandună,—dă ploae, dă,—ca să crească viile,—viile şi ogoarele,—picătura cît găleata, grăuntele cît năutul.

Paparuda la Romînii din Meglenia

La Romînii din Meglenia, Macedonia obiceĭul acesta se face precum urmează:

Fetele se strîng şi dezbrăcînd pe una din ele o îmbracă peste tot corpul cu planta care se numeşte la dîşiĭ: buzeŭ.

Această fată se numeşte: *paparudă* saŭ *dudulétu.*

Apoĭ aleargă din casă în casă unde cîntă vĭersurile următoare:

8.

Paparudă, rudă, [1])
s-nă dĕa ploĭe,
s-nă crĕască grọnele;
grọnele, grọnişọrele,
s nu li bată grindinĕa (saŭ: gărduşcă),
s-na dĕa poĭne multă
s-aŭ móncom cu sanătate.

Com. din Lunzil' de cître elevul Nae Demetru.

[1]). In ce priveşte fidelitatea transcriereĭ cuvintelor, fiind scrise de un elev se poate să se fi strecurat cîte o mică greşeală la sunete saŭ vocale,

www.digibuc.ro

Traducere. — Paparudă, rudă,—să ne dea ploae,—să ne crească grînele,—grînele şi porumbul,—să nu le bată grindinea, — să ne dea pîine multă, —s-o mîncăm cu sănătate.

9. Variantă

Paparudă, rudă,
vino de te udă,
paparudă, rudă,
vino dă ploïe multă,
să crească grǫnele,
să crească grǫnişǫrele,
cît grandinele,
idem.

Traducere. — Paparudă, rudă, — vino de te udă, — paparudă, rudă, — vino dă ploae multă, — ca să crească grînele, — să crească porumbul, cît grindinea (!)

Şi se dă din partea femeilor cîte un ban vechiŭ, numit *para de timp diznít* şi alte lucruri.

Paparuda poartă în cap o *cʻeştină*, sită, pe care la urmă o rostogolesc şi dacă sita stă pe dungă, nu va ploua. Dacă cade însă, va ploua cu siguranţă.

Apoĭ se duc într-o vale şi acolo dezbracă pe fată şi *buzelu* îl aruncă în rîŭ şi apoĭ se întorc acasă şi împreună mănîncă lucrurile adunate, *adunăturile*.

www.digibuc.ro

LĂZĂRELUL LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

LĂZĂRELUL LA AROMÎNI

Sărbătoarea cunoscută în Romînia supt numele de Lăzărel, se numeşte la Aromînĭ «*Lazar*».

Acest obiceĭŭ se face în ajunul Duminicei Floriilor «*tră Vaiu*».

In această zi, fetele pînă la etatea de 12 saŭ 15 anĭ, după ce se îmbracă în haine de sărbătoare, ĭeaŭ cîte un coşuleţ în mînă şi o pornesc de cu dimineaţă, colindînd din casă în casă şi cîntînd cîntecele de maĭ jos.

Coşuleţul ĭeste împrăcat în florĭ naturale, pe carĭ fetele le adună în ajun de prin văĭ şi livezĭ, mergînd maĭ multe împreună şi cîntînd diferite cîntece pe tot timpul culesuluĭ. Aceste florĭ sînt păstrate în apă cu îngrijire pînă în ziua următoare. Se cere, ca fetele, însăşĭ să-şi împodobească coşuleţul.

La Fărşeroate, fetele, după ce se adună maĭ multe la un loc ĭaŭ un *mal'ŭ*, lemn cu care se bat haĭnele de lînă la spălat, şi-l îmbracă în haine de voinic, saŭ de băet. Ele caută să-l facă cît se poate de frumos. Apoĭ una dintre ele îl poartă în braţe şi cu ĭel mĭerg din casă în casă, cîntînd pe *Lazare-pazare*, şi povestind în glumă, — altă dată poate în serios — cum frumosul Lazar a fost omorît, împuşcat saŭ străpuns de vre-o fiară sălbatică, pe cînd păştea turma în pădure, saŭ învocînd diferite alte motive.

Fata, care îl poartă în braţe, cînd intră în casa cuĭ-va, face pe întristata, dacă ĭeste vre-una maĭ glumeaţă şi care nu se ruşinează, fiind-că ceĭ carĭ primesc pe *Lazarine*, — aşa se numesc fetele carĭ umblă cu Lazar,—o tachinează, zicîndu-ĭ că «frumos mire ş-a ales», făcînd aluziune la *mal'lu* din braţe-ĭ. Apoĭ ĭĭ maĭ spun: *tora mal'lu ş·nîinti cu un g'oni aleptu*, acuma cu *mal'ul* şi la anul cu un făt-frumos, şi altele de acestea.

Pentru aceasta fetele aleg o fată maĭ mică, care n-ar avea vîrsta de măritat, ca să poarte *mal'lu*, şi pe care prin urmare să nu o atingă aşa direct urările, ca şi împunsăturile glumeţilor.

Aromînĭĭ din Tesalia obicĭnuĭesc a face o păpuşe, care reprezintă un băet şi pe care o poartă de mînă două fete saŭ doĭ băeţĭ, fiindcă aci umblă şi băeţiĭ ceĭ micĭ cu *Lazarul*. Apoĭ mĭergînd din casă în casă, cîntă cîntecul grecesc de maĭ jos, care a fost cules din Tîr-

www.digibuc.ro

nova, Tesalia. Fie-care *lazarină* saŭ *lazarin* poartă cîte un coşuleţ. împodobit cu florĭ naturale [1]).

La Vlaho-Clisura umblă singură fie-care fată.

Li se dă celor carĭ umblă de a Lazar, ouă, fructe şi uneorĭ banĭ.

Cîntece de „Lazar"

No. 1.

1. Lázare,
pázare,
cînd va z-v'ină Páştile?
— Mîne,
5. pĭĭmîne,
alantă dumínică.
fĕátile s-cumínică,
Afendul da tŏacă,
priftĕasa s-incl'ină,
10. cu pescul tu fîrină,
Astară vĕarḑă h'arte,
pĭĭmîne oaŭă aroşi.

Prizdrena. Com. de d. Mărăcine Mihail.

Traducere. — Lazare, — nefericitule, — cînd vor veni Paştile? — Mîne, — poĭmîne, — cealaltă Duminică, — fetele se împărtăşesc,—preotul toacă, — preoteasa se închină, — cu peştele în făină, — de sară veri deţurĭ fierte, — poĭmîne ouă roşiĭ.

Notă.—Se obicĭnueste în Duminica Floriilor să se servească la masă peşte, la prînz, ear sara din ajunul Duminicei Floriilor, la cină verdeţurĭ gatite cu unt-de-lemn.

2. Variantă

Lázare,
pázare,
Cînd va z-v'ină Páştile?
— Mîne,
pĭĭmîne,
Duminică alantă.
fétile va z-g'ŏacă,
maşĭ aţĕá ma n'ică,
laĕa va z-din'ică.

De la fărşiroata Nasta Nacea.

Traducere. — Lazare,— nefericitule, — cînd vor sosi Paştile? — Mîne,—poĭmîne,—Duminica cealaltă;—Fetele vor juca;—numaĭ cea mică,— beata se va dumica (ad. se va rupe de plînset).

[1]) Com. de d. Papleacu Nicolae, student în medicină.

www.digibuc.ro

Observare.—Am tradus în ambele aceste cîntece pe *pázare* prin nefericit, aşa cum l-a explicat bătrîna fărşiroată Nasta Nacea, de şi pare a fi mai mult o derivare după *Lazare*. Compară: *colinde* cu *melinde; aţel: ş-maţél;* etc.

Bătrîna fărşiroată ne a istorisit, că cea mai mică fiind logodnica închipuită lui Lazar, rămîne mireasă gătită şi neîncununată: *adrată ş-nilŏată; adrată ş-ninch'irdîsită*, gătită şi nenorocoasă.

3. Variantă

Lázare,
pázare,
Cînd va v'ină Páştile?
-- Mîne
pîĭmîne;
ea-le, ĕa-le, dupu uşe,
cu n'elu di guşe.

Com. de elevul Ionescu Demetru, din *Călivele Ţicura*.

Traducere. — Lazare, — nefericitule, — cînd vor sosi Paştile?— Mîĭne,—poĭmîne,—eată-le,—eată-le, după uşe,—cu mĭelul de gît.

4. Variantă grecească

Καλή 'μέρα,
καλή σου 'μέρα;
ἤρθε Λὰζαρ᾽ὸς,
ἤρθαν τὰ βάϊα.
— Ποὖσαν λάζαρ,
ποὖσαν κρυμένος ?
—σ'τὰ χαντάκια χάντακουμένος.

Τοὺ Λάζαρη,
τοὺ Λάζαρη,
τ'αὐγό σ'τοὺ κουφινάκι
τοὺ κουφινάκι θὲλ' αὐγό
κ'ἡ τζέπη μου κουκό.

Tîrnova, com. de d. Papleacu Nicolae.

Traducere. — Bună ziuă,—bună-ţĭ ziuă; — a sosit Lăzărelul, — a sosit Duminica Florilor; — unde eraĭ, Lazare? —unde eraĭ ascuns?—In şanţurĭ scufundat.

Luĭ Lazar,—luĭ Lazar,—oul în coşuleţ.— Coşuleţul vrea oŭ—şi buzunarul fruct.

5. Variantă

Λαζαρίνα,
κουκουτίνα

www.digibuc.ro

βάλ' αὐγό σ'τὴν καλαθίνα,
κί καρίδγια μεσ'τοὺ τζέπι.
Grebeni, cules de d. Diamandi G.

Traducere. — Lazarină, — cocoşoaĭcă, — pune oŭ în coşuleţ,—şi nucĭ în buzunar.

Obiceiul acesta este practicat în Peninsula balcanică, în toată splendarea sa, de cître ţigancele turcoaĭce. Acestea se îmbracă cu florĭ la cap, pe corp şi apoĭ cîte 3—4, umblă din casă în casă. Una dintre ele, cea maĭ bătrînă, cîntă cu *daĭereaua* şi din gură, pe cînd cele l-alte două saŭ treĭ dansează, avînd pe pĭept şi pe cingătoare diferite obiecte sunătoare, asemenea celor atîrnate de caluşarĭ de alungul picĭoruluĭ.

Cele auzite de noĭ în Bitolia cîntă în limba ţigană, romînă, turcă şi maĭ des în cea *bulgară* pe la creştinĭ.

De sigur, că ţiganiĭ aŭ împrumutat obiceiul de la popoarele creştine din Peninsula balcanică.

Ele se numesc *Lazarchi* saŭ *Lazareti, Lazarini.*

Li se dă banĭ saŭ pîine şi orĭ ce poftește fie-care.

Tot aşa de răspîndit ĭeste obiceĭul printre Bulgariĭ şi Greciĭ din Macedonia, Tesalia.

In unele orăşele aromîneştĭ, acest obiceiŭ nu se practică de loc.

«Tema recitativuluĭ, după cum observă d. Teodorescu (G. Dem.[1]), este moartea nefericită, chiar din preziua nunţiĭ, a tînăruluĭ Lazăr, a căruĭ mireasă e reprezintată printr'o copila, spre a înduĭoşa maĭ mult pe spectatorĭ.»

Din descrierea pe care d. Teodorescu o face acestuĭ obiceiŭ şi din colindele referitoare la Lăzărel, se vede o mare asemănare cu *Lazărul* aromînesc aşa cum se practică la Fărşeroţi, căcĭ şi în colindele romîneşti despre *Lazăr* se povesteşte, «că Lazăr, cerînd mameĭ sale să-ĭ facă azimă şi aceasta nevoind, el a plecat la pădure cu oile, s-a suit p-o cracă, ca să scuture frunze oilor, dar bătînd vîntul tare, craca s-a rupt etc.» ; saŭ «că s-ar fi străpuns cu fusul, pe care mama-sa îl scăpase din mînă[2]).

Nu e oare o reminiscenţă a frumosuluĭ Adonis omorît de mistreţ, plîns de toţĭ şi transformat de Venera, care îl iubea, în floare?

[1]) Teodorescu : *Poesii populare*, Bucureştĭ 1885 p. 202—203.
[2]) idem.

www.digibuc.ro

LEAGĂNUL LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

LEAGĂNUL

Printre diferite obiceiurĭ ce se practică în ziua de sf. George, şi despre carĭ la credinţe şi obiceiurĭ vom vorbi de ele, se caută cu mare scrupulozitate a se împodobi casele cu verdeaţă. Ast-fel la uşĭ şi ferestre se atîrnă ramurĭ verzĭ de pomĭ, ĭerburĭ, ferigă.

Dar tot în această zi se ţine şi obiceĭul de *a se da pe leagăn*, Iată cum descrie d-l Const. Belimace, aromîn din Moloviştе acest obiceiŭ:

«Imediat (în dimineaţa sf. George) se grăbeşte a se îmbrăca bine, apoĭ a merge la biserică, şi pe urmă a se îndruma spre casele acelora, carĭ posed pomĭ maĭ marĭ şi maĭ bătrînĭ, cu crăcile maĭ întinse, pentru ca să lege funiile de crăcile lor şi să facă legendarul leagăn.

«Leagănul, un fel de dulap primitiv, este o funie trecută pe după crăcile unuĭ pom şi legată la ambele capete. De nod se leagă o altă funie, *curmu*, care se serveşte la mînarea omuluĭ aşezat în leagăn. Cu ajutorul *curmuluĭ* cel din leagăn e mişcat cu putere din dreapta în spre stînga şi viceversa. Fata orĭ flăcăul, care voĭeşte a *se da pe lĕagăn*, trebuĭe să aĭbă florĭ în mînă, o mică petricică pe cap, şi un oŭ roşu în buzunar. Credinţa poporuluĭ despre aceste treĭ lucrurĭ sună ast-fel: florile reprezintă simbolul primăverii, pĭetricica sănătatea, ca să fie omul ca pĭatra, ear oul veselia (haraoa).

«Tot despre acest oŭ, credinţa Aromînilor maĭ vrea să zică şi următoarele: Acel oŭ trebuĭe să fie încondeĭat în ziua de Joia mare, tot în acea zi înroşit, mergînd la înviere cu el, şi tot cu el dîndu-se cine-va pe leagăn în ziua de sfîntul George. Aşa că cine posedă un atare oŭ în casa luĭ, acea casă focul nu o arde, apa nu o îneacă, hoţiĭ nu o atacă (*calcă*) şi ĭeste ferită de orĭ-ce boală etc.

«Cum am zis, avînd aseste treĭ lucrurĭ şi aşezîndu-te pe leagăn, ceĭ de prin prejur, aşezaţĭ în două grupurĭ, cîntă următorul cîntec:

Dacă este fată

— A cuĭ ĭe fĕata di pri lĕagăn?
— A mĭ-saĭ cŏ-a tată-suĭ,
ş-cama multu a g'óniluĭ.

www.digibuc.ro

Traducere. — A cuĭ ĭe fata de pe leagăn ?—Mameĭ sale şi tatăluĭ săŭ—şi maĭ mult flăcăuluĭ.

Altă formă :

Narga fĕata ligănáţĭ-n'-u,
Că i funĕa putriḍită,
că-ĭ lumach'a v'irminŏasă,
că i loclu multu surpu.

Traducere. — Incet legănaţi-mĭ-o fata,— căcĭ e funia putrezită,— căcĭ e ramura vĭermănoasă (scorboroasă),— căcĭ e locul prea prăpăstios.

Dacă e băeat

— A cuĭ e g'onle di pri lĕagăn ?
— G'onle aestu nvĕastă nŏ-are.
— Care nŏ-are, va să-l' dăm,
va să-l' dăm, si-l hărisím,
va s-l'-u lom, s-lu nvirină'm.

Traducere. — Al cuĭ ĭe flăcăul de pe leagăn ? — Voinicul acesta mireasă n-are.» — «Dacă n-are, îĭ vom da.» — Îĭ vom da, ca să-l înveselim ; — ĭ-o vom lua, ca să-l întristăm.

Aşa dar, după ce se termină cîntecul, fata orĭ flăcăul se dă jos, ceĭ azistenţĭ îĭ urează la mulţĭ anĭ, pe urmă urmează un flăcău orĭ o altă fată.

Este foarte caracteristic cheful care se face de către azistenţĭ şi maĭ cu deosebire din partea celor carĭ cîntă cîntecul leagănuluĭ, pentru că pe lîngă cîntece şi urărĭ, imediat trebuĭe să ĭea parte satira şi comedia, şi uite cum:

Cum am zis, după ce s-aŭ schimbat maĭ mulţĭ flăcăĭ, fete, neveste etc., la urma urmelor vine şi rîndul babelor bătrîne a se da pe leagăn. Aci e totul. Indată ce se suĭe vre-o babă a se da pe leagăn, şi întîmplarea va face ca să fie soacră a maĭ multor nurorĭ, şi ştiind-o anume că cu cutare noră nu prea trăeşte bine, atuncĭ cucoana soacră o pate cît de bună. Păţania babeĭ constă din următoarea farsă : Indată ce s-a încocoţat baba pe leagăn, începe cîntecul şi în zicerea de: *cine e baba de pe leagăn,...* este a fiilor, a nepoţilor, a surorilor şi maĭ mult a cutăreĭ noră, adică tocmaĭ aceleia cu care cucoana soacră trăeşte ca pisica cu şoarecele. Ast-fel că toată lumea de prim prejur, care cunoaşte viaţa întinsă a aceleĭ familiĭ, rîde de se prăpădeşte de bobîrnacul bătrîneĭ; iar soacra, cu toată autoritatea eĭ la Aromînĭ, cam înroşită la faţă, după ce se dă jos, o tuleşte fără paşaport, ceea-ce escită şi maĭ mult rîsul azistenţilor [1]).

Avem de observat că, în Vlaho-Clisura şi prin cele-l-alte sate aromîneştĭ, oul roşu se pune ca cine-va să fie la faţă, în cursul anuluĭ pînă la Sf. Gheorghe, roşu ca oul.

[1]) Constantin Belimace : *Credinţa despre luna luĭ April la Macedonenĭ*, în «Gaz. Macedonieĭ», No. 22, 3.

www.digibuc.ro

La o nevastă

— A cure-ĭ fĕata dipi lĕagăn ?
— Aestă fĕată g'one ş-are,
g'onle al'eĭ fugát tŏ-axĕane ;
tora agon'a va si-l' v'inŭ,
s-umplă casa di lun'ină.
va l'-ul dăm, sĭ-u hîrisím,
va l'-ul lom, sĭ-u virină'm.

Cules din Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — A cuĭ ĭe fata depe leagăn? —«Această fată bărbat ţşĭ are,—bărbatul eĭ e plecat în străinătate ; — acuma curînd va veni,—să umplă casa de lumină.— Il vom da eĭ, să o veselim, i-l vom lua, să o întristăm.

La o bătrînă

— A cure-ĭ teta dipi lĕagăn ?
— Este a h'il'lor ş-a nipoţlor.
— Si-l' bănĕaḑă şi z-bănĕaḑă,
roşe, roşe ca un meru,
Crehtă, crehtă ca virdĕaţa.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — A cuĭ este mătuşa de pe leagăn?—«Este a fiilor şi a nepoţilor». — «Să-ĭ trăiască (fiĭ şi nepoţiĭ), şi să trăiască (şi dînsa), — roşe, roşe (!) ca un măr, — fragedă, fragedă ca verdeaţa».

Şi tot aşa se continuă a se cînta fie-căruĭa, după vîrsta, sexul, ocupaţiunea şi alte circumstanţe carĭ sînt la ordinea zileĭ. O bătrînă săracă din Gopeşĭ, servitoare la liceul din Bitolia, a cîntat unuĭ flăcău desfrînat cam în glumă, cam în serios cîntecul următor de leagăn :

Laĭ gumáru dipi lĕagăn,
nu vreĭ leagăn că vreĭ funi,
funi lungă, funi mari,
ca ţi h'iĭ tĕ-a spinḑurari.

Traducere. — Maĭ măgar de pe leagăn,—nu-ţĭ trebuĭe leagăn, căcĭ ţţĭ trebuĭe funie, —funie lungă, funie mare,—căcĭ eştĭ de spînzurat.

www.digibuc.ro

TAV'AN'Í LA ΛROMÎNÌ

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro

T A V^{i} A N^{i} I

Tav'an'i este sărbătorită de toţi Aromîi cu mare pompă şi se poate considera pur aromînească în Peninsula balcanică, de oare-ce popoarele conlocuitoare nu o sărbătoresc în felul aromînilor.

Iată cum se face la Vlaho-Clisura:

In ajunul sf. Ioan, adică în 23 Iunie, toate femeile, nevestele şi fetele, ies în grupuri, grupuri la marginea orăşeluluĭ prin poĭene şi păduie, ca să găsească buruĭana numită: *cusiţă*.

Fie-care nevastă saŭ fată cum găseşte această buruĭană o *sĕamnă*, o înseamnă., adică o leagă cu un fir roşu şi apoĭ o acoperă cu frunze, ca nu cum-va să vie altă nevastă saŭ fată şi să ĭ-o găsească. Apoĭ se duce maĭ încolo, căutînd mereŭ după *cusiţe*. Fetele şi nevestele din acelaş grup nu se păzesc unele de altele, ci, pe cînd unele *sĕamnă* cusiţele cele lalte se ultă să nu vie vre un alt grup.

In tot drumul acesta, fiind saŭ nu însoţite de vre un bărbat, fac să răsune pădurea cea încîntătoare ce se întinde ca o coroană de-asupra orăşeluluĭ, de cîntece. Aşa se plimbă prin pădure, pînă însereză de tot, cînd tot în cîntece se reîntorc în orăşel.

Fetele, pe lîngă *semnarĕa* cusiţelor maĭ aleg tot felul de florĭ, printre carĭ nelipsita *sulh'ină* saŭ *surfină*, cum se maĭ zice, numita şi *galĕată*, trebuind să facă *gîlĕata* la întoarcere în sat.

Pentru facerea *gîleteĭ* se string maĭ multe fete într-o casă şi după ce ĭea un *ghĭum* saŭ *ibric*, pe cînd unele cîntă cîntecele obicĭnuite la gătirea mireseĭ, cele lalte gîtesc *gîlĕata*, împodobind-o cu florĭ de tot felul. Ele aŭ ambiţiunea să o gîtească cît se poate maĭ frumos şi cu florĭ cît maĭ felurite, aşa că în ziua următoare, cînd două grupurĭ deosebite se vor întîmpină în drum să nu rămie cu ruşine, că *gălĕata* alaltă a fost maĭ frumos *adrată*.

Apoĭ, mărindu-se grupul cu neveste, fete micĭ, femeĭ şi curioşĭ, *gălĕata*, purtată de două fecĭoare îmbrăcate în haine de sărbătoare, e dusă, ca şi mireasa, la treĭ *şopute* saŭ cum se maĭ zice: la treĭ *fintînĭ*.

De la fie-care fîntînă se ĭea apă şi cînd se pune *gîlĕata* la gura şipotuluĭ, cele lalte cîntă:

Umple, soro, vĕarsă frate,
si-l' dăm apă ali cripate etc.

(Umple soro, varsă frate, să-ĭ dăm apă întristateĭ etc.).

Cîntec ce se cîntă şi mireseĭ cu aceaşĭ ocuziune. Se înţelege, că tot orăşelul e în mişcare şi răsună de cîntece.

www.digibuc.ro

Pe la mĭezul nopţiĭ fie-care se retrage a casă, după ce maĭ intiĭ a fost condusă *găl̆eata* la culcare.

In dimineaţa viitoare, în 24 Iunie, atît fetele cît şi nevestele, deşi obosite din ajun, că s-aŭ culcat tîrziŭ, se întrec a se scula des de dimineaţă şi tot grupurĭ grupurĭ, îmbrăcate în haine de sărbătoare şi în cîntece se duc se culeagă cusiţele şi să prindă, dacă vor putea şi din cusiţile celor-l-alte grupurĭ.

Fe-care fată şi nevastă din grup îşĭ are cusiţa sa, pe care o zmulge cu mîĭnele anapoda, întoarsă fiind cu spatele spre cusiţă.

Nevestele se cere, să-şĭ lege mijlocul cu ele, ca să fie sănătoase, să conceapă cu înlesnire şi să nu simtă durerĭ în momentul naşteriĭ.

Fetele îşĭ *l̆eagă* capul cu ele, adică, le înfăşoară de a-lungul cosiţelor, ca să le crească cusiţele.

Intorcîndu-se apoĭ, umblă fetele cu *găl̆eata* gătită din casă în casă, cîntînd în tot timpul acesta şi avînd pe lîngă dînsele, cîte doĭ, treĭ băeţĭ cu săbiile de lemn, ca să le păzească, fiind-că alţĭ băeţĭ, tot înarmaţĭ că săbiĭ de lemn, pe carĭ şi le prepară de mult, le taĭe drumul prin ulicĭoare, cercînd să le taĭe *găl̆eata*.

Aceştĭa sînt *g'on'li*, voiniciĭ.

Dacă două grupurĭ se întîlnesc în drum, fetele dintr'un grup înconjoară *găl̆eata*, ca cele din grupul cel-l-alt să nu le o vază, putîndu-se întîmpla ca găleata acestora să fie maĭ frumoasă şi să se dea de ruşine ast-fel.

Dacă văd însă că *găleata* grupuluĭ advers nu ĭeste bine împodobită cu florĭ, n-o ascund de loc, ci o arată şi provoacă şi pe celelalte să facă tot aşa, dacă le dă mîna. Atuncĭ să vezĭ epitetele ce capătă găleata răŭ gătită.

G'on'l'i din cele două grupurĭ cearcă să taĭe *găleţile* adverse, din care cauză se ĭea la ceartă, pe cînd bĭetele fete tremură de frica pericoluluĭ de a-şĭ vedea găleata tăeată.

Pentru ele stricarea găleteĭ se explică a le merge răŭ în tot anul acela, ca şi cum găleata ar avea o influenţă favorabilă saŭ defavorabilă asupra lor.

In casele unde se duc, dă cîte puţină apă şi capătă cîte un ban de argint şi altă apă curată în schimb.

Cu apa din găleată îşĭ udă părul, ca să le crească cusiţe marĭ.

După ce aŭ umblat în destul, se întorc la casa de unde aŭ pornit cu găleata, şi din baniĭ ce aŭ cîştigat fac o plăcintă şi alte de ale mîncăriĭ, petrecînd ziua toată cu cîntece şi dans, apoĭ se retrag împărţind apa şi florile şi dorindu-şĭ la anul maĭ bine.

Aşa se practică acest obiceiŭ la Vlaho-Clisura şi maĭ acelaş lucru se face în fie-care sat aromînesc cu micĭ deosebirĭ.

La Bitolia fetelor carĭ umblă cu găleata li se dă făină, unt-de-lemn şi banĭ. Florile obicĭnuite sînt sulfina şi *marandu*. Petrecerea ce se face la sfîrşitul *găl̆ătil'eĭ* se zice *a-b̆eare*, *fac a b̆eare*.

La Aromîniĭ din Veria şi jurul Verieĭ, Xirolivad, Selia, fetele, cînd fac găleata, aduc fie-care *asimicale*, obiecte în argint, cu carĭ, după ce le înşiră într-un fir roşu, înfăşoară găleata. Seara o gătesc şi o lasă să doarmă după ce se întorc de la cele treĭ fîntînĭ, ear dimineaţa umblă cu dînsa. Dacă două *găleţĭ* se întîlnesc în drum, fie care din cele două conducătoare de găleată, îşĭ dă reciproc cîte un ban de argint. Cînd se strică găleata, apa se împarte între fete şi se păstrează, fiind bună de spălat la cap, ca să le crească părul şi să albească la faţă.

Tot aşa se face şi la Nijopule, unde se crede, că *asimicalele* spă-

www.digibuc.ro

late cu apă aceasta nu mai înegresc nicî o-dată. Se obicînueşte în unele părţi, cînd se scoate prima *cusiţă* (Nijopule: ferigă) ca fata saŭ nevasta să aîbă o *mişcătură* (bucată de pîne) în gură, fiind-că aşa îe bine.

In unele părţi se explică în răŭ, dacă *asimicalele* depuse în apa de găleată aŭ înegrit. In cazul acesta stăpînii obiectelor înegrite vor avea să suferă cine ştie ce nenorociri, pe cînd ceî ale căror obiecte aŭ înălbit vor trăi fericiţi şi le va merge bine în cursul anuluî.

La Avela şi mai în toate satele aromîneştî din Pind se serbează în mare splendoare *tav'ani*. Aci bărbaţiî, adunaţi toţi în *misuhori*, fac, pe unul mai grumeţ, mireasă şi după ce îl pun călare pe măgar, străbat satul în lung şi lat, cîntînd şi împuşcînd în vînt, de aî crede, că nu îe petreçere, ci luptă. Apoî, trecînd pe la cele treî treî fintînî, unde pun pe mireasă sà se închină (să *si ncl'ină*), după cum este obiceîul, se strîng iarăşi în *misuhori* şi aci jucînd şi cîntînd la lumina *ğadeî*, petrec aşa pînă des de dimineaţă, pe cînd femeile sfîrşesc obiceîul cam pe la mîezul nopţiî.

In Magarova, Tîrnova, Cruşova, bărbaţiî îes împreună cu femeile în ajunnl sf. Ioan şi fiind-că serbarea aci se face foarte frumos, mulţî locuitorî din Bitolia vin să aziste.

In privinţa numeluî *Tav'an'i* vine din gr. ἅγιος Ἰωάννης. cfr Sîm-ziene.

Totuşi observăm, că deşi în 24 Iunie este naşterea sfîntuluî Ioan Botezătorul, poporul pe aceasta din urmă o numeşte *av'u V'ani* (sf. Iani), pe cînd prin *Tav'an'i*, saŭ: *Tag'hani*, saŭ: *Stăghiană* (Vezî p. 749, *Notă*), cum se maî aude, înţelege obiceiul descris de noî maî sus.

Cînd se strîng fetele la «găleată»

— Tav'ani, v'anismatách'a,
Cŏácîza ş-ma n'ícăza,
îu n'-ĕarái, îu n'-alîgái,
Cu ţe g'one n'-amintái.
— sunu meru,
sunu peru,
Sun aumbra di c'ireşu.

Vlaho-Clisura, Mia Adam.

Traducere. — Simziene, ochî de simziene (!),—(roşie ca) gheorghina şi cea maî mică, —unde eraî, unde alergaî, cu ce voinic (flăcău) te ndrăgosteaî.
— Supt măr, supt păr, supt umbra de cireş.

Notă. — *V'anismatach'a* este o etimologie populară. Am tradus-o după însemnarea ce rezultă din descompunerea cuvîntuluî în *v'anis* şi *matachea*. Observ însă, că pe cîţî am întrebat din popor nicî unul n-a ştiut să-î dea o explicatiune.

Cuvîntul *amintaî* înseamnă propriŭ *cîştig* (a cîştigá). Numaî la Vlaho-Clisura l-am auzit şi cu senzul de: mă îndrăgostesc, fac amor.

Pomiî: mărul, părul, nucul, castanul, cireşul şi alţî cîţî-va, sînt consideraţî de Aromînî, ca sfinţiţî.

Cînd se porneşte «găleata».

Tav'ani, v'anizmata,
cŏacăză ş-ma n'icăză!

www.digibuc.ro

ĭu nch'sísĭ di-n' tĕ adărăşĭ
di z-băgăţĭ g'uplu ş-măruna,
di-n' ţ-umplúşĭ măĭnle cu nĕale,
di-n' ţ-umplúşĭ g'ech'li cu mĕare?
— Inch'işíi la naŏl'i fraţí,
naŏl'i fraţĭ tuţĭ ninsuráţı,
ninsuráţĭ, niisusíţĭ,
ni la nun, ni la furtát
ni la nvĕastă ma muşát.

Weigand, Arom. II p. 134, 78, Magarova.

Traducere. — Simziene, *v'anismata*,—gheorghină şi cea maĭ mică! —unde aĭ pornit de mi te-aĭ gătit, de ţĭ-aĭ băgat *gĭuplu* şi *măruna*,—de mi ţĭ-aĭ umplut mĭĭnele cu inele,—de mi ţ-aĭ umplut buzunarele cu mere? — «Am pornit la ceĭ nouă fraţĭ,—nouă fraţĭ neînsuraţĭ,—neînsuraţĭ, nelogodiţĭ,—(neduşĭ) nicĭ la nun, nicĭ la fărtat,—nicĭ la mireasă maĭ frumos».

Notă. — *V'anismata* d-l Weigand o traduce prin buruĭenĭ din sf. Ioan; *gĭuplu* şi *măruna* sînt două feluri de haĭne femeeştĭ.

Cînd se porneşte „găl̆eata“

Tĕ-alîxíşĭ, tĕ-armîtusíşĭ,
gugul'ana-n'i!
spune ĭu ma ţî nch'isíşĭ,
morĭ muşata n'i.
N'i tĕ adráşı tută dĕ-a-ime,
morĭ aleapta-n'i,
spune ĭu-n' ţî nch'ísíşĭ tine,
morĭ scriata-n'i.
— N'i nch'is ĭ la nŏvŭl'i fraţí,
gugul'ana-n i,
nŏaŭl'i fraţî nimsuraţî,
morĭ alĕapta-n'i.

Călive Badralix'».

Traducere. — Te aĭ îmbrăcat, te aĭ gătit,—rotunjioarea mea!—spune unde aĭ pornit, — fă frumoasa mea.— Te aĭ gătit toată în argint (cu obiecte de argint), fă aleasa mea!—Spune unde aĭ pornit fă pictata mea!
Am pornit la ceĭ nouă fraţĭ, rotunjioarea mea.
La ceĭ nouă fraţĭ, necăsătoriţĭ, fă aleasa mea!

Nota. Se obicinueste a se cînta *găleteĭ* ca şi uneĭ mirese. Cînd fetele pornesc cu galeata, se face ca si cum ar porni cu mireasa. Cei nouă fratĭ din cîntec sînt legendarii nouă feti frumosi ai mameĭ sărace din Basme, carĭ duc la sfîrşit bun orĭ ce lucru, fie care dintre dînsiĭ fiind dotati cu toate cele nouă calitati frumoase *(nŏauli hărĭ)*, pe lîngă una care excelează asupra celor lalte.

Variantă

Tagh'ane, gh'anesmătagh'a,
stăgh'ană!

www.digibuc.ro

dă-n' ĭubricul [1]) să-n' beaŭ apă,
stăgh'ană!
s-ţî bîneazä fratele aţél ma mare,
stăgh'ană!
aţél ma mare ş-cărvánarlu,
stăgh'ană!

Tagh'ane, gh'anesmătagh'a,
stăgh'ană! [2])
dă-n' ĭubricul să-n' bĕaŭ apă,
s-ţî bănĕază fratele noljicán
Noljicanul cujuharlu.

Tagh'ane, gh'anismătagh'a,
stăgh'ană!
dă-n' ĭubricul să-n' bĕaŭ apă,
s-ţî bănĕază fratele ma n'icu,
aţél ma n'ic şi grămătic.

Gopeşĭ, Macedonia. Com. de d. C. Cosmescu, profesor.

Traducere. — Sin-ziene, *ghĭanizmătaghĭa (!), Stăghĭană!*—dă-mĭ ibricul să beaŭ apă; să-ţĭ trăească fratele cel maĭ mare,—cel maĭ mare *cărvănarul* (chirigiŭ),—Sin-ziene, *ghianismataghĭa (!), Stăghĭană!* să-ţĭ trăească fratele mijlociŭ,—mijlociul, cojocarul.—Sin-ziene, *ghianizmataghĭa (!) Stăghĭană!* —dă-mĭ ibricul să beaŭ apă,—să-ţĭ trăească fratele maĭ mic,—cel maĭ mic şi cărturar.

Notă. Forma *Stăghĭană* Sf. Icană, care se aude la Gopeşi, e formata prin analogie dupa *Stămărie, Stăvinerĭ,* (sînta Mărie, sînta Vinerĭ), femeninul lui *sĭm* sau : *sım* (sînt), care ne întîmpinĭ în *Sim G'org'u*, Sf. George, *Sim-Ch'etru*, Sf. Petru, *Sumedru* Sf. (De)metru.

In privinta femenizării sfîntuluĭ Ion în stă Gheană, compară studiul d lui Silea asupra Sînzienilor la Romînĭ şi publicat în Gazeta Transilvaniei anul 1898.

[1]) In loc de *ibric* se zice şi : *găleată.*
[2]) Se repetă la fie-care vĭers.

www.digibuc.ro

LUNA NOUA LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

LUNA NOUĂ

Se obicĭnueşte, ca, în seara cînd apare luna nouă «*luna nŏauă*», *cînd s-apréasi luna* saŭ: *tŏ-apréasa*, cum se maĭ zice, mama să ĭea pe unul din copiiĭ săĭ, care încă n-a văzut «*luna nŏaŭă*» şi după ce iĭ pune pe cap «*nă cîrvĕal'i*»—o pîne saŭ un colac, preparat într-adins, ear pe colac atîtea linguriĭ cîţi membri sînt în familie, iĭ spune să iasă la lună, unde, după ce se întoarce de treĭ orĭ în jurul săŭ, să adreseze următoarele vĭersurĭ:

Lună lună nŏaŭă,
Gh'ine cîtă arŏaŭă,
cîtă arină n-vale,
punga ali tate,
cîtă sprună n-casă,
ahîţĭ ŏamin' pri mĕasă,
tine ca mine,
ş-ĭo ca tine.

Cules din Mulovişte, Macedonia.

Traducere. — Luna, lună nouă,—binele (fericirile să fie) ca roua, — cît nisip (e) în vale, — (aşa plină să fie) punga tatăluĭ, — cîtă spuză în casă, atîţĕa oamenĭ să fie la masă,
tu ca mine,
eŭ ca tine.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
cîtă arină n-vale,
punga ali tati,
tini ca mini
ş-ĭo ca tini.

Traducere. — Lună, lună nouă,—cît nisip în vale,—(aşa să fie plină cu parale) punga tatăluĭ,—tu ca mine,—iar eŭ ca tine.

www.digibuc.ro

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
Io ca tine,
tine ca mine;
barba ta pînă di ch'eptu,
barba mĕa pînă di pade.

Vlaho-Clisura, Macedonia.

Traducere. — Lună, lună nouă, eŭ ca tine—tu ca mine,—barba ta pînă la pĭept,—barba mea pînă în jos.

Notă. — Fiind fata cea care se adresează lunei, în loc de barbă zice:

perlu a tàŭ pînă di ch'eptu,
cusița mea pînă di padi.

Variantă

Gh'ini vinĭșĭ, lună,
luna a Păștiluĭ,
ndreḑĭ n-aflășĭ,
ndreḑi s-n-alășĭ
di vĭră ŏară,
ma ndreḑi s-n-afli.

Gopeșĭ, Macedonia.

Traducere. — Bine aĭ sosit, lună, — luna Paștilor, întregĭ (sănătoșĭ) ne aĭ aflat,—întregĭ (sănătoșĭ) să ne lașĭ,—la anu maĭ întregĭ să ne găseștĭ.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
dă-n' pine cu ŏaŭă,
să-n' u bag tu mî'nică,
să-n'-u mîc Dumínică,

Avela, Epir.

Traducere. — Lună, lună nouă,—dă-mĭ pĭine cu ouă,— să mĭ-o bag în mînecă,—să mĭ-o mănînc Duminică.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
dă-n' cîmĕași nŏaŭă,
să-țĭ daŭ patru oŏă,
să-țĭ li baḑĭ tu mî'nică,
să li mițĭ Dumínică;
să-țĭ li baḑĭ tu frași,

www.digibuc.ro

tra s-li mîţĭ tră Peşti ;
s-li baḑĭ tu tăpsie,
S-le-aĭ (saŭ : s-li mîţĭ) tră Stîmărie.

Traducere. — Lună, lună nouă,—dă-mĭ cămaşe nouă,—să-ţĭ daŭ patru ouă,— să le bagĭ în mînecă,—să le mănîncĭ Duminică,—să le bagĭ în făraş,— să le mănîncĭ la Paştĭ ;—să le bagĭ în tipsie,—să le aĭ (saŭ : să le mănîncĭ) la Sf. Marie.

Une orĭ, acela care spune vĭersurile de maĭ sus, ţine în mînă două vase pline cu apă «*mută*»—neîncepută,—pe carĭ, mergînd să le umple, nu priveşte la *Luna al Paşti* [1]).

In vase se maĭ pun banĭ de argint *(aspri)*. La Vlaho-Clisura banii de argint se pun în buzunar înainte de a se umple vasele cu apă ; aceasta, ca luna nouă să nu-l nimerească cum-va gol. Colacul saŭ pîinea *(cîrvĕal'a)* nu lipseşte nicĭ odată, căcĭ după credinţa Aromînilor pîinea e simbolul cel maĭ bun pentru îmbelşugare.

După ce copilul adresează de treĭ orĭ una din formele de maĭ sus, merge în casă, unde toţi membriĭ familiei gustă din colac.

Credinţa populară pretinde, că cine păstrează acest obiceiŭ are să fie norocos în tot cursul anuluĭ : «binele nu-ĭ va lipsi din casă şi luna, la anu, îl va găsi tot aşa de bogat, după cum a lăsat pe copil.»

In celalt timp al anuluĭ, cînd nu vreĭ să practicĭ obiceiul acesta la fie-care «lună nouă», să te păzeştĭ de a vorbi, căcĭ îţĭ va merge foarte răŭ, de oare-ce toate «*lîngorli*» toate bolile, se aruncă, de femeile carĭ descîntă, în luna nouă, saŭ cum se maĭ zice : cînd *n'işcă luna* — cînd mişcă luna, saŭ cînd *se aprindi luna*,—cînd prinde luna, şi dacă vorbeştĭ, te apucă boala, ce în momentul acela se aruncă în luna nouă.

Obiceiul acesta trebue să se fi practicat întocmaĭ şi la Romînii din Romînia, după cum arată cîntecele următoare din colecţiunea de *Poesiĭ populare*, a d-luĭ Gh. Dem. Teodorescu [2]).

Luna nouă

(Cu recitativul acesta o salută copiiĭ. Fie-care strofă coprinde cîte 20 de grupe silabice).

Lună, lună nouă,
taĭe pîinea 'n două,
şi ne dă şi nouă :
ţie
jumătate
mie
sănătate !

Lună, lună nouă,
taĭe pîinea 'n două.
şi ne dă şi nouă :
ţie jumătate,
nouă sănătate !

[1]) La Gopeşĭ, Macedonia, se zice : luna al Paşti «fiind-că obiceiul se practică în prima «lună nouă» din naintea Paştelor.

[2]). *Poesiĭ populare romîne*, de G. Dem. Teodorescu, Bucureştĭ, 1885, p. 190.

www.digibuc.ro

Variantă

(Acest recitativ se rostește, atingîndu-se de nouă orî fruntea cu o monedă oare-care)

Lună nouă,
lună nouă,
sănătoşî ne aî găsit,
sănătoşî să ne laşî.

Lună nouă,
lună nouă,
tarî ca argintul ne-aî găsit,
tarî ca argintul să ne laşî.

Lună nouă,
lună nouă,
cu banî ne aî găsit,
cu banî să ne laşî.

www.digibuc.ro

DECEURĬ LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

DECEURI

«Deceu este un basm menit a da soluţiunea unei probleme. Prin forma sa interogativă el se apropie de ghicitoare; prin fond însă, prin mijloacele pe cari le întrebuinţează, prin elementul cel supranatural, deceul face pe deplin parte din basmu» [1])

I

Di ţe alî'ndura ş-faţi cuĭbul prit casi

1. Un şarpi, alîgînda n-sus în gh'os, după vîră, pl'aşcă, na! l'-cadi un g'ung'unár în gură.
2. «Amán! îl' faţi aestu», la tini ş-la Dumniḑă'ŭ, frati ti fac, maş bana s-n'-ahîrzeşti».
3. «Macă ţ-u vreĭ bana, ş-nu vreĭ s-ti l'erţî di nîsă, g'ură că faţĭ, ţe va-ţĭ ḑic !»
   «Ţe s-fac ?»
4. «Sĕ-aláḑĭ şi si suḑĭ di tuti v'éţurli, tra s-n'-aspún' a cuĭ sînḑi ĕasti cama dúlţili».
   «Ţe mari lucru, ḑisi g'ung'unarlu, g'ur, că-l' fac ma dă-n' cali».
5. Ş-acşí g'ung'unarlu, după ţe-alîgă' şi supsi sînḑi di la tuti v'iitâţli dipri faţa locluĭ, află', că ma dulţi di sî'nḑili a, omluĭ nu sĕ-află ĭuvaşiuvá bre! şi si-l torn'i loclu de anantă [2]) parti.
6. Cîndu s-turnă' s-l'-aducă a şárpiluĭ dimîndarĕa ţe-l' feaţi după cum lî fu zborlu, astil'é n-cali nă alî'ndură.
7. «Bună-ţi ŏară» una, «bu

I

De ce rîndunica îşĭ face cuĭbul prin case.

1. Un şarpe, alergînd în sus în jos, după vre un chilipir, eacă! îĭ cade un greere în gură.
2. «Graţie! îĭ zice acesta, la tine şi la D-zeŭ (mă rog), frate te fac, numaĭ viaţa să-mĭ dăruĭeştĭ !».
3. «Dacă-ţĭ vreĭ (doreştĭ) viaţa şi nu vreĭ să te ĭerţĭ de dînsa, jură că facĭ, ce-ţĭ voiŭ zice !»
   «Ce să fac ?»
4. «Să alergĭ şi să sugĭ din toate vieţuitoarele, ca să-mĭ spuĭ al cuĭ sînge este cel maĭ dulce».
   «Ce mare lucru, zise greerele, jur că-l fac, ci dă-mĭ drumul».
5. Şi aşa greerele, după ce alergă şi supse sînge de la toate vieţuitoarele de pe suprafaţa pămîntuluĭ, află că maĭ dulce decît sîngele omuluĭ nu se află nicăĭrĭ chĭar şi dacă îl întorcĭ de cea laltă [2]) parte (ad. chĭar dacă l-aĭ cutreera tot).
6. Cînd s-a întors să-ĭ aducă şarpeluĭ porunca ce-ĭ dete (lit. făcu), după cum le-a fost vorba întâlni în drum o rîndunică.
7. «Bună ziuă (lit. bună-ţĭ oară»,

[1]) Hasdeu: *Magnum Etym. Rom.* III, 2645. Vezĭ: Şaineanu. *Basmele române* p. 435.
[2]) In credinţa poporuluĭ, pămîntul ar fi plan de tot şi n-ar avea decît două feţe: una pe care o vedem şi cealaltă pe care nu o vedem de loc.

www.digibuc.ro

nă-ţĭ ŏară» alantă: «ĭu ŏară bună», ntribă' alĭ'ndura pri g'ung'unár?

«Pîn la şarpi, cumbară, s-mi discarcu di nă sârţină, ţe-n' dĕadi».

8. «Am ca ţe sârţină-ĭ aţeá, nu n'-aspún' ş-an'ia, sor?

«Ţe s-h'ibă, cumbară, că ĕa ş-ĕa, acşí ş-acşí» şi g'ung'unarlu l'i mbîră' tuti ună cîti ună, ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ.

9. «Cum, cum» ntribă' *alindura*, ĕa ḑî-n' ninga nŏară!

10. Cîndu vru g'ung'unarlu s-l'i ûrdină a dŏară tută pîrîvulia, ca vîră ch'rút şi haha ţe ĕasti, «hap!» faţi alĭ'ndura cu c'oclu şi-l' curmă limba.

11. Plîmsi g'ung'unarlu, z-dipiră', ma carĭ lo-avḑá, că alĭ'ndura li cîlí dĕ-acló.

Cîndu ag'umsi g'ung'unarlu la şarpi, l'-da s-aduch'ască, c-alĭ'ndura l'-curmă' limba şi nu poati si zburască.

12. «Ha! astimta ş-curşumata!»[1]) ḑîsi şârpili, «z-vĕadă nîsă ţe vaĭ pată, carĭ s-nu o-astingu!»

Ahî't şârpili şi nch'isi s-o-acaţă. Aŏá s-ŏ-acaţă, acló s-ŏ-acaţă, ţ-afláşĭ pul'ŭ sĕ-acáţĭ.

«Aĭ![2]) ş-u dĕadi şârpili în ch'eptu, tini n'-ascîpáşĭ di oara aestă, ma s-ţi ved cuĭbul ţe va pată».

13. Cîndu avḑi' aestă alĭ'ndura, li umplú di fricĭ. Tuti ca tuti, ma casa ş-fumĕal'a z-dor.

Si scoală ş-nîsă di z duţi la om şi-l' pricadi:

14. «Oaspe, oaspe, la tine ş-la Dumniḑă', aestă ş-aestă patu şi ved di şarpi, c-arupşu limba g'ung'unarluĭ. Ştiĭ, că coblu di g'ung'unár z-duţĕa' s-l'a sîhîrich'ili la şarpi, că ma dulţi di sî'nḑili di om nu sĕ află

una, «bună ziuă» cealaltă: «unde drum bun», întrebă rîndunica pe greere.

«Pînă la şarpe, cumătro, să mă descarc de o sarcină, ce-mĭ dete».

8. «Dar ce sarcină-ĭ aceea, nu-mĭ spuĭ şi mie, soro?»

«Ce să fie, cumatro, că, eată şi eată, aşa şi aşa» şi greerele îĭ înşiră toate una cîte una, ce-ĭ şi ce nu-ĭ.

9. «Cum, cum, întrebă rîndunica, ean zi-mĭ încă o dată!».

10. Cînd a vrut greerele să-ĭ înşire pentru a doua oară istoria, ca vre un prost şi cască gură ce este, «hap!» face rîndunica cu pliscul şi-ĭ taĭe limba.

11. Plînge greerele, îşĭ zmulge părul, dar cine l-auzea, căcĭ rîndunica a şters-o de acolo.

Cînd ajunse greerele la şarpe îĭ dă să înţeleagă, că rîndunica îĭ curmă limba şi nu poate să vorbească.

12. «Ha! stinsa şi lovita de glonte»[1]) zise şarpele, să vază dînsa ce va păţi, dacă nu o voiŭ stinge!».

Atît (a zis) şarpele şi porni s-o prinză. Aci s-o prinză, acolo s-o prinză, ţi-aĭ găsit pasere să prinzĭ!

«Aĭ![2]) ş-a dat-o şarpele în pĭept, «tu aĭ scăpat de această dată, dar să-ţĭ văz cuĭbul ce va păţi».

13. Cînd auzi aceasta rîndunica, le umplu de fricĭ (a se sperla peste măsură). Toate ca toate, dară casa şi familia (copiiĭ) se ĭubesc.

Se scoală şi dînsa de se duce la om şi-l roagă (fĭerbinte):

14. «Prietine, prietine, la tine şi la D-zeŭ, asta şi asta sufer şi văd—suferi—de şarpe pentru că am rupt limba greeruluĭ. Ştiĭ, că cobea de greere se ducea să dea de veste la şarpe, că maĭ dulce decît sîngele de

[1]). Acestea sînt blăsteme.
[2]). Interjecţiune de ameninţare.

www.digibuc.ro

sum soari, tras sugă maşĭ di sînḑi di oamin'».

15. «Şi crech' tr-ahîntu lucru, surată? Na! casa mĕa ĕasti ş-a ta; ḑua tută va-ţĭ h'ibă dişcl'isă. Întră ş-eşĭ cîndu tearisĕaşti. Adară-ţĭ casă ş-cîtîndii şi bag-u strîmbă, că nîţi pĕana di ocl'u s-nu ţi si bată!

16. Pînă atumţĕa all'ndura ş fiţĕá cuibul, ca toţĭ pul'i, prit curíi, prit lilúḑi, prit vulóḑĭ şi pri ĭu loclu earĕ cama muşát.

17. Carĭ u viḑú striĕasă, s-mută' tu casa oămin'lor şi cama multu prit a picurarlor cu carĭ sun oaspiţi durúţĭ şi nidispîrţî'ţĭ.

18. Dĕ-aestă cîndu dip ún picurarl'i n-gh'os [1]) (tu arniŭ), fug şi ĕali tut cîtră acló Şi cîndu s-toarnă, s-toarnă ş-ĕali cu picurarl'i, canda sun oĭli a lor.

Cît tră g'ung'unár, g'ung'unár ş mut armasi di ḑiḑiĕaşti ḑua tută.

om nu se găseşte supt soare, ca să sugă numaĭ din sîngele oamenilor.

15. Şi te necăjeştĭ pentru atîta lucru, sorato? Na! casa mea este şi a ta; ziua toată îţĭ va fi deschisă. Intră şi eşĭ cînd îţĭ place. Fă-ţĭ casă şi căsnicie şi bag-o strîmbă (ad. să nu-ţĭ pese), de loc (lit. în cît nicĭ aripa ochiuluĭ să nu ţi se mişcă!).

16. Pînă atuncĭ rîndunica îşĭ făcea cuĭbul ca toate păserile, prin pădurĭ, prin florĭ, prin poĭene şi pe unde locul era maĭ frumos.

17. Dacă a văzut că n-are în cotro (lit. a văzut-o strînsă), se mută în casa oamenilor şi maĭ mult prin a păstorilor cu carĭ sînt prietenĭ doriţi şi nedespîrţiţi.

18. Pentru aceasta, cînd se coboară păstorii în jos (în arniŭ), fug şi ele tot în spre acolo. Şi cînd se întorc, se întorc şi ele cu păstorii, parcă ar fi oĭle lor.

Cît despre greere, greere şi mut a rămas de zîzieşte mereŭ (lit. ziua toată).

(Auzit de la d-l Tuşu Badralexi, Veria, Macedonia).

II

Pul'lu picurár.

1. Pul'lu «*picurár*», ĕará ma naintĕa un tinir ş-aleptu picurár. Ascultáţĭ sĕ-aflátĭ cum s-fĕaţi el pul'ŭ.

2. Cîndu aciţă' s-l'-asudă mustaţa şi ínima s-l'i bată, cum bati fluĕra prĭumuvèara, cîndu nvirḑăscu vuloḑli, ştiĭ, trîş cîndu cupiĭli Arumîn'lor, piscînda, sĕ-alină agalĕa, ş-mu-

II

Pasărea cĭocîrlie.

1. Pasărea «cĭocărlie» a fost maĭ întîĭ un tînăr şi ales păstor. Ascultaţĭ să aflaţi cum se făcu el pasăre.

2. Cînd începu să-ĭ mijească mustaţa şi inima să-ĭ bata, cum bate fluerul primăvara, cînd înverzesc poĭenele, ştiĭ, tocmaĭ cînd turmele Aromînilor, păscînd, se suĭe încet

[1]). Prin expresiunea *ngh₁os* Aromînii arată cămpiile Tesalieĭ, ear prin: *nsus*: în sus, arată locuinţele lor de vară. Aşa: Aromîn'l'i sĕ-alinară *nsus*: Romînii se suiră în munţiĭ lor, în locuinţele lor de vară.

www.digibuc.ro

şát tu munţî, s-fĕaţi ş-nîs picurár.

3. S-fĕaţi picurár, ma turma l'-u pîşteá cama multu Virŏana, — cîţaŏa luĭ, — di cît nîs, ţe ḑua tută alîgá după cuĭbari şi după ocl'i di muşati. Al'umtrea ĕará bun cîtu z-dîţĭ: per nu mîcá alîntúĭ. Cu un zbor ĕará omlu a cálil'eĭ.

4. Cum şidĕá nă ḑuă sun aumbrată, şi bîtĕá cu fluĕara, nă bŏaţi dulţi, dulţi ţe si stai s-ŏ-asculţi şi s-nu ti saturĭ di nîsă, arupsi dit tufa pîdúril'eĭ.

5. A picurarluĭ l'-armasi mintĕa pri cîntarĕa ţĕa şi-l' cîḑú ahîntu dor tră pul'lu aţél, ca ş-u bîgă's-lŏ-acaţă.

6. Cu vulia şi mintĕa aestă fic'urĕască, ş-alîsă' nîs turma şi z-dèadi tu pîduri după pul'ŭ.

Aŏá s-lŏ-acaţă, acló s-lŏ-aacaţă ţ-afláşĭ pul'ŭ să sta! Ma cît picurarlu ag'unḑeá la truplu a cupac'luĭ iu bîtĕá pul'lu, —că nu sĕ-alîsá di bîtĕari,— aestu azbuirá ma nclo pri altu árburi şi apîrn'á z-bată şi s-l'-u ḑică dipriună.

7. Picurarlu armînĕá cu gura hîscată di mutrĕá ĭu va z-bagă pul'lu şi cum sĕ-apunĕá, ş-u dîdĕá alaga-fuga cîtr-acló.

8. Treĭ ḑîli şi trei nopţî alîgă' cu limba scŏasă aleptul şi mîratlu picurár după hrisusitlu aţél pul'ŭ. Şi cîndu ag'umsi tu soni sum truplu a cupac'luĭ, ĭu bîtĕà pul'lu, sĕ-andrupă' puţî'n di nîs şi curmát mortu cum ĕará, bagă ş-muşata bîtĕari a pul'luĭ, ţe-ţĭ aunḑeá ínima canda cu n'ari, îl culca' tu un somnu lung şi dulţi, fîră si bată a v'iŭ, di ḑiţĕáĭ, că-l' bîgară ţară di mortu.

şi frumos în munţĭ, deveni şi dînsul păstor.

3. Se făcu păstor, dar turma ĭ-o păştea maĭ mult Veroana —căţeaoa luĭ—de cît dînsul, care ziua întreagă alerga după cuĭburĭ şi după ochĭ de frumoase. Altmintrelea era bun cît să zicĭ: nicĭ per nu mînca de la altul. Cu un cuvînt era om just (lit. omul drumuluĭ).

4. Pe cînd şedea într-o zi supt umbră, şi cînta din fluer, o voce dulce, dulce ca să staĭ să o asculţĭ şi să nu te saturĭ de dînsa, rupse din tufişul pădureĭ.

5. Păstorul a rămas uĭmit (lit. ciobanuluĭ îĭ rămase gîndul) de cîntarea cea şi-ĭ căzu (l-apucă) atîta dor pentru acea pasăre, în cît îşĭ propuse să o prinză.

6. Cu propunerea şi cu gîndul acesta copilaresc îşĭ lăsă dînsul turma şi se dede (urmări) după pasăre.

Aci să o prinză, acolo să o prinză, ţi-aĭ găsit pasăre să stea! Indată ce cĭobanul ajungea la corpul copaculuĭ, unde cînta pasărea,—căcĭ nu continea din cîntare,—aceasta zbura maĭ încolo pe alt arbore şi începea să cînte şi să-ĭ o zică mereŭ.

7. Păstorul rămînea cu gura căscată de privea unde se va aşeza pasărea şi îndată ce se aşeza, ĭute alerga în fugă în partea aceea.

8. Treĭ zile şi treĭ nopţĭ alergă cu limba scoasă alesul şi sărmanul cĭoban după aurita acea pasăre. Şi cînd ajunse în sfîrşit supt trunchĭul copaculuĭ, unde cînta pasărea, se răzemă puţin de dînsul şi obosit mort cum era, maĭ adaoge şi frumoasa cîntare a pasareĭ, care-ţĭ ungea inima parca cu mĭere, îl adormi într-un somn lung şi dulce, fără să bată a viŭ, de ziceaĭ că-ĭ băgară ţărînă de mort.

www.digibuc.ro

9. Tŏ-agîrşiréa ţe fĕaţi, durn'í, durn'í trei an' di ḑili şi pŏati că necă vréa z-dişteapta ninga, carı s-nu s-frînḑeá cupac'lu putriḑì't dĕ-angricarea luĭ.

10. Tu scularĕa ţe s-fĕaţi, îş fricá ocl'il' şi bruí z-vĕada cîtră ĭu azbuiră' pul'lu aţél hrisusitlu. El ş-ŏ-avĕá, că maş cît-cît îl fură' un ocl'u di somnu.

11. După ţe mutri tu tuti pă'rţîli, şi nu putú s-lŏ-anḑirĕască, îl' v'ineá s-crèapă di foc şi dĕ ară'ŭ, cum si doarmă, si-l' ascapă pul'lu.

12. Ca bîtút di grí'ndini s-turnă' nîpóĭ cîtră la turmă-l' şi calea tuta nu-l' sĕ-astinḑeá, «cum si-l' ascapă pul'lu a lui.»

13. Cîndu ag'umsi la turmă, multu s-c'uduí nîs, că viḑú, că númirlu a oĭlor ĕará di treĭ orĭ ma mari di cum le-alîsă'. Cîndu angină' cîţaŏa şi l'-aspuni aestă, că el lipsĕaşti di treĭ an', s-mîrmurisí di mprostu. El ş-ŏ-aveá, că maş cît-cît agîrşí, ş-aŏá náparti treĭ an' di ḑili somnu! S-ti ncruţeşti ş-altă nu!

14. E, neĭsi! haraŭă pri nîs cîtă z-ḑiţĭ, loclu nu lu ncîpĕá şi sînitati!

Acló ĭu ş-hîrsĕá cîn'l'i ş-uítăli, na şi másturu-Nicóla (luplu), ĭu-l' pricadi tră nă ŏae, că nu-l' adusi vîră slab di cîndu lipsí. Bun cum ĕará picurarlu şi hiriós, că ş-afla' tutíputa gh'íni: «ţîni!» l'-ḑîsi a lupluĭ, «ţîni ş-tini *haramu fáĭ*[1]) un birbéc şi după sŏari du-ti!»

15. Ali Virŏani îl' ch'ică' ahîntu multu tr-aestă, că s-ŏ-aguḑĕáĭ cu curşuměa, sinḑi nu-l' ch'icá. Ţe diţĕá nîsă! „Luplu nŏ-adră' ară'ŭ tu cupii, că fui ĭo şi că nu putú şi domnu—

9. In adormirea ce făcu, dormi, dormi treĭ anĭ de zile şi poate că nicĭ nu s-o fi deşteptat încă, dacă nu s-o fi frînt (rupt) copacul putrezit de greutatea luĭ.

10. Sculîndu-se, îşi frecă ochiĭ şi privi să vază în cotro zbură pasărea cea aurita. El credea că, numaĭ *cît-cît* (niţel cît) îl aromi un ochiu de somn.

11. După ce privi în toate părţile şi nu putu să o zărească, îĭ venea să pleznească de foc şi de necaz (răŭ), de ce să doarmă, ca să-ĭ scape pasărea.

12. Ca batut de grindine (ad. foarte mîhnit), se întoarse îndărăt în spre turmă şi în tot drumul nu i se stingea (focul), «de ce să-ĭ scape luĭ pasărea.»

13. Cînd ajunse la turmă, mult se miră dînsul, fiind-că văzu, că numărul oilor era de treĭ orĭ maĭ mare de cum le lăsă. Cînd chemă căţeaua şi-ĭ spune aceasta, că el lipseşte de treĭ anĭ, se înmărmuri de a-n picioarele. El credea, că numaĭ *cît-cît* (ad. puţintel cît) adormi, pe cînd colo,: treĭ anĭ de zile somn! să te încruceştĭ şi alta nu!

14. Dar, fie! bucurie pe dînsul cîtă să pofteşti, pămîntul nu-l încăpea şi sănatate bună!

Pe cînd îşi mîngîea cîniĭ şi oiţile, eată şi jupînu-Nicola (ad. lupul), care-l roagă pentru o oae, fiind-că nu-ĭ făcu nicĭ un rău de cînd a lipsit. Bun cum era păstorul şi vesel, că-şĭ găsi averea bine; «ţine!» îĭ zise lupuluĭ, «ţine şi tu *haramufaĭ*[1]) un berbece şi du-te după soare!»

15. Veroneĭ îĭ pică (de necaz) aşa de mult pentru acest lucru, în cît s-o fi lovit cu glontele, sînge nu curgea (nu pica). Ce zicea dînsa? «Lupul nu făcu răŭ în turmă, fiind-că

[1]). Din *haram* şi *faĭ* (cfr. gr. φαΰ, a mînca), care aşteaptă de-a gata, pe nemeritate.

www.digibuc.ro

n'u s-l'i da ninga protlu birbéc?" Nu l'i se astînḑéá ali Viroani ĭuvaşĭuvá!

16. Ahî't nîsă, ş-lo ḑuă bună di la cupii şi niviḑuta s-fĕaţi. Dimineaţa, cîndu si sculă' picurarlu de anḑari şi angînă' Virŏana, s-l' arucă s-mîcă, nŏ-ari Virŏană! O-anganǎ nc0a, o anganǎ nclo, no-ari Virŏana; Virŏana dusi şi z-dusi. S-cîrtí ahîntu multu, că si-l viḑéáu, ḑiţeáĭ că-l' şi nicară cîrav'li. Ş-aligă', aligă', ĭu nŏ-aligă'? Loclu de anantă parti-l turnă', ma Virŏană aḑŏară nŏ-afla'.

17. Dipús ş-cripát, că nu-l' si zburá, nu ştĕa ţe s-facă. Ca g'umitát' di omu s-feaţi. Atumţea ş-adusi aminti di glirimĕa ţe-adră', si-l' da a lupluĭ protlu birbéc; il' vin'i cic'ua divarliga, ma ţe u vreĭ, amînát. Ş-acşí s-turnă' cîtră Dumniḑă'ŭ şi-l' pricăḑú:

18. E, doamne, Dumniḑale,
dă-n'i pĕani tră timpare,
nă c'uc'ulă,
tră zîrculă,
un pul'ŭ corbu si-n' mi fac
tra Virŏana si-n' alág,
un pul'ŭ laîlu-n' si-n' armî'n,
cu Viroana pîn s-mĕ-adún.

19. Şi lŏ-avḑî' Dumniḑălu! L'-oascultă' pirîcîlia şi-l fĕaţi pulŭ; di timpari, l'-fĕaţi pĕani; di zîrculă, nă c'uc'ulă, că áş-stînḑa tr-ástînḑă sĕ-acl'amă «picurár».

20. Tută dimnĕaţa poţi s-lo-avḑî cum de-anḑarĕa nḑáril'eĭ bati şi-ş anganǎ cîţaŏa, alinî'ndaluĭ-si cîtră bunlu Dumniḑa'ŭ.

21. Ş-nu ŏ-află' mîratlu picurár, că ninca ĕasti pul'ŭ.

fuĭ eŭ şi că nu putu şi stăpînul să-ĭ dea chĭar pe berbecele cel maĭ bun (ad.intîĭul)?» Nu i se stingea Viroaneĭ cu nicĭ un chip.

16. Atîta (a gîndit) dînsa, îşĭ luă ziuă bună de la turmă şi nevăzută se făcu. Dimineaţa (viitoare), cînd se sculă cĭobanul în zorĭ şi chemă pe Viroana, să-ĭ dea de mîncat, nu e Viroana. O chiamă aci, o chiamă acolo (în dreapta, în stînga), s-adus şi s-adus Viroana. Se întristă aşa de mult, căcĭ dacă-l vedeaĭ ziceaĭ, că parcă i se înecară corăbiile. Şi alergă, alergă, unde nu alergă? Pămîntul de cea-laltă parte l-a întors, dar pe Viroana n-a maĭ aflat-o.

17. Necăjit şi întristat, în cît nu-ĭ venea să vorbească, nicĭ nu ştia ce să facă. Atuncĭ îşĭ aduse aminte de nerozia ce făcu, dînd lupuluĭ pe cel maĭ bun berbece; îĭ veni căcĭula jur împrejur (ad. se căi), dar ce vreĭ, tărziŭ. Şi aşa s-a întors cître D-zeŭ şi i se rugă fierbinte:

18. O Doamne Dumnezeule,
dă-mĭ aripĭ în locul mantaleĭ
un moţ
în loc de glugă,
o biată pasăre să mă fac,
pentru Viroana să alerg;
o bĭată pasăre să rămîiŭ,
cu Viroana pînă să mă adun (întâlnesc).

19. Şi Dumnezeŭ a-a ascultat! Îĭ ascultă rugămintea şi-l făcu pasăre; din manta, îĭ făcu aripĭ, din glugă, un moţ; în cît şi astă-zĭ se chĭamă pasărea «cioban».

20. In fie-care dimineaţă poţĭ să-l auzĭ cum din zoriĭ-zorilor cîntă şi îşĭ chĭamă căţeaua, suindu-se cître bunul Dumnezeŭ.

21. Şi n-a găsit-o bĭetul cĭoban, de oare-ce pasăre este încă.

www.digibuc.ro

Armînlu alĕaḑi tu bîtĕarĕa luĭ şuirarĕa ş-angînarĕa aestă:
Ţurlíŭ, ţurlíŭ, ĭuĭ, ĭuĭ
cut-cut, cut-cut!
Vir, Virŏana mĕa,
Vir, Virŏana mĕa!

22. Tut acşí anganĕ ş-picurarl'i cîn'li, cîndu-l' ch'er, i cîndu vor s-l-arucă trĕ mîcari.

23. Că fu picurár ŏ-aspuni şi zîrcula ţe u poartă ninga n-cap. Va ntregh' pŏati cum di s-află' picurarlu cu zîrcula n-cap tu ŏara ţe s-fĕaţi pul'ŭ? E, gh'ini, află, că el ahîntu multu aligă' că lŏ-acîţă' tŏamna cu plóiurli, di vrĕa nu vrĕa mîratlu, nu puteá s-imnă fîră zîrculă. Ma nclo, acşí avḑi'ĭ, acşí ţ-aspúş.
Ahîti ş-tuti cu mîratlu picurár!

Aromînul distinge în cîntarea luĭ şueratul şi chiemarea aceasta:
Ţurliŭ, ţurliŭ, ĭuĭ, ĭuĭ,
cut-cut; cut-cut!
Vir-Viroana mea,
Vir-Virŏana mea.

22. Tot aşa chĭamă şi păstorii pe cîinii lor, cînd îi pierd saŭ cînd doresc să le dea de mîncare.

23. Că a fost cĭoban o arată şi gluga ce o poarta încă în cap. Veĭ întreba doar, cum (pentru-ce) de s-a găsit păstorul cu gluga în cap în momentul cînd se facu pasăre? Ei bine, află, că el aşa de mult alergă, în cît l-aŭ apucat toamna cu ploile, de vrea nu vrea bĭetul nu putea să umble fără glugă. Maĭ departe, aşa am auzit, aşa spun.
Atîtea şi toate (astea-s) cu bĭetul cioban!

(Auzit de la d. Ghiţi Papahagi, Avela, Epir)

III

Cî-ţe ŏaĕa ari cŏada grŏasă-lînŏasă?

1. Cîndu Uvreĭl'i avină Hristolu s-lŏ acaţă, tra s-lu vátîmă, intrî'ndaluĭ tu nă ahuri ĭu ĕará ş-ŏaĕa, s-inh'ipsi sun coadă-l', şi ĕa si-l ascapă, u timsi h'ima-ngh'os şi tu ŏară l'i sí ngrîşé şi tufusí. După ţe Uvreĭl'i aligară n-sus ingh'os şi nu putură si lŏ-află ĭuvaşĭuvá, işíndaluĭ dĕ-acló, işí şi IIristolu di sum cŏada ŏáil'eĭ şi-l' dĕadi urăc'unĕa s-h'ibă pravda al Dumniḑă'ŭ şi sĕ-aibă cŏada groasă totna. Dĕ-aţĕa óĭli di dimară aŭ coḑli grŏasi ş-lînŏasi.

III

De ce oaea are coada groasă-lînoasă?

1. *Traducere.*— Cînd Evreiĭ prigoneaŭ pe Hristos sa-l prindă, ca să-l omoare, intrînd într-un grajd, unde era şi oaea, s-a ascuns supt coada eĭ, şi dînsa ca să-l scape, a întins-o în jos şi în momentul acela i s-a îngrăşat şi a devenit stufoasă. După ce Evreiĭ alergară în sus şi în jos (ad. în toate părţile) şi n-au putut să-l găsească nicăirĭ eşind de acolo, eşi şi IIristos de supt coada oii şi a binecuvîntat-o să fie groasă, lînoasă tot-da-una. De aceea oile de rasă bună aŭ cozile groase şi lînoase.

(Cules din Avela, Epir).

www.digibuc.ro

IV

Tri ţe capra paşti síngură şi u ţîni cŏada n-sus ?

1. Cîndu Hristolu ĕará avinát di Uvréĭ, s-lu acaţă tra s-lu vátimă, nîinti sĕ ag'ungă la ŏae, vru si se-ascundă sum cŏada cápril'eĭ, ma cît si nh'ipsi, capra ş-mută' cŏada şi arsîrí náparti. Atumţĕa Hristolu u blistima' şi-l' ḑîsi : Totna acşí s-tĕ-astriáḑí dit cupie şi cŏada cît un ḑĕadit, mutată cîtră n-sus, si nu-ţĭ anvîleascŭ pŏálili.

Di aŏá v'ini ş-cuvendă tră ŏámin'l'i ţe nu s-aduna s-facă hŏară : arîíescu ca că'pîrli.

IV

Pentru ce capra paşte singură şi ţine coada în sus ?

1. *Traducere.*—Cînd Hristos era prigonit de Evreĭ, carĭ voĭaŭ să-l prinză şi să-l omoare, înainte de a ajunge la oae, vroi să se ascunză supt coada capreĭ, dar îndată ce s-a ascuns, capra îşĭ rădică coada şi sări dincolo. Atuncĭ Hristos o blestemă şi-ĭ zise : Tot-da-una aşa să tresărĭ afară din turmă, şi coada cît un deget, radicată în sus, să nu-ţi înveleascŭ poalele (ruşinea).

2. De aci vine şi zicătoarea pentru oamenii ce nu se strîng să facă sat (ad. ce nu se înţeleg între dînşiĭ): se răspîndesc ca caprele.

(Cules din Avela, Epir).

V

Tră ţe cîn'l'i aród ŏásili şi trî ţe sĕ an'urzescu la cŏadă?

1. Cîn'l'i, dĕ-aţĕá-că picurarl'i lî arucă s-mîcă ŏasi şi ninga dĕ-agh'íneăluĭ arŏasi, sĕ-adunară şi pitricură la Dumniḑă' cîpiĭli a lor si l'i si plîngă di marĕa nidriptati ţe lî fac picurarl'i, a lor, a cama pistaţlor soţĭ ţe avură şi ţe aŭ ninga pînă n-ḑua di ástînḑî.

2. Ducînda acloţi, după ţe Dumniḑă ŭ lî ascultă plîngul, viḑú că au-ndreptu şi tu ŏară l'a pĕana cu nă acŏală şi bagă di adarŏ nă firmani (Θirmani), ĭudi mîndă a picurarlor s-lî arucă şi carni a mărăţlor di cîn', ţe l-avĕagl'i tutíputa.

3. Cîn'l'i haraŭă mari ! U l'a firmanca, l'-başi mîna Dumniḑăluĭ şi fuga. Ma, ca cum nu avĕá supani, n-g'epi tră firmani, iu s-u bagă ? sum cŏadă.

4. Caléa cum vineá, vrînda s-ti ĕacă prit un arí'ŭ, nu ştiŭ cum feáţira,

V

Pentru ce cînii rod ŏasele şi pentru ce se miros la coadă ?

1. *Traducere.* — Cînii, fiind-că păstoriĭ le aruncă să mănînce oase şi încă de-a binele roase, s-aŭ adunat şi aŭ trămis pe fruntaşiĭ lor la Dumnezeŭ, să se plîngă de marea nedreptate ce le fac păstoriĭ, lor, celor maĭ credincioşĭ tovarăşĭ ce aŭ avut şi aŭ încă pînă în ziua de astă-zĭ.

2. Sosind aci, după ce Dumnezeŭ ascultă jeluirea lor, văzu că aŭ dreptate şi la moment ĭea condeĭul şi o coală şi se apucă de face un firman, în care ordonă păstorilor să arunce şi carne sărmanilor de cînĭ, carĭ le păzesc averea (in vite).

3. Cîĭniĭ, bucuroşĭ (lit. bucurie mare), ĭeaŭ firmanul, sărută mîna luĭ Dumnezeŭ şi o rup la fugă. Dar, de oare-ce nu aveaŭ *supane* (buzunar de cămaşe) saŭ buzunar pentru firman, (ordin), unde să-l puĭe ? supt coadă.

4. Pe drum, unde veneaŭ, vroind să treacă printr-un rîŭ, nu ştiu

www.digibuc.ro

nu ştiŭ cum adrară, şi lî u lo arîŭlu h'ima ngh'os, firă si s-aduch'ască nişĭ. Cîndu ĭes pri buda rîŭluĭ şi caftă firmani, no-ari fir mani ! Da n-sus, da n-gh'os,—ţivá S-mutrescu sum cŏadă. s-mutrescu pri cŏadă, ch'irută o-aŭ ! ĭuvaşĭuvá !

5. Cîn'l'i alanţî ţe l'i aştiptá cu nĕarîvdari, carî viḑură, că nŏ-aŭ anacră z-v'inä nă ŏară manaintĕa. sĕ-alasă ampáturlea (am pátruléa) după nişĭ şi-l' ag'ungu, trişi cîndu s-ciftá sum còadă.

6. Cîpiili cît viḑură c'étili di cînĭ cum v'inĕácîtră nişĭ şi aŏa féáţira alanţî. Caθún apucă' cîtră ĭu-l' viḑură ocl'il', că carî s-l' aciţá, ca cum ch'irdură firmanea, vrĕa-l' din'icá di v'iĭ.

7. Di atumţĕa laĭl'i cîn' armásiră s-arŏadă ŏásili şi orî di cîti orî seadună doĭ cîn' nicunuscúţî, protlu lucru ţe vaĭ facă, i si s-an'urzĕască la coadă nacă află firmanĕa si seascapă di arŏádirea oásilor.

cum făcură, nu ştiŭ cum (ce) dreseră şi rîul le ĭea firmanul în jos, fară să simţească dînşii. Cînd ĭes pe malul rîuluĭ şi caută firman, nu e firman ! Dă în sus, dă în jos (ad. caută în sus, în jos) nimic ! Caută supt coada, caută pe coadă, în zadar ! nicăeri nu se găseşte.

5. Cînii ceĭ lalţĭ, carĭ aşteptaŭ cu nerăbdare, dacă aŭ văzut că n-aŭ să maĭ vie o dată maĭ curînd (ad. că nu vin o dată maĭ curînd), alearga în fugă mare la dînşii şi-i nimeresc tocmaĭ, cînd se căuta supt coadă.

6. Şefii, îndată ce văzură bandele de cînĭ cum veneaŭ spre dînşiĭ, pe aci ţ-ĭe drumul (lit. p-aci au apucat ceĭ l-alţĭ). Fie-care apucă în cotro ĭ-aŭ văzut ochiĭ (ad. pe unde a putut), căcĭ de ĭ-ar fi prins acolo, pentru că aŭ pĭerdut firmanul, era să-ĭ sfişie de viĭ.

7. De atuncĭ bĭeţiĭ cînĭ aŭ rămas să roadă oasele, şi orĭ de cîte orĭ se întâlnesc doĭ cîĭnĭ necunoscuţĭ, întîĭul lucru ce aŭ să facă, e să se miroasă la coadă, nu cum-va află firmanul, ca să scape de rosul oaselor.

(Auzit de la d. Ghiţi Papahagi şi Iancu Dalamitra, Avela, Epir).

VI

Di ţe ursa nu ari cîlcîn'i la c'ic'ŏari?

1. Ursa, niinti ţe s-hibă úsă, ĕará uă nvĕasta muşată, muşată, ţe si-l' l'aĭ caplu şi s-faţĭ náparti. Bună laĕa erá, cîtu z-diţî: tră bägari pre arana. Zbor nu ştĕa s-tŏarnă puté, că şi n-foc si-l' ḑţeáu si searucă, n-foc se-arcá.

2. Laĕa tih'e a l'eĭ ŏarbă fĕaţi s cadă tu nă sŏicră araŏ, nŏaĭ oadusă şi turcă, ţe bună nu-l' dîdea' şi ţe mutreá cum

VI

De ce ursa n-are călcîe la picioare?

1. Ursa, înainte de a fi ursă, era nevastă frumoasa, frumoasă, în cât să-ĭ ĭei capul şi să zborĭ cu dînsul (lit. şi să facĭ în cea parte). Buna sărmana era, cît să zicĭ : de pus pe rană. Nu ştia să riposteze cuvînt nicĭ odată, în cît şi n-foc să-ĭ fi spus să se arunce, în foc se arunca.

2. Nenorocoasa soartă a eĭ, oarbă făcu să cadă (să nimerească) o soacră rea, fără purtare şi turcoaică, care nu-ĭ

www.digibuc.ro

di cum s-l' află şil'i-pal'i, tra s-nu u scoată di ngrîn'e şi dě aurlari.

3. Cu tutaestă, laëa nvěastă s-fîţeá, că nu avdi; tuti li fîţeá buni şi mutrě cum di cum s-nu s-avdă tu viţini. Co-alti zbŏari, ěará n-věastăţe s-cafţi cu luminarěa, ahîntă ascultari di fěata şi ahînta bunătati.

4. Ma ndezmă laïe! Citi adrá, n-cot le-adrá mîrataşî. Cîndu o-acîţá draţli di urecl'i pi drîţeasca di sŏacră, mutá hŏara dě virgh'iri, şi ţe nu-l' ţiţěá, vaï ţiţî?

«Ba, că h'ii ninga cu cimeaşa di la nună-ta; ba, că ţe nu lo-adrrášî aţél lucru; ba că ncŏa, ba că ncló, glaru-Ţilă...» şi di citi nu le aravdă loclu.

5. Mîrataşî di nvěastă? Ş-laëa pîni ţe u mîcá, fârmác şi noduri l'i si duţeá.

6. Nu-l' si ndrîţeá vîră lucru a mbogrîl'eï di sŏacră, háa! pri nvěastă; bîgá nvěasta sěarapă vîră ocl'u di somnu «hîii!... nu ti situášî di durdurn'iri! timbelă! ca agrucumbanlu aşteptî pinea n-gura şi citi alti, ca vin'i feata di s-feaţi slaba-slîbuşcă, di dîţeái, că poartă apă a mórţîlor.

7. Nă ţuă, carí arîvdă' ţě-arîvdă' tuti bálili a zgrŏábîl'eï di sŏacră, l'i si dĕadi di os şi-l' ascapă un:«ëa taţî,zgrŏabă că nu vaï aravdu ţua tută bálile atali!»

8. Ahî't lipsí, şi sŏacra nvipirată arîpú sîtira s-u din'icá. Nveasta ngl'iţată di fricá, sĕastrapsi nafŏará si-ş l·a ocl'il' şi s-fugă. Ghiini ma cît los-antrisará praglu, sŏacră-sa tŏdădea pace şi care căuta să găsească cu orî-ce preţ (lit. cum di cum) pretext (lit. praf-paie), ca să n-o maï slăbească din ciinire şi strigare.

3. Cu toate acestea sărmana, nevastă se făcea că nu aude; pe toate le făcea bune, şi căuta în tot chipul (lit. cum de cum) să nu se audă în vecinî. Cu alte cuvinte, era nevastă ce s-o cauţî cu lumînarea, aşa de mult asculta şi aşa de bună era. (lit. atîta ascultare de fată şi atîta bunătate).

4. Dar belea grea. Cîte făcea, în zadar le făcea, biata. Cînd o prindea draciî de urechî pe soacra cea îndrăcită (ad. cînd se supăra), rădica sătul cu ceartă, şi ce nu-ï zicea?

«Ba, că eştî încă cu cămaşa de la naşa ta (proastă); ba, că de ce nu-l facuşî acel lucru; ba că încoace, ba că încolo, Ţilă proastă...» şi cîte nu le suferă pămîntul.

5. Biata de nevastă! Şi pînea pe care o mînca, otravă şi noduri i se ducea pe gît.

6. Nu i se făcea vre o treabă a gîrboviteï de soacră, haa! pe nevastă: băga nevasta să fure vre-un ochiŭ de somn: «hîii..! nu te-aï săturat de dormit! trîndavo! ca un trîntor aştepţî pînea în gură (ad. de a gata)» şi câte altele, în cît nevasta se facu slabă, slăbuţă, de ziceaï, că cară apă morţilor (ad. că trage de moarte).

7. Intr-o zi, după ce răbdă şi răbdă toate balele a gîrboviteï de soacră, îï ajunse cuţitul la os şi-ï scăpă un: «taci, gîrbovito, căcî n-am să auz ziua toată balele tale!»

8. Atîta trebui, şi soacra cea ca o viperă, apucă *satîrul* s-o facă bucăţele. Nevasta, înghîeţată de frică, se repezi afară să-şî îea lumea în cap (lit. să-şî îea ochiî) şi să fugă.

www.digibuc.ro

astrîḑĕarea ţe-li fĕaţi ali sîtîră, îl' tîlé cîlcî n'ili di c'ic'ŏari.

9. Işínda nafŏară nvĕasta, nicata n-lacrin', ş-turnă' ocl'il' cîtră la Dumniḑa'ŭ şi-li pricîḑú.

10. «E! dŏamne Dumniḑale! nu-n' mi faţi nă zlape s-n'i scot ahtĕa pri turca din casă?»

11. Dumniḑălu, ţe maşĭ nîs ştĕa cîti trapsi boi nvĕasta, ŏ-ascultă', şi-li dimînda' di-ş andrisîrí ch'işatlu şi s-feaţi ursă di na ŏara.

12. Ahîntu ursa şi si nh'ipsi n-casă di u scoasi soacra-sa faşĭ-faşi. Dapoea, cara ş-lo perlu nîpói în sus cîtră tu paduri, ş-afla' arihatĕa tra totna.

Ş-acşí armasi nveasta ursă şi fîră cîlcîn'i la c'ic'oari.

Bine, dar îndata ce a încercat sa sara deasupra pragului, soacra, azvîrlind *satîrul*, îi taie călcîile de picioare.

9. Eşind afara nevasta, înecată în lacrimi, îşi întoarse ochii cître D-zeu şi-l rugă:

10. «O, Doamne-Dumnezeule! nu ma faci o fiară sa-mi scot necazul (sa mă razbun) pe turca din casa?»

11. Dumnezeŭ, care numaĭ dînsul ştia cîte a suferit nefericita nevastă, o ascultă şi-i ordona sa-şi sara pişatul şi se facu ursa dintr-o data

12. Atunci ursa intra în casă şi o facu pe soacra-sa făşii-faşii. Apoi, ş-a luat lumea în cap în munţi (lit. înapoĭ în sus) în spre pădure, unde ş-a gasit linişte pentru totdauna.

Şi aşa a rămas nevasta ursă şi fara călcîe la picioare.

VII

Tră-ţe nu putriḑaşti brŏasca?

1. Nă ḑuă Stîmîria ĕará multu cîrtita, nu ştiŭ di ţe dor, şi ca cum şidĕá ninga uşa scul'oluĭ, iu nviţá şi luţitlu a lei Hristó, treaţi na broasca şi u vĕadi. Stîmîria ţinĕá n-mînă un culác, ţe-l aveá adusă tra h'il'u-su. Cît anḑîrî', ca v'ini broasca, ţe mintuí nîsă?

2. «Ia, z-vi lém, ştie v'aţa tută, că h'il'u-nu Hristolu ĕasti cama bunlu fic'ór dipri lumi?

Ahît nisa, şi-l da culaclu a broáscil'eĭ şi-l' ḑiţi, s-intra tu scul'ó şi si l da a cama muşatlui fic ór ţe va z-veada. Acló nviţá şi h'il'lu a broáscil'ei.

3. Cum intră' nîsă nauntru,

VII

De ce nu putrezeşte broasca ţestoasă?

1. Intr'o zi S-ta Marie era foarte întristata, nu ştiŭ de ce durere, şi cum şedea lîngă uşa şcoalei, unde învaţa şi stralucitul sau Hristos, trece o broasca şi o vede S-ta Maria ţinea în mîna un colac, pe care-l adusese pentru fiul sau. Indată ce zari, ca vine broasca ce gîndi dînsa?

2. «Ean, sa vedem, ştie toata fiinţa, ca fiul meu Hristos este cel mai bun copil din lume?

Atît se gîndeşte dînsa şi da colacul broaştei, şi i zice sa intre în şcoala şi sa-l dea celui mai frumos copil, ce va vedea. Acolo învăţa şi fiul broaştei ţestoase.

3. Indata ce intră dînsa înă-

www.digibuc.ro

după ţe mutrí nă ŏară divarlígaluĭ la tuţi fic'orl'i, l'-ampîrú, că nu ĭ vîră ma muşát di bruscon'lu a l'eĭ şi trîgî'ndaluĭ-si, trîgînda, ag'umsi pîna la nîs şi-l' lu dĕadi.

4. Stîmîría cum viḑú aestă faptă, ş-agîrşí dorlu şi cu arîslu pri buḑă ḑîsi: «Nu maşĭ că nu-ni amparí arăú, că nu-l deadi a h'il'-n'uĭ, ma n'-ampari gh'ini di ţe ved..., că, cît uri't s-h'ibă un fic'ór, tră mîsă ţe ş-lo ari èasti sŏari».

5. Atumţĕa Stîmîria s-turnă' di u vluisí şi-l' ḑ si: Earba ţĕa cama muşata ş-ma curata s-h'ibă pîşunĕa ta şi oslu puté s-nu-ţi putriḑască, că feaţişĭ Stîmîria sĕ-arîdă şi dorlu si-ş agîrşască [1]).

untru, după ce se uĭtă o dată împrejur la toţĭ copiiĭ, i se păru, că nu este nicĭ unul maĭ frumos de cît broscoĭul său, şi tărîndu-se, tărîndu-se, ajunse pînă la dînsul şi i-l dede.

4 S-ta Marie, cum (îndată ce) văzu acest fapt, şĭ-a uĭtat durerea, şi cu rîsul pe buză zise: Nu numaĭ că nu-mĭ pare răŭ, de ce nu l-aĭ dat fiuluĭ meŭ, dară îmĭ pare bine de ce vad, căcĭ, orı-cît de urît să fie un copil, pentru mama care îl are, este soare.

5. Atuncĭ S-ta Marie se întoarse de o bine-cuvîntă şi ĭĭ zise: Iarba cea maĭ frumoasă şi maĭ curată, să fie păşunea ta şi osul taŭ să nu-ţĭ putrezească nicĭ odată, fiind-că făcuşĭ pe S-ta Marie să rîză şi durerea să-şĭ uĭte [1]).

(Auzit de la mama mea, Avela, Epir)

VIII

V'ermul di mîtasi

1. Stămăria, mari ş-luţită cît ĕasti,— s- nu-l' h'ibă cu cîrtĕari,—l'-fu ca leani na ḑuă, s-n'argă, sî-mpartă tră h'il'ŭ la fic'orl'i din hoară.

2. Acşí, işindaluĭ dĕ-acasă cu pîneă di mpărţîri sum sŏară, da di broıscă: «Buna-ţi oara» una, «gh'ini vin'işi, h'il'e!» alantă, «nu ti pilicîrsescu, tetă», ḑîţi Stămăria, «faţi zahmetĕa si mparţi tră suflit la fic'órĭ pînea aestă?» —

«Ţe mari lucru, h'il'e», ḑîsi broıscă; şi cu pîneı sum soară, trŏară ţupu-ţupu, ag'umsi la fic'órĭ.

3. Nu z-dipîrtă' multu brŏasca,

VIII

Vîermele de mătase

1. Sf. Marie, mare şi strălucită cît ĭeste,—să nu ĭ fie cu supărare—, îĭ fu cam lene într-o zi, să meargă, să împărţească pentru fiul său (ad. de pomană) la băeţii din sat.

2. Aşa, işind din casă cu pîînea de împărţit (ad. de pomană) supt supţioara, întalneşte broasca ţestoasă: «Bună-ţĭ ziua (lit. oara)» una, «bine veniş, fata mea!», cealaltă, «te-aş ruga, mătuşe», zice Sf. Marie, «îţi daĭ osteneala, sa împărţeşti pentru suflet la băeţi pînea aceasta?»

— «Ce mare treabă, fiică», zise broasca ţestoasă; şi cu pînea supt subţioară, *ţupu, ţupu,* ajunse la băeţĭ.

3. Nu s-a depărtat mult broa-

[1]). Vezĭ asemenea: *Revista Nouă*, anul V, No. 11 şi 12, p. 461.

www.digibuc.ro

cari şti cumu-l' vin'i ali Stămărie, că-l' părú ară'ú, tra ţe s-nu mpartă cu mîna a l'eĭ, şi niţi unã, niţi doaŭă, o-adunã şi z-duţi ş-nîsă la sculie.

4. Aŏà ţe z-vĕadă? Teta brŏască şi mutrĕá lúcrulu. Triţĕá di fic'ór-fic'ór şi-l' dădĕá cumata şi trîş tu soni, cîndu ag'umsi la bruscon'lu a l'eĭ, scoati şi-l' da culaclu aţél cama muşatlu'

5. «Nu ti ntreb», l'-faţi Stămăria, «cum di-l ţinúşĭ culaclu trîştră tu soni?»
«Am ţe s-hi'bă, h'il'e? ḑiţeám, să-l daŭ a cama muşatluĭ fic'ór, ma di cîţĭ viḑúĭ, vîrnă nu-n' si părú ma muşát di a mel. Veḑi-l ţe primtu şi ţe livendu-i».

6. Multi avĕá avḑîtă Stămăria pînă atumţĕa, ma cîndu avḑi' şi aestă nu putú să-şĭ ţînă arîslu. Arîsi acşí di cara şi tră nîscîndă oară l'i tricú arîslu şi s-mitun'usí, că ţe s-arîdă acşiţi în cot şi fîră minduiri. Şi ntribă' ínima-l' di mamă şi află', că nu-ĭ tră mumă ma muşát di cît fuméal'a-l'. Si nvirină' atumţĕa luţita-l' faţă şi tra s-nu sĕ-acaţă arîslu-l', ascuch'é şi ascuch'atlu-l' fu vîermu di mîtasi.

7. Stămăria l-vluisí şi-l' ḑisi: «Frînḑi s-mîţĭ, sirmă si scoţĭ». Tr-aestă nu-ĭ gh'ini să scoţĭ zbor urît trà vîermul di mîtasi, necă z-daĭ di nis ş-cîndu el faţi mîtasi, nu prindi si zburăşti, că mŏari troară.

sca, cine ştie cum îĭ veni Sfinteĭ Mariĭ, căcĭ ĭ-a părut rău, de ce să nu împărţească cu mîna sa, şi nicĭ una, nicĭ două (ad. fără să stea la îndoĭală), a pornit şi s-a dus şi dînsa la şcoală.

4. Aci ce să vază? Ţaţa broască îşĭ căuta de treaba. Trecea de la băeat la băeat şi-ĭ dedea bucata şi tocmaĭ la sfîrşit, cînd a ajuns la broscoiul eĭ, scoate şi-ĭ dă colacul cel maĭ frumos.

5. «Te-aş întreba», îĭ zice Sf. Marie, «cum se face de l-aĭ ţinut culacul tocmaĭ pînă la sfîrşit?»
«Da ce să fie, fiică (ad. dragă, maĭcă)? gîndeam (lit. ziceam), să-l daŭ la cel maĭ frumos băeat, dar din cîţĭ am văzut, nicĭ unul nu mi s-a părut maĭ frumos de cît al meŭ. Vezi-l cît de mîndru (lit. prins, cfr. a-l prinde bine hainele etc.) şi cît de levent este».

6. Multe auzise Sf. Marie pînă atuncĭ, dar cînd auzi şi pe aceasta n-a putut să-şĭ ţie rîsul. Rîse decĭ şi după cît-va timp ĭ-a trecut rîsul şi s-a căit, de ce să rîză aşa în zadar şi fără cuvînt (lit. fără gîndire). Ş-a întrebat inima eĭ de mamă ş-a aflat, că pe drept a grăit beata broască, căcĭ nu este pentru mamă maĭ frumos (alta) de cît familia (ad. copiiĭ). S-a întristat atuncĭ strălucita eĭ faţă şi ca să nu se prinză rîsul eĭ, a scuĭpat şi scuĭpatul ĭ-a fost vîermele de mătase.

7. Sf. Marie îl binecuvîntă şi-ĭ zise: «Frunză să mănîncĭ, mătase să scoţĭ». Pentru aceasta nu ĭe bine să pronunţĭ (lit. să scoţi) cuvînt urît (ad. prost) pentru vîermele de matase, nicĭ să daĭ (ad. să-l atingĭ) de dînsul şi cînd el face mătase, nu trebuĭe să vorbeştĭ, căcĭ moare la moment.

www.digibuc.ro

IX

Variantă

(Versiunea următoare a fost publicată franţuzeşte de D l Lazar Duma, aromîn din satul Pisuderi, Macedonia, în : *Révue des Traditions populaires*, Paris. 1893, vol. VIII, p. 284. Noi o redăm în Aromîneşte şi Romîneşte).

1. Cîndu Isús Hristolu ĕará aadús la Golgota (si-l bagă pri cruţi), Stămăria, mumă-sa, n'irdeá după nîs, plîngînda şi dimînda. Caléa, viḑú, că şi nă brŏască n'irdeà după lumi, aţĕá ţe o fĕaţi s-arîdă.
2. Ghini-ma tr-ŏară li-ampîrú ară'ŭ,di ţe s-arîdă ; si blăstimă' şi dîsi : „Gură bună tră arucari la v'ern'i». Puţi'n după aestă ascuch'é şi ţe z-veḑî. V'ern'il avĕá işită din gură-li.

Aéşti v'ern'i fură v'ernil' de mătase, carî sun şi pînă ástîndi.

1. Pe cînd Iisus' Christos era condus la Golgota, Fecîoara Marie, mamă-sa, mîergea în urma luî, plîngînd şi gemînd. In drum vĕḑu, că şi o broască ţestoasă miergea după convoiŭ, ceea-ce o făcu să rîză.
2. Indată însă îî păru răŭ, de ce să rîză, se blăstemă pe sină şi zise: Gură bună pentru viermî (fr. que ma bouche soit livrée aux vers !) Puţin dupe aceasta a scuîpat şi ce să vezî ? Vîermiî eşiseră din gură.

Aceştî vîermî aŭ fost viermiî de mătase, carî sînt şi pînă astăzî.

X

Di ţe nŏ-ari pangul hîiri ş-alghina ari?

1. Pangul co-alghina ĕara h'il' dî-unà mumă. Nă ḑuă, acló îu ţisĕá pangul tŏ-arîzbóiŭ, vin'iră di-l' adúsiră urîta ştiri, că mî-sa traḑi tră mŏarti şi că caftă si-ş vĕadă fumĕal'a ninca nă oară. Pangul, n-loc si sĕ-astragă tu oară, s-ŏ-ag'ungă cu graîlu n-gură, ni z-bîtú dit arîzbóiŭ, ma lî u turnă' aţilór ţe l'-adúsiră ştirĕa ţea urîta : «Am cum, moari mumĕa di cárişti ! s-n'-alás îo arîzbóiulu şi ţisîtura tră nisă. Nu pot s-mi duc.»

2. Tut atumţĕa l'i vin'i urîta aestă hîbari ş-a alghînîl'eî, ţe cît déadi dĕ-avḑî', l'i si mută'

X

De ce n-are păianjenul noroc şi albina are?

1. Păianjenul cu albina eraŭ fiice de o mamă. Intr-o zi, acolo unde ţesea (ad. pe cînd ţesea) păianjenul în războiŭ, aŭ venit (soli) şi î-aŭ adus urîta ştire, că mumă-sa trage de moarte şi că cere să-şi vază familia încă odată. Păianjenul în loc să se repezească la moment, ca s-o ajungă, trăind (lit. cu vorba în gura) nicî nu s-a mişcat din războiŭ, ci răspunse acelora, carî aduseră ştirea cea urîtă. „D-apoî cum să nu ! moare mama de mare pagubă (lit. de cine ştie) ! să-mî las eŭ războiul şi ţăsatura pentru dînsa.

Nu pot să mă duc !»

2. Tot atuncî a sosit această urîtă ştire şi albineî, care îndată ce auzi, i se rădică pă-

www.digibuc.ro

perlu din cap ; ş-alîsă' lúcrili baltă şi zgh'ilinda, dipirînda, ş-u dĕadi alaga tu un suflit tra si-ş ag'ungă mă-sa cu gură. Cit'u viḑú mă-sa, s-turnă' di u bîşé pri frimti şi-l' ură' cu graiŭ di mŏarti :

3. «Cît traḑi arina ş-amaiĕa, ahîntă se ag'ungă fara ta ; cît va s-eşi din casă, acúmtinlu a tă'ŭ s-h'ibă' lilic'a ţĕa muşată a Maĭluĭ ş-a primuveáră l'eĭ şi puté s nu ti torn'i a casă-ţi nimîncată, nisîturată şi nincîrcată. N'ari si scoţĭ, şi dulţĕaměa l'eĭ ţivá si nu ŏ-antrĕacă, şi luměa cîndu si gustă di nîsă, să s-andulţĕască ; şi ţĕara ţe s-ardă lumea la Hristolu şi n-graĭlu mari. Dumniḑălu cu dŏáuli min'ş-ti vluisĕască. Cît tră pangu : „Cob sĕ-armînă ; ḑua tută ş-anlu tut si ţasă şi hîiri puté si nu vĕadă».

Dĕ-aţĕá şi àstinḑi ninca armasi cuvenda :

Hirĕa pánguluĭ s-aĭ

tră un om ţe-l' orĭ si n-aĭbă gh'ini, şi :

Hiirĕa algh'inăl'eĭ s-ti ag'ungă

tră omlu a cuĭ îl' orĭ, s-aĭb'ĭ tuti búnili a loculuĭ.

rul de pe cap ; îşĭ lăsă treburile baltă şi vaitîndu se şi zmulgîndu-şĭ părul, a alergat într-o singură resuflare spre a-şĭ ajunge pe mamă-sa trăind. Cum o văzu mamă-sa, o sărută pe frunte şi-ĭ ură cu graiŭ de moarte :

„Cîtă este frunza, cît trage nisipul şi marea, atîta să ajungă neamul tăŭ : îndată ce veĭ eşi din casă, răzimul tăŭ să fie floarea cea frumoasă din luna luĭ Maiŭ şi din primăvară şi nicĭ-odată să nu te întorcĭ la casa ta nemîncată, nesăturată şi neîncărcată. Miere să producĭ şi dulceaţa ei să nu o întreacă nimic şi lumea cînd sa guste de dînsa să se îndulcească, şi ceară pe care să o arză lumea la Hristos la a doua înviere. Dumnezeŭ cu cele două mînĭ să te bine-cuvinteze". In ce priveşte pe păĭanjen : «Cuc să ramîe ; ziua toată şi anul tot să ţeasă şi noroc nicĭ-odată să nu vază.

De aceea şi astă-zĭ încă a rămas vorba :

Norocul păĭanjenuluĭ să aĭ,

pentru un om căruĭa îĭ urezĭ să nu aĭbă fericire, şi :

Norocul albineĭ să te ajungă,

pentru omul căruĭa îĭ urezĭ să nu aĭbă toate fericirile de pe pămînt.

(Auzit de la d. Dimone Mihail, Ohrida, Albania).

XI

Di ţe meslu Şcurtu ĕasti ma şcurtu di alanţî meşĭ?

1. Sĕ-aspuni, că ĕará nă mŏaşi ţe pişţĕá ieḑĭ şi ma viḑú, că ĕasi Marţul,— hăraŭă mari ;

XI

De ce luna luĭ Februarie ĭeste maĭ scurtă de cît cele-l-alte lunĭ?

1. Se spune că era o dată o bătrînă, care păştea ieḑĭ şi care, cum văzu că Martie a

www.digibuc.ro

că ascîpă' di ĕarnă,—sĕ—arîsi şi ḑisi:

Pîrţĭ-Marţŭ !

Cu alti zbŏari: nu nʲ-u zorĕa di arăŭlu Marţu, că intráĭ cu ĭeḑlʲi tu Apríl.

2. Atumţĕa Marţul s-tŏarnă şi si-mprumută dŏaŭă ḑili di la Flivár (Şcurtu) si u ngl'aţă mŏaşa ţea cu ĭeḑi cu tut.

Ea zboárili ţe ḑîsi mŏaşa a Márţuluĭ şi Marţul a Şcúrtuluĭ.

Mŏaşa:

Marţu
Carţu,
ĭeḑlʲi lʲi scoşu

cu perlu aroşu,
Pîrţĭ-Marţŭ !

Marţul:

Şcurtu, Şcurtu cad la tini,

tră dŏaŭă virviróasi ḑili

După ţe si mprumută cu dŏaŭă ḑili, s-tŏarnă şi-lʲ ḑîţi ali mŏaşi:

Mŏaşe, mŏaşe aştĕaptă tini,

Stumbu,stumbu valahʲi-nʲeʲ)

tu cunachʲi-nʲe.

trecut, plină de bucurie, că scapă de iarnă, s-a înşelat şi a zis:

Pîrţĭ-Marţŭ

adică: nu-mĭ pasă de Martie cel răŭ, de oare-ce am intrat cu iezii în Aprilie.

2. Atuncea Martie se întoarce şi se împrumută cu două zile de la Februarie şi îngheaţă pe bătrîna aceea cu ĭezi cu tot.

Eată vorbele pe care bătrîna le zise luĭ Martie şi Martie luĭ Februarie:.

Bătrîna:

Martie
Carţŭ,
pe ĭezĭ ĭ-am scos (ĭ-am [scăpat
cu părul roşu,
Pîrţĭ-Marţŭ.

Martie:

Februarie, Februarie te [rog
pentru două zile vifo- [roase.

După ce se împrumută cu două zile, se întoarce şi-ĭ zice bătrîneĭ:

Bătrîno, bătrîno, aşteaptă [tu,
Stumbu, stumbu valahea [mea [1])
în conocal meu.

(Cules de la Mitri Fărşerotul, din Călivele-de-Gramaticova, Macedonia).

Variantă

Lăsăm să urmeze o variantă vĭersificată de către d. Cons. T. Belimace:

XII

Mŏaşa Cudrughʲónuluĭ

—Ascîpă'm di ĕarnagrĕaŭă,—
Dĕadi bunlu Dumniḑă'ŭ—

XII

Baba Codrughionuluĭ

Scăparăm de earna grea,
—A dat bunul D-zeŭ,—

[1]) *Stumbu-Stumbu* pe lîngă pisălog, maĭ înseamnă şi acţiunea de a pisa. Ex. A prins cutare pe cine-va şi l-a bătut: *Stumbu-stumbu*—pînă l-a pisat de bătaĭe.

Valahʲi-me este femeninul cuvîntuluĭ grecesc *Vlahos*—Aromîn, devenit aci *Valahʲi*—aromînă în loc de *Vlaha*, cum spun grecii astă-zĭ.

www.digibuc.ro

Di furtún' amár di nĕaŭă
Şi di Şcurtul aţél ară'u.
Cîşĭ, cîşĭ, ĭeḑl'i a n'eĭ!...

Vine Marţul, nŏ avém fricâ,
—Ḑìse mŏaşa cîtră ĭeḑĭ—
Că putearĕa l'-easte n'icâ,
Cît di laiŭ ş-ară'ŭ să-l veḑĭ,
Cîş-cîş, ĭeḑl'i an'éĭ!...

Avḑi' Marţul di s-niini,
Şi pri Şcurtul el cl'imă':
«O, laĭ frate, avḑi'şĭ ţe-n' gri,
Moaşa cum mi blîstimă'?»

«Ah, ti g'ur şi ti sprig'úr,
Dŏaŭă ḑili s-n'i mprumúţĭ,
Z-daŭ nă nĕaŭă cît un mur,
Ca s-u ngl'eţ cu ĭeḑl'i tuţĭ».

Niurară munţî ş-văl.urĭ,
Lăi Cudrugh.onlu tot!...
Di furtună pritu căl.urĭ,
Sindiliile braḑl'i scot.

Şi turbatlu trapsi vimtu
Di ngl'iţă' mŏaşa cu ĭeḑĭ,
Că pînş-astăḑi *La Murmintu*
Ch'atra n-Cudrugh'ón u veḑi!

De furtunĭ, amar de nea
şi de Făurar cel răŭ.
Cîşĭ-cîşĭ, ĭezii meĭ!...

Vine Martie nu avem fricâ,
— Zise baba cîtră ĭezĭ,—
Căcĭ puterea îi este micâ,
Orĭ cît de negru şi răŭ să-l vezĭ,
Cîşĭ, cîşĭ, iezii meĭ!

Auzi Martie de se necăji,
Şi pe Faurar chiemă;
«Ei, măĭ frate, auzişi ce-mĭ [grăi,
Baba cum mă blăstemă?.»

«Ah te jur şi te conjur,
Două zile să-mĭ împromuţĭ,
Să daŭ o nea (să ning) cît un [zid
Ca s-o înghĭeţ cu ĭezii toţĭ».

Inorară munţĭ şi văĭ,
Inegri (se întunecă) Codru- [ghĭonul tot!...
De furtunĭ deprin căĭ (drumurĭ),
Sindil'ile (un fel de vînt straşnic) brazĭ scot.

Şi turbatul vînt suflă,
De înghĭeţă baba cu ĭezĭ.
Că şi pînă astăzĭ *La Mormînt*
Peatră în Codrughĭon o vezĭ.

C. Belimace.

Aceasta variantă a fost vĭersificată după relaţiunea unuĭ farşirot din Lănga, oraşel aproape de Elsaban, Albania. Vezĭ: Revista *Macedonia* No. 1, p. 8.

XIII

Fĕata cu c'irĕáşili tu Marţu.

1. Erá unŏară unä mul'are multu bitărnă, ţi nŏ avĕá altu pi lume pi vărnu, di cît maşĭ pi unä fĕatä şi aşĭ', că aţeá bitărnă căḑú unŏară li'nḑită trä moarte. Erá tru meslu al Marţu şi greŭ li'nḑită cum

XIII

Fata cu Cireşele în luna luĭ Martie.

1. A fost o dată o femee foarte bătrînă, care nu avea pe altul nimenĭ în lume, de cît pe o singură fetiţă. Acea batrînă se pomeneşte într-o zi, că cade bolnavă de moarte. Era în luna luĭ Martie şi greŭ bol-

www.digibuc.ro

eiá, ăl' tihni tră c'iriĕaşe. Ma cum? ĭu? tru Marţu, care pŏate s-afla c'ireaşe? şi pi care putĕá s-pitriĕacă nîsa, cănd no-avĕá altu di barbáţi di cît maşi pe aţeá fĕata? şi cu tute aiste, moaşa tot c'irĕaşe căftá.

2 Atumţĕa tinira feată, acăţă' s-intrĕaba pi tuţĭ auşl'i şi pi cîţi astăl'á n-calea l'eĭ, că poate s-afla tru Marţu c'irĕaşe? Di tini, di mine, avḍa', că maşĭ la aţél' 12 meşĭ z-ducă, s-l'-află, şi s-l'i ntreabă, ca năşĭ s l'i spună.

3. Mărata feata, nu stătú multu pri minduire, şî ncălţă' ţiruh'li di ş-lo calea di munte, munte, ca s-afla pi aţél' 12 meşĭ. Cand dede Dumnida ŭ dĕ-ag'umse tru un munte laiŭ şi cama naltu, acló l'-află pi aţél' 12 meşi.

4. Cumu l'-viḍú feata pi tuţĭ dosprăḍaţl i, la deade «bună ḍua» şi-l' intribă' cu la'crin'li ntr-ocl'i, cîftinda-la c'ireaşe. Mai ţul, care erá n-caplu a lor, cum avḍa' aiste, ăl' feaţe ună ntribare:

5. «H'il'a mĕa, va s-poţĭ tine s-nă spun', di tuţĭ noĭ cîţĭ hism aoaţe, care eăste aţél cama muşatlu.

Cu tute, că Marţul era cama urî't ş-aţél cama fricoslu di tuţĭ alanţĭ, cu ună baibă maie, di ti loa frica di nas, căndu-l mutreái, cu tute aiste ḍîc, mintimena feata l'-gri aşî:

6. «Doamne, tuţĭ h'iţĭ muşáţĭ, ma cama muşát ca tine nu ĕaste niţi unu.»

Atumţea Marţul hîriós di spusa a feátil'ei, l'-ḍise:

7. «Z banéḍi, h'il'a mea, ĭeşti ună feată multu cu minte;

navă cum era, ĭ-a venit mare pofta sa manînce cireşe. Cum? unde? în luna luĭ Martie, cine poate gasi cireşe? şi pe cine putea sa trimită (să însărcineze), de oare-ce n-avea pe nimenĭ din sexul bărbătesc, de cît numaĭ pe acea fata? Şi cu toate acestea, bătrîna înzista să i se aducă cireşe.

2. Atuncí tînăra fată, începu să întrebe pe toţi batrînii şi pe cîţĭ întîlnea în drum, dacă poate gasi cireşe în luna luĭ Martie? De tine, de mine (ad. întrebînd pe unul, pe altul) află, că numaĭ la aceĭ 12 «meşĭ» (lunĭ) să meargă, să-ĭ gasească şi sa-ĭ întrebe, ca dînşii să-ĭ spuie.

3. Sarmana fată, nu stete mult pe gînduri, ş-a încalţat opincele, ş-a luat drumul, din munte în munte, ca să găséscă pe aceĭ 12 «meşi» (luni). Cînd a dat D-zeŭ de ajunse (ad. cînd în sfîrşit ajunse) într-un munte negru, şi cel mai înalt, acolo ĭ-a gasit pe ceĭ 12 «meşĭ».

4. Cum ĭ-a văzut fata pe toţĭ 12, le-a dat: «*bună ziua*» şi ĭ-a întrebat cu lacrămile în ochĭ, cerîndu-le cireşe. Martie, care era în fruntea lor, îndată ce auzi acestea, îĭ facu o întrebare:

5. «Fiica mea, vei putea tu să-mĭ spuĭ, dintre toţi noĭ cîţĭ sîntem aci, cine este cel maĭ frumos?»

Cu toate ca Martie era cel maĭ urit şi cel maĭ înfricoşat de cît toţi ceĭ l-alţĭ (meşĭ), cu o barba mare, de te înspăimîntai de dînsul, cînd îl priveaĭ, cu toate acestea, zic, înţeleapta fată îi grai aşa:

6. «Doamne, toţi sînteţi frumoşĭ, dar mai frumos de cît tine nu ĭeste nicĭ unul».

Atunci Martie, voĭos de cele spuse de fată, îi zise:

7. «Să traeşti, fiica mea, eştĭ o fată foarte mult cu minte;

www.digibuc.ro

du-ti năpóĭ la mumă-ta şi pănă s-ag'unḑi acasă, va s-afli c'ireaşile coapte pri pom.»

8. Di-unoară, dupu plicarea feátil'eĭ, Marţul dĕade unä ahtare căldură, că pănă s-ag'ungă feata a casă, c'irĕáşile s-coápsĭră. Aşĭ feata atumţĕa adună' di pi pom c'ireaşe şi-l aduse a mă-saĭ, di-l' deade s-măncă, care, cum gustă', dĭ-unoară s-fĕaţe sănătoasă.

du-te îndărăt la mamă-ta şi pînă să ajungĭ acasă, veĭ afla cireşele coapte pe pom.»

8. Dintr-o dată, după plecarea feteĭ, Martie dete (ad. facu) o ast-fel de căldură, că pînă să ajungă fata a casă, cireşele s-aŭ copt. Aşa fata atunci a strîns de pe pom cireşe şi-ĭ aduse mamă-seĭ, de-ĭ dede să mănînce, care cum gustă, dintr-o dată se făcu sănătoasă.

(Din Revista «Macedoniei» No. 4, p. 85—86, culcs de d. Vasiliu C. A. dîn gura uneĭ Grămustene.

XIV

Di ţe túrmili lĕ-avĕagl'i cîn'l'i?

1. Tu ch'irolu cîndu tata Adám siţirá, ag'utát di dol'i h'il' a luĭ, Cain şi Abel, nîs scrupsí ndreapta şi-n stînga nîscîndu grîn. Abel, h'il'lu aţél n'iclu, viḑînda că faţi aestă, lu ntribă' itia.

Adám l'-apîndisí, că-ĭ nă ðŏară cîtră Dumniḑă'ŭ tră hrana pră'vḑilor, ţe ch'er pri loc.

2. Atumţĕa Abel ḑisi a tată-suĭ: «Nu-ĭ gh'ini s-pisch'isescu ş-îo ðŏari cîtră Dumniḑă'ŭ? Cu strîxirea tată-suĭ, el adusi a Dumniḑăluĭ aţĕá cama muşata ŏae, ţĕ-avĕá tu cupii.

3. Cain, frati-su, plin di pizmă, îl vîtîmă', cîndu pişteá oili. Cîndu s-turná' apoĕa singur la casa pirintească, Adám lu ntribă':

4. «Iu ţ-u frati-tu Abel?»

Cain l'-u turnă', că nu ştii, ţe s-fĕaţi. După puţi'n Adám, cîndu viḑú, că oĭli şi bîrbeţl'i al Adám s-toarnă fără domnu-su a lor, lŏ-aciţă' frica şi plică' s-lu caftă ţe s-feaţi.

5. După treĭ ḑîli di aligari n-cot

XIV

De ce turmele sînt păzite de cînĭ?

1. In vremea, cînd moş-Adam secera, ajutat de ceĭ doĭ fiĭ aĭ săĭ, Cain şi Abel, el împrăştia în dreapta şi în stînga oarecare cantitate de grîu. Abel, fiul cel mic, văzînd, că face aceasta, l-a întrebat despre motiv.

Adam îĭ răspunse, că-ĭ ofrandă, destinată să servească de nutriment la animalele, carĭ rătăcesc pe pămînt.

2. Atuncĭ Abel zise tatăluĭ săŭ: «N-ar fi bine, să ofer şi eŭ Domnului?» Cu consimţîmîntul tatăluĭ săŭ, el oferi Domnuluĭ cea maĭ frumoasă oae din turmă.

3. Cain, fratele săŭ, plin de gelozie, îl ucise, pe cînd păştea berbeciĭ. Intorcîndu-se apoĭ singur la casa părintească, Adam l-a întrebat:

4. «Unde ţi-e fratele tăŭ, Abel?»

Cain îĭ răspunse, că nu ştie ce s-a făcut. Dar în curînd, Adam, văzînd, că oile şi berbeciĭ se întorc fără stăpînul lor, avu frică şi plecă după cautarea fiuluĭ săŭ.

5. După treĭ zile de alergărĭ za-

www.digibuc.ro

l'-află t-un hîndác mîrşa ţe v'ern'il' ŏ-aveá apîrn'ita s-u mîcă.

6. Atumţea Adám vluis-í v'ern'il' şi-l' sprig'ura să s-facă cîn' tra s-avĕagl'i dĕ-aoá şi nclo turma mórtuluĭ şi tru ŏară θama (c'udia) s-fĕaţi.

7. Dĕ-atumţea armasi adetĕa, ca ma mulţî cîn' s-avéagl'i bîn'beţli la caθi cupii.

darnice, îĭ afla într-un şant cadavrul, deja (fiind) prada viermilor.

6. Atunci Adam binecuvîntă vĭermiĭ şi-ĭ conjură să se făcă cîinĭ, ca să păzească în viitor turma celuĭ mort şi la moment minunea s-a făcut.

7. De atunci s-a perpetuat obiceiul, ca într-o turmă să fie maĭ mulţĭ cînĭ pentru paza berbecilor.

(Acest deceŭ este reprodus după D-l L. Duma, aromîn din Pisuder, Macedonia, şi publicat franţuzeşte în «*Révue des Traditions populaires*, 1893, vol. VIII p. 411).

1) Tot aci este publicat deceul luneĭ Februarie, legenda Poristereĭ, cum se face cucuvaea, după variantele publicate în «Macedonia» No. 1.

L'origine des Chiens

Du temps que le père Adam paisait la moisson, assisté de ses deux fils Cain et Abel, il dispersa à droite et à gauche une certaine quantité de blé. Abel, son fils cadet, le voyant effectuer cette opperation, lui en démanda le motif. Adam lui répondit que c'était une offrande destinée à servir de nourriture aux animaux errant sur la terre. Alors Abel dit à son père; «Ne serait il pas bon que j' offrisse, moi aussi, des présentes au Seigneur?» Et, avec l'assentiment de son père, il offrit la plus belle brebis qu'il avait dans son troupeau. Cain, son frère ainé, rempli de jalousie, le tua, comme il faisait paître ses moutons. Etant ensuite retourné seul à la maison paternelle, Adam lui démanda: Où donc est ton frère Abel? Cain répondit, qu' il ne savait ce qu'il est dévenu. Mais bientôt Adam, ayant vu les moutons et les brebis d'Abel rentrer sans leur maître, prit peur et partit à la recherche de son fils. Après trois jours de courses vaines, il retrouva enfin dans un fossé, le cadavre, déjà en proie aux vers. Alors Adam bénit les vers, et les conjura de se transformer en chiens pour garder, dorénavant le troupeau du mort et à l' instant le miracle se produisit. C'est depuis ce temps que le coutume s'est perpétuée dans chaque troupeau d'avoir plusieurs chiens pour la garde des moutons.

XV

Cum s-fĕaţi zmelc'ul?

1. Eará nŏară nă véduă ţe cît ag'úmsiră pîréásin'li mărĭ, carĭ nu avĕá cu ţe si-ş aungă gura, si scŏală ş-arondu, arondu, si s-plîngă la Hristolu.

2. «Dŏamne, dŏamne! bun ş-luţît h'iĭ şi tuti buni şi ncali li fĕaţişĭ, di cît cu pîrĕá sin'li mărĭ nu ŏ-agudişĭ,

XV

Cum s-a făcut mĭelcul?

1. Era odată o văduvă, care, îndată ce aŭ sosit postul Paştilor, fiind-că nu avea cu ce să-şĭ ungă gura, se scoală şi *a-rondu-arondu*, să (meargă) să se plîngă luĭ Christos.

2. «Doamne, Doamne! bun şi strălucit eşti şi pe toate bune şi cu dreptate leaĭ facut, totuşi cu postul Paşteluĭ n-aĭ nimerit-o

www.digibuc.ro

că li fĕaţişĭ mărĭ, mărĭ, pînă li prifĕaţişĭ. Noĭ urfan'a nu avém cu ţe s-nî udă'm gura tră semnu! că de! Dŏamne; ḑî ş-tini: cum s-u scutém în cap cu un jar di fumĕal'i noĭ véduĭli? Tra avúţĭ, nu va zbor, că-ĭ lişór, că nişĭ il' bagă mînă cu punga, di pot s-află di iţi lî doarı súflitlu, ma trĭă noı fucîraméa, la tini ş-la Dumniḑă'ŭ, i pîrĕásin'li s-li ma şcurtéḑĭ, i vîră altu c'aré ş-nă faţĭ, s-nu nă möară fumeal'a, trĭă semnu! di foami.

3. Hristolu atumţĕa arîsi puţî'n pri sum năĭ şi turnî'ndaluĭ caplu, ascuch'é m-padi şi acló lu ascuch'é, arsîrí un zmelc'u:
4. «Trĭă védui şi trĭă cîţĭ nu lî da mîna sĕ-acúmpără alti lucri márşini ma scumbi, ḑîsi Hristolu, zmelc'ul aestu s-hrĭbă mîcarĕa lor tu pîreásin'li mărĭ. Ş-tu caθi aruvinari a locluĭ dĕ-ar ŏaŭa şi plŏaea al Dumniḑa', si s-amulţască cu birich'eti».

5. Şi cum ḑîsi Hristolu, acşí armasi şi carĭ ş-o-ari, că nu-ĭ acşiţi, tra si s-umplă, nŏ-ari di cît s-mutrĕască zmelc'ul şi vaĭ veadă, că ş-azĭ tr-azĭ ninga ari pri suprà-l' «ascuch'atlu a Hristoluì».
6. De aestă nu-ĭ ghĭini si ḑiţĭ zbor urî't trĭă nîs, că ţi ncarţi súflitlu.
7. Dĕ-atumţea z-vĕadi, că armasi cuvenda ţĕa: «arsari ca zmelc'ul după plŏai» trĭă vîră om ţe arsari la iţi lucru şi va si-ş da mintea, că-l', tal'i, că nu-l' tal'i cîrîleta.

căcĭ l-aĭ făcut mare, mare, pînă l-aĭ prea (de tot) facut (ad. a-l face prea mare). Noi săracimea nu avem cu ce sa ne udăm gura, lucru de mirat! căcĭ de! Doamne, zi (judeca) şi tu: cum să o scoatem la capăt cu o grămada (lit. tăciune) de copiĭ noĭ văduvele? Pentru bogaţĭ, nicĭ vorbă, că ie uşor, de oare-ce ei îi bagă mîna (reuşesc) cu punga, în cît pot să afle orĭ-ce le doreşte sufletul, dar pentru noĭ săracimea, la tine şi la D-zeŭ (ne rugăm), saŭ postul să-l maĭ prescurtezĭ saŭ vre un alt leac să ne găseştĭ, ca să nu ne moară familia de foame, de minune!

3. Christos atuncĭ a rîs puţin pe supt nas (ad. a surîs) şi întorcîndu-şĭ capul, a scuĭpat jos, şi acolo, unde a scuĭpat a răsărit un mĭelc.
4. «Pentru văduve şi pentru aceĭ cărora nu le vine la socoteală (lit. nu le dă mîna) să cumpere alte lucrurĭ de dulce maĭ scumpe, zise Christos, mielcul acesta sa fie mîncarea lor în postul Paştelor. Şi în fie-care stropire a pămîntuluĭ de roua şi ploaea luĭ Dumnezeŭ, sa se înmulţească cu îmbelşugare».
5. Şi cum a zis Christos, aşa a rămas şi cine crede, că nu ieste aşa, ca să se convingă, n-are de cît să caute mĭelcul şi va vedea, că pînă în ziua de astăzĭ înca are de asupra luĭ «scuĭpatul luĭ Christos».
6. Pentru aceasta, nu-i bine să zicĭ vorbă proastă pentru dînsul, căcĭ păcătueştĭ.
7. De atuncĭ se pare, că a rămas vorba ceea: «Răsare ca mĭelcul după ploae» pentru vre unul care răsare la orĭce lucru şi vrea să-şĭ dea părerea, fie că se pricepe fie că nu (lit. fie că-l taie saŭ nu-l taie bostanul capul).

Cules din Avela, Epir.

www.digibuc.ro

XVI

Di ţe birbil'lu cîntă ahî t muşát şi di ţe pilicanlu mîcă brŏatiţî

1. Un amiră', tu nă etă, avĕá un pilicán şi un bîrbi.'ŭ, ţe nidispîrţi'ţî imnă. Nă ŏară n-ḑuă amirălu îl' pitriţĕá la priinmari, ma cu diminîndarĕa, să s-tŏarnă tu murḑită.

2. Nă ḑuă, cum fĕáţiră, cum adrară, că, n'irîndu-si pri ună, prĕ anantă, îl' lo nŏaptĕa şi viḑură ţe nu viḑură, armăsiră sĕ-àpiră acló.

3. «A laĭ frate»,l' faţi pilicanlu a birbil'luĭ, «noĭ armasim, c-armasim astăsĕară tu pîduri, nŏ-adră'm un lucru?»

4. «Ca ţe lucru sĕ-adră'm?» «S-nî bîgă'm mintĕa şi di cîti ci'ntiţi vaĭ avḑi'm, s-li nviţă'm tuti».
«Bună» ḑisi birbil'lu,«nvĕaţă tini tora di cu sĕară, că ĭo cad di somnu şi cîndu va-ţĭ vĭină somnu, grĕa-n' nacă nveţ ş-ìo vîră cîntic».

5. Sĕara luţĕá naföară, di z-vidĕa,că parălu s ţi ciḑĕá mpadi lŏ-aflái.
Cît l' ncl'isi ocl'il' birbil'lu, şi carĭ bîgară brŏátiţl'i: «bĕacaca, bĕa caca!» să-ţĭ l'a urécl'ili di vîzură şi di strigari.

6. Da laĭlu pilicán s-avdă ş-altu vîră boĭ-laĭŭ cîntic, nŏ-ari şi carĭ si cîntá vîră altu pul'ŭ, bŏaţĕa luĭ s-nicá tŏ-aurlarea şi tu vîzura bi ŏátiţlor, ţe dipriună z-duţĕá.

7. Acşí, cîtu avigl'é pilicanlu

XVI

De ce privighĭetoarea cîntă aşa de frumos şi de ce barza mănîncă braoşte?

1. Un împărat, într-o vreme, avea o barză şi o privighĭetoare, carĭ nedespărţiţĭ umblaŭ. Odată pe zi, împăratul le trămitea la preumblare, dar cu ordinul, să se întoarcă în amurg.

2. Într-o zi, ce făcură, ce dreseră, căcĭ, mirîndu-se după una, după alta, îĭ apucă noaptea şi văzură ce nu văzură, rămaseră să petreacă noaptea pînă în dimineaţă.

3. «Eĭ, frăţioare, se adresează barza către privighietoare, «noĭ rămaserăm ce rămaserăm astă sară în pădure, nu facem un lucru?».

4. «Ce lucru să facem?».
«Să ne băgăm mintea (ad. să fim atenţĭ) şi de cîte cîntece vom auzi, să le învăţăm pe toate».
«Bine, a zis privighĭetoarea, «învaţă tu acuma sara, căcĭ eŭ mor (lit. cad) de somn şi cînd îţĭ va veni somnul, chĭamă-mă, nu cum-va învăţ şi eŭ vre un cîntec».

5. Sara strălucea afară (ad. pretutindenĭ), în cît se vedea, că şi părăluţa să-ţĭ fi căzut jos, o găseaĭ.
Îndată ce închise ochiĭ privighĭetoarea, cînd începură odată broaştele: «*bea caca, bea caca...*» îţĭ asurzeaŭ urechile de vĭjire (!) şi de strigăt.

6. Dă (încearcă) beata barză să auză vre un alt cîntec, peste putinţă! şi chiar dacă cînta vre o altă pasere, vocea eĭ se îneca în urletul şi strigătul asurzitor al broaştelor, ce neîncetat se ducea (ad. care nu continea cîtuşi de puţin).

7. Şi aşa cît păzi barza, n-auzi

www.digibuc.ro

nu avḑĭ' altu di «bĕa caca, bĕa caca» şi carĭ nu-l' trîḑĕá ínima, necă u nviţă' s-u ḑică gh'ini. Pilicanlu, plicti-ít, cîtră după n'aḑă nopţî, aciţă' s-lŏ-aducă somnul divarliga.

«Scŏală, frate», îl' taţi a birbil'luĭ, că bruticaměa aestă n'-lo urecl'ili. Algh'íĭ nŏaptĕa ş-nu nviţáĭ ţivá dip. Pŏati tini s-h'îi cu cama multă cîsmeti.»

8. Nŏ-apucă' s-agîrşască pilicanlu şi cît si sculă' birbil'lu, broátiţl'i amuţiră. De anantă parti, pul'i aciţá un cîti un si z-dişteaptă şi s-u bagă tu cîntari. Şi ţe cîntari vai ḑiţî? S-ţ-armînă mintĕa pri nîşĭ. Şi ḑî l'-u un pul'ŭ dĕ-aŏá, ḑi-l'-u alantu dĕ-acló, ha! ş-pri bŏaţĕa ţĕa minuta, ha! ş-prĕ-aţĕá analta, aestu s-u mută, aţél acló s-u tal'e, că nviţă' nviţă' birbil'lu, di nu avĕá ĭu s-li bagă ahînti cî'ntiţi.

9. Cît apiri gh'ini-muşát, hiriós birbil'lu ca ḑua ţĕa alba: «scŏală» l'-grĕaşti a soţu-suĭ, «că s-fĕaţi ḑua prinḑu.»

Cît ag'úmsiră la pilati; pilicanlu apîrn'í s-l'-u ḑicá: «tĕa-ca, bĕa-ca», că necă-ţĭ v'ineă să-ţĭ torn'i caplu s-asculţî.

10. Cîndu ŏaştirnú şi birbil'lu hrisusita-l' bŏaţi, ḑiţĕáĭ: Ţe s faţi! dă-n', dŏamne ninga dŏaŭă urecl'i s-ascultu!» Şi ḑi-l'-u şi ḑi-l'-u birbil'lu pri soi-soi di bŏaţi, pilatĕa tută sĕ-adună' acló se-ascultă, di ḑiţĕá: ma pri bŏaţi-l'!

11. A pilicanluĭ îl' v'ineă foc dĕ-arşini şi cama multu di boi-l': birbil'lu necă nă ungl'i dĕ-alúĭ şi s-cîntă ahi't muşát şi nîs cît orn'ul, s-nu!

alt cîntec afară de «*bea caca, bea caca*» şi de oare-ce nu-o atrăgea, nicĭ nu-l învăţă bine. Barza plictisită, în spre mie-zul nopţiĭ, începu somnul să-ĭ vie în jurul săŭ (a-ĭ fi somn).

«Scoală, frate», îi zice privighĭetoareĭ, căcĭ neamul broaştelor m-asurzi. Albiĭ noaptea şi nu învăţaĭ nimic. Poate, ca tu să fiĭ maĭ norocoasă».

8. N-apucă să adoarmă barza şi îndată ce se sculă privighĭetoarea, broaştele amuţiră. Pe de cealalta parte, păserile începeaŭ una cîte una să deştepte şi să înceapă să cînte. Şi cam ce fel de cîntare veĭ zice? Să-ţi rămîe mintea pe dînsele. Şi zi-ĭ-o o pasere de aci, zi-ĭ-o cea l-altă de acolo, ha! şi pe vocea cea supţire, ha! şi pe cea maĭ rădicată; aceasta s-o înalţe, aceea s-o taĭe, în cît învăţă, învăţă privighĭetoarea, de nu maĭ avea unde să le bage atitea cîntece.

9. Îndată ce se făcu de zi pe pe deplin, voĭoasă privighĭetoarea ca ziua cea albă: «scoală» îĭ grăeşte tovarăşuluĭ săŭ, «căcĭ s-a făcut ziua prînz! (ad. e prînz).

Cînd ajunseră la palat, barza începu să-ĭ o zică: «*teaca, beaca*», în cît nu-ţĭ venea să-ţi întorcĭ măcar capul s-asculţĭ.

10. Cînd a început şi privighĭetoarea cu aurita eĭ voce, ziceaĭ: «ce se face? dă-mĭ d-ne încă două urechi să ascult!» Şi zi-ĭ-o şi zi-ĭ-o privighĭetoarea în fel de fel de melodiĭ, palatul tot (ad. toţĭ oamenii din palat), se strînse acolo să asculte de zicea: Ce maĭ voce! (lit. pe vocea eĭ [1]).

11. Berzeĭ îĭ venea foc de ruşine şi maĭ mult de talia eĭ: —privighietoarea nicĭ cît unghea sa, şi să cînte aşa de frumos, ear dînsa cît un vultur, să nu! (cînte de loc?)

[1]). A se jura cine-va pe capul, pe sufletul, vocea etc., cuĭva, înseamnă, a ţinea mult la aceasta.

www.digibuc.ro

12. Di dua ţĕa pilicanlu s-prig'ură', că ĭu z-vĕadă brŏatic, v'iŭ si nu-l alasă. Dĕ-aestă el l'avină ahîntu multu.

Şi tr-aestă birbil'lu pŏati s-u şuţă boaţĕa cum si-l vreĭ, di ţiţĭ: «cîntă ca birbil'ŭ!»

12. Din ziua aceea barza se jură, orĭ unde să vază broască, vie să nu o lase. De asta ea le prigoneşte aşa de mult.

Şi de asta privighietoarea poate s-o mlădieze vocea cum să potteştĭ, de zicĭ: «Cîntă ca privighietoare!».

Auzit de la d-l Tuliu Hagigogă, Veria.

XVII

Cum si fĕaţi cucuvaĕa [1])

1. Erá ţi nu-şĭ ĕara.

Eará nă ŏară trei fĕati, ŏárfini di pîrinţĭ. Eali ,s-hrîneá cu lúcrulu ţe fiţĕá cu mîna lor. Dŏáuli di nîsi eará urîti, di ti lŏa frica s-li nutreşti; maşĭ aţĕá n'ică eará ahîntu muşată, că nu sĕ aflá altă tu luméa tută. Fĕátili ag'úmsiră tu ilich'ie şi mulţî g'on' avùţĭ ş-cu numă mari v'inĕá s-li veadă, na că lĕ-arisescu, tra s-li facă nvĕasti. Feátili aţĕali mărli, ma cît videá, că v'ine vîrnu la nîsi, ŏ-acîţá aţĕá ca ma n'ica şi-l; unţĕá faţa cu cărbún', tra s-nu-l' si vĕadă muşitĕaţa şi g'on'li s-nu ŏ-arisĕască şi să-şĭ arucă ocl'il' pri vîrnă di nîsi; ma tuti fură n-cot; g'on'l'i tuţĭ ş-arucá ocl'il' prĕ-aţeá n'ica şi pri nîsă u vrĕa cama multu.

2. Alti orĭ, cîndu videá, că v'in g'on'l'i şidimîndă z-vĕadă fĕata aţeá cama n'ica, una dĕ-aţĕali cama mărli, si spunĕá canda nîsă ĕasti aţeá ma muşata şi alîvdata di ntrĕaga lume, şi pi Franga,— ca acşi o-acl'má sora aţeá cama n'ica,— ŏ-ascundĕá cîndu tu ţilár, cîndu tu cuşare, cîndu u pitriţĕá la mŏară, la drîştĕală îcă a-l'urĕa ĭuva.

[1]) *Cucuvaĕa* se maĭ numeşte: cucuvĕaŭă.

XVII

Cum se făcu cucuvaea?

1. Era (a fost) ce nu era.

Era o dată treĭ fete, orfane de părinţĭ. Ele se nutreaŭ cu lucrul ce făceaŭ cu mîna lor. Două dintre ele eraŭ urîte, de te sperieaĭ să te uiţi la ele; numai cea mică era aşa de frumoasă, în cît nu se găsea alta în lumea toată. Fetele ajunseră în vîrstă (de măritat) şi mulţĭ flăcăĭ bogaţĭ şi cu nume mare, veneaŭ să le vază nu cum-va le plac, ca să le ĭea în căsătorie. Fetele cele marĭ, cum vedeaŭ că vine vre-unul la dînsele, o prindeaŭ pe cea maĭ mica şi-ĭ ungeaŭ faţa cu cărbunĭ, ca să nu-ĭ se vază frumuseţea şi voiniciĭ să nu o placă şi să-şĭ arunce ochiĭ pe vre-una dintr-însele; dar toate în zadar; voiniciĭ toţĭ îşĭ aruncaŭ privirile pe cea maĭ mică şi pe dînsa o vrea (iubeaŭ) maĭ mult.

2. Altă dată, cînd vedeaŭ, că vin voìnicĭ şi cer să vază pe fata cea maĭ mică, una din acele maĭ marĭ, se arăta parcă dînsa este acea maĭ frumoasă şi laudata de toată lumea, ear pe Franga,—căcĭ aşa o chìema pe sora cea maĭ mică,—o ascundeaŭ, cînd în celar, cînd în coşar, cînd o trimeteaŭ la moară, la vîltoare saŭ orĭunde în altă parte.

www.digibuc.ro

3. Ma şi aesti tuti în cot.
Tu márḑini, viḑi'ndaluĭ, că ahîntu cît lumea va si ştibĭ, că nîsi aŭ nă soră ma n'ică şi ma muşată di cît nîsi, vîrnu g'oni nu va s-li cattă, j-bîgara ta s-u ch'ara.

4. T-ună ḑuă cum, şideá di si nsuriná, dŏáuli surá'rı ma mărĭ zburîră, s-u l'a şi s-u ch'ară tu vîrnă păduri greaua. Şi tr-aestu scop lŏară di frimintară nă pîni tu tăpsie şi h'ársiră ună ŏală di grîn ş-apoea l'-ḑî'siră ali Frangă, să z-ducă cu nîsi, tra z-dizgrŏapa mama lor. Franga carı nu şi ştĕa ţivá di ţe avĕá zburîtă surărli a l'eĭ, z-dusi ş ĕa cu nîsi. Imni'ndaluĭ, imni'ndaluĭ ag'úmsiră aprŏapĕa di ună piduri multu ndisată şi intrară nauntru. Cîndu ag'úmsiră nólg'ica a l'eĭ, feata aţĕá cama marĕa lî ḑîsi anîntór surá'rĭ :

5. «Alea fĕati, ĭu nî duţém acşi fîră sapă ş-lupă'ţĭ? Cu ţe va u dizgrupă'm noĭ mama nŏastră?»
Eali nŏ-avĕá lŏată sapă ş-lupă'ţĭ maxús, tra s-afla zbor, s-u ch'ară sora aţĕá n'ica m-pîduri.

6. «Am carĭ si z-ducă, s-li l'a tora? ḑisi aţeá nulg'icana.
«Las si z-ducă Franga», ḑisi ma marĕa.
Cîndu avḑi' mîrata Frangă aesti zboarı, apîrnı pri un plîngu, că ţi si fiţeá n'ilă s-u veḑi.

7. Atumţea alanti surá'rĭ acătară s-u ngac'i şi cama tru máiḑini l'-ḑi'siră, că s-furi, că nu va nîsă si z-duca acasă după sapă ş-lupă'ţi, atumţea s-armînă acló şi s-aştĕaptă pînă va si z ducă şi va sa s-tournă nîsi.

8. Vru nu vru, coiba di Frangă şiḑú s-lĕ-aştĕaptă. Tricú ună ŏară, tricură doaŭă orı,

3. Dar şi acestea toate în zadar.
In sfîrşit, văzînd, că atît timp cît lumea va şti, că dînsele aŭ o soră maĭ mică şi maĭ frumoasă de cît dînsele, nicĭ un voĭnic nu le va cere în căsătorie, ş-aŭ propus, ca să o piarză.

4. Intr-o zi, pe cînd şedeaŭ şi se încălzeaŭ la soare, cele două surorĭ marĭ, vorbiră, să o ĭea şi s-o piarză în vre-o pădure grea (întunecoasă). Şi pentru acest scop se apucară de frămîntară o pîne în tipsie, şi fierseră o oală de grîŭ şi apoĭ lĭ ziseră Frangei, să mearg㠠cu dînsele, ca sa desgroape pe mama lor. Franga, care nu ştia nimic din cîte vorbiseră surorile eĭ, merse şi dînsa cu dînsele. Umblînd, umblînd, sosiră aproape de o pădure deasă şi intrară înăuntru. Cînd sosiră în mijlocul eĭ, fata acea maĭ mare le zise celor lalte surorĭ :

5. «Fetelor, unde mergem aşa fără sapă şi lopeţĭ? Cu ce o vom desgropa noĭ pe mama noastră?»
Ele nu luaseră sapă şi lopeţĭ într-adins, ca să aibă cuvînt, s o piarză pe sora cea mică în pădure.

6. «Da cine să se ducă, să le ĭea acuma?» zise mijlocia.
«Las'sa se ducă Franga», zise cea maĭ mare.
Cînd auzi bĭata Frangă aceste vorbe, începu să plînga, de ţi se făcea milă, uitîndu-te la ea.

7. Atuncĭ celelalte surorĭ începură să o certe şi în sfîrşit lĭ ziseră, ca dacă, nu vrea dînsa să se ducă a casa după sapă şi lopeţĭ, atuncĭ să rămîie acolo şi să aştepte pînă ce vor merge şi se vor întoarce dînsele.

8. A vrut, n-a vrut, nenorocita de Frangă, şezu să le aştepte. Trecu un ceas, trecură două

www.digibuc.ro

surărli nŏ-avĕá z-v'ină. Sŏarli z-dipunĕá cîtr-ascîpităt şi pîdurea, nă h'amă citi nă h'amă, si ntunicá.

9. Franga, armîi ı .daluĭ sîngură, o acîţa' ı a şi apîrn'i si striga şi să ilească cu ahîntă putĕar a z-disicá di zgh'ic. Atum duch'i mîrata fitică, că li a l'eĭ ŏ-avĕá alîsata ac a s-u ch'ară. Ma Dumnid vru al'umtrea.

10. Şidú nîsă cît ú m-pîduri, di pri apc apucă' pri ună cîlişŏara ş rsi ndreptu nîinti, ĭu s-u s tă, s-u scoată. Imnă' cît in şi ag'umsi tu mărdinĕa pi il'eĭ, ĭu află' nă ch'ali d apră; u lo şi ş-u bîgă' pri nîsă.

11. Dĕ-acló, caléa alea, ag'umsi la un şoput, ţe s-aflá sum un plátan. Ea s-alină' analtu şi şidú acló. Nu tricú multu şi vin'i şi huz nich'arlu a amirăluĭ, tra s-l'- dapă calu a h'il'-suĭ. Calu, iţi lo z-bĕa apă, s-trapsi di nă oară aspîrĕát, că avĕá vidută n-fîntînă faţa fĕátil'eĭ, ţe z-videá tu apa şóputluĭ.

12. U l'a huzmich'arlu cu bunlu, u l'a cu zorea, ma ţivá! Calu nu vrĕa z-bĕa apă. Atumţĕa z-dusi di-l' aspusi a h'il'luĭ de amirá', ţe, cîndu avdí' că calu nu va z-bĕa apă, z-dusi singur s-lo-adapă.

13. Calu ĕară, ma cît ş-apruch'á caplu tra z-bĕa, di ună ŏară sĕ-aspîrĕá şi şi-l tr dĕá nîpói. Hil'lu amirăluĭ cripá di c'udie. Tu mărdini ş-aplică' şi nis caplu, tra z-vĕada s-nu po s-h'iba ţivá n-fîntînă, cîndu ţe z-vĕada? Muşutĕaţa feátil'eĭ nv'ilic'á ca un luteafir tu apa şóputluĭ. Di ună oară şi scŏală caplu şi cîndu vĕadi n-sus pi platan feata nviscuta cu ch'alĕa di capră, l'i si pliguí inima di muşu-

ceasuri, sororile nu mai veneaŭ? Soarele se cobora către apus şi padurea, puţin cîte puţin, se întuneca.

9. Franga, ramaind singură, îi fu frica şi începu să strige şi să plînga cu aşa putere, ca se despica (parca) de plînset. Atunci înţeles biata fetiţa, că sororile sale o lăsasera acolo, ca să o piarză. Dar Dumnezeŭ a vrut alt-fel.

10. Şezu dînsa, cît şezu în pădure, apoi apucă pe o poteca şi mĭerse drept înainte, unde o eşi să easa. Mierse (lit. umbla) cît mierse şi ajunse la marginea pădurei, unde gasi o piele de capră; a luat-o şi a îmbrăcat-o.

11. De acolo, calea-calea, (ad. continuîndu-şĭ drumul), ajunse la un şipot, care se afla supt un *platan*. Ea se urcă sus (pe dînsul) şi şezu acolo. Nu trecu mult (timp) şi veni servitorul împaratuluĭ, ca să adape calul fiului de împărat. Calul, cînd vru să bea, se retrase dintr-o dată speriat, căci văzuse în fintînă faţa feteĭ, care se vedea în apa şipotului.

12. Incearcă servitorul cu binele, încearcă cu zorul, dar nimic! Calul nu vrea sa bea apă. Atunci se duse şi zise fiuluĭ de împărat, care, cînd auzi, că calul nu vrea sa bea apă, se duse singur să-l adape.

13. Calul earăşi, îndata ce-şĭ apropie capul ca sa bea, dintr-odată se sperie şi şi-l tragea înapoi. Fiul de împărat crapa de mirare. In sfîrşit îşĭ aplecă şi dînsul capul, ca să vază, nu cum-va ie ceva în fîntîna, cînd colo ce să vaza? Frumuseţea feteĭ strălucea ca un luceafar în apa şipotuluĭ. Dintr-o dată îşĭ radică capul şi cînd vede sus pe platan pe fată, îmbracată cu pĭele de capra, îi se rani inima de fru-

www.digibuc.ro

tĕaţa a l'eĭ nĕaspusa şi-ş bigă' tu minti s-u la nvĕasta.

14. Ma cum s-u dipună di pri platan?... Zburî' cu nă moaşi şi-l' ḑisi, ca va-l' da tut ţe si-l' catta, maşĭ s-u facă sî z-dipună dipri platan.

15. Moaşa lo na cipistéari, firină, şuţala şiună sită, z-dusi sum platan şi sĕ-aciţă' si nţearnă cu cipistearĕa pri dinţi şi cu sita anápuda. Fĕata cîndu viḑú ca mŏaşa nu ştii sfrimintă acaţa' si-l' ḑica:

16. Nu acşí, le moaşe, nu sfriminta acşí!»
«Am cum, alea h'il'e, l'-turnă zborlu mŏaşa, ĭo nu ştiŭ; ea dipuni-ti nă h'amă s-mi nveţĭ, acşí z-bînédi».

17. Feata z-dipuneá na h'amă, cîti nă h'ama. Mŏaşa aciţá sfrimintă tut contra di cum il' ḑiţéá feata, pînă ţe u dipusi de acutótaluĭ.

18. Atumţea l'-gri a h'il'luĭ deamiră', carĭ u lo şi u ncrună', cu tut că nu vrea mă-sa şi tată-su tra s-l'a z-bagă n-casă nă capră, acşí ḑiţeá nîşĭ.

19. Franga nu şi scŏasi vîrnă oară ch'alea, tra s-u veadă vîrnu; ditr-aesta sŏacră-sa erá mult nvirinata. Ună ŏară si dúsiră la numtă tuţĭ din casa, maşí Franga nu u loară, tra s-nu l'i facă dearideari. Dupa ţe fuḑiă tuţĭ, nisă şi scŏasi ch'alea, ú bîga' sun bonḑa (ponḑa), dipreăpoea si nviscú cu aţeali cama muşátili stran'i, ţĕ-avĕá, si dusi la numta şi se-aciţă' n-cor ningă niveasta.

20. Soacra-sa, ma cît u viḑú, l'i si c'ihtisí mintĕa de-ahînta muşuteaţă şi-l' ḑisi a h'il'-sui cu nvirinare.
«Veḑi tora, h'il'lu a meŭ, ţe niveasta eará si-ţĭ dam,

museţea ei nespusă şi-şĭ propuse în minte s-o ĭea de nevastă.

14. Dar cum s-o coboare de pe platan? Vorbi cu o bătrînă şi-ĭ zise, că-ĭ va da tot ce-ĭ va cere, numai s-o facă să se coboare de pe platan.

15. Batrîna luă o capistere, făină facăleţ şi o sită, mîerse supt platan şi începu sa cerne cu capisterea pe dos şi cu sita anapoda. Fata, cînd văzu, că bătrîna nu ştie să frămînte, începu să-ĭ zică:

16. «Nu aşa, fa bătrîno, nu se frămîntă aşa!»
«Dar cum, fă fiică, îĭ întoarse vorba batrîna, eŭ nu ştiŭ; ean coboară puţin să mă inveţĭ, aşa să traeştĭ!»

17. Fata se coborî puţin cîte puţin. Batrîna începu să frămînte tot pe dos de cum îĭ zicea fata, pînă ce o coborî de tot.

18. Atuncĭ chĭemă pe fiul de împărat, care o luă, o înconună (se căsători cu dînsa), cu toate că nu dorea mama sa şi tatal săŭ, ca să ĭea să bage în casă o capră, aşa ziceaŭ eĭ.

19. Franga nu-şĭ scoase pĭelea niciodată, ca să o vază vreunul, din această cauză, soacră-sa era foarte mîhnită. Odată se duseră la nuntă toţĭ din casă, numaĭ pe Franga nu o luară, ca să nu-ĭ facă (dea) de rușine. După ce fugiră (se duseră) toţĭ, dînsa îşĭ scoase pĭelea, o băgă supt *bonḑă* [1]) apoĭ se îmbracă cu cele mai frumoase haĭne, pe carĭ le avea, se duse la nunta şi se prinse în horă lînga mireasă.

20. Soacră-sa, de atîta frumuseţe i se pierdu mintea şi-ĭ zise fiuluĭ sau cu întristare:

«Vezĭ acum, fiul meu, ce nevastă era sa-ţĭ dam, dacă

[1]) Un vas în care se coace plăcinta de mălaiu.

www.digibuc.ro

ma s-nu ti nsurái cu capra?
«Am nu veḑi, mamă, l'-ḑiți atumțĕa h'il'lu, că nîsă ĕasti nvĕastă-mea? Caftă sun bonḑa, carı vreĭ s-l'-afli ch'alĕa.»
După țe l'-ŏ aflară ch'alĕa, ŏ-ársiră şi Franga fèați trei fic'órı.

21. Surărli a l'eĭ, după țe ŏ-avĕá alăsata m-pîduri, tricî'ndalui mulți an', z-dúsiră, s-l'afli oásıli, ma nu aflară ţivá. Atumțĕa lŏară ş-nîsi cilişŏara, țe, o-avĕá lŏată şi sora lor, şi ag'úmsiră pîna tu hŏara, ìu se-aflá Franga cu bìrbatlu a leĭ. Di zbor-zbor, avḑiră, că unä Frangă se-avĕá mîritată cu h'il'lu amirăluĭ ş multu firmác lì intra' tu ínimă. Tra să-şı scoată foclu, s-pı ifeáţiră ţìrìpìni şi z-dúsiră ş-la sora lor, tra s-lă da ţivá.

22 Viḑî'ndaluĭ, că Franga nu li cunuscú, l'-cîftai ă si şadă huzmich'ari nă ḑuă şi nîsă li vru. Sĕara li bìgă' s-u caftă n-cap şi nîsi, dĕ aclò di ĭu u ciîtă, l'-h'ípsiră cìti un acu n-cap şi dŏaŭă tu mînĭ şi di unä ŏară nîsă s-fĕaţi cucuvĕaŭă (cucuvaĭe).

23. Di pı è apoĕa nţipară ş- fic'orl'ĭ a l'eı, carĭ ş-nîşĭ s-feáţiră pul' di cucuvaĭe şi azbuirară pri un árburi ningă mama lor, şi acîţară s-cîntă multu muşát.

24- Sŏacră-sa, după ţe ş-cîftă', ş-cittă' nora şi fic'orl'i,si dusi ngrîdinăsi z-discurmă năh'amă. Aŏaţi avḑî ndaluĭ muşata bŏaţi a pul'lor, dimînda' si l'-acaţă. Oámin'l'i acîţară un pul'ŭ şi cum îl puşputeá, dĕádiră di un ac şi-l' lu scŏásiră. Pul'lu s-fĕaţi di nă oură fic'ór. Tut acşí fĕáţiră şi cu alanţi doĭl'i.

25. Cîndu vrură s-ŏ-acaţă ş-nîsă, ĕa azbuiră' şi fuḑí diparti di árburi-árburi, di pînă ástănḑ-

nu te însoraĭ cu capra?»
«Dar nu vezĭ, mamă, îi zise atuncĭ fiul, că dînsa este nevasta mea? Caută supt *bonḑă*, dacă vreĭ să-ĭ afli pielea.
După ce-ĭ o gasiră, pielea, o arseră şi Franga a născut trei baeţĭ.

21. Sororile sale, după ce o lăsaseră în pădure, trecînd mulţĭ anı, se duseră, să-ĭ găsească oasele, dar nu găsiră nımic. Atuncì apucara şi dînsele drumul ce apucase sora lor şi ajunsera tocmaı în oraşul, unde se gasea Franga cu bărbatul eĭ. Din vorbă în vorbă, auziră, că o Frangă se măritase cu fiul împăratuluĭ şi mult venin le intră în inimă. Ca să-şı scoată necazul, se prefăcură în cerşetoare şi se duseră şi la sora lor, ca să le dea ceva.

22. Văzînd, că Franga, nu le cunoscu, îı cerură să şază ca servitoare o zi şi dînsa le priimi.
Spre sară, le puse s-o caute în cap şi dînsele, pe cînd o cautaŭ, îı înfipseră cite un ac în cap, şi două în mînĭ şi dintr-o dată ea se făcu cucuvae.

23. Apoĭ înţepară şi în băeţiĭ eĭ, carı, şi dînşii se făcură paserĭ de cucuvae şi zborară pe un arbore lîngă mama lor şi începură să cînte foarte frumos.

24. Soacră-sa, după ce căută, căută după noră şi băeţi, se duse în grădină să se odihnească niţel. Aci, auzind frumoasa voce a păserilor, ordonă să le prinză. Oamenıĭ prinseră o paseră şi pe cînd o mîngieaŭ, dederă de un ac şi i-l scoaseră. Paserea se făcu băeat dintr-o dată. Tot aşa făcură şi cu ceĭlalţi doı.

25. Cînd aŭ încercat (lit. vrură) să prinză şi pe dînsa, ea zbură, şi fugi departe de pe arbore

www.digibuc.ro

ninga plîndzi că-l' acițară fic'orl'i, cu unã bŏați amîrîta țe parcă easi dit murminti.

pe arbore, în cît plînă azĭ încă plînge, fiind-că îi prinseră băeții, cu o voce amărîtă ce parcă ĭese din mormînt.

XVIII

Di țe cî'nili avină luplu?

1. Manaintĕa Dumnidzălu sînguruș îș pîștĕá cupia. Avigl'itór ș-avĕá luplu. Țe l'-u fați, că aestu ĕará c'icînît. Ma vidĕá, că nă oae nu imnă după turmă, ma armîni, i sĕ-arîspîndzaști ncŏa și nclo, sĕ-arcá pri nisă și fășĭ-fășĭ u discá.

2. Din'ică azĭ unã, din'ică mîni altă, vidzú Dumnidzalu, că nu si scŏati n-cap. Țe s-facă ș-nîs? Adară ci'nili și «sîîi» l-sîrgl'aști pri lup.

3. Dĕ-atumțĕa luplu perlu ș-lo di la cupii și di pica țe lî pŏartă a oĭlor, că di itia lor u pițî' aestă, cîndu lĕ-agudeaști fîră cîn', pînă nu zgrumă nŏaudzăți și noaŭă di oĭ, mînă nu tradzi.

4. Și tut dĕ-atumțĕa ci'nili loavină luplu, di cîrinti nu-l' da.

XVIII

De ce cîinele goneşte pe lup?

1. Inainte Dumnezeŭ însuşĭ îşĭ păştea turma. Păzitor îşi avea pe lup. Ce să-ĭ facĭ, că acesta era cam nebun (cĭocnit). Dacă vedea, că o oae nu umblă după turmă, ci rămîne (îndărăt) saŭ se abate în coace şi în colo, se arunca pe dînsa şi fa-şiĭ, făşiĭ o despica (ad. o sfaşia).
2. Dumică (sfîşie) azi una, sfîşie mîine pe alta, văzu Dumnezeŭ, că nu se scoate la capăt. Ce să facă şi dînsul? Face (creează) pe cine şi «sîîi!» îl azmute după lup.
3. De atunci lupul a dispărut (lit. ş-a luat părul) de la turmă şi de necazul, pe care-l poartă oilor, fiind-că din cauza lor a păţit-o aceasta, cînd le nimereşte fără de cînĭ, pînă ce nu sugrumă nouă-zecĭ şi nouă de oĭ, nu se retrage (lit. mînă nu trage).
4. Şi tot de atunci cînele îl prigoneşte pe lup, că nu-ĭ dă pace. (lit. că nu-ĭ dă cărinte).

XIX

Di țe fură picurarl'i

1. Cîndu lŏ-adúsiră Hristolu s-lu ncîrfusĕască pri cruți, dimîndară s-aducă nîști pénuri mărĭ; și cît lĕ-adúsiră, un picurár, te-l curmá n'ila, cîndu vidĕá pi mîratlu-și di Hristó cumu z-diriná, s-șuță, sĕ-anvîrteaști și li cîlĕaști pénurli dĕ-acló, unã cîti unã.

XIX

De ce fură ciobanii?

1. Cînd îl duseră pe Christ să-ĭ bată cuĭe pe cruce, comandară să aducă nişte cuĭe marĭ; îndata ce le aduseră (s-aŭ adus), un păstor, căruia i se facea milă, cînd vedea pe bietul Christ cum se muncea, se sucește, se învîrteşte şi le şterge cuĭele de p-acolo, una cîte una.

www.digibuc.ro

2 Uvreil'i, cîndu viḑură, că nu-s pénurli, acăţară s-facă ca turbáţĭ. Mutrescu ncŏa, mutrescu nclo, cîipi s-feáţiră dintră nîşì.

«More, carĭ li lo? more, carĭ li lo?» fîţeá tuţĭ ca şiştisíţĭ şi vîră nu putĕá z-ḑică «atare!»

3. To-aţĕá ŏară na ş-un v'iftu treaţi prĕ-acló. Di un, dĕ-alantu află, că Uvreĭl'i alaga tră pénuri.

«Pénuri cîftáţĭ? întrĕabă nîs, «macă-ĭ zborlu tră pénuri, nu vî u micáţĭ ínima, că v-adúc ĭo ma buni.»

4. Ş-acşí v'iftul dusi dĕ-adră nîşti pénuri v'ifteşti, ţe, cîndu acîţară si-l' li bată tu truplu a Hristoluĭ, îşĭ viḑú mîratlu niviḑútili.

Atumţĕa s-turnă' Hristolu şi ḑisi:

5. «Picurare, tini ţe mi vruşĭ, s-n'-aĭ urăc'unĕa. Totna nvi scút şi totna avút s-ti ved. Di furtu mînă s-nu traḑi şi necă z-veḑĭ şi s-paţĭ di furtu.»

Apŏea s-turnă' cîtră v'iftu şi-l' ḑisi:

«V'iftu ş-laiŭ s-ti vedu totna. Hîiri s-nŏ-aĭ puté şi cu pîntica nafoară s-imn'i totna. Dispul'át şi cacurizíc.

De-atumţea v'iftamea, ţe-l' ḑic şi: «fara Hristoluĭ» traḑi nitráptili, şi picurarlu cîtu bun ş-curatu s-h'ibă, va da tu tefinea ţe lì dimînda' Hristolu.

2. Evreiĭ, cînd văzură, că nu sînt cuĭe (ad. că lipsesc cuĭele), începură sa faca ca nîşte turbaţĭ. Caută în coace, caută în colo, au dispărut (cuĭele) de lîngă dînşii.

«Cine le lua? cine le luă», întrebaŭ toţi ca (nişte) zăpăciţĭ şi nimenea nu putea sa zică: «cutare!»

3. In acel moment, eacă şi un ţigan trece p-acolo. De la unul, de la altul (ad. întrebînd pe unul, pe altul), află că Evreiĭ alearga după (cauta) cuĭe.

«Cuĭe cereţi?» întreabă dînsul, «dacă e vorba de cuĭe, nu vă sinchisiţĭ (lit. nu vă o mîncaţĭ inima), cacĭ vă aduc eŭ maĭ bune.»

4. Şi aşa ţiganul merse şi făcu nîşte cuĭe ţigăneştĭ, carĭ, cînd începură să le bată în corpul luĭ Christ, îşĭ văzu bietul cele nevăzute (ad. a suferit ceva de neînchipuit).

Atuncĭ Christos zise:

5. «Ciobanule, tu care mă ĭubişĭ, să fiĭ binecuvîntat (lit. să aĭ bine-cuvîntarea mea). In totdauna îmbrăcat şi mereŭ bogat să te văd. De furat să nu te laşĭ (lit. să nu tragĭ mîna) şi nicĭ să suferi pentru furat.»

Apoi se uită necăjit la ţigan şi ĭ zise:

«Ţigane şi nenorocit (negru) să te vad în totdauna. Noroc sa nu aĭ nicĭodată şi în totdauna cu pîntecele afară să umbli. Despoiat şi prăpădit!»

De atuncĭ ţigănimea ce-ĭ zice şi: «neamul lui Hristos» sufera ce nimenĭ n-a suferit, iar ciobanul, cît de bun şi curat (cinstit) să fie, va uza d-meşteşugul, lasat (lit. ce le porunci) Christ.

Avela, Epir.

www.digibuc.ro

XX

Di ţe nîscînţi ŏamin' sun ɣumárĭ?

1. Cîndu fĕaţi luměa Dumniḑălu, după ţe lĕ-adră' tuti cum îl til'é caplu, bîgă' se-adară ɣumárĭ şi tu soni, ŏamin'.
2. După ţe l'-adară, s-tŏarnă să-l' mutrĕască, tra z-veadă cum sta? ma ţe z-vĕadă? Tuti gh'ini le-avĕá faptă, maşi urecl'i sĕ-agîrşi s-lî bagă.
3. Nîrîit cum ĕará, acaţă ş-nîs s-lî cruĕască a tutlor cîti nă pîrĕacl'i di urecl'i şi tra s-nu s-mintĕască aţĕali di om cu aţeali di ɣumár, ɣumăréştili lĕ-adră' cama mărĭ.
4. Gh'ini ma, adară tut adară, nîrîit s-h'ĭĭ şi vreĭ s ŏ-aĭ mintĕa tu loc? Acşt, c-al Dumniḑa'ŭ, cári şti ĭu l'-aligá tu oara aţeá, că adră' cama multi urecl'i di ŏamin' şi ma ndŏaŭă di ɣumárĭ.
5. Dĕ-aestă, după ţe lă bîgă' a ɣumarlor cîti urecl'i ɣumăreşti avĕá, alîntór ţe-armásiră, lă ch'ică' urecl'i di om.
   Dĕ-aestă, ntră oamin' sĕ-află şi ɣumárĭ cu tut că aŭ urecl'i di om şi nu s-cunoscu lişór.

XX

De ce unii oameni sînt măgari?

1. Cînd Dumnezeŭ cree lumea, după ce le făcu pe toate, cum îl tăie capul, băgă să facă măgari şi în sfîrşit oameni.
2. După ce-i creează, se întoarce să-i privească, ca să vaza cum par? (lit. staŭ) Dar ce sa vază? Toate bine le facuse, numai urechi uită să le facă.
3. Necăjit cum era, începu şi dînsul să le croească tutulor cîte o pereche de urechi şi ca să nu se amestece acele de om cu cele de măgar, pe cele măgăreşti le făcu mai mari.
4. Bine dar, fă mereŭ fa, necăjit să fii şi vrei să ai mintea la loc? Aşa, că luĭ Dumnezeŭ, cine ştie unde-i umbla (gîndul) în momentul acela, ca, făcu mai multe urechi de oameni şi mai puţine de măgari.
5. Pentru aceasta, după ce le băgă măgarilor cîte urechi măgăreşti avea, celor-lalţi cari aŭ (mai) rămas, le trînti urechi de om.
   De asta, între oameni se află şi măgari, cu toate că aŭ urechi de om şi nu se cunosc cu uşurinţă.

XXI

Di ţe nu şti omlu cîndu vaĭ mŏară?

1. Cîndu Dumniḑălu feaţi luměa, l'-deadi tuti buneţli şi tuti muşuteţli di pri loc, tra s-nu-l' si plîngă ínima di ţivá! Bre şi mŏartĕa ş-aţĕá ninga, fĕaţi s-u ştibă, cîndu va-l' v'ină, că, di cum s-fîţĕá

XXI

De ce nu ştie omul cînd va muri?

1. Cînd Dumnezeŭ făcu (cree) lumea, îi dete toate fericirile şi frumuseţile de pe pămînt, ca să nu-i plîngă inima (ad. ca să nu ducă lipsă) de nimic! Chĭar şi moartea şi aceea încă, făcu să o cunoască,

www.digibuc.ro

caθiún, şi ştéă cît vaĭ bînĕaḑă şi cîndu vrĕa li tindă.

2. Bună ma, omlu ca om ţe ĕasti, lucrá ţe lucrá şi macă viděă, că l'i sĕ-aprŏach'i oara si-l' da dol'i a préftuluĭ, u bîgá tu zefch'i şi tu bană, di nu s-mintuĕá tră mîni şi tră fuměal'i. Luměa s-arděa nafŏară, a luĭ ş-mutrĕá nîs! Durn'á pînă s-fîţĕá ḑua n'aḑăprînḑu şi ma si sculá, cu v'ifţi şi cu avv'ulíĭ, di ḑiţĕáĭ, că «n-casa luĭ s-fĕaţi Hristolu».

3. Dĕ-altă parti, fuměal'a-l, las si zgh'ilĕá şi s-c'irşá tră nă mîşcătură di pîni şi las z-ḑidirá dĕ-arcŏari şi di frig, dissculţi, dispul'áţi, ca s-tĕ-ápîră Dumniḑă'ŭ. El' niţi ş-u mîcá ínima tră nîşĭ, că ţe ḑiţĕá? «Eŭ mor aŏá náparti şi va mutrescu fuměal'i ş-nu ştiŭ ţe?»

4. Ma viḑú acşí Dumniḑălu, «haca», ḑîsi, «nu n'arḑi aestă ţe fec'ŭ îo, că z-dişuţîră di cu tot ŏámin'l'i».

Aştĕaptă să-ş v'ină oámin'l'i tu caléa ţĕa buna, nu ari! Pitrĕaţi un angh'il, pitrĕaţi doĭ s-lî ḑică, că nu-ĭ bună aţĕá ţe fac,—carĭ sĕ-ascultă? Oámin'l'i îl' lŏară nîinti cu ch'étrili. «Avéţĭ lucru?» lî ḑiţĕá, «i nŏ·avéţĭ? Di-si nu avéţĭ, duţéţĭ-vă s-aflăţĭ, că noi nviţari di voĭ nu vrem».

5. Acşí, ş-lî dîděá cali.

Al Dumniḑă'ŭ artî'c, tu nări îl' vin'i nĕascultarĕa şi dişuţîrĕa lúmil'eĭ. Ahî't nîs şi tra s-l-adună curăili, dimîndă, că dĕ-aŏá şi nclo, vîră s-nu ştibă ŏara mŏártil'eĭ.

6. Din ḑua aţĕá ŏámin'l'i ş-aplicară nărli şi mutriră cum

cînd i va veni, în cît de îndată ce se năştea fie-care, ştiea cît va trăi şi cînd va da ortul popeĭ (lit. şi cînd le va întinde).

2. Bine însă, omul ca om ce este, lucra ce lucra, şi dacă vedea, că i se aproprie ceasul morţii (lit. să-ĭ dea ceĭ doĭ preotuluĭ), se punea pe petrecere şi pe traiŭ (bun), de nu se gîndea (îngrijia) pentru ziua de mîne şi pentru familie. Lumea de ar fi ars afară, dînsul îşĭ căuta de petrecere! Dormea pînă se făcea ziua meazăzi şi dacă se scula, cu lăutarĭ şi cu vioare, (petrecea) de ziceaĭ «în casa luĭ s-a născut Christ» (ad. aci e fericirea eternă).

3. Pe de altă parte, familia sa, las să fi plîns şi cerşit pentru o bucăţică de pîne şi las să fi degerat de frig şi îngheţ, desculţĭ, despoiaţi, ca' să te păzească Dumnezeŭ. El nicĭ nu se sinchisea, căcĭ ce zicea? Eŭ mor colea, şi o să caut de copiiĭ şi de maĭ ştiŭ eŭ ce?»

4. Dacă văzu aşa Dumnezeŭ «nu!» zise, «nu mĭerge ceea ce făcuĭ eŭ, căcĭ se destrăbălară cu totul oameniĭ».

Aşteaptă să-şĭ vie oameniĭ în calea cea bună (ad. să se îndrepteze), imposibil. Trămite pe un înger, trămite doĭ, să-ĭ sfătuească, că nu-ĭ bine aceea ce fac,—cine să-ĭ asculte? Oameniĭ îĭ goniră cu pietrele: «Aveţĭ de lucru?» le ziceaŭ, «saŭ nu aveţĭ?» Dacă nu aveţĭ, duceţi-vă să aflaţĭ, căcĭ noĭ sfătuire (lit. învăţare) nu vrem (ad. nu ne trebuie).

5. Aşa, şi le da drumul.

Luĭ Dumnezeŭ în sfîrşit, îĭ veni neascultarea şi destrăbălarea lumeĭ la nas. Atîta dînsul şi ca să-ĭ puie la respect (lit. să le strîngă curelele), ordonă, ca în viitor, nimenĭ să nu ştie ora morţiĭ.

6. Din ziua aceea oameniĭ îşĭ plecară nasul şi căutară în

www.digibuc.ro

di cum si cîştigh'aḑă cît cama multu tră fumeal'ĭ şi tră nîşĭ. U viḑură atumţèa urbarea di ş-u deádiră tu unlu ocl'u s-l-ansară tu alantu, mă ţe u vreĭ, că fu amînát.

De aestă ş-aestă nu ştiom lu cîndu vaĭ mŏară.

tot chipul să muncească cît maĭ mult pentru familie şi pentru dinşii. O văzură prostia (lit. oibirea), de ş-o deteră într-un ochiŭ, ca să le sară cel-lalt (ad. se căiră), dar ce folos (lit. dar ce o vreĭ) căcĭ a fost tarziŭ.

Pentru aceasta nu ştie omul cînd va muri.

Culeş din Avela, Epir.

XXII

Dí ţe omlu bîněaḑă multu.

1. Cari adră' Dumniḑă' cît traḑi loclu şi dĕ-aŏá pîna la Dumniḑă', adră' şi omlu cu tuti pra'vḑili şi lî bîgă' ţe ilich'ie z-bîněaḑa.

   A omluĭ îl' dĕadi treĭ ḑăţĭ de anĭ di bană, fără cripari şi fîră cîrtiri, ma tut tu gh'inéţi s-ŏ-aducă.

2. Aestu, lixur cum ĕasti, cîndu avḑî' ca maşĭ ahi't puţi'n vaĭ bîněaḑă, multu si-nvirină', ma nu avú ţe s-facă: Şiḑú tu nă márḑini si-şplîngă mira.

   Cum s-trapsi omlu, vin'i boŭlu:

   «Tini, l'-ḑîsi Dumniḑălu, vaĭ lucréḑi multu, omlu aţél dit coh'i va-ţĭ h'ibă domnu, şi va z-bînéḑĭ tut treĭ-ḑaţi di an'.»

   «Mari pîrîcîlie ţ-am, dŏamne, ş-lucru greŭ ş-ani mulţî, nu ştiŭ cum va u scot náparti. Arig'ai mari ţi-fac, fă cum vaĭ faţĭ, ma şcurteaḑan'-l'i la ḑaţi.»

3. Omlu, de-acló îu şiḑéă aḑunát, arsári;

XXII

De ce omul trăeşte mult?

1. După ce Dumnezeu creе tot ce cuprinde pămîntul şi (tot ce se afla) de aci (de pe pămînt) pînă în cer, facu şi pe om, cu toate animalele şi le hotărî (lit. le bägă) cît să trăiască (lit. ce vîrstă să trăească.

   Omuluĭ îĭ dete treĭ zecĭ de anĭ de traiu, fără necaz şi fără întristare, cí mereŭ în fericire să o ducă.

2. Acesta, lacom cum este, cînd auzi, că numaĭ aşa (atita) puţin va trai, mult se întrista, dară n-avu în cotro (lit. n-avu ce să facă): şezu într-o parte (într-un colţ), ca să-şĭ plîngă soarta.

   După ce se retrase omul, veni boul:

   «Tu, îĭ zise Dumnezeŭ, veĭ lucra mult, omul acela din colţ îţĭ va fi stăpîn şi veĭ trăi tot treĭ-zecĭ de anĭ.»

   «Mult te rog (îţi fac mare rugăminte), doamne: şi lucru greŭ şi anĭ mulţi, nicĭ nu ştiu cum o voĭu scoate la căpătîiŭ (lit. cum o voiŭ scoate dincolo). Rugăminte mare îţĭ fac, fa cum veĭ face, dar scurtează-mĭ anii la zece (ad. fă să trăesc numaĭ zece anĭ).

3. Omul de colo, unde şedea ghemuit, răsare;

www.digibuc.ro

«Dă-n'-l'i an'ia, doamne!»
«A tăĭ s-h'ibă» ḑisi şi Dumniḑălu.
Apoea vini araða a ci'niluĭ:
«Avḑî aðá, cîne, ḑiţi Dumniḑălu, omlu va h'ibă dómnutu, va tĕ-aurlă, va ti bată, cîrc s-nu faţi; ţe s-ţi da, aţeá si mîţĭ şi altă cîştigă nu va s-aĭ dicî't cum di cum s-lu avegl'i cama gh'ini. An' vaĭ bînéḑĭ 30 şi tini.
«E dŏamne, bîtĕari-n' daĭ, aurlari-n' daĭ, mî cari nu şi ningă tuti aesti n'-daĭ ş-an' mulţî? La tini ş-la D-ḑăŭ, scadi-n' vîră v'inghi'ţĭ, că mulţî suntu.»
Omlu, dĕ-acló ĭu şiḑéá, arsari:
«Dă-n' l'i an'ia, dŏamne!
«A tăl' s-h'iba'!.. l'-ḑîsi dumniḑă'ŭ.

4. După cîni, vini araða li maĭmuă.
L'-ḑisi s-aiştéĭ D-ḑălu:
«Va s-aĭ domnu omlu. Ţe vaĭ veḑĭ, aţéá vaĭ adárĭ. Şuperlu a lúmil'eĭ tini va h'iĭ şi an' va z-bînéḑĭ 30.
Ş-maĭmua, cînḑu avḑi' aestă, l'-cîḑú a Dumniḑăluĭ, s-l'i şcurtĕaḑă vîră v'inghi'ţĭ.
Omlu dĕ-acló ĭu şiḑéa, arsari ĕară:
«Dă-n'-l'i an'ia, Dŏamne!»
«A tăl' s-h'ibă!» l'-ḑîsi Dumniḑălu.

5. Ditr-aestă omlu, pînă tu treiḑăţl'i di an' bînĕaḑă fîră cripă'rĭ, di ḑîţi, c-alúĭ i bana. Di la treiḑăţĭ şi nclo lucrĕaḑă ca hîmál ş-ca boŭ, di-l' arsár ocl'il' pînă tu ţinḑătl'i di an'. An'l'i a boŭluĭ.
Dit ţinḑătl'i şi nclo pînă tu 70 sta ş-avĕagl'i ca un cîni amintáticlu ţe fĕaţi. An'l'i a ci'niluĭ.
Şi dit 70 şi nclo duţibană

„Dă-mi-i mie, doamne!»
«Aĭ tăĭ să fie!» zise şi Dumnezeŭ.
Apoĭ veni rîndul cîneluĭ.
„Ascultă aci, cîine, zice Dumnezeŭ, omul va fi stăpînul tăŭ; va striga în contra ta, te va bate, *cîrc* să nu facĭ: Ce-ţĭ va da, aceea să mănîncĭ şi altă preocupare nu veĭ avea de cît, silindu-te în tot chipul ca să-l păzeştĭ cît se poate de bine. Anĭ veĭ trăi şi tu treĭ-zecĭ.
„Vaĭ, Doamne, bătaĭe îm daĭ, strigărĭ (!) îmi daĭ, mîncare nu, şi pe lîngă toate acestea îmĭ daĭ şi anĭ mulţĭ? Te rog (lit. la tine şi la D-zeŭ) scade-mĭ vre-o două-zecĭ, căcĭ sînt mulţĭ».
Omul de colo unde şedea, răsare:
«Dă-mi-ĭ mie, doamne!»
«Aĭ tăĭ să fie!» îĭ zise Dumnezeŭ.

4. După cîine, veni rîndul maĭmuţeĭ.
Iĭ zise şi acesteĭa Dumnezeŭ:
«Veĭ avea de stăpîn pe om. Veĭ face, ce veĭ vedea. Batjocora lumeĭ tu veĭ fi şi anĭ veĭ trăi tre-zecĭ.»
Şi maimuţa cînd auzi aceasta, se rugă de Dumnezeŭ să-ĭ scurteze vre-o douĕ-zecĭ de anĭ.
Omul de colo, unde şedea, răsare iarăşi:
«Dă-mi-ĭ mie, Doamne.
«Aĭ tăĭ să fie!» îĭ zise Dumnezeŭ.

5. De asta, omul, pînă la vîrsta de treĭ-zecĭ de anĭ, trăeşte fără necazurĭ, de zicĭ că luĭ îĭ aparţine viaţa. De la treĭ-zecĭ şi încolo, munceşte ca un hamal şi ca un boŭ, de-ĭ răsar ochiĭ pînă la vîrsta de 50 de anĭ. Aceştea-s aniĭ bouluĭ.
De la cincĭ-zecĭ şi încolo pînă la vîrsta de 70 stă şi păzeşte ca un cîne cîştigul ce facu. Aceştea-s aniĭ cîneluĭ.

www.digibuc.ro

di maimua, c-auşaşti di nu şti ţe faţi, ca ficór n'ic, di diţi ca de-alih'a omlu bîneaḑa an'l'i di maimua.

Şi de la 70 şi încolo duce traiu de maimuţa, de oare-ce îmbatrîneşte de nu ştie ce face, ca un copil mic, în cît zicĭ, ca într-adevar omul trăeşte aniĭ maĭmuţeĭ.

(Cules din Avela, Epir).

XXIII

Sŏarli şi Luna

1. Soarli şi luna eará ma naintea frati cu sor. Şámijdol'i lun'iná cŏ-araḑa: sŏarli lun'iná, ḑua, ş-luna, nŏaptea ş-cumu?— Cîndu s curmá sŏarli, lun'iná luna, ş-cîndu s-curmá luna, lun'iná sŏarli.

2. Cárişti di ţe, nă ḑuă, sŏarli sĕ-anc'upă' cu sor-sa di perĭ. El s-nîirí ahîntu multu, că o-arîpú di cusiţă şi u zdupunî di padi, si-l' crĕapă h'aıea.

3. Dĕ-atumţea se-aspîré muşata lună ahîntu multu, că si ngîlbini tu faţă dı ş-azı tr-azĭ l'-armasi gîlbinarĕa. De-atumţea ningasuntu cîrtiţĭ şi nĕadunáţı dol'i de adún.

XXIII

Soarele şi luna

1. Soarele şi luna eraŭ altadată (lit. maĭ înainte) frate cu sor. Ambii luminau cu rîndul : soarele lumina ziua şi luna, noaptea şi cum ?—Cînd obosea soarele, lumina luna şi cînd ostenea luna, lumina soarele.

2 Cine ştie din ce (cauză), într-o zi soarele se înhăţă cu sora sa de păr. El se necăji aşa de mult, că o apucă (lit. răpi) de cosiţă şi o trînti jos, să-ĭ pleznească fierea.

3. De atuncĭ se sperie frumoasa lună aşa de mult, că se îngălbeni la faţă, în cît şi pînă în ziua de azĭ ĭi rămase gălbenarea. De atuncĭ încă sînt supăraţĭ şi neadunaţĭ ambiĭ împreună.

(Cules de Tache Popleacu, Tırnova, Tesalia).

XXIV

Variantă

(Această variantă culeasă şi de noĭ, fiind dată în versurĭ de d-l Murnu G. un distins poet aromîn, din Călivele Badralexi», Macedonia, şi într-o limbă curat aromînească, o reproducem, transcriind-o cu ortografia adoptată de noĭ. E publicată în «*Macedonia*» No. 8, p. 152).

1.

Va z- v-aspún parmí0 nĕaspús :
Ea ascultáţı-n'i zbŏarle.
Vîrtós muşát cu perlu arús
Erá un g'one sŏarle.

1.

Va voiu spune' basm nespus :
Ean ascultaţi-mı vorbele (povestea).
Foarte frumos cu parul blond
Era un voinic (flacău) soarele·

www.digibuc.ro

2.

Aleptu ş cunuscút erá
Tru tute adunărle;
Di muşuteaţă-l' tuţi s-n'iná.
C-aveá el tuti hărle.

3.

Ma luna, vruta sora luĭ
Erá mult ma muşată,
Cît muşutéaţa sŏáriluĭ,
E aḑı ma lun'inată.

4.

Unlu cŏ-alánt z-vrĕa mult ca fraţĭ
Şi doi'i imná ca ḑĕamin'
Ş-ahă't erá nişĭ alăvdáţĭ
Şi c'udisţţĭ di ŏamin'.

5.

Ma cînd dĕadún cînti'ndaluĭ,
Nă ḑuă s-priinmară,
S-curmară dŏil'i imni'ndaluĭ
Ş-la izvur z-discurmară.

6.

Ma cînd s-plicară apă z-bĕa
Mutrita lă le-ascapă;
Ţe nv'ilic'ire trimurá,
O, Dŏamne nuntru tŏ-apă!

7.

Ma di zilíŭ sŏarli de-acló
Nipóĭ cŏ-arşine s-traḑe,
Di muzgă nă mînată lo
Pré-a sor-saĭ faţă astraḑe.

8.

Ş-fuḑí.... De-atumţĕa damîndóĭ
Tră tòtună z-dispartă,
Cu tut c-alagă dinăpóĭ
Şi tora z-vor şi s-l'artă.

2.

Ales (distins) şi cunoscut era
In toate adunarile;
De frumuseţea luĭ toţĭ se miraŭ,
Fiind-că avea el toate graţiile.

3.

Dar luna, ĭubita soră a luĭ
Era mult maĭ frumoasă,
Cît frumuseţea soareluĭ,
E azĭ maĭ luminoasă.

4.

Unul cu altul se ĭubeaŭ mult ca fraţĭ,
Şi ambiĭ umblaŭ ca gemenĭ
Şi atît (de-mult) eraŭ eĭ lăudaţĭ
Şi admiraţĭ de oamenĭ.

5.

Dar cînd împreună cîntînd
Intr-o zi se preumblară,
Se osteniră ambiĭ umblînd
Şi la izvor se odihniră.

6.

Dar cînd se plecară apă să bea
Privirea lor le scapă;
Ce strălucire tremura,
O, Doamne năuntru în apă?

7.

Dar de gelozie soarele de acolo
Inapoĭ cu ruşine se trage,
Noroiŭ un pumn luă
Şi pe a sororeĭ sale faţă o azvîrle

8.

Şi fugi!... De atuncea amîndoĭ
Pentru totdauna se despartă,
Cu toate că aleargă înapoĭ (ad. că se urmăresc)
Şi acuma se ĭubesc şi se ĭartă.

www.digibuc.ro

9.

Tr-aţĕă, cînd ĕase nŏaptea nsus
Sta Luna nvirinată :
Mutrita l'eĭ di dor neaspús
I multu tulburată.

9.

Pentru aceea, cînd ĭese noaptea în [sus
Sta Luna întristată :
Privirea eĭ de dor nespus
E foarte turburată.

XXV

Di ţe nu fĕată mula ?

1. Cîndu Uvreil'i aviná, sĕ-acaţă Hristolu, aestu intrînda tu ahuri, vru si sĕ-ascundă tu pál'ili dit pîhnia ĭu mîcá mula.
   Aestă, viţĕarcă cum ĕasti, mută' c'orlu, s-l'i da cluţată şi cîndu Hristolu şiĕá ascumtu tu pal'i nîsă îl dizvîlĕá cu gura.
2. Atumţĕa Stîmîria sta di u blástimă-şi-l' ḑîţi :
   «S h'iĭ blîstimată, mulă, puté s-nu ti faţĭ mumă !»
   De atúmţĕaluĭ mula nu amintă fuměal'i.

De ce catîrul nu fată ?

XXIV

1. Cînd Evreiĭ urmăriaŭ să prinză pe Christ, acesta, intrînd în grajd, încercă (lit. vroi) să se ascunză în paĭele din ĭeslea catîruluĭ.
   Acesta, viţios [1]) cum este, rădică piciorul, să-l lovească; ear cînd Christos şedea ascuns în paĭe, el îl desvelea cu gura.
2. Atuncĭ Sf. Mărie sta de-l blestemă şi-ĭ zice :
   «Să fiĭ blăstemat, catîrule [2]), ca niciodată să nu te facĭ mamă !»
   De atuncea catîrul nu naşte.

(Culeasă din Avela Epir).

XXVI

Di ţe a pul'luĭ arŏată, îl' ḑîc ş-amiră' ?

1. Ca tută luměa, ş-pul'i vrură s-aléagă ş-el' un amiră'. Tr-aestă sĕ-anară tuţĭ tu un cîmpu largu, z-vĕadă cum va ŏ-află cu cali.

XXVI

De ce paserei *aroata* i se zice şi împărat ?

1. Ca toată lumea şi păserile vroiră să aleagă şi ele un împărat. Pentru aceasta se strînseră toate într-o cîmpie largă, să se chibzuească (lit. să vază) cum o vor găsi cu cale.

1. Ca totna tu ahtă'rĭ lucri, greŭ si si ndrĕagă tuţĭ. Vidĕáĭ bănḑi, bănḑi di pul' cumu j dîdĕá mintĕa unalantu:
   Găili cu gil'in'li di nă parti ; dĕ-anantă parti : alî'ndurli

2. Ca în totdauna în asemenea lucruri, greŭ să se înţeleagă (lit. să se dreagă) toate. Vedeaĭ bande, bande de păserĭ cum îşĭ daŭ părerea (lit. mintea) unul cu altul :

[1]) *Viţearcu*, este un epitet care se aplică catîrilor, cailor, etc. carĭ nu sînt astîmpăraţĭ, ci lovesc cu picĭorul pe ceĭ ce se apropie, nu se lasă a fi încărcaţĭ etc. Prin extensiune se aplică şi oamenilor viţioşĭ.
[2]) *Mula* pe aromîneşte e femenin.

www.digibuc.ro

cu oi'il'; ma nclo: túrturi, c'on', vultúri, cudubáturi, lipurári, sfrînteál', cum aurlá «ba,z-bîgă'm gh'irăch'ina, că-ĭ ma alba di tuţĭ pul'i, di va-l' prindă tr-amiră'». Alţî: «ba z-bîgă'm vulturlu, ca ma g'oni Pilicán', pripiliţi, ang'iţi, pitrunicl'i: dîdéá mintea, că-ĭ ma gh'ini s-alĕagă alî ndura, că-ĭ ma mintióasa şi cama ştiuta di tuţĭ.

Cĭoarele cu gainele pe de o parte; pe de cealaltă parte: rîndunicele cu şoĭmiĭ; mai încolo: turturele, vrăbiĭ, vulturĭ, codubaturĭ, ĭepurarĭ (uliĭ), *sfrîntĕál'* (!), cum urlă «ba, să băgăm pe lebăda, că-ĭ maĭ albă de cît toate păserile, de-ĭ va sta bine ca împărat». Altele: «ba să alegem pe vultur, căcĭ e maĭ voĭnic». Berze, prepeliţe, vrăbiĭ, potîrnichĭ: eraŭ de părere să aleagă pe rîndunică, căcĭ e maĭ cu minte şi maĭ înţăleaptă de cît toate.

3. Cuclu cu şicaţl'i a luĭ ḑîţeá, că nîs i tră misircă.
Şi caŭún cu mintĕa luĭ şi cu hîvălu-l', di nu si ndriḑeá iuvaşĭuvá.
Atumţĕa si scŏală l'irtatlu di vultúr, fudúl şi fricós şi lî grĕaşti:
«Ved, că ástîndî vă u dĕadi urbarĕa. De aestă vă ḑic: amirălu a pul'lor va h'iŭ eŭ, ca ma g'ónili di tuţĭ pul'i. Vaĭ di carĭ va ḑică «nu!»

3. Cucul cu glumele luĭ zicea, că dînsul e pentru curcan (!)
Şi fie-care cu mintea (părerea) şi cu gustul său, de nu se înţelegeaŭ cu nicĭ un chip.
Atuncĭ se rădică repozatul de vultur, fudul şi înspăĭmîntător şi le grăeşte:
«Văd, că astă-zĭ sînteţĭ orbĭ. Pentru aceasta vă zic: împăratul păserilor voiŭ fi eŭ, ca cel maĭ voĭnic de cit toate păserile. Vaĭ de cine va zice: «nu!»

4. Vrură nîscîndî pul'i z-ḑică, «nu ti vrem» ma di nă ŏară si nh'umusí vultúrlu şi l-arupsí caplu, di l'i ngrupul'é.
Tuţĭ pul'i ngl'iţară di frică ntră fuviroslu vultùr. Maşĭ arŏata, ţe-l' ḑîc şi tripusáchĭ, s-mută şi greaşti:
«Ţe-n' tut bîrbiteşti şi bîbîleşti, ch'irute? Ea ĭo ḑîc: nu ti voĭ tr-amiră' şi carĭ poţĭ urseá di fă-n' ţivá!»

4. Vroiră cîte-va păserĭ să zică: «nu te vrem» dar dintr-o dată se năpusti vulturul şi le rupse capul, de le reteză.
Toate păserile îngheţară de frică în faţa înspăimîntătorului vultur. Numaĭ roata, ce-ĭ zice şi *tripusáchi*, se rădică şi grăeşte:
«Ce-mĭ tot flecareştĭ şi vĭerşĭ bale, prostule? Eacă eŭ zic, nu te priimesc de împărat; dacă poţĭ, poftim de fă-mĭ ceva!»

5. Vulturlu, d-ĭu şideá ca domnu, di nă ŏară sĕ-arcă' ca nă siită pri arŏată, ma ţ-afláşĭ pul'u s-acáţĭ. Aestu trŏară si nh'ípsi tu un sch'in şi cîndu vulturlu mutréá s-lŏ-acaţă, nîs l'i scutéá limba şi-ş biteá peză cu nîs.

5. Vulturul, de unde şedea ca domnitor, dintr-o dată se azvîrli ca o săgeată în contra împărătuşuluĭ, dar ţĭ-ai găsit pasere să prinzĭ. Aceasta îndată se înfipse într-un spin şi cînd vulturul încercă să o prinză, dînsa îĭ arăta limba şi-şi bătea joc de dînsul.

6. Macă viḑură acşi pul'i a-

6. Dacă vazură păserile cele-

www.digibuc.ro

nanţî, lì pîrú gh'ini şi haïde! strigară nă oară cît putura, ca arŏata s-h'ibă amiră şi fîrrr azbuirară tuţi dĕ-acló, dì-l alîsară pri vulturlu cu arşinea.

Dĕ-aţeá l'-armasi aroátîl'eĭ, ţe-l' ḑic şi *tripusách'*, numa di *amiră' ş-amirărúş*.

lalte aşa, le păru bine şi aide! strigară odată cît putură, că împaratuş să fie împarat şi *fîrrr* zburară toate de acolo, de-l lăsară pe vultur cu ruşinea.

De atuncĭ îĭ rămase împărătuşuluĭ ce-ĭ zice şi *tripusáchi*, numele de împărat şi împărătuş.

Cules de d-l George C. Diamandi, Samarina, Epir.

XXVII

Di ţe cîşarlu nŏ-ari hîiri şi ĕasti totna laiŭ şi nḑernu.

1. Stih'olu di Zmoclu[1]) ĕará fărtat cu un picurár di Vasiliţa[2]). El ş-avĕá mari vreari. Fîrtîţîl'a ŏ-avĕá ascumtíşaluĭ şi totna cîndu z-duţĕá picurarlu s-l'-aducă a fîrtaţă-suĭ ţivá lapti, ţiva caşurĭ, mutrĕá cum di cum s-nu-l l'a vîră pri dinăpói.

2. Nă ḑuă picurarlu acl'imă' la uspéţ fîrtată-su stîh'olu şi adusi tră fríḑiri un vitúl'ŭ timpuríŭ şi gras, ţe nu-l acîţá cîntarea.

Ma-l tîl'ară, acăţară să-s sinirsească, carĭ si-l umflă.

3. «Ba umflă-l tine», ḑiţeá un, «ba umflă-l, tine», ḑiţeá alantu, «că aĭ duhlu ma curát» pînă ţe tu márḑini lumplu stih'olu şi ma mîcă' pi curarlu, cara-l' vin'i nă puteari, s trundueá loclu pri iu imná.

Cîndu s-turnă' la cîşari şi bîgă's-mulgă, cît lo i si stringa úḑîrĕa, l'-armînĕá tu mînă.

4. «Bre ţe-adárĭ acló, l'-aurla

XXVII

De ce bagiul nu are noroc şi este negru?

1. Zmeul din Zmolcu [1]) era fărtat cu un păstor din Vasiliţa [2]). El se iubeaŭ foarte mult. Fărtăţia şi prietenia o aveaŭ pe ascuns şi în totdauna, cînd păstorul se ducea sa-ĭ aducă fartatăluĭ săŭ ceva lapte, niscaĭ brînzeturĭ, căuta în tot chipul să nu-l urmărească cine-va.

2. Intr-o zi păstorul învită la chef pe fartatăl său Zmeul şi aduse ca să frigă un' vátuiŭ *timpuriŭ* şi gras, că nu-l prindea cantarul, (adică: aşa de gras, ca nu exista măsură pentru a-l cîntări).

După ce-l taiară, începură să nu se învoească, cine să-l umfle.

3. «Ba umflă-l, tu» zicea unul, «ba umfla-l tu», zicea cel lalt, «căci aĭ respiraţia maĭ curată,» pînă ce la urma urmelor îl umfla (lit. umplu) zmeul şi dacă mîncă păstorul, îi veni o putere, de se clatina pămîntul pe unde umbla.

Cînd se întoarse la stîna şi (începu) să mulga, cît apuca sa stringă ugerul, îi rămînea (acesta) în mînă.

4. «Mai, ce facĭ acolo, îi zice

[1]) Vîrf de munte, aparţinînd orăşeluluĭ Samarina, (Epir).
[2]) Munte, aparţinînd satuluĭ, Avela, Epir.

www.digibuc.ro

c'elniclu, ţe-ĭ avĕarea tatătui, s-lĭ scoţĭ úḑîrli a oĭlor ?»

Carĭ viḑú acşiţi picurarlu, si sculă' dipri scimnic'ŭ ş-alîsă' s-mulgă altu.

După nîscîndi ḑîli a picurarluĭ il' vin'i un dor tra să sĕ-arucă tu lac, ĭu bînă fîrtată-su stih'olu, că nu putú să s-ţînă.

5. Elu z-vrĕa şi z-durĕá maşĭ cu cîşarlu şi niinti ţe s-facă lúcrulu aestu, lŏ-acl'amă şi-l' ḑîţi:

«Ea ş ĕa ţe pîţi'ĭ ; nu pot sî staŭ ma nsus; în' v'ini s-mearûc tu lac, ma n'-u jali, că va v-alás. Tr-aţĕá, v'inu nă ŏară n-ḑuă, cîndu nŏ-aĭ lucru, s-nî vídém şî mutrĕá s nŏ-aspún' a vîrnúĭ, c-apoĕa dusi uspiţil'a.»

S-ligară, ca semnul a vidĕáril'eĭ s-h'ibă fluĕára. Cîşarlu, cîndu vaĭ va să z-vĕadă s-ĕasă n ḑeană şi z-bată cu fluĕara.

6. Ş-acşiţi, cîti orĭ cîşarlu bîteá. picurarlu faptu stih'ó, inşá di s-aduná şi z-viḑéá.

Mul'area picurarluĭ ma viḑú, că nu-l' v'ini bîrbatlu, unä siptîmînă, dŏaŭă, treĭ... aciţă' s nu o află loclu. Pitrĕaţi după bîrbát nă ŏară, pitrĕaţi dŏaŭă, nŏ-ari z-v'inä bărbatu-su ! Ntrĕabă un, ntrĕabă alantu, c'elnic picurárĭ, ţe s-fĕaţi bîrbatlu, vîrä nu ştĕa si-l' da vîrä cali.

7. Maşĭ cîşarlu şiḑéá minduit. Tu márḑini l'-bîgară zori a cîşarluĭ. că nîs prindi si ştibă ţe s-fĕaţi soţu-su.

Cîşarlu, macă u viḑú strĕ asă şi carĭ l'-ĕará n'ilă di mîra ta di mul'ari, l-aspusi tu soni, ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ. Tra s-l'i umplă

celnicul, ce-ĭ averea tatăluĭ tăŭ, ca să le scoţĭ ugerele oilor ?»

Dacă văzu aşa păstorul, se sculă de pe scăunel şi lăsă să mulgă altul.

După cîte-va zile îĭ veni păstoruluĭ un dor, ca să se arunce în lac, unde trăea şi fărtată-su zmeul, că nu se putu ţine.

5. El se iubea şi se dorea numaĭ cu bagiul şi înainte ce să facă acest lucru, îl chĭamă şi-ĭ zice :

«Eată şi eată ce păţiĭ ; nu pot să staŭ maĭ mult; îmĭ vine să mă arunc în lac, dar mĭ-e jale, că vă voĭ lăsa. Pentru aceasta, vino o dată pe zi, cînd n-aĭ de lucru, ca să ne vedem şi caută să nu spuĭ nimănuĭ, căcĭ apoĭ s-a sfîrşit prietenia.»

Se legară (ad. conveniră), ca semnul vedereĭ să fie fluerul. Bagiul, cînd va vroi să se vază, să easă pe colină şi să cînte din fluer.

6. Şi aşa, de cîte orĭ bagĭul cînta, păstorul, devenit zmeŭ, eşea şi se întîlneaŭ şi se vedeaŭ.

Muĭerea (nevasta) păstoruluĭ, dacă văzu că nu-ĭ vine bărbatul, o săptămînă, doua, treĭ... începu să fie neliniştită (lit. să nu o afle locul). Trămite după bărbat o dată, trămite de două orĭ, bărbatul nu maĭ vine! Întreabă pe unul, întreabă pe cel lalt, pe *celnic*, pe păstorĭ, ce se facu barbatul, nimenĭ nu ştia să-ĭ dea vr-o informaţiune (lit. să-ĭ spuie un drum).

7. Numaĭ bagiul şedea gînditor. In sfîrşit, îl zoriră pe bagiŭ, (zicînd), că dînsul se cade să ştie ce se facu soţul săŭ.

Bagiul, dacă văzu, că n-are în cotro şi de oare-ce îĭ era şi milă de bĭata nevastă,

www.digibuc.ro

di cu tot, îl' lo şi l'-adusi z-veadă.

8. După ţe mul'ară picurarluĭ cu tuţĭ ananţi sĕ-ascúmsiră, apîrn'i cîşarlu s-l' u ḑică cu fluĕara.

Na-l atumţĕa şi stih'olu ĭu easi dit balta şi traḑi ndreptu la cîşár.

Mul'ari-sa, cîtu-l viḑú, nu putú sí s-ţină, ma di nă ŏară gri:

«Bu'bate! cum bînéḑı tu balta? Bu'bate, fumeal'a cuĭ o-aláşĭ? bîrbate, fuméal'a nu ti dŏari?»

Di nŏară stih'olu blîstimă' pi cîşár ş-l' ḑisi:

«Hiiri şi gh'ineaţă puté s-nŏ-ai! totna cîşár s-armî'n', cîşár laĭu şi nḑernu!»

9. Apuĕa sĕ-arcă' tu lac şi niviḑutu s-fĕaţi.

Dĕ-aţeá cîşarlu nŏ-ari hiiri cît multu s-l'a; acşí, l-veḑĭ totună cu sfirlic'lu tu mîna, cum alagă primuvĕara tu alinarĕa Arumîn'lor th munţî, ca vîră ŏicun'ár după c'elniţĭ.

Picurarlu faptu stih'ó şi pînă n-ḑua di ástinḑi ĕasti-l tu balta dintră munţîl Vasiliţa, Zmolcu şi Gramoste.

le spune în sfîrşit, ce-ĭ şi ce nu-ĭ. Ca să-ĭ convingă de tot îĭ luă şi-ĭ duse să vază.

8. După ce nevasta păstoruluĭ cu toţĭ ceĭ lalţĭ se ascunseră, începu bagĭul să cînte (lit. să-ĭ o zică) din fluer.

Na-l atuncı şi zmeul unde ĭese din lac şi trage drept la bagiu.

Nevasta, îndată ce-l văzu, nu putu să se ţie (ad. sa se stăpinească), ci dintr-o data grăi:

«Bărbate! cum trăeştı în lac? barbate, copiiĭ (familia) cuĭ îı laşĭ? bărbate, nu te doare (ad. nu-ţı ĭubeştĭ) familia?»

Dintr-o dată zmeul blastemă pe bagiŭ şi-ĭ zise:

«Noroc şi fericire nicĭ odata să n-aĭ! tot-dauna bagiŭ să rămîı, bagiŭ negru».

9. Apoĭ se aruncă în lac şi nevăzut se făcu.

De aceea bagiul nu are noroc cît de mult să ĭea (să cîştige); ast-fel, îl vezĭ în totdauna cu *sfărliciul* [1]) în mînă alergînd primăvara, cînd se suĭe Aromînıı în munţĭ, ca un cerşetor după *celniţĭ*.

Păstorul devenit zmeŭ şi pînă în ziua de azĭ este în lacul dintre munţiĭ Vasiliţa, Zmolcu şi Gramoste.

Auzit de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi.

Legenda Peristereĭ

(Legenda următoare, prezintînd marĭ asemănarĭ cu versiunea de maĭ sus, o reproducem aci, omiţînd cuvintele introduse de repauzatul Bagav, şi carĭ nu se aud în dialectul aromînesc).

1. — «Ḑiţe-că pri tŏ aeste locurĭ, aŏá, Peristera,—ma ĕaste multu de atumţĕa—erá doĭ picurárĭ fărţáţĭ, carĭ pişteá oĭli ḑĕadún. Triţĕá bană ami rărească pritu ḑen'li aiştór

1. «Se zice, că prin aceste locurĭ, aci la Peristera—dar e mult de atuncĭ — erau doı pastorĭ fărfaţı, (fraţı de cruce) carı păşteaŭ oile împreună. Duceaŭ traiŭ împăratesc prin

[1]). Este un instrument cu care bagiĭ bat laptele, ca sa facă unt şi brînză.

www.digibuc.ro

munţi muşáţi, ca unä lumî ntreaga l'-zilipseá.

2. Una ḑua, cîndu şideá teşi sum aumbrata faglui aţilúi dĕ-acló, ţe s-lă veada ocl'il'? Doĭ zmei, g'on' şi muşáţi, seaveá acaţata la g'oc cu tópile de nĕaŭă. Unlu bîgá seŭ tru tópili de neaŭa ţe-adará şi arucá cu nîsele s- aguděasca pre-alantu, care dişcl'ideá gura şi li ngl'itá; alantu bîgá sari tu tópile a lui şi le arucá şi nîs oţilúi d-întî'n'u, care şi nîs li ngl'itá. Se-alumtară aşí, di cu dimineaţă pînă cîtră seară, cîndu zmeulu ţĕ-avĕa ngl'itată tópili cu sari cripă di unä oara, ear alantu, ţe aveá înglitata aţĕali cu seŭ, nu păţi ţivá. Picurarl'í a noştri ma ş-mutrĕá de-acló iu şideá şi aştiptá z-vĕadă, că ţe va s-cură dup-aesta.

3. Zmeŭlu, care armase v'iŭ, sĕ-apruch'é dĕ-aţél mórtulu, l'i scoase din ch'eptu înima şi h'icátile, li nh'ipse tu nă sulă şi li bîgă', sa s-frigă. Di prĕ apoea acl'ima' un di fărtáţi şi-l' ḑise:—Eŭ lipsĕaşte s-mi duc nă h'amă, că am lucru pînă tu un loc; tine si stai aŏaţe şi s-n'-avegl'i friptal'lu, s nu-l mîcă vîrä zulape; ma, mutrĕę ghîne să nu ţi pingă picatlu (amirtia) şi baḑî în gura vîrna cumătic'e, că va s-armî'n' di unä ŏară mortu tu loc.

4. Şi ḑicî'ndaluĭ aeste, dusi. Picurarlu a nostru pul'ŭ di aslán, ţe erá, şiḑú cît şiḑú de avigl'é friptal'lu, ma tut suţî'ndaluĭ sula, l'-vin'é unä an'úrizma ahîntu gus'oasa, ca nu putú s-aravda şi-ş ḑise «va s-mîc şi eu na bucată n'ica-n'ică di tot; nu va s-mor trä ahîntu puţîn lucru». Şi cum ḑise, fĕaţe; bagă' în gura unä cumatic'e di înimă şi alta di h'icát şi neamis-ticata u

colinele astor frumoşi munţi, ca o lume întreaga rîvnea de dînşii.

2. Intr-o zi, cînd staŭ întinşĭ supt umbra faguluĭ aceluĭa de acolo, ce să le vaza ochiĭ? Doĭ zmei, voĭnicĭ şi frumoşĭ, se apucaseră la joc cu bulgariĭ de zăpada. Unul dintr-înşiĭ punea său în bulgăriĭ de zapada ce facea, şi azvîrlea cu ei, sa lovească pe cel lalt, care deschidea gura şi-i înghiţea; cel lalt punea sare în bulgarii luĭ şi-ĭ azvîlea în cel dintiĭ, care şi dînsul îĭ înghiţea. Se luptara aşa de cu dimineaţa pînă către seară, cînd zmeul, ce înghiţise bulgării cu sare, crapa de o dată, ear cel ce înghiţise, pe acei cu săŭ, nu paţi nimic. Pastorii noştri, se tot uĭtaŭ de acolo, de unde staŭ şi aşteptaŭ să vază, ce o să se întîmple după asta.

3. Zmeul, care rămăsese viŭ, se aproprie de cel mort, îi scoase din pĭept inima şi ficatele, le înfipse într-o frigărue şi le puse să se frigă. Apoi chiemă pe unul din fărtaţi şi-ĭ zise: «Eŭ sînt silit să mă duc puţin, ca am treabă în cutare loc; tu să staĭ aci şi sa-mĭ pazeştĭ friptura, ca să nu mi-o mănînce vre-o fiara salbatică; dar bagă bine de seama, să nu te împingă păcatele sa puĭ vre o bucaţică în gură, căcĭ o să rămîi de o dată mort pe loc.

4. Şi, zicînd acestea, porni. Pastorul nostru, puiŭ de leu, ce era, şezu cît şezu de păzi friptura, dar tot mereu învîrtind frigaruia, îi veni un miros atît de placut, că nu putu să maĭ rabde şi-şi zise: O sa mănînnc şi eu o bucăţica mică mica de tot; nu o sa mor pentru aşa puţin lucru». Şi cum zise aşa şi facu, lua în gură o bucăţică de inima şi alta de ficat şi pe

www.digibuc.ro

ngl'ită'. Cîndu ţe s-aduch'ască? Canda l'i sĕ-aprĕase ch'eptul di foc, sî'nḑili l'-aligá şi clucutĕá pritu vine, canda-l' h'irbĕá unã pirã neastimtã, brâţile ahîntu multu l'i si nvirtuşarã, cã zmulḑeá din loc muşâtile fidane, canda erá h'ire di praşî; cu un zbor, aduch'à ahîntã mare virtute n-truplu a luî, cã pîrĕá, cã ĕaste ma multu di cît om. Atumţĕa aduch'î, cã aestã c'udie ŏ-avĕá faptã maşî friptal'lu ţĕ-avĕá mîcatã, şi ditraestã ngl'ită' şi bucata ţĕ-avĕá armasã.

5. După ţe ngl'ită' ş-aestã bucatã ahîntã multã virtute bãgã' picurarlu a nostru, cã nu lu ncăpĕá loclu; bizbil'ile şi şcârpile l'i se părĕá, cã suntu nîşte şómbure; ch'in'l'i aţél' cama nalţil' l'-culcá mpadi, canda sĕ-ag'ucá cu surţĕale, şi, cîndu imná s-cutrimburá şi sĕ-ahînduşĕá loclu pri ĭu càlcá cu c'ic'orlu!...

6. Trăşî sĕara, multu amînát, si turnă' şi zmeŭlu să şi caîtă friptal'lu ma, ş-picurarlu a nostru, care avĕá di dŏauă orî virtute, di om şi di zmeŭ—ditr-aţĕá c-avĕá mîcatã înima şi h'icátele a mórtuluî—lŏ-aciţă' şi prĕ-aestu şi-l vîtîmă'. Di prĕ-apoĕa lo caléa cîtră stane. Aŏá cîndu ag'umse, afla' soţlu alantu cama n'iclu, cã mulḑĕá oîle; l-sculă' dipri scîmnic ŭ şi-l' lo loclu, ca s-mulgă nîs oîle. Ma, ţe z-veḑî? Nŏ-apucá sã strîngă ḑĕáḑitle nib'amă ş-armînĕá cu ùḑirle a oîlor tru mînă. Cîndu viḑú aestă c'udie fărtată-su, cama n'iclu, l'-ḑise: — «Alasă tine fîrtate oîle astă sĕară, că va s-li mulgu eŭ». Şi si bîgă' nipóî s-li mulgă.

7. Tricură nîscînte ḑile di la aestă, cîndu fîrtatlu aţél marle, acl'imă' prĕ-aţél n'iclu şil' ḑise: «O laî fîrtate, duch'eneamestecate le înghiţi, cînd ce să simtă? Parcă i se aprinse pieptul de foc, sîngele îî alerga şi clocotea prin vine, parcă-i fierbea o flacără nestinsă, braţile atît de mult i se învărtoşară, în cît zmulgea din loc frumoşii arbuşti, parcă ar fi fost fire de praz, într-un cuvînt, atît de mare putere simţea în corpul său, în cît i se părea, că e mai mult de cît un om. Atunci înţălese că această minune, o făcuse numai friptura ce mîncase, şi drept aceea, înghiţi şi bucata ce mai rămase.

5. După ce înghiţi şi această bucată atît de multă putere căpătă păstorul nostru, că nu-l mai încăpea locul; petroaele şi stîncele i se păreaŭ, că sînt nişte petricele; pinii cei mai înalţi îî culca la pămînt ca şi cum s-ar fi jucat cu surcelele, şi cînd umbla, tremura şi se afunda pămîntul pe unde trecea cu piciorul.

6. Tocmai spre seară, într-un tîrziŭ, se întoarse şi zmeul să-şi ceară friptura; dar păstorul nostru care avea îndoita putere de om şi de zmeŭ,— pentru că mîncase inima şi fecatele mortului, — îl prinse şi-l omorî. Apoî luă calea cître stînă. Cînd ajunse aci, găsi pe tovarăşul saŭ cel mai mic, mulgînd oile; îl sculă de pe scăunaş şi-i luă locul, ca să zmulgă dînsul oile. Dar ce să vezî? N-apucă să strîngă degetele puţin şi rămînea în mînă cu ugerul oilor. Cînd văzu astă minune, fărtatul cel mai mic îî zise: «lasă tu, frate, oile astă sară, să le mulg eŭ» şi se aşeză earăşî dînsul să le mulgă.

7. Trecură cîte-va zile de la aceasta, cînd fărtatul cel mare chiemă pe cel mic şi-i zise: «Eî, dragă fărtate, simt, că

www.digibuc.ro

scu, că nu va s-pot să bînédŭ cama multu cu tine. Află, că-n' v'ine nîscinte orĭ cîte un dor nimisurát di mare, s-mĕ-arúc tu baltă. Ditr-aţĕá, ţe fu scriată, să s-facă; eŭ va s-mĕ arúcu n-apă, ş-tine, cara să ţi se facă dor s-mi veḑĭ şi să zburĭ'm, l'a fluĕara aestă şi bate, şi atumţea eŭ va s-es din apă, ca s-nă vidém. Ma, pri caplu a tăŭ şi a tutulor dĕ-acasă, să nu spun' a vîrnúi, că să ştiĭ, că nu va s-mi veḑĭ altă ŏară». Ḑise şi sĕ-arucă' di unä ŏară m-baltă şi fîrtatlu aţél n'iclu armase singur.

8. Cîndu s-turnă' n-hŏară, lu ntribară tuţĭ di tute pă'rţile, ţe-l' piţi' soţlu; ma a vîrnúĭ nu-l' spuse. Cama tru márḑine, nduplicát di lă'crin'le a mámăl'eĭ a fîrtatluĭ, u lo cu nîs la munte şi ŏ-aduse ningă baltă; nţipú dipre apoĕa s-cîntă cu fluĕara. Di unä ŏară si mintiră ápile şi ditru nolg'ic işí fîrtatlu aţél marle, care cîndu j-viḑú mă-sa, li-ḑise aţilúi n'icluĭ: «Nu ti ţinúşĭ di zbor; si ştiĭ că de-aoá şi năinte nu va s-mi veḑi.» Şi sĕ-ahîndusí n-apă.

9. Zmĕŭlu, — că aşi va-l ḑiţem — erá isusit în hŏară cu unä fĕată, soră di nŏaŭă fraţĭ. Cîndu avḑirä aeşti, că g'ónile s-fĕaţe zmeŭ, u disusiră féata şi u isusiră cu un altu. Erá ḑua di numtă; trăşĭ atumţĕa cîndu ag'ucá fĕata n-caplu a corluĭ, di unä ŏară s-h'umusĕaşte din Peristera zmeŭlu căvală pri un niór, u ha fĕata şi u duţe la pilatĕa luĭ din lac.

10. Fraţl'i a fĕátăl'eĭ, niputi'n-daluĭ s-aravdă unä ahîntă mare arşine, sĕ-alinară pri Piristera şi nţipură s-facă unä vie, ca-s sĕacă laclu. să z-bată cu zmeŭlu şi să-l' l'a fĕata. Ma n cot; cît lucra ḑua tuta

nu o să pot trăi mult timp cu tine, află, că-mĭ vine une orĭ dorinţa nebună, să mă asvîrl în baltă. De aceea dar, ce a fost scris, să se împlinească; Eŭ o să mă azvîrl în baltă, ear tu, dacă ţi s-o face dor să mă vezĭ şi să vorbim, ĭea fluerul ăsta şi cîntă şi atunci eŭ o să ĭes din baltă, ca să ne vedem. Dar te jur pe capul tăŭ şi pe al ălor tăĭ de acasă, să nu spuĭ asta nimănuĭ, căcĭ să ştiĭ, că nu o să maĭ mă vezĭ altă dată.»

Zise şi se azvîrli de odată în baltă, iar fărtatul cel mic rămase singur.

8. Cînd se întoarse în sat, îl întrebară toţĭ din toate părţile, ce-ĭ păţise tovarăşul. Dar nu-ĭ spuse nimănuĭ. În fine, înduplecat de lacrămile mameĭ fărtatăluĭ săŭ, o luă cu dînsul la munte, şi o duse lîngă baltă; apoĭ începu să cînte cu fluerul. De odată se turburară apele şi din mijloc eşi fărtatul cel mare, care, cum văzu pe mamă-sa, zise celuĭ mic: «Nu te-aĭ ţinut de cuvînt, să ştiĭ, că de aci înainte nu o sa mă maĭ vezĭ.» Şi se afundă în apă.

9. Zmeul,—căcĭ aşa o să-ĭ zicem—era logodit în sat cu o fată, soră de nouă fraţĭ. Cînd auziră aceştia că logodnicul se făcu zmeŭ, stricară logodna şi logodiră pe fată cu un altul. Era ziua de nuntă; tocmaĭ cînd fata juca în capul horeĭ, de o dată se repede zmeul din Peristera, călare pe un nor, ĭea fata şi o duce la palatele sale din lac.

10. Fraţiĭ feteĭ, neputînd să sufere o atît de mare ruşine, se suiră în Peristera şi începură să sape un canal, ca să sece lacul, să se bată cu zmeul şi să-ĭ ĭea înapoĭ pe fată. Dar în zadar, cît lucra ziua în-

www.digibuc.ro

nŏaul' fraţĭ, nŏaptea zmeŭlu umplĕá cu unä mînä. Aşi azĭ, aşi mîne, pînă cîndu si năiri unä ŏară şi-l' ḑise a feătăl'ei :

11. «Avḑî, lea tine, ca vaĭ di fraţl,i a tăĭ, car s-es nafoară. Vîrnu nu va s-armînă viiŭ.»

Feata cu dulţe zbor îl, ḑise : «Că ţe să-l' vaţan, ? astupă-lă camagh'ine via cu vîrnă şcarpă, şi să z-ducă unä ŏară.»

Şi aşi fĕaţe zmĕulu : dislich'i aţeá şcarpă di tru cŏasta múntiluĭ şi ŏ-arucă' aŏá ĭu u veḑi ; ĕară fraţl,i a feătal,eĭ, viḑîndaluĭ, ca cu zmeĭl,i nu se alumta, si dipúsiră Mulovişte.

treagă ceĭ nouă fraţi, noaptea zmeul umplea cu o singură mînă.

Astazĭ aşa, mîine aşa, pîna cînd zmeul începu să se supere şi-i zice fetei :

11. «Ian asculta-mă, vaĭ de fraţii taĭ, dacă voiŭ eşi afara. Nicĭ unul nu o să ramîe viu.»

Fata însă cu graiŭ dulce îi zise :

«De ce să-ĭ omorĭ ? astupă-le maĭ bine canalul cu vre o stîncă şi sa plece o dată.»

Şi aşa facu zmeul : dezlipi acea stînca din coasta munteluĭ şi o azvîrli aci unde o vezĭ ; iar fraţii fetei, văzînd că nu se poate lupta cu zmeiĭ, se coborîră în Molovişte.

XXVIII

Di ţe sch'iclu nu aduţi multu grîn ?

1. Tu eta ţea, luměa bînă cu cama puţî'n tirán'ŭ, că D ḑa lî lĕ-avĕá datä tuti bŭnili cu dŏáuli mîn', s-nu s-plîngă di ţivá.

2. Gh'ini ma, puţî'n cîti puţi'n, acîţă' luměa s-facă liéţĭ ş-amîrtíi şi ŏămin'l'i s-aspásiră. Acşí şi dumniḑalu atumţea ahĭursí aţia dĕ-aţia s-lî adună curălli şi bŭnili ţe lî dĕadi s-îl li-mpuţineaḑă. Acşí unä ŏară, nă mul'ári tu agru ĭu lucrá, l'-si feaţi ficiorlu. Culupánili ningă nîsă le-aveá ş-cu tut aestă nu mutrí s-lu aşteargă cu nîsi, m-arupi unä tufă di sch'ic şi haĭdi cu tufa.

3. Dumniḑălu ţe ţivá nu-l' ascapă, dipusi di nă oara «ha !» ḑisi nîs «carı o aflát un parä ucălu pînea, aştirdéţı pînă şi

XXVIII

De ce spicul nu produce mult grîŭ ?

1. In vremea ceea lumea trăĭa cu maĭ puţină caznă, căcĭ Dumnezeŭ le dase toate (lucrurile) bune cu îmbelşugare (lit. cu ambele mînĭ), ca să nu se plîngă de nimic.

2. Totuşĭ, puţin cîte puţin, începu lumea sa facă crime şi păcate şi oamenii se stricară.

Atuncĭ şi Dumnezeŭ începu din ce în ce să le maĭ strîngă curelele (ad. să-i ţie de scurt) şi bine-facerile pe carĭ le dede lor, sa le împuţineze. Ast-fel odată, băetul uneĭ femeĭ care lucra în ogor, se murdari. Scutecele le avea lîngă dînsa şi cu toate acestea nu căută să-l şteargă cu dînsele, ci rupse o tufa de spice şi aĭde (îl şterse) cu tufa.

3. Dumnezeŭ, căruĭa nimic nu-ĭ scapa (ad. care vede toate), se supără la moment. «ha !» zise el, dacă găsiraţi

www.digibuc.ro

náturli. Aştiptáţĭ voĭ !» şi tu oară d-ĭu sch'iclu-l fiţéá gîrnuţlu cît pilicarlu, cu dimindaréa Dumniḑáluĭ, acìţă' s-lu facă necă ng'umitati.

Dit ŏara ţĕa u vîḑură ŏámin'l'i urbaréa şi ĭĭŭ ved pîni mbadi u başi ş-u mută, că-ĭ amîrtii s-u calcă ŏámin'l'i.

pînea o para ocaoa, ştergeţĭ chiar şi pe prunci cu dînsa. Aşteptaţĭ voĭ !»... Şi la moment, de unde spicul făcea grăuntele cît policarul de mare, din porunca luĭ Dumnezeŭ, începu să-l facă nicĭ cît jumătate, (de cum îl făcea).

Din momentul acela oameniĭ văzură neghiobia şi unde văd pîne (aruncată) jos, o sărută şi o rădică, de oare-ce e păcat să o calce oameniĭ.

(Cules din Samarina, de D-l G. Diamand).

XXIX

Di ţe-ĭ draclu c-un c'ic'ór?

1. După ţe Dumniḑă'ŭ fĕaţi loclu şi dĕ-aŏá pîn la Dumniḑă'ŭ, draclu z-bigă' şi nîs si nu armînă cama ngh'os. Cum adrá', cum fĕaţi, acló si-l' h'ibă, că na ! scŏasi dŏaŭă prăvḑî : buvalu şi luplu.

2. Gh'ini că lĕ-adră', li ndrĕapsi, ma cum s-lì da suflit ? Da di nă parti, da dĕ-alantă, suflă, li mină, ţivá ! lì greaşti să si scŏală, ţivá ! ĕali necă bîtĕá a v'iŭ. A dracluĭ îl' v'inĕá tîcî s-facă. Nu-l' ĕará dĕalta a luĭ, ma cum si-s ducă la Dumniḑă'ŭ nîs s-l'i cada, tra s-lì bagă suflit ?

3. Cari viḑú, ţe nu viḑú, că nu s-faţi al'úmtrea, si scoală di v'ini la Dumniḑă', ţe ma-l viḑú ntră nîs, îl' ḑisi :

«Ţe-ĭ, triscatárate din vale ?

«Ĕa, ţe s-h'ibă, cara-ţĭ fec'ŭ dŏaŭă prăvḑî, mari lucru ! va sĕ-aspară tuti alanti

XXIX

De ce dracul e cu un picior?

1. După ce Dumnezeŭ făcu pămîntul şi de aci pînă la cer, dracul se băgă (ad. îşĭ propuse) şi dînsul să nu rămîie maĭ pre jos. Cum drese, cum făcu, acolo să-ĭ fie (ad. fire-ĭar să-ĭ fie de cap), că eată scoase două animale: pe bivol şi pe lup.

2. Bine că le făcu (lit. dură), că le înfrumuseţă, dar cum să le însufleţească ? Dă de o parte, dă de cealaltă, suflă, le mişcă, nimic ! le chìamă să se scoale, în zadar ! ele nicĭ nu daŭ semn de viaţă (lit. nicĭ nu băteaŭ a viŭ). Draculuĭ îĭ venea să plezneascĕ (lit. să facă «*tîc*)». Nu-ĭ părea răŭ de altceva de cît, cum să meargă să se roage de Dumnezeŭ (lit. să-ĭ cază—în genunchĭ—luĭ Dumnezeŭ), ca să le însufleţească.

3. Dacă văzu, ce nu văzu (ad. dacă văzu, că n-are în cotro), că nu se poate (lit. că nu se face) altmintrelea, se scoală şi vine la Dumnezeŭ, care, cum îl văzu în faţă, îĭ zise :

«Ce este de treĭ orĭ caterisitule din vale ?

www.digibuc.ro

a tali, că ĭu va li vĕadă tu guvă va-s higă.

4. Dumniḑă u arîsi şi ḑisi:
«Ea ḑi-lă să s-muta, s-imna».
Grĕaşti draclu, lă cadi, bati coada di nă parti, s-şuţa, seanvîrtĕaşti, cu amaĭ cu daráţi, ţivá! s-minä ch'atra di mpadi, să s-minä şi ĕali? Draclu l'-v'inĕá cît s-crĕapă tu ch'ali şi Dumniḑa'u si-l viḑĕái, pînaşi barba l'-arîḑĕá.

5. Ţe s-mintuí Dumniḑă' atumţea? ĕa s-anv'ém şi búvalu aestu tra lişurarĕa omluĭ.
«Oĭ, zarzavùlĭ, greaşti nîs, maca vreĭ s-angh'aḑă búvalu-ţĭ, minä-l cu c'orlu şi ḑi-l' acşiĕa: scŏală, budilá' s-aĭ putĕari mari, zvercă sînătŏasă şi s-nu poţĭ si zburăşti».
Citu-l' ḑisi draclu acşí şi búvalu tŏară si mbrustă'.

6. «Tora, ma vreĭ s-anv'éḑĭ ş-luplu, mina-l cu c'orlu şi ḑi-l': scŏala, lupe, s-miţĭ domnu-tu».
Draclu, ca darác din vale ţe easti, aduch'í, că aŏá nu cură bun lucru şi nîinti ţe s-lu mina şi z-ḑicä dimîndátili zbŏari, sîpa' nă grŏapă cît lu ncîpú şi alîsa' maşi nă guvă tră c'ic'orlu cu cari vrĕai minä luplu. Tu ŏara ţe-l minä' şi-l ḑisi «scŏală, lupe, s-miţĭ domnu-tu», ansari luplu şi hap! îl' faţi a draclui di c'or, că-l lu curmă' pîn di ḑinucl'u. Vrĕa-l aiba micată de-a gh'ínĕaluĭ tut, ma ţe si-l' faţĭ, că avĕá intrata tu guvă.

7. Dĕ-atumţea armasi di lumĕa ḑiţi az-tr-azi tră drac: «aţél c-un c'ic'ór».
Tut tr-aestă ş-ŏ-aŭ ŏamin,-

Iacă, ce să fie, făcuĭ două animale lucru mare! se vor sperja toate celelalte animale ale tale şi (că) orĭ-unde le vor întîlni, se vor înfige prin găurĭ.

4. Dumnezeu rîse şi zise:
«Poftim de le zi să se rădice şi să umble!»
Chiamă dracul, se roagă de ele, da din coadă, se întoarce jur împrejur, cu vrăjĭ, cu drăciĭ, nimic! se mişcă piatra de jos, ca să se mişte şi ele? Draculuĭ îĭ venea cît p-aci sa pleznească în piele, ear luĭ Dumnezeŭ—sa-l fi văḑut,—îĭ rîdea chiar şi barba.

5. Ce se gîndi Dumnezeu atuncĭ? hai să înviem pe bivolul acesta pentru uşurarea omuluĭ (de nevoi).
«Maĭ drace, voi beşte dînsul, dacă vreĭ să învieze bivolul tău, mişcă-l cu piciorul şi zi-ĭ aşa:
«Scoală, dobitocule, să aĭ putere mare, gît puternic şi sa nu poţi vorbi».
Indată ce dracul zise aşa, bivolul se sculă în picioare imediat.

6. Acuma dacă vreĭ să înviezĭ şi pe lup, mişcă-l din picior şi zi-ĭ: scoala, lupule, ca să mănîncĭ pe stapînul tău.
Dracul, ca drac din vale (priceput) ce este, înţălese, că nu-ĭ lucru curat la mijloc şi înainte de a mişca şi zice cuvintele ce i s-au ordonat, săpa o groapă cît îl încăpu şi lăsă numaĭ o gaură pentru piciorul cu care era să mişte pe lup. Indata ce-l mişcă şi-ĭ zise «scoală, lupule, ca să mănîncĭ pe stapînul tău», sări lupul şi hap! îĭ prinse piciorul draculuĭ şi i-l curmă (înghiţi) de la genunchiŭ. L-ar fi mîncat cu totul, dar ce să ĭ facĭ, că intrase în gaură.

7. De atuncĭ rămase (obiceiul) ca lumea să zică despre drac pînă în ziua de astă-zi «acel cu un picior».

www.digibuc.ro

l'i, c-a dracluĭ maşĭ di lup nu l' treaţi, ma ĭu-l vĕadi, acaţă strèmatli. De-aŏá şi zborlu: «fuḑi ca di per di lup», că ĭu draclu anḑîreaşti i an'urzèaşti per di lup, perlu ş-l'a.

Tot din această cauză, cred oameniĭ, că draculuĭ numaĭ de lup nu-ĭ trece (ad. nu o poate scoate la capăt cu lupul), ci, unde îl vede, fuge depărtare de maĭ multe pogoane. De aci vine şi zicătoarea «fuge ca de păr de lup» de oare-ce, cînd dracul zăreşte saŭ miroseşte păr de lup, îşĭ ĭea lumea în cap (lit. părul îşĭ ĭea).

8. Dĕ-aestă multi casi ţîn ḑî'-lili di Crăc'ún per di lup în casă, s-nu v'ină daraţl'i di carcanḑal', tut nă sŏie di daráţĭ, di pinginescu casa.

8. Tot din acest motiv se obicĭnueşte, ca în zilele de Crăciun multe familiĭ să ţie păr de lup în casă, ca nu cumva să vie draciĭ de *carcanḑalĭ* un soiŭ de dracĭ şi să spurce casa.

XXX

Di ţe harlu ĕasti surdu?

1. Harlu ma naintĕa nu ĕará surdu, cum ĕasti-l tora, ma nă ḑuă l-pitricú Dumniḑă'ŭ, s-l'a súflitlu a unei nvĕasti, muşată, să-l l'aĭ caplu.

2. La caplu a córbîl'eĭ di nvĕastă, u plînḑéá nă tetă, că nvĕasta nfîşé doĭ fic'óriĭ, şi bîrbatlu al'éĭ, vin'i hîbarea, că murí.

3. Cîndu intră' harlu şi viḑú n'ila ţe s-faţi, l-tîl'e' ahîntă n'ila, că nu cutiḑa', si-l' bagă cuţutlu şi s-l'i l'a súflitlu, ma s-turnă' nîpóĭ la Dumniḑălu.

4. Aestu cum îl viḑú, îl' ḑîsi: «Iu i nvĕasta?»
«Dŏamne, gri harlu, ĕa şĕa ţe s-faţi. Mîrata nvĕasta, tu duca si-l' l'aŭ súflitlu, nfîşé şi feaţi doĭ fic'óriĭ; dĕ-altă parti, îl' vinirĕ hîbărli, că bîrbatu-su tu xeani, ĭu ará, li tĕasi ş-nîs. A casă, urfani, ţe cu saclu s-cafţî s-ŏ-arúţĭ nafŏará şi nu se-arucă. Soie ş-ŏamin', nŏ-ari vîră, afŏará

XXX

De ce moartea este surdă?

1 Moartea (Charon), înainte nu era surdă, cum este acuma, dar, într-o zi o trămise Dumnezeŭ, să ĭea sufletul uneĭ neveste, frumoase de tot (lit. frumoasă, ca să-ĭ ĭeĭ capul).

2. La capul nenorociteĭ neveste plîngea o mătuşă, căcĭ nevasta născu doĭ băeţĭ şi bărbatul eĭ, sosi ştirea, că muri.

3. Cînd intră moartea şi văzu nenorocirea ce se face, ĭ-a fost aşa de mult milă, că nu cuteză, să-ĭ bage cuţitul şi să-ĭ ĭea sufletul, ci se întoarse din noŭ la Dumnezeŭ (în cer).

4. Acesta îndată ce-l văzu, îĭ zise:
«Unde-ĭ nevasta?»
Doamne, grăi moartea, eată şi eată ce se petrece (lit ce se face). Beata de nevastă, ducîndu mă să-ĭ ĭeaŭ sufletul, născu (lit. fece) doĭ băeţĭ; pe de alta parte, îĭ sosi ştirea, că bărbatul săŭ, în străinătate, unde era, dete ortul popeĭ (lit. le întinse picioarele). In

www.digibuc.ro

dĭ-ună tétă ş-aţeá mŏaşi ş-fucîrŏan'i, că nŏ-ari tră nîsă s mică, nu z-da şi s-ag'ută ş-la altu. Carĭ si-l' lŏam şi súflitlu a l'irtàtăl'eĭ di nveastă, mintuiĭ: carĭ va li mutrească náturli, ţe vaĭ armînă după nîsă ?»

casă, sărăcie (aşa de multă), în cît cu sacul să cauţĭ să o aruncĭ afară şi (tot) nu se aruncă. Rude şi oamenĭ (de aproape) nu are pe nimenĭ, afară de o mătuşe şi aceea bătrînă şi săracă, în cît n-are pentru dînsa ce mînca, nu să dea şi să ajute şi pe altul. Dacă ĭ-aş fi luat sufletul bieteĭ (lit. repozateĭ) neveste, gîndiĭ: cine va îngriji de prunciĭ, carĭ vor rămîne după dînsa ?»

5. Dumniḑălu dipusi ḑĕánili nă ŏară, niură' şi l' dimîndă' a harluĭ, si s-afundă tŏ-amari şi s-l'-aducă dĕ-acló nă bizbil'e cît nă casă.

5. Dumnezeŭ încruntă din sprincene odată, se posomorî (lit. înoră) şi-ĭ ordonă morţii, să se afunde în mare şi să-ĭ aducă de acolo o stîncă cît o casă (de mare).

6. Harlu azbuiră' di nă ŏară, sĕ-afundà' tŏ-amari, cîrţîní bizbil'a din anúmira şi pînă s-ţî freţĭ ocl'il', na-lu ntră Dumniḑă'ŭ.

«Disíc-u !» ursí Dumniḑălu şi cîndu s-u disică, ţe s-află nautru ? Dŏaŭă v'eţurĭ, doĭ v'erni, ĭu bitĕá v'iĭ nauntru.

6. Moartea zbură dintr-o dată, se afundă în mare, trînti stînca pe umer şi pînă să-ţĭ frecĭ ochiĭ, eată-l în faţa luĭ Dumnezeŭ.

«Despic-o !» ordonă Dumnezeŭ.

Şi cînd o despică (în două), ce să găsească înăuntru? Două fiinţe, doĭ vĭermĭ, carĭ se mişcaŭ viĭ înăuntru.

7. «Carĭ mutrĕaşti tră v'éţurli aestri ? ntriă' Dumniḑălu.

«Tini ! Doamne !» gri harlu.

«Macă ĭo ş-nu altu, lo Dumniḑălu, ţe ţ-u lúcurlu a tàŭ, s-intrégh' şi z-vreĭ s-afli, ţe nu-ĭ dată să ştibă altu di mini?

«Cu cali, doamne !» gri harlu.

7. «Cine îngrijeşte de fiinţele acestea ? Intrebă Dumnezeŭ?

«Tu, Doamne !» grăi moartea.

«Dacă eŭ şi nu altul, reluă Dumnezeŭ, ce ţĭ-e treaba ta (ad. ce te amestecì), ca să întrebĭ şi să vreĭ să afli, ce nu-ĭ menit să ştie altul afară de mine ?»

«Just (ad. cu cale) Doamne !» grăi moartea.

8. Atumţĕa Dumniḑălu l-fĕaţi surdu şi-l pitricú pi har si-l' l'a súflitlu ali nvĕasti şi apoéa ursí z-bînĕaḑă pri loc, pînă va-l' v'ină mintĕa.

Pri loc, harlu intră' la un mînîstir şi fîţĕá huzmeti acló şi s-pîlicîrsĕá ḑuă ş-nŏapti la Dumniḑălu, tra s-lu l'artă şi s-lu mută dipri loc şi s-lŏalină nîpóĭ în ţer.

8. Atuncĭ Dumnezeŭ o făcu surdă şi-o trămise (pe moarte) să ĭea sufletul nevesteĭ şi apoĭ o condamnă să trăească pe pămînt, pînă îĭ va veni mintea. (ad. pînă va învăţa minte).

Pe pămînt, moartea se întocmi la o monastire, şi trăea acolo şi se ruga zi şi noapte la Dumnezeŭ, ca să-o ĭerte şi să-o suĭe earăşĭ în cer.

9. Carĭ tricură trei-ḑăţĭ di an'

9. După ce trecură treĭ-zecĭ de

www.digibuc.ro

di ðara ţe harlu bînă la mînistír, ca nîs ţe nu vrĕa, nă ḑuă igúminlu, l-pitricú tu hîsîbă' s-aducă cari şti ţe Acló ĭu z-duţĕá, ţe z-vĕadă? m-pîzari tută luméa s-triḑêá di nă parti, s-trĕacă ðispóti şi tuţi şiḑĕá, si nclíiná şi-lí lŏa uricíuněa.

10. Di tini, di mini, harlu, ţe vedĕá şi nŏ-avḑá, află', că aţél ðispóti, nu ĕara altu di cît un di náturli a mîrátîlíeĭ di nvĕastă, mŏartă tu nfişari.
Arîsi atumţĕa şi ḑîsi:
«Mari ţ-u ðoxa, Dŏamne!
Tu turnată, cîndu s-turnă la mînistír, ţe z-vĕadă? luméa tută avĕá işită s-pitrĕacă cama avḑitlu om dit loclu aţél, la amirălu si-lí híibă mîna ndrĕaptă.

11. Di tini, di mini, harlu află', că omlu aţél nu-ĭ altu di cît frátili al ðispótĭ.
Arîsi ĕară şi ḑîsi:
«Mari ţ u ðoxa, Dŏamne!»
Dumniḑălu lŏ-aclíimă' atumţĕa dĕ-adŏară n-ţer şi-lí ḑîsi:

12. E! ţe viḑúşĭ cît şiḑúşĭ pri loc? Nviţáşĭ minti?».
«Dŏamne! mari ţ-u ðoxa».
lí-gri harlu.
Al Dumniḑă'ŭ îlí fu níilă di har atumţĕa, îl líirtă' şi-l bîgă' nîpóĭ tu pîni, ma tră minti, tra s-nu s-arîdă ş-altă ŏară di faţi ţe fĕaţi ş-aŏá treĭ dăţĭ di anĭ, lŏ-alîsă' surdu.

13. Dĕ aestă omlu nu prindi si s-plîngă vîrăŏară di ţe-lí pitrĕaţi Dumniḑălu, că ţe-lí pitrĕaţi tră bunlu a luĭ u faţi. Acşiţi dŏáuli naturĭ, după ţe armásiră ŏárfîni, carĭ avḑí' un avút om ninfumilíát, li lo, li fĕaţi fuméalii şi li criscú dĕ-agíúmsiră ŏaminí mărĭ şi

anĭ din ceasul, ce moartea trăea la monastire, aşa cum nu dorea (ad. răŭ, greŭ de tot), într-o zi stareţul o trămise în oraş să aducă cine ştie ce. Pe cînd se ducea (lit. acolo unde se ducea), ce să vază? In tîrg toată lumea se da la o parte, ca să treacă arhiereul şi toţi şedeaŭ, se închinaŭ şi căpătaŭ binecuvîntarea.

10. De tine, de mine (ad. întrebînd pe unul, pe altul) moartea, care vedea şi nu auzĭa, află, că acel arhiereŭ, nu este altul de cît unul din pruncii nenorociteĭ neveste, moartă în naştere (ad. pe cînd năştea).
Rîse atunci şi zise:
«Mare ţĭ-e gloria, Doamne!»
La întoarcere, cînd se întorcea la monastire, ce să vază? lumea toată işise să trimită pe cel maĭ renumit om din acel loc, la împăratul, ca să-ĭ fie mînă dreaptă.

11. De tine, de mine, moartea află, că omul acela nu-ĭ altul de cît fratele arhiereuluĭ.
Rîse earăşi şi zise:
«Mare ţĭ-e gloria, Doamne!»
Dumnezeŭ o chĭemă atunci pentru a doua oară şi-ĭ zise:

12. «Eĭ! ce văzuşĭ cît şezuşĭ pe pămînt? Prinseşi minte?»
«Doamne mare ţĭ-e gloria!»
îĭ grăi moartea.
Luĭ Dumnezeŭ îĭ fu milă de moarte, o ĭertă şi o băgă earăşĭ în post, dar spre pedeapsă (lit. pentru minte) ca să nu se înşele şi altă dată de face ce făcu, acu treĭ-zecĭ de anĭ înainte, o lăsă surdă.

13. De asta omul nu trebuĭe să se plîngă nicĭ o-dată de ce-ĭ trămite Dumnezeŭ, că (tot) ce-ĭ trămite, pentru binele luĭ o trămite. Ast-fel, ceĭ doĭ pruncĭ, după ce rămaseră orfanĭ, auzind (de acestea) un bogat om, dar fără copiĭ, îĭ luă, îĭ adoptă de copiĭ şi-ĭ crescu pînă

www.digibuc.ro

avḑi'ţi tu loclu tut, acşiti cum nu vreai ag'ungă puté, carî s-lî bînă pîrinţil', ţe, şi z-vrĕa s-li nveaţă şi s-li prucupseascâ, nu putĕá.

Ş-aesti tuti.

ajunserâ marî şi renumiţî peste tot pământul, ast-fel cum n-ar fi devenit nicî odată, dacă le tráea părinţiî, carî, şi să fi vrut să-ĭ înveţe (ad. sa-ĭ instruească) şi să-ĭ procopseascâ, nu ar fi putut.

Acestea toate.

Auzit de la ţal Ḑimă Ḑimul'a, Samarina, Epir.

XXXI

Di ţe boïl'i vĕara l'-adună musca şi di ţe nu se arîspîndăscu oïli?

1. Erá vĕara, nă ḑuă duguröasă ş-caldă, dĕ-ardeá söarli nafŏară ca tu c'irĕáp.

Dumniḑălu tu eta ţĕa imná pri padi, adrát ca aúş şi viḑĕá ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ. Cîndu viḑĕá vîră strîmbîtati, mutrĕá cum di cum si-ndrĕagă şi carî s-nu putĕá, cavái di omlu strîmbu.

2. Acşiţi nă ḑuă lŏ-aciţă' cîldura tu cîmpu, di-l' curá asudorli pri faţă, că ḑiţĕáĭ, «dusi auşlu aestu, s-tuch'i di cîldură».

Ş-nă sĕati, un foc ţe-l ĕará, şi ţe-l' avĕá uscată grumazlu, di ḑiţĕáĭ, că «toröa crĕapă tră semnu ş-nişani mari».

3. Acló, ĭu z-diriná mîratlu dĕ-aúş, si-l' plînḑi n'ila, na ĭu astal'i un vîcár.

Aestu ĕará agun'isít, că-l fuḑí un boŭ şi mutrĕá s-lŏ-ag'ungă şi s-lŏ aducă, s-lu bagă tu vîcîrĕaḑă, ĭu se-a-umbrá ş-alanţî boi şi văţĭ.

4. Dumniḑălu l'-părú gh'ini, că dĕadi di nîs şi-l' ḑîsi:

ajunseră marĭ şi renumiţĭ peste tot pământul, ast-fel cum n-ar fi devenit nicĭ odată, dacă le tráea părinţiĭ, carĭ, şi să fi vrut să-ĭ înveţe (ad. sa-ĭ instruească) şi să-ĭ procopsească, nu ar fi putut.

Acestea toate.

Auzit de la ţal Ḑimă Ḑimul'a, Samarina, Epir.

XXXI

De ce pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul verei şi de ce nu se răspîndesc oile?

1. Era în timpul verei, o zi dogoritoare şi caldă, de ardea soarele afară ca în cuptor.

Dumnezeŭ în vremea aceea umbla pe pământ, transformat în bătrîn şi vedea ce-ĭ şi ce nu-ĭ. Cînd vedea vre o strîmbătate, (nedreptate) căuta în tot chipul să o dreagă şi dacă nu putea, vaĭ de omul strîmb (nedrept).

2. Ast-fel, într-o zi îl prinse căldura în cîmpie (Tesalia), de-ĭ curgeaŭ sudorile pe faţă că ziceaĭ, «se sfîrşi» (lit. duse) cu moşul acesta, se topi de căldură.

Şi o sete, un foc ce-ĭ era ş. ce-ĭ usucase gîtlejul, de ziceaĭ, că «acuşĭ plezneşte, spre minune!»

3. Pe cînd se chinuĭa sărmanul de bătrîn, ca să-ĭ plîngĭ de milă (ad. în mod lamentabil), eacă întîmpină pe un văcar.

Acesta era grăbit, fiind că îi fugi un boŭ şi căuta să-l ajungă şi să-l aducă, ca să-l bage în *văcărĕaḑă* [1]), unde şedeaŭ la umbră şi ceĭlalţĭ boĭ şi vacĭ.

4. Luĭ Dumnezeŭ îi păru bine, că-l întâlni (lit. dete de el) şi-ĭ zise:

[1]) *Văcărĕaḑă* este staulul boilor şi vacelor.

www.digibuc.ro

«Avḑî ncŏa re! Nu-n' daĭ nă ch'ic dĕ-apă, că va crep di sĕati?»

«Crech' ş-nu crech',» l'-u turnă' vîcarlu, «nu veḑi, că-n' fuḑí boŭlu? S-alás îo boŭlu, s-ţ-adúc aţîĕa apă?».

Şi nu vru, ne s-l'i da apă, ne s-l'-aspună, îu pŏati s-află,

5. Dumniḑă'ŭ ş-cîftă' di cali. N'arsi cît n'arsi şi da di un picurár, ţĕ-alîgá asudát ş-curmát, şi cu caplu discufut.

«Avḑî ncŏa», l'-ḑiţi Dumniḑălu, nu poţĭ si-n' daĭ nă ch'ic' dĕ-apă, că cripáĭ di sĕati?».

«Si-ţĭ daŭ» il'ḑiţi picurarlu, ma-n' fuḑiră oĭli, di nu ştiŭ cum va lĕ-adún tuti d-adún».

6. Şi picurarlu dusi ma nclo după nă mîgulă, îu ştĕa, că cură nă fîntînă, lo apă tu cic'ulă şi-l' dĕadi auşluĭ di biú şi di-şĭ astimsi sĕatĕa.

Atumţĕa s-turnă' Dumniḑălu, li vluisí oĭli şi lî dimîndă', s-h'ibă pravda Dumniḑăluĭ. Tu cilŏari vîră ŏară s-nu s-arîspînḑască şi s-nŏ-arîĕască.

7. Apoĕa ş-adusi aminti di vîcár şi-l blîstimă' şi-l' ḑîsi:

«Totna musca si-l' l'i adună boĭl'i vĕara, cîndu vaĭ ardă soarli şi cîndu vaĭ h'ibă cilŏari şi dugŏari mari, tra sĕalagă' vîcarlu cu limba scŏasă, ca acîţát di nafŏară».

8. Di aestă oĭli imnă tuti dadún, unăningă alantă şi vĕara, cîndu-ĭ cîldură ş-foc, ĕali sĕdună sun aumbrata tŏ-amiríḑŭ pînă frînḑi cilŏarĕa.

Tut tr-acşi a boĭlor lî da vĕara musca, di-şĭ l'a perlu şi fug, fug, canda sînt acî-

«Măĭ ascultă aci! Poţĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ (mĭ-e) să crep de sete?»

«Crepĭ şi (saŭ) nu crepĭ» îĭ răspunse văcarul, «nu vezĭ colea, că-mĭ fugi boul? să las eŭ boul, să-ţĭ aduc ţie apă?»

Şi nu vroi, să-ĭ dea apă, nicĭ să-ĭ spuie (arăte), unde poate găsi.

5. Dumnezeŭ îşĭ căută de drum. Mĭerse ce mĭerse şi întâlneşte (lit. dă) pe un păstor, care alerga asudat şi obosit şi cu capul descoperit.

«Ian ascultă încoace», îĭ zice Dumnezeŭ, nu poţĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ plezniĭ (ad. pleznesc) de sete?».

«Să-ţĭ daŭ», îĭ zice păstorul, dar îmĭ fugiră oile, în cît nu ştiŭ cum le voiŭ aduna pe toate la un loc (lit. împreună).

6. Şi păstorul se duse maĭ încolo după o măgură, unde ştiea, că izvorăşte o fîntînă, luă apă în căcĭulă şi-ĭ dete bătrînuluĭ de bău şi de-şĭ stinse setea.

Atuncĭ se întoarse Dumnezeŭ, le binecuvîntă oile şi le ordonă, să fie vita luĭ Dumnezeŭ. In căroare nicĭ o-datăsă nu se risipească şi să nu se răspîndească.

7. Apoĭ îşĭ aduse aminte de văcar şi-l blestemă şi-ĭ zise:

«In tot-dauna musca (de cal) să-ĭ adune (ad. gonească) boiĭ vara, cînd va arde soarele şi cînd va fi căroare şi dogoare mare, ca să alerge văcarul cu limba scoasă, ca un posedat.

8. De asta oile umblă toate împreună, una lîngă alta şi vara, cînd e cald şi foc, ele se strîng supt umbră *în amerîḑŭ* [1]) pînă se potoleşte căroarea.

Tot pentru asta, pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul ve-

[1]). *Amerîḑŭ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mĭezul zilei.

www.digibuc.ro

ţáţĭ di ţivá draţĭ şi mîratlu di vîcár alagă-alagă, ca laĭu ş-corbu, s-l'-apréaduna tu v'ia a cîlŏáril'eĭ şi creapă di sĕati, ca el ţe nu va.

De aestă tu cîmpu Dumniḑalu, nŏ-alîsă' di cît maşi în doaŭă fintî'n'.

reĭ, de-şĭ ĭeaŭ lumea în cap, şi fug, fug, parcă sînt posedaţi de ceva dracĭ şi sărmanul de văcar aleargă, aleargă, ca un nenorocit (lit. negru şi corb), sa-ĭ adune în mĭezul caroareĭ şi crapă (suferă) de sete, aşa cum nu doreşte.

De asta în şes (în Tesalia) Dumnezeŭ nu lăsă de cît numaĭ cîte-va fîntînĭ.

(Cules din Mălăcaşĭ, Tesalia.)

XXXII

Di ţe turma-ĭ pîscută di cîn'?

1. Dumniḑălu tu eta aţĕă, cîndu tuti búnili ĕará pri loc, bînă ş-nîs îm padi.

Tu nă ḑuă chiirú caléa şi işí tu vulŏaga unéĭ pidúrĭ grĕaŭă; acló deadi di un picurár, ţe-ş pîştéa turma. Al Dumniḑă' l'-eará sĕati şi-l' cîftă' a picurarluĭ si-l' da nă chiic, de-apă, si-şĭ astinga seatea. Picurarlu l'-ḑîsi, că nŏ-ari tu buclă.

2. «Du-ti ş-l'a di la fîntînă! ḑîsi Dumniḑalu.

«Fîntîna, aúş, i diparti, ḑîsi picurarlu.

«Las'- s-h'ibă!

«Las' s-hiibă, ma v'ini luplu di-n' mîcă turma toată, cari s-ŏ-află síngură.

«Nu ţ-u fricá, ḑîsi Dumniḑălu, că ţ-ŏ-avegl'u ĭo.

«Macă-ĭ acşíţi, adapsi picurarlu, mi duc. Ma s-mutreşti un lucru: carĭ z-v'ină luplu, si-l' daĭ maşi un numal'u, ma nsus nu, ca acşí aém zbor».

«Gh'ini! ḑîsi Dumniḑă ŭ.

3. Picurarlu lo bucla din a númira şi calea, caléa, dusi la fintîna.

XXXII

De ce turma ĭe păscută de cînĭ?

1. Dumnezeŭ în vremea aceea, cînd toate fericirile (lit.—lucrurile—bune)eraŭ pe pămînt, trăea şi el pe pămînt (lit. jos).

Intr-o zi pĭerdu drumul şi eşi în pajiştea uneĭ păduri grozave; acolo întîlni pe un pastor, care îşĭ păştea turma. Luĭ Dumnezeŭ îĭ era sete şi-l ceru păstoruluĭ, să-ĭ dea un pic de apă, ca să-şĭ potolească (lit. stingă) setea. Păstorul îĭ zise, că nu are în *bucă*.

2. «Du-te şi ĭea de la fintînă! zise Dumnezeŭ.

«Fîntîna, moşule, este departe, zise păstorul.

«Las să fie!

«Las' să fie, dar vine lupul şi-mĭ mănîncă turma toată, dacă o găseşte singură.

«Să nu-ţĭ fie frică, zise Dumnezeŭ, căcĭ ţi-o păzesc eŭ.

«Dacă-ĭ aşa, adaose păstorul mă duc. Dar să bagĭ de seamă un lucru: Dacă vine lupul, sa-ĭ daĭ numaĭ o vită, mai mult (lit. maĭ sus) nu, căcĭ aşa am convenit».

«Bine! zise Dumnezeŭ.

3. Păstorul luă *bucla* [1]) pe umăr şi apucînd pe drum, mĭerse la fîntînă.

[1]) *Bucla*, este un vas de lemn, în care se pune apă saŭ vin.

www.digibuc.ro

Cît fuḑí nîs, na-l şi másturu-Cola.

Ştiĭ tu chĭirolu aţél cînĭ nu ĕará, tufechĭi nu ĕara, ţivá nu ĕara. Ţe ĕara? maşĭ omlu şi cĭumaglu cu ţe puteáĭ stĕ-avegl'i di unä şi de alantă. Di astă picurarl'i avĕá ligătură cu luch'l'i ditşirĕaoa lor, s-lĭ da n-duă citi un numál'ŭ şi s-nu lĭ facă arä'ŭ tu turmă.

4. Luplu, ma cupísí, l'-cîfta' numal'lu zburî't a picurarluĭ.

Dumniḑălu l'-tĕasi un mĭel, ma luplu cu caplu nsus, necă vru si-şĭ tŏarnă ocl'il' pri nîs. El vrĕa birbéc.

«Birbéc vreĭ, birbéc s-ţi dăm», ḑîsi Dumniḑa'ŭ.

5. Acşiţi Dumniḑălu acaţă un birbéc g'one şi «sîîî!» l-sîrgl'aşti pri lup. Birbeclu di nă ŏară s-tĕaţi cini şi udreptu pri lup si-l din'icä. Cîndu viḑú luplu, că n-loc nîs smică pri bîrbéc, aestu mutrĕaşti s-lu din'icä, aŏá feáţiră alanţî.

6. Di ŏara ţea s-curmă' ligătură dintră luch' ş-picurári şi oîli lĕ-avĕagl'i cîn'l'i.

Picurarlu, cîndu s-turnă' cu apa şi viḑú, că auşlu aţél ţe nu ĕara altu di cît Dumniḑă'ŭ, l'-deadi soţ, harao mari.

Indată ce se duse dînsul, eată-l şi meşterul-Nicola (ad. lupul).

Ştiĭ în timpul acela cîĭnĭ nu ĭereaŭ, puştĭ nu ĭereaŭ, nimic nu era. Ce era? numaĭ omul şi ciomagul cu care puteaĭ să te păzeştĭ de una şi de alta. De asta păstoriĭ aveaŭ legămînt cu lupiĭ din domeniul lor, să le dea pe zi cîte o vită şi să nu le facă răŭ în turmă.

4. Lupul, dacă veni, îĭ ceru (moşuluĭ) vita convenită cu păstorul.

Dumnezeŭ îĭ întinse un mĭel, dar lupul dîrz (lit. cu capul în sus), nicĭ nu vroi să-şi întoarcă ochiĭ asupra-ĭ. El poftea berbece.

«Berbece, poftéştĭ, berbece să-ţĭ daŭ», zise Dumnezeŭ.

5. Aşa Dumnezeŭ prinde un berbece şi «sîîî!» îl azmute asupra lupuluĭ. Berbecele dintr-o dată se făcu cîine şi (sări) drept în contra lupuluĭ, ca să-l sfîşie (lit. să-l dumice). Cînd văzu lupul, că în loc ca el să mănînce pe berbece, acesta caută să-l sfîşie, p-aci ţĭ-e drumul.

6. Din acel moment se curmă legămîntul dintre lupĭ şi păstorĭ şi oile le păzesc cîĭnĭĭ.

Pastorul, cînd se întoarse cu apa şi văzu, că acel bătrîn, care nu era altul de cît Dumnezeŭ, îi dete tovarăş, s-a bucurat mult.

Avela, Epir.

XXXIII

Caléa láptiluĭ.

1. Un h'il'ín nă ŏară, acló l bîgă' zarzavúlĭ, si z-ducă s-ură di la nun-su,—s-facă arä'ŭ la omlu a luĭ, ca luplu tu sirĕaŭă.

Ţe faţi nîs? N'arḑi la cîşarĕa nun - suĭ şi si-l' ură

XXXIII

Calea lactee

1. Un fin o dată, (acolo) îl îndemnă dracul, să se ducă, să fure de la naşul său,—să facă răŭ la omul luĭ, ca lupul în domeniul său.

Ce face dînsul? Mĭerge la stîna naşuluĭ său şi haĭ! să-ĭ

www.digibuc.ro

láptili ! şi ţe z-veḑi ? afla' ŏara, cîndu tuţĭ cîn'l'i durn'á şi aţél' ţe lŏ-aduch'iră, niţi loalîtrară, că-l cunuşteá di tot-na.

2. După ţe-şĭ umplu ch'el'li denga, li ncîrcă' gh'ini-muşát, ş-lo ɣumarlu di cîpestru şi aŏá te-am !
Dumniḑalu ţe nuştii ţe-ĭ somnul ḑuă ş-nŏapti şi ţe nŏ-alasă ţivá niviḑută, cum viḑú liĕaţa aesta,—cumbarlu s-fură di la nun, — tu ŏară pitricú un angh'il si-l' vĕarsa láptili dit ch'el'.

3. Angh'ilu, ma drîcós di Dumniḑă', ţe-ş ḑisi : d-ĭu si-l versu acşi tut di nă oară, ma gh'ini puţi'n cîti puţi'n, si s-află ş-torlu mîni, cari-l fură'.

4. Acşí nis şi-l' faţi dŏaŭă guvicĭ maşĭ cît s-cură láptili puţi'n cîti puţi'n' că pînă z-ducă acasă cumbarlu, láptili tut si stricură' dit ch'el'.
Diminĕaţa, sculînda nunlu, vĕadi, că gileţli ş-tálarl'i sun gol'. Caftă ncŏa, caftă nclo, ntreabă un, ntrĕabă alantu, picurárĭ, cîn', ţivá ! Vîră nu ştea ţe s-fĕaţi láptili. Cîndu easi puţi'n ma nclo, veadi caléa, c-algh'aşti di lapti.
«Lŏ aciţa'm furlu», ḑisi el, «aŏá lŏ-avém». Ahi't şi nu ch'ari ch'iró, ma s-lia caléa-caléa dupu urma láptiluĭ virsát şi ag'unḑi pînă la casa h'il'inluĭ. «Bre! si-l mîcă luplu, si-l mîca el acló ! ..»j-ḑisi nis n'irát şi cuduit, «cumbarlu-n' s-ŏ-adră' muşutĕaţa aesta ?». Nu-l' vinĕá si s-umplă, cum cumbarlu s-fură di la nun, ĭuvaşiuvá !

5. «Bună-ţĭ ŏară, cumbare ?».

fure laptele ! şi ce să vezĭ ? nimeri (lit. afla) ceasul cînd toţĭ cîinii dormîau, ear aceĭ carĭ îl simţiră (ad. carĭ prinseră de veste), nicĭ (îl) latrară, căcĭ îl cunoşteaŭ de totdauna.

2. După ce umplu pĭeile (burdufurile) pe deplin, le încărcă frumos, îşĭ luă măgarul de căpăstru şi p'aci ţi-e drumul.
Dumnezeŭ, care nu ştie ce-ĭ somnul ziua saŭ noaptea şi care nu lasă nimic nevăzut, îndată ce văzu ticăloşia aceasta,—ca finul să fure de la naş—la moment trămise pe un înger să-ĭ vĭerse laptele din pieĭ.

3. Ingerul, maĭ al draculuĭ de cît Dumnezeŭ, ce-şĭ zise (în sine :) de unde (ad. în) loc să-l vĭers aşa tot dintr-o dată, maĭ bine puţin cîte puţin, ca să se afle mîne şi urma celuĭ, care îl fură.

4. Ast-fel el (zise) şi-ĭ face două găurĭ numaĭ cît sa curgă laptele puţin cîte puţin, în cît, pînă să meargă finul acasă, laptele tot se strecură din pĭeĭ.
Dimineaţa, sculîndu-se naşul, vede că *găleţile* şi putinele sînt goale. Cerceteaza încoace, cercetează în colo, întreabă pe unul, întreabă pe altul, pe păstorĭ, cîinĭ, nimic ! Nimenĭ nu ştiea ce se facu laptele. Cînd ĭese puţin maĭ încolo, vede, ca drumul albeşte de lapte.
«Îl prinserăm pe hoţ», zise el, «aci îl avem». Apoĭ nu pĭerdu timp, cĭ apucă drumul după urma lapteluĭ vărsat şi ajunge pîna la casa finuluĭ. «Maĭ ! să-l mănînce lupul, să l mănînce pe el acolo! (ad. fire-ar al draculuĭ,să fie)», îşĭ zise dînsul mirat şi nedumerit, «finul sa-mĭ fi facut isprava (lit. frumuseţea) aceasta ?». Nu-ĭ venea să crează, cum finul să fure de la naş, cu nicĭ un chip !

5. «Bună ziua, finule!»

www.digibuc.ro

«Ghiini vinișĭ», sĕ-astrapsi cumbarlu unã ș-unã mprostu, ca țel cu musca pri nari, «țe hîbă rĭ, nune? țe vimtu te aduți pri la noĭ?» Cumbarlu mutreá s-u chiară calea.

«Cumbare, cumbare, ĭo nu viniŭ trã șidĕari, ma știĭ cã va ŏ-aspîrdém cumbirilia?

«Aha! cã țe, nune?

«Cã țe? ti fați, cã nu știĭ, cã țe? c-adrășĭ mușutĕața la omlu a tãŭ, ca luplu tu sirĕaŭă, am cã țe!».

«A! nune, nunee! nu scŏati foc din gurã, cîndu ĭo nu ni-am hîbari di țivá. Ea spuni-ni ș-amia, țe easti?».

6. Atumțĕa nunlu lĭ dîsi «țe-ĭ ș-cum», ma cumbarlu nu vrĕa s-avdă ĭuvașĭuvá, «haşa, ș-haşa!» sĕ-acițá di stĕali, canda ĕara apă di liturvʻie. Atumțĕa nunlu lu scŏasi di-li aspusi torlu alîsát di lapti, țe ninga s-cunuștĕá și-lĭ dîsi:

«E, cumbare, ș-tora vreĭ s-ni baḍi vʻilĭi la ocl'i? luplu l-vidém și urma lĭ-cîftă'm, faţĭ tini.

7. Ma viḍú cumbarlu, cã sĕaciță' tu praşĭ, tîcú și-lĭ ciḍú baiδón si-l l'artă: «io u feciŭ, tini s-nu u faţĭ, nune!» lĭ dîsi el, «ved ș-io, cã fuĭ tihʻiláiŭ cu uriteața țĕ-adrái, ma lucru țe s-fĕați, s feați».

8. Țe vrĕa lĭ-adară ș-nunlu, cã lŏ-alisă' si-ș ŏ-afla di la Dumniḍa'ŭ și trã semnu armasi de-atumțĕa láptili virsát și niuscát, cã ș-azĭ tr-azĭ îl veḍi, de-ațeá sĕ-acl'amă: *calĕa làptiluĭ.*

«Bine venișĭ (ad. bun sosit), sări dintr-o data finul în picioare, ca cel cu musca pe nas, «ce veste, naşule? ce vînt te aduce pe la noĭ?» Finul cerca s-o încurce (lit. să peară, încurce drumul).

«Finule, finule, eŭ nu venii să şez, ci știĭ, cã vom strica cumetria?

«Eĭ, da de ce, naşule?

«De ce? te facĭ, cã nu știĭ, Fiind-cã făcușĭ isprava (rea) la omul tãŭ, ca lupul în domeniul sãŭ, de asta (lit. căcĭ de ce alta!).

«Naşule, naşule, nu scoate foc din gurã, cînd eŭ n-am habar de nimic. Ean spune-mĭ și mie, ce este?».

6. Atuncĭ naşul ĭĭ zise «ce-ĭ și cum», dar finul nu vrea să audă (de aşa ceva) cu nicĭ un chip, ci nega mereŭ! par-că ar fi apă (curată, ca apa) de prescure. Atuncĭ naşul îl scoase și-ĭ arătă urma lasată de lapte, care încă se cunoştea și-ĭ zise:

«Eĭ, finule, și acuma vreĭ să-mĭ puĭ ochelarĭ la ochi? pe lup îl vedem și urma ĭĭ căutăm, facĭ tu.

7. Dacă văzu finul, că se prinse în praşĭ, tăcu și-ĭ ceru pardon, să-l ĭerte: eŭ o facuĭ, tu să nu o facĭ, naşule» ĭĭ zise el, «văd și eŭ, că fuĭ ticălos cu fapta urită ce făcui, dar lucru ce se facu, se facu».

8. Ce era să-i facă și naşul, îl lăsă să-și o afle de la Dumnezeŭ (ad. în plata Domnului) și drept minune rămase de atuncĭ laptele vărsat și neuscat, în cît și azĭ îl vezi, de aceea se numește: *calĕa làptiluĭ*: calea lactee.

XXXIV

Di țe ursa nŏ-ari cŏadă?

1. Șirĕata di vulpi, viḍi'ndaluĭ dipri nă ḍĕană' cã un piscár

XXXIV

De ce ursul n-are cŏadă

1. Vicleana de vulpe, văzînd depe o colină, cã un pescar

www.digibuc.ro

vinĕá n-calár, cu calu ncărcát cu doăŭă cuşórĭ di peştí, aĭ, il' til'é caléa, s-tĕasi m-padi şi s-fĕaţi psŏah'i.

Piscarlu ma u viḑú, o lo ş-u bîgă pri sumár, s-ŏ-aducă acasă, s-u bilească, tra s-l'-adară ch'aléa gună a mul'ari-saĭ.

2. Aestă, un cîti un, aciţă' di-l' arcă' peştil' dit cuşori şi cîndu viḑú nîsă, că l'-ag'ungu, s-arucă' pri la cipul'i mpadi şi caléa-caléa nipóĭ, l'-adună' peştil' tuţĭ şi l'-adusi s-l'i mîcă tu lujár.

Acşí nîsă, tră nîscînti ḑili, ngustá, prînḑá, mirindá şi ţiná maşĭ peştĭ şi nu z-duţéá dip avinari, că nŏ-avéá ananghi.

2. Aceasta, începu să arunce peştiĭ din coşurĭ, unul cîte unul şi cînd văzu dînsa, că-ĭ sînt destuĭ (lit. că-ĭ ajunge), se aruncă pe la coada caluluĭ jos şi mergînd de alungul drumul străbătut (lit. şi calea-calea înapoi), adună toţĭ peştiĭ şi-ĭ duse să-ĭ mănînce în vizuina sa.

Aşa ea, în timp de cîte-va zile, gusta dimineaţa, prînzea, *merinda* şi cena numaĭ peştĭ şi nu se ducea de loc la vînat, căcĭ n-avea necesitate.

3. Nă ḑuă trĕaţi baḑara di ursă prĕ-acló, ş-u vĕadi cum ş-alinḑéá búḑili.

«Nu ti ntreb, cumbară, ţe mîţĭ aţia, l'-ḑisi ursa ?

«Am ţe s-mîc, nună, ĕa acşiţi ş acşiţi, nişti peşti, l'-u turnă' şirĕata di vulpi.

«Am d-ĭu l'-aflášĭ tini peştil', că după cîti ştiŭ, ne tată-tu, ne mă-ta nu erá piscárĭ ? tra s-h'iĭ ş tini ?

3. Într-o zi, trece nespălatul (bădăranul) urs p-acolo, şi o vede cum îşĭ lingea buzele.

«Te aş întreba, fino, ce mănîncĭ acolo, îĭ zise ursul ?

«Da, ce să mănînc, naşule (arom. naşe) eacă aşa şi aşa, nîşte peştĭ, îĭ răspunse vicleana vulpe.

«Da, de unde îĭ aflaşĭ tu peştiĭ, căcĭ după cîte ştiŭ, nicĭ tatăl tăŭ, nicĭ mama ta nu eraŭ pescarĭ, ca să fiĭ şi tu ?

4. «Acşi-ĭ, nună, ma fŏaméa ţe nu ti nvĕaţă s-faţi ? Carĭ mi strĕasi fŏaméa şi nŏ-aveám ţe z-bag în gură, si-nĭ l'aŭ súflitlu cu bunlu, acló ĭú şideám tu márḑinĕa dĕ-arĭú, cu coada tu apă, nu ĭu s-adunară peştil' s u mîca şi cîndu u trag nă ŏară, ţe zveḑĭ ? furtiĭ di peşti scoşŭ.»

4. «Aşa-ĭ naşule (ar. naşe), dar foamea ce nu te învaţa să facĭ ? Dacă mă apucă foamea şi nu aveam ce să bag în gură, ca să-mĭ ieaŭ sufletul cu binişorul (ad. ca sa-mi împac, astîmpăr sufletul), pe cînd şedém la malul riuluĭ, cu códa în apă, eacă se adunara peştiĭ, să o mănînce şi cînd o trag o dată, ce sĕ vezĭ ? poverĭ de peştĭ scoseĭ».

5. Ursa avĕá ş-nîsă atumţĕa nă cŏadă marĭ, ş-muşată, ma marĭ ş-cama muşată şi dĕ a vúlpil'eĭ.

«Am ĭo, ntribă' nîsă, vaĭ

5. Ursul avea şi el p'atuncea o coadă mare şi frumoasa, maĭ mare şi maĭ frumoasă şi de cît cea a vulpeĭ.

«Dar, eŭ întrebă el, voiŭ

www.digibuc.ro

pot ş-ïo sĕ-acáţ, cara s-mi duc?

«Cum s-nu poţï, sor? Carï vreï s-acáţï cu cama lişurĕaţă, du-ti di cu seară şi nh'iḍı-u tu apă şi aştĕaptă pînă dimineăţa şi si ştiï, că vaï acáţï fără de-altă».

6. Ursa, ca ch'irută, ş-lo mintĕa la c'ic'ŏari şi haï! l-arï'ŭ sĕ-acaţă peşti cu cŏada!

Carï u bĭgă' tŏ-arï'ŭ, nu s-minä' dip pînă dimnĕaţa, acşí cum u nviţă' vulpĕa ţĕa minc'unŏasa.

Erá n'aḍă ĕarnă, di fiţĕá n-arcŏari ş-un frig, că crípá ch'étrili di ḍer şi di virvér.

Acşí, că cŏada a budălŏan'il'eï di ursă, ngl'iţă' tŏ arĭŭ şi cîndu trapsi dimnĕaţa si scŏată peştil', ţe s-pată? Cŏada-l si curmă' ditú arădăţină.

Şi tră aestă, dĕ-atumţĕa ursa amasi fără cŏadă, că nŏ-avú minti şi că lotră buni zbŏărili a li şiĕată di vulpe.

putea şi eŭ să prind, dacă mă voï duce?

«Cum să nu poţï, sorioară? Dacă vreï să prinzï cu maï mare uşurinţă, du-te de cu seară şi înfige-o în apă şi aşteaptă pînă dimineaţa şi să ştiï, că veï prinde fară doar».

6. Ursul, ca un prost, îşï luă mintea la picioare (ad. porni fără să raţioneze de loc), şi haï! la rîŭ să prinză peştï cu coada!

Dacă o băgă în rîŭ, nu se mişcă de fel pînă dimineaţa, aşa cum îl învăţă vulpea cea mincinoasă.

Era pe la mĭezul ĭernĭï în cît făcea un frig, de crăpaŭ pĭetrele de ger şi de vifor. Ast-fel în cît coada prostuluï de urs, îngheţă în rîŭ şi cînd trase dimineaţa să scoată peştï, ce i se întîmplă? coada i se curmă din rădăcină.

Şi pentru aceasta, de atuncea ursul rămase fară coadă, căcï n-avu minte şi că consideră de bune vorbele vicleneï de vulpe.

Cules din Veria, Macedonia.

www.digibuc.ro

POEZIĬ POPULARE LA AROMÎNĬ

www.digibuc.ro

POEZIĬ POPULARE LA AROMÎNĬ

Sie (die Poesie) lebte in Ohr des Volks, auf den Lippen und der Harfe lebendiger Sänger; sie sang Geschichte, Begebenheit, Geheimniss, Wunder, und Zeichen: sie war die Blume der Eigenheit eines Volks, seiner Sprache und seines Landes, seiner Geschäfte und Verurtheile, seiner Leidenschaften und Anmassungen, seiner Musik und Seele.» Herder, Allg. Werke, Zweiter Band, Volkslieder p. 61.

Poeziile populare se numesc la aromînĭ:

cîntic, pl. *cî'ntiţi.*

apoĭ:

cîntic di vrĕare (cîntec de amor),
cîntic dî xĕane (cîntec de străĭnătate),
cîntic di numtă (cîntec de nuntă),
cîntic vecl'u, (cîntec bătrînesc)
mirv'ulŏav'i saŭ) bocete
cîntic di mortu)
cîntiţi fureşti saŭ *căpităneşti* (cîntece haĭduceştĭ)
cîntîclu al x etc. etc.

Pentru a exprima cîntarea, se zice:

Ind. *cîntu* (cînt).

Pentru a cînta cu instrumentul se întrebuinţează verbul:

bat saŭ *cîntu.*

d. ex. *bat cu fluĕara* (cînt cu fluerul)
bat cu flauta (cînt cu flautul) etc.

Tot acest verb se întrebuinţează pentru a exprima cîntarea păserilor, aşa se zice: *pul'i bat* (păserile cîntă). Se zice însă şi: *pul'i cîntă*, dar maĭ rar.

www.digibuc.ro

Indemnul de a cînta:

l'a un cîntic,
acaţă un cîntic,
ḑi un cîntic,
cîntă un cîntic
} cîntă un cîntec

saŭ simplu: *ḑi-l'-u* (zi-ĭ-o!)

A produce cîntece se zice:

scŏală cîntic (scoală cîntec, creează cîntec).

Apoĭ: *l'i sculară cîntic* (i se facu cîntec, fie în bine, fie în răŭ.

scŏate cîntic (creează cîntec).
adară cîntic (idem).
mută cîntic (idem).

Cînd cine-va cîntă frumos, se zice:

cîntă, di dipuni pul'i di pri arburĭ.

(cîntă, în cît ceboară păserile de pe arborĭ);

ángh'il'i dipuni

(îngerii coboară);

ca birbil'ŭ cîntă

(cîntă ca o privighetoare);

ma pri bŏaţi-l' (pe vocea luĭ, adică îţĭ vine să jurĭ pe vocea luĭ, atît e de frumoasă, într-atîta o doreştĭ). Tot aşa:

ma pri cînticu-l'! (pe cîntecul luĭ!)

D-ĭu u scŏati ahtari bŏaţi?

(de unde o scoate aşa voce frumoasă?)

s-avḑi bŏaţĕa-l' şi z-ḑiţĭ ţe-ĭ aestă?

(să auzĭ vocea-ĭ şi să zicĭ uĭmit:—ce-ĭ asta?)

si staĭ s-lo-asculţî şi altă nu!

(să staĭ să-l asculţĭ şi alta nu).

Z-bîtú hŏara di cîntare-l' (S-a zguduit satul de cîntarea luĭ, aşa frumos, aşa cîntec a cîntat).

S-nu tî saturĭ di ascultari.

(Să nu te saturĭ ascultînd);

Lŏ-adară cî'nticlu (îl drege, ştie să producă efect cîntînd).

www.digibuc.ro

hari di la Dumniḑă'ŭ ĕasti cîntarĕa.

(Cântarea—ad.: a cînta frumos—este dar de la Dumnezeŭ).

L'-cîntară ḑînîli n-treĭa sĕară.

(Îĭ cîntară zînele a treia sară) se zice pentru cine are darul de a cînta frumos.

Notă.—Se face aluziune la cele treĭ parce, carĭ după credința populara, vin în a treia sară, după naşterea cuĭ-va, şi-ĭ menesc soarta vieţeĭ.

Il mŏari cînticlu (Îl moare cîntecul) cînd cine-va cîntă, ţiind vocea mult timp, fără să adie.

Cînd cine-va nu cîntă frumos, se zice:

cîntă ca di la stĕarpe.

(cîntă, aşa cum se cîntă la — oile — sterpe), adică prost de tot.

Notă.—Această zicătoare s-a născut din observarea, că doar păstoriĭ carĭ păzesc şi pasc oile cele sterpe, ar fi cam proştĭ şi nepricepuţĭ la cîntat.

S-ţ-astúchĭ' urécl'ili cîntă.

(cîntă, în cît îţĭ vine să-ţĭ astupĭ urechile);

s-lŏ-avḑî şi s-faţĭ náparte.

(Auzindu-l, să apucĭ încolo, în a parte), adică, îţĭ vine să fugĭ, cînd el cîntă.

Tĕ-acaţă n'irlu, cîndu cîntă.

(Îţĭ curge mirul—ad. mucĭĭ de la nas—cînd cîntă).

Ţi si tŏarnă màţîli, cîndu cîntă nîs.

(Ţi se întorc maţele — adică: te scîrbeştĭ, — cînd el cîntă).

Ḑî cînticlu aţél, ţe te agunirĕ di la numtă. (Zi cîntecul cel din cauza căruia te aŭ gonit de la nuntă) se zice cuĭ-va, care nu ştie să cînte, care cîntă din cale afară prost.

Cî'nticlu aţél marli.

(Cîntecul cel mare), adică a cînta un cîntec fără început şi fără sfîrşit, a cînta alandala, orĭ ce-ĭ vine în gură.

Cî'nticlu aţél di dup-alantu.

(Cîntecul cel de după cel-lalt), adică nicĭ unul şi orĭ-care.

www.digibuc.ro

Caθi un ş-cî'nticlu.

(Fie-care cu cîntecul), adică asurzeală mare, mare zăpăceală, cînd fie-care cîntă cu cel mai mare dezacord.

Il trĕămură (îl tremură), se arată prin această expresiune modul particular de a cînta, modulînd vocea în tot felul.

Cî'nticlu nŭ-ari domnu.

(Cîntecul n-are stăpîn), aşa se zice, pentru a arăta mobilitatea perpetuă, la care este supus cîntecul, menit să se schimbe în trecerea sa din gură în gură.

L-cîntă.

(îl cîntă, adică : îl încîntă, îl sfătueşte, îl ademeneşte, îi bate capul.

S-ţî cîntă preftul după urĕacl'i.

(Să-ţi cînte preotul după ureche), adică să mori.

Notă. — Cînd moare cine-va, înainte de a fi mutat din casă, vine preotul şi citeşte diferite rugăciuni. El citeşte stînd la capul reposatului.

S-ţî cîntă preftul la cap şi hog'a la c'ic'ŏare.

(Să-ţi cînte popa la cap şi hogea la picioare).

N'i si cîntă.

(Mi se cîntă), adică am poftă de cîntat. Tot aşa:

Nu-n' si cîntă (nu mi se cîntă).

Cîntarĕa şi g'ucarĕa, j·va mîcarĕa şi bĕarĕa.

(Ca să cînţi şi să joci, se cere (trebuie) mîncare şi băutură).

Pînă nu-l' si cîntă di nauntru nu z-duţi cî'nticlu.

(Pînă nu se cîntă din năuntru—adică : pînă cînd nu eşti dispus,—nu merge cîntecul).

Cînd cine-va arată uşurinţa cu care ştie el să isprăvească o afacere, zice :

îl' cîntu un cîntic şi s-faţi (îi cînt un cîntec, şi se face, se sfîrşeşte afacerea).

Ca să arătăm cui-va, că sîntem în stare să-l silim să facă chiar imposibilul, îi zicem :

Va-l faţi şi vaĭ ḑiţi şi un cîntic vurgărescu.

(Aĭ să faci—cutare lucru—şi aĭ să zici, să cînţi chiar un cîntec bulgăresc).

www.digibuc.ro

Cîntat şi discîntat.

(Cîntat şi descîntat), se întrebuinţează în acelaş senz, ca şi expresiunea romînească: *trecut prin ciur şi prin dermon.* De asemenea: om care a fost luminat în tot felul asupra unuĭ fapt, uneĭ afaceriĭ etc; om priceput în suptilităţĭ.

îl' bati a vĕară.

(îĭ cîntă a vĕară), adică îĭ merge bine de tot.

s-lța și vîcarlu.

(să ĭea şi văcarul), se zice, cînd cine-va a cîntat şi nu maĭ vrea să sfîrşască cîntecul.

Adunarea cîntecelor populare la Aromînĭ este tot ce poate fi maĭ anevoĭos. Culegerea lor la petreceri, din experienţă am constatat, că nu poate fi fructuoasă. Tot folosul ce poate trage cine-va din asemenea petreceri, e să noteze începutul cînteculuĭ, şi apoĭ să se intereseze cine-l cunoaşte cîntecul întreg, ca a doua zi să-l transcrie complect. Cauza, pentru care culegerea cîntecelor aromîneştĭ e anevoĭoasă, este că la Aromînĭ nu sînt cîntăreţĭ de profesiune, carĭ să înmagazineze în memoria lor această comoară. Sînt numaĭ anumite persoane, maĭ cu seamă femeĭ, recunoscute de bunĭ cîntăreţĭ, carora trebuĭe să te adresezĭ în această privinţă; dată fiind timiditatea acestor persoane, neîncrederea ce le inspiră ceĭ carĭ se ocupă cu adunarea acestuĭ material—şi a orĭ-ce fel de material folkoristic,—maĭ ales cînd colectorul nu face parte din tribul lor şi nu trăeşte în felul lor de viaţa, greutatea adunăriĭ cîntecilor populare, devine şi maĭ anevoioasă.

La adunarea cîntecelor mi s-a întîmplat următorul fapt, să mă adresez la neveste maĭ tinere, recunoscute de bune cîntăreţe, ca să-mĭ spuĭe ceva cîntece. Se înţelege, că în urma staruinţelor mele, aŭ trebuit să renunţe la sfiala lor şi la obicĭnuitele preîntîmpinărĭ de: eŭ nu maĭ ştiŭ cîntece, le am uĭtat, altă-dată am ştiut dara acuma nu ştiŭ, etc. şi să vrea cu dinadinsul să-mĭ dicteze unele cîntece. Abia spuneaŭ cîte-va vĭersurĭ şi nu puteaŭ dicta maĭ departe saŭ săreau peste vĭersurĭ. Cauza pentru care se producea această încurcătura, era, că numaĭ cîntîndu-le, şi le puteaŭ reaminti. Dar era foarte greŭ să le determinĭ ca să cînte, după ce-ţĭ făceaŭ favoarea să ţi le spuĭe necîntate. Educaţiunea lor restrînsă se opunea la distragerea unuĭ necunoscut, fie el şi Aromîn.

Nu acelaş lucru însă se petrece cu rudele tale. Acestea sunt deschise faţă de vărul, unchiul, cuscrul etc. şi pe lîngă o rudă, maĭ cîntă orĭ-ce necunoscută.

Pentru aceasta se cade, ca aceĭ carĭ se îndeletnicesc cu adunarea cîntecelor populare aromîneştĭ — ca şi cu cel lalt material popular — să fie eşiţĭ din sînul poporuluĭ aromîn, să fie cunoscătorĭ aĭ firei aromîneştĭ, dacă vor ca opera lor să nu fie greşită. Şi chiar în cazul acesta, trebue multă osteneală pentru aflarea lor, maĭ ales a cîntecelor vechĭ, fiind-că ele devin din ce în ce maĭ rarĭ, şi de multe orĭ se ascund pe vîrful munţilor, unde păstoriĭ îşĭ fac colibele lor, şi după ce le aĭ aflat, trebue multă dibăcie pentru a nu speria pe cîntăreţĭ şi a-ĭ face să amuţească şi să te aştepte cu vecinicul nu maĭ ştiŭ!

www.digibuc.ro

Aromînii, pe lîngă limba lor, cunosc şi vorbesc maĭ în totdauna încă o limbă, cîte o dată două şi mai multe. Ceĭ de prin Albania vorbesc ca limbă străină pe cea albaneză, ceĭ de prin Epir-Tesalia vorbesc pe cea grecească, ear ceĭ de prin Macedonia, pe cea turcească, bulgăreassă, etc.

Aceasta cu privire la bărbaţĭ, de oare-ce femeile aromîne, afară de acele carĭ se coboară earna în Tesalia cu bărbaţii şi avutul lor, nu cunosc nicĭ boabă din limbile străine.

Faptul, că Aromînii vorbesc maĭ multe limbĭ este recunoscut atit de duşmaniĭ lor, carĭ se silesc să-ĭ deznaţionalizeze cît şi de pretinşiĭ lor prietinĭ, carĭ pe faţă se daŭ de filoromînĭ, ear pe ascuns sînt cîştigaţĭ, ca să servească o cauză străină, cîte o dată două în acelaş timp.

Toţi aceştia totuşi nu vor să recunoască un lucru, că dacă poporul aromîn este bilinguic, în părţile unde există aceasta, se impune ca o parte din producţiunile artistice ale literaturei populare să fie opera geniuluĭ aromînesc şi că vorbindu-se de geniul creator al poporuluĭ aromîn va trebui să fie studiat şi în creaţiunile lor din limbele popoarelor vecine, creaţiunĭ uşor de remarcat, de oare-ce se referă la fapte îndeplinite de poporul aromîn, la obiceiurĭ, datine, practicate numaĭ de Aromînĭ. Nu exagerăm, dacă afirmăm, că maĭ toată poezia haĭducească, cîntată în munţiĭ Epiro-Tesalieĭ, celebrînd faptele şi eroizmul căpitanilor, în cea *maĭ mare parte aromînĭ,* este produsul geniuluĭ aromînesc; aceste cîntece înşişĭ grecii le numesc βλάχικα τραγούδια, adică, cîntece aromîneştĭ.

In peninsula balcanică după denumirea de βλάχος greciĭ înţeleg pe Aromînĭ, şi dacă în jurul Ateneĭ, eĭ daŭ aceasta numire şi celor laltĭ carĭ se ocupă cu pastoritul, este că-ĭ identifică cu Aromînii, de la carĭ aŭ împrumutat şi obiceiul acesteĭ ocupaţiunĭ, dacă nu cumva în trecut aŭ fost chiar aromînĭ, grecizaţĭ maĭ tîrziŭ.

Ca să nu fie nici o umbră de îndoială despre cele de maĭ sus, că multe, foarte multe din penele cu carĭ străiniĭ aŭ împodobit un corp străin, aparţin aromînilor, ne vom margini a reproduce cîte-va pasage din opera «Chants populaires de la Grèce moderne par Fauriel, Paris 1824, I.», în care vorbind despre Grecĭ, trebuie să înţelegem pe Aromînĭ [1]).

CXXXVII Chants popul. de la Grèce moderne I Paris 1824.

Il n'y a pas un grec de l'interieur du continent qui ne se rappelât et ne pût citer, à défaut de myriologues entiers, du moins des traits de myriologue, pour éclaircir et appuyer ces diverses assertions. Je rapporterai, dans cette intention, sinon les termes précis, du moins le sens de quelques passages d'une pièce de ce genre qui fut entendue par le Grec même de la bouche duquel je tiens ce que j'en puis dire.

Une femme de Metzovou, sur le Pinde, agée de 25 ans, avait perdu son mari, qui la laissait avec deux enfants en bas âge. C'était une pauvre paysanne, d'un caractère trés simple et qui ne s'était jamais fait remarquer par son esprit. Menant ses deux enfants par la main, elle arriva en présence du corps de son mari, et commença son myriologue par le récit d'un rêve qu'elle avait fait quelques jours aupa-

[1]) Pasagiile culese din autoriĭ grecĭ saŭ străinĭ, carĭ aŭ scris după înfiinţarea primelor şcoale aromîne în peninsula balcanică, sînt peste măsură de multe. Acest soiu de scriitorĭ, din principiŭ, exclud cuvîntul vlahos, ear, cînd nu-l pot exclude, îl pomenesc de albanez.

www.digibuc.ro

ravant, récit qu'elle adressait au defunt. «Je vis, lui dit elle, l'autre jour, à la porte de notre maison, un jeune homme de haute taille, «d'un air menaçant, ayant à ses épaules des ailes blanches déployées : il «était debout sur le seuil de la porte, une épée nue à la main. Femme «me demanda-t-il, ton mari est-il à la maison ? Il y est, lui répon- «dis-je : il est là qui peigne notre petit Nicolas, le caressant pour l'em- «pêcher de pleurer. Mais n'entre pas; tu ferais peur à notre enfant. «Et le jeune homme aux ailes blanches persistait à vouloir entrer. Je «voulus le repousser dehors ; mais je ne fus pas assez forte Il s'élança «dans la maison, il s'élança sur toi, à mon bien-aimé, et te frappa de «son épée ; il te frappa, malheureux ; et voici son fils, notre petit Ni- «colas, qu'il voulait tuer aussi...»

Observăm, ca *Meţova* saŭ *Aminciu* cum se numeşte pe aromîneşte, este orăşel pur aromînesc în Pind.

Vorbind despre cîntecele referitoare la nuntă zice :

XXIII : C'est assez d'indiquer celles aux quelles se rattachent plus directement les chansons dont j'ai à parler, en prévenant le lecteur que c'est surtout ce qui se pratique dans certains districts montueux de l'Epire, et dans le Pinde, que j'ai eu en vue».

Les «chants pop. de la Grèce moderne» Paris 1824 I, 1825 II.

Vorbind despre căsătorie C. Fauriel zice : rudele oferă un cadoŭ celor căsătoriţi în ajunul nunţii : XXXIV «Ce présent est à l'arbitre de qui le fait : le plus souvent, c'est un bélier ou un agneau vivants, parés de rubans et de grelots, ou simplement un quartier d'agneau ou de mouton destiné à faire partie de la chère du banquet nuptial.»

Obiceiurĭ curat aromîne, practicate şi azĭ în Epir şi de Fărşeroţĭ.

Pagina LV : «unde vorbeşte de supliciul pe care l-aŭ îndurat uniĭ hoţi, cărora li s-aŭ sfărămat picioarele fără să verse nicĭ o la- crimă» face aluziune la atrocele supliciŭ îndurat de fraţiĭ *Cacĭandoni*, cel maĭ brav căpitan aromîn de pe timpul luĭ Ali-paşa, tiranul din Ianina.

(1) LXVII : Pour ce qui est des subsistances, les Klephtes n'en étaient pas aussi dépourvues que l'on pourrait se le figurer, faute de connaître les lieux. Les montagnes où stationaient leurs bandes sont *frequentées par* des pâtres nomades, qui y montent chaque été, pour en descendre chaque hiver, avec d'innombrables troupeaux, qui for- ment une des principales richesses de la Grèce. La nécessité, une haine presque égale pour les Turks, leurs communs oppresseurs, ava- ient donné lieu à des relations de fraternité et d'amitié entre ces pa- tres et les klephtes. Ceux-ci respectaient scrupuleusement les trou- peaux des autres, qui, de leur côté, gardaient fidèlement aux klephtes le secret sur ce qu'ils pouvaient savoir de leurs campements et de leurs marches, et leur vendaient autant de chevreaux, d'agneaux et de moutons qu'ils en pouvaient consommer.

Exemplele de natura aceasta sînt nenumărate.

Aromînii cîntă în mod diferit. Cel maĭ răspîndid mod de cîntat se arată prin numirea de : *auşaşte* şi *fărşirutĕaşte*.

Cînd se cîntă în modul *farşerotesc*, unul dintre cîntăreţi începe cîntecul, «*il l'a*», «*il mută*», cum se zice, apoĭ un altul îi urmează, şi se zice, că acesta «*il tal'e cînliclu*», adică, cînd cel care a început cîntecul ràdică vocea, cestalalt o coboară şi viceversa. Toţi ceĭ laiţi

www.digibuc.ro

ingrîn'escu (mîrîe), *talïe bŏaţĕa, ţîn băaţĕa, ţîn islu,* adică fac basul, mîrîind pe o singură notă pe cînd primul începe cîntecul pînă sfîrşeşte doua vîersuri, ear toţi ceşti lalţi sfîrşesc tarăganind vocea în mod duios.

Auşaşte (batrîneşte) se cîntă în mod jalnic şi plîngator.

Modul de a cînta se mai arata prin numirea tribului saŭ localităţii, unde se cîntă într'un mod particular. Aşa, se cînta: *picurărĕaşte* (păstoreşte), *cîrvanărĕaşte* (ca cărăuşii), *grămosteneaşte* (ca Aromîni din Gramoste etc.

Autorii, carî aŭ mai publicat poezii populare aromîneştî:

Caragiani. D l I. D. Caragiani, a fost cel dîntîi, care a publicat în *Convorbirî literare*, un studiŭ asupra Aromînilor, intitulat: *Romînii din Macedonia* şi *Poesia lor populară*. El vorbeşte pe scurt despre trecutul Aromînilor saŭ Rumelïoţilor, cum îi mai numeşte, despre dialectul lor, despre poezia lor populară şi publică zece poezii populare, însoţite de note explicative.

Sînt scrise etimologiceşte, ceea ce face ca valoarea lor supt raportul fonetic să fie oare-cum micşorată; sînt toate cîntece populare, nealterate de autor. Noi le reproducem în prezenta colecţiunî pe toate, transcriindu-le foneticeşte.

Petrescu. D-l Vanghele Petrescu, este al doilea care a dat la lumină o colecţiune de cîntece populare, culese din Cruşova: *Mostre de dialectul macedo-românu*, II parte, basme şi poesiî populare, culese şi traduse de Vangheliu Petrescu (Cruşoveanu), Bucureştî, 1881.

Aceasta colecţiune cuprinde 25 de poezii curat populare, nealterate de autor şi cu traducere în limba daco-romîna. Totuşî supt raportul fonetic lasă de dorit.

Obedenaru. *Texte Macedo-Române*, basme şi poesiî poporale de la Cruşova, culese de Dr. M. G. Obedenaru, publicate după manuscrisele originale cu un glosar complet de prof I. Bianu, Bucureştî, 1891.

Această colecţiune cuprinde cîntece poporale, dar alterate, culese, probabil, de D-l Taşcu Iliescu, care î-a comunicat cea mai mare parte din cîntece, dacă nu cum-va şi toate. Stofa tutulor însă este poporală. Această opera este însoţită de un glosar, aromîno-romîno-francez, întocmit de profesorul I. Bianu, şi care glosar cuprinde toate cuvintele cuprinse în colecţiune.

Weigand. *Die Aromunen* II Band (Volkslitteratur der Aromunen) von Gustav Weigand.

Leipzig 1894, opera aceasta conţine 117 cîntece populare. Sînt toate populare, dar mare parte din ele necomplete. Sînt scrise foneticeşte, ceea ce cu privire la ştiinţa limbeî, pot servi orî-cui. Poeziile sînt clasificate în zece capitole, fie-care capi-

www.digibuc.ro

tol precedat de observaţiuni particulare şi toate precedate de o precuvîntare, prin care autorul se pronunţa, că poezia populară aromînă este aproape a se stinge şi greutatea cu care a cules *crîmpeele* din lit. popul. aromînă.

Că va dispărea o dată poezia populară şi de la Aromînĭ, ca să facă loc celeĭ culte, nicĭ o îndoială. Acest fapt se întîmplă orĭ unde cultura se întinde. Pînă atunci însă credem că poezia populară va fi dezvoltată de Aromînĭ, şi dacă prin schimbarea împrejurărilor sociale va dispare un gen de poezie, altul îĭ va locul, anume : cel indicat de noile condiţiunĭ de traiŭ. Ast-fel, dacă *cîntecele vechĭ* nu se maĭ aud printre aromînĭ, ca unele carĭ nu le maĭ deşteapta nimic prin uĭtarea evenimentelor carĭ le aŭ produs, în locul lor s-aŭ produs jalnicele cîntece de *xeane* (străinătate), cântece izvorîte din noile condiţiunĭ de traiŭ ale unora din triburile aromîneştĭ.

Noĭ neuĭtînd, că din toate genurile literatureĭ nescrise, cel maĭ puţin deosebit este genul poeziĭ populare, carĭ trăeşte, cît perzistă obiectele şi amintirele de carĭ se leaga şi se şterge, îndată ce acele obiecte şi amintirĭ se învechesc şi dispar, vom spune, că grăbită a fost sentinţa dată poezieĭ populare aromîne de învăţatul german, dacă cumva n-a fost intenţionată, ca să-ĭ servească de argument la o părere şi maĭ ciudată, exprimată în *Enciclopedia Romînă*, că poporul aromîn este destinat peireĭ, părere pe care învăţatul ţine să o manifeste şi să o răspîndească orĭ de cîte orĭ i se dă prilej, după cum tot aşa ţine să apere interesele slavilor în peninsula balcanică.

Burada Teodor. Poesiĭ populare din Macedonia ; sînt peste 22 de cîntece populare, foarte bine culese. Colectorul întrebuinţează ortografia etimologică. Sînt publicate în *Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie* a d-luĭ Gr. G. Tocilescu, Anul III, volumul V, fasc. I, Bucureştĭ, 1885.

S'aŭ maĭ publicat apoĭ poeziĭ populare prin diferite foĭ periodice. Numărul lor însă este redus.

www.digibuc.ro

I. POEZII POPULARE DE VRERE

(DRAGOSTE)

I

Lasă-ţĭ furca ş-fuslu-ţĭ, tini,
Ş-eşĭ-ñi, vrută, tu pîlθiri
eş-ñi tu pîlθiri, vrută,
cînticlu amèl l-ascultă,
si-ţĭ aspùn d-ĭu acaţă vrĕarĕa
si-ţĭ aspun d-ĭu acaţă vrearĕa.
Di la ocli apîrñaşti
şi la buḑi nîvîlĕaşti
di la buḑi-ţĭ chică-n sin
di-şĭ acaţa arîdiţin'
arîdiţin' se-aciţari
vrĕarĕa nŏ-ari vindicari,
nŏ-ari vrĕarĕa vindicari
dicît maşĭ cînd omlu mŏari.

Lasă-ţĭ furca şi fusul,
şi eşĭ, ĭubită, la fereastră,
eşĭ la fereastra, ĭubită,
cîntecul mieŭ să asculţĭ,
să-ţĭ spuiŭ de unde începe ĭubirea.
De la ochĭ începe, (porneşte)
şi la buze năvăleşte (se coboară),
de la buze iţĭ pică în sîn,
unde prinde rădăcinĭ,
rădăcină de ar prinde,
ĭubirea nu are vindecare,
nu se maĭ vindecă ĭubirea,
decît numaĭ cînd omul moare.

(Cules de la Mia Adam, Vlaho-Clisura).

II

Dao fete niculc'ane,
ch'isiră si z-aducă a bere,
ş-aflară doĭ g'on' în cale:

Două fete *nîculcene*
porniră să meargă la petrecere:
ele întâlniră (lit găsiră) doĭ voĭnicĭ
în drum:

[1]). *Enciclopedia romînă* vol. I, fascicola 3, Sibiu 1897, art: *Arămânii.*
Vezi răspunsul dat acestei păreri de d. Bogdan-Duică în revista «Liga Română» An. II, 12, Martie 23, 1897.

www.digibuc.ro

— lŏaţĭ-nă g'on', că h'im muşate.
— Nu tora, că este nŏapte,
mîne tah'ina dimnĕaţă.

Ohrida

«Luaţi-nă voĭnicilor, căcĭ sîntem frumoase»,
— Nu acum, căcĭ este noapte,
mîne des de dimineaţa.

Com. de d. Dimoane M.

III

Cîte stele sun în ţer
trandafir
laĭ caramfir,
tută-alune si si facă,
şi lè-adùn tu tistimele,
si lè-aduc a vrútil'i :
— Vrută ĭu-ţ lŏ-aĭ g'ónili ?
— Tu Vlăh'ie şi Mag'arie.

Cîte stele sînt în cer,
trandafir,
caramfir,
toate alune să se facă,
să le adun în năframă,
să le aduc ĭubiteĭ
— Iubită, unde ţĭ-e voĭnicul (iubitul) ?
— In România şi în Ungaria.

IV

N'-avĕam tu munte n-av'in'e,
ş-anamisa mer dulţi,
tricù vruta di-ş lŏ-arupsi
ş-ĭo mi dedu cu dĕ-alagă,
aŏa s-ŏ-acáţ, acolo s-ŏ-acáţ,
n'-ŏ-acîţái şi u bîşáĭ,
di daŭlĕ măn' n'i ŏ acîţaĭ.
— Strinḑi-mi, g'one, cît poţĭ,
dĕ-aŏa ninte ata-n' 'escu.

Ohrida

Aveam în munte o vie,
şi-n mijloc (un) măr dulce [1])
trecu ĭubita şi-l rupse
şi eŭ alergaĭ ĭute (după dînsa),
aci s-o prinz, acolo s-o prinz,
o prinseĭ şi o sărutaĭ
de cele două mîni o prinseĭ ;
«strînge, ĭubite, cît poţĭ,
în viitor a ta sînt.

Dimoane Mihail

V

— Ţe staĭ fĕată nîrîită,
— Nu va dada s-mi mîrită,
— Tıni fĕată g'onĕ-avúşĭ,
g'one avúşĭ, ţe lŏ-alisáşĭ ?
— Nu n'-ul vrĕam ıo aţél g'oni,
galbin ca ună limon'i,
cu mustătli ca de-arîc'ŭ,
ĭo va-n' l'aŭ un ch'iparişŭ.
— Eşĭ fĕată tu misuhori,
tra s-ţ-alĕḑĭ tini un g'oni.

Vlaho-Clisura.

— De ce staĭ, dragă, (lit. fată) necăjita ?
— Nu vrea mama să mă mărite.
— Tu fată bărbat avuşı,
bărbat avuşĭ, de ce-l lăsaşĭ ?
— Nu-l ĭubeam eŭ pe cel bărbat,
galben ca o lămîe,
cu mustăţile ca ale unuĭ ariciŭ,
eŭ voiŭ lua un (bărbat frumos ca) chiparos.
— Eşĭ fată în mijlocul satuluĭ,
ca să alegĭ tu un bărbat.

VI

Sus tu munti i nă cruţi,
trîş sum cruţi nă lilic'i,
nă lilic'ĭ, nă nişani,
ĕasti ĕarbă dĕ agîrşari ;

Sus în munte ĭe o cruce,
tocmaĭ supt cruce o floare,
o floare, o minune,
este earbă de uĭtare,

1) care face mere dulcĭ, ci nu sălbatic, care se numeşte *agromin* sau *agromba* pin gr. ἀγρομηλος.

www.digibuc.ro

cari ŏae duţi ş- paşti,
n'elu a l'eĭ şi lŏ- agîrşaşti.
Z-duc jiliti ş- ŏ- an'urzescu,
şi di vruţĭ îşĭ îgarşescu;
ŏ- an'urziĭ şi mini laĕa,
şi tut nu-n' trĕaţi sivdaea;
nu-n' trĕaţi sivdaĕa ţe-am
tră un gĭone picurár.

care oae se duce şi paşte
îşĭ uĭtă de mĭel.
Se duc nenorocite şi o mirosisc
şi de ĭubiţĭ uĭtă;
o mirosiĭ şi eŭ sĕrmana,
şi tot nu-mĭ trece ĭubirea;
nu-mĭ trece ĭubirea pe care o am
pentru un voĭnic păstor.

VII

Io pi munte şi sŏarle după munte,
după munte nî livade vĕarde,
tu livade nî fîntînă arate,
de-aclo bĕa caĭţi-do şi trĕaţe.
Aclo ş-irá nî fĕată muşată,
ná fĕata muşată cu faţa scriata.
Mĕa şiḑúi di-n' discilicáĭ,
calu mine apoea-l ligáĭ,
l'-ded a calui mînucl'ul di pal'e
a zîgarluĭ ţerbu ch'indisit,
ş-an'ia n'-armase fĕata ţĕa scriata.

Fanca Ctonescu.

Eŭ pe munte şi soarele după munte,
după munte, o livede verde,
în livede o fîntînă rece,
de acolo bea orĭ-cine trece.
Acolo era o fată frumoasa,
o fată frumoasă cu faţa zugrăvită,
Şezuĭ şi descălecai,
calul apoĭ îl legaĭ
iĭ ded calului mănunchiul de paĭe,
a ogaruluĭ un cerb pestriţ,
şi mie-mĭ rămase faţa cea zugrăvită

Cules de d. Taşcu Şunda.

Notă.—Cuprinsul acestuĭ cîntec vorbeşte despre un călător-vânător, care zărind o frumoasă la fîntînă, a descălicat şi ca să fie de tot singur cu dînsa, calul l-a ocupat cu mîncarea, ogarul cu vînarea cerbuluĭ şi el rămase singur cu frumoasa *seriată*, de pînsă parcă cu penelul.

VIII

Ţi-n' şeḑĭ carşi cu mine,
n'-arşu laĭlu ti tine,
ti daŭle sufrîmţĕale,
scriate sunt ş- aţĕale
Cara s-mi vreĭ, s-mi vreĭ,
cara si nu, s-n'i spun',
cîndo s- n- andîmusim,
vruta, s-nî părghisim.
Va-n' fug laĭlu-n', va-n' fug
va-n' fug tu munte greŭ;
va-n' facună călivă (s. nă călĕao)
ĭù singur va n' binéḑ
ş- acloţi va-n' arnéḑ.
Niorl'i s- facă carte,
munţil' s- facă cundil'e,
marĕa s- facă milane,
si scriŭ derturlĕ-amĕale.
Cîte steale are-n ţeru
ahîte orĭ s-ti mîriţĭ
ş-ĕar mine si-n' te l'aŭ.

Tu care şezĭ în faţa mea,
arseĭ bĭetul pentru tine,
pentru cele două sprincene,
zugrăvite sînt şi ele.
Dacă mă ĭubeştĭ, să mă ĭubeştĭ,
ear dacă nu, să-mĭ spuĭ,
cînd să ne întălnim,
ĭubită, să ne părăsim.
Ma voiŭ duce bietul, mă voiŭ duce,
mă voiŭ duce în munte greŭ,
acolo îmĭ voiŭ face o colibă,
unde singur voiŭ trăi
şi acolo voiŭ ĭerna.
Nuoriĭ să se facă carte,
munţiĭ să se facă condeĭe,
marea să se facă cerneală,
să scriŭ necazurile mele.
Cîte stele sînt în cer,
de atîte orĭ să te măriţĭ
şi ear eŭ să te ĭeaŭ.

Cruşova.

Şunda Taşcu.

www.digibuc.ro

IX

Cara s-mi vreĭ, n'că, s-mi vrei,
carĭ nu, spune s-u ştiu,
si-n' l'aŭ perlu lailu-n' si-n fug
tu munti si-n' mi ducu,
tu munti n-sus ş-ninga ma ncló,
s-n' adár ună cîlivă;
s-plîngu mîrăzle-aměali,
şî dorurili-n' grĕali:
di munti s-fac cundîl'ili,
di mare s-fac milani,
j-di nĭorĭ na carte albă.
Cîti stĕali sun în ţer
de-ahîti orĭ s-ti mîriţĭ
şi ĕară véduă s-armîn'i
s-tu mîn'lĕ-aměali z-v'ini
cu mini s-ti ncurun'.

Daca m-eĭ ĭubi, dragă, (lit. mică) să mă ĭubeştĭ,
dacă nu, spune, ca să ştiŭ,
sa-mi ieaŭ lumea în cap sa fug,
în munte să ma duc,
în munte sus şi încă maĭ încolo,
sa-mĭ fac o colibă;
sa-mi plîng durerile mele
şi dorurile grele:
dîn munţi sa fac condeĭe,
de mare să fac cerneala,
şi de norĭ o carte albă.
Cîte stele sînt în cer,
de atîte orĭ sa te mariţĭ
şi earaşi vaduvă sa ramĭi
şi în mîinele mele să viĭ,
cu mine sa te căsatoreştĭ.

X

Priimnă-n'-te, doamne, priimnă-n'-te,
tu cîmpul di Bitule.
— Noáŭă an' mi priimnáĭ,
şi muşată nu-n' aflái,
maşî nă h'il'e di Uvreaŭă
pri balconi anált şideá,
perl'i arúşĭ îşi ch'iptină,
álbili ţeáditi ş-frînţeá,
mi mutreá lailu-n' ş-mĕ-arděá.

Plimbă-te, doamne, plimbă-te,
în cîmpia din Bitule.
— Nouă anĭ me plimbaĭ,
şi draga (lit. frumoasa) nu-mĭ găsiĭ,
numaĭ o fata de Evreică
pe balcon nalt şedea,
pe balcon nalt şedea,
periĭ blonzĭ îşi pieptenă,
albele degete îşi munceá (lit frîngea)
ma privea pe bietul de mine şi mă ardea.

Vlaho-Clisura — Mia Brendu.

XI

— Haĭ fĕată, s-n'irţém tu munte, tu munti noĭ doli'!
— Nu v'in, gone, că n'-u frică, frică singurĭ dol'i!
— Ţ'-bag, feata, munţil' ch'ifil'i:
cŏarδa, ca u bag la cap,
tufech'a u las pi braţă,
ş-calu-l legu la c'ic'ŏaie!
Il' leg cîn'l'i si nŏ-alatră.
S-arisi feata si dusi,
trîş tu meseă nŏáptil'ei,
munţil' bigară s-aurlă,
aciţă cŏarδa să-ş tal'e,
tufech'a aciţa` s-amină,
şi calu tra s-arujasca,
cîn'l'i bigară s-alatră,

— Vino fată (ad. dragă), să mergem în munte, în munte noĭ doĭ!
— Nu viu, iubite, cacĭ mĭ-e frică, (mi-e) frica singurĭ doĭ!
— Draga, pun de chĭezaş munţiĭ,
că voiu pune sabia la cap,
puşca o las în braţe,
ear calul îl leg la picioare,
cîniĭ îi leg, ca să nu latre.
Se înşela fata şi mĭerse:
tocmaĭ pe la miezul nopţiĭ,
munţiĭ începură să urle (vîjie),
începu sabia să taĭe,
puşca începu sa-mpuşte,
şi calul să nechezească,
cîniĭ începura să latre

www.digibuc.ro

ş-fĕata z-dĕapiră, z-zgh'ilĕască.
— Taţi-n'i fĕată şi nu-n' plînḑi,
nu-n' ti lŏaĭ tră unä sĕară,
că-n' ti lŏaĭ tră bana-n' tută.

şi fata să se vaite, să strige
— Tacĭ fata şi nu mai plînge,
căcĭ nu te luaĭ pentru o sară,
ci mi te luaĭ pentru viaţa toată.

XII

— Lele moi dado curbane,

Fă-n' ţivá', că mult n'-u jale.
— Ţe s-ţi fac, h'il'e curbane,
bagă-n'-te naca-n' ţî treaţe.
— Ţe s-mi bag, ţe s-mi liescu,

voĭ un g'one s-mi mîrescu,
di pi ḑĕană si-l mutrescu,
cu mularea di cîpestru
ş-ĭo pripoḑĕa si mplitescu.

Fă mamă sacrificiŭ
(adică: Fă nepreţuită mamă),
fă-mĭ ceva, căcĭ tare mĭ-e jele.
— Ce să-ţĭ fac, fiică nepreţuită,
culcă-te doar îţi trece (dorul).
— Ce să mă bag (adorm), ce să
[mă nenorocesc,
doresc un voĭnic, ca să mă mîndresc
de pe colină să-l privesc,
(venind) cu catîrul de frîŭ,
ear eŭ la cĭorapĭ împletind.

XIII

— O laĭ Marcu fîrşirŏate,
lăişĭ feata tru h'icate.
— O lele! s-ara si ştĕam,
pri la călivi nu triţĕá'm
mirach'i mini nu-l' biga'm.
O lele! s-ara si ştĕam
mini fĕata vrĕa u lŏam;
Am nă sută di oĭ bec'i,
ş-ninga ahăt-alti, caleşi
şi ma nelo tă nă rîmănă.
mi băgám şi bag'ŭ la stăna.

— Măĭ Marcule, fărşiroate,
înegrişĭ fata în ficaţĭ.
— Aoleŭ! de aş fi ştiut,
pe la *cătun* nu treceam,
dragoste eŭ nu-ĭ inspiram.
Aoleŭ! de-aş fi ştiut,
eŭ aş fi luat-o pe fata aceea;
am o sută de oi alese (albe),
şi încă atîte oi *caleşi*,
dar pentru o aromîncă,
mă faceam chiar un bagiŭ la stînă.

XIV

— Moĭ lilic'e gh'urgh'uvană,
moi lilic'e clisurĕană,
ţi-n' ţ-ŏ-aĭ ḑĕana licrimată,
di n'i staĭ invirinată?
— Taţĭ, laĭ g'oni, laĭ muşate!
n'-am nă nĕarcă ţe-n' mi bate,
n' dĕade un xen dit altu loc,

n' dĕade un grec si ş-lŏ-ardă un foc;
dĕ-aţĕá n'escu licrimată,
dĕ-aţĕá n'-escu nvirinată.

— Fă floare *ghiurghiuvană*,
fă floare *clisureană*,
de ce o ai sprinceana lăcrămată,
de ce eştĭ întristată?
— Tacĭ, iubite, frumosule!
am o vitrega care mă bate,
îmĭ dede un străin din alt loc
(ad. mă mărită cu un străin),
îmĭ dede un grec, arză-l focul!
de asta sînt lacrimată,
de asta sînt întristată.

XV

Maĭ gh'ine lînḑit nic'-erám,
pri Gopeşĭ si nu-n' triţĕám,
acló-n' viḑiŭ unä muşată,
analtu pi balconi şiḑĕá,
alba tantelă şi mpălteá;
unä ŏară n'-u viḑiŭ,

Maĭ bine bolnav încă eram,
prin Gopeşĭ să nu fi trecut,
colo văzuĭ o (fată) frumoasă,
nalt pe balcon şedea,
alba tantelă împletea;
o dată o văzuĭ,

www.digibuc.ro

daŏ orĭ dipi cal căḑĭŭ;
c'ic'orlu ndreptu n'-ul mutái,
ḑaţe lire ded, nu-l vindicái.

T`rnova.

de două orĭ de pe cal căzuĭ,
piciorul drept mi-l scrîntiĭ,
zece lire deteĭ, nu-l vindecaĭ.

Lazăr Atanasescu.

XVI

Ţi-n' ḑiseră escu glară,
tih'a mĕa z-duţi ti mbară;
la Gh'irgh'anca mi căftară,
mi căftară j-va mi duc,
tu ud'ăĭ ĭu j-bati un cuc;
j-bati, j-bati ş-nu pupseşti,
tŏată hŏara s-cĭuduseşti,
Gh'irgh'anca nu s-pistipseşti
cu ocl'ul nu-n' faţi,
cu gura nu-n' greşti,
cu mîn'li nu mi cîrteşti.

Gopeşĭ.

'Mĭ ziseră sînt nebună,
norocul meŭ totuşĭ merge strună (bine);
la (familia luĭ) Ghirgheancă mă ce-[rură,
mă cerură şi mă voiŭ duce,
în camera unde cîntă un cuc,
cîntă, cîntă nu încetează,
tot satul se miră,
Ghirgheanca nu crede.
cu ochiul nu-mĭ face,
cu gura nu-mĭ grăeşte,
cu mîinele nu mă atinge.

Ioan N. Papahagi, institutor.

XVII

Ună fĕată ş-un laĭ jone,
s-astăl'ară doĭl'i n-cale,
un sum cale, un stri cale,
ş-acăţară nă stih'imă:
ĭu va z-dŏarmă doĭl'i astară;
poc'ŭ împartă dao aştirnute,
gardu mpartă daŏ ubŏare;
căḑù focul di analtu,
arsi dĕ-anamisa gardul,
căḑu ch'atra di analtu
frămsi dĕ-anamisa poc'ul,
s-misticară daŏle uboare,
s-misticară daŏle-aştirnute.

Gopeşĭ.

O fată şi un voĭnic,
se întîmpinară ambiĭ în drum,
unul supt drum, altul deasupra [drumuluĭ,
aŭ făcut prinsoare,
unde să doarmă ambiĭ de seară;
ulcior despartă două aşternute,
gard desparte două curţĭ;
căzu focul de sus,
arse gardul din mijloc,
căzu peatra de sus,
sparse ulciorul din mijloc,
se amestecară cele două curţĭ,
se amestecară cele două aşternute.

Ioan N. Papahagi.

XVIII

— Morĭ frînţĕale amesticate,
avḑì cuclu ţe-n' ţă bate?
— Morĭ în' lŏ-avdu şi-n' lŏ ascultu,
sobă nŏ-am si-n'i-l ascundu.
cuclu j-bate ună z-duţe,
dor di vreare nis n'-aduţe;
cuclu bate ş-nu pîfsĕaşte,
inima cît n'-u cîntĕaşte.
cuclu bate pĕ-alumach'e,
di n'-aduţe maşĭ mirach'e.

— Fă, cu sprincenele îmbinate,
auzĭ cucul cum îţĭ cîntă?
— Îl aud şi-l ascult,
sobă n-am să-l ascund.
cucul cîntă mereu,
dor de dragoste el mĭ-aduce,
cucul cînta şi nu încetează,
inima mĭ-o întristează,
cucul bate pe rămurea,
şi-mĭ aduce numaĭ dor.

www.digibuc.ro

XIX

Muntrĕá n-sus, muntrĕá n-gh'os,
ea muntrĕá tu cămpul vĕarde,
ţi-ş da un-arŏao minută ;
s-nu-ḑiţĭ că-ĭ di la Dumniḑ'ăŭ,
că-ĭ di paraponlŏ a n'éu ;
dirta gïonl-a n'éŭ.

Vlaho-Clisura.

Priveşte sus, priveşte jos,
ean te uĭtă în cămpia verde,
unde cade o rouă supţire ;
să nu zicĭ că provine de la D-zeŭ,
ci-ĭ de necazul mĭeŭ,
din cauza voĭniculuĭ mĭeŭ.

Nicolae Nace.

XX

S-n'i ntreb mama cu tot tata,
s-l'aŭ duşeclu cu v'urγaněa,

ta s-n' aşternu tu gărdină
su-nu meru, su nu peru,
sum aumbra ţĕa di nucu,
z-v'ină vruta z-durn'im doĭl'i.

Vrută-asĕară ĭu n'-iráĭ,
vin'ŭ a casă nu-n' te-aflăĭ,
ş-tută nŏaptĕa n'-alăgáĭ.

Să întreb mama cu tot tata,
(să-mĭ dea voĭe) să ĭeŭ salteaua cu [plapoma,
ca să aştern în grădină
supt un măr, supt un păr,
supt umbra cea de nuc,
ca să vie dragă să dormim împre- [unã.

Iubită, asară, unde aĭ fost,
veniĭ acasă nu te găsiĭ
şi toată noaptea rătăciĭ.

XXI

Ţi-n' viḑui ş-un v'is bun,
un v'is bun ş-un g'one bun,
pi cal gh'ocu ş-alăgá,
perc'a vimtul l'-ŏ-azburá,
cu sirma l'-u arăsch'irá.
S-avĕám tih'e si-n' lu lŏam,
mĕa cu furca s-lu hrăněám,

şi cu fuslu s-lu nviştĕám,
că n'-armaşu singură
ca oĭle făr picurár,
ca muli făr cîrvă'nár.

Tîrnova

Imĭ văzuĭ un vis bun,
un vis bun şi un voinic bun,
pe cal cărunt alerga,
coama vîntul ĭ-o fîlfia,
ca mătasea ĭ-o resfira.
De aş avea noroc să-l ĭeaŭ,
de-ar fi cu furca să-l nutresc
(adică : cu produsul lucruluĭ din [furcă)
şi cu fusul să-l îmbrac,
căcĭ rămăseĭ singură
ca oile fară păstor,
că catîriĭ fără cărăuş.

Lazar Atanasescu.

XXII

Mine l' grescu j-vruta nŏ-avde:
v'inu-n', vrută, v'inu-n' haĭde,
s-nă iştm doĭl'i a primnare,
cănd pi cale, cănd stri cale.

Va-n' v'in nŏaptĕa s-tĕ-arăch'escu,
că tora tu an' în' escu ;
cănd la tine minduescu,
de minte va-n' c'ictisescu ;

Eŭ o chĭem şi ĭubita nu aude :
vino, ĭubito, vino,
să eşim amîndoĭ la plimbare,
cînd pe drum, cînd deasupra dru- [muluĭ.
Voiŭ veni noaptea să te răpesc,
căcĭ acuma în vîrstă sînt ;
cînd gîndesc la tine
să înebunesc îmĭ vine,

www.digibuc.ro

cándu daŭ di ti mutrescu,
ca fluria ngălbinescu
şi ca ţĕara mi tuch'escu.

Tîrnova

când mi te privesc
ca galbenul devin palid,
şi ca lumănarea mă topesc.

Lazar Atanasescu.

XXIII

Fĕată ţe-n' tĕ-avĕám tu vrĕare,
birbil'o, more, birbil'o,
mi pimséşi, căḑùi tŏ-amare.

birbil'o, more birbil'o,
tindi-ţi mîna si-n' mi scoţi,
tra s-ni faţim dol'i soţi.
Fĕată cu faţa di meru,
s-n-ancîlţă'm pîpuţi di h'eru,
s-ni lom dol'i di sum sŏară,
s-n-aligă'm di hŏară-hŏară;
s-n-aligă'm di munti-munti,
si nă faţim sŏaţi multi.

Fată, care te iubeam,
privighetoare, fă privighetoare!
mă ai împins (ad. mă respinseşi),
[căzui în mare [1])
privighetoare, fă privighetoare!
întinde mîna ca să mă scoţi,
să ne facem ambii soţi.
Fată cu obrazul ca un măr,
să încălţăm ghete de fer,
să ne apucăm ambii de supsoară,
şi să alergăm din sat în sat,
să alergam şi din munte în munte
ca să ne facem soaţe multe.

XXIV

Calótihă-ţi trandáfila,
ţe-n' ţ-aflášĭ nă soacră bună,
nu ti scŏati ĕarn-afŏară,
s-tragă vimtul tre s-tĕ-azbŏară,
di-n' ti scŏati maşi tu veară;
ĭo laĕa-n' di duduşană,
n'-am nă sŏacră, nu-n' da bană.
n'-indisíi nă sŏacră araŭă,
n'-mi scŏati ĕarna tu nĕauă,
traḑi vimtul di-n' me-azbŏară,
nĕauă da laĕa-n' mi bati,
plŏae da minĕ-agudeaşti.

Vlaho-Clisura.

Fericit trandafir,
care aflaşi (nimerişi) o soacră bună,
nu te scoate earna afară,
să tragă (sufle) vîntul să zboare,
ci mi te scoate numai vara;
eŭ sărmana de *duduşană!*
Am o soacră nu-mi dă pace, [2])
am dat peste o soacră rea
mă scoate earna în nea,
suflă (lit. trage) vîntul mă zboară,
zăpadă ninge mă bate,
ploaea plouĕ mă loveşte.

XXV

Asĕară nŏaptĕa, n'aḑă-nŏaptĕa,
mi sculái şi n'erşu la vruta,
ş-pŏarta ncl'isă n'i ŏ-aflái,
mĕ-aplicái, cl'aĕa-n' bişái,
şi di lăcrinĭ n'i u mplúĭ;
n'-avdu vruta ĭŏ-ancîneá,
ĭŏ-ancînĕá ş-ĭu cîn'iseá.
— Ţe-ai, lea vrută, dĕ ancineşti,
dĕ-ancineşti ş-ti cîrteşti?
— Asĕară nŏaptea, n'aḑă nŏaptea,

A seară noaptea, în mĭezul nopţii,
mă sculai şi merseĭ la iubita,
şi poarta o găsii închisă.
Mă aplecai, chĭea sărutai
şi cu lacrimi o umpluĭ;
auz pe iubita că se văita,
că se văita şi se căĭnea.
— Ce ai, fă iubito, de te vaĭţi,
de te vaiţi şi te întristezi?
— Asară noaptea, pe la mĭezul
[nopţii

[1]) A fi nenorocit.
[2]) Lit. nu-mi dă viaţă.

www.digibuc.ro

le n'-aflái ch'eptul disfaptu
şi fluríile mintite,
s- furi că-ĭ di vrutlŏ-améŭ,
halani si-l' b'ibă,
.ş- furi că-ĭ di g'onli améŭ,
harami si-l' h'ibă.

Vlahoclisura.

îmĭ aflaĭ p'ieptul desfăcut
şi galbeniĭ neorînduiţĭ
de o fi de ĭubitul mĭeŭ,
să-ĭ fie de bine;
de o fi de bărbatul mĭeŭ,
haram să-ĭ fie.

(Mia (Tacit născută) Adam.

XXVI

Ţe-n' adráşĭ, laĭ dada mĕa,
di-n' mi măritáşĭ mult n'ică,
multu n'ică ş-nicriscută,
nicriscută ş-ag'amită;
mult diparti mi dîdéşĭ,
nŏauă hŏari şi treĭ munţî;
Calótihă di voĭ laĭ munţî,
ţe-aştiptáţi z-văv'ină vĕara,
vĕara cu Mailu deadùn
cînd j-dişcl'íd trandáfili,
trandafili ş-lilíc'ili.
Calotihă di voĭ la munţî,
nu ştiţĭ jali, nu ştiţî mŏarti;

laĕa-n' ĭo, laĕa-n' di mini,
orĭ-ori-n' v'ini s· plîngu,
orĭ-ori tra sĕ-arîdu.

Ce-mĭ făcuşĭ, fă mama mea,
de mă măritaşĭ prea mică,
prea mică şi necrescută
necrescută şi nevrîstnică (necoaptă);
prea departe mă dedeşĭ
(peste) nouă sate şi treĭ munţĭ;
fericiţĭ voimunţilor,
carĭ aşteptaţi să vă sosească vara,
vara împreună cu Maĭe,
cînd înfloresc trandafirii,
trandafiri şi florile.
Ferice deĭ voi munţilor,
carĭ nu cunoaşteţĭ jele, nu ştiţĭ [moarte;
beata de mine, sărmana de mine,
din cînd în cînd îmĭ vine să plîng,
din cînd în cînd să rîd.

XXVII

Ţinţi ḑili (ş) şasi nopţî
fec'ŭ tu mîhîlălă-avostru,
numa ta nu ptuĭ s-ŏ-anveţu
numa ta di Custandină
di la Dumniḑ'aŭ s-ţî v'ină;

morĭ ocl'u di gîrîch'ină,
ţe-n' daĭ ahîntă cîn'ină;
eşĭ tu uşa di disupră
şi-n' ti vedu, si-n' ti mescu,
şi di tine si-n' mi l'ertu.

Cincĭ zile şi şase nopţĭ
făcuĭ în mahalaoa voastră,
numele tăŭ nu putuĭ să-l învăţ,
Numele taŭ de Constantină,
fi-ţĭ-ar de la D-zeŭ să-ţĭ fie (lit. [să-ţĭ vie);
fă, cu ochiul de aquilă,
de ce mă chinueşti aşa;
eşĭ în uşa de sus
sa te văd, să te cinstesc
şi de tine să mă ĭert.

XXVIII

Di la tine pîn la mine,
în' ch'irdúĭ pŏala cu cl'ine,
cu *c'aprăch'ile* dĕ-asime
şi cu zuniţa di sirmă.
Care s-n'-ŏ-află
s-n'-u pitreacă
cu un g'one ninsurát
şi pĭ-un cal neaciţát
şi pĭ-un pulŭ azburătór
tra să-azbór trăş tu ubór.

De la tine pînă la mine,
îmĭ perduĭ poala cu cline,
cu ceaprazurile de argint
şi cu brîul de mătase.
Cine mĭ-o va găsi
să mĭ-o trămită
cu un voĭnic neînsurat,
pe un cal neîncălecat (lit.nedeprins)
şi pe o pasere zburătoare
ca să-ĭ zbor pînă în curte.

www.digibuc.ro

XXIX

Marie di Gàbruva,
v'inu ncŏa şi tut ma ncoa,
va-n' ţi dîc laĭlu-n' ţivá,
ínima multu-n' ti va.
Staŭ şi mi mintuescu
dŏaŭă zbŏari cum sî-ţĭ grescu,
dŏaŭă zboari, dŏaŭă ngl'imi,
că mi tuch'escu ş-mor tră tini.
dŏaŭă zbŏari, dŏaŭă şicae,
multu-n' te am ĭo tu sivdae.

Marie de Gabrova,
vino încoace şi tot maĭ încoace,
îţĭ voiŭ zice bĭetul ceva,
inima mult mi te doreşte (iubeşte).
Staŭ şi mă gîndesc
două vorbe cum să-ţĭ grăesc,
două vorbe, două glume,
căcĭ mă topesc şi mor pentru tine.
Două vorbe, două glume
căcĭ mult mĭ-eştĭ dragă.

Notă. — Gabruva a fost un oraş foarte însemnat în secolul trecut, care a fost devastat o dată cu Muscopole. (Romîneşte se numeşte şi azĭ Grava). Multe din familiile asestuĭ oraş aŭ emigrat, care în cotro a putut. Asa, primele familii fundatoare ale orăşeluluĭ romînesc Cruşova au fost din Grava. Apoĭ alţiĭ s-aŭ dus în Transilvania. Familiĭ însemnate din Grava din Pesta.

XXX

Alba mĕa v'inu-n' la mine,
alba mĕa, morĭ n'ica mĕa;
v'inu-n' pi ch'eptul améŭ,
prĕ-aţél ch'eptu aruḑinát,
că-ĭ di bich'ár ninsurát.
Di puté mine nearî sŭ,
cum pîţi'ĭ di-n' mĕ arîséşĭ,
di-n' g'ucáşĭ mintĕa din cap.
Ti sĕara cándo-n' mi bag
mĕa-n' mi şuţ ca sula n-foc,
ca nîmal'lu sum ciţút.

Cruşova.

Candida mea, vino la mine
candida mea, fă ĭubita mea!
vino în pĭeptul mĭeŭ,
pe cel pĭept ruginit,
căcĭ e de flăcău neînsorat.
Eŭ de nicĭ o-dată neînşelat,
cum păţiĭ (ad. ce fel), mă înşelaşĭ,
de-mĭ turburaşĭ mintea din cap;
In seară, cînd mă culc,
mă învîrtesc ca frigăruĭa în foc,
ca vita supt cuţit (cînd e să fie tăeată.

P. Şunda.

XXXI

Puĭlu strigă: aĭde feată ntrĕ-apă,
ică ntrĕ-apă, ică tu livade,
tu livade şoput co-apă·araţe,
ningă şoput mîngal cu lilic'e,
cu lilic'e ş-cu vîsileác albu,
pi vîsileác ş-ună carte albă.
Carte albă şi cu grame lăĭ,
grame lăi, jil'ŏase scriate:
«cavaĭ dĕ-aţél om ţi başe fĕate,
«pîn s-u başe: «va-n' ti l'au fĕată»

di cara u başe: «sc'aptă pîn di tŏamnă;
«tŏamna vine ş-prĭumvĕara a-g'unsi.

Cruşova.

Paserea strigă: aĭ fată la apă,
saŭ la apă saŭ în livede,
în livede, (e) şipot cu apă rece,
lîngă şipot mangal cu florĭ,
cu florĭ şi cu busuĭoc alb,
pe busuĭoc o scrisoare albă,
scrisoare albă şi cu slove negre,
slove negre, jalnic scrise:
«Vaĭ de cine sărută fete
pînă cînd s-o sărute: te voiu lua fată!
după ce o sărută: aşteaptă la toamnă.
Toamna veni şi primăvara sosi.

T. Şunda.

www.digibuc.ro

XXXII

Nă fëată muşată
nï-aveám tu mîhîlă',
dadă véduă ş-avëá,
ţe şiděá di u ncîc'á,
«Nu-n' mi ncac'i dado,
«şi nu-n' mi vîrv'á.
«sî-n' ţ-aspún, le dado,
«care-n' mi bîşé
«ni dit xëane ş-ëaste,
«ni dit dipîrtós,
«un g'oni grîmîtic,
«cu ocl'ul ch'indrisít.
«Tu pŏrtă-n' şidëám,
«la nîs în' mutrëám,
«v'inu muşată, v'inu,
«că nu ş-u ţinivá;
«v'inu muşată, v'inu,
«că nu-ţî fac ţivá,
«nă ŏară bîşari
«ş-aţëá cu vrëarëa ta.

O fată frumoasă
aveam în mahala,
mamă văduvă ş-avea,
care şedea şi o certa.
«Nu mă certa, mamă,
«şi nicî nu mă ocărî,
«ca să-ţî spuiŭ, fă mamă,
«cine mă sărută,
«nicî din străinătate este,
«nicî din depărtare,
«e un voïnic cărturar,
«cu ochiul zugrăvit!
«In poartă şedeam
«la dînsul mă uïtam,
«vino, frumoaso, vino,
«căcî nu îe nimenea;
«vin, frumoasă, vino,
«căcî nu-ţî fac nimic,
«o dată sărutare (ad. te oï săruta [o dată)
«şi asta cu vrerea (consimţimîn- [tul) ta.

XXXIII

— Aï, lea n'ică, s-nî priïmnămu dol'i-nă!
Tu curii s-n-alîgămu; singuri!
— Nu pot, g'one, nu pot bune, dol'i-nă!
S-nu n'i scŏală cîntíc în hŏără, singuri!
—Ş-nacă-l scŏală, ş-nacă-l cîntă, vruta-n'i!
Noï s-nî lomu, noï s-nî vremu, scumpa-n'i!
— S-furi ndreptu zborlu atăŭ gïoni muşát,
Si n'i té-avdă Dumnidăŭ gïoni scump!
Dusi n'ica tu curie moï singuri!
Di si feaţi pîrvulie dol'i nîşï!

— Aï, fă dragă, să ne plimbăm, amîndoï!
In pădure să alergăm; singurï!
— Nu pot, dragă, nu pot bunule, amîndoï!
Ca să nu-mï facă cîntec în sat, singurï!
— Şi dacă-l *scoală*, şi dacă-l cîntă, draga mea!
Noï să ne luăm, noï să ne ïubim, scumpa mea!
—De o fi drept (sincer) cuvînlul tău, voïnic frumos!
Să te auză Dumnezeŭ, voïnic scump!
Merse micuţa în pădure, singurï!
Şi se făcu istorie (de rîs, în gura lumeï), amîndoï!

XXXIV

Z'-deadi sŏarli după lună,
stăï n'ică, stăï bună,
stăï, să-n' ţî ḑic ţivá,
trâ tini n' ardi inima.
Stăï braţ di braţ s-ti l'aŭ,

Se dede soarele după lună:
«stăï micuţă, stăï frumoasă,
stăï, să-ţî zic ceva,
pentru tine mï-arde inima.
stăï, braţ de braţ sa te eau (apuc),

www.digibuc.ro

si-nˈ ti-adúc tu casa mĕaŭă.
Să-nˈ ti fac nivĕastă naŭă.
— Nu-nˈi staŭ, gˈonili a nˈeŭ
nˈ-u fricǎ di oclˈul atăˈŭ
că-nˈ mi sŏarbi, nˈ-mi tuchˈaşti,
că nˈica 'ndilicată ş-ĕasti.

să te duc în casa mea.
Să mi te fac mireasă nouă.
— Nu staŭ, ĭubitul mĭeŭ,
mĭ-e fricǎ de ochiul tăŭ,
căcĭ mă soarbe, mă topeşte,
şi micuţa delicată este.

XXXV

— Tini gˈoni, braţ di chˈin,
mĕa-nˈ ti ved şi mĕa-nˈ suschˈír;
ınĕa-nˈ suschˈír ditu hˈicate,
prĕ-aţél oclˈu mìrḑilát,
tini gˈonĕ,-aumbră di fag
tindi-ţĭ braţlu si-nˈ mi bag;
si-nˈ mi bagu şi si-nˈ adormu,
somnu lungu, dulţi somnu.

Tu voĭnic, (ca) braţ de pin,
mi te văd şi mereŭ suspin,
suspin din ficaţĭ,
după ochiul acela mărgelat;
tu voĭnic, umbră dè fag,
întinde-ţĭ braţul să mă culc;
să mă culc şi să adorm,
somn lung (îndelungat), dulce
[somn.

XXXVI

— A moĭ fĕată, moĭ muşată,
muşutĕaţa d-ĭu-nˈ ţ-ŏ-aĭ aflată?
disi di Dumniḑăˈ-ĭ dată,
cu cundílˈŭ easte scriată?

— Nu-ĭ dată, ni-ĭ scriată,
că ĕaste acumpărată,
ună nˈilˈe ş-ţinţi sute
nˈilˈa ĕastĕ-a tatĭ-suĭ,
suta ĕastĕ-a frati-suĭ.

— Fá fată, fă frumoasă,
frumuseţea de unde o aĭ aflat?
oare de D-zeŭ ţĭ-e dată,
cu condeĭul (penelul) este zugră-
[vită?

— Nu ĭe dată, nu ĭe zugrăvită,
căcĭ ĭeste cumpărată,
o mie şi cincĭ sute,
miea este a tătăluĭ săŭ,
suta este a fratelui săŭ.

XXXVII

Mi luă somnul si-nˈ mi bagu
sumu dega ţĕa di fagu;
mi luă somnul si-nˈ mi nclˈinu
simu dega ţĕa di chinu.
Clo ş-i nâ fintînă araţi
di-ş u alavdă cari-ş trĕaţi.
Mi aplicáĭ si-nˈ bĕaŭ apă
nˈ câḑù şimia s-mi creapă;

cari s-ŏ-află snˈ-u pitrĕacă
pri nă fĕată nimărtată,
pri nă pulˈe niuŏată,
că nˈi fu di vruta dată.

Mă apucă somnul să mă culc,
supt tufişul cel de fag;
mă apucă somnul să mă închin,
supt tufişul cel de pin.
Acolo e o fîntînă rece,
pe care o lauda orĭ cine trece.
Mă aplecaĭ să beaŭ apă,
îmĭ căzu năframa, ca să mă în-
[tristeze;
cine o va găsi să mĭ-o trămită,
cu o fată nemăritată,
cu o puĭcă care n-a ouat,
căcĭ mĭ-a fost de ĭubita dată.

XXXVIII

Pulˈul ş-azbŏară, pi cali ş-fuzi
ş-cálĕa tu axĕani nîsu ş-si duţi.
«Treĭ anˈ, fĕată, zbor nˈ-azburáĭ,
ca tini altă nŏ-afláĭ;
ĭo va-nˈ alagu şi ninga trei

Paserea zboară pe drum fuge,
şi colea în străĭnătate se duce.
Treĭ anĭ, fată, în zbor zburaĭ,
ca tine alta nu aflaĭ;
eŭ voiŭ alerga (umbla) şi încă treĭ

www.digibuc.ro

carĭ si-n' ḑiţĭ fĕată, că nu-n' mi [vrei;
— Ţe si-ţĭ ḑic joni, va-n' plisci- [nescu,
ma n'-escu fĕată şi nu pŭo z-grescu.

dacă-mĭ veĭ spune, că nu mĕ vre; ([ubeştĭ),
— ce să-ţĭ spun, voĭnicule, îmĭ vine [să pleznesc,
dar sînt fată şi nu pot să vorbesc.

Gopeşĭ.

XXXIX

Fĕata z-duţe ta s-l'a apă,
g'ónile muşát va s-crĕapă;
«stăĭ lĕa fĕată, nu ţ-ŏ-arşine,
că v'in ş-mine după tine,
stăĭ s-ţă portu vásile,
s-ţ-arăpasă bráţile.
Sĕ-arîse fĕata ş-lŏ aştiptă',
g'onle vase nu-l' purtă',
ma un ocl'u îl' fură'

pri sum ḑĕane ş-sufrîmţĕale,
di sĕ-avḑi' ş-pînă tu xĕane.

Fata se duce să ĭea apă,
tînărul frumos e tare supărat.
«Stăĭ, fetiţo, nu-ţĭ fie ruşine,
căcĭ vin şi eŭ după tine,
stăĭ să-ţĭ port vasele,
să-ţĭ odihnească braţele.
Se înşelă fata şi-l aşteptă,
tînărul vase nu-ĭ purtă,
ci un ochiŭ (ad. o sărutare la ochiŭ, [ĭĭ fură,
pe supt gene şi sprincene
de se auzi pînă în străinătate
(adică: în cît ĭĭ merse vestea
pînă în străinătate).

XXXX

Un om ţi ş-are sivdae,

ningă năs şeḑĭ şi-l' zburá;
lu zburá, l-pîriγurşĕá,
cum îl' va inima luĭ;
a luĭ inimă l'-u laĭe
maşĭ tră vrèare şi sivdaĭe.

Un om care ĭubeşte (lit. are dra- [goste),
lîngă dînsul şezĭ şi vorbeşte-ĭ;
vorbeşte-ĭ şi consoală-l,
cum ĭĭ doreşte inima luĭ;
inima luĭ (ĭĭ) este neagră (arsă)
numaĭ pentru dor şi dragoste.

Vlaho Clisura.

Tana V. Bibi.

XXXXI

— Náθima mă-ta, morĭ fĕată, morĭ náθema-ţĭ!
ţe-n' ti fĕaţi ahît muşată;
di-n' arcáĭ ocl'ul pri tini,

di-n' mi c'ildisĭĭ di minti,

dĕ-agărşie di-n' durn'ii,
di-n' fuḑiră oili tŏ-agru,
di-n' curmară multă zn'ie;

caθe n'elu şi mînată,
caθe ŏae şi mînucl'u,
şi birbeclu nă cîpiţă.

Afurisită (fie) mama, fă dragă, afurisită (fie)!
care te născu aşa frumoasă;
că-mĭ aruncaĭ ochiul pe tine
(adică: în cît privindu-te),
mă zmintiĭ (lit.: mă scrîntiĭ în [minte),
în cît uĭtaĭ şi adormiĭ,
şi-mĭ fugiră oile în ogor,
şi-mĭ făcură (aduseră, lit: curmară) [multă pagubă:
fie-care mĭel, o mînă plină,
fie-care oae, un mănuchiŭ,
şi (fie-care) berbece o căpiţă.

www.digibuc.ro

— Taţï, laï g'one, taţï nu crĕapă
moi g'oni vrut,
tută ch'árdirĕa ţi feaţişï,
mpartu ndoaŭa părţi tini,
g'umitatĕ-alasa a n'ia,
g'umitati tini ţîni.

— Tacï, ïubite, tacï nu te intrista,
măï voïnic ïubit,
toată paguba ce suferişï,
împartă-o în două parţi tu,
jumătate lasă-o mie.
jumătate tu să o ţiï.

Weig. Arom. II, 22, 17, comunicat de P. Papahagi.

Notă. — Aria acestuï cîntec e redata de mult regretatul Caireti Costica în revista Macedonia, p. 153.

XXXXII

Mi sculáï tah'ina dimnĕaţă,
moï lili-lilic'a mĕa!
di-n' mi laï tu min' ş-tu faţă,
moï tranda-trandáfilă!
Ş-me-alináï prï-un munte-analtu,
şi cîntáï ca picuraru
diştiptáï cîrvănarl'i,
cîrvănarl'i ş-picurarli,
diştiptáï ş-nă muşată,
ţe-ş durn'á moï tu v'urγane;
di-n' deadi dŏaŭă blîstĕame.
«Crima s-aï a bre g'uneale,
ti sculáşï di dimineaţă
di-n' mutáşï g'onli di mbraţă.

Mă sculaï în zorï de dimineaţă,
fa floarea mea!
mă spălaï la mîïnï şi faţă,
fă trandafirul mïeŭ!
şi mă urcaï pe un munt nalt,
şi cîntaï ca un păstor,
deşteptaï pe cărvănarï,
pe cărvanarï şi pe păstorï,
deşteptaï şi pe o frumoasă,
care dormea în plapoma,
şi care-mï dădu două blesteme:
«Păcat să aï, măï tinere,
care te sculaşï de dimineaţă
şi-mï sculaşï pe ïubit din braţe.

XXXXIII

C'udie, laïe c'udie,
ţe ş-feaţi tu rumănie,
ti nă feată, nă g'adie,
băgă g'on'l'i tu zălie,

hŏara tută tŏ-amărtie.
Lŏaţï-o ta s-u spinḑură m,
soïa dĕ-arşine s·ŏ-ascăpă'm.

Minune, ce maï (lit. neagră) minune,
ce se facu (petrecu) în romănime,
pentru o fată, o stricată,
care băgă pe tinerï în zeliŭ
(adică; care a pus în dracï pe tinerï),
satul tot în păcat.
Luaţï-o sa o spînzurăm
familia (lit. rudenia) de ruşine să
scăpăm.

XXXXIV

Ţi e bună, multu bună,
F'eata n'ică, fĕata armînă,
diminĕaţa ĕa si scŏală,
ş-l'a vásile z·duţe ntre-apă,
la fîntîna din livade,
tu livaděa aţeá vearde,
ş-creaşte nă trandafilie,
pi trandafil gramă scrie:
«carï başi fĕată di ş·ŏ alasă,
«Dumniḑă' l'-ŏ-astinḑi a luï casa».

Cît e de bună, mult (foarte) bună,
fata mică, fata aromînă,
dimineaţa dînsa se scoala,
îşï ıea vasele se duce la apă,
la fantîna din livede,
în livedea cea verde,
îşï creşte un trandafir,
pe trandafir slove scrie:
«cine saruta fată şi o lasa,
«Dumnezeu ï-o stinge a luï casă».

Comunicată de sora mea Anastasia, Bitolia, Macedonia.

www.digibuc.ro

XXXXV

Vruta-n' şade tu firidă
vrută ş-lele!
ĭo ma-l' grescu, vruta nŏ-avde.
vrută ş-lele!
«bună-ţĭ ŏară, vrută ş-lele!»
— «Gh'ine vin'işĭ, bre g'uneăle!
— «Ţi nu-n' greşti, vrută ş-lele!
«A-nă n'ică ta s-nă lom,
«si nă lomu, si nă vremu,
«şi nă faţim dol'i soţî.
— «Nu laĭ gĭone, nu g'uneăle!
curbane ş lele!
«nă h'im soĭe di nu-şĭ cade,
curbane ş-lele!
— «Meţi, vrută, dol'i s-nă lom,
vrută ş-lele!
«vrĕarĕa noĭ si nă ŏ-avém,
«ş-a vărnuĭ s-nu aspuném!
— «Nu laĭ g'one, nu g'uneăle,
curbane ş-lele!
«Nă h'im soĭe di nu-şĭ cade.

Vlaho-Clisura.

Iubita-mĭ şede la fereastră,
ĭubită şi dragă!
eŭ îĭ tot grăesc (o tot chĭem) ĭubita
nu aude] ĭubită şi dragă!
— «bamă-ţĭ ziua (lit. ceas), ĭubită
[şi dragă!»
— «bine venişĭ (ad. bun sosit), voĭ-
[nicule!
— «de ce nu răspunzĭ, ĭubită şi
[dragă?
Vino, micuţo, să ne luăm,
să ne luăm, să ne ĭubim,
să ne facem ambiĭ soţĭ.
— Nu voĭnicule, nu tinerelule!
jertfă şi dragă!
sîntem rude şi nu se cade,
jertfă şi dragă!
— Cu toate acestea, ĭubito, ambiĭ
să ne luăm] ĭubită şi dragă!
dragostoa să o avem (să o păstrăm)
şi nimănuĭ să nu o spunem!
— Nu voĭnicule, nu tinerelule!
jertfă şi dragă!
Sîntem rude şi nu se cade.

XXXXVI

Nă fĕată arumînă,
g'onle ş-lo cu vrĕari,
sŏacră-sa vrĕa crĕapă
di v'inati mari.
Nă ḑuă, un prînḑu,
mîcare-l' adară,
mîcă' laĕa fĕată
di dor di vrĕa-ş mŏară:
— Ţe ş-fu laĕa mîcare,
morĭ mumă cîţaŭă
mîcáĭ ş-ıni nfirmîcai,
sŏacră multu araŭă.
Pescul tigînsitu
pescu el nu ş-fu,
ş-fu uh'el'i dit arburicu
di-n' mi nfirmică [1]).

O fată (a)romîncă,
bărbatul îl luă cu dragoste,
soacră-sa era să crepe
de mare necaz.
Intr-o zi, într-un prînz,
mîncare le prepară,
mîncă biata fată,
de durere era să moară.
— Ce fu ticăloasa de mîncare,
fa mamă căţea,
mîncaĭ şi mă otrăviĭ,
soacră foarte rea.
Peştele cel fript,
peşte el nu fu,
ci fu ţipar din arborel, (şarpe)
din care cauză mă otrăviĭ.

XXXXVII

Ea nu mutrĕá, ş-nu-n' te ascundi,
n'ică tu pîlĭĕire!
pitrunicl'e scriată,
că eu va-n'l'au nă dŏamnă frîncă,

Ean, nu te maĭ uĭta şi nu mi te
[ascunde,
mică în fereastră!
potîrniche zugrăvită,
căcĭ eŭ îmĭ voiŭ lua o doamnă
[franceză,

[1]). Var. Weig. Olymp. p. 115, XI.

www.digibuc.ro

va-n' u ncl'id nuntru n-udae,
va-n' u ntreb tut tră sivdae
că sivdaĕa ş-ĕaste dulţe,
. . . . . .

mĭ-o voiu închide năuntru în odae,
şi mĭ-o voiŭ întreba despra dragoste,
căcĭ dragostea este dulce.
. . . . . .

XXXXVIII

Pri la pŏarta ta n'-triţeám,
moĭ, lilic'a mĕa!
moĭ, tranda-trandafilă!
bŏaţĕa ta mini n'-ŏ-avḍám,
moĭ, lilic'a mea! etc
cu mă-ta ma n'-ti ncăc'áĭ,
ti ncăc'áĭ şi u nviţáĭ:
s-facă numtă cu simíţĭ,
cu simíţĭ tuti stăh'íţĭ,
s-trĕacă cuscri aı mătuláţĭ
tu tustă'n', tu haĭmaláţĭ,
bati vimtul, s-gîrţieascĕ,
n'ica mĕa si-n' si mărĕască;
cu mă-ta ma n'-ti ncăc'áĭ,
ti ncăc'áĭ şi u nviţáĭ,
s-facă numta cu v'in dulţi,
si-ndulţĕască cúscărl'i,
si s-hîrsĕască ŏáspiţl'i.

Pe le poarta ta treceam,
fă floarea mea!
fă trandafirul mĭeŭ!
vocea ta eŭ auzeam,
fă floarea mea! etc.,
cu mama ta te certaĭ,
te certaĭ şi o învăţaĭ:
să facă nuntă, (oferind) covrigĭ (în loc de pîne),
covrigĭ numaĭ (lit. toţĭ) cu stafide,
să treacă (vie) nuntaşĭ armatolĭ,
în *fustanele*, în zurgălăĭ,
suflînd vîntul, să răsune,
micuţa să se mărească;
cu mamă ta mi te certaĭ,
te certaĭ şi o învăţaĭ:
să facă nuntă cu vin dulce,
să îndulcească pe nuntaşĭ,
să bucure pe oaspeţĭ.

XXXXIX

S- ag'ŏacă fĕata cu meru,
moĭ s-ag'ŏacă!
lŏ-amină sus, lŏ-aştĕaptă n-mănă,
moĭ s-ag'ŏacă!
«Acúĭ l'-ul ţăn', feat' aţél meru,
acúĭ l'-ul ţăn'!
— «A unúĭ g'one, unúĭ pabesu,
«ţĕ-are treĭ an'i, ţi şade m-Pole,
moĭ s- ag'ŏacă!
«di nu-n' pitrĕaţe ni carte, ni zboru,
a luĭ îl ţăn!
«di va-n' crep laea di doru!
laea-n'!

Se joacă fata cu mărul,
măĭ se joacă!
îl azvîrle în sus, l-aşteaptă în mînă,
măĭ se joacă!
«cuĭ îl ţinĭ, fată, acel măr,
acuĭ îl ţinĭ?
— Unuĭ tinăr, unuĭ necredincios,
care are (sînt) treĭ anĭ, ce şade la Stambul,
măĭ se joacă!
şi nu-mĭ trămite nicĭ scrisoare, nicĭ vorbă (bună),
luĭ îl ţiŭ!
şi-mĭ vine să crep de dor
sărmana!

L

Tiniréaţă
albă faţă,
nŏ-are carĭ s-ŏ-acaţa,
ah! ah! lĕa dada mĕa!
ţi nu ntregh' ínima mea,
că ţi-n' va.

Tinereţe,
albă faţă,
nu ie cine să o prinză (rasfaţă)
ah! ah! fă mama mea!
de ce nu-ntrebĭ inima mea,
că ce-mĭ doreşte (vrea).

www.digibuc.ro

Cu dulţĕaţă
s-mi l'a m-braţă,
s-mi başe tru faţă,
ah! ah! lea eŭ mărata,
dado, n'i-ncl'isişi n'ata,
ţea muşata.
Dado, vine
gĭonle vine,
ma nu e tră mine
ah! ah! lea dado sor,
tihta n'-lŏaĭ di dor,
şi va-n' mor.

Cîntat de d. Taşcu Telescu [1]).

Cu dulceaţă (ad. cu blîndeţe)
să mă ĭea în braţe
să mă sărute în faţă,
ah! ah! eu biata,
mamă, îmĭ închiseşĭ tinereaţea
cea frumoasă!
mamă, vine,
ĭubitul vine,
dar nu ĭe pentru mi..
ah! ah! fă mamă
ftizia luaĭ de dor,
şi o să mor.

LI

S-n'i ntreb mama cu tot tata,
S-l'aŭ duşelu cu gh'urganĕa,
ta s-n'-aşternu tu grădină,
sunu meru, sunu peru,
sum tufa di trandafiru,
z-v'ină vruta, z-durn'im dol'i:
— «Vrută, aşĕară, ĭu-n' ĕaráĭ,
vin'ŭ acasă, nu-n' tĕ-aflăĭ,
nŏaptĕa tută mĕa n'-cripáĭ,
în' cripáĭ şi n' plîscăníĭ,
pîn tŏ-apirită nu-n' durn'íĭ.

Vlaho-Clisura.

Să-mĭ întreb mama cu tot tata,
să ĭaŭ salteaoa cu plapoma,
să-mĭ aştern în grădină,
supt un măr, supt un păr,
supt tufişul de trandafir,
să vie iubita, să dormim împreună:
— «Iubită, asară unde mĭ-eraĭ,
veniĭ acasă, nu mi te aflaĭ,
toată noaptea mă necăjiĭ (lit.crăpaĭ),
mă necăjiĭ şi pleznii,
pînă la zi nu dormiĭ.

LII

Ma nu ĕaràĭ tini ţe-n' ḑiţĕàĭ
tini ţe-n' (ḑi) ţĕaĭ şi îţĭ ḑiţeám,
si n'i creşti, si-n' ti l'aŭ;
ma-n' criscúşĭ ş-ti ísusíşĭ
aĭ críscúşĭ ş-ti mărităşĭ
ş mini laĭlu mĕ-alăsáşĭ.
Pri cángh'ili ma-n' tĕ-alináĭ,
tu păliθiri n'i işáĭ
şi cu mini ţ-arìdĕáĭ.
S-aveám un meru si arúc,
se-arucu, si te-agudescu,
m-braţă s-n'i ti lăvuescu,
bráţăli-ţĭ s-li hrisusescu.

Selia (Călive-Badralexi)

Nu eraĭ tu care-mĭ ziceaĭ
tu, care-mĭ ziceaĭ şi îţĭ ziceam,
să creştĭ mare, ca să mi te ieaŭ [nevastă);
ci, crescuşĭ şi te logodişĭ,
ci, crescuşi şi te măritaşĭ,
şi pe mine nefericitul ma lăsaşĭ.
Pe balcon mi te urcaĭ,
la fereastră eşaĭ,
şi de mine rîdeaĭ.
De aş fi avut un măr să arunc,
să-l arunc, să te lovesc,
la braţe să te rănesc,
braţele-ţĭ să le auresc.

Cĭonga George.

[1]) Vulpian: *Poesia populară*, pusă în muzică, culegere din toate ţările romîne Bucureştĭ, 1889, No. 341, p. 114.

www.digibuc.ro

LIII

— V'in Tanuşe, z-dun'im dol'i,
Tană, Tănuşe,
albă ş-aroşe!
— Nu v'in, g'one, că n'-u frică,
g'one, g'uneăle,
ch'icát din stéale!
— Va-n' v'in nóaptea, si-n' ti fur.
Tană, etc.
— N'-am un tată, ţe-n' mě-avěagl'i.
g'one, etc.
n'-am nă mumă, ţe-n' mi dóari,
tută nóaptěa şadi ş-tóarţi!
— Pistě-avlie va-n' me-arúc,
ş-mini, vrută, va-n' ti fur!
— N'-am un cîni tu avlie,
tută nóaptěa avěagl'i casa.
— Tată-tu la oi va z-ducă,
muma ta la agripnie,
cînili va-l vatim mini,
ş-pali va-n' ti fur!

— Vin Tănuşe,să dormim amîndoi,
Tană, Tănuşe,
albă şi roşe!
— Nu viŭ, dragă, căci mi-e frică,
tinere, tinerelule,
picat din stele!
— O să viŭ noaptea, să mi te fur,
Tana, etc.
— Am un tată, care mă păzeşte,
tinere, etc.
am o mamă, care mă doreşte,
toată noaptea şede şi toarce!
— Peste (zidul) curţii mă voiŭ a-
[runca,
şi eŭ, ĭubită, te voiŭ fura!
— Am un cîine în curte,
toată noaptea păzeşte casa.
— Tata-l tăŭ la oi va merge,
mama ta la deniĭ,
pe cine îl voiŭ omorî
şi earăşi mi te voiŭ fura!

LIV

Mult an ţare-n' ti sculáşĭ
moĭ lilic'e, moĭ trandaflă!
purungh'il' di-n' diştiptáşĭ,
di-n' intrară tu grădină
di-n' mintiră vasilěaclu,
vasilěaclu şi garŏafli,
vasileaclu a g'ón'ilor,
garŏafili a nveástilor.

Prea în zorĭ mi te sculaşĭ,
fă floare, fa trandafirule!
porumbeiĭ îmĭ deşteptaşĭ,
şi intrara în grădină,
şi-mĭ amestecară busuĭocul,
busuĭocul şi garofilele
busuĭocul voinicilor,
garofilele nevestelor.

LV

Mi lo somnul şi ncl'inarea,
singur nu po-n' dormu!
N'-am muşata tu viţină,
cu nîsă va-n' dormu!
ş-ari tată, nu ş-ŏ-alasă,
di Dumniḑă' si-ş ŏ află!

ş-ari mamă di ş-u ncac'i,
s-l'-ŏ-aducă Hristolu!

«Ea ch'imáţĭ-u vruta ncŏa,
napa va si-şĭ v'ina!

Mă apucă (lit. luă) somnul şi în-
[chinarea,
singur nu pot să dorm!
Am frumoasa în vecinătate,
cu dînsa voiŭ dormi!
are tată, nu o lasă,
de la D-zeŭ să şĭ-o găsească!
(adică: fire-ĭ-ar să-ĭ fie de la
[D-zeŭ!)
are mamă, care o ceartă,
fire-ĭ-ar să-ĭ fie de la Hristos!
(lit. să-ĭ o aducă—sa o pedep-
[sească—Hristos!)
Ean chĭema-ţĭ-o pe iubita încoace,
doar o vrea să vie!

www.digibuc.ro

— Vruta noĭ ŏ acl'imămu,
ĕa nu va ta z-v'ină!
— Ea tîxiţi-l'i brăn curátu,
napa va ta z-v'ină!
— Brăn curát noĭ il' tîxím,
ĕa nu va ta z-v'ină.
— Ea tăxiţĭ-l'i flurîĭ multi,
napa va ta z-v'ină!
— Flurîĭ multi il' tîxím,
vruta nu va ta z-v'ină

— Ea tîxiţĭ-l'i muşát g'oni,
napa va di şĭ v'ini!
— Gioni muşát noĭ il' tîxím,
ş-u deadi alaga vini.

Vlaho-Clisura.

— Pe ĭubita noĭ o chĭemarăm,
ea nu vrea să vie!
— Ean promiteţi-ĭ brîŭ lucrat în fir,
doar o vrea să vie!
— Brîŭ *curat* (lucrat în fir) îĭ promiserăm,
ea nu vrea să vie!
— Ean promiteţi-ĭ galbenĭ mulţĭ,
doar o vrea să vie!
— Galbenĭ mulţĭ noĭ îĭ promiserăm
ĭubita nu vrea să vie,
(apoĭ i se maĭ promite multe alte lucrurĭ frumoase şi la urmă):
— Ean promiteţi-ĭ tînăr frumos,
doar o vrea să vie!
— Tînăr frumos noĭ îĭ promiserăm,
se grăbi şi veni,
(lit. şĭ-o dede fuga şi veni).

LVI

Ţe l'i fec'u mine a luĭ?
lĕa dada mĕa!
pri la pŏarta luĭ tricùĭ,
vru s-mi başi, nu-n' şiḍùĭ,

el mi pimsi, ĭo-n' cîḍîŭ,
în' ciḍùĭ, în' mĕ-agudîĭ,
mĕ-agudîĭ tu daŏli făţî,
daŏli faţî mĕari aroşi,
el mi trapsi, n'-mi sculáĭ,

mi sculaĭ, n'-azburáĭ,
tu v'inate l'i ŏ-adráĭ [1]).

Ce-ĭ făcuĭ eŭ luĭ?
fă mama mea!
pe la poarta luĭ trecuĭ,
vroi să mă sărute, nu şezuĭ (no consimţiĭ),
el mă împinse, eŭ căzuĭ,
căzăĭ, mă loviĭ,
mă loviĭ la cele două feţe
la ceĭ doĭ obrajĭ roşiĭ,
el mă trase (mă ajuta), eŭ mĕ scula,
mă sculaĭ şi zburaĭ,
în necazul luĭ o făcuĭ.

LVII

In' tricúĭ pri la fîntînă,
di-n' viḍúĭ nă fĕată armînă;
lasă feata vásile,
di si dusi a casă-l'i,
di-şĭ încl'isi pórţîle,
s-nu ŏ-ag'ungă g'ónile,
di l'-acaţă mîn'ile,
di l'i frînḍi nĕálile,
nĕálile ş-mărḍĕálile,
di-l'i suḍi fă'ţile,
di nu u vor g'ón'il'i.

Trecuĭ pe la fîntînă,
văzuĭ o fată aromînă,
lasă fata vasele,
şi fugi la casa eĭ,
şi-şĭ închise porţile,
să nu o ajungă tînărul,
de-ĭ prinde mîĭnele,
de-ĭ frînge inelele,
inelele şi mărgelele,
de-ĭ suge feţele (obrajiĭ)
de nu o maĭ ĭubesc (lit. vor) tinerii.
(adică: de nu o maĭ ĭea nimenĭ de nevastă).

[1]) Acelaş cîntec e reprodus în Arom. p. 28, No. 23, cules de d-l Weigand de la glumeţul Cica Zabulĭ, numit şi Dascălu; sfîrşitul cînteculuĭ este aşa cum îl dăm noĭ.

www.digibuc.ro

LVIII

Buzbuch'eaŭă ş-trandafl.aŭă,
ţĕ-amînáşĭ şi dişcl'íḑı?
— N'-amînái si va-n' amı'n,
tră criparëa a maĭca-n'eĭ,
tră criparea a tată-n'uĭ,
nu-nĭ da g'onle ţe-n' voĭ eu.

Bobocel şi trandafir,
de ce amînaşi să înfloreşti?
— amînaĭ şi voiu amîna,
în necazul mameĭ mele,
în necazul tatalui mieŭ,
nu-mĭ dă pe voinicul, ce iubesc eŭ.

LIX

Anáθima di ŏara ţi nĭeşu,
la şóputlu di la C'ireşu,
acló erĕá un g'one scumtu,
teşu bucla tra s-u umplu,
teşu bucla s-umplu co apă,
inşi stimtul[1]) ta s-mi crĕapă,
ş-ĭo mi dedu cu de-alagă,
Stimtúl mĕ-acăţă' di pŏală.
— Stăĭ lĕa feată, stăi lea doru,
va si-n' ţi ḑic unu laĭ zboru,
mine voĭ tra si-n' mi nsoru;
stăĭ lea fĕată, dă-n' n-ŏară apă,
că tră tine suflitlu-n' va s-creapă».

Afurisit ceasul în care merseĭ,
la şipotu de la Cireşu,
acolo era un voĭnic ascuns,
întinseĭ *bucla*, ca s-o umplu,
întinseĭ bucla s-o împlu cu apă,
eşi blastematul (lit. stinsul) să mă [necajească,
şi eŭ dăduĭ (ad. plecai) în fugă, [în graba),
blĕstematul mă prinse de poală.
«Stăĭ fa fată, stăĭ dorule,
îţi voiŭ spune un cuvînt,
eu doresc să mă însor;
staĭ, fă dragă, dă-mĭ apă o dată,
căcĭ pentru tine sufletu-mĭ o să-mĭ [crepe».

Erá nŏapte şi fără lună,
nĭ-era fricä stimtul s-nu spună,
că erám fără curună.

Era noapte şi fără lună,
mĭ-era teamă blăstematul să nu [spuĭe,
căcĭ eram fară corună (neîncoro- [naţĭ).

Cruşova. T. Şunda.

LX

Morĭ Maruşe, morĭ curbane,
unä vĕară mare, mare,
tuch'işi Teja tră nişane,
c'udie, laĭe ciudie,
Ruşca, feseă cu flurie
s-nu o baḑı tră Stămărie,
că ti faţĭ tută arizile.

Fă Măruşe, fă dragă (lit. jertfă),
o vară mare, mare
(ad. cît e vara de mare),
topişĭ pe Teja spre minune,
minune, mare minune;
Maruşa, fesul cu galbenĭ,
să nu-l bagĭ (porţĭ) la sf. Mărie,
căcĭ te facĭ toată de ruşine[2]).

LXI

Arşu, lele arşu,
caplu a n'eŭ n'-asparşu,
arşu ş-mi tuch'ii,
tră tine ĭo glărĭĭ.

Arseĭ, bĭetul arseĭ (de dor)
capul îmĭ stricaĭ,
arseĭ şi mă topiĭ,
pentru tine eŭ înebunĭĭ.

[1]) Spre dezmĭerdare întrebuinţat aci.
[2]) Fiind-că fesul cu galbeni i-a fost dat de către amorezul eĭ.

www.digibuc.ro

Aşu, lele arşu,
caplu a neu n'-asparşu,
că vrută n'-u diparte
ĭo l'-grescu, nasă nŏ avde.

. . . . . .

La soaţa mplătĕaşte
cu ocl i nu muntrĕaşte.

. . . . . .

cu ocl'i nu muntrĕaşte
cu gura nu greaşte ;
grea-n, lea vruta, grea-n'i,

grea-n şi nu-n' fa năji,
multu n'-te-am tu vreare,
di va-n' baḑi mîra'zi.

— Taţĭ, bre gione, taţĭ
taţĭ, pri caplu a tau,
multu-n' tĕ-am tu vreare,
un e Dumniḑă'ŭ.

dada asĕară ah, gione,
multu mi ncîc'é,
că un g'one ca tine,
ocl'i n'-l'i bîşé.

Cruşova, Macedonia.

Arseĭ, bietul arseĭ,
capul îmi stricai,
caci ĭubita mĭ-e departe,
eu o chĭem (ĭĭ graesc), dînsa nu [aude.

. . . . . .

La soaţe(cu tovarăşele eĭ)împleteşte,
cu ochii nu priveşte,
(adică : nu-şi rădică ochiĭ de loc de pe lucru).

. . . . . .

cu ochii nu priveşte
cu gura nu graeşte.
grăeşte-mi (ad.vorbeşte-mi), ĭubita, [graeşte-mĭ,
graeşte-mĭ şi nu fá nazuri,
mult îmĭ eştĭ draga,
în cît o să mă facĭ sa sufer.

— Tacĭ, tinere, tacĭ,
tacĭ, pe capul taŭ [1])
mult te ĭubesc,
un e Dumnezeŭ.

Mama, a sară, tinere,
mult mă certă,
că un tînĕr ca tine,
ochii îmĭ sarută.

LXII

Esta seară nu-n' durmíĭ,
di un zbor ţe n'i zburîi
cu na armîna, nă viţina,
cu ocl ul di gărăch'ina,
cu frîmţeaŏa ca cundíl'u,
truplu-l' un curát sirvíl'u.
— Di la Dumniḑa u s-ţi v'ina,

scuturata nă viţină,
ţi-n' dai ahîntă căn'ină.

Astă sară nu dormiĭ,
de o vorbă ce vorbii,
cu o aromînă, cu o vecină,
cu ochiul ca de aquilă,
cu sprinceana ca condeiu (trasa),
trupul un chiparos curat.
— De la D-zeu sa-ţĭ vie
(adică : fire-ar, sa-ţi fie de la D-zeu),
zburdalnica noastră vecina,
care îmi dai atita necaz.
(ad. care caineştĭ, ma turmen- [tezi aşa de mult).

LXIII

Cîte frinḑă azboară vimtul,
ahînte orĭ n'i tĕ am başata
pi la ḑeăni ş- sufrîmţeale,
daule mĕare faţi a tale,
dol'i ocl'i ca doaua steale,
moĭ lilic'e di pi meru,
în' parĭ cîḑuta din ţer.

Cîte frunze zboara vîntul,
ătîte orĭ mi te am sarutat,
pe la gene şi sprincene,
la ceĭ doĭ obrajĭ aĭ tai,
la ceĭ doĭ ochĭ ca două stele,
fa floare de pe măr
îmĭ parĭ cazută dîn cer.

[1]). E juramînt.

www.digibuc.ro

LXIV

La fîntînă ş-la izvór,
trĕaţi un g'oni cîlitór
la izvor!
di ntrĕabă fĕata cu dor,
fĕata cu dor!

—«A lĕa fĕată, fĕată alĕaptă,
fĕată scumpă şi muşată,
feata mĕa!
ţe n'i staĭ ahă't adrată,
scumpa mea!»

—«G'one bun, g'one ca sŏare,
ţi ţ-u, g'one, a ta ntribare,
g'one ca sŏare!
di nu-ţĭ veḑĭ încló di cale,
g'one ca sŏare.»

—«Fĕată, moĭ purumba mĕa,
dă-n' gura şi ţaţa ta,
purumba mĕa!
că-n'-arsişĭ moĭ ínima,
purumba mĕa!»

—«G'one moĭ, g'one curbane,
să-n' ţă dau dao dablŏane,
g'one curbane,
si-ţĭ muntréştĭ, g'one, di cale
g'one curbane!»

—«Fĕată moĭ, fĕată muşată,
îo dablŏani nu n'-li voĭ,
moĭ fĕata mĕa!
că-n' voĭ dol'i ocl'i a tăi,
moĭ fĕata mĕa!»

—«G'one laiŭ şi g'one corbu,
mine a casă cum si-n' n'ergu,
laĭ g'onle a n'eŭ!
bişarĕa cum si ŏ-aştergu,
laĭ g'onle a n'eŭ!

Cruşova.

La fîntînă şi la izvor,
trece un tînăr călător,
la izvor!
şi întreabă fata cu dor,
fata cu dor!

—«Fa fată, aleasă fata,
fată scumpă şi frumoasă,
fata mea!
de ce staĭ aşa gătita (frumos),
scumpa mea!

—«Tînăr bun, tînăr ca soare,
ce mi ţi-e, tinere, întrebarea ta,
tînăr ca soare!
de nu-ţĭ vezĭ (nu-ţi cauţĭ) de drum,
tînăr ca sóre!»

—«Fată, fă porumbiţa mea,
dă-mĭ (oferă-mi) gura şi faţa ta,
porumbiţa mea!
căcĭ îmĭ arseşĭ inima,
porumbiţa mea!

—«Tinere, dragă (lit. jertfa) tinere,
să-ţĭ daŭ două *dabloane*[1])
dragă tinere!
să-ţi cauţĭ de drum,
dragă tinere!

—«Fată, frumoasă fată,
eŭ dabloanele nu le doresc,
fa fata mea!
ci-mĭ ĭubesc ceĭ doĭ ochĭ aĭ tăĭ,
fă fata mea!

—«Tînăr răŭ, tînăr nenorocit (lit.-corb.)
eŭ acasă cum să mă duc,
ĭubitule!
sărutatul cum să-l şterg,
ĭubitule!

LXV

Pul'lu ş-azbŏară, pe cali ş-fuzi,
ş-calea tu axĕani nîsu ş-si duţi,
treĭ an'i, fĕată zbor n'-azburái,
ca tine albă altă nŏ-aflái;
îŏ va-n' alagur şi ninga treĭ,

Paserea zboară, pe cale fuge (merge)
şi calea în streinătate ei se duce,
treĭ anĭ, fată în zbor zburaĭ,
ca tine albă (candidă) alta n-aflaĭ,
eŭ voiu alerga şi încă trei,

[1]) Moneda de aur, în valoare de cincĭ polĭ una.

www.digibuc.ro

carî si-n' zăţi, feată, că nu-n' mi [vreî.
—Ţi s-ţă zăc, jone, va s-pliscinescu,
ma n'-escu feata şi nu pot z-grescu.

dacă mi-eî spune, fată, că nu mă [vreî (iubeştî).
—Ce sa-ţi zic, dragă, voiŭ plezni,
dar sînt fată şi nu pot vorbi.

Gopeşî

LXVI

Armîn-Armîna j-dipunĕá
îngh'ós cîtră tu vale,
ş-armînlu g'oni sĕ-alinâ
şi ŏ-astil'é în cale.
«Armîna mea, lĕa Armîna mĕa,
d-îu v'in', d-îu n' ti dipun'i;
«muşát îu calea, calea ta,

armînă si-n' aspun'i
— îo di la oî, Armîne, v'in
acasă si-n' mi ducu,
s-l'aŭ pîni şi ţîrùh' s-alîn,
ş-la picurárî s-le-aducu.
— Armînă, dă'n' un ocl'u laiŭ,
dă-n' nă bîşari armînă,

ţe s-nu u scot dit minti haî,

cŏ-arada nă stîmînă.
— Ea traḑi-ţî caléa ş-calea mea,

alasă-n'-u armîne,
mi ngrŏapă loclu ş-ţara ţea

cînd minduèsc ţĕ-arşine-î.

. . . . . .

Şi dusi fĕata a casă-l'i
ş-a mumă saî l'-aspusi
cum picurarlu ŏ-astil'é
şi ocl'il' îl' l'i supsi,
«H'iî isusită, feata mea,
cu h'il'ŭ di c'elnic mari,
«ah tini carî nu va-n' ti l'a,
tut truplu atăŭ nă hari.
— Io c'élniclu, mama, nu-l voî
pri suflit şi pri n'ati,
voî picurarlu di la oî,
cu perc'i nitil'ati

. . . . . .

Armîna-Armîna sĕ-alinâ
însus cîtra tu munti,
ş-Armînlu g'oni ş-ŏ-aştiptâ
la rîŭ pri nîngă punti.
Dĕ arşini loclu n-o ngrupâ
ma nviniţâ tu faţă,

Aromînca, Aromînca se cobora,
în jos cîtra la vale,
şi Aromînul voînic se suea,
şi o-ntălni în cale.
«Aromînca mea, fă Aromînca mea,
de unde vii, de unde te coborî;
«frumos în cotro calea, calea ta
(adică: frumos în cotro ţi-edrumul),
Aromîncă să-mî spuî.
— «Eŭ de la oî, Aromîne, viŭ,
acasă să mă aduc,
«să îeaŭ pîne şi opincî să suiu,
şi la păstorî să le aduc.
—«Aromîncă, dă-mî un ochiŭ negru
oferă-mî (dă-mi) o sărutare A- [romîncă,
(adică: lasă-mă să te sarut odată),
«pe care sa nu o scot din minte [(ad. să nu o uît),
pe rînd o sĕptămînă,
— «Ean vezi-ţî de drum, şi dru- [mul mîeŭ
lasă-mi-l (liber), Aromîne,
«mă îngroapă pămîntul şi ţarîna [aceea
cînd gîndesc ce ruşine-î.

. . . . . .

Se duse fata la casa eî,
şi mamei sale spuse,
cum cîobanul o întâlni,
şi ochii îî supse.
«Eştî logodită, fata mea,
cu fiŭ de *celnic* mare,
«ah! pe tine cine nu mi te îea,
tot trupul tăŭ o graţie.
— «Eŭ pe celnic, mamă nu-l vreaŭ,
pe suflet şi pe tinereţe!
«iubesc pe păstorul de la oî
cu plete netăete.

. . . . . .

Aromînca, Aromînca se urca
în sus cître la munte,
şi Aromînul voînic o aştepta
la rîŭ, pe lînga punte.
De ruşine pamîntul nu o îngrupa,
ci se făcea vînăta la faţă,

www.digibuc.ro

ş-cu caplu spinḑurât imnâ
ncîrcată dĕ-amîrĕaţa.
— «Ea ḑî-n', Armînă, ĭu-n' ti duţĭ,
ş-ea ḑî-n' ţe h'ĭu cîntită,
«Si-n' vindu oĭ j-bir besl'ĭ tuţĭ
s-ti vindic di jilită.»
Graiŭ z-grească ĕa nu ptea di dor
ma-şĭ plînḑi di cripari:
«Vor s-mi mîrită, vrute, vor
cu h'il'ŭ di c'elnic mari!»

şi cu capul atîrnat mergea,
copleşită de întristare.
— «Ean zi-mĭ, Aromîncă, unde te [ducĭ
şi ean zi-mĭ, de ce eştĭ tristă,
«să-mĭ vînz oile şi berbecĭi toţĭ,
să te vindec de jelită.»
Graiŭ să grăească ea nu putea de dor,
numaĭ plânge de întristare:
«Vor să mă mărite, iubite, vor
cu fiŭ de celnic mare.

Gioga Zisi

LXVII

Naparti di Laĕa-mari
n'-alîvdară ş-nă muşată;
cum si fac laĭlu-n' s-u vedu?
— Ncălică-ţĭ calu, g'uneale,
j-du-ti, dă pîn di muşată.
. . . . . .
— Bună ḑua, moĭ muşată.
— gh'ini vineşĭ, laĭ g'uneale.
— ĭu-ţ-u tată-tu, lĕa feată?
— tată-n'u i la nă numta,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş-criştinĕască.
— ĭu-ţ-u mî-ta, moĭ muşată?
— mu-mea ĕasti la nă numtă,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş- criştinĕască.
— aĭde fĕată si nî lomu,
si nî lomu, si nî vremu,
tra s-n'iḑèm tru loclu anostru,
clo ĭu-ş bati pul'lu vĕara
şi birbil'lu primuvĕara.

Dincolo (în a parte) de marea-neagră,
îmĭ lăudară şi o frumoasă;
cum să fac bietul, să o văd?
— Incalecă-ţĭ calul, voinicule,
şi du-te, dă pînă la frumoasa.
. . . . . .
— Bună ziua, fa frumoasa.
— Bine venişi, măĭ voĭnice.
— Unde ţĭ-e tatăl tău, fa fată?
— Tată-mĭeŭ e la o nuntă,
la o nuntă împărătească,
împărătească şi creştinească.
— Unde ţĭ-e mamă-ta, fa frumoasă?
— Mamă-mea este la o nunta,
la o nuntă împărătească,
împărătească şi creştinească.
— Aĭde, fata să ne luăm (căsătorim),
să ne luăm, să ne iubim,
ca să mergem în ţara noastră,
acolo unde cînta paserea vara,
şi privighetoarea primăvara.

Mac. p. (6)

LXVIII (VARIANTA)

Naparti di laèa mare,
n'-alăvdară ş-nă muşata,
cum si fac laĭlu-n' s'-u vedu.
—Ncalică-ţĭ calu g'uneale,
du-ti dă pîn di muşată.
. . . . . .
—Bună ḑuă, morĭ muşată,
—gh'ine vineşĭ, laĭ g'uneale,
—ĭu-ţ-u tată-tu, lea fĕată?
—Tată-n'u la nă numtă,
la nă muntă amirărĕască,
amirărĕască şi cristinĕască.

www.digibuc.ro

Iu-ţ-u mîta, moĭ muşată ?
—mu-mĕa èaste la nă numtă,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş-criştinĕască.
—aĭde fĕată si nă lomu,
si nă lomu si nă vremu,
si nă ţem tu loclu a nostru
ĭu s-murĕarim i s-ch'irĕarim [1])
tu nă grŏapă si nî bagă,
dŏaŭă trupurĭ t-un murminti,
unu s-nască mer aróş,
alantu s-nască ch'iparóş,
s-trĕacă g'on'l'i si l'a mĕari,
fĕatili s-l'a ch'iparóşi
la nă pîşilĕască,
pîşilĕască ş-arbinssască.

unde de om muri orĭ pĭeri,
într-o groapă să ne bage,
două trupurĭ într-un mormînt,
unul să devie măr roşu,
altul să devie chiparos,
să treacă voĭniciĭ să ĭea mere,
fetele să ĭea chiparoşĭ,
la o nuntă de paşe
de paşe şi albanezească.

LXIX

Căn işáĭ pi ohtu,
ţi-ţi căftàĭ la focu ?
ţă şică'ĭ cu gura
nu cărtĕá cu măna,
că nă vedu luméa,
tut cu noĭ în gură.

Căn ţĭ vinĕáĭ la focu,
ţi-ţi căftáĭ la soţĭ ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bună ţ-ŏ-avĕáĭ frămtĕa,
ţi ţ-u vrĕáĭ fluría ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bună ţ-ŏ-avĕáĭ guşa,
ţi ţ-u vrĕaĭ gh'urdanĕa ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bunu ţ-lŏ-avĕáĭ ch'eptul,
ţi ţ-u vreaĭ ch'usteca ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Ţicura

Cînd eşaĭ pe colină (!),
ce-ţĭ căutaĭ la foc ?
fa glume (ad. glumeşte) cu gura
nu te atinge cu mâna,
căcĭ ne vede lumea,
tot (mereŭ) cu noĭ în gură.
(adică : mereŭ de noĭ vorbeşte).
Cînd (ad. Dacă) veneaĭ la foc,
ce căutaĭ la tovarăşĭ ?
glumeşte cu gura etc.

Bună ţĭ-o aveaĭ fruntea,
ce-ţĭ trebuea galbenul ?
glumeşte cu gura etc.

Bun (frumos) ţi-l aveaĭ gîtul,
ce-ţĭ trebuea colanul ?
glumeşte cu gura etc.

Bun (frumos) ţi-l aveaĭ pĭeptul,
ce-ţĭ trebuea *chiosteca* ?
glumeşte cu gura etc.

Cola-Ban

LXX

Mitrúş călămarlu m.bărnu,
mă si pare cal cu fărnu ;
duse păn Tricol păzare,
se c'udí şi n'ic şi mare ;

Metruş, (cu) călămarul în brîŭ,
parcă se pare cal cu frîu ;
se duse pîna la Tricala în tîrg,
se miră şi mic şi mare
(adică : toţĭ se mirară de frumu-
[seţea luĭ).

www.digibuc.ro

Mitrúş c'ŏariţĭ cu măgór,
băgă fĕátile tru dor;
ma li bagă ş-li mutrĕaşte,
vără nu şi-l ariśĕaşte.
Din Tricol la Mălăcáşĭ,
o, laĭ Mitre fĕată aflášĭ,
fĕată aflášĭ, fĕată no-aflášĭ,
dadă-ta cît u cripášĭ.

Metruş, (cu) cîoarecĭ cu şnururĭ,
bagă fetele în dor;
ci le bagă, şi le priveşte,
nicĭ una nu-ĭ place;
Din Tricala pînă la Mălăcaşĭ,
măĭ Mitra, fată aflaşĭ (de nevasta);
Fata (de nevastă) aflaşĭ, fată nu [aflaşi,
pe mamă-ta numaĭ că necăjişĭ.

LXXI

Lele! z-vă mi fac curbane,
ligate ca căpitane,
ma s-părétĭ, că h'iţĭ daĭl'ane,
lele! z-vă mi fac curbane.
Toate mvĕaste, tŏate alĕapte,
tŏate tu nálile armate,
ca icŏane tră nclinare,
lele! z-vă mi fac curbane.

Să mă jertfesc vouă (aşa frumoase [sînteţĭ!),
legate (la cap) ca căpitane (şefĭ de [haiducĭ),
pareţĭ a fi nişte *daliane* [1])
să mă jertfesc, vaĭ! vouă.
Toate neveste, toate alese,
toate (îmbrăcate) în noĭ costume,
ca icoane de închinat,
vaĭ! să mĕ jertfesc vouă!

Coe Adam

LXXII

— Ţi-n' porţĭ sárica prĕ-anumir,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di sivdaĕa ţi-am pri tine,
o, dudi-dudia mĕa!
— Ţi-n' porţĭ armatile ţimtu,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di mirach'a ţi-n' băgaşi,
lĕa dudi-dudia mĕa!
Ţi-n' mutreştĭ şi tot susch'irĭ,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di muşutĕaţa ta, lĕa vrută,
o, dudi-dudia mĕa!
ĕa dipune pîn la uşe,
lĕa dudi-dudia mĕa!
si mĕ-arúc, si-n' tĕ arăch'escu,
lĕa dudi-dudia mĕa!
mine si-n' tench'irdăsescu,
lĕa dudi dudia mĕa!

— Ce-mĭ porţĭ sareca pe umăr,
voinicule frumos, frumos?
— De dragostea ce am pentru tine,
fá, dudu-duduea mea!
— Ce-mĭ porţĭ armele încinse,
voinicule frumos, frumos?
— De pasiunea ce-mĭ băgaşĭ
fa dudue, duduea mea!
— Ce mi te uiţĭ şi tot suspinĭ,
voinicule frumos, frumos?
— De frumuseţea ta, fá dragă,
fă dudue, duduea mea!
ean coboară-te pînă la uşe,
fă dudue, duduea mea!
să mă arunc (reped), să te răpesc,
fă dudue, duduea mea!
eŭ să mi te cîştig
fă dudue, duduea mea!

LXXIII

Dol'i s-nă lom, dol'i s-nă vrem,
dol'i nă inimă s-avém;
ş-a múmilor s-nu l-aspuném,
că mùmili ştíŭ zbŏari multi,

Amîndoĭ să ne luăm, amîndoĭ să [ne ĭubim
amîndoĭ o inimă să avem;
şi a mamelor să nu le spunem,
căcĭ mamele ştiu vorbe multe,

[1]) Dalĭani, a fost căpitan aromîn de frumuseţe şi vitejie superioară.

www.digibuc.ro

j-dipún frînḑili din munti,
surpă şi g'on'l'i dipri punti.
s-fuḑím diparti de-aestă lumi,
sî s-agîrşască ş-anoastră numă.
văl'uri s-alĕaḑim că-api curati,
i pîdúri, carî sun nicilcati
ş-iu lîluḑli sun nĕadunati
ş-acló ciliv̆ă s-nă fiţém
şi bana singurî s-nă u tiţém,
şi di vîrnu aminti s-nu n-aduţém,

şi carî s-ch'irèm, cari s-murim,
dol'i, dol'ı si nă h'im.

şi coboară frunzele din munte,
surpă şi pe voînicî de pe punte.
Să fugim peparte de această lume,
să se uïte de al nostru nume;
să alegem văi cu ape curate,
saŭ păduri, carî sînt necălcate,
şi unde florile sînt neadunate,
şi acolo colibă să ne facem
şi viaţa singurî să ne o trecem,
şi de nimenî aminte să nu ne a-
[ducem,
şi dacă e să perim, saŭ să murim,
amîndoî, amîndoî să ne fim
(adică: singurî-singureî să fim).

NOTA. Sătenii *Arumînî* fac logodirile nu după alegerea tinerilor, ci după înţelegerea părinţilor; de aceea în această poezie, tinerii zic, ca ei singurî să se iubească, ear nu după capriţiul părinţilor. Se îndeamnă să nu spuie mumelor, pentru că ştiŭ multe vorbe şi le ar strica amorul. Cînd tinerii se iubesc, mumele dacă nu consimt, aleargă la vrăjitoare, care după credinţele populare, sînt în stare să despoae pădurele de frunze în mijlocul înfloririi arborilor, să surpe pe voinicî de pe punte numaî cu o ochire. Căsătoriile făcute fără consimţimîntul părinţilor daŭ caz la cîntece satirice şi acestea se cîntă în faţa acestora la nunţî şi hore şi la alte reuniunî; de aceea în această poezie se îndeamnă să fugă de acea lume.

Caragiani

LXXIV

Námisa di doî laî munţî,
mplin' di arburî fîră fruńḑî,
sun şi dŏaŭă fîntînĕali,,
fîră api sun şi ĕali!
ş-angînĕaşti un laî g'uneali
un g'uneali vîtîmàt,
vîtîmát şi agudít
agudít şi lîvuít;
ş-un laî pulŭ lŏ-aţeá varliga
avarliga divarliga
—«Laî şain, laî pul'ŭ marát!
«tutu truplu si-n' lu miţî,
«caplu ş-inima s-n'-alášî
«ş-mîna si-n'-ŏ-alášî
«inima s-n'-ŏ-alaşî si bată
«c-am si scriŭ la laĕa fĕata,
«laea fĕată ţe mĕ-aştĕaptă.

In mijlocul (între) a doî munţî
plinî de arborî fară frunze,
sînt şi două fîntenele,
fără ape sînt şi ele!
geme un voînicel,
un voînicel omorît,
omorît şi lovit.
lovit şi rănit,
şi o pasere neagră venea în jurul luî,
jur, împrejur.
«Tu, şoîmule, tu beată pasere,
«tot trupul să mi-l mănincî
«capul şi inima să-mî laşî,
«şi încă mîna să-mî laşî;
«inima să mî-o laşî să bată,
«căcî voiŭ scrie la bîată fată (iubită),
«bîată îubită care mă aşteaptă.

Caragiani

LXXV

Frînḑă vĕarde de sicară,
N' anurzĕaştĕ-a primăvĕară
tute fĕatele es năfŏară,
şi laîli fic'crî z-duc şi v'in,
şi furtunatlu a meŭ nu z-vĕade.

Frunză verde de secară,
îmî miroase a primăvară,
toate fetele es afară,
şi bieţiî tinerî se duc şi vin,
şi nefericitul (lit. bătutul de soartă)
[meŭ nu se vede.

Aminciu (Meţova) Epir.

www.digibuc.ro

LXXVI

— Di dorlu a tău, n'ică, io mor,
eşi di-n' grea un dulţi zbor.
— Ţi s-ţă grescu, nu-n' eştĭ vrut,
nu-n' eşti vrut, ni cunuscút,
ş-mine nu n'-escu ti tuţĭ,
cunuscúţi, nicunuscúţĭ.
— Vrută, s h'ii tine ti mine,
să-n' ti fac tută de-asime ;
di asime, di flurie,
s-crĕapă duşman'l'i di zilie.
să-n' ti nvescu ş-tru mătase,
s-c'uduească ntrĕaga plase ;
tru mătase, tru hrişăh'i,
z-baḑi tuţi g'on'l'i tru mirăch'i.

— De dorul tău, mică, eu mor,
eşĭ şi vorbeşte un dulce cuvînt.
— Ce să-ţĭ grăesc, nu-mĭ eştĭ iubit
nu-mĭ eştĭ iubit, nicĭ cunoscut,
şi eŭ nu sînt pentru toţĭ,
cunoscuţi şi necunoscuţĭ.
— Iubita, să fii tu pentru mine,
să mi te fac toată în argint ;
în argint, în galbenĭ,
să pleznească duşmanii de gelozie.
să mi te îmbrac şi în mătase,
să se mire toată lumea ;
în mătase, şi în fir,
să bagi pe toţĭ voinicii în dragoste
(adica : sa facĭ pe toţi voinicii să
[se pasioneze după tine).

LXXVII

Vor si nvirḑască árburl'i,
şi gl'eţlu nu-l' alasă ;
voĭ s-te-agîrşésc, armîna mèa,
şi dorlu nu mĕ-alasă ;
dipune, armînă, mintila ta,
şi anvîlĕá-n'-ţă buḑa,
si nu z-veadă bîşarĕa ta,
ĭu mine te-am bîşată ;
c-acasă noĭ mîne nă ţem,
mîne nă ţem în hoară ;
z-videari lumea buḑa ta,
mĕa cintic va nă scŏală.

Doresc (vor) să inverzeasca arboriĭ,
şi gheaţa nu-ĭ lasă ;
vreau sa te uit aromînca mea,
şi dorul nu ma lasă ;
trage-ţĭ, aromîncă năframa,
şi înveleşte-ţĭ buza,
să nu se vază sărutatul,
unde mi te-am sărutat ;
căcĭ acasă noĭ mîne ne ducem,
mîine ne ducem în sat,
şi de ar vedea lumea buza ta,
cîntec ne vor scula.

Avela

LXXVIII

Ună feată Jirgăn'ată,
şĭ-un g'oni Muscupul'anu,
dol'i, dol'i îşĭ zburăscu,
ş-mari lăcărdie ş-facu,
la duch'anea dim păzari :
«Aĭdi, fĕată, si nă lomu,
«si nă lomu, si nă vremu,
«si nă faţim frati cu soră,
«si nă duţim tu loclu a meŭ,
«acló ĭu ş-cîntă pul'lu vĕara,
«ş-pitrunicl'a n'aḑa-vĕara,
«di z-diştĕaptă ş-cărvănarl'i;
«dol'i s-na lom, dol'i s-nă vrem,
«ş-a mumîn'lor s-nu aspuném,
«că nu n-alasa s-nă ncurună'm».

O fată jirganiată,
şi un voĭnic muscupulean,
amîndoĭ îşi vorbesc,
şi mare taifas (conversaţie) îşĭ fac,
la dughiana din tîrg :
«Aĭde, fată, să ne luăm
«să ne luăm, să ne ĭubim,
să ne facem frate cu soră,
«să mergem în ţara noastră,
«acolo unde cînta paserea vara,
«şi potîrnichea în mĭezul verel,
«şi deşteaptă pe cărăuşi;
«amîndoĭ să ne luăm, amîndoi să
[ne ĭubim,
«şi a mamelor să nu spunem,
«căcĭ nu ne lasă să ne încununăm
[(căsătorim).»

Avela. (reprodus după noĭ şi de D-l Weigand, op. cit. p. II, No. 9.)

www.digibuc.ro

LXXIX

N'-am un an şi g'umitate,
n'-intră anangh'a tu h'icate, (bis)
ai va-n' mîcă· a mĕale n'ate.
Piturnícl'e dit curie,
v'in la mine pit avlie.
Ḑua di Maiŭ inşíi a primnare
s-n'-avdu dulţĕa ta cîntare,
pi virdĕaţă ĭu şidĕáĭ,
di carşi laĭlu-n' mĕ·ardĕáĭ.
Piturnicl'e ch'indisită
di tine mintĕa n'-u mintită.
Piturnicl'e chindisită,
cu fustanĕa zugrăpsită,
la care n'-u ţ·ŏ-aĭ cuĭrită,
pi trup ahătu unḑită.
Piturnicl'e di nimpade,
v'in la mine tu crivate, (bis)
s trĕaţim vrĕarĕa cŏ-arihate
Piturnicl'e dipit case
v'in la mine tu cîfase.

Am un an şi jumătate,
îmĭ intră *anangheu* în ficaţĭ (bis),
şi mĭ va mînca ale mele tinereţe,
Potîrnichĭe din pădure,
vin la mine prin curte.
Ziua de Maiŭ eşiĭ la plimbare
să aud dulcea ta cîntare,
pe verdeaţă unde şedeaĭ,
din faţă bĭetul mă ardeaĭ.
Potîrniche zugrăvită,
de tine mintea mĭ-e zmintită.
Potîrniche zugrăvită,
cu rochia brodată,
la cine mi ţ-o-aĭ croit,
pe corp aşa (bine) adusă
Potîrniche neşezută (loculuĭ),
vin la mine în pat, (bis)
să trecem iubirea în linişte.
Potîrniche de prin case,
vin la mine în colivie.

LXXX

O, dă-n'-mi, dadă, dă-n'-mi, mamă,
triş tu casa ţea din ḑeană,
si-n' mi facu filig'anĕ,
si-n'-mi bagă pri puliţă
s trĕacă puĭlu si-n' mi surpă,
si-n' mi fac bucă'ţi, bucă'ţĭ,
bucă'ţĭ, bucă'ţĭ şi sîrme-sîrme,
si l'a metura s-mĕ-arnĕască,
s-l'a firaşa, si-n' mĕ-adună,
si-n' mĕ-aruncă pi cuprie,
si-n' mi facu trandafilă,
trandafilă caranfilă,
s-trĕacă g'on'l'i si-n' mĕ-arupă,
si mĕ-arupă, s-mĕ-an'urḑească
si-n' mi bagă n sin mîrata.

Dă-mă, mamă, dă-mă mama,
tocmaĭ în casa cea de pe colina,
să mă fac o ceaşcă,
să mă bage pe poliţă,
să treacă pasarea să mă surpe (să mă răstoarne),
să mă fac bucăţĭ, bucăţĭ
bucăţĭ, bucăţĭ şi fărimiturĭ, fărimiturĭ,
să ĭea mătura să mă mături,
să ĭea faraşa, să mă adune,
să mă arunce în gunoiŭ,
să mă fac un trandafir,
trandafir şi caranfir,
să treacă tinerii să mă rupă,
să mă rupă să mă miroasă,
să mă poarte la sîn drăguţa (lit biata)

Cules de Ştefan al Damce Machedon. Penin. balc. An. I, No. 8, 1893.

LXXXI

In nĭ·u laĭlu pul'ŭ berbil'ŭ,
si-n' da pondul călimár,
si-n' scriescu dŏaŭă grame;
gramă laĭe ş-carte albă,
s-n'-u pitréc la laĭle nvĕaste,—
vor s-mîrită, ş-nu s-mîrită,
Călimch'ari vor si-ş pŏartă [1])

Unde mĭ-e beata pasere privighĭetoare,
să-mĭ dea pustiul de călimar,
ca să-mĭ scriŭ două slove;
slovă neagră şi carte albă,
să mĭ-o trimit la bĭetele neveste,—
vor se mărită, saŭ nu se mărită,
maramă neagră de-or vrea să-şĭ poarte.

Auzită de la Costa al Belimace Peninsula balcaniçă, an. I, No. 9 1893.

[1]) In semn de doliu.

www.digibuc.ro

LXXXII

Ea ḑil'u, laĭ mer aroşu,
şi ḑî-l'-u!
di pi alumach'a digh'ós
şi ḑî-l'-o!
Adară-l' nasturĭ di flurĭ,
şi ḑî-l'-o!
si-ş l'i bagă a lui nvĕastă,
şi ḑî-l'-u!
A luĭ nvĕastă g'uvaire,
şi ḑî-l'-u!

Ean zi-ĭ-o, măr roşu, [1])
şi zi-ĭ-o!
de pe ramura de jos,
şi zi-ĭ-o!
Fă-ĭ nasturĭ auriţĭ (iubiteĭ)
şi zi-ĭ-o!
ca să-ĭ bage nevasta luĭ,
şi zi-ĭ-o!
Nevasta luĭ, un gĭuvaer,
şi zi-ĭ-o!

Penins. balc. An. I, 11, 1893.

LXXXIII

T-ună zămane, dado,
pul'ĭ n'-erám;
fagu di fagu, dado,
n'-alăgám;
s-mĕ-adún cu vruta, dado,
nu putĕám,
di jale mare, dado,
ţi n'-avĕám;
ma multu mortu, dado,
di v'iŭ n'-eram;
focurĭ mărĭ în ch'eptu, dado,
ĭo n'-avĕám;
fîntînĭ di munti, dado,
n'-alăgám,
ună di ună, dado,
lĕ-astrăch'ám,
ş-fócurli s-le-astingu, dado,
nu-n' putĕám;
ca turtura, dado,
n'-mi dipirám,
ma gh'ine laĭlu, dado,
si nu n' mĕ-aflám.

Intr-o vreme, mamă,
pasere eram;
din fag în fag, mamă,
alergam;
să mă împreun cu ĭubita, mamă,
nu puteam;
de jale mare, mamă,
ce aveam;
maĭ mult mort, mamă,
de cît viŭ eram;
focurĭ marĭ în pĭept, mamă,
eŭ aveam;
la fîntînĭ de munte, mamă,
că umblam;
una cîte una, mamă,
le secam;
şi focurile să le sting, mamă,
nu puteam;
ca turturica, mamă,
mă desperam;
maĭ bine nefericitul, mamă,
dacă nu mă năşteam.

LXXXIV

Lele-n' di Mpoli n' dipunĕám,
lele-n' ti vrerea ta!
di meru, meru n'-alăgám,
mĕarĕ-aroşe n'-adunám,
tu c'imberu n'-li băgám,
cu căstura li curám
tu záhare li mul'ám,
cu v'ín dulţe li măncám,
tine nu n'i tĕ agărşám,
la fete cănd lĕ ampărţám.

Vaĭ din Stambul eŭ coboram,
vaĭ de dragostea ta!
din măr, în măr alergam (umblam),
mere roşii adunam,
în maramă mi le băgam,
cu briceagul le curăţam,
în zahăr le înmueam,
cu vin dulce le mîncam,
pe tine nu mi te uĭtam,
la fete, cînd le împărţeam.

Tîrnova. Lazar Atanasescu.

[1]) Frumos ca un măr roşu.

www.digibuc.ro

LXXXV

Tută nŏaptea fur n'-imnáĭ,
ţivá lăĭlu nu-n' furáĭ.
Ună Vin'iri tu hărv'ie
ună féată n'-arăch'íĭ,
dintra dol'i a l'eĭ părinţi
dintră dol'i fraţi a l'eĭ.
N'i u duş pînă tu munte,
me-aplicáĭ s-u baş tu frîmti,
feata trŏara z-diştipt'ă,
apă z-bĕa nîsă cîfta:
«Dă-n' nă ch'ică de-apă, mumă»
—«feată nu eştĭ la mumă ta,
că ţi eştĭ la tih'a ta,
la tih'a ta, la g'onli a tăŭ.»

Toată noaptea fur umblaĭ,
nimic bietul nu furaĭ,
într-o Vineri în zoriĭ,
o fată răpiĭ,
dintre cei doĭ părinţi aĭ eĭ.
dintre ceĭ doĭ fraţi aĭ eĭ.
Mĭ-o adusei pînă la munte,
mă aplecaĭ sa o sărut în frunte,
fata îndata se deşteptă,
apă să bea dînsa ceru:
«dă mĭ un pic de apă, mamă!»
—«Fată, nu eştĭ la mamă ta,
ci-mĭ eştĭ la norocul tĕŭ,
la norocul teŭ, la iubitul tăŭ.»

LXXXVI

Loaĭ vâsile s-mi duc s-umplu apă,
duş-me, duş-mĕ pînă n-vale,
n'-aflăĭ muşatile n-cale,
tute bune ş tin'isite,
ţĕa ma n'ica ma muşată;
va mi duc si-l' daŭ pi poartă;
tu ubór fintîn-arate
tu bîhc'e' lilic'e ş-crescu,
cu ma n'ica mĕ-anvîlescu,
mĕ-anvîlescu pîn si-n' crescu.

Luaĭ vasele să mă duc la apă,
mă duseĭ, mă duseĭ pînă în vale,
aflaĭ frumoasele în cale,
toate frumoase şi cinstite,
(dar) cea mai mică, a maĭ frumoasă;
mă voiŭ duce să-ĭ bat la poartă;
în curte fîntînă rece,
în grădină florĭ cresc,
cu cea mai mică mă învelesc,
m-oĭŭ înveli până să cresc.

T. Şunda

LXXXVII

Tră un zbor ţe-ţĭ dimîndáĭ,
vin'ŭ a casă ş-nu te-aflăĭ,
eşĭ, lĕa vrută, că-n' cripáĭ.
—Nu-n' es, g'one, că n'-u arşine,
eŭ di mama nŏ-am izine.
—Dumniḑă'ŭ s-ţ-ŏ-aducă, vrută,

că-n' tăl'áşĭ tîcatĕa tută.
Lunĭ dimneaţa-n' mi sculáĭ,
carte cu lăcrin' ţ-u scriáĭ
şi tu odă ţ-ŏ arucáĭ.
Dumniḑă'ŭ pîlicîrsescu,
s-eşĭ la pŏartă s-tĕ-arăch'escu

Pentru un cuvînt ce-ţĭ trămiseĭ,
veniĭ acasă şi nu te aflaĭ,
eşĭ, fa dragă, căcĭ crepaĭ.
— «Nu es, iubite, căcĭ mĭ-e ruşine,
eŭ de la mama n-am voie.
— «Dumnezeŭ să ţĭ-o aducă, iubită,
(adică: Fir'ar să-ţĭ fie de la D-zeŭ!)
căcĭ îmĭ tăĭaşi dispoziţia toată.
Lunĭ dimineaţă mă sculaĭ,
scrisoare cu lacrămĭ îţi scriseĭ
şi în odae ţĭ-o aruncaĭ.
Pe Dumnezeŭ îl rugaĭ,
să eşĭ la poartă să te rapesc.

Vlaho-Clisura

LXXXVIII

O birbilu muşát aleptu,

scŏati-n' foclu ditu ch'eptu,
că-n' mĕ-arséşĭ di daŭle părţi,
ca părmiolu ditru cărţi.

Privighĭetoare, frumoasă, distinsă (aleasă),

scoate-mĭ focul din pĭept,
căcĭ mă arseşĭ de ambele părţi,
ca povestea din cărţi.

www.digibuc.ro

Ali vrute va l'i spun,
inima mĕa arsă scrum.
l'-dimîndăi nă dimîndare,
vrută s-feaţe feată mare.

Iubiteĭ îĭ voiu spune,
inima mea arsă ca scrum.
îi trămiseĭ vorbă despre ceva,
ea se făcu fată mare
(ad. ea nu vru să asculte de loc).

LXXXIX

Olele, dado, ţe-n' fiţéşi ?
maratlu-n' d-ĭo !
nvĕasta ŏarbă n'-u didéşi,
o dada mĕa !
— Meţi, h'il'ŭ. si-n' bînédi tine,
o, h'il'lu a mĭeŭ !
că-l' baḑĭ ocl'u şi dĕ-asime,
vrutlu a n'eŭ !
pri la pŏartă, că-n' tricùĭ,
mărata-n' d-ĭo !
Ocl'ul scos nu-l' lu viḑùĭ
mărata-n' d-ĭo !
că-l' bîgară zîvón gros
ş-nu-l' duch'ii ocl'ul scos.

— Vaĭ, mamă, ce-mĭ făcuşĭ ?
sărmanul de mine !
nevastă oarba îmi dăduşĭ,
vaĭ, mama mea !
— Fie, fiule, tu să trăeştĭ,
o, fiul mĭeŭ !
căcĭ îĭ bagĭ ochiŭ de argint,
ĭubitul mĭeŭ !
pe la poartă, cînd trecuĭ,
sărmana de mine !
ochiul scos nu i-l văzuĭ,
sărmana de mine !
căcĭ îĭ băgară văl gros,
şi nu-ĭ simţiĭ ochiul scos.

LXXXX

Ună Tană căpitană,
zurlí luměa aestă ĕarnă ;
Ună Tană mavromată,
nişiḑută-ĭ, niligată.
Pri la oĭ şi pri la mândrî
Bigă' *bóteanl'i* tu brănḑi.

O Tană, căpitană,
(adică : distinsă ca o căpitană),
înebuni lumea earna trecută ;
O Tană cu ochiĭ negri,
neşezută este, nelegată.
Pe la oĭ şi pe la *mândri* [1])
bagă pe *Coteani* în lanţurĭ.

Observare. — E vorba de una numită Sultană, care, fiindca nu se aşeza, ci-ĭ plăcea să umble în dreapta şi în stînga, fiind şi frumoasă, a facut pe fratiĭ *Coteanĭ* să se poarte nu tocmaĭ cavalereşte cu dînsa, din care cauză să fie închişi în închi soare.

LXXXXI

— «O, moĭ Tasă, moĭ apiĕasă,
Nicáşĭ Tancul tu băĕasă.
— O! lele s-ará si ştĕam
Mine Tancul nu-l lăsám.
— «Tasa mea, Tasa li dade
Nişiḑută nŏară mpade
Trei ori n-nale tru stămînă
Se lich'ĭ mal'ul di mînă
Ma tri sĕara di la ch'atră
n'i sĕ-află căc'ula tăl'ată.

— «Fă, Tasă, fa aprinsa (arzatoare),
înecaşĭ pe Tancul în balta».
— «Vaĭ, de-ar fi fost să ştiŭ,
eŭ pe Tancul nu-l lăsam».
— «Tasa mea, Tasa mamei,
neşezută odată loculuĭ,
treĭ orĭ în haĭne noĭ la septămînă,
se lipi maiul de mînă,
dar pentru sara de la Peatră,
mi se află căciula tăĭată.

[1]) Unde dorm turmele în timpul ĭerneĭ.

www.digibuc.ro

LXXXXII

Tu treĭ sîh'áţĭ di nŏapte,
g'one moĭ, di nŏapte,
tricúĭ pir la pŏartă-ţĭ,
g'one moĭ, la pŏartă-ţĭ,
ti viḑíŭ zăifcă,
zăifcă ş-niptută;
aĭ s-n'arḑim Tricolu,
Tricolu la v'atru,
si-n' ţă da v'itrie,
s·ti faţĭ cama gh'ine.
— Nu-n' h'iŭ tră v'itrie,
g'one, tre v'itrie,
n'-h'iŭ de sivdălie.
Un g'one ca tine,
pŏate s-mi facă gh'ine.

La treĭ ceasurĭ din noapte,
tinere! de noapte,
trecuĭ pe la poartă-ţĭ,
tinere! la poartă-ţĭ,
te văzuĭ indispusă,
indispusă şi bolnavă;
aĭ să mergem în Tricala,
în Tricala la doftor,
să-ţĭ dea doftorie,
să te facĭ maĭ bine.
— Nu sînt pentru doftorie,
tinere, pentru doftorie!
ci-mĭ sînt de dragoste;
un tînăr ca tine
poate să mă facă bine.

LXXXXIII

—Haĭde, vrută-n', haĭde, doi'i s-nă
[priimnă'm,
s-n'arḑim tu livade, tra si n-ag'u-
[căm.
—Nu, laĭ g'one, nu v'in, nu v'in tu
[livade,
că aseară nŏaptea în' mi ncăc'è dade
—Haĭde, vrută-n', haĭde, v'inu năzĭ
[nu fă,
multu-n' tĕ-am tu vi ĕare, s-multutu
[sivdă'.
—Nu, laĭ g'one, nu v'in, şi cri-
[părĭ nu-ţĭ bag,
ma pritu livade io nu pot s-alág,
v'in astară, g'one, pŏarta s-ţî disfác.

—Vin'ŭ aseară-noaptĕa, ma te as-
[cumséşĭ,
şi maşĭ pitŏ-ag'ame, vrută-n' tĕ-
[aspuséşĭ
ţî strigáĭ cu bŏaţe, ma nu vruşĭ ta
[s-eşĭ.
—Nu erám, laĭ g'one, la firidă mine,
că-şĭ erá nă feată, feată dit viţine;
nu erám, laĭ g'one, nu cu Dumniḑă',
că erá nă feată ditru mihilă, (bis)
dăole mplătĕăm analtu, analtu tru
[udă.

—Haide, ĭubită, haĭde, ambiĭ să
[ne plimbăm,
să mergem în livede, ca să ne ju-
[căm (distrăm).
—Nu, dragă, nu vin, nu vin în
[livede,
căcĭ asară noaptea mă certă mama.
—Haĭde, ĭubită, haĭde, vino, nu
[face nazurĭ,
mult 'mĭ eştĭ dragă, mult mi te
[ĭubesc.
—Nu, ĭubite, nu, nu vin şi neca-
[zurĭ nu-ţĭ bag,
dar prin livede, eŭ nu pot să alerg.
vin de seară, dragă poarta să-ţĭ
[desfac.
—Veniĭ asară noaptea, dar te as-
[cunseşĭ
şi numaĭ la geam, ĭubită te arătaşĭ,
îţĭ strigaĭ cu voce (puternic), dar
[nu vruşĭ să eşĭ.
—Nu ĭeram, ĭubite, la fereastră eŭ,
căcĭ era o fată, o fată din vecine;
nu eram ĭubite, nu, pe Dumneḑeŭ!
căcĭ era o fată din mahala (bis)
ambele impleteam nalt, nalt în
[odae.

LXXXXIV

Treĭ ori n-nale tru stămînă,
nu c'tĕaḑă tru s-ţă grĕască vîrnă,
şi nă ŏară n-treil'i meşĭ,

Treĭ orĭ în (haĭne) noĭ în sĕptă-
[mînă,
nu cutează să-ţĭ vorbĕască nimenĭ,
şi odată la treĭ lunĭ,

www.digibuc.ro

n-cor s-tĕ-aspúnʼ, fudulă, eşĭ.
ş-pîn ţe dorlu nu ţ-u deade,

nişiḍută fuşì împade,
ma cum dorlu tĕ-agudí,
tru udae nʼi-tĕ-alichʼí.

în horă să te arăţĭ, fudulo, eşĭ.
şi pînă ce dorul (dragostea) nu ţ-o [dede (adică : nu te izbi),
neşezută fuşĭ la un loc,
dar cum dorul te izbi,
în cameră mi te lipi.

LXXXXV

Nu nʼi ti scŏală ahà't tahʼiná,
moĭ viţină, viţină, [1])
viţina cŭ-oclʼiul laiŭ.
Di sălghʼeştĭ purunghʼilʼi,
léa viţină c-oclʼul laiŭ [2])
ş-cu faţa di trandafil.
di-nʼ intră tru a mĕa grădină
di-nʼ mintescu vasilĕaclu,
vasilĕaclu din grădină,
ţi-l pŏartă gʼonʼlʼi tru mănă,
şi-nʼ asparḑe lilicʼa di tru eta
ţi ş-u pŏartă nvĕastele la tuvletă.

Nu (mi) te scula atît de dimineaţă,
fă vecino, vecino [1])
vecino cu ochiul negru!
de daĭ drumul porumbeilor,
fă vecino, cu ochiul negru,
şi cu faţa ca roză [2])
şi intră în a mea grădina
îmĭ amestecă busoĭocul,
busoĭocul din grădină,
ce-l poartă tinerii în mînă.
şi-mĭ strică floarea din viaţă,
ce o poartă nevestele la mărămă.

LXXXXVI

Ţi nʼ-u dor, lĕa dado, dor,
s-mi fac pulʼŭ azburàtór,
ta s-nʼ-azbór pîn tru niór,
şi s-nʼi cad trŏ-aţél ubór,
iu gʼŏacă gʼunaměa-n cor.

Ce-mĭ-e dor, fă mamă, dor,
să mă fac pasere zburătoare,
ca să zbor pînă în norĭ,
şi să cad în acea curte,
unde joacă tinerimea în horă.

Io si staŭ, elʼ s-mi mutrĕască,
cari gʼone s-mĕ-arisĕască,
prĕ-aţél dada s-m-isuĕască,
ş-cît va s-caftă si-lʼ tăxĕască,
mas lucrulu si bitişĭĕască.

Eŭ să staŭ, eĭ să mă privească,
care voinic mă va plăcea,
cu acel mama să mă logodească,
şi cît va cere, să-ĭ promită,
numaĭ lucru să isprăvească.

Ah, tră-un gʼone fără mustaţă,
s-nu-nʼ mi schʼină priste faţă,
di-nʼ lʼa albĕaţa ş-aruşaţa
şi-nʼ si chʼarde muşutĕaţa!

Ah, (să mă logodească) cu un tî- [năr fără mustaţă,
să nu mă înţepe peste faţă,
de-mĭ ĭea albeaţa şi roşaţa (feţei)
şi mi se pĭerde frumuseţea.

LXXXXVII

Ţi-j bate birbílʼŭ pi salţe
di-j vĕade dao muşate,
daŭle cusurine vĕare,
daŭle márḑinĕa dĕ-amare,

daŭle cu fustaʼnʼ aroşe
şi-s primná pitu varoşe
ż-bîtură páturle chʼoşe.

Ce îşĭ cîntă privighĭetoarea pe salcie.
de îşĭ vede două frumoase,
ambele vere bune,
ambele pe marginea (malul) de [mare,
ambele cu rochiĭ roşiĭ,
şi se plimba prin *varoşe*,
de s-aŭ bătut cele patru colţurĭ (ale oraşuluĭ)

[1]) Fie-care rînd se cîntă de două orĭ şi la prima dată se repetă ca refrem aceste două vĭersurĭ, la a doua oară vĭersurile. [2])

www.digibuc.ro

LXXXVIII

Vruta lea, multu-n' tĭ-avĕám tu [vrĕare,
tu vrĕare ş-tu sivdae;
vrută lea, dĕ-anda-n' fuḍíi tu xeane

mintea la tine ŏ-avĕám;
nŏ-amintámşta s-n'i v'inĕám.
vrută lea, ţinti an' cu ḍaţĕ-aslán';
vrută lĕa, nch'isiĭ tu z-inŏ-acasă,
ma tinţi-aslán' ş-mine-n' mîncái,
alanţi ţinţi inşiră cîlpizáni.

Iubită, mult mĭ-eştĭ dragă,

mĭ eştĭ dragă şi iubită;
iubita, de cînd fugiĭ (plecaĭ) în [străinătate,
mintea la tine o aveam;
nu cîştigam, ca să viŭ;
iubită, cincĭ anĭ cu zece piaştri,
iubită, porniĭ să viŭ acasă,
dar ceĭ cincĭ piaştri eŭ îi mîncaĭ,
ceĭ lalţi cincĭ eşiseră calpĭ
(adică: aŭ fost calpĭ).

Arhiva. VI, 715.

LXXXXIX

Iu-n' eráĭ, bre g'onlĕ a n'eŭ,
iu-n' eráĭ, laĭ vrutlu an'eŭ;
pritu grîdină mi priimnáĭ,
mĕarĕ-aroşi n'-adunáĭ;
în sin la vruta-n' li bîgám
şi zboari dulţi nî zburám.

Mac. p. 130.

Unde eraĭ, tu voĭnicul mĭeŭ,
unde eraĭ, iubitul mieŭ;
prin grădină mă plimbaĭ,
mere roşiĭ adunaĭ;
în sîn la vruta că le băgam,
şi vorbe dulcĭ ne vorbeam.

Burada T.

C

—Nu-n' treţi, fĕată, prit-ubór
că-n' lŏ-arîzî h'il'ul a n'eu.
—Nu-ţĭ lŏ-arîd îo, tetă ş-sor

că ţ-lo-arîdi trupul an'eŭ,
trupul an'eŭ ca sch'ic di gărnu
şi nu-ţi lo-arîdi altu vărnu.
—nu-n' treţi fĕată prit ubór,
că-n' lŏ-arîzĭ h'il'ul an'eŭ...
—nu-ţĭ lŏ-arîd îŏ, tetă ş-sor,

că-ţĭ lŏ-arîde capul an'eŭ;
muşutĕaţa mea nu-l lasă
un minút ca s-şadă n-casă.

—Să nu trecĭ, fată prin curte,
căcĭ îmĭ ademeneştĭ pe fiul meu.
—Nu ţi-l ademenesc eŭ, mătuşe şi [soră,
căcĭ îl ademeneşte corpul mĭeŭ,
corpul mĭeŭ ca spic de grîŭ,
ci nu ţi-l ademeneşte nimenĭ altul.
—să nu trecĭ, fată prin curte,
căcĭ îmĭ ademeneştĭ pe fiul mieŭ
—Nu ţi-l ademenesc eŭ mătuşe şi [soră,
ci ţi-l ademeneşte capul mieŭ;
frumuseţea mea nu-lasă,
un moment să stea în casă.

Mac. 34. Cosmescu C.

CI

Ţinţi zîli (ş) şasi nopţi
cît imnáĭ ş-cît alăgáĭ
pi tu munte ş-pitu cămpu
îu-va vrută nu-n' aflăĭ,
vruta j-dŏarmi n-gradiníc'ŭ,
sum muşatlu trandafil.

Cincĭ zile şi şase nopţi,
cît umblaĭ şi alergaĭ
prin munte şi prin şes (cîmpie)
nicăirĭ dragă nu aflaĭ.
Iubita doarme în grădină,
supt frumosul trandafir,

www.digibuc.ro

ş-aţél dulţi caramfíl,
cu capul sum trandafíl,
cu trupul tru earbă verde
cu mîn'li tru busul'ác
ş-cu cic'ŏarli tru g'ung'ula.
Fec'ŭ cum fec'u ş-u diştiptái.
— Că-ţi-n' vineşĭ tora veara,
tora vĕara ş-primăvĕara,
pri curŏari ş-asudŏari
s-ti h'ivrĕască ş-lavrăsĕască,
nu ţ aĭ mamă, s-ti mutiĕască,
niţi tata, s-ti hîrsĕască;
nu ţ-aĭ, sor ca s-ti jilĕască,
niţi frati, s-ti niluĕască.

Mac. 35. Cosmescu C.

şi supt acel dulce garomfir
cu capul supt trandafir,
cu corpul în earba verde,
cu mîinele în busuioc,
şi cu picioarele în *gĭungĭulă*,
făcuĭ cum făcui şi o deşteptai.
— De ce-mi venişĭ acum vara,
acum vara şi primăvara,
în căroare şi asudoare,
ca să te îmbolnăveştĭ şi să patimeştĭ.
nu-ţi aĭ mama sa te îngrijească,
nici tată, sa te dezmearda,
nu aĭ soră, ca să te jelească,
nicĭ frate, să te milueasca.

CII

Tră nă Lenă culun'ată,

nu-n' sĕ-aştearni ḑua tŏată;
ş-cîndu v'ini seara z-dormu.
nu-n' me-acaţa lailu somnu.

A morĭ, Lenă, morĭ armînă,
si-n' cîdĕari tini tu mînă,
si-n' cîdeari tini tu mînă,
nu va si-n' ti scŏată vîrnă.

Pentru o Lenă coloneata (din Co-
[logna [1]),
nu mi se aşterne ziua toată,
(adica: nu sînt liniştit ziua toată),
şi cînd vine sara (cînd se face sara,
[ca să dorm,
nu mi-e a dormi (nu pot dormi);
Fă, Eleno, fă aromîncă,
de mĭ-aĭ cădea tu în mînă,
de mĭ-aĭ cădea tu în mîna,
nimenĭ nu mi te va scoate (scăpa)

CIII

— Lĕa fĕată, lĕa muşată,
cîndu n'-tĕ-am bîşată,
di cîntic nă sculară,
şi-l cînta ntreaga hŏara ?
— Aérĭ-sĕară, laĭ g'one,
aérĭ-seară, laĭ bune.
— Aérĭ-sĕara ş-erá noapte,
di nŏ-aveà carĭ s-nă vĕada,
— Laĭ g'one tivich'ele,
Nă viḑŭ hărv'ia,
hărv'ia-aspusi a pul'lor,
şi pul'i, nă cîntara,
di s-avḑî' şi n-hoară.
Di s-avḑî şi n-hoară,
că n'ica ş-u bîşară.

Fă fată, fa frumoasa,
cînd te am sărutat,
de ne aŭ sculat (făcut) cîntec,
şi-l cînta tot satul ?
— Erĭ sara, iubitule,
erĭ sară, dragă (bunule).
— Eri sară era noapte, (întuneric)
de nu era cine să ne vază.
— Nebunule îubit,
na văzu aurora,
aurora spuse păserilor,
şi păserile ne cîntară,
de se aŭzi şi-n sat.
De se auzi şi-n sat,
că pe draga (mititica) o sarutară
[(a fost sarutată).

Avela, Epir.

[1]) Provincie în Albania.

www.digibuc.ro

CIV

—O lĕa Ch'iţa farşirŏată
c'ihtisíşĭ Culon'a tŏată,
Ch'iţa mĕa, Ch'iţa li mame,
—O laĭ g'one cu ocl'ul laĭŭ,
ţe-ĭ aţél di tini graĭŭ,
tră Culon'a ĭo nu-n' h'iŭ
ma-n' h'iŭ tră un g'on armî'n
g'oni armî'n, g'oui ca vĕară.
d-ĭu auşl'ı anoştri s-fitară.

Aidi g'oni s-nî fuḑímu
că dol'i nî uĭdisímu,
avém nă limbă, avém nă n'ată
s-nî fiţém dol'i suţată.

—Fă Chiţă farşiroată,
înebunişĭ toată Colonia [1])
Chiţa mea, Chiţa mameĭ.
—Iubite cu ochiul negru,
ce-ĭ acea vorbă de la tine;
pentru Colonia eŭ nu sînt,
ci sînt pentru un tinĕr aromîn,
tînăr aromîn, tînăr ca vara,
din locul unde strămoşiĭ noştri se [născură.
Aĭde, dragă să plecăm,
căcĭ amîndoĭ semănăm,
avem o limbă, avem o tinereţe,
ca să ne facem tovarăşĭ.

(Cules din Ţicura, calivele «Zică»

CV

Intru-(n) vulŏagă lungă şi vĕardi,
ĭo, nana, ear nana,
di aflàĭ nă apă araţe,
ĭo, nana, ear nana,
mi plicáĭ si-n' bĕaŭ apă,
ĭo, nana, ear nana
ma-n' intră un şarpe v'iŭ,
ĭo, nana, ear nana
şarpe v'iŭ, şarpe din sîn,
şarpe din sîn di la feată,
ĭo, nana, ear nana.
n'-amvîrtít mîna n-distimele
ca sì-n' scot şarpele v'iŭ,
ĭo, nana, ear nana.

Pen. Balc. An. I, 11, 1893.

Intru în pajişte lungă şi verde,
ĭo, nana, ear nana,
şi aflaĭ o apă, rece,
ĭo, nana, ear nana,
mă aplecaĭ să beaŭ apă,
ĭo, nana, ear nana,
dar mĭ-intră un şarpe viŭ,
ĭo, nana, ear nana,
şarpe viŭ, şarpe din sîn,
şarpe din sîn, şarpe de la fată,
ĭo, nana, ear nana,
îmĭ învărtiĭ mîna în năframă,
ca să scot şarpele viŭ,
ıo, nana, ear nana.

CVI

Lambre, sĕara di la chĭatră,
şĭ-afla' timparĕa tăl'ată
cum s-u pŏartă mpiticată?
Tră nă sĕară di la stĕarpi,
ş-armasi ş-fără di ĕapi
nah'ima-lĭ mă-sa li C'api.
o moĭ C'apă, moĭ alĕaptă.
pin dĭ-un g'on'l'i n'-tĕaŭ căflată
Ma un g'oni de-astă ĕarnă.
n'i ţ-apréasi 'n-ch'eptu ţĕara.

Lambre, seara de la peatră (cînd era)
îşi află mantaua tăĕată,
cum s-o poarte cîrpită?
Pentru o sară de la (oile) sterpe,
îşĭ rămase şi fără ĭepe,
afurisită fie mama Ciepeĭ.
Fă Cépă, fă aleasa mea,
pînă la unul voĭnicĭĭ te cerură,
dar un voĭnic din astă earnă,
ţĭ-aprinse în pĭept o ceară
(adică: te izbi la inimioară).

[1]) Provîncie în Albania, locuită şi de Aromînĭ fărşiroţĭ.

www.digibuc.ro

CVII

N'-am nă laĭe ĕarnă
ş-una laĭe vĕarĭă,
ḑuă ş-nŏapte plăngu,
mi dirín ş-mi frăngu
cu lăcrăn'le pi faţă,
ah! cum nŏ-are un g'one,
di măn' si-n' mĕ-acaţă
la cor si-n' mi scŏată,
ta si-n' g'oc tu Sŏaţă.

Am o neagră (ticăloasă) de earnă,
şi o ticăloasa de vară,
(în cari) ziua şi noaptea plîng,
mă vait şi ma frîng,
cu lacrimile pe faţă,
ah, cum nu e un voĭnic,
de mîinĭ să mă prinza,
la cor să mă scoaţă,
ca să-mĭ joc la soaţe.

CVIII

Ma laĭ mîrít ţi-n' fiţéşĭ,
soslŏ-an'éŭ nu:' lu didéşĭ,
ma-n' didèşi un laĭ aúşù,
un aúşu ş-linguiósŭ
si-l sufl'i cade di gh'osŭ.
ĭeŭ în' voĭ ades ĕ-aměale
a luĭ corbul l-easte leane;
n' ĕaste dor ti un laĭ sacŭ,
cu ţi laĭ g'one si-l bagŭ;
n' ĕaste dor s-es a prinmare

nîs corbul n'-armîne n-cale,
stăĭ, stăi, că ţi va-l' facŭ:
va-n' l'aŭ un dueár afrátŭ,
si-l mîc sĕara nda s-mi bag,

s-n'-apér dinmĕaţa sĕ-ascáp.

T. Şunda.

Ce maĭ măritare proastă îmĭ facuşĭ,
tovarăşĭ potrivit nu-mi daduşi,
ci-mĭ dăduşĭ un biet bătrîn,
un bătrîn şi un bolnăvicĭos,
să-l sufli cade jos,
eŭ doresc obiceiurile mele,
luĭ, corbul, îĭ este lene.
îmĭ e dorinţa pentru o blană!
cu ce soţ (ĭubit) sa o bag.
(adică: cu ce bărbat să es la braţ,
[îmbracată cu blană?)
îmĭ place să es la plimbare,
el corbul îmĭ rămîne în cale;
stăĭ, stai ce-ĭ voiŭ face:
voiŭ lua (cumpera) pentru un *duear*
[şoricĭoaică,
să mănînc seara cînd m-oiŭ culca,
ca-n dimineaţă să scap.

CIX

Di ŏară ţe-n' ti vḑúĭ,
N'ică, tu patu-n' caḑúĭ,
ş-meţi tuţi în' ḑic eşti laĭe,
nu-n' ti scot io dit sivdaĭe,

ş-meţi toţĭ ḑic: ĭeştĭ araŭă,
an'ia parĭ că eştĭ steaŭă.
Las alatră, nu h'ii bună,
nu ti daŭ necă pri lună.

Din ora 'n-care te văzuĭ,
dragă, în pat cazuĭ (mă îmbolnăviĭ)
şi deşi toţi îmĭ zic eşti neagră (rea),
nu mi te scot din dragoste
(ad. eŭ tot te ĭubesc),
deşi toţĭ zic: eştĭ rea,
mie îmĭ parĭ, că eştĭ stea.
las'să latre: nu eşti bună,
nu te daŭ (schimb) nici pe lună.

CX

«O laĭ Còle, o laĭ frate,
Dă-ţĭ capotlu la nă parte,
si-n' ti vor fĕatile tŏate.
«O n'-ul ded, laĭlu-n', n'-ul ded

Măĭ Cole (Nicolae), mă, frate,
Dă la o parte mantăluţa,
sa mi te ĭubească fetele toate.
«O daduĭ, bĭetul, o dăduĭ,

www.digibuc.ro

ş-fĕátile nu pot s-li ved.
Nica ţe n'-u caftu mini
J va dulmec'i di brasimi.
«Laĭ Colè, fratile a n'eŭ
Fratile a n'eŭ, g'onile a n'eŭ,
Fă-l' ş-dulmecĭŭ tră-ahtari vruta,
că va-ţĭ-u aı tră eta-ţı tută.

şi fetele nu pot să le ved.
Pe micuţa care o cer eŭ
pretinde (vrea) *dulmeci* [1]) de ibreşim.
«Maĭ Cole, fratele mĭeŭ,
Fratele mieŭ, voĭnicul mĭeŭ,
fă-ı şi *dulmecĭ* pentru ast-fel de [ıubită,
căcı o veĭ avea viaţa toată.

CXI

— Aidi fĕata v'in' cu mini,
să-n' ti fac tuta de-asimi.

Feată mĕa, alĕapta mĕa.
— Nu v'in g'oni, că-ĭ arşini,
ş-că nă h'im făr di curuni,

g'onli a meŭ, sifterlu a meŭ!
— Aĭdi n'ică să-n' ti ncrun,
su-aumbrata ţea di ch'in,
z-bĭga'm nunu aţél sŏare
ş-aţeá lună nună mare
cuscri ch'inl'i anoştri soţĭ,
tra s-crĕapă duşman'l'i toţi.

— Aĭ fata, vin cu mine,
să mi te fac toata de argint.
(ad. sa mi te îmbrac în argintării).
Fata mea, aleasa mea!
— Nu vin, tinere, că-ĭ ruşine,
fiind-că sîntem fară coroane (neîn- [cununaţĭ)
ĭubitul mĭeŭ, aquila mea!
— Aĭ mică, să te încunun,
supt umbrarul cel de pin,
să punem nun pe acel soare,
şi pe cea lună, nună mare,
drept nuntaşi pinii, tovarăşii noştri,
să crepe duşmanii toţi.

CXII

Bŏaţĕa ta ca di birbíl'ŭ,
n'-avţii n'ică nă ŏară,
ĭu ş- cîntá, moı ĭu ş- cîntá
ca pul'ŭ di primuveara;
O, ţe nu ţı ĕarái un pul'ŭ,
s- tindu alaţu si-n' te acáţŭ,
ş- tu cluvie si-n' ti bag,
cu mına-n' s- ti hrănescu,
cu ocl'ul si n' ti sorbu.

Vocea ta ca de privighetoare,
o auzii, mica, o data
cîntînd, cîntînd,
ca pasere din primăvară;
Vaı, că nu eraı o pasere,
sa întind laţ, să mi te prind,
şi'n colivie sa mi te bag,
cu mına să mi te nutresc
cu ochiul sa mi te sorb.

CXIII

— Arşu lele arşu,
caplŏ-an'éŭ n' aspuraşu,
ţi-n' şedı carşí cu mine,
ĭo lailu arşu ti tine.
— Arde, g'one, arde,
vruta ţ-ŏ-aı diparte
tu soaţa mpaltĕaşte

— Arseĭ, arseĭ (de ĭubire),
capul îmĭ stricaı,
tu care staı faţa de mine,
arseı bietul pentru tine.
— Arde, tinere, arde,
ĭubita o aı departe,
printre soaţe (prietine) împăltească,

[1]) Un fel de dulamă pentru femeĭ.

www.digibuc.ro

şi sĕ-aγunĭusĕaşte,
cu gura nu-j grĕaşte,
ş-c-ochilĭ nu ş-mutreaşte;
— Arşu, lele arşu
caplŏ-amĕŭ m-asparşu.

Cruşova.

şi se grăbeşte,
cu gura nu grăeşte,
şi cu ochii nu priveşte;
— Arseĭ, arseĭ,
capul mieŭ îmĭ stricaĭ.

Zaha-Buşa.

CXIV

Náparti dĕ-amari,
ş-trĕaţi nă cîrvani,
ncîrcată cu sari,
hĭilĭŭ di cĭelnic mari!
ncălar pri mulari
distimelea arcata
si-lĭ ţină aumbrată;
mustaca-lĭ asudată
şi gura-lĭ uscată,
ti na chĭică de-apă,
di mînă di fĕată,
di feată armînă.

Penins.-Balc. An. I, 90, 1893.

In a parte (dincolo) de mare,
trece o caravana,
încărcată cu sare,
fiŭ de celnic mare!
călare pe catîr,
cu marama întinsă (pe cap),
să-ĭ ţie de umbră;
mustaţa-i mijită
şi gura-ĭ uscată,
pentru un piç de apă,
(dată) de mînă de fată,
de fata aromîncă.

Auzite de la d. V. Danu.

CXV

Náparte de marĕa lae
ş-treaţe ună cărvane,
încărcată de sare
ş-un gĭone ma mare
ncalár pi mulare;
cu şamia arcată
percĭa chĭiptinată
ş-mustaca sudata;
cu călamarlu m-brăn
ş-cartĕa pi ḑinuclu:
«ĭu hĭiţi soţi şi frashi a meĭ,
«staţi si scriŭ z-vă dau nă carte,
«s-o aduţeţĭ tu vilaeate
«furlĭi mine mi calcară,

«mulărli nĭi li nicară,
«şi parazli nĭi lĭi lŏara.

Vlaho-Clisura.

In a parte(dincolo)de marea neagră
trece o caravană
încărcată de sare,
şi un voĭnic maĭ mare,
pe catîr calare,
cu naframa întinsă,
cu chică pĭeptănata,
şi cu mustaţa mijita,
cu calamarile în brîŭ,
şi cu cartea pe genuchiŭ:
«unde sînteţi tovarăşi şi fraţi ai meĭ,
staţi să scriŭ, sa vă daŭ o carte,
«s-o aduceţi in patrie (vilaet),
«hoţii pe mine ma pradara (lit. căl-
[cară),
«catîrii mi-ĭ înecară,
«şi baniĭ mi-ĭ luară».

N. Nacea.

CXVI

Náparte tu chĭare
şi triţeá nă cărvane,
ncărcată cu sare;
şi un gĭone ma mare,
ncălar pi mulare,

In a parte (în partea ceea) la umbră
şi trecea o caravană,
încărcată cu sare;
şi un june mai mare,
călare pe un catîr

www.digibuc.ro

cu şimía arcată
să-l' ţină aumbrată,
faţa mpiticată
cu gura uscată
şi cu buţa cripată
şi cu limba scrumată,

ti nă ch'ică dĕ-apă.
Ş-andămoşi nă fĕată,
lu v'ineá dintrĕ-apă.
— Fĕata, moĭ, maratá
da-n' nă ch'ică de apă!
Feata şi-l mutrĕaşte
şi cu gura nu-l' greaşte
inima-l' jilĕaşte
şi mult si mintueaşte.
— Fĕată, moĭ, maratá,
ţe-n' ti minduĭeşti,
apă nu-n' mi meşti.
— Nu-n' mi mintuescu,
di cît ti jilescu,
că nŏ-am cu ţe s-ti mescu;
apa ţe-n' am lŏată,
n'-ĕasti misurată
şi ma s-u hîrzuescu,
dada va-n' mi bată,
mine n'-escu Armînă
şi v'in di la fintînă.
G'one cîrvînare,
ţe staĭ n-calea mare,
ma-n' ţ-u seati apă,
ḑinili s-tĕ adapă,
ma ţ-u dordi fĕate
s-arḑi tu h'icate [1])

cu ştergarul aruncat (pe cap)
ca sa-ĭ ţie de umbră,
faţa-ĭ împetecită
cu gura uscata,
şi cu buza crapată
şi cu limba neagră şi uscată ca scrumul
pentru o picătură de apă.
Şi 'ntalni o fată,
care venea de la apă.
— Fată, fa gingaşe,
dă-mĭ o picătură de apă!
Fata, ca se uită la el
şi cu gura nu-ĭ vorbeşte
inima-ĭ jeleşte (de mila)
şi mult se gîndeşte.
— Fată, fa gingaşe,
de ce mi te gîndeştĭ
şi apă nu ma cinsteştĭ (dărueştĭ?)
— Nu mă gîndesc,
de cît te jelesc
căcĭ n-am cu ce să te cinstesc;
apa ce mĭ am luat
'mĭ este măsurată,
şi dacă oiŭ dărui-o
mama o să mă bată.
Eŭ sînt Aromîncă
şi viŭ de la fintînă.
June *cărvănare*
ce staĭ în calea mare,
dacă -'mĭ ţĭ-e sete de apă,
Zînele sa te adape;
dacă ţĭ-e dor de fete
să arzĭ la ficaţi!.. (să-ţĭ arză plamînii!)

Culeasă de d. V. Petrescu. Albumul Mac.-romîn p. 99.

CXVII

— Alea, j-dĕade sŏarle tu gh'urgane,
scŏală-n' te, vrută, mĕa scŏală-n'-te
scŏală-te pitrunicl'e dit munte.
— Alaĭ, nu e sŏarle, că-ĭ luna,
baga-n'-te, g'one, baga-n'-te
s-mi başi pi frîmte, aplĕacă-te.
— Z-duc fic'orl'i la sculíe,
scŏală-n'-te, vrută, mĕa scŏală-n'-te,
scŏală-n'-te pitrunicl'e dit munte.
— Nu-s fic'orl'i, că-s cucosl'i

Soarele răsări pe plapomă,
scoală, draga, ci scoală mi-te,
scoala potîrniche din munte.
— Nu ĭeste soarele, ci ĭeste lună,
dormi mi (lit. baga-te), iubite, dormĭ,
să mă saruţi pe frunte apleacă-te.
— Se duc copiii la şcoală,
scoală, dragă, ci scoală,
scoală potîrniche din munte.
— Nu-s copiii, ci-s cocoşii,

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 88, No 59 variantă.

www.digibuc.ro

bagă-nʲ-te gʲone bagă-nʲ-te,
s-mi başi pi frîmte, apleacă-te.
— Z-duc fĕatile, la sclie
scoala-nʲ-te etc.
— Nu sînt fĕate că s-gîlinʲle
bagă-nʲ-te etc.
— Striga hogʲa pri gʲamie.
scŏală-nʲ-te etc.
— Nu e hogʲa, că e luplu
baga-nʲ te etc.
Nu-ı totna tinireaţă,
nu-ĭ totna muşitĕaţă.

dormĭ, iubite, dormĭ,
să mă saruţi pe frunte apleacă-te.
— Se duc fetele la şcoala,
scoală etc.
— Nu sînt fete, ci-s găinele
dormi, ĭubite etc
— Striga hogea pe geamie,
scoala etc.
— Nu ĭe hogea, ci e lupul
dormĭ, ĭubite, dormĭ, etc.
Nu-ĭ în totdauna tinereţe,
nu-ĭ în totdauna frumuseţe.

VARIANTA

— Deadi sŏarle pri ghʲurgane,
scŏală-nʲ-te, nʲică, scŏală-nʲ-te,
scŏală-nʲ-te, pitrunicʲle din
munte!
— Nu ĭe soarle, că e luna,
bagănʲ-te, gʲone, bagă-nʲ-te,
tine trandafĭr curát!
—Cîntă cucotlu tŏ-apirít,
scŏala-nʲ te, vrută, ndrèaḑi-te,
piruşană dıştĕapta-te.
—Gʲone, ş-cînta di cu sĕară,
baga-nʲ-te gʲone, bagă-nʲ-te,
cu vruta diznʲardă-te!
—Z-duc soáţale-ţĭ la biscărcă,
scŏală-nʲ-te, nʲică, scŏală nʲ-te,
scŏală-nʲ-te moĭ birbilʲŭ muşát.
—Nu sınt sŏaţă, că sunt mŏaşe,
bagă-nʲ-te gʲonie baga-nʲ-te
cu scumpa diznʲardă-te![1])

Avela, Epir

CXVIII

Náparti prĕ aţél laĭ munti,
ş-ĕasti ş-ună fintînĕaŭă
fintînĕaŭă cu apa raţi,
ĭu z-discurmă cituşĭ trĕaţi.
me-aplicai si-nı beaŭ apă,
nʲ cidù laĕa distimeli,
cu nă sută di flurii;
ĭo ni-nı crep laili flurii,
ma-nı crep diştimeléa ţea lucrată,
si di vruta nıia dată.
cari si-m ŏ-află s-nʲ-u pitrĕacă,
pri un gʲoni ninsurát,
pri un cal nincilicát.

Dincolo (în aparte) de ăl munte,
este o fintinea,
fintinea cu apă rece,
unde se obihneşte orĭ-cine trece.
Ma aplecaĭ să beaŭ apă,
îmĭ căzu biata batistă,
cu o sută de galbenĭ;
eŭ nu jelesc galbenii
ci jelesc năframa cea lucrată
şi de iubita mea dată,
cine o va găsi, să-mĭ-o trămită
cu un voĭnic neînsurat,
pe un cal neîncălecat.

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 82, No. 53 Varianta din Aminciu culeasă de d-l Weigand.

www.digibuc.ro

CXIX

— «Pirușană laïe,
apă, că-nˈ cripai,
dă-nˈ nă chˈică de-apă,
suflit, nu-nˈ mi creapă».

— «No-am tu ţe si-ţï dau
gˈone trandafiru,
ş-apă ïo nu-nˈ amu,
gˈonu garufiru!»

— «Dă-nˈï gura tao,
gură di dudie,
gură di dudie,
gură di nămlie,

— «Gura nˈ-ŏ-am tră mine,
gˈone, gˈone aleptu,
gˈone, gˈone aleptu,
traḑi-ţi caléa ndreptu!

— «Apă-că-nˈ cripaï,
pirușană laïe etc.

— Nŏ-amu ţe si-ţï dau,
gˈone trandafiru!

— Dă nˈi frimtĕa tao.
pirușana mĕao!

— Traḑi-ţï calea ndreptu,

gˈone, gˈone aleptu,
nˈ-am frate livendu,
căpitán tu munte,
cap di fur aleptu,
ţï dă cu plˈumbu n-chˈeptu.

— «Fă cu păr frumos,
(dă-mi) apă, căci crăpaï,
dă-mï un pic de apă,
suflete, nu mă crăpa (necăji)».

— «N-am în ce să-ţï daŭ,
voïnice trandafir!
și apă eŭ nu am,
voïnice garofir!».

— «Dă-mï gura ta,
gură de dudie,
gură de dudie,
gura de ţeavă (mică).

— «Gura o am pentru mine,
voïnice, voïnice ales,
voïnice, voïnice ales,
trage-ţï în cale drept
(ad.: caută-ţï de drum).

— «Apă, căcï crăpaï,
fă cu părul frumos etc.

— «N-am ce să-ţï daŭ,
voïnice trandafiru!

— «Dă-mï fruntea ta,
fă cu părul frumos!

— Trage-ţï calea drept
(ad.: caută-ţi de drum),
voïnic, voïnic ales,
am frate elegant,
căpitan în munte,
cap de fur distins (renumit),
iţi dă cu glontele în piept.

CXX

Cara s-mi vreï, s-mi vrei lea,
cara si nu, s-mi spuni;
si-nˈ spuni ta si-nˈ fugu,
tu munte si-ni mi ducu;
io va-ni mi duc tu munte,
ta s-nˈ-adár nă călivă,
s-mi nclˈíd, s-nˈi plîngu jaléa,
s-plîngu mărăzle a meale,
dĕ-apoĕa și a tale:

Dacă mă ïubeștï, să mă ïubeștï fă,
dacă nu, spune -mï-o;
să mï-o spuï, ca eu să fug,
la munte să mă duc;
eŭ o să mă duc la munte,
ca să-mï fac o colibă,
să mă închid, ca să-mï plîng jalea,
să-mï plîng suferinţele mele,
apoï și pe ale tale:

www.digibuc.ro

munţilĭ s-facă cundilʰe,
marea s-facă milane,
niorlʰi s-faca carte,
s-nʲi scriŭ marazle a mĕale.
Cîte steale ţerlu ş-are,
ahîte orĭ si te mîriţĭ
ş-ĕar vèduă s armînʲi
ş-cu mine s-ti ncurúnı.
— Ciţı pulʲ azbŏară pit norı,
ahîte orı s-nʲi ti nsorĭ
ş-ĕar veduŭ si armînʲ,
ş-cu mine s-ti ncurúnı.

Cruşova

să se facă munţiĭ condee,
marea sa se facă cerneală,
noriĭ să se faca hărtie,
să-mi scriu suferinţele mele.
Cite stele sînt în cer,
atîte oıı să te măriţı
şi ear văduvă să rămîı,
şi cu mine sa te încununezı.
—Cîte pasarı zboară în norĭ,
atıte orĭ să mi te însorĭ,
şi ear văduv sa ramiĭ
şi cu mine să te încununezı (ad. [căsătoreştĭ).

Zaha Buşa

CXXI

Lŏaĭ vásile ş-mi duş s-lʰaŭ apă
inşi ş-un gʲone n-cale s-mı creapă:

„dă-nʲ, lĕa, fĕată, nı chʲică de-apă".
ş- mine apʲı a luĭ vrea-lʲ daŭ,
înʲ ḑi-ĕ-astimtul «va s-ti lʲaŭ»
nâθima ŏara ţi-nʲ neşu,
La şoputlu di la Cireşu, (bis)
di frica m-pade mi teşu.
Tu sucachʲe la Bîrdiclu
di fricĭ nʲ-fuḑa buriclu;
cîtu-nʲ bigıı si umplu,
nʲ inşĭ gʲonele ascumtu,
iıá nŏaptea ş-fîγ di lună:
«stimte, hʲim fin di curună,
«ma irá noaptea ş- niurată,
«singură, astimte, fîr sŏaţa».

Luaı vasele şi mă duseĭ să ĭeaŭ apă,
eşi şi un voınic în drum, să ma ne- [căjască:
«dă-mĭ, fă fată, un pic de apă».
şi eŭ apa beaŭ era sa-ĭ daŭ,
îmı zise blastematul «te voiŭ lua».
Afurisit (fie) ceasul în care merseĭ,
la şipotul de la Cireş, (bis)
de frică jos ma întinseĭ.
In uliţa la Bardicul,
de frică îmĭ *fugi buricul*;
cît bagaĭ sa umplu (vasele cu apa),
îmĭ eşi voınicu cel ascuns,
era noapte şi fară luna,
«blestemate, suntem fară cunună;
«ci era noapte şi nourata,
«(şi)singura, blestemate, fară sóţă».

CXXII

Aseără nŏaptèa, nʲaḑă-nŏaptĕa,
lele muşata mĕa!
mi sculáı şi nʲerşŭ la vruta,
poarta nclʲisă nʲ-ŏ aflái,
mĕ-aplicái clʲaĕa nʲ-bişái,
şi di lăcrinʲ nʲ-u umplùı;
nʲ-avḑi'ı vruta că plînḑeá, —
ma plînḑeá şi ma gracá:
«lele mărata-nı di mini,
«ţe-nʲ păţìı nă mare-arşini,
«ţe păţi'ĭ aseără nŏaptea:
«chʲeptu-nʲ alb disfápt lo-aflái,
«şi flurĭili mintiti

Asară pe la miezul nopţiĭ,
vaĭ frumoasa mea!
mă sculaĭ şi merseı la iubita,
poarta închisa o găsiı,
mă aplecaĭ, cheea sărutaĭ
şi de lacrimĭ o umpluĭ;
auziĭ pe ĭubita ca plîngea,
că plîngea şi că grăea,
«vaĭ nenorocita de mine,
«păţiı o mare ruşine,
«o paţiı a sara noaptea:
«pĭeptul alb disfăcut îl aflaı,
«şi fluriile amestecate,

www.digibuc.ro

«buḍa mĕa n'i ŏ-aflắĭ suptă,
«Fure că-ĭ di vrutlu a meŭ,
«halani si-l' hʃibă,
«ş- furi că-ĭ di g'onli a meŭ,
«harami si-l' h'ibă.

Cruşova.

«buza mea o găsiĭ suptă.
«De-o fi de ĭubitul mĭeŭ,
«să-ĭ fie de bine,
«ĭar de o fi de bărbatul mĭeŭ,
«să-ĭ fie de haram.

Şandu.

CXXIII

—«Morĭ tine gură de moscu,
fă-ți ncŏa si-n' ti cunoscu.

—«Lasă-n'-mi, gione livendu,
că n'-am mamă, n'-am ş-afendu.

—«Fĕata mĕa, tră dao zbŏare,
vinʃŭ di piste nao hŏare!

—«Lasă-n'-mi, gione cripát,
n'-am surắ'rĭ ĭo, şi n'-am şi fraţĭ.

—Fă-u doamne n-calĕa mare,
si-n' ŏ aiáp pînă din ḍare.

—«Fă tu gură de mosc,
fă-te încoace să mi te cunosc.

—«Lasă-mă, voĭnic elegant,
căcĭ am mamă, am şi tată.

—«Fata mea (draga mea), pentru [două vorbe,
veniĭ de peste nouă sate.

—«Lasă-mă, voĭnic întristat,
căcĭ am sororĭ eŭ şi am fraţĭ.

Fă-o (ad. scoate-o) doamne în ca- [lea mare,
Să o răpesc pînă în zorĭ.

CXXIV

Cală mare, Cală n'ică,
morĭ Cală trandafiră,
ştiĭ anda dadún erám
di zburàm, na dizn'irdám,
pri sum pon'l'i anvirḍi'ţĭ,
pri sum gh'işan'l'i anfluríţĭ,
bană dulţi nă triţeám
că dip nu nă ŏ-aduch'ám,
luna dadún nĕ-alisá,
ş-luţĕáfirlu dadún n-aflá.

Floru, Epir.

Cală mare, Cală mică,
Cală ca o roză,
ştiĭ când împreună eram,
de vorbiam şi ne dezmierdam,
pe supt pomiĭ înverziţĭ,
pe supt vişeniĭ înfloriţĭ.
Viaţă dulce ne treceam,
căcĭ de loc nu o simţeam,
luna împreună ne lasa,
şi luceafărul împreună ne afla.

www.digibuc.ro

CÎNTECE DE STREINATATE (χĕane)

a) DESPARȚIREA

I.

Munte, laĭ munte,
ţĕ-aĭ arali multe!
multe ş-aurîte:
frĭ'nḑili ma-ţĭ cad,
pulĭi nu-ni ţî bat,
şi g'on'l'i tuţĭ îţĭ fug
şi-n xĕani si duc;
si duc laĭḑi măraţĭ
multu nvirináḑĭ
şi nîpóĭ mutrescu,
nivĕasti ţe zgh'ilescu,
că ḑi fugu g'on'ḑi:
—Oara bună, g'on',

«mintĕa-vă cu noĭ,
«mintea vă cu noĭ
«şi Dumniḑă ŭ cu voĭ»

. . . . . .

Vine primuveara,
loclu ş-anvirḑaşti
faglu muşiţaşti,

g'on'l'i ma şi v'in,
unu cîte unu

şi ma mulţĭ dĕ-adunu
V'in şi hîrióşĭ,
încîrcáţĭ di groşĭ;
unei nvĕaste n'icá
nu l'i v'ine g'onli,
plîndi şi zgh'leaşti,
ş-tŏ-aiŭp s-arucutĕaşti [1]).

Floru, Epir

Munte, negru munte,
ce aĭ rele multe!
multe şi urîte:
frunzele mereŭ îţi cad,
păserile nu mi-ţĭ cîntă,
şi voĭnicĭi toţi îţĭ fug,
şi în streinătate se duc;
se duc bieţiĭ sărmanĭ,
foarte întristaţĭ,
şi înapoĭ privesc,
pe nevestele care se vaĭta,
că le fug bărbaţiĭ:
«Oară buna (ad. drum bun), voi-
[nicilor,
«mintea voastră la noĭ,
«mintea voastră la noĭ,
şi D-zeu cu voĭ.

. . . . . .

Vine primăvara,
pămîntul înverzeşte,
fagul (ad. pădurele de fagĭ) se în-
[frumuşază,
voĭnicii mereŭ vin (se întorc din
străinătate),
unul cîte unul
şi maĭ mulţi împreună
vin toţi voioşi,
încărcaţi de groşi,
uneĭ neveste mici,
nu-ĭ vine iubitul.—
plînge şi se vaită,
şi în prăpastie se rostogoleşte.

Com. de D. Nocola Chelefa.

[1]) Variante: Petrescu; *Mostre* II, an XVII p. 74; Arom. II, p. 70.

www.digibuc.ro

II

(Fragment)

Munte, laĭ munte,
munte multanaltu,
cʲilnicaţlʲi fug,
picurarlʲi armîn,
cʲilnicaţlʲi fug
la tumnatic duc.

Samarina, Epir.

Munte, sărman munte,
munte prea înalt,
celnicaĭi fug,
păstorii rămîn,
celnicaţii fug,
la tomnatec se duc.

Zuca George.

III

Dĕade hărazma dighiosu [1]),
vine ŏara s-ná fuḍimu,
s-nă duţému n-xinitie,
n-xinitie j-vinitie;
s-nă nvişţemu prămătie,
sirmă albă, sirmă aroşe,
sirmă di nao turlie;
s-u bĭgă'm tu mîgizie,
z-vʲină vruta si-lʲ vindém.

Apăru aurora în jos [2]) (în spre răs.),
sosi (veni) ora ca să fugim,
să ne ducem în străinătate,
în străinătate şi în Veneţia,
ca să tîrguim marfa,
mătase albă, mătase roşie,
mătase de nouă feluri,
s-o băgăm în magazin,
să vie iubita ca să-i vindem.

IV

J-deade harazma din ghios, [1])
ş- apiri şi s-fĕaţe prăndu,
ş- cîrăvʲle ahurhʲiră s- trĕacă,
ş- mine va si-nʲ fugu, feată.
— Nʲică nʲ-irám, nʲică mi lŏaşĭ,
mine cu caie va me-alášĭ,
ĭù va s- fuḍi ta si-nʲ mĕ-alášĭ?
— Va-nʲ tĕ-alás cu mă ş-cu tată,
— mumă ş-tată nʲ-amu ş-mine,
ma ţi s-mi fac ti un ca tine.
— Va-nʲ tĕ-alás tu casă nao
— casă nao nʲ-amu ş- mine
ma ţi s-mi fac ti un ca tine.

Răsări aurora din jos (de la răsărit), [2])
se lumină de zi şi se făcu prînz,
şi corăbiile începură ca treacă,
şi eŭ voiŭ pleca, dragă (lit. fată).
— Mică eram, mică mă luaşĭ,
pe mine cu cine mă laşi,
cum veĭ pleca, să ma laşĭ?
— Mi te voiŭ lăsa cu mamă şi cu tata,
— Mamă şi tată am şi eŭ,
dar ce să mă fac pentru unul ca tine.
— Mi te voiŭ lăsa în casă nouă.
— Casă nouă am şi eŭ,
dar ce să mă fac pentru unul ca tine.

o altă variantă sfîrşeşte ast-fel:

— S- intră puşclia, s- mîcă mă-ta,
s- mîcă mă-ta cu tut tată;
s-trĕacă foclu s- ţ- ardă casa,
s- ţ- ardă casa tea muşata.

Să intre ciuma, să mănînce pe mă-mă-ta,
să mănînce pe mamă-ta cu tot tatăl tăŭ;
să treacă focul să-ţĭ arză casa,
să-ţĭ arza casa cea frumoasă.

Saŭ într'o altă variantă se roagă rînd pe rînd să o transforme în obiecte.

[1]) La Vlaho-Clisura soarele, când răsare, prezintă un tablou de o frumuseţe fermecătoare, mai ales primăvara şi toamna. Prin *dighios* se înţelege aci partea locului din spre răsărit.

[2]) Variantă: Arom. II, p. 72; 46; V. Petrescu: Mostre II, p.

www.digibuc.ro

V

Vine ŏara si nch[i]isescu,
plîngu, n[i]că, ş-mi jilescu,

că ĭo va-n[i] fug tu xĕane,
tora tu g[i]uname,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţe-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Vrută, bagă measa s-prăndu,
cl[i]amă soĕa să-n[i] mi plîngă,

că n[i]i escu un vrutu,
la vruta mĕa ţeltutu,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Ch[i]rag[i]áţĭ părăcălsescu,
plăngu mine şi-n[i] vă grescu,
nŏ-asunáţĭ zănghiile
că-n[i] mintíţi hulíile,
că nu-şĭ vine ŏara,
si-n[i] trag mine calea,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Vrută, ti părăcălsescu,
v[i]in, baş' măna, si-n[i] ti mescu,

si-n[i] ti başŭ tu frămte,
ta s-mĕ-adúţi aminte,
tora-tu fuḑĕare,
s-mĕ-aĭ vrută tu vrĕare,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Ninga ŏara istă ţĭ- grescu,
ş-apóĭ va s-mi dispîrţascu,
cumu sin[i] mi dispartu
cumu si-n[i] tĕ-alasu,
acaţă-me di mănă
ḑi-n[i], vrută, ŏară bună,

Veni ceasul să pornesc,
plîng dragă (lit. mica) şi ma jelesc (vait),
căcĭ eŭ voĭŭ fugi în străinătate,
acuma în tinereţe,
Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ raŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ!
(ad.: cît e rău, greŭ).

Iubită pune masa să prînzesc,
chĭamă rudele să mă jelească (lit. să mă plîngă),
căcĭ sînt unul ĭubit,
la ĭubita unicul (lit.: cel tot),

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubita, ce-ĭ răŭ?

Cărăuşilor mă rog,
plîng şi vă grăesc,
nu sunaţĭ scarile
căcĭ îmĭ turburaţi fierea,
căcĭ nu veni (nu so-i) ceasul,
să-mĭ trag drumul (ad. să pornesc),

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ raŭ, ĭubita, ce-ĭ rău!

Iubita mi te rog,
vin, sarută-mi mîna, să mi te cinstesc,
să mi te sărut la frunte,
ca să mă aducĭ aminte,
acum la fuga,
sa mă aĭ în vrere (ad.: ca sa-ţĭ fiŭ drag)

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubita, ce-ĭ răŭ!

Incă ora (data) aceasta ıţĭ grăesc,
şi apoĭ ma despărţesc,
cum sa ma despart,
cum să mi te las,
prinde-mă de mînă,
zi-mi, ĭubita, «oară bună»

www.digibuc.ro

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mea turnare,
ţi-ĭ arău, lĕa vrută, ţi-ĭ arău!

— Oară bună, g'one,

vrute, ŏară bună,
va s-fuḑi di va s-mĕ-alăşĭ,
vrute, ţi-n' adrăşĭ?
diparte di mine,
bana mĕa la tine,
bană laĭe ş-cŏarbă,
tih'a n'-ĕasti ŏarbă,
ŏară bună, vrute, ŏară bună!

Vlaho-Clisura

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere
ce-ĭ răŭ, iubită, ce-ĭ răŭ!

— Mergi cu bine, voĭnice (*lit.* oară bună),

ĭubite mergĭ cu bine,
veĭ *fugi* şi mă vei *lasa (părăsi)*,
ĭubite, ce-mĭ făcuşi?
departe de mine
viaţa *mea la tine*,
viaţă neagră şi *de corb*,
soarta mea e oarbă,
mergĭ cu bine, ĭubite mergĭ cu bine.

Mia-Adam

VI

— Mori tine disti c'irdach'e,
dipun-ti s-nă băşè'm dol'i,
că mine va-n' fug tu xeară.
— Du-n'-te, g'one, ŏara bună,
cu trandăfila tu mănă,
nv'ie s-n'erḑi, nv'ie z-v'inĭ
mult tră mine s-nu susch'irĭ.
scŏali-ţĭ cundil'lu curát
să n'i semn'i truplu a n'eŭ;
truplu a n'eŭ ca di sirvil'ŭ
frîmţĕaŏa ca di cundil'ŭ
gura mea ca di bibil'ŭ,
se-aflari alta ca mine,
să u l'aĭ laĭ g'one tine.

— Fă tu de pe balcon,
coboară, să ne sărutăm amîndoĭ,
căci eŭ mă voiŭ duce în strainătate.
—Du-te, voĭnice, mergi cu bine,
cu trandafirul în mînă,
curînd să mergĭ, curînd să viĭ,
mult pentru mine să nu suspinĭ.
Scoate-ţĭ condeiul aurit (*lit.* curat),
ca să-mĭ însemnĭ trupul meŭ;
trupul mieŭ ca de chiparos,
sprinceana ca de penel,
gura mea ca de privighĭetoare,
de aĭ afla adoua (alta) ca mine,
s-o ĭei voĭnice tu.

VII

Nă fĕată dĕ-asĕară,
ţe sta mintuită?
dusi mă-sa ntrĕabă,
di ş-ŏ-afla' năritä:
— «Fĕata, le muşată,
ţe n'i staĭ nvernată?
— «Tră laĭlu di g'one,
ţe caftă si-n' fugă;
mintea ţe-n' ŏ aveamu,
mintéa nu-n' ŏ-am tută.
Nu-ţ-o-ară'ŭ, laĭ g'oni,
cum si fuḑi di mini,
di dol'i părinţi,
părinţi dĕ-asimi?
Stăĭ, o g'one scumpu,
stăĭ nu fuḑi dĕ aŏaţi,
ca va-n' es în ḑĕană,
di va strig cu bŏaţi,

O fată de asară,
ce-mĭ stă gînditoare?
se duse mă-sa, o întreabă,
şi o gasi necăjită:
— «Dragă fata frumoasă,
de ce-mi staĭ întristată?
— «De nefericitul bărbat,
care vrea să fugă (să plece);
mintea ce aveam,
mintea nu o am toata.
Nu ţĭ-e răŭ, ĭubite,
cum să plecĭ de la mine,
de la ceĭ doĭ părinţĭ,
părinţĭ de argint (scumpĭ părinţi)?
Staĭ, scumpule ĭubit,
staĭ, nu pleca de-aci,
căci voiŭ eşi în deal
şi voiŭ striga cu voce (tare),

www.digibuc.ro

ca pul'lu dit marţu,
va-n' aurlu laĕa,
tŏarnă-te din cale,
g'one di sivdaie [1]).

ca paserea din Martie,
voiŭ striga sărmana,
înapoĭaza-te din cale,
voinice ĭubit.

VARIANTA

Ună fĕată, armînă feată,
ţi şi sta invernată ?
— «Fĕata, lĕa feată arumînă,
ţi staĭ cu caplu tu mîna ?
— Taţĭ, lĕa mumă, nu-n' mi ntrĕaba,
nu-n' mi ntreabă, nu-n' mi crĕapă.
un g'one ş-aţèl va s-fugă ;
tine g'one, g'onĕ-alepta,
laĕa-n' mine cum se-aşteptu ;
va si-n' fac laĕa nă-amaie,
si-n' tornu g'ónile din cale ;
va s-es cu bŏaţe s-aurlu,
g'onile mine si-l ţînu ;
va s-aŭrl ca pul'lu tu marţu,
ĭo di g'one nu-n' mi dispartu.

O fată, fată aromîncă,
ce sta întĭ istata ?
«Fată, fa fată aromîncă,
(de) ce staĭ cu capul în mîna ?
— Taci, mama, nu ma întreba,
nu mă întreba, nu mă necăji,
un ĭubit şi acela vrea sa fugă ;
tu voinice, voĭnice ales,
biata de mine, cum să aştept ;
îmĭ voiŭ face biata o vraje,
să-mĭ întorc pe ĭubitul din cale ;
voiu eşi să strig tare (lit. cu voce),
pe ĭubit ca să mi-l ţiŭ,
am sa url ca paserea din Martie,
eŭ de ĭubit nu mă despart.

Avela, Epir. Mia Dumaşoti.

IX

Di la munte pîn tu vale,
es nivĕástile tu nale, (bis)

di-şĭ pitréc g'on'l'i tu xeane ;
ma-l' pitréc, ma l'i zburascu,
laĭli di mproasti s-tuch'escu ;
«du-vă, g'on'i, ŏară bună !

«ŏară bună, caĭĕa bună,
«s-nŏ-amináţĭ multu tu xeană,
«ca nă s-tal'e laĕa bană,

«lasi ş-cama ndoĭ paráţi,
«ş-cama agon'a z-vaturnáţĭ,
«că nă h'im, laĭle marate,
«n'iţi lŏate ş-alăsate.
«ŏară bună, g'on'l'i a noştri,

«s-nŏ-agîrşiţĭ s-pitrĕaţiţĭ cărţi
«carte albă, gramă laie,
«tră nă erma di sivdae.

De la munte pînă la vale,
ĭes nevestele în nale (adică: în haĭ-
[ne de serbătoare),
şi trămit pe voinicii în străinătate;
mi-ĭ trămit, şi mi-ĭ vorbesc,
bĭetele de an picioarele se topesc ;
«duca-vĕ, voinicilor, în ceas bun !
(adica : duca-vă D-zeŭ cu bine)
«în ceas bun, drum bun,
«sa nu întârziaţi în străinătate,
«căcĭ ni se taie biata viaţa
(adică: cacĭ tare ni se amăreşte
viaţa),
«fie şi maĭ puţinĭ banĭ,
«ci maĭ curînd sa vă întoarceţi,
«căcĭ sîntem bietele de noi,
«micĭ luate (casatorite) şi lăsate ;
«mergeţi cu bine (lit. oara buna),
[voinicii noştri,
«să nu uitaţĭ sa trimiteţi scrisorĭ,
«scrisoare alba, slova neagră,
«pentru o pustie de dragoste.

Tîrnova, Macedonia

[1]) Vezĭ varianta în Arom. II, p. 70, No. 43.

www.digibuc.ro

X

Tŏamnă, laie tŏamnă,
mult arao tŏamnă,
n-agunești g'on'l'i,
n-agunéștĭ fic'orl'i,
di-l' pitrèțĭ tru xèane.
xĕane multu greale.
Fuți ș- g'onli ali muşate,

ali muşate, li cripate.
inși vruta si-l pitrĕacă,
inși vruta si-l' dimîndă:
«du-n'-te, g'one, caléa mare,
si-n' pitrèțĭ carte cu vrèare;

cîndo s-in' si-n' dai tru ştĕare,

s-ungu pòrțile cu n'are;
s-es la pŏartă si-n' te-aşteptu,
s-ți acáț calu di căprestu;
si-n' ti baş tru daŏle faţă,

ş-anamisa di mustaţă.

Zaha Boşa.

Toamnă, neagră toamnă,
foarte rea toamnă,
ne goneşti voinicii,
ne goneştí feciorii,
de-i trămiţĭ în streinătate,
străinătate foarte grea.
Se duce (it. fuge) şi ĭubitul fru-
[moaseĭ,
al frumoaseĭ şi întristatei.
Eşi ĭubita să-l trămită.
eşi ĭubita să-ĭ pornncească:
«du-mi-te, ĭubite, în calea mare,
sa-mi trămiţi carte cu vrere (dra-
[goste);
cînd să viĭ (să te întorcĭ) sa-mĭ daĭ
[de ştire,
să ung porţile cu mĭere;
să es la poarta sa mi te aştept,
să-ţi prind calul de căpastru;
să mi te sarut la cele doue feţe
[(obrajĭ),
şi printre mustăţi.

XI

Cu ţe suflit şi ínimă
si n'ergu ĭo tu xeane,
s-alás doĭ ocl'i albaştri ĭo,
şi ḑĕánili scriati
ş-anámisa i ḑĕani le!
ĭo numa si ngrîpsescu.
Z-grîpsescu laĕa dertă a mĕa,
şi lailu-nĭ di doru.
Nu ştiŭ carĭ mumă îşĭ ḑiḑĕá,
că fraţl'i nu si doru,
fraţl'i disică mùnţil'i
şi ci'mpurli surărli,

muma disică amărili,
şi lă'rḑili ariurĭ,
disică amaréa laie ĕa,
cu h'il'i si sĕ-adună.

Avela, Epir.

Cu ce suflet şi inimă,
să mieig eu în străinătate,
să las doĭ ochi albaştri eŭ,
şi sprincene scrise (zugravite),
şi printre sprincene fa!
eŭ numele să-mi scriŭ.
Sa scriu bĭata durere a mea,
şi bietul mieŭ de dor.
Nu ştiŭ care mamă ḑicea,
că fraţii nu se doresc,
fraţiĭ străbat (lit. despică) munţiĭ,
şi soṛorile (străbat) şesurile (cămpiile),
mama străbate mările,
şi largile rîurĭ,
străbate marea neagră ea,
cu fiĭ să se adune (să se întâlnească)

Despa Papahagi.

www.digibuc.ro

XII

Pri la pŏartă-ţĭ trecu,
eşi, n'ică, s-mi veḑi,
va z-ḑìc «aı sînîtate !»
n'ica, s-nu lîcriméḑi !
--Nu pot s-n'-esu, g'one,
la pŏartă s-ti ved,
muma nu-n' mĕ-alasă,
la pŏartă si-n' es.
—Eşĭ-n'i tu firidă,
n'ică, si-n' mi veḑi,
va z-ḑìc: «aı sînîtate»,
n'ică, aşí z-bînéḑi !
—Nu pot s-esu, g'one,
tu firidă s-ti ved,
tata nu-n' mĕ-alasă,
tu firidă s-n'-es.
—Anáθıma-ţî măta,
mata cu tut tata,
ţe nu n'i te alasă
ta si-ţĭ eşı la pŏartă,
si-n' ti ved măratu,
măratu nfărmacatu [1]).

Vlaho Clisura

Pe la poarta ta trec,
eşi, draga, sa me vezi,
îţi voiŭ zice: «ramîı sanătoasă!»
dragă să nu lăcrimezi !
—Nu pot sa-mĭ es, tinere,
la poartă sa te văd,
mama nu mă lasă,
la poartă să ies.
—Eşĭ în fereastră,
mică (dragă) să mă vezĭ,
îţı voiŭ zice: «ramîí sanătoasă !»
draga, aşa sa trăeştı.
—Nu pot sa es, voinice,
la fereastră să te vad,
tata nu ma lasă,
la fereastră să es.
—Blastemată fie mă-ta,
măta cu tot tata,
carĭ nu mi te lasă,
ca să eşĭ la poarta,
ca să te vad eŭ întristatul,
întristatul, înveninatul.

Vantia Margarit

XIII

— Multu-n' pari, vrută, ară'ŭ,
că-n' ti lŏaĭ n'ícăza.
— Nu-n' pare-ară'ŭ, g'onile-ameŭ,
că-n' mi loaşı n'ícază,
ma-n' pare arăŭ şi-n' v'ine greŭ,
ca-n' me-alaşì síngură.
Tŏarna-te, laı vrutlu a n'eŭ,
ş-armìni-ţı tu loclu a tă'ŭ,
loclŏ-atău i hrisusít,
hrisusít şi nĕahîrzít.

— Mult îmı pare, ĭubita, răŭ,
că mi te luaı mititica.
— Nu-mı pare răŭ, ĭubitul mĭeŭ,
că mă luaşı mititică,
ci-mı pare răŭ şi mı vine greŭ,
că ma laşı singura.
Intoarce-te, iubitul mĭeu,
şi ramìı în pămîntul taŭ,
pămîntul tăŭ este aurit,
aurit şi nestimat (nepreţuit).

XIV

Ah ! laĭ tŏamnă, tŏamnă corbă,
cara da di ş v'ine tŏamna,
di-şĭ fug g'on'li pitu xĕane,
laile nveste si nvirină

Ah ! neagră toamnă, toamnă nefe-
[ricita (ca corbul)
cînd dă de vine toamna,
de fug voinicii prin strainatate,
bietele neveste se întristează.

[1]) Variantă. Olym. Wal. p. 111, III

www.digibuc.ro

Z-duc viţinile ş-lă grescu ;
«ţi avéţi, nveste, di plănḑiţĭ,
«mĕa di plănḑiţĭ, di va frănḑiţĭ ?
«barbasl'i ĭu vă l'-avéţi ?
«Irá nvitáţĭ cu ziaféţĭ
«di n'el' fripţă, dĕ apă arate
«di ş fuḑira lal'l'i de aŏaţe.
«căndu ş-fug, ş-fug învirináţĭ.
«fară ţinţi laĭ paráţi ;
«căndu j-v'in, v'in hărióşĭ
«că ş-adúc n'il'i di groşĭ

Tirnova

Se duc vecinele şi le grăesc :
«ce aveţĭ, nevestelor, de plingeţĭ
«de plingeţĭ, de vĕ fringeţi,
«pe bărbaţi unde mi-i aveţi ?
«Eraŭ învăţaţĭ de petreceri,
«de mieĭ fripţĭ, de apă rece,
«şi se dusera bieţiĭ de aicĭ.
«cînd fug, fug întristaţi,
«fara cinci parale,
«şi când vin (se întorc), vin voioşĭ,
«căcĭ aduc miĭ de groşĭ (leĭ).

Lazăr Atanasescu

XV

N'ică n'-erám, n'ică mi lŏaşĭ, g'ŏne,
nŏ-aĭ treĭ meşĭ dĕ-anda mi loaşĭ,
ĭu va s-fuḑí, di va n' mĕ-aláşĭ ?
— N'ică, va-n' tĕ-alás cu mă ş cu tata ;
— G'one, tată şi dadă n'-am şi mine,
ma ţi s-n'i fac ti un ca tine,
ca s-mi primnă cum voĭ mine.
— N'ică,
va-n'i tĕ-alas cu soră şi cu frate.
— G'one,
soră ş-frate n'-am şi mine,
ma ţi s-n'i fac ti un ca tine,
ca s-mi primnă cum voĭ mine ?
— N'ică, va n' tĕ-a'ás cu casa nao,
— Foclu s-intra s-ardă casa,
puşcl'a s-v'ină s-mîca mă-ta,
s-mîcă ma-ta şi afendu-tu,
şi eŭ va si-n' v'in cu tine.
G'one, fa-n' me nă pitrunicl'e,
ca s-mi badı pi timbilich'e,
Pi timbilich'e şi pi furtie
s-mi duţĭ l-ata mîgîzie.
— N'ică, ari furı şi-n' ti arăchl'escu.
— G'one, fă-n'-mi mer, bagă-me n-g'epe.
— N'ică, va mi agărşescu şı va-n' te muşcu,
— G'one, gură am şi va s-ţĭ grescu,
«Fă-n' mi flurie, baga mi m púngă

Mică eram, mică mă luaşĭ, voĭnice, iubite !
n-aĭ (nu-s) treĭ lunĭ de cînd mă luaşĭ,
unde vei fugi, ca să mă laşĭ ?
— Dragă, mi te voiŭ lăsa cu mama şi cu tata.
— Voĭnice, tată şi mama am şi eŭ.
dar ce să-mĭ fac pentru unul ca tine,
ca să mă plimb cum vreaŭ eŭ.
— Dragă,
Mi te voiŭ lasa cu soră şi cu frate.
— Voĭnice,
soră şi frate am şi eŭ
dar ce să-mi fac pentru unul ca tine,
ca să mă plimbe cum doresc eŭ ?
— Dragă,
Mi te voi lăsa cu casă nouă.
— Focul să intre să arza casa
ciuma să vie să mănânce pe mamă-ta,
să mănînce şi pe tatăl teŭ,
şi eŭ am să viŭ cu tine
Voĭnice, fa-mă o potîrniche,
ca sa mă bagı pe *tembelic*
pe tembelic şi pe sarcină,
ca să mă ducĭ la al taŭ magazin.
— Dragă, sînt furĭ şi mi te răpesc.
— Voĭnice, fă-mă măr, bagă-mă în buzunar.
— Dragă, am să uĭt şi am să te muşc.
— Voĭnice, gură am şi am să-ţĭ grăesc.

www.digibuc.ro

— N'ică, va-n' agărşescu şi va-n [tĕ-aspargu ;
— Ah! mi tuch'íi, mi fec'ŭ tilefe,

g'one, că-n' tĕ-am multu tu ch'efe ;
mi tuch'íi, mi fec'ŭ finere,
căl'urle-s pline dĕ-asch'ere.
— N'ică lĕa ti uhtărlĕ-atale,
va-n' mi tornu laílu, din cale.
— Du-n' te, bre g'one, ŏara bună,
şi cu trandafila tu mănă ;
du-n'-te, bre g'one, caléa mbar
şi cu lilic'a dĕ-argaván.
Ma avḑă, g'one, avḑa, curbane,
s-nu te-amîn' multu tu xĕane,
di n'i ncl'ıḑı n'atile ameale,
di mĕ-aláşi fară fumeal'e.

Anda z-v'n' si-n' daí hîbare,
ca s-ung pòrţile cu n'are,
tra s-asuna, s-cirţînĕască,
tută casa s-hirîsească.
şi eŭ s-mĕ-adár s-mĕ-armîtusescu,
ca s-es la pŏartă s-n'i te asteptu,
s-ţ-acáţ calu di cíprestu,
şi s-ti baş tu daŏle faţă

şi anamisa di mustaţă.

Fă-mă *flurie*, bagă-mă în pungă.

— Dragă, am să uit şi am să te [schimb.
— Ah mă topiĭ, mă prăpădii,
voĭnice, mult îmi placĭ ;
mă topiĭ, mă făcuĭ felinar,
drumurile-s pline de armată
— Dragă pentru oftările tale
mĕ voiŭ întoarce, bĭetul, din cale
—„Du mi-te, iubíte, oară bună,
şi cu trandafirul în mână ;
du-mi-te, voĭnice, drum bun,
şi cu floarea de liliac.
Dar ascultă iubite, ascultă, dragă,
să nu întârzĭĭ mult în străinătate
de-mĭ închizĭ (nenorocești) tinere- [ţele mele,
de mă laşĭ fără copiĭ.
Cînd să vĭĭ să-mĭ daĭ de ştire,
ca să ung porţile cu mĭere,
ca să sune, să scîrţie,
toata casa să se bucure,
şi eŭ să mă gatesc să mă îmbrac,
ca să es la poartă, să mi te aştept,
şi să te sărut la cele două feţe [(obrajĭ),
şi printre mustăţĭ.

Penins. Balc. An. I, 12, 1893. Cruşova, Bataria.

XVI

Şapte g'onĭună turlie,

fugu nŏaptĕa tu hărv'ie,
di si duc trăşĭ Nadulie,
Nadulie ş-Misirlie.
«Voĭ laĭ g'on', voĭ laĭ muşáţĭ,
cara daţi di vă nsuráţĭ,
di fuḑíţĭ, di n-alisáţĭ,
mpîrţiti prit mîhilăţĭ,
nu ḑiḑéţĭ tra z-vă turnáţĭ.»

—«Nvĕaste voĭ s-nu blîstimáţĭ,
va z-v-aduţim ndoĭ păráţĭ,
—«Foclu tŏ-avoştri paráţĭ,
noĭ vrem g'on', nu vrem paráţĭ.

Şapte voĭnicĭ tot de o potrivă (lit. [de un fel),
fug noaptea în zorĭ,
de se duc tocmaĭ în Anatolia,
în Anatolia şi în Egipt.
«Voĭ voĭnicilor, voĭ frumoşilor,
cînd daţĭ de vĕ însuraţĭ,
de fugiţĭ, de ne lăsaţĭ,
împărţite prin mahalale,
nu gîndiţi (lit. nu ziceţi) să vĕ în- [toarceţĭ.»
—Nivestelor, voĭ să nu blastemaţĭ,
vă vom aduce parale.
—Focul (să dea) în baniĭ voştri,
noĭ vrem voĭnicĭ, nu vrem banĭ.

XVII

Náθima carĭ scŏasi xĕana,

Dumniḑă'ŭ s-l'i astingă bana,
că ş-u grĕaŭă, dipîrtŏasă,

Afurisit (fie) cine a scos străină- [tatea,
Dumnezeŭ să-ĭ stingă viaţa,
căcĭ e grea, e îndepărtată,

www.digibuc.ro

că ş-u multu nfîrmîcŏasă :
îşi disparta h'il'ŭ di mamă,
disparta sura'rı di fraţĭ,
disparta şi doı grangh'áţĭ,
trîşı acló ĭu z-dispîrţá,
munti cu munti sĕ-aduná,
frînda di pi fag cîdeá,
arîŭlu tut si alîc'á,
ş-tuţı ca ţeara ngilbinĕá,
nîs laĭlu singur fuḑeá,
ş-ĕa jilita îl' dîţeá :
«du-n' ti g'oni, ŏară bună,
«s-nŏ agîrşéştĭ si scriĭ totună.
«Mutrĕá n-sus, ea mutrĕá ngh'os,
«ĕa mutreá tu cîmpul veardi,
«n-aroaŭa minută j-dĕadi :
«s-nu ḑiţı că-ĭ di Dumniḑă'ŭ,
«că-ı di dorlu mari a n'eu!».

Vlaho-Clisura.

căcĭ e prea otrăvitoare :
îşĭ desparte fiŭ de mamă,
desparte sororĭ de fraţĭ,
desparte şi doĭ însurăţeĭ.
Tocmaĭ acolo unde se dispărţeaŭ,
munte cu munte se împreunaŭ,
fi unza de pe fag cădea,
rîul tot se turbura,
şi toţĭ ca ceara îngălbineaŭ,
el nefericitul singur pleca,
şi ea cea jelită îi zicea :
«du-mi-te, iubite, drum bun,
«să nu uiţĭ să scriĭ într-una.
«Priveşte în sus, priveşte în jos,
«ean priveşte în cîmpia verde,
«o rouă supţire dădu :
«să nu crezĭ ca-ĭ de la D-zeŭ,
«ci-ĭ de dorul mare al mĭeŭ».

Mia Adam.

XVIII

Şcretă di Pisuderi,
cari va-n' ti ţănă ?
g'on'il'i va s-fugă,
nvèástili va s-plîngă,
ună cîte una,
cu lăcrin' ca prună ;
dŏaŭă cîte dŏaŭă,
lă'crin'li ca 'rŏaŭă ;

Pustie de Pisuderi
cine mi te va ţine ?
Voĭnicii vor pleca, (în străinătate),
nivestele vor plînge,
una cîte una,
cu lacrimele ca pruna ;
dŏuă cîte două,
cu lacrimĭ ca rouă.

Pisuderi.

XIX

Maruşe, gură de cuc,
V'inu nculĕá pe dup-arúg,
ca s-ti baş, ca va si-n' fug,
că va s-n'erg tu xinitie,
s-ţ-adúc bărnu di flurie,
ta s-ul porţĭ tă Stămărie.

Maruşe gură de cuc,
vino încoace pe după rug,
ca să te sărut, căcı am să fug,
cacĭ voiŭ mĭerge în străinătate,
să-ţĭ aduc brîŭ de flurie,
ca să-l porţĭ la S-ta Marie.

XX

— A laĭ jone, jonĕ-aleptu,
ţe va-n' fuzı catră Sîm-ch'etru,
va-n' bazĭ capul an'eŭ pi ch'eptu,
zua ş-nŏaptea va s-te-aşteptu.
Jone bun, jone muşát,
jone aslán, jone alăvdát,
sa nu-n' şezı multu trŏ-axene,
că-n' astinzĭ tiniĕaţăle-amelé

Mac. 34. Connescu C.

Măĭ voĭnice, voĭnic ales,
ce aĭ să-mĭ fug pe la Sf. Petre,
aĭ să-mĭ bagĭ capul pe pĭept,
ziua şi noaptea am să te aştept.
Voĭnic bun, voĭnic frumos,
voĭnic leŭ, voinic lăudat,
să nu şezĭ mult în străinătate,
ca să-mĭ stingĭ tinereţele mele.

www.digibuc.ro

XXI

Vine vĕara ş n'-aḑă-vĕara
fugu g'on'i'i, z-duc tu xĕană,
fuḑi j-g'onli ali muşati,
ali muşati, nvirinati,
Eşĭ, muşată, si-l pitréţĭ,
ninga nŏ ıră si ţi-l veḑı—
caléă mbar, tini si-l urédĭ
—Ne-l pitré', ne-l n'iluescu,
ndŏaŭă zbŏari n'-u si-l' grescu:
du-ti, g'one, ŏ ıră bună,
lŏ va-n' plîngu dipriună;
mulţĭ an' tu xĕane s-nu şeḑı,
s-nu-n' baḑĭ, g'one, an'ia mîrăzĭ;
ş-cîndu z-v'in' si-n' daĭ hlbari,
s-ungu pórţili cu n'ari;
cîndu z-disfacă, s-cîrţînĕască,
s-avdă dada s-hîrisĕască.

Veni vara şi mĭezul vereĭ,
fug voĭnicii, se duc în străinătate,
fuge şi iubitul frumoaseĭ,
frumoaseĭ, întristateĭ.
Eşĭ, frumoaso, să-l trămiţĭ,
încă o dată să ţi-l vezĭ,
«drum bun» tu să-ĭ urezĭ.
—Nicĭ îl trămit, nicĭ mĭ-e milă de el,
două vorbe mĭ-e să-ĭ grăesc:
du-te voĭnice drum bun,
eŭ voĭŭ plînge mereŭ;
mulţĭ anĭ să nu şeḑı în străinătate,
să nu mă facĭ, iubite să sufer;
şi cînd să viĭ să daĭ de ştire,
să ung porţile cu mĭere;
cînd să se desfacă, să scîrţîie,
să auză mama să se bucure.

VARIANTA XXI (BIS)

Ună vĕară ş-prĭumuvĕară
ş-acîţă ş-nă tŏamnă mare,
cînd tuţĭ g'on'i'i ş-fug tu xĕane,
fuḑi j-g'onle ali muşate.
—Eşĭ, muşată si-l pitı èţĭ.
—Ni l pitrèc, ni-l n'iluescu,

dao zbŏare maşĭ va-l' grescu:
«g'one ti pîrîcilsescu,
«mulţĭ an' tu xĕani s-nu staĭ
«ş-cîndu z-v'inĭ s-nă daĭ tu ştĕari,

«s-unḑim porţile cu n'ari,
«cîndu s-intri s-cîrţînĕască,
«s-avdă dada s-hîrisĕască
«sora si-n' ti isusĕască
«cu un semnu, cu nă fĕată,
«ca mine laĕa cripată!

Varianta Burada op. cit. 9

Intr-o vară, primăvară,
începu o toamnă rea,
cînd toţi flacăii pleacă în străinătate,
şi pleacă şi voĭnicul frumoaseĭ.
—Eşĭ, frumoasă, să-l petrecĭ.
—Nicĭ îl petrec, nicĭ nu mi-e jele [lit. milă),
două vorbe numaĭ îĭ voiŭ grăi:
«dragă mi te rog,
«mulţĭ anĭ în străinătate să nu staĭ,
«şi cînd te veĭ înapoià, să ne în-[ştiinţezĭ,
«ca să ungem porţile cu mĭere,
«cînd veĭ intra să scîrţie,
«s-auze mama să se bucure,
«sora, să te logodească,
«cu o minune de fată,
«ca mine biata întristată.

Vlaho-Clisura

XXII

Cînd va s-fuzĭ, jone, tŏ-axĕani,
s-nŏ-agărşeşti zbŏarlĕ-amĕali.
Din Sufie, di diparti,
si-n' pitréţĭ totuna carti,
carti albă j-gramă laĭe,
îngrăpsită cu sivdae
şi va s-umplu amĕali sini,
tot cu cărţĭ di la tini.
Ş-am s-li ţin în sin incl'isi,

Cînd veĭ fugi, voĭnice, în străinătate,
să nu uĭţĭ vorbele mele.
Din Sofia, de departe,
să-mĭ trămiţĭ mereŭ carte,
carte albă, şi slovă neagra,
scrisă cu dragoste.
Şi am să umplu ale mele sine,
tot cu cărţĭ de la tine.
Şi am să le ţiŭ în sin închise,

www.digibuc.ro

nŏaptĕa z-ved muşati gh'isi.
S-nŏ-amî'n', jone, mult tŏ-axĕani,

că z-duc tinireţli a mĕali.
După un an tu turnată,
va s-mi afli ma muşata.
Ca s-nu gh'in' treĭ an' acasă,
s-mi ştiĭ că escu lînguroasă,
după naŏ an' di turnata,
va s-mi afli îngrupată.

Gaz. Mac. 3.

noaptea să văd frumoase vise.
Să nu amînĭ, voînice, mult în străinătate,
căcĭ se duc tinerețele mele.
După un an, la întoarcere,
mă veĭ găsi şi maĭ frumoasă.
Dacă n-eĭ veni treĭ anĭ a casă,
să ştiu că sînt bolnăvicioasă,
ear după nouă anĭ de întoarcere,
mă veĭ găsi moartă.

Gopeşĭ.

XXIII

G'one, nviţáĭ, că fuţĭ tu xĕane,

s-nŏ-agîrşéştĭ zbŏarilĕ-a mĕale,
s-nŏ agîrşéşti bunilĕ-a mĕale.
Du-n' te, g'one, ŏară bună,
si-n' mĕ-adúţĭ aminte totună;
du-n' te, du cu sînitate,
s-nŏ-agîrseştĭ s-pitréţĭ carte;
s-h'ibă cartĕa cŏ-amînete,
si nu-n' trag greao zahmete;
carte albă, laie gramă,
z-dişcl'íţĭ ínimă di mamă;

va-n' treţĭ, g'one, pritŏ-amare,
si-n' ti ţină domnul mare.

Iubite, aflaĭ, că fugĭ (plecĭ) în străinătate,
să nu uĭţĭ vorbele mele,
să nu uĭţi bunele (bunătăţile) mele.
Du-mi-te, iubite, drum bun,
să ma aducĭ aminte întruna;
du-mi-te, du(mi-te) cu sînătate,
să nu uĭţi să trămiţi carte;
să fie cartea cu amanet,
să nu sufer grea suferinţă;
carte alba, neagră slovă,
să înveseleşti (lit. deschizĭ, inflorești) inima mameĭ;
îmĭ veĭ trece, iubite, prin mare,
să mi te ţie Domnul mare.

XXIV

Nu-ţĭ buisĕá, le perl'i ahăntu,
nu ţă l'-adara ahăntu lăĭ!
că ĭo măne n'-tug tu xĕane,
xĕane puste, xĕane grĕale!
— Du-n'-tí, g'one, ŏară-ţĭ bună,

şi caváĭ di a ta mumă,
scŏate-ţĭ cundil'lu dĕ-asime,
si-n' scrieşti truplu tine,
truplu a n'eŭ ca di sirvíl'ŭ,
frămţĕaŏa-n' ca di cundíl'ŭ,
gura mĕa ca di birbí ŭ;
tu xĕane, g'one, ĭu n'erţí tine,

sĕ-aflari al'ă ca mine,
s-u l'aĭ, g'one, s-nu ŏ-alášĭ.

— Nu-ţĭ boi, fă, periĭ atita,
nu ţi-ĭ face aşa de negri!
căcĭ eŭ mîne fug în străinătate,
străinătate pustie, străinătate grea!
— Du-mi te, iubite, cu bine (ŏară bună)!
şi vaĭ de a ta mamă,
scoate-ţĭ condeiul de argint,
să-mĭ desaiĭ trupul tu,
trupul meŭ ca de chiparos,
sprinceana ca penel
gura mea ca de privighĭetoare;
în străinatate, voînice, unde mergĭ tu,
de aĭ afla atla ca mine,
s-o ieĭ, voînice, să nu o laşĭ.

XXV

— Nu-ţĭ buisĕá lĕa perl'i ahăntu,
că ĭo mîne-n' fug tu xĕane!
— Du-n' te, g'one, ŏară bună

— Să nu-ţĭ înegreştĭ părul atita,
căcĭ eŭ mîne plec în străĭnătate!
— Du-mi-te, voînice, drum bun,

www.digibuc.ro

pîn tu cămp va-n' ti pitrèc,
j-va-n' mi torn la bugĕa'ilu,
strán'ile ta si-n' lăescu,
fuga ta si u jilescu.
S-ţ-aflareşĭ altă ca mine
s-ţ-u l'aĭ, g'one, s-nu ŏ-alášĭ.

Vlaho-Clisura.

Pînă la cîmpie te voĭŭ însoţi
şi mă voĭŭ înapoĭa la vopsitor,
haĭnele ca să-mĭ vopsesc înegresc,
plecarea ta să o jelesc.
De veĭ afla alta ca mine
s-o ĭei, ĭubite, să nu o laşĭ.

Mia Bendu.

XXVI

Ţi-s muşati fĕátile,
fĕátile şi nvĕástile,
cînd v'in sirbatórile,
di şi nvescu armátile,
g'on'l'i trec, ĕale si frăngu,
cu fluriile pi ch'eptu.
Ţi-s virnate fĕá'ile
feátile şi nvĕástile,
cînd ag'ungu xĕánile,
di lă fugu gón'il'i.
G'on'l'i fug şi nîse plăngu,
ş-pál'mili ma şi li frăngu.
Pondi suntu xĕánile,
bati, Dŏamne, bati-le.

Albania.

Cît sînt de frumoase fetele,
fetele şi nevestele,
cînd vin sărbătorile
de-şĭ îmbracă găteala,
voĭnicĭĭ trec ele se mîndresc,
cu fluriile pe pĭept.
Cît sînt de triste fetele,
fetele şi nevestele,
cînd soseşte (timpul) înstrăinărĭĭ,
de le fug voĭnicĭĭ.
Voĭnicĭĭ fug şi ele plîng.
palmele şi le frîng.
Pustie este străinătatea,
bate o, Doamne, bate o.

Bĕala

www.digibuc.ro

b) STRAINATATEA

I

Nu n'-am nă mumă,
s-l'i spun fîrmaclu,
nu-n' am un tată
jaléa s-l'i spun!
nu-n' am un frate
s-l'i spun dit h'icate,
nu-n' am un soru
s-l'i spunu dorlu;
aléa, un g'one
ş-aţél diparte
n-úrdină poşta,
si-l' pitrèc carte,
ta si nveţu
dĕ-a luĭ sînitate.

Gioga Zisi (cuţitar).

Nu mĭ-am o mamă
să-ĭ spun veninul,
nu am un tată
jalea să-ĭ spun!
nu am un frate
să-ĭ spun din ficaţĭ,
nu am o soră
să-ĭ spun dorul;
fă, un ĭubit,
ş-acel departe
nu urdină (nu circulă) poşta,
să-ĭ trimit carte,
ca să învăţ
de a luĭ sînătate.

II

—Fĕată ţe-n' eştĭ afumată,
şi multu învirinată?
—Că n'-am g'ònile tu xeane,
în' lo-asteptu di treĭ anĭ
trei an', treĭ eti grĕale,
tricute n caimò şi jale
va n' lo aşteptu ninga unu
ş-apoĕa va-n' mi ncurunu
va-n' mi ncurún, va-n' mi mîrít
cu un g'one aduch'ít
g'one ţi s-nu n'argă n xĕane,
s-n'i ncl'idă n'atile-amĕale.

—Fată de ce-mĭ este intristată,
şi mult înveninată (mîhnită)?
—Căcĭ mĭ e ĭubitul în străinătate,
mi-l aştept de treĭ anĭ,
treĭ anĭ, treĭ veacurĭ grele,
trecute în foc şi jale.
Mi-l voiŭ aştepta încă un (an).
şi apoĭ am să mă înconun.
Am să mă înconun, să mă mărit,
cu un voĭnic priceput,
voĭnic care să nu meargă în străĭ-
[nătate,
să-mĭ veştejească tinereţele mele,

www.digibuc.ro

III

Voĭ laĭ fic'órĭ, fic'órĭ armî'n', | Voĭ dragĭ flăcăĭ, fecioră aromînĭ,
fic'órĭ di Samarina, | fecioră din Samarina,
în hŏară voĭ carĭ z-vî duțèți | în sat dacă vă veți duce,
tu loclu a meŭ z-vî țĕari, | în țara mea de v·ați duce,
tufĕch', fic'órĭ armî'n', s-nŏ-arcáțĭ, | puștĭ, fecioră aromînĭ, să nu des-[cărcați,

cumburi s-nŏ aminátĭ voĭ | pistoale să nu descărcați voĭ,
în hoară ḑua s-nu întráțĭ | în sat ziua să nu intrați,
și cintiți s-nu ḑițíțĭ, | și cîntece să nu ziceți,
di-șĭ avdi mu-mĕa ș-soră mea | căcĭ aude mama-mea și soru-mea,
di-ș avdi laĕa-n' soĭe, | căcĭ aude neamul meŭ,
di ved cum toțĭ ficĭorl'i z-duc, | de văd cum toți fecioriĭ se întorc,
ș-maș ĭo arumî'n tu xeani. | și numaĭ eu rămîn în străinătate.

Notă.—Impușcarea în vînt era un obiceiŭ foarte răspîndit la totĭ Romînii altă dată. Orĭ-ce act solemn din viata lor, orĭ-ce bucurie mare se exprima prin împușcarea în vînt. Se făcea o nuntă de pildă, toți nuntașiĭ de la cel mai mare pînă la cel maĭ mic, eraŭ înarmați cu puștĭ și pistoale. Logodna se anunta împușcînd în vînt atît la casa mireluĭ cît și la casa mireseĭ, drept dovadă, ca logodna s-a sfîrșit și că prin urmare rudele, cunoscuțiĭ și totĭ ceĭ-l'altĭ carĭ binevoiesc să împartășască bucuria lor, pot sa se ducă să le ureze noroc și bucurie. De aci expresiunea : *o arcă' tufechea* pentru a arata, că s-a logodit cine-va. Cînd pornesce nuntașiĭ să aducă mireasa, atît eĭ cît și rudele mireseĭ, carĭ ĭ-așteaptă se întrec cine să împuște maĭ mult. Tot acelaș lucru se face, cînd vine cine-va din străinătate.

Cînd sosesc ceĭ din străinătate apropiindu-se de sat, încep sa împuște.

Obiceĭul cere, ca rudele lor din sat, să le răspunză tot prin împușcăturĭ. Un schimb de împușcăturĭ din ce în ce maĭ aprins se petrece și tot satul se întreabă cine vine din străinătate?

Toată lumea, bărbațĭ și băeți, femeĭ și fete se gramădesc la marginea satuluĭ, cu jumătate oră depărtare, ca să-ĭ aștepte și să le ureze bun sosit.

E ceva mișcător momentul acesta, cînd se sărută ceĭ înstrăinațĭ cu rudele din sat; fie-care, după ce dorește celor-l'altĭ *xeniță* bun sosit, își împresoara pe *al săŭ* și nu-l slăbește de întrebări.

Cîntecile *înstrăinaților* încetează din momentul acesta, podidiți fiind toți de lacrimĭ de bucurie.

IV

Voĭ laĭ soțĭ, ah! voĭ laĭ fraților, | Voĭ tovarășilor! ah! voĭ fraților,
n-hŏară voĭ, cînd vaĭ intráți, | în sat voĭ, cînd veți intra,
ch'iprile a cal'lor s-lĕ-astupáțĭ, | clopotele cailor sa le astupați,
nă tufech'i s-nŏ-aminátĭ, | o pușcă macar să nu descărcați,
ș-nŏaptea z-vă duțéți, mărátĭ! | și noaptea sa ve duceți, sărmanilor!
mu-mĕa s-nu u diștiptátĭ | pe mama să nu o deșteptați.
s-ișari muma z-vî ntreabă : | De ar eși mama să va întrebe:
«ĭu n'-i h'il'lu, ĭu n'-i scumpul?» | «unde mĭ-e fiul, unde mĭ-escumpul?
si-l' ḑițéți, că-n' h'iŭ tu munte, | să-ĭ ziceți, că sînt în munte,
ĭu j-da sŏarli ma nainti. | unde răsare soarele maĭ întîĭ.

Crușova

(Cules de d-l Șunda Tașcu).

www.digibuc.ro

V

Voĭ, a soţĭ, voĭ ca fraţĭ,
pi vîngh'él'ŭ noĭ h'im ca fraţĭ,
care soţ si s-lînḑiḑască
care soţ si s-pliguească,
sosl' alanţi si-l mutrĕască,
pîn si scŏală i pîn s-mŏară.

Io laĭlu-n' mi pliguiră;
nu n'-ŏ-arăŭ, că-n' mi pliguíi,
nĭ ŏ-arăŭ, ti un zbor ţe-avḑiĭ,
un cŏ-alantu vî zburît,
ta s-fuḑíţĭ, ta s-mĕ-alîsáţĭ.
Rig'ae v-am, a voĭ, a soţĭ:
aţeá nĭete cara s-ŏ-avéţĭ,
aŏá laĭlu s-nu mĕ-alîsáţĭ

tŏ-aestu erím di loc,
că v'in agrin'le si-nĭ mĕ-aspargă;
sus pri(n) munte s-mĕ-alináţĭ,
acló laĭlu si-n' mĕ-alîsáţĭ,

sum vîrn-aumbră di faḑĭ,
umbră din faḑĭ, umbră di ch'in,
Aclo agrin'le nu v'in.
Tŏamna cara z-ină, a soţĭ,
voĭ prĕ-acasă va z-vî ţeţĭ;
prin hŏara mĕa, cara s-tritéţĭ,
cînteţe s-nupu cîntáţĭ,
tufech'e s-nupŏ-amináţĭ,
că va s-o-avdă laĕa dadă,
va s-ĕasă n-cale j-va z-vî ntrĕabă;
si nu-l' ḑiţeţĭ, că muríi,
şi-l' ḑiţeţĭ, că mi nsuráĭ,
loclu nvĕastă a doŭra-n' lŏaĭ,

sŏacră ch'atra a daŭra-n' fecĭŭ.

Voĭ, o soţilor, voĭ fraţilor,
pe evangelie sîntem ca fraţĭ,
care soţ să se îmbolnăvească,
care soţ, să se rănească,
soţiĭ cei l-alţĭ să îngrijească,
pînă să se scoale, saŭ pînă să [moară.
Pe mine bĭetul mă răniră;
nu mĭ-e răŭ, că mă răniĭ,
mĭ-e rĕŭ pentru o vorbă ce auziĭ,
unul cu altul vĕ vorbirăţĭ,
să fugiţĭ, să mă lasaţĭ.
Vă rog, pe voĭ, o soţilor:
acel gînd, dacă aveţĭ,
aicĭ pe nefericitul de mine să nu [mĕ lăsaţĭ,
în acest pustiŭ de loc,
căcĭ vin fiarele să mă spárgă (sfîşie);
sus pe munte să mĕ urcaţĭ,
acolo pe nefericitul (de mine) să [mă lăsaţĭ,
supt vre o umbră de fagĭ,
umbră de fagĭ, umbră de pin,
acolo fiarele nu vin.
Toamna dacă va veni, o soţilor,
voĭ pe acasă vă veţĭ ḑuce;
prin satul mĭeŭ, dacă veţĭ trece,
cîntece să nu care cum-va cîntaţĭ,
puştĭ să nu cum-va descărcaţĭ,
căcĭ vă va auzi sărmana mamă,
va eşi în drum şi vă va întreba;
să nu-ĭ ziceţĭ, că muriĭ,
să-ĭ ziceţĭ, că mă însuraĭ,
locul (pămîntul) mireasă, peniru a [doua oară îmĭ luaĭ,
soacră piatra pentru a doua oară [îmĭ făcuĭ

Arhiva soc. ştiinţif şi lit din Iaşĭ. vol. VI, p. 712. Taşcu Şunda.

VI

Nich'isíĭ s-mi duc tu hŏara mĕa,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' xifterlu an'éŭ!
nch'isíĭ s-mi duc la muma mĕa,
p'ŏae j-gri'ndine j-dideá;
alĕa n' inch'isíĭ la soră mĕa,
vimtu ş-furtună bîtĕá,
n' inch'isíĭ la nvĕasta mea'
sŏare ş-muşutĕaţă erá.

Porniĭ să mĕ duc în satul mĭeŭ,
pasere albă din munte [1])
fă, aquila mea!
porniĭ să mă duc la mama mea,
ploae şi grindine făcea (da);
porniĭ şi la sora mea,
vînt şi furtuna bătea;
porniĭ şi la nevasta mea,
soare şi frumuseţe era.

Magarova Teohareanu

[1]) Epitete adresate iubiteĭ. Se repetă la fie-care rînd.

www.digibuc.ro

VII

Lî'ndurle ma v'în şi fug,
laĭlu ĭo di cum mi duc,
nu-n' mi tornu şi nu-n' v'în,

ma tu laĕa xĕană armî'n.
Laĕa fĕată n'-da blîstĕame,
laĕa mumă tut mĕ-acliamă.

Mia Bendu.

Rîndurele mereŭ vin şi fug,
bĭetul eŭ de cum mă duc,
nicĭ mă întorc (în patrie), şi nicĭ
[nu viŭ,
ci în neagra străinătate rămîŭ.
Beata fata (iubită) îmĭ dă blesteme,
beata mamă mereŭ mă chĭamă.

Vlaho-Clisura.

VIII

Muntĕ-analtu j-dipărtatu,
apleăcă-n' ti, laĭ muntĕ-analtu,
ş-fă-n' te vale cama ncŏa,
si-n' ti ntreb tră vruta mĕa,
vruta mĕa tută tru nale,
si-l' dimăndu dao zbŏare,
dao zbŏare multu grĕale,
vrutlu nu s-tŏarnă din xĕane;

dao zbŏare nfărmăcŏase,
vrutlu tu xĕane ş-arwase,
lŏ-agudí lăngŏare grĕao,
si nu mŏară ca dun'ao.

Munte înalt şi îndepărtat,
apleacă-te, munte înalt,
şi fă-mi-te, vale, maĭ încoace,
să mi te întreb de draga mea,
draga mea în haĭne de sărbătoare,
să-ĭ trămit două vorbe,
două vorbe prea grele,
ĭubitul nu se întoarce din străină-
[tate;

două vorbe înveninoase,
ĭubitul în străinătate rămase,
îl lovi boală grea,
ca să nu moară ca lumea.

Mia Adam.

IX

Alaĭ pul'ŭ, a laĭ birbîl'ŭ,
n'-am un h'îl'ŭ, un scumpu h'îl'ŭ,

nclo tu póndili di xĕani,
nu-n' adúţĭ ună hibari.
Di n'i-l veḑĭ laĭ pul'ŭ pri cali,
ndrĕaptă-l tut prit caĕa mari,
s-nupu si tŏarnă din cali.
Caĕa luĭ nă muşutĕaţă,
si-n' v'ină ma curundu mbraţă.

Vlaho Clisura

Pasere, privigʻĭĕtoare,
am un fiŭ, un scump fiŭ (unic
[fiŭ),

în colo în pustia străinătate,
nu-mĭ aducĭ oare o ştire.
Dacă mi-l vezĭ, pasere, pe cale,
îndreptează-l tot spre drumul mare,
ca nu cumva se întoarce din cale.
Drumul (să-ĭ fie) o frumuseţe,
să-mĭ vie maĭ curînd în braţe.

Mia Bendu.

X

Ch'irg'í, mi fac curbanĭ,
s-n'-adúţĭ g'ónili din xĕani,

Carĭ s-lŏ-adúţĭ prin caĕa marĭ,
ţĭ daŭ fluria aţĕá mari;
s-lŏ-aduţĕariĭ pritu munti,
ţĭ-daŭ fluriile ţe-am tu frîmte;
s-fure munţîl' cu niórĭ,
ţĭ-daŭ s-mi baş' di treĭ orĭ,
s-mĕ-adúţĭ aminte pînă s-morĭ.

Cărăuş, mă jertfesc ţie,
ca să-mĭ aducĭ voĭnicul din stră-
[inătate,

dacă îl veĭ aduce prin calea mare,
iţĭ daŭ fluria acea mare;
de-l veĭ aduce prin munte,
iţĭ daŭ fluriile ce am în frunte;
de or fi munţiĭ cu norĭ,
te las să mă săruţĭ de treĭ orĭ,
să mă aducĭ aminte pînă să morĭ.

www.digibuc.ro

XI

Ngîlbiniră faḑl'i toţĭ,
fuḑiră bărbaţl'i a noştri,
dúsiră să s-păitĕască,

că nu-ĭ care s l'i hărnĕască.
Si pundiră múnţîl'i,
că fúḑiră túrmıli.
Tŏamna cît ĕasti dĕ-arao
n-aduţi cărtiri grĕao,
nă z-gulèsc cásili nali,
di g'on'l'i ţe fug tu xĕani.

Beala.

Ingălbeniră fagii toţĭ,
fugiră bărbaţii noştri,
duseră să lucreze (să găsească de
[lucru),
căcĭ nu-ĭ cine să-ĭ nutrească.
Se pustiiră munţii,
căcĭ fugiră turmele.
Cît e toamna de rea,
că ne aduce întristare grea.
Ni se gonesc casele noĭ,
de voĭnicii, care se duc în străi-
[nătate.

Banu.

XII

Ţi-n' fiţéşĭ, laĭ fendi ş-tine,
gh'oĕa mi didéşı pi gh'ine,
cîndu z-veḑĭ, ţi laĭe gh'ine,
am treı an' dĕ-anda nu j-v'ine ;

cum v'in sos-l'i pit viţine.

tute cu cásile pline,
ĭo laĕa cu măn'le n-sine,
a luĭ, corbul ! cum nu-l'-ŏ arşine ?

(com. de D-l Taşcu Şunda)

Ce-mĭ facuşĭ, tată şi tu,
parca mă daduşĭ la bine,
când să vezĭ, ce maĭ bine,
am treĭ anĭ (sînt treĭ anĭ) de cînd
[nu vine,
cum vin (se înapoĭază) soţii din
[vecinătate.
toate cu casele pline,
eŭ biata cu mînele în sine,
luĭ, nenorocitul ! cum nu-ĭ este
[ruşine ?

XIII

— O moĭ fĕată, moĭ muşată,
d-ĭu-n' ţ-ŏ-aĭ muşutĕaţa aflată !
— Di Dumniḑaŭ n'-ĕasti dată,
cu cundil'ŭ n'-ĕasti scriată.
—Dă-n' ţ-u muşutĕaţa, feată,
ş-ciţî paràţĭ si-n' cafţî, caftă.
— Taţı laĭ g'one nu-n' mi crĕapă,
că muşutĕaţa nu si vindi.
n'-am un g'oni aclo tu xĕani,

n'i-ancl'isi n'atili mĕali !
n'-an un g'oni n-xinitie,
cînd va v'ină nu si ştie.
c-aţĕá pondă di Vlih'ie,
ncl'idi n'ati ş-ilicb'ie.

— Fă fată, fă frumoasă,
de unde ţĭ-aĭ găsit frumuseţea ?
— De D-zeŭ îmĭ este dată,
cu condeĭul îmĭ este scrisă.
— Dă mi ţ-o frumuseţea, fată,
şi cîţi banĭ să-mĭ cerĭ, cere-mĭ.
— Tacĭ, voĭnice, nu mă întrista,
căcĭ frumuseţea nu se vinde.
Am un voĭnic (ĭubit) departe în
[străinătate,
îmĭ vesteji tinereţele mele.
Am un ĭubit în străinătate,
cînd va veni nu se ştie !
căcĭ acea Românie,
închide (vestejeşte) tinereţe şî vîrste
[fragede.

www.digibuc.ro

XIV

Pulʲŭ, laĭ pulʲŭ, carĭ s-nʲerdĭ a casă,
[pulʲlu a nʲeŭ,
tu avlia şi tu vatra nŏastră,
mama va s-ĕasă s-ti ntrĕabă,
j-va-nʲ ti ntreabă, laĕa nvĕastă:
«ĭu-l-u gʲonle di nu-şĭ vʲine,
«cum vʲin gʲonʲlʲi tu viţine?

s-lʲ spunʲ pulʲŭ, că mi nsuráĭ,
nveastă nʲică mine-nʲ lŏaĭ:
grŏapa ţea tu loc di nveastă,
chʲatra ţĕa tu loc di sŏacră.
mine vîrnă nu-nʲ mi plămsi,
mi plă'msiră maşĭ pulʲi,
pulʲi şi cu tot birbilʲi.

XV

Ţi ma ninte laĕa să spun,
mărăzle lĕa diti Crăcʲún,
mărăzle lea diti Crăcʲún,
mĕ-arîse gʲonle, «că va vʲin»;
nʲ-adîráĭ nă laĭ fustane,
aşteptám gʲonle dit xĕane.
Mi ţinĕamu pi cîmărĭ
va-nʲ vʲină prĕasinle mărĭ
şi-nʲ vini pîráḑi şi carte,
«va-nʲ vʲin vrută aprindu Paşte;
i cama ghʲine tĕ-aghʲughʲorghʲi,
s-nă z burăm cu gura doĭlʲi.
nʲ-dimîndă' un singur graĭŭ,
vrută va-nʲ vʲinu tîş tu Maĭŭ;
Laĭlu-nʲ mi cîrtiĭ tu chʲeptu
va-nʲ vʲin vrută ti sîm-Chʲctru;
di tine mĕ-arupse nʲila
va-nʲ, vʲin vrută, tr-a Sutira;

nʲ-vine carte ş-pîrîɣurie
va-nʲ vʲin, vruta, ti Stămîrie;
nʲ-ŏ-avĕám laĭlu mine tu minte,
si-nʲ vʲinĕám tĕ-aɣiul Dimitri;
primnă-te, vrută, dă-lʲ u fora,
că va-nʲ vʲin ti-aĭ Nicola
Ţi ma nclo laĕa si spun,
nu vine niţi t-avʲúl Naúm;
Ţi ma ninte laea si spun,
nu vʲine niţi ti Crăcʲún.

Cruşova

Nefericita nainte ce să spuiŭ,
suferinţele de la Crăciun,
Suferinţele de la Crăciun,
mă înşelă ĭubitul «c-am să viŭ»;
îmĭ gătiĭ o rochie,
aşteptam pe ĭubit din străinătate.
Mă mîndream,
că va veni în postul mare
şi (cînd colo) îmĭ veniră banĭ şi carte,
«voiŭ veni, dragă, în ajun de Paşte;
«saŭ maĭ bine pe la sf. George,
«să vorbim cu gura amîndoĭ»
Im porunci o singură vorbă,
«ĭubită, voĭŭ veni tocmaĭ în Maie;
«nefericitul, sufer de pĭept,
«voĭŭ veni pe la sf. Petru.
«De tine mă rupse mila,
«voĭ veni, la schimbarea la faţă a
[Domnuluĭ;
Imĭ veni carte şi mîngîere,
«voĭŭ veni, ĭubită, la sf. Marie.
«Gîndeam nenorocitul de mine,
«să viŭ pe la sf. Dumitru;
«plimbă-te, ĭubită, fără de jenă,
«căcĭ am să viŭ la sf. Nicola
Ce maĭ încolo, nenorocita, să spuiŭ,
nu veni nicĭ la sf. Naum.
Ce să spuĭŭ nenorocita maĭ nainte,
nu veni nicĭ la Crăciun.

Zaha Buşa

XVI

A voi gʲonʲ, a voĭ mîráţĭ,
cara daţi di vî nsuráţĭ,
niţi nu vî mintuíţĭ,
cara daţi di vî fuḑíţĭ
voĭ di loc-vî v-agirşíţĭ,
nvĕástile vî lĕ-alisáţĭ,
si vî li lʲa alţî bîrbáţĭ.
A voĭ gʲonʲ, a voĭ mîráţĭ

O voĭ voĭnicilor, o voĭ sărmanilor,
dacă (daţi de) vă însoraţi,
nicĭ nu vă gîndiţi,
dacă (daţĭ de) fugiţĭ,
voi ţara voastră uĭtaţi,
nivestele vi le lăsaţi,
să vi le ĭea alţi bărbaţĭ.
O voĭ voinicilor, o voĭ sarmanilor,

www.digibuc.ro

s-nu-nˈ viḑút gˈonelĕ-anˈéŭ ?

Ţ-ul viḑúm ş-ţ-ul cunuscúm
amînete ţ-aduţém,
vˈinghˈiţĭ fluríi gálbine :
nclˈînăcˈunɪ a mámălˈeĭ,
ş-cama multĕ-a nvĕastilˈeĭ.
Tine dada luĭ cîrtită,
ḑi-lˈi a nvĕástilˈeĭ si s-mîrită,
c-aşi-lɪ fu tihˈa nɣripsită,
mĕa ş-anˈia, mĕa ş-a vŏauă,
mpîrţîrĕa i multu grĕaŭă.
Io aŏa, singúr ţi s-fac,
ĕaste un an de cîndu ḑac,
singúr ḑac tru aştirnút,
nu nɪ-am niţĭ un cunuscút.
Nˈi u fricâ laĭlu s-nu mor,
cu mărave şi cu dor,
niviḑút di mamă ş-sor,
şi di laĕa mea nivĕastă,
ţi ŏ-alás tamám tru nˈiată.

nu cumva văzurăţĭ pe voĭnicul [mĭeŭ ?
— Il văzurăm şi-l cunoscurăm,
amanet îţĭ aducem,
douăzecĭ fluriĭ galbene :
închinăciunɪ mameĭ
şi maĭ multe nivesteĭ.
Tu, mama luĭ întristată,
zi-ĭ nevesteĭ să se mărite,
căcĭ aşa ĭ-a fost soarta menită ;
şi pentru mine şi pentru voĭ,
împărţirea e foarte grea.
Eŭ aci singur ce să fac,
este un an de cînd zac,
singur zac în aşternut,
nu am nicĭ un cunoscut.
Mĭ-e teamă bĭetul să nu mor,
cu suferinţă şi cu dor,
nevăzut de mamă şi de sor,
şi de nefericita nevastă,
pe care o las tocmaĭ în tinereţe.

XVII

Frunḑă vĕardi di sicară,
ş-es feátile nafŏară,
şi eŭ mîrata di mine
şed încliˈsă ca tu guvă ;
Toţĭ gˈonˈliˈi z-ducŭ j-vˈîn,
şi furtunatlŏ-améŭ nu z-vĕade
di la ermilĕ-al Culachi ;
vrĕam si-nˈ vˈînă niputút
si-nˈ lu-bag tu aştirnút,
şi si-lˈ daŭ vˈitrieamară
şi eŭ s-es la avˈu-Triadă ;
tŏ-aţĕa ḑĕană, tŏ aţél munte,
ĭu da soarte cama ninte.

Aminciu (Meţova)

Frunză verde de săcară,
es fetele afară,
şi eŭ sărmana de mine,
şed închisă ca în gaură ;
toţĭ voĭnicii se duc şi vin (se întorc),
şi al mĭeŭ bătut de soartă nu se [vede,
(să vie) de la pustiile (o) ale luĭ Colachĭ ;
aş dori să vie bolnav,
să mi-l bag în aşternut,
şi să-ĭ daŭ doctorie amară,
şi eŭ să es la sf. Treime (biserică);
în acea colină, în acel munte,
unde răsare soarele maĭ curînd.

T. Şunda.

XVIII

Carĭ fĕaţi sibepe xĕana,
Dumniḑáˈŭ s-lˈ-astingă bana ;
stinḑi-lˈ numa ţĕ-are fapta
hˈilˈi di mumă si-s dispartă ;
cîte blîslénˈ ş-lˈa di nvĕaste,
cap s-nu-ş aducă d-ĭu ĕaste ;
ş-cama mult di laĭle fĕate,
că ş-armˈn nimiritate.
Io şiḑúĭ, lˈi scriaĭ nă carte,
z-vˈîna gɪonle di diparte,

Cine fu cauza înstrăinării,
D-zeŭ să-ĭ stingă viaţa ;
stingă-i-se numele cuĭ facuse,
fiĭ de mamă să se despartă ;
cîte blesteme îşĭ ĭea de neveste,
cap să nu-şĭ aducă de unde este ;
şi maĭ ales de bietele fete,
căcĭ rămîn nemaritate.
Eŭ şezuĭ,îĭ scriseĭ o carte (scrisoare),
să vie ĭubitul din depărtare,

www.digibuc.ro

i si vĭină i s-nĭi spună,
i di mine s-tragă mînă,
că nu-nĭ esc de aţĕlĕ-armînă :
tu nă stîmînă nĭ-lĭaŭ un altu,
di-lŏ-alás s-lĭi creapă caplu [1]).

saŭ să vie saŭ să-mĭ spuĭe,
saŭ de mine să tragă mînă,
căcĭ nu sînt din aromîncele cele :
într-ro septamînă îmi ĭeaŭ un altul,
de îl las, să-ĭ crepe (pleznească) [capul
(de îl las, să-şĭ bată capul).

Gĭoga Zisi

XIX

Voĭ laĭ gĭonĭ, voĭ laĭ muşáţĭ,
cara daţi di vă fudĭţĭ,
loclu a vostru lŏ-alisáţĭ
şi nipóĭ nu vĭ turnáţi.
Sta mumănĭli di v-aştĕaptă,
di-şĭ muntrescu călĭurle,
di şi plîngu hălĭurle.
Şed muşátile dĕ-aşteaptă,
cilítorlĭi toţi întréabă,
«nu vidút, laĭ cilítórĭ,
vruţlĭi a noştri, a noştri gĭonĭ?»
Tuţi z-ducu, tuţi vĭinu,
Ghĭorghĭe a nostru armase n-cale,
trîşi la punghĭa di Sturnare;
«Staţi soţĭ, staţi fraţĭ,
si ngrîpsescu unä carte,
unä care ca di mŏarte,
si dimîndu dao zbŏare,
ale maĭcă ţi mi dŏare,
ş-ali laĭe di mulĭare,
că ŏ-lás tu anĭ; tu nĭate.
Iute múlile s-li vindă,
laĭlu Marcu si nu'l vindă,
sĕ-aplicá di ncălicám,
se-aplicá di dipunĕám.»

Voĭ vŏĭnicilor, voĭ frumoşilor,
cînd apucaţĭ de plecaţĭ (lit. fugiţĭ),
locul (ţara)vóstră vă lăsaţi (părasiţi),
şi îndărăt nu vă întoarceţĭ.
Staŭ mamele şi vă aşteaptă,
de privesc drumurile,
şi îşĭ plîng necazurile.
Şed frumoasele şi aşteaptă,
pe călatoriĭ toţĭ îĭ întreabă :
«nu văzurăţĭ, călătorilor,
pe ĭubiţiĭ noştri, pe voĭnicĭĭ noştri?»
Toţi se duc, toţĭ se întorc,
Gheorghe al nostru rămase în cale,
tocmaĭ la puntea de la Sturnare;
«Staţĭ soţĭ, staţi fraţĭ,
să scriŭ o carte (scrisoare),
o carte ca de moarte (jalnică),
să poruncesc (!) două vorbe
mameĭ care mă doreşte,
şi bieteĭ soţiĭ,
căcĭ o las cu anĭ, în tinereţe.
Toţĭ catirii să-ĭ vînză,
pe bĭetul Marcu să nu-l vînză,
se apleca să încalec,
se apleca ca să descalec.

XX

Morĭ Armînă, ş-morĭ muşată,
ţe nĭi staĭ invirinată ?
— Taţi, lĕa dadă, nu-nĭ mi crĕapă,
că-nĭ-am gĭónile tu xeani,
aŏá şi dosprăḑáţĭ di anĭi.

Ning-un an ĭo va-nĭ lŏ-aşteptu
ş-apoĕa va-nĭ mi mîritu,
ta si-nĭ ĭaŭ un gĭonĕ-aleptu,
gĭonĕ-aleptu primîteltu,
cu haraŏă si-nĭ lŏ-aşteptu [2]).

Măĭ Aromîncă şi măĭ frumoasă,
de ce staĭ întristată ?
— Tacĭ, fă mamă, nu mă supăra,
căcĭ mĭ-e voĭnicul în străinătate,
acĭ şi doĭsprezece anĭ (ad. de doĭ- [sprezece anĭ plecat).
Încă un an mi-l voiŭ aştepta,
şi apoĭ mă voiŭ mărita,
ca să-mĭ ĭeaŭ un voĭnic ales,
voĭnic ales, negustor,
cu bucurie să mi-l aştept.

[1]) Varianta. Weis. Arom. II, 84,55.
[2]) Ver. Burada. op. cit. 4.

www.digibuc.ro

XXI

Tòamnă, laĭe toamnă,
cara daĭ dì-ţĭ v'in', lea toamnă,
nă fug g'on'l'i şi nu s-tŏarnă,
nă si duc tu xĕana laĭe,
cama nclo di Marĕa lae.
Z-ducu g'on', z-ducu muşáţĭ
şi na v'in aúşĭ măráţĭ;
nă si duc ca trandafirı,
nă s-toarnă ca nişte sch'in'.

Vlaho-Clisura.

Toamnă, neagră toamnă,
cînd daĭ de-ţi soseştĭ, toamnă,
nă fug voĭnicii şi nu se întorc,
ni se duc în neagra străinătate,
maĭ încolo de *marea-neagră*.
Se duc voĭnicĭ, se du frumoşĭ,
şi ne sosesc bătrînĭ sărmanĭ;
ni se duc ca trandafirĭ,
se întorc ca nişte spinĭ.

XXII

Tini pul'ŭ azburătór
pi tu vimtu şi pit niór.
du-tĕ-acasă tu ubór,
la a mea dadă şi la sor,
ca s-mi plîngă, că va s-mor;
şi la nveasta mĕa ţĕa bună,
iste zboară s-nu-l' li spună.
Tu hapsane-s di naŏ an',
di tra închizma di duşmán'.
Şi am h'ari în c'ic'ŏare,
nu ved lună, niţi soare;
Tŏati carnurle-n' căzură,
tŏati ŏasele-n' asună,
zua ncl'is şi nŏaptĕa ncl'is,
istă nŏpti vizùĭ ghis:
că mi duş la cumnicarı

carí-l vedi, aţél mŏari.

Gaz. Maced. 3.

Tu pasăre zburătoare
prin aer şi prin nuorĭ,
du te a casă în ogradă,
la a mea mamă şi la soră,
ca să mă plîngă, căcĭ o să mor;
şi nevesteĭ mele cea bună,
aceste vorbe să nu le spuĭe.
In închisoare sînt de nouă anĭ,
de pizma de duşmanĭ.
Şi am fiere în picioare,
nu văd lună nicĭ soare;
Toate cărnurile îmĭ căzuseră,
toate oasele îmĭ sună,
ziua închis şi noaptea închis,
astă noapte văzui vis:
că mă duseĭ la comunicare (împărtăşire),
cine-l vede, acela moare.

XXIII

Cînd ĕrám g'one ninsurát,
ninsurát, nimustăcát,
pritu xĕani n'-alăgam,
şi muşátili mutream,
carĭ i albă, carĭ ĕ-arusă,
carĭ ĕaste cu ocl'ul laiŭ.
Eŭ laĭlu n' mi nimtuĕám,
carĭ se-alás, carĭ s-l'aŭ nu ştĕám;

si-n' l'aŭ alba, s-l'aŭ arusa?

s-l'aŭ aţĕá cu ocl'ul laiŭ.

Vlaho-Clisura.

Când eram voĭnic neînsorat,
neînsorat, fără mustăţĭ,
prin străinătate umblam,
şi pe frumoase priveam,
cine-ĭ albă, cine ĭ blondă,
cine este cu ochiul negru.
Eŭ bĭetul mă gîndeam,
pe care să las, pe care să ĭeaŭ nu ştiam.

să-mĭ ieaŭ pe cea albă, să ĭeaŭ pe cea blondă?

să ĭeaŭ pe cea cu ochiul negru.

Mia Adam.

www.digibuc.ro

XXIV

Di tine, morĭ araŏ,
di tine morĭ căţao,
n'-fuḑi fic'orlu a n'eŭ,
s·ţ-o-aducă Dumniḑa'ŭ!

Toţĭ g'on'l'i z duc şi v'in
tu a mumăn'lor sin,
maşĭ h'il'lu a n'eŭ nu s-tŏarnă,
dit ponda 'ţĕa di xĕană:

De tine, fă rea (nevastă),
de tine fă căţea,
îmĭ fugi băeatul mieŭ,
aducă-ţĭ-ar (ad. pedepsească-te-ai)
[D-zeŭ!
Toţĭ flăcăiĭ (voiniciĭ) se duc şi vin
în al mamelor sîn,
numaĭ fiul mĭeŭ nu se întoarce,
din pustia cea de străinătate.

XXV

—Tini lună nv'ilic'ŏasă,
ţi eşti analtă şi dipîrtŏasă,
di-ţĭ veḑi ŏameni, di-ţĭ veḑi lume,
nu-n' veḑuşi g'onle a n'eŭ?
—Ţî-l viḑúĭ' a le muşată,
muşată şi nvirinată.
—Nu-l' ḑiţĭ lună nv'ilic'ŏasă,
nu-l' ḑiţĭ lună z-v'ină a casă?
Pŏarta luĭ l'i si ncl'ise,
ŏăspiţl'i l'i si tăl'ară,

pirguriĭle l'i sicară
şi cucoţl'i l'-amuţîră;
fintînil'i îl' astrîch'iră;
ḑi-lĭ, lună, ta s-v'ină nv'ie,
nă şi lŏ-aştĕapta fic'orl'i
că ş-lŏ-aştĕaptă nivĕasta.

—Tu lună strălucitoare,
ce eşti sus şi îndipărtată
de vezi oameni, de vezi lume,
nu văzuşi ĭubitul mieŭ?
—Ţi-l văzuĭ, fa frumoaso,
frumoasă şi întristată.
—Nu-ĭ spuĭ, lună lucitoare,
nu-ĭ ḑicĭ, lună, să vie acasă,
căcĭ poarta i se închise,
oaspeţiĭ luĭ încetară de a-ĭ maĭ vi-
[zita casa,
viţele iĭ secară (se uscară),
ear cocoşiĭ amuţiră,
fîntînele se stînseră,
zi-ĭ, lună, să vie curînd,
căcĭ îl aşteapiă bĭeţii copiĭ;
căcĭ îl aşteaptă nevasta.

XXVI

Morĭ tu lună nv'ilic'ŏasă,
mult analtă şi dispîrtŏasă,
di-ţĭ veḑi ŏamin', di-ţĭ veḑi lume,
nu-ţi viḑúşĭ muşatlu a n'eŭ?
Spuni-n' lună mult analtă,
cu carĭ vrutlu a n'eŭ z dizn'ardă?
A cuĭ mîşiţă strinḑi nîs,
ş-a cuĭ buḑa başi?
Ea ḑî-l' lună z-v'ină acasă,
că mult inima n'-u arsă.

Fă tu lună lucitoare
(care eşti) foarte sus şi îndepărtată,
care vezi oameni, vezi lume,
nu văzuşi frumosul mieŭ?
Spune, lună de prea sus,
cu cine ĭubitul mieŭ se dezmĭardă?
Ale cuĭ mînĭ strînge el,
ale cuĭ buze săruta?
Ean zi-ĭ lună să vie a casă,
căcĭ mult inima mĭ-e arsă.

XXVII (VARIANTA)

Ah carabéŭ, laĭ carabéŭ,
cu ţĕane de curcubéŭ,
s-nupu n' viḑúşĭ g'onle-a n'eŭ,
di naŏ an' tu xĕane dus,
cu ocl'ul laiŭ, cu perlŏ-arús,

www.digibuc.ro

muşutĕaţa-l' nu-ĭ di spus !
— Ţî-l viḑúĭ şi ţî-l cunuscúĭ,
ş-cu nîs multe graĭe avùĭ,
trîş tu meseă di pînîgh'ír,
g'onĕ-avḑi't, şi nicuch'ír,
işĭ înviştéa părmătie,
Caşimír şi Sam-cutnie,
veştŏ-aróş, veştu carpéz,
veştu fin şi sănătós,
şi veştu nao turliĭ
ţi-l poartă nvĕasti şi dudii.
— Carabéŭ. laĭ carabéŭ,
cu pĕane di curcubéŭ,
v'in ascultă şi dorlu a n'eŭ,
du-te, spuni-l' z-v'ină a casă,
că nvĕasta va şi-ul alasă,
va ş-lŏ-alasă ş-si mărită,
că i tinirĕ ş pripsită,
că fic'orl'i a l'eĭ murirĕ
pórţili-l' si vulusirĕ
şi ug'áţili-l' ciḑură,
tŏata casa luĭ sĕ-asparse,
şi nvĕasta luĭ di dor ş arse,
ca lilic'a ţĕa muşată,
ţi ş-armîne neadăpată,
ngilbinită şi uscată.

. . . . . .

Pri aestă dimîndare,
ag'umsi g'onile n călare,
nă intrata di la 'uşe,
ş-acăţă nvĕasta di guşe,
ş-u strîmse di daoli braţă,
ş-u bîşe tu daŏli faţă
di cu sĕară pînă dimnĕaţă.

Penins. Balc. I, 23, 1893. Culeasă de T. Telescu.

www.digibuc.ro

c) REVEDEREA

I

Anáθima-li xĕánili,
aţĕali dipîrtŏásili
nă n'il' di orĭ anáθima!
Mi bîgáĭ laĭlu si-n' dormu,
di-n' viḑúĭ un v'is tu somnu,
că n'-avĕám nă pitrunicl'e,
ş-n'-azbuiră' di pri ḑinucl'i:
si ştiţĭ, că-n' mĕ alasă nvĕasta,
şi s-mîrită cŏ-altu astĕasa.
că n'-am dospraţĭ dĕ an' tu xĕane.

— «Bună-v-ŏară» voĭ fic'ori!
— «Gh'ini vinişĭ a bre dŏamne!
— Ndrĕaḑiţĭ calu aţél ma bunlu,
aţél ma bunlu, azbuĭrătorlu.»

N'-lŏai calu şi nch'isii;
duş-me, duş-me pînă n-cale,
n'-aflâĭ tată-n'u tu jale:
— «Bună-ţĭ ŏară, moĭ călugre!
— «Gh'ine vinişĭ, laĭ g'uněale!
— «Ţi şi bat timpîn'li n-hŏară?
— «Mi ntribâşĭ, va ţ-aspún:
ş-mini avĕám un h'il'ŭ ca tini,
n'-ari dospráţĭ de-an' tu xĕani,

fără carti, fără ştĕari
ş-azĭ învĕasta l'-si mărită,
că ş-al'eĭ sĕ-ari lăită.»

Duş-me, duş-me pîn la şoput
n'-aflâĭ dada calugrĕaŭă,
— «Bună-n' ţ-ŏară, călugriţă,
— «Gh'ine vinişĭ, laĭ g'uněale!
— Ţi şi bat timpîn'li n-hŏară,
— Mi ntregh', g'one, va ţ-aspún

ş-mine avĕàm un h'il'ŭ ca tini,

Afurisită (fie) străinătatea,
acea îndepărtată,
o mie de orĭ afurisită!
Mă băgaĭ bĭetul să-mĭ dorm,
şi-mĭ văzuĭ un vis în somn,
că aveam o potîrniche
şi-mĭ zbură de pe genuchĭ:
să ştiţĭ, că mă lasă nevasta,
şi se mărită cu altul, blăstemata,
căcĭ am doĭsprezece anĭ în străină-
[tate.
— «Bună vă ziua, voĭ tinerilor!
— «Bine venişĭ, boĭerule!
— «Pregătiţĭ calul cel maĭ bun,
«cel maĭ bun cel zburător.»

Imĭ luaĭ calul şi porniĭ,
mă duseĭ, mă duseĭ pînă în cale,
aflaĭ pe tatăl mĭeŭ în jele:
— «Bună-ţĭ ziua, măĭ călugăre!
— «Bine venişĭ, măĭ flăcăule.
— «De ce bat tobele în sat?
— «Mă întrebaşĭ, iţĭ voiŭ spune:
şi eŭ aveam un fiŭ ca tine,
este de doĭsprezece anĭ în străĭ-
[nătate,
fără carte, fără veste (ştire),
şi azĭ nevasta luĭ se mărită,
căcĭ şi eĭ i se urîse.»

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la şopot,
aflaĭ mama călugăriţă:
— «Bună-ţĭ ziua, călugăriţă!
— «Bine venişĭ, măĭ flacăule!
— «De ce bat tobele în sat?
— «Mă întrebĭ voĭnicule, iţĭ voiŭ
[spune
şi eŭ aveam un fiŭ ca tine,

www.digibuc.ro

n'-ari 12 de an' tu xĕani,
fără carti, fără ştĕari.
ş-azĭ învĕasta l'-si mărită,
ca ş-a l'eĭ sĕ-ari lăită.

Duş-me, duş-me pîn la pŏartă,
n'-aflăĭ cú cărl'i t-ubóru :
— «Bună v-ŏară, voĭ laĭ cuscri !
— «Gh'ini vinişĭ, g'one axenu !
— «Faţiţĭ cale, ca si-n' trecu,
s-ĕasă nvĕasta si n'-u mescu,
că n'-ŏ-am soe, că n'-ŏ-am vĕară.»

Duş-me, duş-me pînă n-casă
n'-aflái muşata-n' invĕastă :
«Bună ţ-ŏară, moĭ muşată !
«Gh'ini vinişi' laĭ g'unĕale !
«Oară bună voĭ ah cuscri,
Aestu n' ĕasti g'onlĕ a meŭ
g'onle ameŭ, durutlu a meŭ !»

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la poartă,
îmĭ aflaĭ nuntaşiĭ în ogradă
— «Bună ziua, vouă nuntaşilor!
— «Bine venişĭ, voĭnic străin !
— «Faceţĭ drum, ca să-mĭ trec,
să easă mireasa să o cinstesc,
căcĭ mĭ-e rudă, căcĭ mĭ-e vară.»

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la poartă,
îmĭ aflaĭ frumoasa mea nevastă :
— «Bună-ţĭ ziua, fă frumoasă !
— «Bine venişĭ, tinere !
Mergeţi cu bine nuntaşilor,
acesta este voĭnicul mĭeŭ,
voĭnicul mĭeŭ iubitul mĭeŭ.

II

Dospraţĭ dĕ-an'i fec'ŭ tu xĕani,
oi, bele ! măratlu-n'i ! (a)
Dospraţĭ dĕ-an'i fec'ŭ tu xĕani,
oĭ, lele ! cavăĭ di ĭo ! [1]) (b)
Şi tu ducă gh'ini duşu,
tu turnată cînd mi turnai,
muma tută tu lăĭ n'-o-aflai ;
mĕ-aplicáĭ dî n'-u bîşáĭ,
şi apoĕa n'-u ntrîbáĭ :
— «Spuni-n', mumă, ţe jileşti ?
— «H'il'ŭ, va-ţĭ ḑîc, s-nu-n' ti cîr-
[teşti,
«Nvĕasta vḑi, si mărită'
«altu g'one nîsa ş-lŏă,»

Doĭsprezece anĭ făcuĭ în străinătate,
vaĭ ! sărmanul !
Doĭsprezece anĭ făcuĭ în străĭnătate,
vaĭ ! vaĭ de mine !
Şi de dus bine mă duseĭ,
la întors cînd mă întorseĭ,
mama toată în negre o aflaĭ ;
mă aplecaĭ şi mĭ-o sărutaĭ,
şi apoĭ mĭ-o întrebaĭ :
— «Spune, mamă, ce jeleştĭ ?
— «Fiule, îţi voiŭ zice, să nu te
[întristezĭ,
«nevasta fugi, se mărita
«alt voĭnic dînsă luă !

III

Laĕa tu carĭ dĕadi xĕana,

Dumnḑă'ŭ s-l'-astingă bana,
că nă şcrituiră hŏara ;
fugu g'on'l'i ş-lasă nvĕaste,
lasă feate nimîrtate.
Foclu s intră tu Sîrbie,
tu Sîrbie ş-tu Vlihie,
voru g'on'l'i z-v'ină a casă,
es vlîhútili nu l'-alasă.

Nenorocirea în cine dădu (făcu)
[străinătatea,
Dumnezeŭ să-ĭ stîngă vĭaţa,
căcĭ ne pustiiră satul ;
fug voĭnicĭĭ şi lasă neveste,
lasa fete nemăritate
Focul să intre în Sîrbie,
în Sîrbie şi în Românie.
vor voĭnicĭĭ să vie a casă,
es romîncele şi nu-ĭ lasă.

[1]) Fie-care viers se repetă de două orĭ şi la prima dată se repetă refrenul (a), a doua oară (b).

www.digibuc.ro

IV

Aştĕarnă-n', vrută, pi sufate,
să dorn'ím ca sor cu frate,
ti ntreb tră ţi-n' ţîn' cach'e ?
«Tră naŏ an' fuḍít diparte
făr un graiŭ, faiă nă carte,
fără ncl'inăc'une sanătate.
Mută-ţĭ stran'ile g'uneşti,
s-ti nveşti cu călugăreşti,
că tră mine bun nu eşti.

Aşterne-mĭ, ĭubită, pe *sofate*,
să dormim ca sor cu frate,
te întreb de ce eştĭ suparată pe mine?
«Pentru nouă anĭ plecat departe,
fără o vorbă, fără o scrisoare,
fără închinăciunĭ, sănătate.
Schimbă-ţĭ straĭele de tînăr,
să te îmbracĭ cu călugareştĭ
căcĭ pentru mine bun nu ieştĭ.

V

Fec'ŭ şapte an' tu xinitie,
trîş nauntr- Anatulie,
n'-vin'i dorlu s-n'eig a casă,
dol'a nvĕastă s-nu-n' mĕ-alasă.
Lăili xĕani ţe sun grĕali,
grĕali, grĕali făr di cali!

Făcuĭ şapte anĭ în strainătate,
tocmaĭ înăuntru în Anatolie,
îmĭ veni dorul să mĭerg a casă,
duioasă nevastă să nu mă lase.
Neagra străinătate cît e de grea,
grea, grea fără măsură (lit. fără [cale !)

n'-afláĭ muma caluγreaŭă,
caluγrĕaŭă ca buĕaŭă.
— Bună-ţĭ ḍuă caluγrĕaŭă !
— Ghini vinişĭ, laĭ dĭavate,
laĭ dĭavate, laĭ mărate,
laĭ mîrate, nvirinate!
nacă v'inĭ dĕ-Anatulie,
i di laĕa di Vlăhie.
— Jo h'iŭ, dado, h'il'lŏ-ată'ŭ,
laĕa n' déspiră mul'ari,
spuni-n', dado, ţini n'-ŏ-ari ?
— Tini ŏ aĭ, tini nu ŏ-aĭ.

îmĭ găsiĭ pe mama călugăriţă,
călugăriţă ca boĭul (de neagră).
— Bună-ţĭ ziua, călugăriţă!
— Bine venişĭ, măĭ călătorule,
măĭ călătorule, măĭ sărmanule,
măĭ sărmanule, măĭ întristatule!
nu cum-va viĭ din Anadolia,
saŭ din neagra de Valahie.
— Eŭ sînt, mamă, fiul tăŭ,
pe biata desperată a mea muĭere,
spune-mĭ, mamă, cine mĭ-o are ?
— Tu o aĭ, tu nu o aĭ.

(Lipsesc aci cîte-va versurĭ, în carĭ de sigur se arată, că femeea s-a călugărit).

— Vrĕám, lĕa dado, si mi nsor,
ma di Tina n' v'inĕá dor
xĕánili' în' fură grĕali,
cà di voĭ în' v'inĕá jali.

— Vroeam, dragă mămă, să mă în- [sor,
dar de Tina îmĭ venea dor,
străinătatea îmĭ fu grea,
căcĭ de voĭ îmĭ venea jale.

Notă.—Aromînĭ cred, că ceĭ dintr-înşiĭ, carĭ se înstrăinează în ţara romînească nu se mai întorc acolo. Aceasta o atribuĭesc la fericirea şi pacea, în care traesc aicĭ oamenĭĭ în raport cu tirania din Turcia, apoĭ la frumuseţea sexului femeesc de aci, care face pe bărbaţiĭ lor să se însoare şi să rĕmîe aci

I. Caragiani.

VI

Ntunîcáĭ Anadolie,
n'-apirĭi în Vinitie,
ahurh'iră vimturle s-tragă,

Mă apucă noaptea în Anadolia,
ear la zi am fost în Veneţia,
începură vînturele sa bata, (lit. [să tragă),

www.digibuc.ro

acîţară frînḑile s-cadă ;
lŏaĭ calu mi duş s-lŏ-adapŭ,
n'-aflăĭ muşata la şoputŭ.
— Bună-ţĭ ŏară, moĭ muşată.
— Gh'ine vinişĭ, a bre g'one ;
— Da-n' taslu ta si-n' bĕaŭ apă.
Pin la dausprăḑáţi di tasurı
gura nu dişcl'ise z-grĕască,
ocl'i nŏ-anîlţă' s-mutrĕască,
ma ş-súsch'irá, ma ş-lîcîrmá'.
— Ţe-aĭ, n'ică, di susch'irâşĭ,
susch'irâşĭ şi lîcîrmâşĭ ?
— Mi ntribâşĭ, ĭo va ţi spun,

ş-minĕ-avĕám g'one ca tine,
n'-are doĭ spraţ(z) dĕ-an' tu xĕane.

— Tine n' eşc'i vruta mĕa,
ş-mine-n' ţ-escu vrutlŏ-ată'ŭ.
— Cara ţ-escu vruta ta,
ţi semnŏ are casa mĕa ?
— Mer aróşu-n' ţ-aĭ pi pŏartă,
baltă di lapte la scară,
cuclu ţ(z) bate pi sîfate,
şî birbil'lu tu cîfase.
— Aĭ tricută ş-aĭ viḑută,
ai ntribată ş-aĭ avḑîtă.
Care n'-esc'i vrutlŏ-an'eŭ,
ţı semnŏ-are truplo-a n'eu ?
— Zaharĕ-aroşe pi buḑă,
ş-un semnu laĭŭ pi ţîţá.
— Tine esc'i g'onlĕ-a n'eŭ,
v'inu aŏá tru ch'petul a n'eŭ !

Cruşova

începură frunzele să cază ;
luaĭ calul mă duseĭ să-l adăp,
aflaĭ frumoasa la şopot.
— Bună-ţĭ ziua, frumoasă,
— Bine venişı, maĭ voınice ;
— Dă-mĭ tasul, ca să beaŭ apă.
Pînă la douasprezece de tasurĭ,
gura n-a deschis să vorbească,
ochiı nu înălţă să privească,
numaĭ suspina, numaĭ lăcrăma.
— Ce aĭ, dragă, de suspinaşĭ,
de suspinaşĭ, de lăcrămaşĭ ?
— Dacă mă întrebaşĭ, eŭ îţĭ voiŭ [spune,
şi eŭ aveam voĭnic ca tine,
de doĭsprezece anĭ este în străină- [tate.
— Tu eştĭ ĭubita mea,
şi eŭ sînt ĭubitul tăŭ.
— Dacă îţĭ sînt ĭubita ta,
ce semn are casa mea ?
— Măr roşu aĭ la poartă,
baltă de lapte la scară,
cucul (ceas), care cîntă pe sofate,
şi privighetoarea în colivie.
— Aĭ trecut şi aĭ văzut,
aĭ întrebat şi aĭ auzit.
Dacă eştĭ ĭubitul mĭeŭ,
ce semn are trupul mĭeŭ ?
— Zahăr roşu pe buză,
şi un semn negru pe ţîţă.
— Tu eştĭ voĭnicul mĭeŭ,
vino încoace în pieptul mieŭ.

T. Şunda

VII

Lĕa Marino, lĕa marată !
ţe n'i staĭ învirinată ?
lĕa Marino, nivĕastă n'ică !
veḑí mîndila-ţĭ si din'ică,
ţe a porţĭ tut lirusită ?
— Port mîndila lirusită,
ca n'-am g'ònili tu xĕani.
— Cîţı an' ari ţe-ĭ tu xĕani ?
— Ari noaua an' tu xĕani,
treĭ an' ninga va s-lŏ-aşteptu,
va s-ţîn dorlu a meu tu ch'eptu,
şi cari ĭar nu va si v'ină
ninga treĭ an' va s-mi ţină.
Di prĕapoĕa laĕa-n' di laĭe,
laĭe, corbi, corbi strani,
va-n' alég s-mi, duc si ch'er,
tr-un laĭ corbu mînistér.

Fă Marino, fă sărmană,
de ce staĭ întristată ?
fă Marino, nevastă mică !
vezĭ năframa se prăpădeşte,
de ce o porţĭ mereŭ înegrită ?
— Port basmaua inegrită,
căcĭ mĭ-e bătbatul în străinătate.
—Cîţĭ anĭ e, de cînd e în străinătate?
—E de nouă anĭ în străinătate,
treĭ anĭ încă îl voiŭ aştepta,
voiŭ păstra (ţine) dorul în piept
şi dacă ear nu va veni,
încă treĭ anĭ mă va ţine.
Apoĭ nenorocita de mine,
negre, de doliŭ haĭne
îmĭ voĭu alege, ca să mă duc sa pĭer
într-o neagră monastire.

www.digibuc.ro

— Marino, nivĕastă n'ică,
mini escu g'onlĕ-a tăŭ.
— Trĕaţi-ţĭ calea ţea vinită,
că n'-am ínima cîrtită
cari eşti g'onilĕ-ameŭ
ţe seamni ari casa mĕa ?
— Mer, lulúḑĭ ca faţa ta,
pergură tu cali da.
— Cari eştĭ g'onile a meŭ,
ţe sĕamni ari ch'eptul a meŭ ?
— Masni lăĭ ca ocl'il' a tăĭ.
— Tini eştĭ, g'uneăle, stăĭ.

—Marino, nevastă mică,
eŭ sunt bărbatul tău.
—Trece-ţĭ drumul cel venit,
căcĭ mĭ-e inima amărită,
dacă eştĭ bărbatul mieŭ,
ce semne are casa mea ?
—Măr, florĭ ca faţa ta,
viţă spre cale bate.
Dacă eştĭ voĭnicul meŭ,
ce semne are pĭeptul mĭeŭ ?
—Măsline negre ca ochiĭ tăĭ.
—Tu eştĭ, iubite, stăĭ.

Notă.—Aromînii aŭ multe poezii de felul acesta, la cari daŭ caz înstrăinările dese ale bărbaţilor în ţărĭ străine, unde şed mulţĭ anĭ, lăsînd nevestele lor să aştepte. In timpul absenţeĭ bărbatuluĭ, nevasta sa nu joacă la hore, nicĭ la nunţĭ ; şi drept semn de jale şi de aşteptare poartă *mîndilă* neagră, adică basmaoa, cu care era legată la cap, cînd plecă barbatul eĭ. Femeile aşteaptă treĭ anĭ, şapte, noua, doisprezece, pînă la douăzecĭ multe, şi nevenind bărbaţii lor, spre a nu se mărită cu alţiĭ, se retrag în monastire făcîndu se călugăriţe. Instrăinarile dateaza din timpul luĭ Alipaşa maĭ cu seamă, tiranul Epiruluĭ, care a persecutat foarte mult pe Romînĭ, că au rezistat a-şĭ menţine drepturile de independenţă ce aveau în timpul luĭ. De atuncĭ datează emigrarea familieĭ Sina din Viena, Dumba, Germani, Beiu, etc., carĭ se află în România ; alte înstrăinărĭ se fac şi din impozitele grele, impuse de guvernul turcesc şi din motive de câştig.

Bărbaţiĭ, maĭ cu sémă aceĭ carĭ au lipsit mulţĭ anĭ şi timpul a schimbat fizionomia lor, întorcîndu-se cu alte costume, încearcă fidelitatea femeilor lor, trecînd de străinĭ.

Multe se răzbună în contra barbaţilor lor aşteptîndu-ĭ pînă cînd vin şi îndată ce ajung, se retrag. în casele părinţilor lor şi remîn nemăritate.

I. Caragiani

VIII

— Ţeşeḑĭ, fĕată, ningă vale,(amare)
feată muşată ?
— S-trĕacă valĕa, si-n' mi nĕacă,
g'oni ch'irag'í.
— Că ţe, fĕată, si-n' ti nĕacă,
feată muşată ?
— Nŏ-am ne mumă, nŏ-am ne tată,
nŏ-am ne soră, nŏ-am ne frate,
un g'one ş-aţél tu xĕane,
s-n'-astingă n'atilĕ-amĕale.
— Ţe-n' daĭ, fĕată, si-n' mi duc,
g'onile mine s-ţ-ulŏ-adúc ?
— Z-daŭ sinduch'a ş-paĕa tută,
ş-ţe di tine s-h'ibă vrută,
si-n' lŏ-adúţĭ ḑua cu sŏare,
z-v'ină sŏàţile sĭ-n' ŏară.

— Ce şezĭ, fată, lînga vale ?
fata frumoasă ?
— Să treacă valea, să mă înece,
voĭnic cărăuş !
— De ce fată, să mi te înece,
fată frumoasă ?
— N-am nicĭ mamă, n-am nicĭ tata,
n-am nicĭ soră, n-am nicĭ frate,
un iubit şi acel în străinătate,
ca să veştejască (să-mĭ stingă) tinereţele mele.
— Ce-mĭ daĭ, fată, să ma duc,
voĭnicul să ţi-l aduc ?
— Iţĭ daŭ lada şi zestrea toată
şi ce de tine e dorit.
Să mi-l aducĭ ziua cu soare,
ca să vie prietenele (tovarăşele) să mă felicite.

www.digibuc.ro

— Fĕată, v'în si-n' ti l'aŭ mine,
si-n' tĕ-adár tută dĕ-asime.
— G'one, ma gh'ini-n' mi nec,
dicît cu tine s-mi ved [1]).

— Fată, vin să mi te ĭaŭ eŭ,
să mi te fac toată în argint.
— Voĭnice, mai bine mă înec,
de cît cu tine să mă văd.

VIII (VARIANTA)

— Ţi ştaĭ, fĕată, lîngă vale,
lĕa feată muşată ?
Şi-n' plânţi cu ahătă jale,
lĕa fĕată muşată ?
Va·n' trĕacă valĕa, şi va-n' ti nĕacă,
lĕa fĕată muşată.
— Lasă şĭ-trĕacă ş-las mi nĕacă,
g'one ch'irag'í !
Ţi n'-u voĭ laĕa di bană,
laĭ g'uneale bun !
g'onile n'i lŏ-am tu xĕană,
g'one ch'irag'i !
Şapte an' n'-escu mărtată,
nu-n' esc ni nvĕastă, ni fĕată ;
ning-un an ĭo va-n' lŏ-aşteptu,
ş-apoĕa va-n'mi mărît
cu un g'one nixinît,
si n'i-l am totună acasă,
că mult inima n'-u arsă.
— Ţi-n' daĭ n'ică, si-n' mi duc,
si-n' mi duc, si ţă-l adúc
— Paĕa tută cu un zbor,
şi di tine ţi-n' ţ-u dor ;
ţĭ daŭ fluriile di pi ch'eptu,
si-n' lŏ-adúţĭ pîn la sîm-Ch'etru.
Tră un g'one ca a n'eŭ,
ch'irag'í z-daŭ bana ĭeŭ.
— Ţi semn ş-avĕá g'onle a tăŭ,
spuni, n'ică, si ştiŭ ş-eŭ.
— Ş-avĕá semnu laĭŭ în ch'eptu,
n-ch'eptu tru úmirlu dreptu.
— Disfă-n' ch'eptul s-mutrĕá gh'ine,
g'onle a tăŭ n'i escu mine.

—De ce staĭ, fată, lîngă vale,
fată frumósă ?
—Şi plîngĭ cu atîta jale,
fată frumoasă ?
va trece valea şi te va îneca,
fată frumósă.
—Las' să treacă şi las' să mă înece,
voĭnicule cărăuş,
Ce o vreaŭ amărîta de viaţă,
voĭnicule bun !
voĭnicul mi l-am în străĭnătate,
voĭnicule cărăuş !
De şapte anĭ sînt măritată,
nu sînt nicĭ nevastă, nicĭ fată ;
încă un an îl voiŭ aştepta
şi apoĭ mă voiŭ mărita,
după un voĭnic neînstrăinat,
ca să-l am totdeauna acasă,
căcĭ mult inima mĭ-e arsă.
—Ce-mĭ daĭ, dragă, să mă duc,
să mă duc, să ţi-l aduc.
—Zestrea toată cu o vorbă,
şi de tine ce-ĭ dorit ;
îţĭ daŭ fluriile de pe pĭept,
ca să mi-l aducĭ pînă la Sf. Petru.
Pentru un voĭnic ca al mĭeŭ,
cărăuşule îţĭ daŭ viaţa eŭ.
—Ce semn avea voĭnicul tăŭ,
spune, micuţă, să ştiŭ şi eŭ.
—Avea semn negru în pĭept,
în pĭept la umărul drept.
—Desfă-mĭ pĭeptul, şi priveşte bine,
voĭnicul tăŭ sînt chiar eŭ.

IX

Aĕa, [2]) n'i nch'îsîĭ şi va si-n' fug,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' sifterlŏ-a n'eŭ !
aĕa, tu hŏara mĕa ĭo va-n' mi duc,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' sifterlŏ-a n'eŭ !

Porniĭ şi o să fug (să plec),
dragă pasere albă din munte,
dragă aquila mea !
în satul mĭeŭ eŭ o să mă duc,
dragă pasere albă din munte,[3])
dragă aquila mea !

[1]) Var. Weig. Arom. II, 88, 58. ; Burad. 13 o. c ; Obidenaru : p. 96, I.
[2]) Aĕa, se repetă la începutul fie-căreĭ vĭers. Este un apelativ adresat ĭubiteĭ.
[3]) Se repetă aceste două vĭersurĭ la fie-care vĭers.

www.digibuc.ro

va-nˈ mĕ-alín pĕ-avlia mĕa,
va-nˈ arúp dĕ-aua mĕa.
Nˈ-inchˈisíĭ la dada mea,
plŏae mare şi diděá;
nˈ-inchˈisíĭ la tată-nˈu,
vimtu mare şi trăḑěá;
nˈ-inchˈisíĭ la soră-mĕa,
chˈiametĕa si fîţěá;
nˈ inchˈisíĭ la vruta mĕa,
sŏare ş-muşutĕaţă irá.

O să mă urc în curtea mea,
îmĭ voiŭ rupe de strugurii meĭ.
Porniĭ la mama mea,
ploae mare ploua;
porniĭ la tatal mĭeŭ,
vînt puternic (mare) trăgea;
porniĭ la sora mea,
furtuna că se facea;
porniĭ la ĭubita mea,
soare şi frumuseţe era.

X

Nˈi sĕ-aurî trŏ aestă vˈaţă,
că ma zori, dadă, nu s-faţe,
cîndu-nˈ ticnĕaşte cîti vîrŏară,
perlˈi din cap nˈi si scŏală,
ma tu, ţĕ-aĭ casa la nă parte
tu, chˈară feată, gură di nˈare
strigă-nˈ ş-a nˈia z-vˈin ti durnˈare,
că escu durût di sinile a tale
ma Dumniḑă´ŭ si-nˈ da răvdare!

Mi s-a urît întru astă viaţă,
că maĭ de zor durere nu se poate,
cînd mă ticneşte cîte o dată,
periĭ din cap mi se răscoală (îmĭ [ieaŭ lumea în cap).
Dar tu ce aĭ casa la o parte,
tu, scumpă fată, cu gura de mĭere,
strigă-mă să viŭ la tine să dorm
căcĭ sînt dorit de sinurile tale...
dar, Dumneḑeŭ să-mĭ dea răbdare!

D. Bolintineanu ap. Albumul Macedo-romîn, p. 75.

www.digibuc.ro

CANTECE DE JOC

I

Nă vĕară cu treĭ laĭ meşĭ,
ţĕ-avúşĭ Liţă di tĕ-aprimsèşĭ ?
Liţă sor,
Liţă dor !
Treĭ mesĭ tricúţĭ tu munte,
Liţă mi scusèşĭ dit minte.
Liţă sor,
Liţă dor!
Liţă cu cularĕa n-cap,
cum si fac, cum si-nˈ tĕ-aráp ?
Liţă sor,
Liţă dor !
Ş-tricú beĭ pe ningă pŏartă,
Liţa z-gălbiní ca mŏartă
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţa, vˈutăganĕa m-băr(n),
nu sĕ-aspare ĕa di văr(n).
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţa cu cˈŏariţĭ tru cˈor,
mă s-pare văru ficˈór,
Liţă sor,
Liţă dor!
Liţă cu perlu alăsát,
mă s-pare vîră bărbát,
Liţă sor,
Liţă dor.

O vară cu treĭ lunĭ,
ce avuşĭ Liţă de te aprinseşĭ de (dor)?
Liţă dragă (sor),
Liţă dorule ?
Treĭ lunĭ trecute în munte,
Liţă mă scoseşĭ din minte.
Liţă dragră,
Liţă dorule.
Liţă paful de argint în cap,
Cum să fac, cum să te răpesc ?
Liţă dragă,
Liţă dorule ?
Trecu *beĭ* (turc) pe lîngă poartă,
Liţa se îngălbeni ca mŏartă.
Liţă dragă,
Liţă dorule.
Liţa (cu) ĭataganul în brîŭ,
nu se teme ea de nimenĭ.
Liţă dragă,
Liţă dorule!
Liţă cu cioareciĭ în picior,
se pare, ca-ĭ un fecior,
Liţă dragă,
Liţă dorule!
Liţa cu părul lăsat,
se pare, că-ĭ un bărbat.
Liţă dragă,
Liţă dorule.

II

Dîşclˈidi-ţĭ, muşată, uşa,
morĭ mer arôş, } se repetă la
morĭ gutunˈiţa mĕa ! } fiecare rînd
că vˈine domnul curmát,
le ! curmát, mult asudát ;
lˈa-ţĭ ileneă cu ibriclu,

Deschide-ţĭ, frumoaso, uşa,
fă măr roşu,
fă gutuĭa mea !
căcĭ vine boĭerul ostenit,
fă ! ostenit mult asudat ;
ĭea ligheanul cu ibricul

www.digibuc.ro

si-l' torn'i ta si ş-la min'li;
l'a ş-pisch'iră di mitasi,
ta si-şĭ aştĕargă asudoarea.
Domnul le si discurmă',
şi gutun'iţa nis ciftă'.

Blaţa.

să-ĭ tornĭ, să-şĭ spele mĭinele;
ĭea şi pişchirul (prosopul de)matase,
ca să-şĭ şteargă asudoarea.
Domnul (boĭerul) se odihni
şi pe gutuĭe (fata ca gutuĭe) potti.

G. Papa Milĭu.

III

Pulít, laĭe pulít [1]),
pulít, h'ir di vasileác,
vre-n'ţi, fĕată, pulitlu! } se repetă la fie-care 2 rînduri

tavlă mare, ş-pungă gŏală,
cîndu v'in, v'in hîrióşi

cu punga mplină di groşĭ,
cîndu şĭ-fug, învirináţĭ,
cu paráţĭ împrumutáţĭ,
şi aţél' cu ch'ifil'óţi daţĭ.

Vlaho-Clisura.

Pulit, măĭ pulit, [1])
pulit, fir de busuĭoc,
ĭubeşte, fată, pe pulit.

tavă mare, şi punga goală,
cînd vin (din străinătate), vin bu-
[curoşĭ,
cu punga plină de groşĭ,
cînd fug, întristaţĭ
cu banĭ împrumutaţĭ
şi aceĭ cu garanţie daţĭ.

IV VARIANTA

Pulít, more pulít,
pulitu h'ir di vasilĕác,
tavlă mare ş-pungă gŏală
c-unŭ zlŏată calpă n-pung
cîndu j-v'in, sun hîrióşĭ,
cu ndao sute di groşĭ;
mă cînd fugu, nvirináţĭ
cu paráţĭ împrumutáţĭ;
şi laĭle mul'érĭ a lor,
treĭ meşĭ cu piturŏan'e
şi treĭ an' mŏarte di fŏame,

Vlacho-Clisura

Pulit, măĭ *pulit*,
pulit fir de busuıoc,
tavă mare şi pungă goală,
cu o *zlotă* [2]) calpă în pungă;
cînd vin, (sînt) bucuroşĭ, voĭoşĭ,
cu vr-o cîte-va sute de groşĭ;
dar cînd pleacă (fug), întristaţĭ,
cu banĭ împrumutaţĭ;
şi bietele femeĭ (muĭerĭ) ale lor,
treĭ anĭ, cu plăcinte (bune)
şi treĭ anĭ moarte de foame.

Nicolae Nacea
institutor.

V

Mamă, un g'one la pŏartă
să-l' dişcl'íd, să nu-l' dişcl'íd,
în' mĕ-arîşu di-l' dişcl'işu,
ş-trapse ndreptu tu udae:
— «G'one, mama nu ş-ĕ-acasă!

Mamă, un voĭnic la poartă,
să-ĭ deschid, să nu-ĭ deschid?
mă înşelaĭ şi-ĭ deschiseĭ,
îşĭ trase drept în odae:
— «Voĭnicule, mama nu-ĭ acasă!

[1]) *Pulit* se numeşte la Vlaho Clisura, acel Clisurian care merge să-şĭ agonească existenţa în *Pole* (Constantinopol) Aceştia, de şi uneorĭ sînt săracĭ şi cu greu işĭ cîştigă cele necesare, totuşĭ, cînd se întorc în oraşelul lor, vin bine îmbrăcaţĭ, şi fac şi în casă lux, servind cu tave de dulceaţă mare şi frumoase pe musafirĭ, pînă cînd isprăvesc banĭĭ aduşĭ din străinătate şi sînt constrînşĭ să n-aibă cu ce să plece din noŭ.

[2]) Moneda de 30 parale turceştĭ.

www.digibuc.ro

«Du-n' te, g'one, că n' esc fĕată.
Iu-n' ţ-u mă-ta, moĭ muşată,
ĭu-n' ţ-u măt-ta cu tot tata?

—Mama n'-u la mînistiru
s-părăcălséască Stămăria,
să-n' da g'one bun an'ia.
fata n'-u la pănăv'ír,
să-n' alĕagă un hach'ír
să-n' adară nă fustane,
nă fustane tră ncrunare.

du-mi-te, voĭnicule căcĭ sînt fată.
— «Unde mi ţĭ-e mamă-ta, fă frumoasă,
unde mi-ţĭ-e mamă-ta şi cu tot tată?
— «Mama mĭ-e la monastire,
ca să roage pe S-ta Marie,
să-mĭ dea voĭnic bun mie.
Tata mĭ-e la bîlciu
să-mĭ aleagă un *hachir* (fel de ştofă),
să-mĭ facă o rochie,
o rochie pentru încununat.

VI

C'urbăg'ŏn'a ţinţi fĕate.
tuti la gh'ne ş-li dĕade,
ţĕa ma n'ica tu gazepi,
gazepi, laĭe gazepi,
cîte hŏare n'-alăgáĭ,
ca Clisura nu n'-afláĭ.
Trăşĭ tu márdineă di hŏară,
şi nşi nivĕasta nafŏară,
dado, va n'-u başŭ nă ŏară.

Boĭereasa (are) cincĭ fete,
pe toate la bine le dede,
(ad.: pe toate bine le mărită),
pe cea maĭ mică de minune,
minune, mare minune,
cîte sate umblaĭ,
ca Clisura nu aflaĭ, (adică a măritat-o la Vl. Clisura)
tocmaĭ la marginea de sat,
eşi nevasta afară,
mama, o voĭŭ săruta o dată.

VII

Cucuţă'l di tu livade
a gálbină!
cucuţă'l di tu livade,
a vínită!
lundu-lungu ca vlăstaru [1])
a gálbină! a vínită!
ca vlăstár di la Murich'i
a gálbină; vínită
s-nu cuteḑi să-l aruch'i,
a gálbină! vínită!
si-n' lŏ-arùp cucuţă'l doru,
a gálbină; vínită!
si-n' lŏ-arupu şi las moru,
a gálbină; vínită!
s-murearim, s-nu putriḑarim
a gálbină; vínită.
Cu g'onli s-mĕ-andîmusĕarim...
a gálbină; vínită.

Cocoşel [2]) din livede,
fă galbenă (palidă)!
cocoşel din livede,
fă vînită!
lung, lung ca vlăstar
fă galbenă; vînătă!
ca vlastar de la Murichi [3])
fă galbenă; vînătă!
să nu cutezí, ca să-l rupĭ,
fă galbenă; vînătă!
să mi-l rup cocoşel dor,
fă galbenă; vînătă!
să mi-l rup şi las să mor,
fă galbenă; vînătă!
De aş muri şi de n'aş putrezi,
fă galbenă; vînătă!
şi cu ĭubitul de m'aş reîntălni!
fă galbenă; vînătă!

[1]) Fie-oare viers se repetă de două orĭ.
[2]) Un fel de floare de munte, cu care se împodobesc fetele la cap în zile de sărbătorĭ la Vlaho-Clisura. Aci prin cocoşel se înţălege voĭnic.
[3]) *Murichi* este încîntătorul munte din apropierea Vlaho-Clisureĭ, împodobiţ cu frumoase păduri.

www.digibuc.ro

VIII

N'-avĕám un calu, calu laĭ calu,
n'-avĕám un calu, cal ag'amítu;
eŭ l-aduţĕamu l-*Apa-ţĕa-raţea,*
năs mĕ·aduţĕá tu un loc ursuzu,
t-un loc ursuzu la Papa-Nicola,
Papa-Nicola ş-avĕá treĭ fĕate,
trei laĭ fĕate, treĭ muşate,
ţĕa cama marĕa: «gh'ine vinişi!»

ţea ditu mesi: «ursĕa-nă n-casă!»
ţea cama n'icá: «dă-n' calu g'one!

«calu, laí calu, cal ag'amitu,

«doi vă vinit, ş-treĭ va s-plicaţî
«ş-mine ma n'ica cu voĭ va·n' mi [lŏaţî.

Aveam un cal, cal voĭnic cal,
aveam un cal, cal ageamiŭ;
eŭ îl duceam la *Apa cea rece* [1])
el mă conducea într·un loc răŭ;
într-un loc răŭ la Papa-Nicolae,
Papa-Nicolae avea treĭ fete;
treĭ fete, treĭ frumoase,
cea maĭ mare (îmĭ zise) «bine ve- [nişì (bun sosit!)»
cea mijlocie: «poftim în casă!»
cea maĭ mică: «dă-mĭ calul, voĭ- [nice!

«calule, voĭnicule cal, cal ageamiŭ [nebun),

«doĭ veniră̆ţĭ şi treĭ vă veţĭ duce,
«pe mine cea maĭ mică, cu voĭ [mă veţı lua!

Vlaho-Clisura.

IX

— Mul'eri j·bărbáţĭ,
bărbatlu va-n' lŏ-alás!
— Lasă-ţĭ lu mărată,
mărată nfărmăcată!

— Duse la v'in'e
ş-agărşí cusorlu;
ş·agărşí cusorlu,
si-l tal'i Hristolu.

— Lasă-ţĭ-lu mărată
mărată nfărmăcată!

— Duse ntră lĕamne,
ş-agărşí tăpŏara;
ş-agărşi tăpŏara,
si-l tal'i lingŏarea.

— Lasă-ţĭ-lu mărată,
mărată nfărmăcată!

— Duse Luşniţa,
ş-agărşí bucl'iţa,
ş-agărşi bucl'iţa,
si-l tal' prucuv'iţă.
etc. etc.

— Muĭerĭ şi bărbaţĭ,
pe bărbat mi-l voiŭ lăsa!
— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Merse la vie,
îşĭ uĭtă cosorul,
îşĭ uĭtă cosorul,
să-l taĭe Hristos.

— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Se duse la lemne,
îşĭ uĭtă toporul,
îşĭ uĭtă toporul,
să-l taĭe boala (lîngoarea).

— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Se duse la Luşniţa,
îşĭ uĭtă *bucliţa,* [2])
îşĭ uĭtă bucliiţa,
să-l taĭe pojarul.
etc. etc.

[1]) Este o fîntînă spre apus de Vlaho-Clisura; se numeşte aşa, fiind-că apa de aci este foarte rece şi foarte bună de băut. In timpul vereĭ aci es clisurencele cu bărbaţiĭ lor de se plimbă şi petrec.

[2]) Vas de lemn, în care se pune apă, vin.

www.digibuc.ro

X

Mulţĭ erám, mulţi nă h'im,
ş-a priimnare nă işim ;
vruta n-cale o tih'isím,
pîn di un li vrute l' grim ;
vruta s-trapse la nă parte,
nă o fĕaţe tu inate.
Altă ŏara s-u tih'isím
va vĕadă ţi masturĭ hiim,
ocl'ul laiŭ, ocl'ul dĕ amură,
faţa l'eĭ s-tuch'aşte n gură.

Vlaho-Clisura.

Mulţĭ eram, mulţĭ sîntem,
şi la plimbare eşirăm,
pe ĭubita în cale o nimerirăm,
pînă la unul ĭubiteĭ îĭ vorbirăm ;
ĭubita se trase la o parte,
ne o făcu în necaz.
Altă dată de o vom întâlni,
va vedea ce meşterĭ sîntem,
ochiul negru, ochiul de mură,
faţa (obrazul) eĭ se topeşte în gură.

Observaţie. — Cît durează logodna se obicĭnueşte în Vlaho-Clisura, ca rudele *gĭoncluĭ* să scoată pe *isusita* fecĭoară la plimbare, ca să o distragă. Aci se ospătează şi petrec jucînd şi cântînd. Câte o dată însă rudele isusiteĭ ĭes a parte şi rudele *gĭoncluĭ* tot a parte. Obiceĭul cere ca tînĕrul să se aproprie de logodita luĭ, pe cînd rudele acesteĭa îl opresc, ca pedeapsă de ce să nu o fi invitat, şi scos la plimbare. Un ast-fel de moment se cîntă în cîntecul de maĭ sus. Rudele tînăruluĭ sînt supărate, că drăguţa le-a făcut-o !

XI

— Ţe-amînáşĭ, lîluŏă, s-eşĭ,
Tîrnînă, } Se repetă la fiecare rînd.
— N'-amînáĭ şi va-nĭ amî'n,
că nĭ-u frică dĕ aţél g'oni,
ţe-n' mi l'a di mînă-mînă
di-n' mi scŏati la fîntînă,
la fîntînă stră fîntînă,
ĭu z-duc fĕátili ş-la lînă,
di v'in g'on'l'i di lĕ-avînă,
di lî stringu mî'n'ili,
di lî frîngu nĕálili,
nĕalili ş-mîrdeálili.

Avela, Epir.

— De ce întîrziaşĭ, floare să eşĭ (să aparĭ ?
Tîrnănă,
— Intîrziaĭ şi voiŭ întîrzia,
căcĭ mĭ-e frică de acel voĭnic,
care mă ĭea (apucă) de mînă,
şi mă scoate la fîntînă,
la fîntînă, deasupra fîntîneĭ,
unde mĭerg fetele şi spală lînă,
unde vin voĭnicĭĭ de le gonesc,
şi le strîng mîĭnele,
le frîng inele
inelele şi mărgelele.

XII

Ţe va-n' g'oc, ţe va-n' ansár,
că n'am tată cîrvînár,
cîrvînár cîrvel'a n-sin
ş-furtutirĕa cîpitin'ŭ
şi cu plosca plin di v'in.

Vlaho-Clisura.

Că-mĭ voiŭ juca, că voiŭ sări,
căcĭ mĭ-e tata cărăuş,
cărăuş cu pĭĭnea în sîn,
şi cu *furtutirea* ca perină,
şi cu plosca plină cu vin.

www.digibuc.ro

XIII

Aŏa didindi dî Sîrună,
ş-ĕasti ş-nu v'anĭţâru ·
cu tîmpîrălu tu mînă.
«Bati-ţĭ, caĭmene, tîmpîră,
«bati-ţĭ tora tu hîrv'ie,
«cînd z-duc g'on'il'i avinare,
«coch'ile tr-apă araţe
«s-trĕacă n'ica si-n' ŏ-aráp.

Mia Adam.

Aci dincolă de Salonic,
este un ĭenicer,
cu tamporaoa în mînă:
«cîntă, sărmană, tampara,
«cîntă acuma în zorĭ,
«cînd se duc voĭniciĭ la vînat,
«verginile (fetele mari) pentru apă [rece
«să treacă mititica sa-mĭ o răpesc.

Vlaho-Clisura.

XIV

Munte analtú n' mĕ-alinám,
Gh'argh'arină,
ş-apă araţe dipunĕám,
şi grădina n' ŏ-adăpám,
n'-si nviţă nă pitrunicl'e.
ta si-şĭ v'ină tu grădină,
ŏ-avigl'áĭ şi n'-ŏ aciţáĭ
ş-a bigáĭ tu nă cutie,
si-n' cîntă ditu hărgh'ie,
s-avdă vrútele z-dişteaptâ,

s-l'a vásele z-ducă trĕ-apă
la fantăna ţĕa din ḑeană,
ĭu z-duc g'on'il' s-li mintĕască.
cu fúndele di bosil'ác,
un cŏ-alantu s-arisĕască,
s-arisĕască şi isusĕască.

Munte înalt urcam,
argintină! (curată ca argintul viŭ),
şi apă rece coboram,
şi grădina adăpam,
se obicĭnui o potîrnichĭe,
ca să vie în grădină.
o păziĭ şi o prinseĭ,
şi o băgaĭ într'o cutie (colivie)
ca să mĭ cînte în zorĭ de zi,
să auză cele îndrăgostite, să se deş- [tepte,
să ĭea vasele, să se ducă la apă,
la fîntîna cea de pe colină,
unde mĭerg voĭniciĭ să le curteze,
cu fundele de busuĭoc,
unul cu altul să se placă,
să se placă, să se logodească.

Moloviște

XV

Muntĕ-analtu n'-alînám
v'árv'iră
şi-apă araţi-n' dipunĕám
şi gărdina n'-adipám;
nă pitrunicl'e îş v'inĕá
dimineaţa di-şĭ cîntă,
s-ŏ-avda vruta si-n' si scŏala,

ntreaptă cu vasili s-n'argă,
s-pŏară apă din fîntînă,
din fîntîna ţĕa din ḑeană
si-n' da n'ia tra si bĕaŭ,
şi nveastă apoĕa s-u l'aŭ.

Munte nalt suĭam,

şi apă rece coloram
şi grădina adăpam;
o potornichĕ venea,
dimineaţa de cînta,
ca s-o auză ĭubita, să se sooale (să [se deştepte),
la apă cu vasele să meargă,
să poarte (să care) apă din fîntînă,
din fîntîna cea de pe deal,
să-mĭ dea mie, ca să beaŭ,
de nevastă apoĭ s-o ĭeaŭ.

www.digibuc.ro

XVI

Ţ'e n'-u dor, lĕa dado, dorŭ
si sĕ-alinc'ască' g'on'l'i n-corŭ,
şi ĭo-s-mutrescu dit ubór,
cari g'oni s-mĕ-arisĕască,
cŏ-aţél dada s-m-isusĕască
c-un g'oni fără mustaţă,
s-nu-n' mi sch'ină pisti faţă,
di-n' l'a albĕaţa ş-aruşaţa
di-n' si ch'ardi muşuteaţa.

Mac. 10; Burada, 19 a. c.

Ce-mĭ-e dor, fă mamă, dor,
să se prinză voĭniciĭ în horă,
şi eŭ să privesc din curte,
care voinic să-mĭ placă,
cu acela mama să mă logodească,
cu un voĭnic fără mustaţă,
să nu mă ghimpe pe faţă, [1])
de-mĭ ĭea albeaţa şi roşeaţa,
de mi se pĭerde frumuseţea.

De la teta Zee.

XVII

Di Custúr, vaĭ amán,
di Custúr n'-agìch'igseám,
n'-agìch'isĕám ună muşată,
nă muşată, nă scriată..'
pasa Viniri ĕa-n' si la,
ma ş-si la, ma ş-sĕ-aspilá,
misch'ie sipuni j-dìdĕá.

Din Castoria, vaĭ aman!
din Castoria (fată) ĭubeam.
ĭubeam pe o frumoasă,
o frumoasă, parcă zugrăvită,
în fie-care Vineri ea mi se spăla,
mi se spăla, mi se îmbăea,
cu sapon mirositor îşĭ da.

Vlaho-Clisura.

XVIII

Aprindi-ţĭ, n'ică, lĕa fînare,
şi dipuni-ti tŏ-amare;
—Amarea ş-are furtună,
di-n'-u fricá s-nu-n' mi necu;
frimţĕaŏa-n' ca di cundíl'u,
gura mĕa ca di birbíl'u.
s-nu-n' nec truplu-n' di sirvíl'u,

Vlaho Clisura.

Aprinde, dragă, felinarul
şi coboară-te la mare;
—Marea îşĭ are furtună,
de mĭ-e frică să nu mă înec,
să nu-mĭ înec trupul de chiparos,
sprinceana încondeiată,
gura mea ca de privighĭetoare.

XIX

Di sti migdal, vaĭ amán,
di sti migdal în' cìdiú,
în' cìdúĭ ş-mi vitinái,
agapĕa mi mutrĕá din dĕană,
agapĕa mĕa şi prota vrĕare.

De pe migdal, vaĭ aman,
de pe migdal căzuĭ,
căzuĭ şi mă loviĭ (vătămaĭ),
ĭubita mă privea după colină,
ĭubita mea şi întîea dragoste.

[1]) Varianta vezĭ: Arom. II, p. 18, No. 14. Traducerea cînteculuĭ acesta este aşa cum o dăm noĭ. Viersul 1, 8 sînt neexact traduse la D-l Weigand. Tot aşa v. 3 şi 7 nu sunt bine date la D-l Weigand.

www.digibuc.ro

«v'u la voĭ ş la Dumniḑáŭ
s-pîrĕa că-i g'onle-an'éŭ,
g'onl-an'éŭ şi vrutlu an'éŭ,
ĕa rucáţĭ-lu sti cîrave,
sti cîravĕa ch'indisită
z-v'ină agapĕa s-lu vindică,
z-v'ină ḑi'nili slu plîngă.»

Vlaho Clisura

«curînd, la voĭ şi la D-zeŭ,
părea că-ĭ voĭnicul mieŭ
voĭnicul mieŭ şi iubitul mieŭ.
ean aruncaţi-l în barcă,
în barca zugrăvită,
să vie iubita să-l vindice
sa vie zinele să-l plîngă.»

XX

— Aĭ morĭ fĕată s-ti mărit
si-n' ţă daŭ un pulítu
un pulít, un astrăchít.
— Nu-n' voĭ dadă ĭo pulit,
şade-m Pole stĕ-aştirnútu,
vinde simite mprumutu
ş-eŭ a casă s-trag arale,
făr di farînă n căpistĕare.
— Aĭ s-ţă daŭ un pîrmăteftu.
— Eŭ pîrmăteftul nu n'-il voĭ,
tută ḑua s-lugurseaşte,
nŏaptĕa tută s-minduĕaşte.
— Aĭ s-ţă daŭ un gănustár.
— Eŭ gănustarlu nu-n' lu voĭ
c-alagă uşe di uşe
c-ună laĭe căldăruşe.
— Aĭ s-ţă dau un araftu.
— Eŭ araftul nu-n' lu voĭ,
că mí nţapă cu aclu,
di-n' arăsár ca draclu.
— Aĭ s-ţă daŭ un tămpînár.
— Eŭ tămpînarlu va n'i-l laŭ,
năsu z-bată ş-eŭ z-g'oc
si-n' bată ş-cu tîmpîrălu
ca s-mi avdă ş-mîhîlălu.

— Aĭ, fă, fată, să te mărit,
să-ţĭ daŭ un *pulit*,
un pulit, o stîrpitură !
— Nu voĭ, mamă, eŭ *pulit*,
sede în Conpol pe aşternut,
vinde covrigi pe împrumut,
ear eŭ a casă să trag (sufer) rele,
fără de făină în căpistere.
— Aĭ să-ţĭ daŭ un neguţător.
— Neguţătorul eŭ nu-l voĭ,
toată ziua se socoteşte,
toată noaptea se gîndeşte.
— Aĭ să-ţi daŭ un spoitor.
— Spoitorul eŭ nu-l voĭ,
căcĭ aleargă uşe de uşe
cu o biată căldăruşe,
— Aĭ să-ţi daŭ un croitor.
— Croitorul eŭ nu-l voĭ,
căcĭ mă înţapă cu acul
şi săr ca dracul.
— Aĭ să-ţĭ daŭ un toboşar.
— Pe toboşar eŭ îl voiŭ lua.
el să cînte, eŭ să joc,
să-mĭ cînte şi cu tamparaua,
să m-auză şi mahalaoa.

XXI

Ti-şĭ nîvîlĕaşti un pîşé,
ş-firmă'n' buni ş-aduţi,

si s-mărită mŏáşili,
mŏáşili ş-cucŏáşili ;
mŏaşili cara ş-avḑiră,
multu, multu s-hîrisiră,
ună cŏ-alantă zburá,
sĕ-alîxĕá şi si ndriḑeá,
dinţî di faŭă j-bigá,
şi l-auşĭ ĕali nch'isĕá.

Ce-şĭ năvălește un paşe,
şi firmane (ordine împărătești) a-
[duce,
să se mărite bătrînele,
bătrînele şi gheboasele ;
batrînele cînd auziră,
mult, mult se bucurară,
una cu alta vorbea,
se premenea şi se gătea (dregea),
dinţi de fasóle îşĭ bĭga,
şi la bătrînĭ ele pornea.

Vlaho-Clisura

www.digibuc.ro

XXII

Di ună dadă laïe,
hŏara dîndinae

că-nˈ durnˈíï cu gˈonle,
ţi-nˈ avĕám sivdae ;
şapte nĕale nˈ-frĕaḍe,
mîna nu·lˈ u ţeşu :
Prota nˈ erá arşine,
apoĕa nˈ vine ghˈine ;
ş mîna luï lˈ-u teşu,
ş-sinlu-lˈ lu dişclˈişu.
Mi muşcă di faţă
zalĕa si-ş lŏ-acaţă ;
zalĕa si-ş lŏ·acaţă,
cum si-nˈ es tu sŏaţă.

Cruşova.

De o mamă rea
satul dandana (adică : s-a umplut [satul de zgomot),
căcï dormiï cu voïnicul,
ce aveam în dragoste ;
şapte inele îmï frînse (rupse),
mîna nu-ï o întinseï ;
întiï îmï era ruşine,
apoï îmï veni bine ;
şi luï îï întinseï mîna,
şi sînul îï deschiseï,
mă muşcă de faţă,
jalea să şi-l prinză ;
jalea să şi-l prinză,
cum să-mï es între prietene.

Zaha Buşa.

XXIII

Lungă, lungă ş-ca vlăstare,
alba mĕa !

aspune-nˈ care-nˈ ţ-aï tu vrĕare,
alba mĕa !
Perlu a tăŭ ca di hrisafe,
aspune-nˈ carï ţ-aï agape ;
faţa ta tută di lapte,
aspune-nˈ, vrută, cu ndriptate.
Oclˈul a tăŭ bagă mirăˈzï,
aspune, vrută, ş-nu fă năjï.

Vlaho Clisura.

Lungă, lungă şi ca vlăstarul
alba mĕa ! } Se repetă la fie-care rînd

Spune-mï pe cine ïubeştï (lit. aï în iubire)
Părul tăŭ cel auriŭ,
spune-mï, cine ţï-e drag ;
faţă ta toată de lapte,
spune, iubită, cu dreptate.
ochiul tăŭ pune în suferinţe,
spune, ïubită, şi nu face nazurï.

XXIV

Nu-nˈ tĕ-arisí Zmail-aga,
Furca şi Samarina,
Ma-nˈ ţï ciftai şi Duşcă,
si lˈaï armîtulichˈa
Şi n-susu furlˈi şi strigá
şi nsusu huhutescu :
— «Zmail arucă-ţï ármatli,

«Zmail aga laï dă-ti,

— «Cum si-nˈ arúc ïo ármatli.
şi cumu si-nˈ mi dau.

(Se cîntă şi în greceşte la Pind).

Nu-ţï plăcu Zmail-aga,
Furca şi Samarina,
ci-mï cereaï (pretendeaï) şi în Duscă
să ïeï armatolia.
şi sus (la munte) hoţiï îşï strigaŭ,
şi sus urlă :
— «Zmail aruncă-ţï armele (pre-[dă-te),
Zmail aga màï dă-te (pre-[dă-te);
— «Cum să arunc eŭ armele,
şi cum să ma predaŭ.

www.digibuc.ro

XXV

G'ŏacă beŭlu neŭlu,
tu livăzle verdî,
rŏaŏa ş-lumina,
pĕanile îl' cad,
fĕata-l' lĕ-adună,
g'onile-l' lĕ-arape.
Morî nu ste nverină,
că prin pŏartă s-trec,
Salona s-mi duc,
di-n' ţe vreĭ s-ţ-adúc,
fundi va-n' ţ-adúc,
báire di Larsa
ch'aptine di Verv'a,
fundi di Sta Sera
pudímate dim Pole.

Joacă beul cel al ca nea,
în livezile verzî,
roua şi lumina,
penele îi cad,
fata (ĭubita) le adună,
voĭnicul i le răpeşte,
Nu mi te întrista,
căcî pe la poartă-ţî trec,
la Salonic mĕ duc,
spune-mî ce vreĭ să-ţî aduc,
îţî voiŭ aduce *funde,*
colane din Larisa,
pieptene din Veria,
funde din seres,
cizme din Constantinopol.

Aminciu

XXVI

Nă duminică dimnĕaţă
s-fîţeá nă numtă mari,
lele Vangh'ĕa mĕa,
z-duc Budal'ĕan'l'i la numtă
si duc si sirgh'insĕască
lele Vangh'a mĕa.
Ş-ŏ-alasă Vangh'a singură
singură ş-isusită,
lele Vangh'a mĕa.
Ş-aţeu Ţul'a cînili,
andíhristu şi cîni,
lele Vangh'a mĕa.
Aclo îu nîsă si dipnĕá
tu mav'irv'ó si z-ducă,
lele Vangh'a mĕa.
di cusiţă şi ŏ-arîpú,
cîvală di-şî ŏ-arucă
lele Vangh'a mĕa.

Intr-o Duminecă dimineaţă,
se facea o nuntă mare,
dragă Vanghea mea!
Se duc Budaleanii la nuntă,
se duc să petreacă,
dragă Vanghea mea.
Pe Vanghea o lasă singură,
singură şi logodită!
dragă Vanghea mea.
Şi acel Ţulia cîinele,
antechrist şi ciine (ad. răŭ),
dragă Vanghea mea,
pe cînd dînsa cobora
în bucătărie să se ducă,
dragă Vanghea mea,
de cosiţe o apucă
şi pe cal o aruncă (aşează),
dragă Vanghea mea.

Notă. — Această întîmplare cîntată în acest cîntec s-a petrecut prin 1893, în timpul ĭernel în Tesalia, oraşul Cardiţa.

Vanghea, frumoasă romînă din Samarina, era logodită cu un tînăr.

De dînsa însă era îndrăgostit un alt flăcău Ţulia al Cocoti, derbedeŭ, foarte curagios şi recunoscut ca îndrăznet. Acesta o pîndea la fie care moment, ca să o răpească, după ce în repetite rînduri a cerut mîna eĭ de la fratiĭ feteĭ şi a fost refuzat. Intr-o zi pe cînd Budaleanii, fratiĭ—fetele logodite nu se duc— feteĭ s'au dus la o nuntă unde aŭ fost invitaţi, profitînd Ţulia de ocaziune, se duce în casa feteĭ şi o sileşte să îmbrace fustanela, după care încălecă cu dînsa şi fuge, ascunzîndu-se prin semănăturî, unde trăeşte treĭ lunî cu dînsa, fără să l poată prinde. Ţulia, crezînd că în urma acestuĭ act brutal va face şi pe părinţii feteĭ să consimtă la amorul său, a întors-o acasă.

www.digibuc.ro

Fraţii aŭ constrîns fata să declare, că ea n-a dispărut de bună voïe ci că Ţulïa a silit-o, în urma căruï fapt a şi fost condamnat la 10 (zece) anï închisoare.

Cu ocazia războiuluï greco-turc însă a fost liberat.

Astăzï Vanghea e măritată cu primul logodnic al eï, care, cu toată dezonoarea suferită, de fată n a încetat un singur moment de a o ïubi.

XXVI

Vetă
Lisavetă
mĕ-arsèşï tŏ-aistă etă
Ah! lĕa Veta mĕa!
Sîhatĕa şi ch'uştecă,
nu-z-bînĕaḑă tecă,
Ah! lĕa Veta mĕa!
Cusiţă mpîltite,
par că-s hrisusite,
Ah! lĕa Veta mĕa!
Sŏáţile-ţï aŭ fic'ŏr,
Vetă, cum nu ţ-u dor,
Ah! lĕa Veta mĕa!
Cu verï di urĕacl'e,
v'in s-nă faţim p(ă)rĕacl'e
Ah! lĕa Veta mĕa!
v'in dol'i s-nă lom,
dol'i s-nă ncurună'm,
Ah! lĕa Veta mĕa!

Ţi-s aţĕale nĕale,
dĕ-anda n-aï fumĕal'e?
Ah! lĕa Veta mĕa!

Cruşova

Vetă
Elisavetă
mă arseşï în această viaţă.
Ah! fă Veta mea.
Ciasul şi lanţul (de ceas)
nu trăesc nepereche,
Ah! Veta mea!
Cosiţe împletite,
parcă-s aurite,
Ah! Veta mea!
Tovarăşele tale aŭ fecïor,
Vetă, cum nu ţï-e dor,
Ah! Veta mea!
Cu cerceï în ureche,
Vin, să ne facem pereche,
Ah! Veta mea!
Vin amîndoï să ne luăm,
amîndoï să ne încununăm (căsă-
[torim)
Ah! Veta mea.
Ce-s acele înele,
de când nu aï copiï.
Ah! Veta mea!

Nuşca Ndunache Prenda.

www.digibuc.ro

CANTECE DE NUNTĂ

I

In «Joĭ seară» se cîntă mireseĭ:

Ş-inşi fĕata a primnare,
pi mărdinĕa dĕ amare;
s-priĭmnă fĕata şi si curmă,
ş-u l'a somnul, fĕata dŏarme,
sun aumbră di masinu,
clo si mută vimt arău,
vimt ară'ŭ, vimtu dĕ amare,
frĕaḑe dărma di masinu,
di agudi fĕata pi ch'eptu.

Eşi fată la plimbare,
pe marginea de mare;
se plimbă fată şi se osteneşte,
o ĭea (apucă) somnul, fata doarme,
supt umbra de maslin;
acolo se mută (rădică) vînt răŭ,
vînt răŭ, vînt de mare,
frînse (rupse) ramura de maslin,
şi lovi fata în pĭept.

L. Atanasescu

II

Inainte de bărbierirea mireluĭ, fetele şi nevestele îĭ cîntă:

Lă-n' mi şi aspĕală-n' mi
la şŏputlu din ch'ari;
n'-mĕ-aspilăĭ pri dŏaŭli braţă,
n'-arucáĭ ăpă ş-pri faţă,
mĕa-n' viḑúĭ ş-un g'oni bun
ş-nî cuvendă lŏaĭ s-l'-aspún:
— «a vre g'one, n'-tĕ-alîvdară,
că eştĭ hrisic bun în hŏară.
va si-ţi daŭ un gros dĕ-asimi
şi c-un h'ir di ibrîsimi,
ca s-l'i baḑĭună mînuşi,
s-n'i-l pŏartă nvĕasta di guşi. [1])

Lă-mă şi spală-mă,
la şupotul din spre apus;
mă spălaĭ la cele două braţe,
îmĭ aruncaĭ apă şi pe faţă,
îmĭ văzuĭ şi un voĭnic bun,
şi un cuvînt luaĭ să-ĭ spun:
— «Voĭnice, mi te lăudară,
că eştĭ argintar bun în sat.
ţ oĭŭ da un gros de argint
şi cu un fir de ibrişim,
ca să-ĭ puĭ o mănuşe,
să mi-l poarte nevasta la gît.

[1]) Vezĭ variantă, Burada op. cit. p. 419; Petrescu: p. 48, III. Mac. 111

www.digibuc.ro

III

Cînd se porneşte mireasa la cele treĭ fîntînĭ, înainte de a ajunge tocmaĭ la fîntînă, i se cîntă:

Adunàţĭ-vă sŏàţîle,
si nă ţem la şopute
— Duţiţĭ-vă, că ĭo nu v'ĭn,
că muma n'-mi isusĭ;
aŏaltázĭ Dumînica,
nel curát n'-adúsiră;
ş-ţinţi fluríĭ nişane,
tu h'ĭrlu di mitase [1]).

Adunaţi-vĕ tovarăşelor,
să ne ducem la şipote.
— Duceţi-vă voĭ, căcĭ eŭ nu vin,
căcĭ mama mă logodi;
alaltă erĭ Duminica,
înel de argint îmĭ aduseseră;
şi cincĭ fluriĭ [1]) arvună,
în firul de mătase.

IV (VARIANTA)

Aĭ lea fĕată, s-n'ardîm întrĕapă,
ca s-ti vĕadă g'on'l'i s-crĕapă;
tra s-ascundă ş-alba ţînă,
cîndu s-ti vĕadă la fîntînă;
duţiţĭ-vă voĭ, că nu-n' v'ĭnu,
la fîntînă nu-n' mĕ-alinu;
că dadă n' mi isusĭ;
c-un g'oni ţe-n' me-arisĭ;
ţinţi fluriĭ ş-nelu dĕ-asimi
ligate cu ibrăşimi,
di la g'oni lo arvună,
di n' mi ncrună tru nă stimînă.

Aĭ fa fată, să mergem la apă,
ca să te vază voĭniciĭ cu crepe;
ca să se ascunză şi alba (fericită) ţînă,
cînd te-o vedea la fîntînă;
duceţi-vă voĭ, căcĭ eŭ nu vin,
la fîntînă nu mă urc;
căcĭ mama mă logodi,
cu un voĭnic ce-mĭ plăcu;
cincĭ fluriĭ şi inelul de argint
legate cu ibrişine,
de la voĭnic luă arvună,
de mă înconună într-o septămînă.

V

Cînd mireasa e adusă la cele treĭ fîntînĭ, ca să umple vasul

Umple, soră, vĕarsă, frate,
să-l' dăm apă ali cripate;
nu-l'-u sĕate ali cripate,
că l'-u fŏame ali muşate.
Ţi si-l' dăm, ţi s-u gustămu?
agaliţĭ si u ntribămu [1]).

Umple, soro, varsă frate,
să-ĭ dăm apa întristateĭ;
nu-ĭ este sete întristateĭ,
ci-ĭ este foame frumoaseĭ.
Ce să-ĭ dăm, ce să guste?
aşteptaţi să o întrebăm [1])

Umple, soru, vĕarsă, frate,
si-l' dăm apă ali cripate;
Nu l'-u fŏame ali muşate,
că l'-u sĕate ali crípate.
si-l' dăm v'ĭn di dulţe s-bĕa.

Umple, soro, varsă, frate,
să-ĭ dăm apă întristateĭ;
nu ĭ-e foame frumoaseĭ,
ci ĭ-e sete întristateĭ,
să-ĭ dăm vin dulce să bea.

[1])Variantă: Olympo-Walachen: p. 136; Burada: Nunta la Românĭ op. cit. p. 425

[1]) Rudele maĭ apropiate ale mireseĭ, cele de sexul masculin, îĭ cîntă în glumă:

Ţi si-l' dăm, ţi s-u gustămu?
«Pîstrîmă' cu trîhînă'»

Ce să ĭ dăm, ce să-ĭ dăm să guste?
«Pastrama cu tarhana».

www.digibuc.ro

VI

Cînd porneşte mirele la mireasă, păşind pragul caseĭ, i se cîntă:

Nch'isi grambolu la nvĕasta,
ea ţiţéţĭ să nch'irdăsĕască,
a mă-saĭ să-l' prucupsĕască,
a tată-suĭ să-l' auşască.

Porni mirele la mireasa,
ean ziceţi să-ĭ fie de bine (!),
a mamei sale să procopsească,
a tătăluĭ săŭ să îmbătrînească.

VII

Cînd nuntaşiĭ se duc la casa mireseĭ

Morì tu flurie, fluria aruspă,
mĕa dure nî şiḑúşĭ ascumtă,
Eşĭ-nă tora tu migdane,
s-ti vĕadă sŏaţilĕ a tale;
cŏ-arale, ş-cu piruşane,
ş-cu cusiţa nĕale, nĕale,
eşi tu udălŏ-aţél cŏ-ag'ame,

si-n' ti vĕadă n'icu ş-mare;
adară-te ş-tĕ-armîtuĕă,
că va z-v'ină g'onele s-ti l'a;
s-tĕ-aducă la casa ta;
va s-ĕasă sŏacra si-n' ti l'a,
va-n' ti ducă tru oda ta.
Vrută le, s-nŏ-ascúlţĭ caniva,
mĕa niţi laĕa dadă a ta,
că bunlu maşĭ unlu ţî-l va,
maşĭ vrutlu ţi va-n' ti l'a.

Fă tu flurie, flurie *aruspă* (!),
destul şezuşĭ ascunsă,
Eşi acuma în faţă (la vedere)
să te vază tovarăşele tale;
fa tu cu zulufĭ şi cu bucle,
şi cu cosiţa înele, înele,
eşĭ (aparĭ) în camera cea cu gea-
[murĭ,
să mi te vadă mić şi mare;
gîteşte-te şi îmbracă-te (în haĭne noĭ)
căcĭ îţĭ va veni ĭubitul să te ĭea;
să te ducă la casa ta;
va eşi soacra să mi te ĭea,
mi te va duce în camera ta,
fă dragă, să nu ascultĭ pe nimenea,
dar nicĭ pe biata mama a ta,
căcĭ bine numaĭ unul îţĭ doreşte,
numaĭ ĭubitul, care mi te va lua.

T. Şunda.

VIII (VARIANTA)

Tu fluri-flurie aruspă,
nimál nă şiḑúşĭ ascumtă,
eşĭ-nă tora tu migdane,
să nă daĭ nă name mare.
Luna deade pi gh'urgane,
sŏarle dĕade pi căftane,
ea-le ĭu-şĭ v'ine ca aslán,

s-l'a lilic'a dĕ-argaván

si-l' dăm nă turtă cu n'are,
s-ŏ-aĭbă g'onile cu vrĕare;
pitruniclе tigînsită,
s-ŏ-aĭbă sŏacra hrisusită.

Tu flurie, flurie *aruspă* (!),
destul şezusĭ ascunsă,
eşĭ acuma la iveală,
să daĭ un nume mare
(adică să deviĭ renumită).
Luna răsări pe plapomă,
soarele pe caftan,
eată-l că vine ca un voinic (lit. leŭ),
să ĭea floare de crin.

să-ĭ dăm o turtă cu mĭere,
să o aibă ĭubitul în vrere (ad. să o iubéscа)
potîrniche friptă,
ca sócră-sa să o trateze ca pe o fată de aur,

Com. de d-l Atanasescu Lazăr, student.

www.digibuc.ro

IX

Lîngă poarta mireseĭ se cîntă :

Cuscră analtă şi mavrumată,
scŏati-nă pirdica afŏară,
s-nă u lomu, s-nă fuţimu,
si nă ţem tu loclu a nostru.

Carĭ s-fuţim, ĭu va s-nă ţem ?
— Tŏ-Arbinşie va nă ţemu.
— Io Arbinşaşte nu n'i ştiu.
— N'am nă mumă di-n' ti nvĕaţă.

Cuscra înaltă şi cu ochiĭ negri,
scoate-ne potîrnichea afară,
să o luăm, să fugim, (să plecăm),
să ne (du)cem în locul nostru (pe [la noĭ).
Dacă om pleca, unde ne om duce ?
— In Albania ne vom duce.
— Eŭ Albanezeşte nu ştiŭ.
— Am o mamă, care te învaţă.

X

Cînd nuntaşiĭ mireluĭ vin la mireasă, rudele mireseĭ le cîntă :

Gh'ini vin'iră cúscărl'i,
cúscărl'i aţél' álgh'il'i,
álgh'il'i ca láptili,
dúlţil'i ca núţili,
Agaléa, galĕa, cuscri voĭ,
că sĕ aspari fĕata-nă,
fĕata-nă, alĕapta-nă,
alĕapta şi scriata-nă.

Bine veniră nuntaşiĭ,
nuntaşiĭ aceĭ albiĭ,
albiĭ ca laptele,
dulciĭ ca nucile.
Incet, încet, voĭ nuntaşilor,
că se sperie fata (mireasa) noastră,
fata noastră, aleasa voastră,
aleasă şi scrisa voastră.

XI

Cînd vin nuntaşiĭ să ĭea pe mireasă

Mumă-n' turţi,
mumă-n' frînţi,
mumă-n' nîşti cîn' v'aniţarĭ,
mumă-n' vín'iră s-mĕ-arapă,
tŏ-altu locu si-n' mĕ-astragă.

Mamă, turcĭ,
mamă, frîncĭ,
mamă, nişte cîinĭ ĭenicerĭ,
mamă, veniră să mă răpească,
în alt loc să mă azvîrle.

XII

Cînd nuntaşiĭ staŭ în casa mireseĭ, pînă să sosească momentul plecăriĭ pornireĭ mireseĭ :

Ia năpoíţĭ, năpóĭ, năpóĭ,
ta z-vĕadă sŏacra ginerle,
să-l vĕadă, să-l arisĕască,
să-l' da h'il'i-sa nivĕastă.
Ea mutriţi-lu dipri faţă,

Ean daţi-vă înapoĭ (ad.: la o parte), [înapoĭ,
ca să vază soacra pe ginere,
să-l vază, zĕ-l placă,
să-ĭ dea pe fiĭcă-sa de nevastă.
Ean priviţi-l după faţă,

www.digibuc.ro

s-pari turtă di grăneaţă ;
ĕa mutríţi-lu dipri ch'eptu,
mă s-pari birbecu aleptu ;
ĕa mutriţi-lu dipri nari,
s-pari om di soĭe mari ;
ĕa mutríţi-lu dipri frîmti,
ĕasti om cu multă minti.

se pare turtă de grîŭ,
ean priviţi-l după pĭept,
parcă se pare berbece ales ;
ean priviţi-l după nas ;
se pare om de familie mare ;
ean priviţi-l după frunte,
este om cu multă minte.

XIII

Cînd mireasa păşeşte pe pragul caseĭ părinteştĭ

S-invirină fĕata, fĕata,
că si dispartă di dada,
ncl'ină-te nă ncl'inăc'ună,
j-du-te, fĕată, ŏară bună.

s-invirină fĕata, fĕata,
că si dispartă di tata ;
ncl'ină-te nă ncl'inăc'ună
j-du te, feată, ŏară bună.

Se întristează fata, fata,
căcĭ se despartă de mama ;
închină o nchinăciune,
şi du-te, fată, cu bine (lit. oară [bună) !

se întristează fata, fata,
căcĭ se despartă de tata ;
închină-te o închinăciune,
şi du-te fată cu bine.

(Tot aşa i se cîntă, că se desparte de fraţĭ, surorĭ, rude),

. . . . . .

—Nu-ţĭ spunĕám îo mori laĭ mumă,
cu aţél xenu nu-n' tĕ-adună
xenlu ştie zbŏari multi,
mumîn'le di şi lĭ-arîde.
di-n' tĕ arîse, muma-mĕa,
s-mĕ aguneştĭ din casa mĕa.
—Nu-n' tĕ-agunésc morĭ h'il'a mĕa,
că-n' ti pitréc la casa ta.

. . . . . .

— Nu-ţĭ spuneam eŭ, bĭată mamă,
cu acel străin să nu te aduni,
străinul ştie vorbe multe,
mamele de le înşală,
că mi te înşală, mama mea,
ca să mă goneştĭ din casa mea.
— Nu mi te gonesc, fiĭca mea,
ci mi te trămit la casa ta !

XIV

Cînd mireasa păşeşte pragul din casa părinţilor

Trĕámbură sŏarli, trĕámbură,
trĕámbură ş-ascápită,
trĕámbură inima fĕátil'eĭ,
că si-mpartă ĕa di mî-sa,
că si-mpartă ĕa di tata ;
plînţi fĕata, si nvirină,
plînţi muma şi z-dirină,
«ŏară-ţĭ bună, h'il'e scumpă,

bună ş-avţîtă totună ;
avţî-n' le v'amanda mĕa,
nu-n' plînţi şi nu-n' ti cîrtĕá ! (bis)
că-n' ti duţi la casa ta.

Tremură soarele, tremură,
tremură şi apune,
tremură inima feteĭ,
căcĭ se desparte ea de mamă-sa,
căcĭ se desparte ea de tatăl (săŭ) ;
plînge fata, se întristează,
plînge mama şi se vaĭtă :
«mĭergĭ cu bine (lit. ceas bun), [fiĭcă scumpă,

bună şi renumită în totdauna ;
Auzĭ, diamata mea,
nu plîngĭ şi nu te întrista,
căcĭ mi te ducĭ la casa ta.

www.digibuc.ro

XV (VARIANTA)

Treàmură sŏarle, ascápetă,
trĕámură ínima feátil'eĭ
si-mpartă feata de dadă-sa,
de dadă-sa, fĕata, şi de tată.
Prănd̦ă mi, dado, prănd̦ă-mi,
aestu pranḑu, prănd̦ă-mi,
ca-n' fug, lĕa dado, xeánele,
xĕánele, neştiútele.

Tremura soarele şi apune,
tremură inima mireseĭ (fetei),
(căcĭ) se desparte mireasa de mumă,
de mumă, mĭreasa, şi de tată.
Prînzeşte-mă, mamă, prînzeşte-mă,
încă la acest prînz, prînzeşte-mă,
căcĭ plec, mamă în stră ínătete,
în străinătate necunoscută.

XVI (VARIANTA)

Prind̦î-n' mi, dado, prind̦î-n' mi,
ş-aestu prînḑu, prînḑî-n' mi,
că va-n' mi daĭ axĕánili,
xeánili, dipîrtŏásili;
xĕánili ţe suntu grĕali
tră măiátili di feati;
fără mumă, fără tată,
fără soră ş-cusurină.

Avela.

Prînzeşte-mă, mamă; prînzeşte-mă,
şi acest prînz, prînzeşte-mă,
căcĭ mă daĭ în străinătate,
în străinătate, în depărtare;
străinătatea ce este grea
pentru sărmanele de fete;
fără mamă, fără tată,
fără soră şi verişoară.

XVII (VARIANTA)

Di ţe tine, le muma-n'i,
di-n' mĕ-agunéştĭ dĕ-a casă-n'i?
di ţe tine, le muma-n'i,
di-n' me-agunéşti di la gh'inè-n'i?
—Nu-n' tè-agunèsc di la casa ta,
niţi di la gh'ineaţa ta;
ma-n' ti pitrèc la casa ta,
ma-n' ti pitrèc la gh'nèa ta.

Turca

De ce tu, dragă mamă,
mă goneştĭ din casa mea?
de ce tu, dragă mamă,
mă goneştĭ de la fericirea mea?
— Nu mi te gonesc de la casa ta,
nicĭ de la fericirea ta;
ci mi te trămit la casa ta,
mi te trămit la fericirea ta.

XVIII

Cînd mireasa e sărutată de rude, la dispărţire:

— S-ţ-am urac'uněa, tată,
tora tu dispîrţire,
s ţ-am urăc'uněa, dadă,
tora tu dispîrţire.
— Oară bună, feata mĕa,
hrisusită caléa ta.

— Să-ţĭ am binecuvintarea, tată,
acum la dispărţire,
sa-ţĭ am binecuvîntarea, mamă,
acum la dispărţire.
— Mergĭ cu bine fata mea.
aurită (fie) calea ta.

www.digibuc.ro

XIX

Cînd se pune mireasa pe cal!

Ţîne calu, si-nʲ mi nclʲinu,
ta s-nʲi fac nă nclʲinăcʲune,
ali tate ş-ali mume,
ţi-nĭ mi deade ahăʲt diparte,
diparte pănă Birate,
ta s-nu ved ni sor, ni frate.

Ţine calul, să mă închin,
ca să-mĭ fac o închinaciune,
pentru tata şi pentru mama,
care mă dadu aşa departe,
departe pînă la Berate,
ca să nu văz nicĭ sor, nicĭ frate.

XX

Calcă-nʲ pri zănghʲie,
moĭ muşata mĕa!
Arucă-nʲ-te pi şao,
moĭ aleapta mĕa!
lʲa-ţĭ fărnu tu mănă,
moĭ muşata mĕa!
du-nĭ-te ŏară bună,
moĭ alĕapta mĕa!

Calcă pe scărĭ
fa frumoasa mea!
Aruncă-mi-te pe şea,
fa aleasa mea!
ţeaţĭ frîul în mînă,
fă frumoasa mea!
du mi-te cu bine,
fa aleasa mea!

XXI

Cînd se porneşte mireasa spre casa mirelui:

— Ma alba-mĕa, ş-muşaţa, mĕa,
ḑî-lʲ a tată-tuĭ s-ti da.
— Tată-nʲ-u cʲuflichʲa j-da,
mini una nu-nʲ mi da.

— Candida mea, şi frumoasa mea,
zi-ĭ tatăluĭ tăŭ să mi te dea!
— Tatăl mĭeŭ, moşia îşĭ dă,
pe mina una (singură la părinţĭ) [nu mă da!

— Ma alba şi porumba mĕa,
ḑî-lʲ a mă-taĭ si nʲ ti da!
— Mu-mĕa casa ma ş-u da,
ş-mini nʲica nu-nʲ mi da.

— Ci candida şi porumbiţa mea,
zi-ĭ mamei tale să te dea!
— Mama mea casa ş-o dă,
pe mine mititica nu mă dă.

— Ma alba mĕa, duruta mĕa,
ḑî-lʲ a frati-tuĭ s-ti da!
— Frati-nʲu mulărli j-da,
ş-mini laĕa nu-nʲ mi da.

— Ci candida mea, dorita mea,
zi-i fraţeluĭ tăŭ să te dea!
— Fratele mĭeŭ catîrii îşi dă,
şi pe mine bĭata nu mă dă.

— Ma alba şi luţita mĕa,
ḑî-lʲ a sor-taĭ si-nʲ ti da!
— Sor mĕa paĕa tută j-da,
mini, vrute, nu-nʲ mi da.

— Ci candida mea, strălucitoarea [mea,
zi-i surorei tale să mi te dea!
— Sora-mea zestrea toata îşi da,
pe mine, ĭubite, nu mă dă.

. . . . . .

Ma ghʲini feaţîm noĭ cùscrîlʲi
di lî lomu fĕata-lî,
di l-armasi vatra gŏală,
ş-fîră apă tu vîţĕală.

Dar bine făcurăm noĭ nuntaşiĭ,
că le luaram fata lor,
de le rămase casa goală,
şi fără apă în doniţă (!)

Perivole, Avela etc.

www.digibuc.ro

XXII

Lŏară-tĕ arăch'iră,
moĭ muşata mĕa!
citră ĭu-m' ti dĕadiră,
moĭ muşata mĕa?
«Munţîl'i di Nic'ani
moĭ muşata mĕa!
ĭu suntu Rumăn'il'i;
moĭ muşata mĕa!
Rumăn'il'i ţel' múlţîl'i,
moĭ muşata mĕa!
mùlţîl'i, durúţîl'i
moĭ muşata mĕa!
alèpţîl'i şi g'on'il'i,
moĭ muşata mĕa!

Mi te luară, mi te răpiră,
fă frumoasa mea!
în cotro mi te dădură,
fă frumoasa mea?
«In munţiĭ de Niceanĭ,
fă frumoasa mea!
unde sînt Romînii,
fă frumoasa mea!
Romînii ceĭ mulţĭ,
fă frumoasa mea!
mulţĭ şi doriţi (ĭubiţi)
fa frumoasa mea!
aleşĭ şi voinicĭ,
fă frumoasa mea!

XXIII

Cînd pornesc nuntaşiĭ de la casa mireluĭ

Nă nch'isím cu un aslán,
s-lom lilic'a dĕ-argaván,
nă nch'isím cu un xiftér,
s-lom lilic'a dipri mer;
nă nch'isím c-un fic'urác,
s-lom lilic'a di zîmbác.

Pornirăm cu un leŭ,
să luăm floarea de... crin (?)
pornirăm cu o aquilă,
să luăm floarea de pe măr;
pornirăm cu un flăcăŭ,
să luăm floarea crinuluĭ.

XXIV

Cînd e să intre mireasa în casa mireluĭ:

Eşĭ, sŏacră, s-ţ-aştepţî h'l'lu,
că ţ-aduţe gh'irăch'ină,
gh'răch'ină, casa mplină,
casa mplină di lun'ină.
Ţi dăţe nveasta, ţi v'ine,
scŏală, sŏacră, să-n' şed mine,
că-n' esc ma ndrĕaptă di tine.

Eşĭ, soacră, să-ţĭ aştepţĭ fiul,
că-ţĭ aduce o lebădă,
lebădă şi casă plină,
casă plină de lumină.
Ce zise mireasa, care vine,
scoală, soacră, să şed eŭ,
căcĭ sînt maĭ gătită de cît tine.

XXV

Cînd nuntaşiĭ ajung cu mireasa în faţa caseĭ mireluĭ

Eşĭ sŏacră s-aştepţî nora,
nora ta, cu h'il'lu a tăŭ,
nora ta tuta tu nalí,

Eşĭ soacră şi aşteaptă nora,
nora ta, cu fiul tăŭ,
nora ta toata în haĭne de sărbă-
[toare,

www.digibuc.ro

chʲicată pari dit stĕali.
Ghʲini vʲini ghʳăchʲină,
ghʳăchʲina casă plină,
casă plină di fărină,
di fărină şi di lunʲină [1])

picată pare din stele.
Bine vine lebăda,
lebăda, casă plină,
casă plină de făină,
de faină şi de lumină.

XXVI (VARIANTA)

Eşĭ lĕa ŏamă, eşĭ laĭ tată,
că nă vʲine nvĕasta nŏastră,
albă, albă ca scîmanghʲa,

aroşe, aroşe ca trandafla.
Ghʲine ţe nă ŏ·amintă'm,
cu statera nă ŏ·aşteptăm.

Eşĭ fă *oamă*, [2]) eşĭ tată,
căcĭ eată vine mireasa noastră,
albă, albă ca bumbacul (scărmănat)

roşie, roşie ca trandafirul.
Bine ce ne o cîştigăm,
cu steagul o aşteptăm.

Aminciu (Meţova)

XXVII

Cînd e să se dea mireasa de pe cal în jos, soacra îĭ cîntă:

— Fă-nă unăʲ nclʲnăcʲune,
j-dipune, nveastă, dipune!
— Nu dipunu, nu-nʲ dipún,
că-nʲ voĭ, mamă, ţe-nʲ tăxişĭ!

— Fă-ne o închinăcĭune,
şi scoboară, mireasă, scoboară!
— Nu mă daŭ jos, nu mă daŭ jos,
căcĭ cer (vreaŭ), mamă, ce-mĭ promiseşĭ.

XXVIII

Cînd mireasa intră în casa mireluĭ, i se cîntă:

Di sum unăʲ sălţiŏară,
ş-u lo ţinirle sumsŏară,
ş-azbură cu ĕa în casă,
s-nî bînĕaţă hîriŏasă,
hîriŏasă şi lunţină,
albă ca nă gărăchʲină.
s-nă bînéţĭ, lĕa sor, mărţĕăuă,

s-nă umpli casa di haraŭă [3]).

De supt o sălcioară,
ş-o luă ginerele supsoară,
şi zbură cu ea în casă,
să ne trăească bucuroasă,
bucuroasă şi lungĭ anĭ,
albă (candidă, curată) ca o lebăda.
să ne trăeştĭ, soro, (ca) o mărgea,

să ne umpli casa de bucurie.

[1]) Vezĭ *varianta* în revista pentru istorie archeologie şi filologie, Anul I, v. II, F. II p. 420, din 1883: Nunta la Romînĭ din Macedonia de T. Burada.
[2]) Femee care împlineşte un secol de traiŭ.
[3]) Vezĭ varianta în Nunta la Românĭ de T. Burada op. cit. p. 423.

www.digibuc.ro

XXIX

Cînd se prinde mireasa în horă

Albă si-nʲ ti ved, lea sor,
ţe nᵢi tĕ-alichᵢişĭ în cor,
tra s-ni faţĭ nŏaŭă ficʲórĭ,
ca luţeáfirᵢ şi ca sorĭ.
doĭ si-lʲ bîgă'm picurárĭ,
tra s-n-aducă untu ş-caş;
doĭ si-lʲ bîgă'm pîrmătárᵢ,
tra s-n-adară, fustănʲ nali;
doĭ si-lʲ bîgă'm hrisiţᵢ marĭ,
s-nî facă nĕali ş-mingʲuşi.
doĭ si-lᵢ bîgă'm gunusárĭ
s-n-adară cîldă'rᵢ ş-cîldîruşi;
ma şi unlu aţél fidán (al noulea)
s nî-l faţim gᵢoni căpitán,
tra se-apîră pri optulʲ fraţĭ;
ea traḑiţĭ corlu şi gʲucáţᵢ!

Fericită să mi te văd, fă sor,
ce mi te prinseşĭ în horă,
ca să ne facĭ nouă fecioră,
ca luceaferĭ şi ca soᵢ.
Doĭ să-ĭ facem pacurarĭ
ca să ne aducă unt şi brînză;
doĭ să-ĭ facem negustorĭ,
ca să ne facă rochiĭ noĭ;
doĭ să-ĭ facem argintari marᵢ,
să ne facă inele şi cerceĭ;
Doĭ să-ĭ facem spoitorĭ,
să ne facă căldărĭ şi căldăruşe;
numaĭ pe unul cel fidan
să ni-l facem căpitan,
ca să apere pe ceĭ opt fraţĭ,
ean trageţĭ hora şi jucaţĭ.

Vat. Weigl Arom. II, 54; Burada: Nunta la Românii din Macedonia op. cit. p. 423.

XXX (VARIANTA)

Albă si-nʲ ti ved, lĕa sor,
Ţe nᵢi tĕ-alichʲişĭ în cor;
ĕa nalţă oclʲilᵢ ş-mutrĕá n-sus,
di tata s-nu-nʲ tĕ-acaţă fricä.

Albă si-nʲ ti ved, lĕa sor,
Ţe nʲi tĕ alichʲişĭ în cor;
ĕa nalţă oclʲilʲ ş-mutrĕá n-sus.
ĕa mutrĕá-lʲ tuţĭ divarligă,
di mama s-nu-nʲ tĕ-acaţă frica,
cînd va ţi s-arupă pita.

Albă si-nʲ ti ved, lea sor,
ţe nᵢi tĕ-alichʲişĭ în cor;
ĕa nalţă oclʲilʲ, mutrĕá n-sus,
ea mutreá-l tuţĭ divarliga
di-un gʲone s-nu ti lʲa frica,
di un gʲone aruşnós
c-oclʲilᵢ aplicáţĭ în ghʲós.

Albă (ad. candidă, fericită) să mi te văd, sor (ad. dragă),
care mi te prinseşĭ în horă;
ean înalţă ochiĭ şi te uită în sus,
de tata să nu-ţĭ fie frică.

Fericita să mi te văz, soră,
care mi te prinseşĭ în horă,
ean înalţă ochiĭ şi priveşte în sus,
ean priveşte-ĭ pe toţĭ din jur,
de mama sa nu te prinză frica,
cînd ţi se va rupe plăcinta.

Fericită să mi te văz, soră,
care mi te prinseşĭ în horă;
ean înalţă ochiĭ, priveşte în sus,
ean priveşte-ĭ pe toţĭ din jurul (tău),
di un voĭnic să nu-ţĭ fie frică,
de un voĭnic ruşinos,
cu ochiĭ plecaţĭ în jos.

XXXI

Intră, soʳo, n-cîpisteare,
s nă frimînţĭ turta cu nᵢare,
s-mîcă gᵢonile cu vreare.
s-mîcă cuscri, nᵢicu ş mare,
s-alavdă muma ţe tĕ-are.

Intră, sora, în cîpistere,
să ne frămînţĭ turtă cu mĭere,
să mănînce iubitul cu vrere,
să mănînce nuntaşiĭ, mic şi mare,
să laude pe mama, care te are.

www.digibuc.ro

XXXII

După ce se retrag nuntaşii şi rămîn rudele mai de aproape:

— Va-nⁱ ti ntreb, le muma méa!
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspún, morĭ hⁱilⁱe!
— Acúĭ sun oĭli aţealĕa,
ţe pascu munti analtu?
— A nŏastri suntu, nvĕasta, mea,
a nŏstri suntu, hⁱilⁱe!
— Va-nⁱ ti ntreb ĕar muma mĕa;
— Ş-ĭo va nⁱ ţ-aspún, morĭ hⁱilⁱe.
— A cuĭ ş-u îrghilia ţĕa,
dit muşata livadi?
— A nŏastră ĕasti, nvĕasta mĕa,
a nŏastră i, morì hⁱilⁱe!
— Şi va-nⁱ ti ntrebu, muma méa.
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspúnu, hⁱilⁱe.
— A cui-s tùrmili di ţachⁱ,
cu chⁱíprili curati?
— A nŏastri suntu, nⁱica mĕa,
a nŏastri suntu, hⁱilⁱe.
— Şi va-nⁱ ti ntrebu, mama méa,
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspunu, hⁱilⁱe.
— A cui ş-ĕasti gⁱónili,
ţe ahîtu s-cîmîrusĕaşti?
— A tău ş-ĕasti, nⁱica mĕa,
a tău morĭ muşată

— Mi te voiŭ întreba, fă mama [mea!
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, fiica mea.
— Ale cuĭ sînt oile acelea,
carĭ pasc pe muntele înalt?
— Ale noastre sînt, mireasa mea,
ale noastre sînt, fa fiică.
— Mi te voiŭ întreba ear, mama [mea,
— Şi eŭ îţi voiŭ spune, fa fiică.
— A cuĭ este ierghelia cea,
din frumoasa livede.
— A noastră este, mireasa mea,
a noastră este fiica!
— Şi mi te voiŭ întreba, mama [mea,
— Şi eŭ îţĭ voiu spune, fiică.
— Ale cui sînt turmele de ţapĭ,
cu clopotele de argint?
— Ale noastre sînt, mititica mea,
ale noastre sînt fiică.
— Şi mi te voiu întreba, mama [mea,
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, mititică,
— Al cuĭ este voĭnicul,
ce într-atîta se mîndreşte?
— Al taŭ este, mititica mea,
al tăŭ, fă frumoasă.

XXXIII

Voĭnicul vrea să apuce drumul codrilor, iar mumă-sa vrea să-l oprească, promiţînd, că I însoară

—«Va-ţi ḑic, mumă, pri Dumniḑă',
ĭo va-nⁱ mi duc armîtulă'.
— «Janula hⁱilⁱŭ, tini nⁱ-am hⁱilⁱŭ,
pre-anarga, narga, moĭ hⁱilⁱlu a [meŭ,
di prumuvĕară ĭo va-nⁱ ti nsor,
va-ţĭ dau prota dit mihilă',
va-ţĭ dau hⁱilⁱe di cⁱilnică'.
Aide, va-ţĭ dau niveastă mică,
si u hîrneşti tut cu stihⁱidă;

— «Iţi voiu zice (jura), mamă, pe [D-zeu,
eŭ mă voiŭ duce (voĭŭ devenii) ar- [matol.
— Janula fiule, pe tine (numai) [am fiu,
încet, încet, măĭ fiul mĭeŭ,
la primăvară mi te voĭŭ însura,
îţi voiŭ da pe întîea din mahala,
îţi voiŭ da fiica de *celnic*.
Aĭde, îţi voiŭ da o nevasta mică,
sa o nutreştĭ tot cu stafide;

www.digibuc.ro

aĭ carĭ si hʲibă araŭă, araŭă,
si u baţĭ, hʲilʲu, ca pri căţauă ;
mĕa carĭ si hʲibă bună, bună,
si u hîrneşti cu nʲari n-gură.

de va fi rea, rea,
să o baţĭ ca pe o căţea ;
dar de va fi bună, bună,
să o nutreşţĭ cu mĭere în gură.

XXXIV

Nu va dada s mi mărită,
că-nʲ ḑiţe că escu nʲică.
Nʲică, nʲică şi di naŏ anʲi,
di naŏ anʲ călcáı tu daţe,
şi alta dada nu şĭ ma faţe,
şi eŭ pi dimîndát mi fĕaţe,
naltă, naltă ca fidană,
albă-aroşe ca mirgʲână,
carĭ va s-mi lʲa va-şĭ trĕacă bană [1]).

Nu vrea maina să mă mărite,
ci-mĭ spune, că sînt mică.
Mică, mică de nouă anĭ,
de noua anĭ calcaĭ în zece,
şi alta mama nu maĭ face,
şi pe mine la comandă (ceva ales) mă făcu,
naltă, naltă ca fidan
albă-roşie ca mărgean,
cine mă va lua va duce traiŭ !

XXXV

Biga' şiricŏanʲa s-facă numtă
c-un gîrnúţ di ţĕáţire
ş-c-un gîrnùţ di màḑăre,
tute tute ş-li clʲimară

ş-nivistulʲa ş-ŏ-alîsară
«stăĭ, stăĭ, ca ţi va-lʲ facu,
s-mi fac nunu
s-u-ncurunu,
cu curúnĭ dĕ-amalamă
ş-cu orḑul di mîrgîritare.»

Com. de D. Şunda T.

Băgă şoricĭoaĭca sa facă nunta,
cu un grăunte de năut,
şi cu un grăunte de mazere,
pe toate, pe toate le învitară (la [nuntă),
pe nevestuĭca o lăsară (uĭtară),
«Staĭ, staĭ, cam ce ĭ voiŭ face,
sa mă fac naş,
s-o încunun,
cu coroane de aur,
şi cu orzul de mărgăritare.»

Cruşova

XXXVI

S-încărcă'm furnica
c-un gărnúţ di melʲŭ
s-nă duţèm la mŏară,
s-măţină'm fărina,
că va ncrună'm biduclʲul,
s-lom lintinĕa nvĕastă,
mincʲuşa surată,
ş-puriclu fărtát,
ḑínḑinarlu preftu,
laĭlu pangu nun.

Să încărcăm furniga,
cu un grăunte de meiŭ,
să nă ducem la moară,
să măcinăm făina,
căcĭ vom încununa păduchiul,
să luăm lintinea de nevastă,
. . (?) . . surată
şi puricele fărtat
pe greere preot,
şi pe păĭanjen de nun.

[1]) Varianta : Burnda : op. cit. p. 418.

www.digibuc.ro

XXXVII

Tine mumă ţi-nˈ fiţéşĭ,
lëa muma mëa ! [1])
nclo diparte nˈ-mi didéşĭ,
şapte hŏare ş-nŏauă munţi,
ş-alte ahîtí-arîurĭ cu punţî.
dósprăḑáţĭ di vulóḑı verḑî,
ţ-u băgaşî, mumă s-mi chˈerḑî.
Tine mumă ţi-nˈ fitéşĭ,
bărbát chˈşigˈí nˈ-didéşı,
cara da di s-nîirĕaşti,
lˌa tufechˈa, mĕ agudĕaşti ;
cîndu s tŏarnă sĕara acasă,
cutrémurlu nˈ-mĕ-acaţă,
cutrémurlu nˈ-mĕ-acaţă,
di mi tuchˈésc ca ţĕară apréasă.
A luĭ corḑî plinˈ di sînḑi,
si-lˈ lĕ-aştergu nu pot mini.
Vaĭ di mine ! cum va-nˈ trec.

Tu mamă, ce-mĭ făcuşĭ,
fă mama mea ! [1])
încolo departe mă dăduşĭ (măritaşĭ)
(peste) şapte sate şi nouă munţı,
şi altea atîtea rîurĭ cu punţĭ,
(peste) două-spre-zece păjiştĭ verzĭ,
'ţĭ propuseşĭ, mamă, să mă pĭerzĭ.
Tu mamă, ce'mĭ făcuşĭ,
bărbat *chişigi* (criminal) îmĭ dăduşĭ
dacă dă, de se necăjeşte,
ĭea puşca, mă loveşte ;
cînd se întoarce sara acasă,
spaĭma mă cuprinde,
cutremuratul mă cuprinde,
în cât mă topesc ca ceara aprinsă.
Ale luĭ săbiĭ pline de sînge,
să i le şterg nu pot eŭ,
vaĭ de mine ! cum voiŭ trăi (lit. [trece).

XXXVIII

Mumă, arău mi mîrtăşĭ ş-mi dĕa- [dişĭ tu cîmpu,
cîldura, mumă, nu nˈ-ŏ aràvd, apă [caldă nu-nˈ bĕau,
aŏaţi pulˈi nu lˈ-u ḑîc, şi cuclu aŏa [nu bati,
lˈ-u ḑîc Armînˈlˈi nsus tu munţî, [lˈ-u ḑîc ş-fĕátilĕ armîni,
lˈ-u ḑiţi ş-ună dĕ-Agrafa, pri plîngu [ş mîrvˈulŏavˈ :
«carĭ ari gˈoni n·xeani nclo, tu [xĕani dipîrtŏasi,
s-nŏ-aştĕaptă gˈonili puté, si-l vĕadă [ninga nŏară ;
carĭ mumă ş-ari un ficˈór, nu prindi [si-şĭ arîdă,
ma s-ĕasă, prindi, n-ḑĕană n-sus, [s-aurlă, si zghilĕască.

Mamă, răŭ mă măritaşĭ şi mă dă- [duşĭ în cîmpie (şes)
căldura mamă nu o rabd, apă caldă [nu beaŭ,
aicĭ păserile nu ĭ-o zic şi cucul [aci nu cîntă
ĭ-o zic Aromînıĭ sus în munţî, ĭ-o [zic şi fetele aromîne,
ĭ-o zice şi una din Agrafa, plîn- [gînd şi bocind,
«cine are voĭnic în străinătate în [colo, în străinătate îndepărtată,
«să nu-şĭ aştepte pe voĭnic nicio- [dată, ca să-l vază încă o dată ;
«care mamă are vr'un băet, nu se cade să rîdă (să-şĭ bată joc),
«ci să easă, se cade, pe colină sus, [să urle, să se vaĭte !»

XXXIX

Ore laĭ părinţî voĭ,
ţi bărbăţĭ nă dĕadet voì ?
vˌin a casă dor(m) ca boĭ,
ápiră, ş-o frăng la oĭ,

Părinţilor voĭ,
ce bărbaţĭ ne dădurăţĭ voĭ ?
vîn acasă dorm ca boiĭ,
cînd se face zi, şĭ-o rup la oĭ,

1) Se repetă la fie-care rînd.

www.digibuc.ro

noĭ mănḑăle dinăpóĭ.
Na ! na, na ! ţe·le z-vă bată
cite dăm, tute z-v-acaţă,

birbeţíl' si vă supsĕască,
oĭle s-nu si vă mărĕască,
noátin'l'i s-ne prucupsească,

ínima si v-o lăească,
z-vă o-adară ca anŏastră,
ţi nă tuch'ím laĭle de prŏaste !

Călive Ţicura.

noĭ cu tifla dinapoĭ (după dînşiĭ),
Na ! na, na ! acele (rele) să vă bată
cite (blesteme) dăm, toate să vă [prinză,
berbecii să vă moară,
oile să nu vi se mărească,
noatenii sa nu procopsească (să nu [trăească),
inima sa vă înegrească,
să vă o facă ca pe a noastră,
carĭ ne topim bĭetele d-an picioa- [rele.

XL

Laĭ dada mea ţi-n' adărâşĭ
multu n'ică mi mărtâşĭ,
nicriscută mi scusĕşĭ
şi diparte-n' mi didĕşĭ ;
trei munţi ş-nŏaŭă hŏare,
lae dadă, nu-n' ti dŏare ?
Calótihă di voĭ laĭ munţi,
ţi v-aştiptâţi vĕară si v'ină,
vĕară cu Maĭlu dĕadunu ;
calótihă di voĭ laĭ munţi,
ţi nŏ-avéţi mŏarte puté.
Eŭ laĕa-n' ţĕa dipărtŏasă,

no-aştépt Maĭlu, nŏ-aştépt vĕara.
Ş-carĭ n'-adúc aminte mŏartĕa,
orĭ, orĭ în' v'ine s-plăngu,
orĭ, orĭ si mi nvirinu.

Vl. Clisura.

Mama mea ce-mĭ făcuşĭ,
foarte mică mă măritaşi,
necrescută mă scoseşĭ (din casă),
şi departe mă dăduşĭ ;
(peste) treĭ munţĭ şi nouă sate,
sărmană mamă, nu te doare ?
Ferice de voĭ munţilor,
carĭ aşteptaţĭ vara să vie,
vara cu Maĭul împreună ;
ferice de voĭ munţilor,
ce nu aveţĭ moarte nicĭ-o-dată.
Eŭ biata, cea îndepĭrtată (înstră- [inată),
n-aştept Maiŭ, n-aştept vară.
Şi cînd îmĭ aduc aminte moartea.
aci îmĭ vine să plîng,
aci să mă întristez.

Tiana Vic'u.

XVI

Alaĭ afendi, alaĭ tine,
mi mărtâşĭ tră cama gh'ine,
anda z-veḑi ţi laĭ di gh'ine,
am treĭ anĭ g'onle nu-n' v'ine,
cum v'in g'on'l'i tu viţine.
La viţine casile mpline
ş ŏo laĕa cu măn'le n-sine.
Inştţĭ sŏaţă cu căpitle gŏale,

să strĭgâţĭ tute: Dumniḑale,
n'-ascuch'âĭ sînḑe dit h'icât,
că-am treĭ anĭ tără di bărbât.

Magavora

Sărmane tată, sărmane tu,
mă măritaşi pentru maĭ bine,
cînd să vezĭ ce maĭ bine,
sînt treĭ anĭ iubitul nu-mĭ vine.
cum vin voĭnicii pe la vecine.
La vecine casele pline,
şi eŭ sărmana cu mîinele în sine.
Eşiţĭ prietine (lit. tovarăşe) cu ca- [pitele goale [1])
să strigaţĭ toate : Dumnezeule !
scuĭpaĭ sînge din fi aţĭ,
căcĭ am treĭ anĭ fără bărbat.

[1]) Cu capul gol, adică desperate. Cu capul gol se plîng ceĭ morţĭ, se blestemă etc.

www.digibuc.ro

DIVERSE

Aromînul luînd de nevastă pe o grecoaïcă

I

Voï Rîmăn' dĕ aşe nclo,
nŏ avḑiţĭ ţi s-faţi Armiró ?

Armiró nŏ-avḑiţĭ ţi s-faţi ?
ş-esusésc Rîmăn'l'i grĕaţi.
Lambri G'og' cu Miti Caţenu,
el' do'l'i dĕadiră semnu.

Laĭ Lambre s-ţi mŏară V'anca,

ţi fiţéşĭ sibepi greaca ;
laĭ Lambre cu patatúc,
nî scusèşĭ grĕaca tu Turc.

Al. C... îl' v'inĕă inati,
cum s-imnă greaca pri padi (bis)
cu fustan'li pin di padi.
Murilaĭ Bulamac'enî
v-arîse Mitru Carelî
ch'iru Rîmînimea ntrĕagă
ta s-lŏaţĭ voï nă nveastă grĕacă ;
ş-tini laĭ Pl'asă mîrată,
nu se-afla nă laïe fĕată,
nu sĕ-afla nă laïe feata,
ta si-l' daţĭ al Nisi nveastă ?
Laĭ Nisi s-ţî ncl'idă *dera* [3])
va-ţi grĕască h'il'u Πατέρα,
Ma lŏaĭ una di isnafe,
ta si-ţĭ grĕască feata tate.

Voï Romînĭ, de aşa încolo,
nu auziţĭ ce se face (petrece) la [Armiro ?
La Armiro nu auziţi ce se face ?
Romînii se logodesc cu grecoaïce.
Lambre Giogi cu Miti Caţenu,
eï cei doï dederă semnul (pentru [logodna).
Măi Lambre să-ţĭ moară lanca (nevasta).
că fuşĭ prilej pentru o grecoaïcă ;
măi lambre cu palton [1])
aï scos pe grecoaïcă în (teritoriul) turcesc.
Luï C.., îï venea necaz,
cum să umb'e grecoaïca pe jos (bis)
cu rochile pîna în jos.
Voï Balamaceilor,
vă înşelă Mitru Careli.
Pieri Romînimea întreagă ;
ca sa luaţi nevasta greacă ;
şi în Pliasa [2]) sărmană,
nu se afla o biată fată ?
nu se afla o bĭată fata
ca să-ï daţĭ lui Nisi de nevastă ?
Măi Nisi închidă-ţi-s-ar poarta
ţe va chĭema fiul : Πατέρα !
mai bine luaï una din isnaf,
ca sa te chieme fata tate.

[1]) Adică, om care îşĭ schimbă portul naţional ;
[2]) Sat aromînesc, patris tinăruluĭ, care se însurase cu grecoaïca,
[3]) *Dera* termin technic luat din Albanezeşte şi întrebuinţat pentru a arăta şi maĭ mult indignarea în contra celor, carĭ strică moravurile aromîne.

www.digibuc.ro

Notă.— In 1892/93 Romînii Farşerotĭ, parte stabilitĭ pentru tot-d'auna în oraşul Armiro, Grecia, partea ĭernînd pînă în primavara numaĭ, cînd se suĭe ear la munte prin Pind şi Albania cu turmele lor,—au fost foarte mult emoţionaţĭ de ceva neauzit pînă atuncĭ printre Fărşerotĭ: unul dintre eĭ, din cea maĭ nobilă familie, Spira Bulamacĭ, îşĭ logodeşte fiul saŭ Nişĭ cu o grecoaĭca.

Familia feteĭ era dintre cele maĭ cu vază atît din Armiro cît şi din tot districtul cu acelaşĭ nume. E destul să spunem cà tatăl feteĭ Mitru Careli a fost deputat în parlamentul grecesc, ear maĭ tirziŭ nepotul acestuia, verişorul feteĭ, Aristid Arghiropulos, a ajuns la aceeaşĭ înaltă demnitate, după retragerea unchiuluĭ din viaţa politică.

Totuşĭ nimic n-a împedicat ca toată *jălcarea* luĭ Spiru Bulamacĭ să se întristeze şi să priimească cu răceală şi cu un fel de blestem la adresa peţitorilor, carĭ aŭ stăruit pentru aducerea la bun rezultat a uneĭ legăturĭ neobicĭnuite printre Fărşeroţĭ, caşi printre ceĭ l alţĭ romînĭ,—afară de cazurĭ rare, cum e cazul de faţă.

Deşi logodna şi nunta s-a facut romineşte, şi deşi mireasa o dată ce a pus piciorul în casa mireluĭ, a îmbrăcat haina naţională a acestora, totuşĭ nuntaşiĭ ĭ-au cintat cîntecul mirelui, după oare-care veselie, chiar la nuntă.

Mirele a priimit cu acelaşĭ zîmbet maiestos satira ce i se facea, cu care ascultaŭ şi consulĭĭ romanĭ satirizările adresate lor de soldati, pe carĭ obiceiul îĭ punea la adapost de orĭ-ce. Astăzĭ cîntecul îl cîntă şi însaşĭ mireasa care întru nimic nu se deosibeşte de o adevărată *Armînă*, dupa cît am fost încredinţaţĭ.

Aromînă măritată după locuitor pin şes.

II

— «Tulă, ţe-n' ti zurluşişĭ,
di-ţĭ lŏaşĭ un gîrîgunu?»
— «S-mĕ-aĭbă pri guşi mumă-mea

şi dol'a mĕa di soră,
ţe dùsiră ş-mi deàdiră
tu cîmpul din Cardiţa,
cîmpul îşĭ caftă siţiră'rĭ,
bumbaclu j-va scîlsire,

ş-ĭo-n' h'iŭ Armînă ditu munţĭ
şi ditu vlahuhori.»

Tu pîlĭ0iri ĕa şidĕá
şi căl'urli mutreaşti,
vĕadi laĭli cîrvă'n' cum trec,
cîrvăn'li armîneşti.
«Voĭ laĭ fic'órĭ, fic'órĭ armî'n',
«fic'órĭ din Samarina,
«am dŏaŭă zbŏari tra z-vă ḑîc,
«şi dŏaŭa z-vă dimîndu,
«carĭ z-vĭ duţéţĭ în hŏara voĭ,
«tu laĕa Samarina,
«s-işari muma ş-sora-n'i
«di mini s-intribari,

— «Tulă, ce înebunişĭ
de luaşĭ un *gărăgun*?
— «Să mĕ aĭbă pe gît mama mea,
(adică: să-mĭ poarte păcatul mama mea),
şi doĭoasa mea soră,
carĭ merseră şi mĕ dădură
în cîmpul din Cardiţa.
Şesul (cîmpul) îşĭ cere secirărĭ,
bumbacul îşĭ vrea lucrarea, (curăţirea),
ear eŭ sînt Aromîncă din munţi,
şi din satele aromîneştĭ!

La fereastră ea şedea
şi drumurile priveşte,
vede negrele caravane cum trec,
caravanele aromîne.
«Voĭ tinerilor, tinerilor aromînĭ,
«tinerĭ (feciorĭ) din Samarina,
«am doua vorbe ca să vă zic,
«şi două să vă recomand:
«dacă v-aţĭ duce în satul mĭeŭ,
«în biata Samarina,
de ar eşi mama şi sora mea,
«de mine să întrebe,

www.digibuc.ro

«s-lî ţeţĭ, că dor di munti n'-i
«n'-u dor di Samarina,
«nu-n' pot s-arâvdu cîmpul ĭo,
«nu-n' pot s-aravdu cîldura,

Samarina.

«să le ziceţĭ, căcĭ dor de munte mĭ e,
«mĭ-e dor de Samarina,
«nu pot să rabd în cîmp eŭ,
«nu pot să rabd căldura.

G. Diamand.

Cînd se suĭe Romîniĭ în munţĭ

III

Di vreţĭ pîdúrĭ, dişcl'idiţĭ voĭ,
di vreţĭ mîrîngh'isîţĭ vă,
tŏ aumbra vŏastră ĭo nu-n' şed,
sŏ-aumbra-vă nu dormu,
ma primuvĕara ĭo n'-aştépt,
cu maĭlu aţél muşatu,
z-dişcl'idă faḑl'i nsus tu munţĭ,
şi munţîl' si nvirḑască,
s-ĕasă Arumîn'l'i tuţĭ în sus,
cŏ-Armî'nili muşati,
s-ĕasă şi oĭli aţĕali lăĭ,
cu clóputli curati,
pri dinăpóĭ si-n' esu ş-ĭo,
s-n'-arápună Arumînă.

Avela, Epir.

Dacă vroiţĭ pădurilor înverziţĭ voĭ,
dacă vroiţi veştejiţi-vă,
în umbra voastră eŭ nu şed,
în umbra voastră nu dorm,
ci primăvara eŭ aştept
cu Maiul cel frumos,
să nverzească fagiĭ sus în munţĭ
şi munţiĭ să înverzească,
să easă Aromînii toţĭ în sus (la munţĭ
cu Aromîncele frumoase,
să easă şi oile cele negre,
cu clopotele de argint,
şi în urmă să es şi eŭ
să răpesc o Aromîncă.

Despa Papahagi.

Călugărul avut în turme

IV

Un ŏarfin calóiu'u,
caloir nĕavutu!
ari laĭlu nîscînti oĭ,
ş-ari nîscînti căpri;
di dusi di şi lĕ-airnă,
to-arniŭ, îngh'ós tu cîmpu;
tu márḑinĕa a máril'eĭ,
tu márḑinĕa dĕ-amari.
Tu Maiŭ el oĭli li scutĕá
tu munţîl' armînești;
prĭ-un muntĕ-arucă stĕárpili,
ş-prĭ-un munti vitul'i,
ş-pri múnntili aţél búnulu,
mitríţili nîs paşti.
Li pasc oĭli ndoĭ picurárĭ,
că'prili ndoĭ căprari.
Vîr şaiḑă'ţĭ di picurárĭ.
vîr treĭḑăţi di cîprari.

Un sărac călugăr,
călugăr nebogat!
are bĭetul cîte-va oĭ,
şi are cîte-va capre;
şi mĭerse ca să le ĭerneze,
în *arniŭ*, colo înşes;
pe malul mărĭĭ,
pe marginea de mare.
In Maiŭ dinsul oile le scotea
în munţiĭ aromîneştĭ;
pe un munte orîndueşte (oile) şterpe,
şi pe un alt munte vătuiĭ;
şi pe muntele cel bun,
el paşte oile de muls.
Le pasc oile cîţĭ-va păstorĭ
şi caprele cîţĭ-va căprarĭ.
Cam şase-zecĭ de păstorĭ,
cam treĭ-zecĭ de căprarĭ;

www.digibuc.ro

Vîr şaiḑă'ţĭ oĭli li pasc
vîr şaiḑa'ţĭ li mulgu
şi ŏărfînlu caloiru
ş-ari treĭ muşati :
una l'-aştĕarni z-dŏarmă nîs,
nantă l'-frimintă s-mîcă,
ş-aţĕa rusa ma n'ica ţĕa,
u ţîne tră cuvendă.

vre-o şase-zecĭ pasc vitele,
vre-o şai-zecĭ le mulg
şi cel sărac calugăr
are treĭ frumoase,
una îĭ aşterne să doarmă,
alaltă îi frămîntă să mănînce
şi acea blondă, acea maĭ mică
o ţine, ca să-ĭ vorbească.

Clisureancă măritată după străin

V

— Moĭ lilic'e gh'urgh'uvană,
moĭ lilic'e clisurĕană,
ţi n'-ŏ-aĭ ḑĕana lîcrimată,
di n'i staĭ învirinată ?
— Taţĭ, laĭ g'one, laĭ muşate,
n'-am nă nearcă ţi-n' mi bate,
n'-dĕade un xen dit altu loc,
n'-dĕade un grec si ş-lŏ-ardă un foc ;
dĕ-aţĕá n'-escu lîcrimată,
de-aţĕá n'-escu nvirinata.

Vlaho-Clisura.

— Fă floare liliac,
fă floare clisureancă,
de ce ţi-e sprinceana lăcrămată,
de ce mĭ staĭ întristată ?
— Tacĭ, voĭnice, frumosule,
am o vitregă care mă bate,
îmĭ dede un străin din alt loc,
îmĭ dede un grec, arză-l-ar focul ;
de aceea-s lăcrimată,
de aceea-s întristátă.

Mia Adam.

Ne ĭubitul de fete

VI

— O, laĭ Cole, o laĭ frate,
Cole, Cole mărát } se repetă la fie care viers.
dă ţ-u sarca la nă parte,
si-n' ti vor féátile tŏate.
— O, n'-u ded lailu, n'-u ded,
feátile nu pot s-li ved.
N'ica ţe u caftu mine,
şĭ-va dulmic'lu cu ibrasimi.

— O laĭ Cole, frátili a n'eŭ,
frátili a n'eŭ, g'ónili a n'eŭ,
fă ş-dulmic'ŭ tr-ahtare vrută,
că va s-ŏ-aĭ tră eta tută.

Peninsula Balcanică. A. II, 69

— Măĭ Cole, măĭ frate,
Cole, Cole nenorocit!
dă-ţĭ sarica la o parte,
să mi te ĭubească fetele toate.
— Mĭ-o dăduĭ bĭetul, mĭ-o dăduĭ,
pe fete totuşi nu le văd.
Pe micuţa care o cer eŭ
vrea *dulmeciŭ* (fel de haină) de mătase.
— Maĭ Cole, fratele mĭeŭ,
fă şi dulmeciŭ pentru o aşa ĭubită,
fa şi dulmeciŭ pentru o aşa ĭubită,
căcĭ o veĭ avea pentru toată vĭaţa.

de la Cornu (Tesalia).

Earbă de uĭtare

VII

Sus tu munti i nă cruţi,
trîş sum cruţi nă lilic'i,
nă lilic'i, nă nişani,
easti ĕarbă dĕ-agîrşari ;

Sus pe munte e o cruce
tocmaĭ supt cruce e o floare,
e o floare, o minune,
este earbă de uĭtare ;

www.digibuc.ro

cari ŏae duţi ş-paşti
n'elu a l'eĭ şi-l agîrşaşti.
Z-duc jiliti ş-ŏ-an'urzescu,
şi di vruţĭ îşĭ agîrşescu ;
ŏ-an'urzîĭ şi mini laĕa,
şi tut nu-n' trĕaţi sivdaĕa ;
nu-n' trĕaţi sivdaĕa ţe-am
tră un g'oni picurár.

Mia Adam

care oae se duce şi paşte,
de mĭelul sĕŭ îşĭ uĭtă.
Se duc cele întristate şi mirosesc,
şi de ĭubiţĭ îşĭ uĭta ;
o mirosiĭ şi eŭ sărmana
şi tot nu-mĭ trece dragostea ;
nu-mĭ trece dragostea ce am
pentru un voĭnic cĭoban.

Fată măritată după unul suferind

VIII

Ţi-n' ţ-ŏ-aĭ buda ngîlbinită,
disi h'avră n'-aĭ h'uvrită ?
di lîngŏari n'-aĭ ḑăcută ?
— Niţi h'avră n'-am h'uvrită,
ni lîngŏari nŏ-am ḑăcută,
ma-n' h'iŭ laĕa niputută,
di aţèl tată, dĕ-aţĕá mumă,
mi mîrtară c-un avút,
un avút un niputút,
ḑua tută tŏ aştirnút.
N' dĕadiră un mîrijár,
ma gh ini mi lŏá un har ;

De ce mi ţĭ-e buza îngălbinită,
oare de friguri eştĭ înbolnăvita ?
de boală oare aĭ zăcut ?
— Nicĭ de friguri nu-s înbolnăvită,
nicĭ de boală n-am zăcut,
ci-mĭ sînt bolnavă
din cauza aceluĭ tată şi aceleĭ mame
carĭ mă măritară cu un avut,
un avut, un bolnăvicios
(care zace) ziua toată în aşternut
Imĭ dădură un suferind,
maĭ bine mă lua moartea (charon).

Dorul ĭubituluĭ

IX

Pirguria di Custúr,
frînḑa ŏ-are mult amară,
ş-ardîţina l'-u fîrmác,
pul'ŭ pi ea nu pŏate s-şada.
Custurlu ari treĭ porţi,
cu treĭ direţi di h'er,
ncl'ise cu treĭ cîtinare,
cîtinare multu grĕale.
vruta mĕa easti nauntru ;
piste-avlie va-n' mĕ-aruc,
treĭli dirĕaţe va-n' frăngu,
cîtinarle va lĕ aspargu,
ş-tine, vrută, va-n' ti ascáp.

Vlaho-Clisura

Viţa din Castoria,
ş-are frunza foarte amară,
şi rădăcina îĭ este venin,
pasere pe dînsa nu poate sta.
Castoria are treĭ porţĭ
cu treĭ drugĭ de fĭer,
închise cu treĭ lacate,
lacăte prea grele.
iubita mea este înauntru ;
peste (zidul) curţiĭ ma voĭŭ arunca
ceĭ treĭ drugi voĭ rupe,
lacătele le voĭŭ strica
şi pe tine ĭubită te voiŭ scăpà.

Mia Adam

www.digibuc.ro

Cîntecul Samarineĭ, după anexarea Tesalieĭ la Grecia

X

Arŏábuli di Zmòlica
şi ch'in' di Samarina,
aestan voĭ s-nu dişcl'idéţĭ
aestan si sicáţĭ voĭ,
c- Armîn'l'i aestan tuţĭ nu es,
nu es Armîn'l'i n-munţĭ.
Nîscînţî ap'cară Slic'ani,
şi-alţĭ cîtră tŏ-Arendă,
nîscînţî lŏară Còdurli
nîscînţî h'ertul cîmpu

Anàθima sibepi carĭ,
ţeŭ Zisĭ al G'imă G'ogă [1]),
ţe fĕaţi arh'ie di s-turnă
di nî sĕ-asparsi hŏara.

Samarina.

Arŏabuli [2]) din Zmolica,
şi pinĭ din Samarina,
ăstan voĭ să nu înverziţĭ,
ăstan să vă vistejiţĭ voĭ,
căcĭ Aromînii toţĭ ăstan nu ĭes,
nu ĭes Aromînii la munte.
Cîţĭva apucară spre Sliciani [3])
şi alţii în spre Arenda [3]),
cîţĭva apucară spre Coduri [3])
şi cîţĭva (rămaseră) în cîmpul cel [fĭert (de căldură).
Blăstem pe cine făcu început,
(blăstem) pe Zisĭ luĭ Gima Gĭogă,
care făcu început de se întoarse,
de ne strică orăşelul.

Zică.

Păstorul îşĭ uĭtă de turmă din cauza ĭubiteĭ

XI

Li mulgu oĭli, mulgu,
bîr, bîr, bîr,—bîr, bîr—bîr, bîr,
nsus pri ḑĕană analtă ;
li mulgu ş-ĕar li mulgu,
tu nă pal'u gîlĕată,
şi după ĕali un armî'n
lĕ-aduţi s-lĕ-amiriḑă.
şi-n ḑĕană nîs mutrĕaşti
armînă aγnîndipsĕaşti,
şi furil'i l' furară
oĭli şi n'el'i,
oĭli şi n'el'i
morĭ Armîna mĕa,
tră hîtîrĕa ta.

Gioga Zisi, cuţitar.

Le mulg oile, le mulg (păstoriĭ)
bîr,bîr, bîr,—bîr, bîr,—bîr, bîr,
sus pe colina înaltă ;
le mulg şi ear le mulg,
într-o proastă *găleată*,
şi după ele un Aromîn,
le aduce la *ameriḑŭ*.
Şi de pe colină el priveşte,
şi la o aromîncă se uĭtă.
Atuncĭ furiĭ îĭ furară.
oile şi mieiĭ.
oile şi mieiĭ
fă Aromînca mea,
de dragul tăŭ.

Păstori îşĭ deplîng trista lor stare

XII

Vaĭ di noĭ, vaĭ di noĭ,
cum s-armînem fără di oĭ,
daĭ şi daĭ şi tut nŏ-ascách',

Vaĭ de noĭ, vaĭ de noĭ,
cum să rămînem fara oĭ,
daĭ şi daĭ şi tot nu scapĭ,

[1]) Zişĭ al Gimă Gĭogă, a fost un distins celnic din Samarina, care în anul 1897 a fost împuşcat de Turcĭ, pe cînd voĭea să intre în Turcia, îndată după retragerea armatelor greceştĭ din Meluna.
[2]) E fructul juniperuluĭ.
[3]) Nume de localităţĭ de prin Tesalia şi Grecia.

www.digibuc.ro

pîn s-ti vinqî ş-la hîsách' ;
l'aĭ paraţl'i cu mprumút,
nu ţ-armîne nĕ-aştirnút ;
nŏ-avém pîne, no-avém sari,
ag'umsim lail'i tră vindĕari ;
ţi ḑăsi un c'elnic mari,
cavái di ern'il' picurari ;
ţi ḑăsiră ş-picurari,
c'elniţĭ tu sulă vreţĭ friḑĕari,
di voĭ traḑi laĕa urfan'i.

pînă cînd te vinzĭ la măcelarĭ ;
ieĭ banii cu împrumut,
nu-ţĭ ramîne nicĭ aşternut ;
nu avem pîne, nu avem sare,
ajunseram sărmanii de vînzare ;
ce zise un *celnic* mare,
vaĭ de mizeriĭ (pustii) pastorĭ ;
ce ziseră şi păstoriĭ,
celniţĭ în frigare meritaţi să fiţĭ [fripţĭ
de voĭ suferă săraciĭ.

Păstorul îşĭ deplînge monotonia

XIII

Tut cu ah, cu susch'irare,
n'-u trec ḑua di cŏ-aṇḑare,
mea cu căn'l'i me-angrîn'escu,
şi cu oĭle n'i zburăscu ;
căn da di v'ine sărbătoărĕa,
nŏ-are márḑine criparĕa :
pri la un şi pri la nantu,
staŭ ca n'el ag'ún măratlu.

Tot cu ah ! şi cu oftare (suspinare)
mĭ-o petrec ziua din zorĭ de zi,
cu cîinii mă gîlcivesc,
şi cu oile vorbesc ;
cînd dă şi vine sărbătoare,
n-are marginĭ întristarea :
pe la unul şi altul,
stau ca mĭel flamînd sărmanul.

Vilenḑa.

XIV

Ma ḑiţéţĭ bobó, bobó,
Tă ĕarna di Armiró,
că-alăsă'm béc'ile acó,
béc'ile ş-caléşile,
di nă dor h'icátile.
Ea ḑiţéţĭ lele, lele !
că n-armî'n fumél'ile,
nu-s viţate ĕale tu cămpu,
că-s viţate tŏ-apă araţe,
si-ş facă călív' afară,
putea caplu s-nu li dóară.

Ci ziceţĭ *bobó*, *bobó*, [1])
pentru earna din Armiro,
cacĭ lăsarăm (oile) albe acolo,
albele şi pe cele *caleşe* [2]),
în cît dor ficaţiĭ
Ean ziceţĭ lele, lele [1]),
căcĭ ne rămîn familiile,
şi nu sînt obicinuite ele în şes
ci-s obicinuite cu apă rece,
să-şĭ facă colibĭ afară,
niciodată capul să nu le doară.

Călive «Zicu»

Observare.—Cuprinsul acestuĭ cîntec este : Anumite familiĭ, aparţinînd, pe semne, de un singur *celnic*, din cauza ĭerneĭ aspre, pierzînd parte din avutul lor în oĭ, şi neavînd cu ce se plati pe la datornici, ca sa poata eşi la primăvară în munţi, cum obicĭnuesc, se plîng de nenorocirea ce ĭ-a găsit.

[1]) Interjecţiune de întristare şi văitare.
[2]) *Caleşe* sînt oile albe şi cu dungĭ negre pe la cap, corp, picioare. Sînt oĭ frumoase.

www.digibuc.ro

Blestem către puntea din Artă

XV

Nch'isirà oïle tra s-fugă,
picurarl'i nu vrea z-ducă ;
picurarl'i di la oï,
tut ma fug ş-mutrésc năpóï ;
dúsirà pîn la Sch'ipari,
ş-ang'urá cu bŏaţi mari,
şi laili mul'éri a lor,
blîstimà cu caplu gol,
blîstima cu caplu gol,
di s-avḑà pîn tu niór :
«O moï laï punte din Artă,
«s-cadă sfulgul si te-aspargă ;
«s-ĕasă arîŭlu si-n' ti neascĕ,

«s-nŏ-aïbă oïle pri ĭu s-trĕacă,
«să s-tŏarnă băibaţl'i a casă
«s-n-adună'm dĕ-adún pri mĕasă,

«că nă h'im cavaï ! di noï,
«mpărţite ca n'el' di oï.

Gioga Zisi, cuţitar.

Pornirà oile să fugă,
păstoriï nu vroeaŭ să se ducă ;
păstoriï de la oï,
tot se duc şi privesc înapoï ;
se duseră pînă la Schipare,
şi înjuraŭ cu voce mare (tare),
ear bietele muĭerï ale lor
blestemaŭ cu capul gol,
blestemaŭ cu capul gol,
de se auzea pînă în nor :
«Blăstemată punte din Artă,
«să cază trăznetul să te spargă ;
să easă (ad.: să se reverse) rîul să
[mi te înece,
«să n-aîbă oile pe unde trece,
«să se întoarcă bărbaţiï a casă,
«ca să ne adunăm împreună la
[masă
«căcï sîntem vaï ! de noï,
«împărţite ca mĭeï de oï.

Tînăr căzut victima morţiï

XVI

Ţĕ-alatră cĭn'l'i pri ḑĕană,
ĭu e Ndona ta s-l'-agană ?
oi, oi Ndònalŏ-an'éŭ,
oi, oi grambolŏ-an'éŭ.
N'ul pitricúï Ndona tră h'iţe,

n'-ul vîtîmară la mătriţe,
oi, oi Ndònalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-an'eŭ.
N'-ul pitricuï Ndona ş-tră sare,
n'-ul vîtîmară buḑa dĕ-amare,
oi, oi Ndònalo-an'éŭ,
oi, oi grambolŏ-an'éu.
Ndona vrut, Ndona muşát,
cum s'armî'n fără bîrbát ?
oi, oi Ndònalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-an'eu
Ndona sŏarï, Ndona birbîl'ŭ,
cum si-n' fac laea far h'il'ŭ ?

oi, oi Ndònalŏ-an'eu,
oi, oi grambolŏ-an'eŭ.
Ndona un tru şapţe feate,

Ce alatră cînnii pe colină,
unde-ĭ Ndona ca să-ĭ cheme ?
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ !
Mi-l trămiseï pe Ndona pentru zmo-
[chine,
mi-l uciseră la (oile) *mătriţe*
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ.
Mi-l trimiseï pe Ndona şi la sare,
mi-l omorîră pe malul de mare.
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ !
Ndona ĭubit, Ndona frumos,
Cum să rîmîĭŭ fara bărbat ?
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ.
Ndona soare, Ndona privighetoare,
cum să-mĭ fac (ce să mă fac) fără
[de fiŭ ?
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ.
Ndona un în şapte fefe,

www.digibuc.ro

cum s-faţîm fără di frate?

oi, oi Ndonalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolo-an'eu.
Plîngu ş-laĭle cusurine,
Ndona duse ş-nu ma v'îne
oi, oi Ndónălŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-a n'eŭ.

Gĭoga Zişi cuţitar.

cum să facem (ce să ne facem) fără [de frate?
oi, oi Ndona al mĭeu,
oi, oi mirele mieu!
Plîng şi bĭetele verişoare,
Ndona se duse şi nu mai vine
oi, oi Ndona al mĭeu,
oi, oi mirele mĭeu.

Nenorocire din cauza războiului

XVII

Plîndi picurarlu,
plîndi şi cîrvînarlu,
cùm mîrluxescu mŏáşili,
cînd îşĭ plîngu mórţil'i.
— Ţe plîndéţĭ laĭ picurárĭ,
ţe plîndéţi laĭ cîrvînárĭ?
— Ţe s-nu plîndém şi s-nu uhtă'm,
Polim greŭ pri noĭ n-asparsi,
oĭli nă li lŏară tŏati,
ş-cal'i nî-l' lŏară n-g'umitati,
di nă dor laĭli h'icati.
Cum s-nă ţin, cum s-nă turnă'm,
acasă noĭ cum s-aspuném?
Di-şĭ plîngu laĭl'i picurárĭ,
di-şĭ plîngu l'ĭl'i cîrvînárĭ.

Plînge păstorul,
plînge cărăuşul,
cum se bocesc bătrînele,
cînd îşĭ plîng morţii.
— Ce plîngeţĭ, bieţĭ păstorĭ,
ce plîngeţĭ, bieţĭ cărăuşĭ?
— Ce să nu plîngem şi să nu oftăm,
războiŭ greŭ pe noĭ ne strică,
oile ni le loară toate,
şi caiĭ ni-ĭ luară pe jumătate;
în cît ne doare la ficaţi
cum să ne ducem, cum să ne în- [toarcem,
a casă noĭ cum să spunem?
Şi plîng bĭeţiĭ păstorĭ,
şi plîng bĭeţiĭ cărăuş'.

Cărăuş nevenit din cărăvane p-acasă

XVIII

Ună vĕară mare, mare,
nu-ţĭ vinîşĭ, laĭ picurare,
ta si daĭ pîn di mul'are,
si daĭ semnu că ti doare.
—Cum si v'în, nvĕastă curbane,
cu carĭ s-las oile nu are,
v'ini luplu di-şĭ li tal'e.
—Las' li tal'e, las' li maia,
pîn di ună s-li din'ică,
ş-tine z-daĭ pînă di casă,
c-aĭ fuměal'i, c-aĭ nivĕasta.

Avela

—O vară mare, mare
nu venişĭ, măi cĭobane,
ca să vezi bĭata muiere,
să daĭ semn că te doare,
—Cum să viŭ nevastă dragă (lit. [jertfa)
cu cine să las oile nu este,
şi vine lupul de le sugrumă (lit. [taie).
—Las' să le taie, las' să le mănînce,
pînă la una (ad.: la ultima) să le [prăpădească, dumice,
şi tu să daĭ (ad. să viĭ) pînă acasă,
căci aĭ copiĭ şi aĭ nevastă.

Despa Papahagi

www.digibuc.ro

Prevestire de moarte

XIX

O laĭ Janáchĭ s nu n'erḑĭ la oĭ,
îţĭ viḑúĭ v'islu, că va s-morĭ.
—O carĭ si moru, carĭ si nu mor,
s-n'-áscultáţĭ un singur zbor,
la turuşte s-mi ngrupáţĭ,
primuvĕara cînd z-vă turnáţi,
s-trĕacă oĭli, si-n' lĕ-acáţ.
Si-nĭ lĕ-acáţ şi si-n' li mulgu,
şi cu mîna mĕa s-li tundu.
Fluĕara s-n'-ŏ-avdu dipriună,
cîndu oĭli va sĕ-adună.

Tra si-n' h'iŭ şi după mŏarti,
ni di soţĭ, ni dĭ-oĭ diparti.

Avela.

Maĭ Enache, să nu mergĭ la oĭ,
îţi văzuĭ visul, că aĭ să morĭ!
—Dacă mor, dacă nu mor,
să-mĭ ascultaţĭ un singur cuvînt,
la stînă să mă îngropaţĭ,
la primăvară cînd vă veţĭ întoarce,
să treacă oile să mi le prinz,
să le prinz şi să le mulg,
şi cu mîna mea să le tund.
Fluerul să mi-l aud într-ună,
cînd oile se vor adună (ad: se vor [mîna la culcat).
Ca să nu fiŭ şi după moarte,
nicĭ de tovarăşĭ, nicĭ de oĭ doparte.

Ţal-Şaşamutĭ.

Păstorul îşĭ deplînge soarta rea

XX

O, măráţĭ, măráţĭ di noĭ,
plîndem ca n'iţl'i fic'órĭ, (bis)
că n-armasim făr di oĭ.
Li ch'irúm di ĕarna grĕaŭă,
n'el'i tu fitál'ŭ di nĕaŭă,
oĭle tră plătire mandra,

li vindúm tute cŏ-arada.
Di birbéţi g'ilép plîtím,
di nŏ-avém cu ţe s-fuḑím;

dăm şi dăm şi tut vindém
hîiri puté nŏ-avém.

O, sărmanĭ, sărmanĭ de noĭ,
plînem ca nişte micĭ copiĭ, (bis)
căcĭ rămaserăm fără de oĭ.
Le pierdurăm de earna grea,
mĭei în timpul fatăriĭ de nea;
oile pentru plata *mandrei* (locul [de păşune pe timpul ĭernei)
le vîndurăm toate pe rînd.
De berbecĭ *gilep* [1]) plătirăm,
de nu maĭ avem cu ce să plecăm [la munte);
dăm şi dăm şi mereŭ vindem,
şi noroc niciodată nu avem.

Cărăuş mort în cărvane

XXI

Nu-ţĭ ḑiţĕamu, laĭ G'oga frate,
că Bosna ĕaste diparte:
doĭ meşĭ ţine îmnătura,
ş-alţĭ ahînţĭ turnătura?
Soţl'i al G'oga tuţĭ s-turnară,

ş-nîs tu xèane lŏ-alăsară.
Laĭlu G'og-armase n-cale

Nu-ţĭ ziceam, măĭ Gĭoga frate,
că Bosnia este departe,
două luni ţine drumul,
şi încă atîta întorsul.
Tovarăşiĭ luĭ Gĭoga toţĭ se întoar- [seră
şi pe el în străinătate îl lăsară.
Bĭetul Gĭoga rămase în cale,

[1]) *Gilep* este darea anuală pe fie-care cap de vită ce se face către stat.

www.digibuc.ro

trîşĭ tu ponda di nă vale.
S-tŏarnă soţl'i di-l' zburăscu
cu graĭlu dulţe şi frăţescu :
— Aĭde, G'oga, aĭde, frate !
v'in a casă, s-faţĭ rihate.
— Duţeţĭ vă, voĭ fraţĭ, a casă,
că lîngŏarĕa nu mĕ-alasă,
şi nu-n' pot măratlu-n' d-eŭ,
si ncalic pi callu a n'eŭ.
— G'ogă, nu putem s-fuḑím,
fără tine si nch'isím ;
va s şiḑèm noĭ ningă tine,
pînă cînd s-ti faţĭ ma gh'ine.
Ḑua lantă fu m-arăŭ
ş-erá G'oga cama greŭ.
Soţl'i atumţĕa lu ntribară,
cînd din mînă lŏ-acăţară :
— Ţe si spunem noĭ a casă-ţĭ,
a marátăl'eĭ nivĕastă
ale mame ţe ti plînḑe,
şi a soră-taĭ ţe s-frînḑe ?
— Multe ncl'inăc'úni s-lă daţĭ,
ş-alór multu s mĕ-alăvdáţĭ,
că n'-u gh'ine şi-n' bînéḑ,
pi tu xĕane ĭu n'-arnéḑ,
s-lă spunéţĭ că eŭ v'in,
cu cal'i ncărcáţĭ cu l'in !
Plînḑe muma şi laĕa noră,
şi al G'oga vrută soră,
c-a lor h'il'ŭ, soţ şi frate,
ş-murí virtós, diparte.
Soţl'i a luĭ şi lu ngrupară
trîşĭ tu loclu ĭu ş-lŏ-afară.

tocmaĭ în pustia de vale.
Tovarăşiĭ luĭ îĭ vorbesc,
cu cuvînt frăţesc :
— Aĭ, Gĭoga, aĭ frate !
vin a casă să te linişteştĭ.
— Duceţi-vă, voĭ fraţilor, a casă,
căcĭ boala nu mă lasă,
căcĭ nu pot bĭetul de mine,
să încalec pe calul mĭeu.
— Gĭoga, nu putem să ne ducem,
fără tine să pornim ;
vom sta noĭ pe lîngă tine
pînă să te facĭ maĭ bine.
Ziua cea laltă a fost maĭ răŭ,
era Gĭoga şi maĭ greŭ.
Tovarăşiĭ atuncĭ îl întrebară,
cînd de mînă l-apucară :
— Ce să spunem noĭ acasă
bieteĭ nĭveste,
mameĭ care te plînge
şi sororeĭ tale ce se vaită ?
— Multe închinăciunĭ să le daţĭ
şi lor mult să mă lăudaţĭ,
căcĭ mĭ-e bine şi trăesc,
prin străinătate unde ĭernez ;
să le spuneţĭ, că eŭ viŭ
cu caiĭ încărcaţĭ cu in !
Plînge muma şi biata noră,
şi a luĭ Gĭoga ĭubită soră,
căcĭ fiul lor, soţ şi frate;
muri prea departe.
Tovarăşi luĭ îl îngropară
tocmaĭ în locul unde-l aflară.

«Peninsula Balcanică» A. I, No, 51 de la Caterina Murnu.

Nevasta deplînge moartea bărbatuluĭ sĕŭ

XXII

La valĕa di Ianina,
ună nvĕastă dipunĕá,
dipunĕa şi tut plînḑĕá,
pálmile şi li frînḑĕá,
perl'i din cap ş-l' arupĕá,
valĕă ş-u pîlîcirsĕá
—Fă-n' te vale cama ncŏa
tra si-n' trec Ianina,
Ianina hŏară di furĭ,
sum blîstîmaţl'i din murĭ,
n' vîtîmară g'onli-amĕŭ,
si-ş ŏ-află di Dumniḑăŭ !

La valea de Ianina,
o nevastă cobora,
cobora şi tot plîngea,
palmele şi le fringea,
periĭ din cap îşĭ rupea,
valea ş o ruga,
—Fă-mi-te vale maĭ încoace,
ca să trec spre Ianina,
Ianina oraş de furĭ
supt blăstemaţiĭ de murĭ (ziduri),
îmĭ omorîrá voinicul mĭeŭ,
fir-ar să le fie de la D-ḑeŭ !

www.digibuc.ro

G'on a méŭ prot cîpitán,
cu stran'i di satrazám ;
nu-l' jilesc armata luĭ,
ma-l' jilescu n'ata luĭ.

Gioga Zisi, cuţitar

voinicul mĭeŭ întîiŭ căpitan
cu haine de *satrazam* ;
nu-ĭ jeluesc îmbrăcămintea luĭ,
ci mĭ-e de tinereţea luĭ.

XXIII

Dĕadi sŏarli treĭ bîrţate, (brăţate),
agálĭ prĕ-agaléa, o laĭ frate !
deadi sŏarli pîn di nor,
agálĭ prĕ-agaléa, o laĭ sor !
tru daŭ-trei siptîmîn',
s-umplu calea di Armîn';
tru treĭ-patru ţinţi meşi
s-umplu caléa dĕ-Arbinéşĭ,
şi tru şasi-şapte an'
s-umplu caléa di nizán'.

Mac. p. 160.

Răsări soarele cît treĭ braţe
agale, agale măĭ frate !
răsări soarele pînă la nior,
agale, agale, fă sor !
în două treĭ săptămînĭ,
se umplu calea de Aromînĭ,
în treĭ-patru lunĭ,
se umplu calea de Albanejĭ,
şi în şase-şapte anĭ.
se umplu calea de nizamĭ (armată regulată).

XXIV

Picurarl'i di la oĭ,
cu căr(l)igu dinăpóĭ ;
cărvânarl'i aţèl' măraţl'i,
sĕ-alumtă cu hăsăpaţl'i ;
ţel' măraţil' di prĕ-acasă,
sivdăile nu l'-alasă.

Gioga Zisi (cuţitar)

Păstoriĭ de la oĭ,
cu cîrligul dinapoĭ ;
cărăuşiĭ ceĭ sărmanĭ
se luptă (căznesc) cu oraşele ;
ceĭ sărmanĭ de p-acasă,
dragostile nu-ĭ lasă.

XXV

O ţi treţi ayun'a tinireaţa,
mĕa tinirĕaţa ş-muşutĕaţa,
mĕa ca erba aţĕa vĕarde
ditru muşata livade,
ncălicăĭ cal ag'imitu,
n'i-l lŏaĭ mine s-ul adáp ?
s-ul adáp, iu s-ul adáp ?
tru ubór la feata bună,
n'-ŏ-aflăĭ ĭu şidĕá pi lună.
Să-aspiré fĕata fudí,
mă-sa ta s-eară îl' gri :
«eşĭ, lea feată tru ubór,
tas vedĭ gionile muşát.
Gura luĭ hrisafe vĕarsă.

O, ce trece ĭute tinereţea,
tinereţea şi frumuseţea,
dar ca earba acea verde,
din frumoasa livede.
Incălecaĭ cal agiamiŭ,
îl luaĭ, ca să-l adăp,
să-l adap, unde să-l adăp ?
în curte la fata bună.
o găsiĭ, că şedea supt luna.
Se sperie fata, fugi,
măsa, ca să easă, îĭ grăi ;
«Eşĭ, fată, în curte,
ca să vezĭ un voĭnic frumos,
gura luĭ aur vărsa.

www.digibuc.ro

XXVI

— Bre Manole, Manulach'e,
Ţe-ĭ nivĕasta bună ţe-aĭ ?

haĭ muşata mĕa { Se repetă la fiecare două rînduri.

— D-ĭu n'-u viḑúşĭ v'anítare,
D-ĭu n'-u viḑúşi mărate ?
— Ţ-u viḑui tu grădină,
Iu ş-adăpá vasilĕaclu,
Di şi lŏa apă di la fintînă,
cu mîstrăpalu tu mînă.
Di-n' tricúĭ, di n'-u viḑúĭ,
Dŏaŭă zbŏari dulţi l'-grii :
«Muşată, pri ḑua ta !
«Mĕaşti-mi cu mîna ta !»
Manulách' ca un turbát
Dĕ aruşine nfarmăcát
Trapsi un cuţút curát,
Ş-agudi nvĕasta tu h'icát

Vlaho Clisura, Macedonia

— Măĭ Manole, Manolache,
Ce-ĭ nevastă bună ce aĭ
(ad. cît e de bună nevasta ce aĭ)?

haĭ frumoasa mea

— De unde mĭ-o văzuşĭ ĭenicerule,
de unde mĭ-o văzuşĭ nenorocitule?
— Ţi-o vezuĭ în grădină,
unde adapă busuĭocul,
de lua apa de la fintînă,
cu *mastrapaoa* [1]) în mînă.
şi trecuĭ, de o vezuĭ,
doua vorbe dulcĭ lĭ grăiĭ :
«frumoasă, pe ziua (viaţa) ta !
«cinsteşte-ma cu mîna ta !»
Manolachi ca un turbat,
de ruşine înveninat
trase un cuţit de argint
şi lovi nevasta în ficat.

Mia Adam.

XXVII (VARIANTA)

Laĭ Noti, laĭ Noti laĭ,
Ţe-ĭ muşata nvĕasta ţe-aĭ ?
—D-ĭu n'-u ştiĭ v'anitare,
d-ĭu n'-u viḑúşĭ pîngîne.
—n'-u viḑúi, n'-u cunuscúĭ,
j-dŏaŭa zboari cu ĕa-n' griĭ.
—Carĭ u viḑúşĭ v'anitare,
carĭ u viḑúşi pîngîne :
Ţe armată nîsă ş pŏartă ?
—Armată di mîtasi,
şi brînlu di hrisafi.

. . . . . .

Noti dĕadi h'ima-laga
trăş la nivĕasta-l' muşată,
trapsi cuţutlu curát
l'-ŏ-amină triş tu h'icát.

Vlaho-Clisura

Măĭ Note, măĭ Note,
ce-ĭ nevastă frumoasă ce aĭ ?
—De unde o ştii, ĭenicerule,
unde o văzuşĭ, păgîne ?
—o văzuĭ, o cunoscuĭ,
două vorbe cu ea grăiĭ.
—Dacă o văzuşĭ, ĭenicerule,
dacă o văzuşĭ păgîne,
ce port (podoabă) poartă ea ?
—Gàteală de mătase
şi brîul (cingătoare) de fir.

. . . . . .

Noti se grăbi alergînd
la nevasta luĭ frumoasă,
scoase cuţitul de argint,
i-l înfipse pînă la ficat.

N. Nacea

XXVIII

Dın Brăndúş la Călămă'ch',
Pepa ş-faţi cîţămă'ch',
eşi laĭ g'one si u veḑĭ
tu fustă'n', tu muşuţèţĭ :

Din Brăndúş la Călămăchĭ
Pepa face frînturi (!)
eşĭ voinice să o vezĭ
în rochiĭ, în frumuseţi :

[1]) Vas de argint. foarte scump, întrebuinţat pentru servirea celor sfinte.

www.digibuc.ro

—«Pepă dă-n' unä bäşare,
sun mal'ot şi suu timpare.
s-nu fure bîşaréa bunä,
si-n' daï Pepă ninga unä.
—«Nu-n' mi strinçi laï g'uněale,
că-n' hiŭ tu stran'ile nale,
nu-n' mi bagă g'one m-pade,
că-n' mi fac tută birbate.

—«Pepă, dă-mï o sărutare
pe supt *mal'iot*, pe supt manta
de n-o fi sărutarea bună,
să-mï daï Pepă încă unä.
—Nu mă strînge, voïnicule,
căcï sînt în haïne noï,
nu mă băga, voïnice, jos
că mă murdăresc cu totul.

XXIX

Mŏaşe moï, mŏaşe moï,
lŏaï cărigu s-neg la oï,
ḑăsi nvĕastă: «nu ti voï,
«că nŏ aï perc'e dinîpóï;
«Ch'ipuric'ŭ moï dada mĕao:
«si-n' pitréţï un cîlîric'ŭ,
«si-n' cos şcretul di dulmic'ŭ;
«Ch'ipuric'ŭ, moï dada mĕao,
«si n' pitréţi per di căţao,
«si-n' cos şcreta di pudv'ao»
lŏaï tufech'a di migór
scîpitáï munţălï cu nïor,
lŏaï tufech'a di curao,
scîpitáï munţă'l' cu nĕao,
s-ŏ aflarímu nvĕasta ţeao,
va s-u tal'ŭ mine pi dao.

Ţicura.

Fă bătrîno, fă bătrîno,
luaï cărligu să mïerg la oï,
zise nevasta: «nu te iubesc,
«căcï n-aï plete (chică) după cap;
«Fă mamă... *chipuriciŭ (!)*
«să-mi trimiţï nişte caer,
«să-mï cas pustiul de dulamă.
«Fă mamă... *chipuriciŭ*
«să-mï trămiţï par de căţea,
«să-mï cos pustia de poală».
Luaï puşca de *măgor*
apuseï după munţiï cu norï,
luaï puşca de curea,
apuseï după munţiï cu nea,
de-aş găsi nevasta mea,
în două (bucăţi) o voiŭ tăea.

Cola Ban.

XXX

G'one laï, ţi nu-n' ti nsorï
pîn sîntu fĕátile eftine,
citi unä, citi dao,
citi treï tu pîră'?
Că dĕ-apoĕa va-ş si scŏală,
va-ş si facă una n'il'e,
unä n'il'e ş-ţinţi sute
aţĕá ma buna dao n'il'e,
j-g'one laï, nu poţï ta s-afl'i,
nï-n Pole, nï-n Misirie,
ma-n Vlih'ie poate s-afl'i,
c-acló ş are feate multe,
feate multe j-dizn'irdate.

Cruşova.

Voïnice, de ce nu te însorï,
pînă cînd sînt fetele eftine,
cîte una, cîte două,
cîte treï într-o para?
Căcï apoï se vor rădica (la preţ),
se vor face o mie,
o mie şi cincï sute,
cea maï frumoasă două miï,
şi voïnice, nu poţï să afli,
nicï în Constantinopol, nicï în Egipt,
doar în România să poţï afla,
căcï acolo sînt fete multe,
fete multe şi dezmïerdate.

Sunda T.

Billina

XXXI

Duminică cîtră mirindi,
Bilina s-alic'i di munti.
— Morï Bilină, morï läită,
nu stîtĕáï pîn t-apirită?

Duminică în spre merinde,
Belina se turbură de minte.
— Fă Belino, fă nefericită,
nu stăteaï pînă la zi?

www.digibuc.ro

— Nu stitĕám că n' erá fricá
di Stamatĭ, că mi din'icá.
— Iu ti ţĕai morĭ buisită,
ca icŏana ch'indisítă ?
bìgáşi laĕa di lîlî'n',
di lîlî'n' şi tîtî n'.
ĭu ti ţĕaĭ nŏptĕa pri lună,
ţînĕáı verli s-nu ţ asună.
Barden'ili treĭ mîhîláţĭ,
Belina li feaţi mîsciraţĭ.

— Nu stam căcĭ mĭ-era fricá
de Stamatĭ căcĭ ma prăpădeşte.
— Unde te duceaĭ fa nenorocito,
ca icoană zugrăvită ?
Aĭ băgat nenorocirea în unchĭ,
în unchĭ şi în părinţĭ.
unde mergeaĭ noaptea pe lună,
ţineaĭ cercelı să nu sune.
Bărdenile treĭ mahalale,
Belina le dede de ruşine.

Notă. — Fidelitatea şi supunerea femeilor *aromîne* la bărbaţiĭ lor este cîntată în multe cîntece poporane din carı am dat două numaĭ, (3,4) unde se poate vedea. Insă şi femeile cele rele au şi ele cântecile lor, carĭ se cântă spre perpetuarea pedepseĭ pentru abaterile lor. Aromînıĭ, când o femee se află în neînţelegere cu barbatul eĭ şi ea ar vrea să se despartă, nu pot să înţeleagă despărţirea şi dacă o femee provoacă aceasta, zic : *s-alîc'i di minti*». Despărţirele sînt foarte rare şi ceĭ despărţiţĭ sînt consideraţĭ de oamenĭ raĭ.

I. Caragiani

XXXII

Aseără aŏaltazĭ mi nc'îc'áĭ,
mi nc'îc'aĭ cu vrutlŏ-an'eŭ,
cum si-n' fac s-mi fac cu bun,
n'-lŏaĭ ligh'eněa tu nă mînă,

ş-ibriclu tŏ-alantă mînă.
—V'inu, vrute, s-ţă laĭ mîn'le,
ch'icusí nu vru ta s-v'ină ;
cum si-n' fac, s-mi fac cu bun,
bìgáĭ sofră, s-mîcă'm pîne :
«V'inu, vrute, s-mîcă'm pîne»
ch'icusi, nu vru tas v'ină ;
cum si-nĭ fac s-mi fac cu bun,
aştirnáĭ tu odă analtu,
«v'inu, vrute, s-nă bìgă'm»
ch'icusí nu vru ta s-v'ină,
vruĭ nu vruĭ în' mi bìgáĭ.
. . . . . .
Tìş tu mesĕa nŏáptil'eĭ,
aciţă plŏae minută,
neş a vrutluĭ si l'i strig
n'i lŏ-aflái sun trandafír,
anda mi duc cîtră la cap,
în' ved dao cápite.
un cu fesi ş-un cu cusiţă
Anda mi duc cîtră c'ic'ŏare,
în' ved laĕa patru c'ic'ŏare,
dao irá cu stifaleti,
şi dao irá cu c'ŏariţĭ.

Alaltă sară mă certaĭ,
mă certaĭ cu ĭubitul mĭeŭ,
cum să fac să mă fac bine (adică : [să mă împac);
îmĭ luaĭ ligheanul într-o mînă,
şi ibricul în cealaltă mînă.
—Vino, ĭubite, să-ţĭ spelĭ mîĭnele»
se supără nu vru să vie ;
cum să fac, să mă împac ?
băgaĭ masa, să mîncăm pîne,
«Vino, ĭubite, să mîncăm pîne.»
se supără nu vru să vie ;
cum să fac, să mă împac ;
aşternaĭ în odae sus (nalt),
«vino, ĭubite să ne culcăm»
se supără nu vru să vie.
Vruĭ, nu vruĭ mă culcaĭ
. . . . . .
Tocmaĭ în mijlocul nopţiĭ,
începu ploae măruntă,
merseĭ, să chĭem pe ĭubit.
Il găsiı supt trandafir
cînd mă duc cître la cap,
văd două capete,
unul cu fes, altul cu cosiţă ;
cînd ma duc cître la picĭoare,
văd sărmana patru picioare,
două eraŭ cu ghete de lac,
şi două eraŭ cu cĭorecĭ.

Cruşova.

Adunat de d-şóra Zaba Buşa.

www.digibuc.ro

XXXIII

Ţi-ş durn'á feata pi ch'atrá,
nidurn'ită, nisumnată,
şi cum durn'á în sin
l'-intră un şarpe v'iŭ
ş-u deade dĕalaga lagă,
şi n'arse la laĭlu tata :
«Tata bagă-ţi mîna n sin,
«că-n' intra un şarpe v'iŭ.
— Altă feată ĭo va n' fac
«ş-mîna n-sin io nu u bag.
ş-u deade dealagă alagă
si duse la laĕa mamă,
«mamă bagă mîna n-sin
că-n' intră un şarpe v'iŭ.»
— Altă fĕată ıo va n' fac,
«mîna n-sin ĭo nu u bag.»
ş-u dĕade alagă alagă
si duse la laea soră, (frate etc.)

Că dormea o fată pe peatră,
nedurmită şi fără somn,
şi cum dormea în sîn,
îi intră un şarpe viŭ,
şi alergă în fuga mare,
şi merse la bietul tată :
«Tata, bagă-ţĭ mîna în sîn,
«căcĭ îmĭ intra un şarpe viŭ.
— «Alta fata eu voiŭ naşte,
«mîna în sîn eŭ nu voiŭ băga».
Alergă în fuga mare,
şi merse la beata mamă :
«Mamă, bagă mîna în sîn,
«căcĭ îmĭ intră un şarpe viŭ».
— Alta fată eŭ voiŭ naşte,
«mîna în sîn eŭ nu o bag».
Alergă în fugă mare,
merse la bĭata soră :
(şi tot aşa, merse la frate, văr).

. . . . . .

ş-u dĕade alagă-alagă,
si dusi la laĭlu g'one :
«g'one bagă-ţı mîna n-sin
«ta si-ţĭ scoţĭ un şarpe v'iŭ.
— Mîna n-sin ĭo va-n' u bag
«altă ca tine nu aflu.»
Mîna în sîn el îl' băgă,
şi de şarpe o scîpă.

Alergă în fugă mare,
merse la bĭetul ĭubit:
«Iubite, pune mîna în sîn,
«ca să scoţĭ un şarpe viŭ.
— Mîna în sîn eŭ o voiŭ băga,
«alta ca tine nu găsesc».
Mîna în sîn el o băgă
şi de şarpe o scăpă.

Cruşova — Zaha Buşa

XXXIV

Durn'á feata sum trandafír
şarpi v'iŭ l' si nh'ipsi n-sin,
ij bîga' fĕata s-aurla,
şı si strigă ca nă zur'la :
«tate le, tate mîrát,
«bagă-ţı mîna tŏ-aţél sin,
«si scoţĭ şárpile-aţél v'iŭ,
tatĕ-aţél nu cutiḑá.
«dado lă, lă dada mĕa,
«bagă-ţı mîna tŏ-aţél sin,
«si scoţı şárpili aţél v'iŭ.
Dada ţĕa nu cutiḑá.
«g'one, laĭ g'one muşát,
«bagă-ţĭ mîna tŏ-aţel sin
«si scoţĭ sărpilĕ-aţél v'iŭ.
G'ónile şi ŏ-asculta'
mîna-n sin nıs u bîgă'.
Vruta luĭ îşĭ ŏ-ascîpa'.

Dormea [1]) fata supt trandafir,
şarpe viŭ i se-nfipse în sîn
se puse fata să urle,
şi să strige ca o nebună :
«Tată, bĭet tată,
«pune mîna în acel sîn,
«să scoţı şarpele cel viu».
Acel tată nu cuteza.
«Mama, fă mama mea,
«bagă-ţı mîna în acel sîn,
«să scoţĭ şarpele acel viu».
Mama cea nu cuteza.
«Iubit, ĭubit frumos,
«bagă-ţĭ mîna în acel sîn,
«să scoţĭ şarpele acel viu.
Iubitul o ascultă,
mîna în sîn îĭ băgă,
pe ĭubita îşĭ scăpă.

[1]) Var. Weig. Arom. II, 150, 90.

www.digibuc.ro

Fată logodită fără voea eĭ

XXXV

N'-ĕasti fĕata lînḑita,
lînḑita şi vĕàştida.
—Ţ'ĕ-ai, lĕa feata, di nu-n' poţĭ?
—Nu-nĭ dĕadeşi, dado, bun soţ.
—Cuscrîl'i v'în tra s-ti l'a,
—Da-lă, dado, s-mîcă, z-bea,
bagă ş mîna ng'epĕa mea
ş afla, scŏati Cl'aea mĕa,
si dişcl'iḑi snduch'a mea
tra si scoţĭ şi pea mea,
şi n'i ndrĕaḑi sora-mĕa,
si-l' u daŭ tra si u l'a.
Ţîa, soru, ţ-cîntă nvcástili,
n'ia, soru, n' cîntă mŏaşili (bitîrnili);
ţîa, soru, z-bagă verĭ,
n'ıa, soru, n'-adară ţerĭ;
tine, soru, ti ţing cu brîn,
n'ia, soru n'-h'erbu grîn;
tine, soru, tĕ-aştĕapta calu,
mini, soru, mĕ-aşteapta scamnul;
tini, soru, te-aştĕapta sŏacra,
mini, soru, me-ateaptă groapa.

Imı este bolnavă fata,
bolnava şi veştejita.
—Ce aı fată de eşti bolnava?
—Nu-mĭ daduşi mama bun soţ.
—Nuntaşii vin sa te ıea.
—Da-le, mama, sa manınce, să bea,
bagă şi mîna în buzurarul mieu,
şi afla, scoate cheia mea,
sa deschizı lada mea,
ca să scoţı şi zestrea mea,
şi gateşte pe sora mea,
să-ı o daŭ (zestrea), sa o ıea.
Ţıe, sor, ıţĭ cîntă nevestele,
mie, sor, ımı cînta batrînele;
ţie, sor, îţı baga cercei,
mie, sor, îmĭ gatesc cerı;
pe tine, sor, te încing cu brîu,
mie, sor, mi se fierbe grîŭ;
pe tine, sor, te aşteaptă calul,
pe mine, sor, ma aşteapta sicriul
pe tine, sor, te aşteapta soacra,
pe mine, sor, ma aşteaptă groapa.

Notă.—Cıntecul de fatı reprezinta fata, care se consult şi pere victima neconsimtirei la sotul, ce părintiĭ eı alesese. Sora sa se vede, cı se supune şi îl ıea ea. Acest cîntec este scos de pe muntele Pindu San Marina, c iar la nunta, dupa cum mi s a spus. Aromınii nicı nu marita fete cu Grecı şi cu alte neaı urı, nicı nu ıeau. Bătrinii au luat de mult aceasta măsura, ca sa nu peara neamul romanesc de acolo; numaı o concesiune se face, adica un strain ne român sa ıea atı romîna de nevasta numaı daca se angajaza sa traiasca pentru tot-d'a una în patıia nevesteĭ e, ca copii lor să ram e tot romını. Iata cum se exprima într'o poezie populara o ata, careıa i se propune sa ıea de barb t pe un grec:

sufletlu meu limpidit,
ti ntreb a lui si l dau?
nu, nu, nu, scumpa mea dadă;
cama gh'ini-n foc di dadă?
mor armînă (Rumana Frş.) ş nis nu-l l'au:

Mireseĭ, cînd o gătesc, îı cınta fetele şi nevestele cite un cıntec la fie care straiu ce o ımbraca, asemenea cînd îĭ pun inelele, brateletele, cerceii etc. Ea se porneste calare pe cal, şi ast fel a'ungınd la casa mirelui, cınd intra i se da unt cu care unge partea superioara a portii si lına, pe care o raspındeşte în semn de abun denta şi noroc ce aduce. Nunta tine o saptamına în gene e, şi ceĭ bogatı invita din satele din prejur vınatorı, buni, calareti, dăntuitorı, cıntatorı, glumeti şi tot ce se *pote* contribui la solemnitatea nunteı, se fac concursuri de dat la semn, de dantuıı, dife rite unul de altul, de cıntele, de *scoatere* de c ntece improv'z te, de glume, de cur e de cai, etc. şi învingatorii priımesc din mînile mireseı c te un d pre s venire. Ce rile şi grıul despre care se face vorba în aceasta poezie se în p rt la oamenı pre a ierta pe mort.

I. Caragiani.

www.digibuc.ro

XXXVI

Cîntec în contra celor carı introduc nouă modă europenească în îmbrăcăminte.

Soţĭ a more soţĭ,
adunaz-vă toţĭ,
ta s-na plănḑim hala,
nă sĕ-asparse hŏara :
«tute hiriŏase,
«cu fustan' cu ŏase,
«ş-alte nica multe,
«cu fustan' cu furte,
«tu mîna cu umbrelă,
«în cap cu capela,
«tu s-easă a prinmare
«s-nu li veadă sŏarle.

Tovarăşĭ, voĭ tovarăşilor,
adunaţi-vă cu toţiĭ,
ca să ne plîngem starea,
ni se strică satul :
«toate voioase,
«cu rochiĭ cu oase,
«şi alte încă multe
«cu rochii cu furte,
«în mînă cu umbrela
«în cap cu pălărie
«ca eşind la plimbare
«să nu le vada soarele.

Zaha Buşa

XXXVII

Samarína j-dĕadi neauă,
niţi plŏae, niţi neauă,
h'il'a-l Ḑimă ş-easti greauă,
cum va s-easa tu dun'aŭă ?
magh'ini s-facă calugrĕauă
va s-u ţemu-n Viliştín,
cum va s-ĕasa tu viţín',
va u ţemu pînă n Vol,
luměa tută ŏ-au n zbor.

La Samarina ninse (lit. dede nea),
nicı ploae, nicĭ nea,
fiica lui Ḑima este grea ;
cum va eşi în lume ?
mai bine se face calugăriţă,
o vom duce la Veliştin,
cum va eşi printre vecinĭ.
o vom duce pînă la Volu,
lumea toată o are în gură
(lit. lumea toată o are în vorbă).

Şunda T.

XXXVIII

N'ic ĕarám, drac n'-earám,
pritu păduri n-alăgám,
pilisteri n'-avinám,
pri-ună ḑĕană ma işĕám,
un laı fur ıo viděám,
feata sclava el ş-purtá,
faţa l'eĭ îl' hrisusĕá,
truplu tut îl' trimurá,
laĕa nîsa n'i strigá,
fa-n te, g'one, cama ncŏa,
«si-n' ti ntreb di muma mĕa,
«cînd va v'ină si-n' mi l'a.

«Gone, ţi mi fac curbani,
«baga traḑi tu nişani,

Mic eram, drac eram,
prin paduri alergam,
porumbeĭ vînam,
pe o colină eşeam,
un biet haĭduc vedeam,
fată sclavă el ducea,
faţa ei aurie,
corpul tot îĭ tremura,
biata dînsa îmi striga,
«fa-mi-te, voinicule, maĭ încoace,
«să mi te întreb de mama mea,
«cînd va veni să mă ĭea (să mă [scape ?)
«Voinice, mă jertfesc ţie,
«ocheşte şi trage,

www.digibuc.ro

«mini laea s-me-agudeşti,
«s-ascâp ditu mîn' fureşti.
Io atumţea aminái,
furlu aţélu l-vîtimái,
fĕata ĭo n'-u ascîpaĭ,
şi nivĕastă n'i-u lŏaĭ.

«pe nenorocita de mine să mă lo-
[veşti,
«ca sa scap din mîini haiduceşti.
Eu atunci împuşcai,
pe haiducul acela îl omorîĭ,
pe fata o scapai
şi nevastă mĭ-o luaĭ.

Fată otrăvindu-se

XXXIX

Ună fèată limpida,
din munte sĕ-alĕàpidă;
trîşĭ în vale la pîrnare,
ş-astil'é doĭ turţi în cale,
un nîpoi-l', un nîinte,
si ch'irú fĕata di minte.
— «Daţĭ-vă, turţi, la nă parte,
că n'-u calea mult dîparte
daţĭ-vă, turţi, daţi-vă cîn',
n'-h'iŭ, criştină, h'iţĭ pîngî'n'.
. . . . . .
O lele! mărata feată,
di doĭ turţi fu băşată;
di doĭ turţi fu băşata
di sĕ-află înfarmăcată.

O fată stralucitoare
di munte se coboara,
tocmai în vale, la *parnare*,
întîmpină doĭ turcĭ în cale,
un îndaratul ei, altul mainte,
se pĭerdu fata de minte (se zăpăci),
— «Daţi-va turcilor, la o parte,
căcĭ mi-e calea prea departe;
daţi-vă, turcilor, daţi-vă (la o parte)
[cĭĭni,
sînt creştină, sînteţi păgînĭ.
. . . . . .
Vaĭ! sarmana fată,
de doĭ turcĭ fu sărutată;
de doi turcĭ fu sărutată,
în cît se afla înveninată.

Obs.—Fiind necinstita de doĭ pagini şi nevrînd să mai traeasca, s-a otrravit.

Fată logodită după un miac şi dispărţita

XL

Stinḑi-l' numa, stinḑi-l' fana,
Li Caliope al Carapana.
Taţĭ Caliope, taţi lĕa sor,
Că t-armînlu ĭo va-n' mor.
Mercurĭ sĕară u isusira,
Sîmbata u dispîrţîra.
Mĕ aplicáĭ ta si-l' başu,
toţi an'urḑeá al'u ş-praşu;
toţi dĕ-aţèl' di pitu hŏara,
şi dĕ-aţèl' ţi-şi vîndu dala.
Nŏ-am ni zori, no am ne fricá,
că-şĭ bîgară nă muzica.
Nu am zori, niţi-n' creapă,
că nu-n' l'au soacră miaca.
«Ţi cara ca eştĭ muşata,
Di miaţi eştı bîşata.
—Ata lea, ţi va-n' ţa fac,

Stinge-ĭ numele, stinge-i lumina,
Caliopeĭ lui Carapana.
Tacĭ Caliope, taci fa sor,
căcĭ pentru romînul eu o sa mor.
Miercuri sara o logodira,
Simbătă o dispărţira.
Ma aplecai, ca sa-i sărut,
toţĭ mirosea usturoiu şi pias;
toţi de ceĭ de pe la ţară
şi de cei ce vînd lapte acru.
N'am nici un zor, n-am nici o frica,
că întocmiră o muzica.
N am nicĭ un zor şi nici nu mi pasa,
că nu ĭeau soacra miacă.
«Şi ce-i dacă eşti frumoasă,
de miace eşti sarutata.
—Mama draga, ca ceam sa-ţi fac

www.digibuc.ro

Và·l alàs laĭlu Miac.
Ansarí Papa-Nastasi,
«ıu daţi fĕata la miaţi!
tuţı cu stranı di şiaţi.
Ş-ansărí Mia al Papazi:
«Iu daţi feata ca birbĕacă?
«nu-l' dăm noı sŏacra miaca.
Ţi cara c-aŭ casă mare,
sŏacră-sa n-c'ic'ŏare gŏale.

Nu-n' voı Zaharia cuscra,
ţi-şĭ mîca pîne cu puscă.

Crusova.

ıl voĭŭ lasa pe bĭetul miac.
Răsarı Papa-Nastasi:
«unde daţı fata la miace?
«toţı cu haĭne de aba.
Şi rasări Mia lui Papazi:
«Unde datı fata ca berbeacă?
«nu-ĭ dam noĭ soacră miacă.»
şi ce dacă aŭ casa mare,
soacră-sa (umblă) cu picioarele goale;
Nu-mĭ doresc pe Zaharia de cuseră,
cacĭ mănînca pîne cu oţet.

Şunda T.

XLI

— Ţi-n' ţ-aı buda cripata,
feata, moı laĭ feata?
ţi-n' ţ-aĭ caplu ligát,
ş-tu soare băgatu?
Disi n'-ti h'uvreaşte,
disi caplu n'-ti dŏare,
disi-ĭ dĕ-aŭă alba,

disi-ı di apă araţe?
— Ni h'avră mi h'uvrĕaşte,
ni caplu n'-mi dŏare,
nu-ĭ dĕ-aua albă,
ni de apă araţe,
că ş-u di mirach'e,
ca-ĭ di laıe vrĕare,
ti un g'one c-aslanu,
stimutul Cruşuveanu.
— Taţı, lea Lenă, taţi,
c-aţelu nu-ĭ ti tine,
va-ţı dau un ma mare,
c-aţélu nu-ı ti hare
— S-crech'i, s-plîscînești,
Ţi aı di mi cîrteşti.

Tîrnova, Macedonia.

— De ce mi ţi-e buza crăpată,
fata, fă fată?
de ce mi ţĭ-e capul legat,
şi în soare băgat.
doar suferı de friguri,
doar capul mi te doare?
oare-ĭ din cauza strugurilor albı (foarte dulcĭ),
oare-ĭ de apă rece?
— Nicĭ de friguri nu sufĕr,
nicı capul nu mă doare,
nu-ĭ de struguri albĭ,
nicĭ de apă rece,
ci e de dor,
e de dragostea mare,
pentru un voinic ca leul,
stinsul [1]) Cruşovean,
— Tacĭ, fa Eleno,
căcı acela nu-ı de seama ta,
îţĭ voiŭ da pe unul maı mare,
căcı acela nu-ĭ de ispravă.
— Să crepĭ şi să plezneştĭ,
ce aĭ de mă mîhneştĭ?

Lazăr Atanasescu.

XLII

Cîntecul unuĭ flăcău, care nu trăia bine cu mamă-sa

Vîrv'á-mi, mumă, ncac'i-mi,
fa-mi, s-ni s-aurască,
si-n' l'au perl'i şi si-n' fug,
ni soţl'i s-nu-n' zburască;

s-mi duc diparte, ĭu-şi se duc,

Cicăleşte-mă, mamă, ceartă-mă,
fă, sa mi se urească,
ca să-mĭ ıeaŭ periĭ şi să fug (ad. sa-mĭ ıeău lumea în cap),
nicĭ soţiĭ sa nu-mi vorbească;
să mă duc departe, unde se duc,

www.digibuc.ro

lîndurle ş-pilican'l'i,
s-mi susch'rĭ, mamă, totuna,

plingînda s-numirĭ an'l'i ;
s-adaşti, mamă, ta s-mi veḑı,
pi mine ninca nŏara,
şi s-treamurı ma va z-daĭ ta z-veḑĭ

vîr soţ dĕ amèl' din hŏara.
Di marea ngusa ţi va s-aı,
dĕ-arăŭ, di multă jale,
si-n' apirĭ, mumă, şi s-murḑèştı,
mutrîndulu ı în cale ;
s-aştepţî g'on'l'i aţél', ţe v'in,
dit locurı dipîrtate,
s-intıèg h' tră scumpul h'il'u a tău,
un gol tru şapte feate,

pri cîlătorl'i ţi va z-daĭ,
s-lă faţĭ mare ntribare,
şi di la vîrnu s-nu poţı s-aĭ,
măcár ună hăbare !
Că ĭeŭ tru xĕane va s-armî'n,
acló si-n putrıḑăscu,
C-ahtare bană ţe n' trec ıo,
că escu, că nu escu !

rîndurelele şi berzele,
sa suspinı dupa mine, mama, tot-
[d'a-una,
plîngînd, să numerı anĭ ;
să adaşti, mama, ca sa ma vezı,
pe mine încă odata,
şi sa tremurı, cînd s-o 'ntîmpla
[să vezĭ
pe vr'un soţ din aĭ meĭ din sat.
De mare durere de suflet ce o să aı,
de răŭ, de multă jale,
sa ţi se facă ziuă şi sa înserezĭ,
privind în cale ;
să aştepţĭ pe voinicıı ceĭ carı vin
pin locuı ı departate,
să întrebı de scumpul fiu al tau,
unul singur (unic) între
[şapte fete,
pe călătoriĭ ce veĭ întâlni,
sa le facı mare întrebare
şi de la nimenı să nu poţı sa aı,
macar o noutate !
căcĭ eŭ în strainatate o să rămîiŭ,
acolo să putrezesc,
căcĭ viaţa asta ce fac eŭ,
sînt şi parcă nu sînt.

Cîntecul unuĭ haıduc, care se lasă de haıducie şi se decide să plece în străinătate

XLIII

Scŏală nvĕastă, că va-n' fug,
nclo diparte va-n' mi duc,
scoală dă-n' treıle pistoale,
si-n' li portu pline greale,
treĭle hŏare si s-hîrsĕască [1])
nvĕasta mea si-n' si cîrteascâ,
si-n' amín ună piştŏală,
s-trunduıescu ntreaga hŏara ;
si-n' ŏ-amín di dŏaŭa orı,
si-n' mi avda munţî ş-nĭorı ;
si-n' o-amín ş-an treıa ŏară,
si-n' mi plinga tuţı din hŏară.
— Umpli-ţ-u, laĭ g'one aleptu,

si-n' disfac muşatlu-n' cheptu,
la s-n'-amín', ună piştoala,
s-nu-n' armî'n' tîr di tine n-hŏara.

Scoala, nevastă, căcĭ voiŭ pleca,
în colo departe mă voiŭ duce,
scoala, da-mı cele treı pistoale,
ca sa le port pline, grele,
cele treı sate sa se înveselească,
nevasta mea sa se întristeze,
sa-mı descarc un pistol,
sa se zguduıe întreg satul ;
sa-l descarc de doua orı,
sa ma auza munţi şı norı,
sa-l descarc şi a treıa oara,
ca sa ma plînga toţı din sat.
— Umple-l (încarca pistolul), voi-
[nic ales,
să-mĭ desfac frumosu-mı piept,
în care sa descarcı un pistol,
ca sa nu maı ramîn fara tine în
[sat.

Bĕala-d -Su .

[1]) Aluziune la treĭ sate albanizeştı, pe carĭ haıducul aromın le făcu să tremure la numele său.

www.digibuc.ro

XLIV (VARIANTA)

Amină, g'one, nă piştŏală,
s-trunduească ntrĕaga hŏară;
ca va s fuḑi tine tŏ axeană;
amină, g'one, dao orĭ,
că va s-fuḑi ḑuă cu norĭ,
nu si şti bınéḑı i morĭ.
Treile hŏare va s-hîrsĕasca,
n'ica ta va si s-cîrteasca
Va-n' ti duţi cu sînătate,
va-n' armî'n pi susch'irate;

pîn tu laĕa di turnare,
va-n' armî'n tu nă uhtare.

Impuşcă voĭnice, din pi-tol o-dată,
sa se zguduie tot satul,
cacĭ vei pleca tu în străinătate,
împuşcă, voĭnice, de două ori
căcĭ vei pleca în zî cu norĭ,
nu se ştie (dacă) trăeştĭ sau morĭ;
cele trei sate se vor bucura,
draga ta se va întrista.
Mi te veĭ duce cu sănătate,
voiŭ rămîne suspinînd (pe suspi-
[nate);
pînă la nefericita întoarcere,
voiŭ rămîne într-o oftare.

XLV

Mi sculáĭ mult tah'iná,
n'erşu ndreptu la vruta mea,
aflài vruta, că dui n'á;
staŭ şi mi mintuescu,
ali vrute cum si-l' grescu;
vruta si n-o nărăescu.
Mĕ a-aplicàĭ, vruta n'-băşài.
ditru somnu n'-u diştiptài;
ea pri mine s-nărăí.
«Taţĭ, lea vrută, taţi lĕa sor
ĭo tră tine mor di dor.»
vruta atumţea arsarì
di guşe n'i mĕ-arăch'í,
g'one, tră tine glarescu,

şi dî azı a ta va s-escu.

Mă sculaiŭ tare dimineaţă
şi am amers de a drept la ĭubita mea,
aflaĭ pe ĭubita, că dormea;
staŭ şi mĕ gîndesc
ĭubiteĭ cum să-ĭ vorbesc,
ca să nu o supăr.
Mă aplecaĭ, pe ĭubita sărutaĭ,
din somn mĭ o deşteptaĭ,
ea se supără pe mine.
«Tacĭ, dragă ĭubită, tacı dragă soră,
eŭ pentru tine mor de dor.»
ĭubita atuncĭ a sarit
de gît m-a apucat:
voinice (ĭubite), pentru tine îne-
[bunesc,
şi de azĭ a ta voiŭ fi.

XLVI

Muşutĕaţa feátilor,
bagă h'avra a g'ónilor,
di-şĭ pitrèc cîrăvı vîrach'e,
pîn tu Vinitia veacl'e,
balsam di bunlu s-aduca,
si-l aducă şi si-l bĕa,
si-l bea, si-l' alasă h'avra,
h'avra di feate muşate;
havra di feate muşate,
nu si vîndica cu balsam.
Feata cu perlu flurie,
zborlu a taŭ maşĭ i v'itrie.

Vilardi (Berat)

Frumuseţea fetelor
aduc (baga) frigurĭ voinicilor,
de tramit corăbii aurite
pînă în Veneţia vechĭe,
balsam de cel bun sa aducă,
sa-l aducă şi sa-l bea,
sa-l bea, ca să-ı lase frigurile,
frigurile de fete frumoase,
frigurile de fete frumoase
nu se vindecă cu balzam;
fata cu părul auriŭ
numaĭ cuvîntul tăŭ e doctorie.

www.digibuc.ro

XLVII

Di la tine pîn la mine,
înĭ ch'irdúi pŏala cu cl'ine,
pŏala mĕa tută matase;
care s·n' ŏ-afla, s-u pitreacă,
c-unä featä nimărtata,
că di vrutlu n'i fu datä.

De la tine pînă la mine,
îmĭ pierdui pestelca cu cline,
pestelca mea toata de matase;
cine mĭ-o aflla-o,
să mi o trămita
printr'o fata nemaritata
caci de iubitul ui-a fost dată.

XLVIII

N'-ĕarám fĕată dizn'irdată,
dizn'irdata şi cîftată;
tu nŏaŭă fic'órĭ nă fĕată,
n'-ĕarám featä dizn'irdată,
di mi nviţă' hoara tŏată.
Las să nvĕaţă şi să ştibă,
ş-an'ia cu nch'erdu si-n' h'ibă;
n'i-l viḑúi şi n'i-l vruĭ
di cîndu cu gura-l' grii;
si-n' binéḑi muşatlú a meu,
si-n' ti ţînă Dumniḑă'ŭ.

Eram fata dezmierdata,
dezmĭerdată şi căutata;
în nouă băeţĭ eram unica fată,
eram fată dezmĭerdată,
că ma afla (lit. învaţă) satul tot.
Las' să afle şi să ştie,
şi mie cu folos să-mi fie;
mi-l văzuĭ şi mi-l vrui,
de cînd cu gura îĭ grăii,
sa-mĭ trăeştĭ frumosul mĭeŭ,
să mi te ţie Dumnezeu.

XLIX

Di tini, morĭ laĭ mumă,
di-n' fuḑi g'onli pi lună,
di-n' fuḑí gïonli pi lună,
di nu-n' ḑisi ŏară ŏară bună».
Dusi, dusi pînă n-cali,
si turnă', s-fĕaţi pişmani;
«vrută, mi bagáşi tu jali,
di n' mi turnàĭ pondul din cali;
«vrută, ĭo tra vrĕara ta,
«va n'-armî'n totună aŏá;
«di sivdaea ţe-am pri tini,
«di cît xeană, mor ma gh'ini.
— «Vrute, tră un zbor a tă'u,
«ĭo n'-daŭ sùflitlu a n'eu;
«tră un zbor a taŭ di vrĕari,
«agîrşíi durèrĭ şi jali.

De tine, dragă mamă,
îmĭ plecă ĭubitul pe lună,
îmĭ plecă ĭubitul pe lună,
şi nu-mĭ zise oara (călatorie)bună.
Mierse, mierse pînă în cale,
se înapoïe, se căi:
ĭubita, mă băgaşĭ în jale,
«şi ma întorsei nefericitul din cale;
iubită, eŭ pentru ĭubirea ta,
voiu remîne aci totdauna;
«de iubirea ce am pentru tine,
«de cît strainatate, mor maĭ bine.
— «Iubite, pentru un cuvînt al taŭ,
îmi daŭ sufletul eu,
«pentru un cuvînt al taŭ de iubire,
uĭtaĭ dureri şi jale.

L

Unä featä n'icä,
ţî-şĭ cafta märtare,
di-şĭ lo caläa cu Cole
pi la drîşteală n-vale.
Unä fĕată n'icä,
corba făr şigune,

O fata micä (draguţă),
care vrea martare,
de îşi apuca calea cu Cole
pe la vîltoare în vale.
O fata draguţă,
biata fara *şigune* [1]),

[1]) Un fel de haină pentru femeĭ la F'ărşeroţĭ.

www.digibuc.ro

nu eşĭ s-u veḑĭ, lea dado,
cu g'onle ale mume.
Cînta cucu m-părnare
ah nu eşĭ lea mumă,
z-veḑi g'onle ali Mare.

nu eşĭ s-o vezĭ, fă mamă,
cu voĭnicul mameĭ.
Cîntă cucul în parmare [1])
ah nu eşĭ, fă mamă,
sa vezĭ voinicul Mareĭ [2]).

LI

«Ţi tată n'-am ş-mine,
mi vindu ti daţi lire,
ţi u voi ahtare arşine,
rîd rîmăn'l'i toţĭ di mine.
Duvlig'ic mi făţeá păzare,
ca tu locu di mulare.
Ţi u voĭ ahtare bană,
ma ghine tu loc ş-tu ţară.»
Ţĕ-are Mina di nu-şi pŏate
di s-feaţe canda-ĭ di mŏarte?
Că j-vĕade Dinlu diminĕaţă,
că ş-la c-ună mînă faţa.
Ţĕ-are Mina di nu-ĭ bună?
Că veade Dinlu c-ună mînă.
Laĭ prefte, barbă di ţap,
cum băgàşĭ curuna n-cap?

pi duşeclu di bumbac,
ş-cu cîpitin'lu di firmàc.

«Ce tată am şi eŭ
mă vîndu pentru zece lire,
ce o vreaŭ aşa ruşine,
rîd romînii toţĭ de mine!
La Duvlegic [1]) mă tîrguĭa,
cum tîrgueştĭ un catîr.
Ce o vreaŭ aşa viaţă,
maĭ bine în pămînt şi în ţărînă.“
Ce are Mina de-ĭ bolnavă,
de se facu parcă-ĭ de moarte?
Căcĭ vede pe Dinul dimineaţa,
că-şĭ spală cu o mînă faţa.
Ce are Mina de nu-ĭ bună?
Cacĭ vede pe Dinul cu o mînă
Mai preotule, barba de ţap
cum băgaşĭ cununa în cap?
(ad.: de ce aĭ primit să-ĭ înconunĭ?)
salteaua e de bumbac,
dar perina e de otravă.

Nipopule Macedonia.

Nota. Se ştie că la Aromîni, accla care decide căsatoria tinerilor sînt pa rinţii. Aci e vorba de o fată căsătorită după unul fără o mînă, din care cauză fata este aşa de amarită, în cît preferă maĭ binĕ moartea.

LII

Nu me strinḑe de măna,
Ca sa nu-n' frăndă nelol,
nelol cu daospraḑ de rîpe;

cum o să merg a casă,
cum o să-m' daŭ g'ovapol,
la tate şi la mama,
mama sa me ncac'e,
tata sa me tălcasca
teta sa me jaleasca,
bibe sa me zdrobeasca,
dada să me îngrŏapă.

Nu mă strînge de mînă,
ca sa nu-mi frîngĭ inelul,
inelul cu douasprezece pietre (scumpe);

cum o sa mĭerg a casa,
cum o sa-mi daŭ răspuns
la tata şi la mama,
mama mă va certa,
tata mă va bătea
matuşa mă va jeli,
frăţiorul ma va zdrobi,
mama mă va îngropa.

Nınta, com. de d-l Steriu Caragiani

[1]) Un fel de arbuşt, care creşte prin Macedonia, Tesalia.
[2]) Nume de femee.
[1]) Sat lîngă Nipopule.

www.digibuc.ro

LIII

— «Pe-aţèl ch'oşcu ţi şeḑı tine,
mi vreĭ, nicä, z-v'in şi mine?
— «G'one, tută mi tuch'escu,
ma n'-esc fĕată, nu-n' pŭo z-grescu.
— «Pĕ-aţèl ch'oşcu cu dirèţi;
arucă n'icä treĭ duşéţi;
pe-aţèl ch'oşcu cu pîrmác
arucă duşeţl'i cu bumbác,
si-n' v'in vrută z-durn'ím dol'i,
tu pădure cum dorm pul'i.
— G'one, tută va-n' glărescu,
ma n'-esc feată, nu ursescu!

Nijopule, Macedonia.

— «Pe acel chioşc unde staĭ tu,
mă vreĭ, dragă, (ld. mică), să viu şi eŭ?
— «Voinice, toată mă topesc (de iubire pentru tine),
dar sînt fata, nu pot să vorbesc.
— «Pe acel chioşc cu stîlpĭ
pune (aruncă) dragă treĭ saltele;
pe acel chioşc cu parmaclîc,
pune saltele de bumbac,
ca să viŭ, ĭubita, să dormim amîndoĭ,
cum în padure dorm păserile.
— «Voĭnice (ĭubite) toata ('mĭ vine) să înebunesc,
dar sînt fată, nu pot să comand.

LIV

Toată nŏaptea nu-n' durn'íi,
mi suţi'ĭ şi mĕ-anvìrtiĭ,
şi ca ţĕara n'-mi tuch'ii,
tră viţina di ningă noĭ,
ţi ca sùflitlu u voĭ,
si-l' baş ocl'il' amîndóĭ.
«Lea viţină, c-ocl'ul laiŭ,
«ah, lilic'ĕ ditru Maiŭ,
plĕacă-te să-ţi ḑîc un graiŭ.
— Ţi va-n' ḑîţĭ, gone mîrát,
ĭo ti ştiŭ că eştĭ drac,
va s-mi başĭ, ţi va sì fac,
că n'-escu nveastă cu barbát.
— Ţinĭ minte anda irám deadún,
la fintîna ţea co-alùn,
sum un mer, sum un gutùn'ŭ,
sum nă frînḑa di cisti'n'ŭ,
meare aroşe n-adunàm,
cu psifia li curàm,
tru v'in dulţe li mul'am
cu zahare li pispileám
şi ca purungh'i guguràm

Penins. balc., 19, I, 1893.

Toată noaptea nu dormiĭ,
mă soţii şi mă 'nvărtiĭ,
şi ca ceară mă topiĭ,
pentru o vecină de lîngă noĭ,
pe care ca sufletul o voĭ (iubesc),
săruta ĭ-aş ochiĭ amîndoĭ.
«Dragă vecină, cu ochiul negru,
«ah, floare din Maiŭ,
«apleacă-te să-ţĭ zic un cuvînt.
— Ce-mĭ veĭ spune, dragă ĭubit,
eŭ te ştiŭ, că eştĭ drac,
o să mă săruţĭ, ce să-ţĭ fac?
căcĭ sînt nevasta cu barbat.
— Ţu minte cînd eram împreună,
la fîntîna cea cu alun,
supt un mar, supt un gutuiŭ,
supt frunza de castan,
mere roşiĭ ne culegeam,
cu briceagul le curăţam
în vin dulce le înmoĭam,
cu zahăr le presăram
şi ca porumbeiĭ ne gĭugĭuleam.

LV

Ţi-n' ţ-ŏ-aĭ buḑa ngîlbînită,
moĭ, muşata, moi porumba mĕa,
disi h'avră n'-aĭ h'uvrită,
moĭ alĕapta, moĭ luna mĕa?

Ce-mĭ aĭ buza îngălbenită,
frumoasa mea, porumbiţa mea,
oare de friguri aĭ pătimit,
aleasa mea, luna mea?

www.digibuc.ro

disi lingŏari n'-aĭ ḑicută ?
moĭ muşata, moĭ porumba mea ?
— Niţi h'avră n'-am h'ivrită,
ne lîngŏari nŏ am ḑicută,
g'one porùmb, g'one alîvdát,
n'-u di dor nĕastîmtu ĭ-greŭ,
că nu-n' lŏaĭ soţlŏ-améŭ.
lŏaĭ un pondu gîlbîg'ós,
gîlbîg'ós şi ufticós,
n'-u si-l' daŭ mî nḑili ngh'os.

oare de boală (lîngoare) aĭ zăcut,
frumoasa mea, porumbiţa mea ?
— Nicĭ de friguri am pătimit,
nicĭ de boală n-am zăcut,
voinic porumbel, voinic lăudat,
mĭ-e de dor nestins şi greu
ca nu-mĭ luaĭ soţul mĭeŭ,
ci luaĭ un pustiu de gălbăjos,
gălbăjos şi ofticos,
mĭ-e să-ĭ daŭ cu tifla în jos.

LVI

Aĭ să-l' ḑîţem unä,
s-nă si facă dao,
dao mĕare Mia ş-are,
un ş-easte birbil'lu,
frînḑă rozmarinlu,
ah v'ino-n', fĕată, m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
diseară pînă diminĕaţă.

Aĭ să-l' ḑîţem dao,
ta s-nă si facă treĭ,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,
ah v'ino-n' s-ti baş tru faţă,
dî sĕara pîn dimneaţă.

Aĭ să-l' ḑîţem treĭ,
s-nă si facă patru;
patru ţiţe ş-are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cînta Maiŭ şi Aprirlu,
ah, v'ino-n', fĕata, m-braţă,
moĭ sa-n' ti baş tru faţă,
di seară pîn dimnĕaţă :

Aĭ să-l' ḑîţem patru,
s-nă se facă ţinţi,
ţinţi ḑeaḑete are mîna,
patră ţiţe ş-are vaca
treĭ c'ic'oare pirustia,
dao meare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,

Aĭ să-ĭ zicem una,
să se facă două
două mere Mia are,
una e privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ah, vino, fată, în braţe
ca să mi te sărut în faţă
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem două,
ca să se facă treĭ,
treĭ picioare (are) pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighietoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, să te sărut în faţă,
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ, să-ĭ zicem treĭ,
ca să se facă patru,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie
ah, vino, fată, în braţe,
sa te sarut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem patru,
să se facă cincĭ,
cincĭ degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare pirostria,
doua mere are Mia,
una este privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie

www.digibuc.ro

ah v'ino-n', feată, m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
di sĕară pîn dimnĕaţă.

Aĭ s-nă ḑîţem ţinţi,
s-nă si facă şase,
şase stĕale găl'inuşa,

ţinţi ḑĕaḑete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiu şi Aprirlu.
Ah, v'ino-n' fĕată, m-braţă,
tea si-nĭ ti baş tru faţă,
di sĕara pîn dimnĕaţă.

Aĭ, s-l'-o ḑîţem şase,
s-nă si facă şapte ;
şapte ḑile siptămîna,
şase steale găl'inuşa,
ţinţi ḑĕaḑite are mîna,
patru ţiţe ş-are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,
ah v'ino-n', fĕată ; m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
di seara pîn dimnĕaţă etc. etc.

ah, vino, fata, în braţe,
să mi te sărut în faţă,
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem cincĭ,
să se facă şase,
şase stele (are) găinuşa (constelaţiă [cloşca),
cincĭ degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, fată, în braţe,
să te sărut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem şase,
să se facă şapte,
şapte zile (are) săptămîna,
şase stele gainuşa,
cincĭ degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, fată, în braţe,
ca să te sărut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă etc.

Penins. balc. A. I, 33. T. Telescu

LVII

Ună feată di Arie (!)
cu perlu ca di flurie,
căndu ease a primnare,
ţi are padurea hare !
Ca porumbul dit amare,
ţi-ĭ muşată, ţĭ-ĭ scriată,
pari că-ĭ din ţer ch,icata !
Feată, n'-arsişi inima,
spuni carı ţ-u mumă-ta,
disi are altă ca tini,
ta s-ardă ning-un ca mine.

O fată din Arie (!)
cu părul ca flurie (auriŭ),
cînd ĭese la plimbare,
cît are pădurea graţie !
Ca porumbelul dupa mare.
cît e de frumoasă,
parcă-ĭ din cer picată !
Fată, care, îmĭ arseşi inima,
spune, care-ĭ mama ta,
dacă are alta ca tine,
să arza încă pe unul ca mine.

www.digibuc.ro

LVIII

— Iu n'-eráĭ laĭ n'elu a n'eŭ,
spuni-n' ca să scriŭ şi eŭ,
că-n' mi lo ĭo dorlu a tăŭ?
— Tu vulŏagă, dŏamna mea,
ţi ĭ ca tinirĕaţa ta.
— Ţi-n' făţĕáĭ, laĭ n'elu a n'eŭ,
tŏată ḑua far di eŭ?
— In' păsc'ĕam, le dŏamna mea,
ş-mintĕa la tine n'-irá.
— Ţi-n' pasc'á', laĭ n'elu a n'eu,
spuni-n', ca sa ştiŭ ş-eŭ?
— Earbă vearde, dŏamna mĕa,
ţi-ĭ crehtă ca faţa ta.
— Ţi-n' biŭş', laĭ n'elu a n'eŭ,
ḑi-n' ş-anria, pul'lu a n'eŭ!
— Apă arate, dŏamna mea,
ţi luţ'ĕá ca mastĕa ta.
— Cae n'-ti bătú, o n'elu a n'eŭ,
că plînḑeaĭ şi te-avḑam ş-eŭ?
— Picurarlu, dŏamna mea,
pri inate-ţĭ castilĕa!

— Unde mĭ-eraĭ, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ, ca să ştiŭ şi eu,
căcĭ mă apucă dorul de tine?
— In pajişte, doamna mea,
care este ca tinereţea ta.
— Ce făceaĭ acolo, drag mĭel al mĭeŭ,
toată ziu fară de mine?
— Păşteam, o doamna mea,
şi mintea la tine îmi era.
— Ce păşteaĭ, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ, ca să ştiŭ şi eu?
— Earbă verde, doamna mea,
care-ĭ fragedă ca faţa ta.
— Ce băuşĭ acolo, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ şi mie, puĭul mĭeŭ,
— Apa rece, doamna mea,
care lucia ca figura ta.
— Cine mi te bătu, o, mĭelul mĭeŭ,
că plîngeaĭ, şi te auziam şi eŭ?
— Păstorul, doamna mea,
în necazul tăŭ, într-adins
(adică: Intr-adins, ca să-ţĭ facă ţie în necaz).

Poes. pop. Vulpian p. 54.; Obidenaru, p. 134

Cîntec de a Tră-av'an'i. (drăgaĭca)

LIX

L'a-ţĭ gilĕata j-du-te ntreapă
tu cusiţă gálbină,
tu trandafil-alică,
ocl'ul laĭ di masină,
sufrînţĕauă di gîităn,
spuni-n' cai-n' ţ-aĭ arán?
— Un g'one Vuscupul'án
tu fustănĭ ca căpidán.

Iea-ţĭ *găleata* şi du-te la apă,
tu, cosiţă galbenă,
tu, trandafir roşu,
ochiul negru ca măslina,
sprînceana de gaitan,
spune-mĭ pe cine aĭ ĭubit.
— Pe un voĭnic Voscopolean,
în fustănĭ ca căpitan.

Veḑĭ pag. 745.

Cîntec de leagăn

LX

Valĕa, valĕa pul'i fug,
lea d-ĭu-n' v'in ş-ea ĭu-n' mi duc;
opaĭ, opaĭ, topaĭ, topaĭ!

Valea, valea păserile fug,
eacă de unde viŭ şi eacă unde mĕ duc;
hop! hop! topaĭ! topaĭ!

www.digibuc.ro

ĭu ti duţĭ, laĭ h'il'lu al Topaĭ?
— C(l)o în ḑeană, tu livade,
acò sănt feate muşate,
meare aroşe te-a băşare,
dao faţă tĕ-a muşcare.

unde te ducĭ, măĭ fiul luĭ Topaĭ?
— Colo-n deal, în livede,
acoio sînt fete frumoase,
mere roşiĭ pentru sărutare,
doi obrajĭ pentru muşcare.

Veḑi pag. 1-16.

LXI

Nani-nane pul'lu alí dadi,
nani-nane laĭ beŭlu a n'eŭ,
tu sarmăniţă ţĕa de-asime.
Ţe-aĭ laĭ h'il u di-n' plănḑi tine?
fă-n-ţă nane h'il'lu ali maĭe,
ali maĭe, ali sivdaĭe,
ca maea va-n ţă da cocă,
s-u faţĭ mam cu a ta jongă.

Nani, nani, puĭul mameĭ,
nani, nani, boĭerul mĭeu,
în leagănul cel de argint;
ce aĭ fiule de plingi?
fa nani (dormi) fiul buniceĭ,
al buniceĭ, al dragosteĭ,
căcĭ bunica mi-ţĭ va da *cocă*,
s-o facĭ *mam* cu a ta *jongă*.
(ad. s'o mănincĭ cu dinţiĭ tăi).

Notă. *mam*, în limbagiul copiilor înseamna orí-ce mănînca ei; *jongă* e dintele lor în limbagiul copil.

LXII

Cîntec de joc la copiĭ.

— Ţaţă
Kiraţa!
— ţe vinḑi lalo?
— Peştĭ Sultano,
— cît îl' daĭ ucălu?
— un pară ucălu,
— Da-ñ un ucă tră X....

— Ţaţo
Kiraţo!
— Ce vinḑĭ unchĭule?
— Peştĭ Sultano,
— Cum daĭ ocaua?
— O para ocaua
— Da-mĭ o oca pentru X... (aci se pune numele copilaşului, care se joacă).

LXIII

Altul

G'ŏacă muma tu pîrpóḑĭ
că va sŏară doĭ nipóţi.
corba ţi-şă l'-avĕá m-păzare,
ţi-şĭ l'-avĕá corba ti hare.
Cînd dideá di-şĭ vinĕá,
corba, ţi nipóţi avĕá,
tută hŏara s-c'uduĕá.

Joacă mama în cĭorapĭ,
căcĭ va însura doĭ nepoţĭ,
biata ce-ĭ avea în tîrg
ce-ĭ avea biata în graţie.
Cînd apucau de veneaŭ,
biata ce nepoţĭ avea,
tot satul se mira.

www.digibuc.ro

CÎTE-VA DISTIHURI

I

Pul'ŭ s-fĕaţi muşata,
pitrunicl'e scriată;
ĭo va-n' mi fac alăţu
si trĕacă si n'-o acăţŭ.

Pasere se facu frumoasă,
potărniche zugrăvită,
eŭ mă voiŭ face cursă,
să treacă să o prinz.

II

Pitrunicl'e di nimpade,
v'in la mine pi crivate.

Potîrniche neastimpărată,
vin la mine în pat.

III

La poartă stitĕái, făţeái sirgh'ani [hoara,
Ròmînèşti ştĕaĭ, nu n' greaĭ: bu- [nă-ţĭ ŏara.

La poarta staĭ, priveaĭ satul,
romineşte ştieaĭ, nu-mĭ spuneaĭ: [bună-ŏară (bună ziua).

IV

Doĭ ocl'i mi mutrescu
şi sùflitlu n'-tuch'escu

Doĭ ochĭ mă privesc,
şi inima îmĭ topesc.

V

Va-n' fug, laĭlu-n', va-n' fug,

diparti va-n' mi duc,
arali s-pat, s-aravdu,
di vruta si nu avdu.

Mă voiŭ duce, sărmanul, mă voiŭ [duce,
departe mă voiŭ duce,
rele să sufer, să rabd,
de ĭubita să nu aud.

VI

Ma oĭ lele! şi oĭ, bobo!
pĕ-aţèl fic'ór ţe cîntă acló.

Ci aoleŭ, şi bobo!
pe cel fecior care cîntă acolo.

www.digibuc.ro

VII

Pitrumcl'a mĕa scriată,
în' ch'er bana pĕ-a ta n'ată.

Potîrnichea mea zugrăvită,
îmĭ pĭerd mintea pe a ta tinereţe.

VIII

Pitrunicl'e dit curie
v'in la mine pit avlie.

Potîrniche din pădure,
vin la mine prin curte.

IX

Du-n' ti, doru, după arùg,
si-n' ti baş ş-apoĕa s-fug.

Fă mi-te, dorule, după rug,
să mi te sărut ş-apoĭ să fug.

X

Sufrîmţĕalĕ-amisticate,
arsèşĭ g'onli tu h'icate.

Sprincene îmbinate,
arseşĭ voinicul în ficaţi.

XI

Faţa ta di mer aróş,
fă, nă ŏară si u baş.

Faţa ta de măr roşu,
fa, să o sărut odată.

XII

Ocl'ul laiŭ ca mură
si tuch'aşti n-gură.

Ochiul negru ca mură,
se topeşte în gura.

XIII

Ună fĕată arùmină,
g'ónili ş-u zdrùmina.

O fată rumenă,
voĭnicul o dezmĭardă.

XIV

Cîti fînti'n' tu munti sun, şi cîti fîntîniţi,
di la tuti apă bĭuĭ şi foclu nu-n' se-astinĝi.

Cîte fîntînĭ în munte sunt şi cîte fîntănele,
de la toate apă banĭ şi focul nu mi se stinge.

XV

Nu n'-am ne tată,
nu n'-am ne dadă,
ma n'-am un frate,
ţe tut mi bate.

N-am nicĭ tată,
n-am nicĭ mamă,
dar am un frate
ce tot mă bate.

www.digibuc.ro

XVI

Nu-nʲ am ne tată,
nu-nʲ am ne dadă,
ma nʲ-am nă vruta,
tră luměa tutu.

N-am nicĭ tată,
n-am nicĭ mamă,
dar am o ĭubită
cît lumea toata.

XVII

Fîntîʼnʲ şi fîntinĕali,
dit munti şi dit vali,
nicáţi durerli a meali,
ţe inima nʲ-u talʲi.

Fîntînĭ şi fîntînele,
din munte şi vale,
înecaţi durerile mele,
carı inima îmĭ taıe.

XVIII

Gĭonli s-pıimnă tu ubór,
oclʲu laiŭ îl bigaʼ n-dor.

Voĭnicul se plimbă prin curte,
ochiŭ negru îl baga în dor.

XIX

Tutu loclu lo-alăgáĭ,
ca tine, vrută, nu-nʲ aflaĭ,
ninga t-un loc ĭo va-ʲ mi duc,
ş apoĕa m-braţă-ţĭ va mĕ-arùc.

Tot pămîntul îl alergaĭ (umblaĭ),
ca tine, ĭubită, nu aflaĭ,
încă într-un loc mă voiŭ duce,
ş-apoĭ în braţe-ţĭ mă voiŭ arunca.

XX

Fĕata dit grădină
gʲónili ŏ-avină,
feata tut vîrghʲá,
gʲonli u băşá.

Fata din grădină,
voinicul o urmăreşte,
fata tot strigă (certa),
voĭnicul o săruta.

XXI

Nu-nʲ ti cîrtĕá le nʲică, şi nu-nʲ ti
[nviriă,
un oclʲu ş-unä gură, puté arăʼŭ
[s-nu-ţĭ vʲina.

Nu te întrista dragă, şi nu te su-
[păra,
un ochiŭ şi o gură (dă-mi), ca
[niciodata răŭ sa nu-ţı vie.

XXII

Pulʲ tu vintu ţĕ-asbuiráţı ş-alîn-
[durı voı muşati,
nu-ĭ vrutá n-lumi ca de-amea, cu
[ḑeánili scrieati.

Paserĭ în vînt care zburaţĭ şi rîn-
[dunicĭ frunoase,
nu-ĭ ĭubită în lume ca a mea, cu
[sprincenele zugrăvite.

www.digibuc.ro

XXIII

Fëata z-dusi la fîntînă,
g'ónili ş-u lo di mînă

Fata se duse la fîntînă,
voînicul o apucă de mînă.

XXIV

Di cîţĭ v'atri sun pri loc pin di [un ĭo l'-alăgái,
şi lîngŏarĕa ţe-n' sîrgl'íşĭ, ne pîn [azĭ n-o vindicáĭ.

De cîţĭ doctorĭ sînt pe pămînt pînă [la unul îĭ vizitaĭ,
şi boala ce-mĭ daduşĭ, nicĭ pînă [azĭ nu o vindecaĭ.

XXV

Pul' voĭ d- Elbasánĭ, pul' voĭ d- [Elbasánĭ,
nu-n' viḑùi muşata di treĭ patru an'.

Paserĭ din Elbasan, paserĭ din El- [basan,
nu văzuĭ frumoasa mea, de treĭ [patru anĭ.

XXVI

Si nu-n' ti vrurim, vrută,
s- nu-n' ti vrurim, durută,
cîti suntu stĕálili,
si-n' h'íbă a n'ia arálili.

Dacă nu te-aşĭ ĭubi, ĭubită,
dacă nu te-aş iubi, dorită,
cîte sînt stelele,
să-mĭ fie relele.

XXVII

Arî'ŭ dipús si trĕacă,
dorlu si-n' lu nĕacă,
dorlu ţe-n' băgáşĭ,
cîndu me-astîl'áşi.

Rîu răvărsat să treacă,
dorul să mi-l înece,
dorul ce-mĭ băgaşĭ,
cînd mă întîmpinaşĭ.

XXVIII

Vrĕarĕa ţe v'ini cu dor,
ţ-ul faţi sùflitlu laiŭ nĭor.

Iubirea care vine cu dor,
ţi-l face sufletul negru ca nor.

XXIX

Va-n' trec pri la murminti,
s-n'-adúc di vruta aminti.

Voĭŭ trece pe la mormînt,
să-mĭ aduc de iubita aminte.

www.digibuc.ro

XXX

Trandafir, supţire h'ir,
tră un g'one ĭo susch'ir,
g'onle a meŭ gură di n'are,
ţi-ĭ dulţe ca prota vrĕare.

Trandafir, subţire fir
pentru un voĭnic eŭ suspin,
ĭubitul mĭeŭ, gură de mĭere,
care-ĭ dulce ca întĭia dragoste.

XXXI

A lĕa fĕată, a lĕa doru,
ştinţe-n' foclu, că va s-moru.

Dragă, fată, dorule,
stinge-mĭ focul, căci o să mor.

XXXII

N'ari nu m'că vruta, ş-l'-u buţa [dulţi n'ari,
tĕ-arîsíşĭ nŏară ş-u bîşáşĭ, di ĕa [nŏ-aĭ sîturari.

Mĭere nu mîncă ĭubita, şi-ĭ este [buza dulce ca mĭere,
te aĭ înşelat să o săruţi o dată, de [ea nu te maĭ saturĭ.

XXXIII

Vruta nu-n' mi jileşti,
vruta nu-n' mi jileşti,
ĭo-n' căḑùı tră mŏarti,
şi ĕa s-armătuseştí.

Iubita nu mă jeleşte,
ĭubita nu mă jeleşte,
eŭ căzuı (mă îmbolnăvii) de moarte,
şi ea se gătește.

XXXIV

Birbíl'ŭ bateá n-grădină,
sfrinţĕál'ŭ el dişţiptă',
sfrînteal'lu vru s-lŏ-acaţă,
birbil'lu l'-ascăpă'.

Privighĭetoarea cîntă în grădină,
uliŭ ea deşteptă,
uliul vroi să o prinză,
privighĭetoarea însă scăpă.

XXXV

Merlu-ĭ bun si-l mîşcu,
fĕata si u ch'işcu,
fĕată sămărn'ată,
ca tine nu ari altă.

Mărul e bun să-l mușc,
fata să o pișc,
fată samarineană,
ca tine alta nu-ĭ !

---

www.digibuc.ro

BOCETELE LA AROMÎNI

Vom arăta pe scurt acest obiceiŭ jalnic, de a plînge la moartea cuĭva, rezervînd descrierea tuturor amănuntelor culese de noĭ şi referitoare la acest obiceiŭ, în lucrarea: *Inmormîntarea la Aromîni*.

Iata cum descrie d. Nenițescu I., bocirea la Aromînĭ, în lucrarea: *De la Românii din Turcia europeană* [1] p. 437 şi urm.:

După ce murindul îşĭ dă sufletul, îndata i se leagă falcile şi i se închid ochiĭ; apoĭ i se spală, i se tunde şi peaptănă părul şi 'l rade barba. Dar dacă mortul este o femee, nu i se împletesc cosițele, pentru ca să nu aĭbă greutățĭ înaintea judecățiĭ de apoĭ, înodîndu-i-se norocul. După ce mortul se îmbracă cu haĭnele cele maĭ noĭ, se aşază pe un aşternut în mijlocul camereĭ, tot cu picioarele spre răsărit, apoĭ i pune pe buric o călată (o lumînare de ceară făcută ca o cealma înalta), o candilă, şi o icoană. O dată terminate aceste d'intiĭ datoriĭ, rudele se îmbracă în haĭne negre; femeia mortuluĭ însă—dacă a fost însurat, şi dacă e tînără—se îmbraca cu haĭne în mătase în culoriĭ deschise, şi le poartă pănă ce se întoarce de la înmormîntare, cînd se îmbracă şi ea în doliŭ. Toate celalte femeĭ, vecine şi rudeniĭ, îşĭ acoperă capul, în semn de doliŭ, cu o maramă neagră, ear bărbaţiĭ şi băeţiĭ îşĭ acoperă fesul cu un voal negru. După ce îmbrăcarea în negru se termină, toată familia se aşează în jurul mortuluĭ şi începe bocirea. Femeea cea maĭ în vîrsta începe a *arabdăsi*, adică, a boci, a zice în bocet cuvinte mişcătoare, privind pe încetatul din viață, pe un ton prelungit şi funebru. In bocetele acestea este inmagazinată mai toată psichologia şi metafizica poporuluĭ aromînesc; în ele se oglindesc în chip clar credințele despre nemurirea sufletuluĭ, despre trecerea pe lumea cealaltă, despre răsplata binelui şi pedepsirea rauluĭ faptuit în viață, despre călăuzirea în spre cel-l-alt tărîm a unuĭ suflet tînăr şi neesperimentat de către sufletul unui om maĭ batrîn, cunoscut ca binefăcător. Tot în aceste bocete, din care unele sunt comoară de poezie, şi de iubire, şi de adînci sentimente, se oglindesc credințele despre felul vieţeĭ, saŭ maĭ bine: a supra vieţui sufletuluĭ, despre natura fericirilor şi suferințelor de dincolo, în fine în bocete maĭ mult de cît în toate cele-lalte manifestări poetice ale inimeĭ, ale minţeĭ şi ale credinţeĭ, poporul aromînesc, adica fidela şi sfînta femee aromînă, a vărsat toate bogățiile bogateĭ eĭ naturĭ de mamă devotată, de soră gingaşa şi de soție statornică pînă la moarte.»

[1]) Bucureşti, 1895.

www.digibuc.ro

La început *plîng* (bocesc) numaĭ rudele. Clopotul satuluĭ începe a fi tras, rar, lugubru, ca să anunțe, că cine-va a murit și rînd pe rînd, cunoscuțĭ și necunoscuțĭ, prietinĭ și neamicĭ aĭ reposatuluĭ saŭ aĭ familieĭ reposatuluĭ, uĭtînd toate neînțălegerile avute, vin să-șĭ ĭea ultimul adio și după ce depun buchetul de florĭ cu *țeara,* (o mică lumînare de ceară) la capul mortuluĭ, se așază în jurul mortul și prin cuvinte jalnice, caută să mîngîie pe nenorociții crud loviți. Numărul celor carĭ plîng se mărește ast-fel și *plîngătoarele*, se împart în două părți, și pe rînd bocește grupul d'întăĭ, cel lalt se vaĭtă, saŭ stă mut și ascultă ce zice întîiul grup, ca la rîndul săŭ să răspunză saŭ să continue bocetul improvizat maĭ departe. In acest caz una din femeĭ începe și înșiră cuvintele, ear cele-lalte o urmează.

Din cînd în cînd vre o femee care de curînd a fost lovită greŭ prin moartea vre unuĭ ĭubit al eĭ, începe să *cînte* și ea despre ființa scumpă inimeĭ eĭ.

Atunci o nouă serie de bocete se produce. Noĭ plînsete, noĭ vaĭete, carĭ îțĭ sfîșie inima de durere. Totuși acestea nu sînt de cît niște episoade, menite să distragă parcă pe rudele nefericite ale mortuluĭ prezent, pentru un moment. Apoĭ earăși se începe a se vorbi numaĭ de mortul întins, a i se arăta calitățile, a-ĭ lăuda ĭubirea luĭ de casă, de mamă, de soție — dacă este însurat,— de frate, de sororĭ etc ; i se descrie tinerețea și frumusețea ; se blastemă moartea, ceasul în care l-a găsit ea, și în genere toate scenele gingașe și mișcătoare din viața nefericitului.

Cu vre un ceas înainte de *scularea mortului* (înainte de rădicarea mortuluĭ pentru a fi dus la înmormîntare), vecinile și cele lalte femeĭ îșĭ ĭea ziua bună de la mort și-l roagă să transmită salutările lor la ĭubiții și scumpiĭ duși în lumea cealaltă.

A boci :

l-plîngu,
l-cîntă,
l'-u dic',
l-arăbdăsescu,
l-mirlucsescu.
} se bocește.

Bocetele se numesc : *cî'ntiți di mortu* (cîntece de mort) ; *plî'nguti di mortu* (plînsete de mort) ; *mirgh'ulŏagh'i* (bocete) ; și *n'in'i*, întrebuințat, cînd vrem să dojenim pe cine-va, care, cînd cere ceva, o cere într-un mod plîngător, de miluit, de parcă ar plînge, parcă ar fi o bocitoare, parcă ar zice un bocet :

apîrn'i ĕară cu n'in'i (începu earăși cu bocirea), adică, începu earăși a se boci.
țe-n' ti duți tot n'in'i ? (ce mi te bocești ?)

Culegerea bocetelor este foarte anevoĭoasă din două motive capitale : 1) Există credința superstițioasă, că cine spune bocete, saŭ repetă la altul ce s-a cîntat la un mort, își atrage moarte în casă, asupra copiilor saŭ rudelor.

2) Dacă sînt femeĭ, carĭ nu cred în credința de maĭ sus, începînd

www.digibuc.ro

să-ţĭ spue bocetul, după puţin plînsul le podideşte, amintindu-şĭ de vr'un mort ĭubit, aşa în cît este imposibil de a putea continua maĭ departe.

Cele cîte-va bocete de maĭ jos, necomplecte, aŭ fost adunate de la mama mea, pe cît ş-a putut aduce aminte de cele auzite la diferitele înmormîntărĭ din oraşul Vlaho-Clisura şi Avela, la carĭ azistase. Multe din aceste bocete aŭ fost auzite la unul şi acelaşĭ mort. Mama, cînd mi le dicta, zicea: cutare aşa a cîntat la mort, cutare alta aşa.

La întrebarea mea de pildă, dacă s-a cîntat ceva relativ la tinereţea mortuluĭ, la bunătatea luĭ etc., după ce se gîndea niţel, spunea ce-şĭ aducea aminte. In tot dauna însă părţi din ce auzise. Culegerea acestuĭ gen e foarte importantă, dar ar trebui să se facă chiar, cînd se boceşte mortul, fără să se omită ceva, ca să nu scadă nimic din însemnătatea sa.

Aceleaşĭ bocete nu se spun la fel la acelaş mort. Fie-care mamă plînge,—zice mama mea,— cum simte, cum o doare, apoĭ, după cum e mortul, maĭ tînăr, maĭ bătrîn; maĭ nefericit saŭ maĭ fericit în viaţă etc. etc. etc.

Numaĭ cine a avut ocaziunea să auză şi să vază, cum plîng femeile la mort, îşĭ poate face o idee deplină de cît de impunător este efectul dureriĭ lor, cît de adîncă şi jalnică este această durere.

Melodia pe care se cîntă este foarte duĭoasă şi mişcătoare. Dacă mortul este tînăr, i se cîntă multe bocete pe aria cîntecilor de nuntă şi pe diferite alte ariĭ obicĭnuite în cîntecile de veselie şi de petrecere.

Vlaho-Clisura.

O mătuşe plînge pe o nepoată

I

Astănḑă diminĕaţa, astănḑă di-
[minĕaţa,
j-bate nă cămbană multu lăhtă-
[rŏasă,
ş-trĕaţe nă nivĕastă multu lun'i-
[nŏasă,
ş-fuḑe laĕa friptă, ş-fuḑe laea arsă;
s-fuḑe laĕa arsă ca sula tu foc,
ca sula tu focu, ca va s-intră tu loc..

Astăzĭ dimineaţă, astăzĭ dimineaţă,
bate un cloput mult înspăĭmîn-
[tător;
trece o mireasă foarte luminoasă,
fuge (se duce) nenoroeita friptă,
[fuge nenorocita arsă;
fuge nefericita arsă ca frigarea în
[foc,
ca frigarea în foc, căcĭ va intra în
[pămînt.

Mama la moartea fiuluĭ eĭ

II

Ah! laĭ h'il'lu a n'eu,
cum di azbuiráşĭ?
ti mă-ta nu-ţĭ fu n'ilă?
nu ti minduíşĭ?!
cum di ţ-alăsáşĭ

Ah! dragă fiŭ al mieŭ,
cum de aĭ zborat?
de mamă-ta cum nu ţĭ-a fost milă?
nu te gîndişĭ?!
cum de-ţĭ aĭ lăsat

www.digibuc.ro

vruta ta mul'are...
şi luţeáfirl'i a tăi ?!
Cu care ti năirîşi
di dit lume în' fuḑíşĭ !
ah ! laia di mine,
cu care me-alasàşĭ ?
V'ino ! vrutlu a n'eu...
tŏarnă-te dit cale...
la scumpa a ta dadă !
v'ino nică unä ŏară
ahîte inin' nu pliguĕá !
Tine fuḑı la alţi soţı
şi noı şcreţı singurĭ n-alàşĭ.

pe ĭubita ta soţie...
şi pe luceferiĭ tăi ? (adică copiiĭ).
Cu cine te supărăşĭ,
că din lume ai fugit !
ah ! nefericita de mine,
cu cine m-aĭ lăsat ?
Vino ! ĭubitul mĭeŭ....
Intoarce-te din cale...
la scumpa a ta mamă !
Vino încă odată,
atîte inimĭ nu răni !
Tu plecĭ la alţĭ soţĭ,
şi pe noĭ pustiĭ singurĭ ne laşĭ.

De la Românii din Penins. Balc., I. Neniţescu, p. 438.

La un fecior holteiŭ

III

H'il'lu a n'eŭ ţi-n' fiţéşĭ !
ţi fiţéşĭ, ţi n-adărăşĭ ?
cu curuna n-cap fuḑíşĭ,

făr di altu mĕ-alăsàşĭ,
casa mĕa n'iu ncl'isèşĭ,
vulà laĭe n'-u băgàşĭ,
cu cătrane n'-u laíşĭ,
uşa cu cl'aĕa n'-u ncl'iséşĭ,
ŏáspitl'i n'i l'i tăl'áş',
hareĭli n'i li ch'irùşĭ,
sivdaĭle nu li tricùşĭ,
ḑínire nu inch'isíşĭ,
ne la nun, ne la fartát,
ne cu cuscri amisticát.
Ţi si-n' fac şi eŭ laĭa,
singura ca cucuvĕaŏa ?
Vîrnă cale nŏ-alăsàşĭ,
pĕ-acùĭ guşe mĕ-arucàşı ?
fără frate, fară soră,
fără tih'e, s n'i l'aŭ noră,
ţi s-n'i fac, h'il'ŭ, fară tine,
că-n' ti duseşı di la mine.
Ag'utàţi-n'i a mele soaţa,
şi voĭ cusurine toate,
mînă di mînă s-n-acaţă'm,
praglu s-treacă s-nu-l alăsa'm.
Ţi e lilic'a ţi pitriţèm ?
di căile cum na fiţèm ?!
Pul'i a vĕarăl'eĭ ţi-şĭ bat,
şi cînta birbil'i la cap.
Tuta lumea s-harişeaşte,
mine mŏartea mi jileaşte !

Fiul mĭeŭ, ce ne făcuşĭ !
ce făcuşĭ, ce aĭ dres ?
cu cunună 'n cap fugişĭ
(adică : tînăr în curînd mire),
fără de altul mă lăsaşĭ,
casa mea mĭ-o 'nchiseşĭ,
pecete mare tu îmĭ puseşĭ,
cu catran mĭ-o înegrişĭ,
uşa cu cheia mĭ-o închiseşĭ,
oaspeţiĭ mi-ĭ oprişĭ de a veni,
bucuriile mi le pĭerdusĭ,
amorurile nu le trecuşı,
mire (ginere) nu pornişĭ,
nicĭ la naş, nicĭ la fartat,
nicĭ cu cuscri amestecat.
Ce să fac şi eŭ sărmana,
singură ca cucuvaea ?
Nicĭ o cale nu lăsaşĭ,
pe-a cuĭ spinare m-aruncaşĭ,
fară frate, fără soră,
n-avui noroc să-mĭ ĭeaŭ noră,
ce să fac, fiule, fară tine,
că mi te duseşĭ de la mine.
Ajutaţi-mĭ soaţele mele,
şi voĭ verişoare toate,
mînă de mînă să ne apucam,
pragul să treacă să nu-l lăsăm.
Ce e floarea ce tramitem ?
cum ne am hotărît ?
Păserile vereĭ, ce maĭ cînta
şi cîntă privighetorile la cap.
Toată lumea se bucură,—
pe mine moartea mă jeleşte ;

www.digibuc.ro

loclu tut el si dişcl'ide,
h'il'lu a n'eu tu loc si ncl'ide;
pit Vlăh'ie n'-alăgâşi
di furtună n'-ascăpâşi
şi în casă în' vinîşi,
ma di mŏarte nu fudîşi. [1])

pământul tot înfloreşte (lit. se des-[chide),
fiul mieŭ în pământ se închide;
în Valachia mi-ai umblat,
de furtună mi-ai scăpat,
şi în casă mi-ai venit,
numai de moarte n-ai fugit!

La o fată mare

IV

Fĕată, tu ilich'ie murîşi
nvĕastă nu ti fițéşi,
cu cuscri nu tĕ amisticáşi,
g'one tine nu-n' luaşi.
Tu loc di g'one, murminte-ți daŭ,
şi culâți di țĕară la capu-ți staŭ.
Vrĕam să-n' ti scot din casă,
nvĕastă cu tel'urli pri față
şi tora armăsèşi fĕată
tu loc îngrupată. [2])

Fată în vîrstă murişi,
nevastă (mireasă) nu te facuşi,
cu cuscri nu te amestecaşi
june tu nu-mi luaşi.
In loc de june, mormînt îți daŭ,
şi colaci de ceară la cap îți staŭ.
Voiam să mi te scot din casă,
nevasta cu peteala pe față,
şi acum rămăseşi fată,
în pământ îngropată.

La o nevastă tînără

V

H'il'a mea, vruta mĕa!
ti măritâi, ti pitricŭi,
cu dor mare tĕ-aştiptâi,
nicuch'iră n'i ti fec'ŭ,
doi an' nică nu umplúşi.
Nicriscută, nidizn'irdată,
ț-alăsâşi păĕa nipurtată;
tru sŏață nică niişită
şi nică nihărisită;
sivdaĕa protă, haraŭa protă!
Cu cuscriměa niviḑută,
nimisticată, nicunoscută,
şi nica niurdinată.
Laĕa di mine ti măritâi,
ti viḑŭi, ti hărisîi,
va z-ved mîne soțlu cu altă
şi mine armî'n marată.

Fiica mea, iubita mea!
te măritai, te petrecui,
cu dor mare te aşteptai,
gospodină mi te făcui,
doi ani încă nu împlinişi,
necrescută, nedezmierdată,
îți lăsaşi zestrea nepurtată;
cu soațele încă neamestecată,
şi încă nealintată;
întiia iubire, întiia bucurie!
Cu cuscrimea nevĕḑută,
nemestecata, necunoscută,
şi încă nedată în lume.
Sărmana de mine te măritai,
te vĕzui, te alintai,
O să văd mîne barbatul cu alta,
şi eŭ rĕmîn tot amărîta.

Burada: Cîntece de miriologhi, *Convorbiri* lit. XVI Iaşi, 1883, p. 491.

[1]) Burada: Convorbiri literare, A. XVII, p. 37.
[2]) Burada, *Convorbiri* lit., XVI, p. 490.

www.digibuc.ro

La un bărbat, care şi-a lăsat nevasta văduvă cu maĭ mulţĭ copiĭ mititeĭ.

VI

Avḑî vrutlu soţlu a n'eu,
ĭu mi alăsàşĭ ?
ĭu mi dimîndàşĭ
fumel'a cui ó-alăsàşĭ ? !
Scŏală-ţĭ muşatlu caplu a tău,
şi nu nă fă aestu arà'ŭ,
sĕ-alášĭ fic'orl'i fără tată
şi mine fără nicuch'irată.
Vimtu laiŭ şi vimtu şcret,
tine nu mĕ-alášĭ ca s-trec.
Mĕ-alăsášĭ făr umbră m-pade

şi-n' alăsášĭ fumel'a n-cale ;
sŏárile si n'-ŏ-ardă,
ploăĕa si n'-u bată ;
cl'eile a ch'isăl'eĭ n'i didéşĭ,
bunili tuti n'i li tăl'ášĭ ;
tĕ-adărášĭ, tĕ-armătusìşĭ,
tu altă lume înch'isíşĭ
ŏaspiţl'i nu l'i mutríşĭ,
şi cu gura nu lă grişĭ,
nĕ-aştéptàşĭ, ne pitricúşĭ,

ţi-ĭ foclu ţi nă fiţèşĭ ?
Taĭfă, frati-tu adună,
tŏacă şi cîmpan-asună
tută luměa tra s-adună,
tru murmintu să-n' tĕ-apună.

Auzĭ, ĭubite soţ al mĭeŭ !
unde mă lăsaşĭ ?
cuĭ mă încredinţaşĭ,
copiiĭ cuĭ lăsaşĭ ? !
Ridică-ţĭ frumosul cap al tăŭ,
şi nu ne fă acest rĕŭ,
să laşĭ feciorii fără tată,
şi pe mine fără gospodărie.
Vînt negru şi vînt pustiŭ,
tu nu mă lăsaşĭ să trec.
Mă lăsaşĭ fără umbră (ad. fără a-
[jutor) pe pămînt,
şi-mĭ lăsaşĭ copiiĭ în drum :
soarele să mi-ĭ arză,
ploaea să mi-ĭ bată ;
cheile mizerieĭ îmĭ dăduşĭ,
bunurile toate mi le tăĭaşĭ ;
te gătişĭ, te înarmaşĭ,
în altă lume pornişĭ,
oaspeţiĭ nu ĭ-aĭ băgat în seamă,
şi cu gura nu le grăişĭ,
nicĭ aşteptaşĭ, nicĭ petrecuşĭ (oas-
[peţi),
ce e fócul ce ne făcuşĭ ?
Tovarăşĭ, fratele adună,
toaca şi clopotul sună,
toată lumea, ca să se adune,
în mormînt să mi te puĭe.

La moartea uneĭ bătrîne

VII

Ţi s-fĕaţe azĭ la noĭ a casă !
Dada lae nă ĭe teasă ;

nă fudì dada din casă ;
ĕa trìḑèţĭ, încl'idèţĭ pŏarta,
si nu nă fugă dada,
că ş-are un h'il'ŭ tu xĕani,
di lŏ-aşteaptă, că şi-l dŏari.
S-aştèpţĭ, dado, dao ḑili
că nch'isí h'il'lu şi v'ine ;
si-l aştèpţĭ, durută mumă,

Ce se face azĭ la noĭ a casă !
mama sărmană este întinsă
[(moartă) ;
ni se duse mama din casă ;
ean trageţĭ, închideţĭ poarta,
ca să nu ne fugă mama,
căcĭ are un fiŭ în străinătate,
şi-l aşteaptă, căcĭ şi-l doreşte.
Să aşteptĭ, mamă, încă două zile,
căcĭ se porni fiul şi vine ;
să-l aşteptĭ, dorită mamă,

www.digibuc.ro

s-ti pitreacă «ŏară bună.»	ca să te petreacă «drum bun»
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
Ţi-şĭ v'ine nă carte lae!	că-şĭ vine o carte neagră!
tră carĭ ĭatse grama lae?	pentru cine este slova neagră?
— Ne tră (cutare)	— nicĭ pentru (cutare)
ne tră (cutare),	nicĭ pentru (cutare) [1]),
că-ĭ tră dada, dada nŏastră.	ci-ĭ pentru mama noastră,
Tra si fugă si n-alasă.	ca să ne fugă din casă.
Fă-t pişmană, dadă, s ti torn'i.	căeşte-te, mamă, şi întoarce-te!

Notă.—Apoĭ continuă a-ĭ spune, că unde merge ea, nu există nicĭ telegraf, nicĭ cărăuş şi nicĭ poştă, ca să scrie şi se priimească veştĭ de la rude şi să le scrie despre starea eĭ.

La moartea uneĭ fete, prietinele (soaţîle) eĭ, îĭ cîntă:

VIII

Ea sculàţĭ, le sŏaţă voĭ,	Ean scolaţi-vă, soaţe (tovarăşe, [prietine) voĭ,
s-nî fiţèm nă stizmă noĭ,	să facem un zid noĭ,
stizmă mult analtă, analtă,	zid foarte înalt, nalt
să ncl'idèmu erma pŏartă,	să închidem pustia poartă,
s-nu nă fugă laĕa sŏaţă,	să nu ne fugă bĭata prietenă (soaţă),
laĕa sŏaţă-nă dim braţă.	bĭata prietină din braţe.

La moartea unuĭ june

IX

Ag'utàţĭ, sŏàţile a mĕale,	Ajutaţĭ, prietinele mele,
si-l' cîntă'm cîntiţe nale,	să-ĭ cîntăm cîntece noĭ,
si-l' faţim arada di nsurare,	să-ĭ facem rîndul de însurătoare,
a g'ónilui, grambéuluĭ;	voiniculuĭ, mireluĭ;
«grŏapa l'-ĕaste nvĕasta luĭ.»	«groapa este mireasa luĭ.»
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
Oi, oi, mărata-n'i,	Vaĭ, vaĭ, nefericita de mine,
n'i si dusi g'ònile,	mi se duse voĭnicul (bărbatul),
g'ónile, g'ónile!	voĭnicul! voĭnicul!
Oi, oi, cripata-n'i,	vaĭ, vaĭ, crepata (amărîta) de mine,
n'i si dusi stùrulu,	mi se duse stîlpul,
stùrulu di casă-n'i.	stîlpul de la casa mea.
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
Tutuloru va lî staŭ,	Tutulor mă voiŭ împotrivi,
g'ònile ĭo nu-n' lu daŭ.	pe voĭnicul mĭeŭ eŭ nu-l daŭ.
g'óne, ocl'u di lun'ină,	Voĭnice, ochiŭ de lumină,
mĕ-alăsàşĭ tută căn'ină.	mă lasaşĭ toată în căĭnire.

[1]) Pentru vre-un nefericit, care doreşte să moară şi se căzneşte în zadar.

www.digibuc.ro

Nevasta plînge pe bărbatul eĭ

X

Vaĭ di mine, vaĭ di mine,
cum s-armî'n fîră di tine,
sîngură fîră dirèc,
cama gh'ine si-n' mi nec,
ai, ai...
Tĕ-aştiptám caθi stămînă,
s-nă v'in', g'one, di la stînă;
tora carĭ laĕa-n' va 'şteptu?

n'-azburâşĭ laĭ pul'ŭ aleptu
ai, ai...
Scŏală, g'one; scŏală, bune,
că ţ-aurlă pondul cîne,
ai, ai...
Scŏală, g'one; scŏală, aleapte,
că ti plîngu daŏle feáte,
ai, ai..
ma pri v'islu dĕ-aèrĭ séară,
cumu si-n' ti h'ig tu ţară?
ai, ai...
bîgă' z-da erma di tŏacă,
carĭ ŏ-adră', mîna si-l' sĕacă!

Tŏaca da, s-n'-arapă g'onli,

mastur, si-n' ţă sĕacă măn'li!
Adunáţĭ-vă sŏaţă ş-soţĭ,
s-n-acăţă'm di bărnu toţĭ
s-nă big'am tu erma pŏartă,
s-nu dàm g'onle si lu-ngrŏapă.

Vaĭ de mine, vaĭ de mine,
cum să rămîĭŭ fără de tine,
singură fără susţiitor (stîlp),
maĭ bine m-aş înecà
aĭ, aĭ...
Te aşteptam în fie-care septămînă,
să ne viĭ, voĭnice, de la stînă;
acuma pe cine voĭŭ aştepta nefe-
[ricita?
îmĭ sburaşĭ, drag puiŭ ales
ai, ai...
Scoală, ĭubite, scoală bunule,
căcĭ urlă pustiul de cîne
ai, ai...
Scoală, voĭnice, scoale alesule,
căcĭ te plîng cele două tete
ai, ai...
Pe visul! ce visaĭ erĭ sară,
cum să mi te înfig în ţărînă?
ai, ai...
Începu să fie trasă toaca,
cîne o făcu, mâna să-l secе!

Toaca da (sună) ca să-mĭ răpĭască
[pe june,
meşter, seacă-ţĭ-ar mîĭnele!
Adunaţi-vă soaţe (prietine) şi soţĭ,
să ne prindem de brîŭ toţĭ,
să ne băgăm în pustia de poartă
să nu dăm pe jnne să-l îngroape.

Rudele plîng pe verişoara lor

XI

Soĭe voĭ, soĭe muşată,
s-n-adună'm tuti la pŏartă,
s-n-acăţă'm di mănă-mănă,
s-nu dăm laĕa cusurină.
. . . . . .
Cusurină vrută ş-n'ică,
nu-ţĭ fu n'ilă, nu-ţĭ fu fricâ,
dĕ-aţá grŏapă ţară lae,
s-ţ-alâşĭ mumă, moi sivdae.
. . . . . .
Dişcl'ide ocl'il', scumpa nŏastră,
ngl'ima ta nu ĕaste bună.

Neam, neam frumos (binevoitor)
să ne adunăm toate la pŏartă,
să ne prindem de mînă-mînă,
să nu dăm pe biata verişoară
. . . . . .
Verişoară iubită şi mititica,
nu-'ţĭ a fost milă, nu-ţĭ a fost fricâ,
de acea groapă, cu ţărînă neagră,
ca să te desparţĭ de mama, ĭubito!
. . . . . .
Deschide ochiĭ, scumpa noastră,
căcĭ gluma ta nu ĭeste bună.

www.digibuc.ro

Mama îşĭ plînge fata

XII

Nă mumă, nă jil'ŏasă
îşĭ apirí lihtîrŏasă;
că turţi, lăĭ v'aniţarĭ
îl' cupăsiră n-casă:
«criştînă, dă-nă fĕata,
criştînă, dă-nă h'il'a!»
«Nŏ-am h'il'i, turţĭ, trădare,
nŏ am fĕată, turţĭ, tră dare.»
şi tùrţil'i v'aniţarl'i,
n'-u lŏară, n'-o-arîch'iră.

O mamă, o jalnică (mamă),
i se făcu zi înspăimîntatoare;
cacĭ turcĭ, cruzĭ ieniceri
îĭ poftiră în casă;
«creştînă, dă-ne fata,
creştînă, dă-ne fiĭca!»
— «N-am fiică, turcilor, de dat,
n-am fată, turcilor, de dat.»
şi turcii, ieniceriĭ,
mĭ-o luară, mĭ-o răpiră.

La moartea unuĭ băiat

XIII

A laĭ pul'ŭ, a láĭ birbil'ŭ,
ali dodi durút h'il'ŭ,
ţe tîcúşĭ di nu nă greşti,
ş-ali dadi l'-cîch'useşti?
ai.... ai....
Alaĭ pul'ŭ, pul'ŭ curbane,
muma si tuch'i di jale,
că-n' ti vĕadi cîtră sŏare
. . . . . .
H'il'ŭ, si ştiŭ că ş-mine mor,
nu ti daŭ a turţilor[1])
h'il'ŭ. si ştiŭ că mi din'íc,
tu ţara laĭe nu-n' ti h'ig.
. . . . . .
Moĭ curbane trandafiru,
bana-n' tută va-n' susch'iru,
oi, oi, gabrolu a n'eŭ,
oi, oi, birbeclu a n'eŭ.

Drag puiŭ, dragă privighitoare,
al mameĭ dorit fiŭ,
de ce tăcuşĭ, de nu maĭ vorbeştĭ,
şi pe mamă te superĭ?
ai.... ai...
Drag puiŭ, puiŭ ĭubit (jertfa),
mama se topi de jale,
căcĭ mi te vede cîtră soare (adică:
[mort).
. . . . . .
Fiule de-aş şti că mor,
nu te daŭ turcilor,
fiule, de-aş şti că mă prăpădesc,
în ţarînă nu mi te înfig.
. . . . . .
Iubitule (lit. jertfa) trandafirŭ,
viaţa toată o să suspin,
vaĭ, vaĭ mirele mĭeŭ,
vaĭ, vaĭ, berbecele mieŭ.

Cînd se desgroapă mortul

XIV

Bună-ţĭ oară, h'il'lu a n'eŭ,
va s-ti ntrebu, h'il'lu a n'eŭ,
cum tricúşĭ treĭ an' di ţili,
fîră uşe, fîră ping'eri?

Buna ziua, fiul mĭeu,
o să te întreb, fiul mĭeu,
cum petrecuşi treĭ anĭ de zile,
fără uşe, fără fereastră?

[1]) Aşa numeşte mama pe ceĭ carĭ vin să-ĭ rădice pe ĭubitul eĭ din braţe şi să-l pornească la mormînt. Ciocli la Aromînĭ nu se găsesc, ci rudele cele maĭ apropiate, de partea bărbătească, rădică mortul şi-l conduc pînă la mormînt.

www.digibuc.ro

cele-lalte femeĭ carĭ însoţesc pe mama, îĭ răspund în cor:

—Ţi ti faţĭ hută (cutare),
di n'i stai, di lu ntregh'?
cu ţi gură s-ţi zburască,
cu ţi ocl'i s-ti mutrĕască,
cu ţi c'ic'ŏari si se scŏală?

—Ce te facĭ naĭvă (numele celeĭ care plînge)?
şi staĭ, de-l întrebĭ?
cu ce gură să-ţĭ vorbească,
cu ce ochĭ să te privească,
cu ce picĭoare să se scŏale?

Mama:

—Anvitàţĭ-mi, sŏaţă voĭ,
ţi si-n' fac cu g'onle n'eŭ?

—Invăţaţi-mă, prietine voĭ.
ce să fac cu voĭnicul mieŭ?

—Ascumbusĕa-ţă daŭle braţă,
fă-ţă pàlmili lupati,
ùngl'ili s-ţă lĕ-adàrĭ sapă,
ş-arucă ţara la nă parte,
scîndura dĕ-alantă parte.

—Cele două braţe să-ţĭ sumeţĭ,
fă-ţĭ palmele lupeţĭ,
unghile să ţi le facĭ sapă
şi aruncă ţărîna la o parte,
scîndura de altă parte

Aci urmează apoĭ ceva înfiorător, pe timp ce groparul, săpînd scoate oasele mortuluĭ. Grupul de rude întrebă:

Ţi băgàşĭ şi ţe scusèşĭ?
(ce băgaşĭ şi ce aĭ scos)?

ear mama face nişte antiteze din compararea membrelor, a ce aŭ fost şi ce sînt. Tot ce se leagă ca amintire dulce de mîna, faţa, ochiĭ, voĭnicia, deşteptăciunea, cumenţenia celuĭ stins etc. etc. mama le reaminteşte în vĭersurĭ improvizate, pe cînd celelalte o urmează, înecate şi ele în lacrămĭ. Sfîrşind dînsa, fiĭca nemîngĭiată saŭ nevasta îndurerată, urmează cu înşirarea descrierei nemărginiteĭ lor durerĭ. E ceva grozav ceea ce se petrece la mormînt şi în multe comunĭ, carĭ aŭ avut fericirea să aĭbă cîte un preot cu minte, prin stăruinţele acestuia, aŭ renunţat de la acest trist din cale afară obiceiŭ, aşa că rudele nu maĭ aŭ voie să aziste la dezgroparea celuĭ mort.

La moartea unuĭ tată

XV

Du-n' ti, tată, du-n' ti,
du-n' ti ŏară bună;
lele tată, cara s-n'erdi
astară la Aθanasi,[1])
cor mari va-n' tĕ-aştĕaptă,
tuţĭ dĕ-atăĭ va si h'ibă,
fraţĭ, tată, ş-cusurin'i.
Ti pîlĭcîrsescu, tată,
la vîră si nu ti duţĭ,
maşĭ la tata n'eŭ s-ti duţĭ,

Du-mi-te, tată, du-mite,
du mi-te drum bun;
dragă tată, dacă mergĭ
de sară la sf. Atanasie,
horă mare mi te va aştepta,
toţĭ din aĭ tăĭ vor fi,
fraţĭ, tată şi verişorĭ.
Te rog, tată,
la nimenĭ sa nu te ducĭ,
numaĭ la tata al mĭeŭ să te ducĭ,

[1]) Biserica din marginea satuluĭ, unde se află cimitirul la Vlaho-Clisura.

www.digibuc.ro

si l'i spuni, lele tată,
si l'i spuni di a casă,
că Nach'i lu nsură'm,
că Lionida e fugatu.

ca să-ĭ spuĭ, dragă tată,
să-ĭ spuĭ de a casă,
că pe Nachi îl însurarăm
ear că Lionida e plecat în străĭnătate.

şi aci urmează descrierea stăreĭ casnice, care stoarce lacrimile tuturor azistenţilor.

La moartea fiuluĭ său, după ce ĭ-aŭ murit maĭ mulţi fiĭ

XVI

Nă mumă multu arsă,
nă mumă arăŭ jil'ŏasă.
cu pli'nguti va dŏarmă,
cu pli'nguti va scŏală;
că tuţi h'il'l'i il' tĕasi
şi singură ş-armasi.

O mamă foarte arsă,
o mamă foarte jalnică,
cu plînsete va dormi,
cu plînsete se va scula,
căcĭ toţĭ fiiĭ îĭ întinse (muriseră)
şi singură rămase.

Nepoatele nefericiteĭ mame (Tasa Tacit), o mîngîie:

— Ah! le, tetă durută,
noĭ tuti va ti vrèm,
ca mamă va ti vrèm,
nu plînḑi, tetă, nu plînḑi.

— Ah! dragă mătuşă ĭubită,
noĭ toate te vom iubi,
noĭ ca pe o mamă te vom iubi,
nu plînge, mătuşă, nu plînge.

Notă.— Aceasta — Tasa Tacit — a fost nefericita mamă a unuia dintre ceĭ maĭ inimoşĭ institutorĭ aromînĭ din Macedonia Tuliu-Tacit. Ea a avut nefericirea să pearză în interval scurt treĭ fiĭ, toţi bărbaţi însuraţi şi de valoare, dintre carĭ Tacĭ şi Tuliu aŭ lăsat marĭ regrete printre compatrioţiĭ lor. Cruda soartă a făcut ca ea să traească şi să vadă murind, rînd pe rînd maĭ toată odrasla tînără a scumpilor eĭ fiĭ şi sa nu-ĭ rămîe de cît o fiică — Mia, care trăeşte şi, care în zadar s-a silit să-ĭ îndulcească momentele din urmă ale vieţeĭ, căcĭ nefericita mamă a murit neconsolată şi amărîtă de loviturile grele ce suferise. Aromîniĭ de la Pind datoresc mult bărbatului eĭ, Ghiorgachi Tacit. In revoluţiunea de la 1854, făcută de satele Avela, Perivole şi Samarina, a fost unicul om maĭ capabil, care s-a distins, nu în lupta pentru *crişţinătate*, creştinizm, căcĭ el era în contra acesteĭ revoluţiunĭ, ca unul care pricepuse bine manoperile agentilor grecĭ, carĭ vroiaŭ să tragă toate foloasele pentru marea lor idee panelenică, ci în spiritul de reconciliare a satelor rĕsculate cu autorităţile turceştĭ. Luĭ se datoreşte, că aceste sate n-aŭ fost distruse cu totul şi nu s-au ruinat cu desavîrşire.

Eternă fie memoria lor!

La moartea uneĭ fete

XVII

Moĭ trandàfilă lilic'e,
casa carĭ si n'-u nv'ilic'e,
o laĕa-n', laĕa-n' mărată.

Maĭ trandafirule, floare,
casa cine mĭ-o va luci,
vaĭ nefericita, nefericita de mine.

www.digibuc.ro

Moĭ lilic'e ditru Maiŭ
mŏarti fac şi nu-n' ti daŭ !
o laĕa-n', laĕa-n' mărată.
N'-am na h'il'e di asimi,
va-n'-u ţin tră tot na mini
oi, oi marata.
va n'-u bag tu nă v'ilie,
tra s-n'-u ved caθi harv'le,
si l' grescu, si-l' zburăscu,
tot cu zdroda s-mi hîrsescu
oi, oi laĕa-n'.

Măĭ floare din Maiŭ,
moarte fac şi nu mi te daŭ !
vaĭ nefericita, nefericita de mine.
Am o fiică de argînt (nepreţuită),
mi-o voiŭ ţine pentru totdauna eŭ.
vaĭ nefericita !
mĭ-o voiŭ băga în sticlă,
ca să mi-o vaz în fieşte-ce dimineaţă,
să-ĭ grăesc, să-ĭ vorbesc,
tot cu zdrodita să mă distrag,
vaĭ, vai, nenorocita.

La moartea unuĭ elev

XVIII

Fic'ór bun şi mintimén ;
d-ĭu tĕ-afl ę laèa ch'icută,
di-n' ti nch'icută mîrât,
ti pasprîv'inv'iţĭ di sihăţĭ ;
d-ĭu tĕ-află anangh'a s-ti mîcă ?

. . . . . .

Laĭlu gurmaḑu ţi-ţĭ vine
d-ĭu tĕ-află laĭlu pi tine ?
ca bigatu ş-ca sculatu,
că tine nu ti pistipsĕaĭ,
că-ţĭ cîḑúşĭ linḑitu m-pade,
că tine mamă aŏa nŏ-avĕaĭ.

Fecĭor bun şi cumînte,
de unde te află neagra dambla,
că mi te împicută, bĭetule,
în 24 de ceasurĭ,
de unde te găsi ananghea, ca să te mănînce ?

. . . . . .

Neagra anghină ce-ţi veni,
de unde te găsi pe tine ?
ca băgat şi ca sculat,
cacĭ tu nu credeaĭ,
că aĭ căzut greŭ bolnav,
căcĭ tu mama nu aveaĭ.

T. Şunda.

La moartea unuĭ tînăr

XIX

S-nu tĕ-arîḑi, s-nu-l faţĭ,
s-nu faţĭ aistu lucru,
c-aistu lucru nu i bun ;
ved tĕ alîxişĭ şi că tĕ-adiáşĭ,
pîpúţile n-c'ic'ór bigáşĭ,
ta s-nĭ fuḑĭ ti eta tută,
ti eta tută si n-aláşĭ

. . . . . .

Ag'utáţi tute anvîrliga,
s-încl'idem úşile ş-firizle,
s-nŏ-alîsă'm s-nă fugă g'onle,
si-l' faţim un bun a tat-suĭ,
si-l' faţim un bun a mî-saĭ,
şi a fraţlor cŏ-a surărlor
tĕa s-armîn' ti eta tută.

Să nu te înşelĭ, să nu-l facĭ,
să nu-l facĭ acest lucru,
căcĭ acest lucru nu-ĭ bun ;
văd, că te primenişĭ şi ca te gătişĭ,
ghetele în picior băgaşĭ,
ca să fugĭ pentru totdauna
pentru totdeauna să ne laşĭ.

. . . . . .

Ajutaţĭ toate împrejur,
să închidem uşile şi ferestrele,
sa nu lăsăm să fugă voinicul,
să-ĭ facem un bine tatălui său,
să i facem un bine mameĭ sale,
şi fraţilor cu surorilor,
ca să rămîe pentru totdeauna.

www.digibuc.ro

La nevasta unuĭ mire, după treĭ zile de însurătoare.

XX

Moĭ laĭ g'one, cum ti fiţéşi di ciile,
pi n'ata ta ţĕa muşată,
ş-pi g'unaticlu a tău,
si fuḑĭ tine, si ne-alaşĭ?
eşc'i ɣrámbo cu curuna n cap,
şi ŏ-aĭ numta nică n-casă,
nveasta cu tel'urĭ ş-ásch'epe nica pi faţă.
Nica nicunuscută cu ɣrambó,
ş-cu tut noĭ di pĕ-anvarliga,
ma ti pîlîcîrsím
şuţî-ti ta si zburî'm,
si zburască dada cu tine,
di ca cum zburá di tótînă,

Şuţî-ti di mutreá tine,
ţi fac pîrinţîl' ti tine,
ţi faţi nvĕastă ti tine,
nvĕastă nao, nicunuscută.
Nu şc'iŭ, h'il'ŭ, cum si-l' grescu,
nu sc'iŭ, h'il'ŭ, cum si-l' zburăscu
că nîsă nica g'one nu cunuscú,
ni harao nu-ş cunuscú
ca cum săntu sŏaţîlĕ-al'eĭ,
alîxite ş-adîrate,
adîrate ş-priimnate.

Măi voinice, cum aĭ fost în stare (adică: cum te hotărîşi),
pe tinereţile tale cele frumoase,
şi pe voĭnicia ta,
să fugĭ, şi sa ne laşĭ?
eştĭ mire cu conuna în cap,
şi o aĭ nunta încă în casă,
(aĭ) mireasa cu peteala încă pe faţă
care e, încă e necrescută cu mire
şi (aĭ) pe toţĭ noi din jurul tău.
Ci te rugăm,
întoarce-te, ca să vorbim,
să vorbească mama cu tine,
precum vorbea de obiceiŭ (în tot-dauna).
Intoarce-te şi priveşte tu,
ce fac părinţiĭ pentru tine.
ce face nevasta pentru tine,
mireasa nouă, necunoscută.
Nu ştiŭ, fiule, cum să-ĭ grăesc,
nu ştiŭ, fiule, cum să-ĭ vorbesc,
căcĭ dînsa bărbat încă nu cunoscu
nicĭ bucurie nu-şĭ cunoscu,
precum sînt tovarăşele eĭ,
primenite şi gătite
gătite şi plimbate.

C.

La moartea unuĭ voinic, omorît după vre o septămînă de la însurătoare

XXI

Nu s-mută' numta di mpadi,
căḑù g'onli tu livadi,
ĭu-ĭ mărata-l' di mul'ari,
si şi-l plănga cu dor mari;
Lambe şi-l duc pi tămpari,
nvĕasta-l' mută munte j-vali,
şi-l duc Lâmbilu pi braţă,
l-plănḑi mă-sa cu zurlĕaţă;
Lambi ş-intră tu murmintu,

Nu se ridică nunta de jos (adică: nu se isprăvi încă nunta),
căzu voinicul în livede;
unde-ĭ biata luĭ muĭere,
să şi-l plîngă cu dor mare;
Lambe e dus pe *tîmpare* (un fel de manta păstorească),
nevasta luĭ ridică (de plîns) face sa rĕsune munte şi vale;
Lambe e dus pe brate,
îl plînge mamă-sa cu nebunie (ca nebună);
Lambe intră în mormînt,

www.digibuc.ro

nveasta ḑăţi: voĭ si l' căntu,
voĭ si-l' căntu, că mi dŏari,
ş-irá protlu dit fălcari;
si-l' căntu păn măni sĕară,
că nu-l' prindĕ-a luĭ tu ţară;
va n'i-l plăng cu mari foc,
că nu-l' prindĕ-a luĭ tu loc.

Ţicura.

nevasta zice: voĭ să-ĭ cînt (să-l bo-
[cesc);
voĭ, să-ĭ cînt, căcĭ mă doare,
era întîĭul în *fălcare* (trib!);
să-ĭ cînt pînă mîne sară,
căcĭ nu-l prinde în ţărînă;
mi-l voiŭ plînge cu mare foc,
căcĭ nu-ĭ stă bine în pămînt.

XXII

Verişoarele la moartea vărului lor

Tuti laile cusurine,
z-dĕăpiră, g'one, ti tine;
braţŭ di braţŭ va s-n-acăţă'm,
tute m-prag va nă băgă'm,
ş-a morţilor noĭ nu ti dăm.
. . . . . .
Adunaţi-vă, sŏăţăle
sŏăţăle, muşàtile
si-l' cîntămu cînticlu,
cînticlu aţèl póndulu.
g'unĕaţa, g'unĕaţa luĭ,
trandafirlu a cîmpuluĭ
Va si-l cîntăm, va si-l alţămu,
va si-l ciftăm ş-nu va-l aflăm.

Toate bietele verişoare,
şĭ smulg părul. voínice pentru tine;
braţ de braţ ne vom prinde,
toate la prag ne vor aşeḑa,
şi morţilor nu te vom da.
. . . . . .
Adunaţi-vă, prietinelor,
prietene şi frumoase,
să-ĭ cîntăm cîntecul,
cîntecul cel pustiul.
Voĭnicia, voinicia luĭ
ca trandafirul cîmpuluĭ;
îl vom cînta, îl vom înălţá,
îl vom căuta şi nu-l vom aflá.

Femeile vorbesc ca din partea celeĭ moarte:

XXIII

Mamo si v'in', mamo, si v'in',
si v'in'i si-n' mi veḑi
şi carĭ s-mi veḑĭ arúmină,
apleăcă-ti s-mi başi,
şi carĭ s-mi veḑi gălbină
alasă-mi şi fuḑi.
Acasă mamo, tŏarnă-te
şi veḑi-ţĭ di fuměal'i,
di n'iclu frate Custandi
di vrutlu ameŭ frăticu.
Nvĕaţă-l si-nveaţă grâmati,
nvĕaţă-l s-h'ibă cu minti
pîriguria mumăl'eĭ,
a mumăl'eĭ duruti,
s-ag'ungă sturlu a căsăl'eĭ,
ş-a hŏărăl'eĭ nişani.

Mamo, să vĭĭ, mamo, să vĭĭ,
să vîĭ, ca să mă vezĭ,
şi dacă m-eĭ vedea rumenă
apleacă-te şi mă sarută;
iar dacă m-eĭ vedea galbenă,
lasă-mă şi du-te.
Acasă, mamă, întoarcete
şi vezĭ-ţĭ de familie (de copiĭ),
de micul frate Constantin,
de iubitul mĭeŭ frăţior
Invaţă-l să înveţe carte,
învaţă-l să fie cu minte,
(să fie) mîngierea mameĭ
a mameĭ dorite,
să ajungă stîlpul caseĭ
şi a satuluĭ renume.

www.digibuc.ro

La moartea regretatului de toţi Aromînii Tuliu Ghiorgachi Tacit

XXIV

Astănḑă di cîtră seară,
nă furtună grĕaŭă j-deade,
furtună, furtună mare,
şi nă greaŭă bumbuniḑare,
sfulgu greu sfulḑiră'
tu ug'aclu l'-al Gh'urgàch',
di-l' astĕasi casa tută,
şi scînteál'ile ţĕ-arsîriră,
pri la soĕa tută arse.

Astazĭ din spre sară
o furtună grea (năpraznică) dede,
furtuna, furtună mare,
şi o grea tunare,
trîznet greŭ trâzni,
în coşul la Ghiurgăchĭasca,
de-ĭ stînse (prăpădi) casa toată,
şi scînteile carı răsariră,
pe tot neamul îl arse.

Bocet pentru moarte

XXV

Mŏarte laĭe ş-fărmăcŏasă ;
ţi-n' eştĭ ahtă'nt nin'ilŏasă ;
cum nŏ-aĭ ocl'i ta si veḑĭ,
ta si veḑı, ta si uhtèḑı ;
nu-nĭ ţ-aı urecl'i ta si avḑă,
aestă jale s-nu ŏ-aravḑă,
ma-n' eştĭ ŏarbă, ma-n' eştĭ surdă.

Moarte neagră şi otrăvitoare,
care eştĭ aşa de nemiloasă ;
cum n-aĭ ochĭ, ca să vezĭ,
ca să vezĭ, ca să oftezĭ ;
n-aĭ urechı ca să auzĭ,
această jele să nu o suferĭ,
ci-mĭ eştĭ oarbă, ci-mĭ eştĭ surdă.

* * *

Ti pilîcirsescu, mŏarte,
nica estă ŏară s-mĕ-avḑă,
si-n' ti faţı pişmană moarte,
şi s-n'-alàşĭ durutlu tate,
ş-are feate di ş-lu vor,
ş-are h'il' di ş-lu dor,
ş-are soe nu ş-lŏ-alasă,
că-l' sĕ-astinḑe laĕa casă.

Te rog, moarte,
încă de data asta să mă auzĭ,
să mi te căieştĭ, moarte,
şi să-mĭ laşĭ doritul tate,
are fete, cari-l ĭubesc,
are fiĭ, cari-l doresc,
are rude, cari nu-l lasă,
căcĭ se stinge a luĭ casă.

* * *

Un di un s-nă mbăiră'm,
laĭlu tate si-l cîntă'm
si-l' ḑiţém cîntic jil'ós
cîntic multu fîrmăcòs :
Tŏarnă-te laĭ tate bune,
si-ţı ḑiţém nica daŏ zbŏare,
ţi s-feaţim laĭ tată noĭ,
di nă căch'usìşĭ, ş-fuḑişĭ ?

Unul cîte unul să ne înşirăm,
pe bĭetul tată să-l cîntăm,
să-ĭ zicem cîntec jalnic,
cîntec foarte întristat (otrăvitor)!
Întoarce-te, drag tată bun,
sa-ţĭ zicem încă două vorbe,
ce-ţĭ facurăm, drag tată noı,
că te supărașĭ şi plecaşı (fugişĭ) ?

La moartea uneĭ bătrîne, după ce e plînsă de rude, una din asistente, începe să plîngă pe rudele sale, ast-fel :

XXVI

Duri priftĕasă plîmsèşĭ,
mŏaşa dĕ-azĭ i a tutlor,
duri plîmsèşĭ, si plînḑem ş-noĭ,
si nă plînḑem fraţl'i a noştri,

Destul, preoteasă, aĭ plîns,
bătrîna de azĭ este a tuturor,
destul aĭ plîns, ca să plîngem şi noĭ,
să ne plîngem pe fraţiĭ noştri,

www.digibuc.ro

că-ĭ tu caplu ali vĕară,
di-şĭ es g'on'l'i a primnare,
şi fraţl'i a noştri nu si ved,
unlu z-duse şi nu-s-turnă',
alantu avḑi'm şi nu-l aştiptă'm.

că este pe la 'nceputul vereĭ,
cînd es voĭniciĭ la plimbare
ear fraţiĭ noştri nu se văd,
unul se duse şi nu se întoarse
pe cel lalt îl auzirăm şi nu-l aş-
[teptarăm
(adică : de cel lalt am auzit, că a
[murit şi nu l-am maĭ văzut).

O văduvă, căreia i-a murit flăcăul

XXVII

Daţĭ-n'i aradă ş-an'ia sŏaţă,
si-n' plîngu fuḑitlu dim braţă,
si-n' pling fuḑitlu dim braţă,
si-n' pling direclu alı casă.
Unu ş-tut laĕa n'-avùı,
si-n' lu hîrsescu nu-n' putùĭ.
Tora es g'on'l'i a primnare,
cu nivĕastilĕ-a lor nale,
hîrsìţĭ di duruti mame,
maşı g'onle a n'eŭ, grambolu a n'eŭ,
grambolu a n'eŭ, fic'orlu a n'eŭ,
nu va si-l ved adŏara eŭ.

Daţi-mĭ rînd şi mie, prietene,
să-mı plîng fugitul din braţe,
să-mı plîng fugitul din braţe,
să-mı plîng stîlpul caseĭ.
Unul şi tot (pe unul singur), ne-
[norocita avuĭ,
să mă bucur cu el nu putuĭ.
Acuma es voĭniciĭ la plimbare,
cu nevestile lor noı (cu miresele lor),
alintaţı de mame dorite ;
numaĭ voınicul mieŭ, mirele mĭeŭ,
mirele mieŭ, băetul mieŭ,
nu mi-l voiŭ vedea a doua oră eŭ.

Cîntecul de moarte al unuĭ şcolar, fiul uneĭ fărşeroate din Nijopule

XXVIII

Un h'il'ŭ dede Dumneḑă',
muma tru trămti l-băşă',
nu-l başă cald, l-băşa' raţi,
şi la *xamen* [1]) nu-l pitrĕaţi ;
ḑu'siră, ca nu l'-i gh'eni,
«ţĕ-aĭ, laĭ h'i 'ŭ, arà'ŭ d-ĭu-ţĭ v'eni,
spune-n' h'il'ŭ, si ştiŭ şi meni.»

Un fiŭ dede Dumneḑeŭ,
mama în frunte îl sărută,
nu-l săruta cald, îl sărută rece,
şi la examen nu-l trămite ;
se zise, că nu-ĭ este bine,
«ce aĭ, drag fiŭ, răŭ de unde-ţĭ vine,
spune-mĭ ca să ştiŭ şi eŭ.»

La moartea unuĭ voĭnic

XXIX

Ţi-şĭ v'ine nă carte mare,
carte mare, ca ϑirmane,
g'onle X... s-l'a nă cale,
iu z-duc g'on'l'i ş-nŏ-aŭ turnare,

Işĭ vine o scrisoare mare (impor-
[tanta),
carte (scrisoare) mare, ca un firman,
voınicul X... să pornească în drum,
(într'acolo) unde se duc voınicii şi
[nu se maĭ întorc,

[1]) Cuvînt noŭ obicĭnuit de ceĭ carĭ frequentează şcoala romînă.

www.digibuc.ro

cale lungă ş-cale laïe,
d-ĭu vîr nu ş-are turnare.
Ai si nvištemu g'ònile,
si-l' bîgă'm ârmatle,
armatle a luĭ sun ţèrile,
ţèrile şi lilic'ile.

cale lunga şi cale neagră,
de unde nimenĭ nu se înapoĭază.
Aĭ, sa îmbracăm pe voĭnic,
sa-ĭ bagam armele,
armele lui sînt luminările,
luminările şi florile.

O mamă, cînd e să-ĭ rădice fata moartă, ca să o porneaccă spre cimitir.

XXX

Ag'utáţĭ, vrute sŏaţă.
să nu-n' l'a h'il'a dim braţă,
ca n'-amună h'il'e ş-tuta,
că n'-u h'il'a multu durută ;
nu n'-u dau scumpa,
nu n'-u dau vruta,
că n'-u singură tu lumi.

Ajutaţi-mĭ, ĭubite soaţe (prietine),
ca să nu-mĭ ĭea fiica din braţe,
căcĭ am o fiică unică,
căcĭ mi-e fiica foarte iubită ;
nu o dau pe scumpa,
nu o daŭ pe ĭubita,
căcĭ mĭ-e singura în lume.

La un tînăr mort în străinătate

XXXI

A laĭ h'il'lu, h'il'lu a n'eŭ,
laĭ purumb, purumbulu a n'eu,
cîndu n'i ti pitricùĭ,
ca vîr asl'án ti pitricùĭ,
ntr-ocl'ı a dŏar' nu-ti viḑùĭ,
nu-n' ti viḑùĭ durutlu a n'eŭ,
nu-n' ti viḑùĭ muşatlu a n'eŭ,
si necă va-n' ti vedu,
ni căiţi di la tine va s-aşteptu ;
va-n' te-adastu ḑua tută,
va n' tĕ adastu si-n' ti vedu,
si-n' ti véd ningă nă ŏară !
h'il'ŭ ş-nu va s-ti tornĭ din xĕană.

Ah ! drag fiu, fiŭ al mĭeu,
drag porumbel, porumbel al mieŭ,
cînd mi te petrecuĭ,
ca un leŭ te petrecuĭ,
cu ochii a doua oară nu te văzuĭ,
nu te văzuĭ, doritul mĭeu,
şi nicĭ ca mi te voĭŭ vedea,
nicĭ scrisori de la tine voiŭ aştepta;
mi te voiu adăsta ziua toata,
mi te voiŭ adasta, ca să te vad,
sa te văd încă o data !
fiule, şi nu te veĭ înapoĭa din străi-
[nătate.

Din bocetele Ghianeĭ Terpu Buşeicu, la moartea fiuluĭ eĭ

XXXII

Lele scumpul a n'eŭ,
cum s-ţ-ascundu truplŏ a tăŭ !
a.. i !

Aleĭ scumpul mĭeŭ,
cum să-ţi ascund trupul !
Vaĭ !

* * *

Tinĕ-ascăpinăt la joc,
cum s-ti ncl'id amù tru loc !
a...i !

Tu aprins de foc la joc,
cum să te închid acum în pămînt !
Vai !

* * *

www.digibuc.ro

G'one, scump di sum curună,
casa tată-tuĭ nu-ţĭ fu bună ?!

Tînăr scump, în curînd mire,
casa tatălui tău nu ţĭ-a fost bună ?!

* * *

Mĕ-arsişĭ, alàĭ h'il'lu a n'eŭ,
ţe s-mi fac co-ahîntu arăʻŭ !...

M-aĭ ars, o fiul mĭeŭ,
ce să ma fac cu atîta necaz !...

* * *

Ţ-alìsåşı casa lun'inŏasă,
ca s-n'erḑi trŏ-aţeá ntunicŏasă.

Lăsat-aĭ casa ta luminoasă,
ca să te ducĭ în cea întunecoasă.

* * *

Tŏarnă-ti h'il'ŭ către mine,
să-ţı ved faţa cama gh'ine ;
faţa-ţı ca lapte şi ca spumă,
cum s-aravdă laea-ţĭ mumă,
altă ŏară s-nu o vĕadă,
trŏ-aţèl loc strimt ĭu va s-şadă !...

Intoarce-te, o fiule, către mine,
ca să-ţı văd faţa maĭ bine ;
faţa-ţĭ ca lapte şi spumă,
cum să rabde sărmana-ţĭ mamă,
să nu o maĭ vadă altă dată,
în strimtul loc în care o să şază !

* * *

Dişcl'ide, h'il'ŭ, ocl'il' s-mi mutreşti,
că mîne tru grŏapa va s-ti tuch'eşti.

Deschide, fiule, ochi să mă priveştĭ,
căcĭ mîine în groapă o să te topeştĭ.

* * *

Ocl'il' a tăĭ, h'il'ŭ, ĭu mutrĕá,
surgh'á luměa ţe-o viděá.

Ochiĭ tăı, fiule, unde priveaŭ,
sorbeaŭ lumea ce vedeaŭ.

* * *

Mutrĕá-mi, h'il'ŭ, ninc-unä ŏară,
spune-n' dorlu ditru in'ŏară.

Priveşte-mă, fiule, încă odată,
spune-mĭ dorul din inimioara ta.

* * *

Grĕa-n', laĭ h'il'u, că mor di dor ;
dişcl'ide gura, dă-n' un zbor !

Vorbeşte-mĭ, fiule, căcĭ mor de dor
deschide gura, zi-mĭ un cuvînt.

* * *

Unsprăv'ingh'iţĭ dĕ-an' umplùşĭ
tru ḑua ţe bana ch'irdùşĭ ;
ti feaţişĭ g'one, cît un fag
s-me-alåşı, laita, arale s-trag.

Douazecĭ şi unu de anĭ împliniseş.
în ziua cînd viaţa aĭ pĭerdut ;
te-aĭ făcut mîndru ca un fag,
şi mă laşĭ, amărită, rele să tragĭ

* * *

Jiliţĭ-mi, lĕa sor ! Ţe s-fac laĭ frate,
lancul mi fripse 'rîş tru h'icate.

Jeliţi-mă sororĭ ! Ce să fac frate,
lancul m-a fript pînă în ficate.

* * *

Ţi n'-u voĭŭ bana, h'il'ŭ, după tine :
s-mor ş-ĭo cu tine, na gh'ine-n' v'ine.

Ce-mĭ trebueşte viaţa, fiule, după [tine
să mor cu tine, maĭ bine îmĭ vine,

* * *

www.digibuc.ro

Cum z-bînèḑ pustă, tru casă ncl'isă
nviscută tru laïle stran'e di pisă?!..

Cum să mai trăesc părasită, în casa
[închisă,
îmbracată în negrele haine de pă-
[cură ?!

* * *

Ti viḑùĭ, h'il'ŭ v'islu de-aŏaltarĭ
[sĕară :
«Şerch'il' di limbă, că-nĭ mì muş-
[cară,
«grenda di casă bucăţi s-fĕaţe,
«şi c'itia m-pade tută z-disfĕaţe.

Te-am vĕzut, fiule, în visul de a-
[lalta-erĭ sară :
«Şerpiĭ de limbă că m-aŭ muşcat,
«grinda de casă în bucăţi s-a facut
şi acoperişul întreg jos s-a des-
[facut.»

* * *

Cutrimburată, h'il'ŭ, mi sculàĭ,
şi la icŏană n-ḑinucl'i mĕ-arcàĭ.

Inspăĭmîntată, fiule, m-am sculat,
şi la icoană în genuchĭ m-am a-
[runcat.

* * *

Lăhtărisită n'-arupşu perlu,
că ningă tine viděám sta harlu.

Ingrozită mĭ-am zmuls părul,
căcĭ vedeam că lîngă tine sta Caron.

* * *

Vrĕam ca să strig, ma bŏaţe nŏ-
[avúĭ,
ş-pri dinţi, h'il'ŭ, lişinată căḑùĭ!

Vream să strig, dar vocea mĭ-a
[lipsit,
şi cu faţa în jos, fiule, leşinată am
[căzut !

* * *

Ca ditru alantă lumi n'-anv'àĭ,
ş-tine, cît bradlu, tesu-s' durn'áĭ !..

Ca din cea lume am înviat
ear tu, cît bradul întins dormĭaĭ !..

* * *

Ngl'iţată di fricǎ, mĕ-aplèc ca s-ti
[baş,
şi pri frîmtea ta 'raţe, ca ch'atra,
[armàşŭ !

Inghețată de fricǎ mă aplec să te
[sărut,
şi pe fruntea ta rece, ca peatra
[am rămas !

* * *

Corba-n' di mine, perlu-n' si muta,
singura n-casă, tră etă armî'n muta.

Nenorocita de mine, mi se zbîrle-
[şte parul,
singură 'n casă, pentru vecie, rĕ-
mîn muta.

* * *

Cum nu-ţi fu n'ilă di mine, h'il'ŭ,
Ţe ti fec'ŭ g'one, muşàt birbil'ŭ !

Cum n-aĭ avut milă de mine,
[fiule,
care te-am facut voĭnic, frumos
[ca o privighetoare.

www.digibuc.ro

Aslàn la lucru, tru mintè-aleptu,
cŏ-ari's pri buḑă, vrut şi dişteptu,
s-mĕ-alàşĭ, lăită, tot s-mi jilescu,
şi vîrnă haraŭă s-nu mintuescu.

Ca leŭ la lucru, distins la minte,
cu rîsul pe buze, drăguţ şi deştept,
să mă laşĭ, întristată, să mă tot [jelesc,
şi la nicĭ o bucurie să nu mă gîn- [desc.

* * *

Di nic pîn di mare ma s-cudiseá,
cîndu cu vrĕare tuţĭ ti mutrĕá.

De la mic pînă la mare se tot [miraŭ,
cînd cu ĭubire toţĭ te priveaŭ.

* * *

Iu-ţĭ ĕaste arîslu di altă ŏară,
cu hare ş-dulţe la soĭe ş-hŏară?

Unde ţĭ-e rîsul de altă dată,
drăguţ şi dulce la rude şi sat?

* * *

Mutrĕá di nvîrliga, soţl'i sĕ-adună,
v'in ca să-ţĭ ŏară s-aĭ parte bună,
acló ĭu n'erḑi trŏ-alantă lume,
lume di pisă tră laile mume!

Priveşte împrejuru-ţĭ, tovarăşii se [adună,
vin să-ţĭ ureze să aĭ parte buna,
acolo unde mergĭ în cealaltă lume,
lume de ĭad (păcură) pentru bie- [tele mame!

* * *

Taţĭ, nu plînḑe, taţĭ lĕa Ghĭană,
c-aşĭ vru Domnul, tine s aĭ bană.

Tacĭ nu plînge, tacĭ, fă Ioană,
aşa vru Domnul, tu să trăeştĭ.

* * *

Să aravḑi, ţĕ-aravdă sŏâţile tŏate,
z-duch'eşti durerĕa ţe n-o ştiáĭ [pŏate.

Sa suferĭ ce suferă soaţele toate,
să simţĭ durerea, ce n-o cunoşteaĭ [poate.

* * *

Inima fă-ţĭ-u de h'er, lĕa sor,
şi dĕ-aŏá ninte stinḑĕ a tăŭ dor.

Fa-ţĭ inima de fer, o soră,
şi de a'i nainte stinge al tăŭ dor.

Observări.— 1) A... i.—A,.. i. Bocetele se cîntă în Macedonia pe un ritm uniform, straniŭ si pe nişte melodiĭ sfîşietor de întristătoare. Sînt nişte note lungĭ şi plîngătoare, carĭ în portandurile lor văităţoare, samănă maĭ mult a nişte gemete. După ce s'a cîntat o strofă, compusă din două saŭ maĭ multe vĭersurĭ, urmează vaetul final A... i, A... i—cu care se încheie melodia bocetuluĭ.

2) *Gĭone scumpu di sum curună.* — Intristător lucru este, în adever, pĭerderea uneĭ fiinţe ĭubite, dar pentru o mamă macedoneana, nimic nu poate întrece durerea pĭerdereĭ unuĭ tînăr care a ajuns la vîrsta de însurătoare. El era speranţa eĭ, viitorul caseĭ, propagatorul familieĭ, stăpînul, în fine, căcĭ nicăirĭ, ca în Macedonia, nu este dezvoltat maĭ mult simţul de stabilitate familiară.

3) Superstiţiunea—şi maĭ cu seamă credinta în vise la Romanĭ, ca şi la Macedonenĭ, a fost foarte înrădăcinată. Siguranţa ce aveau ceĭ veclu precum şi ceĭ de astăzĭ, că nu se mişcă nicĭ chiar un fir de păr din capul unuĭ om fără ca acest lucru să fi fost orînduit de o putere superioară, e atît de bine hotarîtă în creerul romînuluĭ

www.digibuc.ro

macedonean, că nici o putere omeneasca nu poate să-ĭ o zdruncine. De aci, dar, credinţa că o mulţime de semne sînt consacrate pentru cutare saŭ cutare eveniment şi un noĭan de credinte asupra viselor şi altor întîmplărĭ, dese ori explicabile. — Aşa relativ la vise, cînd se face, că te muşcă şarpele de limbă ; că grinda (bîrna), care supoartă unghiul poliedru ce formează fetele acoperămîntuluĭ caseĭ (citia) se descoperă, toate acestea, pe lîngă multe altele, însemnează ca o mare nenorocire va lovi persoana care a visat un asemenea vis.

4) Multe sunt expresiunile prin carĭ se arată groaza saŭ durerea; cea maĭ forte, însă, este acea din viersul al doilea; *pre dinţî*. Semnul celeĭ maĭ grozave durerĭ ce simte cineva este cînd cade cu fata la pămînt.

5) *Taţĭ, nu plînḑe, taţĭ lĭa Gh'ană.*—Aci încep vecinele să consoleze pe întristata mumă. Se adresează maĭ întîĭ eĭ, şi se încearcă a o face să uĭte durerea, să şĭ întărească inima contra nenorocireĭ ce o loveşte, căcĭ moartea este lege comună pentru oamenĭ.—Ce? nu-şĭ aduce aminte ea oare şi de morţiĭ lor? Şi atuncĭ, urmînd un fel de gradaţiune în rudenie, încep să bocească (*să arăbdăsĕască*, cum maĭ zic Macedoneniĭ) toate pe rînd neamurile lor, păstrînd un fel de regularitate în rînd, care te pune în mirare.

Macedonia, Anul I, No. 2, p. 39—43. (com. repozatuluĭ Andreiu Bagav de D-na Flora Papa-Costa din Molovişte).

XXXIII

Adunàţĭ vă sŏáţile,
si plinḑemu g'ónile,
g'ónile aţèl èrmulu,
èrmulu ş-a èptulu;
flámbura a hŏárăl'eĭ,

lilic'a protă a vĕàrăl'eĭ;
adunàţĭ-vă sŏáţile,
si plînḑ-mu scùmpulu,
scùmpulu durùtulu;

Adunaţi-vă, soaţe,
sa plîngem voinicul (junele).
voĭnicul acel nefericitul (pustiul),
pustiul şi distinsul (alesul),—
steagul satuluĭ (adică: fruntasul [printre toţĭ tineriĭ satuluĭ),
floarea de căpitenie a vereĭ;
adunaţi-vă, soaţe,
să plîngem pe scumpul,
pe scumpul doritul.

* * *

—Carĭ si fuḑĭ, iu va s-ti duţĭ,
g'ónile a n'eŭ!
va s-ti duţĭ tu *marĕa-laie*
gabrolu a n'eŭ!
va si-n' ti neţĭ, nu va s-ti ved,
durutlu a n'eŭ!
şi va s-ti plîngu ḑua tută,
şi va s-crep, şi va s-ti caftu!
spuni, bune, va s-mi avḑi?
va s-ti torn'i s-apîndiseşti?

—Dacă veĭ fugi, unde te veĭ duce,
voĭnicul mieŭ!
te veĭ duce în *marea-neagră*,
mirele mieŭ!
o să te înecĭ, nu o să te vad,
doritul mieŭ!
şi o să te plîng ziua toata,
şi o să mă mihnesc, şi o să te caut!
spune, bunule, mă veĭ auzi?
te veĭ înduioşa (întoarce) să-mĭ raspunzĭ?

XXXIV

Mortul îşĭ exprimă dorinţa, ce ar fi făcut, cînd ar fi ştiut că moare

Carĭ si ştĕam, cîndu vrea-s mor,
eu Custùru vrĕa-n' mi duc,
masturĭ bun' vrĕa-s adùc,

Dacă aş fi ştiut, cînd o să mor,
eŭ la Costur (Castoria) m-aş fi dus,
meşterĭ (zidarĭ) bunĭ aş fi adus,

www.digibuc.ro

grŏapa mĕa vrĕa s-n'-u lucràm,
mbrostu ĭo vrea s-n'i stăteàm,
másturl'i vrĕa s-n'i mutrĕàm.
Vrĕa stătĕám, vrĕa s-l'i ntribàm.
«Masturĭ voi, masturĭ muşàţĭ,
«a cuĭ grŏapă voĭ lucràţĭ?
— «Aţîa grŏapa u lucrăm.
— «Vă pălăcărsescu, masturĭ,
«grŏapa bună s-n'-u săpàţĭ,
«s-h'ibă largă, ş-adîncŏasă,
«a ncruţişalùĭ s-pot s-şedu,

«s-pot s-mi scolu, si-n' mi ţingu.

«Nă ferĕastă s-n'-alăsàţĭ,
«diminĕaţa si-n' da sŏarle,
«s-trĕacă vruta si n'-u ntreb
— «Vrută ţi-n' ti năirţşĭ,
«mĕa tricùşĭ şi zbor nu-n' grişĭ?

groapa mea aş fi lucrat,
în picioare aş fi stat,
pe meşterĭ aş fi privit,
aş fi stat, i-aş fi întrebat:
«Meşterĭ voĭ, meşterĭ frumoşĭ,
«a cuĭ groapă lucraţĭ voĭ?
— «Ţie groapa o lucrăm.
— «Vĕ rog, meşterilor,
«groapa bine să mĭ-o săpaţĭ,
«să fie largă şi adîncă,
«în cruciş (adică: turceşte) să pot [să şed,
«să mă pot scula, ca să mă în- [cing.

«O fereastră să-mĭ lăsaţĭ,
«dimineaţa să mă vază soarele,
«să treacă ĭubita, să mĭ-o întreb:
«Iubită, de ce te necăjişĭ,
«căcĭ trecuşĭ şi nu-mĭ grăişĭ?

XXXV

Lĕa ti v'islu ţi-n' vidùĭ
tah'iná zborlu lŏ avḑi'ĭ;
pi crivate tine tĕasă,
piste tine ţĕară apréasă;
di lilic'ĕ-a ta curună,
dol'i noĭ bunlu s-n-adună;

truplŏ-a tăŭ tut araţe,
hala ta tora ţi s-faţe?

truplŏ a tăŭ araţe gl'eţ,
ţi-n' u voĭ bana z-bînèḑ?
Pi tine cruţĕa-n' fîţĕám,

fĕată, pi n'atile ţĭ-am.
Prefţîl' tuţĭ j-v'ivîsescu,
ş-mul'erli tuti zgh'ilescu;
prefţîl' tuţĭ s-arîdipsiră,
pi la grŏapă şi nch'isiră.
Tu lăĭ tute, tŏ albe tine,

fĕată, nu-n' mĕ-aştiptâşĭ mine;
dao trupurĭ si s-facăună,
tu nă grŏapă dol'i s-n-adună.

Di noĭ, dao lilic'e s-crĕască
caĭ si trĕacă s-n-an'urḑĕască,
şi noĭ dol'i s-nî jilească.

Fă, pentru visul ce văzuĭ,
în dimineaţă cuvîntul (ştirea) auziĭ:
pe pat tu întinsă,
peste tine luminare aprinsă;
de florĭ a ta cunună,
pe amîndoĭ noĭ *bunul* (moartea, [charon) să ne adune;
corpul tăŭ tot rece,
starea mea acuma ce se face?
(adică: ce mă fac eŭ acuma, fără [tine)?
corpul tăŭ rece (ca) gheaţa,
la ce o vreaŭ viaţa, să trăesc?
Pe tine crucea îmĭ faceam
(adică: mă juram pe tine, aşa mult [ţineam),
fată pe tinereţile ce am.
Preoţiĭ toţĭ citesc,
şi femeile toate se vaită,
preoţiĭ toţĭ se înşirară
şi la groapă se porniră.
Toate în negru (în haĭne de doliŭ), [tu în albe (haĭne)
fată, nu mă aşteptaşĭ pe mine;
două corpurĭ să se unească,
ca într-o groapă pe amîndoĭ să ne [adune.
De noĭ, două florĭ să crească,
cine o trece sa mirosească,
şi pe noĭ doĭ să ne jelească.

Andromache F. A. Cruşova.

www.digibuc.ro

Cînd vin «Xifterli» se cîntă:

XXXVI

Vin'i ŏara ŏărăl'eĭ,
vin'i araŏa, rául'eĭ,
Tasa caftă si nî fugă,
mî-sa nu ŏ-alasă z-ducă.
«Şeḑĭ-n'i nica astăsĕară,
«jaleă-n' ma lişŏară s-pară;
«şeḑĭ-n'i ş-pînă mîni, vrută,
«ş-macă vreĭ, şedĭ eta tută,
«nu-n' ti bat, nu-n' ti vîrv'escu,
«tut cu buni va-n' ti crescu.
— Nu pot, dadă, cama multu,
că mĕ aştĕaptă caleă mari,
cali fîră di turnari.
— Voĭ xiftérĭ, xiftérĭ muşáţĭ,
n-o daŭ Tasa si u lŏaţĭ,
că h'iţĭ Turţi, că h'iţĭ cînĭ,
că h'iţĭ nîşti lăĭ pîngî'n';
voĭ dĕ-aŏá carĭ si u lŏaţĭ
ngrŏapă va n'i u ngrupáţĭ.

Veni oara oareĭ (momentul momen-
[tuluĭ),
(adică: ceasul din urmă),
veni (sosi) răul răuluĭ (adică: răul
[cel maĭ înspăĭmîntător),
Tasa doreşte să ne fugă,
mamă-sa nu o lasă să se ducă.
«Şezĭ încă astăsară,
«jalea maĭ uşoară să-mĭ pară;
«şezi-mĭ şi pînă mîine, ĭubită,
«şi dacă doreştĭ, şezĭ pentru tot
[veacul;
«nu mi te bat, nu mi te cicălesc,
«tot cu (lucrurĭ) bune o să mi se
[te cresc.
— «Nu pot, mamă, maĭ mult,
«căcĭ mă aşteaptă calea mare,
«calea fără înapoĭere (întoarcere).
— Voĭ, frumoşĭ,
nu o daŭ pe Tasa, ca să o luaţĭ,
căcĭ sînteţĭ turcĭ (răĭ), căcĭ sînteţĭ
[cînĭ,
căcĭ sînteţĭ nişte negri păgînĭ;
voĭ de aci dacă mĭ-o veţĭ lua,
în groapă mĭ-o veţĭ îngropa.

XXXVII

Treàmură sŏarle, ascápită,
h'il'ŭ z-dispartă di dadă;
imnă ţĭ, imnă-ţĭ ŏară bună!
si-ţi l'aĭ harea din andrĕapta,
Dumniḑăŭ s-tĕ-aducă gh'ine,
la paràdislu dişcl'ís,
va-n' ti caftă dada, h'il'ŭ,
hil'ŭ durùt ş-ĭu va-n' ti află;
aclò ĭu bĕa pul'l'i apă,
aclò ĭu ş-feată arî'ndurle;
A laĭ pul'ŭ, fă-ti pişmân,
tŏarnă-ti năpòĭ si-n' tĕ-am,
c-acló caleă nu ĭe bună,
acloţi ĭu-şĭ cîntă luleţl'i.

Tremură soarele, apune,
fiŭ se dispărţeşte de mamă;
umblă, umblă drum bun!
să-ţĭ ieĭ graţia în partea dreapta
Dumnezeŭ să te aducă bine,
la paradisul deschis;
mi te va cere mama, fiule,
fiule ĭubit şi unde mi te va găsi?—
acolo unde bea paserile apa,
acolo unde fată rîndurelele;
Puĭule, căeşte-te,
întoarce-te îndărat, să te am,
căcĭ acolo drumul nu este bun,
acolo, unde cîntă berzele.

Nastasia Nicea.

www.digibuc.ro

Cînd se porneşte moarta din casă

XXXVIII

Trĕámbură sŏarle, ascàpită,
trĕámbură inima mùmil'eĭ!
trĕámbură laĕa şi z-dirină,
că-l' fuḑi fĕata, adŏara s-nu-l' vină!

Di ţi-nı ti nvirináşĭ, lĕa fĕata mĕa,

di n'i ţ-ŏ-aláşi casa ta?
Bună ş-avḑită n'-fuşĭ totună,
nu-n' v'ine s-ţă ḑic ĭo ŏară bună.
Avḑi le vıamanda mĕa,
armîne-ţĭ la casa ta,
fă-n'-u, scumpă, vrĕarĕa mĕa!

Tremură soarele, apune,
tremură inima mumeĭ!
tremură nenorocita şi se prăpădeşte
căcĭ îĭ fuge fata, adoua oară să nu-ĭ [maĭ vie!
De ce mi te întristaşĭ, dragă fată [a mea,
ca să'ţĭ laşĭ (părăseştĭ) casa ta?
Bună şi renumită fuşĭ în totdeaună,
nu-mĭ vine să-ţĭ zic: drum bun!
Auzĭ, fă diamanta mea,
rămîĭ la casa ta,
fă-mĭ, ĭubită, vrerea mea.

Notă. — La moartea flăcăilor şi fetelor marĭ, se cîntă în timpul cît mortul stă întins în casă, maĭ toate cîntecile obicĭnuite la nuntă, adoptate puţin şi schimbate potrivit cu situaţia jalnică.

La moartea unuĭ flăcăŭ, întors bolnav din străinătate

XXXIX

Vin'i alĕapta primuvĕară,
şi-n' viníşĭ, g'one, din xĕană;
loclu tut tora dişcl'ide,
tine, g'one, loclu ti ncl'ide;
pîdurĕa tută vîzĕaşte,
gura ta, g'one, amuţaşte;
pul'i toţĭ cîntă nafŏară,
g'ónile n'-intră tu ţară;
a laĭ g'one, g'one aleptu,
va s-ţî spunu mine ndreptu,
ţi ĭ nişanea ţi fiţèşĭ,
ş-ocl'il' tră totna l'i ncl'isèşĭ?
g'one aleptu, grĕa-n' un zbor,
si nu-n' h'ibă ahă't dor;
g'one, mi fripsişĭ şi mĕ-arsèşĭ,
cu aistă nin'ilă ţi fiţéşĭ.

Sosi frumoasa (aleăsă) primăvară,
şi venişĭ, june, din străinătate;
pămîntul tot acuma înfloreşte,
pe tine june pămîntul te închide;
pădurea toată vueşte,
gura ta, june, amuţeşte;
păserile toate cîntă afară,
junele intră în ţărînă;
drag voĭnic, voĭnic ales,
o sa-ţı spuiŭ eŭ drept,
ce-ĭ minunea ce făcuşĭ
şi ochiĭ pentru vecie închiseşĭ?
voĭnic ales (distins), vorb şte-mĭ [un cuvînt,
ca să nu mĭ fie aşa dor;
voĭnice, mă aĭ fript, mă aĭ ars,
cu această ne-milă ce aĭ făcut.

Mama cître azistente

XL

Ţi staţĭ şi-l mutríţĭ?
ĕa băgàţĭ di lu zgh'ilíţĭ,
di lu zgh'ilíţĭ, di lu jilíţĭ,'
jilíţĭ n'ata luĭ muşată,
mustăc'ŏara-l' asudată;

Ce staţĭ şi-l priviţĭ?
ean începeţĭ de-l plîngeţĭ,
de-l plîngeţĭ, de-l jeliţĭ,
jeliţĭ tinereţea luĭ frumoasă,
mustăcĭoara luĭ mijită;

www.digibuc.ro

ah, tinirĕaţă, tinirĕaţă,
cum va s-nă fuḑĭ dim braţă;
ocl'il' a tăĭ, ocl'i di foc,
cum s-l'i ngiupăm tu loc;
ĕa bigáţĭ, sŏaţa, ag'utáţĭ,
şi un cîntíc s-l'i sculátĭ,
cîntíc noŭ, cîntic cripàt,
că si duţi minsurát;
va-l plîngă muma luĭ mărată,
tută sĕara tu nsirată;
şi va si-l plîngă ḑua tŏată

ah! tinereţe, tinereţe,
cum ne veĭ fugi din braţe;
ochiĭ tăĭ, ochĭ de foc,
cum să-ĭ îngropăm în loc;
ean începeţĭ, prietene, ajutaţĭ,
şi un cîntec să-ĭ faceţĭ,
cîntec noŭ cîntec amărît,
căcĭ se duce nein orat;
o să-l plîngă mama luĭ sărmană,
în fieşte sară pe 'nserate,
şi o să-l plîngă ziua toată.

La moartea unuĭ copil de 9 anĭ

XLI

mamă:

Canaru, laĭ canaru
canaru din căfase,
cum fiţèşĭ, cum azburàşĭ
cîfasĕa di-n' ţ-ŏ alăsâşĭ?
Cum fiţèşĭ, cum u trimsèşĭ?

Canarule, canarule,
canarule din colivie,
cum făcuşĭ, cum azburaşĭ,
colivia de-ţĭ lăsaşĭ?
cum făcuşi, cum o frînseşĭ?

naşa copiluluĭ, care vine în acel moment cu coroana supt şorţ, ca să nu-ĭ o vază nimenĭ:

Taţi, lĕa Mie, taţĭ nu plăndi,
ma ti tŏarnă cîtră nuna,
ţi şi v'ini cu curuna,
cu curuna sunu pŏală.
—Ţi viníşĭ, lĕa nună, aşi,
cu curuna sunu pŏală,
ĭu-n' ţ-u taĭfa [1]), ţi-n' ţ-aduseşĭ,
ĭu-n' ţ-u gh'ùmurli[2]) s-tĕ-aştĕaptă?
—Gh'úmurli sunt θimn'itazl'i,
taĭfa-s prefţil', dit ubòr.

Tacĭ, Mie, tacĭ nu plînge,
cî întoarce-ţĭ (capul) citre naşa,
care vine cu cununa,
cu cununa supt poală.
—De ce venişĭ, naşe aşa,
cu cununa supt poală,
unde ţĭ-e ceata, care aduseşĭ,
unde sînt lăutariĭ să te aştepte?
—Lăutariĭ, sînt cadelniţele
ceata sînt preoţiĭ din curte.

. . . . . .

Ţi staĭ, g'one, minduît,
minduitu şi cîrtitu?
ĕa n'-ti scŏală, h'il'ŭ durutu,
şi treţĭ, şeḑi, h'il ŭ, pri careclă,
l'a ţi cundil'lu ş-călămarlu
si-n' ţă scii amineţli,
ta si ştiĭ a cuĭ s-li mparţă.

De ce stai, june, gînditor,
gînditor şi întristat?
ean mi te scoală fiŭ dorit,
şi trecĭ, şezĭ, fiule, pe scaun,

ca să-ţĭ scriĭ darurile.
ca să ştiĭ cuĭ să le împarţĭ.

Aci fie-care din femeile cărora le murise de curînd cîte unul ĭubit, trămite închinăciunĭ şi salutărĭ prin noul mort, pe care-l roagă să nu uĭte, a le împărtăşi celor din lumea cea laltă.

[1]) Aluziune la obiceĭul, care cere. ca naşa să vie cu toate rudele sale la nunta fiuluĭ.

[2]) Naşa e aşteptată cu lăutarĭ cînd intră în casa mireluĭ.

www.digibuc.ro

Mama la moartea fiuluĭ săŭ, auzind, că se trage clopotul a moarte

XLII

Nŏ-asunáţĭ cîmbănĭlĕ-aşé,
ca nu-l dau g'ónilé;
asunáţĭ-li cam-agale,
că i ḑua multu mare;
batiţĭ-li cama lişór,
că n'-u si-l' ḑìc ning-un zbor;
. . . . . .
Hîrsĕá-n' lu, ţi trandafír,
tu murminte cum s-lu nclíd!

Nu sunaţĭ clopotele,
căcĭ nu-l daŭ junele;
sunaţi-le maĭ agale,
căcĭ ziua e destul de mare;
trageţĭ-le maĭ uşor,
căcĭ mĭ-e, a-ĭ zice încă un cuvînt;
. . . . . .
Alinta mi-l, aşa trandafiru,
în mormînt cum să-l închid?

Sora plînge pe frate

XLIII

Ţen-n' ti cîrtíşı, frate şi dor,
di nu-nĭ greşti muşàt zbor;
muşàt zboru şi cu minte,
ta s-aridă a tăŭ părinte;
ună laĭ cuvendă bună,
s-arăzbùn' duıuta mumă;
Ea mutriţĭ-lu ţe-ĭ muşàt!
ca luţĕáfirlu curàt.

De ce te supăraşı, frate şi dor,
că nu-mĭ vorbeştĭ nicĭ un cuvînt [frumos;
frumos cuvînt şi cu minte,
ca să rîză al tăŭ părinte;
o cuvîntare bună,
să se înveseleasca dorita mumă;
Ean priviţi-l cît e de frumos!
curat ca un luceafar.

XLIV

Gıone, scŏalá s-ţĭ veḑĭ numta,
numta ta, haraŏa ta,
s-avḑì cîntiţile a tale,
cum iţĭ cîntă surărle,
cum ti plîngu şoţl'i a tălĭ;
scŏala, g'ione, fa-n' hătîrĕa,
ninga ŏara estă fa nĭ-u!
scŏală z-veḑĭ soĕa-ţı mărata,
cum si dĕápiră tră tine!

Voinice, scoală să-ţĭ vezĭ nunta,
nunta ta, bucuria ta,
s-auzı cîntecele tale,
cum iţĭ cînta sororile
cum te plîng tovarăşii tăĭ;
scoală, voinice, fa-mĭ pe plac,
încă data asta, fă mı-o (plăcerea)!
scoală să vezĭ bĭetele rude ale tale,
cum să vaită pentru tine!

Mama plînge pe fiul eĭ căsătorit

XLV

Ţi fiţèşĭ, fic'orlu a n'aŭ,
ţi fiţéşı, v'azăca mare? ai!
ţi fiţéşi a nvĕastel eĭ,
ţi ŏ-alasàşĭ vèduă tu ahtare ilich'ie? [ai!

Ce facuşĭ, băetul mieŭ,
ce făcuşĭ mare jale? aĭ!
ce facuşı nevestei,
pe care o lăsaşĭ vaduvă în ast-fel [de vîrstă (în tinereţe)? aĭ!

www.digibuc.ro

ţi alăsâşĭ nvĕasta cu ahîta fumeal'e ?
fumĕal'e fără tată nu ì bună,
nu pŏate să-l' vĕada n'ila.
Cîndu va s-acaţă fumeal'a di minte,
atumţĕa va s-caftă tată,
şi cum s-la ḑică laĭa dada ?

va s-l'i din'ică ínima şi hicátele ;
că va z-v'ină părinţlıi alîntór,
şi va s-caftă şi năşĭ tată.
Va s-întreabă a lor dada:
cîndu va z-v'ină baba nostru ? [1])

de ce părăsişĭ nevasta cu atiţea copiĭ ?
copiiĭ fără tată nu-s bunĭ,
nu se poate a le suferi jalea lor.
Cînd vor pricepe copiiĭ,
atuncĭ vor cere tată,
şi cum să le zică (răspunda) biata mamă ?
i se va prapadi inima şi ficaţiĭ ;
căcı vor veni părinţii celor lalţı
şi vor cere şi eĭ tată.
Vor întreba pe a lor mamă:
cînd va veni tata al nostru ?

Consolarea uneĭ mame, care a pĭerdut pe fiul eĭ

XLVI

Tĕ-asplîmsèşĭ,
cafţă tĕa s-crechı,
ti ahtare gıone ţi chıerùşĭ.
Ma cu aıavdare, că nu aĭ ţi s-faţı ;
sa z-bănĕaḑa ficıorl'i alanţă
şi cu feátele, ţi ţ-aĭ ;
că s-fuḑí ninsurát şi nisusít,
ni dus ni la nun, ni la furtát. [2])

Te istovişĭ de durere,
doreştĭ să morĭ.
Dar răbdare, căcĭ n-aĭ ce face ;
să-ţĭ traĭască ceĭ lalţĭ baeţĭ,
şi cu fetele, carĭ aĭ ;
căcĭ ţi se duse neînsurat şi nelo-godit,
ne dus fiind la nun şi fartat.

Bocet la un copil

XLVII

Ti fitèşĭ, hil'lu a n'ăŭ,
tu ahtare ilich'ie ? ai !
d-ĭu te-afla' *ch'icuta aſĕă laĭe ?* [3])

cum tĕ-aşteptá dada,
s-ag'unḑi ti nsurare !
aistu lucru nu easte bun,
cama nainte ti caplu a taŭ ;
ahtare n'ata muşată
cum va s-o daĭ a locluĭ,
a locluĭ ş-a ruḑinel'eĭ ?
Va s-ţ-aspargă truplu
ş-acló ĭu va s-te duţı,
numtă nu are,
harao nu are.

Ce facuşĭ, fiul mıeù
în ast-fel de vîrstă ? aĭ !
de unde te găsi picatura cea neagră?
(adică : de unde te găsi boala neaşteptată ?)
cum mi te aştepta mama
să ajungĭ (să creştĭ) pentru însurare !
acest lucru nu este bun,
maĭ întîĭ pentru capul tau ;
aşa tinereţe frumoase
cum le veĭ da pămîntuluĭ.
pămîntuluĭ şi ıugineĭ ?
Şi se va distruge (strica) corpul
şi acolo unde o şa te ducĭ,
nuntă nu este.

[1]) Weigand : Aromunen II, p. 204, No. 115.
[2]) Weigand : Arom. p. 206, No. 116.
[3]) *Chıcuta* este boală ; apopıexie, dambla, boală de zıne, de ĭele.

www.digibuc.ro

Va s-te stinḑi ditu g'on',
va s-te stinḑi ditu soţi.
Cum s-aravdă dada
ti ahtare g'one muşát.
Te mpărti'şĭ de tată şi dadă
şi de fraţĭ şi de surorĭ. [1])

O să te stingĭ dintre voĭnicĭ,
o să te stingĭ dintre soţĭ.
Cum să rabde mama,
(fără) de un voĭnic aşa frumos.
Te împărţişĭ de tată şi mama
şi de fraţĭ şi de sororĭ.

Fata îşĭ plînge pe mama

XLVIII

Ţi fiţèşĭ, dada mĕa ?
ţi-ĭ arăulu, ţi fiţèşĭ ? ai !
di ţ-alăsáşĭ casa,
di ţ-alăsáşĭ lúcrurile ?
ţi alăsáşĭ nicuch'irlu aţèl bunlu,

ţi alăsáşĭ fëátele nimăritate,

şi fic'orl'i ninsuráţĭ
şi fuḑişĭ ca cŏarbele ? aĭ !
cît va s-păţi'm,
cît va s-cunŏaştem,
că va v'ină altă tu loclu a tăŭ,
şi tu tŏate lúcrurile a tale,
ţi adăráşĭ şi ţi lucráşĭ ? ai !
tine ascumtă tu murmîntŭ
şi ĕa s-mărită şi el si-nsŏară ;
tine va s-crech' di sum loc,

şi noĭ va s-crepă'm piste loc,

cu ocl'i mplin' di lăcră'n'
şi cu căpitle pi ch'eptu,
că nă fuḑi vrĕarĕa şi mistiriul, ai ![2])

Ce facuşĭ, mama mea ?
ce-ĭ răul, ce facuşĭ ? aĭ !
de-ţĭ lăsaşĭ casa,
de-ţĭ lăsaşĭ lucrurile ?
îţĭ părăsişĭ gospodarul cel bun (bărbatul),
îţĭ părăsişĭ (lăsaşĭ) fetele nemaritate,
şi fecĭoriĭ (flăcăiĭ) neînsoraţĭ
şi fugişĭ ca cele nenorocite ? aĭ !
Cît vom suferi,
cîte vom cunoaşte (învăţa),
căcĭ va veni alta în locul tăŭ,
şi în toate lucrurile tale,
ce duraşĭ şi ce lucraşĭ ? aĭ !
Tu, ascunsă în mormînt
şi ea se mărită şi el se însoară ;
tu veĭ crăpa (tu te veĭ prăpădi) în pămînt,
şi noĭ vom crăpa (ne vom mîhni) pe pămînt,
cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ
şi cu capetele pe pĭept,
că ne fugi iubirea şi refugiul.

[1]) Weigand : Arom. II, p. 204—205 ; 114.
[2]) Weigand : Aromunen, II, p. 206, No. 117.

www.digibuc.ro

CÎNTECE HAIDUCESCI LA AROMÎNI

www.digibuc.ro

CÎNTECE HAIDUCEŞTI LA AROMÎNĬ

Nu uşoară este sarcina de a vorbi despre eroiĭ aromînĭ, carĭ s'aŭ ilustrat pentru păstrarea independenţeĭ lor, pentru scumpa lor libertate! Mulţĭ şi glorioşĭ au fost eĭ. Istoria popoarelor conlocuitoare cu eĭ, încă este plină de numele vestiţilor eroĭ aromînĭ. N'avem de cît să ne aruncăm o privire, de pilda, asupra istorieĭ şi literatureĭ populare greceştĭ, şi ne vom convinge, că abundă *armîniĭ* jertfiţĭ pentru *arumeïco,* din care a răsărit Grecia modernă.

Cacĭandoni, renumit în războaele în contra luĭ Ali-paşa, *Ciongă*, *Andruţŭ Veruşu*, *Odiseĭ Veruşu*, fiul luĭ Andruţŭ, *Hagi-Petre*, *Timn'u* (θîmn'u) *Blahava*, *Palasca*, *Nicu-Cĭara*, *Jorji Olimpiatul*, *Bucovala*, *Gură*, *Iscu*, *Jacă*, *Bajdechi*, *Fetu-Mare*, *Cacĭoni*, *Gĭavela*, *Dracu*, *Marcu Boctari*, *Tosca*, *Dipla*, aceştĭ doĭ din urmă din Avela, şi alţiĭ cu zecile aŭ fost armînĭ.

Mulţĭ dintre aceştia şi alţiĭ, pe carĭ nu-ĭ dăm aci, aŭ fost căpitanĭ de *căpitanate*, un fel de domniĭ, carĭ făceaŭ ca Aromînii să trăească indeĭ endenţĭ, guvernaţi de o căpitenie aleasă de eĭ şi judecaţĭ de un consiliŭ bătrînesc, ales printre ceĭ maĭ cu vaza bătrînĭ din fie-care sat, recunoscuţi ca oameni juştĭ şi nepărtinitorĭ.

Eĭ aŭ avut peste tot vre o 14 căpităname, carĭ cuprindeaŭ o parte din Macedonia: *Veria, Servia, Alasona, Grebena, Milia;* o parte din Tesalia: *Olimpul, Mavrovuni, Lakia, Agrafa, Patragic, Mălăcassi*, apoĭ din Acarnania şi Etolia: *Venetico, Lidorichi, Xeromeron* şi Epirul de jos pînă la *Ragus* şi *Gĭumerca* [1]).

Noi, deşi am culeş multe date asupra trecutuluĭ Armînilor, asupra drepturilor de carĭ s-aŭ bucurat eĭ în trecut în împărăţia otomana ne vom mărgini aicĭ să nu trecem peste planul ce ne-am impus lucrăriĭ încă de la început şi ne vom mulţumi a zice că mulţĭ din eroĭ, cu carĭ se mîndresc Grecii, în primul rînd, apoĭ Albanejii, Bulgarii şi Sîrbiĭ chiar, nu aŭ fost de cît *aromînĭ*, remiind să dovedim aceasta la locul sau.

Azĭ cîntece populare haiduceştĭ la Aromînĭ nu găsim de cît puţine. Principala cauză pare a fi schimbarea împrejurarilor de traiŭ. Azĭ şi în peninsula balcanică nu înfloreşte haiducia ca altă data. O searbădă reîmprospătare a vremurilor din trecut a prezintat o doar răscularea a mare parte din Aromînii satelor Avela, Perivole, Breaza, Samarina şi Zmixi în 1877—1882, cînd cu războiul Romîno-Ruso-Turc.

[1]) Pouqueville, *Istoria regenerarit Greciei.*

www.digibuc.ro

Multe din vechile cîntece haiduceşti ale Aromînilor s'aŭ uĭtat din cauza arătată maĭ sus şi din obiceiul, ce-l aŭ Aromînii de a nu cînta un cîntec de cît pînă cînd un noŭ eveniment, saŭ chiar, un simplu fapt, căruĭa eĭ ĭi daŭ proporţiile unuĭ eveniment, vine să-ĭ ıea locul.

Pe de alta parte luĭ nu-ĭ place să-şĭ laude şi să-şĭ slăvească faptele. Cînd un eroŭ se distinge în lupte, Aromînul îl cîntă maĭ mult satirizîndu-l, de cît proslăvindu-l. Daca eroul cade, atuncĭ numaĭ ĭĭ cîntă faptele săvîrşite, dar şi atuncĭ maĭ mult, ca sa-şĭ arăte durerea, din care cauză cîntecul eroului samănă mai mult cu un bocet. Rar vitejia vestiţilor eroı este cîntată. In schimb cele lalte popoare cu carĭ trăesc împreună ĭ-aŭ cîntat în tot felul, de parcă-ţĭ vine să zicĭ:

Aromînul a fost menit să facă fapte marĭ, ear cele lalte popoare să i le cînte.

Puţinele poeziĭ haĭduceştĭ, culese de noĭ de pe la bătrîne şi bătrînĭ, am dori să deştepte atenţia celor chemaţĭ să lumineze pe Aromînĭ în Macedonia şi să culeagă la rîndul lor tot ce ştiŭ bătrînii referitor la trecutul avut al poporuluĭ *aromîn!*

Despre obiceile haiducilor, despre expresiunile lor, limbagiul, şi altele, de carı am cules o mulţime, vom trata cu altă ocaziune.

O lucrare importantă despre Aromînĭ în privinţa trecutuluĭ lor este:

I. Caragiani, *Studiĭ istorice asupra Romînilor din Peninsula Balcanică*, Bucureştĭ.

După cît ştim, autorul se ocupă cu cercetarea Aromînilor de maĭ bine de 30 de anĭ. Noĭ nu o cunoaştem de cît după citaţiile făcute de d. I. Neniţescu în lucrarea sa: *De la Romînii din Turcia europeană Bucureştĭ*, 1895.

Lucrarea n-a apărut cu totul şi nu este decĭ pusă în vînzare.

Cîntecul de jale a comuneĭ Şipisca

I

O, voĭ ḑenurĭ, o voĭ munţĭ,
tru ţi jale h'iţĭ căḑùţĭ;
ĕa mutı́ţı nih'ám la noĭ
că multu nă-ĭ dor tră voĭ.
Şipisca în foc şi flĕacă
şi pîngîn'l'i n'il' di n'i.'i
ună maĭe cu doĭ h'il',
ah'urh'iră g'enga s- facă.
. . . . . .
O, voĭ hute şi sch'iftèrĭ
ţi zburàţı în sus pri ţer,

dàlăgàţĭ dinaparte,
treţeţı marĕa la nă parte,

Ndomor şi pi Munţĭ-Aròşĭ
şi păduri di ch'in' tufóşĭ
pri cărărle a nòrl'ilor
vidèţĭ Valea-Còrgh'ilor

O voĭ dealurĭ, o, voĭ munţĭ,
în ce jale sînteţĭ căzuţı;
ean priviţĭ niţel la noĭ,
căcĭ mult ni-ĭ dor pentru voĭ.
Şipisca în foc şi flacărĭ,
şi pîngînii mii de miĭ,
o bunică cu doĭ fiĭ,
începură *genga* s- facă.
. . . . . .
O voĭ vulturĭ şi aquile,
carĭ zburaţĭ în sus pe cer,
alergaţĭ (grăbiţĭ) dincolo (în a [parte),
treceţĭ marea la o parte,
(şi munţii) Ndomor (Tomor) şi *mun-* [*ţiĭ-roşĭ*,
şi pădurile de pini tufoşĭ,
pe cărările norilor.
videţĭ Valea-Corbilor,

www.digibuc.ro

n'arḑeţĭ nih'ám ma nainte,
vah' v- aduţiţi voĭ aminte
codrul ţilor nŏauă fraţi,
şipiscâni g'on' ningrupâţĭ.
El' aclò ca zmeĭ z-bătura,
cu pingî'n', piste di cî'n',
tră Hristolu nîşĭ căḑură,
ma cu flâmbura tru mîn'.
O, laĭ fraţĭ, o, laĭ g'uname,
las vă n'argă a vŏastră name,
s- avdă Armîn'l'i di diparte,
şi z- vă plingă după mŏarte.

mergeţi niţel maĭ nainte,
doar vă aduceţĭ voĭ aminte,
codrul celor nouă fraţi
şipiscanĭ voinicĭ neingropaţĭ.
Ei colo ca zmĭeĭ se bătură
cu păgînĭ, credinţă de cînĭ,
pentru Hristos eĭ căzură,
dar cu steagul în mînĭ.
O, fraţilor, o voĭnicilor,
las' să meargă a voastră faĭmă,
să auză Aromînii de departe,
şi să vă plîngă după moarte.

Notă.—*Şipisca*, e oraş din Gora şi Mocra, în Albania ; în secolul trecut avea peste 4 miĭ de case, plus biserici şi cătune precum şi un fel de jocuri olimpice (aşa numita g'engă) ; O oră şi jum. depărtare de Voscopole (Muscopole), între doi munţi mari, împărtită de un rîŭ, astăzĭ (pela 1855) abia numara vie o 120 de case. Cîntecul acesta a fost cîntat de fratiĭ lor Voscopolenĭ, fugiţi de groaza păgînilor (adica a populaţiuneĭ sălbatice din împrejurimĭ) si emigraţi în părţile meridionale ale Italiei cu privire spre patria lor natală.

Hristu Milea Oînrideanu.

Penins balc. 1894, No. 62, II.

Cîntecul căpitanuluĭ Salamura

II

Voĭ cumbare, armî'nili,
Cumbarə sărcăc'ane,
armînili, sărcăc'anele!
tu Maiu voĭ s-nu vă ndrıḑèţi,
armata s-nŏ-armîtusiţi voĭ,
şi la bisearcă s-nu n'irḑèţi,
c-a vŏaŭă nu vă prinde.
Fluriĭ armîne s-nu băgâţĭ,
cămara s-nu li traḑiţĭ,
că Salamura sĕ-agudí,
di cîn'l i Custac'an'i.
Trei tufech'i l'-dĕădiră,
mĕa treılĕ-araŏa, raŏa.

Una şi-l lo prisupră l'i,
ş-alantă trăşi pri capu,
ş-alantă plina di fărmàc,
şi-l lo trăşĭ tu in'ŏară.

Voĭ cumetre aromînce,
cumetre sarcăcĭane,
armîncele, sărcăceanele } se repetă la fie-care doŭ versuri.
în Maiŭ voĭ să nu vă gătiţi,
podoaba sa nu o îmbrăcaţĭ voĭ,
şi la biserică să nu mergeţi,
căcĭ vouă nu vi sta bine.
Fluriĭ armîncelor să nu băgaţi,
mîndria lor să nu simţiţi,
căcĭ Salamura se lovi (răni)
de cĭĭniı Custaceni.
Treĭ puştĭ îi dădură (îi deşcărcară),
tustrele rînd pe rînd.
Una (un glonte) îl nimeri pe deasupra,
ş-a laltă tocmaĭ pe cap,
şi cealaltă plină de otravă,
îl nimeri tocmaĭ la inimioară.

Cîntecul luĭ Fetu-mare

III

Nă ḑuă, un prînḑu mari,
z-vîtîma' un Fetu mari,
o lele! mìratul d-el,
o lele! ţi ş-erá g'one!
tută vĕara ş-n'aḑă vĕara,

Într-o zi, într-un prînz mare,
se omorî un Fătu-Mare,
vaĭ! bietul de el,
vaĭ! cît era de voinic!
Toată vara şi meaza-vara

www.digibuc.ro

si-l plîndém noĭ cu fluĕara,
o lele! mìratul de el,
o lele! ţi ş-erà g'one!
Pritu munti ş-pritu vali
si-l zgh'i ím Fetlu cu jali;
o lele etc.
Fetu-mari ţi g'unami,
tí plîndi un-armînami;
o lele et.

Fetul ş-ĕasti fără soţ,
ş-ul plangu fîrtaţl'i toţĭ
o lele etc.
Mĕa ş-ul plănd̨i ş-ună dadă,
cu caplu laĕa pri vatră.
o lele etc.

să l plîngem noĭ cu fluerul
vaĭ! bĭetul de el,
vaĭ! cît era de voinic!
Prin munte şi prin vale,
să-l plîngem pe Fatul cu jale
vaĭ! etc.
Fătu-Mare ce voĭnicime,
te plînge o armănime
vaĭ! etc.
Fătul este fără seamăn (lit. fără [tovarăş, fără potrivă).
îl plîng fărtaţiĭ toţĭ
vaĭ! etc.
Mi-l plînge şi o mamă
cu capul biata pe vatră!
vaĭ! etc.

IV (VARIANTA) [1])

Nu avd̨î'ţĭ ună hăbare,
habare di cătr-amare,
hăbare di cîtr-amare,
z-vîtămă un Fetu-Mare.
Fetu-Mare sculă munţîl',
s-aguneăscă toţă turţîl',
sculă' munţîl' cu Rumăn'l'i,
să-l' astinga toţĭ pîngăn'l'i,
Unu avd̨îtu Fetu-Mare,
tuch'i asch'erĕa al Bidíni în ch'are:
«traḍi-ţĭ turţi, jabéţĭ năpòĭ,
«s-nu vă tal'ŭ pi toţĭ ca oĭ.»
. . . . . .
Trîşĭ tu munţîl' di Agură,
ţĕ-aŭ curaţl'i di aurla?
şi di nclo di cîtr-amare,
ţe-şi v'ine ună hîbare,
nă hîbare ţe ti dŏare,
vîtămară Fetlu-Mare.

N-auziţĭ o ştire,
ştire din spre mare,
ştire din spre mare,
se omorî un Fatu-Mare.
Fatu-Mare răsculă munţiĭ,
să alunge pe toţĭ Turcii,
răsculă munţiĭ cu Romînii
să stingă pe toţĭ păginiĭ.
Un renumit Fătu-Mare,
topi oastea lui Bidin în chĭare [1])
«Retrageţi-vă, turcilor jabecĭ napoĭ,
«ca să nu vă taiŭ pe toţi ca oi,
. . . . . .
tocmai în munţiĭ de Gură,
ce aŭ corbiĭ de urlă (croncănesc)?
şi dincolo, din spre mare,
ce vine o ştire,
o ştire ce te doare?
omorîră pe Fătul-Mare.

Notă.—Despre familia luĭ Fătu Mare se spune, că a dat niştе vestiţĭ luptătorĭ pe la începutul secoluluĭ acesta, precum şi cu prilejul revoluţiuneĭ greceştĭ de la 1821. N-a fost pericol pe carĭ să nu-l dispreţuĭască eroiĭ din familia luĭ Fătu-Mare şi tradiţiunea spune, că toţĭ bărbatiĭ din această familie, după ce şi-aŭ sacrificat toată averea, toate oile, pentru triumful creştinizmuluĭ a *rumĕiculuĭ, tră criştinătate*, cum spune eĭ, aŭ pĭerit, luptînd unde focul era maĭ aprins şi unde pericolul era maĭ mare, arătînd minunĭ de vitejie.

Ca culme; o bătrînă, care a supravĭeţuit fiilor şi nepoţilor eĭ, a murit acu cîţĭ-va anĭ pe stradele Ateneĭ, muritoare de foame!

Un poet armîn, anume Costa Belimace, auzind moartea nefericiteĭ bătrîne, eată ce a cîntat pe la 1889, într-o limbă curat aromînească, despre eroiĭ armînĭ, carĭ şi-au jertfit viaţa şi averile toate pentru cauze străine intereselor armîneştĭ:

[1]) Acelea de la care am cules cîntecul acesta, numĭa pe eroŭ. unele *Fetu-Mare*, altele *Fotu-Mare* şi altele chĭar *Feti-Mare*.

[1]) *Chĭare* se numeşte partea loculuĭ, aşezată în spre apus.

www.digibuc.ro

1.

Murminte laite,
a morţîlor case,
di tuţĭ agărşite,
la duşmán armase,—
fără cruţe ş-ch'atră,
fără ţerĭ aprimte,
g'on niplîmşi n-vatră,

şi ni loaţĭ aminte;

2.

Muma voastră plînde,
plînde duă ş-noapte,
cu lăcrin di sînde,
a voastre fapte,—
fapte bărbăteşti
tra soia pîngînă,
carĭ ni li plteşte
ca luch'l'i la stînă.

3.

Nu e duşmănĕască
gură blıstimată,
carĭ s-nu pruscuch'ască
cu bala-l' turbată
pristi tot virinlu
tra s-nă ch'ară bana,
s-n-aducă dirinlu
şi s-n-astingă fana.

4.

A vostru g'unatic,
o! bărbătı cu numă,
nu fu amintatic
a voastrăl'eĭ mumă;
virsát sınde, văl'urĭ,
tră viţinl'i a noştri,
s-nă lăsáţĭ prit căl'urĭ,
pri noĭ hil'l'i a voştri.

5.

Armînĕasca numă
nu vă dede n-minte,
c-avèţĭ şi voĭ mumă,
a vostru părinte
c-aveţĭ mese ş-case,
vătri părinteşti
cu fumèl armase
ş-locurĭ armîneşti.

1.

Morminte inegrite,
ale morţilor care,
de toţi uĭtate,
la duşmanĭ rămase,—
fără cruce şi piatră,
fără lumănărĭ aprinse,
voinicĭ; neplînşĭ în vatră (adica: în cami [nul parintesc)
şi ne băgaţĭ în seamă;

2.

Mama voastră plînge,
plınge ziuă şi noapte,
cu lacrimi de sînge,
ale voastre fapte,—
fapte bărbăteştı,
pentru neamul pagınesc,
care ni le plateşte
ca lupiĭ la stînă.

3,

Nu e duşmănească
gură blăstemată
care să nu stropeasca
cu bala turbată
pretutindenĭ veninul,
ca să ne pearză viaţa.
să ne aducă (otrava) prapadul
şi să ne stîngă lumina.

4.

A voastră vitejie,
o! bărbaţĭ cu nume (renume)
nu fu cişţig
pentru a voastră muma;
vărsarăţĭ sînge, grozav, (lit. vai, rîurı),
pentru vecinĭĭ noştri,
ca să ne lăsaţĭ prin căĭ, drumurĭ,
pe noĭ fiĭĭ voştri.

5.

Romînescul nume
nu vă dădu în gînd,
c-aveţĭ şi voĭ mumă,
(c-avetĭ) al vostru parinte,
c-aveţĭ mese şi case,
vetre (căminurĭ) părinteştĭ,
cu familiĭ rămase,
şi cu locurĭ romineştĭ,

www.digibuc.ro

6.

Alumtat tră cruţé,
cristinescul semnu
şi nu v-u sĕ aduţe,
niţi măcàr di lemnu.
Că duşmanlu nu da
vîrtute şi lavdă,
Arminlui el nu va
ni numa si-l' sĕ-avdă.

6.

Luptarăţĭ pentru cruce,
creştinescul semn,
şi nu vi se aduce,
nicĭ măcar (cruce) de lemn.
Căcĭ duşmanul nu da
virtute şi laudă (slava),
Romînului el nu vrea
nicĭ numele sa-ĭ auda.

7.

Murminte lăite,
a morţilor case,
di tuţĭ agîrşite,
la duşman' armase !

7.

Morminte inegrite,
ale mortilor case,
de toţi uitate,
la duşmanĭ rămase !

Cîntecul luĭ capitan Daĭlıani

V

Laĭ Daĭl'áni, laĭ fundă mare,
di ţe nu treţĭ prim păzare,
se avdî ş-tine nă hîbare,
nă hîbare ţe ti dŏare ?
Laĕa-ţĭ dèspiră mul'are,
u bîgară pri mulare,
ş-o litără n-Viliştín,
cu fic'orlu pristi sin.
Laĭ curàţĭ ţe vî hrînĕaşte
aţèl Daĭl'áni cu leşĭ turţĕaşte,
spuniţĭ luĭ Daĭl'áni sĕ-ansară
pîn mirindi, pîn di sĕară
di la Turţi si mĕ-ascapa,
cu fic'orlu si mĕ-arapă.

. . . . . .

Laĭ Daĭl'áni, laĭ fundă mare
nu ti ncl'ină tră mul'are !
multe mul'érĭ sun şi nivĕaste,
ma Daĭl'áni unu ş-ĕaste
şi tră Greţĭ şi tră Arumî'nĭ,
si l' ascapă di pîngi'n'.

Măĭ Daĭlĭanĭ, măĭ canaf mare,
de ce nu trecĭ prin *păzare* (tîrg),
să auzĭ şi tu o ştire,
o ştire ce te doare?
Nenorocita ta disperată muĭere,
o băgară pe catîr,
şi o porniră în Velištin,
cu feciorul peste sîn.
«Voĭ corbilor ce vă nutreşte
acel Daĭlıanĭ cu leşurĭ turceştĭ,
spuneţĭ luĭ Daĭlianĭ să sară,
pînă în *merindi*, pînă de sară
de la Turcĭ să mă scape,
cu feciorul să mă răpească.

. . . . . .

Măĭ Daılianĭ, măĭ canaf mare,
nu te închină pentru muĭere,
multe muĭerĭ sînt şi niveste,
dar Daĭlĭanĭ un este,
şi pentrn Grecĭ şi pentru Romînĭ
să ne scape de păginĭ.

Notă. — Daĭl'ani, după cum mi s-a spus trăĭa inainte de revoluţiunea greaca în Tesalia. El se revoltă în contra autorităţilor turceştĭ, amenintînd pe paşa, judecatoriĭ şi pe totĭ diregătoriĭ turcĭ de a-ĭ pune în teapă pentru cea maĭ mică nedreptate făcută creştinilor ; amenintă şi pedepsea şi pe Romînĭ şi pe Grecĭ, carĭ s-ar dovedi, că ar fi plătit impozitele ilegale, puse de către autoritatea turcească şi cerea oareşi carĭ drepturĭ exclusive pentru Romînĭ. Mult timp se luptă cu oştirile turceştı, ducînd cu sine un numĕr mare de voinicĭ, şi atăta pierdere aducea Turcilor, în cît *leşile*, ce făcea pe cîmpiile de bătae deveniseră fabuloase. Poporul zicea, ca *Daĭl'anĭ* era atît de bun, în cît îngrija şi de hrana corbilor. Dar în fine Turciĭ, neputînd să-l facă

www.digibuc.ro

prin forţă armată, ca să se supuie şi să depuie armele, (ceea ce Aromînii exprima prin *a se incl'ina*), reuşiră a-ĭ luà pe nevasta sa cu un copil ce avea în vrsta de doĭ anĭ, şi o porniră în Veleştin, oraş cu fortăreată în Tesalia, unde Turcii e au închişĭ, crezînd cu aceasta, că l ar face sa se supuie. Dar nu se supuse şi nevasta sa şi copilul fură tăetĭ împreună cu alte rudenii de ale luĭ Dail ani.

Cea maĭ mare parte din cîntecile populare ale *Aromînilor* sînt eroice; în elc se cîntă într'un stil melancolic moartea şefilor căzuti in lupte în contra Turcilor. Po porul *Aromîn* preţuieste, mai presus de toate virtuţile, virtutea militară, barbatia în lupte pentru că prin această virtute numaĭ, crede, că poate scăpa de supt jug, pentrn care făcù atîtea sacrificiĭ.

I. Caragiani.

Moartea căpitanuluĭ

VI

Crima di g'onle lînḑit,
crima di 'tinirĕaţă-l'
şi di a luĭ muşiteaţă.
Nŏ-are mamă ta să-l plîngă,
şi ti el mănli să-şĭ frîngă;
nŏ-are tată ta să-l caftă,
singur laılu cum ş-aravdă!
nŏ-are frate, nŏ-are sor,
să-l mutreascĕ mĕa cu dor;
l plănḑi nŏaptĕa, l-plănḑi ḑua,
l-plănḑi şi ună muşată,
l-planḑi şi mĕa lu zburaşte:
— «Scŏală, g'one, scŏală vrute,
scŏlă s-manţi, scŏală ta z-bĕaĭ,
scŏală vimt curát să-ţĭ l'aĭ.»

— «Eŭ laĭlu-n' vă ḑîc, nu pot,
şi tine-n' ḑiţĭ, s-mi scolu;
ag'ută-n', vrută, să-n' mi scol,
şi dă-n'i timpărălu,
si bat un cîntic mult jil'ós,
s-l'-u ḑic nică nă ŏară.

Păcat de voinicul bolnav,
păcat de tinereţea luĭ
şi de frumuseţea luĭ.
N-are mamă, ca să-l plîngă,
şi pentru dînsul mînele să-şi frînga;
n-are tată ca să-l ceară,
singur bietul cum rabda!
n-are frate, n are sor,
să-l îngrijească cu dor;
îl plînge noaptea, îl plînge ziua,
îl plînge şi o frúmoasa,
îl plînge şi-ĭ vorbeşte:
— «Scoală, voinice, scoală ĭubite,
scoala sa manîncĭ, scoală sa beĭ,
scoală aer curat să ĭeĭ.»
— «Nenorocitul de mine vă zic:
[nu pot,
şi tu îmĭ zicĭ, să mă scol,
ajută-mĭ ıubită sa mă scol,
şi da-mi *tamparaua*,
sa cînt un cîntec prea jalnic,
să-ı o zic încă o dată.

Cîntecul luĭ Cacĭandonĭ

VII

Un Cac'andònĭ şi G'org'a doĭ,
doĭl'i cîpitan'i noĭ;
doıl'i-l' citără şi-l' ligară
şi Ianina l'-aminară;
mĕa tu brănḑi il' bîgaıă,
di j-vizură nă lihtară
nă lihtară, nă trumară
os de os mea-l' din'icară
laĭl'i g'on' ţi şă păţară!

Un Cacĭandoni şi Gĭorgĕa doĭ,
amîndoĭ căpitanĭ noĭ;
pe amîndoı îĭ prinsera şi-ĭ legară
şi la Ianina îı transportară;
în fiere îı băgară,
de vazură o grozavenie,
o grozăvenie o înspăimîntare,
os de os îı dumicară.
bieţiĭ voinicĭ ce suferiră!

www.digibuc.ro

Prinderea luĭ Cacĭandonĭ

VIII

N'-u scati, G'org'a, sĕati n'-u,
crep tră na ch'icâ dĕ-apă,
ĕa du-ti, G'org'ə, ş-adu-n'ì,
din sus l-Apa-ţĕa-raţĕa.
Şi n-trĕ-apă G'org'a cum duţĕá,
cîntînda şi vîzinda,
da di tibùrili turţèştĭ
di cin'l'i dĕ-Arbinéşĭ.
Plîngînda s-tŏarnă G'órg'ulu,
plîngînda şi zgh'ilinda,
si tŏarnă Andoni ş-lu ntribă',
si tŏarnă di lu ntrĕabă:
«Ţe aĭ, G'org'u-n', di-n' ti cîrtèştĭ,
«ţe aĭ, frate di-n' plîndi?
—Andone, cara mi ntribàşĭ,
ascultă si ţ-aspunu;
acló ĭu ntrĕ-apă mi duţĕám,
cîntînda şi vîzinda,
ded di tibùrile turţèştĭ
di cin'l'i dĕ-Arbineşi.
El zborlu laĭlu nu-l biţi
s-aplucusiră turţil',
şi di pri supră j-di pri gh'os,
tu mesi di-l' băgară.
. . . . . .
«Ah! fuḍĭ, G'org'a, ascapă-n'-ti,
»fuḍi, scumpe G'org'ŭ, ascapă.
—«Ţe ḍiţi, ţe ḍiţi laĭ fratĕ-Andònĭ,
«avḍîte Cac'andone,
«nacă h'iŭ nŏatin zîbicòs,
«i nacă h iŭ îmbogru?
«nu-n' h'iĭ tine Andònĭ avḍît,
«avḍî't pînă şi m Pole?
. . . . . .
De-anumirĕa şi-l astrăḍĕá,
şi alumtînda fuḍi:
«nîpòĭ, nîpòi cin' arbinèşĭ,
«nîpòĭ til'áţĭ di turţi,
«Ardoni pînă ş-ĕasti v'iŭ,
«dî vîră nu sĕ-aspari,
şi si bîtú G'org'a, z-bitú,
pînă biţi bîrutĕa,
pînă l'-si frîmsi apala luĭ,
pîn vîtîmă' treĭ suţi,

Mĭ-e sete, George, sete mĭ-e,
pleznesc pentru o picatură de apă,
ean du-te, George, şi adă-mì-o,
de sus, de la Apa cea rece.
Şi la apă George pe cînd se ducea
cîntînd şi vuind,
întîmpină batalioane turceştĭ,
cîniĭ albanejı.
Plîngînd se întoarce George
plîngînd şi strigînd,
se întoarce Andoni şi-l întrebă.
se întoarce şi-l întreaba,
—Ce aĭ, George al mieŭ, de mi te întristezĭ.
ce ţĭ-e, frate, că plîngi?
—Antone, dacă mă întrebi,
ascultă, ca să-ţĭ spuiŭ;
pe cînd la apă mă duceam,
cîntînd şi chiuind,
întîmpin batalioane turceştĭ,
pe albanejiĭ cei cîniĭ.»
El bietul nu sfîrşi cuvîntul,
şi năvaliră turciĭ.
şi de sus şi de jos
în mijloc îi împresurară.
. . . . . .
«Ah! fugĭ, George, scapă,
fugi, scumpe George, scapă.
—«Ce zicĭ, ce zicĭ, tu frate Anton,
«renumite Cacĭandoni,
«nu cum-va sînt noaten bolnavicios,
«saŭ nu cum-va sînt batrîn gîrbovit?
«nu eştĭ tu Anton cel renumit,
renumit şi pînă la Stambul?
. . . . . .
Pe umăr el îl azvîrlea,
şi luptînd fuge:
«îndărăt, îndarăt cîinilor albanejı,
«îndărat tăĭaţilor (împrejur) turcĭ.
«Anton pînă cînd este viŭ,
«de nimenĭ nu se teme.»
Şi se luptă George, se lupta,
pînă cînd isprăvi earba de puşcă,
pînă cînd i se rupse sabia luĭ,
pînă cînd omorî vr-o treĭ sute.

www.digibuc.ro

IX (VARIANTA)

Tu Maiŭ dişcl'idu fáḑil'i,
tu Maiŭ Armîn'l'i esu,
laĭ Cac'andónĭ nu ti viḑúşĭ
aesta veară s-eşi,
s-ti baţi cu cîn' dirvínăgáţĭ,
s-ti baţĭ şi cŏ-Arbineşi.
— Ţe s-fac ĭo a malţeáḑil'eĭ,
ţe s-fac ali lingŏari,
di nu-n' am mîn' pala sĕ-acáţ,
nŏ-am c'ŏari s-u fac *fora*.

În Maiŭ înfloresc fagiĭ,
în Maiu Romînĭ se suie (la munte),
măĭ Cacĭandonĭ nu te vazuşĭ
în vara asta să eşĭ (la munte),
ca să te lupţĭ cu cînii *dervenagale*,
ca să te lupţĭ cu Albanejii.
— Ce să-ĭ fac eŭ vărsatuluĭ,
ce să-ĭ fac bolii,
căcĭ n-am mîni sabia să apuc
n-am picioare sa fac *fora*.

Observare.—Cînd haĭduciĭ se văd împresuraţĭ de armată, sau cînd vor să dea dovadă de curaj, de nepăsare în faţa morţii, zmulg iataganul din teacă, îşĭ leapădă cacĭula, şi învîrtind mereŭ iataganul în vînt, ca sa-ĭ dea vînt—*si l'-da vimtu*, dau năvala în duşman şi-şĭ fac loc de scăpare atît lor cît şi celor lalţi tovarăşi aĭ lor. Acest act de eroizm se numeşte: *fora*, adică pe faţă, cu iataganul, ear nu cu puşca. Expresiunile obicinuite sînt: *u fĕaţi fora*, a dat năvală cu iataganul; *u g'ŏacă apala* saŭ *v'utăganĕa*, da vînt învîrtind sabia sau iataganul; *u zmulse* (supt-înţeles: *apala*, *v'utaganĕa*) a zmuls-o, a dat năvala printre duşmanĭ.

* * *

Cacĭandoni făcea parte din tribul aromînesc al Farşiroţilor, trib înzestrat cu calităţĭ de vitejie superioare; el e tribul cel maĭ războinic şi cel maĭ oţelit din Peninsula balcanică. Este îndrăznet, inimos, bun cu ceĭ buni, drept, supus şefilor săĭ şi răzbunător în contra nedreptăţilor ce i s-ar face.

* * *

Fauriel, in Chants populaires de la Grèce, p. 160 sqq, zice despre fraţiĭ Cacĭandonĭ, cele ce urmează, ca precuvîntare, la doua cîntece populare greceştĭ, publicate de el:

«Ceĭ treĭ principalĭ actorĭ aĭ evenimentuluĭ despre care se vorbeşte în cîntecele de maĭ jos, sînt citeşi treĭ celebri în istoria recenta a Epiruluĭ şi Acarnanieĭ. Unul este însuşi Veli-Ghega, numit deja într-o altă piesă, şi despre care voiŭ zice încă cîte-va cuvinte cu prilejul cîntecelor de maĭ jos. El era albanez, după cum îl arata şi porecla de *ghegă*, prin care se arată tribul din care facea parte. Ali-Paşa, în serviciul căruĭa intrase de timpuriŭ, apreciind voinicia lui, îl numi Dirvenaga, adică comandant militar al soldaţilor pentru a păzi trecatorile drumurilor. Devenind în slujba aceasta neapăratul duşman al haĭducilor, el a desfaşurat în contra lor calităţĭ, cu carĭ ar fi strălucit în mijlocul lor, un curaj îndrăznet, o vigoare trupească încercata în osteneala şi multă prezenţa de spirit în împrejurarĭ grele. Succesiv, în încăerările avute cu cea maĭ mare parte din capii bandelor din Epir, Tesalia şi Acarnania, el a stîrpit mulţĭ, a silit un mare număr la supunere, şi a făcut să fie temut de toţi pînă în ziua în care a fost tramis contra luĭ Cacĭandoni.

Cacĭandoni, saŭ Kitzandoni, era din munţii Agrfa (nescrişi) şi cel maĭ mare din cinci fraţĭ, dintre carĭ numaĭ doi îmi sînt cunoscuţi;

www.digibuc.ro

unul anume Lepenioti, numit așa după satul Lepeni, unde a fost născut, și cel lalt George [1]), cel mai tînăr dintre cei cinci frați.

Se afla în Grecia, dar mai ales în Tesalia și Acarnania, păstori nomadi, cari, vara, conduc turmele lor pe înălțimele Pindului și ale diferitelor sale ramificațiuni, pînă în munții Macedoniei, ear earna, le coboară pe marginele cămpiilor și în vecinătatea mării. Acești pastori, formează o națiune aparte în mijlocul Grecilor; obiceiurile lor au ceva interesant și pitoresc; simplicității pästorale, ei adaugă curajul războinic; nu invidiază nimic celor, cari traesc în șes; nu se tem de haiducî, cu cari trăesc frățește în munți, aproape tot așa de independenți ca și dînșii și cu mai puține riscuri.

Dar Ali-Pașa, al cărui dispotizm avid străbătea pretutindeni și ajungea totul, veni să turbure viața retrasă acestor sărmani nomadi, întocmai cum facu și cu poporul așezat, prin orașe și pe la țară.

Prin confiscare a cîștigat turme nenumărate, cari de atunci au mîncat earba celor lalte turme: el avea pastorii săi, cari se credau în dreptul de a se purta rău cu ceî lalți păstori. In sfîrșit a pus pe capitalul și productul vitelor impozite extraordinare, cari au ruinat familiile cele mai fericite de pînă atunci.

Caciandoni și frații săi faceau parte din aceste familii de păstori nomazi, și uneia dintre cele, cari avură să sufere mai multe turmentari din partea lui Ali. Firea nu-l facuse să suferă cu răbdare nedreptatea și insultele: el vorbea adesea-ori să'și răzbune, să se facă haïduc și să rascumpere la rîndul său pe storcătorii lui Ali-Pașa. Era însă mic la trup și cam uscățiv, avea o voce puțină, blîndă și pițigăiată, în cît amenințările sale de a se face cleft, provocau la el rîsul, de aceea era puțin băgat în seamă. Cu toate acestea, împins pînă la extremitate prin insulte, el se ține de cuvînt: vinde ce-i mai rămăsese din turme, arde colibele și corturile, îmbracă costumul și armătura haïducească și caută voïnicî. Frații săi au fost ceî d'întîi cari l-au urmat; alții n-au întîrziat a se prezinta și în scurt timp a strîns mai mulți de cît dorise.

Caciandoni, afară de un exterior impozant,—avea tot ce-i trebuia pentru a ajunge un haiduc înspăimîntator. Era viteaz pînă la nesocotință, cu o flexibilitate și ușorință de corp minunată, avea spiritul fecund în vicleni, cunoștea de minune tot labirintul munților săi și însetoșa după răzbunare în contra acelor cari îi facuseră vr-un rău. Se stabili în partea tesaliană a munților Agrafa și se plimba cu voïnicii în aceleași locuri pe unde își conducea altă dată turmele. De pe aceste înălțimi se puse a face năvaliri în pămînturile turcilor, jefuindu-le și pustiindu-le fără mila, necruțînd de loc nici pe ale Grecilor. «Ce fut de ces hauteurs qu'il (Caciandoni) se mit à faire des descentes sur les terres des Turcs, les pillant, les ravageant sans merci, et ne ménageant guère celles des Grecs.» Din care cauză el era urît și de Greci și de Turci și nu-l putem pune printre căpitanii haiducilor, ale căror meravuri au fost inobilite și temperate prin motive patriotice și sentimente naționale.

Ali-Pașa, caruia îi cauză în scurt timp, pagube imense, trămise în contra lui, în deosibite rînduri corpuri numeroase de armată, cari nu reușiră să-i facă nimic. Indrăznețul Caciandoni le respinse, cînd opunîndu-le o vie rezistență, cînd scăpîndu-le printr-o întîmplare miraculoasa, saŭ prin stratageme, de cari se miraŭ atit dușmanii cît și voinicii săi. Am auzit, povestindu-se o ast-fel de stratagema, care de

[1]) Supranumit și *Hășiatul*.

www.digibuc.ro

sigur nu este cea mai renumită, cu toate astea aşa de stranie în cît merită să fie menţionată. Caciandoni ocupa o dată, nu ştiu în ce munte o poziţiune aspră, unde nu putea să mearga cineva decît prin două trecători strîmte, depărtate una de alta aproape cu o jumatate de milă. El a fost trădat de sigur; Albanejii aleigara, împărţiţi în două trupe tari şi ocupară cele doua eşiri, prin cari Caciandoni ar fi putut sa se retragă. Voinicii lui crezură, că sînt pierduţi, cacî nu era chip de a străbate prin locurile ocupate; nu le rămînea alta cale deschisă decît povîrnişul unei stînci înaltă, goală, alunecătoare şi aproape ascuţită. Nimănui nu-i putea da prin gînd, să scape pe acolo; Caciandoni însă le ordonă să vaza cum are să faca el şi să-l imiteze. Taie cu sabia o ramură tare de pin, o curăţa la capătul de care se ţinea de arbore, fără să atingă spaţioasa tufă a ramurilor, şi descinde caşi călare (à califourchon) cu această ramură pe povîrnişul stînceî, deasupra căreia alunecă fara multă osteneală şi fără mare pericol, reţinut oareşi cum prin frecarea ramurilor de coasta stînceî, pe care o mătura, şi pe care apăsa cu toată greutatea corpului sau. Haiducii imiteaza pilda dată cu acelaş succes, ear armata albaneză nu afla de scăparea lor decît din noile alarme ale ţăreî.

Dintre toate faptele renumite ale luî Caciandoni, moartea luî Veli-Ghega fu una dintre cele care facură mai mare zgomot şi în care el evu cel mai mare noroc. Inspăimîntătorul Dirvenaga îl cauta în Acarnania, în capul unuî numeros corp de armată şi se ostenea în zadar urmărindu-l; nu putea să-l ajungă. Iritat de a fi ast-fel zadărnicit în căutarea sa, Veli-Ghegă devasta, schinjuia, răscumpăra satele Acarnanieî supt pretext de a fi în complicitate saŭ în înţalegere cu Caciandoni. Acesta a fost pus în cunoştinţă cu totul, şi fie pornit de o mişcare generoasă în favoarea celor apăsaţî, fie pentru plăcerea de a învinge pe un om, care nu se aştepta la aceasta, scrise şi tramise luî Dirvenaga o scrisoare cam cu acest conţinut: «Veli-Ghega! mi se spune, că mă cauţi şi te plîngî, că nu mă poţî găsi. Daca doreşti această în adevăr, vino la Criavrisi — Apa-raţe—, unde ma aflu şi te aştept.»

Veli-Ghigă se afla la un preot în momentul cînd a priimit scrisoarea de înfruntare şi desfidere. Atins viŭ, ordonă Albanejilor împrăştiaţî să se adune în grabă şi fără să aştepte ca toţî sa fie gata şi sa-l urmeze, apucă nainte cu cîţiva din voinicii sai, şi zboară cu toată uşurinţa picioarelor spre locul, unde Caciandoni î-a dat întîlnirea.

Caciandoni pîndea la drum cu voinicii săi. După injurii de o parte şi alta (căcî haiducii şi Albanejii în aceasta privinţă, cum şi în alte multe, asemenea eroilor din Hom r, nu se încaeră la lupta, decît după ce se ataca întîi prin cuvinte), lupta începe şi Veli-Ghega cade lovit de două saŭ treî gloanţe. Intîmplarea această atinse teroarea ce aveaŭ oamenii de Caciandoni, şi furia luî Ali-Paşa în contra luî atinse culmea. Noî armate şi noî dervenagale porniră sa-l nimicească; a fost expus la noî pericole, la noî supărări; a rămas totuşi nebiruit saŭ cel puţin în neputinţă de a fi prins şi niciodată n-a visat să trateze cu Ali-Paşa.

Insulele ionice şi în special Santa-Maura eraŭ la trebuinţă refugiul luî Caciandoni; aci venea să se vindece, cînd era rănit saŭ cînd dorea să fie în deplină siguranţă, în intervalurile inactivităţii silite. Fie-care din aceste aparîţiunî atrăgea mulţimea, care venea de bunăvoie să admire pe teribilul haiduc, pe care-l cunoştea numai după renumele săŭ.

Dintre toate aceste aparîţiunî ale luî Caciandoni la Santa-Maura,

www.digibuc.ro

cea mai strălucită a fost cea din 1805. Se urzea atunci în această insulă, caşi în insula Corfu, o conspiraţiune mare în contra Porţei şi contra lui Ali Paşa. Era vorba de a pune la cale, în Grecia, o agitaţiune în favoarea independenţei şi libertăţii. Ruşii, cari stăpîneaŭ atunci insulele ionice, dacă nu inspiraseră acest proiect, îl sprijineaŭ cu zel, ear Grecul care conducea pe toţi fii, era un om foarte inteligent; cunoscînd bine moralul şi materialul Greciei. Scapat ca prin minune din mînele lui Ali-Paşa, se aruncase în insula Santa-Maura, pentru a se deda cu totul preparaţiunilor patriotice şi pentru a face un pas deceziv în îndeplinirea acestuĭ scop, porunci să vie în 1805 căpitanii de haĭduci,—pe corporaţiunea cărora conta,—spre a le da instrucţiuţiunile,—fie generale, fie particulare,—impuse de împrejurări.

«On eut alors à Sainte-Maure un spectacle curieux ; celui de tous les chefs de bande de l'Acarnanie, de l'Étolie, de l'Epir, et de la Théssalie occidentale, accourus à la voix d'un homme qui n'était pas des leurs, pour faire tout ce que cet homme avait à leur commander dans l'intéret et pour la gloire de la Grèce. Pour Katzandonis, ce fut un vrai triomphe de paraître au milieu de cette foule de braves, proclamé d'une voix unanime le plus brave de tous, et entre tous facile à distinguer, et par la fierté de son aire, qui contrastait, en quelque sorte, avec la petitesse de sa taille, et par l'or qui, étincelant de toutes parts sur sa personne, y relevait encore le costume pittoresque de Klephte.

Ali-Paşa, care bănuia. saŭ chiar ştia ce se urzeşte la Santa-Maura şi la Corfu, pusese vr-o 5—6 miĭ de oameni la Preveza, ca să observe şi să fie gata de a înăbuşi izbucnirea a orĭ-ce răscoală. Caciandoni se propuse, pe onoare şi pe capul său, să prinză viĭ saŭ morţi, pe ceĭ cinci saŭ şase miĭ de albaneji, numaĭ cu voinicii saĭ. Capul întreprinderii n-a fost în stare să traga folos din aceasta, ci s'a mulţumit sa îndemne pe Caciandoni să-şi păstreze acest act de vitejie pentru un moment maĭ opurtun, şi aşteptînd, l-a rugat, sa se poarte cu Greciĭ în mod mai frăţesc de cît cum facuse pînă atunci : «à traiter les Grecs d'une manière plus fraternelle, qu'il ne l'avait fait jusque là.»

Nu ştiŭ dacă imediat în urma acesteĭ adunări a căpitanilor de haĭduci, saŭ ceva mai tărziŭ, dar tot la Santa-Maura, şi cam pe atunci, Caciandoni a fost atins de vărsat. Pentru un om ca dînsul, care nu respirase niciodata de cît aerul plin de viaţă al munţilor, care nu intrase niciodată supt acoperişurĭ şi între ziduri, de cît doar întîmplător şi pentru scurt timp, cel mai mare răŭ era sa stea închis într'o odae. Indata ce se simţi niţel mai bine, părasi Santa-Maura şi se reîntoarse în graba, pe continent, la scumpii săi munţi.

Pare însă, că s-a vindecat numaĭ pe jumătate. Aşa, apărînd la 1807 într-o monastire. situată pe Pind sau în partea orientala a munţilor Agrafa, pentru a ridica ceva contribuţiunĭ, căzu greŭ bolnav şi fu silit să se oprească maĭ multe zile.

Boala prelungindu-se şi monastirea inspirîndu-ĭ neîncredere, se retrase într o peşteră, în munţi, care-ĭ era cunoscută. Cu dînsul rămase fratele săŭ George, ca să-l păzească şi îngrijasca, ear o femee bătrînă de la ţara se însarcină să-ĭ aducă în fie-care zi cele nesesariĭ. Nu se ştie de cine, de batrîna sa de călugari, de una saŭ de alţiĭ, el fu trădat şi denunţat lui Ali Paşa.

Închipuiţi-va bucuria acestuĭa! imediat tramite şase-zeci de Albaneji de elita, cu ordinul de a-ĭ aduce viŭ pe Caciandoni şi pe fratele luĭ. Ceĭ şase-zeci de Albanejĭ pornesc, grabesc, urcă munţii şi vin de se aşază la intrarea peşterei arătate. George se găsea acolo în mo-

www.digibuc.ro

mentul acesta, şi voind sa easă, se întâlneşte faţă în faţă cu soldaţii lui Ali. Reintră îndata, înştiinţeaza pe fratele său de ceea ce se petrece, îl ĭea în spate, apuca iataganul cu dinţii, puşca în mîna şi în această stare reciştiga deschizatura peşterei. Intinde dintr-o împuşcătură pe primul albanez, care se prezinta ca să-ĭ împedice trecerea, ĭese în loc deschis, şi fuge atît de uşor cît poate spre o padure puţin depărtata. Albanejii îl urmăresc; el depune pe fratele sau la pamînt, se reîntoarce earaşĭ şi cu o lovitura de iatagan raneşte de moarte pe un al doilea Albanez. Din noŭ ĭea pe fratele său în spate şi se pune pe fugă în spre padure. Şi aşa, fugind şi oprindu se rînd pe rînd pentru a depărta pe Albaneji, omorî deja saŭ răni trei sau patru, pe cînd ceĭ l-alţĭ, ruşinoşĭ şi furioşi de a fi înfruntaţi pînă într-aşa grad de un singur om, se raped vre-o zece dintr o dată şi pun în sfîrşit mîna pe ceĭ doĭ nenorociţĭ fraţi.

Aŭ fost duşĭ la lanina, unde aŭ fost condamnaţĭ să-şi vază membrele inferioare strivite cu ciocanul! Cel însărcinat cu executarea acesteĭ sentinţe a fost un nepot al luĭ Veli-Ghega, omorît de Cacĭandoni. Sentinţa a fost executată în piaţă, în faţa populaţiuneĭ turceşti, care se silea să adauge ceva la schingiuirile celor două victime. Cacĭandoni, al căruĭ suflet, enervat, fara îndoiala de boala, ne maĭ avînd tăria de a se încăspri în contra durerilor fizice, scoase nişte ţipete ascuţite, maĭ cu seamă cînd ciocanul îi sfarămă oasele genuchiuluĭ. George se ĭută la dînsul pe jumătate mirat, pe jumătate mîniat de slăbiciunea lui şi-i zice: «Ei, ce! o, Cacĭadoni, tu ţipĭ ca o femee?». Şi el (George) suferi, fară să verse o lacrimă, fară să scoată un gemăt, atîtea loviturĭ de ciocan, cîte aŭ trebuit să-i strivească toate oasele de la şold pînă la policar!

In ce priveşte pe Lepiniatul, după sfîrşitul tragic al celor doĭ fraţĭ aĭ săĭ, mai rămase cît-va timp haĭduc de munte. Constrîns în urmă ca să se supuie, se supuse supt condiţiunea, ca să nu fie ţinut sa apara în faţa luĭ Ali-Paşa. Maĭ fericit decît fraţiĭ săĭ, sarmanul de Lipiniatul, îşĭ asigură cel puţin prin acest tractat o moarte grabnica şi neprevăzută. Pe cînd se ducea, însoţit de adjutantul său, nu ştiŭ unde, ca să petreacă de Paşti, pe drum a fost atăcat de asasinii luĭ Ali-Paşa şi a rămas mort pe loc. Adjutantul său scapa şi azi lupta pentru Grecia; el este viteazul Cionga.

Cele două cîntece carĭ urmeaza se ocupă de acelaş subiect, de expediţiunea şi moartea luĭ Veli-Ghega. Intr'unul caşi într'altul împrejurările faptuluĭ sînt aceleaşĭ şi dispuse în aceeaşĭ ordine; de altmintrelea, al doilea este cel maĭ frumos din cele doua, în toate privinţele; amănuntele istorice într-însul sînt mai precise şi maĭ clare, accesoriile poetice maĭ dezvoltate, şi viersurile frumoase maĭ numeroase; el e compus în Acarnania, cel-lalt pare a fi facut în Epir».

Iată acum şi modul cum descrie d. Ioan D. Caragiani omerica întîlnire de la Criavrisi, adecă: fîntina rece, între uriaşul Veli-Ghega şi uscativul Cacĭandoni:

«Cîntecele populare greceşti... spun, că lupta a avut loc cu puştele, şi că între ceĭ ucişĭ a fost şi Veli-Ghega, împuşcat de însuşi Cacĭandoni. Cîntecele farşeroteşti însă, ce posedăm noi şi informaţiunile noastre de la batrînii din familia Cacĭandoni, spun, ca lucrurile se petrecuă cu totul altfel, adecă: Cacĭandoni cu trupa sa era aşezat în nişte tufişurĭ de lîngă Criavrisi, cînd avant-posturile îi anunţara, ca Veli-Ghega, cu oştirea sa se apropie, venind, nu pe drumul mare, ci pe cărarĭ laturalnice din partea opusa a drumuluĭ. La apropierea ambelor oştirĭ, începură înjuraturile pe de o parte şi alta, în limba al-

www.digibuc.ro

baneză, căcĭ toţĭ Fărşeroţii ştiŭ albanezeşte, şi Veli-Ghega cu trupa sa, eraŭ Albaneji. Injuraturile şi ocările, după cum spune şi Fauriel, se faceaŭ caşi între eroiĭ din Omer înainte de a se încae a. După înjurăturĭ veniră la înţalegere cu *parola de onoare* (albanezeşte: Bessa-ie-bessa) a eşi cîte 20 din fie-care parte a oştirilor inamice, Cacĭandoni în fruntea Farşeroţilor şi Veli-Ghega în fruntea Albanejilor, şi a nu se da nicĭ un foc, ci numaĭ cu sabiile şi cu ĭataganele să se lupte între eĭ. La semnalul dat înaintează din tufişurĭ, spre drumul mare, pe de o parte şi alta patruzecĭ şi doĭ de voinicĭ, *uriaşul* Veli-Ghega, în fruntea Albanejilor şi *micul şi uscăcĭosul* Cacĭandoni în fruntea Farşeroţilor. Cacĭandoni roagă pe camarazii săĭ sa-ĭ lase luĭ pe Veli-Ghega şi eĭ să se încaere cu ceĭ lalţĭ; tot acelaşĭ lucru recomanda şi Veli-Ghega tovarăşilor săĭ, să nu atingă nimene pe Cacĭandoni, căcĭ şi-l rezervă pentru *îngustarea sa,* cum zice cîntecul farşerotesc; Incăerarea a fost tot ce poate fi maĭ sălbatec şi de o parte şi de alta, şi rezultatul a fost rănirĭ din partea Farşeroţilor şi cîte-va cadavre din partea Albanejilor, între carĭ şi uriaşul Veli-Ghega, trîntit jos la pamînt de Cacĭandoni. Măcelul nu ţinu mult, cacĭ un soldat albanez din tufiş, văzînd pe Veli Ghega căzînd de pamînt, trase cu puşca asupra luĭ Cacĭandoni, pe care îl răni uşor, şi lupta încetă şi se retraseră earăşĭ în tufişurĭ ambele părţĭ. De acolo îndrăzneţul *Cionga,* nepotul luĭ Cacĭandoni, în grindina gloanţelor, se repezi şi tăĭe capul luĭ Veli-Ghega, şi intrînd cu el în tufiş se făcu nevăzut, împreună cu Cacĭandoni şi trupa sa. Asf-fel s-aŭ petrecut lucrurile [1]).»

Cel care zace în închisoare

X

Nŏaŭă an' eŭ fec'u în hapsi,
ş-alţĭ treĭ fec'ŭ tu branga,
vîrnă nu vin'i s-mi vĕadă
ni di fraţĭ j di cusurín'
niţi di laĭl'i-n' viţín';
maşĭ duruta, vruta mĕa,
cărţĭ ascumtu-n' pitriţĕá
şi ascumta-n' dimîndá:
«Vrute di tru ponda hapsi,
«si-ţĭ laŭ peática pitrĕaţi,
«că n'i ţ-ŏ-aĭ multu zmîrv'ită;
«ca merlu aróşu mvîpsită.
«Io cu lăcrin' va-n' ţ-u laŭ,
«şi năpóĭ ĕar va-n' ţ-u daŭ.

Nouă anĭ făcuĭ în închisoare,
şi alţĭ atîţĭa facuĭ în fĭare,
nimenĭ nu veni să mă vază,
nicĭ dintre fraţĭ, nicĭ dintre verĭ,
nicĭ dintre bieţiĭ vecinĭ;
numaĭ dorita iubită a mea,
scrisorĭ pe ascuns îmĭ tramitea
şi pe ascuns (în secret) îmĭ spunea:
«Iubite, din pustia închisoare
«să-ţĭ spăl batista trămite,
«căcĭ ţĭ-e tare înegrită;
«ca măru roşu boită (vopsită).
«Eu cu lacremĭ ţĭ-oiŭ spala-o,
«şi earăşĭ ţĭ-oiŭ da-o!

Vlaho-Clisura.

Blăstem luneĭ Martie

XI

Marţu tine, anaθimate,
cu ch'irolu greŭ ţe faţi,
di nă ch'irùşĭ oĭli tŏati,

Marţule, blăstemat (fii),
cu vremea rea (lit. grea) ce facĭ,
de nă pierduşĭ (prăpădişĭ) oile toate,

[1]) I. Caragiani: *Studiĭ istorice asupra Rom. din Penins. Balc.* p. 112—113 (după: I. Neniţascu: op. cit. p. 542).

www.digibuc.ro

oìli tŏati cu tut căpri,
şi di n-aguníşĭ fic'orl'i,

di si dùsiră cu furi'i.
«Voĭ lai fic'órĭ, fic'órĭ armî n',
«fic'órĭ di nicuch'iri,
fic'óri tră furĭ voi nu fiţéţi,
furil'a nu vă prindi;
«turnàţi-v' a casă, voi armî'n',
«a casa la părinţî.
— Mumî'n', a casă nu v'inim.
ma va nă ţem cu furl'i;
tra s-nă bătèm cu tùrţil'i,
cu turţil', cu pîngîn'l'i.
Casa nŏastră-ĭ mùntili,
aţèl munti de-Agura.

oile toate cu tot caprele,
şi ne alungaşi feciorii (flacaii),
de se dusera cu hoţii (de deveniră
[hoţi de munte, haĭduci),
«Voĭ fecĭorilor, fecĭorilor aromînĭ,
«feciorĭ de gospodari,
feciori, pentru furi voi nu faceţi,
«furia (haiducia) voua nù stă bine;
înapoiaţi-va a casă, voi Aromîni,
«a casa la parinţi
— Mamelor, a casă nu maĭ venim,
ci o să ne ducem cu furii,
ca sa ne luptam cu turciĭ,
cu turciĭ cu pîngînii.
Casa noastra e muntele,
acel munte de *Agură*.

Observare. — Pentru Aromînii, carĭ se ocupă cu păstoritul şi carĭ earnă îşi mînă turmele prin locurile maĭ joase, şi maĭ calde, cea maĭ mare nenorocire ce-ĭ poate lovi, ar fi, ca în lunile Februarie şi Martie, cînd fată vitele şi cînd mieii şi ĭezii sînt înca necrescuţi, şi neîntăriţi, sa fie vremea aspră, să fie de pilda friguroasă, ca să degereze noile creaturi plapînde şi să ningă, ca pămîntul sa fie acoperit de zăpadă şi vitele să n-aĭbă ce mînca. O ast-fel de nenorocire se pare că ĭ-a izbit, în cîntecul de maĭ sus, din care cauză, tineriĭ păstori, rămîind fară turme de păscut, aŭ apucat drumul codrilor, ear mamele lor nemulţumite de purtarea lor şi amărîte, că toate acestea le-a adus vremea rea din luna luĭ Martie, o blestema, chĭemîndu-şĭ pe fecioriĭ lor la viaţa cinstita şi liniştita a oamenilor pacĭnicĭ.

Cîntecul căpitanuluĭ Zidru

XII

Zídurlu ditu pădure,
cu dulberea faţi sire,
tu ping'eri iu mutrĕaşti
feata di preftu anḑireaşti
soţl'i acl'ama, soţ'li adună,
şi la preftul ndreptu z-duţi:
«Buna-ţĭ ŏară, tine prefte,
tine prefte şi prifteasa.
—«Gh'ini vin'işi, capitane.
cupăseá nauntru n-casă,
cupăsĕá di şeḑi pri measă.
—Io nu-nĭ vin'ŭ tră pri measă,
Ca-nĭ vin'ŭ tră h'il'e di prifteasa.
Av'ú feata s-u scutéţĭ,
că vă tal'ŭ pri tuţi ca ĭeḑi.»
. . . . . .
Preftul feata l'i ŏ-adusi,
Zidurlu pri ḑinucl'i u puse.
G'on'l'i al Zidru di nafoara

Zidrul din pădure,
cu binoclul se uĭta,
la fereastră unde priveşte
fata de preot zareşte,
pe soţĭ chĭama, pe soţĭ aduna,
şi la popa drept se duc:
«Buna ziua, preotule,
preotule şi preoteasa!
—«Bine venişi, căpitane,
poftim nauntru in casa,
poftim de şezi la masă.
—Eŭ nu venii pentru masă,
cacĭ venii pentru fiica de preoteasă.
De grabă fata sa scoateţĭ,
cacĭ va taĭu pe toţĭ ca pe nişte ĭezĭ.
. . . . . .
Popa pe fata aduse,
Zidrul pe genuchĭ o puse.
Voinicii lui Zidru din afara

www.digibuc.ro

bagă bŏati di strigară :
«alasa-ţi Zidru, alasa féată
alasă-ţĭ féata ş muşavera,
că ş-ag'umsi nă pîgani.
. . . . . .

cu voce tare strigară :
«Lasă, Zidrule, lasa fată
lasă-ţi fata şi amanta
căci ajunse peste noĭ o poteră.
. . . . . .

Notă. — Haĭduciĭ cred, că cine umblă după femeĭ pe cît timp este haĭduc, îl prinde glontele, îl umblă moartea.

Pigană (de la *păgîn)* se numeste armata, de obiceĭu turcească şi cu satenĭ, pe carĭ soldaţiĭ turcĭ îĭ ĭea cu sine, ca să le arate drumul muntilor şi locul unde se află hoţiĭ.

Cînteclu a g'óniluĭ Iani al Papa-Nicola din Samarina

XIII

Treĭ pitrunicl'i şideá
analtu pri Gudroniţă,
cu plînguri amár cîntá
ca ŏarfînă fetiţă.
«Ţe sun bîirach'li ţe v'în
din ḑeană di la Greclu,
aripidina şi dipún
ş-arîŭlu anostru trecu?»
Iani dĕ-acloţi ĭu stîtĕá
îşi mină, mină caplu,
cîtră a casă-l'i m'irḑĕá
ş imná ca ayru ţaplu.
Şi cum ag'unḑi a casă-l'i
îşi ţimse v'utîyaneă
luă tufech'a-n mînă-l'i,
şi trapsi cîtră-n ḑeană.
Şi mîsa-l l'a pri dinîpói
plîngînda şi zgh'ilinda.
— Jani-n'! ea stai si-ţi ḑic voĭ :
nu fuḑi acşi ca vîmtu!
iu n'i ti duţi sînguru

fîr vrînu dinîpoi?
— Tră ţe-ţĭ v'ine cutremuru,

cu mulţĭ îo, Ianĭ, nu voi!
Şi cîtră Greclu să-alină'
Trîş la Hasan-Cupác'u :
ş-ca virviriţa se-angîrlimă'
pri-un trup di cîrăgác'u
şi din sînitoasa-l' ínimă
nă mari bŏaţi scŏasi
cari la Zmolcu s-alină'
şi nipoĭ eară s-turnă'
«Iu vî duţeţi Arbineşĭ
«voĭ cînĭ di Culun'áţĭ?

Treĭ potîrnichĭ şedea,
sus pri Gudroniţă
cu plînguri amăr cîntaŭ
ca orfane fetiţe.
«Ce sînt steagurile care vin
de pe deal de la Grecul,
pe povîrniş se coboară
şi rîul nostru trec?»
Jani de acolo unde şedea,
dă, dă din cap,
cître a casă mergea,
şi umbla ca ţap salbatec.
Şi cum ajunge la casa lui,
îşĭ încinse ĭataganul,
luă puşca în mînă
şi porni în spre deal.
Ear mamă-sa se ţine după dînsul,
plîngînd şi vaitîndu-se.
— Jani, ean stăĭ, să-ţi vorbesc voĭ,
nu fugi aşa ca vîntul!
unde mi te ducĭ singur
fără vre-unul în urma ta?
(adică: fără nicĭ un ajutor)?
— Pentru ce te cutremurĭ (te înspăimînţi),
eŭ Janĭ, cu mulţi nu mĭ place!
Şi spre Grecul se suĭa
tocmaĭ la Hasan-Cupacĭu,
şi ca o veveriţă se agăţa (suindu-se),
pe un trunchiŭ de *cărăgaciŭ*
(tel de copac)
şi din sănătoasa-ĭ inimă,
o voce puternică scoase,
care pînă la Zmolcu se urcă,
şi napoĭ earăşi se întoarse :
«Unde vă duceţĭ, Albanejilor,

www.digibuc.ro

«voĭ cîn' *colon'áţĭ?*
«Jĕan i v'iŭ! voĭ nu tritèţĭ,
«Samarina z-dispul'áţĭ.
Şi zborulu nu-şĭ ascîpă
şi zborlu nu-şĭ ascapă
un Arbinés îl vîtîmă'!
Jan îşĭ caftă apă,
cum caftă tuţî ŏámin'l'i,
cînd mŏartĕa lî sĕ aprŏach'e,
cînd vedu harlu cu ocl'il'
şi sufletlu l-arapi.

«voĭ clînĭ *coloniaţĭ?*
«Jani e viŭ! voĭ nu veţĭ trece,
«Samarina, ca să jefuiţĭ.
Şi vorba el nu isprăvi,
şi vorba nu sfîrşeşte
un albanez îl omorî!
Jean îşĭ cere apă,
cum cer toţi oamenii,
cînd moartea li se apropie,
cînd văd pe charon cu ochii
şi sufletul le răpeşte.

Notă. — Şi voinicul acesta, despre care vorbeşte cîntecul de maĭ sus, este din cea maĭ mare comună a Pinduluĭ, care se numeşte Samarina. El trăi pe la 1770 şi toată viaţa luĭ, începînd de la vîrsta de 15 anĭ, a dus-o prin muntĭ, cu care ocaziune a spus adevărate voĭnicii romîneştĭ precum şi toţĭ Romînii Pinduluĭ, carĭ şi azĭ încă sînt bravĭ, cînd ĭeaŭ arma în mînă. Eroul acesta din Samarina, Jani al Papa-Nicola, maĭ mult se luptă cu Albanejiĭ numiţĭ Coloniaţi, localitate vecină cu Pindul, şi la toate luptele s-a distins cum nicĭ unul din compatrioţiĭ săĭ din Macedonia, Epir şi Tesalia.

De oare-ce Jani era acela, care prăda pe Albanejii întorşĭ cu prazĭ din Tesalia, ca să meargă în ţara lor, aceştia au vrut să jefuească şi Samarina; în scopul acesta vre o 500 de înarmaţĭ aŭ pornit în contra Samarineĭ; Jani a vrut să li se opuie. bazat pe voinicia luĭ, a pornit nepreparat, din care cauză a şi căzut în luptă.

«Frăţălia intru dreptate.»

I. Beju.

La Valea di Ianina

XIV

La valĕa di Iániná;
ună mŏaşi ş-plîndĕá
pàlmili şi le frîndĕá,
perl'i din cap şi dipirá,
valĕa ş-u pîlîcîrsĕá:
«Fă-n'-te vale cama ncŏa,
«tra si-n' trec tră Iániná,
«ca se n' vid Dimc'ul a n'eŭ,
«Dimc'ul avdîtlu căpitán,
«cu patrudă'ţĭ di g'on' aslán'.
«Ianina hŏară di furĭ,
«n' vîtîmară Dimc'ul avdî't;
«nu-l' jilescu armata luĭ,
«cum îl' jilescu g'unĕaţa luĭ.
«Cum şidúşĭ laĭ vrutlu a n'eŭ,
«s ţ-u pŏată pîşelu aţél.
— Mi lo, dado, cu aplán
di-şĭ vîtîmá' un căpitán.

La valea de Ianina,
o bătrînă mereŭ plîngea,
palmele şi le fringea,
periĭ din cap îşĭ zmulgea,
valea îşĭ ruga:
«Fă-mi-te vale maĭ încoace,
«ca să trec la Ianina,
«ca să văd pe Dimcĭul mieŭ,
«Dimcĭul, renumitul căpitan,
«cu patruzecĭ de voinicĭ leĭ.
«La Ianina, oraş de furĭ,
«îmĭ omorîră pe Dimciul renumit,
«nu-ĭ jelesc *armata* [1]) luĭ
«cum îĭ jelesc voinicia luĭ.
«Cum suferişĭ (lit. şezuşi), drag ĭu-
[bit al mieŭ,
«să te biruĭască paşa acel?
— Mă apucă, mamă, cu înşelă-
[cĭune (cu plan),
şi omoră pe un căpitan.

[1]) Prin *armată* se înţelege toată îmbrăcămintea cuĭva, dar maĭ de seamă. Se întrebuinţează maĭ ales pentru a exprima rîndul de îmbrăcăminte al mireseĭ şi mireluĭ.

www.digibuc.ro

Nevasta îşĭ deplînge moartea căpitanuluĭ

XV

La valĕa di Iániná,
ună nvĕasta tut plînḑĕá,

tut plînḑĕá şi tut zgh'ileá,
pálmile şi li frînḑeá,
perl'i laĕa -şĭ dipirá,
cîtră vale si turná
şi ali vale l'i ḑiţeá :
«Fă-n'-te, vale, cama ncŏa,
«ca si-n' trec tu Iániná,
«Ianina, hŏară di furĭ,
«ĭu sun munţî greĭ ş-pîdùrĭ,
«în' vătămară g'onle a n'eŭ,
«g'onle a n'eŭ, avḑîtlu a n'eŭ.
«G'onle a n'eŭ prot căpitán,
«tu stran'i di satrazám.

«Io nu-l' plîngu armata luĭ,

«ma-l' plîngu g'unĕaţa luĭ· [1])

La valea de Ianina,
o nevastă (mireasă de curînd) me-
[reŭ plîngea,
mereu plîngea şi tot se văita,
palmele şi le rupea,
periĭ nenorocita îşĭ zmulgea,
cître vale se întorcea
şi văiĭ îĭ zicea :
«Fă-mi-te, vale, maĭ încoace,
«să trec în pămîntul din Ianina,
«în Ianina, oraş de furĭ,
«unde sînt munţĭ greĭ şi pădurĭ,
«îmĭ uciseră pe voinicul mĭeŭ,
«voĭnicul mĭeu, renumitul mĭeŭ.
«Voĭnicul mĭeŭ căpitan de frunte,
«în straĭe de satrazam (adică :
scumpe).
«Eŭ nu-ĭ plîng (jălesc) armătura
[luĭ,
«ci-ĭ deplîng juneţa (voĭnicia) luĭ.

Linătope, Nicoliţa, Muscopole

XVI

Ună n'il'e dĕ-Arbinéşĭ,
ş-alţ-ahînţ-Armîtuláţı,
z-duc si calcă Linîtopĕa,
Linîtopĕa ş-Niculiţa
j-g'umitát di Muscupol'e.
Ilorle aesti nu si calcă,
ca sun g'on'l'i tuţĭ anáţı,
tuţı anaţı armîtuláţĭ.
Clo şi feati nimîrtati
v'in a g,on'ilor indati,
cu fuşech'lĕ aţie, de-aţie,
ca j-v'ine mari urδie.

O mie de Albanejĭ
şi alţĭ atîţa armatolĭ,
se duc să jefuească Limîtopea.
Linîtopea şi Niculiţa,
şi jumătate de Muscopole.
Aceste oraşe nu se calcă,
căcĭ sînt voĭniciĭ tot adunaţĭ,
toţĭ adunaţĭ şi înarmaţĭ.
Acolo şi fete nemăritate,
vin voinicilor în ajutor,
cu cartuşile grămadă,
căcĭ vine mare ordie.

XVII VARIANTA

Ună n'il'e di Arbineşi
şi alţî ahînţî armătuláţĭ
z-duc si calcă Linotopĕa,

Ună mie de Albanejĭ
şi alţĭ atîţĭa armatolĭ,
se duc să calce (să distrugă, să je-
[fuiască) Linătopea,

[1]) Din greşală, cîntecul acesta s-a maĭ publicat la pagina 939, aşa cum ni l-a cîntat D-l Gióga Zisi.

www.digibuc.ro

Linotopĕa ş-Nicoliţa,
g'umităt' di Muscopol'e;
Muscopol'a nu si calcă,
că sun g'on'l'i tuţĭ alepţi,
tuţĭ alepţi, tuţĭ g'unàţĭ
şi nsuràţi şi ninsuráţi;
şi sun feate nimîrtate,
cu fuşeţli adarate
z-duc a g'on'lor ag'utòr,

di strigà un laĭ fic'ór:
«v'inu ncŏa fitica meao,
«cu fuşeţli ta pudeao,
«ca nŏaptĕa aistă eastĕ-arao.

Linătopea şi Nicoliţa;
jumătate din Muscopole;
Muscopole nu se calca,
căcĭ sînt voinicĭĭ toţĭ distinşĭ,
toţi distinşĭ, toţĭ vitejĭ,
şi însuraţi şi ne însuraţĭ
şi sînt fete nemăritate,
cu cartuşele gatite (facute gata),
carele se duc (le daŭ) voinicilor
[ajutor,
şi strigă un voinic fecior:
«Vino încoa fetiţa mea,
«cu cartuşele în poala,
«căci noaptea aceasta este rea [1]).

Observare.—Vescopole saŭ Muscopole şi Muscopòlie, cum se maĭ numeşte de cître Albanejĭ şi Farşeroţi, a jucat rol mare în Peninsula Balcanică, devenind centru cultural al Aromînilor [2]).

Patria a suma de oameni însemnaţĭ, precum Baron-Sina, Gojdu, Şaguna, Mociani, marele gramatic şi patriot, aromîn, Boĭagi, Ianovitz, Dumba, Ghermani şi alţii, a fost cel d'întîi oraş din Peninsulă, care a avut tipografie şi şcolĭ de învăţămînt, bibliotecă, în cît ei au fost în trecut elita Aromînilor [3]).

D. Caragiani, vorbind despre rolul civilizator jucat de toţĭ Aromînii zice: «Rolul civilizator în Peninsula Balcanică l-a jucat şi-l joacă numaĭ rasa romînească, şi ceea ce a oprit-o de a eşi la iveală, ca naţiune a parte, a fost lipsa de instrucţiune în limba naţională şi firma panelinizmuluĭ supt care scriitòriĭ greci aŭ ştiut să cuprindă pe Romînĭ [4]).

«Impărţirea locuitorilor din Muscopole, după ruina eĭ, umplu Macedonia, Albania, Epirul şi Tesalia de industriaşiĭ cei maĭ abilĭ şi de comercianţiĭ cei maĭ întreprinzătorĭ. Δημήτριος Φιλιππίδης (Ιστορία της Ρουμουνίας ἐν Λειψίᾳ 1816 vol. II, pag. 30) ne spune că din Muscopole sînt mulţĭ industriaşĭ şi comercianţĭ însemnaţĭ în multe oraşe din Ungaria, în Viena, în Polonia şi în alte oraşe ale Germanieĭ şi că o colonie din Moscopoli se aşeza şi în oraşul saŭ natal, de la muntele Pelion din Tesalia, adecă Μηλιαῖς, zis de Romînĭ *Amer* (m'ir) şi doi din eĭ erau ferarĭ, ear un altul fabricant de arme. Tot el ne spune că Metzovu, Vlaho-Clisura şi alte oraşe romîneştĭ citate maĭ sus sînt: patriĭ de oamenĭ învăţaţĭ. [5])

Exista la aceştĭ aromînĭ tradiţia că eĭ ar fi urmaşii coloniilor stabilite de Quintus Maximus in Taulantia, Muzachia de astăzĭ, după mărturia luĭ Ponqueville:

«Valachii Masareţĭ saŭ Dasareţĭ, care restaurară Moscopolis, dîndu-ĭ numelă de Voscopolis, adecă: *oraş de păstorĭ*, din causa numireĭ de Vlahĭ; această valoroasă populadă, ale căruia triburĭ sînt împărtăşite în cantoanele Colonia, Gheorgea şi pînă în vecinătăţile Duraţuluĭ, sînt, *după cum spun eĭ*, urmaşiĭ uneĭ coloniĭ stabilite de Quintus Maximus în Taulantia saŭ Muzachia, de unde aŭ trecut în munţii Candavieĭ, în timpurile invaziuneĭ barbarilor. In ce priveşte pe triburile Valahe

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 150—152.
[2]) Vezi, p. 66. op. ac.
[3]) Dim. Bolintineanu: Călătoriĭ la Rom. din Mac. p. 109.
[4]) I. Caragiani: Stud. ist. asupra Rom. din Pen. Balcanică p. 73.
[5]) op. cit. p. 116—117.

www.digibuc.ro

din aproprierea Parnasuluĭ, din Cefissa şi Focida, ele se pretind ca avînd o comună obîrşie cu Megalo Vlahiţiĭ, şi cu toţiĭ revindecă cu mîndrie «le nom de Romounis ou Roumains. [1])»

Distrugerea Voscopoleĭ, eată cum o descrie Ponqueville, op. cît. p. 392, 393: «Printre popoarele ce locuĭesc versantul meridional al Sbokeĭ, Valahiĭ prezinta moravurĭ maĭ păstorale şi maĭ dulcĭ. In această regiune a Doscilor saŭ a Tocsizilor, ceĭ maĭ frumoşĭ şi maĭ bine facuţĭ dintre Schipitarĭ, se ficsase o colonie de Valahĭ Dasareţĭ, precum un roiŭ de albine munci'oare se aşează cîte o dată în crăpăturile unor stîncĭ, în jurul cărora mugesc torentele. Păstorĭ agerĭ, muncitorĭ economĭ, aceştĭ Valahĭ, carĭ se pretindeaŭ scoborîtorĭ din Romaniĭ stabiliţĭ în Candavia de Quintus Maximus, ridicaseră pe ruinele vechiuluĭ oraş, Moscu (Mosches), în secolul al XI oraşul lor Voscopole, care dintru simplu adăpost de păstorĭ, devenise metropola comercială a Epiruluĭ. Pe la mijlocul secoluluĭ trecut acest oraş avea aproape 40000 de suflete, şi în 1788 populaţia luĭ, crescută cu o treime, promitea un superb viitor creştinilor aproape ignoranţĭ din această parte a Greciei (?!). Şcolile din Voscopol progresaŭ; civilizaţia se anunţă supt auspiciile religieĭ şi a miniştrilor eĭ, aşa precum ea s-a arătat odată în lume pe fericitele tărîmurĭ din Paraguay, cînd eată că invidia şi fanatizmul se asociază, spre a distruge opera înţălepciuneĭ. Hoardele mohametane din Dagli şi Colonia, dadură cele d'întîĭ semnalul nenorocireĭ, începînd a prăda şi a asasina caravanele, ce frequentaŭ piaţa Voscopoleĭ. Pe de altă parte Beiĭ turcĭ din Muzachia, supt pretext de a ajuta pe supuşiĭ necăjiţĭ aĭ Sultanuluĭ aşezară garnizoană în oraş; şi după zece anĭ de devastărĭ, răpirĭ şi încăerărĭ, Voscopoli fu şters de pe faţa Albanieĭ! Tot ce rămîne din acest oraş, sunt biete două sute de colibe locuite de nişte păstorĭ săracĭ, colibe pe care mizeria nu va întîrzia poate de a le înmormînta în ruinele ce dovedesc vechea splendoare. Apsus, străbătînd valea Mosculuĭ (Mosches) printre o mulţime de sate incendiate, pe o mare întindere pînă la Berat, nu maĭ udă decît luncĭ tacute şi morminte... triste monumente ale sfîşietoareĭ anarhiĭ... şi numaĭ apropiindu-ne de rîul Bitocuki, începe ĭarăşĭ a se vedea urme de viaţă şi de cultură.»

O dată cu distrugerea acestuĭ oraş Voscopoli, pare c-aŭ fost nimicite şi frumoasele oraşe de pe muntele Gramoste Nicoliţa, Nicea şi Linătopea, ale căror ruine se văd încă, şi carĭ, caşi ruinele Voscopoleĭ, îţĭ arată, că aŭ fost înfloritoare altă dată. In adevăr pietrele cioplite, cişmelele rămase în picioare pînă astăzĭ, numărul bisericilor, canalurile prin carĭ se aducea apă, etc. toate îţĭ vorbesc, că mînă abilă şi pricepută, a unuĭ popor cu rol civilizator în Peninsulă a trăit aci.

Azĭ Voscopoli începe din noŭ a se popula, numărînd cam 3000 de locuitorĭ, parte rămaşĭ după ruinarea luĭ, parte Făşeroţĭ, veniţĭ maĭ tărziŭ [1]).

Cîntecul căpitanuluĭ Zerva

XVIII

Tu ʒăţili di Maiu, — La zece Maiu,
ĭo, lele Zerva, ĭe — eŭ, dragă Zerva eŭ!
ş-tu v'ingh'isli di mes, — şi la 20 ale luneĭ (aceleaşĭ),

[1]) Pauqueville, Voyage de la Grèce, II, p. 329, 330.
[1]) Vezĭ: Niniţescu: de la Românii din Turcia europeană: p. 342—351.

www.digibuc.ro

s-fĕaţi nă θamă mare;
j-vîtînară un căpitán,
un căpitán şi un aslán;
şi-l vîtîmară cu aplán,
la mînistirĕa ţĕa din Şan'.
— Iu h'iţĭ voĭ laĭ frasl'i an'éĭ,
ĭu h'iţi voi laĭ sosl'i an'éĭ,
s-nu-n' daţĭ caplu tră Custùr
di n'-ul spínḍură di stur
s-nu-n'-l trĕacă prit cîrave,
că ş-lŏ-ascuch'i n'icu ş-mare.

se făcu o minune mare,
se omorî un căpitan,
un căpitan ca un leŭ;
îl omorîră cu înşelăciune,
la monastirea din Şanĭ.
— Unde sînteţĭ, voĭ fraţiĭ mĭeĭ,
unde sînteţi voĭ tovarăşiĭ mĭei,
să nu-mĭ daţĭ capul pentru Castoria,
căcĭ îl atîrnă de stîlp;
să nu-l treacă prin barcă,
căcĭ îl scuĭpă mic şi mare.

Căpitan Zerva

XIX

Murich'a ţĕa pirifana
şi faglŏ-aţél scriatlu,
ţe-l' feaţit voĭ furil'i,
ţe-l fĕaţit laĭlu Zerva.
— Mĕ-arî'sîră ş-pruḍĕádîră,
Blăc'aţl'i aţél' cin'l'i,
di-n' mi lŏară cŏ-aplàn, aplàn,
la mînistirlu aţél di Şan',
laĭlu-n' mi vîtămară,
caplu n'i lu tîl'ară.

— Murichea cea mîndră,
şi fagul cel zugrăvit,
ce-ĭ facurăţi voĭ pe haĭducĭ,
ce-l făcurăţi pe bĭetul Zerva?
— Mă înşelară şi mă trădară,
Blacĭaţiĭ aceĭ cîĭniĭ;
mă apucară cu plan, plan,
la monastirea cea din Şanĭ,
bĭetul mă omorîră
şi capul mi-l tăeară.

Notă. — Zerva, romîn din Vlaho-Clisura, auzind, că în Turcia este nesiguranţa şi fierbere cu ocaziunea stării puţin liniştite, în care se afla cu Rusia, a alergat în patria luĭ, atras de viaţă eroică a căpitanilor şi de dorinţa de a deveni renumit, contribuind şi el la liberarea creştinilor! De oare-ce nicĭ unul din compatriotii sai nu l-a urmat, a fost nevoit să-şĭ maĭ astîmpire intuziasmul, trăind de colo pîna colo, urmărit straşnic de autorităţĭ, dar ştiind mereŭ să scape teafar. Orăşelul Blaţa fiind amenințat cu distrugera, a fost nevoit să-l tradeze şi să fie omorît în mod mişelesc într-o monastire. Se zice că a fost omorît chiar de catre călugărĭ.

Vlaho-Clisura. Mia Adam.

Cîntecul căpitanuluĭ Bacola

XX

Un pul'ŭ muşát, un pul'ŭ işĕá,
işĕá din Dirpideani,
ḍuă şi nŏapti azbúirá,
ḍuă şi nŏapti azbŏară.
Si duţi nîs, s-ag'ungă nîs,
cîpitînăţli a furlor.
«ŏară-ţĭ bună, laĭ căpitán,
«laĭ căpitán Bacola.

O pasere frumoasă, o pasere eşea,
eşea din Dirpideani,
Ziua şi noaptea zbura,
ziua şi noaptea zboară.
Se duce ea, să ajungă
pe şefiile haiducilor.
«Mergĭ cu bine, moi căpitane,
«măĭ capitan Bacola.

[1]) Se repetă la fie-care rînd.

www.digibuc.ro

«s-aĭ urăcʲuněa měa, si nʲ-o-aĭ
«laĭ căpitán avḍîtu,
«aŏá nî plîng patrioţlʲi
«aŏá nî plîng armînʲlʲi ;
«nî plînḍi ş-fĕata préftuluĭ,

«nî plînḍi nă muşată,
«că nî fuḍím, ca nu ù lom,
«Că ŏ-alîsă'm nîpoi.

«să aĭ urarea mea, să aĭ,
«măĭ renumit căpitan,
«aci plîng (suferă) patrioţiĭ noştri
«aci plîng (suferă) Aromînii,
«plînge şi fata preotuluĭ (iubita [căpitanuluĭ),
«plînge o frumoasa,
«căcĭ plecarăm, că nu o luarăm,
«căcĭ o lăsarăm indărăt.

XXI

Cînticlu al căpitan Liunida Hagi-Bîră

Carĭ va sĕ-ascultă plî'nguti,
jilʲŏasi mirghʲulŏavʲi,
si-şĭ treăcă pritu Grébini,
şi pritu Samarina :
«dadă nu-nʲ voĭ ĭo plî'nguti,
«jilʲŏasi mirghʲulŏavʲi,
«mini nʲ-mi plîngu pulʲi,
«mi plîngu hʲiliŏonʲli,
«mi plîngu j-dŏaŭă cumnati,
«niveasti al Hagʲi-Bira.»
Tu pîliθiri ĕa şideá,
şi călʲurli mutrĕaşti
ş-cîţĭ cîlîtórĭ, cîţĭ pulʲ işĭ trec,
mîrata şi-lʲ intrĕabă :
«Nacă viḍùt, nacă aduchʲît,
«dolʲilu-nʲ Liunida ?
— Noĭ ţî-l viḍùmu, ţî-l viḍùm,
aŏaltarĭ cîtră sĕară,
ĭu limirsĕá trîş Şăcişti,
aprŏapi di Nclisură.

Cine vrea să asculte plînsete,
jalnice bocete,
să treacă prin Grebene,
şi prin Samarina :
«mamă nu vreaŭ plînsete,
«jalnice bocete,
«pe mine mă plîng păserile,
«mă plîng şi rîndunelele,
«mă plîng şi două cumnate,
«nivestele luĭ Hagi-Bîră.»
La fereastră ea şidea
şi drumurile priveşte,
şi pe cîţĭ călătorĭ, cîte păserĭ trec,
nenorocita le întreabă :
«Doar n-aţĭ văḍut, doar n-aţĭ simţit duiosul Leonida ?
— Noĭ l-am văzut, noi l-am văzut,
alaltaerĭ cîtră sară,
unde poposea la Şacişte
aproape de Clisură.

XXII (VARIANTA)

Treĭ laĭ pulʲ, treĭ laĭ muşáţĭ,

şidĕá stră Samarină,
şi nu bătĕá ca pulʲi tuţĭ,
bătea, c-aclŏ s-lă vʲină !
«Nó-avḍîʲţĭ le voĭ, muşati voĭ.
«muşati Sămărnʲati,
«aestan voĭ s-nu v-alîxíţĭ,
«la cor si nu işíţĭ,
«că Liunida z-vîtimă',
«şi protlu căpitanu,
«ţe fu a furlor flambură,
«şi pirgu hrisusitu,

Treĭ bĭete păserĭ, treĭ păserĭ fru- [moase,
şideaŭ deasupra Samarineĭ,
şi nu cîntaŭ ca păserile toate,
cîntaŭ, ca fir-ar să le fie de cap !
«Nu auziţĭ voĭ, frumoaselor voĭ,
fumoase Samariniene,
«ăstan voĭ să nu vă gătiţĭ,
la horă să nu mergeţĭ,
«căcĭ Leonida s-a omorît,
el întîĭul capitan,
«care a fost steagul haĭducilor,
şi turnul (lor) aurit.

www.digibuc.ro

şi muma luĭ cara ŏ-avḑî',
cu sora luĭ mărată,
ca s-pistipsí ş-nu pistipsí
şi-l plimsi ḑuă ş-nŏapti.

Mama-sa cînd auzi,
cu sora luĭ nenorocită,
cam crezu, cam nu crezu,
şi-l plînse zi şi noapte.

Observare.—Căpitan Leonida se trage din familia *Hagi Biraţilor* din oraşul Samarina, una dintre cele mai cu vază familiĭ din acest oraş. Bogat, şi relativ cu carte, la 1877, cînd împărăţia turcească se afla în războiŭ cu Rusia şi Romînia, s-a răsculat, şi, timp de cîţi-va anĭ de zile, a pus groaza în Turcĭ.

Regele Grecieĭ, George, pentru vitejia arătată de căpitan Leonida, l-a decorat cu ordinul *Salvatorul*. Aceasta a făcut ca Leonida să lupte cu maĭ multă înverşunare pentru aducerea *Rumeiculuĭ*, (a creştinităţiĭ, a unuĭ stat creştin) în Epir.

Turciĭ, ca să-l facă sa se închine, îĭ arestară pe mama şi pe sora luĭ, pe carĭ le transportară la Grebena. Hotărît a nu se supune Turcilor, el a continuat a lupta în contra lor cu acelaş curaj şi cu acelaş noroc caşi pînă acuma. Indrăzneala luĭ nu avea margini. In luptele cu Turciĭ şi cu Albanejiĭ, nu rare orĭ înainta descoperit în faţa duşmanilor şi nu rare orĭ îĭ punea pe fugă. Ceea ce a facut să se nască legenda, că pe el nu-l atinge glontele, căcĭ ar fi purtat *lemn din Crucea* pe care a fost răstignit Christos. Nu se sfia a atăca oraşele, în care staţiona armată, chiar ziua, cum e de pildă atăcarea Hrupişteĭ.

Intr-o luptă înverşunată pe care o avu cu armatele turceştĭ în munţiĭ dintre Şacişte şi Blaţa, fiind rănit de moarte, a fost ascuns de voiniciĭ săĭ, carĭ nu-l aŭ putut lua cu sine, în nişte viĭ. Aci, fiind descoperit de soldaţiĭ Turcĭ, după o rezistenţă straşnică, care a costat viaţa a cîtor-va soldaţĭ, ne vrînd să cază viŭ în mînele infidelilor şi duşmanilor în carĭ el pusese groaza, şĭ-a zburat creeriĭ singur.

Capul luĭ, înfipt într-o suliţă, a fost adus la Grebena şi expus în piaţă, ca toată lumea să-l vază şi să se convingă, că eroul Leonida nu maĭ trăeşte.

Mamă-sa, chĭemată să recunoască pe fiul eĭ în capul expus, spre uĭmirea generală, a strigat, că acela nu-ĭ capul fiuluĭ săŭ. Ea a avut tăria de a-şĭ ascunde toată durerea pe care o mamă o simte la vederea uneĭ privelişte aşa de înfiorătoare! Nenorocita mamă, liberată se retrase în casa uneĭ rude din Grebena şi acolo, ne mai putîndu-şĭ îneca durerea, dădu drum lacrimilor şi jalnicilor bocete.

După obiceiŭ, Turciĭ trămiseră capul căpitanuluĭ Leonida la arhiereŭ, ca să-l înmormînteze cu tot ceremonialul datorit unuĭ viteaz. Arhiereul a refuzat înmormîntarea, supt cuvîntul ridicol, că religia creştină nu permite înmormîntarea celor împuşcaţĭ saŭ sinucişĭ!!

Se zice, că nemîngîata mamă a luĭ Leonida, auzind nemernicia fanariotuluĭ, arhiereŭ Kiril, s-ar fi pus pe plîns grozav, şi l-ar fi blăstemat pe el şi pe toţĭ arhiereiĭ şi grecĭĭ din lume, carĭ, pe cît timp trăia viteazul şi scumpul săŭ fiŭ, nu încetaŭ sa o complimenteze în tot felul, ridicînd-o, atît pe dînsa cît şi pe vestitul Leonida pînă în slava ceruluĭ, ear acuma, nicĭ sa-l înmormînteze ca pe orĭ-ce creştin de rînd nu vor *cînl'i şi pîngînl'i...!*

www.digibuc.ro

XXIII

Cîntecul Pisudereĭ

Pisuderi laĭ mărată,
vin'i Gh'éganlu s-ti bată !
Daţĭ pri tŏacă ş-pri cămbană,

n'ic şi mare si-şĭ arsară,
s-fugă gh'éganlu din hŏară.
Ta si ştibă, o laĭ frate,
Pisuderĕa, că nu z-bate.
Ta să ştibă el' mărâţĭ,
nu h'im mul'érĭ, că h'im bărbâţĭ.
Fuţiţĭ gh'egánĭ, fuţiţĭ *deri* [2]),
nu si calcă Pisuderi.

Pisuderi biată,
veni *Gheganlu* [1]) să te bată !
Daţĭ (osunaţĭ) pe toacă şi trageţĭ [clopotul
mic şi mare se răcară,
să goneascâ pe Ghegan din sat.
ca să ştie ; o măĭ frate,
că Pisuderea nu se bate ;
ca să ştie sărmaniĭ de eĭ,
că sîntem bărbaţĭ şi nu femeĭ ;
Fugiţĭ Albanejilor, fugiţĭ porcilor,
căcĭ nu pustieşte (nu se calcă) [Pisuderi.

Notă.—In trecut, nu puţine orĭ cete de Albanejĭ, conduşĭ de cîte un şef maĭ îndrăzneţ, întreprindeaŭ expediţiunĭ de jaf în contra satelor vecine Albanieĭ şi nealbanezeştĭ. Satele aromîne, ca cele carĭ se bucurau de o stare excelentă supt raportul economic, atrăgeaŭ maĭ cu osebire privirile de cotropire ale Albanejilor. Multe din satele aromîne infloritoare din Albania au fost distruse din cauza aceastâ, cum sînt Muscopole, Nicoliţa, Şargănĭ etc. Dar şi Aromînĭĭ, cînd vedeaŭ, că nu maĭ e chip, săreaŭ în contra lor cu ce puteaŭ şi se luptaŭ vitejeşte, punîndu-ĭ pe fugă, cum e în cazul de faţă.

XXIV

Cîntecul Şirgăn'aţilor

Măraţîl' di Şirgăn'aţî,
n-Murĕaŭă fuţiră toţî,
c-Ali-pîşè l'-asparsi.
Casi plini ş-alăsară,
loc muşât, ĭu an' bănară.
Z-duc tu ponda di Murĕauă,
ĭu nu-şĭ cade alba nĕaŭă,
s-crĕască ĕarbă tră cupii,
tră muşate ergh'ilii.
Mĕa ş-ch'irdură ntrĕag'-avĕari,
mĕa ş-muriră di călŏare.

Sărmaniĭ de Şergănĭaţĭ
în Morea fugiră toţĭ,
căcĭ Ali-paşa îĭ strică.
Case pline îşĭ lăsară,
loc frumos, unde anĭ trăiră.
Se duc în pustia de Morea,
unde nu cade albă nea,
ca să crească earbă pentru turme,
pentru frumoase ĭerghelĭĭ.
Îşĭ pĭerdură întreaga avere,
muriră de căldură.

XXV

Cîntecul unuĭ haĭduc

Lŏaĭ tufech'a di curao,
oĭ măratlu-n'i !
di-n' tricùĭ doĭ munţĭ cu nĕaŭă,
oĭ măratlu-n'i !
n'erşu, n'erşu pînă n-cale,

Luaĭ puşca de curea,
oĭ bĭetul eŭ !
şi trecuĭ peste doĭ munţĭ cu nea,
oĭ bĭetul eŭ !
merseĭ, merseĭ pînă în cale,

[1]) Albanez de pe la nordul Albanieĭ.
[2]) *Arĭ* în lb. albaneză înseamnă *porc*.

www.digibuc.ro

n'-agărşiĭ diznelĕ-a mĕale.
Nu-n' ded di caleşa mĕao,
mĕa-n' ded di pădure grĕao,
tru pădure nă fîntînă,
în' tricùĭ nă stămînă,
ş-alti dao n-munţi cŏ-aname,
băgàĭ stroflu tŏ-Arbinşame.

uĭtaĭ jartierele (!) mele.
Nu întălniĭ oacheşa mea,
ci dăduĭ în pădure grea,
în pădure-ĭ o fîntînă,
unde petrecuĭ o sĕptămînă
şi alte două (sĕptămînĭ) în munţĭ,
[cu renume,
băgaĭ moartea în Arnăuţime.

XXVI

Cîntecul luĭ Nacea

O! laĭ Nac'e, o! laĭ frate,
nu n'-ţ-u dor dĕ-aţĕá Vilarde,
di cănd tĕ-alinai n-ţitate
cu sarica na nă parte.
O! laı Nac'a, o! laĭ frate,
sculàĭ domn'il' tuţĭ dim pade,
cu pistol-le afumate
şi ch'uşteca la săhate.
. . . . . .
— Nac'e s-primnă pretu sucach'e,
ncl'inăc'ùn' la tine frate,
nă tăl'ară ca lumach'e,
oĭle nă li lŏară tŏate,
şi bineclu di cĕvală,
ncl'inăc'ùn' la tine frate,
nă lăsară casa gŏală
Ali-paşa li lo tŏate.

O! măĭ Nace, o! măĭ frate,
nu mi ţĭ-e dor de acea Berate,
de cînd te urcaĭ în cetate
cu *sarica* la o parte.
O! măĭ Nace, o măĭ frate!
sculaĭ domniĭ toţĭ în picioare,
cu pistoalele aurite,
şi *cheosteca* (lanţ) la ceas,
. . . . . .
— Nace se plimbă pe uliţă,
închinăciunĭ la tine frate,
nă tăiară ca ramura,
oile nă le luară toate,
şi calul de călare,
în chinăciunĭ la tine frate,
nă lăsară casa goală,
Ali-paşa le luă toate.

XXVII

Nac'e, dĭ Dumniţă' s-ţ ŏ-afli,
cum lucràşĭ tine cu mine,
s-lucrĕaţă vizirlu cu tine,
si-n' tĕ-arnĕască *xintopando,* (!)
picurărĭ cu toţĭ fic'ori,
ta s-tĕ-aducă tăşĭ Vilarl'i,
tăşĭ Vilarl'i la ţitate,
s-ţă pitrèc, laĭ Nac'e frate,
ncl'inăc'ún' cu sănătate.

Rodop.

Nace, Dumnezeŭ să te pedepsească!
cum lucraşi tu cu mine,
să lucreze vezirul cu tine,
să mi te mături...
păstorĭ cu toţĭ fecĭorĭ,
ca să te aducă tocmaĭ în Berat (!)
tocmaĭ la Berat în citate (închi-
[soare),
să-ţĭ trămit moĭ Nace frate
închinăciunĭ cu sinătate.

(Com. de d. Samargiŭ).

www.digibuc.ro

XXVIII

Cîntecul orașului Berat, căzut în mîna pașeĭ Ali, după o rezistență eroică a Aromînilor

Ea inșițĭ tu valĕa vĕarde,
si scriáțĭ ună laĭ carte,
la păşelu di Vilarde:
«Pîșé, pălăști dĕ-asime,
«hŏara nŏastră u loașĭ tine;
«vine Curti cu Curtică,
«ș-c'ilnicaměa, ș-u lo fricá.»

. . . . . .

Gh'ini grĕa Pitlu al Asi'n,
«ținiți, g'on', c-Alí-ĭ pîngi'n!

Gh'ini grĕa h'il'lu ali dade,
«nu dipnèțĭ ditru țitate!
«că v-aștĕaptă laĕa mŏarte»

Ean eșițĭ în valea verde,
să scrieți o carte,
la paşa din Berat:
«Paşe (cu) *pălăşte* de argint,
oraşul nostru îl luaşĭ tu;
veni Curti cu Curtică
şi *celnicamea* şi o luă frică (se in-
[spăimîntă»

. . . . . .

Bine striga Pitul luĭ Asîn,
«țineți, voĭnicilor, căcĭ Ali este
păgîn!
bine striga fiul mameĭ;
«nu coborîțĭ din cetate,
căcĭ v-aşteaptă neagra mŏarte.»

XXIX (VARIANTA)

Ea inșițĭ tu valĕa vĕardi
z-vă scriáțĭ ună firmani,
la pîșelu di Vilardi.
Pîșé, pîlăști dĕ-asimi,
hŏara nŏastră u lŏaşĭ tini,
vini Curti cu Curtică,
ș-arhundil'a ș-u lo fricá.
Favri z-vă cadă c'itiĭli,

țe nă tăl'át voĭ fluriíli,
şi țe nă tăl'át cutniĭli [1]).

Ean eșițĭ în valea verde,
să scrieți un firman,
la paşa din Berat.
Paşe cu *pălăşti* de argint,
oraşul nostru îl luaşĭ tŭ.
Veni Curti şi Curtică
şi boĭerimea şi o apucă frica.
Faurarĭ să vă cază acoperişurile
[de casă,
căcĭ ne tăearățĭ *fluriile*,
şi nă taearățĭ *cutniile* [1]).

XXX

Cîntecul unuĭ tînĕr, pe care rudele nu-l lasă să devie haĭduc

O laĭ Cotĭ, Coti di ch'isă,

casa nŏastră n-aĭ încl'isă,
nă scusèșĭ g'onli cu furl'i,
dĕ-aurla m tuti ca zurli:
— «Tŏarnă-ti, laĭ h'il'lu a nostru,
si-țĭ l'aĭ mula di cîpestru.»

Măĭ Coti, Coti răŭ (lit. de pisa, de
[zmoala, nefericit),
casa noastră aĭ închis,
nă scoseşĭ voĭnicul cu haĭduciĭ,
în cît urlăm toate ca nebune:
«Întoarce-te, fiul nostru,
să-țĭ ĭeĭ catîrul de căpăstru (să de-
[viĭ earăşi cărăuş).

[1]) Un fel de broboadă.

www.digibuc.ro

— «Nu-nʲ mi tornu, lele dadă,
că ma multu nu sĕ-aravda ;
nu mi torn, s-mi nclʲin la turcu,
ma tu munte va-nʲ mi ducu.
Şcreţî suntu mùnţilʲi,
nʲi ti plimbĭ ca dŏámnili.

Nu mă întorc, dragă mamă,
căcĭ mai mult nu se rabdă,
nu ma întorc, ca să ma închin la Turc,
ci în munte mă voiŭ duce,
dragi sînt munţii,
mi te plimbi ca doamnele.

XXXI

Cînticlu al căpitan Nacʲa

Capitán prĕ-analtu munte,
vʲinghʲiţĭ anʲ imnáĭ mîratlu ;
cîtă aschʲeri ĭŏ viḍúĭ
a tutlʲeĭ lʲ-u putúĭ ;
pizura ş-cîvîliria,
si spulbirá cînd mi viděá ;
maşĭ un oclʲu di muşată
nʲ-frîmsi inima mîrată,
că di cîndu îl viḍùĭ,
nʲ-u putù, nu lʲ-u putúĭ.

Căpitan pe munte înalt,
douăzecĭ de anĭ umblaĭ sărmanul,
cîtă armată eŭ văzuĭ,
pe toată o bătuĭ, (a fi maĭ puternic);
pedestrimea şi călărimea
praf se facea, cînd mă vedea ;
numaĭ un ochiŭ de frumoasă
îmĭ frînse biata inimă,
căcĭ de cînd îl văzuĭ,
mĭ-o putu, nu-ĭ o putuĭ.

Notă. — Căpitanul acesta, de o frumuseţe rară şi de un curaj îndrăzneţ, a fost din satul *Neveasta*, vre-o 30 de klm. depărtare de Bitolia. El făcea pe *chişigilu* si apăra caravanele aromînilor de *chişigiaţiĭ* turcĭ, pe carĭ îĭ urmăria pînă la casele lor şi i ardea de viĭ.

Tradiţiunea spune, că toţĭ turcii din cîmpul Bitoliei, Pîrleap şi din şesul Coniarilor îl urmăriaŭ să-l omoare şi multe armate s-au pornit în contra luĭ, dar n-au putut să-ĭ facă nimic.

Îndrăgostit de o fată din orăşelul Vlaho-Clisura, şi nevoind părinţiĭ să ĭ o dea de nevastă, a răpit-o cu de a sila.

XXXII

Cel căzut în luptă

O laĭ soţĭ, o laĭ mărâţĭ
cu faţa n-hŏară s-mi turnâţĭ ;
ea viniţĭ şi mi băşâţĭ
şi dipreapoĕa vî dipîrtaţĭ.
Ma staţĭ θĕamă s-mĕ-ascultâţĭ
a'rmatlĕ-ameali si-nʲ li lŏaţĭ
la laĭlu-nʲ tata si-lʲ li daţi,
şi di lʲirtari si-l rugâţĭ,
si-lʲ aspuniţĭ vʲiŭ, ca mĕ-alîsât
că mi pliguíĭ ca un bărbât !
Ninga un zbor va si v-aspún,
şi si-l fiţéţĭ că-ĭ lucru bun :

O măĭ soţĭ, o sărmanĭ,
cu faţa spre sat să ma întoarceţĭ,
ean veniţĭ şi mă sărutaţi
şi apoi vă depărtaţi.
Ci staţĭ niţel să ma ascultaţĭ,
armele mele să-mĭ luaţi,
la nefericitul tata să le daţĭ
şi de ĭertacĭune sa-l rugaţi,
sa-ĭ spuneţĭ, viŭ că mă lasarăţĭ,
că ma ranii ca un bărbat !
Încă un cuvînt va voiŭ spune,
să-l faceţĭ, căcĭ e lucru bun :

www.digibuc.ro

nu voĭ si ştibă mumă-mĕa,
ne mumă-mĕa, ne soră-mĕa,
mini di pl'umbu că va s-mor,—
ĕali mĕ-aştĕaptă tra s-mi nsor,
ninga un zbor, amár di zbor :
staţĭ ascultáţĭ c-agon'a mor,
Ḑĭoră, laĕa Ḑĭorică,
ţe-ĭ dilbidiră ca nă pirdică,
c-un căpitán si si mîrită
ş-un muşát g'oni cu el s-amintă.
ş-armatli amĕali aţél s-li l'a
şi pi turcami tut si da.

nu vreaŭ să ştie mama mea,
nicĭ mama mea, nicĭ sora mea,
eŭ de glonte că am să mor,
ele mă aşteaptă să mă nsor ;
Încă un cuvînt. amar cuvînt
staţĭ ascultaţĭ căcĭ curînd mor,
Ḑora, biată Ḑorică
ce-ĭ strălucitoare ca potîrniche,
cu un căpitan să se mărite,
şi un voĭnic frumos cu el să nască,
şi armele mele el să le ĭea,
si pe Turcĭ mereŭ să dea.

Notă. — Maĭ toate cîntecile melancolice ale Romînilor încep cu cuvîntul *laĭ, olaĭ,* care este interjecţiune de durere. Acest cuvînt maĭ însemnează, *îmbrăcat în negru, de jale,* de plîns, trist, amărît, negru. Este şi apelativ şi de multe orĭ arată intimitatea în care se află acel ce vorbeşte cu ascultătorul. *Arma* face la plural *armate,* asemenea ună poemă, două poemate.

Acest cîntec nu este complect, lipsesc multe versurĭ de la început, după cum ne spune cel care ni l-a dat.

I. Caragiani

XXXIII

Ch'ita, Teja, Noti

A treĭa-ḑî di Păştili mari,
vîtîmară treĭ l'unari,
treĭ l'unárĭ, treĭ nutinari,
di-l' circară pri mulari,
şi-l' trecură prim pîzari,
se cîudi şi n'ic şi mari.
Ch'ita avĕá nă laĭe mumă ;
di-l plînḑĕá nŏaptĕa pri lună ;
ş-avĕá ş-ună laĭe tetă,
di-l plînḑĕá nŏaptĕa sum tentă ;
Teja avĕá nă laĭe dadă,
şi-l plînḑĕá nŏaptĕa pi vatră ;
ş-avĕá ş-ună laĭe soru,
di-l plînḑĕá nŏaptea pi somnu ;
Notĕ-avĕá maş cusurină,
ţe-l plînḑĕá nŏaptĕa pri ţină.

A treia ḑi de Paşte mare,
omorîră pe treĭ leĭ,
treĭ leĭ, treĭ *notinarĭ*,
de-ĭ încărcară pe catîrĭ,
şi-ĭ trecură prin tîrg,
de se uĭmi şi mic şi mare.
Chita avea o nefericită mamă,
care-l plîngea noaptea pe lună ;
avea şi o nefericită mătuşe,
care-l plîngea noaptea sub tintă ;
Teja avea o nefericită mamă
şi-l plîngea noaptea pe vatră ;
avea şi o nefericită soră,
ce-l plîngea noaptea în somn ;
Noti avea numaĭ o verişoară,
ce-l plîngea noaptea pe cină.

Notă. — Chita, Teja şĭ Noti, aŭ fost Fărşeroţĭ, căḑuţĭ la o luptă afară de Patras în anul d'întîĭ al revoluţiuneĭ greceştĭ. Aŭ fost foarte corpulenţĭ şi de o statură uriaşă şi Fărşereţiĭ numesc pe aceştia *notinuşĭ* şi *notinarĭ*. Aceştia aŭ şi alte cîntece din carĭ păstram numaĭ fragmente. Dar şi acest cîntec este incomplect.

Caragiani.

www.digibuc.ro

XXXIV

Cîntecul capitanilor Nica şi Mahale

Ḑua moĭ di Paşte mare,
z-vătămară j-doĭ l'undari,
z-vătămă Nica ş-Mihale.
Olaĭ Nica cu ţal Nica
dol'i v-agudi ţea ch'icã.
Ţi sta Nica nvirinát?
l'-intră' cuţutlu tu h'icát.
Scŏală Nica, scŏală frate,
că te plîngu daŏli cumnate,
Scŏală Nica, scŏală h'il'ŭ,
dada-ţĭ plînḑe căpitn'ŭ.
Scŏală Nica, scŏală sŏare,
nvĕasta-ţi plînḑe la c'ic'ŏare.
Scŏală nvĕastă, aprinde foclu,
că Nica ş-lu arucă loclu.

Scŏală nvĕastă, aprinde ţĕara,
că Nica nu ş-lu află sĕara.

Cîntă cucotlu ch'i, ch'i, ch'i,
griţĭ-l'i al Nica că apirí.

Sĕ-aurlă' bellu trăşĭ în ḑĕană,

griţĭ-l'i al Nica, tra s-lu angană.'
Z-dusiră oile la sărin'e,

griţĭ-l'i al Nica s-li mărşin'e,
Inşi ţaplu tu cărare,
griţĭ-l'i al Nica, să-l' da sare.
Z-dùsiră oile trăşĭ la baltă,
griţĭ-l'i al Nica, tra s-li adapă.

Weig., Arom. II p. 110—111.

Ziua de Paşte mare
se uciseră doi leĭ,
se ucise Nica şi Mihale.
O maĭ Nica cu nevasta luĭ Nica,
pe amîndoĭ vă lovi pica (boală).
De ce stă Nica întristat?
îi intră cuţitul în ficat.
Scoala Nica scoală frate,
căcĭ mi te plîng cele două cumnate.
Scoală Nica, scoală fiule,
mama te plînge la căpătîiŭ (perină)
Scoală Nica, scoală soare,
nevasta-ţĭ plînge la picioare.
Scoală nevastă, aprinde focul,
căcĭ pe Nica nu-l prinde locul
(adică: nu poate sta loculuĭ, nu
poate fi astîmpărat, liniştit).
Scoală nevastă aprinde ceara,
căcĭ pe Nica nu-l afla sara
(adică: Nica nu trăeşte pînă la sară).
Cîntă cocoşul: chi-chi-chi-chi!
chemaţi pe Nica (să se deştepte),
căcĭ se facu zi.
Se duse *belul* (nume de berbece,
cîne) pînă pe deal,
ziceţi luĭ Nica, ca să-l chĭeme.
Se duseră oile la *sărinie* (loc unde
se dă sare la oĭ),
ziceţi luĭ Nica să le mîne la păscut.
Eşi (se ivi) ţapul în cărare,
ziceţi luĭ Nica, să-ĭ dea sare,
Se duseră oile pînă la balta,
ziceţi luĭ Nica, sa le adape.

P. Papahagi.

XXXV

Cîntecul luĭ Nica

Ţal-Nica, laĭe, ţal Nica!

dŏaŭli s-n-aguḑĕască pica.
Ţĕ-ari Nica (di) şta nvirinát?
l'-intră cuţutlu tu h'icát.
scŏală nvĕastă aprindi ţĕara,
că Nica va s-nu-l află seara;

Nevasta luĭ Nica, bĭata nevastă a
luĭ Nica,
amîndoĭ să ne lovească pica.
Ce are Nica de stă întristat?
îĭ intră cuţitul în ficat.
Scoală nevastă aprinde ceara,
căcĭ pe Nica nu-l va găsi sara;

www.digibuc.ro

scŏală nvĕastă aprindi foc,
că Nica va s-lŏ·arucă-n loc;
scŏala, Nica, scŏală, frate,
că-nʲ ti plîng dŏaŭli cumnati;
scoală, Nica, scoală hʲilʲŭ,
plînḑi nveasta mcipitînʲŭ;

viniră oĭli la strungă,
vaĭ di Nica cum s-li mulgă!
Alatră cînʲlʲi pri ḑeană,
griţĭ-lʲi al Nica si-lʲ angană;
dusiră oĭli la sîrînʲi,
aĭde Nica s-li mîrşînʲi;
dusiră oĭli la baltă,
griţĭ-lʲi al Nica si le adapă.

scoală nevastă aprinde foc,
căcĭ pe Nica îl vor arunca în loc;
scoală Nica, scoală frate,
căcĭ mi te plîng două cumnate;
scoală Nica, scoală fiule,
plînge nevasta la perină (la că-
[pătĭĭŭ);
veniră oile la strungă,
vaĭ de Nica cum să le mulgă!
Latră cînĭĭ pe deal,
chiemaţĭ pe Nica să-ĭ chĭeme;
se duseră oile la *sîrînʲi* [1]);
aĭ Nica să le *mărşinĭ* (?);
se duseră oile la baltă,
chĭemaţĭ pe Nica să le adape.

Notă.—La Armînii săteni, cînd se adresează cine-va către o femee măritata, în trebuintează cuvîntul *ţealuĭ* saŭ *ţalu* cu numele bărbatuluĭ eĭ, precum (t)alu Nica Doamnă Nică, ţal-Ştefan—Doamnă Ştefan. Este obiceiu la Armînĭ, cînd moare cine-va, să se adune bătrîne şi să-l plîngă cu cîntece de jale; ast-fel de cîntece circulă multe pe la eĭ, şi bătrînele tot-d'auna maĭ fac şi alte noĭ, pentru carĭ cele poete au şi plată de la rudele mortuluĭ. . . . . .

Dar foarte puţine cîntece de acestea am putut să culeg pentru că babele, carĭ le ştiu nu vor să le ḑică, avînd superstitiune, că dacă le vor zice, are să moară cine-va. Cîntecul de maĭ sus se cîntă la păstoriĭ, carĭ mor tinerĭ, şi este făcut tot de bătrîne cu ocasiunea rănireĭ luĭ Nica, păstor bogat, care în revoluţiunea greacă de la 1821 în Acarnaria îşĭ lăsă oile şi merse la luptă, de unde a fost transportat în familie cu pieptul rupt, după cum ni se spune de cel care ne-a dictat cîntecul. Nica a fost *Fărşirot*. Fărşiroţiĭ sînt nomaḑĭ răspînditĭ în ţoată *Rumelia*, sînt renumiţi între Aromînĭ pentru limba romînă ce o vorbesc neamesticată cu vorbe străine şi plină ḑe vorbe latineşti curate; sînt curat îmbrăcaţi în straĭe albe de lînă, ţesute foarte fin de femeile lor, carĭ se deosibesc de cele-l'alte Romîne prin costumul lor foarte pitoresc. Eĭ sînt foarte ospitalierĭ, francĭ, mîndri, pînă la fanatizm de naţionalitatea romînă, voinicĭ, şi pentru amiciţie şi parolă îşĭ dau şi viaţa. La eĭ se afla cele maĭ multe cîntece populare, în carĭ se cîntă maĭ mult bărbaţiĭ de căpitanĭ. Multĭ căpitanĭ distinşĭ în revoluţiunea greacă, precum Geavela, Cĭonga, Bocĭari, Lambru, Cacĭoni, fraţiĭ Cacĭandoni, Lepenioti, Zerva etc., aŭ fost Fărşeroţi. Greciĭ ĭ-aŭ făcut în istoriile lor grecĭ, dar cel puţin numele dovedesc că aŭ fost Aromînĭ.

Ioan Caragiani.

XXXVI

Cîntecul hoarelor din Aspropotam

Voi munţĭ al chʲirătă,
hŏare dĕ-Asproputamu,
Armînʲlʲi voĭ ţe-lʲ adărât,
Armîʲnʲ şi Sărcăcʲanʲi,
ţe ţîn tu mănḑrî fûrilʲi,

Voĭ, munţilor blăstemaţĭ,
voĭ, munţilor din Aspropotamu
pe Romînĭ voĭ ce-ĭ făcurăţĭ,
pe Romînĭ şi pe Sărăcăcĭanĭ,
carĭ ţin pe haĭducĭ în *mandrele* lor,

[1]) Loc, unde se dă sare oilor.

www.digibuc.ro

şi ĕarănă şi vĕară ?
. . . . . .
Rg'uhă'l' arucă hŏárili
hŏárili vlahuhŏari,
la ţel pîşè, Husni-pîşè,
ta s-aguněască furl'i,
Gh'anàch' aţelu di Cornu,
şi Tach'e di Vindişta,
Ţimàch' aţèl di Castan'á,
şi Hrista di Gărdich'i.
Gh'urgàch' al C'ac'ŭ di 'Agrafa
Tomălu di Halich'i.
Maşĭ Hag'i-Gachĭ nu si scrie,
nu vru tra si-s grăpsĕască,
lì pîtiţă' fic'orl'i nîs,
nîs l'-ari şi cumbari.

toată earna şi vara ?
. . . . . .
jalbe satele dă,
toate satele romîneştĭ,
la cel paşe, Husni-Paşe,
ca să gonească haiducii:
Ianachĭ cela de la Cornu,
Tachi de la Vindişte,
Ţimachĭ de la Castania
Christa din Gardişte
Ghĭorgachi Ciaciu din Agrafa,
Toma din Halichi ;
numaĭ Hagi-Gachi nu suptscrise
nu vroi să suptscrie,
căcĭ le boteză copiĭ,
şi-ĭ sînt finĭ.

Notă.—Evenimentul acesta, a avut loc pe timpul cînd Tesalia era administrata de unul dintre ceĭ maĭ capabilĭ *valĭ* aĭ Turciei, de către dreptul, integrul şi valorosul Husni-Paşa.

Aromînii din satele pomenite în cîntec, prin fruntaşii lor, s'au adresat lui Husni-Pasa ca să pue capăt banditizmuluĭ din Tesalia.

Măsurile luate de către Husni-Paşa aŭ prins pentru moment şi mult bine pe menesc de dînsul Aromînii, carĭ l-aŭ cunoscut. Linişte deplină introduse în vilaetul sau, dar aceasta a fost de puţină durată, căcĭ permutat la Ianina, haiducia a început să înflorească din noŭ şi maĭ totĭ fruntaşiĭ carĭ au semnat petiţia în contra Armînilor păstorĭ, ca să fie goniţĭ de prin Aspropotam, au trebuit sa se expatrieze, ca sa-şi scape viaţa.

Unul dintre aceştia, Dimachi, a venit în Romînia, unde se bucură de o avere bunişoară.

Hagi-Gachi trăeşte şi astăzĭ în Tesalia şi se bucura de mare influenţa. A fost ales de maĭ multe orĭ deputat în parlamentul Greciei şi primar în orasul Tricala,

XXXVII

Cîntecul căpitanuluĭ de haĭducĭ Tuma (Toma)

Mi sculàĭ tah'ina n-ḑare,
di n'i lŏnaĭ nă ḑĕană mare,
ḑĕana n-sus cîtră limeri,
limeră ş-avĕá carteri.
Carteră ş-avĕá ş-pîpă',
ţe carĭ dĕadi dĕ-amină',
căpitanlu arîsturnă'.
«Laĭ pîpă', pîpă' di drac,
ţĕ-agudişĭ Tumălu n cap.»
Ţe ḑîse Vangh'éli Spînlu

Mă sculaĭ dîmineaţa 'n zorĭ,
şi apucaĭ spre un deal mare,
dealul în sus cître *limeri* [1]),
Limerea avea şi *carteri* [2]).
carterea avea un popă,
care cînd împuşcă,
pe căpitan îl răsturnă (îl omori) :
«Măĭ popă, popă de drac,
ce lovişĭ pe Toma în cap.»
Ce zise Vanghelĭ cel Spîn,

[1]) Locul unde se odihnesc haĭducĭĭ în timpul zilei.
[2]) Loc de pîndă al haĭducilor.

www.digibuc.ro

ţe dîse g'onilĕ-armînlu,
«carî z-bîgă'm *gramaticolu*,
că nă z-vătîmă Tumălu ?»
--Z-bîgă'm Spirlu aţèl arăulu.

ce zise voïnicul cel romîn,
«pe cine să punem *scriitor*,
căcî ni se omorî Toma ?»
—Să punem pe Spiru cel răŭ.

Notă.—Acest căpitan de haïducï a trăit, după tradiţia populară pe la începutul secoluluï acesta, pe timpul luï Ali-paşa.

Căpitaniï de haïducï, ca ceï maï distinşi, ştiaŭ une orï şi carte şi făceaŭ şi pe scriitorul bandeï.

XXXVIII

Dima al Fură

Nă sută ţaţi turţi,
ş-alţî ahînţi armătuláţï,
ş-apucară caléa mare,
di si duc la Dima-l Fură:
— «Bună-ţï ŏară, le ţal Dima !
— «gh'ine vinet, voï laï g'onï,
ĕa şidéţï puţî'n îm pade
si vă bag nă θĕam di mĕasă,
si vă tornu v'in di vecl'ul.
— «Nu-ţï vrem mĕasă, v'in nu-ţï vrem,
Dima-l Fură noï îl vrem.
— «Dima-l Fură nu-ï aŏaţi,
că si duse nun îm Pole,
cu nă sută armătuláţï,
di şi şade n-cap di mĕasă,
cu călpach'a pri ţinucl'u.

O sută zece Turcï,
şi alţi atîţï armatolï,
apucară calea mare,
şi se duc la Dima luï Fură:
— «Bună ziua, ţal Dima (nevasta luï Dima) !
— «Bine veniráţï, voï voinicilor,
ean şedeţi puţin pe jos,
ca să vă puiŭ niţică masă,
şi să vă servesc vin bătrînesc (vechiu).
— «Nu vrem masă, vin nu vrem,
pe Dima luï Fură noï îl vrem.
— «Dima luï Fură nu-ï aci,
căcï se duse naş la Constantinopol,
cu o sută de armatolï,
şi şede în capul meseï
cu şervetul pe genuchiŭ.

Floru.

XXXIX

Cîntecul a două c'ilnicŏan'e

Trei pul' muşàţï şiděá,
n-ţĕană la Sintilie,
di treïl'i aţèl ma n'ículu,
si tŏarnă di lă ţiţi:
«Nŏ-avţi'ţï voï soţl'i a meï durùţï,
«voï fraţï, voï cusurin'i
«şi lu călcară Andículu,
«şi laĕa di Murĕaŭă,
«ş-lŏară mumîn'li cu fic'órï
«şi nvĕasti cu sucrin'i,

Treï păserï frumoase şedeaŭ
în deal la Sîntul Ilie,
din tustrele cea maï mică,
se întoarce şi le zice:
«Nu auziţi, voï tovarăşiï mieï iubiţï,
«voï fraţï, voï verişorï;
«Andicul îl călcară
«şi pustia de Morea,
«şi luară (în captivitate) mame cu copiï,
«şi niveste cu socrime,

www.digibuc.ro

«di şi lŏară dŏaŭă arhòndisi,
«le ! dŏaŭa c'ilnicoan'i,
«unèi îl' ḑìcu ţal Gh'anàch'
«şi alîntei Lenă.
«Nu plînḑe, tine ţal-Gh'anàch',
«şi tine laie Lenă,
«nîpòi tu loc-vă va vă ţeţi,
«s-tu vilaetea vŏastră.

«îşĭ luară şi două boerese,
două *cilnicoaice*,
pe una o chiama *ţal-Ghianachĭ* [1])
«pe cealalta Elenă.
— «Nu plînge, tu *ţal-Gianachĭ*
«şi tu nenorocită Lena,
«earăşĭ în locul vostru vĕ veţĭ duce,
«şi în vilaetul vostru».

XL

Cîntec din timpul cînd la Ohrida au vrut să recruteze şi pe creştinĭ în armată

Nu-n' mi plănḑi, mamă,
şi nu-n' mi jileá
mi scriară tru nizame,
tru nizame ş-tru turcame.
Nu-n' mi plănḑi mamă,
şi nu-n' mi jileá, [1])
n' dedirá fesĕ-aroşe,
şi cu nă fundă mare.
n'-dediră şi tufech,e ;
n'-dediră şi pistole ;
n'-dediră şi trumpetă
tra si-l' bat al Miralaie.

Nu mă plînge, mamă,
şi nu mă jeli,
mă scriseră în armată,
în armată şi în turcime.
Nu mă plînge mamă,
şi nu mă jeli
îmĭ dădura fes roşu
şi cu canaf mare,
îmĭ dădură şi puşcă,
îmĭ dădură şi pistol,
îmĭ dădură şi trompetă.
ca să cînt colonelului.

Notă. — Acest cîntec reaminteşte de încercarea făcută de guvernul turcesc o dată de a recruta soldaţĭ şi dintre creştinĭ.

Ohrida. Dimoane Mihail.

XLI

Cîntecul luĭ Zafirachĭ

Lele h'il'lu al Zafirach'i,
lele pişţole afumate,
lele corḑî nipurtate,
alîsate tute mpade,
tăşĭ tu meseă di Livade.
Io măratlu-n' me-acaţară,
mĕ-acaţară, mi ligara,
mi tricură pi sub case,
cu fotislu di matase,
ş-clisurean'l'i faţĕá haze.

Vaĭ ! fiul luĭ Zafirachi,
vaĭ, de pistoalele aurite,
vaĭ, de săbiĭ nepurtate,
lăsate toate jos la pamînt,
tocmaĭ în mijlocul satuluĭ Livade.
Pe mine bĭetul mă prinseră,
mă prinseră, mă legara,
mă trecura prin sùpt *case*,
cu fotisul de mătase,
şi clisureniĭ se uĭtaŭ.

[1]) Cuvîntul *ţal* se adaugă înaintea numeluĭ masculin, cînd vrem să desemnăm nevasta cuĭ-va. Ex. *Ţal George*, corespunde : madame-George : *neva ta luĭ George*.

www.digibuc.ro

Mi tricură prin C'iire,
soţl'i a n'eĭ toţĭ făţéá sire.
Pînă z-bea turcul cafelu,
vîniră di-n' loară nelu ;

mĕ-acăţară n-loc di fur,
mĕ-aduţéá cătră n-Custúr ;
mi tricură după ḑĕană,
n'i si dusi laĕa bană.

Mă trecură prin *Ciire*,
soţiĭ mieĭ toţĭ priveaŭ,
Pînă sa bea turcul cafeaoa,
venirà (alţĭ turcĭ maĭ micĭ) şi mĭ luară inelul ;
mă prinseră ca pe un fur,
mă porniră cîtră la Castoria ;
mă trecură după deal,
mi se duse biata viaţă.

Notă. — După răscoala făcută de către Neguşteanĭ, — armînĭ, bulgarĭ şi grecĭ, — intrînd armatele, în Neagoşte, şi împrăştiind groaza în toate părţile, mare parte din eĭ, aŭ luat ce aŭ putut şi aŭ fugit care în cotro a putut. *Zafirachi*, un bogat neguştean, după ce-şĭ cusu în haine toţi poliĭ de aur, se refugie la Vlaho-Clisura, unde rămase ascuns multă vreme la o bătrînă. Pe la culesul viilor, un grec din Castoria, venind pentru zeciueală, şi prinzînd de veste, că un Negoştean se ascunde în Vlaho-Clisura, în dorinţa de a fi recompensat, l-a trădat autorităţilor turceşti, din care cauză arhiereul din Castoria l-a afurisit. Nefericitul Zafirachi a fost prins şi decapitat după deal la Vlaho-Clisura.

Case, Ciire, sînt nume de mahalale din partea de jos a orăşeluluĭ Vlaho-Clisura.

XLII

Cîntecul luĭ Fezu, dirvenaga

Nu tĕ arisí filurĕaŏa,
Fèzu dirvènaga,
nu te arisiră hăşl'i,
ţ-işíşĭ nŏaptĕa tu munţî,
în sus tu vlahuhori,
şi la C'irneşi ti duţĕáĭ
la căliv'le armîneşti.
şi c'ilnicazl'ı îţĭ ḑiţĕá
şi c'ilnicazl'i z- ḑicu :
«B·easă, Fezu, s-nu ti duţĭ,
Baĕasă si nu n'erḑi,
că sun tuţı furl'i adunáţĭ
că sun tuţı cîpitan'l'i.
Aclo i Gh'ica ci'nili,
şi Cuşlu al Dispùli,
Cuşl-al Dispùlĭ auşulu,
aţèl cu barba lungă.
Acló i cîpitán Macri,
Macri aţél Privul'atlu ;
şi sun, laĭ Fezŭ, Garel'ĕan'l'i,
Brăjasl'i fraţĭ Garel'a.»
Fezlu si avdă el nu vru,
Fezlu nu vru s-ascultă.
M-Baĕasă Fezlu sĕ-alumtă'
cu furl'i aţèl' armîn'l'i
şi z-vîtîmă' Fezlu avḑi't
di z-vîtîmă' măratlu !

Nu-ţĭ plăcu *filureaua*,
Fezule dirvenaga,
nu-ţĭ plăcură *hăşile*,
eşişĭ noaptea în munţĭ,
sus în satele romîneştĭ,
şi la Cerneşĭ te duceaĭ,
la colibele romîneştĭ.
Şi celniciĭ îţĭ ziceaŭ
şi celniciĭ îţĭ zic :
«La Băeasă, Fezule, să nu te ducĭ
la Băeasă să nu mĭergĭ,
căcĭ sînt toţĭ haĭduciĭ adunaţĭ,
căcĭ sînt toţĭ căpitanii.
Acolo este Ghica cîĭnele
şi Cuşul luĭ Dispuli ;
Cuşul luĭ Dispulĭ, bătrînul,
cel cu barba lungă.
Acolo este căpitan Macri
Macri acel Privolĭatul,
şi maĭ sînt, Fezule, fraţiĭ Garelĭ,
Brăjaţiĭ fraţi Garelia».
Fezul să audă el nu vroi,
Fezul nu vroi să asculte.
Lă Baeasa Fezul se luptă
cu hoţiĭ aceĭ rominiĭ
şi a fost omorît Fezul renumit,
şi a fost omorît sărmanul !

www.digibuc.ro

Nota. In contra haiducilor rascu ati la 1877, ne putînd nici o armata sa lupte cu succes din cite s aŭ tramis de pe la Imina şi Grebena, Fezul, v'tea ul pa ito al tiecatorilor din *hasĭ*, a fost însărc'nat sa vie în muntii Pindulu şi sa i deci eze. A· mata lui era compusă din tot ce-' mai ales ca Albanez şi Farse ot. Totuşi, hai lucii romini, carĭ petreceau în satul romînesc Baeasa, l'aŭ biruit; dupa o *lupt·* eroica de o parte şi alta şi după o rezistent· ext aordinara şi un eroizm din cale afara mare d'u partea luĭ Fezu, care în ultimul moment a fost părăsit de voinicĭ sai, acesta a cazut străpuns de vre-o şase gloante. Se zice, că fiind ranit la o mina, a putut ţine piept hai-ducilor singur, luptînd numai cu o singura mîna, în timp de mai multe ore. Cu el au mai cazut ciţi-va voinicĭ, albane'ĭ şi Fars roti, ear cei l lţĭ au scapat prin fu_a. Voinicii lui Fezu erau îmbrăcati toţĭ haiduceşte. El e a de o statură maltă, zvelt la corp, frumos, cu ochiĭ vii şi cu privirea agera; plin de bunatate cu cei buni, dar foarte aspru cu rau facatorii. Umbla îmbracat cu fustanela haiducească şi cînd intra în sate se schimba în poturi (cioareci). Vestea, că haiducii petrec la Baeasa a primit o, pe cînd el se afla în satul Avela, pe la 1880, în timpul verei, gazduit în casa unui unchiu al nostru.

Cei mai vitejı dintre haiducĭ au fost fraţiĭ *Garela* din Brĕaza. Aceştia, închinaţi mai tirziu, au fost condamnaţi la o moarte foarte barbara.

XLIII

Cîntecul căpitanuluĭ Sina

Şapte an', lele şapte an',
Şapte an' ĭo-n' fec'ŭ tu munte,
căpitán Sina!
tu mùntile di Nivĕasta;
n'-dimîndă', lele, n'-dimîndă',

n'-dimîndă' tatăl a n'eŭ:
«z-v'ina Sina h'il'lu a n'eŭ,
«z-v'ina Sina si-n' lu nsor,
«ta s-n'-adunu cu un zbor
«ŏáspiţl'i şi soţl'i a nei».
Inch'isíi, laılu n', înch'isii,
înch'isíi, sa-n' v'in a casa,
tu vinĕarĕa ţi fiţeám,
ş-arcară ş-mi pliguira,

şi mpadi mĕ arucutiră,
nu-s c'irĕaşe moi, nu-s c'ireaşe,
nu-s cirĕaşe, că-s gugŏaşe.

Şapte anĭ, vaĭ, şapte anĭ,
Şapte anĭ eŭ facuĭ în munte,
căpitan Sina
în muntele di Niveasta;
îmĭ tramise vorbă, vaĭ, îmĭ trămise vorbă,
îmĭ trămise vorbă tatăl mĭeŭ:
să vie Sina fiul mĭeŭ,
«să vie Sina ca să-l însor,
«ca sa-mi adun cu un cuvînt,
«oaspeţii şi tovaraşii mĭei».
Porniı, bietul porniĭ,
porniĭ sa viŭ a casa,
pe cînd veneam,
aruncară (ad.: împuşcară) şi ma răniră,
şi pe jos mă rostogoliră,
nu sînt cireşe, mai, nu sînt cireşe
nu sînt cireşe, ci sînt gloanţe.

XLIV

Cîntecul dirvenilor

Pul'i bat şi si jilescu,
că dirven'li s-turch'ipsescu,
bati ş-cuclu pri cirèşĭ.
că li lŏară Arbinèşĭ,
Arbinèşĭ far di cîmèşi,

Paserile cîntă şi se jălesc,
cacĭ dirvenile se turcesc,
cîntă cucul pe cireşi,
caci le luara Albanejı,
Albanejı fara de camaşĭ.

www.digibuc.ro

Avdî'ţĭ vlahuhórĭ, fumèl', / Auzĭ sate romînești și familiĭ,
s-nu triţèţĭ pri la dirvèn', / să nu treceţĭ pe la *dervenĭ,*
ch'ifaluhòrĭ si h'iţĭ di vreţĭ, / sate independente să fiţĭ de vroiţĭ,
tu arniŭ si nu dipnéţĭ, / în *arniŭ* să nu vă coborîţĭ,
ma tu munte z-vă trîdèţĭ, / ci la munte să vă retrageţĭ,
putè turţi s-nu vidèţĭ, / nicĭodată o dată turcĭ să nu vedeţĭ.
carĭ Vinèticlu va-l treacă, / Cine va trece rîul Venetic,
prit cuţùt Stergh'ul va-l trĕacă. / prin cuţit îl va trece căpitanul [Sterghin;
carĭ va 'stal'i pritu hăşĭ, / cine va trece prin *hăşĭ,*
va-l ch'ară turţi ş-Arbinèşĭ. / îl vor pĭerde Turciĭ și Albanejiĭ.

Notă. — *Dirvenĭ* se numĕaŭ trecătorile, carĭ altă dată eraŭ păzite de Aromînĭ, cînd aceştia se bucuraŭ de independenţă nationalĕ. Maĭ tîrziŭ aŭ fost încredintată paza lor Albanejilor.

Căpitan Sterghiŭ, după îmformatiunile pe care le avem, a fost un bogat celnic, ale căruĭ turme umpleaŭ earna toată Tesalia şi toată cămpia Caterineĭ. El este pomenit şi în alte cîntece greceştĭ supt numele de *Vlahu-Sterghiu.* Aşa într-un cîntec grecesc, cules de noĭ, se zice:

Κίνισεν οὐ βλάχου-Στέργιος,
για νὰ πάῃ στα βλάχου-χώργια
(adică:
Porni aromînul Sterghiu,
Ca să meargă (să easă) în satele aromîneştĭ.

XLV

Cîntecul de jale al celor treĭ fraţĭ căpitanĭ Dimachĭ, Tolĭ şi Constantin, din Gramoste originarĭ.

Le! ţe-ĭ arăŭlu ţe pîţî'm, / Vaĭ, ce răŭ păţirăm,
noĭ măraţî-l' di furi, / noĭ sărmanĭĭ de furĭ,
Veli-pîşé n-asparsi toţĭ, / Veli-Paşa ne strică pe toţĭ,
Veli nă lo mul'erli / Veli nă luă muĭerile.
şi Tîrnova lĕ-ascăpità', / Şi Tîrnova le asvîrli (lit. apuse)
şi-n Tîrnuva lĕ-aduse / şi la Tîrnova le aduse.
Niinti z-duţi ţal Dimàch' / Nainte merge nevasta luĭ Dimachi
dup-ĕa laĕa ţal Toli, / după ea nefericita nevastă a luĭ [Toli,
ş-nîpòĭ, nîpòĭ ţal Custantín, / şi îndărăt de tot nevasta luĭ Con- [stantin
cu n'iculu-l' îm braţă. / cu micuţul eĭ în braţe,
Veli-pîşè ma ş-li mutie'a, / Veli-Paşa mi li privea,
dĕ-anàlt di pri sărae. / de sus din palat.
(Necomplect).

Notă. Evenimentul cîntat în acest cîntec s-a petrecut pe timpul luĭ Ali-Paşa, cînd fiul acestuia veni în Tesalia, la Tîrnova, şi pe carĭ haĭducĭ nu putea să ĭ prinză sau sa-ĭ omoare, avea ordin să-ĭ constrîngă la *nclnarc* prin închiderea rudelor celor mai apropiate lor.

Actul de a se supune autorităţilor şi a promite, că în viitor va duce o viaţă liniştită, se numeşte:

ncl'inare (închinare);
mi nclin, mă supun, mă închin.

şi se facea cu o deosebită ceremonie.

www.digibuc.ro

XLVI

Prinderea unuĭ fiŭ de celnic din Muzachia de către hoţiĭ albanejĭ

Pr-ĭu tricură, lele fic'órĭ,
pr-ĭu tricură furl'i a sĕară?
— Pri la oili, lele fic'órĭ,
pri la oĭli Arumî'n'ilor,
di-şĭ lŏară oĭ, ş-lŏară birbèţĭ,
ş-lŏară şi birbeclu aleptu,
ş-lŏară h'il'lu di c'elnic,
îl lŏară dispul'aţl'i,
dizbrînaţl'i,
dissuţiţl'i, etc.
şi dusiră, mamă, dusiră,
şi nîpòĭ nîşi nu-şĭ v'inu.
El ş-erà, lele fic'órĭ,
el ş-erà un ş tut a mă-saĭ
el ş-erà un ş-tut a tat-suĭ.
Ntrĕaga fară, lele fic'órĭ,
ntrĕaga fară ş-alăgà,
şi si-l află nu putĕá,
mă-sa laĕa,
mă-sa corba,
sĕ-arupĕà,
si zmulḑĕà,
mîn'li ş-frînḑĕá
cu zgh'ic zgh'ilĕá,
h'il'lu ş-cîftá,
hil'lu dusi, mumă, dusi,
şi nîpòĭ h'il'lu nu v'ini.
C'urbăgĭŏan'a,
c'ilnicŏan'a,
asimcò da,
turmi tîxĕá, etc.
h'il'lu si-l vĕadă,
di la furĭ si-l scŏată,
ma duse, mumă, duse,
şi nîpòĭ h'il'lu nu v'ini.

Pe unde trecură, dragĭ feciorĭ,
pe unde trecură hoţiĭ a sară?
— Pe la oile, dragĭ feciorĭ,
pe la oile Aromînilor,
şi luară oĭ, şi luară berbecĭ,
şi luară şi berbecul distins,
şi luară şi pe fiul de celnic,
îl luară despuiaţiĭ,
descinşiĭ,[1])
desşuţiţiĭ etc.
şi se duseră, mamă, se duseră,
şi îndărăt eĭ nu maĭ vin.
El (fiul de celnic) era, dragĭ feciorĭ,
el era unicul la mamă-sa,
el era unicul la tatăl săŭ.
Intregul trib, dragĭ feciorĭ,
intregul trib alerga
şi să-l afle nu putea,
Mă-sa nenorocita,
mă-sa sărmana,
se rupea (de disperare),
îşĭ zmulgea (părul),
mîinele îşĭ frîngea,
cu ţipăt ţipa,
fiul îşĭ cerea,
fiul s-a dus, mamă, s-a dus,
şi îndărăt fiul nu vine.
Boereasa,
celnicoaĭca
argint da,
turme promitea etc.
fiul ca să-şĭ vadă,
de la hoţĭ să-l scoată,
ci s-a dus, mamă, s'a dus,
şi îndărăt fiul nu vine.

XLVII

Chĭale Laĭe

(Fragment)

Ţi ş-insí nî Ch'ale-Laie,
di sŏ-av'in'ile di Bosn'a,
s-adună cîti nî feată,

Eşi o Ch'ale-Laĭe (pĭele-neagră) (!)
din viile din Bosnia,
să adune cîte o fată,

[1]) Epitete de derîdere la adresa hoţilor albanejĭ, carĭ de multe orĭ nicĭ cămaşă n-aŭ.

www.digibuc.ro

nî fëată din sëară n-sëară ;
vinë-araδa ş-la *Iancu Voïvoda*
— Bună sèară, Iancu Voïvoda.
— Gh'ine vinişi', Ch'ale-Laïe,
eá urseá di şeḑi în pade !
s-ţî bag mëasa s-mîcă'm păne.
— Nu vinim ti mîcare păne,

si-n' daï sor-ta tora sëara.
Ş-ah'urh'i fëata si-şi plangă : —
«taţe-n' soru, di nu-n' plănḑi,
ma l'a-n' ţî calu di mănă,
di-n' ti du la nalbanlu,
ta si-n' ţî ncalţî calu.
— Bună-ţï ŏară, moï nalbane,

— Gh'ine vinişï sora-l Iancu.
— Mi pitricú Iancu-Voïvoda,
ta s-n'i ncalţi calu.
— Cara s-n'i daï ocl'ul laiŭ,
aşi va s-ţî ncalţu calu.
ş-ah'urh'i fëata si-şï plăngă.
— Ţi-n' aï soră di ma-n' plănḑi ?
— Aşï n' ḑise nalbanlu,
cara si-n' daï ocl'ul laïŭ,
aşiţe va-n' ţî ncalţu calu.
— Taţe-n' soru, di nu-n' plănḑi,
ma l'a-n' ţî calu di mănă,
şi du-te la sîmîrălu,
— Bună-ţi ŏară, sîmîră'
mi pitricú Iancu-Voïvodă,
ca s-n'-adárï şaoa caluï

o fată din tară, sară ;
veni rîndul şi la Iancu-Voivodă.
— Bună sară, lancule-Voivodă.
— Bine venişï, Chiale-Laïe,
ean poftim de şezï jos !
ăs-ţï bag masă, să mîncăm pîne,
— Nu venirăm pentru mîncare [pîne,
să-mï daï pe sora ta acuma sara.
Şi începu fata să plîngă,
«tacï, soră, nu plînge,
ci ïea calul cu mîna,
mi te du la potcovar,
ca să-ţï potcovească calul.
— Bună ziua (lit. oară), măï pot- [covarule.
— Bine venişï, sora luï Iancu.
— ma trămise Iancu-Voivodă
ca sa potcoveştï calul.
— Dacă m-eï da ochiul negru,
aşa îţi voiŭ potcovi calul.
Şi începu fata să plînga.
— Ce aï, sora de plîngi ?
— Aşa-mï zise potcovarul,
dacă m-eï da ochiul negru,
— Aşa ţï-voiŭ potcovi calul.
— Tacï, soră, nu plînge,
ci ïea calul de mînă
şi dute la şelar.
— Buna-ţï ziua, şelarule,
mă tramise Iancu-Voïvod,
ca să-mï facï şaoa caluluï.

. . . . . .

(necomplect)

Cruşova. Cules de d. T. Şunda.

XLVIII

Cîntecul căpitanuluï Căcărănḑa

Aŏá pri gh'os, pri ningă amare,
Avḑi'ţï na hăbare mare ;
ş-treaţe Gh'anách' al Cacăranḑă
ş-treaţe cu tuta a luï g'uněaţă.
— Gh'anách', turbeta ş-tîmbîralu
ěa, ïu v'ine Avdi păşălu.
— Cara v'ine, gh'ine v'ine,
«aŏaţe va lŏ-aştépt şi mine.
«Laï Gurgoţa cusurine,
«l'a dulbia, mutreá gh'ine,
«l'a dulblia mutrěá gh'ine,

Aci pe jos, pe lîngă mare,
auziţi o ştire mare,
trece Ghïanachi luï Cacăranḑa,
trece cu toata voinicia luï.
— Ghianachï, trompetă şi tampară.
eacă vine Avdi-paşă.
— Daca vine, bine vine
aïcï îl voiu aştepta şi eŭ.
«Mai Gurgoţa verişorule,
«iea binoclul, uită-te bine,
«ïea binoclul, uita-te bine,

www.digibuc.ro

«mutrĕá cîtă asch'ere v'ine.
— Ţi s-ţi ḑic Gh'anach'e frate,
si umplu nă laïe pade.
— Lai Gurgoţa, tivich'ele,
tĕ-aspîrĕáşî dĕ-ahîntă asch'ere?
lŏaţî tufech'li şi sculàţî
ş-acîţáţî cîte doï braḑî,
z-daţî tu carne fîră n'ilă,
ca şi altă asch'ere z-v'ină;
j-vîtîmáţî! s-nî sătură'm,
şi s-şim ḑĕană ca z-g'ucă'm.

«privește cîtă armată vine.
— Ce să-ţi zic, Ghĭanache frate,
se umplu tot cîmpul.
— Măi Gurgoţa nebunule,
te spărieşi de atîta armată?
Luaţî puştile şi rădicaţi-vă
şi pitiţi-va după cîte doï braḑi,
şi daţî în carne fără milă,
ca şi altă armată să vie;
şi ucideţi! să ne săturăm
şi apoï să eşim pe colină să jucăm.

«Gaz. Mac.» C. Cozmescu.

XLIX (VARIANTA)

— Iu-n' ţ-u dĕade Gh'anách' frate,
— N'-u dĕade tăş tu h'icate
di nu pot s-mi scol di pade.
Un laï pl'um(b) di ţinţi praţî
vîtîmă' doï nişaláţî.
Gh'anách' nipotlu ali Pepi,
ti plămsi nă vilaeti;
Gh'anách' pală di flurie
ti plănḑi nă Sch'ipărie,
Şch'ipărie cu armîname,
că sĕ-astimse nă g'uname.

— Unde ţî-o dădu Ghianachi frate?
— Mĭ-o dădu tocmai în ficaţi,
că nu pot să mă scol de jos.
Un bĭet glonte de cincĭ parale,
omorî doi distinşî (renumiţi).
Ghĭanachĭ nepotul Pepeï,
te plînse un vilaet;
Ghianachĭ sabie de flurie
te plînge o Albanie,
Albanie cu romînime,
ca se stinge un voïnic.

L (VARIANTA)

O laï Gh'anach'i Găgărață,
nŏ-aï n'ilă di tinirĕaţă, (bis)
cînd i zborlu di g'uneaţă.
Şapti an' tut pri nă ḑĕană,
nu ţ-u n'ilă dĕ-a ta bană?
Zagoréa tută tĕ-aviná,
Vîră pl'umbu nu ti lŏa;
O, laï Gh'anach'i Găgăraţa,
dusi bana şi g'uněaţa
di nă tîpanc'i dĭ-un bişlîc,
ţe tĕ-agudí trăşî tu buríc.

Măĭ Ghĭanachiĭ Găgăraţă,
nu aĭ milă de tinireţe (bis),
cînd e vorba de voïnicie.
Şapte anĭ tot pe un deal,
nu ţĭ-e milă de a ta viaţă?
Zagorea toată te urmărea
nicĭ un glonte nu te nimerea;
O, maĭ Ghĭanachi Găgăraţa,
se duse viaţa şi voïnicia,
de o *tîpance* [1]) de un *beşlic* [2]),
ce te lovi tocmaĭ în buric.

LI

Cîntecul căpitanului Cuştareli

. . . . . .
Ţi si fĕaţi Cuştarĕlĭ,
Cuştarĕlı ditu fumĕl'?

. . . . . .
Ce se făcu Cuştarelĭ,
Custalelı din familiĭ?

[1]) Un fel de armă eşită azĭ din uz.
[2]) Monedă turcească, eşită din uz, şi valorînd altă dată 5 leĭ turceştĭ.

www.digibuc.ro

— Cuştarel'a nşi tu munţî,[1])

mea tu munţîl' di Zagori,
mea tu munţîl' di Zagori,
di sĕ-avdă pînă şi Mboli.

Avdí-pîşé, asch'eri multă,
cŏ-aţél Cuştarèlĭ sĕ-alumtă ;
Cuştarèlĭ nă muşutĕaţă,

nă tufech'i nu-l acaţă ;

. . . . . .

«Ţîne Mitrùş pîn de seară,
că Abàz catta s-nă ch'ară ;
ţîne tfech'i, ţîni ch'eptu,
că ma nclo ş-mini tĕ-aşteptu ;
ţîne ş-tini Cole al Tacă ;
ţîne ch'ametĕa s-facă ;
Laĭ fic'órĭ s-ascîpă'm tora,
pîn di un s-u faţim fora.

— Cuştarelĭ eşi în munţĭ,
(adică : se făcu haĭduc, hoţ),
în munţiĭ din Zagori.
în munţiĭ din Zagori,
de se auzi (numele luĭ) pînă şi la [Constantinopol.
(adică : în cît şi Sultanul auzi).
Avdi-paşa (cu) oaste multă,
cu acel Cuştarelı se luptă ;
Cuştarelĭ, o frumuseţe (foarte fru- [mos),
nicĭ o puşcă nu-l prinde
(adică : nu poate fi atins de glonte).

. . . . . .

«Ţine (pĭept) Mitruş pînă la sară
căci Abaz vrea să ne pearză ;
ţine puşcă (ad.: luptă), ţine pĭept,
căcĭ mai în colo şi eŭ te aştept;
ţine şi tu Cole luĭ Tacă,
ţine de s-ar face chĭar prăpăd'ul ;
Măĭ feciorilor, ca să scăpăm acuma,
pînă la unul sa o facem *fora*,
(adică : cu toţii sa facem ĭuruş, să [dăm năvală).

Notă. — Cintecul este necomplect. Lipseşte parte de la inceput; apoi cea de pe la jumatate pare a face parte din alt cîntec. Bătrînele farşiroate din Bacasa, de la care a fost cules acest cîntec de un elev al liceuluĭ romîn din Bitolia, erau rude ale lui Cuştareli, care a făcut ca căpitan, sînt vr-o 4—5 deceniĭ de anĭ. Se zice ca era de o frumuseţe rară, înalt; era foarte îndrăsneţ şi foarte deştept. A făcut haiducie şi cu căpitan Căcăranḑă sau Găgăraḑă, cum îl mai numesc Aromînii ne-Farşeroţi.

Mitruşul şi Cole al Taca, probabil sînt şefĭ de haiducĭ maĭ putin distinşi, ames tecati cu voinicii luĭ Cuştarelĭ.

LII

Cîntecul luĭ Hagi-Varsám

Varsàm fuḑí, Hag'í-Varsàm,
Varsàm măritlu c'elnic,
cu ţal-Varsàm, Hag'í-Varsàm,
muşata c'ilnicŏan'i ;
«Le ţal-Varsàm, Hag'i-Varsám,
Ali-Pişé ti cattă.

. . . . . .

Dusi falcarĕa al Varsàm
nîpòĭ si nu si tŏarnă ;
«s-nu vă cîrtiţĭ biserţi voĭ,

Varsàm fugi, Hagi Varsam,
Varsam slăvitul celnic;
cu nevastă-sa Hagi-Varsam,
frumoasa celnicoaică ;
«Fă, nevasta luĭ Hagi-Varsam,
Ali-Paşa te cere».

. . . . . .

Se duse fălcarea luĭ Vársam,
îndărăt, ca să nu maĭ vie;
«să nu vă supăraţĭ, bisericilor,

[1]) *Fumèal'e*, saŭ *fimĕal'e*, pl. *fumèl'*, *fimèl'*, înseamnă pe lîngă familie, copiĭ, şi numărul familiilor, aparţinînd unuĭ sat, sau unuĭ celnic; apoĭ înseamnă chĭar *cătun* sau *colibe*. Aşa : *mi duc lu fimèl'*, mă duc în cătun saŭ la colibele, unde sînt familiile.

www.digibuc.ro

ară'ŭ av' s-nu vă pară;
va vă ncl'ină'm, ĭu va nă ţem,
şi nu va v-agîrşìmu;
că n-ag'utàt, că n-ascăpàt,
că nu n-aruşinatu».

răŭ să nu vă pară, sfinţilor,
vă vom închina, unde ne vom duce,
şi nu va vom uìta;
căcĭ ne ajutarăţı, căcĭ ne scăparăţı,
căcĭ nu ne ruşinaraţĭ».

Notă,—Hagi-Varsam a fost unul din puterniciĭ şi bogatii celnicĭ aĭ satului Avela. Nevasta luĭ era una dintre cele mai frumoase femeĭ din sat şi fară copii. Ea a fost denuntată ca atare tiranuluĭ Ali paşa din Ianina.

Tocmai atuncĭ Hagi-Varsam se afla în neînţelegere cu un nepot al sau pentru moştenire de oĭ; nepotul, nemultumit cu 'udecata consiliului batrinesc din sat şi îndemnat de un intrigant din Avela s a dus la Ianina, ca să ceară interventia lui Ali Paşa.

Intrigantul, un grec din Grigiovuli, stabilit în satul Avela şi casatorit aci, servea de intendent la turmele lui Ali Paşa, răpite saŭ obţinute ca bir de pe la diferitiĭ celnicĭ din Pind. Dorind a zdrobi pe fruntasul satuluĭ, pe Hagi-Varsam, tocmai, cind acesta a fost chiemat la Ianina, ca să fie ascultat, l-a denuntat luĭ Ali Paşa, ca avînd nevasta cea maĭ frumoasă. Pasa, ĭ a propus să-i o aducă în harem. Hagi-Varsam, cunoscînd cu cine are a face, a avut prezenţa de spirit să recurga la o viclenie şi ĭ-ar fi zis:

«Mărite Domn, la porunca ta sînt cu toata averea şi cu toată casa, daca asa este dorinţa ta. De cît o mică rugăminte îtĭ fac. Noĭ creştinii sintem in post de o cam data (era postul de vară, care precedeaza sărbatorile S tei Marii), şi dupa legea noastră ar fi un păcat să o aduc pe nevasta mea acuma, dară fii sigur, că îndata dupa post va fi adusă».

Vicleanul satrap, crezînd, că Hagi-Varsam, în dorinta de a nu-şĭ pierde averile, se va ţine de cuvînt, l a ascultat, ear Hagi-Varsam s-a împacat imediat cu nepotul său pe ascuns, s a întors în Avela şi poruncind ca toţĭ catîriĭ şi caiĭ din ergheliile sale, bunĭ de calarit, să fie *acăţaţĭ*, adică înselati, după vr-o doua-treĭ zile, cu parte din falcarea sa şi cu o ceată de voinicĭ, a şters o din Avela si s a refugiat în vilaetul Salonic, care nu depindea de Ali-Paşa. Ali, aflînd, a trămis să-l urmăreasca, dar a fost în zadar.

Turmele luĭ Hagi-Varsam confiscate, au fost redate nepotului, care, toamna, s a dus şi a regăsit pe unchiul saŭ.

Intrigantul n-a trait mult după aceasta, şi a fost asasinat de sătenĭ.

Din *fălcarea* lui Hagi-Varsam se trag locuitoriĭ satului *Proïa de Sus.* (Macedonia). Plecarea lui Hagi-Varsam a precedat parăsirea satului Avela de catre celnicul Badra-Alexi.

LIII

Cîntecul căpitanuluĭ Papa-Θimn'u

(Fragment)

Dĭ-un papa-Θimn'u, armîtulă',
loclu tut s-cutrimurà';
beŭ nu ctĕaḑă s-ĕasă afŏară,

di-şĭ fug lail'i arbineşi,
dit dirvèn' şi ditu haşı.

De un popa Eftimie armatol,
pămîntul tot se înspăimîntă;
beŭ (boer turc) nu cutează să easă [afara.

şi fug bieţiĭ albaneji
de la trecatorĭ şi din *haşı.*

www.digibuc.ro

BALADE

I

Cîntecul transformaţiunilor la Aromînĭ

In studiul meŭ: «Balada *Cucul şi Turturica* la Romînĭ, la Moravĭ, la Proveņţalĭ, la Reto-romanĭ, la Perşĭ, la Turcomanĭ etc.», publicat la 1880 în «Cuvente den bătrînĭ» (t. II p. 501—566, 694—705) şi în care—pentru prima oară în sfera Filologiei comaparative—eŭ mă încercaĭ a aplica metoda ştiinţelor pozitive cître analiza literaturei poporane, figurează cinci varianturĭ romîneştĭ ale acestuĭ «cîntec de metamorfoze» şi anume:

Variantul moldovenesc din colecţiunea luĭ Alexandri;
variantul bucovinean din colecţiunea S. F. Marian;
variantul ardelenesc cules de Pompiliŭ;
şi în fine, două varianturĭ moravo-romîne.

Din alăturarea acelor cinci varianturĭ, rezultă că prototipul lor comun cuprindea în sine două metamorfoze: schimbarea feteĭ în peşte şi în pasere, ear a bărbatuluĭ în pescar şi în vînător.

Nu cunoşteam atuncĭ nicĭ un variant macedo-romîn, şi tocmaĭ acum am dat peste următorul foarte remarcabil, pe care mi-l comunică d. Papahagi (Vurdună), elev al şcoaleĭ Normale Superioare din Bucureştĭ.

O trăsură de tot caracteristică a acestuĭ variant este bilinguitatea sa, asupra căreia atragem atenţiunea folkloriştilor în genere: femea vorbeşte romîneşte, ear bărbatul greceşte.

Hasdeŭ. Revista Nouă, A. VI, p. 157—159, No. 34.

Nă fĕată n'ică sumulaĭe
a Túrculuĭ l'-căḑù sivdae:
«Κόρη μ' θά σέ πάρω
«Κόρη μ' δέν σε-ἀφίνω»
Şi fĕata l'i u ḑisi,
o, laĕa-şi di fĕata!

«Mi fac nă ŏae v'ie,
«si-n' intru tu cupie
«şi Turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ.»

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o, laĭlu-şĭ di Husa!

O fată mică oacheşe (brună),
Turculuĭ căzu în dragoste.
«Fată o să te ĭeŭ,
«fată nu te las.»
Şi fata ĭĭ zise,
o sărmana de fată!

«Mă fac o oae vie,
«sa intru în turmă
«şi pe Turc nu-l ĭeaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ.»

Şi Turcul ĭĭ zise,
o bĭetul de Ilusa!

www.digibuc.ro

«Ἐγώ τσιοπμάνος γένομαι,
«τήν βλαχοπούλα βρίσκω,
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' δέν σέ-ἀφίνω».

Şi fĕata l'i u ḑìsi,
o, laĕa-şĭ di feată!
«pirδică va-n' mi fac,
«pláiurli s-alág,
«şi Husa nu-n' lu l'aŭ
«si ştiŭ, că suflit daŭ!»

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laĭlu-şĭ di Turcu!
Ἐγώ σσαΐνης γένομαι,
τὴν βλάχα νὰ τὴν βρίσκῳ,
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' δέν σέ-ἀφίνω.»

Şi fĕata l'-u ḑîsi,
o, laĕa-şĭ di feată!
«Mi fac ţirbŏan'e tr-ŏară,
«Pìdurĕa si-n' mi ch'ară,

«ş-ĭo turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ.

Şi Turcul l'i u ḑìsi,
o laĭlu-şĭ di Turcu!
«Ἐγώ 'νὰς ζαγάρις γένομαι,
«βλαχούλα μ' καὶ σέ βρίσκω,
κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' δέν σέ ἀφίνω.

Şi fĕata l'i u ḑìsi,
o laĕa-şĭ di fĕată!
«Ş-ĭo va-n' mi fac un pescu,
«tŏ-arî'ŭ muntíş si-n' crescu,
«şi Husa nu-n' lu l'aŭ,
«si ştiŭ că suflit daŭ!

Şi Turcul l'i u ḑîsi,
o laĭlu-şĭ di Husa!
«Ἐγώ 'νὰς πεσκάρις γένομαι,
τήν βλάχουμρέανα πχιάνω,
«κόρη μ' θὰ σέ πὰρω,
«κόρη μ' δέν σέ ἀφίνω.

Şi feata l'i u ḑîsi,.
o, laĕa-şĭ di feată!
«Arápuni n'-mi fac,
«tŏ-av'in'i si-n' crescu,
«şi turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ!

«Eŭ păstor mă fac,
«pe Romîncuţă găsesc.
«fată o să te ĕaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fata îĭ zise,
o sărmana de fată!
«potîrniche mă voiŭ face
«în plaiurĭ să alerg,
«şi pe Husa nu-l ĭeaŭ,
«de a şti, că suflet daŭ!»

Şi Turcul îĭ zise,
sărmanul de Turc!
«Eŭ uliu mă fac,
«pe Romîncă să găsesc,
«fată o să te ĭaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fata îĭ zise,
vaĭ, beata de fată!
«Mă fac cerboaĭcă în dată,
«pădurea să mă pĭardă
(adică: să rătăcesc în pădure),
«şi eŭ pe Turc nu-l ĭaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ!

Şi Turcul îĭ zise,
sărmanul de Turcu!
«Eŭ un copoiŭ mă fac,
«Romîncă, şi te gasesc,
«fată o să te ĭeaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fată îĭ zise,
vaĭ, sărmana de fată!
«şi eŭ m-oiŭ face un peşte,
«în rîŭ de munte să-mĭ cresc,
«şi pe Husa nu mi-l ĭaŭ,
«de aş şti, că suflet daŭ!

Şi Turcul îĭ zise,
o sărmanul de Husa!
«Eŭ un pescar mă fac,
«pe mreana Romînca prind,
«fată mi te voiŭ lua,
«fată nu mi te las.

Şi fata îĭ zise,
vaĭ biata de fată!
«Cĭorchine de strugure mă fac,
«în vie să cresc,
«şi pe Turc nu-l ĭeaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ!

www.digibuc.ro

şi turcul l'i u ḑisi,
o laïluşi di Turcu!
«Γ'ώ 'νὰς ντραγάτης γένομαι,
«βλαχοΐπουλα σέ βρίσκω,
«κόρη μ' θὰ πέ πάρω,
«κόρη δέν σέ ἀφίνω.

Şi fëata l'i u ḑisi,
o laëa-şĭ di feată!
«Jăluδă va-n' mi fac,
«si-n' crescu n-sus tu munti,
«şi Turcu ĭo nu-n' l'aŭ,
«sùflitlu si-l daŭ.

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laïlu-şĭ di Husa!
«Γώ νὰ μελίσση γένομαι,
«βλαχουλα καὶ σέ βρίσκω
«κὸρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' δέν σέ ἀφίνω.

Tana Riza.

Şi Turcul îĭ zise,
sarmanul de Turc!
«Eŭ un vier mă fac,
«Romîncuţă te găsesc,
«fată o să te ieau,
«fata nu te las.»

Şi fata îi zise,
sarmana de fată!
«floare ma voiù face,
«să cresc în sus pe munte,
«şi pe Turc eu nu-l ĭeau,
«sufletul sa-l daŭ!»

Şi Turcul îĭ zise,
vaĭ, bĭetul de Husa!
«Eŭ o albină mă fac,
«Romîncă şi te găsesc,
«fata o să te ĭeau,
«fată nu te las.»

Băčasa, Epir.

II

Dumnica şi vrutlu a l'eĭ (variantă la No 1)

(Pusă în vĭersurĭ de d-l Taşcu Iliescu ; «Maced.» No. 3 1888).

1.

—Eşĭ Dumnică la firidă,
s-n'-avḑi cîntic ş-tămbărăŭlu.
ínima s-ţă si dişcl'idă,
să-n' ti vĕadă ş-Dumniḑăŭlu!

Ţerlu ĕaste mplin di stĕale:
vimtul va s-arîspîndĕască ;
va s-ch'ardă luţirĕa ĕale,
scumpă, ma z-da s-ti mutrĕască ?

2

—La tăŭ cîntic nu mutresc,
ni cît la lumach'lor vrĕavă:
n'erg la mare s-mi fac pescu,
ică-n Dună ică-n Savă.
—Ah! Dumnică, la amare
ma s-ti duţi, ca s-ti faţi pescu,
eŭ piscàr, făr amănare,
mi fac, a s-ti piscuĭescu

3.

—Cîndu z-v'in' s-mi piscueşti,
apa va s-u afli traptă,

1.

— Eşĭ Domnică la fereastră,
să auzĭ cîntecul şi tamparaua,
inima să ţi se deschiza,
să mi te vază şi Dumnezeu!
(adică : să fii fericită)
cerul este plin de stele:
vîntul se va răspîndi,
vor pĭerde strălucirea ele,
scumpă, în dată cum te or privi.

2.

— La al tăŭ cîntec nu privesc,
nicĭ cît la al ramurilor freamat,
merg în mare să mă fac peşte,
orĭ în Dunăre orĭ în Sava.
— Ah! Domnică, la amare
de te-ĭ duce, sa te facĭ peşte,
eu pescar fără întîrziere,
mă fac, să te pescuesc.

3.

— Cînd eĭ veni să mă pescuĭeştĭ,
apa o veĭ afla retrasa (dispărută)

www.digibuc.ro

şi-nsuţĭ aĭ s-ti c'udiseşti,
c-aĭ s-mi veḑi în pul'ŭ prifaptă.

—Pul'ŭ azburătòr, Dumnică,
cara s-h'iba s-ti faţĭ, mine
avinătòr fără di fricâ
mi fac, s-alàg după tine.

4.

—Scîndilíi ma s-curdiseşti

di piturnicl'e prim pade
lilic'e, s-nu me-aduch'eşti,
mi fac ş-mĕ-ascundu tu livade.
—Fure-şĭ că te faţĭ, Dumnică,
cáţită di primăvĕară,
mi fac plŏae supţîricâ,
ca s-tĕ-adáp din sĕară n-sĕară.

5.

—Ma s-ti faţĭ supţîre plŏae,
eŭ mi fac un niór mare,
ş-trecu nclo dĕ-Amarea-Lae,
s-aflu di tinĕ ascăpare.
—Ma z-vreĭ s-n'erḑi Misirie,
vrută, cara s-nu h'iŭ mortu,
mi fac vimt-avròs în v'ie
dit amare, ca s-ti portu.

6.

—Ma s-ti faţĭ avră dĕ-amare
j-vimtu, ca s-mi porţĭ îm braţă,
eŭ mi fac munda di sŏare,
ţe tuch'aşte ĕarna gl'aţă.
—Munda sŏăriluĭ ţe arde
tu făcînda faţlĕ-atale,
eŭ mi fac c'upulár vĕarde
si-n' ti sorbu dí-ună cale.

7

—Ma s-ti faţĭ nipărtic'icâ,
dit cupác'ile ndisate,
mi fac lună muşitică
s-luţésc strâ mandísile tŏate.
—Ah! Dumnică, ma z-duch'escu,
că ti faţĭ nă lună mplină,
mi prifác,—ca s-ţ-amvîlescu,—
négură—a ta lun'ină.

8

—Ma s-ti faţĭ négură mare
s-mĕ-amvîleşti fără n'ila,

şi însu-ţĭ aĭ sa te mirĭ,
căcĭ aĭ să mă vezĭ în pasere pre-
[făcută.
— Pasere azburătoare, Domnică,
dacă o fi sa te facĭ, eu
vînător fără de fricâ
mă fac, să alerg după tine.

4.

— Dacă veĭ aşeza curse (prinză-
[zătorĭ de paseri),
de potîrnichĭ pe jos,
floare, ca sa nu ma simţĭ,
mă fac şi mă ascund în livede.
— Dacă te facĭ, Domnică,
viorică de primăvară,
mă fac ploae supţiricâ,
ca să te adap din sară în sară.

5.

— Dacă t-eĭ face supţire ploae,
eŭ mă fac un nor mare,
şi trec dincolo de Marea-neagră,
sa aflu de tine scăpare.
— De t-eĭ duce şi pînă în Egipet,
ĭubită, dacă n-oiŭ fi mort,
mă fac vînt răcoritor în grabă
din amare să mi te port.

6.

— Dacă t-eĭ face zefir de mare
şi vînt, ca să mă porţĭ în braţe,
eŭ mă fac rază de soare,
ce topeşte earna ghĭaţa.
— Raza soareluĭ ce arde
tu facînd feţele (obrajii) tale,
eŭ mă fac şopîrla verde,
să mi te sorb dintr-o dată.

7.

— Dacă t-eĭ face şerpuleţ
din copaciĭ ceĭ deşĭ,
mă fac lună frumuşică,
să lucesc peste vrăjitoarele toate.
— Ah, Domnică, cum oiŭ simţi,
că te facĭ o lună plină,
mă prefac în ceaţă,
ca să-ţĭ învelesc a ta lumină.

8.

— Dacă t-eĭ face ceaţă mare,
să mă înveleştĭ fără milă,

www.digibuc.ro

mi fac sch'inlu aţél pri care
crĕaşte aroşa trandafilă.
—Trandafila an'urditără
cara s-ti faţi din grădină,
eŭ mi fac flitúr tĕ-azbŏară
j-va s-ti baş cu gura mplină!

9.

—Alagă pînă si ḑiţi: dure,
mîna ta nu va s-mi *prindă* [1])
că-n' mi prifác îm pădure
şi-n cupác'ŭ ţe faţe gl'indă.
—Vrută, a ta muşutĕaţă,
ma s-u faţi cupác'ŭ cu gl'inde
eŭ mi fac s-ti l'aŭ îm braţă
ledirĕa pri pon' ţe s-tinde.

10.

—Ma s-mi ncurpil'éḑi îm braţă,
cuţur sec va s-ţîn' în ch'eptu,
c-am s-mi fac nă călugriţă,
s-n'erg la mînăstíre-n dreptu.
—Ca s-ti faţi călugăriţă,
strán'ile va-n' alăxescu
ş-ca un preftu, a mĕa pul'iţă,
va z-v'in s-ti xumulgh'isescu.

11.

—La mînăstíru ma z-v'in' tine,
va s-mi afli amvîrligată
di amĕale sŏaţă, mine,
mŏartă ş-tru scamnu băgată.
—Cîndu z-v'in şi s-tĕ-aflu mŏartă,
Dumnică io mi fac curundu
loc ică ţară curată,
vrută, n-sin să n'i tĕ-ascundu!

12.

—G'one, tora 'căch'isescu,
că ngl'ime n'-părĕá nainte:
nel de-amalamă ţi hărzescu,
vrute, ca s-mĕ-adùţi aminte.
—Ah! Dumnică, vîrtòs gh'ine,
ma stĕàlile cum ti viḑură
mutrîndaluï tuti pri tine,
nîse lun'ina ş-u ch'irdură.

mă fac spinul acela pe care
creşte roşul trandafir,
— Trandafir mirositor
din gradina, de t-eï face,
mă fac fluture ce zboară,
şi o sa te sarut cu gura plină!

9.

— Aleargă pînă să zicï: destul,
mîna ta nu mă va prinde,
căcï mă prefac în pădure
şi în copac ce face ghindă.
— Iubită a ta frumusețe,'
de veï face-o capac cu ghindă,
eu mă fac, să te ïeaŭ în braţe
ïedere pe pomï ce se întinde.

10.

— De m-eï cuprinde în braţe,
buştean săc veï ţine la pïept,
căcï m-oï face călugăriţă,
să merg la monastire drept.
— De t-eï face călugăriţă,
haïnele mi le voiŭ schimba,
şi ca un preot, puişoară,
voiŭ veni să te confesez.

11.

— La monastire d-eï veni tu,
mă veï găsi împresurată
de ale mele prietene (tovarăşe), pe mine
moartă şi în sicriŭ băgată.
— Cînd oï veni şi te-oiŭ afla moartă
Domnică, eŭ mă fac curînd
pămînt saŭ ţărînă curată,
ïubita 'n sîn să mi te ascund!

12.

— Voinice, acuma pricep,
ca glume îmï păreaŭ nainte,
ïnel de aur iţi dăruïesc,
ïubite, să mă aducï aminte.
—Ah, Domnică, foarte bine,
dar stelele cum te văzură,
privind toate la tine
ele lumina îşi pïerdură.

[1]) Cuvînt nou, luat din l. Daco-Romînă, în vederea rimeï.

www.digibuc.ro

III.

Cîntecul punții din Arta

Ş-ĕară treĭ masturĭ alăvdáţĭ,
ş-amiştreĭl'i ş-ĕară fraţĭ,
pri misturil'e multu nviţáţĭ;
ş-amiştreĭl'i ş-ĕară nsuràţi.
Di multu masturĭ ţe ĕará,
la tuţĭ numa lă sĕ-avḑà;
cîti lucri grĕali ĕară,
el' puteà di lĕ-adără.
Un om vin'e di-l'-acl'imă',
c-amirălu lă strigă';
şi nch'isiră dipriună,
tută nŏaptĕa imnà pri lună.
L-amiralu si ncl'inară,
cu dor mari lu ntribară:
«Ţe urseşti di la noĭ?
noĭ h'im ŏamin', sclav' a tăĭ.»
—«Eŭ am avḑită tră voĭ,
că h'iţi masturĭ mult ară'i.
Di la mine ţe căftàţĭ,

puntĕa n-Narta s-ŏ-adăràţi?
Ma si nu putèţĭ s-ŏ adràţĭ,
si stiţĭ, că v'iĭ nu ascăpàţĭ.
—«Dŏamne, ti pîlîcîrsím
trei ḑili s-nă mintuím.»
După ţe si mintuiră,
l-amiralu apîndisiră:
—«Puntĕa aestă s-ŏ-adără'm,
şapte an' ch'irò cîftă'm,
Iţi s-h'ibă şi s-lip'ĕască,
amirăl'a s-hîrg'uĕască.
Noi sclav', a tăĭ ţe h'im,
dao zbŏare va s-ţă grim,
s-nu n-aláşĭ ta s-nă jilim
tu xĕana estă ju h'im.
Fumel'li vrem s-nă lĕ-aduţèm,
pri ningă noĭ tra s-nă lĕ-avèm.»
—«Tuti aesti ţe cîftát,
ĭo vă li daŭ cu g'urát.
Punte sînîtŏasă voĭ,
că vă tal'u treìl'i ca oĭ.

* * *

Si sculară ş-amiştreĭl'i,
z-dùsiră s-l'a a lor fumel'i.

Eraŭ treĭ meşterĭ lăudaţi (renumiţi)
şi cîteşitrei eraŭ fraţĭ,
pe meşterie mult învăţaţĭ
şi cîte treĭ eraŭ însuraţĭ.
De mult meşterĭ ce eraŭ,
pe la toţĭ numele li se auzĭa;
cîte lucrurĭ grele erau,
să le facă eĭ puteaŭ.
Un om veni de-ĭ chĭemă,
că împăratul îi striga (ceru);
şi porniră impreună,
toată noaptea umblaŭ pe lună.
La împăratul se închinară,
cu dor mare îl întrebară:
— «Ce ne ordonĭ tu nouă,
noĭ sîntem oamenĭ, sclavĭ aĭ taĭ.
— Eŭ am auzit de voĭ,
că sînteţi meşterĭ nevoĭe mare.
De la mine cît cereţĭ (lit. ce căutaţĭ)

puntea din Arta să duraţĭ?
De n-aţĭ putea să o duraţĭ,
să ştiţĭ că viĭ nu scăpaţĭ.
— Doamne te rugăm,
treĭ zile să cugetăm.
După ce cugetară,
împăratuluĭ răspunseră:
— «Puntea asta, (ca) s-o ridicăm
şapte anĭ termin cerem,
pentru ce o fi de lipsă
împărăţia să să cheltuĭască.
Noĭ sclaviĭ tăĭ carĭ sîntem,
două vorbe o sa-ţĭ grăim:
să nu laşĭ să ne jelim,
în străinătatea asta unde sîntem.
Familiile vrem să le aducem,
pe lîngă noĭ să ni le avem.»
— Toate acestea ce cerurăţĭ,
eŭ vi le daŭ cu juramînt.
Punte sănătoasă voiŭ,
că (de unde nu) vă taiu pe cîteşĭ [trei ca (pe) oĭ.

* * *

Se sculară cîteşĭ treĭ
se duseră să ĭea familiile lor.

www.digibuc.ro

Fumel'li lă ĕară di Nănta,
li loara s li duca n-Narta;
fumel'li la ĕară dit munte,
li dùsiră n-Narta la punte.
Ş arh'usira di lucrá,
loclu a pùntilei ndriḑeá.
θimĕál'ili li sapá,
ch'éţirli lĕ-aradàpseá.
Tută ḑua ţe lucrà,
apa noaptea l-u nicà.
Şasi an' ma ş-si curmà,
ş-puntĕa nu la sĕ-adarà.
Ma şidĕá şi s-minduĕà
şi cu lacrin' laĭ plînḑĕá,
că ch'irolu s-apruch'á
ş-puntèa nu la sĕ-adărà.

Familiile le erau din Nănta
le luaia să le ducă 'n Aita;
familiile le erau din munte,
le dusera în Aita la punte.
Şi incepură sa lucreze,
locul punţii pregatiau,
temeliile le sapau,
pietrele le rînduĭau.
Toată ziua ce lucraŭ,
apa noaptea le o îneca.
Şase ani se cîzniau
şi puntea nu li se ridica (dura).
Tot şedeau şi cugetau
şi cu lacrimi negre plîngeau,
că terminul se apropia,
şi puntea nu li se ridica.

* * *

Ună ḑuă di dimneaţă,
ma-marlu cîndu ş-la faţa,

ĭu s-primnà pritu ubór,
viḑù pul'ŭ azburătór.
Pul'lu ac'ò ĭu ş-azbuirà,

pri lumach'i z-discurmà,
nîs mamarlu ma ş-mutreà,
ş-cu dor mari pirideà;
a ma-marluĭ ma-l' ḑiţeá;
«Ma-mare, s-nu ti jileşti;
ma z-vreĭ lucru z-bitiseşti,

a n'icluĭ feata nvĕastă s-lŏnţĭ,
tru θimeal'i s-u bagàţi,
n-v'ie, n-v'ie s-ŏ-anvalíţĭ,
jali ş-n'ilă s-nu mutiìtĭ.»
Ma-marlu cîndu ş-avḑà,
pul'lu aestu ţe-l' ḑiţeá,
ditu h'icati susch'irà,
inima l'-si din'icá,
di mult ţĕ-avĕá mari dor,
prĕ-aţĕá cama n'ică nor.
Naşă ş-aveá un n'ic nat,
pri c ic'ŏari nimprustát;

di mă-sa nu z-dispîiţá,
Custandini şi-l acl'imá.
Ma-marlu ş-si mintueá

şi multu ară'ŭ îl' v'ineá.
Tu màrḑini ş-si mintuí,
că Dumniḑă' acşí ursí:

Intr-o zi de dimineaţa,
mai-marele (meşter), spălîndu-şĭ [faţa,
unde se plimba prin curte,
văzu o pasere zburătoare.
Paserea zburînd (de acolo unde [zbura),
pe ramură (se pune) a se odihni,
la mai-marele se tot uita,
şi cu dor mare ciripia,
maĭ-mareluĭ tot îĭ zicea:
«Maĭ-mare, să nu te jeleşti;
însă dacă vreĭ sa termini lucrarea
(adica: de vrei sa faci treaba),
pe nevasta fratelui ăl mic s-o luaţĭ,
in temelie s-o bagaţi,
ĭute, ĭute s-o înveliţi (acoperiţi),
la jale şi milă sa nu luaţi seama.»
Mai-marele cînd auzia,
paserea aceasta ce-i zicea,
din ficaţĭ suspina,
inima i se farîma, (prăpădia),
de mult ce avea mare dor,
pentru cumnata sa a mai mică.
Dînsa avea un mic prunc,
pe picĭoare ne-ridicat
(adica: care încă nu putea umbla);
care de mama-sa nu se despărţia.
Constantin îl chiema.
Mai-marele mi se gîndia (sta pe [cugete),
şi mult răŭ îi venea.
La urmă cugetă,
că Dumnezeu aşa ordonă(aşa meni).

www.digibuc.ro

Puntea aestă si se-adară,
lipsĕá nor ma n'icá s-mŏará.

Acasă el dimîndă',
prînḍu bun lă sĕ-adără'.
Nor ma n'icá si-şĭ si ndrĕagă,
prînḍul cu ĕa si-l pitrĕacă.
Ma-marlu ţe dimîndă',
nor ma n'icá ş-lŏ-ascultă'
Custandinlu ş-lu sculă'
d-ĭu durn'á ş-lu diştiptă',
di ţiţă ş-lu sătură'
ş-nipòĭ pri somnu l bigă'.

S-adără', s-armătusí,
la punti să z-ducă nch'isí.
Cu mari haraŭă ĕará,
prînḍul cîndu ş-lŏ aduţĕá.
Ma la punti cîndu ag'umsi,
a màsturlor ĕa lă ḍisi:
«Voĭ masturĭ, ah! voĭ mărâţĭ,
cu mbărĕaţă ţĕ lucrâţĭ!

ĭu e puntĕa ţé-adărât,
şas-an' îndrèḍĭ ţe lucrtát»
— «Dŏamnă, ş-noĭ nă c'udisim,
puntĕa dĕ-anda ŏ-ah'ursim,
ḍuă ş-nŏapti tuţĭ lucră'm,
ş-nu putèm tra s-u mprustă'm.
Ma-marlu nă dimîndă',
cu g'urát nă sprig'ură',
astăndĭ prînḍu carĭ sĕ-aducă,
s-nu-l alăsă'm tra si-şĭ fugă,
ma n-θiměal'i si-l bigă'm,
puntĕa s-putèm s-ŏ-adără'm.»

Ea laĕa nu ş-si duch'à,
màsturl'i ţe l'i zburà.
Pri bărbàt-su ma ş-mutrĕá
şi-l viděá că tut plînḍĕá.
Cu dor mari lu ntribà,
cît viděà, că lăcrimà:
«Vrutlu a meŭ g'one bărbát
voĭ s-n'-aspùn' ndreptu ş-curà',
tră ţe plînḍi ş-lîcrimèḍi?
spuni ndrept acşì z-bînèḍĭ!»
— Vrută, susch'irarĕa mĕa,
nu ĕasti tră alt ţivá,
n'-ciḍù nelu, vruta mĕa,
trŏ-aţĕá grŏapă, ş-treţĭ di-l l'a!

Tu grŏapă nisă ş-intră'
cum bărbàt-su dimîndă'

Puntea această să se ridice,
lipsĭa ca cumnata a maĭ mică să
[moară.
A casă el comandă,
prînz bun de li se facu,
cumnata a maĭ mică să se prepare
şi prînzul cu ea să-l trămită.
Maĭ-marele ce comandă,
cumnata a maĭ mică l-ascultă.
pe Constantin şi-l sculă,
de somn şi-l deşteptă,
de ţiţă şi-l sătură,
şi ĭar pe somn îl bagă (pune)
(adică: şi-l adormi din noŭ).
Se găti, se împodobi,
la punte să se ducă porni.
Cu mare bucurie era,
prînzul cînd şi-l aducea.
Dar la punte cînd ajunse
meşterilor ea le zise:
«Voĭ meşterĭ, ah, voĭ sărmanĭ,
s-aveţĭ parte (adică: cu noroc) de
[ce lucraţĭ!
unde e puntea ce ridicaráţĭ,
şase întregĭ ce lucraráţĭ?
— «Doamnă, şi noĭ ne mirăm,
puntea de cînd o începurăm,
ziua şi noaptea toţĭ lucrăm,
şi nu putem s-o ridicăm.
maĭ-marele ne ordonă,
şi cu jurămînt ne conjură,
că astăzĭ prînzul cine l-o aduce,
să nu-l lăsăm să plece,
ci în temelie să-l băgăm,
puntea ca să putem s-o ridicăm.»

Ea biata nu pricepea,
ce meşteriĭ îi vorbĭaŭ.
La bărbatul săŭ se tot uĭta,
şi-l vedea că tot plîngea.
Cu dor mare îl întreba,
cît vedea că lacrima:
— Iubitul meŭ june bărbat,
voĭŭ să-mĭ spuĭ drept şi curat,
de ce plîngĭ şi lăcrimezĭ?
spune drept, aşa să trăeştĭ!»
— Iubito, suspinul mĭeu,
nu este pentru alt ceva,
îmĭ căzu inelul, iubita mea
în groapa aceea şi trecĭ de-l ĭea!»

In groapă ea intră,
cum bărbatul săŭ îĭ ordonă,

www.digibuc.ro

Màsturl'i si h'ùmusirà,
cu v'ie ş-fira di n'ilă.
Tu 0imeal'i o-arucutira,
şi cu ch'etri ş-u stizmusira.
Ea laĕa ma·la strigà,
cu n'ila l'-pîlicîrsĕá,
că'rnurli ş-li dipirà,
perl'i din cap ş-l'-arupĕá,
di cît vîrnu nu ŏ-avḍà,
bŏaţĕa l'eĭ nu-l' se-ascultà !
Eară nisă la ḍiţeà,
ş-cît putĕá l'-pîlicîrsĕa :
«Voĭ masturĭ, ah ! voĭ mărâţi !
«maşĭ un graiŭ si-n' ascultâţĭ.
«Va z-vă ḍìc ninga nă ŏară :
«ţîţa s-n'-ŏ-alăsâţi nafoară,
«natlu di fŏami s-nu-n' mŏară.
«Ea pitrĕaţiţĭ si-n' lŏ-aducă,
«tra si-l bag pri ţiţă s-sugă,
«că i n'ic şi nicriscût,
«nimprustât, multu minût.

. . . . . .

«Cum trĕambur mine mărata,
«s-trĕâmbură ş-puntĕa di Narta !
«Ciţĭ cîlîtòrĭ va si-şĭ trĕaca,
«cama mulţîl' si-şĭ si neacă !
«Ciţi perĭ în cap mini n'-am,
«ahi'ţĭ ŏamin' s-nĕacă tr-an !»

Meşterii se repeziră (năpustiră),
iute şi fuă de mila.
In temelie o rostogoliră,
şi cu petre o zidira în zid.
Ea, nefericita, tot striga,
cu milă de eĭ se tot ruga,
carnurile şi le sfîşia,
periĭ din cap îşĭ rupia,
de cît nimeni nu o auzĭa,
vocea ei nu se asculta !
Eara dînsa le zicea,
şi cît putea de eĭ se ruga :
«Voĭ meşteri, ah ! voĭ sarmanĭ !
numaĭ o vorba sa-mĭ ascultaţi,
o sa vă zic încă o dată,
ţîţa să mi-o lasaţi afară,
pruncul de foame să nu-mĭ moară
Ian trămiteţi sa mi-l aducă,
ca sa-l puiŭ la ţîţă să sugă,
cacĭ e mic şi ne-crescut,
ne-ridicat (pe picĭoare), foarte mă-
[runt.

. . . . . .

Cum tremureŭ sărmana (de mine),
«să tremure şi puntea din Arta !
«(din) ciţi călătorĭ or trece,
ăi maĭ mulţi să se înece !
Ciţĭ perĭ în cap eŭ am,
atîţia oameni să se înece pe an !»

Obedenaru p. 211; Petrescu. Mostre II, p. 84.

IV (VARIANTA LA NO. III)

Cîntecul puntei di Nartă

Nă n'il' di masturĭ îşĭ lucrà
la puntĕa ţĕa din Narta
şi tută ḍua ţe lucrà
nŏaptĕa ş-u nicà 'rîŭlu,
di s-c'udusĕà tuţĭ màsturl'i
di nu ştia ţe s-facă.
Nă ḍuă, nă duminică,
şi unà sîrbătŏari,
un pul'ŭ muşàt şi hrisusît
cîntă acló cu jali :
«Masturĭ, voĭ laĭ màsturl'i
«aţèl' cu tehnea araŭă,
«di g'aba voĭ vî pidipsîţi,
«g'aba ch'ardiţi ch'irolu,
«că lucru voĭ nu bitisîţi,
«lucru nu va sĕ-adară,
«un om cara s-nu stih'usîţi
«şi iţi om nu prindi,

O mie de meşterĭ lucraŭ
la puntea cea din Arta
şi toată ziua ce lucrau,
noaptea o îneca rîul,
că se miraŭ toţĭ zidariĭ
de nu ştiaŭ ce sa maĭ facă.
Intr-o zi, într-o duminică,
într-o sărbătoare,
o pasere frumoasă şi aurită,
cîntă acolo cu jale :
«Meşteri, voĭ meşterilor,
«cei cu meserie rea,
«în zadar voĭ vă pedepsiţĭ
«în zadar vă perdeţĭ timpul.
«căcĭ lucru n-o să isprăviţi,
«lucrul nu se va face,
«un om dacă nu veţĭ pune în zid,
«şi orĭ-ce om nu prinde :

www.digibuc.ro

«nivĕasta-l Gh'ani màsturlu,
«nivĕasta-l Gh'anĭ maĭmarlu.

Carĭ dĕadi Gh'ani di ş ŏ-avḍi',
l'i si zbîrlí tut perlu,
şi s-minduĕá şı s-c'udusĕá
di nu şi ştĕa ţe s-facă.
«Ea du-ti laĭ c'uráclu a meŭ,
«ĕa du-ti, du-n'-ti h'il'u,
«şi-l' ḍî, si v'ină a dŏamnă-taĭ
«si v'ină pîn aŏaţi.
Di-şĭ înch'isí c'uraclu aţèl,
cîrlít şi nvirinatu,
di-şĭ blîstimá nîs ŏara ţĕa
cari ntră Gh'an' lu scŏasi,
si mintuĕá, si c'udusĕá,
nu ştĕa nîs cum si-l' grĕască :
«Mi pitricù Gh'anĭ, dŏamna mea,
«s-ti duţĭ pînă acloţi.
— «Carĭ z-v'in, c'urác, tră lucru bun,
«si v'in acşí cum h'iŭ ;
— «Tră bun, tră slab, le dŏamna mĕa,
«si v'in' acşí cum h'ii,
«că Gh'anĭ ĕ-atăŭ şi tinĕ-al Gh'anĭ,
«di nŏ-ari carĭ s-ţ-arîdă.
Ea şi nch'isĕá, ĕa si duţĕá
la puntea ţĕa di Narta,
ĭu ḍaţi masturĭ ŏ-acăţá
şi tu ϑimèl'ŭ ş-u nh'igu ;
el' nŏ-asculţà ne plî'nguti,
ne jali, necă ni'la,
ma tuţĭ acloţi sĕ aurnă
v'ie s-u stizmusĕască,
tra si s-angl'agă puntĕa ţĕa,
ţe s-nu se-aveá ạflată !
«Agaĕa, galĕa masturĭ voĭ,
«masturĭ cu tehnă araŭă,
«agaĕa vă pîrîcîlsèsc,
«sĕ apléc n'iclu nă ŏară».

Ma másturl'i bŏaţi nŏ-avḍà
tra s-bitisĕască lucru.
Blîstèm şi foc din gura l'eĭ,
atumţea n'ica scoasi :
«Ca cum zgh'ilĕaşti n'iclu a meŭ,
«arîŭlu si zgh'ilèască
«ş-cum trĕámbură ah! truplu a méŭ,
«acşí s-treámbură puntĕa !
«S-nu trĕacă mes ţe arîulu
«di om si nu s-purindă !
«şi cum în' cură ţî'ţîli,
«muĭerea luĭ Ghiani meşterul,
«muierea luĭ Ghiani maĭ-mare.
Cînd una ca asta auzi Ghiani,
i se zbîrli tot părul
şi se gîndea şi se mira,
ca nu ştiea ce să facă.
«Ean du-te măi calfa mea,
«ean du-te, du-mi-te, fiule,
şi zi-ĭ stăpînei tale să vie,
«să vie pîna aci.»
Şi porni calfa aceea,
întristată şi amărîtă,
în cît blăstema momentul acela,
care îl scoase în faţa luĭ Ghiani.
Se gîndea, se mira,
nu ştia el cum să-ĭ vorbească :
«Mă trămise Ghiani, stăpîna mea.
«să te ducĭ pînă acolo.
—«De este să viŭ, calfa, pentru lucru bun,
«să viŭ aşa cum sînt
—«Pentru bun saŭ pentru răŭ,
«să viĭ aşa cum eşti,
«căcĭ, Ghiani este al tăŭ şi tu a luĭ Ghiani,
şi nu-ĭ cine să te rîdă.
Ea pornea, ea se ducea
la podul cel din Arta,
unde zece meşterĭ o prindeaŭ
şi-n temelie o înfig ;
eĭ n-ascultaŭ nicĭ plînsete,
nicĭ jale, nicĭ milă,
ci toţĭ acolo se năpustiaŭ
de vie s-o zidească (s-o puĭe în zid),
ca să se închiege podul acel,
de nu s-ar fi găsit el !
«Incet, încet, meşterilor voĭ,
«meşterĭ cu meserie rea
«încet vă rog,
«s-mĭ aplec (să alăptez) pruncul o dată.»
Dar meşterii voce n-auziaŭ
ca să isprăvească lucru.
Blestem şi foc din gura eĭ
atuncĭ mititica scoase :
«Precum ţipă pruncul mĭeŭ,
«rîul să mugiască,
«şi cum tremură corpul mĭeŭ,
«aşa să tremure podul !
«Să nu treacă lună, în care rîul
«de om să nu guste !
«Şi cum îmĭ scurg ţiţele

www.digibuc.ro

«si va curáţi voi masturi!
cîţĭ peri în palma laea n'-am,
«hîirĕa vŏastra s-h'iba,
«ca trei sura'rĭ ţe na ĕarám
«treĭ'i cu tih'a 'rauă,
«ca treĭli na stih'usîm,
«di màsturl'i aţè ' arăil'i,
una ş-easti Vistriţa
«ş-alantă la Vardarlu,
«ş-alantă cama n'ic aŏá
«la puntea ţea di Narta.

«sa ve scurgeţi (să periţi) voi meşterĭ!
Cîţi peri în palmă biata am,
«norocul vostru sa fie,
«căci treĭ sorori ce eram,
tustrele cu soarta rea,
«caci tustrele ne zidiram
«de meşterii cei răĭ:
una e la Bistriţa,
ş-a laltă la Vardar,
«şi cea laltă mai mică aci,
«la podul cel din Arta.»

(Culeasă din Veria, com de D. G. Cionga).

V

Curnica

1.

Muşata Curnic'e
a lu Ḑega Gic'e,
di picurárĭ mulţi
fu pascuta-n munţî
noauă an' di ḑile,
tru nŏaua paduri greale,
nŏaŭa turme trapse
ma n'elu nu u supse.

1.

Frumoasa Cornice,
a luĭ Ḑega-Gîce,
de păstori mulţi,
fu păscută în munţi
nouă anĭ de zile,
în noua păduri grele,
nouă turme trase (adică: purta după sine),
dar mĭel nu o supse.

2.

Şi trŏ-a ḑaţea oara
tr-ună primuveara,
cîndu fu la Pindu
tră Sîm-G'org'u aprindu,
păscù na vutană,
ĕarba ţea di bana
ş-afită în munte
n'el cu steaoa n-frunte.

2.

In a zecea oara,
intr-o primăvara,
cînd fu la Pind
în ajun de Sf. George,
păscu o buruĭană,
earbá cea de viaţa,
şi fata în munte
miel cu stea (ad. stemă) în frunte.

3.

Nel ca tra c'udie!
cu dinţî di flurie
şi cu lina toata
mîtase curata,
curata brisime,
ş-cu cŏarne de-asime,
ca gh'amànd luţite,
di frîmtĕ-alîch'ite

3.

Miel ca de minune!
cu dinţii de aur,
şi cu lina toata
mătase curata,
curată ibreşim
şi cu coarne de argint
ca diamant strălucitoare
de frunte lipite.

www.digibuc.ro

4.

Ḑega, c'elnic mare,
cînd avḑi ahtare
c'udă ni avḑită,
di om niviḑuta,
umplú tuţi hăiarl'i,
s-măască picurarl'i
cu bunèţi din hoară
şi avuta doară.

5.

Tută alba văară
pri la stîn' cîntară,
ca birbil' din dega,
picurarli al Ḑega,
şi păscura oile
pîn dăădiră ploile,
toamna, cîndu cade
frînḑa toată m-pade.

6

Şi cînd lăi codrul
ş-apruch'é Sumedrul,

a luĭ Ḑegă turme
sute ş-n'il' di urme
tràpsira l-amare,
toamna tra iernare,
la locuri ştiute,
cu fumel'li tute.

7.

Iar cînd dulţea véară
văară ş-primuvăară
ag'umse cu pul'l'i.
oile ş-cu vitul'l'i,
cu căpre, cu noatin'
loara prit g uněápin'
s-ag'ungă la munte
cu Curnic'a n-frîmte.

8.

La unǎ dirvene
cînd triţeá ca mrene
albe şi muşate
oile al Ḑegă toate,
dirving'azli-l'-loară
n'elu ş-l'-ul furară,
pîn s-alatră cîn'li
şi z-duch'ască armîn'l'i,

4.

Ḑega, *celnic* mare,
cînd auzi atare
minune ne auzita,
de om nevazuta
umplu toţi sacii,
să cinsteasca pe pastorĭ,
cu frumuseţĭ din sat
şi cu avute daruri.

5.

Toată fericita vară
pe la stînĭ cîntara,
ca privighitori din tufiş,
păstoriĭ luĭ Ḑega,
şi pascura oile
pînă începură ploile,
toamna, cînd cade
frunza toata pe jos.

6.

Şi cînd înegri codrul
şi se apropie Sf. Dumetru (adica : [luna)
ale luĭ Ḑega turme
sute şi mii de urme,
trasera pînă la mare,
toamna pentru iernare,
la locuri ştiute,
cu familiile toate.

7.

Iara cînd dulcea vara,
vara şi primăvară
sosi cu păserile,
oile şi vatuii (ezii de un an),
cu capre, cu noatenĭ,
apucara printre juniperi,
ca sa ajungă la munte
cu Cornicea în frunte.

8.

La o *dirvene* (trecătoare),
cînd trecea ca mrene
albe şi frumoase
oile luĭ Ḑega toate,
dirvenagalele în loara,
mielul şi i-l furara,
nainte de a latra cînii
şi să simta rominii.

www.digibuc.ro

9.

A luĭ Ḑegă mumă,
g'uněaŭă cu numă,
la h'il'-su diparte
pitricù nă carte:
«bunlu n'el nă lŏară,
«h'il'u! şi nă-l furară,
«ma fă munţîl' pade,
«Ḑeglu ali dade.»

10.

Tru arniŭ l-amare,
fără di hăbare,
cu doĭsprădḑăţĭ di inşi,
toţĭ ca zmeĭ nëazvinşi,
şidĕă Ḑegă n-frîmte
cu g'on'l'i di munte,
şi scăpáţĭ dĕ-arale
cîntá cu cavale.

11.

Un g'unóp din munte,
asudát pri frîmte,
ca un pul'ŭ di ḑînă
cu cartĕa tru mînă,
zbŏară ca purumbu
ca spidă şi pl'umbu
j-déade cartea n mînă.
al Ḑegă s-nŏ amînă.

12.

Cum alĕapse cartĕa
scriată din partĕa
mumă-saĭ din munte
se-agudí pri frîmte
virsă' lăcrin'... vale,
că n'elu din cale
dirving'azl'i l'-lŏară,
cîn'l'i! ş-l'-ul furară.

13.

Picurarl'i l'-griră
tuţĭ, cîndu-l mutriră
cu lăcrin', că plînḑe
şi că mîn'li ş-frînḑe:
— Ţe hăbare-ţĭ vine
«di plînḑi, Ḑega, tine?
«spune n-u ş-a nŏaŭă
«hăbarĕa ţĕa arăuă!»

9.

A luĭ Ḑega mumă,
voinică cu renume,
la fiul eĭ departe
trimise o carte:
«bunul (frumosul) mĭel ne luară,
«fiule! şi ni-l furară,
«ci fă munţiĭ şes, (adică: ci grăbeşte)
«Ḑegul mameĭ.

10.

In *arniŭ* la mare,
fără nicĭ o grije,
cu doispreḑece inşĭ,
toţĭ ca zmeĭ nebiruiţĭ,
şedea Ḑega în frunte,
cu voiniciĭ de munte,
şi scăpaţĭ de rele,
cînta din cavale.

11.

Un voĭnicel de munte,
asudat pe frunte,
ca un puiŭ de zînă,
cu cartea în mînă
zboară ca porumbel
ca săgeata şi plumb (glonte)
şi dădu cartea în mînă
luĭ Ḑegă să nu amîne.

12.

Cum ceti cartea
scrisă din partea
mameĭ sale din munte,
se izbi pe frunte,
vărsă lacrimĭ... vale,
că mĭelul din cale
dervenagalele îl luară,
cliniĭ! şi i-l furară.

13.

Păstoriĭ îi grăirá
toţĭ, cînd îl văzură
cu lacrimĭ, că plînge
şi că mîinele îşĭ frînge:
— Ce ştire îţĭ vine
«De plîngĭ, Ḑega, tu?
«spune o şi nouă
ştirea cea rea!»

www.digibuc.ro

14.

— Nu mi ntribàţĭ ţi e,
ma sculáţi in v'ie
s-u lom ca vulturl'i
tra s-ag'unḑem furl'i,
dirving'azl'i n-cale,
z-virsă'm sînḑe vale,
că n-aruşunară,

n'elu nă-l prădaţă,

15.

Tră n'el cînd aflară
ca zmeil'i azburară
priste munţi şi văl'urĭ
nu căftară căl'urĭ,
şi cu dirving'azl'i,
— marturĭ suntu faḑl'i! —
cîndu s-astăl'ară,
munţil' trimburară!

16.

Nu armase dĕagă
unä ḑuă ntrĕagă
di pl'umb nipitrumtă
n-bărbătească lumptă.
N'elu lŏ-ascăpară,
furl'i vătămară
ş-cînti'ndaluĭ prit căl'urĭ,
s-turnară pri la stăn'urĭ.

Macedonia, p. 109.

14.

— Nu mă întrebaţĭ ce e,
ci sculaţi în grabă,
s-o pornim ca vulturiĭ,
să ajungem furii,
pe dirvenagale în cale,
să vărsăm sînge vale,
căcĭ ne ruşinară (adică: ne necinstiră)
mielul ni-l prădară.

15.

De mĭel cînd aflară,
ca zmeiĭ zburară,
peste munţi şi văĭ,
nu căutara căĭ (bune),
şi pe dirvenagale
— marturĭ sînt fagiĭ! —
cînd întîmpinară,
munţiĭ tremurară.

16.

Nu rămase tufiş,
într-o zi întreagă,
de glonte nepătruns
în bărbătească luptă.
M'elul îl scăpară,
pe furĭ omorîră,
şi cîntînd pe drum,
se înapoiară pe la stînĭ.

Belimace (iscăleşte: Del Mace).

VI

Blăstematul Constantin de mama lui [1])

Ş-ĕară nă mumă cu fic'órĭ,
cu nŏaŭă g'on' livenḑî,
tu nŏaŭă g'on' nă feata maşĭ,
nă Vasilch'aŭă avḑită.
Şi vin'iră di largu nclo
alepţi g'on' s-u caftă

ma muma l'eĭ cu nŏaul' fraţĭ
tră dari nu vrèa s-avda.

Na ḑuă vin'i, s-nu-şĭ v'inĕá!
un g'one, un laĭ sŏare
s-u caftă Vasilch'aŏa ţeá

Era o mumă cu feciorĭ,
cu nouă voinicĭ eleganţi,
la nouă voinici numaĭ o fată,
o Vasilichie renumită.
Şi veniră din depărtare
voinicĭ aleşi (distinşi) s-o ceară (în căsătorie),
dar mama eĭ cu ceĭ nouă fraţi
nicĭ nu gîndiaŭ s o dea.
(ad. lit. de dat nu vrea să auză).
Într-o zi veni, de n-ar fi venit!
un voinic, un mîndru soare
s-o ceară pe Vasilicheaua aceea,

[1]) Vezĭ *Obedenar* p. 184 varianta, publicată supt ţitlul Puşcl'a

www.digibuc.ro

di muşuteaţă avḍîtă.
Şi muma leĭ cu fraţl'i tuţĭ
tră dari nu vrĕa s-avdă.
Maşĭ frátili aţèl n'iculu,
Maşi n'iclu Custandini
z-bîgă s-u da, ş-u deádiră

tu xĕani aţiluĭ g'oni.
«Că ĭo mi leg, le muma mĕa

«s-ţ-ŏ adûc duruta soră,
«di cîti orĭ dor va ti l'a,
«di cîti orĭ vaĭ cafţi.

Tu xĕani nclo u dĕádiră,

treĭ meşĭ, treĭ an diparti,
ĭu stînda si ti mintuéştĭ
şi mintea ţi si scŏală.
Şi nu tricú multu puţi'n,

bîgă' lîngŏari grĕaŭă,
di nu-şĭ armasi c'or di fraţĭ,
di soi vîr nu armasi.
Ş-armasi muma síngură,
ca ermă ncl'isă n-casă,
si ḍacă şi si súsch'iră,
si ḍiţĭ, ţe n'ilă grĕaŭă;
si blástimă să-anàθimă,
si-l' plînḍi laĕa-l' di n'ilă,
că s-nu eara ţel Custandi
vrea s-ŏ-aĭbă feata a casă.

Di múltili blistĕami a l'eĭ,
de-a mùmăl'eĭ blistĕami!
loc nu dădĕá di Custandin,

lŏ-arcá loclu naſŏară
şi si sculă' nĕaştímtulu,
mortul şi ngrupatlu,
di ncilică', de-azbuiră'
la sor-sa Vasilch'aŏa.

«Soră, soră, bună-ţĭ oară,
«ndrĕaḍi-ti s-fuḍím astară,

«că n-adastă muma nŏastră,
—«Frate, frate spuni-n' tini,
«di-ĭ tră slab, i di-ĭ tră ghini;

«di-ĭ tră slab, lăili s-n'i bag,

di-ĭ tră bun, albi s-n'i pun.

— «Aidi, soră, acşi cum hii,

renumita în frumusețe,
Şi mama ei cu fraţiĭ toţi
de dat nu vrea să auză.
Numaĭ fratele cel mic,
numaĭ micul Constantin
strărui (se bŏgă) s-o dea şi o da-
[dură
în străinătate după acel voinic:
«căcĭ eu mă leg (mă oblig), dragă
[mamă,
«să ţĭ-o aduc pe iubita soră
de cîte orĭ veĭ dori,
«de cîte orĭ veĭ cere.

In străinătate departe o măritară
(dadură),
treĭ lunĭ. treĭ anĭ departe,
unde, dacă aĭ sta să gîndeştĭ,
ţi se pĭerde (rădîcă) mintea,
şi nu trecu mult-puţin
(adică: după cît va timp)
începu boală grea,
de nu rămase nimenĭ dintre fraţĭ,
de rude nimenĭ nu rĕmase.
Ramase mama singură,
ca pustie închisă în casă,
să zacă şi să suspine,
în cît să zicĭ «ce mila grea»;
sa blesteme, să anatimatizeze,
în cît să-ĭ plîngi nefericiteĭ de milăĭ
că de n'ar fi fost cel Constantin,
ar fi avut fata a casă.

De multele blesteme ale eĭ,
de ale mamei blesteme,
pămîntul nu-l atingea pe Con-
[stantin,
îl' arunca pămîntul afară.
Şi se sculă nestinsul,
mortul şi îngropatul
de încălecă şi zbură,
la sora sa Vasilichea.

«Soră, soră, bună ziua (lit oară),
«pregateşte-te să plecăm (fugim)
[de sară,
«căcĭ ne adastă mama noastră.
— «Frate, frate spune-mĭ tu,
«dacă ĭ pentru răŭ saŭ dacă-ĭ pen-
[tru bine;
«dacă-ĭ pentru răŭ, să îmbrac ne-
[grele (haine),
«dacă-ĭ pentru bine, să-mi puiŭ
cele albe.
— «Aide, soră, aşa cum eşti,

www.digibuc.ro

«muma ti ştie şi u ştiĭ»

Şi nch'isiră caĺĕa nîşĭ,
cali lungă j-dipîrtŏasă;
cum si duţĕá, cumu ş-imná
pul'i di zgh'icu s-frînḑĕá.

«Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
ĭu si'-avḑî' mortul cu v'iŭ?;»

Şi Vasilch'aŏa cînd avḑà,
cuvenda ţĕa a pul'ĭlor,
ma trimurá, s-cutrimburá
şi dîţĕá al Custandini.
«Ţĕ-aŭ, frate, pul'i acşí di bat,
«ca dit alantă lumi?
— «Las bată, sor, că lucru nŏ-aŭ,
«ş-noĭ s-nă mutrîm di lucru.»

Şi fug pri cal ş-azbŏáiră,
pîn ningă hŏară ag'ungu.
«Sor, dă nîinti, că v'in ş-ĭo,

«pîn calu s-l'a nă gură,
«că-ĭ dirinát, că i curmát,
«că mult ari imnată.
Cînd sor-sa a casă si duţeá
z-duţĕá nîs tu murminti,
rupás atumţĕa di-şĭ aflá
dĕ·a mùmăl'eĭ blîsteami.

«Dişcl'idi, mumă, buna mea,
«dişcl'idi, mumă, uşa,
«că-ţĭ v'ini, mumă, h'il'i-ta,
«ţe n-o viḑùşĭ cu an'l'i.

Făţĕá muma, ţe nu făţĕá,
pîn uşa s-l'-u dişcl'idă;
«Le, tini-n' h'ii fĕata mĕa,
«i ocl'il' în' mĕ-arîdu?
—«Io h'iŭ, le mumă, cum mi veḑĭ,

«Io h'iŭ durută mumă»,
j-bîgă' s-l'-aspună caĺĕa l'eĭ.
cum vin'i ş-carĭ ŏ-adusi.
Si din'icá dŏaŭli, z-discá
di plîngu şi di jali,
j-biseărcă dŏaŭli nŏ-alăcá,
niţimtă, nidişcl'isă,
tr-al Custandini sùflitu,
tr-al Custandinĭ l'irtari.

Avela, Epir

«mama te ştie şi o ştiĭ».

Şi porniră calea dînşiĭ,
cale lungă şi îndepărtată;
pe cînd se duceaŭ, pe cînd umblaŭ,
păserile de ţipet se rupeaŭ (se o-
[moraŭ).
«Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
«unde se pomeni mortul cu viŭ!»

Ear Vasilichia cînd auzĭa
cuvîntarea ceea a păserilor,
ci-mĭ tremura, se înspăĭmînta
şi zicea luĭ Constantin:
«Ce aŭ frate, păsările aşa de cîntă,
«ca din lumea cea laltă?»
—«Las să cînte, căcĭ altă treabă n-aŭ
«ear noĭ să ne căutăm de drum».

Şi fug pe cal şi zboară,
pînă ajung pe lîngă sat.
«Soră, mergĭ nainte, căcĭ te urmez
[(viŭ) şi eŭ,
«pînă ce calul să îmbuce o dată,
«căcĭ e prăpădit, căcĭ este obosit,
«de oare-ce mult umblase».
Cînd soră-sa a casă se ducea,
el se ducea în mormînt,
odihnă atuncĭ îşĭ afla
de ale mameĭ blăsteme.

«Deschide, mamă, buna mea,
«deschide, mamă, uşa!
«căcĭ îţĭ vine, mamă, fiica ta,
«pe care nu o văzuşĭ cu anĭĭ (anĭ
[mulţĭ de-arîndul)».
Făcea mama, ce-mĭ facea
pîn uşa să-ĭ deschiză:
«Fa, tu eştĭ fata mea,
«saŭ ochiĭ mă înşală?»
—«Eŭ sînt, mamă dragă, cum mă
[vezĭ,
«eŭ sînt, dorită mamă».
şi se puse să-ĭ spuie (nareze) drumul,
cum veni şi cine o aduse.
Se prăpădiaŭ amîndoă, se despicaŭ
de plînset şi de jale,
şi biserică ambele nu lăsaŭ
neîncinsă,[1]) nedeschisă,[1])
pentru sufletul luĭ Constantin,
pentru ĭertarea luĭ Constantin.

Mia Damaşotă

1) Cînd cineva vrea ca Dumnezeŭ să-ĭ ajute, să-l asculte într'o împrejurare oarecare, cumpără ceară curată şi apoĭ face o luminare supţire şi lungă de tot, ca să ajungă a încinge cu ea biserica. Apoĭ, chiamă un preot la acea biserică să se roage luĭ Dumnezeŭ pentru dorinţa frumoasă, şi se crede că prin aceasta, ajutorul luĭ Dumnezeŭ nu va lipsi. Aceasta se zice: *deschiderea bisericeĭ.*

www.digibuc.ro

VII (VARIANTA la No. VI)

Blestematul Constantin de mama luĭ

Şi erà nă ŏară nŏauă fraţĭ
şi pasprăḑaţe cusurín'
maşĭ una soră el' aveà
şi Evdochĭie îl' ḑiţĕà
Vine ŏara şi chirolu
şi acrisc'ú şi Evdoch'ia,
l'-u căftară tr'işĭ tu xeane,
ma nu vrĕa s-u da tuţĭ fraţl'j,
fraţl'ı tuţĭ şi cusurin'l'i.
Ş-Custandín aţèl ma n'iclu
cîtră mă-sa aşí-l, ḑiţĕà:
„Dă-u, dado, Evdoch'ia,
va-nĭ mi duc ìo si-nĭ ŏ-adúc,
di treı orĭ pri earnă, dado,
şi di dŏaŭă orĭ pri vĕara.»
Ş-u mirtară Evdoch'ia,
ş-nu tricură şase meşĭ
déade un-araŭă puşcl'e,
di muriră nŏaul'i fraţĭ
ş-pasprăḑaţl'i cusurín'.
Mama plînḑe ḑuă ş-nŏapte,
blăstimă pri Custandín,
că-ĭ' mărita' feata diparte.
«s-nu da loc di Custandín,

Dumniḑălu s-nu-n' lu l'aı tă!
că s-n' aveàm h'ilia-n' aprŏapea,
ahît nu vrea h'iu nvirnată,
că-nĭ muriră h'il'i scunch'i.»
Dupa patruḑaţı di ḑile
Custandín işí din grŏapă
şi la sora luĭ si duse
— Buna seară Evdoch'ie!
— Ghine vinişĭ, a bre ŏaspe!
«carì h'ii tine, alaĭ g'one?
— Eŭ h'iu frate-tu ma n'iclu.
— Avḑi'ı, frate, că murít,
şi cum tine z-v'in' putúşĭ?
— Aţĕà sor easte minc'ună,
«că mi veḑı cu bană bună,
«eu am vinită si-n' ti l'au,
tra s-tĕ-adúc la dada noastră,
ca are treĭ an' di ḑile,
«ţe nu ti viḑú, lĕa sor,
«dĕ-aţĕà tĕ-aştĕaptă cu dor».
— Ţe stran'i si-n'ĭ bag, laĭ frate?
«si ştiŭ care s-h'ibă tră ghine,
«si-nĭ bag stranile d-nvĕasta
«şi tr-ara'ŭ ma-s-h'ibă, frate,

Ereau o data nouă fraţĭ,
şi patrusprezece verĭ,
numaĭ o sora eĭ aveau,
şi Evdochie se numea (îi zicea).
Veni ceasul şi timpul
şi crescu şi Evdochia,
î-o cerură tocmaĭ în străinătate,
dar nu vroiaŭ s-o mărite, toţĭ fraţiĭ,
toţĭ fraţiĭ şi veriĭ.
Şi Constantin, cel maĭ mic (fiate),
cătră mama sa aşa zicea:
«Dă-o, mamă, pe Evdochia,
mă voiŭ duce eŭ să o aduc,
de treĭ orı pe earnă, mama,
şi de două orĭ pe vară.»
Şi o măritară pe Evdochia,
şi nu trecură şase lunĭ,
se ivi o ciumă rea
în cît muriră ceĭ nouă fraţĭ,
şi ceĭ patrusprezece verĭ.
Mama plânge ziuă şi noapte,
blestemă pe Constantin,
că-ĭ mărita fata departe
«să nu se atingă pamînt de Con-
[stantin.]
Dumnezeŭ să nu mi-l ierte
cacĭ dacă aş fi avut fiica aproape,
atîta n'aşĭ fi întristată
de moartea fiilor scumpĭ.»
După patruzecı de zile,
Constantin eşi din groapă
şi la sora luĭ se duse.
— Buna sara, Evdochie!
— Bine aı venit, oaspete!
Cine eştı tu, voinice?
— Eŭ sînt fratele tau maĭ mic.
— Auzii, frate, că murirăţı,
şi cum tu sa viĭ putuşı
— Aceea, sor, este mincıună
«Cacĭ ma vezĭ cu viaţa bună
«eu am venit sa mi te ĭau
«ca să te aduc la mama noastra,
«căcı sînt treı anı de zile
«de cînd nu te văzu, sorioară,
«de aceea te aşteapta cu dor.
— Ce haine să îmbrac, frate?
«să ştiu, de este pentru bine
«să îmbrac haine noı,
«şi dacă o fi pentru rău

www.digibuc.ro

«si-n' mi nvescu tu stran'ile lăĭ.
Apòi el s-turnă şi ḑise:
— Nu lipsĕaşte aşi z-greşti,
«că tră gh'ine am vinita,
«tra s-tè adúc calár a casă
«ndrept la dada ţĕa durută».
Pri cal dol'i ncălicară
ş-cîndŏ ag'úmsiră t-un loc,
ìu erá ş-unä fîntînă,
ḑise sora citră frate:
«Aĭde, frate, tra z-bem apă!»
S-aplicară tra z-bĕa apă,
ma doĭ pul' lăĭ strä fîntînă,

lă cîntá cu jale mare:
«mortul apă bĕa cu v'iŭlu.»
— Ţe cîntă, laĭ frate, pul'i?
— Álĕa sor, nŏ ascultă pul'i.»

Şi dĕ-aclò ĕară fuḑiră
ş-apucară caléa mare
tra si z-ducă citr-acasă
ş-apóĭ vrură să-s dispartă
şi pri cale ĭu ş-imnă,
ḑise Custandín a sor-saĭ:
«Du-te, tine, sor a casă.»
Sor-sa ĕară s-tŏarnă j-ḑiţe:
«Nu-n' mi duc fără di tine,
«ţe va ḑică mama noastra,
«singură, cînd va mi veada?
— Io mi duc, sor la sculíe,
«că-n agărşíi călămarlu».
S-acăţara dol'i di mînă
ş-sînătate ş-lŏară bună,
Custandín atumţĕa ḑiţe:
«Ncl'inăc'unĭ multĕ-ali dade
«ş-ìo va-n' v'in tamám cu séara»
ş-el citră murmínţi l'-u dĕade.

Ş-laèa soră armase mprŏastă

j-di diparte ma mutiĕá,
z-vĕada frati-su ĭu s ţea.

Custandin intră' tu grŏapă
ş-ĕa si duse cătr-acasă
síngură laea pri cale,
ş-mamă-sa nŏ-aveá hăbare.
Z-duse şi pri pŏartă asună
şade afŏară şi aştĕaptă
ş-nŏ-are ţine si-l dişclidă.
Vine mamă-sa la pŏartă
şi u-ntrĕabă di nauntru:
«Carĭ pri pŏarta mĕa asună?
«Că ìo n'-am treĭ an di ḑile,

să îmbiac hainele de jale.»
Apoĭ el se întoarse şi zise:
— Nu trebuĭe aşa să vorbeştĭ,
căci pentru bine am venit,
ca să te aduc călare a casă,
drept la mama cea dorită».
Pe cal ambii încălecară,
şi cînd ajunseră într-un loc,
unde era şi o fîntînă,
zise sora citră frate:
«aĭde, frate să bem apă.»
Se aplecară, ca să bea apă,
dar două paseri negre deasupra fîntîneĭ,

le cînta cu jale mare:
«mortul apă bea cu cel viŭ.»
— Ce cîntă, frate, păserile?
— Dragă soră, nu asculta păserile!»

Şi de acolo porniră,
şi apucară calea mare
ca să se ducă a casă.
şi apoĭ vroiră să se despartă.
Pe cale unde umblaŭ,
zise Constantin soreĭ sale:
«Du-te, tu, soră a casă.»
Sora sa earăşi se întoarce şi zice:
«Nu mă duc fară de tine,
«ce va zice mama noastră?
«singură, cînd m-o vedea?»
— Eŭ mă duc, soră, la şcoală,
«căcĭ îmĭ uitaĭ călimările.
Ş-aŭ dat ambiĭ mîna
şi îşĭ luară adio.
Constantin atuncĭ zice:
«Multe închinăcĭunĭ mameĭ,
«şi eu voiu veni tocmaĭ spre seară.»
şi el în spre morminţi (cimitir) apucă.
Nefericita soră rămase neclintită, (în picioare.),
şi de departe tot privea
sa vază pe fratele săŭ, unde se duce.

Constantin intră în groapă,
şi ea se duse în spre casă,
singură biata în drum,
şi mamă-sa nu avea ştire.
Se duse şi sună la poartă,
şade afară şi aşteaptă,
şi nu-ĭ cine să-ĭ deschidă,
Vine mamă-sa la poartă,
şi o întreabă din năuntru:
«Cine sună la poarta mea,
«căcĭ sînt treĭ anĭ de zile,

www.digibuc.ro

«ţe nu-nʲ si dişclıise pŏarta,
«spune-mi tine, ţe om hiĭ?»
—«Io hʲiŭ, mama, Evdochʲia,
«hʲila ta ţĕa mult duruta,
«ĕa dişclʲide-nʲ, mamă, poarta,
«tra s-mi veḑĭ cu ocli-ţi ghʲine,
«s-mi cunoşti, că-ţi esc hʲilʲe.
— Hʲilʲa mĕa diparte nʲ-ĕaste,
«nŏ-are ţine si nʲo-aducă.
— Custandini, mamă, me-aduse.
— Custandin i mort di-un an
«ş-cum si pŏate el s-te-aducă?
— Veḑi-nʲ nelu ditu ḑeadit
«prit aestă cripituiă,
«tia si mi cunòştĭ maʲ ghʲine,
«că hʲiŭ Evdochʲia ta.
Pŏarta si dişclıise tr-ŏură
ş-cînd atuinţea ş-amindŏaŭă
si viḑură di aproapea,
dada ḑise cătră hʲilʲe:
«Evdochʲie, hʲilʲe vruta!»
S-acăţară şi z-băşară
şi m-braţă ş-murira dŏaŭle
di harăuă ş-multu dor,

«de cînd nu mi se deschise poarta,
spune-mi tu ce om eşti?
— «Eu sînt, mamă, Evdochia,
«fiica ta cea mult dorită,
«ean deschide-mĭ, mamă, poarta,
«ca să mă vezĭ cu ochi-ţĭ bine,
«să mă cunoşti, ca-ţi sînt fiică.
— Fiica mea departe este,
«nu ĭe cine să mi-o aducă.
— Constantin, mamă, mă aduse.
— Constantin e mort de un an,
«şi cum se poate el să te aducă?
— Vezi mi inelul din deget,
«prin aceasta crepatura,
«ca să mă cunoşti mai bine,
«că sînt Evdochia ta.
Poarta o deschise îndată
şi cînd atuncĭ ambele
se văzura de aproape,
mama zise către fiică:
«Evdochia, fiică iubita!»
Se apucară, se sărutară
şi în braţe muriră amîndouă,
de bucurie şi de durere mare.

Penins. Balcanică An. I. No. 46.

(auzită de la Caterina Murnu din Veria.

VIII

Catranlu gʲone (nefericitul june)

Ficʲór bun, ficʲór muşát,
gʲonĕ-aleptu şi nviţát
di nclo, di Vurgăriə,
nă carte a măsaĭ scrie,
ca el va si nsŏară
cu feată vurgară.
Şi mama, laea-lʲ mamă
lʲi scrie a luĭ nă gramă
ş-acasă şi lŏ-aclʲamă,
dın hŏară si lu nsŏară,
că tră ficʲór cu minte,
vurgară s lʲa nu prinde
şi el ilʲ ḑise a mă-saĭ,
«Morı tine lai mumă,
las s-hʲibă soĕa-lʲ bună
şi las s-hʲibă vurgară;
si ştiĭ, lĕa mumă tine,
că mor ş-tot u laŭ mine».

Flăcău bun, flacau frumos,
voĭnic distins şi învăţat,
de departe, din Bulgaria
o carte (scrisoare) mamei sale scrie,
că el se va însura
cu fată bulgaroaică.
Şi mama luĭ, nenorocita luĭ mamă
ıĭ scrie luĭ o slovă,
şi a casă şi-l chĭamă,
din sat, ca să-l însoare,
că pentru flacău cu minte,
bulgăroaĭcă nu se cuvine
şi el îĭ zise mameĭ sale
«Fă tu dragă mamă,
fie-ĭ neamul bun
şi las să fie bulgaroaĭcă;
să ştiĭ, dragă mamă tu
că mor şi tot o ieau (de nevastă) eu»

* * *

* * *

www.digibuc.ro

Şi nch'isiră cúscărl'i
cúscărl'i aţél' alghil'i,
cúscărl'i cu cál'il'i,
si si duca si u l a
pi Vulgara aţéă.
Ş-carĭ dúsiră s-u lia,
sócrulu cu sŏacră sa,
h'are tăl'á, h'are măcà,

arburĭ dit ardaţínĭ scutĕa,
nîpîrtiţi sĕ-află muntiĕá
şerch'i ŏarbe ş-firmîcŏase
uh'el'i dit arburĭ scoase
că sun cama nfîrmîcŏase.
Şidură şi miv'ilipsiră
şerch'i ş-uh'el'i tigînsiră,
tu tigane ruḑinita.

Ş-carĭ s-turnă' laĕa nivĕastă,
tu nă muşată călĕaşcă,
tu udă' nîşĭ u bagară,
tuţi l'i scŏásiră naföară
ş-apoĕa s-mîcă l'-băgară,
di mîcarĕa ţe-adărara;
ş-ĕa laĕa şi catrana
ḑise a sŏacră-saĭ căţao:
«Mamo, mine în' mîcái
în' mîcáĭ, mi săturái,
cama multu nu m'-u fŏame.
Şi căţaŏa l'eĭ di sŏacră
l'-ḑise-ali catrane nvĕastă:
«h'il'e, noĭ adeti avèm,
nvĕasta cum nă u vidém,
cu mîcă'rĭ si ŏ-aştipta'm,
cu mîcă'rĭ ş-cu muşulèţĭ,
mîcă, nveastă, aşí z-bînéḑĭ.»
Ş-catrana di nveastă nao,
lo di ună ş-lo di dao,
ş-lo di micărli tŏate
ş-bîgă' se-aurlă cît pŏate:
«ĭu-n' h'ii, mumă, ĭu-n' h'ii, tată,
dă-n' tru ŏară nă ch'ic de-apă,
că va-n' crep laĕa mărata

pri mîcarĕa ţĕ-am mîcată,
pri mîcarĕa ţea li sŏacră,
ali sŏacră, ali căţao;
ĭu-n' h,ii tine vrutlu a m'eu,
apă dă-n', că va s-crep eŭ.»
Şi vrutlu, aţél catranlu vrut,
ş-arăch'í tu mănă un poc'ŭ.
ş-alagă' sĕ-aducă apă,
z-da li nvĕaste si ş-ŏ-ascapă.

şi pornira cuscrii (nuntaşii),
nuntaşii ceĭ albiĭ,
nuntaşii cu caii,
să se duca să o ĭea
pe Bulgaroaică ceea.
Şi cînd merseră s-o ĭea,
socrul cu soacra-sa,
fiere tăĭaŭ, fierea mîncaŭ,
(adică: de necaz mare),
arbori din rădacini scoteaŭ,
nepîrcĭ (vipere) sa găsească căutaŭ,
şerpĭ orbi şi veninoşi.
ţipari din arborĭ scoşi,
căcĭ sînt maĭ veninoşi.
Se apucara şi gătiră
şerpĭ şi ţipari [1]) prăjiră
în tigae ruginită,
în farfurie nespoită.
Şi daca veni nenorocita mireasă,
într-o frumoasă teleagă,
în camera o poftiră,
pe toţĭ îĭ scoaseră afară,
şi apoĭ să mănînce în bagară,
de mîncarea ce gătiră;
şi eá biata şi nefericita
zise soacreĭ sale-căţea:
«Mamă, eŭ mîncaĭ,
mîncaĭ, mă săturaĭ,
maĭ mult nu-mĭ e foame.»
Şi căţaua eĭ de soacră,
îĭ zise nefericiteĭ mirese:
«fiică, noĭ obiceiŭ avem,
pe mireasă cum o vedem,
cu mîncărĭ să o aşteptăm
cu mîncărĭ şi cu lucruri frumoase,
mănîncă, mireasă, aşa să traeştĭ.»
Şi nefericita de mireasă,
luă (gustă) de una, luă de două,
gustă din mîncările toate
şi incepu să ţipe cît poate:
«unde eştĭ, mamă, unde eştĭ, tată,
dă-mĭ îndată un pic de apa,
căcĭ ó sa pleznesc nefericita săr-
[mană,
de mîncarea ce am mîncat,
de mîncarea cea a soacreĭ,
a soacreĭ, a căţeleĭ;
unde eştĭ tu, iubitul mieu,
apă da-mĭ, căcĭ pleznesc eu.»
Şi iubitul, acel nefericit iubit
apucă în grabă cu mîna un ulcior,
şi alergă să aducă apă,
să dea nevesteĭ şi sa o scape.

[1]) Un fel de şearpe veninos.

www.digibuc.ro

Pînă z-ducă, pînă z-v'ină,
ş-află nvĕasta tĕasă-mŏartă
şi catranlu aţèl di vrut,
scŏase un pondu cuţút,
tu inŏară şi lu nh'ipse,
ningă nvĕasta lui si timse
şi a mă-saĭ năs îl' ḑîse:
«Nu plînḑe, mamo, c-así vruşĭ,
di ŏara ţi nvĕasta-n' chirúşĭ;

l'a-ţĭ, mamo, tora di h'il'ŭ,
l'a-ţi, mamo, tora di nvĕastă.»

Pînă să se ducă pînă să vie,
îşĭ află mireasa întinsă moartă
şi nefericitul acel de iubit,
scoase un pustiu de cuţit,
în inimioară şi-l înfipse
lîngă nevasta luĭ se întinse
şi mameĭ sale îĭ zise:
«Nu plînge, mamă, căcĭ aşa vruşĭ,
din momentul ce mireasa îmi [pĭerduşĭ;
ĭea acuma, mamă, de fiŭ,
ĭea acuma mamă, de mireasă.»

---

www.digibuc.ro

INDEX

www.digibuc.ro

INDEX

Ordinea alfabetului este cea următoare, care a fost întrebuințată și pentru ordinea proverbelor din această lucrare:

a = a, pronuntat ca sunetul din limba literară rom. a.
ă = ă: *apă* (cit. apa).
b = b
c = c: *cap.* (cit. cap); *cînc* (cit. cine); *cor* (cit. cor; *curaŭă* (cit. curauă); *ch'ept* (cit. chiept); *ch'aptine* (cit. chiaptine).
c' = cĭ: *c'or* (cit. cĭor); *c'inuşe* (cit. cinuşe); *c'afă* (cit. cĭafă).
d = d
ḑ = dz: ḑua (cit. dzuă); ḑĭc (cit. dzĭc).
(***ô***) = sunetul grecesc pronunțat tot ca în grecește.
e = e
ĕ = *căpă* (cit. capa); *cărnă* (cit. cărnă).
f = f
g = g: *guşe* (cit. guse); *gros* (cit. gros); *gaz* (cit. gaz); *Gh'orgh e* (cit. Ghĭorghe); *gh'ine* (cit. ghine).
g' = gi: *g'one* (cit. g'one); *g'am* (cit. gĭam); *G'og'a* (cit. Gĭogĭa).
(γ) = sunet grecesc; se pronunță ca în grecește, cînd e urmat de vocalele a, o și u, sau de o consoana.
h = h: *har* (cit. har); *hoară* (cit. hoară); *hut* (cit. hut).
h' = hi: *h'ir* (cit. hir); *h'er* (cit. her); *h arbe* (cit. hiarbe).
i = i
ĭ = ı; *ĭo* (cit. ĭo); *ĭu* (cit. ĭu).
j = j
l = l
l' = se citeste ca sunetul italienesc gl.
m = m
n = n
n' = n (muiat) se citește ca sunetul francezesc: gn, în cuvîntul agneau.
o = o
ŏ = ŏ oaspe (cit. oaspe); *oara* (cit. oara).
p = p
r = r
s = s
ş = ş
t = t
ţ = ţ
u = u
ŭ = ca în *ŭom* (cit. uom).
v = v
v' = citește cum se pronunța la ţara cuvîntul *vin.*
x = x
z = z.

Accentul ` sau ´ se pune pe un cuvînt, orĭ-cînd nu este accentuat pe penultima silaba.

Prescurtările principale

ghic(itorı);
joc(urĭ) copil(areştĭ);
med icină) popul(ară);
p(agina).
semnul ~ arata recapitularea cuvîntuluĭ titular.

www.digibuc.ro

A

abĕălili (cu), joc copil. p. 168.
abŭşala (t-), joc copil., p. 137; 183.
abscese, med. popul., p. 272.
acăţarĕa n-inimă, p. 265.
aclu, ghic. p. 348; cu h'ir, p. 348, 349.
acri-macri, joc copil. p. 106.
aduch'irĕa (cu), joc copil. p. 162.
adŭl, p. 101.
află-ţi cloc'e puĭ'i, joc copil. p. 138. No. 114, 115.
agh'azma, med. popul. p. 227.
afumarĕa, joc. copil. p. 96.
agu tu fune, joc copil. p. 112.
Ἅγιος ὁ Θεός p. 69 (satiră copil).
ahulirĕa, (neînţelegerĭ la joc) p. 41.
albĕaţă (la ochĭ), p. 270.
albele (ĭelele, zînele), med. popul. p. 231, 232, 233, 234, 235, 238, 239.
albina, med. popul. p. 292.
alfa vita, (satirizarea luĭ abc), p. 70.
algh'inile cu stuplu, (albinele şi roiul), ghic., p. 349.
alixandra (dĕ-) joc copil. p. 147.
altxirĕa (ḑĕáditlor), formuletă, p. 181.
altu-mallu, joc copil. p. 83.
alumtarĕa, joc copil. p. 113.
Al'ă, p. 311; ghic., p. 349.
amarĕa ş-arĭurli, ghic. p. 350.
amă'ĭ, (neînţelegerĭ la joc), p. 41; vrăjĭ, p. 310.
ambĭturlarĕa cal'lor, joc copil. p. 84.
amestecarĕa picĭoarelor, joc copil. 84.
ameţĕală, p. 261; 266.
analtu, nume de joc copil. cu sfîrleazĕ. p. 122.
anch'idicarĕaluĭ (dc-), joc copil. p. 93.
ancĭlicarĕa (dĕ-), joc copil. cu mingea, p. 146.
Angh'ilu şi druclu, joc copil. p. 111.
angusă, fr. angoisse, med. pop. p. 264.
an, ghic. p. 350; 351.
Ano-ch'irch'ir-Ano, joc copil. p. 88.
antrisărirea, joc copil. p. 154.
antriţĕarirĕa, (cu-), joc copil. p. 86.
anvîrtirĕa, joc copil. pag. 183.
apu, ghic. p. 351.
apala, (sabie), ghic. p. 351.
ape vindecătoare, med. populară, p. 229; — cu caracter religios, p. 230; cu caracter nereligios, p. 230.
ἀποδιῶρσκίνδα, joc copil. la vechiĭ grecĭ, p. 97.
apostemă, med. pop. p. 260.
Aprindi-n' ţeara, joc copil. p. 111.
aprindire, med. pop., — la copiiĭ micĭ, p. 261; — boală, p. 241.
arap, (instructia la copiĭ), pedeapsa la elevĭ, p. 67.
arápuni, (cĭorchină), ghic. p. 351.
arăţit, med. pop., p. 268.
arăzboĭul, joc copil. p. 179; 352.
arăzli, med. pop. p. 268.
arcarĕa, (cu), joc copil. p. 102.
arcul, joc copil. p. 173.
arcurat (de—), med. pop. p. 268.
aric'e, (negĭ), med. pop. p. 274, 275; ghic. p. 352.
arĭŭlu, ghic- p. 352.
arîzboĭŭlu, vezĭ, arăzboĭul,
arolda, (rodia) ghic., p. 353.
arsură, (de), med. popul., p. 287.
arşice, joc copil. p. 126.
Arta (cîntecul puntiĭ din—), p. 1040.
arucarĕa ch'atra (cu—), joc copil. p. 113,
arucutirĕa, (cu) joc copil. p. 183.
arustico (v. pînadă), p. 227.
aruvirsare, med. popul. p. 261.
arvelă, p. 394.
ἀσκωλιάξειν şi
ἀσκωλιαξμός, joc copil. la vechii grecĭ, p. 101.
ascuch'atlu (cu-), joc copil. p. 95.
aspîrĕarĕa, (cu), formul. p. 20.
astîmĭtiri, med. popul., p. 319.
aţile de-mplătire (cărligele de împletit) ghic., p. 366.
aua (strugure), ghic., p. 353.
aumbra (umbra), ghic. p. 354.
aumbrare, med. pop., p. 253.
avariga (dĕ), joc copil. p. 161.
avinarĕa (cu.) joc copil. (cu arşice) p. 129; joc copil. p. 85.
avinătorlu, joc copil., p. 163.
av'in'a (n'-adár —) joc copil., p. 184.

www.digibuc.ro

B

Bacola (căpitan —), p. 1013.
Bagav p. 347; 416.
barba, ghic., p. 354; păcăliturĭ copil. p. 55; — mĕa dĕ-asime, joc copil., p. 158.
barză, (vĭersurĭ adresate la —), p. 193.
başúr, form. de păcăleală, 24.
bătae, p. 260.
bătătură, med. popul. p. 294.
beĭ, nume de joc copil. cu arşice, p. 129.
βέμβηξ, joc copil, la vechiĭ grecĭ, p. 122.
Berat, nume de oraş în Albania, (cînt. popul.) p. 1018.
beţia (cum se combate), med. popul. p. 292, No. 189.
bic'ca (a), v. bişca.
bilc'iclu de cîntari (tocul cîntaruluĭ), ghic. p. 354.
birbéc, ghic. p. 355.
birbéc-birbicúş, joc copil. p. 83.
bişca (a) joc copil. p. 147.
bişica (ardeĭu) ghic. p. 355.
bivol, (cîntec de —), p. 198.
bîgátuluĭ (dĕ-a), joc copil. p. 104.
bîşarĕa crúţil'eĭ, jurămînt copil. p. 37; a ápăl'eĭ, p. 94: joc cu sfîrlează 123; joc copil. 165.
blîndă, med. popul. p. 261.
blîstém de mamă, baladă, p. 1049, 1050; variantă p. 1051, 1052, 1053.
blîstemlu a cucotluĭ, p. 199.
boale de animale, p. 313—334.
boale de oamenĭ, p. 219 312; termenĭ întrebuinţaţĭ pentru a exprima boala si mersul eĭ, p. 225; uşurarea boliĭ. p. 225; p. a nu căpăta boală, p. 225, 226, 227; cît timp uurează boala, p. 227; boale nevindecabile prin medicamente şi descîntece, p. 228; prezervare de boale, p. 258.
bocete la Aromînĭ, p. 963—990; No. I—XLVIII.
boţa (sticlă), ghic. p. 355.
boşa, joc copil. p. 183.
boşorogire (de), med. popul. p. 256.
broaşte (cine are —), med. popul. p. 289; cum nu prinzĭ — , med. popul. p. 290; — în stomach, med. popul. p. 290; — (scrofule), p. 306.
bruma, ghicit. p. 355.
bruticarea, joc copil. p. 85.
bube, med. popul. p. 273; cum dispar — , p. 273, No. 132
bucuvală, p. 192.
budic (ulcĭorul), ghic. p. 355.
Burada, p. 827, 167.
burete, ghic. p. 356.
burèţĭ, (cĭupercĭ otrăvitorĭ), med. popul. p. 289.
buric (de), med. popul. p. 303; 256; muşcare de — , p. 256; cădere de — la copil, p. 256; ghic. p. 356.
butĕa, (butoiŭ), ghic. p. 356.
butură, med. popul. p. 325.

C

cácada-macada, joc copil, p. 115.
Cac'andoni (căpitan), p. 999—1006.
café (cafea), ghic., p. 356.
cale, ghic., p. 356.
calul, (cînd se aprinde — la picior), med. popul., p. 326.
can'ă. cuvicte adresate pasereĭ — , p. 194.
cap (durere de —) p. 280; *turburare de* — . p. 280, 281: *pri* — , joc copil. p. 183; ghic. p. 357.
capra (dĕ-a), joc copil., p. 106: , ghic. p. 358.
capse (de), med. popul., p. 259.
car, joc copil. p. 176.
Caragiani, p. 826; 854; 899: 901; 943; 945: 994; 998; 1011.
cartĕa, ghic., p. 358.
casă, ghic. p. 358.
cástrulu (cu) joc copil. p. 105.
catranlu g'one, baladă, p. 1053 1055.
cávurlu (racul), ghic. p. 359.
Cazaca, joc copil. cu arşice, p. 126, 127.
Căcăranda (căpitan), p. 1030, 1031.
căc'ulă (tu), joc copil. p. 90, — *le*, idem p. 180.
călar (an), joc copil. p. 174.
călăréţ, ghic. p. 359.
căpuşă, cînd te muşcă — , med. popul

www.digibuc.ro

p. 292.
căpătarea daruluĭ, p. 43.
carăcusul la caĭ, med. popul. p. 327.
căsatoria, med. popul. 297.
căţaua, ghic. p. 359.
celuĭ, care fixează, p. 58 (joc copil.); — *care plînge*, p. 46 (satiră copil.); — *care se laudă*, p. 59; — *care n'aude*, p. 59 (păcălituri copil.) — *care nu vede* p. 60; — *care cade*, p. 60.
cerşetor (formuleta unuĭ —), p. 60.
Chassiotis, p. 66.
Ch'alc-Laĭe, p. 1029.
ch apţîn' (pĭeptenii), ghic. p. 360.
ch'atra (cu), joc. copil. p. 162; — *a scùnderi*, joc copil. p. 96; *pri* —, joc copil. p. 94.
ch étrile dc mŏară (pĭetrele de moară), ghic. p. 360.
ch'ich ir mich ir, joc copil. p. 103.
ch'icutli (picăturile de ploae) ghic· p. 361.
ch'imitiŭa, pedeapsă aplicată la elevĭ, p. 67.
ch iţru (clopotel) ghic. p. 361.
Ch irch'ira Culi, joc copil. p. 88.
ch'irmizli (cărămizile), ghic. p. 361.
Ch'ita, nume de erou aromîn, p. 1020.
ch'itriţĕaŭa (cu —), joc copil. p. 88; cu luarĕa — l'eı, joc copil. p. 93; joc cu tombulu, p. 133.
ch'isa cu paradislu, joc copil. p. 107.
ch'usáţţ (colţurĭ), ghic. p. 362.
cî-ca, joc copil. p. 82.
cic ulă, joc cu —, p. 136; cu darea — p. 137.
cic'úlilor (cu darea —), joc copil. p. 137; idem p. 139.
cîldare, ghic. p. 364; — a şi mal'lu, ghic. p. 364.
cılcîn'e (cîlcıe), ghic. p. 363.
cîmară (de-a —), joc copil. p. 105.
cımila bagată, (cu), joc copil. p. 104; cu cîmila mprŏastă, p. 105, joc copil.
cındila (candela), ghic. p. 364.
cînc, ghic. p. 330.
cîntare, ghic. p. 364.
cîntec, p. 819—1416; - *dc vrere*, p. 828—872, No. I—CXXIV; — *de străinătate* (*xeană*), p. 873; despărţirea, p. 873, No. I—XXVI; strainătatea p. 866 No. I—XXVII; revederea p 897. No. I—X; — *de joc*, p. 904, No. I—XXVI; — *de nuntă*, p. 915, No. I—XLI; — *diverse* p. 829, No. I—LXIII; — *distichurĭ* p. 958 — 962, No. I—XXXV; — *bocete*, p. 963—990, No. I — XLVIII; — *e haĭduceştĭ*, p. 991—1034; — *balade*, p. 1035-1055.
cîpistĭari, (căpistere), ghic. p. 365.
cîrave, ghic. (corabie), p. 365.
cîrc'órĭ, med. popul. p. 327.
cırlıgili dĕ-ampiltiri (cărligele de împletit), gl ic. p. 365.
cırlig, ghic. p. 366.
cîstîn'a (castana), ghic. p. 366.
cl'aĕa şi cl'iţa (broasca şi cheia), ghic. p. 367.
coarda (sabia), ghic. p. 351.
cocă, (în limb. copil.), p. 15.
cocoş, cuvinte adresate la —, p. 194.
cofă (ploscă), ghic. p. 367.
colinde la Aromînĭ, p. 707—722; colacĭ de —, p. 711: cîntece de —, p. 713, No. 1—23.
κολλαβίξειν si :
κολλαβίξμός, joc copil. la vechiı grecı, p. 84.
congediere, p. 58.
Constantin, satirizarea numelui de —, p. 48; în balada blistemlu di mamă. p. 1049, 1051; cîntec 1028.
constipaţie, med. popul. p. 259, No. 77.
contuzie de craniŭ, med, popul. p. 261,
corimboc'-mboc', joc copil. p. 150.
cotca, (de-a), joc copil. p. 147.
cotoiul, med. popul., p. 333.
creştere (dc), la copiĭ, med. popul. p. 253.
cucalách', med. popul. p. 328. (boala de caı).
cúcıli vicîli, joc copil. p. 102.
cu osa (t-a), joc copil. p. 128.
cucót (cocoş), ghic. p· 368.
cucu-dan, joc copil. p. 102.
cucu-mpadi, joc copil. p. 102.
cuc'án (varza), ghic. p. 409.
cuci, cınc, cătel (apelativ în limbagiul copilăıesc).
culcari (cıntec de leagan de —), p. 1-11.
culcanda (la oĭ) med. popul. p. 318.
culutumba (de-a —), joc copil. p. 183.
cum să facĭ, ca să ţi trăıasca copiiĭ p. 291; — să cîştigı un proces, p. 291.
cumbura, joc copil. cu pistolul, p. 173.
cuna, (leagan) p. 3.
cundıl u, (condeiu), p. ghic. 368; — cu gramati, ghic. p. 369.
cupili (cu), joc copil. p. 102.
cua de găină, med. popul. p. 266.

www.digibuc.ro

curcubetă, ghic. p. 369.
curcubéĭ, ghic. p. 370 ; cuvinte adresate la – pentru creşterea părului, p. 189.
curmarča rîului, joc copil. p. 92.
Curnicʲa, nume de oae ; baladă cu acest nume, p. 1045—1048.
curşume, ghic. p. 394.
curună (cununä), ghic. p. 376.
custură, p. 43.
cuş, formul. diverse, p. 21.
Cuştarélĭ (căpitan), p. 1031.
cutumádĭili (cu), joc copil. în cinci pîctre, p, 168. (vezĭ : abĕálili).
cuti-cuti, p. 10.
cuţandàchʲ (T-a –), joc copil. p. 100.

C'

cʲap (de-a), joc copil. p. 101.
cʲeflă (pri –), joc copil. p. 113.
cʲicʲiór (prin un -), joc copil. p. 100 ; – în sărituri, p. 155.
cʲimcʲirča (cu), joc copil. cu arşice, p. 128.
cʲingăr, joc copil. p. 160.
cʲirĕáp, (coptor) ghic. p. 362.
cʲŏară-bŏară, (cuvinte spuse, pentru a căpăta dinţĭ noĭ), p. 190 ; 191.
cʲŏari a păsărite, joc copil. în sărituri, p. 156.
cʲŏarle şi cŏada calu, (picioarele şi coada caluluĭ), ghic. p. 362.
cʲubuca (cĭubuc), ghic. p. 362.
cʲucʲu, prunc (în limbagiul copil.) p. 8.
cʲulenga (a – pri mînă), joc copil. 152.
cʲulul, cînd te scuĭpă în ochĭ, med. popul. p. 271.
cʲumág, ghic. p. 363.
cʲup, glonte de puşcociŭ, p. 95.
cʲutca (a) joc copil., descris la p. 137, No. 111.

D

Dălĭani (căpitan), haiduc, p. 998.
dar mamă pare, joc copil, p. 88.
dalác (la om –), p. 290 ; 315.
davan (de), p. 312.
dă-nʲ foc, joc copil p. 86.
Deceurĭ, p. 757—816. No. I—XXXIV
degerare, med. popul. p. 296.
deget (aprindere de –), p. 295.
deochiŭ, med. popul. p. 309.
descîntec, p. 233 — 236, 238 — 241, 244—250, 254, 274—276, 285, 298, 229, 303, 310, 321.
Dima al Fură, p. 1024.
Dimáchʲ (căpitan), p. 1028.
dinte (de – găurit), p. 255 ; *ca să ţĭĭ – curaţĭ*, p. 255 ; *durere de –* , p. 255, 256, 268.
dinţĭ de clʲáptine (dinţĭ de pieptine) ghic. p. 370.
diuclʲare, p. 241 (deochiŭ) ; *Cine poate fi deochiat*, p. 241, 242 ; *çine poate deochĭa*, p. 241 ; *cum cunoştĭ deochĭul*, p. 242 ; *cînd cel deochĭat nu este descîntat*, p. 244, 245 ; *descîntece de deochiŭ*, p. 245 248.
dulacă, med. popul. p. 315.
doctorĭ (în medicină), med. popul. p. 221 ; – *pupularĭ*, p. 222.
doctorie (de nuc), med. popul. p. 303.
dorinţa, cum se împlineşte, med. popul. p. 308.
dŭmbală (daréa a), joc copil p. 108,
dudàu, p. 62.
Duminică (vĭersurĭ referitoare la –), p. 200.
Dumnica şi vrutlu-a-lʲeĭ, baladă, 1037.
dut-à-lachʲ, joc copil, cu arşice, p. 126.

Ţ

ţĕádile (degete), ghic. p. 370.
ţinţir, joc copil p, 152.
ţuca (cu –), joc copil p. 78.
ţine, numirea lor, p. 231—233 ; *vinde-*

www.digibuc.ro

care de —, p. 233—235, 239; *cînd se visitează* —, p. 235; — *din Cruşova*, p. 236; — *din Molovişte*, p. 236; — *din Vlaho-Clisura*, p. 236; — *din Gopeşi*, p. 237; — *din Perivole*, p. 237; — *din Avela*, p. 237; *descîntec de* —, p. 238, 239.
dua şi nöaptĕa, ghic. p. 371.

E

Ea ded, joc copil. p. 184.
ĕarbă amară, med. popul. p. 224.
ἐποσταχισμὸς, joc copil la vechiĭ grecĭ, p. 94.
eşĭ (dĕ-a —), joc copil p. 110.

F

Fdlangu, pedeapsă aplicată la elevĭ, p. 67.
faţi-n-guşi, med. popul. p. 329.
Fauriel p. 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006.
femeea, (cum poate avea lapte —), p. 305, 306; *ca — să nu mărturisească totul*, p. 307.
Fetu-Mare (căpitan), p. 995.
Feţu (dirvénaga), p. 1026.
fic'lu (cu), p. 91, joc copil; idem p. 124.
fic'orlu (cu), joc copil p. 105.
fic'uriclu (cu) joc copil, p. 105.
fif, sul, piston, la joc copil, p. 95; joc copil, de-a puiul, p 124.
figurĭ (jucărĭ de hîrtie), p. 176.
fistulă, p. 294.
fintînă, ghicit. p. 371.
firmác, med. popul. p. 319.
flĭturĭ, joc copil, p. 182.
fluere (copilărĕştĭ), joc copil. p. 180, 181.
foale, ghicit., p. 372.
fŏărtică (foarfece), ghic. p. 372
foc, ghic. p. 372.
formulă numerică, p, 200, 201.
formulete (diverse), p. 16—24; — *degetelor*, p. 17—19; — *feţeĭ*, p. 16; — *paştelor*, p. 16; — *mĭniosuluĭ*, p. 63; — *cach'ósuluĭ* (supăratuluĭ), p. 63; — *cînd săruţĭ copilul*, p. 63; — *comula'ive*, p. 25—35.
frica, (cum se alungă), p. 199, 255.
fricos (satira celuĭ —), p. 45.
frigurĭ, med. popul. p. 251; — *învechite*, p. 252; *ape de* —, p. 252.
fuḑĭrĕa, (de la şcoală), p. 67.
fum, ghic. p. 373; *cuvinte adresate pentru alungarea — luĭ*, p. 192.
funĕa (cu), joc copil, p. 112.
furli (cu), joc copil, p. 164.
furnigă, ghic. p. 374.
furtună (ca să înceteze —), p. 339.
fus, ghic. p. 374.

G

Găgăriţa (vĭersurĭ adresate la — pentru noroc), p. 191, 192.
găină, med. popul., cînd nu ouă , p. 380; cînd cloceşte —, p. 330; ca să se îngraşe —, p. 331; să ouă neîntrerupt —, p. 331, No. 57, 58.
gălbaḑă, med. popul. p. 320, 321.
gălbinare, med. popul. p. 257; de — la copiĭ, p. 302.
gastru, ghic. p. 374.
gaz, (opaiţ), ghic. p. 374.
genuchĭ (răcire), med. popul. p. 273.
Ghicitorile Aromînilor, p. 341—412; cînd se petrece cu —, p. 343; cum se numesc ghicitorile, p. 344; cine petrece cu —. p. 344; scopul — lor, p. 345; geneza — lor, p. 346; colecţia de —, p. 347; ghicitorĭ, p. 348—412.
gh'ulsu (cum se face —), med. popul. p. 333.
gîdă, form. diverse, p. 18, 19.
gîl'ină, (găină), ghic. p. 375; — ş-oŭlu, ghic. p. 375.

www.digibuc.ro

gîrgară, jucărie copil. p. 175.
gîscă, (n'-am nă —), joc copil. p. 161.
gît (de) med. popul., p. 281.
gîtlej (de) med. popul. p. 281 ; bube în —, p. 281.
gluc'ŭ, joc copil. p. 125.
gl'aţă (ghĭaţă), p. 376.
gl'induri, med. popul. p. 294, 306.
gŏadă (batae), med. popul. p. 304.
graiŭ de moarte, med. popul. p. 224.
grănuţlu aţél bunlu, pariţiŭ, p. 271, 272.
grănuţă (de bube), p. 250.
grĕască (dĕ-a), joc copil. p. 125.
grindine (ca să înceteze —) p. 340.
grirĕa tu mînă, neînţelegeri la joc, p. 41.
grŏapă, ghic. p. 376.
gugoş (glonte), ghic. p. 394.
guguc'e, cuvinte adresate la (turturela), p. 193.
gugulană, (cĭupercă), ghic. p. 376.
gură cu dinţi, ghic. p. 377.
gura, (miros de) med. popul. p. 298.
gurliţă, med. popul., boală de porci p. 330.
gurmáz (tarinjilă), med. popul. p. 273.
guştur verde (muşcătură de —), p. 288.
guvă, (tu — cu azvîrnĭĕarĕa), joc copil. p. 151 ; cu nuţli tu , joc cu nucile, p. 101 ; tu — cu adunarĕa, joc. copil. p. 109; tu — cu adunarea diprisupră joc copil. p. 109; tu —, joc copil. cu mingea, p. 142.
guvujdél, med. popul. 316.

G'

g'epe (buzunar), ghic., p. 375.
g'uf (păcălitură copil.), p. 55.
g'unĕcipini, (damă di —), med. popul. p. 305.
g'ung'unár, joc. copil. p. 182.
g'urát (jurămint) p. 376.
g'uratlu a lepurilui, p. 35, (juram. copil). — cu ascuch'at, p. 37, 38 ; — cu deget, p. 39.

H

Hagi-Varsam, cintec haiducesc, p. 1032, 1035.
hali, med. popul. boală de iele, p. 239.
Hasdeu, p. 1, 25, 75, 214, 343, 759,
huane (piuă), ghic. p. 378,

H'

h'avră, med. popul. p. 23.
h'eca, joc copil. cu arşice p. 127.
h'umunic (pepene verde) ghic. p. 377.

I

Iani Papa-Nicola, (cápitan), p. 1008.
ibric, ghic. p. 378.
icŏană. ghic. p. 379.
ĭepure (cum poţi prinde —) med. popul. p. 339.
Iliescu, p. 347, 725, 826.
impontenţa (cum se vindecă —), med. popul. pag. 277.
indiscreţia, păcălire copil. p. 56. 57.
inimă (de -), p. 304 ; de — la caĭ, p. 328 ; 311.
ininia, (vĭersurĭ ce se cintă, cind se patinează), p. 198.
instrucţiunea (la copiĭ aromînĭ în trecut), p. 64—70.
ĭu-ĭ cuclu? joc copil. p. 91.
ĭubirea (cum se capătă), p. 253, 298, 299 ; la vite —, p. 323.

www.digibuc.ro

înjurături copilăreşti, p. 202—210; — adresate grecilor, p. 206—208; — Aromînilor p. 207; — adresate bulgarilor, p. 208; — adresate la ţigani, p. 208; — la albanezi, p. 209; — la Evrei, p. 209; — la Turci p. 209.
înţărcarea, med. popul. p. 324.

J

jireşcă, (în), joc copil. p. 116.
joc, stricarea joculuĭ, p. 40; cine strică jocul, p. 40; cum cîştigĭ la—, p. 41: minciunile la—, p. 42; —u cu casa, joc copil. p. 161; —urĭ copilăreşrĭ, p. 71—186; origina —uluĭ, p. 73; importanţa —uluĭ, p. 73; 74; elementul dramatic în —, p. 75; 76; —urĭ pe banĭ, p. 90; cîntec de — sau şcolare, p. 11—15, 957.
jungľu (junghiŭ) med. popul., p. 295.
jurăminte (copliăreştĭ), p. 36—39.

L

Lala, refren în cîntecele de leagăn, p. 2, 3; —la, idem, p. 4.
lampa, ghicit. p. 379.
laptele la vite, p. 321; să nu-ţĭ fure — de la vite, p. 321; să furĭ — de la vite străine, p. 322; ca oile să dea — mult p. 322, 323.
lasă-spată, p. 106, joc copil.
laspĭa (cu), joc copil. p. 182.
lastică, joc copil. p. 173.
Lăzărelul la Aromînĭ, p. 731—736; descrierea obiceiuluĭ, p. 733: cîntec, p. 734, No. 1—5.
lĭagăn, p. 737; descrierea obiceiuluĭ, p. 739, 740, 741; parodie la cîntece de —, p. 10: cîntec de—, 1; 2, 3; cîntec de adresat la băeţĭ 4—8; cîntec de—adresat la fată, p. 8—11; 956, LX: 957, LXI.
lemnul a Hristoluĭ, med. popul. p. 274.
lemnu, cu—pri ḑădit, joc copil. p. 153, 179.
lepurli (cu), joc copil, 92; 184; formuleta degetelor cu —, p. 17, 22; ghic. p. 379.
liginarĭa (de-a), joc copil. p. 165.
lihnar (opaiţ), ghic. p. 380.
lima, ghic. p. 383.
limbă, să nu scoţĭ bube pe —, med. popul. p. 279; ghic. p. 380.
limbrică (de), med. popul. p. 287,
limădură (meliţă), ghic. p. 381.
Linătope, nume de vechiŭ oraş aromînesc. p. 1010, 1011.
lingură, ghic. p. 381.
liturgl'ĭă, formul. diverse, p. 20.
lindură (rîndunică), ghic. p. 381.
lingoare îndelungată, p. 289.
lipudă, (cĭorap), ghic. p. 382.
lĭu-lĭu, refren la cîntece de leagăn, p. 9.
Liunida-Hag'i-Bira (căpitan), p. 1014, 1015.
Lŏ-am bun-bun, joc copil. p. 77.
lŏari (di lună), med. popul. p. 303: — dinafoară, med. popul. p. 239; — di ḑîne, p. 239; boală de copiĭ, 249.
loc, ghic. p. 382.
lostur, ghic. p. 382.
lucru găsit, p. 42, 43.
lulu-la, refren la cîntece de leagăn, p. 2, 4, 6, 7, 8.
luminari, ghic. p. 383.
lunarîle, p. 307.
lună nouă, p. 339; obiceiul de , p. 751—756.
lună-soare, joc copil. p. 121.
lup (muşcătură de—), med. popul. p. 320; să nu manînce vite, p. 315.
luscl'ĭdĭ, med. popul., p. 254.
ľepur, cuvinte adresate la un ľepure, p. 196 (vezĭ: lepure).

www.digibuc.ro

M

Marţu, med. popul., ca prezervativ în contra bolilor, p. 226.
maţ, jucăria copil. de mat, p, 180.
mălţoadă, (vărsat), med. popul. p. 282.
mĕasa, ghic. p. 384.
medicina populară, p. 211—340. *introducere la* —, p. 213; *importanţa* , p. 214—217.
melc, cintece de—ĭ, p. 196; *ca să găsĕştĭ ĭ*, p. 198.
mer-mer aroş, joc copil. p. 167.
mètura, ghic. p. 384.
Mihalc, nume de eroŭ, p. 1021.
mijloc, (durere, rupere de), med. popul. p. 289.
minc'unĕ, ghic. p. 384.
minte, ghic. p 385.
mitr u, cînd se scurge sînge din—, p. 307; 269.
Mitri, nume pers., dim. din Dimitri.
mînal'a (t-a), joc copil. în sărituri, p. 156.
mînă-mŏartă, formulete diverse, p. 19, 20.
mîna (pri-), joc copil. cu arşice, p. 129; *cînd creapă* , med. popul. p. 295.
mănĭstĭr, jucarie făcută din mînĭ, p. 178.
mînoch ir'u, (amuletă), p. 252.
mînucl'u (manuchiu), ghic p. 385.
mînuşe (leagan), p. 2.
mîrlirĕa la oĭ, med. popul. p. 322.
mîrtŭoarĕa, joc copil. p. 167.
mîscàţĭ, doctorĭ populariĭ, med. popul. p. 222.
mŏaru, ghic. p. 385.
mŏarte, ghic. p. 386; *întoarcerea cuĭ-va de la* , p. 338; *cînd cine va nu poate muri*, med. popul. p. 258; *cum poţ face să moară un om răŭ*, med. popul. p. 307, 308.
mŏaşe, joc copil. p. 177; *satirizarea uneĭ* , p. 51, 52; *le*, (babele), p. 223, 224.
molĭĭ, cum păstrez h ĭncle de med. popul. p. 339.
moşneag, satirizarea unuĭ , p. 51.
mulḑere (mulgere), ghic. p. 386.
mul'ĭţă, med. popul. p. 312.
mumă, ghic. p. 386.
murara (a), joc copil. p. 96.
murminţil' (cu), p. 149, joc copil.
Muscopole, orăşel romînesc în Albania, p. 66, 1010, 1011.
muscă de cal, med. popul. p. 312.
mustu, cînd se bea (vin noŭ), med. popul. p. 254.
muşcare (de cîne, cal), med. popul. p. 262, 263.
muşchĭ (durere de), med. popul. p. 278.
muşcòn' (de-), med. popul. p. 312.
muştele, cum se stîrpesc , med. popul, p. 304.
mutrirea (cu-), joc copil. p. 85.
Muzach'ia, provincie în Albanie, locuită de Aromînĭ şi Albanejĭ. p. 1029.

N

Nac'a (căpitan), p. 1017, 1019.
Nach', satirizarea luĭ Ianache, p. 49; 50.
Nani, cîntec de , p. 1, 2; *refren la cîntece de leagăn*, p, 2—10: 957.
Narta, numele oraşuluĭ Arta, baladă variantă la cîntecul din Arta (p. 1040 1043), p. 1043—1045.
nas, scurgere din , p. 264.
Nasta, satirizarea acestuĭ nume propriŭ, p. 50.
naştere, med. popul. p. 300, 301; *cu uşurinţa*; *pentru femeea care nu naşte*, p. 301; *ca să nu nască cine-va fată*, p. 302; *visul în* , p. 302.
ncalĭr, de-a , joc copil. p. 86.
ncîrcarĕa (cu), joc copil. p. 162.
nĕaŭă, ghic. p. 386; jucărie copil. p. 56.
ncgură (ceaţă), ghic. p. 387.
nel (inel), ghic. p. 387.
Neniţescu, p. 64, 65, 962: 994.
Nica, eroŭ, p. 1021.
Niculiţa, nume de oraş aromînesc din trecut, p. 1010, 1011.
niór (nor), ghic. p. 387.
niputĕari mari, med. popul p. 278.
niricondă (durere de picior), med. popul. p. 293.
nivcastă, satirizarea uneĭ , p. 52, 53

www.digibuc.ro

noade, joc copil. p. 179.
Noti, eroŭ aromîn, p. 1020.
nuc (doctorie de), med. popul. p. 303; ghic. p. 388.
nucă, ghic. p. 387.
nucĭ, cojĭ de—, pedeapsă aplicată la elevĭ, p. 67.
numă, ghic. p. 388.

N'

n'iţĭ, cîntec de—, (cîntec de leagăn), p. 1.

O

ŏae, ghic. p. 389.
ŏală, ghic. p. 389.
ŏară (ceas), ghic. p. 389.
ŏasi, pedeapsă aplicată altă dată la elevĭ, p. 67; durere de—, med. popul. p. 257.
Obedenaru, p. 826.
Ochĭ (de), med. popul. p. 269: cînd nu văd clar, p. 269, curăţirea de , p. 269; lovitură de—, p. 269; pentru a avea vedere bună, p. 270.
och' (a), joc copil. cu tómbulu, p. 133.
Ocl'u (di ţe ĕasti aestu ?), joc copil. cu tómbulu, p. 133.
ocl'i (ochĭ), ghic. p. 390.
ocl'il' ligari (dĕ-a), joc copil. p. 112.
ocl il' ligaţĭ, p. 112.
ofticos, med. popul. p. 272.
oĭ, med. popul. p. 316; după ce fată —le, p. 317; tuse la—, p. 317: cu le, joc copil. p. 174.
om, ghic. p. 391.
omidă (vĭersurĭ adresate la), p. 192.
orbu-ghani, joc copil. p. 112.
orbul găinilor, med. popul. p. 268.
osul (cînd se rupe la om), med. popul. p. 289.
otravă (de—), med. popul. p. 279.
oŭ, ghic. p. 391; aróş, formul. diverse, p. 16.

P

Pálmili (cu), joc copil. p. 85.
pap, cum se face copilaşul moşneag de cître rude, p. 253.
papa (cu), joc copil. cu mingea, p. 144.
papadiţa, joc copil. p. 106.
papa-θimn'u, (căpitan), p. 1033.
paparudele la Aromînĭ, p. 723—730: descrierea—lor, p. 725; cîntece de— p. 726, No. 1—9.
părălu (paraua), ghic. p. 392.
parlu (cu), joc copil. cu tómbulu, p. 131.
paserĭ (ca să prinzĭ), p. 337.
păştili (paştĭ), formul. diverse, p. 16.
pat, juc. copil. p. 177.
pataloni, joc copil. p. 94.
patlu a mortuluĭ (sicriŭ) ghic. p. 392.
păcălirĭ copilăreştĭ, p. 55—63.
păduchiu, med. popul. p. 297; —de lemn cum se stîrpesc, p. 331.
păpuşile (cu), joc copil. p. 167.
părul (cum creşte), med. popul. p. 296; 311.
pătich'i (iepele de la războiŭ), ghic. p. 393.
pĕană, joc copil. p. 173.
pecea, joc copil. p. 87.
pecnă (păstruĭ), med. popul. p. 296.
pelticie (de), med. popul. p. 280.
penură (cuĭŭ), pentru vestijirea pomilor întrebuinţată, p. 62, 63; ghicit. p. 393.
pescu (peşte), ghic. p. 393.
pestruĭ, p. 296.
peştiĭ (cum se prind), p. 339.
Petrescu, p. 826.
picĭoare (de), cum se fac - drepte, din strîmbe, p. 253: umflătură de , p. 293, 294.
pĭept (durere de—), p. 292.
pinaclu, pedeapsă aplicată la alevĭ, p. 66.
pipirv'aŭă (ardeiŭ), p. 355.

www.digibuc.ro

purustie (cu), joc copil. p. 105 : joc copil. cu mingea p. 141 ; 146 ; ghic. p. 393.
pisica, ca să nu mai prindă şoareci, p. 333.
Pisuderi (cîntec), p. 1016.
pişti, joc copil. cu arşice, p. 127.
pita, ghic. p. 374.
piuviţa (lipitoare), ghic. p. 394.
pînadă, lucruri cari se aduc bolnavului pentru a-l face poftă de mîncare, med. popul. p. 227.
pipuţi (ghete), ghic. p. 394.
pişpacă, joc şi jucărie copil. p. 95.
pliguiri (de) p. 288,
pliscare, med. popul. umflătură la git, p. 251, 279.
plătare (m), ca să cunoşti după omoplat, med. popul. p. 254.
pleofcă, joc copil. p. 95.
plivrit, pleuresie, p. 288.
ploac'a (na), joc copil. p. 129.
plop, med. popul. p. 300.
ploscă, ghic. p. 367.
plînsul, cum se curmă , p. 276.
plîscînirĕa (– frînd'l'ei), joc copil. p. 95.
pl'umb (glonte), p. 394.
pŏaha, (plasă), ghic. p. 395.
pŏarca (cu), joc copil. p. 147.
poarta cu losturlu (poarta cu drugul), ghic. p. 395.
podalgie, med. popul. p. 293.
poczia populară (la Aromîni), p. 817—1055 ; numirea —,819 ; expresiuni referitoare la cîntece, p. 820 823 : adunarea— , p. 824 ; colectiuni de , p. 826.
policár, form. p. 17, 18.
porci, med. popul., cum se vindecă, p. 337.
poparnic, p. 192.
Popilian, 64, 65.
porc, formul. uluĭ, p. 53.
Pouqueville, p. 64 : 824, 825.
prag, ghic. 395.
praş, ghic. p. 396.
prŏaştĕa, joc copil. cu prastia, p. 171.
proverbe, p. 413 706.
prucuv'iţă (pojar), med. popul. p. 266.
pruncul (cum se întăreşte), med. popul. p. 301.
ptĭu-cîcă, joc copil. p. 81.
puliţă, ghic. p. 396.
pul'anĕ (a), joc copil. p. 147. pri , joc copil. p. 152.
pul'lu (cu), joc copil. p. 118 ; ghic. p. 396. vedĭ, joc copil. p. 79.
pupu (prunc, în limbagiul copilăresc), p. 6.
purecĭ, cum se stîrpesc , med. popul.
puric (purece), ghic. p. 397.

R

Rană, med. popul. *de închis* , med. popul. p. 263, 264 ; 311 ; *cum se deschide* , p. 264 ; *la mînă, la picĭor*, p. 265 ; *la oĭ*, p. 318 ; *la cînĭ*, p. 330. *cauzată cu puşca*, p. 288 ; *la cal*, p. 324.
răcire, la vite, med. popul. p. 325
răcit, med. popul. p. 290.
reumatizm, med. popul. p. 267.
rîĭe, la oĭ, med. popul. p. 317 ; *la capre*, p. 323 ; *la caĭ*, p. 827.
rîndunică, cuvinte adresate la o , p. 194, 195.

S

sac, ghic, p. 372 : 397.
Salamura (căpitan), p. 995.
satira la copiĭ p. 45—54.
satirizarea (învăţătoruluĭ), p. 68, 69.
scamnach'a (t-a-), p. 156, joc copil. în sărituri.
scamnu, joc copil. p. 178 ; ghic. p. 397.
scara la Dumnezeŭ, ghic. 398.
scînteĭ'a (scîntee), ghic p. 398.
schĭ'inarĭa (cu), joc copil p. 107.
sclaĭa (a), joc copil. p. 103.
sclavach'a (t-a), joc copil. p. 103.

www.digibuc.ro

sclavlu, sau : *sclav'l i*, joc copil. p. 103.
scŏală-scufi, (dĕ-a-), joc copil. p. 137.
«*scŏală tini s-şed ĭo*, joc copil. p. 185.
scŏaterĕa untulemnu (cu), joc copil. p. 90.
scŏatere afară, p. 259, med. popul.
scŏăterĕa coarne (cu) joc copil. p. 109.
scrierĕa (scrisul), ghic. p. 398.
scuĭparĕa în gură, păcălit. copil. p. 55.
scuĭpatul, med. popul. ca prezervativ în contra bolilor, p. 243.
sculare, cîntece de —, (leagăn), p. 11, 12 15 ; 957.
scunda (a), joc copil. cu arşice, p. 131.
scurt, satirizarea celuĭ scurt, p. 53.
sfalangu (vezĭ *falangu*), p. 67.
sfurlă (pri), joc copil. cu sfîrleaza, p. 122 ; 121.
sfrĕdinili (sfredelul), ghic. p. 398.
sfîrnuţél, med. popul. p. 274.
Sina (căpitan), p. 1027.
sicriŭ (ghic.) p. 392.
simniclu (cu), joc cu sfîrleaza, p. 123.
sinduch'a, ghic. p. 399.
sine (de-), cînd suferă femeea —, med. popul. p. 306, 307.
sirtu, ghic. p. 382.
sita, ghic. p. 399.
sîmte Dumniḑale, satirizarea rugăciuneĭ : «Sînte Dumnezeule», p. 69.
sîngele, cum se purifică —, med. popul. p. 291.
sîrmuniţă, leagăn, p. 2.
slăbic' ni mari, med. popul p. 278.
sŏare, vĭersurĭ adresate luĭ, p. 190 ; ghic. p. 399 ; 400.
sobă, ghic. p. 400.
sòira (t-a) joc copil. cu sfîrleazĕ, p. 124.
soirlu (cu), joc copil. cu arşice p. 130 ; a—ĭ, joc copil. cu sfîrleazĕ, p. 124.
somnu, ghic. p. 400 : întrebuinţat cu caracter supranatural în cîntecele de leagăn, p. 2 ; prelungire de—, p. 309.
spata, ghic. p. 401.
splină (durere de —), med. popul. p. 269,
starĕa (neînţelegerĭ la joc), p. 41.
sterilitatea la oĭ ; cum se combate — —, med. popul. p. 322 ; cum se obţine —. p. 300 ; 307.
stomach (durere de —), med. popul. p. 258.
strĕaha (streşina), ghic. p. 401.
strîŏacl iş. satirizarea celuĭ —, p. 54.
strugurĭ, cum se păstrează —, med. popul. p. 338.
stumbul, diverse formulete, p. 20.
sùflitlu şi truplu (sufletul şi trupul), ghic. p. 401.
suhăţĭ (trînji), p. 333.
sulfatul (de chinina), med. popul. p. 252.
sùlili (cu), joc copil. p. 108.
sulurĭ de arăzboiŭ ghic. p. 401.
surdisire, (ĭeşire afară), med. popul. p. 259.
Surgh'inàţĭ (sînţiĭ —), med. popul. p. 316.
suţata, (întovărăşirea), p. 44 ; ruperea — leĭ, p. 44.
suvàlinḑă (suveĭcă), ghic. p. 402.

Ş

şarpe, med. popul., ca să nu te muşte —, p. 282, 284 ; earbă de—, p. 283 ; 284 ; muşcătură de şarpe la oamenĭ, p. 284 ; — în pîntece, p. 284 ; cum dispar şerpiĭ, p. 284, 285 ; muşcătură de— la vite, p. 329 ; ca vacile să nu fie muşcate de—, p. 329 ; — ghic. p. 402.
şclénḑă, joc. copil. p. 153.
şcop (pri—), joc copil. p. 152.
şele (de), med. popul. p. 257.
şenc, joc copil. cu arşice, p. 130.
şezut, (de—), med. popul. p. 258.
Şipisca, nume de comună romînească în Albania, p. 994.
Şirgăn'ăţĭ, p. 1016.
şirig'ĕlu, p. 326, 327.
şŏarĕ, ghic. p. 402.
şoput (cu ţînîrea mînil'eĭ în—, joc copil. p. 93 ; cu băgarea capuluĭ în—, joc copil. p. 93 ;— ghic. p. 371 ; 402.
şţlup, joc copil. p. 93.
şuiraŋĕa (a), joc copil. cu arşice, p. 131.
şuricŏan'e, p. 317.
şţitili, med. popul. 306.

www.digibuc.ro

T

l'aca-tuca (a), joc copil cu mingea, p. 147
tálari cu vĕarḑi, (putină cu varză) ghic. p. 403.
talpi (la ochĭ), med. popul. p. 270.
taĺ'ŭ carni jurămînt copil. p. 36.
Tasa, satirizarea numeluĭ —, p. 50.
tatafch'a, joc copil. cu arşice, p. 129.
Tav'an'i (sîmziene), p. 743—750 ; 956.
tăetură, med. popul. p. 306.
tăt'are, med. popul. (de tăere), p. 249.
tĕa-bum, joc copil. p. 80.
Teja, nume de eroŭ aromîn, p. 1020.
téngala, juc. copil. p. 173.
teta-todu, (viersurĭ adresate la paserea —), p. 196.
ticnifez, med. popul. 325.
tigane, (tigae) ghic. p. 403
tibaclu (cu), joc copil. p. 108.
tipór (topor, secure), ghic. p. 403.
tipsia (ghic.) p. 374.
tŏacă, ghic. p. 404.
Tolĭ, p. 1028.
Toda, satirizarea acestuĭ nume ; p. 48.
tòmbulu (cu), joc copil. p. 131 ; — cu daréa, 132 ; — di mpadi, — p. 132 ; cu casa. p. 135; — sum c'ic'oari, p. 135.
topa (cu), joc copil. cu mingea, p. 140: — cu daréa, p. 140, No. 117 ; cu — ancîlicaréa, p. 141, No. 118 ; — cu merlu, p. 141, No. 119; — v'imbur v'mbur, p. 143 ; No. 121 ; —semnu luĭ p. 144, No. 122 ; — -n ch'atră, p. 144, No. 122 ; n-calar, p. 146, No. 123 ; — n-mur, p. 146 ; — a mer, p. 147, No. 125.
topcheri, joc copil. cu mingea p. 144.
trĕáţir a semnuluĭ (cu), joc copil. cu sfîrleză, p. 123.
trĕilĕa (an), joc copil. în sărĭturĭ, p. 154 ; an — cu artisiréa, joc copil. p. 154 : an— ghiftĕaşte, p. 155 ; an— cu sulili, p. 155.
triotĕa (cu). joc copil. p. 166, 184.
Τρόπα, p. 101.
trĭdĕarĕa (cu), joc copil. p. 166.
trînjĭ (cu şi fără scurgere de sînge), med. popul. p. 260
trîznet (de), med. popul. p. 319.
tuc'inili (cu), joc copil. p. 117.
tufech'a (puşcă). ghic. p. 404.
Tuma (căpitan), p. 1023.
tura-gh'azu, joc copil. 90.
turbare, med. popul. p. 285—287.
turnava (a), joc copil. cu arşice, p. 128;
tuse (cu flegmă), med. popul. p. 277 . — simplă, p. 277.
turtă. ghic. p. 405.

Ţ

ţap, ghic. p. 355.
ţară (cu), joc copil. p. 110.
ţĕapă (ceapă), p. 405.
ţe lingură daĭ la numtă, joc copil. p. 80.
Ţe l'aĭ tini, joc copil. p. 81.
ţer (cer), ghic. p. 406.
ţibara (a), joc copil. p. 96.
ţicna, joc copil. p. 87.
ţilistră, jucărie copil. p. 95.
ţinglilác, jucarie p. 177.
ţir (cĭur), ghic. p. 406.
ţiruh'a, (opincă), ghic. p, 407.
ţiţi (ţiţe), ghic. p. 407 ; — de vacă, ghic.. p. 407.
ţoúpitli (cu), joc copil. p. 149.
ţupată (topor). ghic. p. 403.

U

ud (de-), med popul. p. 257 ; cînd se opreşte — ul la cal, p. 324.
ug'ac (coş) ghic. p. 408.
ulc'ór, med. popul. p. 275, 276.
umflătură, med. popul. p. 240 ; 281.
una (tu-), joc copil. în sărĭturĭ, p. 154.
upărire, med. popul. p. 279.
urare, p. 58, 61.
ureche (durere de —), ned. popul. p. 304, 305 ; 267 ; curătire de —, p 267.
urmele de cal, ghicit. p. 408.
usíc (boală de ca') med. popul. p. 328.
utre, ghic. p. 372.

www.digibuc.ro

V

valĕa di Ianina, cîntec, p. 1009, 1010.
valma (a), joc copil. p. 114
vatră, ghic. p. 408.
vazmó (boală de ochĭ, dinţĭ), med. popul. p. 240.
vărsat (de), p. 282; — la vite. p. 318.
vĕară (vară), ghic. p. 408.
verḑul (varza) ghic. 409.
vĭersur, rostite la stricarea adunărilor copilărescĭ, p. 185, 186.
vĭermĭ, la vite, med. popul. p. 318.
vĭespe, cînd te înţapă; med. popul. p. 292.
vimtu (vînt), ghic. p. 409.
vine mŏara? joc. copil. p. 92.
vinul, cum se poate păstra, p. 338. med. popul., — ca să miroasă placut, p. 338, dresul vinuluĭ, p. 338.
vizicătoarea, med. popul. p. 261.
vîlîmă, joc copil. p. 114.
vîrlire, med. popul. 318.
vîrvura (cu), joc copil. p. 94.
vŏamere (de), p. 295 med. popul.
vrăjĭ med. popul. 310; cum se alungă — le, p. 310, 311.
vultur, cuvinte adresate la —, p. 193.

V¹

V¹alaca, joc copil. p. 165.
V¹ane, satirizarea numeluĭ Iane, p. 49.
v¹arvir, argint viŭ, med. popul. p. 337.
v¹atri di Zagori, (doctorĭ populariĭ din Zagor).
v¹ilia (oglinda), ghic. p. 410.
v¹im-v¹im, joc copil. cu mingea, p. 143.
v¹iraclu (cu), joc copil. p. 117.
v¹iŭ, form. diverse, p. 18.
v¹utăɣaně (sabia), ghic. p. 411.

W

Weigand, p. 5; 26; 98: 126; 203—206; 347; 716; 826—827.

X

xurafĕa (briciŭ), ghic. p. 411.

Z

Zafirach¹, p. 1025.
«zbŏară» joc copil. p. 92.
Zerva (căpitan). p. 1012 1013.
zdar zdĭr, joc copil. p. 103 (vezĭ: *sclačă*).
Zidru, (căpitan), p. 1007.
Ziga (cantar), ghic. p. 411.
zîmbuni, joc copil. p. 180.
zîză, jucărie copil. p. 95.
zmelc¹u (melc), ghic. p. 412.
zmcŭlu (cu), joc copil. p. 167.
zurlumă, med. popul. p. 328.

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro